597991 (1 Racc. Vill. G. 134

DE SCRIPTVRA PRIVATA

Tractatus Nouus pleniſsimus.

NICOLAO GENVA PATAVINO
I.C. CELEBERR. ATQVE PRÆCLARISS. AVTHORE.

In Libros Quinque diſtinctus.

IN QVIBVS VNIVERSA SCRIPTVRARVM PRIVATARVM Materia quamplurimis quæſtionibus, prout ex earum elencho conſtabit, elegantiſſimè enodatur, atque explicatur.

Omnibus Iuris Profeſsoribus, ac præſertim Procuratoribus, & Aduocatis, aliiſq; in foro verſantibus, apprime vtilis, ac neceſſarius.

Ab eodem Authore, Tertia hac editione, ſumma diligentia Reuiſus, quampluribuſq; additamentis, & integris Capitibus recenter adauctus, & illuſtratus.

Cum duobus Indicibus, altero Quæſtionum, altero rerum, & verborum notabilium exuberantiſſimis.

Cui quidem adiectus eſt alter eiuſdem Authoris aliàs euulgatus Tractatus, De Verbis Enunciatiuis, nunc etiam Tertia, & nouiſſima hac editione poſt obitum Authoris, poſthumis Additionibus in eiuſdem ſcedis obiter repertis locupletatus, Opus pariter Iuris Vtriuſque Profeſſoribus, admodum vtile, ac perneceſſarium.

VENETIIS, Apud Rubertum Meiettum. M DC XXI.

Conſenſu Superiorum, & Priuilegiis.

Digitized by Google

ILLVSTRISSIMO
ET REVERENDISSIMO
MATTHAEO PRIOLO.

NICOLAVS GENVA S. D.

MEVM hoc Iuris priuati ſcriptum paucis ab hinc annis ex meis legalibus lucubrationibus natum, viri quidem publici, id eſt, vt ego interpretor, viri in omni ſcientiarum genere clariſſimi manuductione opus habebat, vt ad cuiuſq; manus non ſine gloria aliqua, & admiratione potuiſſet transferri; iure ergo à me factum, Vir Illuſtriſſime, ſi dum de illo imprimendo cogitauerim, tibi fuiſſe dedicandum ſemper animo volutauerim meo, vt quod inter priuatos homines exiſteret, tua dignitate, aut virtute apud nationes omnes non priuatam mereretur laudem: is enim es, qui ſolus & ſplendore Familiæ, & claritate ſanguinis res obſcuras claras, priuatas publicas valeas præſtare; Dedicationis præcipua hæc cauſa. Altera accedit non priori minor; quòd cùm plurimùm tuis crebris in me collatis beneficijs debeã, videor hac vna re, aliqua ex parte nonnullas magno tuo animo poſſe grates referre. Quod voueo igitur, rogo, vt accipias velut animi, cultuſq; mei in te pignus, nihil enim habeo, quod pro ingentibus meritis rependam præter vota, & grates: quæ tibi magno, magnæ quoque res. Vale.

Dat. Patauij kal. Ianuarias. 1615.

AVCTOR AD LECTOREM·

CVM iuxta Platonis ſententiam, Lector beneuole, non mihi ſolum, ſed etiam Patriæ, amicis, & reliquis hominibus me natum intelligerem, multoties mecum cogitaui; qua potiſsimum via, & ratione poſſem tum de iuris vtriuſq. ſtudioſiſſimis bene mereri, aliquid in lucem emittendo, tum certo aliquo argumento nomen meum ab obliuione vindicando, aliquando vixiſſe teſtatum relinquere. Cùm itaque in tanta librorum molle, quæ penes me eſt, paucisſimos viderem, qui de Scripturarum Priuatarum materia, quæ in quotidiana praxi verſatur, ea luce, ſplendora, & claritate diſceptarentur, quæ addiſcentibus eſt neceſſaria, non ab re alienum viſum fuit; quæcunque ad illarumdem materiam ex I.C. primariorum veterum, & recentiorũ, Hiſpanorum, Italorum, Gallorum, Germanorum, ac aliorum ſcriptis pertinere conſpicerem, ea ſparſim digeſta, breui volumine comprehendere. Id quod etiam diuino numine, ſumma fœlicitate, maximaq; animi mei lætitia ſum aßecutus. Cùm enim opus ipſum iam tribus annis perfecerim, & in quinque libros pro maiori ſtudioſorum facilitate, ac vtilitate diſtinctum, illico Venetijs imprimendũ curauerim: adeò in hominum manus fœliciter expetitum prodijt, ab omnibuſque receptum extitit, vt modico temporis internallo. Licet in Officina Spirenſi apud Heliam Kembachium Bibliopolam Anno D. 1613. in maxima copia proſtaret, à quamplurimis tamen in dies perconctanter exoptaretur; Quò factum, vt de tertia ipſius operis editione iterum Venetijs per Mag. Meiettum fuerit cogitatum. Cùm autem de hoc certior factus eſſem, opus ipſum vt maxime adauctum, quamplurimiſuè additamentis, ſparſim ornatum, & integris Capitibus illuſtratum recuderetur, ac tertiò in lucem prodiret, volui. Opus igitur iam perfectum, Lector beneuole, eo, quo ſoles animi candore, accipito, ipſũque (ſicuti contingit de Tractatu meo de ENUNCIATIVIS VERBIS bis edito) boni conſulere ne graueris, vt ad maiora poſtea edenda, prout ſunt Conciliationes Cunctarum Legum, quæ in toto corpore Iuris Ciuilis adinuicem contrariari videbantur, in vnum corpus digeſta. Opus quidem nouum, delectabile, omnibuſq; iuris profeßoribus vtilißimum, atque neceßarium, animum mihi vix trigeſimum annum agenti facias. Interim hoc fruere, & Vale.

DE NICOLAI IANVAE
I. C. Patauini Diſertiſſimi Elaborato.
SCRIPTVRÆ PRIVATÆ TRACTATV.

ARSENII MERII I.V.D. PATAVINI Epigramma ad Lectorem.

IVSTITIAE veneranda Domus ſuffuſa tenebris
  Manſerat obſcuris obliterata diù.
Pròh dolor, armorum cedebat viribus Aequum,
  Perierat legum Gloria, Fama, Decus;.
Subſidium tandem à Superis Aſtrea Virago
  Obtinuit tantis commiſerata malis,
Ne ve iterum caderet, & ſolus terminus eſſet,
  Quem Mundo æthereus Iuppiter ipſe tulit;
Ingenijs Hominum diuini Numinis auram.
  Contulit, ac Legum Dogmata clara dedit,
Quid labor hos docuit valeat, Sapientia, Virtus,
  Vtilitas Patriæ, feruidus Orbis Amor,
Nec modo difficiles indoctis pandere leges.
  Ambigua, & claro ſenſa aperire ſtylo,
Verum collecta ex præuaſto corpore Iuris,
  Cęſarei ęternis traddere Stripta Typis,
Contingit at paucis hæc Iuris Templa rueri
  Quorum poſt cineres optima Fama manet;
Primus in excelſis reſidet penetralibus Heros
  Bartolus, hunc reliqui præpoſuere ducem;
Dynus, Alexander, Baldus, Speculator, Iaſon,
  Caſtrenſis, Cynus, cumque Guidone Faber,
Decius, Hyppolitus, Salicetus, Ripa, Socini,
  Imola, Cagnolus, Stirps Aretina, Crotus,
Atque alij quotquot Scriptorum nomine pollent
  Tutantur Tectum, Caſtraque firma tenent;
Ianua ſola Domus tantæ indeffenſa manebat,
  Et Foribus Cuſtos nec datus vllus erat:
En Ciuis Patauus properat, qui hæc pondera tollet,
  Oſtia ſeruabit, Iuſtitiamque colet,
IANVA quid mirum? celebre eſt Cognomen eidem,
  Cur non danda ſibi Ianua, Tecta, Domus?
Vidit vt intactam Scripturæ in iure priuatæ
  Materiam merſam fluctibus Oceani,
Extemplò Noſtrum miro ſuccenſus amore
  Condignam calamo cenſuit eſſe ſuo:
Ex Silice attrito Studioſis flamma paratur,
  Sic lux ingenijs iſte Libellus erit,
Hoc opus, inuidia expulſa, iam ſuſcipe Lector
  Inuenies ſtudiis plurima digna tuis.

ALLA

ALLA CITTA DI PADOA;

Del molto Illuſtre, & Eccellentiſs. Signor

GIO. MARIA AVANZO.

SE genti corron quà da Perſi, e Parthi
Anzi da climi ignoti à noſtri Regi
Per veder le ſcienze, co i bei fregi
Del Diadema Real le chiome ornarti.
Ben è ragion che tu gloria dell'Arti
Che tu ſplendor delle virtù ti pregi
D'anco arricchir il mondo de i più egregi
De i più d'ogn'altra glorioſi parti.
Ma tra i ſublimi equal mai non 'ci deſti
Al GENOVA, *al cui par non ſia, che vegna*
Qualunque Roma, anzi tu ſteſſa haueſti
Ne al ſuo Nerua, ò al tuo Paolo così degna
Lode ſi die, che ſol imberbe queſti
Con canuto valor le leggi inſegna.

DEL MAGNIFICO, ET

ECCELLENTISSIMO SIGNOR

LEONIDA TVRRICELLE.

SONETTO.

NOVEL Prometheo alle più eccelſe cime,
Là doue il gran Pianeta alluma, e ſplende
Sormonta altero, e toſto in terra ſcende
Carco di nobil preda, e ſpoglie opime.
Nouello Atlante il graue pondo imprime
Sù'l dorſo sì, che chi ben l'occhio intende
Stima il douer, s'à queſt'hoggi ſi rende
Il primo honor, ſi dan le lodi prime.
Nouello Alcide ſoggiogar'i moſtri
Poco li par, che di più degne impreſe
Buon vincitor fà che l'adora il mondo.
Nicolò ſe tu chiaro hoggi tu moſtri
Prometheo, Atlante, Alcide, il Ciel corteſe
Ti ſia, qual merti, e'l tuo voler ſecondo.

TABV-

TABVLA CAPITVM,
QVÆ IN HOC OPERE CONTINENTVR.

Capita Libri Primi.

1 QVid ſit Scriptura priuata? pag. 1
2 Quotuplex ſit? 2
3 Quo iure ſcripturæ priuatæ fides fuerit adinuenta. ead.
4 An ſcriptura priuata in genere ſumpta probet. 3
5 An ſcriptura priuata inſtrumenti appellatione contineatur. 24
6 An ſcriptura priuata de archiuio publico ſumpta fidem faciat. 27
7 An ſcriptura priuata ad ſui validitatem requirat de neceſſitate diem, & annum. 29
8 An falſificans ſcripturam priuatam falſi pœna puniatur. 30
9 Occultans, ſurripiens, corrũpens, abradens, lacerans, & comburrens ſcripturam priuatam, an & quando pœna falſi puniatur. 34
10 Falſitas, an, & quando præſumatur ex Apoſtilla, ſeu additione reperta in ſcript. priuata. 40
11 Falſitatis præſumptio, an, & quãdo oriatur ex cancellatione reperta in ſcriptura priuata. 49
12 Præſumptio falſitatis, an oriatur ex interlineatione facta in ſcriptura priuata. 42
13 Præſumptio falſitatis an oriatur ex abraſione ſcripturæ priuatæ. 43
14 Præſumptio falſitatis an oriatur ex diuerſitate manus in ſcriptura priuata. 45
15 Præſumptio falſitatis, an oriatur ex contrarietate, & repugnantia ſcripturarũ priuatarũ. 46
16 De pluribus aliis, ac diuerſis præſumptionibus falſitatis reſultantibus ex ſcriptura priu. 47
17 Diuiſio bonorum, an per ſcripturam priuatam probari poſſit. 52
18 Dominium, an per ſcripturam priuatam probari poſſit. 53
19 Emancipatio, an probari poſſit per ſcripturã priuatam. ead.
20 Hypotheca, an oriatur ex ſcriptura priuata, veluti apodyſſa. ead.
21 An ſcriptura priuata manu presbyteri conſcripta fidem faciat. 54
22 An ſcripturæ priuatæ defuncti magis credatur quam viuentis. 54
23 Quid ſi Laudimium fuerit promiſſum in ſcriptura priuata qualiter agatur. 55
24 Recognitio ſcripturæ priuatæ qualiter fieri debeat. ead.
25 Delictum, an probetur per ſcript. priuatã. 57
26 Exemplum ſcripturæ priuatæ an probet. 58
27 L. ſcripturas, C. qui potiores in pignor. habeantur tribus concluſionibus enodatur. 61

Capita Libri Secundi.

1 DE Apocha manu debitoris conſcripta. 75
2 De Apocha manu creditoris conſcripta. 94
3 De apocha manu tertij conſcripta. 97

Capita Libri Tertij.

1 DE epiſtola in genere, an, & quando fidẽ facit. pag. 100
2 An litteras alienas aperiens pęna falſi puniatur. 114
3 An falſificans litteras alienas pęna falſi puniatur. 117
4 Diſpoſitio, l. ſi filiusfamilias, ff. ad Maced. an locum habeat in criminalibus. 119
5 An inter abſentes, per epiſtolam fideiuſſores valide obligentur. 120
6 Emptio, ac venditio, an per epiſtolam celebrari poſſit. 122
7 Societas, an iniri poſſit per epiſtolam. 123
8 Locatio, & conductio, an per epiſtolam celebrari poſſit. 124
9 Depoſitum, an per epiſtolã probari poſsit. ead.
10 Ceſsio iurium, & actionum, an per epiſtolam fieri poſsit. 125
11 Pactum an per epiſtolam confici poſsit. ead.
12 Donatio inter viuos, an per epiſtolam celebrari poſsit. 126
13 Donatio cauſa mortis, an per epiſtolam celebrari queat inter abſentes. 128
14 Mãdatum, ſiue conſtitutio procuratoris, an per epiſtolam fieri poſsit. ead.
15 Cõſtitutũ, an per epiſtolã celebrari poſſit. 129
16 Curator ad lites an p epiſtolã cõſtitui poſſit. 130
17 Compromiſſum inter abſentes an per epiſtolã celebrari poſſit. 131
18 Feudum an per epiſtolam relinqui poſſit. ead.
19 Contractus emphyteuticus, an per epiſtolam celebrari poſſit. 132
20 Aditio hæreditatis, an p epiſtolã fieri poſſit. 133
21 Hæreditas alicuius, an per epiſtolam recuſari poſſit. ead.
22 Fideicõmiſsũ an p epiſtolã relinqui poſſit. 134
23 Legatum, an per epiſtolam relinqui poſſit ead.
24 Codicilli, an celebrari poſſit per epiſtolã. 135
25 Libertas an per epiſtolam dari poſſit. ead.
26 Pręsẽtatio facta, an p̃ſono per literas valeat. ead.
27 Ius patronatus alicuius beneficij an per epiſtolam probari poſſit. 136
28 Conſenſus alicuius an per epiſtolam probari poſſit. ead.
29 Collatio bñficij facta abſenti qd operet̃, ante q̃ ille acceptet, & an valeat abſq; epiſtola. ead.
30 Sponſalia, an per epiſtolã celebrari poſſint. ead.
31 Matrimoniũ, an per epiſtolã cõtrahi poſſit. 137
32 Dotis cõtractus, an p epiſt. celebrari poſſit. 139
33 An cõſanguinitas, ſiue neceſſitudo per epiſtolam probari poſsit. ead.
34 Ciuilitas, an probetur per epiſtolam. 144

Ceſsio

Digitized by Google

35 Ceſſio bonorũ per debitorẽ inopem, an pere-
pſſt.fieri poſſit in abſentia ſuorũ creditorũ.ead.
36 De litteris cambij in genere,an probent. 149
37 Contra quem ſit dirigenda actio,litteris cãbij
caſu amiſſis ad petendam pecuniam in illis
contentam. pag. 150
38 An pro litteris Cambij cõpetat regulariter pri
uilegium hypothecæ.
39 An ex litteris Cambij probatio aliqua contra
tertium oriatur. 157
40 Quomodo creditori Cambij ſubueniendũ cõ-
tra debitorem moroſum. ead.
41 Quænã actio pro litteris Cambij cõcedatur.ea.
42 Litterę Cambij,an de iure paratã exequutionẽ
habeant. ead.
43 Quædam notabilia in materia litterarũ Cãbij.
44 De litteris credentialibus. 155
45 De litteris comendatitijs. 157
46 De litteris amatorijs. 158
47 De epiſtola exhortatiua. 159
48 De litteris onerarijs, ſeu de porto. 160
49 De litteris officioſis,ſeu reuerentialibus. ead.
50 De litteris teſtimonialibus. ead.
51 De litteris legalitatis. 161
52 De litteris inducialibus,ſeu moratorijs. ead.
53 Dilatio conceſſa principali debitori ad ſoluen
dũ medio litterarũ inducialiũ, an proſit ſuis
fideiuſſoribus in ſupplicatione non nomina-
tis. 165
54 Aliæ quæſtiones de earundem litterarum ma-
teria. 166
55 De Annalibus, & quinquennalibus dilationi-
bus. 168
56 De litteris Apoſtolicis. 172
57 De litteris epiſcopi, ſeu cuiuslibet alterius iu-
dicis ordinarij. 172
58 De litteris, Imperatoris, Regis, vel alterius
Principis. 177

Capita Libri Quarti.

1 DE libris Rationum. 190
2 De fide libri Rationum tam pro actore il
lum producente, quam contra ſe. 192
3 De Connexis. 196
4 De ſeparatis. 198
5 De libris dominorum contra ruſticos. 200
6 De libro factoris contra dominum. 201
7 De libris tutorum,curatorum, ac ſimilium per
ſonarum. ead.
8 De libro adminiſtratoris. 204
9 De libro patroni Nauis. 205
10 De libris proxenetarum,ſeu mediatorum.206
11 De libro rationum inſtitoris. 207
12 De libris rationum ſocietatis. 214
13 De libris rationum officialis. 217
14 De libris argentariorum,ſeu nummular. ead.
15 De libris rationum Gabellarij. 228
16 De libris theſaurariorum. 230
17 De libris maſſariorum alicuius Villæ. 231
18 De libris deganeorum. ead.
19 De libris fiſcalibus. ead.
20 De libro ſalis. 232
21 De libris mercatorum. ead.
22 An liber rationum mercatoris pro ſcribente,
fidem faciat. 239
23 Liber rationum mercatoris, an contra eũ pro-
bet. 242
24 An liber mercatoris pro tertio contra tertium
fidem faciat. 243
25 An mercatores noſtri temporis teneantur ede-
re ſuarum libros rationum,ad fundandam in
tentionem actoris. 245
26 De libro campſoris,ſeu banquerij. 249
27 De libris vſurarij. 251
28 De libris Hebræorum. 252
29 De libris aromatariorum. 254
30 De libro matriculæ Scholarium. 255
31 De libris ſindicorum alicuius Ciuitatis. ead.
32 De libro Camerarij alicuius Vniuerſitatis. ea.
33 De libro Ciuitatis, vel Municipii. ead.

Capita Libri Quinti.

1 DE libris rationum in archiuio publico re-
pertis. 257
2 De libris Monaſterij. 259
3 De libro capituli alicuius Eccleſiæ, vel Mona-
ſterij. 264
4 De libro Hoſpitalis. ead.
5 De libris Confraternitatis diſciplinatorũ. ea.
6 De libris Cathedralis Eccleſiæ. ead.
7 De libris Plebanorũ permultæ quęſtiones.ead.
8 De libris Viſitationum. ead.
9 De libris Chronicorum. ead.
10 De libris canonicorum. ead.
11 De libris Cameræ Apoſtolicæ. ead.
12 De libris Prælatorum. 268
13 De libro regiſtri. ead.
14 An liber æſtimi probet. 269
15 An per librum æſtimi dominium probetur.271
16 An per eumdem probetur poſſeſſio. 272
17 An per eumdem probetur æſtimatio rei. 273
18 An per eundem, quem non eſſe ſoluendo pro-
betur. 274
19 An per eumdem probetur cenſus. 275
20 An per eumdem probetur primum extremum
in Saluiano interdicto. ead.
21 An per eundem probetur ſocietas. ead.
22 Et diuiſio bonorum. 276
23 Notabilia quędã in materia librorũ rõnis.277
24 Regulę quędam in materia lib.mercatorũ.278
25 De libris Annalium,& Hiſtoriarum. 279
26 De libro Principis. ead.
27 De libris Collegiorum,& tribuum. ead.
28 De libris alicuius Magiſtratus,ſeu Senatus.ea.
29 De libris iudicialibus. ead.
30 De libris Feudalibus. ead.
31 De libris Collectarum. ead.
32 De libro Datariæ. 280
33 Foliũ albũ quãdo valeat,& obliget,vel nõ.ea.
34 De giornali,ſeu libro Diario. ead.
35 De ſcartafacijs,ſeu memorialibus. 281
36 Bulletinũ,quod ſit pro peſte,an probet. ead.

TABVLA RERVM NOTABILIVM,

Quæ in toto opere continentur.

LIBER PRIMVS.

Quid ſit Scriptura priuata.

Omnis noſtra inſtitutio debet à definitione proficiſci, numero 1. pag. 1.
Definitio naturã rei, atque poteſtatẽ demõſtrat. n. 2. ead.
Priuata ſcriptura definitur per Innocentium, n. 3. ead.
Aliter per Iodoc. Damhauder, nu. 4. ead.
Aliter per Hippol. de Marſil. n. 5. ead.
Alijs quoque modis per D. Scaccium, & alios, n. 6. ead.

Quotuplex ſit Scriptura priuata.

Triplex eſt ſpecies ſcripturæ priuatæ. n. 1. pag. 2
Definitur Apocha, num. 2. ead.
Item Antipocha. num. 3. ead.
Syngrapha quid ſit, Liber rationum quid ſit, Epiſtola quid ſit, explicatur, num. 4. 5. & 6. ead.

Quo iure ſcripturæ priuatæ fides fuerit adinuenta.

Scriptura priuata eodem iure fuit introducta, pro inſtrumẽt. n. 1. p. 2. Ratio. n. 2. ead.
Quo iure inſtrumentum fuit introductũ, maximopere ſe torſerunt ſcribentes, n. 3. & 4. ead.
Nõnulli ſenſerũt eã introductã fuiſſe iure Diuino. n. 5. ea.
Alij iure naturali, num. 6. ead.
Plerique verò alij iure ciuili. n. 7. ead.
Videndi Maſſinius, & Rutgerus Rulant. n. 8. ead.

An ſcriptura priuata in genere ſumpta probet.

Scriptura priuata plenã ꝓbationẽ minimè īducit. n. 1 p. 6
Maximè quando non continet ueriſimilia, quod quãdo procedit etiam in inſtrumento publico, n. 2. ead.
Item quando non eſt aliquo pacto recognita, num. 3. ead.
Vel iuſtificata, & quando caret ſubſcriptione, n. 4. ead.
Scriptura priuata tunc præcipuè nõ probat, quando refert ſe ad aliam, quę tamen non exhibeatur, n. 5. ead.
Inſtrumentum publicum mentionem faciens de alio, cuius tamen non fiat exhibitio, nil probat, n. 6. ead.
Scriptura priuata tunc particulariter minimè probat, cũ agitur de præiudicio tertij, n. 7. ead.
Creditor poſterior habens hypothecam publicã, id eſt fundatam ſuper inſtrumento publico, præfertur creditori habenti priuatam, licet anteriorem, n. 8. ead.
Ratio, n. 9. Fallit. n. 10. & 11. ead.
Priuata ſcriptura tunc minimè probat, cum agitur de probanda morte alicuius, n. 12. ead.
Item cum factum alienum enunciatur, n. 13. ead.
Item cum agitur de præſcriptione interrũpẽda, n. 14. ead.
Similiter cum tractatur de probanda ſolutione, n. 15. ead.
Itẽ qñ ipſa eſt producta in iudicio nõ citata parte, n. 16. ea.
Scriptura priuata minimè probat, licet, & multæ eſſent, & ſimul iunctæ, n. 17. pag. 7
Item plenè minimè probat, licet confecta fuerit manu Notarij, ſi tamen non habeat ſolemnia ad ſcripturam publicam attinentia, n. 18. p. 7
Scriptura confecta ab Epiſcopo dicitur priuata, n. 19. ead.
Limita, num. 21. 22. & 23. ead.
Scriptura priuata nec etiam plenè probat, quoad vtilitatem fiſci, num. 24. & 25. ead.
Fiſcus in dubio vtitur iure priuati, num. 26. ead.
Qui & uidetur ipſomet priuato peioris cõditionis, num. 27. e.
Scriptura priuata nec etiã plenam probationem inducit, licet agatur de fauore pię cauſę, num. 28. ead.
Fundamentum pro hac opinione, n. 29. 30. & 31. ead.
Scriptura priuata nec ẽt plenè probat, interueniẽte partiũ voluntatate, quod ipſi plena fides adhibeatur, n. 32. ead.
Partium conuentione induci minimè poteſt, vt ſtetur priuatæ ſcripturæ alterius partis, vel alterius tertij, n. 33. ead.
Contrarium multi. num 34. p. 8.
Et hunc ſequitur Author. num. 35. p. 9.
Priuata ſcriptura quod non probet, inductum eſt in fauorẽ partium, num. 36. ead.
Partes debent poſſe fauori ſuo renunciare, n. 37. ead.
Teſtis aliàs inhabilis põt cõſenſu partiũ validari, n. 38. ea.
Atteſtationes inualidę, factæ ſcilicet tempore feriarũ poſſunt ratificari conſenſu partium, n. 39. ead.
Semiplena probatio ex conuentione partium poteſt effici plena, n. 40. ead.
Sentẽtia nulla poteſt ipſarum partium conſenſu effici valida, n. 41. ead.
Valet pactum initum à partibus, quod ſtetur dicto alicuius teſtis etiam non iurati, n. 42. ead.
Item quod ſtetur dicto vnius tantum teſtis, & quod vnus plenè probet inter eos, n. 43. ead.
Statutum, ſeu conſuetudo, per quod priuatæ credatur ſcripturę, valet, n. 44. ead.
Plus poſſunt partes in re propria, ad earum præiudicium, quam ſtatutum, n. 45. ead.
Conuentio inita à partibus, vt ſcriptura priuata in vim publici valeat documenti, valet, & tenet, n. 46. ead.
Contrarium multi num. 47. ead.
Author diuerſas has duas Doctorum opiniones federe diſtinctionis conciliare conatur, nu. 48. 49. & 50. cum quatuor ſeqq. p. 9
Scriptura priuata, nec etiam ſemiplenè probat ex Communi, num. 55. Contra multi, n. 56. ead.
Perpenditur text. in l. inſtrumenta domeſtica, C. de probationibus, n. 57. 58. 59. & 60. explicatur num. 62. 63. 64. 65. cum tribus ſeqq. ead.
Prior vti Communis retinetur, n. 61. & 69. ead. & p. 10.
Scriptura priuata plenè probat, ſi ſit inter partes longo tẽpore obſeruata, n. 70. Exemplum, n. 70. p. 10
Cuiuslibet ſcripturæ defectus, propter longi temporis obſeruantiam ſanatur, num. 72. ead.
Obſeruantia longi tẽporis facit, vt inſtrumẽto aliàs minus ſolẽni, & inualido plena fides adhibeatur, n. 73. ead.

Nec

Nec eſt opus, quod dicta obſeruantia longiſſimi temporis extiterit, num. 74. ead.
Et aduerte, quod in hoc caſu nedum oritur fides inter partes, ſed etiam contra tertium, n. 75. ead.
Scriptura priuata plenè probat, cum agitur de modica ſumma, & hoc præcipuè procedit in antiquis, n. 76. ead.
Scriptura priuata plenè probat quando recipit aliquod fomentum, vel ſupplementum, ex quo fiat authentica, & eſt ſuffulta adminiculis, n. 77. ead.
In omni cauſa tam ciuili, quàm criminali, ex plurib. indicijs, ac præſumptionibus, plena, ac perfecta inducitur probatio, num. 78. ead.
Adminicula, quibus priuata ſcriptura corroboratur, quæ poſſint eſſe, & ſoleant, afferuntur, & num. 79. 80. 81. 82. & 83. ead.
Priuata ſcriptura plenè probat, quando is, contra quem ipſa producitur eam ſua manu confectam diffiteri minimè veretur, n. 84. ead.
Ratio, num. 85. pag. 11
Scriptura priuata à debitore, vt ita dicam, confeſſata, cõtra eum plenè probat, licet in ea contenta, eſſe vera poſtea negauerit, num. 86. ead.
Et eſt veriſſima concluſio, quicquid nonnulli aliter ſenſerint, n. 87. ead.
Pulchra doctrina Cephal. conſil. ſuo 686. in 1. dubio vol. 5. deducitur, n. 88. ead.
Quid ſi debitor interrogatus faſſus fuerit ſcripturã illam priuatã à ſe fuiſſe confectam, ceterum quantitatem in ea cõtentã ſe ſoluiſſe, an ſtante iam dicta confeſſione ſic qualificata, contra eũ agi poſſit? dubitatur, n. 89. ead.
Negatiuam tenet Cl. Menoch. & P. Morla, n. 90. ead.
Fundamentum Morlæ, num. 91. & 92. ead.
Contrarium tenet Author, num. 93. ead.
Rationes, quibus mouetur, nu. 94. 95. 96. 97. 98. & 99. pag. 12.
Fundamentum Morlæ reſoluitur, n. 100. 101. 102. 103. 104. & 105. ead.
Priuata ſcriptura tunc demum contra confitentem plenè probat, ſi cauſa in ipſa inſerta ſit, n. 106. ead.
Fallit autem hoc, quando adeſſet iuramentũ nam tunc probaret, etſi in ea, dicta cauſa nõ eſſet repoſita, n. 107. ead.
Priuata ſcriptura probat contra confitentem, etſi agatur de crimine probando, pœnaque pro ipſo imponenda, et de eo, qui faſſus quidem ſit apocham fuiſſe eius manu ſcriptam, verùm contenta in ea minimè veritatem cõtinere, excuſans ſe quod ita ſcripſit ioco, & otioſè gratia experiundi calamum, n. 108. ead.
Priuata ſcriptura contra confitentem plenè probat, licet ipſamet aliena manu de eius tamen voluntate ſcripta fuerit, n. 109. p. 13
Ratio num. 110. ead.
Opinio Imol. & ſequacium, in c. ſi cautio, de fide inſtrum. improbatur, n. 111. ead.
Priuata ſcriptura contra confitentẽ plenè probat, licet ab ſq; ſolẽnib. requiſitis facta produceretur, n. 112. ead.
Et aduerte quòd non ſolũ probat contra ipſummet confitẽtem, ſed etiam contra eius ſucceſſores, & hæredes. Itẽ contra habentes ab eo cauſam, n. 113. & 115. ead.
Quicquid ſenſerint nonnulli, n. 114. ead.
Pulchra quæſtio reſoluitur ibid. num. 116. ead.
Debitor ſcripturam priuatam à ſe confectam ſemel faſſus, contra iſtam ſuam confeſſionem amplius venire non poteſt, num. 117. Ratio ibid. ead.
Quinimò nec ad appellandum admitti poterit, ſi in ſecũda inſtantia confeſſionem illam ſuam quodammodo voluerit reuocare, num. 118. ead.
Ratio, num. 119. & 120. p. 14
Scriptura priuata à debitore confeſſata contra ipſum non habet exequutionem paratam latè ibi. n. 121. ead.
Scriptura priuata plenè probat contra ſcribentem, num. 122. ead.
Ratio, num. 123. ead.
Amplia, n. 124. p. ead. & 128. p. 15. & 129. cum ſeqq. vſque ad 142. p. 15
Declara, num. 125. p. 14. & 126. ead.
Quomodo iſthæc ampliatio differat a ſuperiori, explicatur num. 127. ead.
An ſcriptura priuata pro ſcribente fidem faciat? dubitatur, num. 142. pag. 16
Concluſio ſit pro negatiua, Amplia ibidem, etiamſi ſcribens iuraſſet. Ratio. ibid.
Scriptura priuata etiam in fauorem ſcribentis probat, quando continet veriſimilia, n. 143. ead.
Amplia, num. 144. ead.
Scriptura priuata probat etiam pro ſcribente, quando à contraria parte approbaretur, n. 145. ead.
Item quando pars aduerſa confeſſa eſt, ſcribentem fuiſſe dignum, vt ipſi fides adhiberetur, num. 146. ead.
Sed diſtingue, num. 147. 148. 149. & 150. ead.
Scriptura priuata plenè probat contra producentem, numero 151. ead.
Et præcipuè quando producit ipſam in iudicio, n. 152. ea.
Scriptura computi contra ipſum producentem plenè probat, num. 153. p. 17
Amplia ex Alex. & Pariſ. prout ibi, n. 154. & 155. ead.
Producens priuatam ſcripturam in iudicio nedũ eis, quæ in ipſius ſcripturæ fronte annotata ſunt, ſtare compellitur verũ et illis, quæ à tergo reperiuntur, n. 156. ead.
Producens chirographum tenetur illi ſtare etiam in his, quæ contra ipſum faciunt, num. 157. ead.
Etſi produxiſſet cum proteſtatione quod ipſum dumtaxat produxit in parte, & partibus pro ſe facientibus, num. 158. ead.
Amplia hoc procedere, etiam ſi ſcriptura producta non ſit ſolemnis, num. 159. ead.
Notabilem quoddam deducitur, n. 160. ead.
Scriptura priuata plenè probat quando reperitur penes debitorem, n. 161. Ratio, ibid. ead.
Declara, num. 162. ead.
Chirographum penes debitorẽ repertum ſed cancellatũ, probat ſolutionem de eo factam fuiſſe, n. 163. ead.
Pulchra quæſtio proponitur, n. 164. p. 18
Scriptura priuata plenè probat quando per ſententiam ſuperioris iudicis, vel Principis fuiſſet ſemel approbata, num. 165. ead.
Itẽ probat, quãdo ſolo Principis iuſſu fuit conſcripta, ibi. ead.
Item quando in actis iudicij eſt reperta. n. 166. ead.
Declara. num. 167. ead.
Notarij atteſtatio vim habet ſubſcriptionis teſtium, numero 168. ead.
Scriptura priuata plenè probat in fauorem mulieris producentis ſcripturam mariti, in qua ſcriptum ſit nonnullas res eſſe paraphernales, n. 169. & 170. ead.
Declara, num. 171. & 172. ead.
Scriptura priuata plenè probat in his, quæ depẽdent a propria partium voluntate, num. 173. ead.

Satisfaciũ probat ẽt intentionẽ ſcribẽtis, n. 174. p. ead.
Priuata ſcriptura declarat precisè voluntatẽ teſtatoris num. 175. ead.
Limita, num. 176. ead.
Scriptura priuata plenè probat quando eſt ſcripta in præſẽtia iudicis ordinarij loci, in quo ſcripta, & dictata fuit, numero 177. p. 19
Ratio, num. 178. ead.
Declara ex Maſcardo, num. 178. & 179. ead.
Scriptura priuata tutoris probat debitorẽ ſoluiſſe etiã contra pupillum num. 180. ead.
Cõfeſſio tutoris, vel curatoris, an fidem faciat de recepto in præiudicium pupilli, vide Maſcardum remiſſiuè, n. 181. ead.
Scriptura priuata plenè probat debitum contra ſuſpectum de fuga num. 182. ead.
Ratio, num. 183. ead.
Scriptura priuata omnium quidem conſenſu approbata fidem facit, num. 184. ead.
Scriptura priuata, plenam fidem facit, quando in ipſa continetur aliquid, quod in ſpecie officium ipſius ſcribentis reſpiciat, Exemplum, ibid. num. 185. ead.
Item probat, quando ſumus inter liberos, num. 186. ead.
Scriptura priuata plenè probat in lapidibus monumentorum, num. 187. ead.
Declara, n. 188. ead.
Item in lapidibus, & columnis antiquis, num. 189. ead.
Ius patronatus probatur ex litteris antiquis ſcriptis in cãpanili, num. 190. ead.
Priuata ſcriptura itidem probat in muris, ac parietibus, numero 191. ead.
Probatio, quæ oritur in his caſibus, eſt plena, non autẽ ſemiplena, num. 192. Ratio. num. 193. ead.
Amplia, num. 194. 195. & 196. vbi Doctores remiſſiuè de hac materia. ead.
Scriptura priuata plenè probat, quando producitur corã arbitratore poteſtatem habente procedendi de facto, et ſola facti veritate inſpecta, num. 197. p. 20
Ratio, num. 198. ead.
Declara, num. 199. ead.
Scriptura priuata plene probat, quãdo in loco, in quo fuit confecta, viget conſuetudo, vel ſtatutum, quod ipſi plena fides adhibeatur, prout eſt Venetijs, & Pataui, numero 200. ead.
Nota tamen, quod iſta conſuetudo deberet eſſe præſcripta, & probari per allegantem, num. 201. ead.
Item, quod talis ſcriptura vbiq. terrarum fidem faceret, num. 202. Ratio. num. 203. ead.
Statutũ, quod priuatę ſcripturæ plena fides adhibeatur, an valeat, & teneat, vide Alex. remiſſiuè, num. 204.
Scriptura priuata plenè probat, quãdo eſt ſcripta manu debitoris, & habet ſubſcriptionem trium teſtium, numero 205. ead.
Quorum quidem teſtium recognitione opus eſt, numero 206. ead.
Scriptura priuata patris quo ad probandam ætatem filii ſui vtiq. probat, vide tamen Doct. remiſſiuè, n. 207. ea.
Scriptura priuata plenè probat, quãdo eſt ſubſcripta, & ſigillata ſigillo Principis, vel alicuius Communitatis n. 208. Amplia ex Deciano. ibid. p. 21
Scriptura priuata ipſius Principis vicẽ legis obtinet, quod intellige, vt ibi. num. 209. ead.
Scriptura priuata plenè probat, parte cõtraria, cõtra quã producitur minimè opponente, num. 210. ead.
Copia inſtrumenti minus ſolemnis fidem facit, parte ipſa non opponente, num. 211. ead.
Teſtis aliàs minimè idoneus ad teſtificandum admittitur, parte contra eius perſonã, & dictum minimè opponente, num. 212. ead.
Nõ licet examinare alios teſtes ſuper eiſdẽ capitulis, vel aliis, poſt publicata dicta teſtium prius examinatorũ, num. 213. ead.
Fallit parte contraria minimè opponente, num. 214. ead.
Iudicium ſuis ſubſtantialibus carens, tenet parte contraria minimè opponente, nu. 215. ead.
Inſtrumentum mandati non legitimi tenet, parte contraria ſimiliter non reluctante, nu. 216. ead.
Alia de hac materia per Crauett. remiſſiuè. n. 217. & 218. vbi ad ſupra dicta affertur declaratio, ex ipſiuſmet ſententia. pag. ead.
Scriptura priuata plenè probat, quando à parte, cõtra quã in iudicio fuit producta, expreſſe fuiſſet approbata numero 219. ead.
Quomodo autem diceretur ipſam approbaſſe, explicatur, num. 220. 221. 222. 223. & 224. p. 22. ead.
Scriptura priuata plenè probat, quando vel eſt per teſtes iuſtificata, vel ſolemniter per ipſum ſcribentem recognita. n. 225. Declara, num. 226. ead.
Amplia, num. 227. 228. 229. & 230. ead.
Recognitio priuatæ ſcripturæ fieri poteſt, & peti quandocunque etiam poſt concluſum in cauſa, num. 231. ead.
Scriptura priuata ſaltem ſemiplenè probat, quando verſamur in antiquis. & eſt communis, num. 232. ead.
Quicquid dixerit Purpurat. num. 233. ead.
Quinimò Schrader. poſt alios tenet plenam reſultare, modo tamen de nullo, vel exiguo alterius agatur præiudicio, num. 234. ead.
Quid iuris autem, ſi de magno tractetur, explicatur, numero 235. & 236. ead.
Scriptura priuata in antiquis tũc præcipuè ſemiplenè probat, quando eſt alicuius viri legalis, num. 237. ead.
Et iſta ſemiplena quæ oritur, locum præcipuè habet contra tertium, num. 238. p. 23
Scriptura priuata ad hoc vt ſemiplenè probet contra tertium in antiquis, an ſit neceſſe conſtare, quod ſit ſcriptura illius, qui dicitur eam ſcripſiſſe, ſi negetur dubitatur, n. 239. ead.
Author concludit pro affirmatiua. Ratio ibidem n. 240. & 241. ead.
Nota tamen, quod leuiores eo in caſu probationes ſufficiũt num. 242. ead.
Scriptura priuata in antiquis plenè probat, quotieſcumque vltra temporis antiquitatem, adeſſet ſigillum, & ſubſcripto, num. 243. ead.
Scriptura priuata manu duorum Notariorum ſubſcripta dummodo tamen ſubſcribant in quantum Notarii, plenè probat, n. 244. ead.
Scriptura priuata ſigillo authentico, ſeu publico roborata, fidem plenam facit, nu. 245. Declara, n. 246. ead.
Donatio rectè probatur per ſcripturã priuatã, n. 247. ead.
Ratio, num. 248. ead.
Societas rectè probatur per ſcripturam priuata. n. 249. ead.
Scriptura priuata plenè probat, ſi vltra teſtium approbationem qui fortaſsè dum ſcriberetur, interfuerunt, vel etiam ipſimet ſubſcripſerunt, adiunctur comparationis literarum adminiculo, num. 250 ead.

Scriptura priuata alicuius Sacerdotis, quando tamen tractatur de matrimonio, & dote, plenè probat, ſed latiùs loco ſuo, num. 251. pag. ead.
Scriptura priuata plenè probat, quando habet cauſã expreſſam debiti quod continetur in ea, n. 252. p. ead.
Cauſa autem tunc dicitur ſufficienter expreſſa, quando ſcribens narrat ſe ex aliquo contractu antecedenti ad ipſam pecuniam teneri, n. 253. ead.
Ad hoc, vt in ſupradictis omnibus caſibus ſcriptura priuata plenè probet, de neceſſitate requiritur quod in ipſa certa cauſa debiti inſerta ſit, n. 254. p. 24
Scriptura priuata facit ſaltem aliqualem præſumptionem in fauorem ipſius creditoris producentis; & eſt communis, n. 255. ead.
Ratio, num. 256. & 257. ead.
Contrarium multi, num. 258. ead.
Fundamenta pro hac opinione, num. 259. pag. ead. & nu. 260. cum quinque ſeqq. ead.
Prior vti communis, & verior retinetur, num. 266. & 275. Declaratur num. 276. ead. p. 25
Reſoluuntur contraria, n. 267. 268. & 269. cum quinque ſeqq. ead.
Scripturæ priuatæ plenè creditur tempore peſtis propter neceſſitatem, num. 277. ead.

Dubitatur igitur primò, an ſcriptura priuata inſtrumenti appellatione contineatur.

Scriptura priuata an veniat appellatione inſtrumenti, dubitatur, num. 1. p. 56
Diſtinguitur ex cõmuni, quod aut quæritur, an veniat ſecundũ propriã ſignificationẽ, quæ ſumitur ex alluſione vocabuli, an verò ex communi loquendi vſu, n. 2. ead.
Si quæratur, an veniat ſecundum propriam ſignificationẽ, non eſt eadem omnium ſententia, num. 3. ead.
Bart. & alij ſentiunt pro affirmatiua, nu. 4. & n. 11. ead.
Fundamenta, n. 5. 6. 7. 8. 9. & 10. ead.
Contrarium multi, num. 12. ead.
Media, quibus fundatur hæc opinio, num. 13. 14. 15. 16. et 17. ead.
Sin autem quæratur, an veniat, communi loquendi vſu inſpecto, pro negatiua omnes concludunt, nu. 18. ead.
Ratio num 19. p. ead.
Communis loquendi vſus in ſtatutis propriè attenditur, n. 20. p. 27
Item in vltimis voluntatibus, reſcriptis, priuilegijs, & Sacris Scripturis, num. 21. ead.
Quinimò etiam in correctorijs, & odioſis, n. 22. ead.
In diſpoſitione ſtatutaria loquente de inſtrumento non comprehenditur ſcriptura priuata, n. 23. 24. & 25. ead.
Communis loquendi vſus præfertur propriæ verborum ſignificationi, nu. 26. ead.
Cõmunis loquendi vſus ab allegante articulandus, & probandus eſt, num. 27. ead.
Scriptura priuata venit appellatione inſtrumenti etiam vſu communi loquendi inſpecto, quando eſt recognita, & per ſe probans, ibidem. num. 28. ead.
Item quando in ipſa adeſſet iuramentum, n. 29. ead.
Item quando rationis identitas à ſtatuto reſpectu publici inſtrumenti conſiderata, militaret etiam in ſcriptura priuata. num. 30. ead.
Noua opinio authoris in difficultate propoſita, reiecta cõmuni ſcribentium diſtinctione, num. 31. ead.

An ſcriptura priuata ex archiuio publico ſumpta fidem faciat?

Scriptura priuata ſumpta ex archiuio publico an plenè probet? dubitatur, n. 1. pag. 28
Communis opinio eſt affirmatiua, num. 2. ead.
Ratio ex Maſcardo, nu. 3. 4. & 5. ead.
Scriptura priuata ſumpta ex archiuio publico notorium inducit, num. 6. ead.
Et ratione loci publici fidem facit, n. 7. ead.
Opinio Authoris in hac difficultate ex ſententia Caphali, num. 8. ead.
Scripturæ reperta in archiuio publico ad hoc, vt fidem faciant, omnes debent eſſe publicæ, num. 9. ead.
Ratio, num. 10. ead.
Scriptura priuata reperta in archiuio publico fidẽ tantum facit inter ſubditos illius Ciuitatis, ſeu loci, in quo archiuum illud reperitur, non autem quo ad forenſes, num. 11. ead.
Rationes vide per Crauettam nouiſſimè, n. 12. p. 29
Scriptura priuata reperta in archiuio Tatauino non probat in Taruiſino, n. 13. ead.
Scriptura priuata reperta in archiuio publico probabit etiam extra territorium ipſius archiuij inter perſonas ſubditas illi territorio, in quo reperta fuiſſet, licet quod aliàs non, n. 14. ead.
Item probabit etiam extra territorium ipſius archiuij, ſi ipſe locus extra territorium erit confœderatus cum loco dicti archiuij, n. 15. Declara, n. 16. ead.
Scriptura priuata ſumpta ex archiuio publico, probationẽ minimè inducit, cũ agitur de probãdo crimine, n. 17. ea.
Etiam per inſtrumentum publicum, & ſolemne crimen non probatur, n. 18. ead.
Scriptura priuata ſumpta ex archiuio publico minimè probat quando non eſt authentica, nec habetur pro authentica, num. 19. ead.
De materia huius quæſtionis vide Doctores remiſſiuè, nu. 20. ead.
Liber archiuij an probet? vide remiſſiuè, num. 21. ead.

An ſcriptura priuata ad ſui validitatem requirat de neceſſitate diem, vel annum?

Scriptura priuata ad ſui validitatem non requirit, neque diem, neque annum, num. 1. p. ead.
Ratio, n. 2. Amplia, n. 3. Subamplia. n. 4. p. 30
Limitatur pluribus in caſibus, n. 5. & n. 7. 8. 9. & n. 10. vſque ad 16. incluſiuè. ead. p. 30. & 31
Apocha ſi vno die ſcribatur, alio ſigilletur, & alio ſubſcribatur, dies ſubſcriptionis attendendus, ex Bar. n 6. p. 30
In oĩb. illis caſibus, in quib. tempus in priuata ſcriptura deſideratur, debet exprimi de iure non ſolus annus, menſis, & dies, ſed etiam nomen Principis, n. 17. p. 31
Contrarium ſeruatur in praxi, num. 18. ead.
Locus in priuata ſcriptura ad ſui validitatem non requiritur, num. 19. ead.
Fallit quando penderet quæſtio ex loco, num. 20. ead.

Vtrum falſificans ſcripturam priuatam falſi pœna puniatur.

Falſificans ſcripturam priuatam (in ea enim & falſum quoque committi poteſt) an pœna falſi puniatur dubia eſt difficultas, num. 1. p. 32

Pœna

Pœna falſi quæ olim fuerit }
Et quæ hodie. } *explicatur, n.2. & 3.* ead.
Falſitatem committens in ſcriptura, quę nullum de per ſe probationem faciat, ordinaria pœna falſi minimè punitur, num. 4. ead.
Exemplum ibidem.
Corroboratur hæc opinio, n.5. & n.6.7.8. ead. cum ſeqq. vſque ad 22. incluſiuè. pag. 32. & 33
Obijcitur contra, n.23. & 24. ead. 33
Soluitur, n.25. & 26. ead.
Prior vti verior, & communior retinetur, n.27. ead.
Ampliatur, num. 28. ead.
An committẽs falſum in priuato libro ſuarum rationum, pęna aliqua extraordinaria arbitrio iudicis puniendus ſit, dubitatur, n. 29. ead.
Negatiuam multi tenuerunt. n.30. ead.
Fundamentum eorum, n.31.32. & 33. ead.
Quid ſit crimen ſtellionatus explicatur, num.34. ead.
Criminis ſtellionatus pęna eſt arbitraria. n.35. ead.
Crimen ſtellionatus vnde nomen ſumpſerit, & in quib. caſibus locũ habeat, vide remiſſiuè per Menoch. n.36. ead.
Affirmatiuam tenuerunt quamplurimi alij, & eam quoque ſequitur author, n.37. & n.45. ead. & p. 34.
Fundamenta pro hac opinione. n.38.39.40. & 41. ead.
Reſoluuntur contraria, n. 42.43. & 44. ead.
Ampliatur prędicta opinio affirmatiua, n.46. ead.
Falſificans ſcripturam aliquam priuatam, quæ alicui põt obeſſe, vel ad plenam, vel ſemiplenam, vel quo ad aliqualem ſaltem præſumptionem, falſi pęna punitur ordinaria, num. 37. ead.
Exemplum, n.48. & n.53. & 54. ead.
Firmatur iſthęc opinio. n.49.50.51. & 52. ead.
Ampliatur, num.55. ead.
Quomodo reo conuento volenti de falſo ſcripturam aliquam priuatam ab actore dolo malo contra eum productam redarguere, conſulatur, pulchrè docet author, num.56.57. & 59. p.35
Qualis debeat eſſe reſponſio producentis ad illam interrogationẽ à reo ſibi factã? vide Doct. remiſſiuè. n.58. ead.
De materia falſificantis ſcripturam priuatã pulchrè Clar. Farinacius remiſſiuè, n.60.

Occultans, ſurripiens, corrumpens, abradens, lacerans & comburens ſcripturam priuatam, an, & quando pæna falſi puniatur.

Occultans, ſeu ſurripiens ſcripturam priuatam, vt veritas non appareat, falſi pæna tenetur. n.1. pag. ead.
Idem eſt in corrumpẽte, & abradente ſcripturam ipſam, num. 2. ead.
Iodoci Damhouderij doctrina deducitur, n 3. ead.
Idem quoque in lacerante, & comburente ſcripturam ipſam priuatam, n.4. p.36
Contrarium docuit Antonius Teſſaurus, n.5. ead.
Eius opinio refellitur per authorem, n.6.7. & 8. ead.
Noua obiectio, num.9. ead.
Solutio, num.10. ead.
Confeſſus combuſſiſſe ſcripturam priuatam, torqueri poteſt, vt dicat cãm, quare eam combuſſerit, n.11. ead.
Contra lacerantem, & comburentẽ ſcripturam ipſam priuatam. datur iuramentum in litem, n.12. ead.
Lacerans, & comburens ſcripturam priuatam, perdit cauſam, num. 13. p.ead.
Ratio, num.14. pag. ead.
Lacerans, ſeu comburens ſcripturam priuatam, non punitur pęna falſi, niſi doloſè id egerit, num. 15. ead.
Doctrina Barbatiæ deducitur, n.16. p.37
Laceratio in dubio pręſumitur doloſè facta, n.17. ead.
Fallit in tribus caſibus de quibus, num. 18.19.20.21. & 22. p.ead.
Lacerans propriam aliquam ſcripturam, pęna falſi non punitur, num.23. ead.
Ratio, num.24. & 25. ead.
Celans ſcripturam priuatam, vt nemini appareat, punitur, ſecus ſi contra vnam perſonam tantum, n.26. ead.
De materia occultantium publica documẽta, videndi Doctores remiſſiue, n.27. ead.

Falſitas an, & quando præſumatur apoſtilla, ſeu additione reperta in ſcriptura priuata.

Falſitas prę ſumptionibus ſatis ſuperq; probatur, num.1. pag.38.
Ex Apoſtillis, ſeu additionibus in margine ipſius ſcripturæ priuatę repertis arguitur falſitas, n.2. ead.
Idem diſpoſitum eſt, reſpectu publici documenti, numero 3. pag. ead.
Apoſtilla, ſeu additio in margine ſcripturæ priuatæ, quando continet aliquid magni pręiudicij, tunc præcipuè falſitatem arguit, num. 4. ead.
Item quando reperitur in loco ſuſpecto. n.5. ead.
Item, quando in parte ſubſtantiali, n.6. ead.
Quando autem dicatur appoſita in loco ſubſtantiali, edocet author, num.7. pag 38. & n 8. pag.38
Item, quando apoſtilla, ſeu additio reperitur ſcripta diuerſa manu ab ea, quæ eſt ſcriptum corpus ipſius ſcripturæ num. 9. p.38
Secus eſt autem ſi eadem manu, nu. 10. p 39
Sublimita, vt ibi, num. 11. ead.
Apoſtilla, & additio in ſcriptura priuata falſitatem arguit, maximè quando eſt ſcripta diuerſo atramento à corpore ſcripturæ, n.12. ead.
Nonnulli rati ſunt ſolam diuerſitatem atramenti in apoſtilla, ſeu additione falſitatem minime arguere, niſi etiam concurrat diuerſitas manus, n.13. ead.
Doctrina Maſcardi, num. 14. ead.
Contrarium verius, num. 15. ead.
Apoſtilla, ſeu additio inſerta in ſcriptura priuata an falſitatem arguat, quando eſt confecta eodem atramento, quo ſcriptum eſt corpus ipſius ſcripturę, dubitatur, numero 16. ead.
Do. Menoch. & Achill. Perſonalis ſentiunt pro negatiua, num.17. ead.
Contrarium Vulpellus, & Farinacius, n.18. ead.
Doctrina Menochij deducitur, num.19. ead.
Additio. ſeu apoſtilla in ſcriptura priuata tribus in caſibus falſitatem minimè arguit, de quibus. nu.20.21. & 22. pag. ead.
Additio in dubio prę ſumitur facta eodem tempore, & de conſenſu partium, non autem ex interuallo, n.23. ead.
Contrarium multi, num. 24. ead.
Cogita, num.25. ead.
Licet ex apoſtilla inſerta in ſcriptura priuata falſitatis ſuſpicio oriatur, oritur tamen dicta ſuſpicio ad effectũ, vt ipſi ſcripturæ fides denegetur, non tamen vt contra ſcribentem ipſum criminaliter agi poſſit. n.26. ead.

Falſitatis prǫſumptio, an, & quando oriatur, ex cancellatione reperta in Scriptura priuata.

Cancellare quomodo dicatur in ſtricta ſignificatione, n. 1. pag. 40
Differt à verbo circumducere, inducere, vel abolere, n. 2.
In larga ſignificatione nulla adeſt differentia inter ſupradicta verba, num. 3. ead.
Ex cancellatione in ſcriptura priuata reperta præſumitur falſitas, n. 4. ead.
Videndi Maſcardus, & Farinacius, num. 5. ead.
Cancellatio reperta in ſcriptura priuata tunc falſitatē arguit, quando reperitur in loco ſuſpecto, n. 6. ead.
Quando autem in eo reperiatur, declarat Author, num. 7. & 8. ead.
Item quando reperitur in loco ſubſtantiali, num. 9. p. 41
Quando autem dicatur eſſe in loco ſubſtantiali, videndus Farinacius, & docet ibi Author, num. 10. ead.
Amplia hoc procedere, etſi cancellatio facta in loco ſubſtantiali eſſet modica, num. 11. ead.
Declara, num. 12. ead.
Locus ſuſpectus, & ſubſtantialis parificantur, nu. 13. ead.
Cancellatio facta inconſultò, ſine dolo, bona fide, & per errorem, non arguit falſitatem in ſcriptura priuata, n. 14
Quando autem præſumatur facta inconſulte, & per errorem, vide DD. remiſſiuè, num. 15. ead.
Item non arguit falſitatem, quando ex præcedentibus, & ſequentibus verbis colligitur clarè verus, ac proprius ſenſus ipſius ſcripturæ, num. 16. ead.
Item quādo extaret conſuetudo adhibendi fidem ipſi ſcripturæ priuatæ etiam cancellatæ, num. 17. ead.
Cancellatio reperta in ſcriptura priuata, falſitatem minimè arguit, quando ipſa reperiretur incorporata in ipſo contractu, num. 18. ead.
Cancellatio reperta in ſcriptura priuata, in dubio prǫſumitur facta tempore ipſius ſcripturǫ, & de voluntate partium, num. 19. ead.
Quod procedit, niſi in contrarium adſint aliquæ coniecturæ ſuadentes oppoſitum, num. 20. ead.
Cancellatio in ſcriptura priuata tunc demum falſitatē arguit, & tollit fidem ſcripturæ, quando eſt talis vt id quod ſcriptū prius erat, intelligi nequeat, aliter ſecùs, num. 21. ead.
Intellige tamen, vt ſcriptura prǫſumatur falſa, & ſuſpecta in ea parte, in qua adeſt cancellatio, ſeù in alijs, numero 22. ead.
Declara procedere in capitulis ſeparatis, ſecùs autem in connexis, num. 23. ead.
Inſtrumentū in vna parte falſum an præſumatur eſſe falſum in totum? videndi DD. remiſſiuè, n. 24. p. 42
De materia cācellationis adeundus Card. Tuſc. n. 25. ead.

De præſumptione falſitatis oriente ex interlineatione facta in ſcriptura priuata.

Per interlineationem ſeu per ſuperlinearem ſcripturam arguitur falſitas ex ipſa ſcriptura, quæ vti ſuſpecta fidem non facit, num. 1. p. ead. 42
Procedit autem hoc, quando interlineatio reperitur in loco ſubſtantiali ipſius ſcripturæ, num. 2. ead.
Quādo interlineatio dicatur eſſe in parte ſubſtantiali, docet Farinacius. num. 3. ead.
Item quāto reperitur in loco ſuſpecto, aliàs ſecus. n. 4. ead.
Itē quādo interlineatio ipſa reperitur facta diuerſa manu à corpore ſcripturæ, ſecus quādo eadē manu. nu. 5. ead.
Contrarium, quòd etiā interlineatio facta eadem manu nō tollat ſuſpicionem falſitatis, tenuerunt plurimi alij, numero 6. ead.
Declara, prout ibi, num. 7. ead.
Interlineatio non arguit falſitatem, quando ex prǫcedentibus, & ſequentib. colligitur verus ſenſus verborum ipſius ſcripturæ num. 8. ead.
Item quādo vigeret conſuetudo, quòd etiam ſcripturæ priuatæ. in qua interlineatio poſita eſſet, plena fides eſſet adhibenda, num. 9. ead.

De præſumptione falſitatis oriente ex abraſione ſcripturæ priuatæ.

Abraſio reperta in ſcriptura priuata falſitatem arguit, & per conſequens ipſi fidem adimit, num. 1. p. 43
Et eſt veriſſima Concluſio, n. 2. & 3. ead.
Amplia. nam dicta ſcriptura priuata nihil penitus probat num. 4. ead.
Item dicta præſumptio, & ſuſpicio falſi ipſo iure falſam ſcripturam reddit, n. 5. ead.
Amplia, vt iſta præſumptio falſi habeatur etiam pro plena probatione, quoad condemnationem, n 6. ead.
Contrarium multi, num. 7. ead.
Concilia, num 8. p. 44
Abraſio in ſcriptura priuata falſitatem arguit, etiā quòd ſit tenuis, & ſubtilis, & talis, vt diſcerni non poſſit, niſi ad ſolem eleuatà & interpoſita, num. 9. ead.
Abraſio in ſcriptura priuata falſitatē non arguit quando non adeſt in loco ſubſtantiali, et ſuſpecto, n. 10. ead.
Abraſio quādo dicatur facta in parte ſubſtātiali, & loco ſuſpecto, num. 11. Vide remiſſiuè, & docet Author ſub numero 12. ead.
Raſura modica vnius ſyllabæ, falſitatem arguit, quando per eam mutatur ſenſus verborum, reperiturq. facta in parte ſubſtantiali, & loco ſuſpecto num. 13. ead.
Raſura in ſcriptura priuata falſitatem non arguit, quādo ex præcedentibus, vel ſequentibus colligitur verus ſenſus verborum, & quod ſic, vt raſum & cācellatum eſt, ſcriptura debet ſtare, num. 14. ead.
Ratio, num. 15. 16. & 17. necnon, num. 18. ead.
Abraſio falſitatem arguit, quando reperitur facta in aliqua parte alicuius ſcripturæ, ſicus ſi tota charta fuiſſet raſa, & ſuper ea fuiſſet extenſa alia ſcriptura, num. 19. pag. ead.
Si ſcriptura raſa reperiatur penes aduerſariū, & Iudex eū cogat ad ipſam edendam in iudicio, quamuis ſit abraſa in parte ſubſtantiali, tamen non vitiatur, nec falſa redditur contra me, & in mei præiudicium; immo ei præſtatur fides in omnibus, in quibus ex illa poteſt ſumi ſenſus, num. 20. ead.
Ratio, num. 21. ead.
Scriptura ab[illegible] falſitatem non arguit, quando aliunde corroborari poteſt, num. 22. p. 45
Item quando per aliquā aliam ſcripturam appareret illā abraſam eſſe bene factam, num. 23. ead.
Contrarium multi, num. 24. ead.
Prior opinio retinetur, num. 25. ead.
Concorda, num. 26. & 27. ead.
Scriptura abraſa falſitatē arguit, quando abraſio talis eſt vt id, quod prius ſcriptum erat, intelligi nequeat. ſecus, quando

Digitized by Google

quando raſura non obſtante poteſt legi, quòd prius erat ſcriptum, num. 28. ead.
Opinio Authoris contra iſtud Axioma. n. 29. ead.
Scriptura abraſa falſitatem minimè arguit, quando adeſſet conſuetudo, quòd & ipſi ſcripturę raſę adhibenda eſſet fides; num. 30. ead.
Scriptura abraſa falſitatem arguit, quando ciuiliter agitur ſecus, ſi criminaliter, num. 31. ead.
Scriptura abraſa in multis alys caſibus falſitatem non arguit, de quibus remiſſiuè per Maſcard. & Farin. num. 32. ead.

De præſumptione falſitatis oriente ex diuerſitate manus in ſcriptura priuata.

Diuerſitat manus in ſcriptura priuata falſitatē arguit, num. 1. & 2. p. 46
Fallit iſthæc regula, quando talis manus diuerſitas proueniret, vel ex mutatione calami, vel ex mutatione atramenti, num. 3. ead.
Item, quando proueniret propter mutationem ſtatus perſonæ ipſius ſcribentis. n. 4. ead.
Item, quando ipſamet ſcribens in ſubſcriptione fidem faceret ſcripturam illam fuiſſe diuerſorum manibus confectam. num. 5 ead.
Sola diuerſitas manus, litterarum, ſeu characterum, non reddit adeò ſuſpectam ſcripturam, vt illi fides aliqua adhibenda non ſit, niſi alia concurrant adminicula. num. 6. pag. ead.
Comparatio litterarum non probat diuerſitatem manus quo ad effectum condemnandi in criminalibus, n. 7. & 8. necnoa, num. 9. ead.
Qualiter ſcriptura eadem manu, vel diuerſa ſcripta probetur docet Card Tuſcus. n. 10. ead.

De præſumptione falſitatis oriente ex contrarietate, & repugnantia ſcripturarum priuatarum.

Falſitas arguitur ex contrarietate, ſeu repugnantia apparente in eadem ſcriptura, aut etiam inter vnam, & alteram, n. 1 pag. 46. & n. 2. p. 47
De Materia Scripturarum Contradictoriarū, ſeu inter ſe repugnantium, videndus Alexander Trentacinquinus variarum reſolutionum. n. 3. ead.

De pluribus aliis, ac diuerſis præſumptionibus falſitatis reſultationibus ex ſcriptura priuata.

Præſumptio falſitatis oritur ex ſcriptura priuata; ex mala qualitate ipſius ſcribentis, ac producentis ſcripturā, de cuius falſitate agitur, n. 1. p. 48
Eſt bene verum, quòd vltra malam qualitatem ipſius ſcribentis requiritur etiam vitiū viſibile in ipſamet ſcriptura, n. 2. & 3. ead.
Falſitatis ſuſpitio oritur in ſcriptura priuata ex diuerſitate atramenti, num. 4. ead.
Item quando reperitur conſcripta diuerſa manu, n. 5. ead.
Nonnulli opinati ſunt diuerſitatem atramenti inducere dumtaxat leuem falſitatis præſumptionem in ipſa ſcriptura priuata, n. 6. ead.
Opinio Authoris, n. 7. ead.
Falſitatis ſuſpicio oritur ex diuerſitate ſtyli numero 8. et num. 11. ead.
Exemplum, num. 9. & 10. ead.
Opinio Authoris circa dictum axioma, n. 12. p. 49
Diſſimilitudo, & varietas dictaminis, falſitatem arguit in ſcriptura priuata, n. 13. ead.
Oritur præſumptio falſitatis ex actu, ſiue modo inſolito, ſiue ex appoſitione Clauſulæ non conſueta, n. 14. ead.
Quænam autem dicantur Clauſulæ inſolitæ, videndus Maſcard. remiſſiuè, n. 15 ead.
Item oritur ex Clauſula non habente rectam, aut perfectam conſtructionem, n. 16. ead.
Vel quando in ipſa ſcriptura priuata adeſſe falſa Grāmatica, vel Latinitas, quòd declara, vt ibi, n. 17. ead.
Latinitas falſas, an, & quando vitiet diſpoſitionem? adeūdus Card. Tuſcus, n. 18. ead.
Oritur falſitatis præſumptio in ſcriptura priuata ex diuerſitate papiri, ſeu charta, & ſigni. n. 19. & 20. ead.
Opinio Authoris circa iſtud Axioma, n. 21. ead.
Oritur falſitatis coniectura ex eo, quòd in vno libro plures reperiantur quinterni ligati, quorum vnus non ſit ſimilis alteri, n. 22. & 23. ead.
Oritur falſitatis præſumptio, ſi in charta recenti reperiatur ſcripta apocha aliqua antiqua, & conſtaret, quòd tempore quo ipſamet apocha confecta fuit, charta illius ſpeciei non fabricaretur, & è conuerſo, n. 24. ead.
Hæc ſola præſumptio, quòd recens ſcriptura reperiatur in charta antiqua, ex Communiori non concludit falſitatem Ratio, ibidem, n. 25. p. 50.
Oritur falſitatis præſumptio in ſcriptura priuata ex in ueri ſimilitudine. n. 26. ead.
Oritur, quoque dicta præſumptio. quādo deficiente ſpacio in charta, carmina reſtricta reperiūtur, cum a principio potuiſſent latiori ſpacio ſcribi, n. 27. ead.
Exemplum, num. 28. ead.
Item oritur dicta præſumptio, quando in ſcriptura priuata de recenti ſtipulatione vallata conteſtes in ipſa nominati ex hac vita ſubtracti reperiuntur; n. 29. ead.
Oritur quoque dicta præſumptio ex tarditate in producendo ipſam ſcripturam priuatam, n. 30. & 31. ead.
Et eſt veriſſima Cōcluſio, quidquid dixerit Dom. Surdus, num. 32. ead.
Item oritur dicta præſumptio. quando charta, in qua ipſa ſcripta eſt reperitur, inciſa, n 33. ead.
Idem iuris, quando ordo ſubſtantialis præpoſitus eſt, n. 34 pag. ead.
Item, quando charta, in qua ipſa ſcripta eſt, eſt immūda, maculata, & vituperata, n. 35. & 36. ead.
Hæc tamen Regula recipit tres declarationes, de quibus, num. 37. 38. & 39. p. 51
Item oritur dicta falſitatis præſumptio, quando dicta ſcriptura priuata facta eſt ſine debita ſolemnitate, n. 40 pag. ead.
Item oritur dicta præſumptio, quando quis aſſerit in iudicio, ſe nolle vti ipſamet ſcriptura priuata ea de re confecta, ſed in eadem contenta velle comprobare teſtib. num. 41. p. ead.
Oritur pariter quando ex pluribus teſtib. in ipſamet ſcriptura deſcriptis, aliqui tantum producerentur examinandi, nu. 42. ead.
Oritur etiam dicta ſuſpicio falſitatis ex immodica diligētia, & ſolicita cura quòd ſcriptura ipſa priuata admittatur, & recipiatur, num 43. ead.
Item emanat dicta præſumptio, quando Pamphilus puta in chirographo aſſeruit pecuniam fuiſſe a Mæuio debitore

tore datam Sempronio creditori; & ab ipſomet Sempronio receptam, vel è contra, & tamen verè coram ipſo pecunia non adſuit num 44. ead.

Notarius, qui in inſtrumento teſtatur pecuniam numeratam quę numerata non fuit, an de falſo puniri poſſit? vide Farinacium remiſſiuè, nu. 45. ead.

Oritur quoque dicta pręſumptio, quando is qui produxit ipſam ſcripturam, fuit ſæpius interrogatus, an eadem vti vellet, & is reſponderit ſemper ſuboſcurè, & dubitatiuè, num. 46. ead.

Item quando ipſamet ſcriptura continet renunciationem immenſi iuris, & aliqua cauſa ipſius renũciationis minus vera fuit narrata. n. 47. ead.

Oritur etiam pręſumptio falſitatis ex qualitate perſonę cõtrahentis, quæ cognoſci non potuit tẽpore celebrati cõtractus, cuius eſſet ætatis, & qualitatis, n. 48. ead.

Item quando ipſamet ſcriptura fuit clam, & in loco abdito, & obſcuro confecta, n. 49. ead.

Item oritur, quando ille, qui per ſcripturam aliquam priuatam ius ſuũ renunciauit ſtetit sẽper in poſſeſſione eiuſdem met iuris renunciati, donec vixit, n. 50. ead.

Oritur quoque dicta pręſumptio, quando conſtat eum, qui aſſeritur falſificaſſe ſcripturam illam priuatam, de qua eſt contentio, perquiſiuiſſe antea ſcripturã illi ſimilẽ, vt forte inde exemplum ſumeret, n. 51. p. 52

Item emanat; quando ſcriptura ipſa fuit confecta inter ignotos, n. 52. ead.

Item quando falſa cauſa fuit in ipſamet ſcriptura priuata expreſſa, n. 53. ead.

Pariter dicta pręſumptio falſitatis oritur, quãdo quis ſcripturam aliquam priuatam, quæ intereſſe commune ſeu alienum complectatur, celat, atque occultat, numero 54. & 55. ead.

Item oritur, quando quis exhibet libros, & codices rationum mancos, & mutilatos, n. 56 ead.

Aliæ coniecturæ falſitatis referuntur per Burbatiam, Menoch. Peregr. & Card Tuſcum remiſſiuè, n. 57. ead.

Sola ſuſpicio falſi an habeatur pro falſitate in ipſo crimine falſi? videndi Doctores remiſſiuè, n. 58. ead.

Supradictæ falſitatis præſumptiones ex quibuſnam cauſis extenuari poſſent, videndi Menochius, & Farinacius, num. 59. ead.

Diuiſio bonorum an per ſcripturam priuatam probari poſſit.

Diuiſio in dubio non pręſumitur niſi probetur, n. 1. p. 52

Diuiſio bonorum probatur per ſcripturam priuatam, n. 2. pag. ead.

Amplia, ac limita, vt per Card. Tuſcum, num. 3. ead.

Emancipatio an probari poſſit per ſcripturam priuatam.

Emancipatio regulariter probatur per ſcripturam, nu. 1. pag. 53.

Et ſic per ſcripturam priuatam. n. 2. ead.

An ſcriptura priuata manu presbyteri conſcripta fidem faciat.

Scriptura priuata manu presbyt. ſcripta minimè probat. Ratio, n. 1. 2. & 3. p. 54

Scriptura presbyteri non Notarij, nec ad pias cauſas probationem inducit, n. 4. ead.

Ratio, num. 5. ead.

Scriptura priuata presbyteri etiam parochi minimè probat. num. 6. ead.

Idem eſt ſcriptura Fratris, n. 7. ead.

Limita hoc. quando Frater in ſeculo exiſtens ipſo Tabellionatus officio functus eſſet, n. 8. & 9. ead.

Contraria opinio verior eſt. n. 10. ead.

Clericus in ſacris cõſtitutus regulariter Tabellionatus officium exercere prohibetur, n. 11. ead.

Poteſt benè multis in caſibus, de quibus per Marcum remiſſiuè, num. 12. ead.

In Ciuitate Venetiarum plena fides ſcripturis presbyterorum, ac ſacerdotum adhibetur, n. 13. ead.

An ſcripturæ priuatæ defuncti magis credatur quam viuentis.

Scripturę priuatę defuncti, magis creditur, quam viuentis, num. 1. p. 54

Ratio, num. 2. p. 55

Nemo cum mendacio præſumitur mori, & in peccato, numero 3. ead.

Scriptura priuata licet pro ſcribente nullam fidem faciat, tamen vbi facta eſt à mortuo, facit præſumptionem, num. 4. ead.

Et facta à reputato bono, ſemiplenè poſt eius mortem probat, num. 5. ead.

Opinio Pretei deducitur, n. 6. ead.

Reſoluitur ac explicatur, n. 7. ead.

Qualiter recognitio priuatæ ſcripturę fieri debeat.

Publico inſtrumento fides adhibetur, etiam mortuo tabellione, ac teſtibus, n. 1. p. 55

Secus eſt in priuata ſcriptura, niſi fuerit recognita, numero 2. p. ead.

Qualiter autem ipſius fiat recognitio, n. 3. ead.

Author diſtinguit, n. 4. & 5. ead.

Tria notabilia deducit idem author n. 6. 7. 8. & 9. p. 56

Recognitio ſcripturæ priuatæ fit octo modis, de quibus remiſſiuè per D. Scucciam n. 10. & 11. ead.

An per procuratorem priuatæ ſcripturæ recognitio fieri poſſit. Dubitatur, n. 12. ead.

Pro affirmatiua concludit author, n. 13. ead.

Quid iuris ſi procurator ipſe neget? ſubnectit ibidem Author, n. 14. ead.

An ſcriptura priuata recognita habeat exequutionem paratam, videndus Vulaſc. remiſſiuè, num. 15. ead.

Recognitio ſcripturarum priuatarum, quæ producuntur, an ſit neceſſaria? videndus Scaccia remiſſiuè, numero 16. & 17. ead.

An per ſcripturam priuatam probetur delictum.

Delictum non probatur per ſcripturam priuatam, numero 1. p. 57

Rationes, num. 2. ead.

Amplia, vt nec etiam per inſtrumenta publica. n. 3. ead.

Delictum, quod committitur ſcribendo, paciſcẽdo. ſeu cõ-

trahendo

Digitized by Google

trahendo, de quo pacto, ſeu contractu delictũ ipſum cõtinente fiat per paciſcentes, & contrahentes ſcriptura probatur per ſcripturam priuatam, num. 4. ead.
Exempla, num. 5. 6. & 7. ead.
Intellige, ac declara prout ibi, n. 8. & 9. ead.
Delictum quod fit promittendo, vel contrahendo, probatur etiam contra ſcribentem per ſimplicem eius literam, vel epiſtolam, n. 10. ead.
Delictum, quod cõmittitur ſcribendo, paciſcendo, ſeu contrahendo, multo magis probatur, ſi quando de eo cõfectũ eſt publicum inſtrumentum, n. 11. ead.
Quadam opinio Baldi, ac Farinacij deducitur, numero 12. ead.
Damnatur autem per Authorem, n. 13. & 14. ead.
Delictum probatur per ſcripturam priuatam, quando ciuiliter agitur de crimine, & ipſa confecta eſt à delinquẽte, vel ipſo volente, num. 15. & 16. ead.
Scriptura priuata facit aliquam præſumptionem, ſeu adminiculum circa materia delictorum, n. 17. ead.
An, & quando delictum per inſtrumentum publicum probetur, remiſſiuè videndus D. Maſcardus. n. 18. ead.

Exemplum ſcripturæ priuatæ an probet?

Exemplum ſcripturæ priuatę minimè probat, n. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. pag. 59. & 11.
Amplia, vt nec exemplum publici inſtrumẽti probet, numero 12. ead.
Amplia, vt nec etiam ſummus Pontifex efficere queat, vt tale exemplar probet, & illi credatur, n. 13. ead.
Declara, num. 14. ead.
Amplia, & ſi iuuans ſe tali exemplo eſſet perſona valde priuilegiata, vt puta Fiſcus, num. 15. ead.
Limitatur Concluſio contra illum, qui dedit exemplũ: nã contra eum plene probat, n. 16. & 19. ead.
Amplia, num. 17. ead.
Opinio Moderni Pariſienſis, n. 18. ead.
Limitatur ſecundò, quoad aliqualem præſumptionem, numero 20. p. 60
Contrarium Baldus, num. 21. ead.
Supradicta opinio retinetur, n. 22. & 23. ead.
Sublimita, n. 24. & 25. ead.
Limitatur tertiò, quando ſcriptura ipſa priuata fuiſſet regiſtrata in Actis per Notarium actorum, & exempl. ibi relictum, extractum eſſet de verbo ad verbum per modum regiſtri. n. 26. ead.
Ampliatur iſta limitatio, num. 27-28. ead.
Sublimitatur. n. 29. 30. 31. & 32. ead.
Exemplum ſcripturæ priuatæ probat, quãdo aduerſarius, contra quem producitur exemplum habet originale, quod nolit exhibere, num. 33. ead.
Sublimita, num 34. ead.
Opinio Authoris, num. 35. p. 61
Item probat, quando pars non opponeret, n. 36. ead.
Item quando exemplatio eſſet antiqua, num. 37. ead.
Sublimita. num. 38. 39. & 40. ead.
Item probat quando ſcriptura ipſa originalis nõ poſſet haberi, num. 41. ead.
Item ſi exemplum ipſius ſcripturę, priuatę fuerit ſæpius in iudicio productum, num. 42. ead.
Item iuris, quando ſuper eodem fuiſſet iudicatum, numero 43. ead.
Item quando apparerent plura exempla, n. 44. ead.
Item accedentibus pluribus alijs coniecturis, n. 45. ead.
Exemplum publici inſtrumenti an probet? vide Doctores remiſſiuè ſcripturam priuatã originalem exhibitam, regulariter minimè probare, ſupra loco ſuo ſatis abũde concluſimus. Nunc quid iuris, ſi ipſius producatur exẽplum, dubitari contingit, n. 46. & 47. ead.

Ex l. ſcriptura C. qui potiores in pignoribus habeantur.

Priuata ſcriptura à partibus ſubſcripta, etiam abſq. teſtibus vim publicæ obtinet quoad perſonalem actionẽ contra ipſum debitorem exercendam, num. 1. p. 62
Amplia idem iuris eſſe, licet nec à partibus ſubſcripta, quando tamen debitor actione ipſa perſonali conuẽtus fateretur quidem, quæ in ea continentur, vera eſſe, numero 2. ead.
Amplia ſecundò, idem quoque iuris eſſe, ſi de reali actione intendenda contra ipſummet debitorem tractetur, numero 3. ead.
Subãplia, vt hoc procedat etiam contra fiſcum, n. 4. ead.
Amplia tertiò regulam procedere, licet ſcriptura ipſa eſſet ſcripta manu vnius dumtaxat partis, & non ſubſcripta à teſtibus: ſi tamen illa approbetur per tres teſtes, qui dicant ſe vidiſſe ſchedulam prædictam ſcribi per partem, num. 5. ead.
Contra tenuerunt multi, n. 6. p. 61
Diſtinctio Alex. in difficultate propoſita, num. 7. ead.
Improbatur a multis, num. 8. ead.
Authoris ſententia cum eius declarationibus remiſſiuè per Gabrielium, num. 9. ead.
Varię limitationes ad ſupradictam Regulam, num. 10. 11. & 12. ead.

Secunda Concluſio, ex d. l. ſcripturas.

Scriptura priuata à partibus non ſubſcripta, ac trino teſte bonæ opinionis, ac famæ, nõ munita, nõ operatur quoad hypothecam in præiudicium poſteriorum creditorum hypothecam ipſam habentium ex publico inſtrumento, numero 1. pag. 63
Ratio, num. 2. ead.
Ampliatur iſta Concluſio, vt procedat, etiam ſi præcederet mandatum per inſtrumentum publicum ad obligãdum, nam ideo minus obligatio ſequens per priuatam ſcripturam non præiudicat in hypotheca habenti publicum inſtrumentum poſterius & ratio ibidem ex Tiraquello, num. 3. ead.
Concluſio ſupra poſita, non ſolum locũ habet in creditore publicum inſtrumentum habente, ſed etiam in emptore, num 4. Ratio, num. 5. Prior retinetur, num. 7. ead.
Contrarium multi, num. 6. ead.
Item habet locum in habente titulum lucratiuum ut puta, donationis, num. 8. p. 64
Et in ſumma contra omnes habentes cauſam à debitore, & in omni caſu, in quo eadem vigeat ratio, n 9 ead.
Ampliatur multis alijs modis, de quib. remiſſiuè per Gabriel. num. 10. ead.
Creditor priuatam habẽs ſcripturam, creditori poſteriori publicũ etiã habenti inſtrumentum, quoad hypothecã præferetur, ſi duo teſtes bonæ opinionis, ac famæ de veritate contentorum in ipſa ſcriptura priuata, quoad ſubſtantiam obligationis, apertè depoſuerint, n. 11. ead.

Amplia-

Ampliatur hoc procedere, etiam ſi alio modo, quam per teſtes de varietate ipſiuſmet ſcripturę priuatę conſtare poſſet, num. 12. ead.
Ratio, num. 13. ead.
Varia afferuntur exempla, quibus de ipſius priuata ſcripturę varietate alio modo, quàm per teſtes cōſtare poteſt, & num. 14. 15. & 16. ead.
Priuatā habens ſcripturam anteriorem an pręferatur poſteriori creditori publicum inſtrumentum habenti poſtea celebratum, ſi tamen ſuſpicio fraudis in caſu dicta l. ſcripturas. ceſſet, etſi in ea non ſint appoſita requiſita eiuſdem legis? Dubitatur, n. 17. ead.
Author concludit pro affirmatiua, n. 18. ead.
Fundamentum eius, num. 19. & 20. p.65
Reſoluit contraria, quę obijci poſſent numero 21. 22. 23. 24. & 25. ead.
Scriptura priuata operatur etiā in praeiudicium poſterioris creditoris publicum pro ſe habentis inſtrumentū, quando duo teſtes eſſent in ea ſubſcripti, & alia adminicula maioris ponderis, & authoritatis quam ſit tertius ille teſtis, intercederent, num. 26. ead.
Item ſi confeſſio ipſius debitoris probaretur emiſſa tribus tantum teſtibus praeſentibus, licet non inſcriptis, numero 27. ead.
Item, ſi ipſa ſcriptura priuata ex forma ſtatuti vim publici haberet documenti, n. 28. ead.
Quam ſentētiam author ſequitur, & confirmat, n. 29. 30. 31. & 32. vſque ad 37. incluſiuè. ead.
Eamdem quoque ſequitur Cl. Decianus, num. 38. ead.
Contrarium tenuit poſt Ripam Tiraquello, n. 39. ead.
Fundamentum eius, n. 40. p.66
Prior vti verior retinetur, num. 41. ead.
Soluitur ratio Tiraquelli, num. 42. & 43. ead.

Subſequitur vltimo loco tertia Concluſio deſumpta ex d. l. ſcripturas, C. qui potiores.

Habens priuatam ſcripturam trino teſte bonę opinionis, ac fama, munitam, praefertur habenti publicum inſtrumentum poſterius quo ad pignus, & hypothecam. n. 1.
Ratio, num. 3. p.67
Hypotheca etiam per chirographum poteſt conſtitui, dūmodo conſtet de mente contrahentium ipſam conſtituere volentium, n. 2. ead.
Ad hoc vt Concluſio ſupra firmata, n. 1. locum habeat, multa requiruntur, num. 4. ead.
Primò, quod à tribus teſtibus ſcriptura ipſa priuata ad minus ſit ſubſcripta n. 5. ead.
Amplia, vt dictus numerus requiratur etiam de iure Canonico, num. 6. ead.
Amplia, an ne ſufficiat ſi ſint duo, & vnus eorum Notarius, numero 7. ead.
Ratio, ibidem.
Item, vt nec ſcribens in ipſoſmet teſtes debeat connumerari, num. 8. ead.
Prout nec etiam mediator, licet nec pretium, aut mercedem aliquam receperit, n. 9. ead.
Amplia, vt id procedat, non ſolum quando ageretur contra tertium; verum etiam contra principalem debitorem, numero 10. ead.
Requiritur ſecundo, quòd illi tres teſtes ſint bonę, ac probatę opinionis, num. 11. ead.
Et iſta qualitas proculdubio erit articulanda, & probanda, num. 12. ead.
Ratio. Angeli. Cepollę, & Pariſij. } dicta afferuntur, n. 13. 14. 15. & 16. pag. 68.
Exigitur tertiò, quod ipſi tres teſtes, partes agnoſcant & notitiam ipſarum habeant, n. 17. & 18. ead.
Item quòd illi ſcripturę ſe ſubſcribant, vel ſaltem ſuis ſigillis eadem obſignent, num. 19. ead.
Signum habet vim ſubſcriptionis, nu. 20. ead.
Requiritur quartò, quòd teſtes ipſi ſint maſculi, & non fęmina num. 21. ead.
Contrarium multi, num. 22. ead.
Prior tamē vti uerior, ac Cōmunior retinetur, n. 23. ead.
Exigitur quintò, quod vltra ipſorum teſtium interuentū, ambarum quoque partium intercedat ſubſcriptio, numero 24. ead.
Contrarium quamplurimi, n. 25. & 26. p.69
Eorum fundamentum num. 27. ead.
Ampliatur, vt quando debitor ſcripturam illā priuatam manu ſua propria ſcripſerit, idq; in ipſa ſcriptura aſſeruerit, alia ipſius poſtea ſubſcriptio nō requiratur, n. 28. & 29. ead.
Ratio, num. 30. ead.
Et ita de conſuetudine obſeruari teſtatur Caccialupus, numero 31. ead.
Text. in d. l. ſcripturas enuncietur, num. 32. ead.
Subampliant, idem iuris quoque eſſe, quando ſigillum illius, cuius manu tota ſcriptura reperitur ſcripta, eſſet appoſitum; alia enim ipſius ſubſcriptione minimè eſſet opus, num. 33. ead.
Ratio, num. 34. ead.
Declara, num. 35. ead.
Diſtinctio communis ſcribentium in huiuſmodi difficultate deducitur, n 36. & 37. ead.
Quod plures tangit ab omnibus debet approbari, numero 38. pag. ead.
Superflua, & eluſoria ex Crauet. videtur ſubſcriptio illius partis, de cuius fauore tantum agitur, n. 39. ead.
Petrus Bimius conſilio ſuo 172. num. 1. in 2. improbatur, num. 40. ead.
Alia diſtinctio Ripę in iam dicta difficultate deducitur, num. 41. 42. 43. & 44. ead. p.70
Oddus conſil. ſuo 100. n. 79. refellitur, n. 45. ead.
Communis illa diſtinctio, de qua ſup. n. 34. approbatur ab Authore, num. 46. ead.
Requiritur ſextò, quod dicta priuata ſcriptura contineat diem, menſem, annum, & locum, in quo facta eſt, numero 47. pag. ead.
Item, quod teſtes in recognoſcēdo dicant ſe ſubſcriptiones ſuas recognoſcere, quia manu ſua fuerunt ſcriptę, numero 48. ead.
Item, quòd fuerunt praeſentes, quando ipſamet ſcriptura per partes fuit ſcripta, & ſubſcripta, & quod de ea reminiſcuntur, & alia multa de quibus, ibi. num. 49. 50. & 51. ead.
Requiritur octauo, quod ipſimet teſtes deponant ſe vidiſſe partes ipſas ſcribere, adeò quod non ſufficiat, ſi depoſuerint, ſe habere characterem ipſarum partium familiarem, ac cognitum, n. 52. ead.
Si aliquis ex illis tribus teſtibus in priuata ſcriptura ſubſcriptis, in fata cōceſſerit, cęteriq. duo ipſam ſcripturā

Digitized by Google

duntaxat recognouerint, an id ſufficiat quo ad probãdum debitum, & hypothecam in præiudicium tertij, in materia d.l. ſcripturas? dubitatur, n.53. ead.
Negatiuam multi tenuerunt, n.54. ead.
Fundamenta pro hac opinione, num.55.56.57.58.59.60.& 61. p.71
Affirmatiuam quamplurimi ſequuti ſunt, n.62. ead.
Media, quibus hæc opinio ſuſtinetur, n.63.64.65.66.67.68.69. & 70. vſque ad 78. incluſiuè. p.70. & 71.
Et hanc vti veriorem, et Communiorem ſequitur Author num.79.& 93. ead.
Reſpondetur ad fundamenta contrariæ partis, & nu. 80.81.82. vſque ad 92. incluſiuè. p.72
Multa notatu digna deducit Author, n.94.95.96.97.cũ ſeqq. vſque ad 112. p.73
Quæritur ſi tres omnes teſtes ſubſcripti in ipſa ſcriptura privata, ante eorum recognitionem infata cõceſſerint, an ipſamet ſcriptura probet? n.113. p.74
Diſtingue duos caſus, de quibus, num.114.115.116.117.& 118. ead.
Alia difficultas; quid ſi ipſamet ſcriptura habeat ſubſcriptionem duntaxat teſtium, et non partium, an probet, ſi fiat ſola teſtium recognitio, n.119. ead.
Vide Trentacinquium remiſſiuè, n.126. ead.
De materia d.l. ſcripturas, vide plures Doctores relatos ibi remiſſiuè, num.121. ead.

LIBER SECVNDVS.

De Apocha manu Debitoris conſcripta.

Apocha manu debitoris conſcripta, tũc plenè probat, quãdo vltra ipſam adeſſent duo, vel tres teſtes deponentes de veritate contentorum in ea, num.1. p.78
Apocha manu debitoris confecta, ſi non habet cauſam debiti obligatoriam, contra ipſum efficaciter non probat, num.2. ead.
Idem eſt in ſcriptura publica, n.3. ead.
Partita facta ſine cauſa in libro creditoris, cui ex forma ſtatuti fides adhiberi ſolet, non probat n.4. ead.
Scriptura ſaldi, in qua cauſa non ſit expreſſa, minimè probat, num.5. ead.
Si quis pro reſto, & ſaldo (vt vulgò dicitur) rationum factorum confiteatur ſe debitorem, licet cauſa non exprimatur, attamen apocha illa de reſiduo ſuum obtinet robur, num.6. ead.
Idem eſt in libro campſoris, ibidem.
Pulchra quæſtio ibi proponitur, & deciditur, n.7. ead.
Apocha manu debitoris conſcripta, & quã eſſe manu ſua confectam ipſemet fatetur, cõtra ipſum plenè probat, licet ſe minimè debitorem eſſe oppoſuerit, n.8. p.79
Ratio, num.9. ead.
Et eſt vera Concluſio, quidquid nonnulli dixerint, numero 10. ead.
Et præcipuè procedit in contractu depoſiti, n.11. ead.
Excipito contractus mutui, & dotis, in quibus intra præſtituta à iure tempora non noceret confeſſio confitenti, num.12 ead.
Priuata ſcriptura a debitore confeſſata, an noceat, et præiudicet tertio? Dubitatur, num.13. ead.
Author diſtinguit duos caſus, nu 14.15.16.& 17. vſque ad 22. incluſiuè. p.79.& 80
Apocha, quæ non habeat teſtes inſcriptos, vel ſubſcriptos, & a debitore negata, nec plenam, nec ſemiplenam probationem inducit, num.23. p.80
Aliquam tamen in fauorem ipſius creditoris producentis præſumptionem operatur, n.24. ead.
In comparatione facienda duplex ſcriptura habetur in conſideratione. ſcriptura videlicet, ex qua, & ſcriptura, ad quam, num.25. ead.
Scriptura ad quam quid ſit. Et quid ſcriptura ex qua. Declaratur, n.26.& 27. ead.
Scriptura, ex qua cõparatio deſumenda eſt, debet eſſe certa, vera, & indubitata illius, qui eam ſcripſiſſe aſſeritur, num.28. ead.
Ex omni ſcriptura, quam ſcripturam fuiſſe conſtat manu debitoris ſeu aduerſarij, fit comparatio ad ſcripturam contentioſam, n.29. ead.
Iudex pro comparatione habenda poteſt cogere aduerſarium negantem ſcribere, & exinde ex illa ſcriptura cõparationem habere ad ſcripturam ipſam contentioſam, num. 30. ead.
Producens apocham poteſt a iudice petere, vt ex officio interroget eum, contra quem fit productio, an talem apocham ſcripſerit, & huiuſmodi interrogatorio tenebitur reſpondere ante litem conteſtatam, n.31. ead.
Debitor officio iudicis ad iudicium accedere apodiſſam a ſe conſcriptam recogniturus cogi poteſt, & à tali præcepto appellare vtique prohibetur, n.32. p.81
Et ſi forſan citatus ad recognoſcendũ negauerit, conuictus poſtea de mendacio non ſolũ in cõtentis in ipſa ſcriptura, ſed etiam in duplum mulctabitur, n.33. ead.
De quibus particulariter ſit actuus in materia ſcripturæ ad quam fit comparatio, breuiter docet Author, numero 34. ead.
In omnibus illis caſibus, & cauſis ad comparationem literarum deuenitur, in quibus comparatio ipſa poteſt aliquem veritatis producere effectum, n 35. ead.
Ad probandum quis non debet admitti, quod probatum non releuat, n.36. ead.
Habens probationes de veritate aliunde, a comparatione facienda repellitur, n.37. ead.
Vbi alio reſpectu ſcriptura fidem non faceret, tunc comparatio literarum ad illam minimè admitteretur, numero 38. ead.
Exemplum, ibidem.
Per quos literarum fiat comparatio, multæ extant Scribẽtium opiniones, num.39.40.& 41. cum ſeqq. vſque ad 50. incluſiuè. ead.& p 82
Experti, qui in iudicio comparationis faciẽdæ eliguntur, non aſſumuntur, nec deponunt vt teſtes, num.51. ead.
Ratio, num.52. p.82
Sed aſſumuntur tanquam in arte periti, n.53. ead.
Vnde non iurant, nec tenentur iurare de veritate, ſed tantum de credulitate, n.54. ead.
Qualiter fiat comparatio, vide Doctores remiſſiuè, n.55. pag. ead.
Qui comparationem fieri petit, & inſtat, ſolemniter manutactis Euangelijs debet iurare, quod non aliam idoneam habens fidẽ ad ipſam comparationem venit, & quod circa eam nihil egerit, quod veritatem poſſit immutare, n.56. ead.
Ratio, num.57 & 58. ead.
Item ſecundum aliquos tenetur præſtare iuramentum de calumnia, n.59. ead.
Periti electi pro comparatione facienda tenentur iurare, quod

quod ad id accedūt, nec lucri cauſa, nec inimicitijs, nec gratia aliqua tenti, n.60. ead.

In omnibus cauſis, in quibus eliguntur periti, defertur illis iuramentum, num.61. ead.

Iudex, & periti quid debeat agere pro comparatione facienda, preſtitis iuramentis, de quibus ſupra declarat Author, num.62. ead.

Sat eſt, quod periti electi pro comparatione faciēda, ſemel iurent ante comparationem inſtitutam, n.63. ead.

Quidquid ſcripſerit Rol. à Valle, num.64. ead.

Olim ex ipſa literarum comparatione plena fides inducebatur, quod poſtea fuit immutatum, n.65. ead.

Hodie autem quanta ex ea inducatur, non eſt eadem omnium ſententia, num.66. ead.

Nonnulli adhuc plenam reſultare concludunt, n.67. p.81

Multi autem aliqualem dumtaxat arbitrio domini iudicis permanere arbitrantur, num.68. ead.

Fundamentum eorum, num.69. ead.

Non pauci verò, nec præſumptionem quidem oriri rati ſunt, num.70. ead.

Semiplenam autem probationem induci Communiter receptum eſt, num.71. ead.

Ratio, num.72. & 73. ead.

Et hanc tantam etiam a Baldo Author veriſſimam arbitratur, num.74. ead.

Producens ſcripturam priuatam ſub literarum cōparatione comprobatam, petere poteſt ſibi deferri iuramentum in ſupplementum probationis, n.75. p.84

Limita in cauſis magni ponderis, num.76. ead.

Ratio, num.77. ead.

Aſſerens cauſam eſſe magni ponderis, & per conſequens iuramentum ſuppletorium deferri minimè poſſe, tenetur id tanquam fundamentum ſuæ intentionis probare, num.78. ead.

Quæ cauſę ſint parui, vel magni ponderis, arbitrio iudicis relinquitur, num 79. ead.

Iuramentum in ſupplementum probationis et conceditur in cauſis maximi ponderis, quando pluſquam ſemiplenè actor intentionem ſuam probaſſet, n.80. ead.

Scriptura priuata per literarum comparationem non probata, ſi vnius teſtis, qui ſe præſentem fuiſſe, & vidiſſe quando debitor ſcripſit fuerit dicto corroborata, plenā fidem faciet, num.81. ead.

Ratio, num.82. & 83. ead.

Scriptura priuata per litterarum comparationem cōprobata, ſemiplenam fidem minimè inducit cum de tertij agitur præiudicio, num.84. ead.

Quādoque poteſt eſſe tanta vis comparationis, vt illa ſola ſufficiat ad ſolemnem, ac plenam probationem, numero 85. ead.

Et eſt veriſſima Concluſio, quidquid dixerint nonnulli, numero 86. ead.

Literarum comparatio, quæ oſtendat ſcripturam ſimul cum illa, ad quam fit comparatio, per omnia ſimilem, plenè probat, num 87. ead.

Comparatio literarum, quando concurrit quoque ſubſcriptio trium teſtium, qui graues, & honeſti forent, & qui eorum ſubſcriptiones recognoſcerent, affirmantes illam ſcripturam, de qua controuertitur, eſſe ipſis præſentibus ſcriptam ab illo in ſcriptura commemorato, plenè probat, n.88. p.85

Amplia, num.89. ead.

Limita, num.90.91. ead.

Amplia ſecundò, n.92. ead.

Pulchrā proponitur dubitatio, & ſoluitur per D. Scacciā remiſſiuè, num.92. ead.

Literarum comparatio plenam fidem facit, quādo & ſcribentes, & ſubſcribentes omnes ex hac luce migraſſent, num.93. ead.

Item quando conuentum eſſet inter partes, quod ex ipſa ſola literarum comparatione plena fides apochæ priuatæ adhiberetur, num.94. ead.

Similiter quando ipſa literarum comparatio adminiculis alijs reperitur adiuta, num.96. ead.

Ratio num.97. ead.

Suſpicio falſitatis tollitur ex cōiecturis cōtrarijs, n.98. p.

Comparationi literarum tunc demum eſt locus, quando negotiū nō excedit valorē vnius libræ auri, n.99. ead.

Et hæc eſt veriſſima ſententia, quidquid ſcripſerit Gaſpar Teſſaurus, num.99. & 100. ead.

Quot ſolidi, ſiue aurei ad libram conficiendam requirantur: Dubitatur, num.101. ead.

Solidus, & aureus in iure æquiparantur, & ſæpius confunduntur, ibidem.

Libra ex communi Scribentium ſententia aureis, ſiue ſolidis 72. conſtat, num.102. ead.

Et ſi de aureis legalibus intelligatur, veriſſima eſt præfata Concluſio, num.103. ead.

Libra ex quot aureis noſtri temporis conſtet, valdè ſe torſerunt Scribentes, num 104. ead.

Boer. 96. apprimè requiri teſtatur, num.105. ead.

Joſeph. Ludouic. & Clar. Peregr. eam ex 107. conſtare reſponderunt, num.106. ead.

Author relinquit cogitandum, n.107. ead.

In omnibus illis caſibus, in quibus comparatio ſufficit, & probat, illud procedit, quando ageretur ciuiliter, ſecus ſi criminaliter, puta in crimine falſi, n.108. ead.

Ad probādum falſitatem ſola literarum comparatio minimè ſufficit, num.109. ead.

In criminalibus, probatio debet eſſe certa, & concludens num.110. ead.

Purpurat. vult fieri indicium ad torturam, intellige, vt ibi num.111. ead.

Pulchra proponitur per Authorem dubitatio, num.112. & 113. ead.

Cuiuslibet ſcripturæ, ex qua actio vel accuſatio inſtitui poteſt, admittitur comparatio, num.114. ead.

Comparatio literarum famoſum libellum, ſeu cantilenā continentium, an faciat ſufficiens indicium ad torturam? num.115. ead.

Arguitur primo aſpectu quod ſic, num.116. ead.

Frāc. Marc. cogitandū relinquit. Ratio ibid. n.117. p.87

Comparatio literarum, niſi alia concurrant, nec etiam indicium facit ad torturam, num.118. ead.

In literarum comparatione facienda ſemper requiritur citatio partis, num.119. ead.

Idq. in practica aduertendum docet Viuius, n.120. ead.

Comparatio literarum in libro rationum plenam fidem facit ex Communi, n.121. Ratio, n.122.123. ead.

Declara, nu.124. & 125. ead.

Comparatio literarum facta in epiſtola, an plenè probet? Dubitatur, num.126. ead.

Affirmatiuam Bart. & infiniti alij, n.127. & 128. ead.

Contrarium multi, n.129. Ratio ibidem. p.88

Prior tamen opinio vti verior, & Communior retinetur, num.130. ead.

Solui.

Soluitur ratio aduerſariorum, num. 131. ead.

Limitetur ſupradicta Concluſio, num. 132. ead.

An comparatione literarum teſtamentum paternũ probetur, vide Pantzſchmanum remiſſiuè, n. 133. ead.

Apocha à partibus ſubſcripta, & à tribus teſtibus, qui eorum ſubſcriptiones recognoſcant, plenè probat, numero 134. ead.

Multa tamen requiruntur, de quibus remiſſiuè per Ripam, num. 135. ead.

Apocha, quæ non habet partium ſubſcriptiones, ſed teſtiũ dumtaxat illam recognoſcẽtium, an plenam fidem faciat, maxima eſt quæſtio, num. 136. ead.

Affirmatiuam multi tenuerunt, num. 137. ead.

Fundamentum eorum, n. 138. p. 89

Contrarium quamplurimi aſſeruere, num. 139. ead.

Author diſtinguit vna cum Corn. n. 140. & ſequentibus. ead.

Aliter diſtinguit Alex. conſ. 181. col. 2. in 2. num. 145. & ſeqq. ead.

Eius tamen opinio communiter reprobatur, n. 148. ead.

Quot teſtes ad priuatæ ſcripturæ comparationem requirũtur? ambigitur, num. 149. ead.

Quadam Communis Doctorum diſtinctio in hac difficultate deducitur, n. 150. & 151. cũ quattuor ſeqq. ead.

Apocha priuata, quæ non habet ſubſcriptionem teſtium, vel partium, ſed tantum iuuatur per depoſitionẽ duorum, vel trium teſtium inſcriptorum, vel tantum nominatorum, qui dumtaxat deponant ſe præſentes extitiſſe tunc, quando apocha ipſa fuit confecta, ſemiplenã ſolum probationem inducit, num. 156. ead.

Et ideo quo ad plenam inducendam neceſſarium eſt comparationis adminiculum, num. 157. ead.

Pulchra ratio ex Bartolo, n. 158. & 159. ead. p. 90

Contrarium tenent multi, num. 160. ead.

Caſus diuerſificantur, num. 161. ead.

Prior opinio, quæ eſt Bart. & Communis retinetur, numero 162. ead.

Apocha à debitore, & tribus teſtibus, qui tamẽ ſint mortui, vel abſentes, ſubſcripta, ſi ab ipſomet debitore, vel eius hæredibus fuerit negata, per literarum comparationem comprobata, plenam fidem faciet, n. 163. ead.

Declara, num. 164. 165. 166. & 167. ead.

Contrarium multi, num. 168. ead.

Ratio eorum, num. 169. Soluitur, num. 170. ead.

Amplia, num. 171. 172. & 173. ead.

Scriptura priuata partium, & vnius teſtis dumtaxat ſubſcriptione munita, ſi probetur per comparationem literarum ẽt reſpectu ſubſcriptionis illius teſtis, an aliquid probationis inducatur? Videndus Cran. n. 174. e.

Apocha abſente creditore per debitorem conſcripta, deinde data, aut tranſmiſſa ad ipſum creditorem, ſi in ſe iuſtam, & habilem contineat cauſam, ſufficiens erit ad plenam exactionem, n. 175. ead.

Ratio, n. 176. & 177. ead.

Si antequam apocha ad creditorem deferretur, ſcribens ex hac luce migraret, apocha illa nullam probationẽ ad vtilitatẽ ipſius recipiẽtis induceret, n. 178. p. 91

Vbi propter impoſſibilitatem minimè habet locum veritas, nec etiam cadit fictio, n. 179. ead.

Intellige hoc nedum quo ad obligationem, ſed etiam quo ad probationem, n. 180. Ratio, num. 181. ead.

Apocha licet habeat partium, & teſtium ſubſcriptiones diem, & Conſulem, ſi tamen per ipſoſmet teſtes nõ fuerit recognita, minuſq; à partibus, nullam fidem faciet num. 182. ead.

Ratio, num. 183. & 184. ead.

Amplia, n. 185. ead. Limita, nu. 186. ead.

Apocha manu debitoris conſcripta, licet nec diem, neq; annũ inſertum habeat, ſi tamẽ legitimis indicijs fuerit comprobata, plenè probat, n. 187. ead.

Ratio, num. 188 ead.

Apocha confecta a debitore in publica forma, vt quia eſſet Notarius, plenam fidem facit, n. 189. ead.

Comparatione literarum facta in apocha, ſi de ipſarum quidem ſimilitudine conſtet, teſtes autem contradicant, ſtandum eſſe iudicis arbitrio Bar. & alij docuere, numero 190. ead.

Author contra. n. 191. 192. 193. & 194. ead.

Si in apocha literarum comparatio fieri non poſſit, nec teſtes illi ſcripturæ inſcripti ſint, ſed ſolummodo quidam reperiantur, qui affirmẽt ſe vidiſſe, cũ ipſamet ſcriptura à debitore conſcriberetur, hoc in caſu ſemiplenam ex ea probationem reſultare docuit Bar. nu. 195. ead.

Authoris de eadem re opinio. n. 196. p. 92. a

Apocha ipſius debitoris ſigillo munita, & per literarum comparationem comprobata, plenam fidem facit, nu. 197. ead.

Nota tamen probationem iſtam ad ipſius ſigilli veritatem referendam, n. 198. & 199. ead.

Si apocha habeat teſtes ſubſcriptos & facta literarũ cõparatione, de earũ maxima diſſimilitudine cõſtet. Teſtes autem ſubſcriptiones ſuas recognoſcant, & fuiſſe ipſius debitoris manu cõfectã atteſtentur, cui magis fides ſit adhibenda, arbitrio iudicis relinquitur, n. 200.

Apocha ſubſcripta, & à debitore licet negante, & à teſtibus, qui deponant ſe fuiſſe præſentes, quando fuit ab eodemmet debitore confecta, plenè probat ex Communi ſecundum Maſcardum, n. 201. ead.

Depoſitio teſtium dicentium ſcripturam illam fore talis, cuius manum, & characterem notum habent, & cognitũ, nec ſemiplenè probant, n. 202. 203. & 210. ea.

Amplia ex Pariſio, n. 204. ead.

Ratio, n. 205. 206. 207 & 208. p. 93. a

Clariſſimi Peregrini opinio improbatur, n. 209. ead.

Concludit Author, & ampliat cum DD. Marta, & Scaccia, n. 210. ead.

Depoſitio teſtium dicẽtium talẽ ſcripturã fore talis, quia eius manum, & characterem cognitum habent. ſi ipſi teſtes ſint affines, & attinentes illius, cuius apocha illa eſſe contenditur, ſemiplenè probat, n. 211. ead.

Contrarium tenet Author, n. 212. ead.

Item, depoſitio eorumdem ex communi probat, ſi alia adminicula concurrant, n. 213. ead.

Item ſi apertè deponant ſe vidiſſe, & adfuiſſe tunc temporis, quo ipſa ſcriptura fuit confecta, n. 214. ead.

Sed qualis probatio oriatur, an ſcilicet plena, vel ſemiplena, non eſt eadem omnium ſententia, n. 215. ead.

Opinionẽ, quòd plena oriatur, tenuerũt multi, n. 216 ead.

Quod verò ſemiplena dumtaxat inducatur, Communiter receptum eſt, n. 217. ead.

Fundamentum huius Communis opinionis, n. 218 ead.

Noua opinio Authoris in hac difficultate, n. 219 ead.

Rationes, quibus mouetur, numero 220. 221. 222. 223. & 224. ead. & p. 94. a ead.

Depoſitio teſtium dicentiũ ſcripturam illam fore talis, quia eius manũ, et characterẽ cognitũ habẽt, & fami-

llarem, in praxi recepta eſt, & præcipuè in Curia Romana, num 225. ead.

Nota tamen talem conſuetudinem Curiæ Romanæ, non procedere in recognitione apocharum, num. 226. ead.

Item talium teſtium depoſitiones in Ciuitate Venetiarũ receptę ſunt, num. 227. ead.

Item hic Pataui, & vbique, num. 228. & 229. ead.

Contra tamen ipſam conſuetudinem indicauit Vallerius Valleria auditor Rotæ Lucenſis, num. 230. ead.

In Ciuitate Lucanũ viget talis cõſuetudo, num. 231. ead.

Si cum teſtium depoſitione comparatio literarum concurrat, ex apocha plena reſultabit probatio, n. 232. ea.

Alius caſus deducitur, num. 233. ead.

De Apocha manu creditoris conſcripta.

Apocha manu creditoris conſcripta nullam ad fauorẽ ipſius probationem inducit, num. 1. p. 95. a

Ratio, num 2. ead.

Nullus eſt idoneus teſtis, nec legitimum poteſt ferre teſtimonium in cauſa propria, num. 3. ead.

Apocha manu creditoris conſcripta, ad fauorem ipſius tunc fidem facit, quãdo & à debitore foret ſubſcripta, numero 4. ead.

Tantum operatur ſubſcriptio ad obligandum ſubſcribentem, quantum ſi ſcriptura tota illius fuiſſet ſubſcripta num 5. ead.

Idem dicito de ſupraſcribente, num. 6. Ratio ibidẽ. ead.

Apocha manu creditoris conſcripta, tunc demum ad fauorem ipſius, ſubſcriptione debitoris intercedente probat, quando ipſemet debitor ſe ſubſcripſit vti principalis obligatus, vel vti fideiuſſor, ſecus autem ſi vti teſtis, num. 7. pag. ead.

Item, quando habuit notitiam contentorum in ea ſcriptura, cui ſe ſubſcripſit, num. 8. ead.

Verum ſubſcribens poſſit probabiliter allegare ignorantiã contentorum in ſcriptura, cui ſubſcripſit? vide per Caſtrenſ. remiſſiue, num. 8. ead.

Item, quando ſubſcriptio fuit ſpecialis, non generalis, n. 10. p. 96. a.

Contrarium verius, num. 11. ead.

Tantum operatur genus in ſuo genere, quantum ſpecies in ſua ſpecie, num. 12. ead.

Apocha manu creditoris conſcripta, tunc pro eo fidẽ faceret, quando in ea adeſſet ſubſcriptio trium teſtiũ, qui examinati. & ſubſcriptiones ſuas recognoſcentes apochã illam fuiſſe ab ipſo creditore conſcriptam debitore præſente. & conſentiente, ipſis etiam præſentibus, & videntibus apertè deponerent, num. 13. ead.

Amplia, num. 14. 15. ead.

Quid iuris, ſi teſtes in fata cõceſſiſſent? docet ibi Author, num. 16. ead.

An ex apocha redacta in publicam formam per creditorem Notarium, probatio aliqua ad fauorem ipſius inducatur? Dubitatur, num. 17. ead.

Author concludit pro negatiua, num. 18. ead.

Ratio, num. 19. ead.

Declara, num. 20. ead.

Limita, num. 21. & 22. ead.

Apocha manu debitoris confecta, tunc plenè probat, quando eſſet alterius liberatoria, & penes debitorem reperiretur, num. 23. ead.

Item probat quando creditor poſt illam apocham à ſe confectã in fata conceſſit, n. 24. Ratio, n. 25. p. 91. b

Liberculus rationum defuncti concurrentibus alijs coniecturis, plenè probat, n. 26. ead.

De Apocha manu Tertij conſcripta.

An ex Apocha priuata manu Tertii confecta, probatio aliqua inducitur, ambigitur, n. 1. p. 93. b

Exemplum, num. 2. ead.

Author diſtinguit plures caſus, n. 3. ead.

Apocha manu Tertii confecta quando non habet neque ſubſcriptionem partium nec teſtium, nec etiam ab ipſo ſcribente eſt recognita, & debitor, vel eius hęredes illius eunt inficias, tunc nullam probationem inducit nu. 4. pag. ead. & eſt veriſſima Concluſ. n. 19. p. 63. b

Ratio, num. 5 p. 92. b

Amplia ex Romano. n. 6. & 7. p. 93. b

Officium Notarii operatur tantum circa validitatẽ, & probationem ſcripturarum, quas fallit ſolemniter vti Notarius, num 8. ead.

Ratio, num. 9. 10. 11. & 12. ead.

Apocha priuata ſcripta à tertio, ſine ſubſcriptione partiũ, & teſtium, non probat, etiamſi recognita eſſet ab eo, contra quẽ facit; Ratio ibid. n. 13. & 14. p. ead.

Fallit autem hoc, quando is, contra quem facit, aſſerit eã fuiſſe ſcriptam de ſua voluntate, quia tunc probat, numero 15. ead.

Ratio, num. 16. ead.

Extenditur fallentia, etiamſi negaret poſtea contenta in ipſa ſcriptura, num. 17. ead.

Reſtringitur Fallentia, vt non procedat quo ad pręiudicium contra Tertium, n. 18. ead.

Apocha manu Tertii confecta, quando non habet partiũ neque teſtium ſubſcriptiones, fuit tamen per illum Tertium, qui illam ſcripſerat, & qui atteſtatur eamdẽ ſe ſcripſiſſe de voluntate vtriuſque partis, recognita, non inducit plenam probationem, n. 20. ead.

Ratio, num. 21. ead.

Fundamenta, quibus per authorẽ firmatur iſthęc Cõcluſ. n. 22. 23. 24. 25. 26. 27. & 28. ead. & p. 94. b

Opponitur, num 29. ead.

Solutio, num. 30. ead.

Minus tamen, quam ſemiplenè probat, num. 31. 32. & 33. pag ead.

Opinio Mandell. Albenſ. conſil. ſuo 660 num. 1. in quarto improbatur, n. 34. & 36. ead.

Necnon & Decij in conſilio ſuo 56. num. 4. & 650. n. 9. nam. 35. ead.

Accidentibus aliis coniecturis, adminiculis, ac præſumptionibus plenè etiam probat, n. 37. ead.

Quales autem debeant eſſe iſtę præſumptiones ſiue quãtia adminicula iudicis arbitrio relinquitur. n. 38 ea.

Apochę recognitio facienda eſt in iudicio parte citata, alias nil prodeſſet, n. 39. ead.

Apocha manu tertii confecta, dummodo conſtet, quod fuerit per ipſum ſcripta de mandato debitoris, contra ipſum debitorem plenè probat, num. 40. ead.

Ratio, num. 41. ead.

Dictum Geminiani deducitur num. 42. ead.

Licet ſtetur dicto tertii, qui Apocham conſcripſit, quo ad recognitionem ſcripturæ, non tamen ſtatur quo ad contenta in ea, num. 43. ead.

Ratio, num 44. p. 95. b

Talebra

Digitized by Google

Pulchra dubitatio proponitur. Producitur Apocha, quæ aſſeritur ſcripta manu tertij, puta Aloyſii. Aloyſius ipſe examinatus ſe illam ſcripſiſſe negat. Sed facta literarum comparatione, reperitur eum charactere ipſius Apochæ magna ſimilitudo. Dubitatur, numquid iſto caſu ſit ſtandum eius dicto, vel potius comparationi ipſarum literarum? num. 45. ead.

D. Scaccia concludit ſtādum eſſe eius dicto, num. 46. ead.

Ratio num. 47. & 48. ead.

Altera excitatur quæſtio. Producitur Apocha, quæ manu Titij eſſe conſcripta aſſeritur. Titius interrogatus eam manu ſua eſſe conſcriptam fatetur; ſed tamen facta literarum comparatione, eius manus apparet omninò diſſimilis. Dubitatur numquid hoc caſu ſit ſtandū eius dicto, vel potius comparationi? nu. 46. ead.

D. Scaccia concludit, quod intercedente magna varietate & modica temporis intercapedine, ſit potius ſtandum comparationi, quam dicto. Secus autem ſit, ſi dicta duo non concurrant: eum conſulas, num. 50. ead.

Apocha manu tertij confecta, quādo habet dumtaxat ſubſcriptiones teſtium, qui illam recognoſcunt: probat, ex gloſſa in c. 2. de fide inſtrumentorum, num. 51. ead.

Contrarium multi, num. 52. Ratio ibidem. ead.

Opinio gl. in d. cap. 2. in duobus dumtaxat caſibus poſſet ſaluari, quos ibi deducit author, nu. 53. 54. 55. & 56. ead.

Opinio gloſſæ damnatur etiam per Socinum, & per Authorem, num. 57. ead.

Ad hoc vt per teſtes ſubſcriptiones ſuas recognoſcentes, approbatur illa ſcriptura, requiritur, quod ſaltem tres adſint, nec duo ſufficerent, num. 58. ead.

Sed qualis ex illorū teſtium in illà priuata Schedula manu tertij confecta deſcriptorum recognitione fides oriatur maxima eſt inter Doctores altercatio, nu. 59. ead.

Author diſtinguit duos caſus, nu. 60. 61. 62. 63. & 64. pag. ead. & p. 96.

Opinio Hieronymi Paponij, conſilio 101. nu. 6. in primo deducitur, num 65. ead.

Improbatur, & Viuij ſentētia opinione ſua 113. aſſertur, num. 66. ead.

Quam etiam ſequitur Author, licet eamdem poſtea in aliquibus damnet num. 67. & 68. ead.

Obiectio proponitur, num. 69. ead.

Soluitur per Scacciam, num. 70. 71. 72. & 73. ead.

Apocha etiam publici Notarij manu cōfecta, non tamen in publica forma, minimè probat, niſi à parte foret recognita; aut per teſtis, quòd de mandato partiū fuerit conſcripta recognitionem comprobata. Subamplia, n. 74. & 76. pag. ead.

Quando Apocha priuata diceretur in publica forma conſcripta, declarat Author. num. 75. ead.

Qualis eſſe debeat ipſorummet teſtium in ipſamet apocha ſubſcriptorum recognitio, ſeu depoſitio eleganter docet Author num. 77. 78. 79. 80. 81. & 82. ead.

Si producatur apocha manu tertij confecta, in qua adſint dumtaxat ſubſcriptiones teſtium, & tā ipſi teſtes, quā ſcriptor deceſſerint, ita vt ad ſuarum ſubſcriptionū recognitionem deueniri non poſſit, facta literarum cōparatione tam ad ipſam ſcripturam, quàm ad ipſorum teſtium ſubſcriptiones, & omnimoda literarū ſimilitudine reperta, plena ex ea apocha oritur probatio ex ſētentia Scacciæ, num. 83. ead.

Et hanc opinionem vti æquam ſequitur quoque Author ratiombus, vt per eum, num. 84. ead.

Apocha manu tertij confecta, & à debitore, ac à teſtibus ſubſcripta, qui tales ſubſcriptiones ſuas recognoſcentes deponant tantum de confeſſione ipſius debitoris cōſtentis ſe ſubſcripſiſſe, non autem affirment, quod in eorum præſentia fuerit ab ipſo debitore ſubſcripta, an probet, non eſt eadem omnium Scribētum ſentētia, n. 85. ead.

Matthæus de Afflictis tenet pro affirmatiua, num. 86. ea

Fundamentum eius, num. 87. ead.

Contrarium Author, num. 88. ead.

Ratio eius, num. 89. pag. ead. & num. 90. pag. ead.

Afflicti deciſio poſſet ſaluari, vt per Authorem, num. 91 pag. ead.

Apocha manu tertij confecta, ſubſcripta tantum à partibus, ſeu ab ea ſolum, contra quam ipſa facit; non autē à teſtibus, recognita plenam fidem facit, num. 92. ead.

Videndus de hoc caſu D. Scacciæ remiſſiuè, num. 93. ead.

Apocha manu alicuius tertii confecta, qui vir bonus, fide dignus & amicus eius, qui ipſimet apochæ contradicit extiterit, accedente etiā aliqua veriſimilii præſumptione, quòd ipſa ſchedula de conſenſu, & voluntate eiuſdemmet negantis fuerit cōſcripta; plenè probat, n. 94.

Apocha per tertium conſcripta, & ſubſcripta vtraque parte mandante, vltra ſubſcriptionem teſtium, plenā probationem inducit, num. 95. ead.

Racio, num. 96. p. 98

Declara, num. 97. ead.

An tertius exhibens chirographum debiti cum clauſula, (A chi preſenterà il preſente ſcritto) poſſit in iudicio agere contra debitorem, dubitatur, num. 98. ead.

Author concludit pro affirmatiua, num. 99. ead.

Adiectus ſolutioni, licet ei rectè ſoluatur, regulariter tamen nullum agendi ius habet, num. 100. ead.

Fallit, ſi per creditorem fuiſſet traditum ſibi inſtrumentū vel chirographum ipſius debiti, num. 101. ead.

Ratio ibidem.

Et hæc eſt veriſſima Cōcluſio, & indubitabilis, n. 102. ea.

Difficultas maxima conſiſtit in eo, an ipſemet debitor obijcere poſſit exhibenti ipſummet chirographum exceptionem ſolutionis principali creditori factæ? numero 103. pag. ead.

Pro reſolutione Author diſtinguit, nu. 104. 105. & 106. pag. ead.

Quæ quidem diſtinctio ſeruatur in praxi, num. 107. ead.

Pulchrum notabile in materia illorum verborum (A chi preſenterà il preſente ſcritto) deducit ibi Author, numero 108. ead.

Pulchra dubitatio, num. 109. ead.

Reſoluitur per Carol. Bardelon. nu. 110. & numeris duobus ſequentibus. ead.

Alius caſus præponitur per Rebuffum, num. 113. ead.

Alij etiam remiſſiuè, num. 114. ead.

LIBER TERTIVS.

De Epiſtola,

Omnis noſtra inſtitutio debet à definitione proficiſci, numero 1 pag. 101.

Epiſtola definitur ex authoris ſententia, num. 2. pag. 103

Verba ipſius definitionis enodantur; num. 3. 4. & 5. ead.

Epiſtola aliter deſcribitur per Iuſtum Lipſium, num. 6. pag. ead.

Aliter per Antonium Poſſeuinum, n.7. ead.
Et alio modo per Baldum, num. 8. ead.
Quæ definitio ex allatis melior ſit, author cogitandum relinquitur, num. 9. ead.
Epiſtola vnde dicatur, declaratur, num. 10. ead.
Adducitur Cic. ad Quint. Fratr. lib. 1. Epiſtola prima, numero. 11. pag. ead.
Epiſtola pertinet aut ad inducendam obligationem, aut probationem, num. 12. ead.
Epiſtola non obligat, num. 13. ead.
Et præcipuè, quando verba in in ipſa prolata ſunt enunciata ad aulam potiùs, quam ad forum, num. 14. ead.
Fallit; quotieſcumque inter abſentes mediante ipſa epiſtola aliquis celebrandus eſſet contractus, qui ſolo conſenſu perficeretur, num. 15. ead.
Ratio, num. 16. & 17. ead.
Donatio per epiſtolam poteſt celebrari, num. 18. ead.
Et præcipuè, quãdo ipſa res donata, & remiſſa reperiretur penès donatarium de voluntate donantis, n. 19. ead.
Procurator conſtituitur per epiſtolam, num. 20. ead.
Conſtitutum poteſt celebrari per epiſtolam. ibid.
Quemadmodum etiam compromiſſum, ibidem.
Epiſtola miſſiua tunc obligat, quando peruenit ad eum, ad quem fuit directa, num. 21. ead.
Et inducit validam confeſſionem, numero 22. pag. 163.
Ratio. num. 23. ead.
Obligatio per epiſtolam licet non contrahatur, tamẽ ea inducta probatur, num. 24. ead.
Obligatio per epiſtolam contrahi poteſt contra cõſtituentem ſe ſolutum pro alio, quando in perſona alterius obligatio iam erat contracta, num. 25. & 26. ead.
Epiſtola regulariter non probat, num. 27. ead.
Quando vt epiſtola probet: tractatur, docet Author, numero 28. ead.
Differentiam inter caſum, in quo epiſtola probet, & caſũ in quo obliget, deducit Caſtrenſis, num. 29. ead.
Epiſtola tunc præcipuè non probat, quando ipſamet refert ſe ad aliam, quæ non exhibeatur, num. 30. ead.
Epiſtola tunc probat, quando eſt recognita per ſcribentẽ, & confeſſata, vel per teſtes comprobata. n. 31. ead.
Quinimo tunc paratã habet exequutionem, num. 32. ead.
In recognitione epiſtolæ facienda non requiritur exacta illa diligentia quæ aliàs adhiberi ſolet, n. 33. ead.
Ratio, num. 34. & 35. ead.
Epiſtola non recognita, nec confeſſata, quinimò etiam negata, probat, quando ſignata reperitur priuato ſolitoq; ſigillo ipſius ſcribentis, num. 36. ead.
Ratio, num. 37. ead.
Quanta autem fides, ſeu probatio, oriatur, vide Menoch. & Maſcard. remiſſiue, num. 38. ead.
Dictum n. 36. declaratur, nu. 39. pag ead. & num. 40. & 41. Subdeclaratur prout num. 42. p. 104.
Pulchra proeonitur dubitatio, num. 43. ead.
Reſoluitur per Authorem, num. 44. ead
An ex literarum cõparatione in epiſtola facta plena, vel ſemiplena oriatur probatio, docet Author remiſſiuè, numero. 45. ead.
Ad hoc vt deueniri poſſit ad literarum comparationem in epiſtola, requiritur inter alia, vt nomen, & cognomẽ ipſius ſcribentis contineat, aliter nõ valet, nu. 46. ead.
Alia dubitatio, num. 47. ead.
Reſoluitur, num. 48. & 49. ead.
Epiſtola plenè probat, quando in ipſa adeſt nomen, & cognomen ſcribentis, & nomẽ, cognomenq. eius, cui mittitur, num. 50. ead.
Epiſtola probat contra recipientem, num. 51. ead.
Item quo ad ipſiuſmet ſcribentis intentionem declarandam, num. 52. ead.
Epiſtola ſcripta manu teſtatoris, declarat apertè, quæ nã fuerit eius voluntas. n. 53. ead.
Epiſtola ſcripta ante aliquem contractum, valet ad illius declarationem, num. 54. ead.
Epiſtola inducit ſaltem aliqualem præſumptionẽ, quæ quãta, at qualis ſit, arbitrio iudicis relinquitur, n. 55. ead.
Epiſtola probat quo ad ea, quæ pertinent ad officium ſcribẽtis, num. 56. ead.
Item contra producentem, num. 58. & 58. ead.
Epiſtola probat contra ſcribentem. num. 59. ead.
Debet tamen ante omnia conſtare, eam ſcriptam fuiſſe ab eo, cuius eſſe prætenditur, num. 60. pag. 105
Qualiter autẽ id contingat, explicat Author, n. 61. ead.
Epiſtola tunc præcipuè probat contra ſcribẽtem, quando in ea inſerta fuit cauſa obligatoria, nu. 62. 63. 64. & 65. pag. ead.
Et eſt generalis, concluſio in quacumque ſcriptura publica vel priuata, num. 66. ead.
Item tunc præcipuè probat, quando fuit ab ipſo mittente recognita, num. 67. & 68. ead.
Et quando habet ſuam debitam formam, num. 69. ead.
Quæ autem ſua ſit forma, docet ibi Author, n. 70. 71. ead.
Epiſtola probat contra ſcribentem, etſi careat data reſpectu temporis, & loci, num. 72. ead.
Et eſt indubitata cõcluſio, quidquid dixerit Viuius in ſuis Deciſionibus, num. 73. & 74. ead.
Ratio, num 75. & 76. ead.
Epiſtola probat contra ſcribentẽ, licet ipſamet careat ſubſcriptione ipſius ſcribentis, ſi tamen eiuſdem nomẽ cõtineat, num. 77. ead.
Idem iuris eſt, etſi ſolum ſubſcriptionem ipſius mittentis habeat num. 78 79. ead.
Adde nil etiam referre, vtrum ipſa fuerit ſcripta manu debitoris, an verò manu tertij de ipſius tamen mandato, num. 80. ead.
Epiſtola probat contra ſcribentem, etiam quod in ipſa ſcribens vſus fuiſſet verbis enunciatiuis, n. 81. & 82. ead.
Item contra eum probat, licet ipſamet epiſtola non contineat dignitatem eius, cui tranſmiſſa eſt, vel etiam ipſius mittentis, num. 83. p. 106
Limitta, quãdo mittens, vel ipſe, cui illa trãſmittitur, magna, & honorifica eſſet decoratus dignitate, n. 84. ead.
Quinimo eſſet ſuſpecta ob ſtylum curiæ non ſeruatum, nu. 85. 86. & 87. ead.
Per epiſtolam probatur affinitas contra ſcribentem: numero 88. ead.
Epiſtola contra ſcribentem ſuum operatur effectum non ſolum inter viuos, ſed etiam poſt eius mortem, Si tamẽ ipſius nomen contineat, num. 89. ead.
Epiſtola probat non ſolum contra ſcribentem, verum etiã contra ipſius hæredes, num. 90. ead.
Epiſtola non probat contra ſcribentem, quãdo non fuit præſentata ei, cui mittitur, n. 91. Ratio. num. 92. ead.
Præſentatio epiſtolæ debet fieri de voluntate, & commiſſione ipſius ſcribentis, num. 93. ead.
Et qui ipſam præſentatam dicit, de præſentatione docere tenetur, num. 94. & pulchrè, num. 95. ead.
Reſpondetur cuidam tacitæ obiectioni, num. 99. ead.

Animi

Animi perſeuerantia in eadem voluntate ſemper præſumitur, num. 97. ead.
Epiſtola contra ſcribentem non probat, quando eo iam vita functo, præſentata fuit, num. 98. ead.
Ratio, num. 99. pag. ead. & n. 100 vſque ad 104. p. 107
Et eſt veriſſimum iuris Axioma, num. 105. ead.
Quicquid ſubtiliter ſcripſerit Daniel Mollerus, n. 106. ea.
Multa notabilia colliguntur, num. 107. 108. 109. 110. & 111. ead.
Epiſtola non probat contra ſcribentem, quando non fuit acceptata ab eo, ad quem exarata, & præſentata fuit, num. 112. ead.
Confeſſio emanans præſente parte ſi acceptata non ſit, non nocet confitenti. num. 113. ead.
Filiusfamilias electus in patritium, non prius à nexibus patriæ poteſtatis cenſetur ſolutus, quam præſentatis literis, ab eo acceptatis, num. 114. ead.
Litteræ productæ ab eo, qui illas non acceptauit, non iuuāt ipſum producentem, num. 115. ead.
Qui non acceptat verba aduerſarij, non poteſt in illis ſe fundare, n. 116. ead.
Epiſtola pro ſcribente non probat, num. 117. ead.
Fallit, quando is cui epiſtola mittitur, ea acceptata non contradixit, ſed tacuit. num. 118. ead.
Sic recipiens literas continentes mandatum, cenſetur ipsū approbare, num. 119. p. 108
Amplia, etiam ſi ſit mandatum de ſoluendo, n. 120. ead.
Et hæc eſt receptiſſima concluſio, n. 121. ead.
Quidquid ſcripſerit Corraſius, num. 122. ead.
Cautela Capol. ac Matthęſilani, ad fauorem creditoris pro extorquendo creditum à debitore deducitur, n. 123. ead.
Quam etiam ante eos probauit Bart. & ſequuntur infiniti alij, num. 124. ead.
Communit illa concluſio de qua ſupra, num. 118. pag. 110. comprobatur varijs fundamentis, num. 125. pag. ead. & n. 128. 129. 130. 131. & 132. p. 109
Et pręcipuè per text. in l. filiusfamil. ff. ad Macedon. quidquid dixerint P. de Caſtr. & Menoch. n. 126. p. 108
Pulchra obſeruatio Polydor. Ripa ad illum textum, numero 127. p. 109
Declaratur prædicta communis concluſio varijs modis, de quibus ordinatè per Authorem, n. 133. & 134. ead. & vſque ad incluſiuè. p. 110
Text. in d. l. filiusfamilias, in verſiculo, continuo, declaratur, n. 135. p. 109
Intentio Ancharani, in Clement. 1. de procur. declaratur per Menoch. n. 138. ead.
Epiſtola probat etiam pro ſcribente, quando in ipſa continentur duo connexa, vnum ſcilicet pro ipſo ſcribente, et alterum contra, num. 178. & vide num. 179 cum tribus ſequentibus. p. 111. & 112
Pulchra proponitur dubitatio num. 183. ead.
Opinio Matthęſilani deducitur, n. 184. ead.
Improbatur per Caccialupum, num. 185. ead.
Author relinquit cogitandum, num. 186. ead.
Epiſtola non probat contra tertium, num. 187. ead.
Amplia, vt procedat etiam in epiſtola Epiſcopi ſuo ſigillo munita, num. 188. ead.
Ratio, num. 189. ead.
Limitatur in literis Campſorum, num. 190. ead.
Libri Cāpſorum fidem faciunt contra tertium, n. 191. ead.
An Epiſtola probet pro tertio? dubitatur, num. 192. ead.
Exemplum, num. 193. ead.
Verior opinio ſtat pro affirmatiua, n. 194. ead.
Et hanc ſequitur Author, num. 195. ead.
Ratio, num. 196. & 197. & vide num. 198. vbi Author ſe remittit. ead.

Dubitatur igitur Primò, an literas alienas aperiens pæna falſi puniatur.

Literas alienas aperiens quanam pæna regulariter afficiatur, num. 1. p. 113
An aperiens literas alienas pæna falſi puniatur? Plures caſus ſunt diſtinguendi, n. 2. p. 114
Primus quidem eſt, quando quis aperuit literas alicuius priuati, ſed eas non legit; hoc in caſu pæna falſi abſque dubio minimè punitur, num. 3. ead.
Amplia idem iuris eſſe, quando quis ſine dolo literas ipſas aperuit, & legit, nu. 4. ead.
Ratio. num. 5. ead.
Secundus caſus eſt, quando quis aperuit literas priuati, & eas ſolus legit, atque ita alteri non oſtendit, & hoc caſu ex communiori pæna criminis ſtellionatus extraordinaria arbitrio tamen iudicis punitur. n. 6. ead.
Qui aperuit teſtamentum clauſum, licet alteri non oſtenderit, pæna falſi ordinaria multatur, n. 7. & 8. ead.
Amplia etſi in ipſis literis aliquid ſcriptum eſſet contra hunc aperientem, & legentē adhuc enim ipſa pęna extraordinaria ſtellionatus locū ſibi vendicabit, n. 9. ead.
Quinimò aperiens ipſas literas ſibi conſignatas, & alicui deſtinatas, & illas legens, tenetur actione iniuriarum, & ea actione conueniri poteſt per tranſmittentem, numero 10. ead.
Tertius caſus principalis eſt, quando quis aperuit literas alicuius tertij, in quibus quidquam minimè extabat, ob quod aliquid detrimenti, vel iniuriarum ille pati poſſet, & hoc caſu nulla pæna ipſemet aperiens punitur. n. 11. ead.
Ratio, n. 12. 13. & 14. ead.
Quartus caſus, quando quis aperuit literas alicuius priuatæ perſonæ, & eius aduerſario oſtendit in ipſius ſcribentis detrimentum; hoc in caſu ordinaria proculdubio punitur pęna falſi, num. 15. p. 115.
Amplia, vt actione iniuriarum conueniri etiam poſſit, numero 16. ead.
Item, quod in foro conſcientiæ commiſiſſe quoque dicatur peccatum mortale, n. 17. quod tamen limita in duobus caſibus, n. 5. 21. 22. & 23. ead.
Amplia, etſi nullum damnum indè ſequatur, n. 18. ead.
Non incidit tamen in excommunicationem, n. 19. ead.
Etiamſi apertę fuiſſent literę directæ Summo Pontifici, num. 20. ead.
Aperiens literas alicuius priuati, & eas oſtendens alteri, quam aduerſario ipſius ſcribentis; ſi modo inde ei damnum intulit, pęna falſi ordinaria punitur, n. 24. ead.
Contrarium multi, n. 25. ead.
Et eſt verior ex Authoris ſententia, n. 26. ead.
Patroni, vel procuratores pandentes iura ſuorum clientū aduerſarijs eorum ſunt & ipſi ordinaria pęna falſi puniendi, n. 27. ead.
Quintus principalis caſus eſt, quādo quis lacerauit, vel cōbuſſit literas ipſas, & tunc punitur pęna extraordinaria iudicis arbitrio, n. 28. ead.
Quinimò condemnatur ad reſtitutionem omnium damnorum, & ad intereſſe, num. 29. ead.

Dictum D. Deciani elucidatur, n. 30. ead.
Quando nominatur, vel inſligitur pęna falſi, in dubio intelligitur de ordinaria, n. 31. ead.
Sextus caſus eſt, quando quis remoratur reddere litteras ei, cui mittuntur, quo caſu tenetur ad intereſſe erga mittẽtem, ſi aliquod fortaſſis is ex ea mora damnum fuerit perpeſſus, n. 32. ead.
Hoc idem ſtatutum eſt quoque reſpectu tabellariorũ, qui ſerò nimis reddunt literas, n. 33. p. 116
Septimus eſt caſus, quando quis pigritia, viaq; conficiendæ tedio adductus, in itinere literas alicuius priuati abijcit, vel arena obruit: & hoc caſu literis repertis, extraordinaria pæna falſi punitur, num. 34. ead.
Vltimus caſus eſt, quando ille, qui literas alienas aperuit, & legit, aliquid forſan in ipſis correxit, abraſit & immutauit, & tunc ſine dubio ordinaria pæna falſi puniendus eſt. num. 35. ead.
Ratio, num. 36. 37. & 38. ead.
Aperiens literas ſui Principis, in quibus de re ipſius graui tractetur, eaſq; inhoneſtib. ſuis patefaciẽs, poteſt multari, & pæna qua punitur reuelans ſecreta Principis, quæ eſt pæna capitis, item ordinaria pæna falſi, n. 39. 40. 41. & 42. ead.
Aperiens literas Principis, in quibus agatur de re perſonę priuatæ, punitur in hoc, ut amplius ... non poſſit num. 43. ead.
Et ſi clericus eſt, deponitur, num 44. ead.
Remouens ſigillum de literis alicuius Principis punitur pæna falſi, num. 45. ead.
Aperiens literas alicuius Magiſtratus, vel Iudicis, quomodo puniatur non eſt eandem omnium ſententia, numero 46. ead.
Addentium ad decis. Guid. Pap. ipſius Guid. Papæ, & Ioannis Fabri. Opiniones hac in re recenſetur, num. 47. 48. & 49. ead.
Author autem diſtinguit, n. 50. 51. & 52. ead.
Aperiens acta iudicialia in ſui aduerſarij detrimentum, punitur duplici pæna, prout ibi, n 53. ead.
Author remittit lectorem ad Baiard. & Colerum, numero 54. ead.
Ad hoc vt aperiens, literas alienas puniatur, pęna falſi, vel ordinaria, vel extraordinaria, requiritur de neceſſitate dolus, vel culpa, aliter ab omni pæna tutus eſt, numero 55. p. 117
Ratio, n. 56. 57. & 58. vbi pulchrè. ead.
Et dolus iſte regulariter non pręſumitur. ſed ab eo, qui illum allegat clarè probandus eſt. n. 59. ead.
Multa notatu digna in materia doli afferuntur per authorem vſque in finem, n. 60. ead.

An falſificans literas alienas, pæna falſi puniatur? Contingit ſecundo loco dubitare.

An falſificans literas alienas pæna falſi puniatur? plures caſus ſunt diſtinguendi. n. 1. ead.
Falſificans literas Summi Pontif. ordinaria pęna falſi punitur, num. 2. ead.
Quinimò cum ſuis fautorib. eſt excõmunicatus, n. 3. ead.
Et ſi clericus eſt, officijs, & beneficijs priuatus degradatur, & curiæ ſeculari puniendus traditur, num. 4. ead.
Portius conſil. ſuo 7. num. 20. adducitur n. 5. p. 118
Quot modis literæ Summi Pontificis falſificari ſoleant, et poſſint remiſſiuè. n. 6. ead.
Falſificans literas Regias, vel cuiuslibet alterius Principis, ordinaria pęna falſi, ſecundum terminos iuris punitur, num. 7. ead.
Aliter autem ex Conſtitutionibus locorum particulariũ, num. 8. ead.
Quid apud Gallos, In Regno Hiſpaniarũ, In Regno Neapolitano, In Statu Mediolani. Et ſub hoc Sereniſs. Dominio, obſeruetur, docet Author, n. 9. 10. 11. 12. pag. ead. & num. 13. & 14. ead.
Falſificans literas alicuius priuati, punitur pæna ordinaria falſi, num. 15. ead.
Hoc intellige verum, quando falſum illud alteri detrimentum affert, n. 16. ead.
Cum autem nemini obeſt, maxima eſt inter Doct. altercatio, num. 17. ead.
Author ſequitur opinionem Clar. Menochij, n. 18. ead.

An diſpoſitio l. ſi filiusfamil. ff. ad Macedonianum locum habeat in Criminalibus.

Diſpoſitio l. ſi filiusfamilias, ff. ad Macedonianum in criminalibus non eſt apta ad condemnationem, ſed dumtaxat ad torturam inſligendam, n. 1. p. 119
Ratio, num. 2. ead.
Pulchra proponitur quæſtio, de qua ibi, nu. 3. ead.
Reſolutio ex Vincentio Mancino, n. 4. ead.
Alia dubitatio proponitur, n. 5. ead.
Deducitur opinio Hippolythi de Marſilijs, in d. dubitatio, num. 6. ead.
Quæ tamen damnatur per M. Antonium Blanchum, numero 7. & 8. p. 120
Alia excitata quæſtio, n. 9. ead.
Reſoluitur per M. Antonium Eugenium, n. 10. ead.
An nuncij portantes literas, vel ambaſciatas alicuius alteri, de homicidio committendo ſcienter, illo ſequuto, teneantur pęna homicidij, non ſecus, ac illud faciens? dubitatur, num. 11. ead.
Concluſio ſtat pro affirmatiua, num. 12. ead.
Ratio, num. 13. ead.
Præſtans opem, vel auxilium delinquenti ante delictum, vt ipſum committat, an puniatur eadem pæna, qua ipſe delinquens? videndus Farinac remiſſiuè, n. 14. ead.

An inter abſentes per epiſtolam fideiuſsores validè obligentur.

Fideiuſſores per epiſtolam inter abſentes minimè obligari validè poſſunt, num. 1. p. 121
Rationes pulchrè afferuntur, n. 2. & 3. cum ſequentibus, vſque ad 15. incluſiuè. ead.
Obiectio & ſolutio ibid. n. 16. p. 122
Alia obiectio, num. 17. & 18. ead.
Solutio, num. 19. 20. 21. & 22. ead.
Fideiuſſor per epiſtolam inter abſentes ex conſuetudine validè obligatur, num. 23. ead.
Sic obſeruatur in Germania, num. 24. ead.
Et ſic in Hiſpania, num. 25. ead.
Et hoc præcipuè procedit inter Mercatores, n. 26. ead.
Et quando in epiſtola ipſa miſſa ad creditorem, & ab eo acceptata inſertum fuit iuramentum, n. 27. ead.
Iuramentum ſupplet pręſentiam partis, num. 28. ead.
Cõfeſſio extraiudicialis facta abſente parte, nocet, et probat, ſi additum fuerit iuramentum, n 29. ead.

Diſpoſi-

Diſpoſitio ſtatuti Patauini ſub Rubrica de Alienationibus, & obligationibus, incipit Statuimus, deducitur, num. 30. ead.

Emptio, an venditio, an per epiſtolam celebrari poſſint?

Emptio ac venditio per epiſtola celebrari queunt, num. 1 & 2. p. 123
Ratio, num. 3. 4. 5. & 6. ead.
Pulchra quæſtio proponitur, num. 7. ead.
Reſoluitur per Doct. remiſſiue, n. 8. ead.

Societas an iniri poſſit per epiſtolam?

Societas per epiſtolam iniri poteſt, num. 1. ead.
Ratio, n. 2. & 3. ead.
Societas contracta per epiſtolam probari poteſt, n. 4. ead.
Ratio, num. 5. ead.
Snbamplia etiam per quamlibet aliam ſcripturam priuatam, num. 6. ead.

Locatio, & conductio an per epiſtolam celebrari poſsint.

Locatio per epiſtolam celebrari poteſt, n. 1. p. 124
Fundamenta, num. 2. 3. 4. 5. 6. & 7. ead.
Item celebrata per eandem probari poteſt, n. 8. ead.

Depoſitum an per epiſtolam probari poſsit?

Depoſitum probari poteſt per epiſtolam, n. 1. p. 120
Probatur etiam per confeſſionem ipſius depoſitarij, num. 2. & 3. ead.
Intellige quoad praiudicium ipſius confitentis, non autem tertij, num. 4. ead.
Ratio diuerſitatis, num. 5. ead.
Depoſitum confeſſatum non gaudet priuilegijs veri depoſiti, num. 6. ead.
De materia iſta vide Doctores remiſſiuè, n. 7. ead.

Ceſsio iurium, & actionum, an per epiſtolam fieri poſsit?

Exemplum, num. 1. p. 125
Ceſſio iuris per epiſtolam fieri poteſt, n. 2. ead.
Ratio, num. 3. ead.
Et hanc Concluſionem infiniti ſequuti ſunt, n. 4. ead.

Pactum an per epiſtolam confici poſsit?

Pacta, & conuentiones per epiſtolam confici poſſunt, numero 1. & 2. p. ead.
Ratio, num. 3. Obiectio, n. 4. p. 126
Solutio, n. 5. 6. 7. 8. 9. & 10. ead.
Illatio, num. 11. ead.
An dum mittitur nuncius, vel epiſtola, mandatum, vel conſenſus reuocari poſſit? videdus Cunon remiſſiuè, numero 12. ead.
Nuncius, vel epiſtola in pactis, & contractibus expreſſis inter abſentes celebrandis non requiritur multis in caſib. relatis remiſſiuè per Cunonem de pactis, n. 13. ead.
Pacta tacita inter abſentes, confici etiam poſſunt citra nuncium, vel epiſtolam propter aliquod factum interueniens ac iuris præſumptionem, n. 14. ead.
Pactum initum probari etiam poteſt per epiſtolam, numero 15. ead.
Quemadmodum etiam per quamlibet aliam ſcripturam priuatam, num. 16. ead.

Donatio inter viuos, an per epiſtolam inter abſentes rectè celebrari poſsit?

Donatio inter viuos per epiſtolam inter abſentes celebrari poteſt, num. 1. ead.
Et hęc eſt indubitata Concluſio, n. 2. p. 127
Ratio, num. 3. & 4. ead.
Illationes, n. 5. 6. 7. & 8. ead.
Ampliatur ſupradicta Concluſio, n. 9. 10. ead.
Donatio inter uiuos (olim) per epiſtolam rectè conſtituebatur, ſi incepiſſet a traditione, ſecus ſi a promiſſione, num. 11, ead.
Cur Author dixerit olim explicat, n. 12. ead.
Donatio inter viuos ſolo conſenſu per pactum nudum perfici poteſt, num. 13. p. 128
De materia donationis inter viuos celebratæ inter abſentes per epiſtolam, latè Gomez. Variarum Reſolutionum, numero 14. ead.
Donatio inter viuos poteſt probari per ſcripturam priuatam ab ipſo donatore recognitam, num. 15. ead.

An donatio cauſa mortis per epiſtolam celebrari poſsit inter abſentes?

Donatio cauſa mortis requirit donatarij pręſentiam, vt valeat, num. 1. & 2. ead.
Iſta donatio poteſt celebrari per epiſtolam inter abſentes, num. 3. ead.
Ratio, num. 4. ead.

Mandatum, ſiue conſtitutio procuratoris an per epiſtolam fieri poſsit?

Mandatum, ſiue conſtitutio procuratoris, fieri poteſt per epiſtolam, n. 1. 2. 3. & 4. ead. & 129
Probatur mandatum per epiſtolam in delictis, n. 5. ead.
Quemadmodum & per ſubſcriptionem, n. 6. ead.
An mandatum procuratorium probari poſſit per epiſtolam? conclude, quòd ſic, n. 7. ead.
Opinio Imolæ deducitur, num. 8 ead.
Reprobatur, num. 9. 10. 11. ead.
Quomodo adhibebatur fides literis procuratorem conſtituentis quoad mandatum ipſum procuratorium probãdum, num. 12. ead.
Docet Bart. num. 13. 14. & 15. ead.
Mandatum au per litteras probari poſſit, remiſſiuè Maſcardus, n. 16. ead.
Pulchra quęſtio mouetur, n. 17. ead.

An conſtitutum per epiſtolam celebrari poſsit?

Conſtitutum per epiſtolam celebrari poteſt, n. 1. p. 130
Ratio, num. 2. ead.
Amplia, num. 3. ead.
Obiectio, num. 4. ead.
Solutio, num. 5. & 6. ead.

An curator ad lites per epiſtolam inter abſentes conſtitui poſsit?

Curator ad lites per epiſtolam inter abſentes nequit cōſti tui, num. 1. ead.
Ratio, num. 2. & 3. ead.
Idem iuris de tutore num. 4. ead.
Subamplia, num 5. ead.
Tutor actorem conſtituere poteſt etiam ſine cauſa; Latius tamen eſt u cum cauſa eumdem eligat, n. 6. & 7. ead.
Actoris officium finitur officio tutoris finito, n. 8. p. 131

Compromiſſum inter abſentes, an per epiſtolam celebrari poſsit?

Compromiſſum per epiſtolam celebrari poteſt. Ratio, ibid. num. 1. ead.
Amplia, num. 2. ead.
Si prorogatio facienda ſit ab arbitro electo? quid iuris, dubitatur, num. 3. ead.
Solutio, num. 4. & 5. ead.

Feudum, an per epiſtolam relinqui poſsit?

Fundum per epiſtolam relinqui poteſt, n. 1. ead.
Fundamenta, nu. 2 3. 4. & 5. cum ſeqq. vſque ad 17. excluſiuè. ead. & p. 133
Et hęc eſt veriſſima Concluſio, num 17. ead.
Pulchra quęſtio proponitur, num 18 ead.
Reſoluitur per Carol. Ruinum, num. 19. ead.

Contractus emphyteuticus, an per epiſtolam celebrari poſsit?

Exemplum quomodo contractus emphyteuticus per epiſtolam celebrari queat. n. 1. ead.
Fundamenta, quibus fundatur iſthęc Concluſio. n. 2. 3. 4. 5. 6 & 7. ead.
Iure Regio DD. Hiſpanorum, an ſcriptura debeat intercedere in ipſo contractu emphyteutico; & an debeat eſſe publica? docet Author, n. 8. 9. & 10. p. 133

Aditio hæreditatis an per epiſtolam fieri poſsit?

Aditio, & repudiatio hæreditatis a pari procedunt, numero 1. ead.
Hæreditatis recuſatio per epiſtolam fieri poteſt, n. 2. ead.
Et, an aditio hæreditatis per epiſpolam fieri poſſit, probatur pluribus medijs, de quibus, n. 3. 4. 5. 6. 7. 8. & 9. ead.

Hæreditas alicuius, an per Epiſtolam recuſari poſsit?

Alicuius hęreditas per epiſtolam repudiari poteſt, nu. 1. 2. & 3. ead.
Ratio, num. 4. & 5. p. 134

Fideicommiſſum an per epiſtolam relinqui poſsit?

Fideicommiſſum per epiſtolam relinqui poteſt. n. 1. ead.
Ratio num. 2. & 3. ead.
Notabilia, num. 4. & 5. ead.

Legatum an per epiſtolam relinqui poſsit?

Legata, & fideicommiſſa exæquata ſunt, n 1. ead.
Legata per epiſtolam relinqui poſſunt, n. 2. & 3. ead.
Notabile, num. 4. ead.
Legatum nutu etiam relinqui poteſt, n. 5. ead.

An codicilli celebrari poſsint per epiſtolam?

Codicilli celebrari poſſunt per epiſtolam, num. 1. 2. & 3. pag. 135.
Epiſtola tamen illa debet continere quinque teſtes, numero 4. ead.
Quemadmodum, & qualibet alia vltima voluntas, numero 5. ead.
Obiectio de l. literæ ff. de iure codicillorum, n. 6. ead.
Solutio, num. 7. ead.

Libertas an per epiſtolam dari poſsit?

Libertas per epiſtolam dari poterat, n. 1. ead.
Quomodo id contingeret, edocet Author. n. 2. & 3. ead.

Præſentatio facta a patrono per literas an valeat?

Pręſentatio facta a patrono per literas, valet, n. 1. ead.
Pręſentandus tamen debet eſſe præſens, num. 2. pag. ead. & num. 3. ead.
Quod fallit, ſi notus ſit, num. 4. ead.

An ſponſalia per epiſtolam celebrari poſsint?

Sponſalia per epiſtolam celebrari poſſunt, n. 1. & 2. p. 136
Ratio, num. 3. & 4. ead.
Notabilia, num. 5. 6. 7. & 8. ead. & 137

Matrimonium an per epiſtolam contrahi poſsit?

Matrimonium per epiſtolam contrahi poteſt, n. 1. ead.
Ratio, n. 2. 3. 4. 5. & 6. ead.
Et hęc Concluſio ante Tridentinam Synodum, nullam patiebatur difficultatem, n. 7. & n. 14. ead. & p. 138
Si ante præſentationem epiſtolę, mittentē ipſum pęniteat, licet, reuocatio illa nō intimetur nuncio, vel epiſtolā ipſā recipienti, obligatio tamē impeditur, n. 8. p. 137
Secus eſt reſpectu procuratoris ſpecialiter ad id conſtituti num. 9. ead.
Ratio differentiæ n. 10. ead. & n. 11. ead.
Vtrum neceſſariū ſit, vt recipiens epiſtolam cōſenſum explicet. reſcribendo mittenti, vel potius ſatis ſit eūicumque exprimere conſenſum, docet Sanchez, n. 12. p. 138
Videndus Alphonſus a vera Cruce, in ſuo Speculo Coniugiorum. num. 13. ead.
An poſt Concilium Tridentinum matrimonium per epiſtolam celebrari poſſit? dubitatur, n. 15. ead.
Sanchez ac alij cōcludunt pro affirmatiua; licet Sanazarius ſubdat huiuſmodi matrimonium eſſe periculo plenum, num. 16. & 17. ead.
Explicantur Caſus, in quibus etiam poſt Concilium Tridētinum, celebrato per epiſtolam matrimonio, poteſt vtriuſque contrahentis conſenſus apparere, num. 18. 19. 20. & 21. ead.

An

An matrimonium contractum per epiſtolam, ſit Sacramentum? videndus Sanchez, n. 22. ead.
An matrimonium contractum per epiſtolam probari poſſit? conclude, quòd ſic, ibid. n. 23. ead.
Notabilia, n. 24. 25. 26. p. ead. & n. 27. ead.

An Conſanguinitas, ſiue neceſſitudo, per epiſtolam, probari poſſit?

Exemplum, num. 1. p. 139.
Conſangninitas minimè probatur, per epiſtolam, num. 2. & num. 13. ead.
Ratio num. 3. & 4. ead.
An ex epiſtola oriatur, probatio, diſtingue, n. 5. & 6. ead. & n. 7. 8 9. 10. 11. 12. p. 140
Verba Hugon. Donelli referuntur, n. 14. ead.
Per epiſtolam non probatur, nec agnatio, nec cognatio, numero 15. ead.
Item nec filiatio num. 16. ead.
Ratio ibidem, num. 17. & 18. p. 141.
Quemadmodum nec fraternitas, & ſororitas, n. 19. ead.
Conſanguinitas, vel neceſſitudo probatur per epiſtolã ſaltem præſumptiuè, quę præſumptio transfert onus probãdi contrarium in aduerſarium, numero 20. & 21. ead. & 48. ead.
Et hæc eſt recepta Concluſ. 22. & 23. ead.
Contrarium tenuerunt quamplurimi relati ſub numero 24. & 28. ead.
Fundamenta quibus mouetur, num. 25. 26. & 27. ead.
Priori opinione affirmatiua retinetur, n. 29. ead.
Reſoluuntur contraria, n. 30. 31. & 32. p. 142.
Quadam opinio P. GilKeni deducitur in hoc propoſito, numero 33. ead.
Eius fundamentum. num. 34. ead.
Reijcitur dicta opinio per Authorem, nu. 35. ead.
Fundamentum eius, n. 36. ead.
Solutio rationis Gilkeni. num. 37. ead.
Refellitur opinio Maſcardi, num. 38. ead.
Conſideratur authoritas Rolandi a Valle, num. 39. ead.
Iiſdem modis probatur fraternitas, quibus filiatio, num. 40. pag. ead.
Alia doctrina Maſcardi refertur, num. 41. ead
Reprobatur per Authorem, n. 42. pag. ead. & numero 43. pag. 143.
Quaſi poſſeſſio fraternitatis ad hoc vt per epiſtolam inducatur nominatio fieri debet per verba clara, & diſpoſitiua, & conuenientia ipſi fraternitati, num. 44. 45. 46 & 47. ead.
Filiatio probatur præſumptiuè per epiſtolam, n. 49. ead.
Subamplia, num. 50. ead.
Quomodo autem ſupradicta Concluſio procedat, videndi Doctores remiſſiuè, num. 51. & 52. ead.
qualibet conſangninitas, & parentela probatur præſumptiuè per epiſtolam num. 53. ead.
Cuiuslibet materia quaſi poſſeſſio inducitur per epiſtolã, num. 54. ead.
Declara num. 55. ead. & n. 56. ead.
Verum filiationis, & conſanguinitatis quaſi poſſeſſio, quę per nominationem factã in epiſtola inducitur, ſufficiat ĩ deciſorijs petitorijs? pulchra eſt dubitatio, n. 57. p. 144
Verior eſt opinio affirmatiua, n. 58. ead.
Contrarium plurimi tenuerunt, n. 59. ead.
Conſanguinitas, ſiue neceſſitudo per epiſtolam benè probatur contra ſcribentem, n. 60. ead.
Author ſe remittit ad ſcripta de Verbis Enunciatiuis, numero 61. ead.

Ceſsio bonorum per debitorem inopem, in abſentia ſuorum creditorum, an per epiſtolam fieri poſsit?

Ceſſio bonorum per debitorem inopem per epiſtolam fieri poteſt, num. 1. ead.
Ratio num. 2. & 3. p. 145.
Cedens bonis, de iure non efficitur infamis, n. 4. ead.
Et multo minus qui cedit per epiſtolam, num. 5. ead.
Intellige, quod infamiam iuris, nõ autem facti, n. 6. ead.
Ex conſuetudine cedens bonis, efficitur infamis, n. 7. ead.
Romæ, Papiæ, Lugduni, In Regno Neapolitano, In Regno Siciliæ, Mediolani, Ferrariæ, apud Anicinẽſes, In Ciuitate Arimini, In hac alma Vrbe Patauina, Bergomi. Quid obſeruetur, quando aliquis vult cedere bonis edocet author, à n. 8. vſq; ad n. 18. p. ead. & p. 146.
Statuta diſponentia, quòd cedens bonis percutiat ter natibus lapidem, dicendo: Cedo bonis, & alia, & quòd efficiatur infamis, an valeant, n. 19. ead.
In hoc Doctores minimè conueniunt. nu. 20. ead.
Negatiuam tenuerunt plurimi, nu. 21. & 22. ead.
Fundamenta, n. 23. ead.
Contrarium ſenſere P. Iacobus Aurelianenſis, & Mattheus Brunus, num, 24. ead.
Author cogitandum relinquit, n. 25. ead.

De Literis Cambii.

Multæ ſunt ſpecies litterarum. ſeu epiſtolarum num. 1. pag. 145. b.
Principium demoſtrationis eſt, quod quid eſt, & communia prius diſcere, atque ex vniuerſalibus ad ſingularia procedere, nu. 2. ead.
Cambium definitur, num 3. & 4. ead.
Cambium duplex eſt, ſiccum, & reale, n. 5. p. 146,
Cambium ſiccum quid ſit, Et cur ita dicatur, explicatur. numero 6. & 7. ead.
Cambium ſiccum dupliciter committiur, n. 8. & 9. ead.
Et vtrumque eſt probibitum, n. 10. 11. & 12. ead.
Cambia ſicca ſunt probibita per Conſtitutiones Pij IIII. & Pij V. n. 13. ead.
Item in Regno Luſitanię per Pragmaticam Regis Sebaſtiani, num. 14. ead.
Item per decreta Caroli V, & Philippi Regis Hiſpaniarum. num. 15. ead.
Item per Senatuſconſultum maioris Conſilij huius Sereniſs. Dominij, num. 16. ead.
Partes latę in excelſo Conſilio Rogatorum, circa materiam Cambij recenſetur, n. 17. ead.
Cambia ſicca ſunt damnata, etiamſi fiant pro ſubueniendo alicuius indigentijs, & proprio opere faciẽdo, numer. 18. ead.
Cambium reale quid ſit, explicatur, n. 19. ead.
Cambium reale duplex eſt, minutum, & per literas, numero 20. ead.
Cambium reale minutum deſcribitur, n. 21. ead.
An ſit licitum, nec ne, multi contendunt, n. 22. ead.
Quod permiſſum, eſt verior opinio, n. 23. ead.
Ratio, num. 24. & 25. ead. p. 147

Cur dicatur reale, Cur minutum, explicatur, numero 26. & 27. ead.
Cābium reale per literas quid ſit, deſcribitur, n. 28. ead.
Cur vocetur reale, Et cur per literas, explicatur, nu. 29. & 30. ead.
Cambium reale per literas tribus modis conficitur. numero 31. ead.
Iſti modi ſingillatim explicantur, & de eorum validitate, vel inualiditate diſſeritur, n. 32. 33. 34. 35. & 36. vſque ad 45. incluſiuè. ead.
Pulchra proponitur quæſtio, n. 49. ead.
Reſoluitur ex ſententia Gabriel. conſilio ſuo 158. in 2. numero 47. p. 148.
Alia excitatur controuerſia, n. 48. ead.
Pro reſolutione videndus Nauar. cōſi. 32. lib. 5. de vſur. vol. 2. n. 49. ead.
Cambium in dubio ſemper præſumitur reale, non ſiccum, num. 50. ead.
Ratio, num. 51. ead.
An ex literis Cambij obligatio, & probatio inſimul oriatur? Ambigitur, n. 52. ead.
Concluſio ſtat pro affirmatiua duobus tamen concurrētibus videlices, quod & materia patiatur, et quod loquātur diſpoſitiuè. num. 53. 54. & 55. ead.
Literæ Cambij reuocari minimè poſſunt, antequam ſoluatur id quod ſcriptum fuit, n. 56. ead.
Exemplum. num. 57. ead.
Ratio, n. 58. pag. ead. & n. 59. ead.
Declara, quando tales literę ſunt diſpoſitiuę, ſecus ſi ſimplicis mandati, n. 60. ead.
Ex literis Cambij oritur obligatio, quādo ſunt diſpoſitiuę, ſecus ſi enunciatiuè loquantur, n. 61. p. 149.
Ex literis Cambij oritur probatio ſolūmodo contra ſcribentem, num. 62. ead.
Amplia, vt ipſis literis Cambij contra ipſummet ſcribentem probatio inducatur non ſolum pro eo, ad quem directæ ſunt, ſed etiam pro tertio. n. 63. ead.
Et præcipuè pro eo. cui ſoluēdū erit cambium, n. 64. ead.
Ratio, num. 65. 66. ead.
Literę Cambii contra eum, cui diriguntur, neque obligationem, nec probationem inducunt, niſi acceptentur, quibus tamen acceptatis, remanet obligatus, n. 67. ea.
Ratio, num. 68. 69. 70. & 71. ead.
Literis Cambii acceptatis, periculum erit illius, cui ſoluēda eſt pecunia, num. 72. ead.
Ratio, num. 73. & 74. ead.
Et de hoc nulla poteſt eſſe dubitatio, n. 75. ead.
In Ciuitate tamen Genuæ contrarium obſeruatur inter mercatores, num. 76. ead.
Et iſta mercatorum obſeruantia inter eos facit ius, numero 77. ead.
Literæ cābii tunc demum contra ſcribentem & probationem, & obligationem inducunt, quando ipſemet ſcribens tempore quo ad eum, cui erant directa, fuerunt traditæ ac cōſignatæ, diuturna huius lucis vſura fruebatur, ſecus ſi è vita migraſſet, n. 78. ead.
Literę cambii tunc demum acceptatę, ac approbatę dicuntur, quando ſunt lectæ, & receptæ, & in contrariū proteſtatum minimè fuerit, n. 79. ead.
Campſores acceptantes literas cambii, non poſſunt poſtea ſolutioni contradicere, etiā ſi mercator qui literas ſcripſit pendente termino ſolutionis decoxerit dummodo fuerint ab eo retentæ, num. 80. ead.
Mercator recipiens literas cambii, & eis lectis, ponens eas inter alias, puta in Filcia, & non contradicens, videtur illis acceptaſſe, & ſe obligaſſe ad contenta in eis, & non poterit enim poſtea pœnitere, & recuſare in illis contenta, nu. 81. ead.
Cautela prudentum Campſorum recenſetur, n. 82. ead.
Accipiens literas cambii cum proteſtatione, & poſtea ſimpliciter ſoluens cenſetur ſoluiſſe iuxta formam literarum, cum proteſtatione, n. 83. ead.

De literis cambij. Contra quem ſit dirigenda actio literis cambij caſu amiſſis, ad petendam pecuniam illis contentam.

Literis cambii caſu amiſſis, agēdum eſſe contra illum penes quem fuerat factum depoſitum, liberando tamen ipſum mercatorem ab ipſis literis per publicum, & ſollemne inſtrumentum. Reſpondit Baldus, n. 1. ead.
Eum ſequitur Iaſ. n. 2. ead.
Et communiter omnes Scribentes num. 3. ead.
Author autem pro veriori reſolutione diſtinguit, n. 4. & 5. cum ſeq. vſque in finem, ead. & p. 151.

An pro literis cambij competat regulariter priuilegium hypothecæ.

Pro literis cambij de iure communi non competit priuilegium hypothecæ, num. 1. ead.
Subſcribens ſe literis cambii, vel ſchedulæ, quam bāchariam appellant, in qua fiat per debitorem promiſſio de ſoluendo ſub obligatione generali bonorum, non ideo minus ſe obligat, nec vllo modo contrahitur pro dicto debito hypotheca, niſi id in ſubſcriptione expreſſum ſit, n. 2. ead.
Ratio, num. 3. 4. & 5. ead.
Ex conſuetudinibus, & ſanctionibus particularium locorum pro literis cambii datur hypotheca, n. 6. ead.
Sic enim reſpectu cambii veri, realis, diſpoſitum eſt per ſtatuta Mediolani, n. 7. ead.
Per ſtatutum Auinionenſe literę cambii habent hypothecam à die recognitionis, n. 8. ead.

Quænam actio pro literis cambii concedatur.

Nemo ſine actione experitur, nu. 1. & p. 152
Pro literis cambii actio mandati regulariter competit, num. 2. ead.
Et dicitur perſonalis, vt illa, quę oritur ex contractu, vel quaſi, n. 3. ead.
Cambium eſt contractus, num. 4. ead.
Sed an ſit nominatus, vel innominatus, non eſt eadem omnium ſcribentium ſententia, n. 5. ead.
Author nominatum eſſe opinatur, num. 6. ead.
Ratio, num. 7. ead.

An literæ cambij de iure communi exequutionem habeant paratam?

An literæ cambij de iure exequutionem habeant paratā, dubitatio non eſt mediocris inter Doctores, n. 1. ead.
Fundamenta pro affirmatiua opinione, num. 2. 3. 4. 5. 6. & 7. ead. & p. 153.
Authores, qui hanc opinionem inſequuti ſunt, adducuntur, num. 8. ead.

Qui

Qui negatiuam tenuerunt, commemorantur, n. 9. ead.
Fundamenta pro hac parte, n. 10. 11. 12. & 13. ead.
Et hæc opinio verior videtur Authori, num. 14. ead.
Ex forma ſtatutorum mercantilium tales literæ habent exequutionem paratam, num. 15. ead.
Et talis conſuetudo apud eos obſeruatur, n. 16. ead.
In regno Siciliæ tales literę habent exequutionem paratam, num. 17. ead.
Sed an id procedat tam contra ſcribentem, quam cōtra literas ipſas accipientem, videndus Garzia deciſ. 9. vol. 1. num. 18. ead.

De literis credentialibus, ſeu fide, vel quòd idem eſt, aſſertorijs.

Literæ credentiales, quæ ſint, Et cur adinuentę, pulc brè enodat author, n. 1. 2. & 3. p. 155.
An ex literis credentialibus contra ſcribentem oriatur probatio: duo caſus ſunt diſtinguendi, n. 4. ead.
Literæ credentiales generalibus verbis conſcriptæ non obligant neque probant contra ſcribentem, n. 5. p. 156
Ratio ibidem, num. 7. & 8. ead.
Exemplum, n. 6. ead.
Fallit in nonnullis caſibus, n. 9. p. ead. de quibus vſque ad nu. 17. incluſiuè. ead
Literæ credentiales ſpecialitatem quādam continentes, probant contra ſcribentem, n. 18. & 20. ead. & p. 157
Exemplum, num. 19. p. 156. ead.
Amplia, vt id magis procedat, quando conſcriptæ eſsēt à Principe, & ſigillo ſuo authētico roboratæ, n. 21. ea.

De literis Commendatitijs.

Literæ commendatitię quæ ſint, deſcribuntur, n. 1. ead.
Literæ commendatitię non obligant ſcribentem, numero 2. & 3. ead.
Et hęc eſt veriſſima opinio. n. 4. ead.
Fallit primò quo ad nobilitatem probandam, n. 5. ead.
Item quando in ipſis literis commendatitijs continetur aliquid certi, n. 6. ead.
An ex verbis teſtatoris commendatitijs inducatur legatum, vel fideicommiſſum, ſi teſtator commendet aliquem hæredi. videndi Doct. remiſſiuè, n. 7. ead.
De literis commendatitijs fit etiam in iure Pontificio ſæpe mentio, prout recenſet Author ex aliorum ſententia, vſque in finem, num. 8. ead.

De literis Amatorijs.

Adulteria ſunt difficilis probationis, ſicut & alij prohibiti concubitus, n. 1. p. 158
Et ob id coniecturis, ac præſumptionib. rectè probari poſſunt, n. 2. ead.
An ex literis amatorijs adulterium fuiſſe commiſſū rectè probari poſſit, dubitatur, n. 3. ead.
Communis ſententia ſtat pro affirmatiua, n. 4. ead.
Ratio, num. 5. ead.
Opinio Clar. Menochij hac in re deducitur, quam ſequitur Author, n. 6. & 8. ead.
Literę amatoriæ non probant matrimonium contractū, ſed bene contrahendum, n 7. ead.
Quædam opinio Thomę Sanchez deducitur, numero 9. & 10. ead.
Reprobatur per Authorem, n. 11. & 12. cum ſeq. vſque in finem. ead.

De Epiſtola exhortatiua.

Epiſtola exhortatiua non probat conſenſum ſcribentis ſibi præiudicialem, num. 1. p. 159
Ratio ibidem.
Limitatur iſta Concluſio in quodam caſu, ſuper quo reſpōdit Socin conſil. 291. a. 7. cum ſeqq. n. 2. ead.
Caſus recenſetur, n. 3. ead.
Socinum ſequuti ſunt communiter Scribentes. n. 4. ead.
An ex his verbis inſertis in epiſtola: Noli dubitare hoc facere, quia nolo, quod ex eo damnum aliquod patiaris, inducatur obligatio ad pręſtationem indemnitatis? dubitatur, num. 5. ead.
Alexander pro negatiua, num. 6. p. 160.
Author eſt in oppoſitam, n. 7. ead.
Ratio, num. 8. & 9. ead.
Opinio Authoris eſt communiter recepta, n. 10. ead.

De Literis Teſtimonialibus.

Literis teſtimonialibus plena fides adhibetur, n. 1. ead.
Notariatus probatur per literas teſtimoniales legalitatis Notarij per ordinarium loci domicilii ipſius Notarii conceſſas, quę habeant Sigillum, & alia ſolita requiſita, & n. 3 pag. ead.
Contrarium ſenſit Paulus de Caſtro, n. 4. ead.
Cuius opinionem in puncto iuris eſſe veriorem atteſtatur Decius, nu. 5. ead.
Priorem ſequitur Author, n. 6. ead.
Fundamenta Caſtrenſis reſoluit Hippolyt. de Marſiliis, numero 7. ead.
Declaratur tamen ſupradicta opinio retenta varijs modis, de quibus, & numeris ſequentibus vſque in finem, num. 8. ead.

De Literis Inducialibus, ſeu Dilatorijs, vel Moratorijs.

Literæ Iudiciales poſſunt à Principe regulariter concedi debitoribus, ad differendam ſolutionem debiti, numero 1. p. 102
Taleſq; literę apud Italos ſunt in vſu, n. 2. ead.
Et hæc eſt ſententia receptiſſima quicquid dixerit Natta, num. 3. ead.
Amplia, vt etiam ſine peccato, & de honeſtate iuſtitiæ concedi poſſint, num. 4. & 5. ead.
Non poſſunt autē concedi, cùm debitum eſt iuratum, numero 6. ead.
Ratio, num. 7. pag. ead & n. 8. & 9. ead.
Contrarium multi, num. 10. ead.
Prior tamen opinio, vti verior, per Authorem retinetur numero 11. ead.
Saluum conductum impetrans, ne à debitoribus moleſtetur, non defenditur, cum debitum eſt iuratum, numero 12. & 13. ead.
Statutū Patauinum ſub Rubrica, de Fugitiuis. inc. Dominus Poteſt. declaratur, n. 14. p. 163
Induciales literę poſſunt concedi contra debitum iuratum à Summo Pontefice debitoribus, n. 15. ead.
Ratio, ibidem.

Quod

Quod tamen non procedit in Epiſcopo, n. 16. ead.
Neceſſe eſt tamen, ut expreſſam in ipſis literis mentionem dictus Summus Pontifex de iuramento faciat, numero 17. ead.
Ratio ibidem. ead.
Item conceduntur contra dictum debitum iuratum, quãdo ita conſuetudine receptum eſſet, n. 18. ead.
Ratio, num. 19. & 20. ead.
Et aduerte, quod ita ex conſuetudine apud omnes obſeruatur, num. 21. ead.
Quinimò Dec. de hoc amplius non eſſe diſputãdum ſcriptum reliquit, num. 22. ead.
Apud Gallos, In Parlamẽto, ac curia Delphinali, In Regno Neapolis, In Regno Siciliæ Aquitaniæ, In patria Pedemont. ita de conſuetudine obſeruari legimus, à n. 23. vſque ad n. 28. incluſiuè. ead.
Hæc tamen conſuetudo vti improba damnatur per Gaſparem Teſaur. n. 29. ead.
Literæ induciales debitoribus minimè prodeſſe poſſunt, ſi proceſſerit condemnatoria ſententia, num. 30. ead.
Siue ſit ſententia Senatus, ſiue cuiuslibet alterius Principis, quidquid dixerit Cuch. n. 31. ead.
Ratio, num. 32. 33. & 34. ead.
Amplia. idem iuris eſſe, ſi ſententia de proximo pariter ferenda eſſet, n. 35. ead.
Ratio, num 36. ead.
Hoc tamen declara, & intellige, prout ibi, & n. 38. cum duobus seqq. n. 37. ead.
Literæ induciales debitori non conceduntur, cum debitũ eſt inficiatus, n. 41. ead.
Ratio, num. 42. ead.
Et eſt veriſſima Concluſio, quidquid dixerit Pariſ. cõſil. ſuo 100. in 3. n. 43. ead.
Statuti noſtri diſpoſitio ſub Rubr. de citationibus, cap. ſi quis citatus, deducitur, n 44. p. 164
Literæ induciales debitori minimè concedi poſſunt, quãdo cum iuramento illis renunciauit, n. 45. ead.
Ratio, num. 46. ead.
Declara, num. 47. ead.
Item nõ conceduntur, cum debitum eſt fiſcale, n. 48. ea.
Saluum conductum impetrans nõ defenditur, cum debitũ eſt fiſcale n. 49. ead.
Statutum noſtrum Patauinum ſub Rubr. de Fugit. in c. Dominus Poteſtas, declaratur, n. 50. ead.
Clar. Pereg. de iure Fiſc. lib. 6. tit. 7. n. 12. cum ſeqq. deducitur, n. 51. 52. & 53. ead.
Item non concẽduntur, ſi debitum procedat ex cauſa delicti, num. 54. ead.
Ratio, num. 55. 56. 57 p. ead. & 58. ead.
Et eſt veriſſima Concluſio, quidquid dixerint nonnulli, numero 59. ead.
Saluum conductum impetrans non defenditur, cum debitum procedit ex cauſa delicti, n. 60. ead.
Item non conceduntur, cum debitum contractum eſt cauſa locationis, nu. 61. ead.
Item ſi debitum procederet ex cauſa dotis, nu. 62. ead.
Sublimita prout ibi, n. 63. p 165.
Item non conceduntur debitori ex cauſa alimentorum, numero 64. ead.
Item debitori alicuius Eccleſia, vel loci pij, n. 65. ead.
Ratio, num. 66. ead.
Item ſi ageretur de debitore alicuius pupilli, viduæ, vel alterius perſonę priuilegiata, n. 67. 68. & 96. ead.
Item non conceduntur debitori ex cauſa rerum commeſtibilium, & emptarum in publico mercatu, ac ſine mora ſoluendi, n. 70. ead.
Item ſi debitum procedat ex cauſa depoſiti, nu. 71. ead.
Item non conceduntur debitori guloſo, ac inhoneſtam vitam degenti, num. 72. ead.
Item debitori tacenti ſe alias dilationes habuiſſe, vel à Principe, vel ab ipſomet creditore, nu. 73. ead.
Alias limitationes vide per Doctores remiſſiuè, nu. 74. pagina. ead.

An dilatio conceſſa principali debitori ad ſoluendum medio huiuſcemodi literarum inducialium, proſit ſuis fideiuſſoribus in ſupplicatione non nominatis.

Dilatio conceſſa principali debitori ad ſoluendum medio huiuſcemodi literarum inducialium non prodeſt ſuis fideiuſſoribus, n. 1. pag. 166
In obligationibus ſoluendi exceptio, quæ competit reo, nõ prodeſt fideiuſſoribus ſuis, n. 2. ead.
Ratio, num 3. & 4. ead.
Beneficium conceſſum debitori principali, ne conueniatur, vltra quam facere poteſt, non prodeſt fideiuſſoribus ſuis, num. 5. ead.
Ceſſio bonorum facta per principalẽ debiterem, non prodeſt fideiuſſoribus, nec eos liberat ab obligatione, numero 6. ead.
Beneficium reſtitutionis in integrum competens principali debitori, non prodeſt ſuis fideiuſſoribus, n. 7. ead.
Dilatio conceſſa principali debitori ad ſoluendum nõ prodeſt fideiuſſori quando ad petitionem partis conceſſa eſſet, ſecus ſi motu proprio concedentis, n 8. ead.
Differentię ratio, num. 9. & 10. ead.
Item prodeſt fideiuſſoribus, quando fuit debitori principali conceſſa à creditoribus, num. 11. ead
Item quando ipſemet fideiuſſor nõ renunciauit beneficio cedendarum, num. 12. ead.
Latius id explicatur per Authorem, num. 13. ead.
Fideiuſſor poteſt renunciare beneficio cedendarum, numero 14. ead.
Dilatio conceſſa principali, prodeſt fideiuſſoribus quando adeſſet obligatio faciendi, n. 15. ead.
Item quando principali debitori id prodeſſet, n. 16. ead.
Latius Cuch. de hac materia, n. 17. ead.

De annalibus, & quinquennalibus dilationibus, breuis, ac elegans diſceptatio.

Princeps poteſt concedere debitori dilationem annalem num. 1. p 168.
Item etiam quinquennalem, num. 2. ead.
Vlteriorem autem nequit, n. 3. ead.
Et ſi concederet, nec quo ad quinquennium ſuſtinetur, numero 4. ead.
Contrarium tamen Cuch. de Moratoria. num. 5. ead.
Et differentia inter dilationem annalem, & quinquẽnalem in modo procedendi, n. ead.
An in dilatione annali ſit præſtãda cautio à debitore de ſoluendo in fine ipſius dilationis? non eſt eadem omniũ ſcribentium ſententia, n. 7. ead.
Nonnulli eum teneri arbitrati ſunt, nu. ead. Ratio ibid. num. 9. ead.

Contra

Contrarium alij multi, num. [illegible] ead.
Corroboratur, num. 11. & 12. ead.
In dilatione quinquennali talis cautio ſine dubio præſtanda eſt, num. 13. ead.
Et ſi forſan non detur reſcripto, ſub dubio valet, n. 14. p. 150.
Amplia etiamſi his litteris [illegible] talis cautio, numero 15. ead.
Et eſt veriſſima ſententia, quidquid dixerint [illegible] ead.
Quā tamen limita, quando in ipſis litteris adeſſet clauſula, Non obſtante, num. 17. ead.
Hæc tamen cautio præſtari debet, ſi petatur ab ipſo creditore, aliàs ſecus, num. 18. 19. [illegible] ead.
Ratio, num. 2[illegible] ead.
Quando lex, vel ſtatutū requirit, quod præſtatur certa fideiuſſio, aliter aſſumnō [illegible], debet ſemper ipſum ſtatutum intelligi, ſi petatur à parte, nu. 23. 24. & 25. & ead. vſque ad 30. incluſiuè. ead.
Debitor ſi facto diligenti [illegible] non poteſt inuenire fideiuſſores, gaudet beneficio iuratoriæ cautionis, nu. 31. & 32. ead.
Et hæc ſententia eſt receptiſſima, num. 33. ead.
Effectus inſignis reſultat debitore non ſoluente poſt quinquenniū, nam in carcerem detrudi poteſt, nec amplius ad beneficium ceſſionis admittitur, num. 34. ead.
Cur iuratoria cautio fuerit adinuenta, explicat ibi Author, num. 35. 36. & 37. ead.
An datio fideiuſſorum, de qua ſupra, debeat fieri tempore, quo ipſæ litteræ iudiciales impetrantur, an verò poſſit poſtea præſtari ex internallo; videndi Doctores remiſſiue, num. 38. p. 190
Dilatio quinquennalis conceditur debitori ad inſtantiam creditorum concurrentium pro maiori quantitate, tum [illegible] crediti, num. 39. ead.
Et tollit beneficium ceſſionis bonorum, num. 40. ead.
Et hoc non modò, vbicumque concurreret diſparitas, & maior quantitas crediti eorumdem creditorum concurrentium, ſed etiamſi cōcurreret æqualis quantitas, vt tunc benignior ſententia admittatur, num. 41. ead.
An quinquennalis dilatio concedi poſſit à Principe ad inſtantiam dumtaxat debitoris ignorantibus, & inuitis etiam ipſiſmet creditoribus? pulcherrima eſt difficultas, num. 42. ead.
Viuius concludit pro affirmatiua, ſubditq; ita iudicatum, num. 43. ead.
An maior pars creditorum in præiudicium minoris partis poſſit remittere creditum, vel concedere dilationē debitori, & quomodo? videndus Maceratenſis in ſuis Reſolutionibus, num. 44. ead.

De Litteris Apoſtolicis.

Ex litteris Apoſtolicis plena fides ſeu probatio inducitur num. 1. 2. 3. & 4. ead.
Ratio, num. 5. ead.
Amplia in nonnullis caſibus, de quibus, num. 6. 7. & 8. ead.
Non ſolum litteræ ipſius Summi Pōtificis probāt, ſed etiā ea, quæ ſcriptæ ſunt per Cardinalem ipſius Pontificis nepotem, habentem latiſſimam ſuperintendentiam, num. 9. Ratio, num. 10. & 11. ead.
Litteræ Summi Pontificis probant, quando Papa atteſtatur de facto ſuo proprio tantum, & in illo ſe fundat. Et adeo probant, vt nec probatio in contrarium admittatur, num. 12. ead.
Quod procedit, etiamſi teſtificetur quidpiam in cauſa ſuæ Eccleſiæ, num. 13. ead.
Si Pontifex aſſeret aliquem eſſe ſuum Capellanū, ſeu Cubicularium, ſtatur ſuæ aſſertioni, num. 14. ead.
Item, ſi aſſereret aliquem renunciaſſe beneficia per procuratorem, num. 16. ead.
Idem ſi aſſerat, quem eſſe Nuncium Sedis Apoſtolicæ, numero 17. ead.
Litteræ Papæ, ſi atteſtentur de facto alieno, ſolummodò præſumptionem inducunt, n. 18. pag. ead. & n. 19. ea.
Limitatur ſi Summus Pontifex aſſereret ſe de tali facto informatum fuiſſe, tunc enim ſibi etiam de facto alieno atteſtanti adhibenda eſſet fides, num. 20. ead.
Quidquid dixerint nonnulli, num. 21. ead.
Litteræ Pontificis carentes titulo dignitatis nullā fidem faciunt, num. 22. ead.
Quinimò, ſunt ſuſpectæ ob ſtylum Curiæ non ſeruatū, numero 23. ead.
Litteræ Apoſtolicæ, etſi executionem habeant paratā, tamen ſunt iuſtificandæ, num. 24. ead.

De litteris Epiſcopi, ſeu cuiuslibet alterius iudicis Ordinarij.

Litteris Epiſcopi ſeu alterius iudicis Ordinarij authentico ſigillo ſigillatis, & teſtium ſubſcriptorū manu propria roboratis plena fides adhibetur, num. 1. p. 173.
Verbum illud (Ordinarius) non ſolum comprehendit Epiſcopos, ſed etiam inferiores, & ſpeciales ordinarios, n. 2 pag. ead.
Litteræ Epiſcopi, vt ſupra, vim publici obtinent documenti, num. 3. ead.
Litteræ Epiſcopi ſigillatæ, vt ſupra, non ſolum probant in leuibus, ſed etiam in arduis, & non ſolū in litteris promulgatorijs, ſeu diſpoſitionis, ſed etiam citatorijs, vel continentibus aliquam ſententiam, & in litteris teſtimonialibus, nu. 4. ead.
Exemplum, num. 5. ead.
Littera Epiſcopi, vt ſupra non ſolum probant in ſpectantibus ad officium ſuū, ſed etiam in alienis negotijs, n. 6. ea.
Contrarium docuit Felinus, num. 7. ead.
Fundamentum, num. 8. & 9. ead.
Et eſt receptior, & verior opinio, num. 10. ead.
Quæ eo magis āpliatur, vt vera ſit in iudicialib. n. 11. ea.
Intellige tamen hoc procedere in his, quæ non pendent ab arbitrio iudicis, num. 12. ead.
Si Epiſcopus faceret fidem de præſentatione facta coram eo, vel de inſtitutione per eum facta, ſibi abſque alio crederetur, num. 13. ead.
Sic etiā, ſi atteſtaretur ſe ordines alicui contuliſſe, n. 14. p. 174
Rite curato de matrimonio atteſtanti, cum atteſtetur de pertinentibus ad officium ſuum creditur, num. 15. ead.
Litteris Epiſcopi vt ſupra conceptis non creditur, quando contra ipſum præſumptio eſſet fraudis, & præcipuè in præiudicium tertij, num. 16. ead.
Exemplum, num. 17. ead.
Epiſtolæ Epiſcopi ſuo ſignatæ ſigillo, & teſtium ſubſcriptorum manu propria roboratæ creditur etiam in non ſpectantibus ad eius officium, cum conſuetudine ita receptum eſt, num. 18. 19. & 20. Ratio, nu. 21. ead.
Item epiſtolæ ipſius, vt ſupra concepta creditur, quando agitur de leuibus, num. 22. ead.

Item quoad ſemiplenam probationem, n. 23. & 24. ead.

Item ſi proferantur aduerſus eas producentem, vel aduerſus eũ, cuius ſigillum litteris fuerit impreſſum, nu. 15. & 16. ead.

Litterę Epiſcopi ſolo ſuo ſigillo ſigillatę ſine ſubſcriptione teſtium, ac ſine tabellione probant in his, quę ſpectant ad eius officium, n. 27. pag. ead. & n. 28. p. 175

Ratio, num. 29. pag. ead.

Litterę epiſcopi ſolo ſuo ſigillo ſigillata, probant dumtaxat in ſpectantibus ad eius officium, num. 30. ead.

Et ideo ſi ſigillum eſſet appoſitum in teſtamento, & ſic circa actum non ſpectantem ad ſuam iuriſdictionem nihil probaret, num. 31. ead.

Sic etiam ſi ipſemet epiſcopus in ſua collatione quem eſſe filium patrimonialem atteſtaretur, ſibi vtique fides denegaretur, num. 32. & 33. ead.

Sic quoque ſi ageretur de probanda dotatione ad quã dicta capellam, & de illa epiſcopus in ſuis atteſtaretur, ſibi vtique minimè fides adhiberetur, num. 34. ead.

Ratio, num. 35. ead.

Litteras Epiſcoporum, ac aliorum ordinariorũ etiam ſigillo ſuo authentico roboratas nullam probationem facere docuit Felinus, nu. 36. ead.

Contraria opinio eſt verior, num. 37. ead.

Amplia vt locum ſibi vendicet etiam in his, quę nõ pertinent ad officium Epiſcopi, num. 38. ead.

Exemplum ibidem, num. 39. ead.

Item amplia, etiamſi ipſiuſmet epiſcopi litterę eſſent ſigillatę ſigillo alieno, puta Capitali, num. 40. ead.

Ratio, num. 41. & 42. ead.

Litterę Epiſcopi ſolo ſuo ſigillo ſigillatę non probant, cum agitur de pręiudicio tertij, num. 43. ead.

Ratio ex Menoch, num. 44. & 45. ead. & p. 176.

Item non probant in iudicialibus in pręiudicium alterius, num. 46. & 47. ead.

Item quando contra epiſcopum ſcribentem eſſet pręſumptio fraudis, num. 48. 49. & 50. ead.

Obijcitur contra, num. 51. & 52. ead.

Soluitur, num. 53. & 54. ead.

Declara ex Maſcardo, num 55. 56. 57. ead.

Litteris Vicarij Epiſcopi, ſeu eius locum tenentis non creditur, num. 58. ead.

Litteris Epiſcopi ſuo ſigillo munitis non creditur, quando ſunt teſtimoniales ſuper facto de prędicto; exempla ibidem, num. 59. ead.

Amplia ex Maſcardo, etiamſi litterę prędictę non forent purę teſtimoniales, ſed recitatorię, num. 60. ead.

Limita pluribus alijs modis; de quibus remiſſiuè per Doctores, num. 61. p. 177

Litteris extraiudicialibus Epiſcoporum, & Abbatũ creditur, etiam quando tempus, & contra tertium ſed de conſuetudine non de iure, num. 62. ead.

Litterę Epiſcopi ſubſcriptę, ſed non ſigillatę, item abſque ſubſcriptione teſtium cenſetur litterę priuatę, quibus dumtaxat creditur contra ſcribentem, probato, quod ipſe ſcripſerit, num. 63. ead.

Et non probant contra tertium, num. 64. ead.

Non ſufficit ſigillum, vbi neceſſaria eſt ſubſcriptio, n. 65. pag. ead.

De materia harũ litterarum videdus Card. Tuſcus, numero 66. ead.

De Litteris Imperatoris, Regis, vel cuiuslibet alterius Principis, & pręcipuè non recognoſcentis Superiorem.

Litterę Imperatoris, Regis, vel cuiuslibet alterius Principis plenam fidem faciunt, num. 1. p. 178

Principis aſſertioni regulariter ſtandum eſt, nu. 2. ead.

Pręſumitur enim ſemper iuſtitię plenus, & idcirco omnia deliberatè, & prout conuenit, facere, num. 3. ead.

Quinimò ſemper pręſumendum eſt, quod ipſiuſmet Principis litterę praceſſerint de iuſtitia, num. 4. ead.

Cum Principis ſibi poſſit in cauſa propria ius dicere, fides etiam ſuę ſcripturę eſt adhibenda, num. 5. ead.

Litterę Principis vim legum obtinent, num. 6. ead.

Et hinc eſt, quod vti tales ius faciunt quod omnes, n. 7. ea.

Quinimò arctant ſcientes abſque vlla publicatione, numero 8. ead.

Niſi tamen eſſent litterę particulares ipſorum Principũ ad lites, num. 9. ead.

An autem generaliter ſint pro legibus obſeruandę, videndi Doct. remiſſiuè, num. 10. ead.

Epiſtola principis fidem facit, licet etiam fuerit conſcripta manu alicuius ſui ſcriba, eius tamẽ mãdato, n. 11. e.

Et probat etiam contra tertium, num. 12. ead.

Ratio, num. 13. ead.

Declara, num. 14. ead.

Litteris ipſiuſmet principis ſtatur, licet in illis enuncietur aliquem commiſiſſe delictum, num. 15. ead.

Limitatur ex ſententia Authoris, cum ageretur de crimine rebellionis, propter quòd bona veniunt publicanda, numero 16. ead.

Litteris inferioris à principe neutiquam creditur in pręiudicium tertij, num. 17. ead.

Quinimò regulariter ipſis plena fides non adhibetur, niſi in illis enarratorum planiſſima fiat cõprobatio, n. 18. e.

In omnibus illis caſibus, in quibus litterę principis operantur, ac fidem faciunt debet adeſſet ipſius principis ſubſcriptio, ac ſigillum, num. 19. ead.

Item in illis debet fieri pręmiſſio nominum ſuarum dignitatum, ac titulorum, num. 20. & 21. ead. & p. 179.

Cum veriſimiliter validitate, ſeu veritate literarum ipſius principis dubitatur; tunc eę non ſunt ſemper obsequendę, ſed ipſi reſcribendum, num. 22. ead.

Et ſuperueniente poſtea noua iuſſione ipſis principis obediendum eſt, num. 23. ead.

De materia huiuſce quęſtionis videndi Doctores remiſſiuè, num. 24. ead.

Plurimę ſunt alię litterarum ſpecies de quibus ibi, numero 25. ead.

LIBER QVARTVS.

De Libris Rationum.

Liber rationum quid ſit, definitur, nu. 1. ead.

Libri rationum ſunt varij, quod explicatur, num. 2. 3. & 4. pag. ead.

Qui benè diſtinguit, proximus eſt veritati num. 5. ead.

Liber rationum alicuius priuati, regulariter non probat pro ſcribente, n. 6. 9. 10. & 11. eſtque hoc receptiſſimum, num. 14. ead.

Ratio, num. 7. & 8. ead.

Partita ſcriptę manu creditoris, et ad vtilitatem ipſius

ſcri-

ſcribentis non probāt, niſi aliter verificentur, n. 13. ea.
Inſtrumenta Notariorum, quorũ fides de publico approbata eſt, non probant in fauorem ipſius ſcribentis, numero 13. ead.
Liber rationum priuati non ſolum non probat pro ſcribēte, ſed nec etiam pro eius herede, etiamſi illi ſucceſſerit Fiſcus, vel Eccleſia, num. 15. p. 183.
Liber rationũ defuncti, qui fuit habitus vir probus, ac bona fama, inducit aliqualem præſumptionē pro ipſius herede, num. 16. & eſt veriſſima Concluſio, n. 21. 22 & 23. ead.
Ratio, num. 17. ead.
Animus defuncti non præſumitur corruptus, nec etiam corrumpi poteſt, ſicut viuentis, num. 18. ead.
Mors ſcribentis auget fidem libri ſui, num. 19. ead.
Mors habet vim iuramenti, n. 20. & 23. ead.
Liber rationum defuncti nō ſolum præſumptionem aliquam inducit pro eius herede, verum etiam ſemiplenam probationem, num. 24. ead.
Et ad plenam inducendam ſufficeret vnus teſtis, vel poſſet heredi deferri iuramētum in ſupplementum probationis verioris, ſi ſciebat veritatem, num. 25. ead.
Contrarinm multi tenuere, num. 26. ead.
Et eſt Communis, num. 27. ead.
Concilia ex mente Ripa, & aliorum, n. 28. 29. & 30. ea.
Liber rationum defuncti facit præſumptionem, ſeu ſemiplenam probationem, ſi fuit conceptus in forma rationum, alias nec præſumptionem inducit, num. 31. ead.
Liber rationum defuncti iunctis aliis præſumptionibus, ſeu adminiculis plenè etiam probat, num. 32. ead.
Liber rationum defuncti, qui fuerat bonæ conditionis, ac famæ, ſecundum ſtatuta Veneta non probat, ſed bene præſumptionem quandã inducit, ita vt honeſtiori parti deferatur iuramentum, num. 33. p. 184.
Ex proprio rationum libro creditoris haud etiam conuincitur debitor in cauſa fiſcali num. 34. ead.
Amplia etiamſi debitum non tantum in vno libro Rationũ, ſed etiam in pluribus eiuſdem creditoris ſcriptum reperiatur, num. 35. ead.
Si aduerſarius meus librum meum, rationum cõtra me producat, vel eo vtatur, non ob id ex eo ad mei fauorē oritur probatio, num. 36. ead.
Aliæ ampliationes referuntur per Doct. remiſſiuè, n. 37. pag. ead.
Liber rationum priuati probat etiam ad eius fauorē in dependentibus ab eiuſdem voluntate, num. 38. 39. et pag. ead.
Sublimita ex Maſcardo, num. 40. ead.
Liber rationum donatoris dubiam illius mentem declarat, num. 42. ead.
Sic etiam ex eo probatur conſenſus contra ſcribentē, numero 43. ead.
Liber rationũ priuati probat pro eo, quando multa capitula ipſius libri vera oſtenduntur, vel per inſtrumēta publica, vel aliter, & quãdo liber ipſe in aliqua nec redargui, nec cõuinci põt de mēdacio, n. 44. 47. & 49. e.
Ratio, num. 45. & 46. ead.
Et eſt veriſſima concluſio, quidquid dixerint nonnulli, numero 48. ead.
Amplia, etiãſi partita non verificata, eſſet alicuius momenti, num. 50. ead.
Contrarium multi, num. 51. ead.
Opinio Authoris, num. 52. ead.
Clar. Menocchij, num. 53. ead.
Sublimita tamen in Capitulis ſeparatis, nu. 54. 55. ead.
Liber rationũ probat pro ſcribente, quando ſcripta in eo ſunt veriſimilia, num. 56. 58. 60. 61. & 62. p. 185
Exemplum ex Iaſ. & aliis, num. 57. p. 185.
Neceſſarium eſt tamen iuramentum ipſius ſcribentis, numero 59. pag. 186
Libris publicis eo magis fides adhiberi ſolet, quando continetur in ipſis aliqua enunciatio poſſibilis, ac veriſimilis, numero 63. ead.
Quædam opinio Decii deducitur num. 64. ead.
Improbatur per Pyrrum Alfanum, num. 65. ead.
Liber rationum priuati probat pro ſcribēte, ſi agatur de modica quantitate, iuncto tamen iuramento ſcribentis, num. 66. ead.
Secus ſi de magna, num. 67. ead.
Summa libr. 832. non eſt parua ex Riminald. ibidem.
Et hæc eſt veriſſima concluſio, quidquid dixerit Bologn. numero 68. ead.
Itē probat pro eo, cum agitur de modico præiudicio, numero 69. ead.
Itē cum ſumus in connexis, & ſubordinatis, n. 70. ead.
Exemplum ibidem.
Ratio, num. 71. pag. 187
Contrarium multi, 72. ead.
Opinio Autho:is, num. 72. ead.
Liber rationum probat pro ſcribente, ſi cõſuetudine, vel ſtatuto caueatur, vt dicto libro plenè etiam in fauorē ſcribentis credatur, num. 73. ead.
Amplia, etiamſi ſtatutũ ipſum diſponat, vt reſpectu magnæ ſummæ libris rationum credatur, num. 74. ead.
Declara, num. 75. 76. & 77. ead.
Liber rationum alicuius priuati ſi ſit perſona nobilis, honeſta, legalis, & fide digna aliqualem indiſtinctè ad ſui fauorem præſumptionem facit, num. 78. ead.
Et eſt veriſſima concluſio, quidquid dixerit Hippolytus Riminald. num. 79. ead.
Item conſonat cum diſpoſitione Statutorum Venetorũ, numero 80. ead.
Amplia, vt ſi in ipſomet libro appareat de debito, & credito, & veriſimilia contineantur, ex eo etiam plena oriatur probatio, num. 81. ead.
Ratio, num. 82. ead.
Liber rationum probat pro ſcribente, cum actus celebratus non impugnatur, & quando continet veriſimilia, numero 83. ead.
Quod tamen limita in memoriali, vel ſchedula in dicto libro rationum reperta, num. 84. ead.
Item limita, ſi dictus liber careat fortaſſis nomine cõtrahentium, item die; ac Conſul. nu. 85. p. 188.
Quod declara, vt ibi, num. 86. ead.
Liber rationum probat pro ſcribente, quando verſamur in antiquis, num. 87. ead.
Ratio, num. 88. ead.
Quod tamen fallit, quando ageretur contra tertium, numero 89. ead.
Hoc tamē minimè procedit, quando in eodem libro multa aliæ partitæ vera apparerent, & concurrentibus aliis adminiculis, num. 90. ead.
Liber rationum probat pro ſcribente, quãdo continet data, & recepta, num. 91. ead.
Debent tamen iſta contineri clarè, ſingulariter, & ſpecificè, num. 92. ead.

Aliàs ſecus eſſet,num.93. ead.
Alia limitationes afferuntur per Doctores remiſſiuè,numero 94. ead.
*Liber rationum contra ſcribentē plenè probat,n.95.*ea.
Amplia ex Bolog.96. ead.
Et eſt receptiſſima concluſio,num.97. ead.
Ratio,num.98.& 99. ead.
*Liber rationum probat contra ſcribentē,ſiue aduerſario præſente,ſiue abſente fuerit conſcriptus,n.100.*p.189
Et eſt veriſſima cōcluſio,quidquid dixerint nonnulli numero 101. ead.
Quod maximè in mercatoribus tales libros habentibus procedit,num.102. ead.
Liber rationum priuati probat contra ipſum ſcribentē, ſiue in ipſo libro inſertus ſit dies, & Conſul, ſiue non; ſiue etiam deſint alia ſollemnitates, num.103. ead.
*Item cōtra eum probat,ſiue quis per ſe, ſiue per alium hunc librum rationum conſcripſerit,n.104.& 105.*e.
Amplia,vt etiam locum habeat,ſi is,qui me mandante conſcripſit meum librum rationum,ſit ſuſpecta,atque deplorata vita,num.106. ead.
Liber rationum probat contra ſcribentem,etſi is,contra quem ſuus liber rationum producitur,negauerit,ſe hanc particulam dicti libri rationis,quæ cōtra ipſum facit,vel ſcripſiſſe,vel mandaſſe ſcribi,n.107. ead.
Ratio,num.108. ead.
*Immò ſi aliquid ſcriptū eſſe in libro meo aduerſarij manu mea,talis liber probaret contra ipſum,n.109.*ead.
Ratio,num.110. ead.
*Liber rationum priuati non ſolum probat contra ſcribentem verum etiam contra eius hæredes,nu.111.*ead.
*Declara tamen,& intellige,prout ibi n.112.& 113.*ea.
Liber rationum priuati non probat contra ſcribentem, quando in ipſomet libro nulla cauſa debiti eſſet expreſſa,numero 114. ead.
Ratio,num.115.& 116. ead.
Contrarium tenuit Dec.num.117. ead.
Concilia,& declara,num.118.119.& 120. ead.
*Librum rationum probare ſemiplenè cōtra ſcribentem, etſi in eo non ſit expreſſa aliqua cauſa arbitratus eſt Schrader.in l.admonendi ff.de iureiur.n.121.*p.190
*Liber rationum non probat contra ſcribentem,quādo is, qui librum ipſum conſcripſit,probaret illam particulam,quæ ex ſuo illo libro contra ſe allegatur,vel proprio,vel miniſtri ſui errore fuiſſe conſcriptā,n.122.*e.
Ratio,num.123. ead.
Liber rationum non probat cōtra ſcribentem reſpectu illius,qui huic libro rationum contradixit,vel eum impugnare nixus fuit,num.124. ead.
Declara,num.125.& 126 ead.
*Nec pariter contra eum probat,ſi is,contra quem ipſe liber producitur,non vnam particulam tantum,ſed totum illum librum ſuum eſſe inficietur,num 127.*ead.
Quod tamen fallit, ſi litterarum comparationis adminiculo adiuuetur,ibid.
Comparatione litterarum accedente ex libro rationum plena inducitur probatio, num.128. ead.
Memoriale,vel ſchedula in libro rationum alicuius reperta,contra illum minimè probat,num.129. ead.
Ratio, num.130. ead.
Contrarium Dec.& Schrader.num.131. ead.
Earum fundamentum,num.132. ead.
Prior tamen vti verior,& Cōmunior per Authorem retinetur,num.133. ead.
Declara,num.134.& 135. ead.
Licet quis in vno libro ſcribat ſeparatim data,vel ſoluta tantum,& in alio libro ſcribat tantū accepta,tamen hi duo libri cum ſe inuicem reſpiciant,vnum librū rationum dicuntur conſtituere,ac proinde plenam fidē contra ſcribentem faciunt,num.136. p.191.
Liber rationum contra ſcribentem, aut omnino probat, aut omnino improbat,num.137. eod.
*Alia de hac regula per Doctores,remiſſiuè,n.138.*ead.
An ille,qui librum rationis conſcripſit,in quo reperitur aliquid annotatum contra ſe,ad fauorem ſui, poſſit ab ipſomet Caio medio iuris aſtringi ad eiuſdem ſui libri editionem? dubitatur,num.139. ead.
Concluſio ſit negatiua.Fundamenta ibidem,num.140. & 141. ead.
*Limita,num.142.& 143.cum duobus ſequentibus.*ead.
Quonam autē remedio iſte aſtringi poſſit,an ſcilicet officio iudicis nobili,ſeu mercenario, an verò actione mandati? dubitatur,num.146. ead.
Videndi Cagnol.& Maſſinius,num.147. p.195.
An actor cogi poſſit ad editionem ſui libri vtrumque priuati faciendam reo? dubitatur,num.148. ead.
Conclude ex ſententia Caroli Bardelloni pro affirmatiua rationes,vide ibidem,num.149. ead.
Liber rationum priuati non probat pro tertio in præiudicium tertij,num.150. ead.
Multùm tamen adminiculatur num.151. ead.
Quinimo probat etiam ſemiplenè.intellige,vt ibi, numero 152. ead.

De Fide libri rationum tam pro Actore illum producente,quàm contra ſe, copioſa, ac dilucida explicatio.

Cum liber rationum continet data, & recepta;an is,contra quem producitur,teneatur illi fidem adhibere tā pro ſe,quàm contra ſe.Maxima eſt inter ſcribentes altercatio,num.1.& 3. ead.
Exemplum,num.2. ead.
Nōnulli ſenſere,quod ipſi libro ſtandū ſit tàm pro,quàm contra,num.4. p.193.
Alij verò,quod ipſi dumtaxat credatur contra ſcribentem,num.5. ead.
Opinio Authoris eſt.quod ſtetur in hoc arbitrio iudicis, numero 6.& 12. ead.
Fundamentum eius elicitur ex l.Publica,§.finali,ff.depoſit quę declaratur ibidem,num.7. ead.
Quid ſit Trophyma.vide remiſſiuè num.8. ead.
Interpretatio Matthesilani,& Bolognetti ad illum textum affertur,num.9. ead.
Refellitur per Authorem, num.10 & 11. ead.
Author pro perfectiori intelligentia ſupradictæ difficultatis. nonnullos caſus diſtinguit,nu.13.de quibus vide à num.14.vſque in finē. ead. & p.194.195.196.

De Connexis,ac ſeparatis vtiliſſima tractatio.

De Cōnexis tractatur in ſtatutis,in reſcriptis,in contractibus, in iudicijs,in ſententijs ac tandem in vltimis voluntatibus, num.1. p.196.
Connexio diuerſis reſpectibus in iure conſideratur. Hoc autem clarè deducitur,num.2.3.4.5 & 6. ead.

Qua

Quæ dicātur connexa, variæ extitere ſcribentium opinio nes. n.7. ead.
Prima opinio eſt, quod connexa dicantur, quādo eſt vnũ factum cum ſuis qualitatibus, n.8. exempla ibidē, & num 9. & 10. p.197.
Secunda eſt opinio, quod cōnexa dicantur eo, quorum vnũ non poteſt ſtare ſine altero, n.11. p. ead. exempla ibid.
Adulterium cum lenocinio connexum eſt, nu.12. ead.
Connexa etiam dicuntur, quorum vnum tendit ad perfe ctionem alterius, n.13. ead.
Item quando vnum eſt conſequens alterius, n.14. exemplum ibidem.
Alij ſenſere, quod connexa dicātur ea, quę habent ſimul correſpectiuitatem, n.15. exemplum, ibid. ead.
Connexa ſecundum alios ſunt ea, quæ ex continētia facto rum ſeparationem minimè recipiunt, n.16. pag. ead.
Exemplum, n.17. & 18. ead.
Connexa itidem ſunt, quæ ſub vna ſpecie continentur, numero 19. ead.
Item quæ ſunt indiuidua, num.20. exemplum, ibidē, & num.21. ead.
An eadem ſit ratio Eccleſiæ, ac cœmiterij ipſius Eccleſiæ. videndus D. Pacian remiſſiuè, num.22. ead.
Quæ dicantur connexa ſecundum alios, ſtandũ eſt iudicis arbitrio, nu.23. ead.
Reprobatur autem hæc opinio per D. Scacciam; n.24. fundamentum eius ibidem. p.198
An omnes caſus à iure ſint deciſi, ita vt arbitrium iudicis debeat ceſſare, videndus Menoch. n.25. ead.
Connexorum idem eſt iudicium, atque determinatio, numero 26. & 28. ead.
Connexa, vel inuicem vnita communicant ſibi actiones, iura, cōſuetudines, priuilegia, & immunitates, de his autem duabus regulis videndus Pacianus remiſſiuè, numero 27. ead.

De Separatis.

Sicuti diuerſis reſpectibus connexio conſideratur, ita etiam ſeparatio varus modis conſiderari ſolet de quibus, n.1. & 2. ead.
Negotium poteſt dici ſeparatum origine, cauſa, & condemnatione, quibus modis D. Pacian. remiſſiuè, n.3.
Item à Cauſarum origine, à forma à materia, & a fine quid dici poteſt ſeparatum ex Menoch. n.4. ead.
Cognito vno ex Correlatiuis cognoſcitur, & alterum, numero 5. p.199.
Separata ea dicuntur, quę quidem ſunt facta diuerſis temporibus ex ſententia Bart. n.6. ead. exemplum, ibid.
Item ſi in cōtinenti ſunt plura, ſed quodlibet eſt per ſe, ideſt vnum nō venit ad determinationem alterius, n.7. ead.
Prior opinio Bar. de qua num.7. improbatur per Menoch. & alios, n.8. ead.
Fundamenta eius num 9. & 10. ead.
Saluatur tamen per Pacianum remiſſiuè. n.11. ead.
Capitula ſeparata etiam dicuntur, quando inter ipſa ponitur, ſeu adeſt aduerſatiua illa (ſed) n.12. ead.
Exemplum eſt, ſi dicatur. Fateor, quod mutuo dediſti mihi centum, ſed tamen feciſse pactum de non petendo, vel ea tibi reſtitui, n.13. ead.
Cautela Marantæ deducitur, n.14. ead.
Contrarium quoad ſupradicta exempla ſenſerunt multi, n.15. 16. & 17. ead
Author non recedit à priori opinione ſupra relata, numero 18. ead.
Fundamentum eius, n.19. ead.
Videndus Pacianus de Probationibus, libro 1. cap.20. 22. & 23. Author ſic, num.20. p.200.

De Libris dominorum contra ruſticos, ac eorum colonos.

Libris dominorum contra ruſticos, ac eorum colonos minimè creditur, n.1. ead.
Ratio, num.2. ead.
Amplia ex Carrocio, etiamſi concurrant adminicula, de quibus per Guid. Pap. q. ſua 441. n.3. ead.
Contrarium tenuit M. Ant. Maceratenſ n.4. ead.
Fundamentum eius, num.5. ead.
Prior tamen opinio vti verior per Author. retinetur numero 6. ead.
Limitatur tamē, quando partitæ dictorũ librorum eſſent veriſimiles & quando maior pars earum eſſet comprobata, & quando in ipſius adeſſent data, & recepta numero 7. ead.
Item ſi ipſiſmet ruſticis, ac colonis conſentientibus libri eiuſmodi à dominis conſcripti eſſent, vel ruſtici ipſiſmet pro ſe eos allegarent. n.8. ead.
Item ſi ageretur de modica ſumma, n.9. ead.
Prouiſio Excell. Conſil. Rogat. 1451. 9. Auguſti in hac materia deducitur, nu.10. ead.
Liber inter dominum, & Emphyteutā dũtaxat ſemiplenè probat, cũ agitur de fauore ipſius domini, n. p.201.

De Libro factoris contra dominum.

Liber factoris contra dominum fidem facit, n.1. ead.
Ratio, n.2. & 3. ead.
Amplia vt probet etiam contra hæredes ipſius domini, num.4. ead.
Item, vt ex eodem libro oriatur probatio contra dominũ etiam in fauorem n.5. ead.
Item vt dicto libro ſtetur etiam contra dominum in fauorem ipſiuſmet factoris, ſcribentis, quatenus tamen fides eius agnita eſt à domino qui negotijs eum præfecit numero 9. ead.
Dubitat tamen hac de re Crauet. & ſe remittit, n.7. ead.
Notabile deducitur, n.8. ead.

De Libris tutorum curatorum, ac aliarũ huiuſmodi perſonarum, breuis diſceptatio.

Qualibet tutor tenetur conficere librum rationum, expē ſis tamen pupillorum. n.1. Ratio, n.2. p.202
Qualem autem, vel quid ipſe continere debeat ne contra eum vtetur in litem, ibid deducitur, n.3.4. & 5. ead.
Libris rationum tutorum, curatorum, exequutorum negotiorum geſtorum, & procuratorum regulariter nō ſtatur pro ſe, n.6. ead.
Fallit autē hoc in ſummis paruis, maximè ſi ſint veriſimiles, ac claræ, ac maior pars earum comprobata, numero 7. ead.
Et præcipuę, quando ipſemet tutor ex hac vita migrauit num.8. ead.
Quæ dicatur ſumma magna & quæ parua, conſideranda eſt perſona minoris, n.6. ead.

 Vel

Digitized by Google

Vel etiam relinquitùr ſecundum alios iudicis arbitrio, n. 10. ead.
Libris tutorum, & ſimilium perſonarum ſtante veriſimilitudine, fides etiam adhibetur in magnis ſummis ex Crauetta, n. 11. ead.
Et hanc ſequitur Author, n. 12. ead.
Dummodò tamen multa concurrant, de quibus, n. 13. 14 15. 16. 17. 18. & 19 cum ſequentibus vſque ad 28. incluſiuè. ead & p. 208.
Amplia, etiamſi illemet liber fuerit à tertio conſcriptus numero 29. ead.
Quod quis poteſt regulariter per ſe ipſum facere, pōt etiā per alium idem facere, n 30. ead.
Amplia ſecūdò, ſiue hi libri producantur ab illis, qui eos confecerint, ſiue ab eorum hæredibus, n. 31. ead.
P. Montani opinio diſplicet Authori, n. 32. ead.
Hæredes tutoris adminiſtratæ tutelę rationem reddētes, ipſius adminiſtrationis librū exhibere tenentur ad eū edēdum, caſu quo nollent, poſſunt etiam cogi, n. 33. ea.
Contra librū tutoris legitimè confectum non poteſt etiā obijci de libro Notarij contraria continentis, n. 34.
Tutor diligenter cuſtodire debet librum rationum, numero 35. ead.
Et ideo dicenti ſe illum confeciſſe, ſed poſtea amiſiſſe non crederetur etiam cum iuramento, n. 36. ead.
Quinimò præſumptio contra eum oriretur ipsū ab eo malitiosè occultatum, nu. 37. ead.
Niſi tamen probaret, quādo illum amiſiſſet, & quomodo num. 38. ead.
Tutor librum rationum cum ipſius tutelæ adminiſtratione reddere tenetur, etiam non requiſitus, n. 39. ead.
Quid autem in huiuſmodi rationibus reddendis obſeruādum ſit pulchrè docet D. Menoch. n. 40. ead.
Liber tutoris, vel curatoris non probat contra tertium, num. 41. ead.
Fallit in ſummis paruis, nam tunc probat etiam cōtra pupillum, num. 42. & 43. ead.

De Libro Adminiſtratoris.

Libro rationū adminiſtratoris circa expenſas ab eo factas creditur etiam quoad ſui fauorem, pluribus tamē concurrentibus, de quibus ibi, n. 1. ead.
Quæ ſi non concurrant, ſecus eſt, n. 2. ead.
Ad hoc, vt dicto libro adminiſtratoris ſtetur, multa etiā alia debent intercedere ex ſentētia Ludouici, quę ibidem deducuntur, n. 34 & 5. p. 205.
Pulchra quęſtio. n. 6. ead.
Adminiſtrator licet libros rationum edere cogatur, liberatur tamen ab editione, eos oſtendendo, vt eorum fiat copia, n. 7. & 8. ead.

De Libro Patroni Nauis.

Liber Patroni Nauis in terra bene compoſitus, facit fidē contra participes etiam ad beneficiū ipſiuſmet patroni, n. 1. ead.
Expenſæ factæ per inſtitorem, debent refici per ſocios, & participes, n. 2. ead.
Benuenuti Straccæ doctrina deducitur, n. 3. ead.
Liber, ſeu Cartularium nauis, probat contra patronum ipſius nauis, nu. 4. ead.
Nauium patroni in mari tenentur reddere rationē ſingulis participibus, nec ſe excuſare poſſunt, eo quod teneantur eam reddere patronis in terra, n. 5. ead.

De Libris Proxenetarum, Mediatorum, ſeu, vt vulgo dicitur Senſariorum.

Proxenetarum libris non creditur, cum agitur de eorū fauore, num. 1. ead.
Ratio, num. 2. ead.
Ampliatur iſta Concluſio, vt procedat, etiamſi ipſimet proxenetæ approbati eſſet à publico ex ſententia Rotę Genuenſ. nu. 3. ead.
Ratio ſecundum eam, n. 4. ead.
Opinio Authoris, n. 5. ead.
Ampliatur ſecundo vt procedat etiam inter alios, ſeu ad aliarum perſonarum fauorem, n. 6. ead.
Ratio ex ſententia Authoris, n. 7. 8. & 9. ead.
Limitatur ſupradicta Concluſio, quando ipſimet proxenetæ à publico eſſent deputati, & tractaretur de his, quæ ſpectarent ad eorum officium, n. 10. ead.
Quædam notabilia de materia proxenetarum afferūtur, n. 11. 12. 13. & 14. ead. & 207.

De Libro Rationum inſtitoris accurata, atque perutilis diſceptatio.

Inſtitor quid ſit, definitur, ac declaratur, nu. 1. 2. 3. & 4. p. 208.
Inſtitor dicitur ille, qui negotiationi quęſtuariæ tantum poſitus eſt, aliàs procurator nuncupabitur. n. 5. ead.
Qui præponitur Villæ, vel proprijs fructibus colligendis, ſeu familiaribus negotijs, non dicitur inſtitor, ſed potius procurator, vel factor, num 6 Ratio, nu. 7. ead.
Inſtitor duobus modis conſtituitur expreſſè ſcilicet, & tacitè, n. 8. & 12. ead.
Expreſsè quando conſtituatur. Tacitè quando dicatur cōſtitutus. Explicat Author. n. 9. 10. & 11. ead.
Et contractu, vel negocio cum vno geſto alius non obligatur cuius conſenſus non interueſſit, num. 13. ead.
Diuerſa eſt voluntas vnius à voluntate alterius, nu. 14. ead.
Alteri per alterum non infertur damnum, vel iniqua cōditio, num. 15. ead.
Dominus obligatur ex facto inſtitoris, nu. 16. & 18. ea.
Ratio, num. 17. p. 209.
Bart. conſil. ſuo 79. num. 19. ead.
Angeli Aretini in §. ſi igitur, num. 2. inſtit. quod cum eo, nu. 20. ead.
Decij in l. ſi inſtitorem, nu. 4. de rebus credit. n. 21. ead.
Pauli de Caſtro in l. hęres abſens, §. apud Labeonem, ff. de Iudic. num. 22. ead.
P. Bimij conſilio ſuo 216. num. 40. in 3. Et Menoch. conſ. ſuo 296. n. 14. traditiones adducūtur, n. 23. & 24. ea.
Regula illa, quod actio inſtitoria detur contra dominum varijs modis ampliatur, de quibus vide, num. 25. & 26. cum ſeqq. vſque ad 32. incluſiuè. ead.
Varijs etiam modis limitatur, de quibus, n. 33. 34. 35. 36 & 37. ead. & p 210.
Maxima eſt differentia in conueniendo dominum, an expreſſe ipſemet inſtitor fuerit cōſtitutus, an verò tacitè; ſi enim expreſsè fuerit præpoſitus, ſufficit, quod ipſemet inſtitor dicat ſe mutuam pecuniā accipere pro ipſomet domino, ſin autē tacitè conſtitutus fuerit, multa requiruntur,

Digitized by Google

runtur, de quibus, n. 38. & 39. cum ſeqq. vſque ad 48. incluſiuè. ead.

Si plures mercatores aliquem in inſtitorẽ præpoſuerint, an omnes æquè principaliter obligentur ex ipſiuſmet inſtitoris contractu? dubitatur, num. 49. ead.

Concluditur pro affirmatiua, n. 50. ead.

Fundamentum, n. 51. & 52. p. 211

Eſt benè verum, quod ſolutione vnius omniũ perimitur obligatio. n. 53. ead.

Si plures exerceant vnam mercãtiam miniſterio vnius quilibet in ſolidum obligatur, non tamen pro toto debito, ſed pro quantitate, quã habet in ſocietate, n. 54. e.

An præponentes, ſi plures fuerint, obligati intelligantur erga eum, qui cum eorum inſtitore contraxit, vti rei plures debendi, adeo vt omnia iura quæ de reis loquuntur, ijs rectè accommodentur, necne? Videndus Ronchegall. remiſſiuè n. 55. ead.

An inſtitor ex eo facto, cui præfuit, præter præponentem obligatus intelligatur conueniriq; eius rei nomine poſſit ab illis, qui cum ipſo contraxere? maxima eſt difficultas, num. 56. ead.

Fundamenta pro opinione affirmatiua, num. 57. & 58. cum ſeqq. vſque ad 64. incluſiuè. ead.

Afferuntur authoritates ſcribentium, qui huic opinioni adhæſere, n. 65. ead.

Media, quibus contraria opinio fundatur, deducũtur, numero. 66. 67. 68 69. & 70. ead. & p. 212.

Authores, qui hanc opinionem inſectati ſunt, deducũtur num. 71. ead.

Difficultas iſta pro vtraque parte poteſt ſuſtineri, tum rationibus tum Doct. authoritatibus, n. 72. ead.

Opinio Authores, n. 73. 74. & 75. ead.

Inſtitor, qui præponitur, debet eſſe maior 25. annis ſi minor eſt, debet perfici cum authoritate tutoris, vel curatoris, num. 76. ead.

Ad quid competat hæc actio illi, qui cum inſtitore cõtraxit, declarat Author, n. 77. ead.

Si inſtitor delinquat circa munus ei iniunctũ, illud quidẽ imputatur domino præponenti, ita vt damnum pecuniarum reſarcire teneatur, n. 78. & 79. ead.

Pro contraria antẽ opinione, multa ſolent adduci, de quibus, n. 80. 81. 82. 83. & 84. ead.

Quàm præcisè ſequuti ſunt Laurent. à Pinu, & Hondedeus, num. 85. p. 213.

Author pro his opinionibus ſedandis, varijs modis diſtinguit: de quibus vide, nu. 86. & 87. cum ſeqq. vſque ad 93. incluſiuè. ead.

An libro rationum inſtitoris plena fides contra dominũ adhibeatur? ambigitur, num. 94. ead.

Inſtitores tenentur librum ſeparatum, & rationes ſeparatas conſcribere, n. 95. ead.

Et iſti libri ab ipſis edendi ſunt, & reſtituendi mortuis ipſis mercatoribus eorum hæredibus, n. 96. ead.

In difficultate, de qua ſupra, num. 94. Concluſio ſit affirmatiua, n. 97. ead.

Inſtitoris ſimplex ſcriptura priuata probat contra dominum præponentem, num. 98. ead.

De Libris Rationum alicuius ſocietatis.

Liber rationum ſocietatis plenè inter ipſos ſocios probat, & tàm pro ſcribente, quam contra eum, n. 1. pag. 214

Rationum. 2. p. 215.

Quod non ſolum procedit in paruis ſummis, ſed etiam in magnis, n. 3. ead.

Ratio, num. 4. ead.

Amplia, quando liber iſte fuit indifferẽtes ſcripus ab omnibus ſocijs, n 5. ead.

Item licet fuerit dumtaxat conſcriptus ab vno ex ſocijs, qui tamen ſcibere conſueuerit, n. 6. ead.

Ratio, num. 7. ead.

Mandatum præſumitur de ſcientia patientia, n. 8. ead.

Liber rationum ſocietatis non probat inter ſocios, cũ non continet veriſimilia, n. 9. ead.

Quæ ſint veriſimilia iudicis arbitrio relinquitur, num. 10. pag. ead.

Item non probat, quando complecteretur dumtaxat data per ſcribentem ſocium, & nõ ab eo recepta, n. 11. ead.

Ratio, num. 12. ead.

Quæ parcellæ dicantur connexa. vide Menoch. n. 13. ead.

Liber rationum ſocietatis pariter nõ probat inter ſocios, quãdo alterius manu, quàm vnius ex ſocijs ſcriptus eſſet, etiamſi is qui ſcripſit, ab altero ſociorum adhibitus fuiſſet ad ſcribẽdũ; altero tamen nõ mãdante, n. 14. ea.

Ratio, num. 15. & 16. p. 216.

Libro ipſius ſocietatis non creditur ad fauorem ſocij, qui ſolus in libro ſcripſit, vbi ſcriptum non eſt veriſimile, numero 17. ead.

Liber ſocietatis conſcriptus ab inſtitore, ab omnibus ſocijs approbato, & illi muneri expreſsè delegato, probat inter ſocios, n. 18. ead.

Non probat autem, ſi in ipſo conſcriberentur alia, quàm attinentia ad illam negotiationem, de qua agitur, & de qua contracta fuit ſocietas, n. 19. ead.

Liber ſociorum ad hoc vt probet, non debet continere lituras cãcellationes, lacerationes, & ſimilia, n. 20. ea.

Debet bene continere diem, menſẽ, & annum, n. 21. ead.

Socius tenetur alteri ſocio exhibere libros ipſius ſocietatis, num. 22. ead.

Quinimò ſi non exhibeat requiſitus, amittit cauſã. Ratio ibid. n. 23. ead.

Et non ſolum amittit cauſam, ſed ſuper exequutione contra eum iurari poteſt etiam in litem, num. 24. ead.

Videndus Bimius conſil. ſuo 182. in ſecundo, vbi latè de hac materia, num. 25. ead.

Intitulationi & inſcriptioni libri ſocietatis ſtandum eſt, ex ea. n. tacita ſcribentis intentio colligitur, n. 26. ead.

Si libri rationũ ſocietatis communi nomine inſcripti ſint, ex tali intitulatione poteſt argui extare ſocietatem communem, num. 27. p. 217.

Si ſocius habeat aliquid ſcriptum cõtra ſe in ſuo negotiationis libro, & diſputatio non ſit cum ſocio, ſed cum tertio, ad cuius fauorem ſcriptũ legitur, ex illo eodẽ libro probatio oritur ad fauorẽ illius tertii contra ipſũmet ſociũ, librum penes ſe habentẽ, n. 28. Ratio; n. 29. & 30. ead. De materia huius capitis videndus D. Hector Felicius in ſuo tract. de Societate, per totũ præcipuè, c. 38. nu. 31. ead.

De Libris Rationum officialis de publico deputati, elegans diſceptatio.

Liber rationum publici officialis, quamuis non ſit perſona blica, plenè tamen probat, n. 1. & 2. ead.

Et eſt veriſſima concluſio, n. 3. ead.

Ratio, nu. 4. & 5. p. 218

Idque præcipue procedit, ſi fuerit conſcriptus ab officialibus Principis, vel ab ipſo deputatis, num. 6. ead.
Liber officialis de publico ad ſcribendum deputati plenè probat, etiamſi agatur de fauore ipſiuſmet ſcribentis, numero 7. ead.
Comprobatur, n. 8. 9. & 10. ead.
Contrarium multi, nu. 11. ead.
Ratio, num. 12. ead.
Concilia, n. 13. & 14. ead.
Opinio D. Bolognetti hac in re deducitur, n. 15. ead.
Liber officialis publici probat etiamſi adeſſet ſtatutum, quo caueretur, quod aliquid non poſſet probari niſi per inſtrumentum, quia poſſet adhuc probari per librũ talis officialis publici, n. 16. ead.
Liber ipſius officialis non probat, cum agitur de graui crimine, num. 17. ead.
Exemplum, num. 18. ead.
Item non probat contra non ſubditum, n. 19. & 22. ead.
Ratio, num. 20. & 21. ead.
Liber prædicti officialis publici probat, ſiue ſit Notorius, ne non, n. 23. & 24. p. 216
Et magis ſtatur illius libro, quam depoſitioni teſtium contrarium aſſerentium, n. 25. ead.
Ratio, n. 26. 27. & 28. ead
Libro publici officialis, minimè creditur, quando vltra eũ adeſſet proprius notarius, qui ad ſcribendũ ea, quæ agerentur ab vniuerſitate deſtinatus eſſet, n. 29. ead.
Limita quo ad aliqualem præſumptionem, n. 30. ead.
Item ei non creditur, quando ſcribens ipſe atteſtaretur de iis, quæ ad eius officium minimè ſpectarent, numero 31. & 32. ead.
Libri confecti à publicis officialibus in concernentibus dũtaxat eorum officium, plenè probant, num. 33. ead.
Declara, n. 34. 35. & 36. ead.
Quoddam notabile deducitur, n. 37. & 38. ead.
Liber publici officialis minimè probat, quando non contineret cauſam ipſius ſcriptionis, n. 39. ead.
Liber publici officialis productus à tertio contra tertium fidem facit, n. 40. 41. & 42. p. 224
Intellige, ac declara, n. 43. 44. & 45. ead.

De Libris Argentariorum, ſeu Nummulariorum accurata, & elegans diſceptatio.

Argentarius duobus modis apud Latinos Scriptores vſurpatus, n. 1. & 3. p. 221
Alciati opinio lib. 3. Diſputat. cap. 25. deducitur, quę tamen parum probatur P. Rebuffo, n. 2. ead.
Argentarij Romæ parum honeſta fuit, n. 4. ead.
Argentarius à Scæuola fuit vſurpatus, pro coactore, numero 5. ead.
Quid ſit propriè coactor ex ſententia Alciati explicat Author, nu. 6. ead.
Doctrina Bolognetti de Argentarijs afferuntur, numera 7. & 8. p. 223.
Argentarius vnde dictus ſit, explicat Author, num. 9. 10. & 11. ead.
Quid ſit collybus, itidem docet Author, num. 12. ead.
Argentarij officium fuit adinuentum iuri ciuili Romanorum, num. 13. ead.
Argentarii variis nominibus appellabantur, n. 14. ead.
Argentarii, & Menſarij erant vnum, & idem ex multorum ſententia, nu. 15. ead.
Contrarium ſenſere Sigonius, & Maſſinius, n. 16. ead.
Author cogitandum relinquit, n. 17. ead.
De Argentariis latiſſimè diſſerunt D. Pancirolus, & Maſſinius, n. 18. ead.
Tripliciter potuit contingere, vt Argentarii libro fuerit fides adhibita, n. 19. ead.
Libro Argentarii plenè credebatur etiam ad eius cõmodum pro ſe ratio ibid. n. 20. & 21. ead.
Contrarium ſenſit Bar. Fundamentum eius, n. 22. p. 223
Author non recedit à priore opinione, n. 23. ead.
Soluitur fundamentum Bartoli, n. 24 ead.
Liber Argentarii fidem faciebat pro ſe, etiam in ſummis magis, ratio ibid. n. 25. ead.
Contrarium Decius, num. 26. ead.
Decii opinio qualiter procedat, explicat Author ex ſententia Menochii, n. 27. ead.
Quæ ſumma ſit magna, & indiſcreta, à Iudicis arbitrio pendet, n. 28. ead.
Liber Argentarii fidem faciebat etiam pro ſe, quãdo cõtinebat rationes ita connexas, quarum pars acceptari, & pars repudiari non poterat, n. 29. ead.
Liber Argentarii minimè probabat ad eius commodum in multis caſibus, de quibus, nu 30. 31. 32. 33. & 34. pag. ead.
Liber Argentarii contra eum fidem faciebat, ratio ibid. num. 35. ead
Liber Argentarii fidem faciebat quoque contra tertiũ, num. 36. p. 223
Probatur, num. 37. & 38. ead.
Declara, num. 39. ead.
Argẽtarius tenebatur edere libros ſuarum rationum actori fundandam eius intentionem, n. 40. & 45. ead.
Rationes, num 41. 42. & 44. ead.
Argentarii, & nummularii an eſſent vnum, & idem videndus D. Menoch n 43. ead.
Argentarius tenebatur edere dictos ſuos libros non ſolũ ſemel, ſed & pluries, ſi opus erat, & ex cauſa, numero 46. ead.
Secus tamen erat reſpectu perſonæ priuatæ, num. 47. & 49. pag. ead.
Cauſæ ob quas argentarius iterum edere cogebatur ſuarum rationum libros enumerantur per Pacianum de Probationibus, num 48. ead.
Hæres argentarii tenebatur, & ipſe edere libros rationum defuncti, n. 50. ead.
Ratio, num. 51. ead.
Etiam ille, qui deſierat artem argentarii exercere, tenebatur edere libros rationum conſcriptarum tempore, quo ipſam exercebat, n. 52. ead.
Argentarius tenebatur edere dictos libros etiam cõtra ſe, ſi modo mandatum ſcribendis illis ab actore, vel eius procuratore illi factum erit, nu. 53. p. 225
Argentarius dolo, vel lata culpa dictos libros non edens, damnabatur in id quod intererat petentis, nu. 54. ead.
Argentarius quid in caſu editionis edere teneretur, colligitur ex l. Argentarius, §. edi autem, ff. de edendo, numero 55. ead.
Argentarius an teneretur cuilibet, vel ei tantum edere, qui rationes mãdauerat conſcribi, videndus Menoch. numero 56. ead.
Ad l. 1. C. de edendo varij intellectus per Scribentes allati per Authorem reprobati, n. 57. & 58. p. ead. cum ſeqq. vſque ad 82 incluſiuè, n. 85. & p. 226.

Intelle-

Digitized by Google

Intellectus, quem ſequitur Author, deducitur, n. 83. & 84. ead.

Oritur quæſtio. Cum ſeruus admitti non poſſit ad publica officia, & officium Argentarii ſit publicum, quomodo dicere potuerit I. C. in l. prætor ait ff. de edendo, ſeruũ poſſe Argentarij munus exercere, num. 86. ead.

Pro reſolutione vidẽdi Fachineus, & Menoch. numero 87. p. 227

Editio libri rationum ab Argentario an eſſet facienda actionis, an officio iudicis, dubitatur, num. 88. ead.

Vtilitas huiuſce dubitationis, num. 89. 90. & 91. ead.

In varias Scribentes iuerunt ſententias, alij enim voluerũt, quod officio iudicis, nonnulli vero quod iure actionis, numero 92. ead.

Fundamenta & authoritates pro vtraque parte deducunt Bolognettus, Alfanus, Maſſinius, & Fachineus, numero 93. ead.

Author pro vera iſtius materiæ intelligentia, ac declaratione, remittit lectorem ad D. Pacianum de Probationibus, num 94. ead.

Quid lector ex Paciani ſcriptis ediſcere poterit, ſumatim deducit Author, num. 95. 96. 97. 98. & 99. ead.

Argentarii non tenebantur rationes ſuas edere gratis, numero 100. ead.

Contra argentariũ cur non daretur actio mãdati quamuis mandato contrahentis rationes cõfeciſſet, docet Author, & vidẽdus Pyrrus Alfanus, num. 101. ead.

Ad hoc vt Argentarius teneretur ſuos rationum libros edere; mandatum, & intereſſe debebant concurrere, de quo videndi Fachin. & Maſſineus remiſſiuè, n. 102

De Libris Rationum Gabellarii, ſeu Daciarii.

Libri rationum Gabellarij probant etiam pro ſe, numero 1. & 2. ead.

Item probant quoque negatiuam, puta, quod quis non ſoluit collectam, num. 3. ead.

Exemptio, ſeu immunitas alicuius rectè probant per libros gebellarij, concurrẽte maximè curſu temporis cõſtituit ad præſcribendum, num. 4. ead.

Ratio, num. 5. ead.

Maior fides adhibetur libris gabellarij, quam teſtibus, num. 6. p. 229

Declara, ac intellige, vt ibi, num. 7. ead.

Libri gabellarij probant etiam pro tertio contra tertiũ, num. 8. & 9. ead.

Intellige, ac declara, num. 10. prout, num. 11. pag. ead. & num. 12. 13. 14. & 15. ead.

Libri gabellarij probant ſolummodo in his, quæ pertinet ad eorum officium, & non vltra, num. 16. ead.

Non tamen probant, quando vltra dictum officium, deputatus eſt alius notarius. ad quem ſcribere, vel ſubſcribere ſpectaret, & ederẽtur ſine ſcriptione, vel ſubſcriptione ipſius Notarij, num. 17. ead.

Item quando gabellarius non eſſet à publico conſtitutus, numero 18. ead.

Libri gabellarij non probant venditionem inter contrahentes, num. 19. ead.

Fallit hoc in quodam caſu, de quo per authorem, remiſſiuè, num. 20. p. 230

Libros gabellæ regulariter tenetur edere gabellarius n. 21. & 22. ead.

Gabellarius, qui libros ſuarum rationum lacerauit, & combuſſit; an incidat in crimen falſi, latiſſimè docet Teſaurus, num. 23. ead.

De Libris Theſaurariorum.

Libri theſaurariorum plenam fidem faciunt, numero 1. ead.

Et dicitur liber communes, num. 2. ead.

Et ad illos recurritur tamquam ad ſpeculum veritatis, numero 3. ead.

Intellige tamen in pertinẽtibus ad eorum officium, veluti in materia pecuniaria, nu. 4. & 5. ead.

Quidnam in his libris ipſimet theſaurarij ſcribere debeant, animaduertit author, num. 6. & 7. ead.

An libri ipſorum theſaurariorum, pro tertio contra aliũ tertium regulariter fidem faciant, non eſt eadem omnium ſcribentium ſententia, num. 8. ead.

Platus ſemiplenam probationem eos dumtaxat inducere arbitratus eſt, num. 9. ead.

Maſcard. verò, quod plenam, num. 10. ead.

Et hanc vti veriorem approbat author, quam tamen limitat duobus modis, vt per eumdem Maſcard. remiſſiuè, n. 11. ead.

De Libris Maſſariorum alicuius Villæ.

Libri Maſſariorum alicuius Villæ, vel Caſtri. ſeu communitatis, plenè probant ex ſniã Crauettæ, n. 1. p. 231

Fundamentum eius, nu. 2. & 3. ead.

Crauettam multi ſequuntur, n. 4. & 5. ead.

Contrarium plures alij, n. 6. ead.

Concilia, num. 7. & 8. ead.

Si Maſſarius ſcriberet non pertinentia ad eius officium, ei non crederetur, n 9. ead.

Notabile, num. 10. ead.

De Libris Mercatorum.

Quid ſit Mercator, deſcribitur, n 1. pag. 233

Libri Mercatorum regulariter nullam fidem faciunt, numero 2. ead.

Ratio ibidem. ead.

Ratio rationis, num. 3. ead.

Amplia regulam ſupradictam multo magis procedere in nonnullis caſibus, de quibus, nu. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. & 11. ead.

Limita, vbicumque adeſt ſtatutum, vel conſuetudo, quod ſtetur libris ipſorum mercatorum, n 12. & 13. ead.

Et talis conſuetuda, vel ſtatutum valet, n. 14. ead.

Idem quod dicitur de ſtatuto, procedit etiã in Principe, num. 15. 16. & 17. ead.

Amplia, vt tale ſtatutum extendat vires ſuas extra territorium, n. 18. ead.

Ratio, num. 19. ead.

Exemplum, num. 20. ead.

Et hac eſt veriſſima concluſio, quidquid ſcripſerit Antonius Piaggius de conſuetudine, n. 21. ead.

Debet tamen liber ipſe rationum eſſe conſcriptus in territorio ipſorum ſtatuentium, num. 22. ead.

Et eſt veriſſimum axioma, quidquid dubitarit Corneus, numero 23. ead.

Limita, quotieſcũque præfatum ſtatutum eſſet indiſcre-

tum quippe quod contineret, omni ſcriptura mercatoris, pro ſe indiſtinctè credendũ eſſe: quia tunc cum careret ratione, non valeret, num. 24. ead.

Verificabitur ergò in illis mercatoribus dumtaxat, qui fuerint approbati, num. 25. p. 235

Item præfatum ſtatum locũ ſolummodò ſibi vendicabit in modica ſumma, non autem in magna, num. 26. ead.

Reſtringitur tamen hoc, vt non procedat reſpectu ſtatuti quod arbitriũ iudicis non excluderet, ſed potius ei ſubmitteretur, ſecundum Scacciam, num. 27. ead.

Libri Mercatorum plenam fidem facientes ſtatuto laicorum mandãte, contra clericos, nihil operantur etiam in foro ſæculari, num. 28. ead.

Amplia, vt nec probent in fauorem ipſorum clericorum contra laicos, vt in iudicijs ſeruetur æqualitas, n. 29. e.

Statum, quod libris mercatorum plenè credatur, interpretatur, ac intelligitur dumtaxat in pertinentibus ad mercatorum, & eorum officium, non autẽ in alijs, numero 30. & 33. ead.

Ratio ex Beccio, num. 31. ead.

Alia ratio ſecundum Scacciam, n. 32. ead.

Et eſt veriſſima cõcluſio, quidquid dixerit Decius, numero 34. ead.

Plura ſimilia afferuntur, num. 35. & 36. cũ ſequentibus vſque ad 43. incluſiuè. ead.

Intellige, ac declara, prout ibi, num. 44. & 45. p. 236.

Conſuetudo, quod libris Mercatorum credatur, eſt articulanda, & probanda, num. 46. ead.

Ad hoc vt libri Mercatorum, etiam ita diſponente ſtatuto fidem faciant, plura requiruntur, quæ quidem erunt articulannda, ac probanda, num. 47. ead.

Primò, quod mercator ipſe fuerit, ac ſit legalis homo, & pro tali ab omnibus habitus, num. 48. ead.

Et non ſit infamiæ aliqua labe notatus, num. 49.

Quod tamen intellige infamia publica, num. 50. ead.

Secundò requiritur, quod ipſemet mercator librum ſuum rationum manu propria conſcripſerit, num. 51. ead.

Contrarium Straccha poſt alios, num 52. ead.

Fundamentum eius, num. 53. & 54. ead.

Concilia, num 55. & 56. ead.

Exigitur tertiò, quod veritatem ipſemet mercator ſcribere conſueuerit, num. 57. ead.

Si enim reperiatur ipſe liber falſus in vno, præſumetur falſus in omnibus, num. 58. ead.

Et hæc quidem qualitas erit articulãda, & probanda, numero 59. ead.

Requiritur quartò quod caſum in ipſomet libro rationum ſubiunxerit, n. 60. & 61. vſque ad 65. incluſiuè. ead.

Et aduerte quòd non ſolum requiritur cauſa, ſed debet eſſe apta, clara, & intelligibilis, n. 66. 67. & 68. ead.

Exigitur quintò, quod aliquid contra ſe in eodem libro cõſcripſerit, num. 69. ead.

Expoſcitur ſextò, quod ex veriſimilibus circũſtantijs poſſit eſſe verum, quod ſcriptum in eo reperitur, habito reſpectu ad tempus debiti contracti ſolutionis facta, & ad alia, num. 70. & 71. ead.

Et licet hæc ſex requiſita impugnentur per Cranettã, numero 72. ead.

Defenduntur tamen per Ioſeph. Ludouicum, n. 73. ead.

Dictum Guid. Papæ deducitur, n. 74. ead.

Septimò requiritur, quod in dicto libro ſint deſcripta partita pertinentes ad mercaturam, ſiue exercitium, de quo tractatur, & non ad aliud, n. 75. ead.

Exigitur octauò, quod in ipſomet rationũ libro appoſitus ſit annus, menſis, & dies, nu. 76. p. 238.

Ratio ex Straccha, num. 77. ead.

Declara, num. 78. 79. 80. & 81. ead.

Nonò requiritur, quod appareat mercatorem tradidiſſe merces, licet non ſit neceſſe probare de quantitate, & de pretio, n. 82. & 83. ead.

Exigitur decimò, quod dicti libri non ſint deſcripti diuerſa manu, & atramento, item, vt non ſint mendoſi, numero 84. ead.

Falſi ſuſpicio in parte, librum totum vitiat, n. 85. ead.

Libri Mercatorum carere debent cancellationibus, inductionibus, & de eis dicitur: Quod ſcripſi, ſcripſi, numero 86. ead.

Item, debent eſſe cãdidi, ac carere omni ſuper inductione, aliàs contra ipſos mercatores poterit in litem iurari, numero 87. ead.

Expoſcitur vndecimo, quod in ipſo rationum libro ſint deſcripta data, & recepta, & à quo, & ex qua cauſa, vt veritas & falſitas ex eo deprehẽdi valeat, n. 88. ead.

Duodecimo requiritur, quod mercator ipſe iuret contenta in eodem libro fuiſſe, & eſſe vera, nu. 89. ead.

Doctrina Bartoli deducitur, num. 90. ead.

Mercatores iſtud iuramentum ſubeunt initio mercaturæ, ſeu officij ſui, ad differentiam aliorum, n. 91. ead.

Decimotertio exigitur, quod is liber ad petitionem partis exhibeatur, ad effectum, vt contra eum opponere poſſit num. 92. ead.

Contra agitur, num. 93. & 94. ead.

Decimoquarto requiritur, quod dictus liber præfationem contineat, ac inſimul inſcriptionem, n. 95. p. 239.

Exemplum, n. 96. ead.

Exigitur decimoquinto, quod ipſemet liber factus, ac conſcriptus ſit ſecundum loci conſuetudinem n. 97. ead.

Scartafacijs non eſt credendum, n. 98. 99. & 100. ead.

His omnibus requiſitis ſiue maiori eorum parte intercedẽtibus ſtante tali ſtatuto, vel conſuetudine, libri ipſorum mercatorum plena fides adhiberi poterit, n. 101. ead.

Idque non ſolũ in paruis ſumis, ſed etiam in magnis ſibi locum vendicabit, n. 102. ead.

Ratio. n. 103. ead.

Amplia hoc etiam procedere, licet aliquæ dumtaxat ex partitis ipſorummet librorum eſſent verè, approbata, & acceptatæ, n. 104. ead.

Amplia ſecundò prout ibi, n. 105. ead.

An contra dictos libros admittatur probatio in cõtrariũ? dubitatur, num, 106. ead.

Alexander, & alij concludunt pro negatiua, num. 107. ead.

Ratio ex Vinio, n. 108 ead.

Contraria opinio verior videtur, n. 109. ead.

An libri mercatorum habiti pro publicis, ac habentes vigore dicti ſtatuti exequutionem paratam, præferantur creditori poſteriori fundanti ſe in inſtrumento? dubitatur, num. 110. ead.

Videndus Stephanus Gratianus, deciſ. ſua 203. n. 111. e.

An Liber Rationum Mercatoris pro ſcribente regulariter fidem faciat? dubitatur.

An liber mercatoris regulariter pro ſcribente fidem faciat, non eſt eadem omnium ſcribentium ſententia, numero 1. p. 240.

Gloſ.in l.quadam.§.nummularios, C. de edendo, quam omnes ſibi ſequuntur, ſenſit pro negatiua, num.2. ead.
Contrarium Speculator & alij multi, num.3.& 4. ead.
Sed hæc opinio Communiter reprobatur, num.5. ead.
Alia opinio Nicolai de Matarellis deducitur, nu.6. ead.
Gloſ.& aliorum in d l quadam, opinio vti verior retinetur, num.7. ead.
Liber mercatoris pro ſcribēte facit regulariter qualē qualem præſumptionem, num.8. ead.
Amplia ex P.Surdo, præſertim ſi ipſemet mercator ſit vir bonus, ac inculpatæ vitæ, num.9. ead.
Quinimò Viuius intelligit etiam, quod oriatur ſemiplena num.10. ead.
Scaccia tenet quoque plenam reſultare, num.11. ead. Ratio ibidem.
Liber ipſius mercatoris probat pro ſcribente in poſtis minutis, quod tamen mercator eſt fide dignus, n.12. ead.
Intellige, ac declara ex Cranet. de antiquitatibus tēporū, num.13. p.241.
Amplia, vt probet etiam, cum agitur de magna ſumma, dummodo tamen non adſit ſuſpicio, nec de magno aduerſarij præiudicio tractetur, num.14. ead.
Item ex Faſ. quando aliqua partita in ipſis libris contentæ reperiuntur vera, num.15. ead.
Contrarium multi. Sentiunt enim, quod tantummodo faciat aliqualem præſumptionem, quādo agitur de magna ſumma, licet etiam de libro perſonæ legalis tractetur, numero.16. ead.
Et eſt veriſſima concluſio, num.17. ead.
Quam tamen limita quando adeſſet ſtatutum, vel conſuetudo, quod libro ipſius mercatoris fides adhiberetur, numero 18. ead.
Quidquid dixerit P.Enriquez poſt Corneum, n.19. ead.
Item cum verſamur inter Mercatores, num.20. ead.
Ratio, num.21.& 22. ead.
Amplia, vt hoc procedat, non ſolum in libris mercatorum, qui actu mercaturā exercent, ſed etiam in libris eorū, qui iam eam exercere deſierunt, dummodo tamē ſint deſcripti tempore, quo mercaturā ipſam exercebant, num.23. ead.
Liber mercatoris regulariter probat pro ſcribente accedentibus vrgentibus coniecturis, & quando mercator eſt legalis, ac fide dignus, idq. articulatum, & probatum extitiſſet, num.24. ead.
Item probat extante ſtatuto, vel conſuetudine quod libris ipſorum mercatorum credatur, num.25. ead.
Rationes ex Scaccia, num.26. ead.
Statuto, vel conſuetudine diſponi poteſt, vt eorum libris credatur, num.27. p.242
Et hæc inſpectis regulis iuris communis dicta ſint, n.28. pag.ead.
Quid iure municipali DD.Venetorū. Et quid Statuto noſtro Patauino in hac materia diſpoſitum ſit, Author recenſet, num.29. 30.& 31. ead.

An liber rationum mercatoris contra eum fidem faciat?

Liber mercatoris regulariter contra eum fidem facit, numero 1. ead.
Amplia, vt hoc procedat etiā ſi mercator negaret ſcripturas, quæ in illo reperirentur, eſſe conſcriptas manu ſua, vel ſua voluntate, num.2. ead.
Ratio, num.3. ead.
Amplia ſecundò, vt pariter locum habeat, ſiue liber ipſe rationū fuerit conſcriptus manu propria ipſius mercatoris, ſiue cuiuslibet alterius, eius tamen mandato, num.4.pag.ead.
Amplia tertio, licet ipſemet liber foret defectiuus & careret aliquo ex requiſitis alias relatis, nu.5. ead.

An liber mercatoris pro tertio, contra tertium regulariter fidem faciat?

An liber mercatoris pro tertio contra tertium regulariter fidem faciat, non eſt eadem omniū ſcribentium ſententia, num.1. p.243.
Nonnulli enim ex ipſorum libris ſemiplenam dumtaxat emanere probationem rati ſunt, num.2. ead.
Ratio, num.3. ead.
Multis verò nec minimam quidem induci viſum eſt, numero 4. ead
Ratio ex Verall. num.5. ead.
Alia ratio ex Farinac. num.6.& 7. ead.
Amplia, num.8. ead.
Prior tamen ſententia vti verior, ac Communior retinetur per Authorem, num.9. ead.
Declara.& intellige prout ibi num.10. ead.
Pro maiori elucidatione huius difficultatis author cū Scacia, duos caſus proponit, de ipſiſq. latiſſimè diſſerit, numero.11.pag.ead.& ſequentibus vſque in finē, p.245

Sed non minus pulchra quàm vtilis oritur hic difficultas, & eſt. An mercatores noſtri temporis ſuarum rationum libros ad fundandam alterius, actoris nempè intentionem, edere teneatur?

Reus conuentus non tenetur edere actori rationes, ac inſtrumenta, quibus actor cōtra ipſum reum vtatur, nu ro 1. pag.ead.
Ratio, num.2.3.& 4. ead.
Iudex ex cauſa compellere poteſt reum, vt actori edat inſtrumenta, num.5. ead.
Et principalis illa eſt cauſa, quæ à conſuetudine conficiendi, & conſcribēdi hos libros rationū ſumitur, n.6. ea.
An mercatores noſtri temporis ſuarum rationum libros fundandam actoris intentionem edere compellantur, maxima eſt in iure noſtro controuerſia, num.7. ead.
Negatiuam tenuerunt plurimi, num.8. ead.
Fundamenta eorum, n.9.& 10.11.12.13.cū ſeq. vſque ad 19.incluſiuè. pag.ead.
A contrario ſteterunt infiniti alij, num.20. pag ead.
Amplia ex Bertrando, num.21. ead.
Eorum rationes num.22.23.& 24.cum ſequētibus vſque ad 36.incluſiuè. pag.ead.
Et hæc poſterior, quæ eſt affirmatiua, per Authorem retinetur, num.37. ead.
Fundamentis aduerſariorum reſpōdetur n.38.pag. ead. & num.39.40.41.vſque ad 50.incluſiuè. pag.248
Diſtinctio ex Ioan.Bolognetto, quē ſequitur quoque Philip.Maſſiu.num.52.53.& 54. pag.ead.
Multa notabilia offeruntur, nu.55.56.57.58.& 59. vſque in finem. ead.& p.249

Digitized by Google

De Libero Campſoris, & Bancherij.

Libro campſoris, vel bancherij, plenè creditur, num. 1. pag. 249.
Et præcipuè Ferrariæ, taliſque conſuetudo eſt validiſſima, num. 2. ead.
Intellige, ac declara, num. 3. & 4. pag. 250
Libri publici campſoris creditur, etiam in ſummis magnis, num. 5. ead.
Contrarium Dec. & Ripa, num. 6. ead.
Concilia ex Menoch. & Maſcardo, num. 7. ead.
Libris bancheriorum, & campſorum noſtri temporis nõ plenè creditur pro ſe ſed arbitrio iudicis, nu. 8. edd.
Item ipſi non creditur, quando ſuſpicione aliqua falſi laborarent, num. 9. ead.
Item quando aliqua præſumptio eſſet in contrarium, numero 10. ead.
Exemplum, num. 11. ead.
Item quando in ipſis contineretur aliquid diuerſum ab eius officio ſeu miniſterio, num. 12. ead.
Ratio, num. 13. ead.
Item ipſis minimè creditur in præiudicium tertij, cum quo actus aliquis geſtus non eſſet, num. 14. ead.
Ratio, num. 15. & 16. ead.
Hippolyto Riminaldo placuit, quod ſemiplena ex ipſis contra illum oriatur probatio, num. 17. ead.
Item ipſis minimè creditur, quãdo penitus ignoraretur, cuius manu conſcripti forent, num. 18. ead.
Niſi intercedente litterarum comparationis adminiculo, num. 19. ead.
Contra libros campſorum poteſt probari contrarium, etiamſi per teſtatorem fuerit diſpoſitum, quod dictis libris ſtetur in omnibus, ac per omnia, nu. 20. ead.
Cum libri campſorum vim, ac robur probationis accipiunt à conſuetudine, talis conſuetudo eſt articulanda, & probanda, num. 21. ead.

De Libris Vſurarij.

Liber vſurarij contra ſeipſum regulariter probat, numero 1. pag. 251
Ratio ex Menoch. num. 2. ead.
Amplia, ſi præcipuè frequentia actuum ex libro ipſo detegatur, num. 3. ead.
Per libros ſuarum rationum quis vſurarius manifeſtus re ètè probatur, num. 4. ead.
Ex libris recipientis ſub vſuris nulla oritur probatio cõtra vſurarium, num. 5. & 6. ead.
Liber vſurarij pro ſe nullam fidem facit, num. 7. ead.
Limita, num. 8. aad.
Arma regulariter non ſunt ſumenda de domo rei, numero 9. pag. 252
Vſurarius conuentus proprios rationum libros edere tenetur ad fundandam actoris intentionem, nu. 10. & 17. pag. ead. & ſequentib.
Ratio ex Maſcardo, num. 11. 12. & 13. ex Gregorio Toloſano. pag. ead.
Contra obijcitur quod non tenetur, num. 14. ead.
Soluitur num. 15. & 16. ead.
Amplia, vt eius etiam hæredes teneantur, ſiue ſint ſui, ſiue extranei, num. 18. ead.
Ratio ibidem.
Si tamen prompti eſſent ad iurandum, ſe rationes vllas defuncti minimè habere, his crederetur, nu. 19. ead.
Fœneratores poterunt compelli edere libros ſuos, etiamſi tolerarentur in ciuitate, num. 20. ead.
Item non ſolùm tenentur edere codices rationum, ſed & omnẽ ſchedulam, & omnem ſcripturam priuatam; in quibus eaſdem ſuas rationes conficerẽt, n. 21. ead.
Et eſt veriſſima opinio, quidquid dixerit Maſcardus, numero 22. ead.
Etiam Iudæus fœnerator, & vſurarius tenetur edere libros ſuarum rationum, num. 23. ead.
Amplia, etiamſi non ſit vſurarius, num. 24. ead.
Contrarium ſenſit Fachineus. Author cogitandum relinquit, num. 25. ead.
Vſurarius tenetur edere libros ſuarum rationum, etiãſi fœnus exercere deſierit, num 26. ead.
An mercatores carius ſuas merces vendentes, conceſſa dilatione ad ſoluendum, teneantur edere libros ſuarũ rationum ad fundandam alterius intentionem? maxima eſt difficultas, num. 27. pag. 253
Adeũdi Menochius, Maſſinius, ac Pacianus, n. 28. ead.
Ad hoc vt vſurarius teneatur edere libros ſuarum rationum, tria ſunt neceſſaria, de quibus, numero 29. 30. & 31. ead.
Si vſurarius requiſitus ad editionem librorum faciendam, negauerit ſe libros confeciſſe, an eius iuramento ſit ſtandum? dubitatur num. 32. ead.
Paciani diſtinctio, ibidem, et cautela ſub n. 33. pag. ead.
Quid iuris autem, ſi aſſeuerauerit eos amiſiſſe? num quid ipſi erit adhibenda fides? dubitatur, num. 34. ead.
Author concludit pro negatiua, num. 35. ead.
Quando vſurarius à ſuorum librorũ editione faciẽda liberetur, vna cum Paciano docet Author, nu. 36. ea.
Latius de hac materia Gregorius Toloſanus, in ſuo tractatu de Vſuris, num. 37. ead.
Pulchra quæſtio de materia, num. 38. eod.

De Libris Hebræorum.

Libris Hebræorum quibus ex priuilegio Papæ credendũ eſſet, plenè creditur, num. 1. pag. ead.
Et Priuilegium iſtud valet, num. 2. & 3. pag. 254
Intellige tamen in pertinentibus duntaxat ad eorũ officium, num. 4. ead.
Item quando eſt conceſſum ab eo, qui poteſtatem habet derogandi Canonibus, num. 5. ead.
Statutum diſponens, quod Hebræorum libris credatur cõtra Chriſtianos non valet, cum ſit iniquum. Author hac in re cogitandum relinquit, num. 6. ead.
An Hebræus ad editionem libri rationũ ſuarum ad fundandam intentionem actoris, cogi poſſit, dubitatur, num. 7. ead.
Pro reſolutione Auctor ſe remittit ad tradita ſupra cap. præcepenti cum duobus ſequentibus, num. 8. ead.

De Libris Aromatariorum.

Libro Aromatarii regulariter non creditur, n. 1. ead.
Ratio, num. 2. ead.
Limita, quando aliter conſuetudine receptum eſſet, numero 3. aad.
Prout eſt in Regno Neapolitano, num. 4. ead.
Nota tamen, conſuetudinem illam articulandam, & probandam, num. 5. ead.

Item

Item limita, quando in ipſiſmet libris continerentur veriſimilia, data, & recepta, exiguæ ſummæ, & alia, de quibus, num.6. ead.

Elegans conſilium Camil. Borel. deducitur, n.7. ead.

Quid per Summos Pontifices de ipſis Aromatariorum libris diſpoſitum ſit, docet Author, n.8. ead.

LIBER QVINTVS.

De Libris rationum in archiuio publico repertis.

Archiuium publicũ quid ſit, explicat Author, n.1. p.257

Liber rationum in archiuio publico repertus, concurrentibus quattuor requiſitis, de quibus ibi, plenã fidẽ facit, num.2. ead.

Liber Eccleſiæ in archiuijs publicis adinuentus, plenè probat, maximè ſi in eo multæ partitæ veræ, ac comprobatæ contineantur, n.3. p.258.

Libro, quãdo eſt ſub cuſtodia publica, fides adhibetur, numero 4. ead.

Et productus in iudicio pleniſſimam fidem facit, n.5. ead.

Libris Archiuij Principis, vel ſuorum officialium, plenè creditur, num.9. ead.

Prout etiam cuilibet libro confecto ab officiali alicui archiuio publico aſſiſtenti, fides adhibetur, n.7. ead.

Libris antiquis Epiſcopatus in archiuio publico exiſtentibus plena præſtatur fides, n.8. ead.

Quod amplia, etiamſi ſint ſine die, & Conſule, n.9. ead.

Qualibet ſcriptura priuata concurrentibus illis quattuor requiſitis, de quib. ibi, ſumpta ex archiuio publico plenam fidem facit, n.10. ead.

Dictum D. Rol. à Val. deducitur, n.11. ead.

Si producatur originalis aliqua ſcriptura reperta in archiuio publico teſtimonio, ſiue ſubſcriptione illius, qui præeſt ipſi archiuio, atteſtantis eam eſſe ſcripturã archiuij inter authenticas inuentam, & ſeruatam, cõmuniri debet, num.12. ead.

Alioquin ſine prædicta teſtificatione minimè probare, n.13. ead.

Sin autem producatur exemplum illius ſcripturæ, tunc non ſufficit teſtimonium præpoſiti ipſius archiuij, ſed cum hoc requiritur, quod iudicis authoritate ſit facta exemplatio, num.14. ead.

Hoc autem Cõmuniter intelligunt Doct. procedere inter ſubditos illorum, qui præſunt archiuio, & infra eorũ territorium, n.15. ead.

Secus inter non ſubditos, & extra territorium, n.16. ea.

Sentiunt tamen multi quod probãdi virtus ex ipſo libro, vel qualibet alia ſcriptura ratione illius loci promanans, extendatur etiam extra territorium, ſed inter ſubditos tantum n.17. ead.

Sed toto cælo aberrant, ſecundum Caballin. n.18. ead.

Ratio ibidem, n.19. ead.

Videndus hac de re D. Cranetta, n.20. ead.

An partis citatio regulariter ſit neceſſaria, quando ex archiuio publico ſumitur tranſumptum de aliqua ſcriptura non eſt eadem oĩum Scribentium ſnĩa, n.21. e.

Caſſanæus, & alij, cõcludunt pro affirmatiua, n.22. ead.

Quod tamen ſecundum Cacheran. intellige verum, in exemplo ſumpto ex ſcriptura priuata reperta in archiuio publico alicuius inferioris à Principe, n.23. ead.

Fundamentum huius opinionis, n.24. ead.

Contrarium tenuere alij multi, nu.25. ead.

Concilia, num. 26. 27. 28. & 29. ead.

Scriptura ex archiuio Monaſterij deſumpta, nullam fidẽ facit, n.30. ead. *Ratio ibidem.* ead.

Ad hoc vt ſcriptura aliqua ex archiuio ſumpta fidem faciat, requiritur, quod ipſum archiuium ſit publicũ, & quod ipſi publici officiales præſint, n.31. ead.

Itẽ quod in eo ſolummodò ſcripturæ publicæ reponãtur, num. 32. ead.

Liber rationum, prout etiã alia ſcriptura priuata ab archiuio alicuius Epiſcopi extracta, plenam fidem facit numero 33. & 35. ead.

Ratio, num.34. ead.

Extractum ad archiuia regiſtri, fidem minimè facit, numero 36. ead. *Ratio ibidem.* ead.

De Libris Monaſterij.

An Libris Monaſteriorum, ac Eccleſiarũ pro ſe regulariter fides adhibenda ſit, non eſt eadem omnium Scribentium ſententia, n.1. p.260.

Nonnulli ſunt pro negatiua, n.2.3.4. & 5. ead.

Affirmatiuam alij quã plurimi fouent, n.6.7. & 8. ead.

Negatiuam ſequitur Author, n.9. ead.

Limitatur tamen libris ipſius Eccleſiæ repertis in archiuio publico, ac per officiales publicos ſeruatis, nu.10. pag. ead.

Sublimita modò, vt non procedat, ſi res ageretur extra territorium, vbi eſt archiuium, n.11. p.261. ead.

Item, ſi talis pariter liber produceretur contra non ſubditum ipſius territorij, in quo ipſummet archiuium reperitur, n.12. ead.

Et eſt veriſſima Cõcluſio, quidquid dixerint nonnulli, numero 13. ead.

Libris Eccleſiæ antiquis etiam ad ſui fauorem plenè creditur, num.14.15. ex Communi. ead.

Contrarium Cranetta, n.16. ead.

Prior autem retinetur, quã duobus modis ampliat Author, n.17.18. & 19. Contrarium. ead.

Libris Monaſterij cum agitur de modico præiudicio, & paucis ſummis, plenè et pro ſe ſtatur, n.20. & 21. ead.

Quæ autem dicantur magnæ, vel paruæ ſummæ, iudicis arbitrio relinquitur, num.22 ead.

Libris rationum adminiſtratoris creditur quod ſummas paruas, & veriſimiles, & maximè accedente ipſius iuramento, nu.23 ead.

Iuramentum regulariter religioſis minimè remittitur, numero 24 ead.

Mors ſupplet iuramenti efficaciam, nu 24. 25 ead.

Libri Monaſterij multae partitas verae in ſe continentes, in omnibus etiam alijs, ad ſui fauorem plenè probant, num.26 & 27 ead.

Sublimita, in capitulis ſeparatis, nu.8. ead *Ratio ibid.*

Ex libris Monaſterij plena contra ipſum inducitur probatio, num.29 ead.

Libri Monaſterii probant indiſtinctè, quando vel cõſuetudine receptum eſt, vel decreto Principis ſancitum, quod ipſis plena fides adhibeatur, nu.30 ead.

Amplia, vt etiam in præiudiciũ tertij. n 31. p.102. ead.

Liber cenſualis Eccleſiæ, quando lapſũ eſt temporis curriculum ſufficiens ad inducendam præſcriptionem contra ſoluentem, contra eaadem plenè probat, & contra tertiam inducit præſumptionem, quæ ſufficit ad iuramentum ſuppletiuum deferendum, n.32 ead.

Hoc

Hæc tamen damnatur per Cyuettam, n.33. ead.
An per librum cenſualem Eccleſiæ, probetur regulariter ipſius dominium? maximè ſe torſerunt interpretes, numero 34. ead.
Romanus, ac alii concludunt pro affirmatiua, n.35. ead.
Contrarium Barbatia, n.36. ead.
Conſil. Romani 127. declaratur per Barbatiã, n.37. ea.
Fundamentum Barbatiæ, n.38. ead.
Barbatiam alii ſequuntur, n.39. ead.
Concilia, n.40. & 41. ead.
Intellige ac declara multis modis, n.42.43.44.45.46. & 47. ead.
Libris cenſualis Monaſterij ad ipſius fauorem, & contra tertium cum probat, id procedit in iudicio poſſeſſorio, non autem petitorio, num.48. & 49. ead.

De Libris Monaſterij.

Libris Monaſterij, vel Eccleſiæ in præiudicium Tertij plenè non creditur, nu.1. p.263.
Inducitur tamen quadam præſumptio, quæ benè ſufficit ad iuramentum ſuppletorium deferendum, n.2. ead.
Fallit primo ſupradicta regula in antiquis, & quando hi libri ſunt benè tenti, regulati, nec in aliquo ſuſpecti, n.3.4.5.6. & 7. ead.
Fallit ſecundo, dum agitur de his, quæ ſunt leuis præiudicij, ac momenti, n.8. ead.
Item cum in ipſiſmet libris adſunt aliqua partita vere, n.9. ead. Ratio ibidem.
Sublimita tamen in ſeparatis, num.10. ead.
Item fallit, cum in ipſiſmet libris apparet de ſolutione decennali vniformi, tunc enim ipſis in præiudicium tertij, plenè creditur, num.11. ead.
Adducitur quadam doctrina Baldi, n.12. ead.
Et alia Barbatiæ, n.13. ead.
Author ſe remittit ad ea quæ ſcripſit in præcedenti capite, num.14. ead.
Aliæ limitationes referũtur per Burſ. remiſſiuè, n.15. ea.

An ex ipſorum Plebanorum libris ætas alicuius probetur?

Aetas alicuius per librum Plebani rectè probatur, nu.1.2. & 3. p.265
Et eſt veriſſima concluſio, n.4. ead.
Amplia, etiãſi dies natiuitatis illius, de cuius ætate quæritur, in eodemmet libro non fuerit nominatus, ſed tãtum dies, quo ad fontem Baptiſmatis deceſſit, n.5 ead.
Ratio, n.6. & 7. ead.
Amplia ſecundo, etiãſi ageretur de fauore illius, cuius eſt liber, & de eius cõmodo pecuniario tractaretur, numero 8. ead.
Intellige tamen, vt ſupradicta concluſio dumtaxat procedat, dũmodo adſit conſuetudo, vt huic libro plenè credatur, n.9. ead.
Vel ſaltem ſi ita fuerit ſolitum à 10. annis ante, n.10. ea.
Contra quod non requiratur conſuetudo iſta decennalis, tenuit Mandoſ. n.11. ead.
Fundamentum eius, n.12.13. & 14. ead.
Et hæc ẽt videtur verior, & æquior ſententia, n.15. ead.
Hæc tamen concluſio tẽporibus noſtris, ſtante Conc. Trid. eſt ſupernacanea; & hoc etiã animaduertit Maſcard. num.21. Author, num.16. p.266
Concil. Trident. diſpoſitio, ſeſſ.24. tit. de Reform. matri. c.1. in fine aſſertur per Authorem, n.17. ead.
Verba ſic accipi debent, vt aliquid operentur, n.18. ead.
Libro electi à publico bene creditur, n.19. ead.
Plebanus, ſeu Rector Eccleſiæ, eſt à publico ad id electus num.20. ead.

An ex Libris Curatorum Eccleſiarum, mors alicuius ritè probari poſſit?

Libris Plebanorum, in quibus ſit deſcripta mors ſepultorum in eorum Eccleſia, ſi tractetur de modico præiudicio plenè creditur, num.1. ead.
Sin autem de magno, ex ipſis ſaltem aliqualis inducitur præſumptio, n.2. ead.
Et hęc eſt veriſſima concluſio, quidquid dixerit Bertaz. num.3. ead.

An ex libris dictorum Plebanorum probari poſſit matrimonium?

Parochus ex forma Conc. Trident tenetur habere librũ, in eoq; ſcribere coniugum & teſtium nomina, nec nõ locum, & tempus contracti matrimonii, n.1. p.267
Et hoc tenetur facere ſub pœna lethali, n.2. ead.
Licet ex verbis dicti Cõcilii hoc minimè inferatur, n.3.
Ex libro præfati Parochi ritè probatur matrimoniũ, numero 4. ead.
Vanumq; eſt ſecundum Galliam de hoc amplius diſputare, num.5. Ratio, n.6. ead.

De Libris Cameræ Apoſtolicæ.

Libris Cam. Apoſtolicę regulariter creditur, n.1. p.268
Prout & libris Camerę Regię, n.2. ead.
Et hoc præcipuè de conſuetudine Curiæ, n.3. ead.
Libri Camerę Apoſtolicę, ex quibus apparet ſolutio Annatę, ſeu Guindenii, probant regulariter vnionem Eccleſię pro qua ſoluitur, in fauorem ſoluentium, & per conſequens poſſeſſionem ipſius Eccleſię, num.4. ead.
Liber Pontificis Romani plenè probat, n.5. ead.
Libris antiquis Camerę Ducalis plenè creditur, n.6. ead.
Ratio, num.7. ead.

De Libris Prælatorum.

Libris Prælatorum de expenſis factis per ipſos in Eccleſia creditur, n.1. p.ead.
Item creditur ſuis libris computorum continentibus cenſuales debitores, & eorum emphyteutas, n.2. ead.
Et ſolutiones ipſorum probant cõtra illos debitores, n.3. & cenſuales, non autem contra alios, niſi eſſet conſuetudo in contrarium, quod contra omnes fidem faceret, num.4. ead.
Amplia ex Boerio, prout ibi n.5. ead.
Opinio Carol. Bardelloni, n.6.7. & 8. ead.
Opinio Authoris, num.9. ead.

An liber æſtimi, ſeu quod idem eſt, Cataſtrum, regulariter probet?

Liber æſtimi regulariter minimè probat, n.1. p.269
Declara, num.2. ead.

Limita

Limita primò, quando agitur contra illum, qui eſt dominus rerum in ipſo Cataſtro deſcriptarum, n. 3. ead.
Si quis in ſuo ęſtimo profeſſus ſit ſoluere libellum, vel cenſum alicui, fundata remanet ipſius creditoris intẽtio, etiam contra tertium poſſeſſorem loco deſcribentis, numero 4. ead.
Limita ſecundò, quando Cataſtrum reperitur penes egregias, & illuſtres perſonas, quales ſunt Marchiones, numero 5. ead.
Tertiò fallit, quãdo ipſemet liber æſtimi inter ſcripturas publicas reperitur collocatus, & ei pręſit magiſtr. publicus, ac demũ ipſi fides adhiberi conſueuerit, n. 6. ea.
Ratio ex Maſcard. n. 7. p. 270
Per æſtimum teſtatoris fidecommittẽtis plenè probatur deſcripta in eo fuiſſe in illius bonis, n. 8. ead.
Amplia, etiamſi ſcriptura reperta in regiſtro dicti ęſtimi non habeat neque diem, neque Conſulem, n. 9. ead.
Amplia ſecundò, vt eo magis procedat, quando tale Cataſtrũ diù habitũ ſit pro publico, & authẽtico, n. 10. e.
Ratio, num. 11. ead.
Limita quartò, quando ipſum Cataſtrum, ſeu liber æſtimi, producitur vna cum ſolutione cenſus, & collectarum, tunc enim plenè probat locum, vel villam ſoluentem cenſum, vel collectas eſſe de dominatu loci illius, cui ſoluuntur, n. 12. 13. & 14. ead.
Limita quintò, quoad aliquem pręſumptionem, quę inducitur in gratiam eius, cui bona ſunt deſcripta, num. 15. & 17. ead.
Bona cenſentur communia inter fratres, ſi cõmuni nomine ſunt deſcripta in libro ipſius ęſtimi, num. 16. ead.
Ex ſcriptura ipſius æſtimi plena, ac efficax inducitur probatio rem fuiſſe in bonis illius, ad cuius nomen reperitur deſcripta, n. 18. Ratio, n. 19. ead.
Cum liber ęſtimi probat, illud dũtaxat procedit inter perſonas eiuſdem territorij, non autem contra alios, numero 20. ead.
Solum Cataſtrum non probat abſque ſolutione cenſus contra illos, quos non apparet cõſenſiſſe, aut interfuiſſe ſcripturę, num. 21. ead.
Liber ęſtimi probat contra tertium, dummodò ad fuerit tempore, quo cõſcriberetur, ac deſcriptioni cenſerit, numero 22. ead.
Requiritur tamen, quod expreſsè conſenſerit, nõ enim ſufficit patientia, aut ſcientia tantum, num. 23. ead.
An ex polita æſtimi alicuius ad pręiudicium tertij regulariter oriatur probatio? duos caſus particulares diſtinguit Author, nu. 24. 25. 26. & 27. cum ſeqq. uſque in finem. p. 271

An dominium per Cataſtrum, ſeu æſtimi Codicem probetur?

Dominium per ęſtimum minimè probatur, n. 1. pag. ead.
Aeſtimum neminem facit dominum n. 2. ead.
Amplia etiam tributorum ſolutione facta, n. 3. ead.
Et eſt veriſſima concluſio, quidquid dixerint nonnulli, numero 4. ead.
Amplia, vt eo magis procedat, cum agitur de praiudicio tertij, n. 5. ead.
Vel cum agitur de perſonis in ipſo ęſtimo non interuenientibus, ac nominatis, n. 6. ead.
Subamplia hoc procedere etiãſi eſſent aſſignati ad id magiſtratus publici, num. 7. ead.
Aeſtimum dominium probat in pręiudicium eius, qui cõficiendam curat ſcripturam in d. ęſtimo, n. 8. p. 272
Licet ſecus ſit quoad praiudicium tertij, n. 9. ead.
Doctrina Bart. deducitur, n. 10. ead.
Aeſtimum reſpectu dominij facit ſaltem aliqualem pręſumptionem ad fauorem illius, ad cuius nomen bona deſcripta ſunt, n. 11. ead.
Amplia ex Anchar. pracipuè ſi ille, cuius nomine ſunt deſcripta, ſoluerit collectas, n. 12. ead.
Amplia etiam, ut oriatur ſemiplena probatio, n. 13. ead.
De hac tamen opinione dubitat Author, nu. 14. ead.
Per ęſtimum dominium probatur inter partes, quę ipſi conſenſerunt, ſeu ſunt in ipſo deſcripta, n. 15. ead.

An per Librum Aeſtimi probetur poſſeſſio?

Poſſeſſio per librum ęſtimi minimè probatur, n. 1. p. ead.
Amplia etiamſi ille, ad cuius nomen bona deſcripta ſunt ſoluerat tributa, & uectigalia, quando tamen alius eo tempore cogitur poſſidere, n. 2. p. 273
Amplia ſecundò, ut iſta regula pręcipuè procedat, quãdo agitur contra eum, qui deſcriptioni conſenſit, vel quãdo agitur de graui tertij praiudicio, n. 3. & 4. ead.
Per ęſtimum, cum agitur de poſſeſſione, aliquod ſaltẽ adminiculum ſeu praſumptio inducitur ad fauorem illius, ad cuius nomen bona deſcripta ſunt, n. 5. ead.
Et huic quidem pręſumptioni ſtandum eſt, donec de contrario doceatur, num. 6. ead.
Amplia, prout ibi, n 7. ead.
Per ęſtimũ probatur poſſeſſio in factis antiquis, item quãdo non probatur, quod tunc temporis, quo liber fuit cõfectus, res per alium poſſideretur, n. 8. ead.
Amplia prout ibi, n. 9. ead.
Per ęſtimum probatur poſſeſſio inter partes in ipſo deſcriptas, n. 10. ead.
Amplia ex Bertaz. hoc eo magis procedere, ſi non conſtaret tempore ipſius ęſtimi alium poſſediſſe, n. 11. ead.
Et eſt veriſſima ampliatio, n. 12. p. ead.
Ratio, n. 13. ead.
Aeſtimum probat poſſeſſionem, quando alius nõ reperitur poſſidere, n. 14. ead.
Quomodo autem id dignoſcatur, docet Author n. 15. ea.
Aeſtimum quamuis non probet plenè dominium, ac poſſeſſionem inter diuerſas perſonas, quę ipſi non conſenſerunt, inducit tamen praſumptionem dominij, ac poſſeſſionis, quę ſufficit in antiquis pro plena probatione n. 16. & 17. ead.

An per librum æſtimi rei æſtimatio probari poſſit?

Per librum ęſtimi probatur rei ęſtimatio, dummodo tamen in ipſomet libro deſcribantur res omnium, & eorum pretia, num. 1. p. 274
Solus liber ęſtimi probat verum valorem, niſi per teſtes clarè ſit edoctum de contrario, n. 2. ead.
Immò liber æſtimi cũ duobus teſtibus pręfertur quinque contrarium deponentibus. n. 3. ead.
Ratio, n. 4. & 5. ead.
Per librum ęſtimi ęſtimatio rei minimè probatur quoad effectum reſpicientem priuatorũ commodum, ac incõmodũ, niſi ſaltem huiuſmodi ęſtimatio per ęſtimum eſſet facta tempore contractus, vel paulo ante, n. 6. ead

Secus

Secus autem est, si æstimum olim, non autem de recenti factum esset, & tunc agatur de probatione æstimationis, num. 7. ead.
Ratio, n. 8. 9. 10. 11. & 12. ead.
Licet pars [illegible] inter illos æstimatos rei minime probetur, tamen ex dicto æstimo oritur saltem concludens præsumptio, quod ille fundus tanti valeat, n. 13. ead.
Ratio, num. 14. ead.

An ex æstimi Libro quem esse, vel non esse soluendo, recte comprehendi possit.

An ex æstimi libro quem esse, vel non esse soluendo, recte comprehendi possit? non est eadem omnium scribentium sententia, n. 1. p. 275
Bart. ac alij pro affirmatiua, n. 2. ead.
Aestimum probat præsumptiuè quem ampliora bona nõ habere, quàm ibi descripta sunt, n. 3. ead.
Cui quidem præsumptioni statur non docto de contrario, numero 4. ead.
Fideiussor etiam debitore principali non excusso à creditore, qui librum æstimi pro communi habitum, & in loco communitatis asseruatum ei ostendit, conuentus, nõ potest obijcere exceptionem ordinis, & excussionis, et referat forsan debitorem plura in bonis habere, id probare obstrictus est, n. 5. ead.
Contrariam autem sententiam tenuit Bald. Ang. ac alij, num. 6. ead.
Fundamentum, n. 7. ead.
Concilia ex Alex. n. 8. & 9. ead.
Alex. multi secuti sunt, num. 10. ead.
Liber æstimi probat bona in illo præscripta oneribus obnoxia esse inter easdem personas eiusdem territorii, secus inter alienigenas, n. 11. ead.

De Giornali, seu libro Diario.

Giornale quid sit, definitur, n. 1. p. 280
An in fidem faciat, Doctores inter se contrarij extitere, numero 2. ead.
Affirmatiuam tenuere nonnulli, n. 3. ead.
Contrariam verò alij, num. 4. ead.
Author tuetur affirmatiuam, n. 5. & 6. ead.

De Scartafacijs, seu Memorialibus.

Scartafacium quid sit, definitur, n. 1. p. 281
Scartafacijs non adhibetur fides, n. 2. ead.
Ratio, n. 3. ead.
Amplia, ut nec contra ipsummet scribentem, n. 4. ead.
Fundamentum, n. 5. 6. & 7. ead.
An scriptura Mercatoris facta in suo libro ad fauorem alterius reuocari possit, dubitatur, n. 8. ead.
Author proponit varios casus, de quibus, n. 9. & tot. & sequentibus. ead.
Quædam opinio Clar. Menochij in cons. suo 296. num. 93. cum seqq. deducitur, num. 14. ead.
Afferuntur rationes, quibus ipsamet opinio fundatur, n. 15. 16. & 17. ead.
Eam tamen damnat, atq; improbat Author, n. 18. p. 282
Fundamentum, n. 19. ead.
Resoluuntur consiliationes Menochij, n. 20. & seqq. vsque in finem. ead.

De Schedulis, breuis sed elegans disceptatio.

Schedula varijs modis accipitur, n. 1. 2. 3. & 4. p. ead.
Schedulæ aut sunt obligatoriæ, aut liberatoriæ, n. 5. ead.
Obligatoriarum aliæ ordinariæ, aliæ vero extraordinariæ, numero 6. ead.
De ordinarijs agit author, n. 7. & 8. ead.
Quæ sint extraordinariæ, docet idem Author, num. 9. 10. & 11. ead.
Liberatoriæ Schedulæ quæ sint declaratur, nu. 12. 13. 14. 15. & 16. ead.
Schedula Bancharia habet vim solutionis, n. 17. ead.

FINIS.

DE SCRIPTVRA PRIVATA TRACTATVS

D. NICOLAI DE PASSERIBVS A IANVA I.C. PATAVINI.

LIBER PRIMVS.

Quid ſit Scriptura priuata.

QVAESTIO PRIMA.

SVMMARIVM.

1 *Omnis noſtra inſtitutio debet à definitione proficiſci.*
2 *Definitio naturam rei, atque poteſtatem demonſtrat.*
3 *Priuata ſcriptura definitur per Innocentium.*
4 *Aliter per Iodoc. Damhouder.*
5 *Aliter per Hippol. de Marſil.*
6 *Alijs quoque modis per D. Scacciam, & alios.*

1 VEtus inoleuit conſuetudo, vt qui lõgiori ſermone aliquid ſibi pertractandum ſumpſerunt, ante omnia Ciceronis illud tritum axioma, in primo de Officijs, præponere ſoleant: omnem noſtram inſtitutionem à definitione debere proficiſci, vt ſciatur, quid ſit illud, de quo diſputetur. Quod pronunciatum nobis vtiliſſimum, in præſentiarum amplectendum fore ſumus arbi-
2 trari. Definitio namque cum rei naturam, vim, atque poteſtatẽ demonſtret, vt ex Phil. 7. *Metaph.* quem refert Accurſ. *in l. omnis definitio, de regul. iur.* profecto diſpicere non poterimus, de quo nunc ſimus verba facturi, niſi à definitione ipſius ſcripturæ priuatæ exordium ſumpſerimus.
3 Eſt igitur ſcriptura priuata, ſi tamen rectè definiri poteſt, illa, quæ fit à non publicis perſonis, & non habet per ſe authoritatem, niſi aduerſarius eã confiteatur, vel niſi per collationem, & comparationem alterius ſcripturæ, ſubſcriptionis ipſiuſmet aduerſarij, & teſtium, qui ſubſcripſerunt, probetur contrarium. Sic præcisè docuit Innoc. in c. 1. *de fide inſtrum.* ſequutus eſt ex recentiorib. Maſcard. *de probat. Concluſ. ſua 6. num 79.* Addo P. Rebuffum *in ſuo tractatu de Chirograph. & cedul. recognitione, num. 2.* vbi docuit, ſcripturam priuatam eſſe illam, quę non eſt publica, ſed à priuatis perſonis, ideſt non publicis confecta, & ſubijcit etiam *ſub nu. 3.* quod ſcriptura iudicis, etiamſi habeat teſtes inſcriptos, cenſetur priuata, quia ſcribere non eſt iudicum officium, ſed Tabellionum, & latius vt per eum videndus idem *ſub num. ſeqq.*
4 Aliter ipſam deſcribit Iodocus Damhouder. *in ſua praxi rerum ciuil. cap. 175. num. 1.* dicens: quod priuata ſcriptura eſt illa, quam aliquis propria manu conſcripſit, & ſubſignauit ſuo ſigillo manuali conſueto, aut quam ſuo ſigillo ſigillauit.
5 Adde ſcripturam priuatam dici quoque illam, quæ non ſolum ſcribitur, ſeu ſubſcribitur à priuato, ſed etiam quæ eſt ſubſcripta a Notario tanquã priuato, & ſic non habet publicam formam, ſed ſolum habet ſubſcriptionem ab ipſo Notario tanquam à perſona priuata. Sic poſt nonnullos relatos docuit eleganter Hippol. de Marſil. *in repet. Rubrica, C. de probationibus, num. 303.*
6 Alijs etiam modis ipſam deſcribit doctiſſ. Scaccia *de Iudicijs cauſarum ciuil. ac criminal. lib. 2. c. 11. num. 1172. ipſum conſulas.* Adeundi quoque D. Herman. Meyrerus *de pigneribus, & Hypothec. in primis numeris;* & Illuſt. D. Card. Tuſc. *concluſ. ſua 74. à n. 19. vſque in finem, in lit. S.* Vbi multa in hoc propoſito adinuenies Sat loca indicaſſe.

A Quo-

Quotuplex ſit Scriptura priuata.

QVAESTIO II.

SVMMARIVM.

1 *Triplex eſt ſpecies ſcripturæ priuatæ.*
2 *Definitur Apocha.*
3 *Item Antapocha.*
4 *Syngrapha quid ſit,* } *explicatur.*
5 *Liber rationum quid ſit,*
6 *Epiſtola quid ſit.*

VIſo quid ſit ſcriptura priuata, videndum modo quotuplex ſit, cum enim ipſius nomẽ ſit generale, eamdem plures ſub ſe continere ſpecies, apertè conſequitur. *ad not. per DD. in Rub. C. de proba.* & per Canon. *in Rub. eod.*

1 Triplicem autem ipſius eſſe ſpeciem, videlicet Apocham, ſeu Antapocham, vel Syngrapham, librum rationum, & epiſtolam communiter ab omnibus receptum eſt. Sic enim præciſè docet Bart. *in Auth. Eſi contractus, num. 7. C. de fide inſtrument. & num. 12. in l. admonendi, num. 25. de iureiur.* Sequitur Iaſ. ibidem *num.* 87. Petrus de Ptolom. *num.* 59. 60. *&* 61. Caccialup. *num.* 53. Curt. iun. *num.* 106. licet addat quartam, quæ tamen ſub prima comprehenditur. Lanfranc. de Orian. *num.* 48 Purpurat. *num.* 158. Schradet. *num.* 254. Ioachim. Beuſt. *num.* 940. & communiter ibi DD. Addo P. Rebuf. *in const. Reg. tract. de Chirograph. & Cedul. in præfatione, num.* 13. & Maſcard: *Concluſ. ſua* 6. *num.* 26. vidẽdus quoque Lanfranc. de Oriano *in ſuo tract. de fide instrument. num.* 54. Et eruditiſſimus Scaccia *lib. 2. de iud. cauſarum ciuil. cap. 1. num.* 966. vbi infinitos concordantes deducit, *& num.* 1173. adnectendus etiam D. Petrus Gil Ken. *in l. instrumenta, num. 3, C. de probationibus.* & Rulanth. *d. cap. 1. num. fin.*

2 Apocha priori loco, quæ alio nomine dicitur Apodiſſa, nihil aliud eſt, quã ſcriptura facta à creditore debitori data, qua ſibi ab ipſomet debitore ſolutionem factam eſſe profitetur, & vocatur Latino nomine receptio. Text. eſt *in l. fi . §. Titius, de cond. indeb. in l. qui tabernas, §. apoch. de furtis, in l. plures Apochis, C. de fide instrument. & in Authent. ſiquis vult eam è deponere, C. qui potior.* Sequitur poſt alios D. Philip. Maſſin. *in l. 1. C. de edendo, num.* 18.

3 Antapocha autem ſecundo loco eſt illa, quæ fit à debitore, & creditori datur, qua ſolutio ipſius pecuniæ continetur, & hæc proprio nomine dicitur Schedula, ſiue Chirographum, quo debitor fatetur ſe debere creditori, aut quo ipſemet debitor ſe obligat. Sic præciſè Accurſ. inter cæteros, *in d. l. plures Apochis*, vbi latè de hoc verbo Antapocha, ſequitur Rip. *in d. l. admonendi, num.* 95. Coraſ. *in 2. par. repetitionum num.* 45. Addo Maſſinium *in d. l. 1. num.* 19. & Oldendorpium *de executoribus vltimarũ voluntatum, tit. 8. num.* 23.

Hoc vnum aduerte in hac materia Antapochę, quod de iure, ſicuti creditor tenetur facere debitori ſoluenti apocham ſolutionis, ita è contra debitor creditori facere vnam antapocham, in qua contineatur ſe ſoluiſſe debitum ipſimet creditori, quod eſt neceſſarium in annuis, vel menſtruis debitis. text. de hoc eſt apertiſſimus *in d. l. plures apochis, C. de fide inſtrumentorum*; ſequuntur DD. ibidem, & præcipuè Bald. vbi latè diſcurrit de ſupradicta materia; iure merito antẽ dixi, (de iure.) hoc enim apud nos minimè practicatur.

4 Syngrapha vero tertio loco dicitur illa, quæ à pluribus, qui in alicuius rei fidẽ paciſcuntur ſcripta eſt. Sic præciſè Corraſ. *citato loco.* Latius autẽ de ſupradictis nominibus, & præcipuè de Chirographo diſcurrit P. Rebuff. *d. ſuo tract. num. 1 & num. pluribus ſeq.* vide per eum.

5 Secunda principalis ſpecies ſcripturæ priuatæ eſt liber rationum, & eſt ille, quem quilibet ſua ſponte ſibi conficit.

6 Vltima verò eſt epiſtola, quæ alicui mittitur, de quib. omnib. particulari tractatu differendũ eſt.

Quo iure ſcripturæ priuatę fidès fuerit adinuenta?

QVAESTIO III.

SVMMARIVM.

1 *Scriptura priuata eodem iure fuit introducta, quo instrumentum.*
2 *Ratio.*
3 *Quo iure inſtrumentum fuit introductum, maximopere ſe torſerunt Scribentes, & num. 4.*
5 *Nonnulli ſenſerũt eam introductã fuiſſe iure Diuino.*
6 *Alij iure naturali.*
7 *Plerique verò alij iure ciuili.*
8 *Videndi Maſſinius, & Rutgerus Rulanth.*

1 SCripturam priuatã eodẽmet iure, quo fides inſtrumentorum fuit adinuenta, introductam eſſe, mea quidem eſt ſententia. Nec ſanè mirum.

2 Ipſa enim recognita & ipſum inſtrumẽtum adparia iudicãtur. Quinimo appellatione inſtrumẽti cõtinetur, quidquid enim cauſam inſtruit, proculdubio inſtrumenti nomine comprehenditur, *vulgata l. 1. de fide instrum.* & latius *infra loco ſuo.*

3 Sed quo iure ipſorum inſtrumentorũ fides fuerit introducta ſciſcitaberis?

4 In hac autem difficultate, non eſt eadem omnium ſcribentium ſententia.

5 Nonnulli enim eam iure Diuino fuiſſe introductã opinati ſunt, moti per textum Ieremiæ, *cap. 32.*

6 Alij ſecundo loco eamdem fuiſſe iure naturali adinuentam cenſuere, inter quos Phil. Maſſiu. *ad l. 1. num. 6 C. de eden.*

7 Plerique verò alij eamdem fuiſſe contra ius gẽtium à iure ciuili repertam autumarunt.

8 Videndi inter cæteros Maſſinius *præcitato loco*, & doctiſſimus Rutgerus Rulanth. *de commiſſarijs, lib. 5. capit. 1. in primis numeris*, vbi de hoc eleganter ſatis.

An ſcri-

An ſcriptura priuata in genere ſumpta probet?

QVAESTIO IIII.

SVMMARIVM.

1 *Scriptura priuata plenam probationē minimè inducit.*
2 *Maximè quando nō continet veriſimilia, quod quidem procedit etiam in inſtrumento publico.*
3 *Item quando non eſt aliquo pacto recognita.*
4 *Vel iuſtificata, & quando caret ſubſcriptione.*
5 *Scriptura priuata tunc præcipuè non probat, quando refert ſe ad aliam, quæ tamen non exhibeatur.*
6 *Inſtrumentum publicum mentionem faciens de alio, cuius tamen non fiat exhibitio, nil probat.*
7 *Scriptura priuata tunc particulariter minimè probat, cum agitur de præiudicio tertij.*
8 *Creditor poſterior habens hypothecam publicam, ideſt fundatam ſuper inſtrumento publico, præfertur creditori habenti priuatam licet anteriorem.*
9 *Ratio.*
10 *Fallit, & num. 11.*
12 *Priuata ſcriptura tunc minimè probat, cum agitur de probanda morte alicuius.*
13 *Item cum factum alienum enunciatur.*
14 *Item cum agitur de præſcriptione interrumpenda.*
15 *Similiter cum tractatur de probanda ſolutione.*
16 *Item quando ipſa eſt producta in iudicio nō citata parte*
17 *Scriptura priuata minimè probat, licet & multæ eſſent, & ſimul iunctæ.*
18 *Item plenè minimè probat, licet confecta fuerit manu Notarij, ſi tamen non habeat ſollemnia ad ſcripturā publicam attinentia.*
19 *Scriptura etiam facta ab Epiſcopo dicitur priuata.*
20 *Supremus Princeps minime facere poteſt, vt ipſi ſcripturæ priuatæ plena fides adhibeatur.*
21 *Limita, & num. 22. & 23.*
24 *Scriptura priuata nec etiam plenè probat, quo ad vtilitatem fiſci, & nu. 25.*
26 *Fiſcus in dubio vtitur iure priuati.*
27 *Quinetiam uidetur ipſomet priuato peioris conditionis.*
28 *Scriptura priuata nec etiam plenam probationem inducit, licet agatur de fauore piæ cauſæ.*
29 *Fundamentum pro hac opinione, & num. 30. & 31.*
32 *Scriptura priuata nec etiam plenè probat, interueniēte partium voluntate, quod ipſi plena fides adhibeatur.*
33 *Partium conuentione induci minimè poteſt, vt ſtetur priuatæ ſcripturæ alterius partis, vel alterius tertij.*
34 *Contrarium multi.*
35 *Et hanc ſequitur Author.*
36 *Priuata ſcriptura quod non probet, inductum eſt in fauorem partium.*
37 *Partes debent poſſe fauori ſuo renunciare.*
38 *Teſtis alias inhabilis poteſt conſenſu partium validari.*
39 *Atteſtationes inualidæ, factæ ſcilicet tempore feriarū poſſunt ratificari conſenſu partium.*
40 *Semiplena probatio ex conuentione partium poteſt effici plena.*
41 *Sententia nulla poteſt ipſarum partium conſenſu effici valida.*
42 *Valet pactum initum à partibus, quod ſtetur dicto alicuius teſtis etiam non iurati.*
43 *Item quod ſtetur dicto vnius tantum teſtis, & quod vnus plenè probet inter eos.*
44 *Statutum, ſeu conſuetudo, per quod priuata credatur ſcriptura, valet.*
45 *Plus poſſunt partes in re propria, & ad earum præiudicium quam ſtatutum.*
46 *Conuentio inita a partibus, vt ſcriptura priuata in vim publici valeat documenti, valet & tenet.*
47 *Contrarium multi.*
48 *Author diuerſas has duas Doctorum opiniones fœdere diſtinctionis conciliare conatur, & num. 49. & 50. cum quatuor ſeqq.*
55 *Scriptura priuata, nec etiam ſemiplenè probat ex Communi.*
56 *Contra multi.*
57 *Perpenditur tex. in l. inſtrumenta domeſtica, C. de probationibus, & num. 58. 59. & 60. explicatur nu. 62. 63. 64. 65. cum trib. ſeq.*
61 *Prior vti communis retinetur, & nu. 69.*
70 *Scriptura priuata plenè probat, ſi ſit inter partes longo tempore obſeruata.*
71 *Exemplum.*
72 *Cuiuslibet ſcripturæ defectus, propter longi temporis obſeruantiam ſanatur.*
73 *Obſeruantia longi temporis facit, vt inſtrumento alias minus ſollemni, & inualido plena fides adhibeatur.*
74 *Nec eſt opus, quod dicta obſeruantia longiſſimi temporis extiterit.*
75 *Et aduerte, quod in hoc caſu nedum oritur fides inter partes, ſed etiam contra tertium.*
76 *Scriptura priuata plenè probat, cum agitur de modica ſumma, & hoc præcipuè procedit in antiquis.*
77 *Scriptura priuata plenè probat quando recipit aliquod fomentum, vel ſupplementum, ex quo fiat authentica, & eſt ſuffulta adminiculis.*
78 *In omni cauſa tam ciuili, quàm criminali, ex pluribus indicijs, ac præſumptionibus, plena, ac perfecta inducitur probatio.*
79 *Adminicula, quib. priuata ſcriptura corroboratur, quæ poſſint eſſe, & ſoleant, obſeruntur, & numer. 80. 81. 82. & 83.*
84 *Priuata ſcriptura plenè probat, quando is, contra quē ipſa producitur eam ſua manu confectam diffiteri minimè veretur.*
85 *Ratio.*
86 *Scriptura priuata à debitore, vt ita dicam, confeſſata contra eum plenè probat, licet in ea contenta eſſe vera poſtea negauerit.*
87 *Et eſt veriſſima concluſio, quidquid nonnulli aliter ſenſerint.*
88 *Pulchra doctrina Cephal. conſilio ſuo 686. in 1. dub. vol. 5. deducitur.*
89 *Quid ſi debitor interrogatus faſſus fuerit ſcripturam illam priuatam à ſe fuiſſe confectam, ceterum quantitatem in ea contentam ſe ſoluiſſe, an ſtante iam dicta confeſſione ſic qualificata, contra eum agi poſſit? dubitatur.*
90 *Negatiuam tenet Cl. Menochius, & P. Mala.*
91 *Fundamentum Malæ, & num. 92.*
93 *Contrarium tenet Author.*

94 Rationes, quibus mouetur, & n. 95. 96. 97. 98. & 99.

100 Fundamentum male reſoluitur, & numer. 101. 102. 103. 104. & 105.

106 Priuata ſcriptura tunc demum contra cõfitentem plene probat ſi cauſa in ipſa inſerta ſit.

107 Fallit autem hoc, quando adeſſet iuramentum, nam tunc probaret, etſi in ea dicta cauſa non eſſet repoſita

108 Priuata ſcriptura probat contra confitentem, etſi agatur de crimine probando, pœnaque pro ipſo imponenda, & de eo, qui faſſus quidem ſit apocham fuiſſe eius manu ſcriptam, verum contenta in ea minimè veritatem continere, excuſans ſe quod ita ſcripſit ioco, & otiosè gratia experiundi calamum.

109 Priuata ſcriptura contra confitentem plenè probat, licet ipſamet aliena manu de eius tamen volũtate ſcripta fuerit.

110 Ratio.

111 Opinio Imol. & ſequacium, in c. ſi cautio. de fide inſtrumen. improbatur.

112 Priuata ſcriptura contra confitentem plenè probat licet abſque ſollemnibus requiſitis facta produceretur.

113 Et aduerte quòd non ſolum probat contra ipſummet confitentem, ſed etiam contra eius ſucceſſores, & haredes. Item contra habentes ab eo cauſam, num. 115.

114 Quidquid ſenſerint nonnulli.

116 Pulchra quæſtio reſoluitur ibidem.

117 Debitor ſcripturam priuatam a ſe confectam ſemel faſſus, contra iſtam ſuam confeſſionem amplius venire non poteſt.
Ratio, ibidem.

118 Quinimo nec ad appellandum admitti poterit, ſi in ſecunda inſtantia confeſſionem illam ſuam quodammodo voluerit reuocare.

119 Ratio, & num. 120.

121 Scriptura priuata a debitore confeſſata contra ipſum non habet exequutionem paratam latè ibi.

122 Scriptura priuata plenè probat contra ſcribentem.

123 Ratio.

124 Amplia, & num. 128. & 129. cum ſequentibus, vſque ad 142.

125 Declara, vt num. 126.

127 Quomodo iſthæc ampliatio differat a ſuperiori, explicatur.

142 An ſcriptura priuata pro ſcribente fidem faciat? dubitatur.
Concluſio ſit pro negatiua, amplia ibidem, etiamſi ſcribens iuraſſet.
Ratio, ibidem.

143 Scriptura priuata etiam in fauorem ſcribentis probat, quando continet veriſimilia.

144 Amplia.

145 Scriptura priuata probat etiam pro ſcribente, quando a contraria parte approbaretur.

146 Item quando pars aduerſa confeſſa eſt, ſcribentem fuiſſe dignum, vt ipſi fides adhiberetur.

147 Sed diſtingue, & nu. 148. 149. & 150.

151 Scriptura priuata plenè probat contra producentem.

152 Et præcipuè quando producit ipſam in iudicio.

153 Scriptura cõputi contra ipsũ producentẽ plenè probat.

154 Amplia ex Alex. & Pariſ. prout ibi, & 155.

156 Producens priuatam ſcripturam in iudicio nedum eis, quæ in ipſius ſcripturæ fronte annotata ſunt, ſtare cõpellitur, verum etiam illis, quæ à tergo reperiuntur.

157 Producens chirographum tenetur illi ſtare etiam in his, quæ contra ipſum faciunt.

158 Etſi produxiſſet cum proteſtatione, quod ipſum duntaxat produxit ſ pro parte, & partibus pro ſe facientibus.

159 Amplia hoc procedere, etiamſi ſcriptura producta non ſit ſollemnis.

160 Notabile quoddam deducitur.

161 Scriptura priuata plenè probat quando reperitur penes debitorem.
Ratio, ibidem.

162 Declara.

163 Chirographum penes debitorem repertum, ſed cancellatum, probat ſolutionem de eo factam fuiſſe.

164 Pulchra quæſtio proponitur.

165 Scriptura priuata plenè probat, quando per ſententiã ſuperioris iudicis, uel Prĩcipis fuiſſet ſemel approbata
Item probat, quando ſolo Principis iuſſu fuit conſcripta, ibidem.

166 Item quando in actis iudicij eſt reperta.

167 Declara.

168 Notarij atteſtatio vim habet ſubſcriptionis teſtium.

169 Scriptura priuata plenè probat in fauorem mulieris producentis ſcripturam mariti, in qua ſcriptum ſit nonnullas res eſſe paraphernales, & nu. 170.

171 Declara, & nu. 172.

173 Scriptura priuata plenè probat in his, quæ dependent a propria partium voluntate.

174 Scartafacium probat etiam intentionem ſcribentis.

175 Priuata ſcriptura declarat præcisè voluntatem teſtatoris.

176 Limita.

177 Scriptura priuata plenè probat, quando eſt ſcripta in præſentia iudicis ordinarij loci, in quo ſcripta, & dictata fuit.

178 Ratio.

179 Declara ex Maſcardo.

180 Scriptura priuata tutoris probat debitorem ſoluiſſe etiam contra pupillum.

181 Confeſſio tutoris, vel curatoris, an fidem faciat de recepto in præiudicium pupilli, vide Maſcardũ remiſſiuè.

182 Scriptura priuata plenè probat debitum contra ſuſpectum de fuga.

183 Ratio.

184 Scriptura priuata omnium quidem conſenſu approbata fidem facit.

185 Scriptura priuata, plenam fidem facit, quando in ipſa continetur aliquid, quod in ſpecie officium ipſius ſcribentis reſpiciat, exemplum, ibid.

186 Item probat, quando ſumus inter liberos.

187 Scriptura priuata plenè probat in lapidibus monumẽtorum.

188 Declara.

189 Item in lapidibus, & columnis antiquis.

190 Ius patronatus probatur ex literis antiquis ſcriptis in campanili.

191 Priuata ſcriptura itidẽ probat in muris, ac parietibus.

192 Probatio, quæ oritur in his caſibus, eſt plena, non autem ſemiplena.

193 Ratio.

194 Amplia, & num. 195. & 196. vbi Doctores remiſſiuè de hac materia.

Scriptura

197 *Scriptura priuata plenè probat, quando producitur coram arbitratore poteſtatem habent procedēdi de facto, & ſola facti veritate inſpecta.*

198 *Ratio.*

199 *Declara.*

200 *Scriptura priuata plenè probat, quando in loco, in quo fuit confecta, viget conſuetudo, vel ſtatutū, quod ipſi plena fides adhibeatur, prout eſt Venetijs, et Patauij.*

201 *Nota tamen, quod iſta conſuetudo deberet eſſe praſcripta, & probari per allegantem.*

202 *Item, quod talis ſcriptura vbiquè terrarum fidem faceret.*

203 *Ratio.*

204 *Statutum, quod priuata ſcriptura plena fides adhibeatur, an valeat, & teneat, vide Alex. remiſſiuè.*

205 *Scriptura priuata plenè probat, quādo eſt ſcripta manu debitoris & habet ſubſcriptionem trium teſtium.*

206 *Quorum quidem teſtium recognitione opus eſt.*

207 *Scriptura priuata patris quo ad probandam ætatē filij ſui, vtique probat, vide tamē Doctores remiſſiuè.*

208 *Scriptura priuata plenè probat, quando eſt ſubſcripta, & ſigillata ſigillo Principis, vel alicuius Communitatis. Amplia ex Deciano, ibid.*

209 *Scriptura priuata ipſius Principis vicem legis obtinet, quod intellige, vt ibi.*

210 *Scriptura priuata plenè probat, parte contraria, contra quam producitur minimè opponente.*

211 *Copia inſtrumenti minus ſolennis fidem facit, parte ipſa non opponente.*

212 *Teſtis aliàs minimè idoneus ad teſtificandum admittitur, parte contra eius perſonam, & dictam minimè opponente.*

213 *Non licet examinare alios teſtes ſuper eiſdem capitulis, vel alijs, poſt publicata dicta teſtium prius examinatorum.*

214 *Fallit parte contraria minimè opponente.*

215 *Iudicium ſuis ſubſtantialibus carens, tenet parte contraria minimè opponente.*

216 *Inſtrumentum mandati non legitimi tenet, parte contraria ſimiliter non reluctante.*

217 *Alia de hac materia p Crauett. remiſſiue, & nu. 218. vbi ad ſupra dicta affertur declaratio, ex ipſiuſmet ſententia.*

219 *Scriptura priuata plenè probat, quando à parte, cōtra quam in iudicio fuit producta, expreſsè fuiſſet approbata.*

220 *Quomodo autem diceretur ipſam approbaſſe, explicatur & nu. 221. 222. 223. & 224.*

225 *Scriptura priuata plenè probat, quādo vel eſt p teſtes iuſtificata, vel ſolēniter p ipſum ſcribentē recognita.*

226 *Declara.*

227 *Amplia, & nu. 228. 229. & 230.*

231 *Recognitio priuatæ ſcripturæ fieri poteſt, & peti quandocunque etiam poſt concluſum in cauſa.*

232 *Scriptura priuata ſaltem ſemiplenè probat, quādo verſamur in antiquis, & eſt communis.*

233 *Quicquid dixerit Purpurat.*

234 *Quinimò Sebrader. poſt alios tenet plenam reſultare modo tamen de nullo, uel exigua alterius agatur præiudicio.*

235 *Quid iuris autem, ſi de magno tractetur, explicatur, & num. 236.*

237 *Scriptura priuata in antiquis tunc præcipuè ſemiplenè probat, quando eſt alicuius viri legalis.*

238 *Et iſta ſemiplena, quæ aritur, locum præcipuè habet cōtra tertium.*

239 *Scriptura priuata ad hoc vt ſemiplenè probat contra tertium in antiquis, an ſit neceſſe conſtare, quod ſit ſcriptura illius, qui dicitur eam ſcripſiſſe, ſi negetur, dubitatur.*

240 *Author concludit pro affirmatiua. Ratio ibidem, & num. 241.*

242 *Nota tamen, quod leuiores eo in caſu probationes ſufficiunt.*

243 *Scriptura priuata in antiquis plenè probat, quotieſcunque vltra temporis antiquitatem, adeſſe ſigillum, & ſubſcriptio.*

244 *Scriptura priuata manu duorum Notariorum ſubſcripta, dummodo tamen ſubſcribant in quantum Notarij, plenè probat.*

245 *Scriptura priuata ſigillo authentico, ſeu publicò roborata, fidem plenam facit.*

246 *Declara.*

247 *Donatio rectè probatur per ſcripturam priuatam.*

248 *Ratio.*

249 *Societas rectè probatur per ſcripturam priuatam.*

250 *Scriptura priuata plenè probat, ſi vltra teſtium approbationem, qui fortaſsè dum ſcriberetur, interfuerunt, vel etiam ipſimet ſubſcripſerunt, adiuuetur comparationis literarum adminiculo.*

251 *Scriptura priuata alicuius Sacerdotis, quando tamen tractatur de matrimonio, & dote, plenè probat, ſed latiùs loco ſuo.*

252 *Scriptura priuata plenè probat, quando habet cauſā expreſſam debiti, quod continetur in ea.*

253 *Cauſa autem tunc dicitur ſufficienter expreſſa, quādo ſcribens narrat ſe ex aliquo contractu antecedenti ad ipſam pecuniam teneri.*

254 *Ad hoc, vt in ſupra dictis omnibus caſibus ſcriptura priuata plenè probet, de neceſſitate requiritur quod in ipſa certa cauſa debiti inſerta ſit.*

255 *Scriptura priuata facit ſaltem aliqualem præſumptionem in fauorem ipſius creditoris producentis; & eſt communis.*

256 *Ratio, & nu. 257.*

258 *Contrarium multi.*

259 *Fundamenta pro hac opinione, & nu. 260. cum quinque ſeqq.*

266 *Prior vti communis, & verior retinetur, & nu. 275. declaratur num. 276.*

267 *Reſoluuntur contraria, & num. 268. 269. cum quinque ſeqq.*

277 *Scriptura priuata plenè creditur tempore peſtis propter neceſſitatem.*

Antequàm ad ſingulas priuatæ ſcripturæ ſpecies examinandas, ac pertractandas me accingam, de viribus ipſiuſmet in genere ſumptę, in hoc primo libro tractare plenè conſtitui. A cognitione namque ipſius generis primò ſemper incipiendum eſt.

Dubitatur igitur hic congruo loco, an ex ipſamet ſcriptura priuata in genere ſumpta, plena reſultet probatio?

1 IN qua quidem difficultate conſtituenda eſt regula negatiua, prout de hoc ſunt text. ad literam, *in l. inſtrumentis. cum ibi not. C. de probation. in l. nuda, C. de donationib. in l. exemplo. & l. rationes, C. de fid. inſtrumentorum, & in auth. ſi quis vult. in fi. C. qui potior. in pign.* Sequitur Aretin. *conſil. 64. num. 1.* Imol. *conſ. 37. num. 4.* Rebuf. *conſil. 4. num. 25.* Salon de Pace *conſ. ſuo 29. num. 84. in primo.* Mantua pulchrè *conſil. ſuo 39. num. 10. in 2.* Pariſ. *conſil. ſuo 125. nu. 15. in primo. & 169. num. 23. in 4.* M. Brunus *conſ. 168. nu. fi.* Rol. à Vall. *conſ. 2. num. 139. in 1.* Riminal. iun. *conſ. 213. num. 104. 452. num. 9. & 631. nu. 30.* Pedrocha *conſi. ſuo 32. num. 125. in primo.* Cæphal. poſt multos relatos *conſ. ſuo 384. num. 22. & 631. num. 30. in quinto.* Eugenius *conſ. ſuo 8. num. 35.* Pancirol. *conſ. 140. nu. 18.* Rubeis *conſ. ſuo 3. nu. 89. & conſ. 43. nu. 32. in primo.* Cothman. *conſ. 47. num. 25.* Fab. Turrecr. *conſ. ſuo 74. num. 59. in primo.* vbi infinitos deducit, & nouiſſime Ioan. Baptiſta Coſta, *conſil. ſuo primo, num. 92. in primo.* Addo poſt Riminald. iun. *conſ. ſuo 39. nu. 9. cum ſeq.* Lancel. Galiau. *conſil. ſuo 91. num. 1. & 2.* Paul. Tuſc. *in ſuis ſingularibus, in litera S. numer. 9.* & D. Maſcar. *concluſ. ſua 111. num. 1. & 2.* Addo etiã Cl. Menochium *conſ. ſuo 1. num. 326. conſ. ſuo 378. num. 10. & 51. conſ. ſuo 807. num. 3.* Et Flamin. de Rubeis *conſ. ſuo 44. nu. 20. in ſecundo.* Annectendus eſt etiam Aluar. Valaſ. *conſ. ultatione ſua Luſitania 177. nu. 1. tomo 2.* & D. Petrus Binius *conſ. ſuo 216. num. 92. vol. 3.* adiunge ſolam *in conſuetudine ſabaudia pag. 207, num. 2.* & d. Aldouin. *conſ. 13. num. 8.*

2 Declaratur autem principalis iſta concluſio, & primo, vt præcipuè procedat, quando [illegible] continentur in ipſa ſcriptura priuata, veri [illegible] Sic præciſe poſt Alexandrum, & [illegible]ec. Gratus *conſ. ſuo 93. num. 19. in ſecundo.*

Sic etiam inſtrumentum publicum (quod magis eſt) intueritur nihil a continens nullam fidem facit. Pulchrè poſt plures relatos Maſcard. *concl. ſua 914. per totam, vol. 1.*

3 Declaratur ſecundò, vt præcipuè ſibi locum vẽdicet, quando non eſt aliquo pacto recognita, & eſt incerta. Sic poſt alios Malnaſia *conſil. ſuo 55. numer. 37.* Burſat. *conſ. ſuo 453. num. 12. in 4. & conſ. ſuo 74. nu. 57. in primo, & 57. nu. 7. in tertio.* Addo Crotum *conſil. ſuo 182. num. 83. in ſecundo,* P. de Caball. *conſ. ſuo 155. num. 9.* & Gulielm. Guidobon. *aduoc. ſua 99. num. 10.*

4 Vel iuſtificata, Afflict. *deciſ. ſua 85. num. 6.* quem ſequitur Rubeis *conſ. ſuo 70. num. 75. ſecundò,* & caret ſubſcriptione. Surd. inter alios *conſil. 491. num. 7. in 4.* addo Cl. Aldouin. *conſ. 26. num. 38.* & D. Hectorem Fellicium *Alleg. ſua 150. num. 18. lib. 2.* vbi præciſè loquitur quando cuius manu ſit ſcripta ignoratur.

5 Declaratur tertiò principaliter ſupra dicta regula, vt maximè tunc locum habeat, quando ſcriptura ipſa priuata refert ſe ad aliam, quæ tamen non exhibeatur. Sic Roman. *conſ. ſuo 305. numer. 6.* Mynſing *reſp. 21. numer. 16. de cad. 2.* & Natta *conſi. 634. num. 15. in tertio.* addo Canale. *1. deciſ. 27. num. 63.* vbi latè.

6 Sic etiam inſtrumentum publicum mentionẽ faciens de alio, cuius tamen non fiat exhibitio nihil probat. Tex. eſt *in auth. ſi quis in aliquo documento. C. de edendo,* & latiſſimè diſſerit Maſcar. *concl. ſua 924. in 1.*

7 Declaratur quartò, vt regula præcipuè procedat, cum agitur de præiudicio tertij. Ita Iaſ. *in cap. 2. num. 12. de fide inſtrumentorum.* Bellon. poſt Bar. & alios *deciſ. ſua Genuæ 146 num. 6.* Gail. *lib. 2. obſeruat. 25. num. 9.* Thom. Truiſan. *deciſ. ſua 11. num. 12. lib. 1.* Rota Roman. in nouiſſ. *deciſ. 750. num. 8. parte 1.* Flamin. de Rubeis *conſilio ſuo 38. num. 8. in ſecundo.* C. Tuſcus *concluſ. ſua 76. in primis numeri in littera S. vbi latiſſimè.* Nicolaus Euerard. *2. lib. 1. conſi. ſuo 57. numer. 14.* Et Ioannes Koppen. *concluſ. ſua 46. numer. 34.* vbi poſt multos relatos ampliat, etiam ſi ipſam & ſcriptura fuerit recognita.

8 Hic videmus, quod creditor poſterior habens hypothecam publicam, hoc eſt in iudicio coram iudice datam, vel coram Notario, & teſtibus factam, de qua exactis, & inſtrumento publico conſtat, priuato hypothecario, licet anteriori præfertur, vt eſt tex. ſingularis *in d. l. ſcripturas, C. qui potior. in pignor.*

9 Et ratio eſt, quia ſcriptura priuata non probat contra tertium.

10 Fallit autem hoc, cum ipſa ſcriptura priuata eſt a partibus, & tribus teſtib. ſubſcripta. Sic Hip. Riminald. *conſi. ſuo 39. numer. 13. in primo.* Thom. Triuiſanus, *lib. 1. deciſ. 60. num. 8.* & alij. Item ceſſante omnis fraudis, & doli ſiniſtra ſuſpitione ad tradita per Ioannem, Gulierm. Guidobon. *aduocatione ſua 29. num. 17.* De hoc autem inferius loco ſuo plenius dicetur.

11 Fallit ſecundo, quando alijs coadiuuatur adminiculis, vt potè, quando continet veriſimilia, tunc enim probat etiam contra tertium, ſic poſt Bald. *in rub. C. de fide inſtrumentorum.* Corn. & alios Decian. *conſi. ſuo 18. num. 121. vol. 1.* Addo Euerar. *conſil. 470. numer. 7.* & d. Regneri *Sextin inter conſilia Vultei. conſi. 12. num. 29. in 2.* videndus tamen Menochius *conſi. 85. num. 10. cum ſequentibus.*

12 Declaratur quinto, vt præfata regula principalis præcipuè locum habeat, cum agitur de probanda morte alicuius. Sic præciſè poſt alios Marian. Soc. Senior *conſi. ſuo 104. num. 41.*

13 Item cum factum alienum enunciatur, vt poſt alios docet Prætcus *conſil. ſuo 44. nu. 6. cent. tertio.*

14 Et cum agitur de præſcriptione interrumpenda, prout eſt text. *in l. penultima, C. ne de ſtat. defunct.* iuncta gloſ. *in auth. offeratur, C. de litis conteſtat.* & tradit Salon. de Pace *conſi. ſuo 33. num. 10.*

15 Similiter cum tractatur de probãda ſolutione, ad latè tradita per Franc. Milanenſ. *deciſ. 13. num. 129. lib. 2.* item quando caret nomine, & cognomine ipſius ſcribentis, & pro quo ſcribitur ad tradita per d. purpuratum *conſi. ſuo 97. num. 2.* & ſic quando ignoratur cuius manu ſit conſcripta ad congeſta per d. Frederic. Pruckman. *conſi. ſuo 18. nu. 66. in 2.*

Et

16 Et vltimo loco, quando eſt producta in iudicio, non citata parte, prout docet Alfertius *allegat. ſua 9. numer. 3.* In his enim omnibus caſibus præcipuè ſcriptura ipſa priuata minimè probat.

17 Ampliatur autem principalis iſta concluſio varijs modis, & primo, vt procedat, licet eſſent multæ ſcripturæ priuatæ, & ſimul iunctæ, nam ideo minus non plenè probarent, ita Purpurat. *inter conſilia feudalia diuerſorum.* Lenord. a Lege *conſil. 29. num. 4. & conſi. ſuorum vol. 2. conſi. 462. nu. 7. ſequitur Botta conſi. ſuo 65. num. 25.*

18 Amplia ſecundo, vt prædicta regula vera ſit, licet ipſamet ſcriptura priuata fuerit confecta manu Notarij, Si tamen non habeat ſolennia ad ſcripturam publicam attinentia. Sic præciſè poſt Bal. Socin. Crauet. & alios, Maſcard. *concluſ. ſua 1300. num. 8. &* Pet. de Caball. *conſ. ſuo 155. nu. 10. & 11.* addo Flamin. de Rubeis *conſi. ſuo. 60. num. 2. in 2.* Videndus Stephan. Gratia. *deciſ. ſua Marchiana 104.* Addo Rot. Roman. *deciſ. ſua 76. num. 2. par. 1.* Vbi ampliat etiamſi ipſamet ſcriptura reperta fuerit in filcia, in qua ſolent apponi ſcripturæ authenticæ, adhuc enim ex ea probatio minimè inducetur, niſi alia adminicula concurrant. Adde etiam de mate[ria] [hu]ius ampliationis P. Rebuf. *in ſuo tractat. de Chyrographo, & cedularum recognitione nu. 8. cum ſeq. vbi pulchrè, & d. C. Tuſc. d. concl. ſua 26. numer. 11. cum ſequentib. addas quoque d. Symon de pretis interpretat. vltim. voluntatum u. 2. pag. 41. num. 20. cum ſeq.*

19 Amplia tertiò, nam ſcriptura facta ab Epiſcopo dicitur priuata, & per conſequens nullam fidem facit, quia nullo iure cauetur, quod [vi]m habeat publicæ ſcripturæ, *tex. in cap. cum à nobis.* Vbi Bald. expreſsè *in fine de teſt.* plus dicit, quod omnis ſcriptura regulariter eſt ſcriptura priuata, vt notatur, *in l. quaedam §. nummularios, ff. de edend. & ibi gloſſa.* Ideò ſi Epiſcopus propria manu ſcripſerit cautionem vſurarij, vel eius teſta[m]entum, vel collationem beneficij, illi ſcripturæ non credetur in præiudici[um] alterius, quia eſt ſcriptura priuata, vt aſſerit ibidem Bald. & inſtrumenta domeſtica ſine alijs adminiculis non probant, *l. inſtrumenta, C. de probationibus.* Sequitur Rebuff. *d. loco, num. 11.*

20 Amplia quarto, vt nec ſupremus Princeps facere poſſit, vt ipſi ſcripturę priuatę plena fides adhibeatur, reg. eſt *in c. 1. verſic. nam poſſumus, de fide inſtrum.* Sequitur Ripa, *in l. admonendi, num. 97. ff. de iureiur.* & Bertaz. *conſi. ſuo ciuil. 14. num. 16.*

21 Claudicat tamen hoc, ſi ex magna cauſa Princeps ipſe moueretur. ſic Ripa *prælicato loco,* Sequitur præciſè Riminald. iun. *conſi. 213. num. 7. & 8.* & Maſcard. *concluſ. ſua 181. num. 7.*

22 Item ſi per viam legis id determinarit, vel id ex poteſtate egerit abſoluta: tunc enim plena abſque dubio orietur probatio.

23 Nec ſanè mirum, quod enim Principi placet legis vtique vigorem habet, *§. ſed quod Principi, de iure naturali.* Sic in puncto Burſatus *conſi. ſuo 299. num. 18. in 3.* Vbi ampliat, vt tunc etiam probet in tertij præiudicium, quando Princeps ita vult.

24 Ampliatur quintò, vt nec ad vtilitatem fiſci, ſcriptura priuata debitoris fiſcalis, per quam profiteatur ſe creditorem alicuius tertij, fidem faciat. Tex. eſt *in l. inter chartulas, C. de conuenier. fiſci debitor. lib. 10. & in l. exemplo, C. de probationibus.* Sequitur pulchrè Cl. Eques D. Peregrinus *de iure Fiſci, lib. 6. tit. 1. num. 28.*

25 Hinc cum ipſe fiſcus agit contra aliquem, vti debitorem ſui debitoris, de illius debito plenè docere debet, nec ſufficit, quod in libris, ſeu chartulis debitoris fiſcalis, ille pro debitore reperiatur deſcriptus. Sic ob ſupradicta iura reſpondit idemmet Clariſs. & illuſtris Dominus Peregrinus, *dict. lib. 6. tit. 7. num. 27.*

26 Horum autem ratio ea, mea ſententia, poteſt eſſe, quia fiſcus in dubio vtitur iure priuati, ac communi, *l. eadem, de compenſationibus, l. cum vitioſè, de pignoribus,* cum pluribus concordantibus deductis per eundem Clar. Equitem Peregrinum *d. lib. 6. tit. 1. num. 3.*

27 Quin etiam peioris videtur conditionis ipſo priuato, prout duabus rationibus probat acutè Alex. Turramin. *in repetitione, l. non puto, de iure fiſci, cap. 2. num. 8. cum ſeq.*

28 Ampliatur ſextò, vt nec etiam priuata ſcriptura plenè probet, licet agatur de fauore pię cauſæ. Sic poſt Crauet. præciſè Maſcard. *concluſ. ſua 1300. num. 10.* vbi tali innititur rationi.

29 Non magis probat ſcriptura priuata, quam vox vi[ua], *c. licet ex quadam. de teſtib. & l. in exercendis, C. de fid. inſtrum.*

Immo magis ſtatur voci viuæ, quam mortuæ, *§. ſed ſi quis. auth. de inſtrumen. caut. & fid.* ſequitur Alex. *conſi. 132. num. 4. vol. 4.*

30 At in pia cauſa non eſt remiſſa ſolennitas iuris diuini, quod in ore duorum, vel trium ſtet omne verbum, *cap. relatum, & cap. cum eſſet, de teſtibus,* & communem dici Tiraquel. *de pia cauſa. priuileg. 1. ergo.*

31 Si non creditur viuæ voci vnus, fauore piæ cauſæ, nec credetur etiam voci mortuæ vnius ſcripturæ priuatæ. Sequitur hoc idem Rot. Roman. *deciſ. ſua 781. num. 15. in nouiſſ. par. 1.* & poſt Afflict. *deciſ. ſua 85. num. 6.* Flam. de Rubeis *conſil. ſuo 38. nume. 9. in 2.* vbi etiam ampliat, licet ſcribens publico fungeretur officio, ibique infinitos deducit. addo ego D. Frideri. Martini poſt hęc ſcripta viſum *in ſuo eleganti tract. de iure cenſuum. cap. 7. num. 13.* vbi firmat pro regula, ex priuatis ſcripturis neque ius cenſus, neque titulum, nec quaſi poſſeſſionem ipſius iuris cenſus probari, etiam ad fauorem loci pij, ibique plures concordantes deducit. eſt bene verum, quod hoc pluribus modis ſublimitat, de quibus ibi ſub numer is ſequentibus, adeundus quoque Cl. Aldouinus, *conſi. 26. num. 39. vbi pulchrè.*

33 Septimò ampliatur vt nec etiam probet ſcriptura priuata facta per modum atteſtationis, & fidei, quia adhuc dicitur priuata, & non probat. Sic præciſè poſt alios ill. d. C. Tuſcus *concl. ſua 26. num. 9. in litera S.*

32 Ampliatur octauò, vt hæc concluſio procedat, inter-

interueniente etiam partium voluntate, quod dicta priuata ſcriptura plenè probet.

33 Partium enim conuentione induci minimè poteſt, vt ſtetur priuatæ ſcripturæ alterius partis, vel alicuius tertij. Ita ſingulariter Innocent. *in c. cum P. Tabellio. poſt repet. de fide inſtrumen.* Roman. *conſil. ſuo 204. num. 4. & 205. num. 3.* Dec. *conſ. ſuo 612. ante numerum 6. in 2.* Decian. *conſ. ſuo 33. num. 110. in primo.* Hipp. Riminald. poſt plures relatos *conſil. ſuo 213. numer. 9. in ſecundo,* & alij. Addo Cl. Menoch. *conſ. ſuo 1. num. 328.*

34 Non defuere tamen, qui contrariam opinionē veriorem eſſe autumarũt, eam enim inter cæteros ſequitur Bald. *in l. de quibus, num. 17. ff. de legib.* omnium pulcherrimè, & elegantiſſimè Iaſ. *in repetitione l. admonendi, num. 102. 103. 104. & 105.* vbi hanc opinionem ſex validiſſimis fundamentis corroborat, vt per te videre poteris. Hanc eandem ſequitur quoque pulchrè Felyn. *in cap. 2. num. 13. de fide inſtrumentorum,* vbi quoque hanc ſententiam pluribus ſimilibus comprobat, & obiecta ex aduerſo reſoluit, ſequutus eſt etiam Cardin. Pariſ. *conſ. ſuo 68. num. 24 in 3.* Marſilius *in repetitione ſua Rub. C. de probationibus, num. 299. cum ſequentibus,* & præcipuè *ſub num. 302.* vbi Innocentium quoque pro contraria allegatum, hanc eandem ſequi ſententiam acutiſſime demonſtrat. Addo Crauett. *conſ. ſuo 939. num. 12. in quinto, & de antiquitat. in verbo, viſa de verbis enunciat. num. 26. & 27* Videndus quoque Vaſquius *lib. 2. ſuarum controuerſ. vſu frequen. c. 29. num. 1. circa mediam, per totum,* vbi latè, & pulchrè diſcutit hunc articulum.

35 In tanto Harum opinionum anfractu, arbitror ego hanc poſteriorem ſententiam veriorem eſſe, quam etiam v[illegible] receptiorē, & æquiorem ſequutus eſt Ioa[illegible]. Beroſ. *in d. l. admonendi, nu. 973. cũ ſeq.*

36 Si enim priuata ſcriptura regulariter fidem nõ facit, illud principaliter eſt inductum fauore ipſarum partium, prout conſiderat. Iaſ. *in d. repetitione l. admonendi, num. 101. in fin.* ergo

37 Huic fau[illegible]i debent partes poſſe renunciare, *ad l. ſi quis in co[illegible] ſcribendo. C. de pactis.* Hinc plura videmus in ſim[illegible].

38 Et primò, quod teſtes aliàs inhabiles, poſſunt ex conſenſu partium validari. Sic Ioan. Andr. *in additionibus ad Speculator. titu. de teſte, §. ſæpe, in prima additione,* Butr. & Imol. *in c. cum dilectus, de ōſuet.*

39 Secundo, quod atteſtationes inualidæ factæ. v. g. tempore feriarum, dum tamen non ſint feriæ in honorem Dei, poſſunt ratificari cõſenſu partium, Innocentius *in cap. cum cauſam, ext. de teſtib.* Salyc. *in l. ſi quis teſtam. C. eodem, de teſtib.* Rom. *conſ. ſuo 104.* Et nouiſſimè Carrocius *de iuramen. lit. deciſiu. q. 5. nona quæſtionis principalis, num. 24.*

40 Tertiò, quod ſemiplena probatio ex conuentione partium poteſt effici plena. Roman. *conſil. 204. in col. 2. in princ.* vbi allegat Speculator. *in tit. de teſte. § reſtat, verſ. 24.*

41 Quartò, quod ſententia nulla poteſt ipſarum partium conſenſu effici valida, vt valeat in vim pacti; ita gloſ. communiter approbata *in l. 3. C. com. vtriuſque iud.*

42 Quinto, quod valet pactum initum a partibus, quod ſtetur dicto alicuius teſtis, etiam non iurati, vt per Bartol. *in l. Lucius, in fine, ff. de fideiuſſor,* & per Bal. *in l. in bonæ fidei, in penultima columna, C. de rebus credit.* plures concordantes adducit, & ſequitur Carroc. *de iuramento lit. deciſorio d. q. 5. num. 17.*

43 Sexto, & vltimo, quod ſtetur dicto vnius tãtum teſtis, & quod vnus plenè probet inter ipſas partes. Sic plurimi, quos refert, & ſequitur Gabri. *lib. 1. tit. de teſtib. concl. 1. num. 31.* Addo Viuium *opinione ſua 942. num. 1. & per totam,* vbi infinitos propemodum deducit Maſcardum *concl. ſua 11. num. 12.* & Carroc. *d. tract. præcitata quæſt. 5. num. 11. & 12.* vbi ampliat etiam ſi talis teſtis eſſet infamis, per partes enim approbari poteſt, ibique deducit Angel. & Crotum, *de teſtib.* Videndus quoq. Vaſq. *præcitato cap. 29. num. 4.* vbi poſt infinitos relatos hanc opinionem communem eſſe teſtatur.

44 Vlterius hanc eandem ſententiam tali ratione confirmo.

Nemini dubium eſt valere conſuetudinem, ſeu ſtatutum per quod priuatæ credatur ſcripturæ. Sic infiniti, quos longa ſerie refert, & ſequitur Crau. *d. verſ. Viſa, de verbis enunciatiuis, num. 27. & 28.* adde ſtatuto etiam vali[illegible]è induci poſſe vt ipſa priuata ſcripturam paratam executionem habeat, prout tradiderunt nonnulli, quos retulit, ac ſequutus eſt D. Ioſeph. Cumia in ritum 18. magnæ curiæ Regn. Siciliæ *num. 91.*

45 Si valet ſtatutum, per quod datur plena fides ſcripturæ priuatæ, a fortiori valere debet pactum, quoad præiudicium ipſarum partium, plus enim poſſunt partes in re propria, & ad earum præiudicium, quàm ſtatutum, ita probatur *in l. finali, §. fin. C. de tempor. appellation.* [illegible] *cap. venientes, de iureiur.* & Hanc eandem ſententiam ſequutus eſt quoque P. Rebuffus *d. ſu. tract. num. 40. & 44.* vbi tamē ſubdit eam non procedere, quando ipſamet ſcriptura priuata non eſſet ſolenniter cõfecta vt quia non eſſet ſubſcripta & à partibus, & a teſtibus, vel alic eorum nomine, & latius, vt per eum, de qua tamen re valde dubito, ſtante ipſarum partiũ conuentione ac placito.

46 Amplia, vt a contrahentibus ſiue partibus, iniri etiam valide conuentio poſſit, vt ſcriptura aliqua merè priuata in vim publici valeat documenti, veluti ſi dicatur. *E voglion dette parti, che queſto ſcritto benche priuato, habbia forza, quanto vn'inſtrumento publico.* Sic præcisè poſt plures relatos Decian. parum ſibi conſtans *conſ. ſuo 11. numer. 158. in primo.* Hipp. Riminal. *conſil. ſuo 612. num. 34. in ſexto,* Eruditiſſimus Odd. *conſilio ſuo 100. num. 23. in primo.* & plures alij, addo Iulium Cæſarem Ruginel. *Practicarum quæſt. cap. 7. per totum,* vbi latè de hac materia, D. Hectorem Felicium *in ſuo tract. de ſocietate cap. 29. num. 84. cum ſeq.* vbi pulchrè, & D. Rutgerum Ruland. *de Commiſſionibus lib. 5. cap. 9. nu. 4. in litera C.* adnectendus eſt etiam Cl. Farinat. *in ſuis deciſionibus nouiſſimis.* Rotæ Romanæ *deciſ. 98. per totam,* & hæc eſt recéptiſſima concluſ.

47 Quidquid dixerint Papponius *conſil. ſuo 48. nu. 16.* Carroc. *dicto tractatu citata quæſt. 5. numer. 19.*

Cotta

Cotta in ſuis memorabilibus in verſic. pactũ quod
credatur poſt non nullos ibi relatos, *Borgninus Ca-
ualcanus par. 2. deciſ. ſua 27. nu. 18.* & nouiſſimè Poly-
dot. Ripa, *obſeruatione ſua 336. num. 2. & 3.*
48 Sed ad excindendas omnes, & quaſcumque dif
ficultates, quæ obijci poterant cogitabam, ſi hæ di
uerſæ Doctorum opiniones fœdere diſtinctionis
ita conciliari poſſent.
49 Aut voluntas, vt conuentione partinm priuata
ſcriptura plenam inducat probationem quoad
50 omnes, aut inter ipſas tantum partes. Si primò,
quia partes facere minimè poſſunt, vt priuatis ſcri
pturis plena fides quo ad omnes adhibeatur, pro-
cedat prima opinio, Innocentij videlicet & ſequa
51 cium. Si vero ſecundò, ideſt vt inter ipſas ſolum-
modò partes fidem faciat, procedat poſterior no-
ſtra ſententia. Sic quoque videtur diſtinguere Ioã
nes Botta *conſ. ſuo 65. num. 21.* Vaſquius *ſupra cita-
to c. 29 nu. 6. verſi. Sed reſponde*, & Maſcard. *concluſ.
ſua 1300. nu. 14.* Et in terminis, quod priuata ſcri-
ptura fidem faciat inter eaſdem partes poſt Bald.
in Rub. C. de fide inſtrum. ſcribit Grat. *conſi. 122. nu.
5. in ſecundo.*
52 Hac eadem diſtinctione videntur quoque con-
ciliari diuerſæ illæ Deciani, & Papponij opinio-
nes; nam aut volumus, vt priuata ſcriptura vim pu
blici habeat documenti, quoad ipſas tantum par-
tes, aut quoque in præiudicium tertij.
53 Si primò procedat prior opinio, videlicet De-
ciani, & aſſeclarum; Si ſecundò locum habeat po-
ſterior Papponij. Ita quoque videtur ex profeſſo
diſtinguere Decian. ipſe *ſupra citato nu. 158. in fine,*
& Odd. *d. conſil. 100. nu. 24.*
54 Aliter etiam conciliari poſſent, videlicet, ſi di-
ceretur, quod primæ Doct. opiniones procedant
in ſcriptura iam facta, reliquæ verò duę contrarię,
in facienda. Sic poſt Alex. *conſil. ſuo 114. in 4.* diſtin-
guit Dec. *in c. 2. num. 17. de fide inſtrument.* ſequitur
Maſcard. *d. concluſ. 111. num. 18. & 19. ſatis.* Adeas
quoque C. Tuſcum *d. concl. 26. num. 22. cum ſequen-
tibus.* Aliter etiam conciliat d. Caualcan. *d. nu. 18.
cum ſeq. vide per eum.*
Extẽditur primò, vt idẽ iuris exiſtat, licet pro-
ducatur ſcriptura, in qua quis aſſerat ſe eſſe debi-
torem putà Mæuij in centum: nam ex ea probatur
ſolummodo confeſſio, non autem debitum. Sic e-
legãter poſt alios Cl. vit. D. Petrus de Caball. *conſ.
ſuo 121. num. 19. in ſecundo.*
55 Ampliatur vltimò, vt nec ex ipſa ſcriptura pri-
uata, ſemiplena oriatur probatio. Ita Bar. *in d. l. ad-
monendi*, ſequitur in ſpecie Bertazol. *conſ. ſuo crim.
291. num. 16.* & poſt Iaſ. Alexan. & alios Maſcard.
d. concluſ. 111. numer. 2. & eſt veriſſima opinio teſte
Cardin. Alban. in ſuis Lucubrationibus ad eũdẽ
Bart. *in d. l. admonendi, num. 16.*
56 Non omittendum eſt tamen, haud defuiſſe, qui
contrariam hac in re ſequuti fuerint opinionem.
Inter ceteros autem adeſt ipſemet Bart. ſibi con-
trarius, *in l. ſcripturas, in fine, C. qui potiores.* cui ſenten
tiæ adhæſit quoque Ludolph. Schrader. *in repetitio
ne d. l. admonendi, nu. 253.* & videtur quoque aſſenti-
ri Maſcard. & ipſe, *quæſt. ſua 13.* vbi ſcripturam ip-
ſam priuatam inter ſpecies inſerit ſemiplenæ pro-
bationis. id quod etiam facit Iodoc. Damhuder.
in ſua Praxi rerum ciuil. c. 180. num. 4.
57 Mouetur ipſe Schrader. per text. *in l. inſtrumenta
domeſtica, C. de probation.* argumento a contratio
ſenſu deducto, & arguit ſic.
Dicitur in illa lege, quod inſtrumenta domeſti
ca ſola, ſi non alijs adminiculis adiuuentur, ad
probationem non ſufficiant: ergo a contrario ſen
ſu iuncta alijs adminiculis probationem inducẽt,
58 & plenam. Verba enim in ambiguis ſunt ſemper
in pleniori, ac potentiori ſignificatu capienda,
l. 4. §. toties, ff. de damno infecto.
59 Et appellatione probationis venit abſque du-
bio plena probatio. Afflict. *deciſ. ſua 272. num. 3.* Et
poſt plures relatos Granutius *Theoremat. ſuo 15.
num. 31.*
60 Si ſic eſt, ergo abſque alijs adminiculis de per
ſe ſemiplenam probationem inducent, alioquin
enim accedentibus alijs adminiculis plenè non
probarent; quod eſt contra text. & per conſequẽs
redditur falſa ſupradicta ampliatio.
61 Hoc tamen fundamento minimè obſtante, a
priori ſententia vti veriori, ac communiori rece-
dendum minimè arbitror.
62 Nec officit tex. *in d. l. inſtrumenta domeſtica.* Reſp.
.n. cum Hugon. Donell. ibi, illam legem neutiquã
loqui de quacumque ſpecie ſcripturæ merè priua-
tæ, ideſt apocha, ſeu ſingrapha, ſed de alijs ſcriptu-
ris domeſticis, quas quis ſibi priuatim confecit, &
de domo ſcriptas profert; hæ enim ſcripturæ ſunt
illæ, quæ in totum pro eo, qui ſcripſit, fidem non fa
ciunt, ſunt namque domeſticum teſtimonium, &
nullus in re ſua eſt idoneus teſtis, *l. nullus, de teſti-
bus, & l. 2. C. eo.*
63 Pręterea nominatur ibi priuata teſtatio, ſeu an-
notatio, ſub quo quidem nomine continetur ſcri-
ptura priuata, qua quis memoriæ cauſa, reſtatur in
libris ſuis, aliquid factum eſſe, vel quid ſcribit,
quod notatum velit, *l. pen. qui teſt. fac. poſſ.*
64 Huiuſmodi autem priuatæ teſtationes, & anno-
tationes ſunt, vt ſi quis ita ſcribat: Memineris me
eo die vendidiſſe fundum Tuſculanum Titio, pre-
cio 100. florenorum, quam ſummam ille mihi &c.
Item nota me illo die 100. mutuò dediſſe Titio,
& ſimilia. & dicitur in eo text. nullam earum ſcri-
pturarum domeſticarum, pro eo, qui ſcripſit, fidẽ
facere, quia nullus ſit idoneus teſtis in re ſua. Sed
additur circumſcriptio illa. Niſi res alijs admi-
niculis adiunetur.
65 Pręterea conſidero, quod in caſu dictę leg. nul-
lo modo elici poteſt, quod illa inſtrumenta dome
ſtica de per ſe abſque alijs adminiculis ſemiplenã
inducant probationem. Si enim inducerent, poſ-
ſet abſque dubio proferens, petere ſibi iuramentũ
deferri in ſupplementum, & ita quicquid ſibi li-
buerit, obtinere, abſque eo, quod alia adminicula
intercederent, quod eſt contra dictum textum.
Quinimo quod in caſu dict. leg. nullus gradus
probationis, nullaque penitus fides ad fauorem
annotantis oriatur, pulcherrimè tenuit Rot. Ro-
mana in nouiſſimis, *deciſ. 781. per totam vol. 1.*

Acce-

66 Accedit vltimo loco legem illam nullo modo intelligi poſſe de ſcriptura merè priuata, prout eſt apocha, & ſyngrapha, quam Græci vocant, ἰδιόχειρον. nam aut confitetur a debitore, aut negatur.

67 Si confitetur, tunc ſumus in comperto, plenam ex ipſa cōfeſſione probationem induci, nec opus eſſe, quod alia adminicula intercedant, *ad l. generaliter, C. de non num. pecu*

68 Si verò negetur, tunc partes proferentis ſunt vt ipſam probet; aſſerenti enim incumbit onus probandi, *ad l. qui accuſare, C. de edend.*

69 Concludamus ergo cum Communi, quod ſcriptura merè priuata, nec etiam ſemiplenam inducat, quam quoque ſequitur Crau. *de ant. tēp. par. 1. §. viſo de verbis enunciatiuis, num. 7. & Purpur. in d. l. admonendi. num.* 182. vbi ampliat hoc etiam procedere, licet teſtes in ipſa ſcriptura priuata deſcripti eſſent, & viuerent non tamen ad eam recognoſcendam prouocarentur.

Coarctatur autē principalis dicta regula quod videlicet ſcriptura priuata de per ſe, nec plenè, nec ſemiplenè probat varijs modis.

70 Primus eſt, ſi illa quidem ſit longo tempore inter partes obſeruata: adeò enim per vſum, & obſeruantiam longi temporis roboratur, vt valeat, & tranſeat in fidem veri. *ad text. in l. cum de in rem verſo. ff. de vſuris.* Sic in ſpecie poſt Tiraquel. Vaſq. & alios Bertazol. *conſ. ſuo cr min. 147. num. 14. vol. 1. & 110. ciuili, num. 34.* pulchrè Crau. *de antiq. temp. in verſ. quartò limitatur, num.* 14. & 15. *cum ſequen.* vbi quoque quomodo id intelligatur, eleganter declarat. Addo Maſcard. *concluſ. ſua 1300. num. 19. cum duobus ſequen.* Menoch. *conſil. ſuo 508. num.* 20. Ill. d. C. Tuſcum *d. concl. ſua 26. num.* 100 Hector. Felicium *alleg. ſua 11. num. 30. par.* 1. & nouiſſimè Clar. Equitem D. Peregrinum *conſ. ſuo 64. num. 19. vol. 1. & conſil. 48. num. 8. vol. 4.*

71 Exemplum autem poteſt eſſe: Si ſcriptum ſit in quadam ſchedula priuata, Seium vendidiſſe fundum Titianum Caio, illeque fundus vigore tenoris illius ſcripturæ ab emptore Caio poſſeſſus fuerit, etſi enim conſtet ſcripturam illam ſollemnem non exiſtere, eluceſcit tamen ex eadem veritas facti longo tempore obſeruata.

72 Nec ſanè mirum; Cuiuslibet enim ſcripturæ defectus, propter longi temporis obſeruantiā ſanatur; Sic poſt Crauet. Becciū, & alios, Bertazol. *conſ. ſuo criminal. 431. num. 13. in ſecundo.* Addo Cephal. *conſ. ſuo 304. num. 76. in 251 num. 90. & in 294. num.* 24. Videndus quoque Cl. Menoch. *conſil. ſuo 423. nu. 21. & 22.*

73 Quinimo ipſa longi temporis obſeruantia facit, vt inſtrumento aliàs minus ſollemni, & inualido plena fides adhibeatur. Sic Crauet. poſt alios *conſil ſuo 65. num. 11. 101. num. 4. & 277. num. 2.* Becc. *conſil. ſuo 104. num.* 26. Et Ioſeph. Ludouic. *concluſ. ſua 38. illat. 4. & 117.*

74 Nec eſt opus, quod dicta obſeruantia longiſſimi temporis extiterit, vt poſt multos relatos ſubijcit idem Bertazol. *cit. conſil.* 431. *num.* 12. nec minus, quod ſit præſcripta, ſed ſufficit, ita fuiſſe obſeruatum. Felicius poſt alios. *d. obſeru. 11. n. 31.*

75 Amplia, vt ex iſta priuata ſcriptura fides oriatur nedum inter partes, ſed etiam contra tertium, id quod eo magis procedere, cum ipſamet pro publica in iudicio producta fuerit, & habita. Doct. noſtri paſſim ſcripſere. Sic præcisè Crau. Maſcard. & alij *ſupra nol. locis.*

76 Secundus principalis caſus eſt, cum agitur de modica ſumma; tunc enim ipſi priuatæ ſcripturæ plenè creditur. ſic poſt Abbat. Iaſ. Dec. & alios, Pancirol. *conſil. ſuo 131. num.* 24. Addo Maſcar. *concluſ. ſua 399. num.* 4. vbi id præcipuè ampliat in antiquis.

77 Tertiò principaliter fallit, quando ipſa ſcriptura priuata recipit aliquod fomentum, vel ſupplementum, ex quo fit authentica, ad tradita per Preterm *conſil. ſuo 106. num. 30. in primo*, & eſt ſuffulta adminiculis; eo enim caſu plenam procul dubio probationem inducit: ſic præcisè inter alios Hippol. Riminal. *conſ. ſuo 52. num.* 112. vbi quoque pro cōfirmatione cōſiderat, quod in omni cauſa tam
78 ciuili, quàm criminali ex pluribus indicijs, ac præſumptionibus, plena, ac perfecta inducitur probatio, gloſ. in l. tertia, §. eiuſdem, ff. de teſtib. cum cōcordantibus per eum deductis. addo Cæphal. *cōſ. ſuo 608. num. 58. & 59.*

Hoc idem ſequutus eſt etiam Crauet. *conſil. ſuo 613. num. 14. & 701. num.* 12. Flaminius de Rubeis, poſt plures relatos, *conſil. ſuo 8. n. 13. in primo.* Decian. *conſi. ſuo 11. num. 121. in primo*, & nouiſſimè Farinac. *conſil. ſuo criminal. 70. num. 59. & 61.* addo Rotā Rom. *deciſ. ſua 813. num. 2. & 3. vol. 1. & 227. n. 3. in 2. in nouiſſ. & D. P. Gilkē. in l. rationes, n. 5. in fine, C. de probationibus:* adnectendus etiā d. Hector Felic. poſt hæc edita viſus, *allegatione ſua 44. num. 6. par. 3. vbi nonnullos alios concordantes deducit.*

79 Adminicula autem poſſunt eſſe, & primò, quando ſcribens eſt vir bonæ opinionis, ac famæ, & ſolitus ſemper ſcribere veritatem. ſic poſt alios Gozad. *conſil. ſuo 11. num.* 18. & Pancir. *conſ. ſuo 71. num. 7. vol.* 1. & eſt veriſſima concluſio.

80 Quidquid dixerit Mazzol. *conſil. ſuo 106. n. 43.*

81 Item quando eſt vir legalis, ſummaque præditus nobilitate, ac integritate. Socin. *conſilio ſuo 186. num. 16. in* 2. & poſt Guid. Pap. & Boetium in ſuis deciſionib. Decian. *conſil. ſuo 11. num. 136. in primo.* addo Cl. Menoch. *conſil. ſuo 402. num. 48.*

82 Secundò, quando continet ipſa ſcriptura priuata veriſimilia. ita Bal. *in l. 1. C. de edendo*, Alex. *conſil. 54. col. 2. ver. confirmo lib. 2.* Salon de Pace, *conſilio ſuo 2. num 48. in primo*, & poſt infinitos relatos, Hippolyt. Riminal. *conſil. ſuo 39. num. 18. in primo.* addo Rotam Roman. *deciſione ſua 375. num. 5. p. 1. in nouiſſ.*

83 Tertiò, quando eſt iuramento roborata, quo caſu habet etiam exequutionem paratam; vt poſt alios tradit Seraphin. *de Priuileg. iuramen. priuil. 77. num.* 18. & poſt multos relatos Carol. de Graſ. *de exceptionibus in præludijs num.* 78.

Alia etiam adminicula deducit Menoch. *d. cōſ. ſuo 402. num. 49. & 50.* vide per eū: adeundus quoque Bald. *in l. inſtrumenta num. 4. C. de probationib.*

84 Coarctatur quartò, quando is, cōtra quem ipſa priua-

priuata ſcriptura producitur, eam ſua manu confectam diffiteri minimè veretur, tunc.n. contra eũ plenè probat. Text. eſt notabilis *in l. Pubua, §. fi. ff. depoſit. in §. ſi quis igitur, in verſic. ex ea, quod profeſſus nõ eſt, in auth. de inſtrum. caut. & fid. & in Authent. Cõtra qui propriam. C. de non numer. pecun.* cum concordantibus deductis per Petrum Gilken. *in l. inſtrumenta, num. 4. C. de fide inſtrum. & ſequuntur communiter Doct. in d. l. admonendi. Iaſ. in repet. num. 88. verſ.* primus caſus, Caccialup. *n. 159.* ſequitur quoque Felin. *in c. 2. num. 11. verſ. 5. limita, vbi etiam* Decius *num. 9. de fide inſtrum.* Mod. Pariſ. in ſuas conſuetudines Pariſiẽſes *tit. 1. §. 8. num. 16.* P. Rebuff. in ſuo tract. de chirographorum, & cedularum recognitione, *num. 25. & 26.* vbi tamen ſubdit hoc procedere, quando expreſsè eam confiteretur, ſecus ſi tacitè, puta tacendo. niſi tamen eſſet contumax, & latius vt per eum. Marian. Socin. *ſen. cõſ. ſuo 8. num. 2. in 5.* vbi infinitos deducit, & ex recentioribus D. Maſcard. *Concluſ. ſua 109. num. 1. & 2. & 111. num. 20.* Addo Scacciam *c. 11. inferius allegãdo n. 33.*

85 Et ratio quoque eſt in promptu: creditur enim abſque dubio contra ſe, *l. de aetate §. 1. ff. de interrog. action.* cum concordantib. deductis per Martinum Vraniũ *conſ. ſuo 57. num. 17. in 2.* & nulla eſt maior probatio, quam proprij oris confeſſio, & ceſſat cõtrouerſia, & diſſenſio, vbi eſt partium concordia, & conſenſus. Scaccia *praecit. loco.* Adde Hippolyt. Riminald. *conſ. ſuo 127. num. 1. & 2.* vbi pulchrè.

86 Ampliatur Primò iſta Limitatio, vt procedat, licet ipſemet debitor, qui apocham contra ſe productam manu propria ſcriptam eſſe faſſus eſt, neget poſtea in ea cõtenta eſſe vera, adhuc enim plena contra ipſum inducetur probatio. Sic praeciſè Caſtrenſ. *in d. l. admonendi, & ibidem* Caccialupus *num. 58. verſ. tertia Concluſio.* & nouiſſimè Ioachim Beuſt. *in repetit. eiuſdem l. num. 943. cum ſequentib.* Sequitur poſt infinitos relatos Vranius *conſ. ſuo 13. n. 1. in ſecũda*, vbi in ſimili deducit, quod priuata ſcriptura debitoris, quam fatetur per ſe confectã, aut mandato, ſeu conſenſu ipſius ſcriptam, ſi continet intentionem producentis, cõtra eumdem debitorem, licet talem intentionem neget, plenè nihilominus contra ipſum probat. Addo Cephal. *conſil. ſuo 562. num. 9.* & *685. num. 1.* & Maſcard. *Concl. ſua 109. num. 9.* Vidẽdus quoque D. Scaccia *de Iudicijs cauſarum ciuil. lib. 2. c. 11. num. 83.* vbi pulchrè & Rebuff. *pracit. tract. num. 27.* vbi ponit Regulã, quod per recognitionem chirographi probatur etiam debitum, adeo quod confitens chirographum eſſe ſcriptum à ſe, etiam de debito plenam fidem facit. Vide per eum.

87 Et haec eſt veriſſima Ampliatio, quidquid dixerint Salicet. Ripa, & alij, per eumdem Maſcar. relati, *cit. Concluſ. 109. num. 8.*

88 Nota tamen per illam confeſſionem minimè tolli, quin ipſemet debitor qui taliter faſſus eſt, probare poſteà poſſit, quod aſſeruit, videlicet, ſcripturam illam minimè veritatẽ continere: ſic enim in fortioribus terminis dicitur de publico inſtrumento, quod licet faciat probationem probatam, poteſt tamen probari contrarium, *l. cum precibus, C. de probat.* Bart. *in l. 1. §. ſi quis neget, Quemadm. teſt. aperiantur cum ſuis concordantibus.* Sic in facto conſuluit Cephal. *d. conſil. ſuo 686. in primo dub. vol. 5.* Eſt benè verùm, quod contra ipſum inſtrumẽtum publicum aptiſſima requiritur probatio, *cap. cum Ioannes, de fide inſtrum.* pulchrè Clariſs. D. Farinac. *deciſ. ſua Rota Rom. 317. in nouiſs. num. 5.* Vide tamẽ inferius ſcripta *ſub num. 120.*

89 Sed hic pulchra ſuſcitatur quaeſtio: Pone, debitorem interrogatum confiteri ſcripturam illã priuatam, apocham puta, manu ſua fuiſſe confectam, ac ſubſcriptam, ceterum quantitatem in ea contẽtam ſe ſoluiſſe: dubitatur hic, an ſtante iam dicta confeſſione ſic qualificata, apocha illa contra ipſummet debitorẽ exequutioni demandari poſſit?

90 In huiuſmodi difficultate Cl. Menoch. *lib. 2. de arbitr. Centur. 1. Caſu 93. num. 21.* & latius P. Auguſt. Morla. *de fide inſtrum. d. q. 3. num 8. cum duob. ſeqq.* ſentiunt pro negatiua, debitorem ſcilicet qui ſic qualificatè apocham illam confeſſus eſt, nullo modo propter eam condemnandum eſſe.

Mouetur Morla inter ceteros, *ſub num. 9.* tali ratione.

91 Confeſſio qualificata continens vnum factum, debet ſemper cum ſua qualitate acceptari, & ita qui acceptat partem cõfeſſionis pro ſe, debet etiã acceptare contra ſe, quando tamen in connexis facta eſt confeſſio: niſi contra confitentem adſit iuris praeſumptio, vt in eo, qui confitetur ſe occidiſſe hominem ad ſui defenſionem. Text. eſt *in l. cum quaeritur, de adminiſtr. tut. in l. etiam, §. 1.* de minoribus, cum concordantibus deductis per Zangerum, *de except. par. 3. c. vlt. num. 44.*

De materia confeſſionis qualificatae, quando ſcilicet poſſit in parte acceptari, & diuidi, vel nõ. *latè Card. Tuſc. concl. in l. 623. in litera C. per totam.* & D. Hercules Mareſcotus Variarũ Reſolutionum *lib. 2. cap. 45.*

92 Sed confiteri debitum, & ſolutionem inde ſequutam, ſunt coniuncta, & connexa, quae ex continentia factorum ſeparationẽ minimè recipiunt, vt reſoluit Bart. per eumdẽ adductus licet de hoc nec verbum quidem, *in l. Aurelius, §. idem quaeſijt, num. 2. de liberat. legata.* & Menoch. *d. num. 21.* ergo confeſſio illa cum ſua qualitate per actorem acceptanda erit, & ſic poſteà minimè poterit actione aliqua contra ipſum reum iam cõfeſſum experiri.

93 Ego autem (vt apertè meam hac in re promam ſententiam) arbitror viros illos alioquin clariſſimos, in errorem maximum lapſos, contrariamq. opinionem proculdubio veriorem eſſe.

94 Et conſidero, quod debitor fatendo apocham illam manu ſua fuiſſe confectam, abſque dubio communit intentionem ipſius actoris, & tacitè ſaltem fatetur ſe antea debitorem extitiſſe: cum autem ſubijciat poſteà ſe ſoluiſſe, volens per huiuſcemodi exceptionem ipſius creditoris actionem infirmare, nemini dubium eſt, quin ipſi reo probatio illius exceptionis iniungenda ſit. cum enim
95 in ſua illa exceptione, actor euadat, proculdubio ad eam probandam ipſum teneri apertè conſequitur, *ad l. 2. & l. ab ea parte, iuncta l. in exceptionibus,*

de

de probationib. latiſſimè proſequitur Maſcard. *Concl. ſua 686. per totam.*

96 Si ſic eſt, ergò ipſe debitor ità qualificatè reſpõdens, nec ſolutionem ipſam aliter probans, iuxta contenta in ipſa ſcriptura per eum iam confeſſa, omninò condemnandus erit.

97 Adde ſolutionem eſſe facti, *l. quingenta, de ſolutionibus*, latiſſimè Maſcard. *Concluſ. ſua 1324. numero 1. & 2.*

98 Facta autem minimè præſumi, niſi per allegantem probẽtur, adeò notum eſt, quam quod notiſſimum, *vulgata l. in bello, §. facta, de captiuis.*

99 Suffragatur tertio loco: nam ita tenet Accurſ. *in l. ſi quidem, C. de exceptionibus*, quem communiter omnes ſequuntur, teſte Boerio, *Deciſ. ſua 243. num. 2.* vbi pariter quamplures adducit, & itaquoque prout teſtatur Morla *d. q. 3. num. 10. in fine*, ſeruatur in praxi.

Et hac opinione retenta, non officit fundamẽtum Morlæ.

100 Reſpondeo enim, negando minorem, videlicet, confiteri debitum, & ſolutionem inde ſequutam, eſſe coniuncta, & connexa, vt ex continentia factorum ſeparationem minimè recipiant.

101 Arbitror enim ego, talem confeſſionem, de qua ſupra, omninò continere quid ſeparatum, & duos complecti articulos diſtinctos, & ita poſſe vnum approbari, & alterum reprobari.

Et quod hoc verum ſit, probo tali facto.

102 Illa in iure noſtro dicuntur, ac proprio nomine nuncupantur connexa, quæ ſeparari minimè poſſunt, vt dicitur de iure patronatus ſpiritualitati annexo.

103 Quæ ad vnum finem tendunt, & ſub vna ſpecie continentur, & quorum vnum ſine altero ſtare minimè poteſt, quippe, quod vnum dependeat ab altero. Item quando vnum eſt conſequens alterius.

Sic ex multorum Scribentium ſententia docuit latiſſimè ipſemet Menoch. *d. lib. 2. Centur. 1. Caſu 95. per totum.* Addo Crauet. *conſil. ſuo 232. num. 2.* vbi docet illud dici connexũ, quod alteri ita connectitur, & adhæret, vt neceſſariò ex eo ſequatur, ſiue in antecedens, ſiue in conſequens neceſſariũ, & ibi plura deducit.

104 Si ſic eſt, ergo iſta duo, videlicet confeſſio debiti, & deinde ſolutio ſequuta, nullo pacto connexa dici poſſunt: hæc enim ad vnum, & eumdem finem minimè tendunt: confeſſio enim tendit ad obligandum, ſolutio verò ad liberandum, ſub vna ſpecie nullo pacto cõtinentur, vt patet ex toto tit. *de actionibus, & obligationibus*, & ex tit. *de ſolutionib.* Vnum ſine altero proculdubio ſtare poteſt, & vnũ non eſſe cõſequens alterius, nullus eſt, qui eat inficias, ergò.

105 Quinimò expreſsè dici poſſunt capitula ſeparata, cum vnum non veniat ad alterius determinationem, ad tradita per Bart. *in d. §. idem quæſita in fine.*

Et hæc ſufficiant. Alia pulchra de hac materia, vide per Menoch. *d. lib. 2. Centur. 1. ſupra cit. Caſu 93.* Boer. *d. quæſt. ſua 243.* Zangerum *de exceptionibus, d. cap. vlt. par. 3. num. 42. cum ſequentib.* Fuulu Pacianum *de probationibus, lib. 1. cap. 23. & 25.* & nouiſsimè per Cartocium *de iuramento lit. deciſor. q. 1. 11. quæſtione principali, per totam.* Addo Vincentium Mancinum *in ſuo tractatu de Confeſſione, cap. 1. num. 23. cum ſequentibus.* vbi omnium pulcherrimè. Videndus quoque eruditiſſimus D. Scaccia *d. cap. 11. num. 88. vſque ad 103.* vbi an confeſſio aduerſarij poſſit pro parte acceptari, & pro parte non, omnium, quotquot ſcripſerunt, exactiſſimè diſceptauit. Adnectendus eſt etiam D. P. Gilken. *in l. inſtrumenta, num. 43. cum duobus ſequentibus C. de probationibus.*

106 Obſeruandum ſecundò principaliter, ſupradictam fallentiam procedere, modò tamen cauſa in ipſa ſcriptura inſerta ſit, alioquin tamquam indiſcreta, & ſine cauſa, effectum aliquem probationis contra ipſummet confitentem minimè operaretur, *ad l. cum de indebito, ff. de probationibus, cũ ſuis concordantibus deductis per* Schuuart Zenthaler. *in repetitione l. magnam, C. de contrahenda, pag. mihi 745. num. 8. & 9.* omnium latiſſimè, & elegantiſſimè Maſcard. *Concluſ. ſua 347.* vbi de hoc vſque ad ſatietatem diſcutrit, docendo quando, & in quibus caſibus ipſa ſcriptura, licet ſine cauſa, probet contra debitorem confitentem. Addo poſt hæc ſcripta, Ioachimum Beuſt. *in repetitione d. l. admonendi, num. 945.* & Cl. D. Petrum de Caball. *conſ. ſuo 123. num. 16. in ſecundo.* vbi tradit, quod confeſſio facta ſine cauſa, inefficax eſt, etiã inter mercatores, nec probat contra confitentem, & ſubnectit etiam, quod non ſufficit cauſa niſi ſit veriſimilis, & latius, vt per eum.

107 Claudicat tamen hoc, quando niſi adeſſet inſertio cauſæ, inſertum tamen eſſet iuramentum, ipſum enim ſufficere, cum vim cauſæ habeat, poſt Marſil Socin. Roman. Barbat. & alios, docuit Maceratenſis *lib. 2. variarum reſolutionũ, reſolutione vlt. caſu 33. circa princ.* & ſequutus eſt d. Caualcan. *d. deciſ. ſua 27. num. 66.* vbi infinitos alios concordantes deducit.

108 Non ignorandum Tertio principaliter, ſupradictam fallentiam locum quoque ſibi vendicare, etſi agatur de crimine probãdo, pœnaq; pro ipſo imponenda, & de eo, qui faſſus quidẽ ſit apocham fuiſſe eius manu ſcriptam, verum contenta in ea minimè veritatem continere, excuſans ſe, quod ita ſcripſit ioco, & otioſè gratia experiundi calamum; nam adhùc ex tali ſcriptura confeſſata plena contra eum, quod ipſum delictum fuerit commiſſum, inducetur probatio, & per conſequens locus erit multæ, quæ imponitur pro ipſo delicto.

Pulcher autem in hac materia proponitur caſus, qui Romæ contigit, per Iureconſultorum Monarcham D. Proſperum Farinacium, *conſil. ſuo 25. vol. 1.* ibi enim cum quidam Rector Eccleſiæ eſſet delatus, & à Birruarijs captus, in eius domo fuit reperta ſcriptura priuata ſequentis tenoris.

Ioan. Virgilio, &c. *Cõ la preſente di mia mano dicchiaro, & confeſſo, che tutte le carezze con baci, & altri toccamenti carnali, tanto dinanzi, come di dietro, che paſſorno, & tuttauia paſſano, & paſſarono ſecretamẽte*

trà

rà me, & M. G. mio padrone, il detto G. me l'hà fatto di bona volontà, & conſentimento anzi con mia inſtanza, & delettatione, che io ne pigliauo, & ſeruiuo ſino dal primo dì, che veni in caſa ſua, & però io gli prometto di eſſergli ſempre amoreuol, & di compiacerlo di tutto queſto, che lui vorrà del corpo mio, & di eſſergli perpetuamente ſecreto, & fedele, altrimente voglio eſſer ſottopoſto à tutte le pene ciuili, & canoniche, che lui meritaua.

Rector ſic ad carceres ductus, & examinatus, faſſus fuit illam apocham fuiſſe eius manu ſcriptam: verum contenta in ea audacter negauit, excuſans ſe, quod ita ſcripſit ioco', & otiosè, gratia experiendi calamum, & tortus perſtitit. Fuit dubitatum, an non obſtante tortura, vigore ſchedulę prædictæ eius manu conſcriptæ, iure potuiſſet ad inſtātiam patroni eccleſię, cuius erat rector in pænam priuationis illius eccleſiæ multari?

Maxima quidem fuit in curia altercatio. Plurimi enim multa tam pro, quam contra ipſum delatum cartis commiſere, vt videre licet *ex præcitato reſponſ. 25.* D. Farinacij, Re tandem diſcuſſa. Rector ille non ſolum condemnatus fuit in penam priuationis beneficiorum, verum etiam exilij perpetui ab Vrbe, & toto Statu Eccleſiaſtico; & ita fuit exequutum. Hoc idem, quod ſi quis in aliqua ſua ſcriptura priuata, vtputa epiſtola, confiteatur ſuum delictum, ſola illa ſcriptura abſque alijs teſtibus, ſufficiat ad plenam probationem, dummodo in iudicio recognoſcatur à ſcriptore; Reo. poſt nonnullos relatos firmauit Emanuel Rodericus *lib. 2. Quaſtionum ſuarum Canonicarum quaſt. 13. art. 5. in princip.*

109 Ampliatur ſecundo principalis ipſa Limitatio, vt locum quoque ſibi vendicet, licet ipſa ſcriptura priuata, aliena manu ſcripta fuerit, modò tamē eam ſua voluntate ſcriptam agnoſcat, ſic præcisè ampliat inter alios Ripa, in d. l. admonendi, nu. 102. & ſequutus eſt etiam Beuſt. *num. 946. cum duobus ſeqq.*

110 Nec sanè mirum videtur, namque mea manu ſcriptum, quod mea voluntate ſcriptum eſt *l. Diuus Claudius, §. item Senatus, ff. ad l. Cornel. de falſ. & cap. cum inter vos, de re iud.*

Et geſſiſſe propriè videtur ille qui per alium geſſit, *l. ita autem, §. geſſiſſe, ff. de adminiſtr. tutor.*

111 Ex his itaque redditur proculdubio, falſa opinio Imolæ, ac ſequacium, *in cap. cautio, de fide inſtrumentorum*, cum enim ipſi ita demum aſſertionem factam in libello nocere libellanti tradant, ſi propria manu ſcriptus ſit libellus, non autem, ſi manu Aduocati, Notarij, aut cuiuslibet alterius tertij, ob ſupradicta eos falli apertè conſequitur. Addo nunc Maſcard. *Concl. ſua 368. num. 20. & 21.* vbi hac de re pulchrè.

112 Ampliatur principaliter tertio, idem iuris eſſe licet illa ſcriptura ſine ſollemnitatibus requiſitis facta produceretur, adhuc enim, ſi ille, contra quē producitur, confiteretur eſſe ſua manu ſcriptam, contra ipſum plenè probaret, ſic præcisè poſt Felin. Maſcard. *d. Concl. 109. num. 7.*

113 Ampliatur quartò, vt non ſolum prædicta ſcriptura probet contra ipſummet ſcribentem, ſed etiam contra eius ſucceſſores, & hæredes; ſic inter alios Card in. Pariſ. *conſ. ſuo 77. num. 25. in 3.* & Maſcard. *d. Concl. 109. num. 3.*

114 Et licet ipſemet Maſcard. *ibidem ſub num. 4.* nonnullos contrarium tenentes adducat, conſiderant enim, quod aliàs eſſet in poteſtate debitoris prēiudicare tertio.

115 Reſpondeo tamen, eos loqui, ac intelligi de illo tertio, qui non habet cauſam ab ipſemet debitore, contra enim ipſum vtique Regula non procedit, prout quoque poſt plures relatos docet præcisè Purpurat. *in d. l. admonendi, num. 160.* non autem de eo, qui habet, prout eſt eius hæres, ac ſucceſſor.

116 Sed hic pulchra congruo ordine ſuccedit difficultas, & talis eſt. Dum fit diſcuſſio bonorum alicuius, producitur apocha mille aureorum, quam debitor recognoſcit: An ipſa recognitio præiudicet tertijs creditoribus? Dubitatur, & reſpondetur, quod non: niſi de debito ipſo aliter appareat. Sic prēcisè poſt Socin. ac alios D. Petrus Rebuf. *in ſuo Tract. de Chirographorum recognitione, num. 81.* vbi ſubdit, id eſſe in cauſa, quia alioquin eſſet in poteſtate debitoris prēiudicare tertio, quod non eſt dicendum, *per l. rem alienam ff. de contrah. empt.* & ſupra tetigimus & quia per hoc daretur materia calumniandi contra *l. conuenire, ff. de pactis dotalibus.*

Hoc autem limita, quando ille tertius haberet cauſam à ſcribente, *ad l. repetita, ff. de fide inſtrumentorum, & l. ex ſextante, §. Latinus, de exceptione rei iudicatæ.*

Coarcta Secundo, quando apocha ipſa; ſiue Scriptura, eſſet ſubſcripta à tribus teſtibus: nam tunc ceſſare videbitur præſumptio fraudis, *ad. l. Scripturas, & ibi notat. C. qui potiores*; De cuius quidem legis materia, latiſſimè loco ſuo per nos diſſeretur. Sic eleganter limitat Rebuf. poſt alios, *d. tractat. num. 82. & 83.* vbi ſubdit rationem, dicens: nam ſicut non ſtatur dicto ſolius deponentis viua voce, ita ſi conficiat ſcripturam. Eſt bene verum', (ſubnectit) quod quemadmodum ſi dictum ſuum probaretur per tres teſtes, valeret, ita idem iuris erit, quādo ipſamet Scriptura eſſet per tres eoſdem teſtes approbata, & latius vt per eum, quem conſulas.

117 Ampliatur vltimo, (licet hoc videatur potius notabile) vt contra iſtam ſuam confeſſionem de illa ſcriptura factam, videlicet, quod manu propria ſcripta fuerit, debitor ipſe amplius venire non poſſit: nimis enim indignum eſt, vt quod ſua quisque voce dilucide proteſtatus eſt, id in eodem caſu infirmare proprio valeat teſtimonio, *ad l. generali, C. de non numer. pecunia.* ita pulchrè Mandoſ. *conſ. ſuo 97. num. 8.* Adde, quod confeſſus contra propriam confeſſionem non auditur, pulchrè Ill. Dom. Card. Tuſc. *Concluſ. ſua 648. in littera C.*

118 Quinimò', nec ad appellandum admitti poterit, ſi in ſecunda inſtantia cōfeſſionem ſuam quodammodo voluerit reuocare.

B Con-

119 Contrarij enim ſibiipſis, debent à iudiciorum limine repelli; & reſpondens contraria, ſuo iure proculdubio priuatur. Sic præciſè poſt Marſil. *Singul. ſuo 257. & 269.* Boer. *deciſ. 8. num. 4. & alios*, Adrian. Gylman. *Rerum iudicatarum Camer. Imperialis lib. 2. deciſ. 11. num. 21. & 22.*

120 Et quod probatio in contrarium hoc caſu admitti non poſſit, quando ſcilicet debitor ſcripturam propria manu ſua fuiſſe confectam faſſus eſt, docet ex profeſſo Maſcard. *Concluſ. ſua 382. per totam.* Addo Scacciam *de Iudic. cauſ. ciuilium, cap. 11. inferius allegandum, numero* 78. vbi docet, quod amplius nec probari, nec allegari per eum poterit error, quod tamen ſecundum ipſum numero 79. nõ procedit, quando ipſemet ſcribens non intellexit quod ſcripſit, vt eſt, quando quis ſe ſubſcripſit in charta vacua, in qua nihil erat ſcriptum, quia tunc probato, quod ſe ſubſcripſerit in eiuſmodi charta, confeſſio, quod ſcriptura eſt ſuæ manus, nihil operatur in præiudicium ipſius ſcribentis, ex quo non habuit notitiam eius, quod ſcripſit; & hoc idem tenent Guid. Papa, Colerus *de proceſſibus* ac alij per eumdem Scacciam relati. infinitos alios retulit, ac ſequutus eſt D. Mat. Ant. Maceratenſ. Variarum reſolutionum *lib. 2. reſolutione 4. num. 7.* Vide tamen ſcripta *ſub num.* 88.

Alijs etiã modis ampliat, & limitat Dom. Maſcard. *d. Concluſ. ſua* 109. vide per eum.

121 Sed alia nõ minus pulchra, quam difficilis pro coronide huiuſce limitationis ſuccedit hic dubitatio, & eſt: An ipſamet ſcriptura priuata, à debitore confeſſata, contra ipſum habeat exequutionem paratam?

In qua quidem difficultate ſtatuas Regulam pro negatiua, cum nec publica ipſam exequutionem habeat, *ad l. minor 25. annis per fideicomm. ff. de minorib.* Sic præciſè Petr. Rebuff. *d. ſuo tract. numero 42. & 43.* vbi tamen ſubdit hodie ſecus eſſe ex Legibus Franciæ in illo Regno: ſcriptura enim priuata à parte recognita vtique habet exequutionem paratam, ex conſtitutionibus dicti Regni.

De hoc autem adeo doctè, & latè tum ampliando cum limitando diſſerit Clariſs. Rebuff. *d. ſuo tract. de Chirographorum recognit. à num. 42. vſque ad 75.* vt vniuſcuiuſque alterius opera ſuperuacanea vt ab omnibus iudicetur neceſſe ſit; Ad ipſum igitur, ne ex ſcriptis ſcripta conficiam, beneuolum Lectorem relegandum duxi. Videndus idem ſub *num. 98.* vbi quoque an ſit locus dictæ conſuetudini, quando ipſamet ſcriptura habetur pro recognita per ſimplicem contumaciam accuſatorum, eleganter ediſſerit. Adeundus quoq; de hac eadem materia D. Amator Rodriquez in ſuo tract. de executione ſententiæ *cap. 1. art. 2.* per totum, vbi latiſſimè.

122 Limitatur quintò principaliter; nam ſcriptura ipſa priuata contra ipſummet ſcribentem, ac in eius præiudicium probationem plenam inducit, textus ſunt clariſſimi *in l. Publia, § fin. ff. depoſit. in l. cum taberna, § idem quæſijt, ff. de pignorib. in l. Lucius de conſt. pecun. & in l. emptor. § fin. ff. de pactis.* Sequitur Geminian. *conſ. 19. num. 2.* Aretinus, *conſil. 44. num. 1.* Dec. *conſil. 650. num. 6. in ſecundo.* Cantiuncula *conſil. ſuo 16. num 127.* Gratus. *conſ. 30. num. 2. 53. num. 1. in primo, & conſ. 13. num. 39. in 2.* Laurent. à Pinu *conſil. ſuo 88. num. 5. & 125. num. 3.* Iacobus Heinrichmanus *conſil. ſuo 27. num. 6. in 2.* Philipp. Portius *conſil. 139. num. 8.* Hipp. Rimin. *conſil. 52. num. 25. & 111. & conſil. 553. num. 13.* Cieff. *conſil. 108. num. 10. in 2.* de Rubeis, *conſil. 32. num. 186. in primo,* Decian. *conſil. 30. num. 22. vol. 1.* & nouiſſimè Farinaccius *conſil. ſuo criminali 25. num. 11.* & eſt veriſſima limitatio.

Eam enim ſequitur quoque Lapus, *Allegatione ſua 77. num. 4.* Rota Genuenſ teſte Bellono *deciſione 12. num. 6. deciſ. 13. num. 29. deciſ. 126. num. 1.* vbi adducit textum *in l. ſi aliquid, in l. ſi per epiſtolam, in l. nec ambigi C. de donationibus.* Item *deciſ. 186. num. 3. 196. num. 1. & 207. num. 1.* Boet. *deciſ. ſua 105. numero 1. & 2.* Laurentius, *deciſione Auenionenſi 146. num. 1.* Magon. *deciſione Lucen. 5. num. 18.* Thomas Triuiſan. *deciſ. 60. num. 7. lib. 1. &* Maſcard. *Concluſ. ſua 111. num. 22.* addo Flamin. de Rubeis, *conſil. ſuo 38. num. 7. vol. 2.* Aldouinum *conſil. ſuo 73. numero 5.* & Clariſs. D. Sigiſmund. Scacciam *de Iudicijs cauſarum ciuil. lib. 2. c. 11. num. 70.* vbi latè, *& num. 77.* Addo quoque D. Herman. Meyierum *de pignorib. tit. 13. num. 8.*

123 Nec ſane mirum, certiſſima eſt enim iuris Regula, ſcripturam contra ſcribentem ſemper fidem facere, *l. generaliter, C. de non numerata pecun. l. quædam, § nummularios, ff. de edendo.* & tradunt Doctores omnes, *in d. l. admonendi,* in ſpecie autem Ptolomeus, *num 64. verſic. decimo probat* & Ripa, *num. 17.* ſequitur Bertazol. *conſil. ſuo criminali 2. num. 17. vol. 1.* Ratio autem huiuſce rationis (mea ſententia) ea poteſt eſſe: quia vt dicit text. *in d. l. generaliter, in fine*, nimis indignum eſt, quod ſua quiſque voce dilucide proteſtatus eſt; id in eum caſum infirmare, teſtimonioq; proprio reſiſtere.

124 Ampliatur, vt hoc procedat, licet ſcriptura ipſa priuata confecta etiam fuerit abſque die, & Conſule, Tiraquel. poſt alios, *de retractu conuentionali, § 1. gloſ. 7. num. 51.*

125 Hanc tamen receptiſſimam concluſionem intellige, ac declara procedere, quando ipſamet ſcriptura priuata tãquam propria manu confecta, eſt in iudicio per ipſummet ſcribentem recognita, quo caſu (vt ſupra diximus) nulla poteſt eſſe difficultas; nunc autem addo Marian. Socinum *conſilio 57. numero 1. & 68. num. 8. in 5.* Malnaſi poſt alios, *conſilio ſuo 47. numero 6.* Michel. *Paleot*... *14. numero 6. & 7.* Decian. *conſilio 20. numero 1. & 29. numero 32. in ſecundo,* Scacciam latiſſimè *d. cap. 11. numero 71.* cum ſexcentis alijs. & Dom. Nicolaum Euerhardum iuniorem *conſil. ſuo 13. n. 90. &* *51. vol. 1.* vbi poſt infinitos concordantes adductos, ſubdit, priuatam ſcripturam ab ipſo ſcribente agnitam eãdem vim habere, ac ſi eſſet à publico tabellione confecta. & latius vt per eum videndus idem *lib. 2. conſil. 10. num. 86. & conſ. 13. num. 56.* vbi tradit, quod ipſius ſcripturæ priuatæ recognitio in iudicio facta habet vim iudicati.

Addo

Google

Addo quoque Ioannem Koppen. *deciſ. ſua 46. num.25.& 26.* vbi etiam adducit textum *in l.ſi procuratorem, de procuratoribus, & ſub num.33.* vbi poſt multos relatos ſubdit, nil referre, an ſcribens realiter ipſam recognouerit, an verò in iudicio ad recognoſcendum citatus, non apparuerit, ſed accuſata fuerit contumacia. Id quod etiam ſequitur Rota Genuenſ. *deciſ. ſua 118. numero 1.* & D. Emanuel Roderic. *d. articulo 5.* Addo Rebuff. *d. tractatu num.97.* & Cl. D. Petrum de Caball. in terminis terminantibus *conſ. ſuo 35. num. 1. vol. 2.*

126 Similiter eam intellige, quando ſi per ipſum forſan eſſet negata, fuiſſet iuſtificata, aut comprobata, vel per teſtes, aut per litterarum comparationem, aut quodlibet alio modo.

127 Et in hoc differt limitatio iſta a ſuperiori: prior enim procedit dumtaxat, quando debitor ſcripturam illam contra ſe productam, manu propria eſſe confectam confitetur.

Hæc autem poſterior, quando etiam confitetur, vel ſi negat iuſtificatur, aut comprobatur per teſtes, vel per comparationem litterarum, vel alio modo.

128 Ampliatur ſecundò iſta limitatio, vt procedat, licet talis ſcriptura careret ſubſcriptione, dummodo tamen ſit ſcripta propria manu, & in ea fuerit ſcriptum proprium nomen, & cognomẽ ſcribentes, & fuerit per eumdem recognita, vel comprobata per teſtes illam fuiſſe ſcriptam manu eius, cuius nomen inſcriptum eſt in ea, ſic poſt Fulgoſ. Alexan. Purpurat. & pleroſque alios Bellon. *d. deciſ. 126. numero 2.* Addo in terminis terminantibus, Caball. *Miſ. ſuo 664.* & Scacciam dicto cap. 11. numero 555. vbi latè. Adeundus quoque Petrus Rebuff. *dicto ſuo tract. numero 84.* vbi pulchrè.

129 Ampliatur tertiò hãc eamdem limitationem procedere, licet ſcriptura illa ſcripta eſſet per tertium, & ſubſcripta per eum, contra quem producitur, adhuc enim contra ipſum plenè probaret, ſic præcisè Bellon. *d. deciſ. 207. num. 2.* Addo Marian. Socin. iun. *conſ. ſuo 9. num. 11. in quinto*, Regner. Sixtin. inter conſil. VVltei. *conſil. infra allegando num. 11. cum ſeq.* & Maurum Burgium *in ſuo tract. de Laudimio, par. 3. inſpectione 38. numero 8. cum ſeqq.* vbi pulchrè.

130 Et ratio mea ſententia eſt ſatis euidens: nam apocham ſubſcribens, dicitur totam ſcripturam ſcripſiſſe. Borgnin. *deciſ. 27. num. 62. par. 2.*

131 Paria enim ſunt, apocham eſſe ſcriptam manu partis, & ſubſcriptam tantum. Felin. *in c. 2. num. 7. de fide inſtrument.*

132 Subſcriptio namque idem operatur quod ſcriptura propria, vt de magis Communi teſtatur Burſar. *conſil. ſuo 39. num. 24.* Addo Decian. *conſil. ſuo 39. num. 89. in ſecundo.*

133 Et diſpoſitio de propria ſcriptura loquens, habet etiam locum in ſubſcripta. Rimin. iun. *conſilio 503. numero 5. in 5.* & Decian. *conſilio 30. numero 21. in 1.*

134 Hinc apocham ſubſcribens dicitur omnia in ea contenta approbare, Caſtrenſ. *conſil. 320.* & Roman. *conſil. 303.* & ſe obligare, vt not. *in l. fideiuſſor. §. pater. ff. de pignor. & in l. ſi ita ſtipulatus. §. Chriſogon. ff. de verb. obligation.* ſequitur Gabriel. *tit. de præſumptionibus concluſ. 3.* & poſt Pariſ. & alios, Vincent. Mancin. *in ſuo tractatu de Confeſſ. capit. 6. numero 55.*

135 Et idem eſt, ſi ſe ſubſcribat; non lecto eius tenore, contra eum enim ſemper præſumitur, ſic pulchrè Paul. Tuſcus *in ſuis Singularibus in littera A. num. 76.* & melius Pariſ. *conſil. ſuo 77. num. 26. in 3.* vbi inquit, quòd conqueri minimè poteſt, quòd ſubſcripſerit ſcripturam ignoranter, & neſciens, quæ in ipſa continebantur, cum enim ille ſe ſubſcripſerit, præſumptio eſt, quod habuerit notitiam contentorum in dicta ſcriptura, & quòd omnia illa intellexerit, & illis conſenſerit. Eſt verum, quod probato plenè per ipſum, quod ſubſcripſerit ſcripturam ignorãter, vtpotè quando ſubſcripſerit in charta vacua, talis ſubſcriptio, ſibi nõ nocebit, ad tradita *ſupra, num. 120.*

136 Videndus tamen hac de re Clariſs. Menoch. *lib. 3. præſumpt. præſump. ſua 66. per totum*, vbi quando, & quomodo ſubſcribens ſcripturam aliquam, vel eam ſua manu ſcribens, vel ſubſcribens eam approbare præſumatur, ſatis abundè accurata, & diligenti enodat explicatione. Adeundus eſt etiã hac de re Gabriel. *lib. 1. Concluſ. tit. de præſumptionibus, Concluſ. 3.* & Mancin. *d. cap. 6. numero 56. cum ſequentibus.* Addo Maſcard. *Concluſ. ſua 1347.* & Pet. Rebuff. *in ſuo tract. de Chirographorum recognitione num. 52. cum ſequent.* vbi an, & quando ſubſcribens habeatur pro ſcribẽte, latiſſimè diſceptatur. His adde quoque Card. Tuſcum *Concluſ. ſua 761. in littera S.* vbi exactiſſimè. & D. Nicolaũ Euerhard. iuniorem *conſil. ſuo 6. num. 41. vol. 2.*

Adiungas pariter Cl. D. Farinaccium *deciſ. ſua 321. num. 1.* vbi tradit, quod apocham pro rata ſuæ portionis duntaxat ſubſcribens, & abſq. clauſula inſolidum. pro toto debito nõ dicitur obligatus. & latius, vt per eum.

137 Ampliatur quarto proxima ipſa principalis limitatio, vt procedat non ſolum contra ſcribentẽ, ſed etiam contra eius hæredes, ſic poſt Caſtrenſ. Albenſ. *conſil. ſuo 737. num. 3. in 4.* & poſt *Crauet. conſil. ſuo 134. n. 9.* Clariſs. Menoch. *conſil. ſuo 409. num. 4.* ſiue ipſimet hæredes ſint vniuerſales, ſiue ſingulares, ad tradita poſt Socinum, & Bald. per eundẽ Clariſs. Dom. Menochium *conſilio ſuo 781. numero 11.*

138 Item contra quoſcumque alios habentes tamen cauſam ab eo, ſic poſt Iaſ. Ancharan. & alios, tradit Scot. *conſiliorum tomo 2. conſil. 3. num. 42.* Addo Maurum Burgium, poſt alios. *in ſuo tractat. de Laudimio, parte 3. Inſpect. 38. num. 12.* & Scacciam *d. cap. 11. num. 80. & 81.* vbi hoc declarat, vide per eum.

139 Ampliatur quinto, ut ſcriptura priuata contra ſcribentem probet, dummodo tamen de ipſo legitimè conſtet, licet nec ab eodemmet ſcribente, uel teſtibus fuerit ſubſcripta. Sic præcisè poſt multos relatos, Eques Rugerius, *conſi. ſuo 38. num. 65. vol. 1.* Addo Preteum *conſi. ſuo 44. numer. 1.*

in 3. vbi deducit text. *in l. fin. in princ. vbi DD. de leg. 2. & in l. fin. in princ. de probation.* & D. Thomam Triuiſanum *d. deciſ. 60. citato num. 7.*

Adiungas etiam Regnerum Sixtenum inter conſil. VVlrei. *vol. 2. col. 8. num. 7.*

140 Ampliatur ſexto, illa Concluſ. in eo, quod dicimus ſcripturam priuatam probare contra ſcribentem, vt intantum ſit vera, quod ſi is, qui eam ſcripſit, negauerit ſuam manum, hoc eſt, non eſſe à ſe ſcriptam, ſeu negauerit contenta in ea, & poſteà fuerit conuictus, veniat condemnandus ad duplum, ſic poſt Speculator. per text. *in l. contra qui propriam, C. de non numer. pecun.* Scaccia *d. c. 11. num. 72. cum ſeq.* vbi quoque nonnullos deducit caſus, in quibus dictæ pęnę dupli nō eſt locus, ad ipſum, ne ex ſcriptis ſcripta conficiam, & aliena mihi videar vſurpare, beneuolum lectorem remitto.

141 Ampliatur ſeptimo vt ſcriptura priuata probet contra ſcribentem, non ſolum in antiquis, ſed etiam in non antiquis, & factis recentibus, ſic poſt Crauet. & Maſcard. Scaccia, *d. c. 11. num. 82.*

Alias ampliationes deducit idem Scaccia *d. ca. 11. num. 85. & 86.* vide per eum.

Coarctatur autem ſupradicta principalis limitatio quando in ipſa ſcriptura priuata cauſa minimè contineretur, nam tunc ipſamet ſcriptura contra etiam ſcribētem minimè probaret. ità pulchrè poſt alios D. Hondedeus *conſil. ſuo 39. n. 57. in ſecundo; conferunt ſcripta infra num. 254. & infra lib. 2. cap. 1. num. 2. cum ſeq.*

Sed quid iuris ſit ſi agatur de fauore eius qui ſcripſit, an ipſiuſmet ſcripturæ priuatæ fides ſit adhibenda, ſupereſt videre.

142 In hac autem difficultate, rem paucis perſtringendo, cōclude pro negatiua; id quod etiam procedit, licet ipſemet ſcribens iuraſſet, *l. exemplo, & l. rationes, C. de probationibus.*

Nec ſanè mirum: perniciofum eſt enim, vt ei ſcripturæ credatur, qua vnuſquiſque ſibi annotatione propria, debitorem conſtituit, *d. l. exemplo.* Quinimò, ſubdit ille text. quod nec fiſcus, nec quilibet alius, ex ſua annotatione propria, ſibi deberi probare poteſt.

Sequitur Pariſius *conſ. ſuo 112. num. 20. in primo* Zylet. *lib. 1. conſil. vltimarum voluntatum conſil. 178. num. 12.* Socin. iun. *conſil. 54. num. 5. & 57. num. 3. in ſecundo,* Decian. *conſil. 46. n. 33. in 2.* Hipp Riminal. *conſil. ſuo 553. num. 12. in quinto.* Alſerius *conſilio ſuo 31. num. 15.* Eques Ruger. *conſilio ſuo 38. num. 17. in ſecundo,* Machell. *Patroc. ſuo 36. num. 3.* Turret. *conſilio 17. num. 21. in primo.* & nouiſſimè Viucent. Honded. *conſil. ſuo 109. num. 46. & 47.* vbi quoque eamdem priuatam ſcripturam pro ipſius ſcribētis herede, minimè probare ſubnectit.

Addo etiam Rotam Genuēſ. teſte Bellono deciſ. 110. num. 5. & Gaill. *lib. 2. Obſeruat. 20. num. 1.* vbi quoque hoc procedere potiſſimum ampliat, ſi agatur de tertij præiudicio.

Obſeruandum tamen, hanc eamdem Regulam pluribus in caſibus quoque fallere.

143 Primus eſt, quando ipſa ſcriptura continet aliquid veriſimile; tunc enim probat etiam in fauorem ipſius ſcribentis, ita Bald. *in l. 1. de edendo,* vbi quoque ſubdit, librum rationum pro ipſo ſcribente probare, quando continet veriſimilia. Sequitur poſt multos relatos Gerard. Mazol. *conſil. ſuo 16. numero 15. vol. 1.* Addo Rotam Roman. *deciſ. ſua 751. num. 2. & 3. par. 1. in nouiſ.* & Flamin. de Rubeis, *conſilio 29. num. 25. in ſecundo.*

144 Id quod multo magis procedit, quando vltra veriſimilitudinem intercederet etiam iuramentū, eo namque caſu ſcriptura priuata plenè probaret in fauorem ipſius ſcribentis: ſic poſt alios Maluaſia *conſil. ſuo 96. num. 28.* & poſt multos relatos Rugerius, *conſ. ſupra citato 38. num. 17. in ſecundo.*

145 Secundus caſus eſt, quando à contraria parte approbaretur, tunc enim in fauorem ipſius ſcribētis probationem induceret; præcisè Pariſ. *conſ. ſuo 47. num. 7. in primo.* Monald. poſt alios, *conſ. ſuo 151. num. 8. in ſecundo.*

146 Tertius quoque caſus eſt, in quo ſcriptura priuata plenè probat pro ſcribente, quando pars aduerſa confeſſa eſt, ſcribētem ipſum fuiſſe dignum, vt ipſi fides adhiberetur, ita poſt alios Maſcard. *Concluſ. ſua 111 num. finali.*

147 Sed pro maiori intelligentia ita diſtingue.

148 Aut ipſa pars aduerſa dixit, & ſemper habuit ſcribētem pro perſona veridica, in omnibus eius dictis, & ſcripturis, & tunc talis ſcriptura priuata probat contra ipſam, & ad fauorem ipſius ſcribentis, licet in ſpecie non approbauerit ſcripturam, de qua agitur.

149 Aut ſolum dixit, ſcribentem eſſe, & pro viro bonæ conditionis, ac famæ habitum, & tunc cenſetur ſolum approbare perſonam, non autem dictum.

150 Et quoniā approbatio perſonæ nil facit quoad probationem dicti, aut facti, *l. ſi quis teſtibus, C. de teſtibus, cap. ſi quis teſtibus, 4. quaſt. 3. & cap. præſentium, de teſtibus,* non operatur niſi ſemiplenam probationem.

Ita pulchrè poſt alios idem Maſcard. *Concluſione ſua 1300. num. 12. & 13. cum ſeq.*

151 Fallit ſexto principaliter reg ſupradicta, quod videlicet ſcriptura priuata, nec plenè, nec ſemiplenè probat contra producentē; contra enim ipſum quantumcumque priuata ſit, plenè vtique probat. Sic communiter Doctores omnes, *in cap. cum venerabilis, de exceptionibus.* Sequitur Crauet. *conſil. ſuo 815. num. 14. & 921. num. 23* Salon de Pace, *conſil. ſuo 3. num. 74. in primo.* Schurph. *Centur 3. conſilio 90. num. 11.* Vranius *conſil. ſuo 57. num. 16. in ſecundo,* Monald. *conſil. 151 num. 8.* & Cl. D. Pet. Caball. *conſ. ſuo 45. numero 1. in ſecundo.* Addo Clariſs. Menoch. *de præſumptionibus libro ſecundo, capit. 45. numero 7. & per totum,* vbi etiam diſcutit, quid iuris exiſtat reſpectu publici inſtrumenti; quemadmodum quoque facit latiſſimè D. Maſcard. *de probationibus, Concluſ. ſua 916.* D. Trentacinquius *Variarum Reſolutionum lib. 2. tit. de Fide inſtrumentorum, reſolut. 3. per totam,* & Illuſt. Dom. Card. Tuſcus *Concluſ. ſua 872. in littera P.*

152 Et hoc quidem præcipuè procedit, quando producit ipſam in iudicio, eo enim caſu videtur

Digitized by Google

ea omnia, quæ in ipſa continentur fateri, nec eam amplius reprobare, vel impugnare poteſt, ſic poſt multos relatos concludit Schrader. *in repetitione ſua l. admonendi, num. 254.* Addo Cephal. *conſi. 374. num. 57. & 454. num. 30.* & Cl. D. Peregrinum *conſi. ſuo 61. num. 10. verſ. ſecundo, vol. 1.* adeundus idem deciſione ſua 95. *num. 13.* vbi docet vlterius, quod qui ſemel producit ſcripturam in iuditio non poteſt productionem reuocare. maximè parte reluctante. adducit poſt Fel. Roman. Crauet. & alios, Guid. Pap. *quæſt. ſua 243.* vbi ſubdit, quod ità in Curijs obſeruatur. Addo etiam Crauet. *de antiquit. temp. in ver. Viſo, de verbis enunciatiuis, nu. 42. cum ſeq.* vbi quoque an talis approbatio iſtius ſcripturæ productæ proſit tertio abſenti, & multa alia ad hanc materiam ſpectantia, elegantiſſimè deducit.

153 Hinc, ſcriptura computi contra ipſum producentem plenè probat, ſi tamen in iudicio fuerit producta, ſic poſt alios Cardin. Pariſius, *conſil. ſuo 47. num. 3. in primo.*

154 Ampliat Alexander, *conſil. 147. col. 2. in ſecundo,* vt hoc etiam locum habeat, licet partitæ in dicto libro computorum deſcriptæ, non eſſent deſcriptę manu principalis, ſed alterius, quoniam præſumptio eſt fuiſſe deſcriptas ipſius voluntate. Sequitur poſt multos relatos idem Pariſ. *citato loco, nu. 4.*

155 Nec immeritò quidem, cum enim producens produxerit dictum computum, nedum illud confeſſus eſt, verum omnia, & ſingula, quæ in eo continentur, acceptaſſe dicitur, & confeſſum fuiſſe, iuxta ea, quæ traduntur *in l. cum precum, C. de liberali cauſa,* & per gl. *in l. 1. §. editiones, ff. de edendo,* & ſequitur Pariſius *d. conſilio, num. 5.*

156 Et eſt obſeruandum, quod is, qui priuatam ſcripturam in iudicio exhibuerit, nedum eis, quæ in ipſius ſcripturæ aſpectu, vel fronte adnotata fuerunt, ſtare compellitur, verum etiam illis, quæ a tergo comperiuntur, vt puta, ſi chirographum ſit, atque ideo comperiatur adnotata ſolutio totius, vel partis debiti; ſic pulchrè poſt infinitos relatos, Carol. Zallong. *raccmatione ſua 88. num. 2.* Addo Maſcard. *Concluſ. ſua 1241. num. 15.*

157 Amplia, vt producens chirographum teneatur illi ſtare, etiam in his, quæ contra ipſum faciunt cum omnibus vitijs, & qualitatibus in eo contentis, *cap. cum olim, de cenſibus, & cap. Cum venerabilis, vbi Canoniſtæ, de exceptionibus, iuncto cap. imputari. de fide inſtrumentorum, cum concordantibus* deductis per Brunor. à Sole, *in ſuo Compendio Propoſition. iur. in verſ. ſcripturam producens.*

158 Quinimò, licet produxiſſet chirographum cum proteſtatione, quòd ipſum dumtaxat producit in parte, & partibus pro ſe facientibus, non tamen releuaretur, quin etiam partibus contra ſe facientibus teneretur ſtare. ſic communiter Doctores, *in d. cap. Cum venerabilis.* Addo Rot. Roman. *deciſ. 264. in nouiſ.* Cl. Decian. *conſ. ſuo 20. num. 7. & 8. in ſecundo,* vbi pulchrè, & Magonium *deciſ. ſua Lucana 25. num. 10.*

Addo poſt hęc edita viſum D. Sigiſmundum Scacciam, *cap. 11. inferius allegandum num. 50. cum pluribus ſequentibus,* vbi an, & quando proteſtario, qua producens ſcripturas proteſtatur ſe illas producere in parte, & partibus, iuuet ipſum proteſtantem, omnium latiſſimè diſceptatur.

159 Amplia etiam ſupradictam Cõcluſionem procedere etiamſi ſcriptura ipſa producta non ſit ſollemnis, quia productio imponit illi fidem, & authoritatem. Sic præcisè poſt alios Dom. Surd. *Deciſ. ſua 267. num. 2.* vbi tamen limitat, quando ipſamet ſcriptura eſſet ſuſpecta de falſo, quia tunc non comprobatur productione, & latius, vt per eum.

160 Pro coronide tamen huiuſce limitationis obſeruandum volo, in productione ipſarum ſcripturarum citationem partis eſſe omnino neceſſariam, hęcq; neceſſitas citandi partem operatur, vt ſi citatio fuerit omiſſa, productio ipſius ſcripturę ſit inualida. Sic omnium latiſſimè, ac elegantiſſimè Sigiſmundus Scaccia *de iudic. cauſarum ciuil. lib. 2. cap. 11. numer. 6. cum tribus ſequent. & num. 10.* vbi etiam quomodo formetur citatio ad videndum produci ipſas ſcripturas, eleganter ſubnectit. Adde multos extare caſus, in quibus ipſius partis citatio in ipſarum ſcripturarum productione minimè eſt neceſſaria; eos omnes ſingillatim refert, ac deducit idem Dom. Scaccia *d. cap. 11. num. 12. cum pluribus ſequentibus.* Vide per eum.

161 Septimò principaliter limitatur ſupradicta Concluſio, quando ſcriptura ipſa priuata reperitur penes debitorem, licet enim non habeat ſollemnitates requiſitas, contra creditorem tamen, nempè debitum eſſe ſolutum, vel remiſſum, plenè probat: textus eſt *in l. credetricem, C. de remiſſ. pignor.* notat Bartol. *in l. 1. C. de Latin. libertate tollenda, argument. l. idem Labeo, ff. de pactis;* & ſequitur Maſcard. *concluſ. ſua 111. numero 14. & 15.*

162 Intellige tamen hoc, quando debitor probaret huiuſmodi apocham habuiſſe ab ipſo creditore, tunc enim plenè probaretur ipſa liberatio, aliàs ſecus. Sic notatur *in l. 1. §. ne fraudandi d. tit. C. de Latin. libert. toll. in l. ſi chirographum, de probat. & in l. Labeo, §. finali, de pact.* Sequitur Felin. *in c. 2. num. 8. de fide inſtrumentorum.* Iacob. Petrus de Ptolomeis *in d. l. admonendi, num. 64. verſ. Quartus caſus,* & Maſcard. *d. Concluſ. 111. num. 16.*

163 Si etiam chirographum, quo me tibi centũ debere ſum profeſſus, penes te cancellatum reperiatur, oritur pręſumptio iuris, veriſimiliſq. probatio, me tibi ſatisfeciſſe, *d. l. ſi chirographũ, de probat.* Iaſ. *in l. 2. num. 2. ff. de pactis,* & Menoch. *lib. 1. præſumptione 4. num. 2.*

Sic quoque ſtatuto noſtro cauetur *ſub Rubr. de chartis debitori reddendis, cap. 1. in princip.* & ſtatuto Dominorum Venetorum, *pagina 6. à tergo numero 5.*

De hac tamen materia videndus ipſemet Maſcard. *Concluſ. ſua 477.* vbi an ipſius debiti ſolutio per inſtrumentum repertum apud debitorem probari poſſit, eleganter differit. Videndus quoque Clar. Menoch. *lib. 3. præſumpt. cap. 140. &*

141. vbi latè Adeundus etiam D. Bernard. Grèueus *lib. 2. practicarum Conclus. 31. conſideratione Miſcell. per totam*, & Illuſt. Cardin. Tuſcus *Concluſione ſua 22. in littera C. per totam*, vbi Cancellatio, an, & quando probet ſolutionem, vel non, & quid operetur, omnium exactiſſimè diſceptatur. Adeũdus idem *in concluſ. 345. in littera S.*

164 Sed pulchra de materia poſſet hic excitari quæſtio, & eſt, an creditor chirographum debitoris habens, ſi ei ab ipſo debitore proteſtatio fiat, debitum ſolutum eſſe, adhuc agere ex eo chirographo queat? Diſcutit ex profeſſo hunc articulum ad partes Do. Iacobus Scultes *lib. 1. q. ſua 43.* & tandem *ſub num. 7. & ſequentibus*, cõcludit pro negatiua. ad eum, ne aliena mihi videar vſurpare, lectorem beneuolum remitto.

165 Octauo loco fallit: nam ſcriptura priuata fidem facit, quando per ſententiam ſuperioris Iudicis, vel Principis fuiſſet ſemel approbata, & admiſſa; De cetero enim abſque dubio fidem faceret. argumento text. *in §. ſemel, Inſtit. Quibus ex cauſ. manumit. non licet*. Ita in terminis tradit Bald. *conſil. 275. in tertio*. Dec. *conſil. 596. col. vlt. verſ. Quinto ſuadetur*, Schrader. *in d. l. admonẽdi nu. 260.* D. Borgninus Caualcan. *lib. 2. deciſ. ſua 27. num. 33.* & plerique alij. Addo D. Cæſar. Manent. poſt hæc edita viſum, *conſil. ſuo 26. num. 6. vol. 1.* vbi poſt Magonium, & alios, ſubdit, quod ſcriptura, quando ſuper ea iudicatum fuit, prævalet etiam inſtrumento publico, & latius vt per eum.

Quinimò, ipſa priuata ſcriptura plenè probat, quando fuit ipſius Principis iuſſu dumtaxat conſcripta. Sic præcisè Hippolyt. Rimin. *conſ. ſuo 642. num. 129. in ſexto.*

166 Nonò fallit: nam ipſa quidem priuata ſcriptura fidem facit, quando in actis iudicij eſt reperta, tũc enim vim publici obtinet documẽti. Text. eſt *in l. ne in arbitris*, & ibi in ſpecie Bald. *in tertio notabili, C. de Arbitris, & in Authen. offeratur*, vbi Doctores, *C. de litis conteſtatione*.

167 Hoc autem ita demum procedere concludas cum Baldo, *in d. Authent. Offeratur, num. 16.* Quãdo ipſamet à Notario in libris actorum inſinuata, & approbata eſſet, & eam Notarius ipſe proprio teſtimonio confirmaſſet, ac roboraſſet, ponendo puta productionem, alias ſine ipſius Notarij teſtimonio minimè probaret; non enim ſufficit, quod in actis fuerit reperta. Multa enim in ipſis producuntur, quæ fidem non faciunt.

168 Ratio autem, quare ipſius Notarij atteſtatio debeat intercedere, mea ſententia, ea poteſt eſſe; quia talis atteſtatio habet vim ſubſcriptionis teſtium, ita Iaſ. *in d. l. admonendi, in repetitione num. 93.* Guid. Pap. *quæſt. ſua 175.* & Schrader. *in ead. l. admonendi, num. 259.* Addo Schmart Zentaler. *in repetitione l. magnum, C. de contrahendo, pag. mihi 753. num. 27. & 28.* Pulchrè de hac eadem fallentia differit Crauet. *de antiq. tempor. in verſic. quarto dub. num. 21. cum duobus ſequent.* vide per eum. Adeundus quoque D. Rebuff. *d. ſuo tract. num. 70.* vbi etiam docet quòd ſcriptura ſemel in iudicio producta, & in actis regiſtrata, facit plenam fidem, licet non reperiatur originalis, adducit Bald. *in l. finali, C. de fide inſtrumentorum.*

169 Decimo principaliter limitatur regula ſupradicta, in muliere producente ſcripturam mariti, in qua ſcriptum eſſet nonnullas res eſſe paraphernales: hæc enim licet ſine aliqua teſtium ſubſcriptione, ad fauorem ipſius mulieris plenè probaret. text. eſt *in l. ſi ego. §. dotis. ff. de iure dot.* quem ad hoc allegat Iaſ. *in d. l. admonendi, num. 79. & in repetitione, num. 94.*

170 Ex quo infertur, quod ſi creditor mariti velit bona in ipſius domo exiſtentia occupare, per illã ſimplicem ſcripturam mariti plenè probatur, res illas vxoris eſſe, nec poſſe ab aliquo occupari; & ita notabiliter limitatur *l. ſcripturas, C. qui potior. in pign. hab.*

Hanc tamdem fallentiam ſequitur Roman. *in l. qui viro. de acquirendo rerum dominio*, Socin. *conſ. 123. 1. par. & 123. par. 2.* Ptolomeus *in d. l. admonendi, num. 64. in fine, & ibidem* Schrader. *num. 262* Pancirol. *conſil. ſuo 71. num. 4. & 5.* Alterius *conſ. ſuo 39. num. 15. & 16.* & Maſcar. *d. ſua Concluſ. 111. num. 11.* addo Burſat. *conſil. ſuo 303. num. fin. in tertio*, & Ioachimum Beuſt. *in Repetitione d. l. admonendi, num. 952. cum ſeq.*

Hoc autem intellige duobus tantum concurrentibus.

171 Primò, quod res, de quibus in ſcriptura, ſint muliebres, & ad muliebrem vſum deſtinatæ.

172 Secundò, quod mulier ſit in illarum detentione: ita notabiliter declarat Bald. *in l. 2. verſ. ſed nonne. C. ne vxor pro marito.*

Amplia, vt dotis etiam cõſtitutio probetur per ipſam ſcripturam priuatam, nec ſanè mirum. dos enim conſtituta nudis etiã verbis probari poteſt. ad tradita per Card. Tuſcum *add. ſua 722. num. 7. in littera D.*

An autem dotis conſtitutio ſcriptura ipſa priuata præferatur inſtrumento publico necne? in præſentiarum non diſcuſſio. Sed videndi ſcribentes *in tit. ff. ſol. matrimonio.* & in ſpecie *C. Pariſ. ibid. num. 20.* & Crotus *num. 28.*

173 Vndecimo fallit, quoad mentem, ſeu intentionem diſponentis declarandam, & in his, quæ dependent à propria voluntate, prout in aditione hereditatis; tunc enim ſcriptura ipſa priuata valet, ac probat, text. eſt *in l. Neſennius, de nego. geſt. & in l. alimenta, §. 1. eod. Bart. ff. de aliment. & cibar. legat.* Sequitur Petrus de Ptolomeis, *in d. l. admonendi, num. 64. verſ. octauo in his*, Patiſius *conſil. 19. num. 114 in ſecundo*, Crauet. *in conſil. 996. num. 3. in ſexto*, & Hippol. Riminal. *conſil. 280. num. 4.* Addo Rotam Romanam *in nouiſs. deciſ. ſua 811. n. 16. par. 1.*

174 Quinimo ipſius ſcribentis intentio probatur adhuc per ſcartafacium, *d. l. Neſennius*, ſic Bellon. *deciſ. Genuæ 91. num. 2.*

175 Sic in ſimili ex priuata ſcriptura teſtatoris, declaratur præcisè eius voluntas, ac intentio, Ioann. Guill. *in l. 3. Tauri, num. 184.*

176 Eſt tñ verũ, quod per eam nõ declaratur intẽtio vtilis ipſius ſcribentis, *l. exemplo, C. de probationibus.* Sequitur Verall, *deciſ. 285. n. 3. in ſecũda parte.*

Duo-

177 Duodecimo limitatur: nam ſcriptura priua-
ta plenè probat, quando eſt ſcripta in præſentia
iudicis ordinarij loci, in quo ſcripta, & dictata
178 fuerit; idq; propter calorē iudicij, ſic poſt Cra-
uett. *de antiq. tempor.* & alios Maſcard. *Concluſ. ſua*
1300. *num.* 17. vbi hoc tamē intelligit procedere,
179 dummodo Notarius actorum teſtetur, nō quod
talis ſcriptura in actis producta ſit, ſed quod apud
acta facta eſt, & talis ſubſcriptio Notarij actorū,
habet vim ſubſcriptionis teſtium.

180 Decimotertio principaliter fallit in apocha
priuata tutoris, ea enim probat debitorem ſoluiſ-
ſe, etiam cōtra pupillum, argum. *l. Lucius §. tutelæ,*
ff. de adminiſtratione tutorum. Sic præcisè Tiraquell.
de vtroque retractu, §. 1. gloſſ. 18. *num.* 93. Sequitur
poſt alios Maſcard. *d. Concluſ.* 111. *num.* 21.

181 Sed an confeſſio ipſius tutoris vel curatoris,
fidem faciat de recepto, regulariter in præiudiciū
pupilli, videndus idem Maſcard. *Concluſ. ſua* 370.
per totam.

182 Decimoquarto fallit ſupradicta principalis
regula, cum agitur de probando debito contra
ſuſpectum fuga, tunc enim abſque dubio proba-
tionem inducit, ſic poſt alios Burſ. *conſil.* 242. *num.*
17. *in tertio.*

183 Nec mirum, fuga enim inducit probationem
debiti, Doctores communiter *in d. l. admonendi.*

184 Decimoquinto coarctatur, quando ipſa ſcri-
ptura priuata, omnium quidem conſenſu eſſet ap-
probata; ſic præcisè inter alios Ptolomeus, *in d. l.*
admonendi, num. 64. *verſ. tertius caſus,* vbi exemplifi-
cat in libro Legum, Philoſophiæ, & Medicinæ.

185 Decimoſexto principaliter fallit reg. ſupradi-
cta, quod videlicet ſcriptura priuata plenam pro-
bationem minimè inducit, quando in ipſa ſcriptu
ra continetur aliquid quod in ſpecie officium ip-
ſius ſcribentis reſpiciat, veluti ſi Epiſcopus Pata-
uinus ſcriberet ſe aliquem excommunicaſſe; tunc
enim ex ipſa ſcriptura priuata plena induceretur
probatio. text. eſt expreſſus *in cap. poſt ceſſionem, ext.*
de probationibus, Sequitur Iacob. Pet. de Ptolom. *in*
d. l. admonendi, num. 64.

186 Decimoſeptimo limitatur, quando ſumus in-
ter liberos, tunc enim ſcriptura priuata teſtatoris
plenè probat, text. eſt *in Authent. Quod ſine, C. de te-*
ſtam. Sequitur Ptolomeus *in d. l. admonendi, num.* 64.
verſ. ſeptimo probat, quam materiam in præſentia-
rū minimè attingo. Videndus de hoc D. Ioachim.
Beuſt. *in d. l. admonendi, n.* 950. *&* 951. vbi pulchrè.

187 Decimooctauo fallit regula principalis in la-
pidibus monumentorum, in ipſis enim priuata
ſcriptura vtique probat.

188 Quod tamen procedit, quando in ipſis conti-
netur aliquid veriſimile, ſic perpulchrè inter
alios Petrus de Ptolomeis *in d. l. admonēdi, num.* 62.
& 63. Bart. *in l.* 6. *C. de relig.*

189 Idem iuris eſt in lapidibus, & columnis anti-
quis, ſic præcisè Brunor. à Sole *in ſuo Cōpendio Pro-*
poſitionum iuris, in verſ. ſcriptura priuata in lapidibus,
vbi deducit text. *in cap. cum cauſam, de probationib.*
in cap. peruenit, 30. *q.* 1. *&* *in cap. ſanè, il ſecondo,* 24. *q.*
2. Sequitur Baptiſta Schuuart Zenthal. *in ſuo tra-*
ctatu de ſtipulationibus, explanatione 163. *num.* 61. *&*
62. & Pappouius *conſil. ſuo* 20. *num.* 34. *&* 35. vbi
ſubdit, quod ex talibus ſcripturis probatur anti-
quum ius patronatus. id quod etiam ſenſit Grat.
reſponſ. q. n. 10. *in* 1.

190 Prout quoque idipſum probari ex litteris an-
tiquis ſcriptis in campanili, docet Crauet. *conſ. ſuo*
158. *num.* 4. Et Illuſtriſs. Card. Tuſc. *Cōcluſ. ſua* 617.
num. 2. *in lit. l.* vbi latè. Addas d. Franciſcum Perſo-
nalem de inditijs, & tortura *q.* 24. *num.* 70.

191 Idem quoque eſſe in muris, ac parietibus, do-
cet poſt alios Vranius *conſil. ſuo* 18. *num.* 10. *in ſecun*
do, vbi ſubdit, quod illæ ſcripturæ, quæ reperiūtur
in dictis muris, non faciunt fidem tamquam pro-
priæ probationes, ſed tāquam inducentes quod-
dam notorium, addo Guid. Pap. *quæſt. ſua* 582. *n.* 4.
& Petrum Enriquez *conſil. ſuo* 56. *num.* 36. *in primo.*

192 Et aduerte quod probatio, quæ in his caſibus
reſultat, eſt plena, non autem ſemiplena, prout cō
tingit regulariter in ſcriptura priuata, in antiq.
pulchrè Ioſeph. Ludou. *Concluſ. ſua* 29. *ampliat.* 32.

193 Et ratio diuerſitatis inter talem ſcripturā pri-
uatam inciſam in lapidibus, aut columnis, & alias
ſcripturas priuatas, eſt: quia talis ſcriptura in lapi
dibus, aut columnis, publicè omnibus apparet, &
inducit notorium, vt dicunt Bart. & Bald. *in d. l. mu*
num ntorum, C. de relig. & tangit Vranius *citato loco.*

194 Obſerua etiam ſecundò, quod ſine dubio pro-
bant tales litteræ inciſæ in lapidibus, aut colum-
nis, etiam in factis recentibus, quando tamen nō
agitur de præiudicio tertij, puta quod Eccleſia
fuerit conſecrata. Innoc. *in Rubr. de conſecr. Eccleſ.*
vel Altar. & quod ipſius Eccleſiæ conſecratio pro-
bari poſſit per litteras in ipſis lapidibus ſcriptas,
aut in marmore, tradidere Cl. Maſcard. *Cōcluſ. ſua*
415. *n.* 3. & Cardin. Tuſcus *Concluſ.* 745. *in littera C.*

195 Item, quando agitur de præiudicio tertij, non
tamen magno, prout in quæſtione confinium, ita
glo. *in cap. cum cauſſam, de probationib.* pulchrè Car-
din. Tuſcus poſt Geminian. *conſil.* 100. *concluſ. ſua*
700. *in littera C. num.* 3. *&* 4. *necnon &* 6. vbi ſubdit
quod ſcriptura etiam priuata in antiquis probat
confinia, quando eſt recognita, vel eſt obſeruata.
Latius autem inſiſtit Crauett. *de Antiquit. temp. in*
verſ. octaua datur, ſub num. 13. 14. *&* 15. vide per eū.

Videas quoque de hac materia D. Maſcard.
Concluſione ſua 398. vbi an confines per libros an-
tiquos probentur, 399. vbi an probentur per ſcri-
pturam, *&* 400. vbi an per lapides antiquos, ele-
ganter ediſſerit.

196 His adde Hieronymum de Monte, *de Finibus*
regund. cap. 65. vbi pulchrè, & Cardin. Tuſc. *d. Con-*
cluſ. ſua 700. *per totam.* Adeundus quoque Clar. D.
Menoch. *lib.* 2. *præſumpt.* 59. *per totam,* vbi an, & quā-
do ſcripta in lapidibus, parietibus, & monumen-
tis, præſumptionem, vel plenam probationem fa-
cere dicantur, exactiſſimè more ſuo diſceptat.
De qua etiam re diſſerit idem D. Cardin. Tuſcus,
Concluſione ſua 84. *in littera S.* & D. M. Antonius Eu-
genius *conſ. ſuo* 44. *n.* 15. *cum ſeq. in primo;* diſſerunt
quoq; ſcribentes omnes, & præcipuè Albericus *in*
l. 6. *ff. de religioſis, & ſumpt. funer.* His omnibus ad-
das

das Cl. Aldouin. *conſ. ſuo* 111. *num.* 74. vbi tradidit ſcripturas in lapidibus ſculptas probare identitatem domus, & familiæ.

197 Decimanona eſt limitatio, quando ipſa ſcriptura priuata producitur coram arbitratore hābē te poteſtatem procedendi de facto, ſecundum veritatem, & ſola facti veritate inſpecta, tunc enim abſque dubio probationem inducit.

198 Nec ſanè mirum, coram enim ipſo arbitratore ſufficiunt leuiores probationes.

199 Aduerte tamen hoc non ita facilè concedendum, ſi de alterius graui ageretur præiudicio, tūc enim ipſi ſcripturæ priuatæ ex toto fides minimè adhibenda eſſet, ita pulchrè docet hæc omnia, ſed longè latius & elegantius Crauet. *de antiq. tempor. in d. verſic. octaua datur, à numero primo, vſque ad duodecimum, & in ſuo conſ.* 73. *n.* 23. *in primo*, vide per cū.

200 Vigeſimo quidem fallit, quando in loco, in quo ipſa priuata ſcriptura fuit confecta, vigeret cōſuetudo, vel ſtatutum (prout eſt in inclita Ciuitate Venetiarum, veluti teſtatur Alban. *in lucubrationibus ad Bartolum, in d. l. admonendi, num.* 18. vbi etiam Iaſ. *num.* 78. Decian. *conſ. ſuo* 22. *num.* 10. *in tertio*. & alij, & hic Patauij, vt refert Pancir. *conſil. ſuo* 57. *num.* 4.) quod ipſimet priuatæ ſcripturæ fides eſſet adhibenda; tūc enim ipſa conſuetudo, & ſtatutum loci attenderetur, etiam quod in alio loco produceretur. Sic notabiliter voluit Ioannes Andræas *in additionibus ad Speculator. tit. de inſtrumentorum edit. §. nunc dicendum, in additione magna qua incipit: Priuatorum, circa finem.* Butrius, & Imola *in cap. 2. extra de fide inſtrumentorum*, allegant text. *in cap. cum dilectus, extra de conſuetudine, & in l. 1. C. de emancipat. liberorum*, vbi conſuetudo loci ſeruanda eſt; & tradit poſt plures relatos Iaſ. *in lectura d. l. admonendi, d. num.* 78. *cum duobus ſequentibus, & in repetitione num.* 95. & Ptolomæus *n.* 64. *verſic. quinto plenè*, Et in terminis de ipſa ſcriptura priuata conſuluit Socin. *conſil.* 102. *col.* 1. *vol.* 3. Sequutus eſt & Rimin. iun. *conſil.* 779. *num.* 3. Maſcard. *Concluſione ſua* 111. *num.* 12. & Schrader. *in d. l. admonendi, num.* 263. vbi etiam poſt plures relatos Beuſt. *num.* 970. *cum ſequentibus*. Addo Menoch. *conſil. ſuo* 787. *num.* 5. vbi poſt plures relatos ſubdit ſtatutum iſtud effectum etiam habere contra tertium. Videndus quoque D. Antonius Piagg. poſt hæc edita viſus, *in ſuo eleganti tractatu de conſuetudine, quæſt.* 11. *num.* 541. *cum ſequent.* vbi pulchrè.

201 In hoc tamen duo aduertenda ſunt: Primum eſt, quod iſta conſuetudo deberet eſſe præſcripta, & deberet probari per eum, qui eam allegaret, vt per Alexand. *conſil. vlt. num.* 4. *in ſeptimo*.

202 Alterum verò eſt, quod talis ſcriptura facta, vel conſcripta in illo loco, in quo talis conſuetudo, vel ſtatutum viget, vbiquè terrarum plenam fidem facit.

203 Nec ſanè mirum; in his enim quæ ſollemnitatem vel formam actus reſpiciunt, inſpicimus illius loci cōſuetudinem, in quo talis actus celebratur, & actus ipſe, ſecundum illius loci conſuetudinem rectè, atque legitimè perfectus, vbique vigorem ſuum obtinet, *argumento l. ſi non ſpeciali*, & ibi Doctores, *C. de teſtam. & l. 2. C. quemadm. teſtam. operiantur, iuncta l. 1. C. de emancipat. liberorum*, ſic præcisè Iaſ. *in repetitione d. l. admonendi, n.* 79. & 80. vbi quoque hanc eamdem ſententiam tribus alijs rationibus corroborat. Eumdem Iaſ. ſequitur Pancir. *d. conſ.* 57. *num.* 4. Schrader. *in d. l. admonendi, n.* 263. & Maſcard. *d. Concluſione ſua* 111. *num.* 13. Et hæc eſt veriſſima ſententia, quidquid poſt Puteum ſcripſerit Scaccia, *d. cap.* 11. *num.* 799. Videndus idem Scaccia *d. cap.* 22. *ſub num.* 240. *cum ſequentibus*, vbi totum oppoſitum verius eſſe ſtatuit.

204 Verum autem ſtatutum, per quòd priuatæ ſcripturæ fides adhibeatur, valeat, & teneat, tradit Alexand. *conſil.* 3. *in ſecundo*, Ceph. autem *conſil. ſuo* 454. *num.* 33. concludit pro affirmatiua, ibiq. multos deducit. His adiungas Illuſt. D. Card. Tuſcum *Concluſ. ſua* 531. *in litera S.* per totam, vbi ſtatutum ipſum circa executiònem apochatum, ſeu ſcripturarum priuatarum qualiter intelligatur ac procedat eleganter edifferit, ipſum conſules Quid iuris autem ſit reſpectu conſuetudinis, an ſcilicet, & ipſa valeat? Videndus inter alios D. Rutger. Rolant. *de Comiſſ. lib.* 5. *cap.* 9 vbi poſt articulum ad partes plenè diſcuſſum, tandem pro affirmatiua concludit. Adeundus quoque D. Hector Felicius, *Allegatione ſua iuris*, 44. *n.* 13. *par.* 3. vbi plures alios concordantes deducit. Amplia, vt in iſto præciſo caſu oriatur quoque probatio contra tertium, ita pulchrè poſt plures relatos, Clariſs. D. Menoch. *conſ. ſuo* 787. *num.* 5. quem omninò conſulas.

205 Vigeſimoprimo fallit Regula principalis, quando ſcriptura ipſa priuata eſt ſcripta manu debitoris, & habet ſubſcriptionem trium teſtium integræ, ac probatæ opinionis: nam tunc vigore hypothecæ, vel pignoris, plenè probat. text. eſt apertiſſimus, *in l. ſcripturas, C. qui potior*. notat Ang. *in l. cum antiquitas, C. de teſtam.* Addo Soc. *conſil. ſuo* 273. *num.* 3. *in ſecundo*, Petr. de Ptolomeis *in d. l. admonendi, num.* 64. *verſic.* 9. & Laurentium Tennium *Cautela ſua* 122. *num.* 2. & 3. infinitos refert etiam, & ſequitur Roland. à Valle, *conſil. ſuo* 26. *num.* 1. *in primo*, & Decian. *conſil.* 33. *num.* 115. *vol.* 1. Videndus quoque Ioachim. Beuſt. *in dicta l. admonendi, num.* 962.

206 Aduerte tamen, opus eſſe recognitione, id eſt, quod illimet teſtes eorū ſubſcriptiones recognoſcant, & dicant ſe illas feciſſe; vel ſaltem adfuiſſe, quando debitor ſcripſit. Sic poſt Bart. Socin. & alios, Crauet. *de antiquit. temp. par.* 1. *in verſic. quaero etiam, num.* 50. Addo Riminal. iuniorem *conſil.* 438. *num.* 43. *in quarto*, & omnium latiſſimè Lancelot. Galliam *conſil. ſuo* 91. *num.* 30. vbi ex profeſſo improbans opinionem Ceph. *conſil. ſuo* 270. infinitos hoc aſſeuerantes deducit.

207 Vigeſimoſecundo coarctatur Regula principalis, ſi agatur de ſcriptura priuata patris, quo ad probandam ætatem filij ſui, ea enim vtique probat; ita Bertaz. *conſil. ſuo ciuil.* 102. *in littera A. verſ.* 3. Socin. iun. *conſil.* 3. *num.* 5. 6. & 8. *in ſecundo*, Alferius *conſil.* 177. *num.* 22. Pancirol. *conſil. ſuo* 12. *num.* 4 *ferè in fine*, & Pret. *conſil.* 64. *num.* 1. Videndus tamen Maſcard. *Concluſ. ſua* 670. *per totam*, vbi pulchrè,

chrè,& Viuius *Dec.443.in tertio*, Addo Menoch.*lib. 2.de arbitr.cap.116.* Hoc idem expreſsè ſtatuto noſtro cantum eſſe legimus, ſi ſcripturam continere veritatem fuerit iuratum, ſub rubrica, quod pater non compellatur dare partem, & cap. 2. in fine. De materia tamen huiuſce limitationis. adeũdus Clar. Vir D. Farinaccius Fragmentorũ Criminal. *par. 1.num. 143. cum ſequentibus*, vbi poſt relatas infinitas ſcribentum authoritates, pro vtraque parte: opinionem aſſirmatiuam tãdem tuetur, atque amplectitur: ea tamen intelligentia adiecta, quando nulla adeſt ſuſpitio: quod patet voluerit ſcribere falſum. Secus ſi aliqua falſitatis vrgeret ſuſpitio tempore ipſius ſcripturæ, & latius vt per eum, quem omninò conſulas. An autem teſtamentum probetur ex ſcriptura priuata teſtatoris, tàm inter liberos, quàm extraneos, & quando, latiſſimè diſceptat Illuſtr. Card. Tuſcus *Concluſ. ſua 101. in littera T. per totam*, eum conſule.

208 Vigeſimotertio limitatur: nam ſcriptura priuata ſubſcripta & ſigillata ſigillo Principis, vel alicuius Cõmunitatis, aut alicuius publici Officialis, plenè probat; ſic inter alios Iaſ. *in repet. d. l. admonendi, num. 91.* Sequitur Decian. *conſil. ſuo 96. num. 28. in ſecundo*, vbi præcipuè ampliat quando ſumus in cauſis, in quibus proceditur ſola facti veritate inſpecta, in ijs enim non tantum ſcriptura priuaea, ſed & leuiores probationes admittuntur; adducit concordantes Bald. *in l. ſolum, in fine, C. de teſtib.* & Aretin. *conſil. ſuo 54.*

209 Addequod ſcriptuta priuata ipſius Principis vicem legis obtinet, *l. 1. verſ. per epiſt. inm. de Conſtitutionibus princip.* Decian. *d. conſil. 96. num. 31.* quod tamen intellige, dummodo habeat animum legis condendæ, *vt ibi not. & in §. quod princips, Inſt. de iure natur.* Amplia, vt ſcriptura ipſius principis priuata ſuo ſigillo roborata fidem etiam faciat, quoad ſui fauorem. amplè D. Purpuratus *conſil. ſuo 120. num. 6. & conſ. 270. num. 17.*

210 Vigeſimoquarto principalieer fallit: nam ſcriptura ipſa priuata plenè probat, parte contraria, contra quam producitur, minimè opponente, tũc enim habetur pro publica, & cenſetur ab ipſa approbata, ſic præciſè Ciof. *conſil. ſuo 39. num. 3. in 1.* Preteus *conſ. ſuo 119. num. 29. in primo*, Granut. *Theoremate ſuo 15. num. 24.* vbi diuerſas Rotarum deciſiones adducit. Surd. *Deciſ. ſua 199. num. 8.* & nouiſſimè Mar. Anton. Macerat. *lib. 1. variar. reſol. c. 58. num. 7.* vbi multos deducit. Addo Rot. Genuenſ. *Deciſ. ſua 21. num. 3. & 72. n. 1.* vbi ſubdit hoc præcipuè procedere, ſi pars ipſa fuerit citata ad opponendum, & nõ oppoſuerit; addo etiam Maſcard. *Concluſ. 121. num. 10. cum ſeq.* vbi quoque in fine rationem adducit dicens: nam non contradicere, & approbare, paria ſunt, allegat Bar. *in l. ne in arbitris, in verſ. venio ad final. verſ. C. de arbitris.*

211 Sic in ſimili videmus, quod copia inſtrumenti minus ſollemniter ſumpta, fidem facit, parte ipſa non opponente, ſic prçciſè poſt alios addentes ad Afflict. *Deciſ. ſua 48. num. 2.*

212 Sic etiam teſtis aliàs minimè idoneus ad teſtificandum admittitur, parte cõtra eius perſonam, & dictum minimè opponente, *l. ſi quis teſtibus, & Authentica, Sidicatur, C. de teſtibus, cap. præſentium, de teſtibus, lib. 6.*

213 Sic quoque licet regulariter poſt producta capitula, & publicata dicta teſtium, non liceat amplius facere deductiones ſuper eadem materia, & examinare teſtes ſuper eiſdem capitulis, vel contrarijs, tam in cauſa appellationis, quam in priori inſtantia, vt docent inter ceteros, Afflict. *deciſ. 33.* & Guid. Pap. *quæſt. 14. cum concord.*

214 Attamen hæc regula fallit, quando pars non contradicit circa admiſſionem capitulorum datorum, publicato proceſſu: Taciturnitas enim habetur tunc pro conſenſu, & admiſſio nõ debet reuocari, ſic præciſè Crauet. *conſil. 14 n. 7. & conſ. 65.*

215 Simile videmus in iudicio ſuis ſubſtantialibus carente, quod tamen tenet parte de tali defectu minimè reluctante, Decius *in l. vinum, col. pen. ff. ſi cert. petat.*

216 Idem videmus in inſtrumento mandati non legitimi, quod cenſetur tacitè approbari per partem, quę non opponit, Bart. & Doct. *in l. licet*; & ibi quoque Iaſ. *C. de procuratoribus.*

217 Videndus eſt autem hac de re Crauet. *conſ. ſuo 150. num. 2.* vbi in comprobationem, multas alias deciſiones Doctorum adducit, per quas conſtat, taciturnitatem partis approbationem inducere.

218 Hoc idem mirabiliter facit, & docet idẽ Crauet. *de antiq. temp. verſ. quæritur etiam, n. 20. cum ſeq.* vbi præcipuè hoc axioma ita procedere intelligit, quando quis non opponeret expreſsè, nec tacitè ipſo facto, ipſi priuatę ſcripturę, ſecùs autem eſſet, ſi facto opponeret, puta petendo ſe abſolui à petitis partis, vel quod concluſa per partem fieri nõ debent, & ſimilia; ſatis enim videtur eo caſu opponere contra producta per partem: ſi enim approbare vellet, non poſſet ita petere, quia ſtante veritate ſcripturæ productæ, deberet condemnari, nõ autem abſolui, *ad l. Paulus reſpondit. ff. rem rat. haberi.* Sequitur præciſè Maſcard. *Cõcluſ. ſua 1300 n. 18.* Addo Schuuart. Zentaler. *in l. magnam, C. de contrahenda, num. 23. explanatione 38. pag. mihi 751.*

219 Ampliatur iſta principalis limitatio, vt præcipuè procedat, quando à parte, contra quam ipſa priuata ſcriptura producitur, expreſsè fuiſſet approbata, tunc enim plena abſque dubio ex ea induceretur probatio, ſic præciſè Crauet. *conſil. 158. num. 2.* Addo Cioff. *conſ. 39. num. 2.*

220 Diceretur autem approbata, quando pars ipſa illam iterum produxiſſet, vt tradit Ang. *conſil. 132. col. 2.*

221 Et de inſtrumẽto minus ſollemni, quod illud producens videatur idipſum approbare, tradit Bald. *in l. alia, col. 2. C. de his, quibus vt indign.* Alexan. *conſil. 184. col. 2. verſ. & poſito, lib. 7.* Iaſ. *conſil. 161. col. 3. lib. 3.* & plures alij.

222 Sic etiam petens exhiberi ſcripturam, videtur illam approbare, vt in ſpecie de libro rationum per ſupradicta conſuluit Crauet. *conſil. 275. num. 2.* vbi inquit, quod pars, quæ exhiberi curauit librũ rationum, tenebitur ſtare partitis in illo cõtentis, nec poterit illum impugnare.

Sic

223 Sic quoque ſcripturam retinens penes ſe per plures menſes, præſumitur illam vidiſſe, perpendiſſe, & approbaſſe, ac ideo non poteſt eā amplius quando illam vidit, improbare, ſic poſt alios Fab. Turretr. *conſil. ſuo 17. num. 2. & 3. vol. 1.*

224 Sic etiam ille dicitur ſcripturam priuatā approbare, qui non contradicit, cum eam ſæpius iu manibus habuerit. Surd. poſt alios *deciſ. ſua 199. num. 9.* Addo Burſat. *conſil. 39. num. 17. in primo.*

225 Vigeſimoquinto principaliter regula ſupradicta fallit, quando ipſamet ſcriptura priuata eſt per teſtes iuſtificata, vel ſollemniter per ipſum ſcribētem, aut alio modo recognita. Sic præcisè Pariſ. *conſil. ſuo 19. num. 109. conſ. 45. num. 1. 82. nu. 10. 83. num. 2. 121. num. 26. in primo, & 68. num. 22. in tertio,* Albenſ. *conſil. ſuo 560. num. 6.* Cioff. *conſil. 97. num. 2. in primo.* Decian. *conſil. 20. num. 1. in ſecundo,* Cephal. *conſil. 263. num. 32. 33. & 69. & conſil. 540. num. 1.* Crauetta *conſil. ſuo 73. num. 15.* Surd. *conſil. ſuo 368. num. 19. in tertio. & deciſ. ſua 265. num. 27.* Sequitur quoque Ludouic. Velaſquez *in l. 22. Tauri. gloſſ. 1. num. 19* Caballin. *Mill. ſuo 655.* Maurus Burgius *in ſuo tract. de Laudimio, par. 3. inſpectione 38. numero 1.* Thom. Triuiſan. *deciſ. ſua 41. num. 3. lib. 1.* Magonius *deciſione ſua Lucana 25. num. 10.* Stephanus Gratian. *deciſione ſua Marchiana 111. nu. 11.* & nouiſſimè poſt plures relatos D. Cæſar Barzius *deciſ. ſua Bononienſ. 21. num. 8.* vbi ampliat hoc procedere, etiam ſi facta eſſet in abſentia partis. Hoc idem docet *deciſ. ſua 36. num. 15. & 16. & deciſ. 106. num. 18. & 19.* vbi etiam ſubdit, quod exequutioni mandatur, proinde ac ſi publicum eſſet inſtrumentum, id qđ doctum fuit quoq; per D. Frederici PruchKman. *conſ. ſuo 8. num. 26. cum ſeq. vol. 1.*

226 Quod tamen intellige contra debitorem, non contra alios; ſic præcisè docet Pariſ. *conſilio ſuo 19. num. 46. in tertio,* & Magonius *deciſione ſua Florentina, 122. num. 5.* adde Cl. D. Fachineum *lib. 3. conſil. ſuo 28. num. 1.*

227 Amplia idem iuris eſſe, ſi pars ipſa fuerit citata ad recognoſcendum, & non comparuerit, adhuc enim habetur pro recognita; ſic pręcisè *deciſ. ſua* Boer. *295. num. 15. & 19.* Rota Genuenſ. *deciſ. 208. num. 1.* & Caballin. *Mill. ſuo 667.*

228 Quemadmodum dicimus in ſimili, quod ſcriptura priuata contra aliquem producta cenſetur ab eo, contra quem producitur, approbata, licet fuerit decreta ſibi copia, cum termino opponendi, ſi tamen nil oppoſuerit, prout docet Cacheran. *deciſ. Pedemont. 71. num. 61.*

229 Amplia ſecundo, vt non ſolum probet contra ipſummet recognoſcentem, ſed etiam contra habentem cauſam ab eo, altera parte adhuc abſente. Sic præcisè Coſta *de Retrotractionibus cap. 8. Caſu 6. num. 3. & vide ſub num. 2.* vbi an hypotheca in ſcriptura priuata poſtmodum recognita, incipiat à die recognitionis, vel ante, eleganter poſt plures relatos ſubnectit.

230 Aduertendum eſt tamen, quod recognitio ipſius priuatæ ſcripturæ, ſeu confeſſio debitoris tunc demum tertiò ius à debitore habenti non nocet, ſi fiat poſt vēditionem, ceſſionem, vel aliàs ius ipſi tertio acquiſitum, ſecùs ſi antea, quia tunc illa recognitio & confeſſio nocet non ſolum eidemmet recognoſcenti, ſeu confitenti; ſed etiam apta eſt omnibus poſterioribus pręiudicium parare, poſt factam recognitionem. Sic poſt Caſtrenſ. Rimin. & alios, Magon. *d. deciſ. Florent. 122. num. 13.*

231 Obſeruandum ſecundò, recognitionem ipſius priuatę ſcripturę fieri, & peti poſſe quandocūque, etiam poſt concluſum in cauſa. Sic præcisè Burſat. *conſ. 39. num. 16.* & etiam in cauſa appellationis, idq; ex vi illius regulę. Non deducta deducam, & non probata probabo. pulchrè poſt alios Coſta *d. tract. de retrotractat. d. cap. 8. Caſu 6. num. 9. & 10.*

Quibus autem modis iuſtificetur, ac recognoſcatur, inferius docebitur.

An autem quando ſcriptura ipſa priuata eſt à parte recognita, vt quià recognouit debitor chirographum putà productum fuiſſe manu ſua ſcriptum, exequi poſſit, quando ex ipſa conſtat debitum iam eſſe præſcriptum in præſentiarum non diſcutio: Sed adeundus D. Ioannes Guttierez. *practic. vbi eleganter. quæſtionum lib. 1. quæſtione 124. per totum.*

232 Limitatur vigeſimoſextò ſupradicta principalis regula, quando verſamur in antiquis; tunc enim ſcriptura ipſa priuata ſemiplenè ſaltem probat. Sic pręcisè inter alios Iaſ. *in repetit. d. l. admonendi, num. 90. & in Lectur. num. 77. in fine,* Felin. *in c. 2. num. 10. de fide inſtrumentorum.* Marſil. *Singul. ſuo 436. & 505.* Hippol. Riminald. *conſil. ſuo 365. num. 3. in quarto.* Paulus de Mont. Pich. *conſil. ſuo 97. nu. 87. in primo.* Borel. *conſil. ſuo 40. num. 36.* Crauer. *conſil. 274. num. 5. & de Antiquitatib. par. 1. verſ. Viſo de verbis enunciatiuis, num. 1.* Cephal. *conſil. 608. nu. 54.* Caballin. *Mill. ſuo 658. in fine,* Menoch. *conſilio ſuo 402. num. 47.* & Pedrocha *conſil. ſuo 32. numer. 126.* Sequitur poſt infinitos relatos Maſcard. *Concluſione ſua 111. num. 8. & 1300. num. 1.* & Dom. Cl. Tuſc. *d. concluſione ſua 26. num. 91.* vbi ampliat id procedere, etiamſi ſcriptura ipſa non ſit ſubſcripta, & eſt veriſſima limitatio.

233 Quidquid dixerit Purpurat. *in d. l. admonendi, nu. 182. verſic. ſed videtur durum.*

Pro qua etiam iudicauit Camera Imperialis teſte Mynſing. *Obſeruat. 79. Centur. 5.* vbi ſubdit, arbitrio iudicis relinquendum eſſe, quantum temporis ſpacium requiratur.

234 Quinimò Schrader. poſt Iaſ. & Schurph. *in d. l. admonendi, num. 257.* tenet ſcripturam ipſam priuatam in antiquis plenè probare, dummodo tamen de nullo, vel exiguo alterius præiudicio agatur.

235 Si verò de magno alterius præiudicio tractetur, dicit hoc ſimiliter procedere, ſi ipſa ſcriptura communi hominum opinione approbata, atque recepta ſit, *argumento l. cenſus, de probationibus,* & notat Bald. *in Rubr. C. de fide inſtrum.*

236 Alioquin vult dumtaxat ſemiplenam probationem induci.

237 Amplia Primò, vt hoc pręcipuè procedat, quādo ipſa ſcriptura eſt alicuius viri legalis; ſic precise Pariſ. *conſ. ſuo 104. num. 78. in primo.* Vel nobilis,

Digitized by Google

ad tradita per Menoch. *conſ. ſuo 402. num. 48.*

238 Amplia Secundò, vt talis probatio ſemiplena, quæ inducitur ex ſcriptura priuata in antiquis locum præcipuè habeat contra tertium, non autem contra ſcribentem, vel eius hæredes, & ſingulares ſucceſſores, contra eos enim etiam in nõ antiquis plenam induci probationem ſatis, ſuperque fuit ſupra concluſum, & nunc poſt Crauet. *de antiq. tem por. in d. verſic. Viſo, de verbis enunciatiuis, numero 2.* Addo Maſcard. *d. concluſ. 1300. num. 2.* & Schuuart Zenthaler. *in repetit. l. magnam, pag. mihi 750. num. 21. C. de contrahenda.*

239 Vtrum autem ad hoc, vt talis ſcriptura priuata probet ſemiplenè contra tertium in antiquis, ſit neceſſe conſtare, quod ſit ſcriptura illius, qui dicitur eam ſcripſiſſe, ſi negetur.

240 Conclude pro affirmatiua; Nec mirum, omnis enim diſpoſitio præſupponit ſubſtantiam actus, & ſic debet apparere prius, quod ſcriptura ſit illius, cuius eſſe prætenditur. Bart. *in ſimili in l. Diuus, ff. de teſtam. milit.* vbi licet ſtatutum nolit aliquid opponi contra inſtrumentum, poteſt tamen opponi quod non ſit inſtrumentum, & ſic debet prius apparere de ſubſtantia actus.

241 Sic etiam dixit Dec. *in cap. conſuluit, in tertio notabili, de appellationibus*, quod quando diſponitur aliquid ſuper notorio, debet prius conſtare illud eſſe notorium, *argumen. capit. quanto, de translat.* epiſcop.

242 Eſt benè verum, quod in hoc caſu ſufficiunt probationes leuiores, vt puta, per ſolam litterarũ comparationem. Sic præciſè animaduertit Crauetta, *d. verſic. Viſo de verbis enunciatiuis, num. 3. cum ſequentibus.*

243 Ampliatur vltimò, vt ipſa priuata ſcriptura in antiquis plenè etiam probet, quotieſcumque vltra temporis antiquitatem adeſſet ſigillum, & ſubſcriptio, ſic Pichus *præcitato loco*, & Borell. *præcitato conſilio 40. num. 37. & 38.* vbi etiam ſubdit, quod ſolum ſigillum ſufficit ad plenam probationem inducendam. Adde, nam ſcriptura antiquiſſima plenè etiam probat, licèt non recognita ad tradita per D. Card. Seraphinum *deciſ. ſua 333. nu. 1.* Pro coronide tamen huiuſce limitationis obſeruandum eſt, quod tunc demum limitatio ipſa procedit, ſi à perſona & loco non ſuſpectis ſcriptura ipſa proferatur, & in ſui forma appareat cõfecta, vel approbata ab vtraque parte, ſecùs ſi eſſet ſcripta, vel ſubſcripta ab illo ſolo, qui eam producit à domo ſua, non enim poteſt eius ſcriptura vllo caſu plus, quàm vox ſua, & ſic nullam fidem faceret, aliàs ſequeretur hoc abſurdum, quod quis poſſet ſibiipſi probationes cum lapſu temporis apparare, quod minimè dicendum. Sic eleganter meminit Modern. Pariſienſ. *in ſuis Conſuetud. Pariſienſ. tit. 1. gloſſ. 1. §. 8. num. 17.*

244 Fallit vigeſimoſeptimo regula principalis quã do ipſa ſcriptura priuata eſſet ſubſcripta manu duorum Notariorum, tũc enim plenam probationem induceret; intellige tamen, dummodo ipſi ſubſcriberent inquantum Notarij, ſecus ſi tãquã ſimplices amici. Sic præciſè poſt Bald. Felin. *in capit. ſecundo, numero 15. in fine.*

245 Coarctatur vigeſimooctauo, quando ipſamet ſcriptura priuata ſigillo authentico, ſeu publico eſſet roborata, tunc enim probaret; Sic per illum text. Felin. *in d. cap. 2. num. 16. verſ. vltimo limita*, Sequitur Franc. Mar. *deciſ. ſua 994. num. 2. par. 1.*

246 Intellige tamen id in his, quæ pertinent ad officium ſigillantis, ſecus autem in alijs; Sic præciſè Dec. *in d. cap. 2. num. 4. de fide inſtrument. vide ſupra num. 208. & ſequenti.*

Amplia, vt idem iuris quoq; ſit, quando ſcriptura ipſa reperitur ſigillata ſigillo ipſius debitoris, Sic poſt Alex. C. Tuſcus *d. concluſ. ſua 26. num. 21. & concluſ. ſua 239. num. 5. in d. litera S.*

Nec ſanè mirum: Sigillum enim inducit cõſenſum & ratificationem apponentis ſuum ſigillum, prout ipſemet Card. Tuſcus ſubſequitur *d. cõcluſ. 239. num. 8.* latius vide per eum *d. concluſ.* per totũ, Adde, quod ſcripturæ alterius ſcienter apponens ſigillum ſuum, cenſetur omnia in ea contenta approbaſſe, ad tradita per N. Euerhard. iunior, *vol. 2. conſil. 25. num. 15.*

247 Limitatur vigeſimonono, nam per ipſam ſcripturam priuatam plenè probatur donatio. Sic præciſè poſt alios Boer. *deciſ. ſua 172. nu. 19.* Addo Maſcard. *Cõcluſ. ſua 563. num. 3.* vbi infinitos deducit.

248 Nec ſanè mirum. Si enim donatio fieri poteſt per nuncium, vel epiſtolam, vt *in l. 1. in fine, C. de contrahenda emptione, in l. ſi donatio per epiſtolam, C. de donationibus, & in l. conſenſu, de action. & oblig. cum concordantibus*, ergo etiam fieri poterit per apochã, vel quamlibet aliam ſpeciem ſcripturæ priuatæ, & per eamdem probari.

249 Fallit trigeſimo: nam ſcriptura ipſa priuata plenè probat, ſi agatur de ſocietate probanda, ſic poſt Cl. Pariſienſ. Cl. Decian. *conſilio 96. numero 30. in ſecundo.*

250 Limitatur trigeſimoprimo, ſi vltra teſtium approbationem, qui fortaſſe dum ſcriberetur interfuerunt, vel etiam ipſimet ſubſcripſerunt, adiuuetur ſcriptura ipſa, litterarum comparatione, ita Bart. & poſt eum omnes, *in Authent. de inſtrument. caut. & fide, §. ſed & ſi quis*, de quo tamen inferius loco ſuo latius dicetur.

251 Coarctatur trigeſimoſecundo, ſi agatur de ſcriptura priuata alicuius Sacerdotis, quando tamen tractatur de matrimonio, & dote, eo enim caſu priuata illa ſcriptura ſubſcripta tamen à tribus teſtibus habet vim publicæ. Caſus eſt ſecundum Bart. *in Auth. Quibus modis naturales efficiantur leg. §. quã tũ*, Sequitur poſt Bald. Petr. de Ptolomeis, *in d. l. admonendi, n. 64. verſ. duodecimo plenè*, & Card. Alban. *in ſuis lucubrationibus ad Bart. ſuper d. l. admonendi, numero 17.* Addo Iaſ. *in repetitione eiuſdem legis numero 96.*

252 Fallit trigeſimotertio principaliter, quãdo ipſa ſcriptura priuata habet cauſam expreſſam debiti quod continetur in ea, tunc enim contra debitorem indiſtinctè probat, actionemq; producit, ſic Roman. *conſil. ſuo 371. num. 4.* & Albenſ. *conſil. ſuo 737. num. 514.*

253 Dicitur autem ſufficienter expreſſa cauſa, quã-

do

do ſcribens narrat ſe ex aliquo contractu antecedenti ad ipſam pecuniam teneri, videlicet. ex præcedenti contractu fideiuſſionis, vel alterius huiuſmodi.

254 Et eſt obſeruandum, quod hi omnes caſus; in quibus ſupra diximus ſcripturam priuatam fidem plenam facere, ita accipiẽdi ſunt, vt tunc demum procedant, quando in ipſa ſcriptura priuata certa cauſa debiti expreſſa eſt, vt puta mutui, vel ſimilis, alioquin ſi abſque cauſæ expreſſione generaliter conſcripta eſt, plenam fidem abſque dubio minimè inducet, *l. cum de indebito, §. fin. de probationib.* gloſſ. & Doct. *in l. generaliter, C. de non numerata pecunia*, & poſt alios Schrader. *in d. l. admonendi, num. 263. in fin.* Hoc idem ſequutus eſt etiam D. Caualcan. *d. deciſ. 27. num. 64. cum ſeq.* vbi quoq. ſubdit, quod dicta ſcriptura priuata ſine cauſa vti imperfecta non valet, niſi ex verbis colligeretur ipſa cauſa, vt quãdo in eadem diceretur. *Mi chiamo in verità vero, & legitimo debitore*, illa enim verba nil aliud important, niſi quod fateor me in veritate fuiſſe, & eſſe verum, & legitimum debitorẽ, & ſic ex certa ſcientia, & non per errorem, quãdo autem quis ex certa ſcientia confitetur ſe debere, confeſſio, & conſtitutio illa dicitur continere cauſam, & valet, adducit Alex. *conſil. 4. nu. 17. cum ſeq. in 1.* idem iuris ſubdit eſſe, ſi in ipſa ſcriptura continerentur illa verba, *per conti tra noi fatti*, ea enim demonſtrant cauſam, quia redditio rationis, & calculus ſæpè factus, & ſtabilitus oſtendit cauſam præceſſiſſe, ob quam calculus ipſe factus fuit, vnde ſcriptura ipſa valet; adducitq. de hoc Alexan. ac alios. Addo etiã Iodoc. Damhouder. *in ſua praxi rerum ciuilium, cap. 175. num. 15.* vbi tamen hoc intelligit, niſi ſtatutum, aut loci conſuetudo aliter diſponeret, ac ordinaret, & latius, vt per eum. Et iſta conſuetudo eſt Toloſæ, teſte Rebuffo *dicto ſuo tractatu, num. 67.* vbi etiam an generalis cauſa ſufficiat, puta, ſi quis dicat: Confiteor ex omnibus cauſis me debere, omnium elegantiſſimè diſceptatur.

255 Limitatur vltimo loco: nam ſcriptura ipſa priuata facit ſaltem aliqualem præſumptionem in fauorem ipſius creditoris producentis, ſic præciſè primus omnium docuit Bart. *in d. l. admonendi*, quem ſequuntur ibidem Rainer. de Forliu. Ripa. *num. 98.* Iaſ. *num. 89. in fine*, Purpurat. *num. 183. cum ſeq. & conſi. ſuo 402. num. 80.* & alij multi. Eius opinioni vti veriori, ac Communiori adhæſerunt cõmuniter paſſim Doctores, Iaſ. *conſi. ſuo 129. vol. 1.* Roland. à Val. *conſi. 26. num. 14. in primo.* Cephal. *conſi. 454. num. 50.* Hippol. Riminald. *conſi. 119. nu. 2. in ſecundo*, Bertaz. *conſi. ſuo criminal. 291. num. 16. in ſecundo*, Botta *conſi. 65. num. 23.* Bimius *conſil. ſuo 85. num. 7. in primo*, Clar. Eques D. Peregrinus *conſ. ſuo 101. num. 3. in ſecundo*, & nouiſſimè Proſper Farinaccius *conſil. ſuo criminali 70. num. 60.*

Addendi ſunt etiam Couar. *pract. ca. im quæſtionum, cap. 2. nu. 6.* vbi pulchrè Antonius Scappus *in ſua tract. iuris ſcript. lib. 3. rubr. 7. cap. 71. num. 2.* Granutius *Theoremate ſuo 15. num. 12. & 13.* Caballin. *Mil. ſuo 658.* Maſcard. *Concluſ. ſua 111. num. 4. & 5.* & ex recentioribus Ioannes Koppen. *quæſtione ſua 46. n. 40.* vbi de Communi, & D. Ioachim. Beuſt. *in d. l. admonendi, num. 988.* Addo quoq; D. Valaſc. *conſultatione ſua 177. num. 2. vol. 2.* & eruditiſſ. Do. Andræam Fachineum, poſt hæc ſcripta viſum, *lib. 11. ſuarum Iuris Controuerſ. cap. 31.* Adeundus quoque D. Sigiſmund. Scaccia *d. cap. 11. num. 1074.* vbi de vera, ac Communi, & D. Petr. Gilken. *in l. inſtrumenta, num. 16. & 17. C. de probationibus.*

256 Huiuſce autem opinionis ea communiter affertur ratio; quod non ſit aliquo modo præſumendum, quod quis ad conſcribendum falſam aliquam ſcripturam priuatam ſe accingat, idque propter timorem pœnæ ac infamiæ.

257 Item, quia ſcribens ſcit, quod de facili poſſet doceri contrarium per comparationem litterarum.

258 Contrariam autem opinionem, quod videlicet ex ipſa ſcriptura priuata nec præſumptio quidem oriatur, tenet inter alios Angel. *in d. l. admonendi, ſub num. 6.* quem ibidem ſequuti ſunt Curtius iun. *ſub num. 113.* & Coraſ. *in 2. par. numer. 47.* Hanc eamdem quoque ſequutus eſt Dec. *in cap. 2. num. 14. cum ſeq. de fide inſtrumentorum.* & Hippol. Riminald. ſibi contrarius *conſi. ſuo 779 num. 42. in ſeptimo.* Addo poſt quamplures relatos Cl. Menoch. *conſi. ſuo primo, num. 327. & conſi. 378. num. 10.* in hanc eamdem proclinior videtur Cl. I. C. D. Aldouinus *conſi. ſuo 13. poſt hæc edita viſa, num. 8. vol. 1.* & Modern. Pariſ. *in ſuis Conſuetudinib. Pariſienſibus lib. 1. §. 8. num. 11.*

259 Mouetur ipſe Angel. per text. vulgatiſſimum in hac materia, *in l. exemplo, C. de probat.*

260 Adducitur ſecundo loco per Curtium, & Ri-
minal. *ſupra cit. locis text. in cap. 2. de fide inſtrum.*
ſub illis verbis, (non videntur alicuius firmitatis
robur habere, &c.) quæ quidem verba, alicuius
261 firmitatis, videntur quoque in minimo verifica-
ri, vt per gloſſ. *in Clement. 1. in 5. part. de foro competent.*

262 Perpenditur tertio loco per eoſdem vulgata illa iuris regula, quod dicenti, & non probanti non creditur, *l. actor. C. de probat.* ergò ſi producens ſcripturam, quæ a reo conuento fuerit negata, eã minimè probauerit, nullo modo exaudiendus erit.

263 Augetur, nam actore nõ probante, reus eſt abſoluendus, etiamſi nil præſtiterit.

264 Vltimo loco conſiderat Coraſ. quod ſi ex ipſa
ſcriptura priuata præſumptio quædam promana-
ret, ſemper in facultate actoris eſſet cauſę victo-
riam ſibi parare, priuatam aliquam ſcripturam
256 proferendo; iam enim ſi probationes vtriuſque
pares ſint, illum vincere, qui aliqua pro ſe præ-
ſumptione adiuuetur, conſtat inter omnes, Accurſius, Bartol. & ceteri, *in l. ſi duo patroni, in princip. ff. de iureiurand.* Sequitur Maſcard. *Concluſione ſua 1300. num. 7.*

Conſequens autem non eſt dicendum; ergo, &c.

266 His tamen, & ſimilibus, quæ in contrarium obiici poſſunt, minimè obſtantibus à priori ſenten-

tia

tia vti veriori, ac Communiori minimè recedẽdũ arbitror, quæ etiam confirmari poteſt ex textu *in §.ſi quis igitur, in Authent de inſtrument. caut. & fide, in verſ. Sed & ſi quis*, quatenus dicitur ibi, priuatam ſcripturam fidem recipere ex vtroque, videlicet ex ipſo documento, & ex teſtium recognitione, ergo ſola ipſa ſcriptura aliquid valet. Nec officiunt Contraria.

267 Ad primum enim deſumptum ex textu *in d. l. exemplo.* reſp. quod non facit ad rhombum, ſolum enim ibi deciditur, (prout vnuſquiſque videre poteſt,) quod ex propria ſcriptura creditoris nõ conuincitur debitor etiam in cauſa fiſcali.

268 Ad text. *in d. cap. 2. de fide inſtrumentorum.* Reſp. verba illa intelligenda eſſe reſpectu plenæ, vel ſemiplenæ probationis, non autem aliqualis præſumptionis. Sic præciſè poſt Canoniſtas omnes *in ſupra citato capitulo*, Iaſon. *in d. l. admonendi, n. 77.*

269 Et quod hoc verum ſit, conſidera, quod in tali pręſumptione nulla adeſt firmitas, cum iudex propter illam non adhæreat alicui parti: igitur verba illa, (alicuius firmitatis) non verificantur in præſumptione. Sic præciſè Ripa, *in d. l. admonendi, num. 98.* Sequitur Hippol. Riminal. *conſil. ſuo 39. num. 12. vol. 1.*

270 Ad tertium reſpondetur, regulam illam fallere, quãdo actor aliquali pro ſe pręſumptione adiutus eſt: tunc enim minimè probare cogitur.

Nec officit, quod actore non probante, reus ſit abſoluendus, etiamſi nil præſtiterit.

271 Quoniam reſpõdetur, id verum eſſe, niſi ſimus in caſibus, in quibus reo iuramentum purgatoriũ deferatur.

272 Eſt autem iuramentum purgatorium, quod pręſtatur à reo conuento, vbi etiam non adeſt ſemiplena probatio actoris, ſed dumtaxat aliqua ſuſpicio, ſeu præſumptio; vt poſt alios pulchrè docuit Vancin. *de iuramento, par. 2. art. 11. num. 2.*

273 Inter caſus autem, in quibus reo iuramentum huiuſmodi deferri ſolet, principaliter noſter enumeratur, quando videlicet ſcriptura priuata, neq; teſtibus, neque litterarum comparatione ſuffulta producitur contra debitorẽ; tunc enim licet actor ipſam negatam adminiculis non corroborauerit, propter illam præſumptionem ex ipſa ſcriptura emanantem, quod ipſa veritatem contineat, cogitur reus ipſum iuramentum purgatorium ſubire.

274 Minus officit vltimo loco fundamentum Corraſij. Reſpondetur enim, illud, quod ipſe infert, nullo modo eliciendum, aut præſumendum eſſe: nullus enim (prout etiam ſuperius annuimus) ad falſam ſcripturam conſcribẽdam ita de facili admitteretur, prout ipſe opinatur, idque propter timorem pœnæ, ac infamiæ.

275 Ex his ergo patet apertè communem ſententiã veriſſimam eſſe; videlicet, quod ex priuata ſcriptura aliqualis præſumptio ſaltem oriatur; id, quod etiam poſt nonnullos concordantes adductos ſequutus eſt nouiſſimè D. Hector Felicius *Allegatione ſua 44. num. 4. par. 3.*

276 Hoc autem intellige nõ de præſumptione, quæ transferat onus probandi in aduerſarium, ſed de aliquali tantum pręſumptione, quæ, vt dixi ſupra, operatur, vt data paritate probationum, is præferatur, pro quo eſt dicta aliqualis præſumptio, inducta ex ipſa ſcriptura priuata. Sic præciſè Crauet. *de antiq. temp. in verſic. Viſo de verbis enunciatiuis, num. 7. cum ſeq.* vbi quoque latè improbat opinionem Socini *conſil. ſuo 68. vol. 4.* ex huiuſmodi ſcriptura præſumptionem iuris abſque dubio promanare defendentis, ſequitur Maſcard. *d. Concluſione 111. num. 4. verſ. ideò*, & eſt veriſſima Concluſio, licet aliter quoque ſenſerit D. Felicius *d. Allegatione 44. num. 5.*

277 Addo aliam fallentiam, & eſt, quod priuatæ ſcripturæ tempore peſtis plenè creditur propter neceſſitatem vrgentem. Sic præciſè inter alios Crot. *conſilio ſuo 328. num. 6. in tertio.*

Alios etiam caſus, in quibus ſcriptura priuata fidem facit, & probat, deducit Aluar. Valaſc. *Conſultatione ſua Luſitania 177. volum. 2. per totam.* vide per eum ſatis. Videndus quoque Illuſtriſ. Card. Tuſcus *dicta Concluſione ſua 76. in littera S.* vbi de hac eadem materia, an, & quando ſcriptura priuata probet, nec ne, omnium latiſſimè diſceptatur.

An, & quando ex ſcriptura priuata plena oriatur probatio, hactenus docuimus; nũc autem congruẽti ordine variæ, quę de ipſius materia à Doct. excitari ſolent quæſtiones, mira quadam facilitate, ac vtilitate diſcutiendæ ſunt.

Dubitatur igitur Primò, an ſcriptura priuata inſtrumenti appellatione contineatur.

SVMMARIVM.

1 *Scriptura priuata an veniat appellatione inſtrumenti, dubitatur.*
2 *Diſtinguitur ex communi, quod aut quæritur, an veniat ſecundum propriam ſignificationem, quæ ſumitur ex alluſione vocabuli, an verò ex communi loquendi vſu.*
3 *Si quæratur, an veniat ſecundum propriam ſignificationem, non eſt eadem omnium ſententia.*
4 *Bart. & alij ſentiunt pro affirmatiua, & num. 11.*
5 *Fundamenta, & num. 6. 7. 8. 9. & 10.*
12 *Contrarium multi.*
13 *Media, quibus fundatur hæc opinio, & num. 14. 15. 16. & 17.*
18 *Sin autem quæratur, an veniat communi loquendi vſu inſpecto, pro negatiua omnes concludunt.*
19 *Ratio.*
20 *Communis loquendi vſus in ſtatutis propriè attenditur.*
21 *Item in vltimis voluntatibus, reſcriptis, priuilegijs, & Sacris Scripturis.*
22 *Quinimò etiam in correctorijs, & odioſis.*
23 *In diſpoſitione ſtatutaria loquente de inſtrumento non comprehẽditur ſcriptura priuata, & num. 24. & 25.*
26 *Communis loquendi vſus præfertur propriæ verborum ſignificationi.*

27 *Commu ni loquendi vſus ab allegante articulandus, & probandus eſt.*

28 *Scriptura priuata venit appellatione inſtrumenti etiã vſu communi loquendi inſpecto, quando eſt recognita, & per ſe probans ibidem.*

29 *Item quando in ipſa adeſſet iuramentum.*

30 *Item quando rationis identitas à ſtatuto reſpectu publici inſtrumenti conſiderata, militaret etiam in ſcriptura priuata.*

31 *Noua opinio authoris in difficultate propoſita, reiecta communi ſcribentium diſtinctione.*

Scriptura Priuata an veniat appellatione inſtrumenti, dubitatur.

1 IN huiuſmodi difficultate, vt vera, ac realis reſolutio habeatur, cõmuniter Doctor. ita diſtinguunt.
2 Aut quærimus, an appellatione inſtrumenti priuata ſcriptura cõtineatur, ſecundum propriam ſignificationem, quæ ſumitur ex alluſione vocabuli; Aut verò ex communi vſu loquendi.

3 Si primo, res eſt in maximo anfractu, Bar. enim
4 *in l. 1. C. de iureiurando propter calumniam dando, num.* 2 Senſit pro affirmatiua, & primo ſic arguit.

5 Quidquid inſtruit cauſam, id proculdubio dicitur inſtrumentum, *l. 1. de fide inſtrument, & l. notionem §. inſtrumentorum, ff. de verb. ſignific. cum concordantibus.*

6 Sed priuata ſcriptura inſtruit cauſam. Petr. de Caballin. pulchrè *conſilio ſuo 24. numero* 13. ergò &c.

7 Adducit ſecundo loco text. in *l. inſtrumenta domeſtica, C. de probationibus,* vbi apertè dicitur, quod domeſtica inſtrumenta ſine alijs adminiculis ad probationem plenam inducendam non ſufficiũt, & tamen ſub illis verbis (Domeſtica inſtruméta) intelligit ibi Imperator de priuatis ſcripturis, non de publicis, publica enim abſque dubio ſufficerẽt: ergò eſt ibi text. apertus, quod appellatione ipſius inſtrumenti, ipſa priuata ſcriptura contineatur.

8 Tertio loco tu vltra alios conſidera text. à nemine perpẽſum, nec excogitatũ, *in l. ſi qui i: Decurio, in princ. C. ad leg. Cornel. de falſ.* ibi (in conſcribendis publicis, priuatiſq; inſtrumentis.)

9 Quarto, vltra alios pariter perpende text. *in l. comparationes, C. de fide inſtrumentorum,* ibi, (ex chirographis fieri, & alijs inſtrumentis, quæ non ſunt publicè confecta.)

10 Quinto, accedit vltra alios quoque text. *in l. 17. C. ſi cert. petat.* ibi, (ſuper chirographarijs inſtrumentis.)

11 Hãc eamdem Bartoli ſententiam ſequitur etiã Bald. *in d. l. 1. C. de iureiuran. nu. 6.* Decius *in Rubr. De cretal. tit. de fide inſtrum. num. 15.* & Clar. vir D. Menoch. *lib. 3 præſumpt. 41. num. 8.* Addo Tiraquell. *de retractu lignag. §. 2. gloſ. 1. num. 29.* & Cartocium *deciſ. ſua 49. num. 3. cum pluribus ſeq.* vbi pulchrè.

12 Contrariam tamen ſententiam vti veriorẽ defendere alij multi non ſunt veriti; inter ceteros autem Corneus *in d. l. 1.* Imola *in Clement. 1. de procuratoribus* & alij.

13 Mouentur primò, *per textum in d. l. 1. C. de iureiur. propter calumniam dãdo* vbi ſeparatim loquitur Imperator de ſcripturis priuatis, & publicis inſtrumentis, ſignum eſt ergo euidens, quod ſunt inter ſe diuerſa, nec vnum alterius appellatione comprehenditur.

14 Adducitur ſecũdo loco text. *in Clement. 1. de procuratoribus,* vbi Sũmus Pontifex in hæc verba prorumpit: Inſtrumẽto, vel litteris, quibus te aliquis in cauſis ſuis procuratorem conſtituens, &c. Ecce quod expreſſam conſtituit differentiam inter inſtrumenta, & litteras, quæ tamen ſunt ſpecies ſcripturæ priuatæ, vt ſuo loco diximus, ergò appellatione inſtrumenti non continetur ſcriptura priuata; & per iſtum text. opinionẽ contra Bart. ſequutus eſt Imola.

15 Suffragatur tertio loco mirum in modum text. *in l. ſcripturas, in ſecundo reſp. C. qui potior.* vbi expreſſa conſtituitur differentia inter priuatam ſcripturam, & inſtrumẽtum publicum, dicitur enim ibi, quod habens publicum inſtrumentum, etiam poſterius, præfertur quoad hypothecam habenti priuatam ſcripturam etiam anteriorem, ergo.

16 Quarto conſidera multas, & lõge maximas extare differentias inter ipſam priuatam ſcripturam & publicum inſtrumentum, quas in præſenti referre, nec facilè, nec neceſſarium, ergo &c.

17 Et adde, quod inſtrumentum ſic dicitur, quoniam confectum ſit à publica perſona, & ſic à tabellione, *argumento l. cenſus, ff. de probationib.*

18 Si verò ſecundo, id eſt, an communi loquendi vſu inſpecto, ipſa priuata ſcriptura, appellatione inſtrumenti comprehendatur, indagari contingat, tunc minimè contineri vno ore omnes fatentur. ſic Bartol. & Decius in prænotatis locis. Dicunt enim (vt eorum præciſſis verbis vtar) non
19 eſſe in noſtro vſu: Quando habeo ſcripturam priuatam, vel apodiſſam, dicere, habeo inſtrumentum, ex ipſo enim communi loquendi vſu, illud dumtaxat intelligitur inſtrumentum, quod manu tabellionis, & notarij publici conficitur, prout in ſpecie poſt plures relatos docet Burſat. *conſilio ſuo 144. numero 35. in ſecundo.*

Eorumdem ſententiam ſequuti ſunt quoque infiniti alij. Tiraquell. in terminis, *de retractu lignag. §. 2. gloſ. 1. numero 30. Machel. patroc. ſuo 30 numero quarto,* Grat. *conſilio 74. numero 42. cum ſequentibus in ſecundo,* Thom. Triuiſan. *libro primo, deciſione 40. numero octauo,* Villagut. *de extenſion. legum in genere, prælud. 24. numero 17.* Aſinius *in ſua praxi, par. prima, §. 22. capit. quarto, numero 10. cum ſequentibus.* Maſcard. *Concluſione ſua 6. numero 126.* Carroc. *deciſione ſua 49. numero decimo, cum ſequent.* & nouiſſimè Carol. de Graſſ. poſt plures relatos *in ſuo tractatu de exceptionibus, in præludijs, numero 80.* Addo Petr. de Caballin. *conſil. ſuo 24. num. 13.*

Ad.

20 Aduertendum eſt tamen, quòd iſte communis vſus loquendi ex receptiſſima omnium ſcribentium opinione, in ſtatutis præcipuè ſpectatur. Latè Thomas Triuiſan. *lib. 1. deciſ. 40. num. 8.*

21 Et nedum in ſtatutis, ſed & in vltimis voluntatibus, Reſcriptis, Priuilegijs, & Sacris Scripturis.

22 Quinimo etiã in correctorijs, & odioſis; prout hęc omnia pulchrè docet poſt plures relatos, Magon. *deciſ. ſua Lucenſ. 15. num. 6. 7. & 8.* vbi ampliat quoque idem iuris eſſe, etiamſi extaret ſtatutum, quod ſtatuta ad litteram intelligi deberent.

23 Sequitur eleganter Carol. de Graſſ. *de except. in præludijs, num. 81. cum ſeq.* vbi infert, quod in diſpoſitione ſtatutaria loquente de instrumento, non comprehẽderetur ſcriptura priuata; quia in intelligentia, & interpretatione ſtatutorum attẽditur communis vſus loquendi illius loci, in quo vigẽt, & latius vt per eum. id quod etiam mirabiliter facit Ioannes de Monte Spetell. *conſil. ſuo 25. nu. 25. cum ſeq.* vbi pulchrè.

24 Sic etiam Petr. Rebuff. *in l. notionem, §. inſtrumentorum, in tertio notab. ff. de verb. ſignif.* inquit, quod ſi de quolibet debito de quo ſit inſtrumentum, ſit ſoluenda gabella, non ſolueretur de ſcriptura priuata. Id quòd reſpondit quoque ex profeſſo Petr. de Caball. *conſi. ſuo 24. num. 14.* Hinc etiam Socin.
25 *conſil. 41. num. 10. in primo,* docet, quod ſi ſtatuto caueatur, quod domini vectigalium poſſint cognoſcere de omni cauſa, & negotio, de quo per inſtrumentum appareat, non poterunt cognoſcere de cauſa pertinente ad priuatam ſcripturam, quia re-
29 pugnat communis vſus loquendi, qui ipſi proprio verborum ſignificatui proculdubio pręferri ſolet, vt poſt Felin. qui alios citat, *in proœm. Decretal. nu. 5. cum ſeq.* docet Machel. *patroc. ſuo 30. num. 4.* & Maſcard. *Concluſ. ſua 6. num. 107. & 108.*

27 Obſeruandum ſecundo, quòd iſte communis loquendi vſus debet ab allegante articulari, & probari. ita Bart. & cum eo ceteri *in pręcitata l. 1.* ſequitur pulchrè poſt Decium, Aretinum, Becciũ, & alios, Magon. *præcitata ſua deciſione 15. num. 23.* Quomodo autem probetur, & inducatur, videndus Clariſs. Menoch. *de arbitr. libro 2. Centur. 5. Caſu 489.*

28 Non ignorandum tertiò, quod ſupradicta communis concluſio, quod videlicet ſcriptura priuata appellatione inſtrumenti minimè comprehendatur, vſu communi loquendi inſpecto, fallit, & coarctatur, quando eſſet recognita, & per ſe probans; eo enim caſu cum publico inſtrumento omninò accedere videatur, abſque dubio comprehẽderetur. Sic poſt Abbat. Dec. *in d. rubr. de fide inſtrumentorum, in fine.* Sequitur poſt Afflict. *deciſ. ſua 272. numero 2.* Magon. *d. deciſ. 40. num. 17. 18. & 19.* vbi etiam poſt Vrſill. *in addit. ad eumdem Affi. deciſ. 85.*
29 *num. 4* ſubdit, quod talis ſcriptura priuata recognita, habet quoque exequutionem paratam, ſicut publicum inſtrumentum; quod quidem eo magis procderet, quando in ipſa adeſſet iuramntum, prout pulchrè docet Carol. de Graſſ. *d. ſuo tract. de exceptionibus, in præludijs, num. 78.*

Hanc eãdem fallentiam ſequitur quoque Bertazol. *de Clauſul. in Rubr. num. 3.* poſt Socin. *conſ. 62.* & alios ibi relatos, & nouiſſimè Carroc. *deciſ. ſua 49. numero 16. verſic. contrarium, & num. 17. cum duobus ſeque n.* addo D. Seraphinum de priuilegijs iuramenti *priuil. 41. num. 18. & 19.*

30 Obſeruandum vltimò, enunciationem ſupradictam ſecundo etiam loco fallere, quando identitas rationis à ſtatuto, quod ſecundum communẽ loquendi vſum intelligitur, conſiderata, militaret quoque in ſcriptura priuata: tunc enim appellatione inſtrumenti, etiam in materia ſtatutaria & ſic ex communi vſu loquendi, ipſamet ſcriptura priuata comprehenderetur. Sic pręcisè limitat, ac reſtringit Burſat. *conſilio ſuo 144. numero 37.* poſt Crauet. & Mandoſ. *in addit. ad Romanum.* & ſubdit hanc eſſe veram, & communem doctrinam. Hæc alij.

31 Ego autem in tanto opinionum ſcribentium anfractu, omiſſa etiam illa communi Doctor. omnium diſtinctione, quod aut terminus ad producendum inſtrumenta à iudice aſſignatus fuit, & tunc, quia tamquam iuris peritus ſecundum propriam verborum ſignificationem, ac iuri conſonam loqui videtur, etiam priuatæ ſcripturę contineantur; Aut verò talis terminus pręfixus ſit à ſtatuto, & tunc, cum ipſum ſtatutum ſecundum communem vſum loquendi intelligendum ſit, vt notatur *in l. quod Labeo, ff. de Carbon. ed. ed.* quod minimè comprehendantur; eam enim multas pati difficultates ex ſuperius deductis ſatis apertè conſtat.

Arbitror ad ſtatuentium mentem, & rationem, qua moti fuerint iuxta facti contingentiam recurrendum eſſe, diligenterq; animaduertendum, an ſtatuti ratio pariter in priuata, ſicut in publica locum ſibi vendicet, quod ſi ratio æqualiter in vtroque caſu militaret, ne mens ipſorum ſtatuentium redderetur eluſoria, tunc abſque dubio ſcriptura ipſa priuata inſtrumenti appellatione complecteretur, ſin autem minus, ipſius inſtrumenti appellatione, iuxta Communem vſum loquendi, publicum tantum contineretur, non etiam priuatum.

Et hęc eſt vera, & germana totius præſentis, difficultatis, mea quidem ſententia, reſolutio, quam collegi ex ſcriptis per Crauet. *de antiq. tempor. 1. par. in verſic. quarto limitatur, num. 87.* & ſupra ex Burſato. Satis.

Vide de hac eadem materia Iul. Cæſar. Ruginell. *practicarum quęſtionum capit. ſuo 7. per totum,* & Dom. Rutger. Rulanth. *de Commiſſionibus, libro quinto, capit. 1. vbi latè.* Adeundus quoque Cardin. Tuſcus *Concluſione ſua 235. in litera Z, vbi pulchrè.* & Sola in *Conſuetudines Sabaudiæ, pagina mihi 279. num. 2.*

An ſcriptura priuata ex archiuio publico ſumpta fidem faciat?

QVAESTIO II.

SVMMARIVM.

1 *Scriptura priuata ſumpta ex archiuio publico an plenè probet? dubitatur.*
2 *Communis opinio eſt affirmatiua.*
3 *Ratio ex Maſcardo, & num. 4. & 5.*
6 *Scriptura priuata ſumpta ex archiuio publico notoriũ inducit.*
7 *Et ratione loci publici fidem facit.*
8 *Opinio Authoris in hac difficultate ex ſententia Ce- p[illegible]i.*
9 *Scripturę repertæ in archiuio publico ad hoc vt fidem faciant, omnes debent eſſe publicæ.*
10 *Ratio.*
11 *Scriptura priuata reperta in archiuio publico fidem tantum facit inter ſubditos illius Ciuitatis, ſeu loci, in quo archiuium illud reperiretur, non autem quoad forenſes.*
12 *Rationes vide per Crauettam nouiſſimè.*
13 *Scriptura priuata reperta in archiuio Patauino non probat in Taruiſino.*
14 *Scriptura priuata reperta in archiuio publico probabit etiam extra territorium ipſius archiuij inter perſonas ſubditas illi territorio, in quo reperta fuiſſet, licet quoad alios non.*
15 *Item probabit etiam extra territorium ipſius archiuij, ſi ipſe locus extra territorium erit confęderatus cum loco dicti archiuij.*
16 *Declara.*
17 *Scriptura priuata ſumpta ex archiuio publico, probationem minimè inducit, cum agitur de probando crimine.*
18 *Etiam per inſtrumentum publicum, & ſollemne crimẽ non probatur.*
19 *Scriptura priuata ſumpta ex archiuio publico minimè probat quando non eſt authentica, nec habetur pro authentica.*
20 *De materia huius quæſtionis vide D. Flores remiſſiuè.*
21 *Liber archiuij an probet? vide remiſſiuè.*

An ſcriptura ſumpta ex archiuio publico probet? dubitatur.

1 AFfirmatiuam opinionem tẽnuit inter alios Felin. *in c.* 2. *n.* 9. & ibidem Decius, *n.* 22. *&* 23. *de Fide inſtrument.* Iaſon *in repetit. l. admonendi, num.* 97. & ibi etiã
2 Iacob. P. de Ptolomeis, *n.* 64. *verſ. ſexto probat.* Grat. poſt Alex. & Corn. *conſil.* 122. *n.* 4. *in ſecundo*, & Crauet. *conſ. ſuo* 274. *n.* 6. vbi in ſpecie adducit text. *in l. Cẽſus, ff. de probationib. & in Auth. Ad hæc, C. de fide inſtrument.* Hanc eamdem, (quã tamẽ improbat Menoch. *conſ. ſuo* 295. *n.* 63.) ſequitur quoque poſt infinitos relatos Franciſcus Monald. *conſil. ſuo* 5. *num.* 3. *in* 1. *conſil.* 17. *num.* 1. *& conſ.* 149. *n.* 7. *in eod.* vbi tamẽ intelligit, dummodo ipſa ſcriptura ſit ſub cuſtodia publicæ perſonæ. Addo Franciſc. Marcum *deciſ. ſua Delphinali* 439. *vol.* 1. vbi præcisè loquitur in ſcriptura priuata re-
3 perta in archiuio publico alicuius Epiſcopi, & Maſcard. *Concluſ. ſua* 111. *num.* 9. *&* 10. vbi quoque rationem ſubdit, dicẽs, nam archiuium dat robur ſcripturæ non authenticæ.

4 Adde & clarius, nam archiuium, ſeu Cancellaria Communis, eſt locus publicus, in quo ſolẽt reponi ſcripturæ publicæ, & authenticæ, & eſt locus deputatus authoritate publica, & ideo iſta qualitas loci ſupplet fidem ſcripturæ priuatæ, illiq; tribuit effectum inſtrumenti publici.

5 Præterea, Comẽtarienſis, ſeu qui præeſt ipſimet archiuio, eſt iuratus, vt dicit text. *in cap. ad audientiam, de præſcriptionibus*, & ratione iuramenti præſumitur pro eo, vt ibi dicit gloſ. *in verbo iuratus*, vnde cõcurrẽte authoritate loci, & fidelitate cuſtodiæ, facilè præſumi poteſt, quod ſcripturæ repertæ in ipſo archiuio ſint fide dignæ. Sic eleganter poſt alios D. Scaccia *lib.* 2. *de iudic. cauſarum ciuilium, cap.* 11. *num.* 755. *cum tribus ſequentibus.*

6 Quinimò, huiuſmodi ſcripturam notorium facere, apertè reſpondit Bellon. *conſil. ſuo* 57. *nu.* 11. *cum ſequentibus*, quem poſt alios multos relatos ſequitur quoque Monald. *conſil. ſuo* 5. *num.* 3. tangit etiam Antonius Scapus, *lib.* 3. *iuris non ſcripti, Rubrica* 7 *cap.* 71. *nu.* 7.

7 Et ratione loci publici probare, poſt Ioannem Andræam tradidit Marc. *d. q. ſua* 439. *num.* 3. *vol.* 1. Addo eumdem Maſcard. *concluſ. ſua* 162. *num.* 10. vbi infert per huiuſcemodi ſcripturam priuatã in archiuio publico repertã, rectè probari quem eſſe bannitum, & ibi infinitos concordantes deducit.

8 Ego in huiuſmodi difficultate ſentio vna cum Cephal. *conſil. ſuo* 631. *num.* 27. *cum ſeq.* ita demum priuatam ſcripturam ex archiuio publico ſumptã, fidem facere ſi ſit antiqua, & habeatur pro publica, interq; alias publicas inueniatur, & in archiuio non fuerint repoſitæ niſi publicæ, & authenticæ, vel pro talibus habitæ, & ab officiali publico cuſtoditæ, alioquin vt dixi minimè probat. adducit Cephal. multos concordantes, Bald. ſcilicet Felin. Dec. & alios per eum relatos.

9 Et aduerte, non ſufficere, quòd in archiuio ipſo publico fuerint repoſitæ ſcripturæ partim publicæ, & partim priuatæ, ſed omnes debent eſſe publicæ, vel pro talibus habitæ.

10 Commixtio enim impedit probationis virtutẽ, ita Cephal. *cit. conſ.* 631. *num.* 29. vbi Dec. & Felin. concordantes deducit.

11 Aduertendum ſecundò, quod ipſamet ſcriptura priuata ex archiuio publico ſumpta prædictis omnibus concurrentibus, fidem faciet inter ſubditos tantum illius Ciuitatis, ſeu loci, in quo archiuium illud reperiretur, & in eius territorio, nõ autem quoad forenſes, & alios extraneos. ſic præcisè Borgnin. Caualcan. *deciſione ſua* 27. *numero* 83. *de*

83.de contractibus,par.2. Monald.*d.conſil.149.num.*8.& alij.ita etiam iudicauit Rota Romana.teſte Verral.*deciſ.ſua 42.per totam, par.1.* Addo Scacciã *d.cap.11.num.796.*vbi omnium pulcherrimè.& D. Card.Seraphinum *deciſ.ſua 642.num.1.*

Hanc eamdem ſentẽtiam ſequutus eſt quoque Crauet.*de antiquitatibus in verſ. quarto limitatur, nu-*
12 *mero 11.* vbi etiam tres diuerſitatis rationes affert, quare ſcripturæ ipſæ priuatæ ex archiuio publico ſumptæ, fidẽ non faciãt extra territorium. qualibet autem alia ſcriptura faciat, prout eſt de intentione Bart.& aliorum, *in l.1.C.de Summa Trinit.* quos omnes refert idem Crauet. *citato loco,ſub nu.6.cum ſeq.*

13 Et in ſpecie, quod priuata ſcriptura reperta in archiuio Patauino non probet in territorio Taruiſino,& ſic extra territorium ipſius archiuij, tradit Decian.*conſil.ſuo 24.num.49.in tertio.*

14 Obſeruandum tamẽ, quod ipſa ſcriptura priuata reperta in archiuio publico,probaret etiam extra territorium ipſius archiuij,inter perſonas ſubditas illi territorio, in quo reperta fuiſſet, licet quoad alias fides ipſi minimè adhiberetur. Sic præcisè poſt alios Hierony.de Monte, *in ſuo tract. de finib. regund.cap.63.in fine.*

15 Aduertendum eſt etiam, quod dicta ſcriptura priuata probaret etiam extra territorium ipſius archiuij,ſi ipſe locus extra territorium eſſet confœderatus cum loco dicti archiuij, ſic eleganter poſt Bald.D.Maſcard.*concluſ.ſua 162.num.11.*

16 Intellige tamen hoc verum eſſe in priuata illa ſcriptura in archiuio publico reperta,in qua contineretur cauſa. Sic in puncto Becc.*conſilio ſuo 5. numero 9.*

Animaduertendum tertio, quod ipſamet ſcriptura priuata probaret quoque extra territorium ipſius Archiuij in nonnullis alijs caſibus ſingillatim relatis per Dom.Ioſeph.de Seſſe,poſt hęc edita viſum, *in ſuis deciſionibus Regni Aragoniæ, deciſ. ſua 21.per totam.* Ad ipſum Lectorẽ remitto; ne ex ſcriptis ſcripta conficiam; Addo etiam D.Alexandrum Trentacinquium *Variarum Reſolutionum lib.3.tit.de fide inſtrumentorum reſolut.8.num.9.*vbi nõnullos alios deducit.

17 Non ignorandum quarto pro coronide huius materiæ,regulam iſtam,videlicet,ſcripturam priuatam in archiuio publito repertam, fidem facere,limitari,cum agitur de crimine probando; Sic præcisè Iaſon *conſil.ſuo 34.colum.penult. in princip. libro 1.*

18 Amplia, vt nec per inſtrumentum etiam ſollemne, & publicum crimen ipſum probari poſſit. Bartol.*in l.Senatus,in principio ad Turpillian.* Sequitur poſt Bald.Felin.& alios Crauet. *in dicto verſic. Quarto limitatur,de Antiquitatibus, numero 13.* Sequitur hoc idem Dom.Scaccia *d.capit.11.num.60.*

19 Non ignorandum quinto eamdem regulam coarctari, quando ſcilicet ſcriptura non eſt authẽtica, nec habetur pro authentica, eo enim caſu, quamuis ſit ſumpta ex ſcripturis archiuij per manus archiuiſtæ, & reperta inter ſcripturas authenticas,nullam tamen fidem inducit.Sic præcisè eruditiſs.Scaccia,*d.cap.11.à num.779.vſque ad 795.* ibi enim nõ ſolum pluribus modis de hac ſcripturæ priuatæ ſpecie exemplificat, verumetiam qualiter iſthæc limitatio procedat,ac intelligatur,omnium exactiſſimè diſcurrit;ad eum,ne rerum alienarum dicar vſurpator, beneuolum lectorem remitto.

20 Sciendum ſexto, ſupradictam regulam limitari,nam ſcriptura ipſa priuata pro tertio.contra tertium,etiãſi in archiuo publico reperta fuerit, non probat.Sic eleganter,Clariſs.D. Fridericus Pruckman.*conſil. ſuo 1. num.632. in ſecundo.* & hæc ſuf-
21 ficiant. Latius de hac materia differunt Crauet. *d.verſic.quarto limitatur,in primis numeris.* Caualcan. *deciſ.ſua 27.de Contractibus,num.83.par.2.*& Hieronym.de Monte *de Finibus regund. cap. 63.* vide per eos; Addo Scacciam *d.cap.11.à num. 753. vſque ad 802.* Alexand.Trentacinq. *dicta reſolutione octaua, per totum,*& D.Cardin. Tuſcum *Cõcluſione ſua 486. poſt hac congeſta viſum in littera A.*

22 An autem,& quando liber ipſe archiuij probet, hoc non eſt præſentis ſpeculationis, ſed latiſſimè loco ſuo differetur.

An ſcriptura priuatã ad ſui validitatem requirat de neceſſitate diem, vel annum?

QVAESTIO III.

SVMMARIVM.

1 *Scriptura priuata ad ſui validitatem non requirit neque diem,neque annum.*
2 *Ratio.*
3 *Amplia.*
4 *Subamplia.*
5 *Limitatur pluribus in caſibus & num. 7. 8. 9. & 10. vſque ad 26.incluſiuè.*
6 *Apocha ſi vno die ſcribatur,alio ſigilletur, & alio ſubſcribatur,dies ſubſcriptionis attendendus,ex Bartolo.*
17 *In omnibus illis caſibus, in quibus tempus in priuata ſcriptura deſideratur, debet exprimi de iure nõ ſolus annus,menſis,& dies,ſed etiam nomen Principis.*
18 *Contrarium ſeruatur in praxi.*
19 *Locus in priuata ſcriptura ad ſui validitatem non requiritur.*
20 *Fallit quando penderet quæſtio ex loco.*

An in ſcripturã priuata de neceſſitate dies,vel annus deſideretur, dubitatur.

1 NEgatiuam opinionem tenuit inter cæteros Dec.*in cap.2.num.24.de fide inſtrumentorum.* Pariſ. *conſil.ſuo 68.num.21.in tertio.*Socin.iun.*conſil.ſuo 111.num.19.in tertio,* ubi adducit textum *in l.cum taberna, §.1. de pignoribus* Decian.*conſilio ſuo 20.numero 23.conſ.29.num.91.& 46. num.152.in ſecundo,*& Gabriel.

 conſil.

Digitized by Google

conſil. ſuo 169. *num.* 38. *in ſecundo*, vbi ampliat, quod nec etiam indictione opus habeat; indictio enim ſolum requiritur in inſtrumentis publicis, prout not. Bart. *in l. ad hac, & in Authent. Et ſi contractus, C. de fide inſtrumentorum*, & Doctor. omnes *in l. admonendi, ff. de iureiurando.* Hãc eamdem ſequitur quoque Alciat. *conſil.* 1. *num.* 27. *lib.* 8. *& conſi.* 115. *num.* 2. *lib.* 9. Maluaſ. *conſil. ſuo* 120. *num.* 27. *in primo*, Burſat. *conſil. ſuo* 325. *num.* 9. Turret. *conſil. ſuo* 59. *num.* 12. *& conſil. ſuo* 74. *num.* 65. *vol.* 1. Bertazol. *de Clauſul. clauſul.* 2. *gl.* 1. *num.* 4. Pet. Auguſt. Morla, *in ſuo Iuris Emporio par.* 1. *tit. de fide inſtrumentorum, q.* 3. *nu.* 13. Maurus Burg. *in ſuo tract. de Laudimiis ſpect.* 38. *num.* 4. *vbi de magis Communi.* Et omnium pulcherrimè, & latiſſime Caballin. *Mill. ſuo* 665. *par.* 2. vbi etiam nonuulla, quæ in cõtrarium obijci poſſent, accuratè reſoluit.

Sic etiam tenuit Petr. Rebuff. *in tract. de chirographorum, & cedularum recognitione, num.* 39. *& nu.* 92. Franc. Marcus *deciſ. ſuo* 912. *par.* 2. Rota Genuenſ. teſte Bellon. *deciſ. ſua* 26. *num.* 14. *& deciſ.* 126. *num.* 3. Maſcard. *Concluſione ſua* 6. *num.* 32. Barzius *deciſ. ſua* 39. *n.* 55. & poſt infinitos relatos, Viuius *Opin. ſua* 889. *num.* 2. *in tertio*, Addo Ioan. Petr. Fontanellam *de pactis nuptialibus clauſula prima, num.* 7. *gl.* 14. vbi plures alios concordantes deducit. & D. Regnerum Sixtinum inter conſil. VVltei. *vol.* 2. *conſ.* 8. *num.* 4.

2 Huius autem regulę ea eſt ratio: quia ſcriptura priuata regulariter non facit fidem, niſi cõtra ſcribentem, *ad l. Publia, ff. Depoſiti*, & ideò ſufficit, qualitercumque fuerit ſcripta, imputet enim ſibi ipſemet ſcribens, qui diem non appoſuit *d. l. veteribus, de pactis.*

3 Amplia, vt iſta Concluſ. præcipuè procedat, quando agitur de inducenda probatione contra ipſum ſcribentem, eo enim caſu ob ſupradicta, ſcriptura ipſa priuata, licet ſine die, & tempore cõtra eum plenè probat. ſic præcisè poſt alios Burſatus *d. conſil.* 325. *num.* 10.

4 Subamplia, vt ſine die probet etiam contra ſcribentem, licet aliàs ipſamet ſcriptura diem expoſceret; ſic poſt Iaſon. Dec. Stracch. & alios, Burſat. *d. conſ.* 325. *num.* 10.

5 Limitatur autem regula iſta principalis, videlicet, quod priuata ſcriptura neque diem, aut annũ ad ſui validitatem expoſtulet, quando controuerteretur de prioritate temporis, vel tẽpus eſſet de ſubſtantia probationis, hanc enim producens ſcripturam, neceſſariò deberet probare tempus, ac diem, aliàs ſuccumberet, prout concludit Bart. *in d. l. cum tabernam*, allegando textum *in l. ſcripturas, C. qui potior.* vbi in ſpecie Bald. *ſub num.* 14. Sequitur Alex. *conſ. ſuo* 132. *num.* 3. *in quarto*, Tiraquel. *de Retractu conuention.* §. 1. *gl.* 7. *num.* 49. *&* 50. *cum ſeq.* vbi quoque opinionem Barbatiæ contrarium aſſeuerantis acutè reſoluit.

Sequitur etiam Mandell. Albenſ. *conſil. ſuo* 529. *num.* 34. Alciat. *conſilio ſuo* 5. *num.* 1. *lib.* 8. Hippol. Riminald. *conſil. ſuo* 612. *num.* 53. *in ſexto.* Turret. *conſ. ſuo* 74. *numero* 67. *volum.* 1. Rebuff. *in tract. de chirographorum recognitione, numero* 88. vbi non ſolum concordantem adducit text. *in l. in ſumma*, §. *idem Labeo, il ſecondo, ff. de aqua pluuia arcenda*, verum etiam contraria nonnulla reſoluit, & Maſcard. *Concluſ. ſua* 6. *numero* 33. Addo Lanfranc. de Oriano, *in ſuo tract. de fide inſtrumentorum, in fine*, & Do. Rutgerum Rulanth. *de Commiſſar. libro* 5. *cap.* 11. *num.* 4.

6 Sed fingamus ſcripturam aliquam priuatam veluti apocham vno die ſcribi, alio ſigillari, & alio ſubſcribi, qualisnam dies attendendus erit? Diem ſubſcriptionis attendendum eſſe docet Bart. *in l. ſi teſtamentum, C. de teſtam.*

7 Limitatur ſecundo loco principaliter ſupradicta Concl. quoad libros rationum, in ipſis enim proculdubio dies, & tempus requiritur. Sic poſt Alexand. & Dec. docet Burſat. *dict. conſil.* 325. *numero* 9. *in fin.* vbi etiam de Communi teſtatur. pulchrè Cattellianus Cotta, *in ſuis Memorialib. in verſ. dies in lib. rationum.* Addo Rulanth *d. cap.* 11. *praecitato num.* 4. & Rebuff. *d. tract. num.* 95. Addendus quoque D. Hector Felicius *de ſocietat. c.* 38. *nu.* 23. *cum ſequentibus.* vbi latè.

8 Fallit tertio, quando actus ille, de quo controuerteretur, mutari ſoleret, tunc enim dies requireretur. Sic poſt Abb. Turret. *dicto conſilio* 74. *num.* 66. *in primo.*

9 Coarctatur Quarto principaliter, quando de tertij præiudicio tractaretur, tunc enim in ſcriptura priuata pro ſui validitate, & locus, & dies deſideraretur. Sic præcisè inter alios Dec. *in d. c.* 2. *numero* 25. *de fide inſtrument.* & Turret. *dicto conſilio ſuo* 59. *num.* 11. *&* 12. *in primo*, vbi concordantes adducit Rotam Roman. *deciſ.* 5. *de fide inſtrum. in Antiquis*, & Puteum *deciſ.* 7. *de fide inſtrument.* Sequitur hoc idem Pet. Kiranuo *Theorem. ſuo* 15. *num.* 27. *col.* 3. *circa medium.* Borgnin. *deciſ.* 27. *num.* 25. *de Contractibus par.* 2. & omnium pulcherrimè Crauet. *conſilio ſuo* 860. *numero* 12. *in quinto*, vbi quoque rationẽ

10 deducit, dicens: Qui enim ſe defendendi facultatem tertius habebit, idemq; ita factam nõ eſſe docebit, ſi expreſſio loci, temporis, ac diei in ipſa ſcriptura priuata facta non inſit? Sequitur præcisè Petrus Rebuffus *dicto ſuo tract. num.* 89. vbi exemplificat in procuratore in ſcriptura priuata conſtituto. vide per eum; His adde D. Fontanellam *d. Clauſula* 1. *num.* 8. & Illuſtr. Do. Card. Tuſcum *concluſ. ſua* 26. *num.* 83. *in litera S.*

11 Limitatur quinto, quando de ipſa ſcriptura priuata à Notario publicum conficeretur inſtrumentum, tunc enim omnia ſollemnia inſtrumenti obſeruanda eſſent, & per conſequens, & diei, loci, ac temporis fieri deberet appoſitio. Sic præcisè inter alios Clariſs. Menoch. *conſilio ſuo* 288. *numero* 35. *in tertio.* Addo Leonard. à Lege, *conſilio ſuo feudali* 29. *num.* 9.

12 Reſtringitur ſexto, quando ſumus in ijs, quæ fiunt non ſolum ad contrahendum, ſed etiam ad probandum, tunc enim ſcriptura priuata ad ſui validitatem requirit & diem, & annum. Sic poſt Cin. & Bald. *in l. ſi qua beneficia, per illum textum, C. de diuerſ. reſcript.* limitat Alciat. *libro* 5. *conſil.* 14. *num.* 5.

Fallit

13 Fallit principaliter ſeptimo, in ſcriptura priuata teſtamenti facti à patre inter liberos, ea enim non probat, niſi dies, & Conſul in eadem inſertus ſit. caſus eſt in Authent. *Quod ſine, C. de Teſtamentis*, Sequitur Roman. *in d. l. admonendi, nu. 53.* & Decius *in d. cap. 2. num. 27.* Addo Rebuffum *d. ſuo tract. num. 91.* vbi rationem ſubiungit dicens: nam pluries teſtamentum mutari aſſolet, & vltimum valet, & ideò de tempore debet apparere, vt ſciamus eſſe vltimum; & per hanc rationem idem iuris eſſe cõcludas in quacumque ſpecie teſtamenti, ac in omnibus vltimis voluntatibus. Sequitur Fontanella *d. reg. 1. num. 9.*

14 Limitatur octauo in ſcripturis, quę ſumuntur ex Archiuio publico; ſed reprobatur, iſta fallentia per Rom. *d. loco*; illæ enim probant dumtaxat ratione loci, prout not. Bart. *in Authent. Ad hoc, & in Auth. At ſi contractus, C. de fide inſtrument.*

15 Coarctatur nono, quando producitur ſcriptura priuata legitimationis filiorum naturalium, in ea enim & dies, & locus apprimè deſideratur; Sic in ſpecie Curtius iunior, *in d. l. admonendi, num. 121.* vbi adducit text. ad litteram *in §. quoniam verò, Authent. Quibus modis naturales effic. legit.* Addo Deciũ *in d. cap. 2. num. 29.* & Maſcardum, *Concluſ. ſua 6. nu. 34.* Adeundus quoque Petr. Rebuffus *d. ſuo tract. num. 90.* vbi ſubdit etiam idem iuris eſſe in cauſa matrimonij, quia agitur de maximo præiudicio, vtpotè de ſeruitute perpetua, & latius vt per eum.

16 Multos alios caſus, in quibus priuata ſcriptura & diem, & annum expoſcit, refert Caballin. *d. Millel. ſuo 665.* vide per eum. videndus quoque Illuſt. Cardin. Tuſcus *Concluſ. ſua 81. in littera S.* vbi pulchrè de materia.

17 Obſeruandum tamen pro coronide, quod in omnibus illis caſibus in quibus tempus in ſcriptura priuata deſideratur, debent exprimi de iure nõ ſolum annus, menſis, & dies, ſed etiam nomen ipſius Principis, text. apertiſs. *in l. 2. §. diem, ff. quemad mod. teſt. aper. & in Auth. vt pręponat. nom. Imperat. in princip.*

18 Sed hoc hodie non ſeruatur in praxi, ſufficit enim ſi dies, menſis, & annus apponantur, & præcipuè in ſimplici apocha, ſiue ſyngrapha. Sic præcisè animaduertit idem Caballin. *d. Mill. 665. in fine*, Addo Rebuffum *d. tract. num. 94.*

Sed an locus in ipſa ſcriptura priuata de neceſſitate requiratur? poſſet quis de facili dubitare.

19 In hac difficultate, rem paucis perſtringendo, conclude pro negatiua. text. eſt *in l. 1. C. de apoch. publ. lib. 10.* Gl. *in cap. Abbate ſanè, de re iud. in ſexto*, Caballin. *Mill. ſuo 666. per totum.* Mattheſillan. Sing. 45. & Paulus Fuſcus *in ſuis Sing. in littera S. num. 10.* Addo Menoch. *conſil. ſuo 288. numer. 33.* & D. Petr. Rebuffum *d. tractatu num. 95.* vbi ſubdit id eſſe in cauſa, quia vbique poteſt quis & recipere, & promittere, quod ſecùs eſt in publica.

20 Limitatur autem hoc, quando quæſtio penderet ex loco, vtpotè, quia pars vna affirmaret certo loco aliquid factum, alia autem negaret, tũc enim requireretur: ita pulchrè Bald. *conſil. ſuo 354. num. 1. in tertio*, & DD. ſupra citati. Addo Rebuffum *d. tract. num. 96.*

21 Coarctatur ſecundo, quando ſcriptura ipſa non eſt abſolutè priuata, ſed propter teſtes ſubſcriptos vel alio reſpectu accedit ad publicam, vel publica reputatur, nam tunc exigit locum. Sic præcisè poſt alios docuit eleganter D. Purpuratus, *conſ. ſuo 462. num. 18.* vbi quoque rationem deducit dicens, nã ſi ſcriptura priuata debet aſſumere robur publici inſtrumenti congruit, vt habeat annum, diem, & locum ſicut publicum inſtrumentum habere debet, & latius, vt per eum, quem omninò conſulas.

Vtrum falſificans ſcripturam priuatam falſi pęna puniatur.

QVAESTIO IV.

SVMMARIVM.

1 *Falſificans ſcripturam priuatam (in ea enim & falſum quoque committi poteſt) an pœna falſi puniatur dubia eſt difficultas.*
2 *Pœna falſi quæ olim fuerit* } *explicatur.*
3 *Et quæ hodie* }
4 *Falſitatem committens in ſcriptura, quæ nullam de per ſe probationem faciat, ordinaria pœna falſi minimè punitur. Exemplum ibidem.*
5 *Corroboratur hęc opinio, & num. 6. 7. 8. cum ſequentibus, vſque ad 22. incluſiuè.*
23 *Obijcitur contra, & num. 24.*
25 *Soluitur & num. 26.*
27 *Prior vti verior, & communior retinetur.*
28 *Ampliatur.*
29 *An committens falſum in priuato libro ſuarum rationum, pœna aliqua extraordinaria arbitrio iudicis puniendus ſit, dubitatur.*
30 *Negatiuam multi tenuerunt.*
31 *Fundamentum eorum, & num. 32. & 33.*
34 *Quid ſit crimen ſtellionatus explicatur.*
35 *Criminis ſtellionatus pœna eſt arbitraria.*
36 *Crimen ſtellionatus vnde nomen ſumpſerit, & in quibus caſibus locum habeat, vide remiſſiuè per Menochium.*
37 *Affirmatiuam tenuerunt quamplurimi alij, & eam quoque ſequitur author, num. 45.*
38 *Fundamenta pro hac opinione, & num. 39. 40. & 41.*
42 *Reſoluuntur contraria, & num. 43. & 44.*
46 *Ampliatur prædicta opinio affirmatiua.*
47 *Falſificans ſcripturam aliquam priuatam, quę alicui poteſt obeſſe, vel ad plenam, vel ſemiplenam, vel quoad aliqualem ſaltem præſumptionem, falſi pœna punitur ordinaria.*
48 *Exemplum, & num. 53. & 54.*
49 *Firmatur iſthæc opinio, & num. 50. 51. & 52.*
55 *Ampliatur.*
56 *Quomodo reo conuento volenti de falſo ſcripturam aliquam priuatam ab actore dolo malo contra eum productam redarguere, conſulatur, pulchrè docet author, & num. 57. & 59.*

Qua:

tunc pœna falſi puniatur, aliàs ſecus.

Sequutus eſt hanc theoricam præciſè Caſtren. *conſil. ſuo 130. in 1. vbi monetur præcipuè ſub num. 2. tali ratione.*

15 Quando quis venit puniendus ex actu aliquo, qui ſit ſortiturus effectum, ſi ille actus non eſt de iure validus, & ſic non eſt ſortiturus effectum, non punitur, *l. 1. ff. quòd quiſque iuris.*

16 Sed ſcriptura fuit adinuenta, vt ſortiretur iuris effectum, id eſt, faceret probationem, *l. contrahitur, de pignorib. cum concordantibus.*

17 Si ergo talis eſt, quæ probationem, imò nec aliquod indicium faciat, cum talem iuris effectum non ſortiatur, non debet quis ex falſitate ſic commiſſa, puniri, cum non dicatur verè, ac propriè commiſſa falſitas, *arg. d. l. 1. in fin. ff. quod quiſque iuris.*

18 Hanc eamdem doctrinam Bart. contra opinionem Saliceti contrarium defendentis, cuius quoque ſententiæ adhæſit Cl. vir D. Menoc. *de arbit. d. Caſu 306. num. 32.* Sequutus eſt etiam Soc. *conſil. ſuo 104. num. 3. vol. 1.* Natta, *conſil. ſuo 588. num. 5.* Gabr. *d. concluſ. 5. tit. de maleſ. num. 3.* & ex recentioribus Viuius *d. deciſ. 540. num. 15. lib. 4.*

19 Et licet idemmet Socin. *conſil. ſuo 62. in 3. dubio, in primo*, videatur totum contrarium defendere, id tamen ſi rectè aduertatur, ſumma cum ratione facit: quoniam priuata illa ſcriptura, & liber rationum ipſius Hebræi contra quem conſuluit, poterat aliquid præiudicij tertio afferre, rationibus, vt per eum *in d. conſilio, & præcipuè ſub num. 6.*

20 At in caſu noſtro ſcriptura illa, ſiue liber rationum falſificatus, nullam licet minimam in præiudicium alicuius fidem facit, ergo, &c.

21 Accedat, quod quilibet rei ſuæ extat abſque dubio moderator, & arbiter, & poteſt in libro ſuo mille mendacia ſcribere abſque timore pęnæ falſi, ex quo per tale mendacium nullus lædi poteſt, cum ipſi nulla penitus fides adhibeatur, ad not. per Vegium *conſil. ſuo 46. num. 2.* & per Menoch. *conſil. ſuo 75. nu. 11.* & ipſum poſtea in ignem proijcere. Sequitur Sola *in Conſuetudines Sabaudiæ, pag. mihi 166. num. 9.* Si ſic eſt, ergo, &c.

22 Et hanc opinionem ſequutus eſt inter ceteros Gabriel. *d. ἑa concluſ. 5. num. 4.* omnium pulcherrimè, & latiſſ. Nat. *conſil. ſuo 588. per totum*, & nouiſſimè Io. Bapt. Coſta *in ſuo tract. de iuris, & facti ignorantia, diſt. 83. num. fin.* Addo poſt hęc edita viſum Cl. D. Farinacium *d. quæſt. 150. par. 12. numer. 320. cum ſequentibus*, vbi omnium latiſſimè & elegantiſſimè; videndus idem prius, *ſub num. 308.* vbi regulam proponit generalem ad falſificantem quamlibet ſcripturam priuatam, quæ nihil probat pro ſcribente, nullo pacto pęna falſi puniri.

23 Sed contra ſupradicta objiciet quis fortaſſis, de text. *in d. l. damus, in verſ. necnon & rationes priuatas, C. eod. ad leg. Cornel. de falſ.* ex quo tex. ſatis apertè colligi videtur, falſificantem proprium librum priuatarum rationum, in crimen falſi incidere, quod eſt contra ſuperius firmatam regul.

24 Ad idem videtur eſſe text. *in l. 1. §. qui in rationibus, ff. eod. ad leg. Cornel. de falſ.*

25 Reſpondetur vnà cum *gl. in d. l. damus, in verb. priuatas*, legem ipſam non loqui de libro proprio rationum priuatarum, ſed de priuata ratione tali, quæ aliquid valeat ſaltem ad comparationem, & ſequuntur ibi communiter Doctores, Soc. quoque *conſil. ſuo 104. num. 2. in fi. vol. 1.*

26 Vel dic ſecundum Nat. *d. conſil. ſuo 588. numero 16. cum ſeq.* quod dicta iura intelliguntur, quando ſcriptura illa producebatur in forma ſcripturæ priuatæ ſollemnis, vt quia habebat ſubſcriptionē teſtium, quo caſu probationem inducebat, quod non eſt hic.

27 Firmum eſt ergò, falſificantem proprium librum rationum, ex quo nulli præiudicium afferre poteſt, ordinaria pœna falſi minimè plectendum eſſe.

28 Quod quidem præcipuè procedit, quando ipſemet falſificans nullo vnquam tempore eo vſus fuerit, vt poſt multos relatos docuit pręciſè Vulpell. *conſil. ſuo 129. num. 3.*

29 Sed pulchra hic ſuſcitatur quæſtio, an ſcilicet pœna aliqua extraordinaria arbitrio D. Iudicis, puniendus ſaltem ſit ille, qui commiſit falſum in ipſo priuato libro rationum?

30 In huiuſmodi difficultate negatiuam ſententiam tenuit inter ceteros Paul. de Caſtro *in d. conſil. ſuo 130. vol. 1.* Nat. *d. conſil. ſuo 588. in fine*, Roland. à Vall. *conſil. ſuo 38. num. 45. vol. 1.* Crauet. *conſil. 46. num. 1.* & Vulpell. *conſil. ſuo 129. per totum*, cui quidem plures clariſſimi viri ſubſcripſere. Sequitur etiam Teſſaurus *deciſ. ſua Pedemont. 171. nu. 2.* Suadetur autem hæc opinio tali ratione.

31 Pœna iſta extraordinaria, quæ infligenda eſt,
quę dicitur criminis ſtellionatus, eſt ad inſtar a-
32 ctionis de dolo, *l. 3. §. 1. de crimine ſtellionatus.* Sine
enim dolo ipſum crimen ſtellionatus minimè cō-
mittitur, *d. l. 3.* & ſequitur Soc. iun. *conſil. ſuo 39. nu-
mer. 85. in 2.*

33 Sed actio de dolo non datur propter mendacium, quod alicui non nocet, *l. quod ſi venditor, ff. de dolo, & l. fundum, §. cum tibi*, & ibi Salic. *de euictionibus*, ergo &c.

34 Eſt autem crimen hoc ſtellionatus (vt nil, quod
ad terminorum ſpectat cognitionem, intactum re
linquam) innominati criminis nomen, cum enim
crimen proprio, ac ſpeciali nomine caret, ſtellio
35 natus illud aſſumit, & ipſius pœna eſt iudicis ar-
bitraria, quemadmodum & eius accuſatio ſubſi-
diaria, *l. 2. & 3. ff. eod. de crimine ſtellionat.*

36 Vnde autem nomen iſtud ſumpſerit, & in quibus caſibus locum habeat, latiſſimè diſſerit Nomenclator egregius D. Menoch. *de arbitrar. lib. 3. Centur. 4. Caſu 381.* vide per eum. adde Card. Tuſc. *concluſ. 691 in litera S.*

Sed ad rem redeamus.

37 Contrariam autem ſententiam defendere alij multi non dubitarunt, inter ceteros autem poſt Cyn & Bald. *in l. 1. C. de ſepulcb. violat.* Pariſ. *conſil. ſuo 151. num. 29. & 30. in quarto*, Gabr. poſt plures relatos *d. concluſ. 5. num. 14.* Clarus in *§. falſum, nu. 35.* vbi pulchrè. Becius *conſil. ſuo 78. num. 15. & 16.* Afflict. *deciſ. ſua 404. nu. 13.* Viuius *d. deciſ. ſua 540.*

num.

num.10.cum ſeq. & per totam, & periſluſtris vir D. Menochius, *de arbitr. lib. 2. Cent. 4. Caſu 306. num. 16. cum ſeq.* vbi latè Addas D. Hubettin. Zuchardum *conſil. ſuo 27 num. 11. & 12.*

38 Ad hoc autem aſſerendum conſiderat Viuius, quod quamuis tria apprimè ad eſſentiam falſitatis requirantur, videlicet, dolus malus, & verus,

39 (falſum enim ſine dolo non committitur, *l. nec exemplum, & l. ſi quis Decurio*, & ibi Cin. *ad leg. Cornel. de falſ.* & tradit Becc. *conſil. ſuo 78. numer. 8. & 9.* & Menoch. *lib. 2. de arbit. Centur. 4. Caſu 309. num. 1.*) item ſecundo loco mutatio veritatis, & quod alteri noceat; item quod non ſatis ſit immutatam eſſe veritatem, licet cum dolo, niſi alicui quoque damnum fuerit illatum. Soc. iun. *conſ. ſuo 39. num. 83. in 2.*

40 Tamen hæc omnia tria requiſita procedunt, vt illis intercedentibus ordinaria falſitatis pœna locum habeat; ceterum vbicumque non extat nociua, commiſſa eſt tamen falſitas, puniri debet ille, qui falſitatem commiſit, pœna aliqua extraordinaria arbitrio tamen iudicis.

41 Accedit ſecundo. Nam in iſto caſu falſitas abſque dubio fuit commiſſa. Falſum enim nihil aliud eſt, quàm mutatio veritatis, *l. quid ſit falſum, ff de falſis* Soc. *iun. conſil. 37. num. 24. in 2.* & Beccius *conſil. 78. num. 1* & veritatem iſte proculdubio mutauit. Scripſit enim, puto, me debitorem in centum cum 50. dumtaxat deberem, & quod ad falſitatem ſpectat, validius ipſam conſummare nequiuit, vnde eſt pœna quoque falſi puniendus, & ni ordinaria, vtpotè, quia illa falſitas nemini obſit, ſaltem aliqua extraordinaria; & hoc vt homines ab huiuſcemodi falſitatibus in eorum libris conſcribendis qui præiudicium aliquod gignere quandoque poſſent alicui, penitus abſterreantur.

42 Nec officit, quod nemini damnum afferat. Reſpondetur enim, quod ſi afferret, pœna falſi ordinaria locum haberet.

43 Pręterea, dicitur ſat eſſe, quod poſſit detrimentum inferre, licet non intulerit. Afflict. *deciſ. ſua vltima, num. 13.* per ipſum enim falſificantem non ſtetit.

44 Et in iſtis caſibus delinquentis animus attenditur, Teſſaur. *d. deciſ. num. 3.*

45 Et huic ſententiæ veluti æquiori & ego lubens ſubſcribo. Videndus hac de re Cl. Farinac. *præcit. quæſt. num. 362. cum ſeq. vbi latiſſimè.*

46 Amplia hoc eo magis procedere, quando in ipſa falſitate committenda quæ nemini eſt nocibilis, interceſſiſſet dolus, nam tunc contra ipſum falſificantem pœna extraordinariæ arbitrio iudicis abſque dubio locus eſt. Sic poſt alios docet eleganter Farinac. *d. q. 150. num. 339.* & eſt veriſſima Concluſio, quidquid dixerint nonnulli relati per eumdem Farinacium, *ſub num. 338.*

47 Secundus autem principalis caſus eſt, quando illud, quod falſificatur, habet ſui eſſentiam, & formam, & niſi falſitas fuiſſet detecta, nocuiſſet ad plenam, ſeu ſemiplenam probationem, vel ad aliqualem præſumptionem, & tunc talis falſitas venit punienda.

48 Exemplum autem tale poteſt eſſe. Mæuius debitor meus ſcripſit quandam ſchedulam, in qua ſic dicebatur. Ego talis creditor habui à Mæuio debitore meo &c. quæ mihi debebat.

Dubitatur, an detecta falſitate ipſe Mæuius de falſo ſit puniendus.

49 Et in hoc caſu per affirmatiuam concludito. Text. eſt notabilis, *in l. qui veluti*, & ibi in ſpecie Bald. *& in d. l. damus, C. ad leg. Cornel. de falſ.* & ibi Doctores omnes, ampliſſimè Farinacius *præcit. quæſt. num. 353. cum ſequentibus, & prius ſub nu. 350.*

50 Suffragatur vlterius talis ratio. Quando ſcriptura priuata poteſt aliquid gignere præiudicij, ſaltem per comparationem litterarum, tunc ſemper falſitas in ea ſcriptura commiſſa ordinaria pœna falſi punitur, ita gloſ. *in l. damus, in verſ. priuatas*, quam mirabiliter ſequutus eſt Bart. *in l. ſi quis legatum, num. 2. ff. ad leg. Cornel. de falſ. d. quæſt. num. 353. & 355. cum ſequentibus*, vbi pro regula firmat, idè iuris eſſe in falſitate, quę licet non nocuerit, erat tamen apta nocere, talis enim falſitas ſecundum (quidquid nonnulli dixerint) ordinaria pęna falſi punitur; eum conſulito.

51 At in caſu noſtro abſque dubio id de facili poteſt contingere. Fingamus enim Mæuium illum debitorem excipere mihi creditori petenti ſatisfactionem crediti mei, de illa ſchedula ſaldi, meq; illi replicare, antipocam illam eſſe falſam, nec manu meâ eſſe conſcriptam, hoc in caſu ſine dubitatione ad litterarum comparationem deueniendum eſſet, & ſic poſſet mihi aliquod præiudicium inferri.

52 Multos enim extare, qui alienum caracterem adeo præciſè æmulantur, vt vix vnus ab alio dignoſci poſſit, apertiſſimè teſtatur inter ceteros Maſcard. *Concluſ. ſua 330. num. 2. & 3.* & iam ex ipſa quoque ſchedula quandam præſumptionem ad fauorem Mæuij debitoris ortam eſſe aliàs fuit concluſum.

53 Aliud exemplum poteſt afferri in libro mercatoris falſificato, cum enim ille aliqualem ſine dubio probationem inducat, & per conſequens tertio in hoc caſu præiudicium inferri poſſit, ipſum mercatorem falſitatem in eodem patrantem pœna falſi ordinaria mulctandum eſſe, apertè conſequitur; ſic præciſè poſt multos relatos Gabriel. *d. Concluſ. 5. de malefic. num. 6.* Sequitur in præciſis terminis Clar. Farinacius, *quæſt. præcitata, nu. 327. cum ſequentibus*, vbi poſt Vulpellum ampliat, etiãſi iſte liber non fuerit productus in iudicio.

54 Intellige tamen in libris ipſorum mercatorum ad merces ſpectantibus, & non in aliis. Sic poſt Riminald. iun. Camill. Borrell. *conſil. ſuo 66. num. 11.*

55 Amplia ex ſententia eiuſdem D. Farinacij, *d. quæſt. num. 329. cum ſequentibus*, hoc pariter locum ſibi vendicare in exactore publicæ pecuniæ minus ſcribere quam acceperit, in ſuo libro rationum, vel aliquam partitam falſificante: in ſocio abradente, vel falſificante librum ſuarum rationum, ac in alijs perſonis, de quibus per eũ, quē coſulas.

Sed

56 Sed in praxi, quomodo reo conuenro volenti de falſo ſcripturam illam priuatam ab actore dolo malo contra eum productam redarguere, conſulatur? queres.

57 Reſpondeo ex mirabili doctrina Bart. *in l. diuus, la ſeconda, ff. eod. ad leg. Cornel. de falſis* quod poterit ipſe actor ſcripturam illam iu iudicio producens ab ipſomet reo, interrogari, an reuera ſcriptura illa vti velit. dummodo tamen interrogans exprimat ſpecificè partem illam ſcripturæ, quam intendit de falſo coarguere, cui quidem interrogationi factæ tenebitur præcisè producens ipſe reſpondere, & ſi forſan ea adhuc ſe velle vti reſponderit, detecta poſtea falſitate ordinaria pęna falſi abſque dubio multandus erit, & ſi enim ab initio aliquam excuſationis, vel ignorantiæ cauſam valuiſſet allegare, de ipſa tamen falſitate certior poſtmodum factus, cum vſque ad finem cauſæ pergere dolo malo maluerit, id agere ſine dubitatione prohibetur.

58 Sed qualis ipſiuſmet actoris producentis ad illam interrogotionem a reo factam debeat eſſe reſponſio, id eſt; an debeat eſſe nitida, & clara, an verò poſſit eſſe dubia, & cum proteſtatione: non eſt præſentis ſpeculationis, vide Bar. *in d. l. Diuus.* Gabriel. *d. lib. 7. concluſ.* 7. vbi omnium pulcherrimè, & latiſſimè, Bertaz. *conſil. ſuo criminali.* 496. *in* 2. & plures alios, quos refert, & ſequitur Coſta *d. tract. de iuris, & facti ignor. Centur. 3. diſt. 83. num. 8.* vide pereum. Adeundus quoque Cl. D. Farinacius *deciſ. ſua Rota Rom. 783. vbi pulchrè.*

59 Quid autem ſit agendum, ſi quis voluerit arguere inſtrumentum de falſo, conſulas ſtatutum noſtrum Patauinum *ſub Rubrica, de Falſis teſtibus, & inſtrumentis, cap. ſi aliquod inſtrumentum* hæc ſatis.

60 Latius de materia falſificantis ſcriptutam priuatam, idem D. Farinacius *pracit. quæſt.* 150. vide pereum; non enim omnia ibidem pet ipſum ſcripta hic cartis committenda ſunt.

De materia autem, an, & quando falſitas non nocibilis puniri poſſit? latè Sigiſmmundus Scaccia, *lib. 2. de iudic. Cauſarum Ciuilium ac Criminalium, cap. 8. num. 517. cum multis ſequentibus,* eum pariter conſulas.

Occultans, ſurripiens, corrumpens, abradens, lacerans, & comburens ſcripturam priuatam, an, & quando pœna falſi puniatur?

QVAESTIO V.

SVMMARIVM.

1 *Occultans, ſeu ſurripiens ſcripturam priuatam, vt veritas non appareat, falſi pœna tenetur.*
2 *Idem eſt in corrumpente, & abradente ſcripturam ipſam.*
3 *Iodoci Damhouderij doctrina deducitur.*
4 *Idem quoque in lacerante, & comburente ſcripturam ipſam priuatam.*
5 *Contrarium docuit Antonius Teſſaurus.*
6 *Eius opinio refellitur per authorem, & nu. 7. & 8.*
9 *Noua obiectio.*
10 *Solutio.*
11 *Confeſſus combuſſiſſe ſcripturam priuatam, torqueri poteſt, vt dicat cauſam, quare eam combuſſerit.*
12 *Contra lacerantem, & comburentem ſcripturam ipſam priuatam, datur iuramentum in litem.*
13 *Lacerans, & comburens ſcripturam priuatam, perdit cauſam.*
14 *Ratio.*
15 *Lacerans, ſeu comburens ſcripturam priuatam, non punitur pœna falſi, niſi dolosè id egerit.*
16 *Doctrina Barbatię deducitur.*
17 *Laceratio in dubio præſumitur dolosè facta.*
18 *Fallit in tribus caſibus de quibus & num. 19. 20. 21. & 22.*
23 *Lacerans propriam aliquam ſcripturam, pœna falſi nõ punitur.*
24 *Ratio, & num. 25.*
26 *Celans ſcripturam priuatam, vt nemini appareat, punitur, ſecùs ſi contra vnam perſonam tantum.*
27 *De materia occultantium publica documenta, videndi Doctores remiſſiuè.*

1 Occultantem, ſeu ſurripientem ſcripturam, aliquam priuatam, vt veritas non appareat, falſum committere, & per cõſequens falſi pœna teneri, firma ſit Concluſio. textus eſt clarus *in l. 1. §. qui in rationib.* ibi (vel rem amouerint) & ibidem gloſ. *in verſ. vel rem, ff. ad leg. Cornel. de Falſit, in l. Paulus, §. 1. & in l. qui teſtamentum, ff. eodem,* ad idem quoque text. eſt apertiſſimus *in l. damus, C. eod. tit.* alia iuta concordantia deducit vna cum pluribus ſcribenrium authoritatibus Clar. Farinac. *de Falſitat. & ſimulatione quæſt. 150. par. 7. num.* 154.

2 Amplia Primò propoſitam Regulam, vt eadẽ falſi pęna locum habeat in corrumpente, & abradenre ſcripturam ipſam priuatam, ſeu in illa aliquid delente; text. eſt clarus *in d. l. Paulus, §. 1.* ibi: (Quid deleuerunt) & notatur *in d. l. 1. §. is qui peruerterit, & in l. qui teſtamentum, ff. eod.* Addo pulcherrimum textum *in l. quid ſit falſum ff. eodem tit.* vbi ſic legitur. Quid ſit falſum, quæritur, & videtur id eſſe falſum, ſi quis chirographum alienum imitetur, vel rationes intercidat. Hoc idem docuit apertè Cyrillus Fulgeonius *in ſua Summa Criminali, par. 2. tit. de publicis iudicijs, §. 8. num. 1.*

3 Huc conferr mirum in modum doctrina D. Iodoci Damhouderij, *in ſua praxi Criminali, cap. 126. tit. de Falſitate per ſilentium, num.* 4. dum talia verba profert.

Quiſquis item vitiat, corrumpit, & falſificat libros mercatorum, aut eos comburit, aut ex ijs paginas, vel quaterniones excipit, aut quædam ſubſtantialia litura quadam, vel raſura tollit, & veri-

tatem

tatē obſcurat, ne fides mercatoris, & veritas alijs innoteſceret, is fidem falſi committit, & plectēdus eſt, & falſi pœna, & reſtitutione omnium damnorum. Hactenus Iodocus. Conferunt quoque ſcripta, ac deducta per Clariſs. D. Farinaciū, *d. quæſt. 150. præcitata parte 7. num.* 158. vide per eum.

4 Amplia ſecundò idem iuris quoque eſſe in lacerante, ſeu comburente ſcripturam ipſam priuatam, nam adhuc is pęna falſi ordinaria punietur; ſic præcisè notatur *in d. l. 1. præcitato §. qui rationibus, in d. l. qui teſtamentum, & in præcit. l. Paulus, §. 1. ff. eodem tit.* Hoc idem ſequutus eſt Clariſs. Gratus, *conſil. ſuo 59. vol. 1.* dum in puncto conſuluit contra lacerantem apocham ſui debitoris in illius præiudicium, vt pęna falſi plectatur; eum cōſulito, nam caſus, ſuper quo conſuluit, eſt in his præciſis terminis; Adde in ijſdem terminis D. Franciſcum Marcum, *quæſt. ſua 741. num. 1. par. 1.*

5 Obſeruandum tamen eruditiſſimum præſidem Teſſaurum *in ſua Pedemont. 171. num. 4* conari defendere, lacerantem, ſeu comburentem ipſam ſcripturam priuatam, non incidere in pœnam falſi, quia non poteſt dici commiſſa falſitas, vera enim falſitas eſt (ſecundū eum) quando ponitur in ſcriptura id, quod eſt falſum, vt puta, Mæuium eſſe debitorem de 50. cum tamē reuera nihil debeat, vel de minori ſumma ſit debitor; quid ergo? Subdit ipſe, quod ipſe lacerans tenebitur ad intereſſe erga partem prætendentem actione in factum, ſi dolus acceſſerit, quod intereſſe per iuramentum in litem terminabitur, idq; totum prudenti iudicis arbitrio relinquetur.

6 Verum hæc opinio D. Teſſauri viri alioquin clariſſimi, nō mihi ſatis probatur, fateor enim, quod falſitas propriè tunc dicitur commiſſa, quando in ſcriptura poſitū id eſt, quod eſt falſum, ſed teneo etiam, quod falſum committatur, quando vt veritas non appareat, aliquid celatur. vt ad litteram dicit Iuriſconſultus *in l. Paulus, §. 1. ff. eod. tit. ad leg. Cornel. de falſ.* Iam autem lacerantem, ſeu comburētem ſcripturam ipſam priuatam id agere, vt de veritate debiti, vel crediti reſpectiuè, ſeu de alijs in eadem contentis apparere nequeat, conſtat inter omnes, & tradit D. Maſcard. in ſpecie *de probationibus Concl. ſua 962. nu. 2. cum ſeqq.* vbi pulchrè, ergo.

7 Præterea definitur falſum à Paulo Iuriſconſulto *in l. quid ſit falſum, ff. ad leg. Cornel. de falſ.* vt ſit, ſi quis chirographum alienum imitetur, aūt libellū, vel rationes intercidat, id eſt laceret, ſunt enim ſynonyma, ergo patet intercidentem ſeu lacerātem rationes, & ſic ſcripturam priuatam, (librum enim rationum ſpeciem eſſe ſcripturæ priuatæ ſatis notum eſt) pęna falſi ordinaria plectendum eſſe, contra opinionem D. Teſſauri.

8 Et ideo non eſt mirum, ſi iſthæc D. Teſſauri opinio, (licet de ſupradictis nullum verbum) diſplicuerit etiam Monarchæ Iuriſtarum Do. Farinacio *d. quæſt. 150. pręcitata parte 7. num. 165. in fine*, quando tamen laceratio, ſeu combuſtio dolo, & in præiudicium alterius (quod & nos ſupponimus) commiſſa fuit.

9 Sed adhuc ſupereſſe videtur pulchra difficultas, & eſt. Nam eo caſu videtur eſſe locus pęnæ falſi, quando quis celat, lacerat, ſeu amouet teſtamentum, tunc enim, quia accuſatio eſt publica, (teſtamentum enim publici iuris eſſe conſtat, l. 3. tit. eodem) videtur, quod dicta pęna locum habere debeat; ſecus autem dicendum ſit, ſi occultetur, ſeu comburatur, quælibet alia ſcriptura, nam tūc cum accuſatio non videatur eſſe publica, non intrat pęna falſi, ſed furti; text. eſt de hoc ad litteram *in l. Paulus, ff. eodem ad leg. Cornel. de falſ.* vbi ſic legitur (Paulus reſpondit inſtrumentorum ſurreptorum crimen non eſſe publici iudicij, niſi teſtamentum alicuius ſurreptum videatur.) Quid clarius? & huius opinionis extitere etiam quamplurimi relati per D. Farinac. *d. q. 150. num. 171. & 172.*

10 Huic obiectioni facile reſponderi poſſe exiſtimo, & dico eā procedere poſſe, niſi ſubreptio, ſeu laceratio fiat animo occultādi ipſam ſcripturam, & vt veritas non appareat, (quod in caſu noſtro ſupponimus;) tunc enim cum crimen ſit publicū, locum habet pęna falſi, etiamſi non teſtamentum, ſed alia quelibet ſcriptura occultata fuerit; ſic magiſtraliter interpretata eſt gloſ. *in d. l. Paulus, in fine, in verſ. ſurripuerunt.* Eā infiniti ſequuti ſunt, quos retulit, ac inſequutus eſt Clar. Farinacius *d. quæſt. 150. n. 174.* vbi inter ceteros adducit Ang. *in l. 1. num. 2. & 3. de publicis iudicijs*, atteſtantem ita fuiſſe practicatum Peruſij ipſo audiente.

11 Subamplia principalem iſtam ampliationem, vt etiam torqueri poſſit is, qui confeſſus eſt ſe cōbuſſiſſe ſcripturam ipſam priuatā, vt dicat cauſam quare eam combuſſerit. Sic eleganter docuit poſt infinitos relatos, Clariſs. Farinacius, *præcit. q. & parte, num. 162.*

12 Subamplia Secundò, vt contra lacerantem, & comburentem ſcripturam ipſam, detur etiam iuramentum in litem; ſtatur enim iuramento partis de eo, quod continebat eadem ſcriptura lacerata, & contra eumdemmet lacerantem datur ipſum iuramentum in litem, ad probandū intereſſe damni emergentis, & lucri ceſſantis, intrinſecum; & extrinſecum. Sic pulchrè poſt quamplures concordantes adductos docuit idem Clariſs. Farinacius, *d. quæſt. 150. par. 2. num. 51. & d. par. 7. nu. 163.* tangit quoque D. Maſcard. *d. Concluſ. 962.*

13 Subamplia Tertio, nam ſic lacerans, & comburens ſcripturam ipſam priuatam, perdit etiam cauſam, ad latè tradita per eumdem Do. Farinacium, *d. quæſt. 150. num. 33. & 168.* Nec ſanè mirum: nam
14 qui ſubtrahit, ſeu lacerat inſtrumenta, ſeu quaslibet alias ſcripturas, pręſumitur habere malam cauſam; pulchrè Barbatia, *conſil. ſuo 54. num. 4. in 3.*

15 Declaratur autem regula principalis ſuperius firmata, vt locum quidem habeat, dummodò in laceratione, ſeu combuſtione ipſius ſcripturæ interuenerit fraus, & dolus, aliter ſecus. Ceſſante enim dolo, non ſolū ceſſat pœna leg. Corneliæ de Falſis ordinaria, ſed etiam alia extraordinaria Stellionatus; ad tradita per Corneum, *conſil. 182. num. 5. lib. 4.* Cępolam, Socinum iuniorem, Beccium, ac plures alios, quos retulit, ac ſequutus eſt Dom. Honded. *conſil. ſuo 105. num. 86. in primo.* Sic elegā-

ter

ter poſt infinitos cõeordantes adductos animaduertit D.Farinac.*d.q.150.num.165.*

16 Confert hic mirum in modum, quòd ſcribit ſubtiliſſimus Barbatia; *conſil.ſuo præcit.54.num.4. verſ. vnde Bald.* dum docnit enim qui per ſuperbiam, vel indignationem lacerauit ſcripturam cotam iudice productam, non pæna falſi, prout ſi doloſè, ac fraudolenter laceraſſet, ſed extra ordinem arbitrio iudicis puniendum eſſe. Hanc eamdem traditionem Barbatiæ, ſeqnuti ſunt nonnulli alij, quos retulit, ac inſequutus eſt D. Maſcardus, *ſupracit. Concl.ſua 962.num.5.*

17 Obſeruandum eſt tamen, quod laceratio in dubio præſumitur doloſè facta: ipſa enim falſitatem commiſſam proculdubio arguere ſolet, vt docuit Crauet.*conſil.6.num.8.& conſil.28.num* 8. Illi addo Curtium ſen. *conſil.56.in fine.* Falſum autem ſine dolo non committi, adeo clarum eſt, quam quod clariſſimum, *ad l.nec exemplum, & l.ſi quis Decurio, & ibi Doctores ad leg.Cornel.de Falſis.*

18 Limitatur autem iſta præſumptio, videlicet, quod laceratio præſumatur doloſè facta, & propterea ſit ordinaria pœna falſi punibilis, tribus in caſibus principalibus.

19 Primus quidem eſt, reſpectu mulieris, quæ non præſumitur falſum committere ob præſumptam ignorantiam, ſic in ſpecie Clar. Menoch. *conſil. ſuo* 48.*num.*19. Sequnti ſunt Clar. Maſcard. *Concluſ. ſua* 962.*num.*7. & Farinacius, *d.quæſt.150.præcit.par.7. num.166.& in tract.de pęnis temperandis, q.89. inſpectione 3. num.50. cum tribus ſequentibus*, vbi docet, quod neque dolus, neque lata culpa in ipſa muliere præſumitur, ſed bene bona fides, & quod hanc coniecturam induxit naturalis ratio, & ſexus imbecillitas, & latius vtibi per eum, quem omnino conſulas.

20 Idem iuris eſſe concludas reſpectu ruſtici ob ſupradictas rationes. Sic præciſè Menochius, & Maſcard. *prænotatis locis.* Sequutus eſt Clar. Farinacius, *d. ſuo tractatu de pœnis temperandis, præcitata quæſt.89.inſpect.3. num.45. cum tribus ſeqq.* vbi omnium latiſſimè, ac pulcherrime inſiſtit.

21 Alter principalis caſus eſt, quando perſona lacerans eſſet nobilis, ac bonæ famæ, quia tunc in ea ceſſaret, & ſuſpitio, & præſumptio falſi. Sic poſt Bald. Crauet. & Soc. iun. tradit eleganter Menoch. *d.conſil.48.num.*20. ſequnti ſunt ijdem Clar. viri Maſcard. *d.Concluſ.ſua 962.num.8.* & Farinacius, *d. quæſt.150.num.166.& infra, quæſt.153.num.147.* vbi infinitos propè concordantes deducit.

22 Poſtremus verò caſus eſt, qnando ex laceratione, ſiue combuſtione, lacerans ipſe nullum perciperet commodum, ſiue lucrum, quinimo potius damnum, qnia tunc ceſſat in eo præſumptio falſitatis, ac per conſequens in eodem ordinaria pœna falſi minimè locum habet. Sic in ſpecie poſt Corneum, Rubeum, Cranet. & Roland. D. Menoch. *d. conſil.48.num.*21. inſequuti ſunt D. Maſcard. *d. Concluſ. ſua 962.num. 9.* & Farinacius, *d.quæſtione 150. præcit. numero 166.& infra quæſtione ſua 153. numero* 205. *cum pluribus ſequentibus*, quem omnino conſulas.

23 Declaratur, ſecundò principaliter regula ſuperius firmata, vt minimè procedat, quando quis propriam aliquam ſcripturam priuatim laceraret, quæ tantum in ipſius lacerantis commodum producta redundaſſet; tunc ob dictam lacerationem pęna falſi minimè puniretur; nec mirum. Non enim poteſt dici commiſſa falſitas, nec res illicita, aut do-

24 lus; tum quia de re propria actum eſt, in qua quilibet eſt moderator, & arbiter, *ad l.in re mandata, C. mandati*, tum etiam quia iſta laceratio tamquam nulli nocibilis, minimè punitur; ſic eleganter, ſed longè latius Clar. præſes D. Teſſaur. *decil. ſua Pedemont.171.num. 1. & 2.* Conferunt mirum in modũ ſcripta per nos, *ſupra præcedenti quæſt.in primis numeris*, ibi dicta lector conſulat.

25 Adde, quod magis eſt: Nam qui occultat etiam proprium inſtrumentum, non dicitur eſſe in dolo. Bald. Salic. & Decius, *in l.qui accuſare, C. de edendo,* & ſequutus eſt poſt alios D. Alex. Trentacinq. *Variarum reſolutionum, lib.2.tit. de Fide inſtrumentor. reſolut. prima, num.* 1. & per conſequens pęna falſi puniri nequit.

26 Declaratur, tertio principaliter ſupradicta regula, vt locum habeat, quando quis celat ipſam ſcripturam ſimpliciter, vt nemini appareat; ſecus ſi celat contra vnam perſonam tantum, aliis autẽ palam ipſam oſtendit, ſic perpulchrè Clar. D. Menoch. *de Arbitrar. lib.2. Cent.4. Caſu 311.num.5.* Sequutus eſt poſt infinitos concordantes deductos magni nominis I.C. Cl. Farinac. *d.quæſt.150.num.* 170.

Et hæc quoad ſubtractionem, lacerationem, ac combuſtionem ſcripturę priuatæ dixiſſe ſat ſit.

27 De occultatione verò, ac laceratone facta de instrumento publico, videndi D. Menoch. *d. Caſu* 351. Maſcard. *d. concluſ.962.* Alex. Trentacinquius *d. Reſolut.1.per tot.* & Farinac. *d.quæſt.150.d.parte 7.* addo Boer. *decif. 292.* Franciſc. Marc. *quæſt. ſua 701.p.1.* Teſſaur. *decif. 171.* & Illuſtr. C. Card. Tuſcum *Concluſione ſua 3. in littera L.*

Falſitas an, & quando præſumatur ex Apoſtilla, ſeu additione reperta in ſcriptura priuata?

QVAEST. VI. PRINCIPALIS.

Dubitatio quinta.

SVMMARIVM.

1 *Falſitas præſumptionibus ſatis ſuperq; probatur.*
2 *Ex Apoſtillis, ſeu additionibus in margine ipſius ſcripturæ priuatæ repertis arguitur falſitas.*
3 *Idem diſpoſitum eſt, reſpectu publici documenti.*
4 *Apoſtilla, ſeu additio in margine ſcripturæ priuatæ quando continet aliquid magni præiudicij, tunc præcipuè falſitatem arguit.*

5 *Item, quando reperitur in loco ſuſpecto.*
6 *Item, quando in parte ſubſtantiali.*
7 *Quando autem dicatur appoſita in loco ſubſtantiali, edocet author, & num. 8.*
9 *Item, quando apoſtilla, ſeu additio reperitur ſcripta diuerſa manu ab ea, qua eſt ſcriptum corpus ipſius ſcriptura.*
10 *Secus eſt autem ſi eadem manu.*
11 *Sublimita, vt ibi.*
12 *Apoſtilla, & additio in ſcriptura priuata falſitatem arguit, maxime quando eſt ſcripta diuerſo atramento à corpore ſcripturæ.*
13 *Nonnulli rati ſunt ſolam diuerſitatem atramenti in apoſtilla, ſeu additione falſitatem minime arguere, niſi etiam concurrat diuerſitas manus.*
14 *Doctrina Maſcardi.*
15 *Contrarium verius.*
16 *Apoſtilla, ſeu additio inſerta in ſcriptura priuata an falſitatē arguat, quādo eſt confecta codē atramento, quo ſcriptum eſt corpus ipſius ſcripturæ, dubitatur.*
17 *D. Menoch. & Achill. Perſonalis ſentiūt pro negatiua.*
18 *Contrarium Vulpellus, & Farinacius.*
19 *Doctrina Menochij deducitur.*
20 *Additio, ſeu apoſtilla in ſcriptura priuata trib. in caſib. falſitatem minimè arguit, de quibus & n. 21. & 22.*
23 *Additio in dubio præſumitur facta eodem tempore, & de conſenſu partium, non autem ex interuallo.*
24 *Contrarium multi.*
25 *Cogita.*
26 *Licet ex Apoſtilla inſerta in ſcriptura priuata falſitatis ſuſpicio oriatur, oritur tamen dicta ſuſpicio ad effectum, vt ipſi ſcriptura fides denegetur, non tamen vt contra ſcribentem ipſum criminaliter agi poſſit.*

1 FIrma eſt Iuris Concluſ. falſitatem præſumptionibus ſatis ſuperq; probari, vt poſt alios omnium latiſſimè docuit Cl. ac æternæ memoriæ vir D. Farinac. *in ſuo aureo tractatu, de Falſitate, q. 152. n... per totam,* ac D. Menoch. *de præſumptionibus lib. 1. q. 58. num. 8.* ſuccedit autem nunc videre, quænam ſint iſtæ præſumptiones, falſitatem ipſam arguentes; & Primo quidem loco occurrit præſumptio illa, quæ promanat ex Apoſtilla, ſeu additione facta in ipſa ſcriptura priuata.

2 In hac autem propoſita dubitatione Regulam propono affirmatiuam, quod ſcilicet ex Apoſtillis, ſeu Additionibus in margine ipſius ſcripturæ priuatæ repertis, arguitur falſitas; ſic notatur *in l. falſos, C. ad leg. Cornel. de Falſis,* & eſt textus apertus *in l. Paulus, §. 1. ſub illis verbis (qui in rationibus) & ibi, ſubiecerunt. ff. eod. tit.*

Hoc tradidit quoque Franc. Marc. *q. ſua 699. n. 5. p. t.* vbi docuit, quod quando aliquis addit, vel apoſtillat, ſeu interlineat ſcripturam alienam, cōmittit furtum. idq; etiam ſequutus eſt idem Marcus *q. ſua 743. nu. 4 ea. par. 2.* & D. Baiard. *in addit. ad Clarum, in §. falſum, num. 197 ver. item ſi ſcripturæ.*

3 Hoc idem videmus quoque diſpoſitum reſpectu publici inſtrumēti, ipſum. n. ex Apoſtillis, ſeu additionibus in eo appoſitis adhuc de falſo redarguitur, vt poſt alios firmauit pro Regula Clar. vir D. Farinac. *d. ſuo tract. de Falſitate, q. 153. num. 2.*

4 Ampliatur præmiſſa concluſ. vt potiſſimum procedat, quando additio, ſeu appoſtilla in margine ipſius ſcripturæ priuatæ reperta, continet aliquid magni præiudicij, nam eo magis ſcriptura ipſa de falſo redargui poteſt. Sic in ſimili de publico inſtrumento docuit Clariſs. Farinacius *dicta quaſt. 153. num. 3,*

5 Declaratur autem ipſamet ſupradicta concluſ. varijs modis; & primò, vt procedat, quando talis apoſtilla, ſeu additio reperitur appoſita in loco ſuſpecto ipſius ſcripturæ, ſecus in loco non ſuſpecto: quia tunc nullam arguit falſitatem. Sic videtur eſſe de communi mēte omnium Scribentium, dum falſitatem arguunt ex additione, & apoſtilla reperta in loco ſuſpecto, quaſi ſentiant ſecus in loco non ſuſpecto.

Et ſic in ſpecie poſt quamplures relatos, declarat, (loquendo de publico inſtrumento) Clar. Farinac. *d. q. 153. par. 1. num. 4.*

6 Secūdo declaratur principaliter, vt locum habeat, quando ipſamet apoſtilla, ſeu additio reperitur in parte ſubſtantiali ipſius ſcripturæ, tunc enim falſitatem arguit, ſecus, ſi in loco non ſubſtantiali; ſic præciſè poſt Ruinum, Pariſ. Dec. ac alios, D. Farinac. *d. q. 153. num. 6.*

7 Tunc autem dicitur eſſe appoſita in loco ſubſtantiali, (ne termini ignorentur) quando eſt appoſita in ea parte, in qua rei pondus conſiſtit, ad tradita in ſimili per Ioannem Sichard. *in l. ſi vnus, num. 8. C. de teſt.* vel quando rei ſubſtantia commutatur, prout docuit Baiard. *in addit. ad Clar. in d. §. falſum, num. 198.* Vel quādo eſt appoſita in ea parte, quę pertinet ad ſollemnitatem ſcripturę, nō autem in ea, in qua facti narratio continetur, ad tradita per Caſtr. *in d. l. ſi vnus, n. 4.* Vel quando eſt appoſita ſuper re, de qua litigatur, prout animaduerit Card. Pariſ. *conſ. ſuo 28. n. 44. in 2.* vel ſuper id, de quo quæritur, vt docuit Grammat. *deciſ. 166. nu. 17.* Vel tandem, quando eſt inſerta in loco in quo ſtat tota ſubſtantia quæſtionis, ad tradita per Ancharanum *conſil. ſuo 431. poſt numerum 4.* Latius in hoc propoſito vide Clar. Farinacium diſſerentem *d. q. 153. num. 6 38. 53. & 75.*

8 Adde pro coronide, quod ſi quis abradit in aliqua ſcriptura nomē alienum, & ponat nomen ſuū, illa abraſio dicetur ſubſtantialis, & ſic abradens tenebitur pœna falſi. Doctrina eſt Bartoli *in l. Titio, num. 4. ff. Ad Municipal.*

9 Tertio declaratur principaliter, vt præcipuè procedat, quando Apoſtilla, ſeu additio reperitur ſcripta diuerſa manu ab ea, qua eſt ſcriptum corpus ipſius ſcripturæ, tunc enim ſine dubio talis Apoſtilla, ſeu additio, falſitatem arguit. Sic prę ciſè plurimi relati per Clariſs. Farinacium, qui & ipſe huic eidem opinioni adhæſit, *dicta quaſtione 153. num. 7. & 8.* vbi poſt Ruinum ampliat, etiam quod ſit dubium, cuius manu Apoſtilla fuerit ſcripta. Adde tradita in ſimili de inſtrumento

per

per D. Maſcard. *de probation. Concluſ.* 740. *num.* 11. & *num.* 40. *ver. & eo magis.* & per Clar. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *Centuria* 2. *Caſu* 187. *num.* 39. adiungas D. Purpuratum *conſ. ſuo* 297. *num.* 2.

10 Secus eſt autem, ſi apoſtilla, ſeu additio ſcripta reperiatur eadem manu, quia tunc ex ea non arguitur falſitas; & ſic vt falſitas arguatur, neceſſe videtur, vt concurrat diuerſitas manus. Sic plurimi, quos retulit, ac ſequutus eſt D. Farinacius, *d. quæſt.* 153. *num.* 10.

11 Sublimitatur tamen hoc: nam etiam ex Apoſtilla, ſeu additione ſcripta eadem manu, falſitas arguitur, quando in loco ſuſpecto, & ſubſtantiali reperitur inſerta, niſi à partibus fuerit approbata. Ad tradita in ſimili poſt quamplures concordantes adductos per Cl. Farinacium *d. q.* 153. *num.* 12.

12 Quarto declaratur principaliter ſupradicta Regula, vt maximè locum habeat, quando additio, & apoſtilla ſcripta eſt diuerſo atramento à corpore ſcripturæ: nam tunc falſitatem arguit; ſic præcisè in terminis Apochæ priuatæ diuerſo atramento ſcriptæ, docuit Cl. D. Menoch. *conſil. ſuo* 199. *n.* 8. *lib.* 2. & in terminis libri Parochialis Eccleſiæ *conſ. ſuo* 221. *num.* 35. Conferunt ſcripta per Clariſs. Farinac. *d. q.* 153. *num.* 15.

13 Obſeruandum tamen nonnullos extare, qui arbitrantur, quod ſola diuerſitas atramenti in Apoſtilla, ſeu additione, non arguat ipſius falſitatem niſi etiam concurrat diuerſitas manus atque ita ſenſerunt Socin. ſenior, Crauet. Curt. iun. ac plerique alij, quos retulit, ac ſequutus eſt idem D. Menoch. *de præſumptionibus, lib.* 5. *cap.* 20. *num.* 9. & *d. conſil. ſuo* 221. *præfato num.* 35.

14 Hinc D. Maſcard. *Concluſ. ſua* 113. *in fine.* poſt nõnullos relatos docuit, quod Apoſtilla ſcripta diuerſo atramento, facit dumtaxat de per ſe leuem præſumptionem.

15 Contrarium tamẽ eſſe verius, quod ſcilicet diuerſitas atramenti reddat apoſtillam, & additionem ſuſpectam, etiam quod ſit facta eadem manu, voluit Ruin. *conſil.* 68. *num.* 5. *lib.* 4. & ſequutus eſt Cl. Farinac. *d. q.* 153. *num.* 20. vbi pro ratione conſiderat, quod Apoſtilla etiam ſcripta eadem manu, arguit ſuſpitionem falſitatis, quando reperitur inſerta in loco ſuſpecto, & ſubſtantiali, ad tradita ſupra num.... quod in caſu quoque nõſtro cõtingere ſupponimus; ergo multo magis id tenendum eſt, ſi concurrat diuerſitas atramenti.

16 Sed pulchra hic inſurgit dubitatio, & talis eſt, Finge Apoſtillam, ſeu additionem inſertam in ſcriptura priuata, confectam fuiſſe eodem atramẽto, quo ſcriptum eſt corpus ipſius ſcripturæ; Dubitatur modò, an iam dicta ſcriptura de falſitate adhuc redargui poſſit?

17 Cl. Menoch. *conſilio ſuo præcitato* 221. *num.* 35. & D. Achill. Perſonal. *de Adipiſcend. poſſeſſione num.* 141. *in fine.* ſentiunt pro negatiua.

18 Contrariæ tamen ſententiæ vti veriori poſt Vulpell. *conſil. ſuo* 129. adhæſit Illuſt. Do. Farinac. *d. q.* 153. *num.* 18. Quinimo tenet quod magis ſuſpecta ſit apoſtilla ſcripta eodem atramento, quam diuerſo, vide per eum.

19 Hic obiter nota, Cl. Menoch. *d. Caſu* 187. *num.* 42. docere, quod apoſtilla inducit ſuſpitionem, etiam quod ſit eiuſdem atramenti; Limitatur autem ſupradicta Regula principalis, varijs etiam modis.

20 Et primo, vt nõ habeat locum in Apoſtilla inutili, & quæ non ſit de contextu, & corpore ſcripturæ: nam tunc ex dicta apoſtilla, ſcriptura ipſa priuata de falſitate minimè redargui poteſt. Sic eleganter Vulpellus *d. conſil.* 129. *num.* 17. & 21. vbi pulchrè diſcurrit. Sequutus eſt Clariſs. Farinac. *d. q.* 153. *num.* 22.

21 Secundo coarctatur, quando extaret conſuetudo, quod crederetur additionibus, & apoſtillis factis in ipſa ſcriptura; talis enim conſuetudo valeret, dummodò concludenter eſſet probata, & per conſequens apoſtilla ipſa falſitatem minimè argueret. Sic in ſimili poſt Decian. *conſil. ſuo* 99. *num.* 7. & 51. *lib.* 2. vbi declarat, quando cõſuetudo ipſa dicatur concludenter probata; docuit Clar. Farinac. *d. quæſt.* 153. *num.* 23. vbi quoque ſubdit, hoc procedere, dummodo in contrarium non adſint aliæ falſitatis præſumptiones, quia tunc talis conſuetudo non operaretur.

22 Tertio & poſtremo fallit, quando additio, ſeu apoſtilla ipſa inſerta eſſet in ſcriptura aliqua priuata, quæ nullius eſſet fidei, nullamq; faceret probationem, & maximè in præiudiciũ alicuius: tunc enim ex dicta apoſtilla ipſamet ſcriptura priuata tamquam nugatoria, nullo pacto de falſitate redargui poſſet; Sic in puncto pluribus rationibus motus reſpondit eleganter D. Vulpellus *præcitato conſil. ſuo* 129. *per totum*, cui etiam quamplures Cl. viri ſubſcripſere; vide per eum.

23 Sed pro coronide huiuſce quæſtionis, duo adhuc obſeruanda ſunt.

Alterum eſt, quod in dubio Apoſtilla ſeu additio præſumitur facta eodem tempore, & de conſenſu partium, non autem ex interuallo; Sic elegãter Cl. Decianus, *conſil. ſuo* 99. *num.* 3. *in ſecundo.* ſequuti ſunt Zucchardus, Nonius, ac plures alij, relati per Illuſt. I. C. Farinac. *d. q.* 153. *num.* 4.

24 Contrarium tamẽ, quod Apoſtilla, ſeu additio non præſumatur incontinenti facta, tenuere Ruinus, Perſonalis, Crauet. ac alij relati per eundem Farinacium *d. q.* 153. *num.* 25.

25 Cogita.

26 Alterũ verò eſt, quod licet ex apoſtilla, ſeu additione inſerta in Scriptura priuata, falſitatis ſuſpicio oriatur, oritur tamen dicta ſuſpicio ad effectum, vt ipſi Scripturæ fides denegetur, non tamẽ, vt contra ſcribentem ipſum criminaliter agi poſſit. Sic elegãter poſt Achill. Perſonalem, ac alios, docuit D. meus Farinacius *d. q.* 153. *num.* 29. Addo D. Maſcard. *de probationibus, Concluſ. ſua* 1260. *num.* 5. 6. & 7. vbi relatis opinionibus hinc inde, ſic tãdem diſtinguit, ac conciliat, eum conſulas.

Et hæc in hoc propoſito ſufficiant.

Falſitatis præſumptio,an, & quando oriatur,ex cancellatione reperta in Scriptura priuata.

QVAEST. VI. PRINCIPALIS.

Dubitatio Secunda.

S V M M A R I V M.

1 *Cancellare quomodo dicatur in ſtricta ſignificatione.*
2 *Differt à verbo circumducere,inducere, vel abolere.*
3 *In larga ſignificatione nulla adeſt differentia inter ſupradicta verba.*
4 *Ex cancellatione in ſcriptura priuata reperta præſumitur falſitas.*
5 *Videndi Maſcardus, & Farinacius.*
6 *Cancellatio reperta in ſcriptura priuata,tunc falſitatē arguit,quando reperitur in loco ſuſpecto.*
7 *Quando aũt in eo reperiatur,declarat Author, & n.8.*
9 *Item quando reperitur in loco ſubſtantiali.*
10 *Quando autem dicatur eſſe in loco ſubſtantiali, videndus Farinacius, & docet ibi Author.*
11 *Amplia hoc procedere,etſi cãcellatio facta in loco ſubſtantiali eſſet modica.*
12 *Declara.*
13 *Locus ſuſpectus,& ſubſtantialis parificantur.*
14 *Cancellatio facta inconſultò,ſine dolo,bona fide, & per errorem, non arguit falſitatem in ſcriptura priuata.*
15 *Quando autem præſumatur facta inconſultè, & per errorem, vide DD. remiſſiuè.*
16 *Item non arguit falſitatem, quando ex præcedentibus, & ſequentibus verbis colligitur clarè verus, ac proprius ſenſus ipſius ſcripturæ.*
17 *Item quando exſtaret conſuetudo adhibendi fidem ipſi ſcripturæ priuatæ etiam cancellatæ.*
18 *Cancellatio reperta in ſcriptura priuata,falſitatem minimè arguit, quando ipſa reperiretur incorporata in ipſo contractu.*
10 *Cancellatio reperta in ſcriptura priuata, in dubio præſumitur facta tempore ipſius ſcripturæ, & de voluntate partium.*
20 *Quod procedit,niſi in contrarium adſint aliquæ coniecturæ ſuadentes oppoſitum.*
21 *Cancellatio in ſcriptura priuata tunc demum falſitatē arguit,& tollit fidem ſcripturæ,quando eſt talis vt id quod ſcriptũ prius erat,intelligi nequeat,alıter ſecùs.*
22 *Intellige tamen, vt ſcriptura præſumatur falſa, & ſuſpecta in ea parte,in qua adeſt cãcellatio,ſeu in alijs.*
23 *Declara procedere in capitulis ſeparatis, ſecus autem in connexis.*
24 *Inſtrumentum in vna parte falſum an præſumatur eſſe falſum in totum? videndi DD. remiſſiuè.*
25 *De materia Cancellationis adeundus Card. Tuſcus.*

PRo intelligentia dicendorum, antequam quæſtionem aggrediar, præſciendum eſt, quod Cãcellare, ſeu Cãcellatio in ſtricta
1 eius ſignific. dicitur, quando calamus ducitur per medium litteræ ad modum Crucis.

2 Et differt à verbo, circumducere, inducere, vel abolere, quia circumducere eſt, quando extra litteras ducta eſt penna in circuitu chartæ; Inducere, cum calamus ducitur per medias litteras; Abolere, quando abraditur littera, vel aboletur ita, quod legi non poſſit.

3 In larga verò ſignificatione, inter ſupradicta verba nulla eſt differentia. Sic præciſè poſt Oddofred. *in l. finali, num. 3. C. de edicto Diui Adr. tollendo,* ac plures alios, docuit Clar. Farinac. *d. q. 153. par. 2. num. 30.* addo D. Maſcard. *de probationibus, concluſ. 256. num. 2. & 3.*

4 Hoc ſic præmiſſo, Regulam modo propono affirmatiuam, quod ſcilicet ex cancellatione in ſcriptura priuata reperta (in ipsã enim quoque cadit propriè cancellatio, ad text. *in l. ſi chirographum cancellatum, ff. de probationibus*) præſumitur falſitas, & propterea eadem ſcriptura vti ſuſpecta, fidem nõ facit. Sic præciſè *notatur in cap. inter dilectos, in §. inſtrumentum, extra de Fide inſtrumentorum.* Sic etiam docuit eleganter Clar. D. Menoch. *lib. 1. præſumpt. 99. num. 3.* & licet ibi loquatur de ſcriptura publica, attamen *ſub num. 20.* idem quoque iuris eſſe reſpectu priuatæ concludit. Publica enim ſcriptura, ac priuata ad paria iudicantur, cum tractatur de præſumptione, ſeu ſuſpitione falſi, prout poſt Alexandrum, Decium; ac Curt. iuniorem animaduertit idem D. Menoch. *loco iam admonito.*

Conferunt mirum in modum ſcripta per Illuſtres Iureconſultos D. Maſcardum *de probationibus, Concluſ. ſua 255. num. 2.* Card. Tuſcum *d. concluſ. ſua 26. num. 78. in litera S.* Nattam *conſ. ſuo 633. num. 8.* & Farinacium *d. q. 153. num. 31.* vide per eos.

Declaratur autẽ iſta concluſ. vt procedat, quando cancellatio ipſa reperta eſſet in loco ſuſpecto ipſius ſcripturæ priuatæ, ſecus ſi in loco, ſeu parte eiuſdemmet ſcripturæ non ſuſpecto, quia tunc de falſitate dicta ſcriptura minimè redargui poſſet: niſi tamen in loco ipſo non ſuſpecto aliquid falſi contineretur; ſic præciſè poſt infinitos relatos tradidit in ſimili de inſtrumento publico Clariſs. Farinac. *dicta quæſtione 153. num. trigeſimotertio, & trigeſimoquarto.*

7 Tunc autem dicitur cancellatio facta in loco ſuſpecto, quando adeſt in eo capitulo, de quo quæritur, alias ſecus, & reſpectu teſtamenti tunc dicitur facta in loco ſuſpecto, quando eſt facta circa inſtitutionem hæredis, ſubſcriptionem teſtium, ſigilla, & annos Domini; In loco autem non ſuſpecto, quando eſt facta circa legata, vel in præfatione; de qua quidem re omnium latiſſimè diſceptat Dom. meus, ac æterna memoria dignus Do. Menoch. *de Adipiſcend. remed. 4. ſub numero 713. in pluribus ſequentibus.* Sic eleganter docet hęc omnia poſt plures relatos idem Dom. Farinacius, *d. quæſt. 153. numero 35.* videndus idem *ſub num. 55. & 80. d. quæſt.*

8 Adde tu cancellationis vitium tunc ſtare in loco non ſuſpecto, quando ſtat in eo, in quo non eſt vis. exemplum eſt; quando aliquod verbum per errorem eſt iteratum, & caſſatur vnum ex dictis verbis. Sic clarè colligitur ex ſcriptis per

Oddo-

Oddofred. *in l. fi. nu.* 13. *C. eod. de edicto D. Adr. tol. verſ. Sed denuo quæro. Pone teſtamentum.* & ſecūdum Albericum *ibidem num.* 6. Locus ſuſpectus dicitur is, de quo eſt quæſtio, vel aliàs eſt præiudicialis, Et ſecundum Angel. *num.* 2. quando in eo cōſiſtit vis quæſtionis. Secundum Corneum autem, *num.* 5. Locus ſuſpectus dici poteſt, quando cācellatio ipſa repetitur circa locum celebratæ ſcripturæ, vel circa alias ſollemnitates; non ſuſpectus autem, quando in narratione, vel in aliqua præfatione; idq; totum arbitrio iudicis relinquendum eſſe concludit.

9 Declaratur ſecundò principaliter ſupradicta Regula, vt procedat, quando cancellatio reperitur in loco ſubſtantiali ipſius ſcripturæ priuatæ, ſecus ſi in parte non ſubſtantiali, quia tunc cancellatio ipſa falſitatem non arguit, ſic eleganter declarat inter ceteros D. Barnabas Cornazan. *deciſ. ſua* 163. & D. Maſcard. *Concl. ſua* 256. *num.* 4. *&* 5. Ex cuius quidem ſcriptis hoc etiam clarè colligitur, quòd huiuſmodi cancellatio adeo eſt efficax, vt ipſa ſcriptura nullam faciat probationem, nec plenam, nec ſemiplenam, niſi illud cancellatum per id, quòd in ipſa ſcriptura continetur non deletum, conſtet eſſe verum, & eadem manu ſcriptum, alioquin ſecus eſt, nam præſumitur falſum ex eo, quod deprehenditur varietas, cum primò eſſet ſcriptum aliquid, & poſtea illud cancellatū, & aliud ſcriptum, *argumento l. ſcriptura, ff. de fide inſtrument. & l. qui falſa, ff. de teſtibus*, & latius vt ex eodem Maſcardo. Hoc idem tradidit in ſimili de publico inſtrumento Clar. Menoch. *lib.* 5. *præſump.* 20. *num.* 10. vbi quāplures alios concordantes deducit, & Illuſtr. D. Farinac. *d. quæſt.* 153. *num.* 36. *&* 37. vbi omnium pulcherrimè.

10 Quando autem cancellatio dicatur facta in parte ſubſtantiali, vel non ſubſtantiali, progreditur ipſemet Farinacius, *ſub num.* 38. & nos ſupra ſatis abundè docuimus, num. . . . ad ibi dicta lectorem remitto. Hoc vnum in præſentiarum addo, quòd cancellatio tunc dicitur facta in parte ſubſtantiali, quando ipſius rei ſubſtantia commutata eſt. Sic poſt Bald. & Cephal. D. Bajard. *in Addit. ad Clar. in* §. *falſum, nu.* 198.

11 Ampliatur iſta declaratio, vt etiam locum habeat, quando cancellatio facta in loco ſubſtantiali eſſet quoque modica, ad tradita per Afflictū *deciſ. ſua vlt. num.* 11. *&* 12.

12 Hoc tamen intellige, quando cancellatio ipſa modica facta eſſet in re multi ponderis, ſecus in re leuis momenti. Sic præciſè poſt Socinum ſen. *in con.* 15. *num.* 51. *lib.* 1. animaduertit Cl. D. Menoch. *d. præſumpt.* 20. *præcitato num.* 10.

13 Obſeruandum volo pro coronide huiuſce declarationis, quod locus ſuſpectus, & ſubſtantialis parificantur, & idem ferè ſunt. Sic præciſè Paul. de Caſtro, *in d. l. finali, poſt num.* 6. *C. eod. de edicto Diui Adr. tollendo, & ibi* Corneus *num.* 8. *in fin.* Curt. iun. *num.* 6. & Sichard. *num.* 11. Addo D. Maſcard, *d. Concluſ.* 256. *d. num.* 4. *in princ.*

Limitatur autem iſta principalis Concluſio va-
14 rijs etiam modis; & Primò, vt non procedat, quando probaretur cancellationem ipſam factam eſſe incōſultò, ſine dolo, bona fide, & per errorem; neque enim dicta ſcriptura per dictam cancellationem de falſitate redargui poſſet. Sic omnium elegantiſſimè coarctauit Clar. Dom. Farinac. *d. quæſt. ſua* 153. *num.* 43. vbi poſt nonnullos relatos, plura quoque meminit iura, in quibus fit mentio de cancellatione inconſultò, & per errorem facta, vide per eum.

15 An autem, & quando cancellatio præſumatur facta inconſultè, & per errorem, videndi DD. omnes *in l. ſi Vnus, C. de Teſtamentis, & in l.* 1. *ff. de his, quę in teſtamento delentur.*

16 Coarctatur ſecundo principaliter, vt locum minimè habeat, quando ex præcedentibus, & ſequētibus verbis colligitur clarè uerus, ac proprius ſenſus ipſius ſcripturæ; Tunc enim cancellatio ipſa falſitatem non arguit, nec vitiat ipſam ſcripturam ſic eleganter inter ceteros Clar. Farinac. *d. quæſt.* 153. *num.* 46.

17 Coarctatur tertio, quando in contrarium extaret aliqua conſuetudo adhibendi fidem ipſi ſcripturæ priuatæ etiam cancellatæ; vt pariter tetigi ſuprà in materia Apoſtillæ, & additionis: ſic præciſè idem D. Farinac. *d. quæſt. num.* 48.

18 Limitatur quarto principaliter, vt minimè procedat, quando cancellatio ipſa reperiretur incorporata ipſo contractui, nam tunc falſitatem minimè argueret, ex quo præſumeretur facta tempore contractus. ſic poſt Follerium Clar. Farinacius *d. quæſt. num.* 45.

19 Hic obiter nota, quod cancellatio reperta in ſcriptura priuata, quemadmodum & in qualibet alia, in dubio pręſumitur facta tempore ipſius ſcripturæ, & de voluntate partium, antequam abſoluta fuerit; ſic eleganter poſt alios Dom. Maſcard. *Concl. ſua* 1260. *num.* 18. Sequutus eſt poſt plures alios adductos Clar. Farinac. *d. q.* 153. *nu.* 39.

20 Sublimita tamen hanc limitationem, niſi in cōtrarium vbique adſint coniecturæ ſuadentes oppoſitū. Sic pręciſè inter alios eruditiſs. Bertazol. *conſil. ſuo criminali* 411. *ferè per totum*, vbi etiam plures contexuit coniecturas, quibus cancellatio præſumitur facta poſt ipſam ſcripturam confectam, & ſic per falſitatem, ipſum conſulas: ſat enim eſt locum demonſtraſſe. Huic eidem ſublimitationi ſubſcripſit quoque Clar. Farinac. *d. q.* 153. *num.* 40.

21 Quinto coarctatur, vt tunc demum cancellatio arguat falſitatem, & tollat fidem ſcripturæ, quando eſt talis, vt id, quod ſcriptum prius erat, intelligi nequeat, aliter ſecus. Sic præciſè Clariſs. Farinac. *dicta quæſtione* 153. *numero* 42. & inferius dicetur.

22 Sextò limitatur, vt ipſamet ſcriptura dumtaxat præſumatur falſa, & ſuſpecta in ea parte, in qua adeſt cancellatio, ſecus in alijs. Sic omnium elegantiſſimè docuit in ſimili de inſtrumento publico poſt plures relatos Clar. Do. Menoch. *lib.* 5. *præſumpt. ſua* 21. *num.* 12. *&* 13. vbi tamen ſubdit, ſecus eſſe, quando falſum fuiſſet verè in vna parte ipſius inſtrumenti commiſſum.

23 Hanc tamen limitationem veram eſſe intelli-

gerem in capitulis ſeparatis ſecus in connexis, & hæc ſufficiant.

24 An aũt, & quando inſtrumentum in vna parte fallum præſumatur, eſſe in totum falſum latiſſimè more ſuo diſceptatur per Clariſs. virum Menoch. *d. præſumpt 21. per totam*, & per Clariſs. Maſcard. *de probat. Cõcluſ.* 742. addas Clariſs. Farinacium, *d. tractatu de Falſitate, q.* 152. *num.* 12. vbi infinitos remiſſiuè concordantes deducit, eos conſulas. Sat enim eſt loca in hoc propoſito tetigiſſe. His omnibus adiungas eruditiſs. D. Alexand. Trentacinquium *Variarum reſolut. lib.* 2. *reſolut.* 11. *tit. de fide inſtrumentorum*, per totum vbi elegantiſſimè.

25 De materia cãcellationis, videlicet quotuplex ſit, & quando attendendã, & quid operetur; vide Card. Tuſcum *Concluſ. ſua* 20. & 21. *in littera C*, vbi latiſſimè, & D. Trentacinquium *d. reſol.* 11.

De præſumptione falſitatis oriente ex interlineatione facta in ſcriptura priuata.

QVAEST. VI. PRINCIPALIS.

Dubitatio Tertia.

SVMMARIVM.

1 *Per interlineationem, ſeu per ſuperlinearem ſcripturã arguitur falſitas ex ipſa ſcriptura, quę vti ſuſpecta, fidem non facit.*

2 *Procedit autem hoc, quando interlineatio reperitur in loco ſubſtantiali ipſius ſcripturę.*

3 *Quando interlineatia dicatur eſſe in parte ſubſtantiali, docet Farinacius.*

4 *Item quando reperitur in loca ſuſpecto, aliàs ſecus.*

5 *Item quando interlineatio ipſa reperitur facta diuerſa manu à corpore ſcripturę, ſecus quanda eadem manu.*

6 *Contrarium, quòd etiam interlineatione facta eadem manu non tollat ſuſpicionem falſitatis, tenuerũt plurimi alij.*

7 *Declar 1, prout ibi.*

8 *Interlineatia non arguit falſitatem, quando ex pręcedentibus, & ſequentibus colligitur verus ſenſus verborum ipſius ſcripturæ.*

9 *Item quando vigeret conſuetudo, quòd etiam ſcripturæ priuatæ, in qua interlineatio poſita eſſet, plena fides eſſet adhibenda.*

1 IN propoſito capite ſtatuas regulã, quòd per interlineationem, ſeu vt alij dicunt, per ſuperlinearem ſcripturam, vel (& generalius) per additionem inter vnam, & alteram lineã arguitur falſitas ex ipſa ſcriptura, quæ vti ſuſpecta, fidem non facit. Sic præciſè notatur in c. cum Venerabilis, de religioſis domibus, ſub illis verbis.

Inſtrumẽto prædicto nullam fidem penitus adhibendam propter ſuperlinearem ſcripturã. Hoc idem ſequutus eſt per illum text. Goffred. *in ſua Summ. tit. de crimine falſi, num.* 2. *verſic. item qui ſuperlinearem*. Sic etiam notatur cõmuniter per Scribentes *in d. l. qui teſtamentum, & in l. Paul. §. 1. ff. eod. ad leg. Cornel. de fal.* per quæ iura hanc eamdem Regulam firmauit Ruin. *conſil.* 15. *num.* 1. *in* 5. quem poſt plures alios etiam adductos inſequutus eſt Clariſs Maſcard. *Concluſ. ſua* 1260. *n.* 8. addo Franciſc. Marc. *deciſ. ſua* 699. *num.* 5. *par.* 1.

Conferunt pro ſupradicta Regula firmanda ſcripta elegantiſſimè per D. Farinac. *d. quæſt. ſua* 153. *par.* 3. *num.* 49.

2 Declaratur autem primò iſthæc Concluſio, vt procedat, quando interlineatio reperitur in loco ſubſtantiali ipſius ſcripturæ, ſecus in loco nõ ſubſtantiali, pulchrè Clariſs. Menoch. *de Arbitr. iud. lib.* 2. *Centur.* 2. *caſu* 187. *num.* 40. addo Marcum *d. deciſ.* 699. *num.* 1. & Clariſs. Farinacium *d. quæſt. & par. num.* 51. & 52.

3 Quando autem interlineatio dicatur eſſe in parte ſubſtantiali proſequitur idem Farinac. *ſub num.* 53. & nos alibi diximus.

4 Declaratur ſecundò principaliter, vt maximè locum habeat, quando interlineatio ipſa reperitur in loco ſuſpecto, aliàs ſecus eſt. Sic præciſè notatur *in d. cap. cum Venerabilis*, ſequutus eſt Franc. Marcus *in d. deciſ.* 699 *num.* 2. *verſ. Tertia coniectura*, & poſt plures alios relatos Clar. Farinac. *d. quæſt.* 153. *num.* 54. & 55. vbi etiam declarat quiſnam locus dicatur ſuſpectus. De qua quidem re nos quoque ſupra diſſeruimus.

5 Declaratur vltimò, vt præcipuè procedat, quando interlineatio ipſa reperitur facta diuerſa manu à corpore ſcripturæ, ſecus quando eadem manu; ſic præciſè Franc. Marcus *d. deciſ. ſua* 699. *nu.* 2. *verſ. Secunda coniectura*, vbi adducit text. *in §. & quod ſæpè, in Auth. de triente, & ſemiſſe, col.* 1. & eſt de mente DD. Allegator. ſupra num. . .

6 Contrarium autem, quòd etiam interlineatio facta eadem manu, non tollat ſuſpitionem falſitatis, tenuerunt plurimi alij relati per Clariſs. Farinacium, *d. quæſt.* 153. *num.* 57. & 58. vbi ſubdit Achill. Perſonal. inter ceteros hanc opinionem vti veriorem defendere, ad effectum tamen vt ex tali interlineatione tollatur fides ipſi ſcripturæ; nõ ſic ad effectum, vt criminaliter contra ipſummet ſcribentem agi poſſit, id quòd etiam docuit ipſemet Farinac. *d. Concluſ. num.* 62.

7 Intellige tamen hanc poſtremam ſententiam, quando interlineatio ipſa eadem manu facta, appoſita eſt in loco ſuſpecto, & ſubſtantiali, ad tradita, *ſupra num.* . . .

Fallit autem hæc eadem principalis varijs quoque modis.

8 Primus quidem eſt, quando ex præcedentibus, & ſequentibus, colligitur verus ſenſus verborum ipſius ſcripturæ, tunc enim interlineatio non arguit falſitatem, nec etiam eiuſdemmet ſcripturæ fidem minuit; ſic præciſè inter alios Clariſs. Farinacius *d. q.* 153. *num.* 59. & ſupra tetigimus in materia cancellationis.

9 Secundus modus principalis eſt, quando in cõtra-

narium vigeret conſuetudo, quòd etiam ſcripturæ priuatæ, in qua interlineatio poſita eſſet, plenã fides eſſet adhibenda. Sic præciſè Farinacius, *dicta quæſt. num. 61.* & nos ſupra tetigimus in materia Apoſtillę, & additionis dubitatione numero... nec non cancellationis, dubitatione... numero.... & hæc ſatis.

De præſumptione falſitatis oriente ex abraſione ſcriptutæ priuatæ.

QVAEST. VI. PRINCIPALIS.

Dubitatio quarta.

SVMMARIVM.

1 *Abraſio reperta in ſcriptura priuata falſitatem arguit, & per conſequens ipſi fidem adimit.*
2 *Et eſt veriſſima Concluſio, & num. 3.*
4 *Amplia: nam dicta ſcriptura priuata nihil penitus probat.*
5 *Item dicta præſumptio, & ſuſpicio falſi ipſo iure falſam ſcripturam reddit.*
6 *Amplia, vt iſta præſumptio falſi habeatur etiam pro plena probatione, quoad condemnationem.*
7 *Contrarium multi.*
8 *Concilia.*
9 *Abraſio in ſcriptura priuata falſitatem arguit, etiam quòd ſit tenuis, & ſubtilis, & talis, vt diſcerni nõ poſſit, niſi ad ſolem eleuata, & interpoſita.*
10 *Abraſio in ſcriptura priuata falſitatem non arguit, quando non adeſt in loco ſubſtantiali, & ſuſpecto.*
11 *Abraſio quando dicatur facta parte ſubſtantiali, & loco ſuſpecto. Vide remiſſiuè, & docet Author ſub num. 12.*
13 *Raſura modica etiam vnius ſyllabæ, falſitatem arguit, quando per eam mutatur ſenſus verborũ, reperiturq; facta in parte ſubſtantiali, & loco ſuſpecto.*
14 *Raſura in ſcriptura priuata falſitatẽ non arguit, quando ex præcedentibus, vel ſequentibus colligitur verus ſenſus verborum, & quòd ſic, vt raſum & cancellatum eſt, ſcriptura debet ſtare.*
15 *Ratio, & num. 16. & 17. necnon num. 18.*
19 *Abraſio falſitatem arguit, quando reperitur facta in aliqua parte alicuius ſcripturæ, ſecus ſi tota charta fuiſſet raſa, & ſuper ea fuiſſet extenſa alia ſcriptura.*
20 *Si ſcriptura raſa reperiatur penes aduerſarium, & Iudex eum cogat ad ipſam edendam in iudicio, quamuis ſit abraſa in parte ſubſtantiali, tamen non vitiatur, nec falſa redditur contra me, & in mei præiudicium; immo ei præſtatur fides in omnibus, in quibus ex illa poteſt ſumi ſenſus.*
21 *Ratio.*
22 *Scriptura abraſa falſitatem non arguit, quando aliunde corroborari poteſt.*
23 *Item quando per aliquam aliam ſcripturam appareret illam abraſam eſſe bene factam.*
24 *Contrarium multi.*
25 *Prior opinio retinetur.*
26 *Concorda, & num. 27.*
28 *Scriptura abraſa falſitatem arguit, quando abraſio talis eſt, vt id, quòd prius ſcriptũ erat, intelligi nequeat, ſecus quando raſura non obſtante poteſt legi quòd prius erat ſcriptum.*
29 *Opinio Authoris contra iſtud Axioma.*
30 *Scriptura abraſa falſitatem minimè arguit, quando adeſſet conſuetudo, quòd & ipſi ſcripturę raſæ adhibenda eſſet fides.*
31 *Scriptura abraſa falſitatem arguit, quãdo ciuiliter agitur, ſecus ſi criminaliter.*
32 *Scriptura abraſa in multis alijs caſibus falſitatem non arguit, de quibus remiſſiuè per Maſcard. & Farinac.*

1 ABraſionem repertã in ſcriptura priuata, falſitatem arguere, ac per conſequẽs illi tãquam ſuſpectæ fidẽ adimere, communi omnium Scribentium voto receptum eſt. Sic præciſè notatur *in c. inter dilectos, §. inſtrumentum, extra de fide inſtrument. & in l. Paulus §. 1. ff. eod. ad leg. Cornel. de falſ.* & in terminis de epiſtola raſa, quæ quidem eſt ſpecies ſcripturæ priuatæ, docuit Frãc. Marcus, *deciſ. 151. nu. 1. par. 1. & 613. n. 1. in ſecunda*, ſpecie autem, de ſcriptura priuata in genere, tradit Cl. Menoch. *lib. 1. præſumpr. q. 99. nu. 20.* & Do. Camil. Borrell. *conſil. ſuo 23. num. 6. cum ſequentibus.* In terminis libri mercatorum, hoc idem ſequutus eſt D. Octau. Vulpel. *conſil. ſuo 48. per totum.*

2 Et hæc quidem eſt veriſſima Concluſio pro qua etiam facit, nam falſitas committitur quoque abradendo, & delendo verum, *d. c. inter dilectos*, & ſequitur Vulpel. *d. conſ. 48. nu. 8. ferè in fine.*

3 Conferunt mirum in modum ſcripta pet Clar. Maſcard. *Concl. nu. 1260. nu. 1.* & D. Farinac. *d. quæſt. 153. par. 4. num. 63.* vbi generalem firmant regulã, quòd abraſio reperta in aliqua ſcriptura falſitatem arguit, illiq; tamquam ſuſpectæ fidem detrahit, eos conſulas.

4 Ampliatur primò iſthæc concluſio, vt adeò procedat, vt huiuſmodi ſcriptura, in qua talis abraſio reperitur, nihil penitus probet. Sic in ſimili poſt infinitos relatos docuit Cl. Maſcard. *d. Concl. 1260. num. 2. & 3.* vbi ſubdit hoc eo magis procedere, quãdo raſura eſt facta per eum, qui vtitur ipſamet ſcriptura raſa.

5 Ampliatur ſecundò, nam iſthæc præſumptio, & ſuſpitio falſi, ipſo iure falſam ſcripturã reddit. Sic in ſimili docuit quoque D. Maſcard. poſt quamplures concordantes adductos *d. Concluſione 1260. numero 4.* Sequutus eſt Clar. Farinac. *præcitato numero 8. in fine.*

6 Ampliatur tertiò, vt iſta pręſumptio, & ſuſpitio falſi habeatur etiam pro plena probatione quoad condemnationem. Sic pręciſè notatur *in l. iubemus, C. de probationibus.* Sequuti ſunt infiniti relati per Dom. Maſcard. *d. Concluſ. 1260. num. 5.*

7 Contrarium autem ſenſerunt plurimi alij relati per eumdem D. Maſcard. *dicta Concluſ. num. 6.*

Con-

8 Conciliа has diſſidentes inter ſe DD. opiniones, vt iſta ſecunda procedat, quando tractaretur in iudicio criminali, & criminaliter, & depuniendo ipſo ſcriptore de falſo: Prima autem, quando ciuiliter ageretur ad derogandum tantummodo fidei ipſiuſmet ſcripturæ, tūc enim nullo pacto eſſet locus pœnæ ordinariæ impoſitę pro crimine falſi. Sic in ſimili diſtinxit Clariſs. Decianus poſt alios *conſil. ſuo 91. num. 9. in tertio.* & ſequutus eſt D. Maſcard. *d. Concluſione* 1260. *numero* 7.

9 Ampliatur quartò, vt dicta abraſio falſitatē arguat, etiam quod ſit tenuis, & ſubtilis, & talis, vt diſcerni non poſſit: niſi ad Solem eleuata, & interpoſita. Sic præciſè poſt infinitos relatos docuit in ſimili Clariſs. Farinacius *d. quæſt.* 153. *num.* 68. Hic obiter nota, raſuram deprehēdi ſolere ex eleuatione chartæ in Solem, ac interpoſitione inter Solem & oculos, pulchrè poſt alios Sola *in conſuetud. Sabaud a, pag.* 280. *num.* 8.

Hæc tamen concluſio non vſquequaque locum habet, ſed aliquas limitationes recipit.

10 Limitatur enim Primò, ſi raſura non ſit in loco ſubſtantiali, & ſuſpecto; optimus eſt text. de hoc, & ibi notant Canoniſtæ, *in c. ex literis, de fide inſtrumentorum*; vbi Alexander III. Pontifex Maximus reſcripſit, quòd per raſuram factam in ſimplici narratione facti, ſcriptura non vitiatur. Sequutus eſt hanc eamdem limitationem inter ceteros Cl. D. Maſcard. *Concluſione ſua* 740. *num.* 43. *&* 1260. *num.* 9. Addo Iuriſprudentum Monarcham D. Farinacium *d. Concl.* 153. *num.* 71. *cum pluribus ſequentibus*; vbi de vtroque loco tàm ſubſtantiali, quàm ſuſpecto, omniū, quotquot ſcripſerint, latiſſimè, ac elegantiſſimè.

11 Quandò autem abraſio dicatur facta in parte ſubſtantiali ipſius ſcripturæ, & quando non; item quando dicatur facta in loco ſuſpecto, vel non, ſuperius loco ſuo ſatis abundè docuimus. Nunc autem adeas D. Farinacium *d. Concl.* 153. *numero* 75. *&* 80. vbi de hoc latiori folio diſceptatur.

12 Adde tu in præſentiarum in hac materia. Sic exemplificari poſſe tenore cuiuſdam ſcripturæ priuatæ cautum legimus, quòd Mæuius vēdidit Seio 11. perticas terræ, ſed illud 11. erat ſcriptum in loco abraſo, vbi poterat per prius eſſe ſcriptum 10. vel 100. hoc caſu iſthæc ſcriptura in loco abraſo ſuſpecta eſt, quia eſt in loco ſubſtantiali *ad leg. triticum, de verbor. obligationibus.*

Idē iuris, ſi in ipſamet ſcriptura dicatur, quòd Męuius promiſit centum Caio ex cauſa depoſiti, & illud verbum depoſiti adſit ſcriptū in loco abraſo, vbi per prius poterat eſſe ſcriptum Mutui, vel Commoditati, nā ex his variatur effectus, & ideò officit ipſi ſcripturæ, nimirum, quia ponitur pro ſubſtantia in obligationibus, & in contractibus, vt notatur ſingulariter *in l. iuris gentium, §. quod ferè de pactis.*

13 Ampliatur iſta limitatio, vt etiam raſura modica, & vnius ſyllabæ, necnon paucarum litterarum falſitatem inducat, quando per eam mutatur ſenſus verborum, reperiturq; facta in parte ſubſtantiali, & loco ſuſpecto, aliter ſecùs; ſic præciſè poſt quamplures concordantes adductos tradidit Cl. Farinac. *d. quæſt.* 153. *nu.* 69. Addo Maſcard. *d. Concl.* 1260. *num.* 10. vbi certam proponit Concluſionem, quòd modica raſura non vitiat ſcripturam.

14 Coarctatur ſecundò principaliter, quando ex præcedentibus, vel ſequentibus colligitur verus ſenſus verborum, & quòd ſic, vt raſum, & cancellatum eſt, ſcriptura debet ſtare: nam tunc ipſamet raſura falſitatem nō arguit, nec vitiat ſcripturam; ſic præciſè notatur *in c. cum venerabilis, de religioſ. domibus*, ſequutus eſt poſt infinitos propè deductos Cl. Farinac. *d. Concluſ.* 152. *num.* 82.

15 Ratio autem huiuſce limitationis ea poteſt eſſe: nam ſi quando aliquid ommittitur, illud ſuppletur, & habetur propoſito, ſi ex præcedentibus, & ſubſequentibus benè percipitur quòd omiſſum fuit; *ad l. verbum volo, C. de fideicomm. & l. cum pater, §. cum imperfecta, de leg.* 2. multo magis poteſt ſuppleri, & coadiuuari id, quòd aliquo modo eſt cancellatum, ſeu abraſum.

16 Addo Cl. D. Maſcard. hanc eamdem limitationem inſectantem *Concluſione ſua præcitata* 1260. *nu.* 11. 20. *&* 21. vbi ampliat hoc adeò verum eſſe, vt etiamſi per alias ſcripturas pars abraſa declarari poſſit, quidq; in ea ſcriptum fuerit ex eis cōijci, ipſamet ſcriptura nullo modo vitietur, falſaq; reddatur, ibiq; de hoc plures concordantes deducit.

17 Adnectendus quoque Clar. Dom. Menoch. *de Arbitr. præcitato cap.* 187. *num.* 41. vbi dicit, quod abraſio non vitiat ſcripturā, ſi ſenſus rectus ipſius percipi poteſt, & ideò hoc arbitrio iudicis relinquendum eſſe, qui ex qualitate abraſionis, & interlineationis id dijudicare poterit.

18 Confert hic etiam mirum in modum pulchra concl. Doctorum, volentium, quòd raſura falſitatem arguat, quando ex ea mutatur ſubſtantia orationis, & ſenſus verborum, aliter ſecus, quam quidem concluſionem poſt quamplures relatos firmauit Clar. Farinacius *d. quæſt.* 153. *num.* 83. Addo Vinium *deciſ. ſua* 81. *num.* 4. vbi etiam docet, non ſufficere, quòd ex raſura cuiuslibet animus in dubitationem inducatur, niſi fuerit animus ſapientis.

19 Limitatur tertio principaliter, vt abraſio arguat falſitatem, quando reperitur facta in aliqua parte alicuius ſcripturę, ſecùs ſi tota charta fuiſſet raſa, & ſuper ea fuiſſet extenſa alia ſcriptura; ſic eleganter docuit in ſimili Clar. Farinacius *præcitata quæſt. num.* 84.

20 Fallit quarto, ſupradicta Regula principalis, ſi ipſamet ſcriptura reperiatur penes aduerſarium, & iudex eum cogat ad ipſam edēdam in iudicio, quamuis enim eo caſu ſcriptura ſit abraſa in parte ſubſtantiali, tamen non vitiatur, nec falſa redditur contra me, & in mei præiudicium; immo ei preſtatur fides in omnibus, in quibus ex illa poteſt ſumi ſenſus, præſumitur enim aduerſarium dolo abraſiſſe.

21 Nec mirum: Abraſio enim ſemper præſumitur facta ab eo, penes quem ipſa ſcriptura reperitur, ſic eleganter tradidit inter alios Clar. Maſcard, *d. Con-*

d. Concluſ. 1260. *num.* 22. & 23. Sequutus eſt poſt infinitos concordantes adductos magni nominis I. C. Dom. Farinac. *d. q.* 153. *num.* 86. & 87. vbi declarat in ſimili hoc procedere, dummodo abraſio tēdat ad fauorem eius, penes quem reperitur ipſa ſcriptura, aliàs ſecus.

22 Coarctatur quinto principaliter, vt locum non habeat, quando ſcriptura ipſamet priuata, in qua abraſio reperiretur, aliundè corroborari poſſet, vt putà per viuam vocem teſtiū, illud, quod abraſum eſt, comprobantium, tunc enim abraſio non vitiaret ipſam ſcripturam, nec falſitatem argueret.

23 Idem iuris eſſet, quādo per aliquam aliam ſcripturam publicam, vel priuatam appareret illam raſam eſſe benè factam, vel illius veritas detegeretur, tunc enim ſcripturæ illi raſæ fides non diminueretur; ſic eleganter quamplurimi relati per Cl. Maſcard. *d. Concluſ.* 1260. *num.* 11. & 21. & per D. Farinac. *d. q.* 153. *num.* 99. vbi omnium pulcherrimè; Addo P. Aemil. Verrald. *deciſ. ſua Ro: a Romanæ* 3. *par.* 2. *num.* 9. vbi ſubdit etiā hoc caſu depoſitionem vnius teſtis ſufficere.

24 Et licet contrarium nonnulli per eoſdem Maſcard. & Farinac. *ſub num. ſequenti* deducti, verius eſſe opinentur, attamen à priori ſententia vti ve-

25 riori, ac Communiori minimè recedendum iudico, fauore enim publico introductum, & conſtitutum eſt, vt diuerſæ probationes iungantur, vt veritas facilius eluceſcat, vt dicit Bald. poſt Dynum *in l. ſtudonem, §. qui iure, ff. de excuſat. tutorum.*

26 Adde, (vt nil intactum relinquam) poſteriorē hanc ſententiam locū habere poſſe in caſu, in quo ſummaria cognitio requireretur, eo enim caſu ſecundum aliquos, ſcriptura raſa non poteſt comprobari viua voce teſtium, etſi diſſentiant Achil. Perſonalis, & alij per Dom. Farinacium relati *d. q.* 153. *num.* 93. priorem autem procedere in cauſa ordinaria, in qua non proceditur ſummariè, ſed

27 Dom. Iudex cauſæ cognitionem adhibet; ſic eleganter colligitur ex ſcriptis per Dom. Maſcard. *d. Concluſ.* 1260. *num.* 13. per Cattell. Cottam *in ſuis Memorabilibus, in verſic. Inſtrumentum raſum,* & per Illuſtrem Farinacium *d. quæſt.* 153. *numero* 92. cos conſulas.

28 Limitatur ſexto principaliter, vt tunc demum abraſio arguat falſitatem, & tollat fidem ſcripturæ priuatæ, quando abraſio eſt talis, vt id, quod prius ſcriptum erat, intelligi nequeat, ſecus quando raſura non obſtāte poteſt legi, quòd prius erat ſcriptum. Sic in præciſis terminis ſcripturæ priuatæ eleganter conſuluit Crauet. *conſil.* 73. *numero* 15. Addo Baiard. *in additionibus ad Clarum in §. falſum, num.* 200. vbi nonnullos alios concordantes deducit.

29 Verum quomodo hæc limitatio locum habere poſſit, non intelligo. Si enim quod ſcriptum eſt, legi poteſt, vtiq; non poteſt dici propriè abraſum; ſi verò legi poteſt ex eo, quòd ſuper abraſione aliquid ſcriptum fuerit, & tunc aut illud eſt ſcriptum eadem manu, aut diuerſa. Si primò. tunc ſcriptura redditur ſuſpecta, ad tradita per Bald. & alios, *in lege fin. C. de edicto Diui Adr. toll.* Si verò diuerſa manu, tunc prorſus eſt falſa. Videndus Clar. Farinac. *d. quæſt.* 153. *num.* 64. vbi latè.

Conferunt mirum in modum ſcripta per Dom. Bertazol. *in conſil. ſuo criminali* 543. *num.* 7. & 8. vbi conſuluit, quòd abraſio eo magis arguit falſitatē, quando ſuper litteris raſis aliquid aliud eſt ſcriptum: ideo conſidera, & iſte quoque fuit ſenſus Clariſs. Farinac. in hoc propoſito *præcitata quæſt. num.* 95.

30 Fallit ſeptimo ſupradicta regula principalis, quando in contrarium adeſſet conſuetudo, quòd & ipſi ſcripturæ raſæ adhibenda eſſet fides, ſic eleganter Clar. Farinac. *d. quæſt. num.* 99. & nos aliàs docuimus.

31 Coarctatur octauò, ac poſtremò, vt ex abraſione oriatur ſuſpicio falſitatis, quando ciuiliter agitur, & ſic ad tollendam fidem ipſi ſcripturæ, ſecus ſi criminaliter, prout dixi *ſupra num.* .... ideò hic non repeto. Sic quoque animaduertit D. Farinac. *d. q.* 153. *num.* 100.

32 Nonnullas alias limitationes ad ſupradictam Regulam elicere poteris ex ſcriptis per Maſcard. *d. Concluſ.* 1260. & ex Clar. Farinac. *d. q.* 153. *præcitata parte* 4. ipſos conſulas. Sat enim nobis potiores, & ad rem magis pertinentes retuliſſe. Ad eas quoque Ludouic. Schuuartzmaier. Miſcellan. *libro* 1. *cap.* 2. vbi de materia.

De præſumptione falſitatis oriente ex diuerſitatē manus in ſcriptura priuata.

QVAEST. VI. PRINCIPALIS.

Dubitatiò quinta.

SVMMARIVM.

1 *Diuerſitas manus in ſcriptura priuata falſitatem arguit, & num.* 2.

3 *Fallit iſthæc regula, quando talis manus diuerſit as peruenieret, vel ex mutatione calami, vel ex mutatione atramenti.*

4 *Item, quando prouenirct propter mutationem ſtatus perſonæ ipſius ſcribentis.*

5 *Item, quando ipſemet ſcribens in ſubſcriptione fidem faceret ſcripturam illam fuiſſe diuerſorum manibus confectam.*

6 *Sola diuerſitas manus, litterarum, ſeu characterum, non reddit adeò ſuſpectam ſcripturam, vt illi fides aliqua adhibenda non ſit, niſi alia concurrant adminicula.*

7 *Comparatio litterarum non probat diuerſitatem manus quoad eſſectum condemnandi in criminalibus, & num.* 8. *nec non num.* 9.

10 *Qualiter ſcriptura eadem manu, vel diuerſa ſcripta probetur docet Card. Tuſcus.*

Pro-

Proſequendo alias falſitatis præſumptiones, ex quibus quidem ſcriptura priuata de falſo vti ſuſpecta redargui poteſt: ea potiſſimum ſuccedit præſumptio, quæ ex manus diuerſitate elicitur, in qua.

1 Regulam conſtituo affirmatiuam, quod ſcilicet diuerſitas manus in ipſa ſcriptura priuata falſitatē arguit ſic precisè Gloſ. loquēs in terminis ſcripturæ priuatę (loquitur enim de epiſtola, quæ eſt illius ſpecies) in *c. in memoriam, in verbo falſam, verſ.* Item dicitur falſa, quę habet ſubſcriptiones *diſtinctione* 19. vbi etiam Præpoſitus *num.* 9. Sequutus eſt Clar. Menoch *conſil. ſuo* 199. *num.* 7. *verſ. tertio*, vbi conſuluit in terminis apochæ priuatæ cuiuſdam matrimonij, id quod etiam repetijt *de præſumptionibus lib.* 5. *præſumptione* 20 *num.* 18. vbi loquitur, quando characteres ſunt inſoliti, & diuerſi ab ijs, quibus vti ſolet ſcriptor illius apochæ, de cuius falſitate agitur.

2 Conferunt mirum in modum tradita per Clar. Farinacium *d. quæſtione* 153. *par.* 6. *num.* 112. quem conſulas, & per Dom. Petr. Surdum *conſil. ſuo* 187. *num.* 17.

Limitatur autem iſthæc Communis, ac ab omnibus recepta Concluſio varijs modis.

3 Primus quidem, ac principalis eſt, quando talis manus diuerſitas foret cauſata vel ex mutatione calami, vel ex mutatione atramenti; ita *gloſ. in d. c. in memoriam, in loco prætitato*. Sequutus eſt in ſimili poſt infinitos relatos Clariſs. Farinac. *d. quæſt.* 153. *num.* 114.

4 Limitatur ſecundo principaliter, quando diuerſitas manus prouenirct propter mutationem ſtatus perſonæ ipſius ſcribētis; ſcimus enim, quòd non ita ſcribit ſenex, ſicut iuuenis, & robuſtus, & quòd ita non ſcribit languens, & tremens. Sicut ſanus, & fortis: ſic poſt Hoſtienſ. docuit eleganter Clar. Farinac. *d. quæſtione, num.* 115.

5 Coarctatur tertio, quando ipſemet ſcribens in ſubſcriptione fidem faceret ſcripturā illam fuiſſe diuerſorum manibus confectam; ſic pulchrè animaduertit poſt plures relatos idem Dom. Farinac. *num.* 116. *præcitata quæſtione*.

6 Fallit quarto, quia ſola diuerſitas manus, litterarum, ſeu characterum, non reddit adeò ſuſpectā ſcripturam, vt illi fides aliqua adhibenda non ſit, niſi alia concurrant adminicula: ſic clarè colligitur ex ſcriptis per Cl. Maſcard. qui ſic diſtinguendo contrarias opiniones concordat. *Concluſ. ſua* 740. *num.* 20. Sequutus eſt Dominus meus Farinac. *d. Concluſ. num.* 117.

7 Fallit quinto & vltimo principaliter, quia ad effectum condemnandi in criminalibus, comparatio litterarum non probat diuerſitatem manus: quia ſepiſſimè fallax eſt, cum multi reperiātur, qui alienas manus imitari ſolent, & quandoque (vt ſupra dixi) mutatio calami, vel atramenti, ætas, ſeu infirmitas, diuerſitatem manus inducat, & propterea in hoc peritorum iudicio non concludat de neceſſitate, ſed de credulitate, & veriſimilitudine: immo de ſe ſola adminiculis minimè concurrētibus, nec etiam faciet indicium ad torturam: ſic præciſè poſt Ripam, Curtium, Crauet. Decium, Franciſc. Marc. Vulpell. Maſcard. Baiard. ac alios, docuit eleganter Clar. Dom. Farinac. *d. q.* 153. *numero* 18.

8 Conferunt mirum in modum ſcripta per Dom. Maſcard. *Concl. ſua* 740. *num.* 10. *cum ſeq.* vbi propoſita difficultate, an falſitas probetur per comparationem litterarum, arguit pro, & contra; & deinde diſtinguit, vt opinio affirmatiua procedat, quādo agitur ciuiliter, ſecunda autem, quando agitur criminaliter.

9 Conferūt quoque maximopere ſcripta per nos *ſupra lib.* 2. *tit. de apocha manu debitoris conſcripta, nu.* 108. *cum pluribus ſequentibus*, ea lector conſulat.

10 Qualiter autem ſcriptura eadem manu, vel diuerſa ſcripta probetur. pulchrè docet Cardin. Tuſcus *Concluſione ſua* 86. *in littera S.*

De præſumptione falſitatis oriente ex contrarietate, & repugnantia ſcripturarum priuatarum.

QVAEST. VI. PRINCIPALIS.

Dubitatio Sexta.

SVMMARIVM.

1 *Falſitas arguitur ex contrarietate, ſeu repugnantia apparente in eadem ſcriptura, aut etiam inter vnam, & alteram, & num.* 2.

3 *De Materia Scripturarum Contradictoriarum, ſeu inter ſe repugnantium, videndus Alexander Trentacinquius variarum reſolutionum.*

1 IN propoſita difficultate ſtatuenda eſt Regula, vt falſitas maximè arguatur ex contrarietate, ſeu repugnantia apparente in eadem ſcriptura, aut etiam inter vnam, & alteram. Sic precisè *gloſ. in d. c. in memoriam, in verſic. falſam, in verſic. item dicitur falſa, il terzo, diſtinct.* 19. *& notatur in l. ſcriptura, C. de fide inſtrument.* Sequutus eſt in præciſis terminis ſcripturæ priuatæ Clar. Menoch. *conſil. ſuo* 199. *num.* 16. & D. Camill. Borrell. poſt plures alios relatos *conſ. ſuo* 23. *n.* 5. Addo Grāmatic. *conſ. ſuo* 24. *num.* 4. *& ſequentibus*, vbi docuit, quòd ſtante diuerſitate, ſeu contrarietate ſcripturarum, præſumitur falſitas, & per vnam ſcripturam eſt derogatum fidei alterius, & neutri creditur, & quod reuera neutri credetur, textus eſt aper-

apertiſſimus *in d.l. ſcripturæ.*

2 Conferunt mirum in modum ſcripta in ſimili de inſtrumento publico per Iuriſtarum Monarcham D. Farinacium, *d. quæſtione* 153. *parte* 7. *num.* 121. & 122. *cum ſequentibus*, eum Lector conſulat. adeundus quoque D. Cephal. *conſil. ſuo* 287. *num.* 12. & 13. vbi conſiderat *in ſimili*, quod quando vnus teſtis contradicit alteri nemini eſt credendum, ad not. per Canoniſt. *in cap. noſtra, extra, de teſtibus*, Adnectendus etiam D. Menoch. *lib.* 5. *præſumptione* 20. *num.* 24. vbi nonnullos concordantes deducit.

Et hæc breuiter tetigiſſe ſat ſit. De materia autem ſcripturarum contradictoriarum, ſeu inter ſe repugnantium, & tam ab eadem parte, quam à diuerſis productarum an ſcilicet, & quando probent, omnium exactiſſimè diſceptat inter ceteros nouiſſimè D. Alexander Trentacinquius *Variarum reſolutionum lib.* 2. *tit. de fide inſtrumentorum*, *reſolutione* 5. *per totam.* vide per eum; videndi quoque Communiter ſcribentes *l. ſcripturæ*, *C. de fide inſtrumentorum.* & D. Hercul. Mareſcotus Variarũ reſolutionum *lib.* 1. *cap.* 82. vbi ſi duo inſtrumenta, ſeu ſcripturæ diuerſæ productæ reperiantur, cui magis ſtandum ſit, omnium elegãtiſſimè edocet, atque declarat eum omninò conſulas. *nam ſub nu.* 12. *cum ſequentibus*, præcipuè tractat, quando concurrunt duæ ſcripturæ contrariæ vna. ſ. publica, & alia priuata; quid iuris. ſ. exiſtat.

De pluribus aliis, ac diuerſis præſumptionibus falſitatis reſultantibus ex ſcriptura priuata.

QVAEST. VI. PRINCIPALIS.

Dubitatio ſeptima.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio falſitatis oritur ex ſcriptura priuata; ex mala qualitate ipſius ſcribentis, ac producentis ſcripturam, de cuius falſitate agitur.*

2 *Eſt bene verum, quòd vltra malam qualitatem ipſius ſcribentis, requiritur etiam vitium viſibile in ipſamet ſcriptura, & num.* 3.

4 *Falſitatis ſuſpicio oritur in ſcriptura priuata ex diuerſitate atramenti.*

5 *Item quando reperitur conſcripta diuerſa manu.*

6 *Nonnulli opinati ſunt diuerſitatem atramenti inducere dumtaxat leuem falſitatis præſumptionem in ipſa ſcriptura priuata.*

7 *Opinio Authoris.*

8 *Falſitatis ſuſpicio oritur ex diuerſitate ſtyli, & nu.* 11.

9 *Exemplum, & num.* 10.

12 *Opinio Authoris circa dictum axioma.*

13 *Diſsimilitudo, & varietas dictaminis, falſitatem arguit in ſcriptura priuata.*

14 *Oritur præſumptio falſitatis ex actu, ſiue modo inſolito, ſiue ex appoſitione Clauſulæ non conſuetæ.*

16 *Quænam autem dicantur Clauſulæ inſolitæ, videndus Maſcard. remiſſiuè.*

16 *Item oritur ex Clauſula non habente rectam, aut perfectam conſtructionem.*

17 *Vel quando in ipſa ſcriptura priuata adeſſet falſa Grãmatica, vel Latinitas, quòd declara, vt ibi.*

18 *Latinitas falſa, an, & quando vitiet diſpoſitionem? adeundus Card. Tuſcus.*

19 *Oritur falſitatis præſumptio in ſcriptura priuata ex diuerſitate Papiri, ſeu chartæ, & ſigni, & num.* 20.

21 *Opinio Authoris circa iſtud Axioma.*

22 *Oritur falſitatis coniectura ex eo, quòd in vno libro plures reperiantur quinternii ligati, quorum vnus non ſit ſimilis alteri, & num.* 23.

24 *Oritur falſitatis præſumptio, ſi in charta recenti reperiatur ſcripta apocha aliqua antiqua, & conſtaret, quòd tempore, quo ipſamet apocha confecta fuit, charta illius ſpeciei non fabricaretur, & è conuerſo.*

25 *Hæc ſola præſumptio, quòd recens ſcriptura reperiatur in charta antiqua, ex Communiori non concludit falſitatem Rotto ibidem.*

26 *Oritur falſitatis præſumptio in ſcriptura priuata ex inueriſimilitudine.*

27 *Oritur quoque dicta præſumptio, quando deficiente ſpacio in charta, carmina reſtricta reperiuntur, cum a principio potuiſſent latiori ſpacio ſcribi.*

28 *Exemplum.*

29 *Item oritur dicta præſumptio, quando in ſcriptura priuata de recenti ſtipulatione vallata conteſtes in ipſa nominati ex hac vita ſubtracti reperiuntur.*

30 *Oritur quoque dicta præſumptio ex tarditate in producendo ipſam ſcripturam priuatam, & num.* 31.

32 *Et eſt veriſſima Concluſ. quidquid dixerit D. Surdus.*

33 *Item oritur dicta præſumptio, quando charta in qua ipſa ſcripta eſt, reperitur inciſa.*

34 *Idem iuris, quando ordo ſubſtantialis præpoſitus eſt.*

25 *Item, quando charta, in qua ipſa ſcripta eſt, eſt immunda, maculata, & vituperata, & num.* 36.

37 *Hæc tamen Regula, recipit tres declarationes, de quibus & num.* 38. & 39.

40 *Item oritur dicta falſitatis præſumptio, quando dicta ſcriptura priuata facta eſt ſine debita ſollemnitate.*

41 *Item oritur dicta præſumptio, quando quis aſſerit in iudicio, ſe nolle vti ipſamet ſcriptura priuata ea de re confecta, ſed in eadem contenta velle comprobare teſtibus.*

42 *Oritur pariter, quando ex pluribus teſtibus in ipſamet ſcriptura deſcriptis, aliqui tantum producerentur examinandi.*

34 *Oritur etiam dicta ſuſpicio falſitatis ex immodica diligentia, & ſolicita cura, quòd ſcriptura ipſa priuata admittatur, & recipiatur.*

44 *Item emanat dicta præſumptio, quando Pamphilus putà in chirographo aſſeruit pecuniam fuiſſe a Meuio debitore datam Sempronio creditori, & ab ipſomet Sempronio receptam, vel è contra, & tamen verè coram ipſo pecunia non adfuit.*

45 *Notarius qui in inſtrumento teſtatur pecuniam numeratam, quæ numerata non fuit, an de falſo puniri poſſit? vide Farinacium remiſſiuè.*

46 *Oritur quoque dicta præſumptio, quando is, qui produxit ipſam ſcripturam, fuit ſæpius interrogatus, an eadem*

dem vti ve?.et, & is reſponderit ſemper ſuboſcurè, & dubitatiuè.

47 *Item, quando ipſamet ſcriptura continet renunciationem immenſi iuris, & aliqua cauſa ipſius renunciationis minus vera fuit narrata.*

48 *Oritur etiã præſumptio falſitatis ex qualitate perſonæ contrahentis, quę cognoſci non potuit tempore celebrati contractus, cuius eſſet ætatis, & qualitatis.*

49 *Item, quando ipſamet ſcriptura fuit clam, & in loco abdito, & obſcuro confecta.*

50 *Item oritur, quando ille, qui per ſcripturam aliquam priuatam ius ſuum renunciauit, ſtetit ſemper in poſſeſſione eiuſdemmet iuris renunciati, donec vixit.*

51 *Oritur quoque dicta præſumptio, quando conſtat eum, qui aſſeritur falſificaſſe ſcripturam illam priuatam, de qua eſt contentio, perquiſiuiſſe antea ſcripturam illi ſimilem, vt forte inde exemplum ſumeret.*

52 *Item emanat, quando ſcriptura ipſa fuit confecta inter ignotos.*

53 *Item quando falſa cauſa fuit in ipſamet ſcriptura priuata expreſſa.*

54 *Pariter dicta præſumptio falſitatis oritur, quando quis ſcripturam aliquam priuatam, quæ intereſſe commune ſeu alienum complectatur, celat, atque occultat, & num. 55.*

56 *Item oritur, quando quis exhibet libros, & codices rationum mancos, & mutilatos.*

57 *Alię coniecturæ falſitatis referuntur per Barbatiam, Menoch. Peregr. & Card. Tuſcum remiſſiuè.*

58 *Sola ſuſpicio falſi an habeatur pro falſitate in ipſo crimine falſi? videndi Doctores remiſſiuè.*

59 *Supradictę falſitatis pręſumptiones ex quibuſnam cauſis extenuari poſſent, videndi Menochius, & Farinacius.*

Proſequendo alias falſitatis præſumptiones, quę quidem ex ſcriptura merè priuata reſultare poſſunt.

1 PRima ſuccedit generalis illa præſumptio, quæ oritur ex mala qualitate ipſius ſcribentis, ac producentis ſcripturam, de cuius falſitate agitur, præſertim ſi aliàs fuerit ſolitus falſum ſcribere, ſeu falſas ſcripturas producere, & ſit ſuſpectus de alijs falſitatibus. Sic præcisè præſumptionem iſtam probauerunt infiniti, quos pulchro quidem ordine retulir, ac ſequutus eſt Cl. D. mens Farinac. *d. quæſt. 283. parte 11. num. 146. &* 147. vbi docet, quod falſitatis præſumptio è contra repellitur, quando inquiſitus eſt bonæ conditionis, & famæ; ibiq; circa hoc latiſſimè inſiſtit.

2 Aduerto tamen, quia ad hoc vt ſcriptura ipſa priuata reddatur ſuſpecta ex mala qualitate perſonę, eam producentis, videtur etiam requiri vitium viſibile in ipſametſcriptura, ad tradita in ſimili per Baiard. *in additionibus ad Clar. in d. §. falſum, num. 113.*

3 Et quod ſcriptura non reddatur ſuſpecta ex eo, quòd perſona ipſius ſcriptoris, vel producentis illam, ſit ſolita facere, vel producere alias ſcripturas ſuſpectas, vel falſas, niſi appareant aliqua alia vitia, vel ſuſpiciones, poſt Albericum, tradidit idem Dom. Farinacius *dicta quæſtione num.* 148.

4 Secunda ſuccedit præſumptio falſitatis ea, quæ ex diuerſitate atramenti colligitur, ſecundum gl. *in c. in memoriam, in verbo, falſam, in verſ. item dicitur falſa, diſtinct.* 19. Sequutus eſt in præciſis terminis ſcripturæ priuatæ Cl. Menoch. *d. conſil.* 199. *num.* 8. Addo in ſimili Gl. D. Farinacium *d. quæſtione* 153. *num.* 155. vbi infinitos propemodum concordantes deducit, & Illuſtriſſimum Card. Tuſc. *Concluſione infra citanda* 44. *nu.* 29.

5 Idem iuris eſſe concludito, quando ipſamet ſcriptura diuerſa manu reperitur conſcripta; tunc enim redditur ſuſpecta. pulchrè Cardin. Tuſcus *Concluſ. ſua* 44. *num.* 10. *in littera F.*

6 Nota tamen aliquos opinatos eſſe, diuerſitatem ipſius atramenti inducere dumtaxat leuem falſitatis præſumptionem; huiusq; opinionis extitere Soc. & Pariſ. relati per Farinacium *d. quæſt. num.* 156.

7 Sed tu dicas, quòd an leuis, an probabilis oriatur ſuſpicio, multum eſſe arbitrio iudicis tribuendum. Sic eleganter Cl. Menoch. *de Arbitrarijs, li. 2. Cent. 2. Caſu* 187. *num.* 36. *&* 38. *in fine*; & ſequutus eſt D. Farinac. *d. quæſtione* 153. *num.* 157. *&* 158. vbi ſubdit aduertendum eſſe, quòd poteſt diuerſitas atramenti quandoque apparere propter mutationem calami, ſeu atramenti, quę ſi probetur, tollitur ſuſpicio inde reſultans. allegat gl. *in d. cap. in memoriam, in verſic. falſam, in verſic. item dicitur falſa*, & Præpoſitum *ibi*, ac alios, eum conſulas.

8 Tertia falſitatis pręſumptio principalis eſt illa, quæ oritur ex diuerſitate ſtyli, varietas enim ſtyli falſitatem vtique arguit, ſic præcisè in terminis ſcripturæ priuatæ docuit eleganter Clar. Menoch. *conſil. ſuo* 199. *num.* 7. *cum duobus ſeqq.*

7 Exemplum autem de facili poteſt eſſe. Conſueuit quidam putà Hieronymus ſemper ſubſcribere nomen ſuum cum aſpiratione illa: in quadam autem apocha appoſitum eſt nomen abſque illa aſpiratione, autumant communiter DD. in hoc caſu, apocham illam de falſo redargui poſſe, propter diuerſitatem illam ſtyli. Sic eleganter in his pręciſis terminis Hieronymi pro inualiditate, ſeu falſitate publici teſtamenti, quòd magis eſt, reſpondit D. Socinus iunior, *conſil. ſuo* 189. *num.* 56. *&* 57. *in ſecundo*, quem ſequutus eſt Cl. Menoch. *d. conſil.* 199. *num.* 10. *& lib. 5. pręſumptione* 20. *nu.* 18. *&* 19.

10 Sic quoque celeberrimus Decian. *conſ. ſuo* 108. *num.* 62. *in ſecundo*, ob ſupradictam diuerſitatem ſtyli, pro inualiditate, ſeu falſitate nonnullarum litterarum Cambij reſpondit, ex quo quidem nomine Ioannes illarum ſcriptor ſolitus erat ſemper ſcribere nomen ſuum Io. cum literra I. in ſubſcriptione verò illarundem extabat illius ſubſcriptio cum littera G.

11 Conferunt mirum in modum ſcripta per Cl. Farinacium *d. quæſtione* 153. *num.* 159. vbi proponit

præ-

præſumptionem iſtam falſitatis reſultantem ex diuerſitate ſtyli reſpectu litterarum Apoſtolicarum, & publicorum inſtrumentorum, ibique plures de hoc concordantes deducit; ipſum conſulas.

12 Mihi tamen (vt verum fatear) iſthæc DD. opinio quoad ſupradictam præſumptionem, non ſatis probatur; arbitror enim nimis leuem eſſe ſuſpicionem illam fraudis promanantem ex diuerſitate illa ſtyli, quando ſcilicet ſcribitur Hieronymus cum aſpiratione, & quando ſine: & propterea ſcripturam illam priuatam non adeo facile ſuſpicione falſi laborare dicerem: iam enim conſtat de claramente ſcribentis, quæ ante omnia eſt attendenda; Quid ergo? opinor ego tunc dictæ præſumptioni locum eſſe poſſe, concurrenribus aliis circumſtantijs, & coniecturis falſitatem ipſam indicantibus, prout conti it in caſibus, ſuper quibus reſponderunt Soc. ac Decian. ſupra relati. Cogita.

13 Quarto principaliter præſumitur, & oritur ſuſpicio falſitatis ex diſsimilitudine, ſeu varietate dictaminis in confectione ipſiuſmet ſcripturæ priuatæ. Sic in ſimili poſt Speculatorem & Iaſonem probuit Clariſsim. Maſcard. *Concluſ ſua* 741. *num.* 39. Addo Decian. *conſil.* 99. *num* 19. *in ſecundo* Conferun etiam ſcripta ſupra præſumptione præcedenti.

14 Quinto oritur præſumptio falſitatis ex actu, ſiue modo inſolito, ſiue ex appoſitione Clauſulæ non conſuetæ in ipſamet ſcriptura priuata; Nec ſine merito; Actus enim inſoliti ſine dubio ſuſpicionem arguunt, & generaliter qui recedit a ſolito, ſuſpectus eſt: Sic eleganter docuit in ſimili poſt pluresrelatos, Domin. Maſcard. *d. concluſione* 741. *num.* 37 & Dom. Menoch. *libro* 5. *præſumptione* 10. *num.* 20. Sequutus eſt Clariſs. vir Dom. Farinacius *dicta quæſtione* 153. *num.* 162. *cum duobus ſequentibus*, vbi tamen ſubdit præſumptionem iſtam non procedere, quando ex aliqua iuſta cauſa particulari fuit in ipſamet ſcriptura appoſita aliqua Clauſula inſolita, & quando modus ipſe inſolitus eſt bonus & laudabilis, & latius vt per eum, quem etiam in hoc propoſito conſulas in ſua Praxi, & Theorica criminali, *tit. de pœnis temperandis, quæſtione* 59. *numero* 121. *cum quattuor ſequentibus*, vbi pulchre; adeundus quoque Card. Tuſcus *d. concluſione* 44. *num.* 26.

15 Quænam autem Clauſulæ dicantur inſolitæ, & inconſuetæ, congerit Cl. Maſcardus *concl. ſua* 299. vide per eum.

16 Sexto principaliter oritur ſuſpicio falſitatis ex Clauſula non habente rectam, aut perfectam conſtructionem. Sic præciſè poſt nonnullos relatos Dom. Menoch. *lib.* 5. *de præſumptionibus cap.* 20. *numero* 25. Sequutus eſt Cl. Farinacius *dicta quæſtione* 153. *num.* 153.

17 Idem iuris eſſe concludito, quando in ipſamet ſcriptura priuata ineſſet falſa Grammatica, vel Latinitas, quod tamen intellige, ſi propter dictam Latinitatem falſam, alteraretur ſenſus ipſius diſpoſitionis, ſeu per eam veritas occultaretur, aliter ſecus; tūc enim veritas, & ſubſtantia, non autem qualitas verborum inſpiceretur. Sic eleganter, & pulchre colligitur ex ſcriptis per D. Farinacium *d. quæſtione* 153. *nu.* 151. 152. *&* 154.

18 An autem, & quando Latinitas falſa viriet diſpoſitionem, diſcutit Card. Tuſcus *Concluſ. ſua* *u. in littera L.* vide per eum.

19 Septima oritur præſumptio falſitatis in ipſamet ſcriptura priuata ex diuerſitate papyri, ſeu chartæ, & ſigni. Sic in terminis ipſius ſcripturæ priuatæ, docuit Clariſsimus Menochius *d. conſ.* 199. *num.* 8. *&* *de præſumptionib. lib.* 5. *præſumpt.* 20. *num.* 40.

20 Conferunt mirum in modum ſcripta in ſimili de publico inſtrumento per D. Maſcar. *d. concluſione* 740. *nu.* 21. & per D. Farinacium *d. concluſ.* 153. *nu.* 166. vide per eos. Addo quoque Cardin. Tuſcum *d. concluſione* 44. *num.* 13. *&* 14.

21 Mihi tamen iſthæc Scribentium opinio in hac præſumptione non ſatis arridet; arbitror enim ego, ex eo nullo pacto falſitatem in ipſamet ſcriptura probari poſſe, quòd vnum folium ſit diuerſi papyri, aut ſigni, & quod vna charta ſit longior altera, dummodo in ea aliud vitium viſibile minime contineatur; & ſic ſenſerunt etiam Addentes ad Albam, *in conſil. ſ.* 099. *n littera E.* moti authoritate Caſtrenſ. *in ſuo conſ.* 371. *lib.* 1.

22 Octaua falſitaris coniectura oritur ex eo, quod in vno libro plures reperiantur quinterni ligati, quorum vnus non eſt ſimilis alteri, vt puta, quia vnus continet plures chartas, quam alter. Sic præciſè in terminis cuiuſdam libri rationum a priuato confecti, docuit ſubtiliſs. Barbat. omnino videndus, *conſil. ſuo* 54. *num.* 3. *verſic. apparet etiam falſificatus in tertio.* Sequutus eſt in ſimili poſt plures concordantes adductos Clariſsim. Farinac. *d. quæſt* 153. *num.* 168. *&* 169. vbi ſubdit etiam ex eo

23 falſitatem argui in ipſomet libro. quod foramina reperiantur vacua in cooperta ipſius, tunc enim quia ſignum eſt, quod inde folia iam conſuta fuerunt extracta, propterea ipſamet falſitas arguitur, adde Cardin. Tuſcum *d. concluſione ſua* 44. *num* 54. vbi tradit in ſimili, folium repertum de per ſe, non affoliatum, neque compaginatum cum alijs, falſitatis ſuſpicionem inducere; & propterea concludo ego: ſi apocha aliqua in ipſo folio deſcripta reperiatur, eamdem ſuſpicionem falſi minime vitare.

24 Nona falſitatis præſumptio principalis oritur, ſi in charta recenti reperiatur ſcripta apocha aliqua antiqua, & conſtaret, quod tempore, quo ipſamet apocha confecta fuit, chartæ illius ſpeciei non fabricabatur, & è conuerſo, ſi in charta antiqua reperiatur ſcripta recens aliqua ſcriptura. Sic in ſimili de inſtrumento publico omnium elegantiſsime tradidit poſt plures concordantes deductos Clariſsim. Farinac. *d. concluſione* 153. *nu.* 170. *cum tribus ſequent.* quem conſulas. Adeundus quoque D. Maſcar. *concluſ. ſua* 740. *nu.* 21. *&* 22. & D. Menoch. *lib.* 5. *præſumpt.* 20. *nu.* 15. adde etiam D. Card. Tuſcum, *d. concl.* 44. *num.* 28. vbi in ſimili tradit poſt alios, quod attramentum recens in charta antiqua reddit ipſam ſuſpectam de falſo.

25 Aduerte tamen, quod hæc ſola præſumptio in eo caſu, in quo recens ſcriptura reperitur in charta antiqua, ex communiori non concludit falſitatem, quoniam in pagina etiam antiqua quis recenter ſcribere poteſt, vt poſt nonnullos relatos meminit idem Dom. Farinacius *d. quæſt.* 153. *numero* 174. *&* 175. vbi ſubdit hanc præſumptionem benè ſufficere ad transferendum onus probandi contrarium in aduerſarium, & latius vt per eum.

26 Decima falſitatis præſumptio generaliter ſumitur ab inueriſimilitudine, quæ ex communi omnium ſcribentium conſenſu falſitatem ipſam præſefert; & in ſpecie, quod ad probandam falſitatem in ſcriptura priuata maxime attendatur inueriſimilitudo, tradidit Clariſs Menoch. *d. conſ. ſuo* 199. *num.* 11. *verſic. quinto augetur, & num.* 12. vbi loquitur in præciſis terminis Apochæ; Sequutus eſt Crauet. *conſil: ſuo* 28. *num.* 1. *in fine*, vbi loquitur in ſpecie de libro rationum, quem Crauet. inſequutus eſt etiam D. Maſcard. *d. Concluſ. ſua* 740. *num.* 36.

Conferunt mirabiliter in hoc propoſito ſcripta de inſtrumento publico per D. Maſcardum *præcitata Concl. nu.* 35. & per D. Farinac. *d. quæſt.* 153. *nu.* 176. *&* 177. eos conſulas. Adde Cl. Menoch. *de præſumptionib. lib.* 5. *c.* 20. *nu.* 12. *cum duobus ſeqq.* vbi varijs modis exemplificat, vt per eum; & ſubdit in fine, quod in materia falſi veriſimilitudo eſt multũ ſpectanda; adeundus quoque Card. Tuſcus *d. concluſ.* 44. *num.* 18.

27 Vndecima coniectura principalis falſitatem redolens in ſcriptura priuata, deducitur, quando deficiente ſpacio in charta, carmina reſtricta reperiuntur, cum a principio potuiſſent latiori ſpacio ſcribi.

28 Exemplum pro faciliori intelligentia. Ponas in apocha, in qua quinque, aut ſex poſteriores lineæ præcedentes ſubſcriptionem ipſius ſcriptoris, ſcriptæ fuerint anguſtiſsimo quodammodo, & diuerſiſsimo ſtylo, ſeu ordine ab alijs lineis; quia deficiebat ſpacium chartæ, & tamen poſt ſubſcriptionem eiuſdemmet ſcriptoris ſupereſſet ſpacium chartæ, quod ſufficeret lineis quindecim, aut viginti. Sic eleganter in ſimili de inſtrumento publico exemplificauit D. Alba, *conſ. ſuo* 99. *num. finali*, vbi ſubdit hanc falſitatis coniecturam ſibi videri admodum efficacem. Hoc idem tradidit quoque reſpectu cuiuſdam teſtamenti D. Socin. iun. *conſil. ſuo* 41. *num.* 7. *verſic. tertio ſuadetur. vol.* 1. & ſequutus eſt hæc omnia Clar. Farinac. *d. quæſtione* 153. *num.* 178.

29 Duodecima, & non modica falſitatis præſumptio eſt illa, quando in ſcriptura priuata de recenti ſtipulatione vallata teſtes in ipſa nominati, ex hac vita ſubtracti reperiuntur: cum enim veriſimile minime videatur, quod omnes mortui ſint tam cito, propterea ex hoc oritur ſuſpicio quædam, & efficax ipſius falſitatis. Sic omnium elegantiſsime in terminis cuiuſdam apochæ priuatæ tradidit Clar. vir, & numquam ſatis laudatus Domin. Menoch. *conſilio ſuo præcitato* 199. *numero* 13. Sic etiam in ſimili de publico inſtrumento de recenti ſtipulato, docuit Domin. Maſcardus *d. concluſione* 740. *num.* 8. *&* 9. & ſequutus eſt poſt plures alios relatos Clariſs. Farinac. *d. concluſione* 153. *numero* 179. *&* 180. vbi etiam ſubdit, hoc idem procedere, quando ex duobus teſtibus in ipſamet ſcriptura nominatis, vnus eſt mortuus, & alter dicit ſe non interfuiſſe, & latius, vt per eum, quem conſulas.

Addo eumdem Dominum Menochium *de præſumptionibus, lib.* 5. *c.* 20. *numero* 7. vbi plures concordantes deducit; adeundus quoque Cardin. Tuſcus *d. concluſione* 44. *numero* 23. *& prius ſub numero* 22. vbi idem iuris ſubdit, quando teſtes nominati erant incogniti, & forenſes, & ſcriptura confecta fuit in loco, in quo frequentia teſtium cognitorum aderat, & latius, vt per eum, quem omnino conſulas.

30 Tertiadecima falſitatis præſumptio oritur ex tarditate in producendo ipſam ſcripturam priuatam, ad notatã *in l. ſi quis forte, §.* 1. *de pœnis*, & ſic poſt plures concordantes adductos docuit in ſimili Clariſsim. Maſcardus *d. concluſione ſua* 740. *numero* 17. vbi ſubdit, id eſſe in cauſa, quoniam ex interuallo, & tarditate arguitur ſuſpicio; id quod etiam ſequutus eſt nomenclator egregius Dominus Farinacius *dicta quæſt.* 153. *numero* 182.

31 Confert hic mirum in modum illud Axioma, quod reus conuentus præſumitur fouere malam cauſam, quando diu diſtulit opponere exceptiones ſuas, prout poſt Ancharan. Caſtrenſ. Cuiet. ac alios, tradidit eleganter Dominus Menochius *de præſumptionibus lib.* 2. *cap.* 91. *num.* 8. Videndus idem Menochius de hac materia *lib.* 5. *præſump.* 20. *num.* 39.

32 Et hæc eſt receptiſsima Concluſio, quidquid titubauerit D. Surd. *conſ. ſuo* 132. *num.* 83. ea ratione motus, quod nemo inuitus cogitur de iuribus ſuis experiri.

33 Quartadecima præſumptio falſitatis in ipſamet ſcriptura priuata deducitur, quando charta, in qua ipſa ſcripta eſt, reperitur inciſa. Sic eleganter in ſimili poſt nonnullos concordantes deductos, docuit Dom. Farinacius *dicta concluſ.* 153. *num.* 184.

34 Idem iuris eſt, quando ordo ſubſtantialis præpoſitus eſt; pulchre Card. Tuſcus *d. concluſione* 44. *num.* 77.

35 Quintadecima præſumptio falſitatis in ipſamet ſcriptura priuata, oritur ex charta immunda, maculata, & vituperata, ex allegatis per Præpoſitum in c. in memoriam, nu. 10. *verſ. quia charta eſt immunda vel vituperata, diſt.* 19. Sequutus eſt Bald. *in l. contractus, num.* 22. *C. de fide inſtrumentor.* (dum protulit hæc verba.)

36 Et adde, quod non ſolum ſcriptura debet eſſe munda, ſed etiam charta, in qua ſcribitur, vnde propter viliſsimam, & immundam chartam, ſcriptura eſt ſuſpecta; & ideo ſi in curia Romana charta eſt perforata, & reperiretur ibi Bulla; reputaretur Bulla falſa, & non daretur ei fides, & idem in Romana Curia in litteris Papæ, in qui-

Google

quibus decet eſſe omne mundum. Hactenus Bal. qui & hoc idem docuit *in capit. ex litteris, numero 8. extra, de fide instrum. tit. eod.* vbi etiam ſubdit, quod veritas omnem vituperationem abhorret; item, quòd veritas vituperationem non recipit; item, quod veritas ſine macula eſſe debet. Addo Alexand. *conſil. ſuo 175. nu. 2. in ſeptimo*, vbi tradit, quod vituperatio ſcripturæ tollit fidem, & transfert onus probandi illius veritatem in producentem. Monticellus *Regula ſua criminali 15. num. 128. cum ſequentibus*, vbi de charta maculata, aut fumo infecta, *C. Borell. conſ. ſuo 23. numero 5.* vbi de pagina attramento conſperſa, & maculata & D. Decian. *conſil. ſuo 99. num. 18. verſic. quibus additur, in ſecundo*, vbi de charta infecta ſudore, & manuum ſordibus. Addas etiam Cl. Maſcard. *Concl. ſua 284. num. 1. & 2.* & eminentiſsimi ingenij virum D. Farinacium *d. Concluſ. 183. num. 185.*

Verùm hæc præſumptio recipit tres declarationes.

37 Prima quidem eſt, vt procedat, quando vituperatio, & macula adeſt in loco ſuſpecto, & ſubſtantiali, alias ſecus.

38 Secunda, ſi ipſamet ſcriptura fuit producta in iudicio, penes Notarium actorum, ſine aliqua macula, & poſtea reperiatur maculata, non per hoc ipſius fides imminuetur.

39 Poſtrema verò eſt, nam licet iſto caſu ipſamet ſcriptura ſit ſuſpecta, & aliqualiter ei de fide detrahatur propter vituperationem, aut maculam ipſius chartæ, non tamen per hoc dicitur falſa. Sic eleganter docuit hæc omnia Clar. D. Maſcardus *d. Concluſ. ſua 284.* ad quem ſe retulit Card. Tuſcus *Concluſione ſua 106. in littera C*, & repetijt longe latius perilluſtr. Farin. *d. q. 153. nu. 186. cum duobus ſequent.* eos conſulas.

40 Sextadecima principalis falſitatis præſumptio oritur ex ipſa ſcriptura priuata facta ſine debita ſollemnitate. Sic in ſimili poſt infinitos relatos docuit Cl. Farinac. *d. conſil. 153. num. 191.* eum conſulas. Addo Verral. *deciſ. 3. par. 2.* & Dom. Menoch. *libro 5. præſumptione 20. numero 43.* vbi ſubdit, idem iuris, quamdiù fuit obſeruatum contrarium eius, quòd in ipſamet ſcriptura expreſſum erat.

41 Septimadecima coniectura, quando quis aſſerit in iudicio ſe nolle vti ipſamet ſcriptura priuata ea de re confecta, ſed in eadem contenta velle comprobare teſtibus. Sic præcisè poſt Cornèum, Curtium iuniorem, & Crauet. docuit in ſimili Cl. Menoch. *lib. 5. præſumpt. 20. nu. 22.*

42 Octauadecima eſt coniectura, quando ex pluribus teſtibus in ipſamet ſcriptura deſcriptis, aliqui tantum producerentur examinandi. Sic poſt Aret. & Crauet. D. Menoch. in ſimili *d. præſumpt. 20. nu. 23.*

43 Nonadecima coniectura falſitatis oritur ex immodica diligentia, & ſolicita cura, quod ſcriptura ipſa priuata admittatur, & recipiatur, ſic præciſe in terminis ſcripturæ priuatæ docuit eleganter Cl. Menoch. *conſil. ſuo 199. nu. 7.* & repetijt *de præſumptionibus d. præſumptione 20. lib. 5. nu. 28.* Addo Cardin. Tuſcum *d. concluſ. 44. nu. 79.* vbi poſt Menoch. *d. conſil. 199. nu. 7.* tradit, quod diligentia nimis accelerata arguit ſuſpicionem falſi.

44 Vigeſima falſitatis præſumptio deducitur, quando Pamphilus puta in chirographo aſſeruit pecuniam fuiſſe a Mæuio debitore datam Sempronio creditori, & ab ipſomet Sempronio receptam, vel è contra: & tamen vere coram ipſo pecunia nõ adfuit: nam tunc proculdubio arguitur falſitas. Sic in ſimili poſt nonnullos relatos tradidit Cl. D. Menoch. *lib. 5. de præſumptionibus, d. præſumptione 20. nu. 29.*

45 An autem, & quando Notarius, qui in inſtrumẽto teſtatur pecuniam numeratam, quæ numerata non fuit, de falſo puniri poſsit, non eſt præſentis ſpeculationis, ſed beneuolum lectorem remitto ad ſcripta per Cl. Farinacium, *d. ſuo tract. de ſimulatione & falſitate, q. 154. par. 4. per totam*, vbi omnium elegantiſsimè.

46 Vigeſimaprima falſitatis ſuſpicio oritur, quando is, qui produxit ipſam ſcripturam priuatam, fuit ſæpe, & ſæpius interrogatus, an eadem vti vellet, & is reſponderit ſemper ſuboſcurè, & dubitatiuè: nam tunc inſurgit aliqua ſuſpicio falſi. Sic eleganter poſt Lapum, Felinum, & Neuizanum, animaduertit in ſimili D. Menoch. *d. præſump. 20. num. 33.*

47 Vigeſimaſecunda coniectura eſt, quando ipſamet ſcriptura continet renunciationem immenſi iuris, & aliqua cauſa ipſius renunciationis minus vera fuit narrata: nam tunc falſi ſuſpicio reſultat; Sic præciſe docuit in ſimili D. Menoch. *d. præſumpt. 20. nu. 34.*

48 Vigeſimatertia coniectura eſt, quæ ſumitur ex qualitate perſonę contrahentis, quæ cognoſci non potuit tempore celebrati contractus, cuius eſſet ætatis, & qualitatis; ita poſt Ruinum animaduertit Dom. Menoch. *d. præſumptione 20. nu. 35.*

49 Vigeſimaquarta coniectura eſt, quãdo ipſamet ſcriptura fuit clam, & in loco abdito, & obſcuro confecta. Sic poſt Ruinum, & Craue. D. Menoch. *d. præſumpt. 20. num. 36.* Addo Card. Tuſcum, *d. Concluſ. 44. num. 19. & num. 61.* vbi docet, quod tempus noctis arguit ſuſpicionem, quando de die actus fieri potuit.

50 Vigeſimaquinta falſitatis coniectura eſſe poteſt eſſe, quando ille, qui per ſcripturam aliquam priuatam ius ſuum renunciauit, ſtetit ſemper in poſſeſsione eiuſdemmet iuris renunciati, donec vixit: nam tunc fraudis, ac coniectura falſitatis ſumitur. Sic præcisè D. Menoch. *d. præſumpt. 20. num. 37. & num. 56.* vbi econtra docuit, quòd tunc ceſſat coniectura ipſius falſi, quando is, pro quo confecta fuit ipſa ſcriptura, iamdiu ſtetit in poſſeſsione rei ſibi renunciatæ, vel donatæ, & latius, vt per eum, quem conſulas. Videndus idem *lib. 3. præſumptione 122. numero 110. & 112. & de Arbitrarijs lib. 2. Centuria prima, caſu 39.* vbi omnium elegantiſsimè. Addas de hac materia Clariſs. Maſcardum *concluſione ſua 439. de probationibus.* & ſtatutum noſtrum Patauinum *ſub Rubr. de Alienationibus, & obligationibus, c. ſi aliquis emit.*

51 Vigeſimaſexta præſumptio falſitatis oritur, quando conſtat eum qui aſſeritur falſificaſſe ſcripturam illam priuatam, de qua eſt contentio, perquiſiuiſſe anteà ſcripturam illi ſimilem, vt forte inde exemplum ſumeret. Sic præcisè in terminis ſcripturæ priuatæ tradidit Clariſs. Menoch. *d. conſil. ſuo 199. num. 6* id quod etiam repetijt *d. præſumpt. 20. num. 38.* Addo Cardin. Tuſcum *Concluſ. ſua 44. num 9. in littera F.* vbi etiam tradit, quod litterarum imitatio, quæ non ſit calamo currenti ſcripta, arguit falſitatem.

Vigeſimaſeptima coniectura eſt, quando ipſamet ſcriptura fuit confecta inter ignotos. Sic
52 in ſimili de inſtrumento publico, poſt Crauettam docuit Clariſs. Menoch. *d. præſumptione 20. numero 41.*

53 Vigeſimaoctaua coniectura eſt, quando falſa cauſa in ipſamet ſcriptura priuata fuit expreſſa, tunc enim oritur præſumptio falſitatis. Sic præcisè idem Dom. Menoch. *dicta præſumptione 20. numero 42.*

54 Vigeſimanona præſumptio falſitatis reſultat, quando quis ſcripturam aliquam priuatam, quæ intereſſe commune, ſeu alienum complectatur celat, atque occultat, tunc enim quia ipſemet occultans dicitur in dolo, ideo falſum committit. Sic præcisè notatur *in l. Paulus, ff. ad legem Cornel. de Falſis*; ſequutus eſt poſt infinitos relatos, Clar. vir D. Alexander Trentacinquius, *Variarum reſolution. lib. 2. tit. de Fide inſtrument. reſolutione prima, num. 2.*

55 Iure merito autem dixi (quæ intereſſe commune, ſeu alienum complectatur,) quia ſi occultans propriam aliquam ſcripturam, & in qua de nullius intereſſe ageretur occultaret, non diceretur in dolo. & per conſequens falſum non committeret. Sic eleganter poſt alios animaduertit idem Do. Trentacinquius *d. Reſolutione 1. nu. 1.*
Et videndus per totum, vbi, an, & quando occultans proprium inſtrumentum, dicatur in dolo, & falſum committat; omnium exactiſsimè diſceptatur.

56 Trigeſima coniectura eſt, quando quis exhibet libros, & codices rationum mancos, & mutilatos, tunc enim, quia id doloſè facere præſumitur, oritur etiam ſuſpicio falſitatis, quæ ſine dolo non committitur. Sic eleganter in terminis de dictis libris tradidit Cl. Menoch. *conſil. ſuo 506.* numero 108.

57 Aliam quoque falſitatis præſumptionem in terminis cuiuſdam libri rationum, & ſic ſcripturæ priuatæ, conſiderat adhuc ſubtil. Barbat. *conſil. ſuo 54. in tertio, numero tertio.* vide per eum.

Nonnullas alias quoque adinuenies penes D. Menoch. *d. præſumpt. 20. per totam.* eum conſulas. Adeas quoque in hac materia Cl. Peregr. *conſil. 108. in quinto*, & nouiſsime, Illuſt. Card. Tuſcum *d. Concluſ. 44.* vbi omnium latiſsimè, eum omnino conſulas.

58 Diſſeruimus hucuſque de quamplurimis falſitatis præſumptionibus, ſeu ſuſpicionibus ex ſcriptura merè priuata varijs ex cauſis reſultantibus; nunc autem ſupereſt videre, an in ipſo crimine falſi ſola ſuſpicio habeatur pro falſitate, & ſic an falſitatis præſumptiones faciant in eodem crimine concludentem probationem. Pro cuius quidem articuli exactiſsima cognitione ac intelligentia, videndi Clariſs. viri Gabriel. *lib. 7. ſuarum Concluſ. tit. de Maleficijs, concluſ. 6.* Menoch. *libro 1. præſumpt. 99.* & D. Farinac. *d. ſuo tract. de Falſitate, & ſimulatione, quæſtione ſua 152. per totam*, vbi latiſsimè, ſat enim mihi in hoc propoſito eſt loca indicaſſe. Adde Viuium *deciſ. 81. lib. 1.* & Card. Tuſcum *concluſ. 45. in littera F.*

59 Si quis autem pro perfecta huiuſce materiæ cognitione nõ ignorare cuperet, ex quibuſnam cauſis ſupradictæ coniecturæ, & falſitatis præſumptiones dilui, vel ſaltem extenuari poſsint, adeat Cl. Menoch. *d. præſumpt. 20. a nu. 44. vſque in finem*, & Cl. Monarcham Iuriſtarum D. Farinacium *d. ſuo tract. de Falſitate, & ſimulatione, quæſtione 153. parte 10. per totam.* Satis.

Diuiſio bonorum an per ſcripturam priuatam probari poſſit.

QVAESTIO VII.

SVMMARIVM.

1. *Diuiſio in dubio non præſumitur, niſi probetur.*
2. *Diuiſio bonorum probatur per ſcripturam priuatam.*
3. *Amplia, ac limita, vt per Cardin. Tuſcum.*

DIuiſionem in dubio non præſumi, niſi probetur, colligere eſt ex reſcripto Imperatorum Diocletiani, & Maximiniani, *in l. penult. C. Communi diuidundo*, vbi Doctores omnes. Et ſequutus eſt in-
1 ter alios Clariſs. Maſcardus *concluſione ſua 527. numero 1.* Videndum eſt modo, An per ſcripturam priuatam ipſa probari poſsit?

2 Et reſolutiuè procedendo, conclude pro affirmatiua. Sic præcisè inter alios Illuſtriſs. Cardinalis Tuſcus *concluſione ſua ... in littera D. nu. 1.* vbi docet, quod ipſamet diuiſio non requirit regulariter de ſubſtantia ſcripturam, ſed dumtaxat ad probationem, quæ quidem poteſt fieri ſiue per publicã, ſiue priuatam, ſiue per teſtes.

3 Amplia, extende ac limita ſupradictam Concluſionem varijs modis, de quibus ſingillatim diſceptatur. Idem Card. Tuſcus *præcitata Concluſione*, eum conſulas. Non enim ex ſcriptis ſcripta abſque lectoris vtilitate conficienda ſunt.

Domi

Dominium an per ſcripturam priuatam probari poſſit.

QVAESTIO VIII.

1 BReuiter conclude pro negatiua. Sic eleganter notatur *in l.cum res,C de probationibus.*

2 Amplia, vt nec etiam per inſtrumētū publicum (quod magis eſt) dominium ipſum probari poſsit, vt pulchrè poſt alios firmauit pro regula Clar. Maſcard. *Concluſ. ſua* 541. *num.* 1. quem conſulas. Adeundus ipſemet Maſcard. *d. Concluſione, per totam.* ibi enim, an, & quando, & in quibus caſibus dominium ipſum per inſtrumentum probari poſsit, eleganter ediſſerit; conſulendus quoque Illuſtr. Card. Tuſcus *Concluſione ſua* 611. *in littera D. per totam*, vbi omnium latiſsimè, ac elegantiſsimè de materia.

Emancipatio an probari poſſit per ſcripturam priuatam.

QVAESTIO IX.

SVMMARIVM.

1 *Emancipatio regulariter probatur per ſcripturam.*
2 *Et ſit per ſcripturam priuatam.*

1 CVm emancipatio probari principaliter debeat per ſcripturam cū omninò in ſcriptis fieri debeat, vt notāt Communiter Doctor. *in l. emancipatione, C. de fide inſtrumentorum*, & tradit poſt plure: alios relatos Cl. Maſcard. *Concluſ. ſua* 598. *num.* 1. quem ſequutus eſt Cardin. Tuſcus, *Concluſ. ſua* 115. *in littera E.*

Dubitari hoc loco commodè contingit, an id per ſcripturam priuatam fieri poſsit.

2 In qua quidem difficultate concluſio ſit pro affirmatiua, dummodo ipſa ſcriptura ſit confeſſata, ac per partes recognita, & maxime quando trium teſtium ſubſcriptiones ſuas recognoſcētium ſubſcriptione munita ſit, latius de eiuſdem materia per Maſcardum loco admonito.

Hypotheca an oriatur ex ſcriptura priuata, veluti apodiſſa.

QVAESTIO X.

1 HVic quidem difficultati ſatiſfaciendo, conclude breuiter pro negatiua. Sic precisè, & ex profeſſo, pluribus rationibus motus, docuit ſubtiliſſ. Anton. Faber de erroribus pragmaticorum, p. 1. decad. 1. errore primo, vbi quoque Cepol. Boetij, ac aliorum opinionem improbauit, dum rati ſunt, debitorum omnium bona omnia tacito pignoris iure creditoribus hoc ipſo eſſe ideò obligata, licet de pignore nullo modo conuenerit, eum omnino conſulas.

Fallit autem iſthæc Concluſio, dummodo conſtet de mente contrahentium ipſam hypothecam volentium conſtituere; nam tunc ſine dubio ipſa
2 per Scriptura priuatam poteſt conſtitui, ad tradita per nos infra ad interpretationem *l. ſcripturas C. qui potior, nu.* 2.

3 Nec ſanè mirum. Simplici enim voluntate hypotheca ipſa conſtitui poteſt, pulchrè Cephalus. *conſil.* 42. *num.* 19. *in* 1. & ſequutus eſt poſt plures relatos *Illu. d. C. Tuſcus concl. ſua* 79. *nu.* 77. *in littera S.* Nota tamen, quod ad præiudicium inſtrumenti publici hypotheca non competit ex apodiſſa, ſeu
4 Scriptura Priuata, niſi ipſa ſit trino teſte ſubſcripta, & ſic ſit Scriptura ſolemnis, Sic præcisè voluit dicere idem *d. C. Tuſcus, concl. ſua* 116. *nu.* 1. *in littera H.* Et nos latius infra ad interpretationem dictæ legis.

5 An autem & quando recognitio chirographi cum hypotheca bonorum retrotrahatur, necne, diſſerit inter alios Ioannes Baptiſta Coſta, *in ſuo tract. de Retrotract. Caſu* 6. *c.* 8. *per totum.* vide per eum. *adeas quoque D. Ioan. Gutierrez, pract. quæſtion. lib.* 1. *q.* 125.

An ſcriptura priuata manu presbyteri conſcripta fidem faciat.

QVAESTIO XI.

SVMMARIVM.

1 *Scriptura priuata manu presbyteri ſcripta minime probat.*
2 *Ratio, & num.* 3.
4 *Scriptura presbyteri non Notarij, nec ad pias cauſas probationem inducit.*
5 *Ratio.*
6 *Scriptura priuata presbyteri etiam parochi minime probat.*
7 *Idem eſt in ſcriptura Fratris.*
8 *Limita hoc, quando Frater in ſeculo exiſtens ipſo Ta-*

bellionatus officio functus eſſet,& num.9.

10 *Contraria opinio verior eſt.*

11 *Clericus in ſacris conſtitutus regulariter Tabellionatus officium exercere prohibetur.*

12 *Poteſt benè multis in caſibus, de quibus per Marcum remiſſiuè.*

13 *In Ciuitate Venètiarum plena fides ſcripturis presbyterorum,ac ſacerdotum adhibetur.*

An ſcriptura priuata manu presbyteri confecta fidem faciat? Dubitatur.

1 IN huiuſmodi difficultate (ne diutius lectorem morer) cõclude pro negatiua, ſic præcisè poſt Cardin. Zabarell. *conſ. ſuo* 73. Ioannem Dilectum *de arte teſtandi*,& alios docet Camill. Borellus *conſ. ſuo* 37. *nu.* 4. Addo Proſperum Paiſetum *conſ ſuo* 162. *nu.*21.

2 Et ratio (mea ſententia) ea poteſt eſſe;quia ſi ſe immiſcerent indifferenter in talibus officijs, poſſent ſe de facili ingerere in actibus pene ſanguinis, quod prohibitum eſſe clericis in ſacris conſtitutis adeo notum eſt, quam quòd notiſsimum. textus expreſſus *in cap. clericis , iuncto c. ſententiam ſanguinis,ne Clerici,vel Monachi.*

3 Adde, quòd ſcripturas priuatas conficere, gènus eſt quoddam negotiationis, quod clericis vetitum eſſe apertiſsimum eſt.

4 Ampliatur,vt nec etiam ad pias cauſas ſcripturã presbyteri non Notarii probationem inducat. Sic præcisè inter alios Benedictus Capra *conſ. ſuo* 57 Dec.*conſ.ſuo* 56.*&* 120.*nu.*1. Borell. *d. conſ.nu.*5. & Pretcus *conſ.ſuo* 80.*nu.*36.

2 Necmirum: Priuilegium enim piæ cauſæ non ſupplet defectum,& inhabilitatem ſcribentis,prout ſingulariter docuit Bal. *per illum text.in l.in fraudem,§.ſi quis,ff.de milit.teſtam.*

6 Ampliatur ſecundo,etiam ſi presbyter ille eſſet Parochus,ſic poſt Card. Pariſ. *conſil. ſuo* 146. *num.* 2.*&* 3.*in quarto*,Borell.*d.conſ.ſub num.*6.

7 Ampliatur tertio idem iuris eſſe in Fratre, nam ideò minus ſcriptura priuata per eum confecta minimè probat,ſic ſuper quadam ſchedula confecta per quemdam fratrem Paulum Priorem Conuentus D. Auguſtini,Reſpondit Dec.*conſ.ſuo* 612. *nu.*4.vbi ampliat,etiam ſi præfata ſcriptura fuiſſet a partibus approbata.

8 Claudicat autem ſupradicta enunciatio, & primo, quando Frater ipſe in ſeculo exiſtens,ipſo tabellionatus officio functus eſſet, adhuc. n. poſſet. Text.eſt rotundus *in c.vt officium,ad conſcribendas,de hæret.in* 6.

9 Hinc poſt Durantem docet Maſcard.*concl. ſua* 1293. *nu.*5. Pseſbyterum Parochialem, qui in villis,ac caſtris ad ſcribendum teſtamentum adhiberi ſolet, non rectè ad id peragendum admitti, niſi Notarius antea extiterit.

10 Aduertendum eſt tamen, cõtrariam opinionem veriorem eſſe.

11 Regulariter enim clerici in ſacris conſtituti tabellionatus officium exercere prohibentur. Tex. eſt clariſsimus *in c.ſicut,ne clerici vel monachi.*

12 Eſt bene verum, quòd iſta propoſitio fallit in multis caſibus,veluti, quando ipſe Clericus eſſet Notarius Papæ,vel Epiſcopi;item,quando eſſet in minoribus conſtitutus;item in crimine Hæreſis, & in aliis quampluribus, de quibus miro ordine Franc. Marc.*deciſ.ſua* 194.*par.*2. ad quem breuitatis gratia lectorem remitto.

13 Limitatur ſecundo ſupradicta principalis enunciatio; nam in Alma Ciuitate Venetiarum plena fides ſcripturis Presbyterorum,& Sacerdotum adhibetur. Sic poſt Iaſ. & Laurent. à Pinu,teſtatur Monald. *conſil. ſuo* 154. *num.* 11. *vol.* 2. Addo Baldum *in l. comparationes* , *num.* 17. *C. de fide inſtrumentorum.*

An ſcripturæ priuatæ defuncti magis credatur,quam viuentis.

QVAESTIO XII.

SVMMARIVM.

1 *Scripturæ priuatæ defuncti magis creditur, quam viuentis.*

2 *Ratio.*

3 *Nemo cum mendacio præſumitur mori, & in peccato.*

4 *Scriptura priuata licet pro ſcribente nullam fidem faciat , tamen vbi facta eſt a mortuo, facit præſumptionem.*

5 *Et facta à reputato bono, ſemiplene poſt eius mortem probat.*

6 *Opinio Pretei deducitur.*

7 *Reſoluitur ac explicatur.*

8 *Pulchra quæſtio proponitur.*

An ſcripturæ defuncti magis credatur, quam viuentis? Dubitatur.

1 BReuiter conclude, maiorem adhiberi fidem ſcripturæ defuncti, ſic inter alios Pancir. *conſ.* 112. *nu.* 44. poſt Bald. Alex.& alios, Leonar. à Lege,*conſ. ſuo feud.*53.*nu.*37. Flaminius de Rubeis *conſ. ſuo* 8.*nu.*11.*in primo*, & Botta *conſil.ſuo* 65. *num.* 26. *&* 27. vbi poſt Rimin. ſen. vult,ſcripturam mortui ſemiplene probare, quando fuit vir legalis,ſtante,quod mors illius,qui ſcripſit,æquipollet, ac ſi viuus iuraſſet. Hanc eãdem ſententiam ſequitur quoque Rimin. iun. *conſil. ſuo* 752.*nu.*43.*&* 44.*in* 7.Crauet.*conſ.ſuo* 158. *nu.*7.*conſ.* 274.*nu.*4.*&* 275.*num.*6.Sned.*conſil.ſuo* 245.*num.*20. *in ſecundo,D.Purpuratus conſ.ſuo* 462.*num.*23.& Menoch.poſt plures relatos *conſil. ſuo* 402.*num.* 49.*&* 422.*nu.*18.

Sic etiam tenuit Afflict.*deciſ.ſua* 40.*nu.* 20. Stephan.

phan. Gratian. *deciſ. ſua Marchiæ 94. num. 13.* & nouiſsime Adrian. Gylman. *rerum iudicatarum Cameræ Imperial. lib. 2. deciſ. 30. nu. 22. & 23.* Addo Rot. Rom. *deciſ. ſua 813. nu. 13. vol. 1.* & Ioannem Gulierni. Guidobon. *Aduocat. ſua 68. num. 1.* vbi ſubdit DD. Communiter ità tenere.

2 Ratio autem ea communiter affertur: quia non eſt veriſimile, quod moriens talem ſcripturam dimiſiſſet, ſi vera non eſſet. Nemo enim cum mendacio præſumitur mori, & in peccato. Bald. *conſil. 476. vol. 5.* vbi ex hac ratione concludit, quòd confeſsio damnari ad mortem, ſuper extorſione vſurarum, fiſco præiudicat, pulchrè ſequitur Hippolit. Riminald. *conſil. ſuo 58. num. 30. cum ſeq.* & omniū elegantiſsimè Maſcar. *Concl. ſua* 1079. per totā.

Addo Clar. D. Menoch. *lib. 5. præſumptione 5.* per totam, vbi non ſolum concluſionem iſtam pluribus ſimilibus comprobat, verumetiam qualiter intelligatur, ac procedat regula illa, quod nemo moriens præſumatur eſſe S. Ioānes Baptiſta, quæ quidem ex aduerſo obiici ſolet, eleganter explicat, atque declarat; ipſum conſulas.

4 Hinc videmus, quod licet ſcriptura ipſa priuata regulariter pro ſcribente nullam fidem faciat, tamē vbi facta eſt à mortuo, pro eius hærede facit præſumptionem. Sic præciſè Natta *conſil. 120. num. 13. in tertio.*

5 Et quando eſt confecta à reputato bono & præcellenti, poſt eius mortem, non ſolum dictam præſumptionem inducit, id quòd etiam ſequutus eſt nouiſſimè D. Hector Felicius *Allegatione ſua iuris 44. num. 7. lib. 3.* verum etiam ſemiplenam: ad tradita per Socinum *conſ. ſuo 14. num. 3. in primo*, ac nonnullos alios adductos per d. Felicium, *num. 9.* Vnde concurrentibus alijs præſumptionibus, & adminiculis, pro dicto ſuo hærede plenam reſultare probationem ſcripſere quamplurimi, quos retulit, ac ſequutus eſt D. Hector Felicius *d. allegatione ſua 44. num. 8.*

6 Eſt benè verum, quòd Simon de Pretis *conſilio ſuo 138. num. 33. in primo*, tenet, quòd ſoli ſcripturæ priuatæ defuncti minimè credatur, abſque teſtibus, adducendo text. *in l. rationes, C. de probationibus.*

7 Sed eius authoritas minimè officit, cum intelligatur de plena probatione, quam abſque aliis adminiculis ex dicto libro minimè oriri, & noſmetipſi confitemur. Satis.

De materia huiuſcemet quęſtionis differit quoque Illuſtriſs. Dom. Cardin. Tuſcus, *Concluſ. ſua 398. in littera M.* vide per eum, & *Concluſione 80. in littera S;*

8 Sed pulchrum quæſtionem, quam à ſcribentibus excitari vidi hic prætereundam haud cenſeo, & eſt; Quid ſi fideiuſſor in articulo mortis conſtitutus, ſcripturam confici curet, & in ea ſe pro principali ſuo pecuniam debitā ſoluiſſe inſertum ſit, an per eam ſolutio partis probata cenſeatur? ambiguitur, & D. Hering. Oldenburgic. *de Fideiuſſor. c. 20. §. 1, num. 74. cum ſeq.* diſcuſſo ad partes articulo, concludit, tādem pro negatiua, quod limitat. prout ibi, ipſum conſulito.

Quid ſi Laudimium fuerit promiſſum in ſcriptura priuata, veluti apodiſſa, qualiter agatur.

QVAESTIO XIII.

1 HVic difficultati adeò doctè, & eleganter ſatisfacit Maurus Burgius *in ſuo tractatu de Laudimio, inſpect. 38. parte 3.* vt nil addi poſſe proculdubio videatur. Ad eum beneuolum lectorem remitto.

Qualiter recognitio priuatæ ſcripturæ fieri debeat.

QVAESTIO XIV.

SVMMARIVM.

1 *Publico inſtrumento fides adhibetur, etiam mortuo tabellione, ac teſtibus.*
2 *Secus eſt in priuata ſcriptura, niſi fuerit recognita.*
3 *Qualiter autem ipſius fiat recognitio?*
4 *Author diſtinguit, & nu. 5.*
6 *Tria notabilia deducit idem author, & nu. 7. 8. & 9.*
10 *Recognitio ſcripturæ priuatæ fit octo modis, de quibus remiſſiuè per D. Scacciam, & nu. 11.*
12 *An per procuratorem priuatæ ſcripturæ recognitio fieri poſſit, dubitatur.*
13 *Pro affirmatiua concludit author.*
14 *Quid iuris ſi procurator ipſe neget? ſubnectit ibidem Author.*
15 *An ſcriptura priuata recognita habeat exequutionem paratam, videndus Valaſc. remiſſiuè.*
16 *Recognitio ſcripturarum priuatarum, quæ producuntur, an ſit neceſſaria? videndus Scaccia remiſſiuè, & num. 17.*

1 QVamuis publico inſtrumento fides ſit omninò adhibenda etiam mortuo tabellione, qui illud confecit, ac mortuis teſtibus, qui illius confectioni præſentes fuerint, *c. vlt. & pen. de fide inſtrumentorum, & c. 2.* vbi quoque Decius, *eod. tit.*

2 Scriptura tamen priuata non probat, nec fidem facit, niſi recognoſcatur, *l. inſtrumenta, & l. rationes, iuncta l. exemplo, C. de probationibus.*

3 Qualiter autem ipſius fiat recognitio, contingit hoc in loco commodè dubitari.

4 In huiuſcemodi difficultate, vt rem paucis complectar, ita diſtingue. Aut teſtes deponunt de tenore ipſius priuatę ſcripturæ, ac de contentis in ea. Aſſerentes eā rem geſtā fuiſſe, ac contigiſſe eo pacto, quo ipſa enarrat, & hoc caſu nō dr̄ fieri recognitio, ſed ordinaria probatio, & legitima per teſtes.

5 Aut verò non deponunt de contentis in ipſa, ſed quod viderint illam ſcriptam, vel ſubſcriptam a partibus, aut ab eo, contra quem producitur, & hæc eſt propria teſtium recognitio, de

qua

qua tamen latius *in ſequenti libro* , & per Couarr. *Pract.quæſt.cap.22, num.1. cum ſeq.* Addo Colerum *de proceſſib. par.3. cap.1. a num.18. vſque ad* 27. & Cl. Menoch.*conſ.ſuo* 260.*nu.*2.

6 Multa autem obſeruetis velim.

7 Et Primò, requiri vt ipſa recognitio fiat in iudicio, Rebuff. *in tract. de chirograph. recogn. num.* 68. Non tamen refert, an iudex ſedeat pro tribunali, vel non. Iaſ. *in l.fin.& ibi* Caſtenſ.*num.5. C. de edicto Diui Adr. tol.* Coram quo iudice autem clericus precipue teneatur ſuam apocham recognoſcere, in præſentiarum non diſcutio. Sed videndi Bonrius *deciſ. ſua* 123. *num.8.& Ill.D.C.Tuſcus, concl.ſua* 386.*nu.*41. *in littera C.& concl.*452.*nu.*21. *in littera L.*

8 Secundò, quod ipſa recognitio fiat bona fide, & non in præiudicium creditorum, vel tertij, Bart. *in l.poſt contractum, num.*17. *de donationibus*, Cole. *de proceſſib.par.3.cap.1. nu.*102. addas D. Ioannem Gutierrez, *practicarum quæſtion. lib.1. quæſt.*325. vbi an, & quando recognitio ſcripturæ priuatæ facta a parte in iudicio, præiudicet alijs creditoribus, & a quo tempore incipiat ipſius prælatio, elegantiſsimè diſceptatur, vide per eum.

9 Tertiò, ac vltimò, quod ſubſcriptio, & ſigillatio teſtificetur eſſe facta cauſa inducendæ obligationis, & non teſtimonij, ita Felinus *in c.quoniam contra, num.*47. *de probationibus*. Sequitur poſt multos relatos, & docet hæc omnia Ioannes Koppen, *deciſ.ſua* 46.*num.*27.

10 Sed hic pulchræ oriuntur difficultates.

Prima quidem eſt, quotnam modis ipſius ſcripturæ priuatæ recognitio fieri poſsit.

Ad hoc autem reſpondeo vna cũ eruditiſsimo D. Sigiſmundo Scaccia, *de Iudicijs Cauſarum Ciuilium lib. 2. cap. 11, num.* 933. eam octo modis fieri poſſe.

Primò, per confeſsionem aduerſarij, contra quẽ ipſa ſcriptura facit.

Secundò, per recognitionem eiuſdemmet, qui illam ſcripſit.

Tertiò, per examen teſtium, qui fuerunt præſentes ſcripturæ, & viderunt illam ſcribi.

Quartò, per examen teſtium, qui habent notam manum eius, qui ſcripſit.

Quintò, per examen teſtium, qui ſe ſubſcripſerunt illi ſcripturæ.

Sextò, per comparationem litterarum.

Septimò, per comparationem, & examen teſtium.

Poſtremò, per contumaciam partis non recognoſcentis.

11 De hiſce autem octo modis videndus ipſemet Scaccia; adeò enim doctè & eleganter *a dicto num.* 933. *vſque ad* 1055. *incluſiuè*, de iiſdem per eum diſceptatur, vt nil amplius addi poſſe; vnuſquiſque etiam peritiſsimus vt fateatur neceſſe eſt; ipſum igitur lector conſulat; Nos quoque de ipſorum ſingulis per diſcurſum materiei, (vt ipſemet lector videbit) ſatis abunde diſceptauimus; ideo circa eos in præſentiarum particulariter differendo minime inſiſtemus.

Addo nunc Rebuffum *de chirographorum recognitione, num* 75. *cum duob. ſequen.* & Illuſtr. D. Cardin. Tuſcum *Concl.ſua* 50. *in littera R.* vbi latiſsimè.

12 Oritur ſecundo loco difficultas, an per procuratorem ipſius priuatæ ſcripturæ recognitio in iudicio fieri poſsit?

13 In qua quidem difficultate, concluſio ſit affirmatiua, per Regulam, Quod quis per alium, &c. Et nota, quod ipſe procurator recognoſcens, domino præiudicat; Si tamen ipſe neget ſe ſcripturam, aut ſigillum productum noſſe, aut non eſſe

14 eius, cuius pars aduerſa eſſe affirmet, tunc eius dicto non ſtatur, ſed dominus ipſe aut recognoſcere, aut iuramento id quod productum eſt, diffiteri cogitur. Sic præcisè Daniel Moller, *lib.4. Semeſtriũ, c.*43 *nu.*3.*& per totum*, vbi pulchrè de hac materia. An autem poſtquam ipſamet ſcriptura priuata in iudicio fuit recognita, habeat contra debitorem obligatum exequutionem paratam, necnè, diſcutit ex profeſſo Aluarus Valaſcus, *Conſultatione ſua Luſitaniæ*, 170. *vol.*2. vbi & quid iuris reſpectu publici inſtrumenti, omnium elegantiſsimè diſceptatur.

16 Tertio loco alia non minus pulchra, quam difficilis ſuccedit hic dubitatio, & eſt; Nunquid recognitio ſcripturarum priuatarum, quæ producuntur, ſint præcisè neceſſaria, necne.

17 Scaccia eruditiſsimus, *d.cap.*11. *a num.*896. *vſque ad* 931. duos diſtinguendo caſus, videlicet quando pars, contra quam producuntur, opponit, vel non opponit, adeo doctè, & eleganter totam hanc materiam ampliando, declarando, ac limitando pertractat, ac proſequitur, vt vniuſcuiuſque alterius operam hac in re ſuperuacaneam fore abſque dubio confitendum ſit ad ipſum igitur lectorem beneuolum remitto. Sed de his ſatis.

An per ſcripturam priuatam probetur delictum.

QVAESTIO XV.

SVMMARIVM.

1 *Delictum non probatur per ſcripturam priuatam.*
2 *Rationes.*
3 *Amplia, ut nec etiam per inſtrumenta publica.*
4 *Delictum, quod committitur ſcribendo, paciſcendo, ſeu contrahendo, de quo pacto, ſeu contractu delictum ipſum continente fiat per paciſcentes, & contrahentes ſcriptura, probatur per ſcripturam priuatam.*
5 *Exempla, & nu.6.& 7.*
8 *Intellige, ac declara prout ibi, & num.9.*
10 *Delictum quod fit promittendo, vel contrahendo, probatur etiam contra ſcribentem per ſimplicem eius litteram, vel epiſtolam.*
11 *Delictum, quod committitur ſcribendo, paciſcendo, ſeu contrahendo, multo magis probatur, quando de eo cõfectum eſt puplicum inſtrumentum.*
12 *Quædam opinio Baldi, ac Farinacij deducitur.*
13 *Damnatur autem per Authorem, & nu.14.*
15 *Delictum probatur per ſcripturam priuatam, quando*

ſiui;

ciuiliter agitur de crimine, & ipſa confeſſa eſt a delinquente, vel ipſo volente, & nu. 16.

17 *Scriptura priuata facit aliquam præſumptionem, ſeu aliquod adminiculum circa materiam delictorum.*

18 *An & quando delictum per inſtrumentum publicum probetur, remiſſiue videndus D. Maſcardus.*

An per ſcripturam priuatam probetur delictum, pulchra, & vtilis eſt dubitatio.

1 IN huiuſmodi autem difficultate, concluſiue procedendo, conclude pro negatiua. Sic communiter notatur *in c. cum in eccleſijs, de maiorit. & obedientia, & in l. ſciant cuncti, C. de probationibus.*

2 Plurimæ autem rationes communiter a Doctoribus afferuntur, & ſunt.

Prima, quia nemo abſens condemnari poteſt, *l. abſentem, ff. de pœnis*, ergo multo minus conuinci, *l. 2. C. de requirendis reis, & l. finali, C. de Accuſationib.*

Secunda, quia teſtes in criminalibus debent coram iudice venire, *l. iudices, cum Authentica ibi poſita, C. de fide inſtrumentorum.*

Tertia, quia teſtibus, & non teſtimoniis credendum eſt, *l. teſtium, §. item Diuus, ff. de teſtibus.*

Quarta, quia in criminalibus ad condemnandũ teſtes debent eſſe omni exceptione maiores, *l. finali, C. de probationibus* in ſcripturis autem priuatis poſſunt recipi teſtes minores, infames, ſeu alias inhabiles, ideò &c.

Quinta, quia teſtes vt reum conuincant, debent ipſo citato aut præſente iurare, *c. 2. de teſtibus*, & teſtificari viua voce, non autem per ſcripturam, vt habemus *in c. teſtis, 3 q 9. & in c. primates, 2. q. 1. cum concordantibus.*

3 Ampl a, vt nec etiam per publica inſtrumenta crimen, ſeu delictum ipſum probetur. Sic per ſupradictas omnes rationes veterum Scribentium authoritatibus omiſſi. firmando pro Regula, docuit inter alios, Cl. D. Maſcard. *Concl. ſua 360. in primis numeris, & concl ſua 500. num. 1. 2. 3. 4. & 5.* vbi ampliat, etſi inſtrumentum ipſum repertum eſſet in archiuio publico. Ante ipſum hoc idem docuit Iulius Clarus ſummus practicus, *in ſua praxi criminali, q. 54. nu. 1.* vbi poſt Dyn. & Gandinum de maleficiis, ſubdit, quod hæc opinio tenetur, & ſeruatur pro Euangelio; & nouiſſime ſequutus eſt Monarcha iuris, ac decus iuriſprudentiæ Cl. D. meus Farinac. *in ſua Aurea praxi criminali, tit. de Reo confeſſo, & conuicto, q. 84. num. 1. & 2.* vbi triginta, & plures Scribentium noſtrorum authoritates hoc idem aſſeuerantium concordantes deducit. adde d. Didacum a Cantera in ſuis quæſtionibus Criminal. pag. mihi 353.

4 Limitatur autem iſthæc Regula principalis, & Primò, vt minimè procedat in delicto, quod committitur ſcribendo, paciſcendo, ſeu contrahendo, de quo pacto, ſeu contractu delictum continente fiat per paciſcentes, & contrahentes ſcriptura, tũc enim cũ ipſa ſcriptura ſit de ſe delictum, ipſumq; intrinſecum in ſe contineat; hoc ideo quoniam iſtis caſibus, ſeu alias quandocunq; per ipſam ſcripturam committitur delictum, ſine dubio per ipſã ſcripturam delictum ipſum probatur. Sic præcisè docuit Bart. *in l. non intelligitur, §. tacite, ff. de iure Fiſci, num. 2.* vbi in ſpecie loquitur de ſcriptura priuata; ſequutus eſt in terminis Felinus, *in d. c. cum in Eccleſiis, num. 5. ver. amplia, de maioritate, & obedientia,* vbi exemplificat in ſcribente ſe recepiſſe vſuras; adde Maſcard. *d. concl.* 460. *num.* 10. & Cl. Farinac. *d. q. 84. num. 19.* vbi nonnullos alios cõcordantes deducit; hi enim omnes loquuntur in ſpecie de ſcriptura priuata.

5 Exempla autem huiuſce limitationis poſſunt eſſe varia. Primum enim adduci ſolet de illis, qui faciunt aliquam coniurationem aduerſus Principem per ſcripturam priuatam ipſi ſeſe ſubſcribendo, tunc enim talis coniuratio probatur per illam ſcripturam. Sic in ſpecie coniurationis factæ per ſcripturam priuatã, docuit inter alios Cl. Maſcard. *concl. ſua* 420 *num. 6.* & ſequutus eſt Farinac. *d. num. 19. in fine.* Addo Illuſtr. Card. Tuſcũ, *concl. ſua* 780. *num. 3. in littera C.* vbi pulchre.

6 Aliud exemplum poteſt eſſe, ſi quid hæreticum ſcriberetur, iuxta text. *in l. quiſquis, C. ad leg. Iuliam Maieſtatis, & in c. finali, 24. q. 2.*

7 Vel famoſum carmen fabricaretur, *iuxta terminos l. unica, C. de famoſis libellis*, tunc enim per ſcripturam ipſam talia delicta probarentur. Sic in ſpecie de Hæreſi tradidit idem Cl. Maſcardus, *Concl. ſua* 858. *num. 1.*

8 Intellige tamen hęc omnia, dummodo ipſamet ſcriptura recognoſcatur, *ad not. in Auth. Qui propriam, C. de non num. pecun.* & tradit in exemplo Hæreſis Maſcard. *d. Concl.* 858. *num. finali.*

9 Item dummodo ſit celebrata de voluntate partium, aliter enim nullam fidẽ faceret, etiam quod in ſe delictum contineret. Sic in ſpecie animaduertit Cl. Farinac. *d. q. 84. num. 10.* Conferunt quoque ſcripta per eum *in ſuo conſil. 25. num. 64.*

10 Amplia, vt etiam delictum, quod fit promittendo, vel contrahẽdo probetur etiam contra ſcribentem per ſimplicem eius litteram, vel epiſtolam. Sic in terminis Ioannes de Anania, *in d. c. cum in Eccleſiis, num. 6.* vbi exemplificat in eo, qui alteri ſcribit litteram, vt Titium accuſet, nam illi ſoluet pecuniã. Sequutus eſt præcisè Franc. Marcus, *deciſ. ſua 910. per totam, vol. 2.* & rogo, vt videatur per lectorem, quia certè eſt mirabilis deciſio in hac materia. Addo Farinacium, *d. q. 84. præcitato num. 19.*

11 Amplia ſecũdo, vt hoc eo magis procedat quando publicum de ipſo delicto confectũ eſſet inſtrumentum. Sic præcisè poſt infinitos relatos D. Farinac. *d. Concl. 84. num. 7. cum ſeqq.* vbi pulchre id declarat, quem vide.

12 Obſeruandum tamen, quod ſupradicta principalis limitatio ſubdeclaratur vt procedat in iis tãtum, quę ad ſcribentis officiũ pertinent, tunc enim delictum probatur per eius ſcripturam, vt puta in publico exactore, cuius ſcriptura probat indebitã, ac illicitam exactionem, ſecus autem in iis, quæ ad

ipſius

ipſius ſcribentis officium minimè ſpectant, prout eſt, ſi ego ſcriberem me commiſiſſe adulterium; quia nec talis ſcriptura probat contra me, niſi tantum, quantum probat extraiudicialis confeſsio. Sic præcisè Bald. *in l. 1. num. 6. C. de apochis publicis, lib.* 10. ſequutus eſt præcisè Clariſs. Farinac. *d. quæſt. 84. num. 20. & addentes ad idem conſilium in littera C.*

13 Verum ego, vt quid ſentiam libere loquar, valde dubito de opinione tãtorum patrum: repugnãt enim exempla ferè omnia ſuperius allata. Finge enim me quid hæreticum ſcribere, vel famoſum libellum conficere, vel conſpirare aduerſus Principem, de hiſque omnibus, vel quolibet eorum, priuatam conficere apocham, nonne ex iam dicta apocha vnumquodque ex his delictis verè probabitur, etſi non verſemur ad præſens in ijs, quæ ad Scribentis officium, & munus minimè ſpectent? certè ſic, ergo.

14 Nec officit exemplum allatum ab ipſomet Baldo, quod ſi ego ſcribam me commiſiſſe adulteriũ; non ob id per ipſam ſcripturam probatur crimen ipſum adulterij commiſſum. Reſpondetur enim, quod ea, quæ facto committuntur, vt eſt furtum, adulterium, & ſimilia, nec per apochas, nec etiam per publica inſtrumenta probantur, ſecus eſt autẽ in ijs, quæ committuntur dicto, pactione, vel contrahendo, vt ſup. deduximus; ita pulchrè Iul. Clar. *d. q. 54. in ſua Praxi, nu. 1.* & poſt infinitos relatos ſequutus eſt nouiſſime D. Cæſar Lucianus inter reſponſa Cl. Farinacii, *in conſil. 25. nu. 40. vol. 1.* Addo præfatum D. Bald. *in l. finali, nu. 13. C. de probationib.* & tangit etiam *in l. 2. num. 12. C. quorum appellationes non recipiuntur.*

15 Limitatur ſecundò principaliter Regula ſupra firmata, videlicet, quod per ſcripturam priuatam minimè probetur delictum, vt non procedat, quando ciuiliter agitur de crimine; tunc enim crimen ipſum per ſcripturam ipſam, quando eſt ſcripta ab ipſo delinquente, vel ipſo volente, rectè probatur; ſic infiniti relati per Farinacium, *d. q. 84. nu. 17.* addo Maſcardum, *concl. ſua* 460. *nu.* 20. 499. *num.* 7. & 902. *num.* 2 & 3. vbi inferendo ad crimen iniuriarum, dixit illud per ſcripturam, & inſtrumentum probari, quando ciuiliter agitur, ſecus ſi criminaliter.

16 Et licet ipſemet Farin. *d. q. num.* 18. de hac eadem limitatione titubare videatur, eamdem tamen ſequitur, quando ſcriptura ipſa facta fuit de voluntate, & conſenſu partium, prout & nos ſupponimus.

17 Coarctatur tertio, vt non procedat ſupradicta Regula principalis, quoad aliqualem præſumptionem, & adminiculum, vt poſt infinitos relatos docet in ſimili Cl. Farinac. *d. q. 84. nu. 35.* & hæc breuiter docuiſſe ſufficiat.

18 Videndi Cl. Farinac. *d. q. 84. per totam,* & Maſcardus *præcit. concl.* 460. & 500. vbi an, & quando, & in quibus caſibus crimen ipſum, ſeu delictum per publicum inſtrumentum probari poſſit, adeo doctè, & eleganter edocent, atque pertractant, vt vniuſcuiuſque alterius opera ſuperuacanea iudicetur, ad ipſos lectorẽ remitto; videndus quoque Illuſtr. Card. Tuſcus, *concl. ſua* 1082. *in littera C.* vbi pulchrè, *& concl. 174. in littera D.*

Exemplum ſcripturæ priuatæ an probet?

QVAESTIO XVI.

SVMMARIVM.

1 *Exemplum ſcripturæ priuatæ minimè probat, & num. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. & 11.*
12 *Amplia, vt nec exemp. publici inſtrumenti probet.*
13 *Amplia, vt nec etiam ſummus Pontifex efficere queat, vt tale exemplar probet, & illi credatur.*
14 *Declara.*
15 *Amplia, & ſi iuuans ſe tali exemplo eſſet perſona valde priuilegiata, vt puta Fiſcus.*
16 *Limitatur Concluſio contra illum, qui dedit exemplũ: nam contra eum plenè probat, & nu. 19.*
17 *Amplia.*
18 *Opinio Moderni pariſienſis.*
20 *Limitatur ſecundò quoad aliqualem præſumpt.*
21 *Contrarium Baldus.*
22 *Supradicta opinio retinetur, & nu. 23.*
24 *Sublimita, & nu. 25.*
26 *Limitatur tertiò, quando ſcriptura ipſa priuata fuiſſet regiſtrata in Actis per Notarium actorum, & exempl. ibi relictum, extractum eſſet de verbo ad verbum per modum regiſtri.*
27 *Ampliatur iſta limitatio, & nu. 28.*
29 *Sublimita, & nu. 30. 31. & 32.*
33 *Exempl. ſcripturæ priuatæ probat, quando aduerſarius, contra quem producitur exemplum, habet originale, quod nolit exhibere.*
34 *Sublimita.*
35 *Opinio Authoris.*
36 *Item probat, quando pars non opponeret.*
37 *Item quando exemplatio eſſet antiqua.*
38 *Sublimita, & nu. 39. & 40.*
41 *Item probat, quando ſcriptura ipſa originalis non poſſet haberi.*
42 *Item ſi exempl. ipſius ſcripturæ priuatæ fuerit ſæpius in iudicio productum.*
43 *Idem iuris, quando ſuper eodem fuiſſet iudicatum.*
44 *Item quando apparerent plura exempla.*
45 *Item accedentibus pluribus alijs coniecturis.*
46 *Exemplum publici inſtrumenti an probet? vide DD.*

remiſſiuè ſcripturam priuatam originalem exhibitam, regulariter minimè probare, ſupra loco ſuo ſatis abunde concluſimus. Nunc quid iuris, ſi ipſius producatur exemplum, dubitari contingit.

1 IN huiuſmodi autem difficultate concluſiuè procedendo firma Regulam pro negatiua; nec ſanè mirum: non plus enim exemplum, tranſumptum, ſiue copia (hi enim termini in iure noſtro confunduntur, vt rectè poſt alios animaduertit Maſcardus, *de probationibus concluſ.*

ſua

Digitized by Google

ſua 711. num. 1.) operari poſſunt.quam originale, *ad notata in cap.cum dilectę,*vbi Canoniſtę, *de confirmatione vtil.vel inutil. & in cap. finali, de fide inſtrumentorum,*ergo.

2 Adde exemplum cuiuslibet ſcripturæ,originali minimè exhibito:haud probare,nec fidem facere, vt inter ceteros pro Regula latiſſimè firmauit Cl. Maſcard. *d.concl. 711. in primis numeris*, vbi etiam de hoc varias,& ſubtiles quidem rationes deducit, quem conſulas.

3 Et in terminis quod exemplum ſcripturæ priuatę minime probet,docuit Modern. Pariſienſ *in ſuis conſuetudinibus Pariſienſ. tit.1.gl.1. §.8.in ver.Denonbrement.nu.33.*& ſequutus eſt poſt gloſ. *in c.Abbate, de ver.ſigu.* Pirtum Alfan. Maſcardum ac alios D. Carolus Iallon. *in ſua Racemat. Iuris Ciuil. 85. num. 1.*

4 Hinc infertur, quod copia alicuius partitæ, ſeu poſtæ,extracta a mercatore ex ſuo proprio libro rationum ſua manu conſcripto,non probat: quia eſt copia,ſiue tranſumptum,& mercatoris fides eſt approbata dumtaxat in ſcriptura originali ipſius libri.Sic eleganter animaduertit Cl. D. Sigiſmũdus Scaccia, *de iudic.Cauſ.ciuilium, ac Crimin.lib.2.c.11. num.593. cum ſeq.* vbi non ſolum ſubdit ita in iudicijs ſeruari,verum etiam traditionem quãdam Socini,in *Authentica, ſiquis in aliquo ſub nu.8.C.de edendo,*quæ in contrariũ adduci poſſet, acutiſſimè enodat,atque reſoluit;vide per eum.

5 Amplia pręmiſſam illationem ex ſententia eiuſdem Scacciæ, vt ſit vera, etiamſi eſſet copia pluriũ partitarum.

6 Amplia ſecundò,vt itidem locum habeat,etiãſi eſſet copia totius integri libri,quia adhuc non probaret,ex quo eſſet copia,in iure enim cautum non reperitur, quod copiæ ſumptæ a mercatoribus ex ſuis libris habeantur, & ſint ſcripturæ originales; ſic præciſè D.Scaccia *præcit.nu.594.*

7 Infero ſecundò, quod copia alicuius partitæ extractę a cancellario,ſeu alio officiali publico,non probat,eadem ratione,quia eſt copia,& in iure nõ reperitur cautum, quod copiæ iſtorum ſint originalia;id enim ſolummodo in notoriis conſtitutum eſt. Sic in terminis D.Scaccia,*d.c.11.num.595.* vbi ſubdit illationem iſtam ampliandam eſſe duob. illis modis,quibus prima extenſa fuit.

8 Infertur tertiò, quod ſi aliquis de commiſſione partium ſcripſerit apocham cum ſua, ac teſtiũ ſubſcriptione, *iuxta materiam l.ſcripturas,C.qui potior.* eaque apocha de earumdem partium conſenſu remanſerit apud ipſum ſcriptorem, iſque poſtea copiam eius dederit,illa copia non probabit, quia eſt copia.

9 Amplia primò iſtam illationem,vt ſit vera,etiãſi iſte,qui eã ſcripſit, eſſet Notarius;& ratio eſt, quia Notarius ipſe non ſcripſit eam vti Notarius, ſed vti priuata perſona.

10 Amplia ſecundò, vt ſit vera, etiamſi in ipſamet copia ſe ſubſcriberent iidem teſtes, quia adhuc nõ probaret;& ratio eſt, quia quamuis habeat eaſdem ſollemnitates, quæ ſunt in originali, tamen eſt copia, quæ retinet ſemper naturam cuiuſdam depoſitionis, ſeu atteſtationis teſtium factæ extraiudicialiter. Ita pulchre docet hæc omnia Cl Scaccia, *præcit.c.11.nu.596.cum duobus ſequentibus.*

11 Alias illationes deducit idem Scaccia, *ſub numeris ſequentibus.* vide per eum,ſat enim nobis eſt potiores retuliſſe.

12 Ampliatur autem ſupradicta principalis Cõcl. vt idem ius quoque exiſtat reſpectu publici inſtrumenti,exemplis enim inſtrumentorum fidem non adhiberi,originali minime exhibito, adeò notum eſt,quam quod notiſſimum, ad textum, *in l.1 ff.de fide inſtrum.& in l.procurator,C.de edendo, in l.ſi quæ, & in l.Pomponius,ff famil.hercisc.cum concordantibus,* Sequutus eſt hoc Axioma ex nouiſſimis Carolus Iallon.*racemationeſua Iuris Ciuilis,84.& d.* P.Auguſtinus,Morla, *in ſuo Emporio Iuris Ciuil.par.1.tit.de fide inſtrumentorum,q.1.per totam,& præcipuè ſub nu. 7.& 8.*

13 Ampliatur ſecundò principaliter,vt etiam Summus Pontifex efficere nequeat, vt tale exemplar probet,& ipſi credatur.Sic pręciſè docuit Roman. *Singulari ſuo 716* qui ait eſſe caſum ſingularem, *in c.1. de fide inſtrument.* ſequuti ſunt hoc idem plurimi alii,quos retulit,ac ſequutus eſt Cl.Maſcardus, *d.concl.711.num.14.*

14 Hoc tamen limitabis,ac intelliges procedere de poteſtate Summi Pontificis ordinaria,ſecus de abſoluta,vel etiam ordinaria,ſed ex cauſa. Sic pręciſè animaduerterunt addentes ad Roman. *in præc. notabili 716.*vbi ſubdunt,nil mirum,cum etiam valeat ſtatutum, vel conſuetudo, quòd priuatæ ſcripturę authoritatem tribuit,*ad c.cum dilectus,extra de re iudicata,*& docuit Alex.*in l.1.§.fin.& ibi Scribentes ceteri,ff.de verb.oblig.*& retulere DD:*in c.2.de probationibus,*Sequutus eſt hoc idẽ Cl.Maſcardus poſt alios *præcit.concl.15.& 16.*

15 Ampliatur tertiò, ſupradicta Regula principalis,videlicet, exemplum ſcripturæ priuatæ minimè probare,vt locum etiam habeat, etſi iuuans ſe tali exemplo, eſſet perſona valde priuilegiata, vt puta Fiſcus,vel Eccleſia; Sic præciſè D.Maſcard. *d.concl. num. 13.*

Ampliatur quarto, vt eo magis regula ſupradicta procedat,ſi produceretur exemplum exempli, & ſic copia copiæ: ſic præciſè poſt infinitos relatos d.Borgnin. Caualc.*lib.5.deciſ.ſua 34.num.10.*

16. Limitatur autem ſupradicta eadem Concl. varijs modis,& Primo, vt non procedat cõtra ipſum, qui dedit exemplum, nam contra eum plenè probat,dando enim exempla, videtur fateri contenta in ipſis eſſe vera;per textũ, *in l.in fraudem, §.neque, ff.de iure fiſci.* ſic in terminis ſcripturę priuatę poſt Aquenſem, ac Purpurat docuit præciſè Clar.Maſcard. *d.concl.711.nu.30.* & videndus eſt, *ſub nu.80.*

17 Amplia,vt id etiam locum habeat contra omnes tacitè approbantes illud exemplum. Sic in ſpecie ampliat poſt alios D.Maſcard. *d.concl.711. num.33.* & videndus,*ſub num.34.* vbi hanc tamen limitationem procedere intelligit, quando per cõfeſſionem ipſius exemplaris, vel aliter conſtaret quidem de veritate originalis,alias ſecus.

18 Nota tamen Modernum Pariſienſ. *in dictis conſuetu-*

ſuetudinibus ſuis tit.1.§ 8.gl.1.nu.36. hanc quidē fallentiam improbare, inquit enim, quod talis probatio non oritur ex exemplo producto ſeu ex confeſſione producentis, qui eo ipſo cenſetur confiteri omnia contenta in ſcriptura, quam producit, etiāſi eſſet merè priuata. Cogita.

19 De hac eadem limitatione videndus Carol. Iallōg in ſua Racemat. *Iuris Ciuilis,88.* per totam, vbi pulchrè.

20 Coarctatur ſecundò ſupradicta Regula principalis, quoad præſumptionem aliqualem, quoad ipſam enim inducendum vtique probat exemplū ipſius ſcripturę priuatæ, quemadmodum & ipſam dictam præſumptionem inducere, *ſup. hoc eodem lib. 4.4.nu.255.* latè firmauimus.

21 Obſeruandum tamen in contrarium obſtare videri doctrinam Bal, *in l.in bonaefidei, nu. 24. C.de rebus credit.* ſenſit enim is exemplum etiam publici inſtrumenti originali minimè exhibito, nullam fidem facere, nec etiam quoad præſumptionem, monetur: nā ſicut teſtis de auditu deponens nihil probat, *ad l.teſtium,& ibi gl.de Teſtibus,* ita nec iſtud exemplum.

22 A ſupradicta tamen limitatione firmata, haud recedendum iudico, neque officit, quod teſti de auditu nullam fidem faciat. Reſpondetur enim, dictam Regulam fallere, quoad dictam præſumptionem inducēdam pulcrè. Alex. poſt alios, *conſil. 77. nu 4. vol.* ſequuti ſunt plurimi Addentes ibi, *in littera N.* & nouiſſimè, C. Iallon. Racemat. ſua *I.Ciu.91.nu.4.*

23 Adde ex aliquorum ſententia præſumptionem promanantē ex depoſitione teſtis de auditu, adeò efficacem eſſe, vt etiam transferat onus probandi contrarium in ipſummet aduerſarium. Sic præciſè poſt Roman. Alex. ac alios, Menoch. *conſ.* ... *58 nu.3.* ſequuti ſunt plurimi alij relati per eundē Iallong. *d.nu.4.*

24 Sublimitatur tamen iſthæc limitatio, vt minimè procedat, ſiquis dumtaxat exemplum ipſiuſmet ſcripturæ priuatæ producere vellet, originali doloſè celato, tunc enim ex dicta productione exempli ſupradicta præſumptio minimè promanaret. Sic præciſè nonnulli relati per eundem Iallong. *d. Racemat. 91.nu.3.* qui (quod magis eſt) loquuntur etiā reſpectu publici inſtrumenti.

25 Sed de hac limitatione ſatis. Videndi Clar. Maſcard. *d.concl.711.nu.56. cum tribus ſeq.* & Iallon. *d. Racemat. 91. per totam,* vbi de exemplo inſtrumenti publici, an ſcilicet ipſum dictam præſumptionem inducat, latiſſimè diſceptatur, vide aliqua etiam penes Modernum Pariſ. *pract. tit.1.§.8. num.35.* & D. P. Gilken, *in Auth.Si quis in aliquo,num.20. C.de edendo.*

26 Limitatur tertiò principaliter ſupradicta Conclu. quando ſcriptura ipſa priuata fuiſſet regiſtrata in actis per Notarium actorum, & exemplum ibi relictum extractum eſſet de verbo ad verbum per modum regiſtri: nam tunc illud exemplum plenā faceret probationem. Sic præciſè in terminis ſcripturæ priuatæ in actis regiſtratæ, docuit Clar. Maſcardus, *d.concl.ſua 711.nu.70.* poſt nonnulos concordantes ibi relatos. Sequutus eſt in ſimili perilluſtr. Menoch. *conſ.ſuo 924 nu.31* & D.P.Gilken *in d. Auth. Si quis in aliquo, nu 19.C.de edendo.*

27 Ampliatur autem iſta limitatio, vt locū habeat, etiamſi poſtea ipſamet ſcriptura, quæ fuit ſemel in actis regiſtrata reperiatur poſtea maculata, vel abraſa in aliqua parte: nam nihilominus illud exemplum quod reperitur in actis, probat. Sic poſt Bart. Bald. Alex. ac alios, tradidit in ſimili D. Maſcard. *d.concl.711.nu.68.*

28 Ampliatur ſecundò, vt idem procedat, etiamſi ſcriptura ipſa originalis non fuerit regiſtrata, ſed data copia parti quæ nil oppoſuit, nam perdita dicta originali ſcriptura, cogetur pars copiam exhibere, quæ regiſtrata probabit. Sic poſt Caſtrenſ. Felin. ac alios, idem D. Maſc. *d.concl.711.nu 69.*

29 Sublimatur tamen ſupradicta principalis limitatio, quod tale exemplum regiſtratum probat, quando apud acta ſcriptura ipſa originalis producta fuit, aduerſario petente, vel citato, aliās nō probat. Sic poſt alios declarauit præciſè dictus D. Maſcardu, *pracit concl.nu.72.* vbi ſubdit, neceſſe quoque eſſe, quod dicta pars citata, contra dictam ſcripturam productam nil oppoſue it; & latiue ṗe eum; addo Cl. Menoch. *conſil.ſuo 924.nu.28.*

30 Sublimitatur ſecundò, procedere, dummodo iudex authorizauerit ipſam exemplationem, nec ſanè mirum generale eſt enim id in omni productione, quia non ſufficit facta coram ſolo Notario. Sic eleganter animaduertit poſt alios Maſcard. *d.concl.nu 73.*

31 Aliis etiam modis dictam limitationem ampliat, ac ſublimitat D. Maſcard. *præcit.concl.711.nu.71.74. & 75.* vide per eum.

Videndus quoque de materia huiuſce limitationis D. Carol. Iallong. *Racemat. ſuâ Iuris Ciuilis, 94. per totam,* vbi late, licet loquatur de exemplo inſtrumenti in actis relato.

32 Obſeruandum eſt tamen pro corollide huiuſcemet limitationis, quòd ad hoc vt ipſa locū habeat, integrum ipſius ſcripturæ priuatæ exemplum in actis producendum eſt: neque enim ſat erit, ſi forte finis, initiumque deſcribantur, ſed integra tota ſcriptura ad verbum deſcribenda eſt. Sic præciſè D. Maſcard. *d.concl.711.nu.71.*& Cl. Iallong. *d. Racemat. Iuris Ciuilis,94. nu.2.& 3.* vbi ſubdit, id eſſe in cauſa, quia tunc ipſius priuatæ ſcripturę tenor de actis minimè eſſet, ſed productio dumtaxat, & latius ṗ per eum.

33 Quarta principalis occurrit limitatio, & eſt, quādo aduerſarius, contra quem producitur exemplū, habet originale, quod nolit exhibere, tūc enim dictum exemplum, quia aduerſus eum maxima præſumptio viget, plenè probat; ſic in ſimili de inſtrumento publico coarctat poſt alios Cl. Maſcard. *d.concl.711.nu.77.* ac nouiſſimè, d.C. Iallōg. *Racemat. ſua Iuris Ciuilis,97.* vbi plures concordantes adducit. Addo D. P. Gilkenum, *in Authentica, Si quis in aliquo,nu.17.C.de edendo.*

34 Sublimitatur tamen prædictam limitationem minimè procedere, ſi ille, qui habet originale, opponat exemplum falſum eſſe, tunc etenim licet nolit produ-

producere originale, tamen illud exemplum non probat. Sic præciſè ſublimitat poſt alios D. Maſc. *d.concl.711. nu.78.* Sequutus eſt D. Carol. Iallong. *d. Racemat. ſua Iuris Ciuilis 97. nu.5.*

35 Hæc tamen tantorum patrum opinio mihi parum probatur: arbitror enim ego, exemplum illud maximè probare, ſi ille, qui habet originale, aſſerens exemplum illud falſitatem continere, requiſitus, originale ipſum edere nolit, vt de falſitate allegata conſtare poſſit; ſtat enim præſumptio pro producente, quod exemplum ipſum veritatem contineat, niſi de contrario doceatur. Cogita.

Latius de materia dictæ quartæ limitationis D. Iallong. *d. Racemat. 97.* vide per eum.

36 Coarctatur quinto principaliter, quando pars non opponeret, tunc enim ex exemplo in iudicio producto maxima orietur probatio, quandoquidem tacito ipſius non opponentis cõſenſu approbatum cenſeretur. Sic in ſimili de publico inſtrumento docuit Maſcard. *d. concluſ. 711. nu. 19.* ſequutus eſt Cl. Menoch. *conſil. ſuo 924. nu. 34.* & D. P. Gilken. *in d. Auth. Si quis in aliquo, C. de edendo, num. 18.* vbi ſubdit, hoc tum demum procedere, ſi pars aduerſa citata fuerit, & nil oppoſuerit.

Videndus tamen de hac eadem limitatione D. Carl. Iallon. *Racemat. ſua Iuris Ciuilis 95. per totam,* ibi enim poſt articulum ad partes optimis hinc inde rationibus propoſitis, diſcuſſum, tandem proponit, ac diſtinguit, vt per eum, quem conſulas, nõ enim ex ſcriptis ſcripta conficere, & aliena mihi vſurpare abſque lectoris vtilitate ſtatuti; adeas quoque Dom. Herculem Mareſcottum *Variarum Reſolutionum lib. 2. c. 81. num. 9. cum ſeq.* vbi latè.

37 Fallit ſexto principaliter, quando ipſamet exemplatio eſt antiqua, nam tunc probat, quamuis non appareat de commiſſione Iudicis, præſumitur enim facta commiſſione ipſius, & parte citata. Sic præciſè licet in terminis inſtrumenti, docuit poſt plures relatos D. Maſcard. *d. concluſ. 711. nu. 81. & 82.* ſequuti ſunt D. Carol. Iallong. *Racemat. ſua Iuris Ciuilis 93. in primis numeris,* Clariſſ. Menoch. *d. conſil. ſuo 924. numero 29. & 30.* vbi ſubdit, tempus triginta annorum in hac hypotheſi antiquum iudicari.

38 Sublimitatur tamen iſthæc limitatio, quando clarè appareret exemplum illud non fuiſſe factũ authoritate Iudicis, ac citata parte: nam ex hoc defectu tolleretur præſumptio illa antiquitatis, ac per conſequens nec plena, nec ſemiplena ex dicto exemplo orietur probatio. Sic præciſè poſt alios D. Maſcar. *d. concluſione 711. num. 83.*

39 Orietur tamen ex eo aliqua præſumptio Iudici arbitraria ex qualitate facti, vt poſt alios monet D. Iallong. *d. Racemat. 93. num. finali.*

40 Obſerua tamen, quod nihilominus ſemper opponi poterit de nullitate, & falſitate ipſius exẽpli, & peti, quod exhibeatur originale; ſic elegãter D. Maſcar. *d. concl. nu. 85.*

41 Limitatur ſeptimo ſupradicta Regula principalis non procedere, quando ſcriptura ipſa originalis non poteſt haberi, veluti ſi eius iactura facta ſit, vel penes ſit aliquem, qui cogi non poſſit ad eius exhibitionem, nam tunc ipſius exemplum ſumptũ à Notario bonæ famæ, & vocis, ſemiplenè ſaltem probat. Sic præciſè poſt plures relatos D. Maſcard. *d. concluſ. 711. nu. 87.*

42 Coarctatur octauo, ſi per partes exemplum ipſius ſcripturæ priuatæ fuerit ſæpius in iudicio productum, & approbatum, licet tacitè, quia tunc tale exemplum probat. Sic præciſè poſt Pariſium, ac plures alios, idem D. Maſcardus, *d. Concluſ. 711. num. 88.*

43 Idem iuris, quando ſuper eodem exemplo extitiſſet iudicatum, tunc enim ſemper ei fides præſtãda eſt. Sic præciſè poſt alios docuit eleganter idẽ D. Maſcard. *d. concluſ. 711. num. 89.* ſequutus eſt Cl. vir D. Menoch. *d. conſil. 924. numero 33.*

44 Fallit nono principaliter, quando ipſiuſmet ſcripturæ priuatæ apparent plura exempla, nam cum ſingula aliqualiter probent prout ſupra vidimus, dicendum eſt, quod ſimul iuncta ſemiplenam ſaltem probationem faciant; videndus in ſimili Do. Menoch. *d. conſil. 924. num. 32.*

45 Limitatur Decimo, quando exemplum ipſius ſcripturæ in archiuio reperitur, nam tunc illi ſtandum eſt; etiamſi ſcriptura ipſamet originalis minimè inueniatur, ſic præciſè poſt plures adductos, idem D. Mareſcottus *d. cap. 81. numero 15. cum ſequentibus*; vbi etiam qualiter iſta limitatio procedat, ac intelligatur, omnium elegantiſſimè diſceptatur eum omnino conſulas.

46 Coarctatur poſtremo, concurrentibus alijs adminiculis: nam tunc exemplo ipſius ſcripturæ plenè creditur. Sic eleganter animaduertit præfatus Cl. Dom. Menoc. *d. conſil. 924. num. 35.* & poſt infinitos propè relatos D. Mareſcotus, *d. cap. 81. num. 5. cum ſeq.* vbi pulchrè.

Et Hæc de materia exempli ſcripturæ priuatæ dixiſſe ſat ſit.

Latius de materia videas penes præfatum Mareſcottum, *d. ca. 81.* per totum vide per eum.

47 De exemplari autem inſtrumenti publici (cum de eo in præſentiarum diſſerere ad nos minimè pertineat, videndi Modern. Pariſ. *in dictis conſuetudinibus ſuis, tit. 1. §. 8. ſub num. 37. cum ſeqq.* Ciar. Maſcardus, *d. Concluſ. 711. per totam, & concl. ſua, 928.* Carol. Iallon. *in Racemationibus ſuis Iuris Ciuilis ſupra allegatis.* P. Auguſtin. Morla, *in ſuo emporio Iuris Ciuilis, parte 1. tit. de fide inſtrumentorum, quæſt. 1.* ac Scribentes omnes, *in Authentica Si quis in aliquo, C. de eden.* Adeundus quoque D. Sigiſmundus Scaccia, *de Iudic. Cauſarum ciuilium, & criminal. libro 2. cap. 11. numero 524. cum infinitis ſequentibus,* vbi omnium latiſſimè, & Couar. *pract. quæſtion. cap. 21. per totum,* perlegendum quoque Statutum noſtrum Patauinum, *ſub Rub. de Fide inſtrumentorum exemplatorum,* per totum.

Ex l. ſcripturas, C. qui potiores in pignoribus habeantur.

Diſcuſſuri materiam *l. ſcripturas, C. qui potiores,* ſequen-

ſequendo ordinem Gabriel. *tit. de probationibus, Concluſ ſua 9. 10. & 11.* tres dunitaxat ex ea Concluſiones eliciemus, quas ex veteri noſtro inſtituto mira quadam facilitate ad lectoris vtilitatem (pro viribus tamen) omnium elegantiſſimè enodabimus.

PRIMA CONCLVSIO.

SVMMARIVM.

1 *Priuata ſcriptura à partibus ſubſcripta, etiam abſque teſtibus vim publicæ obtinet quoad perſonalem actionem contra ipſum debitorem exercendam.*

2 *Amplia idem iuris eſſe, licet nec à partibus ſubſcripta, quando tamen debitor actione ipſa perſonali conuentus fateretur quidem, quæ in ea continentur, vera eſſe.*

3 *Amplia ſecundo, idem quoque iuris eſſe, ſi de reali actione inteutanda contra ipſummet debitorem tractetur.*

4 *Subamplia, vt hoc procedat etiam contra fiſcum.*

5 *Amplia tertiò regulam procedere, licet ſcriptura ipſa eſſet ſcripta manu vnius dumtaxat partis, & non ſubſcripta à teſtibus, ſi tamen illa approbetur per tres teſtes, qui dicant ſe vidiſſe cædulam prædictam ſcribi per partem.*

6 *Contra tenuerunt multi.*

7 *Diſtinctio Alex. in difficultate propoſita.*

8 *Improbatur à multis.*

9 *Authoris ſententia cum eius declarationibus remiſſiuè per Gabrielium.*

10 *Variæ limitationes ad ſupradictam Regulam, & num. 11. & 12.*

Concluſio prima deſumpta ex *d. l. ſcripturas.*

1 PRiuata ſcriptura à pattibus ſubſcripta, etiam abſque teſtibus, vim publicæ obtinet quo ad perſonalem actionē contra ipſum debitorem exercendam, ita tex. *in dicta l. ſcripturas, & in Authent. de inſtrumentorum cautela, & fide, §. ſed & ſi quis.*

2 Ampliatut Primò, idem iuris eſſe, licet nec a partibus ſit ſubſcripta, quando tamen debitor actione ipſa perſonali conuentus, fateretur quidem, quæ in ea continentur vera eſſe; Sic præciſè poſt alios Dominus Cęſar Barzius *deciſione ſua Bononienſi 21. nu. 1.*

3 Ampliatur Secundò, idem iuris pariter eſſe, ſi de reali quoque actione contra ipſum debitorem exercenda tractetur, in hoc enim etiam caſu, locū habet diſpoſitio *d. l. ſcripturas.* Sic poſt Cinum, & alios, Gabrielius, *de probationibus, Concluſione 9. numero 2.* ſequitur Petrus Auguſtinus Morla, in ſuo Empor. *lib. 1. tit. de fide inſtrumentor. q. 3. nu. 15.*

4 Subamplia, vt hoc procedat etiam contra Fiſcū, ſi bona ipſius debitoris propter delictum veniant publicanda, ita Gabriel. *d. loco, nu. 3.* & Morla *præcitato loco.*

5 Ampliatut tertiò, hanc eamdem regulam procedere, licet ſcriptura ipſa eſſet ſcripta manu vnius dumtaxat partis, & non ſubſcripta à teſtibus, tamen illa approbetur per tres teſtes, qui dicant ſe vidiſſe cedulam prædictam ſcribi per partem, ita Cynus, & Angelus, in l. comparationes, C. de fide inſtrumentorum, Felinus, & Imola, *in cap. 2. eodem tit.* Iaſon *in l. Admonendi, num. 44. verſiculo, Tu attende*, vbi dicit hanc eſſe magis veram, ac Communem opinionem, *ff. de iureiuran.* & plerumque alij.

6 Contrarium tamen, vt in hoc caſu nedum requiratur, quod teſtes dicant ſe vidiſſe apocham illam ſcribi, ſed etiam neceſſe ſit, vt comparationis litterarum intercedat adminiculum, tenet gloſſa *in Authent. de inſtrumentorum cautela, & fide, §. ſi quis igitur, in verſic. faciamus.* ſequitur Bartolus, & alii quamplurimi per Gabriel. relati, *dicta Concluſione 9. num. 4. 5. & 6.*

7 Pro Conciliatione, Alex. *conſil. ſuo 181. in ſecundo* ita diſtinguebat.

Aut incipitur à teſtium recognitione, & tunc ſola ſufficit recognitio; aut à comparatione, & tunc vtrumque requiritur.

8 Sed contrarium tenent Socin. Abb. & nonnulli alii, relati per Gabriel. *dicto loco, nu. 6. verſic. contrarium.*

9 In hac difficultate ab hac poſtrema ſententia minimè recedendum iudico, quam tamen tribus modis declara, prout per Gabriel. *dicta concluſione 9. ſub numero 7. 8. & 9.* ad quem breuitatis cauſa lectorem remitto.

Limitatur autem principalis iſta Concluſio.

10 Et Primò, vt ſufficiat cedulam ſubſcriptam eſſe manu vnius partis tantū, videlicet, creditoris, dummodo tamen ſnbſcriptionem habeat trium teſtiū, Sic præciſè poſt Ananiam, Crauett. & alios, Gabriel. *d. q. num. 10.*

11 Coarctatur Secundò, nam ſubſcriptio ſoliuſmet debitoris, ſufficit, quando agitur de contractu, ex quo ipſe tantum obligetur, ſi modò tres teſtes ſe ſubſcripſerint. Sic præciſè poſt purpuratum, & alios, idem Gabriel. *citata Concluſione 9. num. 11.*

12 Amplia præterea, ſublimita, & declara, vt per eumdem Gabriel. *d. Concl. 9. a num. 12. vſque in finem,* ad quem ne ex ſcriptis ſcripta cōficiam, ſtudioſum beneuolum remitto.

Secunda Concluſio ex *d. l. ſcripturas.*

SVMMARIVM.

1 *Scriptura priuata à partibus non ſubſcripta, ac trino teſte bonæ opinionis, ac famæ, non munita, non operatur quo ad hypothecam in præiudicium poſteriorum*

Digitized by Google

rum creditorum hypothecam ipſam habentium ex publico inſtrumento.
2 *Ratio.*
3 *Ampliatur iſta Concluſio, vt procedat, etiamſi præcederet mandatum per inſtrumentum publicum ad obligandum, nam ideo minus obligatio ſequens per priuatam ſcripturam non præiudicat in hypotheca habenti publicum inſtrumentum poſterius, & ratio ibidem ex Tiraquello.*
4 *Concluſio ſupra poſita, non ſolum locum habet in creditore publicum inſtrumentum habente, ſed etiam in emptore.*
5 *Ratio.*
6 *Contrarium multi.*
7 *Prior retinetur.*
8 *Item habet locum in habente titulum lucratiuum, vt puta, donationis.*
9 *Et in ſumma contra omnes habentes cauſam a debitore, & in omni caſu, in quo eadem vigeat ratio.*
10 *Ampliatur multis alijs modis, de quibus remiſſiuè per Gabriel.*
11 *Creditor priuatam habens ſcripturam, creditori poſteriori publicum etiam habenti inſtrumentum quo ad hypothecam præferretur, ſi duo teſtes bonæ opinionis, ac famæ, de veritate contentorum in ipſa ſcriptura priuata quo ad ſubſtantiam obligationis, aperte depoſuerint.*
12 *Ampliatur hoc procedere, etiam ſi alio modo, quam per teſtes de veritate ipſiuſmet ſcripturæ priuatæ conſtare poſſet.*
13 *Ratio.*
14 *Varia afferuntur exempla, quibus de ipſius priuatæ ſcripturæ veritate alio modo, quam per teſtes conſtare poteſt, & nu. 15. & 16.*
17 *Priuatam habens ſcripturam anteriorem, an præferatur poſteriori creditori publicum inſtrumentũ habenti poſtea celebratum, ſi tamen ſuſpicio fraudis in caſu dictæ l. ſcripturas ceſſet, etſi in ea non ſint apposita requiſita eiuſdem legis? Dubitatur.*
18 *Author concludit pro affirmatiua.*
19 *Fundamentum eius, & num. 20.*
21 *Reſoluit contraria, quæ obijci poſſent. & num. 22. 23. 24. & 25.*
26 *Scriptura priuata operatur etiam in præiudicium poſterioris creditoris publicum pro ſe habentis inſtrumentum, quando duo teſtes eſſent in ea ſubſcripti, & alia adminicula maioris ponderis, & authoritatis, quam ſit tertius ille teſtis, intercederent.*
27 *Item, ſi confeſſio ipſius debitoris probatur emiſſa, trib. tantum teſtibus præſentibus, licet non in ſcriptis.*
28 *Item, ſi ipſa ſcriptura priuata ex forma ſtatuti vim publici haberet documenti.*
29 *Quam ſententiam author ſequitur, et confirmat, & nu. 30. 31. & 32. vſque ad 37. incluſiuè.*
38 *Eamdem quoque ſequitur Cl. Decianus.*
39 *Contrarium tenuit poſt Ripam Tyraquell.*
40 *Fundamentum eius.*
41 *Prior vti verior retinetur.*
42 *Soluitur ratio Tyraquelli, & nu. 43.*

Sequitur ſecunda Concluſio deſumpta ex *d. l. ſcripturas, C. qui potior.* & talis eſt.

1 Scriptura a partibus non ſubſcripta, ac trino teſte bonæ opin. ac famæ non munita, non operatur quo ad hypothecam in præiudicium poſteriorum creditorum hypothecam ipſam habentium ex publico inſtrumento, tex. eſt Clariſsimus *in d. l. ſcripturas, C. qui potior.* ſequitur poſt infinitos relatos Gabriel. *de probationibus Concluſ.* 10. *num.* 1. Tiraquel. *de retractu conuent.* §. 1. *gl.* 7. *nu.* 43. & plurimi alii.

2 Ratio autem ſecundum Gabriel. *citato loco, num.* 2. eſt ſatis euidens; quoniam ſcriptura ipſa priuata, eſt valde ſuſpecta de antidatione, id eſt quod debitor præponat poſteriorem creditorem anteriori, ac proinde quo ad hypothecam præiudicium minimè infert ipſi poſteriori creditori. Sequutus eſt ſupradicta omnia Ill. D. Card. Mantica de Tacitis *lib.* 11. *tit.* 24. *nu.* 1. & 2. vbi pulchrè.

3 Ampliatur Primò iſta Concluſio, vt procedat, etiamſi præcederet mandatum per inſtrumentum publicum ad obligandum; nam ideo minus obligatio ſequens per priuatam ſcripturam non præiudicat in hypotheca habenti publicum inſtrumentum poſterius, ſic præcisè poſt Ancharanum, Felin. Ripam, & alios, Gabriel. *d. Concluſ.* 10. *nu.* 3. & Tiraquellus *d. nu.* 43. vbi quoque rationem adducit, dicens; (Neque enim tollitur ob id ſuſpicio illa fraudis de prælato die.) Sequutus è quoque Cl. D. Stephanus Gratianus, diſceptatione ſua 28. *nu.* 29. vbi pulchre diſcurrit, & Ill. Mantica *d. tit.* 24. *num.* 3. Cogita.

4 Ampliatur Secundo, vt idem ſit, nedum quando ſcriptura priuata anterior adduceretur contra creditorem habentem publicum inſtrumentum; ſed etiam contra emptorem, qui publici pariter inſtrumenti munimine ſit tutus; ſic poſt relatos Gabr. *d. Concluſ.* 20. *num.* 4. Tiraquell. *d.* §. 1. *gloſ.* 7. *nu.* 44. Bertazol. *conſil. ſuo criminali,* 295. *num.* 9. *in* 2. & nouiſsimè P. Auguſtinus Mala, *in prima parte ſui empor. tit. de fide inſtrument. q.* 3. *nu.* 15. *verſic. quæ quidem Concluſio.*

5 Nec ſanè mirum alicui de hoc videri debet, ſi enim creditor prætendens hypothecam anteriorẽ, virtute priuatæ ſcripturæ non præfertur poſteriori habenti publicum inſtrumentum, *d. l. ſcripturas,* à fortiori multo minus præferri debet emptori, quẽ meliori, ac potiori munitum eſſe iure neminem præterit.

6 Contrarium tamen tenuerunt Bal. Soc. & alii, relati per Gabr. *d. q.* 10. *num.* 4. *in fine.*

7 Sed a priori non eſt recedendum, quam hodie veriorem eſſe, æquiorem, tutiorem, & in praxi receptiorem teſtatur bene eruditus vir Dom. Carroc, *in ſuo tract, de excuſſ. bonor. q.* 65. *par.* 2. *num.* 11. & Cl. vir D. Petr. de Cabal. *conſil. ſuo* 121. *num.* 3. Addo D. Alex. Trentacinquium *Variarum Reſolut. libro* 2. *titu. de Fide inſtrumentorum, reſolutione* 12. *numero* 20.

Et D. Vincencius de Franchis *deciſ. ſua 95. nu. 4.* quem retulit, ac ſequutus eſt Cl. D. Marta *in Tit. 1. quæſt. 2. nu. 14. ff. ſol. matrim.* His adiungas Ill. D. C. Manticam *dicto tit. 24. num. 14. vſque in finem*, vbi pluribus rationibus comprobat, cum omninò conſulas,

8 Ampliatur tertiò, idem iuris eſſe, etſi priuatam habens ſcripturam, contenderet ſuper hypotheca cum habente titulum lucratiuum, vt puta, donationis; Sic poſt Caſtrenſ. Gabriel *d. Concluſ. 10. num. 5.* Tiraquel. *d. numero 44.* & Mala, *præcitato numero 25.* adde Do. Borginum Caualcan. *lib. 2. deciſ. ſua 27. num. 17.* vbi infinitos propè concordantes deducit.

9 Et in ſumma, amplia hanc eamdem Concluſionem procedere in omni caſu, in quo eadem vigeat ratio, & per conſequens conclude diſpoſitionem *d. l. ſcripturas*, locum ſibi vendicare quo ad omnes habentes cauſam à debitore, ita Gabr. *iam citata Concluſ. 10. num. 6.* & Tiraq. *num. 45. & 46.* Addo Magon. *Dec. ſua Florent. 122. num. 9. verſic. quia d. l. ſcripturas.*

10 Amplia quoque alijs modis, vt per Gabr. *num. 7. & 8.* vide per eum.

Limitatur autem hæc eadem regula pluribus modis.

11 Et Primò, ſi duo teſtes bonæ opinionis, ac famæ, de veritate contentorum in ipſa ſcriptura priuata quo ad ſubſtantiam obligationis apertè deponerent, tunc enim creditor priuatam habens ſcripturam, creditori poſteriori publicum etiam habenti inſtrumentum quo ad hypothecã abſque alio præponeretur, ſic poſt infinitos relatos Gabriel. *d. Concluſ. 10. num. 9.* Et ratio eſt; quia hypotheca, cum non requirat de neceſsitate ſcripturam, ſed ſolo conſenſu contrahatur, teſtibus proinde plenè probari poteſt, *l. 1. ff. de pignor. act. & l. contrahitur, de pign.* cum concordantib. deductis per Petr. de Caball. *conſ. ſuo 121. nu. 2.* Addo Ioannem Gulielmum Guidobonum, *aduocatione ſua 29. num. 12.*

12 Ampliatur iſta limitatio, vt procedat, etiam ſi alio modo, quam per teſtes de veritate ipſiuſmet priuatæ ſcripturæ conſtare poſſet, adhuc enim diſpoſitio *d. l. ſcripturas in ſecundo reſponſo*, in præiudicium tertii effectum ſuum ſortiretur.

13 Nec ſanè mirum, paria enim ſunt, vel probationem ſcripturę fieri per teſtes ſubſcriptos, vel aliundè, dummodo conſtet de ipſius voluntate. Sic expreſsè Bald. *in d. l. ſcripturas, nu. 15. ver. tu dic plenius.* Sequitur perpulchre poſt plures relatos, ſed longe latius eruditiſſ. Vincentius de Franchis, *deciſ. ſua 95. num. 6. 7. & 8.* vbi ſubdit, ita quoque de anno D. 1568. in Regio Collaterali Conſilio fuiſſe deciſum. Addas D. Alex. Trentacinquium, *d. reſolutione 12. num. 21.* vbi pulchrè. & D. Herculem Mareſcotum *Variarum Reſolut. lib. 1. cap. 29. num. 12.* His adiungas Illuſtriſs. Dom. Cardin. Manticam *d. tit. 24. num. 4.*

Varia autem à Scribentibus paſsim afferuntur exempla, quibus de ipſius ſcripturæ priuatæ veritate alio modo, quam per teſtes conſtare poteſt.

14 Primum quidem eſt, ſi ipſe debitor confeſſus eſſet in iudicio antea hypothecaſſe, prout in ſcriptura priuata continetur, quàm per publicum poſtea obligaretur inſtrumentum, ſic præcisè poſt Baldum, & Angelum Gabr. *d. concl. 10. num. 10.* Addo Petr. de Caball. *conſ. ſuo 121. num. 6.*

15 Alterum eſt, ſi publicum habens pro ſe inſtrumentum, fateretur quidem priuatam illam ſcripturam anteriorem confectam fuiſſe a parte tempore illo, cuius ipſa ſcriptura meminit, & de hoc dubium nemini videri poteſt, ita pulchrè aduertit Caccialup *in d. l. admonendi, num. 64.* ſequi quoque videtur Burſat. *conſ. ſuo 103. num. 3.* & Ludouicus Marſius in ſecunda quæſtio. de ſecundo creditore offerente in ſetta poſt eius *conſilio pag. mihi 542. numero 49.* His addas Dom. Guttierez. practicarum concluſionum, *lib. 1. quæſt. 125. numero 5.* vbi pulchrè,

16 Aliud tertiò loco eſt, quoties ipſa priuata ſcriptura ante confectionem publici iſtrumenti fuiſſet lecta, recognita, & intellecta per illos tres teſtes, qui in ea ſunt deſcripti, licet non ſubſcripti, in hoc enim caſu priuata illa ſcriptura pręponeretur quo ad hypothecham publico documento; ſic poſt Bal. & Ioannem Bapt. de Sancto Seuerino, Couar. *pract. q. c. 22. num. 5. verſic. poteris tamen.* Gabriel. *d. concluſ. 10. numero 11.* & Caccialup. *in dicta l. admonendi, num. 65.*

Addo D. Menoch. *conſil. ſuo 787. nu. 12. & 13.* Guttierez *pract. quæſt. lib. 5. quæſt. 111. num. 6.* Adiungas pariter ill. D. Manticam *d. tit. 24. nu. 6.* vbi ſubdit, ita in Rota reſcriptum teſte Caputaquenſ. *deciſ. 111. lib. 3.* Sed ex ſupradictis pulchra hic elicitur dubitatio, & eſt.

17 An in caſu *d. l. ſcripturas*, priuatam habens apocham anteriorem, præferatur poſteriori creditori publicum inſtrumentum habenti poſtea celebratum, ſi tamen ſuſpicio illa fraudis de antidatione ceſſet, etſi in ea non ſint appoſita requiſita *d. l. ſcripturas.*

18 In huiuſmodi difficultate ſentio ego, & intrepidè teneo affirmatiuam opinionem proculdubio veriorem eſſe. Eam enim ſequi quoque videtur Vincentius de Franchis, *d. deciſione ſua 9. num. 7.* Magonius *deciſ. ſua Florentina 122. num. 11. & 12.* & omnium pulcherrimè Hieronymus Papponius *conſil. ſuo 48. num. 25. cum ſequentibus.* Addo Menochium *conſil. ſuo 787. num. 6. & 7.* & Cl. Petrum de Caball. *conſil. ſuo 121. ferè per totum.* Adeundus quoque Dominus Guttierez *dicta quæſt. 111. num. 7.* & eruditiſsimus Scaccia, *lib. 2. de Iudic. cauſ. ciuil. cap. 11. num. 1128.* vbi pulchrè, His adde Clar. D. Farinac. *in ſuis deciſionibus Rotæ Romanæ nouiſſimis, deciſ. 100. per totam, & deciſ. 102.* vbi docet ad huiuſmodi probationem admitti adminicula, ac coniecturas, & latius vt per eum, qui etiam nonnullas ibi ſubnectit. aduertẽdum quoque Cl. Mareſcotus *dict. cap. 79. num. 13. cum ſeq.* vbi late, & D. Stephanum Gratianum, *diſceptatione ſua 391. nu. 7. & 8.* vbi ſubdit etiam ſic fuiſſe deciſum per Rotam Romanam coram Cardin. Seraphino 25. Maij anno Domini 1509.

19 Moueor vulgatiſsima illa iuris Regula, quòd

ceſſante

cesſante fraudis ſuſpicione, debet quoque ceſſare diſpoſitio illius legis, quæ ſuper tali pręſumptione fundata eſt, ad tradita per Bal. *in l. ſi certis annis, C. de pactis, in l. ſi qui adulterij, C. de adulterijs, & in c. cum ceſſante, de appellat.*

20 Vnde cum in caſu noſtro clarè de veritate ipſius priuatæ ſcripturæ conſtare, omniſq. fraudis ſuſpitionem remotam eſſe ſupponatur, ceſſare quoque debere diſpoſitionem *d. l. ſcripturas*, quæ in iam dicta ſuſpitione fraudis ſe fundat, & per conſequens priorem creditorem præferendum eſſe poſteriori, *ad l. aſſiduis, C. qui potior. cum concordantibus*, apertè conſequitur.

21 Non officit ſi diceretur, quod modus conficiendi ſcripturam priuatam traditus per Imperatorẽ *in d. l. ſcripturas*, ſit de forma ipſius legis, & per conſequens, quod caſſante etiam ratione legis, non debeat ipſius forma ceſſare, ad tradita per Bart. & alios, *in l. cum hi, §. ea autem, ff. de tranſactionibus*, & Tiraq. *in ſuo tractatu Ceſſante cauſa lim. 37.*

22 Reſpondetur enim cum Papponio, *d. conſil. 48. nu.* 27 nullo modo verum eſſe, quod modus conficiendi ipſam ſcripturam traditus per *d. l. ſcripturas*, verè inducat formam.

23 Et ratio eſt: quia in ipſa lege, poſt illum traditũ, non ſubiicitur Clauſula ipſius actus annullatiua, in caſu, quo aliter fieret, prout expreſsè requiri tradidere Bal & Imola, & Communiter Doctores, *in l. 1. ff. de liberis, & poſthumis.*

24 Aliter etiam fuit reſponſum, ad ibi dicta, ne bis idem repetamus, lectorem remitto.

25 Duobus aliis modis ampliatur iſta. Prima principalis limitatio, & declaratur per Gabriellium *d. concl. 10. nu. 12. 13. & 14.* vide per eum.

26 Limitatur ſecundò loco principaliter iam dicta Concluſio, quando duo teſtes tantum eſſent ſubſcripti, & adminicula alia maioris ponderis, & authoritatis, quàm ſit tertius ille teſtis, intercederẽt, tunc enim ſcriptura illa priuata operaretur etiam in præiudicium illius, qui publicum haberet inſtrumentum poſterius, ſic Gabriel. *d. concl. 10. nu. 15.* & poſt Fulgoſium, *conſil. ſuo 132.* Tiraquell. *d. gl. 7. nu. 59.* His addas illuſt. D. Manticam *d. tit. 24. nu. 8.* vbi pulchrè.

27 Coarctatur tertiò, etiamſi confeſsio ipſius debitoris probaretur emiſſa tribus tantum teſtib. præſentibus, licet non in ſcriptis, ita Fulg. *præcit. conſil,* & Gabriel. *d. concl. 10. nu. 17.*

28 Limitatur quartò, ſi ipſa priuata ſcriptura ex forma ſtatuti vim publici obtineret documenti, tunc enim præualeret habenti publicum inſtrumentum poſterius, ſic præciſè poſt Socin. *conſil. ſuo 240. in 2.* Bal. & alios, Gabriel. *d. concl. 10. nu. 18.*

29 Quæ ſententia mihi quoque ſummoperè probatur, eamque pluribus modis confirmo, & Primò ſic.

30 Vbicumque ſcriptura priuata minus ſollemnis, id eſt, quæ non habeat ſollemnitates *d. l. ſcripturas*, habetur per ſtatutum, vel conſuetudinem, vt publica ſcriptura, tunc ſemper venit, & comprehenditur in quacumque lege, vel ſtatuto, loquente de publica ſcriptura, ſic notatur *in c. cum dilectus, de fide inſtrum.* ita Abbas in Rubrica *eod. tit.* Socin *conſil. 63. colum. fin. volum. 1.*

31 Sed ſic eſt, quod duabus publicis, ſcripturis exhibitis, illa ſemper præualet, quæ prior eſt in tempore, *vt Regula, Qui prior, cum materia, de regulis iuris, in ſexto*, ergo.

Scriptura priuata ex forma ſtatuti, vel ex conſuetudine pro publica habita, creditori, poſterius inſtrumentum habenti, abſque dubio præferretur, & ſic valida limitatio.

32 Secundò, & fortius ſic arguo, & conſidero, quod ſicut *d. l. ſcripturas*, vult, quod vbi ſcriptura priuata eſt trino teſte notata, habeat vim publici inſtrumẽti, & ſic quod vti publicum inſtrumentum prius in tempore præferatur alij poſteriori, ita & quando ſtatutum, vel conſuetudo vult, quòd ipſa priuata ſcriptura cum minori ſollemnitate, quam ea, quæ *in d. l. ſcripturas*, exigitur, habeat vim publici inſtrumenti, debeat & in hoc caſu eumdem effectũ producere: iſta enim minor ſollemnitas ſubrogata eſt in locum eius, quæ a lege requiritur.

33 Sicut dicimus de præſcriptione, quæ licet a lege requirat tempus triginta, vel quadraginta annorum, ſi ſtatutũ minuat illud tempus, & velit quòd præſcribatur, puta: ſpacio decennij iſtud tempus diminutum a ſtatuto ſubrogatur in locum temporis requiſiti a iure communi, & eo ſdem parit effectus, ita Bald. *in l. ſuperuacuam, C. de tempor. in integ. reſtit. & in l. in contractib. C. de non num. pecun. in ſecundo not. b.*

34 Tertio ſuffragatur, nam *in d. l. ſcripturas, §. finali*, ponitur pro conſtanti Regula, quod priuata ſcriptura non præferatur, etiam ratione temporis, publico inſtrumento.

Ab hac autem Regula excipitur vnus caſus, quãdo videlicet ſcriptura ipſa ſit vallata ſubſcriptione trium teſtium, tunc enim vult Iuſtinianus huiuſcemodi ſcripturam quaſi publicè confectam, præferri deberẽ: ergo iſta limitatio debet extendi ad omnem ſimilem caſum, in quo ſcriptura ipſa priuata
35 habetur quaſi publicè confecta. Limitatio namq; in aliquibus caſibus facta, extẽditur etiam ad alios caſus ſimiles, vt ex illo textu colligit Abb. *in c. cum dilecta, de confirmatione vtili, vel inutili*, & Bald. per illum tex. *in c. poſt tranſlationem, verſic. quamquam. de renunciat.*

36 Quod procedit, etiamſi talis limitatio facta fuiſſet per taxatiuam, tantum, vt dicit *ibi* Abb. & Dec. *in d. c. cum dilecta*, & Ang. *in l. ſi hominem, §. in delictis, ff. de ædil. edicto.* Addo Dec. *conſil. ſuo 699. nu. 8.* ergò & in caſu noſtro.

37 Cum conſuetudo velit ſcripturam haberi pro publico inſtrumento, hic caſus ſimilis eſt limitationi, de qua *in d. l. ſcripturas,* quo ad effectum, quia vtroque caſu ſcriptura ipſa priuata habetur pro inſtrumento publicè confecto. ergo idem ius, per prædicta.

38 Hanc eamdem ſententiam omnium pulcherrimè, & latiſsimè defendit Clar. vir D. Decian. *conſil. ſuo 1. nu. 143. cum infinitis ſeq. in 1.*

39 Obſeruandum eſt tamen, non defuiſſe qui contrarium verius eſſet ſunt opinati. Inter ceteros au-

tem eſt Tiraq. poſt Ripam, *in l. priuilegia, de priuilegiis credito ~um, de retractu conuention gl. 7. nu 57. ver-*
40 *... nec m...* nquit enim ipſe huiuſmodi ſtatutum eſſe intelligendum, vt ſcilicet habeat talis ſcri tura vim pu lici inſtrumẽti aduerſus debitorem, qui eam confecit, non etiam aduerſus tertium, & hoc ex ſententia Baldi *in l. vltima, C. ſi ad cerſ. creditor. & in l. 1. . communia de legat.* vbi docuit ſtatutum volens inſtrumenta guarentigiata exequutioni demandari, habere locum tantum contra debitorẽ, non contra tertium.

41 Sed a priori ſententia vti veriori, minimè recedendum arbitror. Nec officit fundamentum ex aduerſo deductum ex ſententia Baldi.

42 Reſpondetur enim cũ Soc. *d. conſ.* 240. & Decian. *d. conſil* 11. *nu.* 1. 5 quod dictum Baldi procedit in actione perſonali, quæ non poteſt exerceri niſi contra debitorem, vel eius hæredes, & non contra tertium, ideo nil mirum, ſi non extenditur contra tertium, contra quem agitur hypothecaria.

43 Sed vbi in ſcriptura priuata quæ habet vim publicæ ex forma ſtatuti, extat hypotheca, vt in caſu noſtro, tunc non procedit dictum Baldi, & latius vt per eumdem Decianum, qui vlterius quæcũque obijci poſſunt, acutiſſimè reſoluit. Hanc eamdem ſententiam vti ueriorem amplexus eſt quoque Ill. D. C. Mantica *l. tit. 24. num. 7.*

44 Sed quid iuris ſit ſciſcitaberis, ſi fortes conuenerint, & priuata ipſa ſcriptura vim habeat publici inſtrumenti: an per hoc præferetur inſtrumento publico poſteriori? Ill. Mantica *d. tit. 14. nu. 6* in fine concludit pro negatiua conſiderat enim, quod tale pactum vim habebit tantummodò in præiudiciũ ipſorum partium ſcribentium, non autem quoad præiudicium alterius, ibique nonnullos concordãtes deducit.

Subſequitur vltimo loco tertia concluſio deſumpta ex *d. l. ſcripturas, C. qui potiores.*

SVMMARIVM.

3 *Habens priuatam ſcripturam trino teſte bonæ opinionis, ac famæ, munitam, præfertur habenti publicum inſtrumentum poſterius quo ad pignus, & hypothecam. Ratio num. 3.*
2 *Hypotheca etiam per chirographum poteſt conſtitui, dummodo conſtet de mente contrahentiũ ipſam conſtituere volentium.*
4 *Ad hoc vt concluſio ſupra firmata num. 1. locum habeat, multa requiruntur.*
5 *Primo, quod a tribus teſtibus ſcriptura ipſa priuata ad minus ſit ſubſcripta.*
6 *Amplia, vt dictus numerus requiratur etiam de iure Canonico.*
7 *Amplia, ut non ſufficiat, ſi ſint duo, & vnus eorum Notarius.*
Ratio ibidem.
8 *Item, vt nec ſcribens inter ipſoſmet teſtes debeat connumerari,*
9 *Prout nec etiam mediator, licet nec pretium, aut mercedem aliquam receperit.*
10 *Amplia, vt id procedat, non ſolum quando ageretur contra tertium verum etiam contra principalem debitorem.*
11 *Requiritur ſecundo, quod illi tres teſtes ſint bonæ, ac probatæ opinionis.*
12 *Et iſta qualitas proculdubio erit articulanda, & probanda.*
13 *Ratio.*
14 *Angeli.* } *dicta afferuntur.*
15 *Cæpollæ, &* }
16 *Pariſij.* }
17 *Exigitur tertiò, quod ipſi tres teſtes partes agnoſcant & notitiam ipſarum habeant. & nu. 18*
19 *Item quòd illi ſcripturæ ſe ſubſcribant, vel ſaltem ſuis ſigillis eam obſignent.*
20 *Signum habet vim ſubſcriptionis.*
21 *Requiritur quartò, quòd teſtes ipſi ſint maſculi, & non feminæ.*
22 *Contrarium multi.*
23 *Prior tamen vti verior, ac Communior, retinetur.*
24 *Exigitur quinto, quod vltra ipſorum teſtium interuentum, ambarum quoque partium intercedat ſubſcriptio.*
25 *Contrarium quamplurimi, & num. 26.*
27 *Eorum fundamentum.*
28 *Ampliatur, vt quando debitor ſcripturam illam priuatam manu ſua propria ſcripſerit, idque in ipſa ſcriptura aſſeruerit, alia ipſius poſtea ſubſcriptio non requiratur, & num. 29.*
30 *Ratio.*
31 *Et ita de conſuetudine obſeruari teſtatur Caccialupus.*
32 *Text. in d. l. ſcripturas enucleatur.*
33 *Subampliant, idem iuris quoque eſſe, quando ſigillum illius, cuius manu tota ſcriptura reperitur ſcripta, eſſet appoſitum; alia enim ipſius ſubſcriptione minimè eſſet opus.*
34 *Ratio.*
35 *Declara.*
36 *Diſtinctio communis ſcribentium in huiuſmodi difficultate deducitur, & nu. 37.*
38 *Quod plures tangit ab omnibus debet approbari.*
39 *Superflua, & eluſoria ex Crauet. videtur ſubſcriptio illius partis, de cuius fauore tantum agitur.*
40 *P. Bimius* conſ. ſuo 172. nu. 1. in 2. *improbatur.*
41 *Alia diſtinctio Ripæ in iam dicta difficultate deducitur, & nu. 42. 43. & 44.*
45 *Oddus* conſil. ſuo 100. *nu. 79. refellitur.*
46 *Communis illa diſtinctio, de qua ſup. nu. 34. approbatur ab authore.*
47 *Requiritur ſextò, quod dicta priuata ſcriptura cõtineat diem, menſem, annum, & locum, in quo facta eſt.*
48 *Item, quod teſtes in recognoſcendo dicant ſe ſubſcriptiones ſuas recognoſcere, quia manu ſua fuerunt ſcriptæ.*
49 *Item, quod fuerunt præſentes, quãdo ipſamet ſcriptura per partes fuit ſcripta, & ſubſcripta, & quod de ea reminiſcũtur, & alia multa, de quib. ibi, & n. 50. & 51.*
52 *Requiritur octauo, quod ipſimet teſtes deponant ſe vidiſſe partes ipſas ſcribere, adeo quod non ſufficiat, ſi depoſuerint, ſe habere characterem ipſarum partium familiarem, ac cognitum.*

Digitized by Google

53 *Si aliquis ex illis tribus teſtibus in priuata ſcriptura ſubſcriptis, in fata conceſſerit, ceteriq; duo ipſam ſcripturam dumtaxat recognouerint, an id ſufficiat quoad probandum debitum, & hypothecam in præiudicium tertij, in materia* d.l.ſcripturas? *dubitatur.*

54 *Negatiuam multi tenuerunt.*

55 *Fundamenta pro hac opinione, & num. 56. 57. 58. 59. 60. & 61.*

62 *Affirmatiuam quamplurimi ſequuti ſunt.*

63 *Media, quibus hæc opinio ſuſtinetur, & nu. 64. 65. 66. 67. 68. 69. & 70. vſque ad 78. incluſiue.*

79 *Et hanc vti veriorem, & Communiorem ſequitur author. & nu. 93*

80 *Reſpondetur ad fundamenta contrariæ partis, & num. 81. & 82. vſque ad 92. incluſiue.*

94 *Multa notatu digna deducit author, & nu. 95. 96. & 97. cum ſeqq. vſque ad 112.*

113 *Quæritur ſi tres omnes teſtes ſubſcripti in ſcriptura priuata, ante eorum recognitionem in ſata conceſſerint, an ipſamet ſcriptura probet?*

114 *Diſtingue duos caſus, de quibus & num. 115. 116. 117. & 118.*

119 *Alia difficultas; quid ſi ipſamet ſcriptura habeat ſubſcriptionem dũtaxat teſtium, & non partium, an probet, ſi fiat ſola teſtium recognitio.*

120 *Vide Trentacinquium remiſſiue.*

121 *De materia* d.l.ſcripturas, *vide plures DD. relatos ibi, remiſſiuè.*

Tertia, & vltima concluſio deſumpta ex *d.l. ſcripturas*, talis eſt.

1 HAbentem priuatam ſcripturam trino teſte bonæ opinionis, ac famæ, munitam, præferri habenti publicum inſtrumentum poſterius quoad pignus, & hypothecam, clariſſime deducitur *in d. l. ſcripturas, in ſecundo reſponſo.* Sequitur Gabriel *lib.* 1. *concl. tit. de probationibus, concl.* 11. *nu.* 1. Bellon. *deciſ. ſua Genuæ* 13. *nu.* 31. Ioachim Beuſt. *in d.l.admonendi, nu.* 963. licet *ſub num.* 964. ſubdat aliter per Conſtitutionem Ducis Auguſti Electoris Saxoniæ, nuper conſtitutum fuiſſe, & plurimi alij Addo poſt hæc edita viſum Cl. Doctorem Martam, Voto ſuo Rotæ Piſanæ 53. *num.* 1. vbi infinitos concordantes adducit, & Cl. D. Herculem Mareſcot. Variarum reſolut. *lib.* 1. *c.* 29. *nu.* 11. adiungas etiam d. Polydorum Ripam *Obſeru. ſua* 261. *nu.* 1.

2 (Hic obiter nota, hypothecam etiam per chirographum poſſe cõſtitui, dummodo conſtet de mente contrahentium ipſam volentium conſtituere; veluti, ſi debitor promittat ſub obligatione bonorum, text. eſt *in l. finali, C. quæ res pignor. & in l. penul. C. qui potior. & in l. pen. §. item, ff. de pignorib.*) Nec ſanè mirum: illa enim ſcriptura priuata tunc æquipatatur publicæ, *d.l. ſcripturas, in fine*, & tãtam vim habet, quantam publicum documentum. Rol. à Val. *conſil. ſuo* 84. *nu.* 2. *in* 3. licet nomen priuatæ adhuc retineat; pulchrè, & latè Thom. Triuiſan. *lib.* 1. *deciſ.* 4. *nu.* 9. quinimo inſtrumentum publicum vocatur. ad latè tradita per Do. Gomez Leonium, *deciſ. ſua* 11. Hinc illud notiſſimum Carmen.

Cautio priuata cum trino teſte notata
Hoc ius eſt nacta, quod cautio publicè facta.

4 Obſeruandum eſt tamen; multa de neceſſitate requiri, ad hoc vt illius text. deciſio locum habeat.

5 Exigitur enim Primò, quòd ipſa priuata ſcriptura tribus teſtibus ad minus ſit ſubſcripta, *d.l. ſcripturas, in fine, & §. ſi quis igitur, iuncto §. ſed & ſi quis, in Auth. de fide inſtrum.* per quæ iura ita quoquè cõcludit Aretin. *conſil. ſuo* 64. *nu.* 4. & Scaccia *lib.* 2. *de iud. cauſarum ciuil. c.* 11. *nu.* 990.

6 Et adeò eſt de eſſentia hic numerus trium teſtium in ſciptura priuata, ad excludendum creditorem inſtrumenti poſterioris, vt duo teſtes non ſufficiant etiam de iure Canonico; & in hoc nulla eſt differentia cum Ciuili. Sic poſt Abbat. Felin. Couarru, ac alios, Excellent. Marta, *dicto Voto ſuo* 53. *nu.* 2.

7 Et hoc quoque adeo verum eſt, vt non ſufficiat, ſi ſint duo, & vnus eorum ſit Notarius. Sic poſt Felin. Gabriel. *d. ſua concl.* 11. *nu.* 3. & poſt plures alios relatos Maſcard. *concl. ſua* 285. *nu.* 4. Non enim propter hoc plus operaretur, quã alius ſimplex teſtis, quia non ſubſcriberet vt tabellio.

8 Amplia, vt nec ſcribens inter ipſoſmet teſtes debeat connumerari, pulchrè D. Triuiſan. *lib.* 1. *deciſ. ſua* 40. *nu.* 7.

9 Amplia, vt nec mediator, licet nec pretium, aut mercedem aliquam receperit, ad latè tradita per eumdem Triuiſan. *d. deciſ.* 40. *nu.* 4. & 5.

10 Amplia vltimò, vt hoc procedat, non ſolum quãdo ageretur contra tertium tantum, ſed etiã quando ageretur contra ipſum debitorem principalem. Sic poſt alios præcisè Scaccia, *d. c.* 11. *nu.* 992.

Nota tamen ipſorum trium teſtium ſubſcriptione minime opus eſſe in ipſamet ſcriptura priuata, ſi tamen ab eis viua voce cum iuramento recognoſcatur ante confectionem inſtrumenti publici, ſic præcisè poſt plures relatos tradidit Cl. D. Gutierez, Practicarum concl. *lib.* 1. *q.* 125. *num.* 6. & 7. ubi tamdem ſubdit, quod quoties priuata ſcriptura ante confectionem inſtrumenti publici fuerit lecta, recognita, & intellectu per teſtes in ea ſcriptos, etiamſi ſubſcripti non fuerint, admittitur, & præfertur contra inſtrumentum publicum poſterius, & latiùs, vt per eum, quem omnino conſulas.

11 Requiritur ſecundò, quod hi tres teſtes ſint bonæ, ac probatæ opinionis, ſinceræque fidei, *d. l. ſcripturas, & d. §. ſi quis igitur, ibi; (Tres teſtes honeſtos, ac fide dignos)* ſequitur Clar. Oddo. *conſil. ſuo* 190. *nu.* 61. Addo D. Martam *Voto ſuo* 53. *num.* 4.

12 Quæ quidem qualitas proculdubio articulanda eſt, & probanda, prout aduertunt Socin. *conſil. ſuo* 274. *num.* 10. *in* 2. Purpurat. *in d. l. admonendi, num.* 165. *verſic. & debent eſſe* Ripa, *ibid. nu.* 104. *ver. quarto intelligitur.* Q. Mandoſius, *conſil. ſuo* 97. *nu.* 3. & 4. Hippolyt. Riminaldus, *conſ. ſuo* 503. *num.* 18. *in* 5. & omnium latiſſimè, & elegantiſſimè Crauetta,

Digitized by Google

de antiquis temporum 1. p. verſic. quæritur etiam, num. 39. cum duobus ſequen.

Sic quoque iudicauit Hieronym Marilian. *deciſ. ſua 22. nu. 5.* & Sacrum Conſilium Neapolitanum, teſte Vincentio de Franchis, *deciſ. ſua 644. parte 4.* Addo Maſcard. *concl. ſua 285. nu. 6.* & Polydor. Ripam, *Obſeru. ſua 261. nu. 5. cum ſeq.* Videndus quoque Gutierez. *Pract. quæſtionum lib. 5. q. 111. nu. 5.* & ill. D. Card. Mantica *d. tit. 24. nu. 13.* vbi latè.

13 Nec mirum: Regulare eſt enim vt quotieſcumque diſpoſitio requirat aliquid probandum eſſe per teſtes bonæ opinionis, ac famæ, tunc ſemper illa qualitas, bonæ opinionis, debeat articulari, ac probari. Sic poſt infinitos relatos Gabriel. *d. concl. 11 de probationibus, nu. fin.* Sic quoque poſt quamplures deductos Gallia, *cõſ. ſuo 91. nu. 6.* vbi quoque in praxi admonet cauſarum patronos, vt debeant eſſe cauti ad hanc qualitatem probandam.

14 Hinc meritò dicebat Angel. *in l. 2. § ſi quis neget, ff. quemad. teſt. aperiantur,* quod ſtatuto Bononiæ diſponente, quod ad probationem mortis alicuius, qui extra territorium dicatur deceſſiſſe, interueniat probatio per tres teſtes optimæ opinionis, ac famæ, quod inquam non erit probata mors, niſi probetur illos deponentes eſſe optimæ opinionis, ac famæ.

15 Sic etiam Cæpol. *conſil. ſuo 57. nu. 7. in 3.* concludit, quod ſtatuto puniente abducentem mulierem honeſtæ vitæ, bonæ conditionis, & famæ, quod iſtæ qualitates erunt probandæ, ad hoc vt abducẽs mulierem pœna ipſius ſtatuti puniatur. Sequitur hæc omnia poſt infinitos relatos D. Rol. à Valle. *conſil. ſuo 84. nu. 8. cum ſeqq. in 3.*

16 Sicquoque vigente conſuetudine in territorio Mantuano, quod creditum cuiuſcumque ſummæ, & quantitatis, debeat ad minus per duos teſtes omni exceptione maiores probari, qualitas iſta à dicta conſuetudine requiſita de neceſſitate probanda erit Sic pulchrè poſt alios Patiſ. *conſil. ſuo 83. nu. 20. cum duobus ſeqq. in primo* Et quod iſta qualitas regulariter ſit probanda, tradit Clar. Eques D. Peregrinus, *conſil. ſuo 75. nu. 17. volum. 1* pluribus aliis ſimilibus comprobat id Crauet. *cit. loco,* vide per eũ; Videndus quoque Maſcard. *concl. ſua 1253. per totam, & 1254. & 1366. nu. 7* Addo D. Martam, *d. Voto ſuo 53. nu. 6.* & D. Trentacinquium, *reſolu. 12. inferius alleganda, num. 10.* vbi teſtatur de veriori, & Communiori: quamuis nonnullos tenentes contrarium deducat.

17 Requiritur tertio principaliter, quod ipſi tres teſtes partes agnoſcant, & notitiam ipſarum habeãt, *§. oportet, in Authent. de inſtrumentorum caut. (ibi, non ignotos)* ſequitur Ripa, *in d. l. admonendi, cit. nu. 104. verſic. 5. requiritur;* & Proſper Paſethus, *conſil. ſuo 145. num. 3. verſic. tertio requiritur.* Addo Scacciam, *d. c. 11. num. 997.* vbi ſubdit, hanc cognitionem eſſe neceſſariam ad excludendas fraudes, ac falſitates ibique. *& ſub num. 1035.* exemplificando talia verba profert.

18 Nam alioquin poſſent plures vocari eodem nomine, & cognomine, quo vocatur debitor, qui ſcripſiſſet, vel ſubſcripſiſſet apocham, & deinde hæredes creditoris poſſent ignoranter agere contra vnũ ex ipſis habentibus idem nomen, & cognomen, qui tamen non eſſet ille debitor, qui ſcripſit, & tamen teſtes poſſent recognoſcere ſuas ſubſcriptiones, & conuentus poſſet oſtendere per comparationem litterarum illam non eſſe manum ſuam, & quod reperiantur alij eiuſdem nominis, & cognominis in illo eodem loco. Item poſſet euenire, quòd Titius in apochæ ſcriptura ſe vocauerit Seium, ſeque iſto nomine Sei conſtituerit debitorem Caio, & quod in ea apocha ſe ſubſcripſerint teſtes, qui etiam recognoſcerent ſuas ſubſcriptiones contra Seium, qui tamen eſſet omnium inſcius, & tamen teſtes verè recognoſcerent ſuas ſubſcriptiones, & diſſimilitudo litterarum facta comparatione verè probaret illam non eſſe manum Sei. Quare, ad tollendam æquiuocationem, & errorem in primo caſu, & falſitatem in ſecundo, neceſſe eſt, vt teſtes cognoſcant contrahentes, ſcribentes, ſeu ſubſcribentes. Hactenus Scaccia, *d. num. 1035.*

19 Item, quod illi chirographo ſe ſubſcribant, vel ſaltem ſuis ſigillis obſignent. Signum enim ha-
20 bet vim ſubſcriptionis. Maſcardus *d. concluſ. 285. num. 7.*

21 Exigitur quarto, quòd teſtes ipſi ſint maſculi, & non feminæ, ſecundum Bald. *in d. l. ſcripturas,* ponderando verbum (virorum) ſequitur Socin. *conſil. ſuo 274. num. 10. in 2.* in princ. Purpurat. *in d. l. admonendi, num. 164.* Gabriel. poſt infinitos relatos *d. concluſ. 11. num. 5.* Couarr. *Pract. quæſt. c. 22. num. 5. verſ. primum illud.* Rolan. à Valle poſt alios, *conſil. ſuo 84. num. 3. in 3.* & infiniti alij. Addo Schuuartzenthaler. *in l. magnam, C. de contrahen. num. 19. vbi de Communi, pag. mihi 750.*

22 Obſeruandum tamen dictum iſtud Baldi reprobari per Felinum, *in d. c. 2. de fide inſtrum. ſub num. 4.* Iaſon. *in repetit. d. l. admonendi, num. 107. & 108.* & per Ripam *ibidem d. num. 104. verſic. tertio intelligitur, ibi, (Mihi placet.)*

23 Sed à priori ſententia minimè recedendum arbitror, quam pluribus rationibus firmat benè eruditus Crauet. *de antiquit. tempor. in verſic. quæritur etiam, nu. 35. 36. & 37.* & ſequitur etiam Dec. *in d. c. 2. num. 11. & 12.* & Maſcard. *concl. 285. d. num. 5.* vbi de Communi, *& concluſ. ſua 1300. num. 23.* Addo quoque Laurentium Teninum, *Caut. ſua 241.* vbi Cremenſem, Coctam, Duennam, & plures alios deducit cauendumque eſſe hoc in caſu à feminis pro cautela docet. Videndus quoque Ioannes Gutierez. *Pract. quæſtionum lib. 5. quæſt. 111. num. 2.* vbi concordantem adducit Viuium, & alios. Adeundus quoque hac de re D. Sigiſmundus Scaccia *lib. 2. de iudic. cauſarum ciuil. cap. 11. num. 984. cum ſeq.* vbi omnium pulcherime, & D. Alex. Tretacinquius *variarum reſol. lib. 2. titulo de fide inſtrumentorum reſol. 12. num. 9.* vbi nonnullos concordantes deducit. His omnibus adiungas ill. D. Manticam *tit. 24. inferius allegando, num. 10.* ubi infinitos alios concordantes deducit.

24 Quintò principaliter requiritur, quod vltra ipſorum teſtium interuentum, ambarum quoque partium intercedat ſubſcriptio, ita Bartol. *in dicta l. admonendi,*

Digitized by Google

monendi, ſub nu. 26. quem ſequitur quoque ibidem Salic. idque per text. *in d.l. ſcripturas. ibi* (*ipſorum tamen contrahentium ſubſcriptiones habeant.*) Hoc idē docet ipſemet Bartol. *in Authent. Etſi contractus, C. de fide inſtrument. & in d.l. ſcripturas*. Sequitur poſt quamplures relatos Rolan. a Val. *conſil. ſuo* 84. *num.* 13. *verſic. ad ſecundum, in* 3. Gabriel. *lib.* 1. *concl. ſ tit. de probationibus, concluſ.* 10. *nu.* 19. Thomas Triuiſan. *deciſ.* 40. *lib.* 1. *num.* 1. & nouiſsime poſt infinitos adductos Cl. Oddus, *conſ. ſuo* 100. *num.* 59. & 70. addas Ill. D. Manticam de Tacitis *lib.* 11. *tit.* 24. *nu.* 9. vbi, poſt plures alios adductos atteſtatur de veriori, ac Communiori.

25 Contrariam tamen hac in re ſententiam tenuerunt infiniti alij, inter ceteros autem Cato Sachus *in d.l. admonendi, num.* 46. Ioan. Baptiſt. Caccialup. *num.* 55. Roman. *num.* 52. *verſic. Item adde ſecundò*, & plurimi alij per Rolan. a Val. relati, *conſil. ſuo* 84. *numero* 6. *in* 3. Ita quoque Romæ iudicatum fuiſſe teſtatur Curt. ſenior, *in dicta l. admonendi, numero* 122.

26 Hi enim omnes, vno communi ore docent, ad plenam probationem inducendam ſufficere, ſi vna pars, videlicet debitor, ſubſcripſerit; aſſerendo eſſe ſuam ſcripturam, & ſuum debitum, licet non adſit ſubſcriptio alterius partis.

27 Et pro eorum opinionis corroboratione conſiderant, ſufficere in ſimili ad validitatem inſtrumēti, Tabellionem ſolum rogatum eſſe ab ea parte, qua mandante conficitur inſtrumentum principaliter, licet alia pars non rogauerit, prout notatur *in* §. *nos autem, in Auth. de Tabellionib.*

28 Ampliatur, & ipſorum ſententia, vt quando debitor ſcripturam illam priuatam manu ſua propria ſcripſerit: idque in ipſa ſcriptura aſſeruerit, alia ipſius poſtea ſubſcriptio non requiratur. Sic Communiter Doct. *in præcitata l. admonendi*, & in ſpecie Roman. *nu.* 52. Curtius iunior, *nu.* 111. Purpurat, *nu.* 166. & 167. & alij.

29 Nec mirum, vbi enim requiritur ſubſcriptio alicuius, ſufficit ſcripturam eſſe factam manu illius, ſine alia ſubſcriptione, per tex. *in l. cum antiquitas*, §. *fi. C. de teſtamentis*, arguendo de vltimis voluntatibus ad contractus, *ad l. quæ de legato, delegat.* 1. Addo ego meliorem tex. a nemine perpēſum, nec excogitatum, *in* §. 1 *Inſtit. de empt. & vendit. ibi.* (*Niſi & inſtrumenta fuerint conſcripta, vel manu propria contrahentium; vel ab alio quidem ſcripta, à contrahentibus autem ſubſcripta.*)

30 Hanc eamdem ſententiam ſequutus eſt quoque Maſcard. *concl. ſua* 110. *num.* 7. & 8. & *concluſ.* 1300. *nu.* 25. vbi adducit concordantes Rom. *conſ. ſuo* 303. Aretinum, & Crau. Addo Cla. Menoch. *de Arbitr. lib.* 2. *Centur.* 2. *Caſu* 114. *num.* 4. & 5. vbi poſt alios ibi relatos ſubdit, ideo ſubſcriptione illius, qui iam ſcripſit, minimè opus eſſe, quia vna ſemper eſt ſcriptura, & litteratum forma, & quia periculum falſitatis, ſi quod ineſt, non magis tollitur, quando adeſt ſubſcriptio, quam cum deficit.

Sequitur id etiam nouiſſimè D. Polydor. Ripa, *Obſeruat. ſua* 190 *per totam*.

31 Et ita de communi conſuetudine obſeruari teſtatur Caccialup. *in præcitata num.* 55. *verſ. de Communi tamen.*

32 Nec officit textus ex aduerſo adductus, *in d.l. ſcripturas*. Intelligitur enim, & loquitur ille text. quando ſcriptura eſt manu tertij confecta, quo caſu ambarum partium ſubſcriptio deſideratur. Sic præciſè text. illum interpretatur Roman. Cato Sachus, & alij, *in prænotatis locis.*

33 Subamplia idem iuris ſecundum eos eſſe, quando ſigillum illius, cuius manu tota ſcriptura reperitur ſcripta eſſet appoſitum: eo enim caſu ad plenam probationem inducendam, alia ipſius ſubſcriptione minimè eſſet opus.

34 Sigillum enim conſenſum, & ratihabitionem denotat, & habet vim ſubſcriptionis, *l. diſtrahente, C. de reb. alien. non alienand. l. fideiuſſor.* §. *pater Seij, ff. de pignorib.* Roman. *conſil.* 303. & omnium latiſſimè Menoch. *de Arbitr. lib.* 2. *Centur.* 2. *Caſu* 113. *nu.* 10. *cum ſeq.*

35 Quod tamen intellige, dummodo dolus in appoſitione ipſius ſigilli adhibitus non fuerit, ita pulchrè idem Maſcard. *d. concluſ.* 1300. *nu.* 26. & 27. & *latius concluſ. ſua* 1308. Idem Menoch. *d. Caſu* 113. *num.* 12. Videndus tamen hac de re Crauet. *de antiquit. temp.* 1. *par. verſic. quæritur etiam, nu.* 44. *cum quinque ſeqq.* vbi pulchrè, & d. C. Tuſcus, *concl. ſua* 239. *per totam in lit. S.* vbi elegantiſſimè.

36 Pro reſolutione vera huiuſce difficultatis Doct. Communiter ita diſtinguunt.

Aut verſamur in contractu vltrò, citroque obligatorio, in quo per ſcripturam agitur de probando in præiudicium vtriuſque. Aut tantum in ſcriptura, in qua vnius dumtaxat obligatio continetur.

37 Si Primò, requiritur ſubſcriptio vtriuſque partis, quod enim plures tangit, ab omnibus debet approbari, ſequitur Felin. *in d. cap.* 2. *num.* 7. *verſic. non na declaratio, de fide inſtrument.* Addo Tob. Noniſ, *conſil. ſuo* 79. *num.* 2.

38 Si verò Secundo, ſufficit ſubſcriptio ſolius obligati, ſiue debitoris. Sic expreſſe Corraſius *in d. l. admonendi, nu.* 57. Sequitur poſt multos relatos Gabriel. *de probationibus, concluſ. nona, nu.* 11.

39 Superflua enim (inquit Crau. *de antiq. temp. in verſ. quæritur etiam, nu.* 66.) & eluſoria videtur ſubſcriptio illius partis, de cuius fauore tãtum agitur, puta creditoris. Videtur enim (ſubdit idem Crauetta) quaſi ridiculum dicere, quod aliquid pluſculũ fidei detur tali ſcripturæ ex ſubſcriptione creditoris in facto ſuo proprio, & in cauſa propria, *arg. l. omnibus, C. de teſtibus.*

40 Et licet P. Bimius *conſillio ſuo* 172. *nu.* 1. *in* 2. ſenſerit in hoc etiam ſecundo caſu requiri vtriuſque partis ſubſcriptionem, eum tamen ob ſupra dicta falli, vnuſquiſque conijcere poteſt.

41 Ripa, ſecundo loco *in d.l. admonendi, num.* 104. *in fine*, ita diſtinguit.

42 Aut agitur de præiudicio tantũ ipſius ſcribentis, & tunc procedat opinio Bart. Quotieſcumque enim agitur de actione perſonali, contra debitorē per illam obligatum, intentanda, vel ſcriptura ſit ſubſcripta a partibus, vel a teſtibus, vel non, parum qui-

quidem refert. Quando enim ipſe debitor fatetur ſcripturam eſſe manu ſua ſcriptam, vel ſubſcriptam, vel quæ in ea continentur, eſſe vera, tunc ſcriptura illa contra eum ſemper plenè probat: ita Bart. & omnes alij, *in d.l. admonendi*, ſequitur Crauet. *de antiquit. temp. in verſ. quartò limitatur, num. 62. cum ſeq.* Addo plures, quos refert Triuiſan. *d. deciſ. 40. num. 1.*

43 Aut verò agitur de præiudicio tertii propter anteſerioritatem in perſonali, vel hypothecaria, de quibus non conſtat niſi per dictam ſcripturam priuatam, & tūc procedat altera opinio, videlicet, quod ipſa ſcriptura priuata debeat eſſe ſubſcripta ab ambabus partibus, creditore, videlicet ac debitore.

Sic in terminis etiam poſt Ripam, & alios, Proſper Paſethus, *d. conſil. 145. nu. 3. in fine*, & omnium latiſſimè Odd. *d. conſil.* 100. *num.* 56. 57. 58. *&* 59.
44 vbi præterea conſiderat, non eſſe in hoc ſecundo caſu in poteſtate debitoris, ita de facili præiudicare creditori inſtrumentario faciendo antedatā. Hanc eamdem diſtinctionem ſequitur quoque ipſemet Oddus *d. conſil.* 100. *num.* 71. *&* 72. Addo D. Martam, *dicto voto ſuo 53. nu. 3.*

45 Sed hoc, pace tanti viri dixerim, non videtur tutum, quis enim non videt in poteſtate ipſiuſmet debitoris eſſe, præiudicare creditori inſtrumentū publicum pro ſe habenti, faciendo antedatam, etiamſi ipſa ſcriptura priuata ab vtraque parte fuerit ſubſcripta?

46 A communi itaque diſtinctione minimè recedendum iudico; quam ſequutus eſt quoque D. Stephanus Gratianus *diſceptatione ſua 391. nu. 42. cum ſeq.* vbi ſubdit hanc opinionem ſequutam quoque fuiſſe Rotam Romanam coram Cardin. Pamph. 3. Decemb. 1593.

47 Exigitur ſextò, quòd dicta priuata ſcriptura cōtineat diem, menſem, annum, & locum, in quo facta fuit. Sic præcisè Doctores omnes *in d.l. ſcripturas, & Canoniſtæ in d. cap. 2. de fide inſtrumentorum.* Sequitur poſt multos relatos Clariſs. Odd. *d. conſil. 100. num. 62.*

48 Septimum principale requiſitum eſt, quod omnes teſtes, qui ſe ſubſcripſerint iſti ſcripturæ priuatæ ſubſcriptæ etiam a debitore, & creditore, recognoſcant proprias ſubſcriptiones. Sic præcisè poſt alios D. Marta, *d. Voto ſuo 53. num. 7 & 8.* vbi ſubdit, quot teſtes requiruntur in actu pro ſollemnitate, totidem deponere debere de illo actu, quando debent teſtificari; ſequutus eſt quoque ill. D. Mantica *d. tit. 24. num.* 11. & aduerte opus eſſe quod dicti tres teſtes in ſcriptura illa recognoſcenda dicant ſe ideò ſubſcriptiones ſuas recognoſcere, quia manu ſua fuerunt ſcriptæ.

49 Item, quod fuerunt præſentes, quando ipſamet ſcriptura per partes fuit ſcripta, vel ſubſcripta. Itē, quod de ipſa ſcriptura reuera reminiſcūtur, id eſt, eam fuiſſe confectam ab eo, qui aſſerit in cauſa ſe illam ſcripſiſſe, illa eadem die, de qua in ipſa facta eſt mentio, & per ipſos ſubſcriptam. pulchrè Do. Scaccia *d. cap. 11. num. 994. cum ſequentibus.*

Et hoc ſanè, vt præiudicium inferri poſſit tertio in iure hypothecæ, etiam contra publicum inſtrumentum, aliàs ſi probarent tantum ea, quæ continentur in ſcriptura eſſe vera, probarent quidem factum in præiudicium debitoris, ſed non prioritatē hypothecæ in præiudicium tertii.

50 Et ratio eſt in promptu: quia benè poteſt eſſe, quod factum illud in corpore ſcripturæ contentum ſit verum, ſed non, quod ſcriptura fuerit confecta ea quidem die, quæ ipſi ſcripturæ eſt appoſita.

51 Eſt ergò neceſſarium in recognitione, vt dixi, quod ipſiuſmet teſtes deponant, ſcripturam illam confectam fuiſſe illa eadem die, quæ in ipſa eſt appoſita, quo caſu ſuſpicio quoque illa fraudis, quā habet lex, quod debitor colludat cum poſteriori creditore, & faciendo ſcripturam priuatam cum antedata, priorem creditorem inſtrumentarium faciat poſteriorem, quæ eſt ratio viua, & finalis deciſionis, *d.l. ſcripturas*, omninò elidi videtur, nec aliter quidem poteſt. Sic præcisè inter alios, ſed longè latius, & elegantius docet Odd. *d. conſil. ſuo* 100. *num. 64. & 65. cum tribus ſequentibus.*

52 Exigitur præterea, quod ipſimet teſtes deponāt ſe vidiſſe partes ipſas ſcripſiſſe, adeo quod non ſufficiat, ſi depoſuerint ſe habere characterem ipſarū partium familiarem, ac cognitum. Sic poſt multos relatos Paſeth. *d. conſ. ſuo 145. num. 3. verſ. quarto eſt neceſſarium.* Addo D. Trentacinquium *d. reſolutione 12. nu.* 12. vbi poſtquam docuit a ſuprafirmata concluſione minime recedendum eſſe, eam tamen declarat procedere, quando negatur debitum, licet non ſcriptura; at ſecus eſt, ſi ſcriptura eſſet propria confitentis: nam tunc etiam debiti probatio per teſtes recognoſcentes non eſſet neceſſaria, quia ſatis probatur debitum dum recognoſcit ſcripturam a ſe factam ex propria eius confeſſione; Item non eſt neceſſaria recognitio ipſorum teſtium ſubſcriptorum, quando eorum ſubſcriptiones pars recognoſceret, & fateretur, & latiùs, vt per eum, quem conſulas. De hoc tamen latius loco ſuo diſſeretur.

An autem recognitio ſub ſcripturis ipſorum contrahentium requiratur? non ſatis liquet. Vidend. idem d. Mantica *d. tit. 24. num. 12.*

Sed non minus vtilis, quam pulchra ſuboritur hic alia dubitatio.

53 Fingamus enim aliquem ex illis tribus teſtibus in illa priuata ſcriptura ſubſcriptis, in fata conceſſiſſe, alioſque duos ſuperſtites dumtaxat ipſam ſcripturā recognouiſſe. Dubitatur an id ſufficiat quo ad probandum debitum, & hypothecam in præiudicium tertij, in materia *d.l. ſcripturas?*

54 In huiuſmodi difficultate mirum in modum ſe torſerunt interpretes. Bartol. enim *in d.l. ſcripturas, ferè in fine*, Sociu. ſen. *conſilio ſuo* 274. *num.* 7. *in* 2. & Franc. de Aretio *conſil. ſuo* 64. *num.* 4. pro negatiua ſenſerunt. Eos infiniti alij ſequuti ſunt Gabriel.

de

de probat. Concluſ. 10. num. 22. & 27. Crauet. *de antiquit. temp. in verſic. quæritur etiam, nu. 51. cum ſequentib.* Carpanus *ſupra Statut. Mediolanenſ. cap. 96. nu. 85.* poſt plures relatos Maſcard. *concluſ. ſua 110. num. 18.* Menoch. *conſil. ſuo 199. nu. 26.* vbi de magis Communi. & nouiſſimè ex profeſſo Lancel. Gallia, poſt infinitos adductos, *conſilio ſuo 91. per totum.* Hanc eamdem ſequitur quoque P. Surdus, *deciſ. ſua 71. in primis numeris.*

Et pro hac opinione, quæ Communis videtur, vrgent infraſcripta.

55 Adducitur priori loco per Socin. & Aretin. tex. *in Auth. de inſtrumentorum caut. & fide, in §. ſi quis igitur, ibi: (Quod ſi inuenti fuerint tales teſtes non minus, quam tres, &c.) & inferius, ibi: (Si venerint, & proprijs ſubſcriptionibus atteſtentur, &c.)* ex quibus quidem verbis ſatis apertè colligitur, Iuſtin. loqui de illis teſtibus, qui eorummet ſubſcriptiones debent recognoſcere, & tamen vult eos tres eſſe debere: ergo, &c.

56 Secundo ſic arguitur. Vbi certus numerus teſtium exigitur pro ſollemnitate alicuius actus, idẽ abſque dubio, & non minor requiritur in ipſius probatione. Sic notatur *in l. 2. C. de bon. poſſeſſ. ſecundum tabul. & in l. hæredes palam, §. 1. ff. de teſtament.*

57 Sed pro ſollemnitate ſcripturæ priuatę, vt vim habeat contra tertium, trium ad minus requiritur ſubſcriptio teſtiũ, *d. l. ſcripturas.* ergò in ipſius probatione trium quoque recognitio eſt neceſſaria.

58 Suffragatur tertio talis ratio. Vbicumq; aliquid eſt de forma legis, proculdubio eo præcisè, & ad vnguem non ſeruato, actus ille eſt nullus. latiſſimè poſt infinitos relatos Gallia, *conſil. ſuo 31. num. 11. cum pluribus ſeqq.*

59 Quinimò ipſius formæ defectus, licet exiguus, actum ipſum vitiat. Bal. *in l. ordo, col. 2. C. de exequutione rei iudic.* Dec. *conſil. 532. numero 5. in l. etſi, nu. 2. ff. de reg. iuris.*

Sed ipſa trium teſtium recognitio in caſu *d. l. ſcripturas*, eſt de forma ipſius legis. ergo, &c.

60 Vrgere etiam quarto loco videtur text. *in d. cap. 2. de fide inſtrumentorum*, vbi ſic legitur.

(Scripta verò authentica, ſi teſtes inſcripti deceſſerint, niſi per manum publicam facta fuerint, ita quod appareant publica, aut authenticum ſigillum habuerint, per quod poſſint probari, non videntur nobis alicuius firmitatis robur habere.) ergo, &c.

61 Nonnulla alia fundamenta adducuntur per Surdum *præcitato loco:* ſed quia leuia, vide per eũ: nobis enim potiora tetigiſſe ſufficiat.

62 Contrariam autem ſententiam vti veriorem, ac magis æquitati conſonam, alij multi defendere nõ ſunt veriti; inter ceteros autẽ ex Neothericis Burſat. *conſil. ſuo 103. num. 6. in 1.* Cephal. ex profeſſo *conſil. ſuo 270. per totum*, & Stephanus Gratianus, *deciſ. ſua Marchiana 94.* vbi latè. Tangit quoque Gayl. *lib. 2. Obſeruatione 43. nu. 4. verſic. Hinc eſt.* & Ill. D. Mant. *d. tit. 24. nu. 11.*

Suadetur autem hæc opinio infraſcriptis iuris rationibus.

63 Et Primò ſic arguitur. Publico inſtrumento abſque dubio fides adhibetur etiam mortuo tabellione, qui illud confecit, ac mortuis inſuper teſtibus, qui illius confectioni præſentes extitere, tex. *in c. vl. & pen. extra, de fide inſtrumentorum,* Dec. *per text. ibi, in cap. 2. num. 3. eod. illo tit. cum concordantibus.*

Ergo illud idem dicendum eſt de ſcriptura illa
priuata, de qua loquitur text. *in d. l. ſcripturas*, pro-
64 batur conſequentia. Eam enim vim publici habere documenti, ac publicæ æquiparari ſcripturæ, conſtat inter omnes, *d. l. ſcripturas, in fi.* Caſtr. *conſil. 134. in 1.* Si ſic eſt, ergò, &c.

65 Secundo loco mirum in modum vrgere videtur text. *in l. comparationes, C. de fide inſtrum.* vbi text. eſt expreſſus, quod ad probandam ſcripturam, ex qua fit comparatio, ſufficit, quod duo ex tribus teſtibus iam ſubſcriptis, eorũ ſubſcriptiones recognoſcant, & tamen illam eamdem ſcripturam præcisè trium teſtium ſubſcriptionibus debere eſſe munitam, clariſſimè ibi deducitur. ergo illud idem concludendum eſt in caſu noſtro.

66 Nec dicatur prout communiter excitatur, legẽ illam loqui de ſcriptura, ex qua fit comparatio, nõ autem de ſcriptura ad quam, de qua pręſertim nos loquimur, nil enim facit ad rhombum.

67 Nullam enim ſolidam diuerſitatis rationem inuenio inter vnum caſum, & alterum.

Quinimò maior ratio recognitionis teſtium militare videtur in ipſa ſcriptura, ex qua fit comparatio, quam in ea, ad quam; in ea enim maiorem requiri ſollemnitatem, cum ex ipſa ad aliam fiat comparatio, communi omnium Scribentium calculo receptum eſt.

68 Si igitur in primo caſu duorum ex tribus teſtib. ſufficit recognitio, *d. l. comparationes*, ergò multo magis debet ſufficere in hoc ſecundo.

69 Suadetur tertiò hæc opinio: nam ratio, ob quam tot requiſita in ipſa ſcriptura priuata conficiẽda, & recognoſcenda, ad hoc vt publicis actis, ſiue documentis præferri poſſit, ad text. *in d. l. ſcripturas*, debeant intercedere, nulla alia eſt, niſi quia lex cõiectat, ac dubitat, quod facilè fraus in tempore cõmitteretur, & quilibet ad libitum in fraudem alterius tempus contractus fingeret. Hæc eſt vera, & finalis ratio, ſecundum communiter DD. *in d. l. ſcripturas*; quam quoque ſequitur poſt infinitos relatos Gabr. *d. Concl. ſua 10. de prob. num. 2.* & Andreas Gayl. *lib. 2. Obſeruat. 25. num. 9.* Addo nouiſſimè P. de Cabal. *conſilio ſuo 121. num. 1.*

70 Hæc autem ratio, & ſuſpicio fraudis tollitur omninò, quando vltra confeſſionem partium, teſtes duo ex tribus bonæ opinionis, ac famæ, eorum ſubſcriptiones in illa priuata ſcriptura exiſtentes recognoſcendo, de omnibus illis requiſitis, *de quibus ſupra, num. 47. cum ſeq.* apertè deponunt. ergò, &c.

Quarto, quòd duorum ex tribus teſtibus recognitio proculdubio ſufficiat in caſu *d. l. ſcripturas*, ſic euidentiſſimè demonſtratur.

71 Si nulla priuata ſcriptura fuerit confecta, & hypothecæ anterioris conſtitutio, & quo tempore facta ſit, teſtibus ſaltẽ probari potuerit, creditor tempore prior abſq. dubio præferendus erit creditori poſteriori habenti hypothecam publicam.

72 Nec ſanè mirum, non enim minor probatio ori-

tur

tur ex teſtibus ; quam ex inſtrumento publico, ad text. *in l. in exercendis, C. de fide inſtrumentorum.* Sic poſt Calcaneum *conſilio ſuo* 29. docet bene eruditus Gayl. *d. Obſeruatione* 25. *num.* 10. Sic quoque in Rota Rom. de anno Domini 1552. 22. Martij iudicatum fuiſſe teſtatur Verral. *deciſ. ſua* 112. *parte* 3. Addo Gratianum, *dicta deciſione ſua* 94. *numero* 5. & Surdum *dicta deciſione* 71. *nu.* 4. vbi quoque ſubdit rationem, dicens, quod cum in hypotheca non requiratur ſcriptura, teſtibus ita probari poterit, ſicut inſtrumento.

73 Sed in iſto caſu nemini dubium, quin duorum depoſitio teſtium eſſet ſufficiens: in ore enim duorum vel trium fiat omne verbum, vulgatis iuribus, ergo, &c.

74 Quinto principaliter accedit, maiorem, ac pleniorem per illius tertij teſtis obitum fidem hoc in caſu reſultare, ita vt (prout conſiderat Hippolytus Rimin. qui hanc eamdem ſequi videtur *conſil. ſuo* 50. *num.* 1. in fin.) ſcripturæ defuncti maior fides adhibetur quam viuentis. Diximus nos *ſup. quæſt.* 12. ſi ſic eſt, ergo, &c.

75 Sexto loco ita arguit Cephal. præcit. *conſil. ſuo* 270. *num.* 2.

Vbicumque publicum confectum eſt documentum, ſufficit teſtes eſſe annotatos abſque eo quod demum id fateantur, *ad hæc in prouibus, C. de probation. l. deſiderium, C. depoſit. & § atenis verborum, Inſtit. de inutil. ſtipulat.*

76 Sed ſcriptura priuata trium virorum integræ opinionis, ac famæ, ſubſcriptionibus munita, quaſi publice confecta exiſtimatur, *d. l. ſcripturas in fine.*

Ergo alia pariter ipſorum teſtium recognitione non videtur opus, ſi ſic eſt, ergo, &c.

77 Vltimo ſuffragari videtur vulgata illa iuris regula, quod facultas probationum non eſt coanguſtanda, *d. verſic. ſi ſi inueneremus. vbi neque enim vt abbreuiemus probationes, ponimus leges, & c. d. Auth. de inſtrum. caut.*

78 Sed ſi duorum ex tribus teſtibus recognitio minime ſufficeret, facultas probãdi ſcripturam illam priuatam coanguſtaretur, conſequens non eſt dicendum, ergo nec antecedens.

79 Ex his igitur patet hanc opinion. veriorem, ac probabiliorem eſſe, quia retenta non officiunt contraria.

80 Ad primum enim *deſumptum ex d. §. ſi quis igitur*, Reſpond. verum quidem eſſe, legem ibi requirere, quod adſit recognitio trium teſtium, ſed hoc procedit, & intelligitur, ſi ſit poſsibile, vt quia omnes viuant; alias ſecus, *arg. text. in l. cum non facile, ff. ſi cui plus, quam per leg. Falc.* vbi ēt illa ſatisdatio legatarij vel fidei cõmiſſarii licet efflagitetur, intelligitur tamen in caſu poſſibili, & illa cenſetur procul dubio remiſſa, vbicumque eam præſtare nequeunt: ita Caſtrenſ. *in Authent. Cui relictum, col. fin, C. de indict. viduit. tollen.* & generaliter in quacumque alia diſpoſitione idem tradit Crauet. *conſ.* 203. *num.* 12. Marſilius, & plurimi alii quos refert, & ſequitur Cephal. *d. conſil.* 170. *num.* 4.

81 Sic quoque ſi ſtatutum exigat authoritatem propinquorum in contractibus minorum, (prout hoc noſtro Patauino cautum eſt) intelligitur, ſi extent propinqui; alias ſecus; vnde ſi ex hac luce migraſſent, ſine huiuſmodi ſollemnitate abſque alio minores ipſi poſſent contrahere. ita Bald. *in l.* 1. *C. de legat. in l.* 1. *C. vnde vir, & vxor, & in l. conuentione, C. de nupt. cum concordantibus deductis per Corneum conſil. ſuo* 242. *nu.* 1. *lib.* 4.

82 Quamobrem cum in propoſito caſu ille teſtis, qui ſubſcriptionem ſuam non recognouit, vita ſit functus, ſine dubio talis recognitio, quoad ipſum fuit remiſſa.

83 Quinimò, vlterius procedendo, dicas ipſius mortem pro recognitione haberi.

84 Sic in ſimili videmus, quòd inſtrumentum Notarii viuentis carens ſubſcriptione, & ſigno, licet fidem non faciat, tamen ſi Notarius eſt mortuus, poteſt ex eius imbreuiatura, aut protocollo etiam tali ſollemnitate carente, leuari inſtrumentum publicum, & ſic mors Notarii habet vim ſigni, & ſubſcriptionis. ſic Alexand. *conſil.* 14. *lib.* 6. Curt. iun. *conſil.* 162. *col.* 2. & Iaſ. *in l.* 1. *col.* 3. *verſ. ex his eſſet videndum, ff. ſi cert. petat.* infinitos refert, & ſequitur Gayl. *lib.* 2. *Obſeruat.* 43. *num.* 3. & 4.

85 Hoc idem procedit in libro alicuius priuati, qui maiorem fidem facit, quando ſcribẽs eſt mortuus, quam quando viuit. ita Bald. *in l. comparationes, nu.* 14. *C. de fide inſtrum. & in l. inter cartulas, C. de conueniend. fiſc. debitor. lib.* 10. ſequitur Afflict. *deciſ. ſua* 40. *num.* 20. & nos alibi latius. Pluribus aliis ſimilibus comprobat id D. Gratian. vide per eum. Sic etiam præciſè reſpondet Honded. *conſil. ſuo* 79. *num.* 8. *cum duobus ſeqq.*

86 Ad ſecundum pariter reſpondetur, vt ſupra, vt tunc demum trium recognitio ſit neceſſaria, ſi poſſibile ſit, alias ſecus.

87 Vel ſecundo reſpondeas, negando conſequentiam, licet enim trium ad minus requiratur ſubſcriptio teſtium in caſu *d. l. ſcripturas*, non tamen ſequitur, ergo trium quoque recognitio eſt neceſſaria; patet hoc aperte per text. *in d. l. comparationes, de fide inſtrum.* vbi trium teſtium ſubſcriptionem debere intercedere, duorum autem recognitionẽ ſufficere clariſs. teſtatus eſt ibi Imperator.

88 Minus officit tertium; Reſpond. enim, negando minorem, quod videlicet trium teſtium recognitio ſit de forma ipſius *l. ſcripturas*. Quinimo contrarium ita clare probatur.

89 Quando aliquid eſt de forma alicuius actus, tũc illud præciſè, & ad vnguem eſt ſeruandum ita vt nihil ommittatur, vel fiat contra, aut præter, citrave ipſius formam alias corruit ipſe actus.

90 Et hoc adeo verum eſt, vt nec etiam per æquipollens adimpleri poſsit. Alexan. poſt Bal. & alios, *in l.* 1. *ante num.* 9. *& ibi quoque* Iaſ. atteſtans de communi, *num.* 8. *&* 10. *cum ſeq. ff. de libe. & poſthum.* Socſen. *conſil.* 24. *num.* 21. *lib.* 1. cum mille concordantibus. Hoc præmiſſo ſic arguo.

91 Si de forma præciſa, *d. l. ſcripturas*, eſſet trium teſtium recognitio, ſequeretur hoc præciſè, quod ſi alio modo, quam per ipſoſmet teſtes de veritate ipſius priuatæ ſcripturæ conſtare poſſet diſpoſitio, *d. l. ſcripturas, in* 2. *reſp.* quo ad præiudicium tertij

eſſe

effectum ſuum minime ſortiretur, per ſupradi-
ctam regulam.
92 Sed conſequens eſt, falſum, vt patet ex ſcriptis
ſupra Concluſ.2.num.12. cum ſeq. Ergo falſum eſt ēt
antecedens, quod ipſa teſtium recognitio ſit de ſor
ma præciſa, *d.l.ſcripturas*, ſi ſic eſt, ergo, &c.
93 Ad tex vltimo loco deductum *in d.c.2.* Reſp. cū
Nonio *d.conſil.79.num.11.* quod loquitur, quando
omnes teſtes mortui ſunt, cum indefinite loqua-
tur, *arg.l.ſi pluribus, ff.de leg.2 & l.ſi plures, ff.de leg.
3.* In caſu autē noſtro aliqui ſuperſunt, ergò &c.
94 Et ſic ſublatis omnibus hiſce contrarijs, rema-
net vera, & indubitabilis opinio noſtra, a qua in iu-
dicando, & conſulendo minime arbitror receden-
dum, quemadmodum etiam ratus eſt Cl. Trenta-
cinquius *d.reſolutione 12.nu.11.* vbi pulchre.
95 Multa tamen notetis velim; & primo, neceſſe eſ-
ſe, vt allegans mortem illius tertij teſtis, de quo in
illa ſcriptura, veluti fundamentum ſuæ intentionis
probationibus clariſſimis id probet.
96 Mors enim non præſumitur, ſed eſt probanda;
ex quo quilibet præſumitur viuere, *l.ſi.cum ibi not.
C.de ſacroſ eccleſ.*
97 Et quidem mors ipſius probanda venit ante tē-
pus recognitionis faciendæ, cum fundās ſe in mor-
te alicuius temporis præciſi, tale in ſpecie tempus
ſit probandum, ita clare colligitur ex ſcriptis per
Gallia.*d.conſil.91.nu.7.8.9.& 10.*
98 Secundo obſeruandum volo, poſteriorem hanc
noſtram ſententiam eo magis procedere, & habere
locum, quando illi duo teſtes ſuperſtites in recogni
tionibus ſuis aſſererent ſe quoque recognoſcere
ſubſcriptionem illius tertij defuncti, qui fuit præ-
ſens tali ſcripturæ, & illi ſe ſubſcripſit.
99 Quidquid poſt multos relatos dixerit Rol. a
Val.*d.conſil ſuo 84.num.11.in 3.* & Scaccia *d.capit.11.
nu.993.* ſic præciſè inter alios Ceph. *d. conſ.ſuo 720.
num.9.cum duobus ſeqq.* vbi quoque in ſimilibus cō-
probat. Addo Nonium *d.conſil.ſuo 79.nu.5.* vbi pul-
chre, & Gratian.*d.ſua deciſ.94.nu.16.cum ſeq.*
100 Aduertendum tertio, hanc eandem tunc præci-
puè procedere, quando per illoſmet duos teſtes ſu-
perſtites deponeretur veritas contentorum in ip-
ſa ſcriptura priuata quoad ſubſtantiam obligatio-
nis, & tenorem ipſius contractus, aſſerendo rem ge
ſtam fuiſſe, & conrigiſſe eo pacto, quo in ipſa ſcri-
ptura narratur, tunc enim ipſorum duorum reco-
gnitio abſque dubio ſufficeret etiam contra ter-
tium. Sic præciſè poſt plures relatos Burſar. *d. conſ.
103.num.2.* & Grat.*d.deciſ.94.num.3.& 4.* vbi poſt
alios ſubdit, id procedere præſertim de iure Ca-
nonico.
101 Notandum quarto, tunc præcipue duorum ex
tribus teſtibus recognitionem ſufficere, & per con
ſequens opinionem noſtram ſibi locum vendica-
re, quando alia concurrerent adminicula. Sic præ-
ciſè Fulgoſ.*conſ.ſuo 133.col.2.*
102 Obſeruandum quinto, hanc eamdem noſtram
ſententiam multo magis ſibi locum vēdicare, quā-
do ageretur contra ipſummet debitorem princi-
palem ſcripturam ipſam inficiantem.
103 Nec ſanè mirum: maior enim ſollemnitas, &
probatio ſcripturæ priuatæ requiritur, quando di-
ſputatur cum tertio de prioritate hypothecæ quā
quando cum debitore, *d.l.ſcripturas*, & tamen con-
tra tertium eam locum habere ſuperius ſatis abun
de fuit concluſum.
104 Subamplia, vt hoc præcipue procedat, quando
illi duo teſtes ſuperſtites in eorum ſubſcriptioni-
bus recognoſcendis apertiſsimè deponerent ſuper
veritate negotij geſti, aut contentorum in ipſa ſcri
ptura. Sic poſt alios, ſed longe latius Crauet. *de an-
tiq.temp.p.1.in verſic.quæritur etiam, nu.58.*
105 Aduertēdum ſexto, minime neceſſe eſſe, vt vltra
ſubſcriptionem partium, & depoſitionem teſtium
ſubſcriptorum, qui ſcripturam ipſam priuatam re
cognoſcant, concurrat etiam ipſa litterarum com-
paratio; ſatis ſuperque enim per ipſorum met te-
ſtium, qui præcipuè optimæ ſint opinionis, ac fa-
mæ, recognitionem, & ſubſcriptionem partium,
ipſius ſcripturæ tenorem, ac veritatem probari, ne-
mini dubium eſt. Sic præciſè poſt multos relatos
Gabriel.*de probat.Concluſ.10.nu.18.*
106 Et licet ibidem nonnullos tenentes contrarium
107 deducat, a priori tamen vti veriori, ac receptiori
minime recedendum reor, quam etiam ſequitur
Cl. vir D. Maſcard.*Concluſ.ſua 285.nu.2.* & D. Gu-
tierez *d.q.111.nu.3.in fine.*
108 Non ignorandum vltimo, (pro coronide huius
materiæ) diſpoſitionem, *d.l.ſcripturas*, locum ſibi
minime vendicare, quando duæ priuatæ ſcripturæ
concurrunt: tunc enim procedit illa Regula, quod
qui prior eſt in tempore, potior eſt in iure, ita gloſ.
& Doctor. omnes *in ead. lege.*
109 Id autem intelligas procedere, quando vtraque
ſcriptura eſt ſimplex, non habens ſollemnitates re-
quiſitas per diſpoſitionem *d.l.ſcripturas*, nec eſt ali-
ter verificata quoad datam, ſeu diem in ea appoſi-
tam: tunc enim bene poteſt attendi Regula, quod
110 prior in tempore, potior eſt in iure: ſecus autem, ſi
vna ex ipſis ſit ſollemnizata ſecundum terminos
d.l.ſcripturas, vel aliter indubitata reſpectu datæ,
ſeu diei quia tunc non procedit dicta Regula, ſed
ſcriptura ſollemnizata, vel verificata, & indubita-
ta, vt ſupra, quamuis poſterior in tempore præfer-
tur ſcripturæ ſimplici non ſollemnizatæ, nec ve-
rificatæ quo ad datam, licet appareat anterior ex
die in ea appoſito, ob ſuſpicionem fraudis, & an-
tidatæ.
111 Nec ſane mirum: ſi enim talis ſcriptura priuata
ſollemnizata, vel verificata, quo ad datam præfer-
tur publico inſtrumento poſteriori, vt probat text.
in d.l.ſcripturas, & ſupra dictum fuit, vtique præfe-
renda, & eo magis anteriori ſcripturæ priuatæ non
ſollemnizatæ, nec verificatæ, vt ſup. cui publicum
inſtrumentum poſterius præfertur, *ex eadem l.ſcri-
pturas*, idque ob vulgatam illam iuris regulam. Si
112 vinco vincentem te, multo magis vincam te. de
qua eſt text. ad litteram, *in l. de acceſſionibus, in fine,
ff.de diuerſ.& temporal.præſcript.*
Sic mirabiliter, & pulchrè animaduertit Clar.
vir D.Petr. de Caballis, *conſil. ſuo 121.num.8.& 9.*
Nota tamen, quod ſi ſcripturæ ipſæ ſunt diuerſæ,
& contrariæ credendum eſt habenti meliores con-

ſecturas, pulchre poſt alios Mandell. Albenſis *cōſ. ſuo* 224. *nu*.8 Adde C. Seraph. *deciſ. ſua* 529. *num*. 3. ubi tradit quod priori ſcripturæ ſtandum eſt, non poſteriori, quando in prima concurrunt plures veriſimiliores coniecturæ, & magis adminiculatam; adiungas pariter ill d. C. Tuſcum *concluſ. ſua* 83. *in littera* S. vbi ſi ſcripturæ plures in concurſu producantur, quæ præferatur, eleganter diſcurrit.

112 Adnectendum quoque cl. d Alexander Trentacinquius variarum reſolutionum *lib*, 2. *tit. de fide inſtrumentorum reſolut*. 5. vbi ſcripturarum contradictoriarum, ac ad inuicem pugnantium materiã omnium quotquot ſcripſerint, elegantiſsime, diſcutit atque pertractat, ipſum omnino conſulas.

113 Sed alia ſecundo loco non minus pulchra, quam ardua ſuccedit hic difficultas, & eſt; quid ſi tres omnes teſtes ſubſcripti in ipſa ſcriptura priuata, ante eorum recognitionem in fata conceſſerint, an ipſamet ſcriptura probet?

Pro huius quidem hæſitationis clara reſolutione, duo caſus apprimè diſtinguendi ſunt.

114 Primus eſt, quando eſt facta litterarum comparatio.

115 Secundus autem, quando ipſa minime facta eſt.

In primo caſu faciendæ ſunt duę concluſiones.

116 Altera eſt, quando ſcriptura ipſa haberet ſubſcriptionem teſtium. & partium; tunc enim facta litterarum comparatione, ipſamet plene probaret.

117 Altera vero eſt, quando ipſamet ſcriptura haberet ſubſcriptionem teſtium dumtaxat, non autem partium, & tunc ſi teſtes ſint mortui ante eorum recognitionem, etſi comparationis litterarum adminiculum interceſſerit, ex ipſa tamen ſcriptura non oritur probatio, ex quo in ipſa minime adeſt ipſarum partium ſubſcriptio. Sic eleganter poſt Calcaneum, Corneum Socin Aretin. Crauet ac alios, docuit hæc omnia Clar. Trentacinq. *d. reſolutione ſua* 12. *nu*. 14.

118 In ſecundo autem caſu, vera reſolutio eſt, quod ipſamet ſcriptura nullam fidem facit, quando mortui ſunt ipſimet teſtes, & non eſt facta ipſa litterarum comparatio. Sic præciſè poſt Socin. & Crauet. docuit etiam idemmet Trentacinquius *d. reſolutione* 12. *nu*. 15.

119 Alia etiam tertio loco ſuccedit hic difficultas, & eſt, an ſi ipſamet ſcriptura habeat ſuſcriptionem dumtaxat teſtium, & non partium, probet ſi fiat ſola teſtium recognitio?

120 Huic autem difficultati adeo doctè, & eleganter duos caſus diſtinguendo, ac ſubdiſtinguendo, ſatisfacit Clar. Dom. Trentacinquius *d; reſolut*. 12. *nu*. 16. 17. *&* 18. vt nil aliud ſuperaddi poſſe, vt vnusquiſque fateatur, neceſſe ſit, eum conſulas. Non enim ex ſcriptis ſcripta conficienda ſunt;

121 Infinitos ex Scribentibus de materia huiuſce *l. ſcripturas*, differentes refert, ac deducit Bernardus Greueus *lib*. 2. *Practicarum Concluſionum, concluſione* 25. *conſideratione prima*, Vide per eum. Addo Herman. Meyerum *de Pignoribus, & Hypothec. titul*. 13. *per totum*, & Trentacinquium *d. reſolutione* 12. Adeundus quoque Illuſtriſs. Dom. Cardin. Tuſcus, *Concluſ. ſua* 79. *in littera S*. vbi omnium latiſsime, & elegantiſsimè. Sat nobis potiora retuliſſe.

Finis Primi Libri.

Digitized by Google

DE SCRIPTVRA PRIVATA TRACTATVS

D. NICOLAI DE PASSERIBVS A IANVA I. C. PATAVINI

Liber Secundus.

De Apocha manu Debitoris conſcripta.

SVMMARIVM.

1 *Apocha manu debitoris conſcripta, tunc plene probat, quando vltra ipſam adeſſent duo, vel tres teſtes deponentes de veritate contentorum in ea.*
2 *Apocha manu debitoris confecta, ſi non habet cauſam debiti obligatoriam, contra ipſum efficaciter non probat.*
3 *Idem eſt in ſcriptura publica.*
4 *Partita facta ſine cauſa in libro creditoris, cui ex forma ſtatuti fides adhiberi ſolet, non probat.*
5 *Scriptura ſaldi, in qua cauſa non ſit expreſſa, minime probat.*
6 *Si quis pro reſto, & ſaldo, vt vulgo dicitur, rationum factarum confiteatur ſe debitorem, licet cauſa non exprimatur, attamen apocha illa de reſiduo ſuum obtinet robur.*
Idem eſt in libro campſoris, ibidem.
7 *Pulchra quæſtio ibi proponitur, & deciditur.*
8 *Apocha manu debitoris conſcripta, & quam eſſe manu ſua confectam ipſemet fatetur, contra ipſum plene probat, licet ſe minime debitorem eſſe oppoſuerit.*
9 *Ratio.*
10 *Et eſt vera Concluſio, quidquid nonnulli dixerint.*
11 *Et præcipue procedit in contractu depoſiti.*
12 *Excepto contractus mutui, & dotis, in quibus intra præfinita a iure tempora non noceret confeſſio confitentis.*
13 *Priuata ſcriptura à debitore confeſſata, an noceat, & præiudicet tertio? Dubitatur.*
14 *Author diſtinguit duos caſus, & num. 15. 16. 17. vſque ad 22. inclusiue.*
23 *Apocha, quæ non habeat teſtes inſcriptos, vel ſubſcriptos, & à debitore negata, nec plenam, nec ſemiplenam probationem inducit.*
24 *Aliqualem tamen in fauorem ipſius creditoris producentis præſumptionem operatur.*
25 *In comparatione facienda, duplex ſcriptura habetur in conſideratione, ſcriptura videlicet, ex qua, & ſcriptura, ad quam.*
26 *Scriptura ad quam quid ſit.* } *Declaratur.*
27 *Et quid ſcripturæ ex qua.* }
28 *Scriptura, ex qua comparatio deſumenda eſt, debet eſſe certa, vera, & indubitata illius, qui eam ſcripſiſſe aſſeritur.*
29 *Ex omni ſcriptura, quam ſcriptam fuiſſe conſtat manu debitoris, ſeu aduerſarij, fit comparatio ad ſcripturam contentioſam.*
30 *Iudex pro comparatione habenda poteſt cogere aduerſarium negantem ſcribere, & exinde ex illa ſcriptura comparationem habere ad ſcripturam ipſam contentioſam.*
31 *Producens apocham poteſt a iudice petere, vt ex officio interroget eum, contra quem fit productio, an talem apocham ſcripſerit, & huiuſmodi interrogatorio tenebitur reſpondere ante litem conteſtatam.*
32 *Debitor officio iudicis ad iudicium accedere apodiſſam a ſe conſcriptam recogniturus cogi poteſt, & a tali præcepto appellare vtique prohibetur.*
33 *Et ſi forſan citatus ad recognoſcendam negauerit, conuictus poſtea de mendacio, non ſolum in contentis in ipſa ſcriptura, ſed etiam in duplum multabitur.*
34 *De quibus particulariter ſit ſolutus in materia ſcripturæ, ad quam ſit comparatio, breuiter docet author.*
35 *In omnibus illis caſibus, & tunc ſit ad comparationem litterarum deuenitur, in quibus comparatio ipſa poteſt aliquem veritatis producere effectum.*
36 *Ad probandum quis non debet admitti, quod probatum non releuat.*
37 *Habens probationes de veritate aliunde, a comparatione facienda repellitur.*
38 *Vbi alio reſpectu ſcriptura fidem non faceret, tunc comparatio litterarum ad illam minime admitteretur, exemplum, ibidem.*

39. Per quos litterarum fiat comparatio, multæ extãt Scribentium opiniones, & nu. 40. & 41. cum ſeqq. vſque ad 50. incluſiue.

51 Experti, qui in iudicio comparationis facienda eliguntur, non aſſumuntur, nec deponunt vt teſtes.

52 Ratio.

53 Sed aſſumuntur tanquam in arte periti.

54 Vnde non iurant, nec tenentur iurare de veritate; ſed tantum de credulitate.

55 Qualiter fiat comparatio, vide Doctores remiſſiue.

56 Qui comparationem fieri petit, & inſtat, ſollemniter manu tactis Euangelijs debet iurare, quod non aliam idoneam habens fidem, ad ipſam comparationem venit, & quod circa eam nihil egerit, quod veritatem poſſit immutare.

57 Ratio, & num. 58.

59 Item ſecundum aliquos tenetur præſtare iuramentum de calumnia.

60 Periti electi pro comparatione facienda, tenentur iurare, quod ad id accedunt, nec lucri cauſa, nec inimicitijs, nec gratia aliqua moti.

61 In omnibus cauſis, in quibus eliguntur periti, defertur illis iuramentum.

62 Iudex, & periti quid debeant agere pro comparatione facienda, præſtitis iuramentis, de quibus ſupra declarat author.

63 Sat eſt, quod periti electi pro comparatione facienda, ſemel iurent ante comparationem inſtitutam.

64 Quidquid ſcripſerit Rol. à Valle.

65 Olim ex ipſa litterarum comparatione plena fides inducebatur, quod poſtea fuit immutatum.

66 Hodie autem quanta ex ea inducatur, non eſt eadẽ omnium ſententia.

67 Nonnulli adhuc plenam reſultare concludunt.

68 Multi autem aliqualem duintaxat arbitrio domini iudicis permanere arbitrantur.

69 Fundamentum eorum.

70 Non pauci vero, nec præſumptionem quidem oriri rati ſunt.

71 Semiplenam autem probationem induci Communiter receptum eſt.

72 Ratio, & num. 73.

74 Et hanc ſententiam etiam a Baldo author veriſſimam arbitratur.

75 Producens ſcripturam priuatam per litterarum comparationem comprobatam, petere poteſt ſibi deferri iuramentum in ſupplementum probationis.

76 Limita in cauſis magni ponderis.

77 Ratio.

78 Aſſerens cauſam eſſe magni ponderis, & per conſequẽs iuramentum ſuppletorium deferri minime poſſe, tenetur id tamquam fundamentũ ſuæ intentionis probare.

79 Quæ cauſæ ſint parui, vel magni ponderis, arbitrio iudicis relinquitur.

80 Iuramentum in ſupplementum probationis etiam conceditur in cauſis maximi ponderis, quando pluſquam ſemiplene actor intentionem ſuam probaſſet.

81 Scriptura priuata per litterarum comparationem comprobata, ſi vnius teſtis, qui ſe præſentem fuiſſe, & vidiſſe quando debitor ſcripſit, fuerit dicto corroborata, plenam fidem faciet.

82 Ratio, & nu. 83.

84 Scriptura priuata per litterarum comparationem comprobata, ſemiplenam fidem minime inducit, cum de tertij agitur præiudicio.

85 Quandoque poteſt eſſe tanta vis comparationis, vt illa ſola ſufficiat ad ſollemnem, ac plenam probationem.

86 Et eſt veriſſima Concluſio, quidquid dixerint nonnulli.

87 Litterarum comparatio, quæ oſtendat ſcripturam ſimul cum illa, ad quam fit comparatio, per omnia ſimilem, plenè probat.

88 Comparatio litterarum, quando concurrit quoque ſubſcriptio trium teſtium, qui graues, & honeſti forent, & qui eorum ſubſcriptiones recognoſcerent, affirmãtes illam ſcripturam de qua controuertitur, eſſe ipſis præſentibus ſcriptam ab illo in ſcriptura commemorato, plene probat.

89 Amplia.

90 Limita, & nu. 91.

92 Amplia ſecundò.

93 Pulchra proponitur dubitatio, & ſoluitur per D. Scacciam remiſſiue.

94 Litterarum comparatio plenam fidem facit, quando & ſcribentes, & ſubſcribentes omnes ex hac luce migraſſent.

95 Item quando conuentum eſſet inter partes, quod ex ipſa ſola litterarum comparatione plena fides apochæ priuatæ adhiberetur.

96 Similiter quando ipſa litterarum comparatio adminiculis alijs reperiretur adiuta.

97 Ratio.

98 Suſpicio falſitatis tollitur ex coniecturis contrarijs.

99 Comparationi litterarum tunc demum eſt locus, quando negotium non excedit valorem vnius libræ auri.

100 Et hæc eſt veriſſima ſententia, quidquid ſcripſerit Gaſpar Teſaurus.

101 Quot ſolidi, ſiue aurei ad libram conficiendam requirantur? Dubitatur.

Solidus, & aureus in iure æquiparantur, & ſæpius confunduntur, ibidem.

102 Libra ex communi Scribentium ſententia aureis, ſiue ſolidis 72. conſtat.

103 Et ſi de aureis legalibus intelligatur, veriſſima eſt præfata Concluſio.

104 Libra ex quot aureis noſtri temporis conſtet, valde ſe torſerunt Scribentes.

105 Boer. 96. apprime requiri teſtatur.

106 Ioſeph. Ludouic. & Clar. Peregr. eam ex 107. conſtare reſponderunt.

107 Author relinquit cogitandum.

108 Inomnibus illis caſibus, in quibus comparatio ſufficit, & probat, illud procedit, quando ageretur ciuiliter, ſecus ſi criminaliter, puta in crimine falſi.

109 Ad probandam falſitatem ſola litterarum comparatio minime ſufficit.

111 Par parat. vult fieri indicium ad torturam, intellige, vt ibi.

112 Pulchra proponitur per authorem dubitatio, & num. 113.

114 Cuiuslibet ſcripturæ, ex qua actio vel accuſatio inſtitui poteſt, admittitur comparatio.

115 Comparatio litterarum famoſum libellum, ſeu cantilenam continentium, an faciat ſufficiens indicium ad torturam?

Argui-

116 *Arguitur primo aſpectu, quod ſic.*
117 *Franc. Marc. cogitandum relinquit, ratio, ibidem.*
118 *Comparacio litterarum, niſi alia concurrant, nec etiam indicium facit ad torturam.*
110 *In litterarum comparatione facienda ſemper requiritur citatio partis.*
120 *Idque in practica aduertendum docet Viuius.*
121 *Comparatio litterarum in libro rationum plenam fidem facit ex communi.*
122 *Ratio. & num. 123.*
124 *Declara, & num. 125.*
126 *Comparatio litterarum facta in epiſtola, an plene probet? Dubitatur.*
127 *Affirmatiuam Bart. & infiniti alij, & num. 128.*
129 *Contrarium multi. Ratio ibidem.*
130 *Prior tamen opinio vti verior, & communior retinetur.*
131 *Soluitur ratio aduerſariorum.*
132 *Limitatur ſupradicta concluſio.*
133 *An comparatione litterarum teſtamentum paternum probetur, vide Pantzſchmanum remiſſiue.*
134 *Apocha a partibus ſubſcripta, & a tribus teſtibus, qui eorum ſubſcriptiones recognoſcant, plene probat.*
135 *Multa tamen requiruntur, de quibus remiſſiue per Ripam.*
136 *Apocha, quæ non habet partium ſubſcriptiones, ſed teſtium dumtaxat illam recognoſcentium, an plenam fidem faciat, maxima eſt quæſtio.*
137 *Affirmatiuam multi tenuerunt.*
138 *Fundamentum eorum.*
139 *Contrarium quamplurimi aſſeruere.*
140 *Author diſtinguit vna cum Corn. & nu. 141. 142. 143. & 144.*
145 *Aliter diſtinguit Alexand. conſil. 181. colum. 2. in 2. & num. 146. & 147.*
148 *Eius tamen opinio communiter reprobatur.*
149 *Quot teſtes ad priuatæ ſcripturæ comparationem requirantur? ambigitur.*
150 *Quædam communis Doctorum diſtinctio in hac difficultate deducitur, & nu. 151. cum quattuor ſeqq.*
156 *Apocha priuata, quæ non habet ſubſcriptionem teſtiū, vel partium, ſed tantum iuuatur per depoſitionē duorum, vel trium teſtium inſcriptorum, vel tantum nominatorum, qui dumtaxat deponant ſe præſentes extitiße tunc, quando apocha ipſa fuit confecta, ſemiplenam ſolum probationem inducit.*
157 *Et ideo quoad plenam inducēdam neceßarium eſt comparationis adminiculum.*
158 *Pulchra ratio ex Bartolo & nu. 159.*
160 *Contrarium tenent multi.*
161 *Caſus diuerſificantur.*
162 *Prior opinio, quæ eſt Bart. & communis retinetur.*
163 *Apocha a debitore, & tribus teſtibus, qui tamen ſint mortui vel abſentes, ſubſcripta, ſi ab ipſomet debitore, vel eius hæredibus fuerit negata, per litterarum comparationem comprobata plenam fidem faciet.*
164 *Declara, & nu. 165. 166. & 167.*
168 *Contrarium multi.*
169 *Ratio eorum.*
170 *Soluitur.*
171 *Amplia, & num. 172. & 173.*
174 *Scriptura priuata partium, & vnius teſtis dumtaxat ſubſcriptione munita, ſi probetur per comparationem litterarum etiam reſpectu ſubſcriptionis illius teſtis, an aliquid probationis inducat? Videndus Crau.*
175 *Apocha abſente creditore per debitorem conſcripta, deinde data, aut tranſmißa ad ipſum creditorem, ſi in ſciuſtā, & habilem contineat cauſam, ſufficiens erit ad plenam exactionem.*
176 *Ratio, & num. 177.*
178 *Si antequam apocha ad creditorem deferatur, ſcribens ex hac luce migraret, apocha illa nullam probationē ad vtilitatem ipſius recipientis induceret.*
179 *Vbi propter impoſſibilitatem minimè habet locum veritas, nec etiam cadit fictio.*
180 *Intellige hoc nedum quo ad obligationem, ſed etiam quo ad probationem.*
181 *Ratio.*
182 *Apocha licet habeat partium, & teſtium ſubſcriptiones, diem, & Conſulem, ſi tamen per ipſoſmet teſtes non fuerit recognita, minusque à partibus, nullam fidem faciet.*
183 *Ratio, & num. 184.*
185 *Amplia.*
186 *Limita.*
187 *Apocha manu debitoris conſcripta, licet nec diem, neque annum inſertum habeat, ſi tamen legitimis indicijs fuerit comprobata, plene probat.*
188 *Ratio.*
189 *Apocha confecta à debitore in publica forma, vt quia eſſet Notarius, plenam fidem facit.*
190 *Comparatione litterarum facta in apocha, ſi de ipſarum quidem ſimilitudine cōſtet, teſtes autem contra dicant, ſtandum eſſe iudicis arbitrio, Bart. & alij docuere.*
191 *Author contra, & num. 192. 193. & 194.*
195 *Si in apocha literarum comparatio fieri non poſſit, nec teſtes illi ſcripturæ inſcripti ſint, ſed ſolummodo quidam reperiantur, qui affirment ſe vidiße, cum ipſamet ſcriptura a debitore conſcriberetur, hoc in caſu ſemiplenam ex ea probationem reſultare docuit Bartolus.*
196 *Authoris de eadem re opinio.*
197 *Apocha ipſius debitoris ſigillo munita, & per litterarum comparationem comprobata, plenam fidem facit.*
198 *Nota tamen probationem iſtam ad ipſius ſigilli veritatem referendam, & num. 199.*
200 *Si apocha habeat teſtes ſubſcriptos & facta litterarū comparatione, de earum maxima diſſimilitudine conſtet. Teſtes autem ſubſcriptiones ſuas recognoſcant, & fuiſſe ipſius debitoris manu confectam atteſtētur, cui magis fides ſit adhibenda, arbitrio iudicis relinquitur.*
201 *Apocha ſubſcripta, & a debitore licet negante, & a teſtibus, qui deponant ſe fuiſſe præſentes, quando fuit ab eodemmet debitore confecta, plene probat ex communi ſecundum Maſcardum.*
202 *Depoſitio teſtium dicentium ſcripturam illam fore talis, cuius manum, & characterem notum habent, & cognitum, nec ſemiplene probat, & nu. 203. & 210.*
204 *Amplia ex Pariſio.*
205 *Ratio, & num. 206. 207. & 208.*
209 *Clariſſimi Peregrini opinio improbatur.*

211 *Depoſitio teſtium dicentium talem ſcripturam fore talis, quia eius manum, & characterem cognitum habent, ſi ipſi teſtes ſint affines, & attinentes illius, cuius apocha illa eſſe contenditur, ſemiplene probat.*

212 *Contrarium tenet author.*

213 *Item, depoſitio eorumdem ex communi probat, ſi alia adminicula concurrant.*

214 *Item ſi aperte deponant ſe vidiſſe, & adfuiſſe tunc temporis, quo ipſa ſcriptura fuit confecta.*

215 *Sed qualis probatio oriatur, an ſcilicet plena, vel ſemiplena, non eſt eadem omnium ſententia.*

216 *Opinionem, quod plena oriatur, tenuerint multi.*

217 *Quod vero ſemiplena dumtaxat inducatur, communiter receptum eſt.*

218 *Fundamentum huius communis opinionis.*

219 *Noua opinio authoris in hac difficultate.*

220 *Rationes, quibus mouetur, & num. 221. 222. 223. & 224.*

225 *Depoſitio teſtium dicentium ſcripturam illam fore talis, quia eius manum, & characterem cognitum habent, & familiarem, in praxi recepta eſt, & præcipue in Curia Romana.*

226 *Nota tamen talem conſuetudinem Curiæ Romanæ, nõ procedere in recognitione apocharum.*

227 *Item talium teſtium depoſitiones in Ciuitate Venetiarum receptæ ſunt.*

228 *Item hic Pataui, & vbique, numero 229.*

230 *Contra tamen ipſam conſuetudinem iudicauit Vallerius Valleria auditor Rotæ Lucenſis.*

231 *In Ciuitate Lucæ non viget talis conſuetudo.*

232 *Si cum teſtium depoſitione comparatio litterarum cõcurrat, ex apocha plena reſultabit probatio.*

233 *Alius caſus deducitur.*

DE ſcriptura priuata in genere ſumpta ſuperiori libro ſatis abunde diſſeruimus. Nunc autem in hoc ſecundo de qualibet ipſius ſpecie, & priori quidem loco de apocha, præcipua tractatio eſt inſtituenda. Cum autem apocham ipſam, aut manu debitoris, aut creditoris, ſiue alicuius tertij conſcriptam eſſe contingat, de omnibus hiſce ſpeciebus, ac in præſentiarum de ea, quæ ipſius debitoris manu ſcripta reperitur, particularis ſermo ſubiiciendus eſt.

Sed ad faciliorem, & ſtudioſorum, ac dicendorum intelligentiam, & vt clara huiuſce rei doctrina, ac reſolutio habeatur, per nonnullos caſus dũtaxat, qui de facili in praxi contingere poſſunt, totã hanc materiam complectemur, ac diſcutiemus.

1 Primus quidem, ac principalis eſt, quando vltra ſcripturam, ſeu apocham adeſſent duo, vel tres teſtes de veritate contentorum in ea deponentes, tunc enim plena abſque dubio probatio de contentis in ipſa induceretur, *iuxta regulam l. vbi numer. ff. de teſtibus*, &c *in omni negotio, extra, de teſt.* ſic in terminis docet gl. *in §. ſi quis igitur, in verſic. facias, Authent. de inſtrumentorum cautela, & fide*, & Bart. *in Authent. Si contractus, nu. 8. & ibi quoque* Caſtrenſ. *nu. 3. C. de fide inſtrumentorum.* Idem, *in l. ſcripturas, colum. 2. C. qui potior.* Cardinalis, Abb. & Felin. *in capit. 2. num. 4. verſic. tertia declaratio, extra, de fide inſtrumentorum*, & ſequitur Ioannes Baptiſta Caccialup. *in repetitione l. admonendi, num 62. verſic. decima concluſio, ff. de iureiurando*, & Socin *conſil. ſuo 274. In cauſa D. Lyſæ, num. 2. cum ſequentibus, in ſecundo*, vbi quoque quando ipſimet teſtes dicantur deponere de contentis in ſcriptura, an verò ſuper recognitione ſcripturæ eleganter differit. Addo D. Petrum GilKenum *in l. inſtrumenta, numero 6. C. de probationibus*, vbi nonnullos concordantes deducit. & prius P. Rebuffum *in ſuo tractatu de chirographorum, & cedularum recognitione, num. 29.* vbi quoque ſubdit rationem, dicens: quia teſtes in hoc caſu non poſſunt decipi, cum recognoſcant ſua ſigna, & poſſunt rationem exprimere, quia viderunt eam a partibus ſcribi, vel ſubſcribi, & ſic probabunt: & latius vt per eum quem videas quoque *ſub num. 33.*

2 Secundus quidem caſus eſt, quando in ipſa apocha adſunt teſtes de veritate in ea contẽtorum deponentes, vel etiam in eadem ſunt deſcripti teſtes, vel debitor illam fatetur, ita quod de viribus ſcripturæ non dubitatur, attamen apocha illa non habet cauſam obligatoriam, vt quia ſimpliciter in ea continetur, quod Titius eſt debitor Sempronij in centum, nulla tamen cauſa debiti, vt puta mutui, aut depoſiti in ea exprimitur, & iſto caſu huiuſmodi ſcriptura efficaciter non probat contra debitorem, text ſunt clariſſimi *in l. cum de indebito, §. fin. ff. de probationibus, & in cap. ſi cautio, extra, de fide inſtrumentorum.*

3 Quæ quidem iura tam in priuata, quam publica procedere ſcriptura notant gl & Doctores vtrobique, & præcipue Felin. *in d. c. ſi cautio*, eſt etiam caſus *in l. unda ratio, ff. de donationibus*, qui text loquitur in libro rationum, in quo quis ſcripſiſſet ſe debitorem alicuius, ſine cauſę expreſſione, vt per Bartol. & alios Doctores, *ibi.*

4 Et idem per iſta iura in libro creditoris, cui ex forma ſtatuti fides adhiberi ſolet, quod partita facta ſine cauſa non probet, tradit Alexand. *conſil. 180. num. 5. volum. 2.*

5 Et in ſcriptura ſaldi, in qua cauſa non fuiſſet expreſſa, quod non probet tradit idem Alex. *conſilio 3. volum. 2. in ſecundo*, vbi tradit generalem regulam in iſta materia, ſequitur Io. Bapt. Coſta nouiſſimè, *in ſuo tract. de iuris, & facti ignor. Centuria 1. diſt. 20. num. 10.*

6 Aduerte tamen, quod ſi quis pro reſto, & ſaldo, vt vulgò dicitur, rationum factarum, confiteretur ſe debitorem, licet cauſa non exprimeretur, attamen apocha ipſa de reſiduo ſuum robur obtineret, ſic ipſemet Alexander *conſilio ſuo 141. in p. volum. 6.*

7 Idem quoque in libro campſores voluit poſt Pileum Ioannes Andræas *in additionibus ad Speculator. in Rubrica de depoſito*, & Alexand. *conſilio 179. num. 2. in ſexto.*

Sed quid iuris, ſi in praxi talis contingeret facti ſpecies?

Finge

Finge produci apocham manu debitoris conſcriptam,ſequentis tenoris.

Io Nicolò Genoa confeſſo hauer hauuto, & riceuuto dal Sereniſſimo Prencipe ſcudi mille, & in fede della verità hò ſcritto, & ſottoſcritto la preſente di mia propria mano.

Io Nicolò Gen. confeſſo quanto di ſopra.

In petitione ſatisfactionis iſtius chirographi opponitur defectus cauſæ debiti confeſſati, & defectus promiſſionis reſtituendi, quaſi quod alio non apparente dicatur informis confeſſio nullatenus exequenda in bonis confitentis.

Dubitatur,an huiuſmodi oppoſitiones iure ſint admittendæ,necnè?

Clariſs D.Carolus Bardellon.de hac præciſa facti ſpecie conſultus pulcherrimis quidem,ac ſubtiliſſimis rationibus motus ex profeſſo *in ſuo conſil. 32.in primo*,pro negatiua reſpondit.

Sed ego ob ſupradicta, de opinione tanti viri valdè dubitarem,niſi tractaretur de intereſſe Principis creditoris,cui fauendum eſt in hoc caſu, rationibus,vt per eum elegantiſſimè diſcuſſis. Cum autem ageretur cauſa alicuius priuati,indubitanter contrarium verius eſſe contenderem, ac iudicarem. Te ne menti.

Conferunt huic materiæ, quæ per Doct. ſcripta ſunt de vi, & effectu confeſſionis ſine cauſa; ideo videndi Maſcard *in concl.ſua 345.*& D.Vincentius Mancinus *in ſuo eleganti tract. de confeſſione c.5.* vbi latiſſimè de hac eadem materia.

8 Tertius eſt caſus,quando ipſamet apocha continet in ſe cauſam obligatoriam, teſtes tamen non adſunt,nec inſcripti,vel ſubſcripti,& debitor fatetur ſcripturam illam eſſe manu ſua confectam,opponit tamen ſe minimè debitorem eſſe Hoc in caſu,plena contra illum abſque dubio reſultat pro-
9 batio. Non enim ipſe contra confeſſionem ſuam modo aliquo venire poteſt. Caſus eſt *in l. Publia, §.fin.ff.depoſit.in l.ſcripturas, in primo reſp. C. qui potior.& in l.generaliter, C. de non numerata pecunia*, & in terminis tradit Alexand.*conſil.191.Viſa ſcriptura, in ſecundo*. Eſt etiam caſus *in d. l.cum de indebito,§. fin.& in d.c.ſi cautio, vbi Doctores, de fide inſtrumentorum*,quem ſequitur quoque Bartol.*in d.l.generaliter*,& poſt eum reliqui Doctores,idem Bar. *in d.l. admonendi*, quem ſequitur ibidem Caccialup. *ſub nu.58.verſic.tertia concluſio.*Addo Socin.*conſilio 68. numero 1.in quarto*, Caſtrenſ. *conſilio 312.nu.2.in ſecundo*,& Maſcardum *Concluſione ſua 109.numero 9.* Adeundus quoque eruditiſſimus Andr. Fachineus poſt hæc edita viſus, *lib. 11 ſuarum Iuris Controuerſ.cap.29.* vbi loquitur in ſpecie de ſyngrapha recognita ab eo, qui ſcripſit negante tamen contenta in ea vera eſſe.

10 Et hæc eſt veriſſima Concluſio, quidquid dixerit Ripa,*in d.l admonendi,num.102.*Salic.& alij,per eumdem Maſcard.relati,*d.Concluſ.109.nu.8.* Quinimò Clar.Fachin. *præcitato cap.29.*nec Ripam, nec Saliceetum,dictæ Communi ſententiæ aduerſarios fuiſſe acutiſſimè,ac manifeſtiſſimè demonſtrat:ipſum conſulas.

11 Et in contractu depoſiti pluries pro hac opinione conſuluit Bal vt refert Tiraq. *de retractu conuentionali,§.4.gloſ.6.num.8.* & tradit Alex.*conſ.42.col. penult.in 3.*

12 Obſeruandum eſt tamen,excipiendos eſſe contractus & mutui,& dotis,in quibus intra præſtituta a iure tempora non nocet confeſſio confitenti, ſed poteſt opponi exceptio non numeratæ pecuniæ, & dotis, quam materiam in præſenti non aliter attingo. Videndus tamen Maſcard. *d.concluſione ſua 285.num.8.* Videndus etiam in ſimili materia Io.Parlador.*lib.2.rerum quotidianar. cap.fin.1.parte, §.5.numero 12.& 13.* vbi pulchrè.

13 Sed verum iſta confeſſio,ſeu priuata ſcriptura à debitore confeſſata noceat, ac præiudicet tertio, puta alteri creditori, non eſt eadem omnium ſententia.

14 Tu pro maiori dicendorum facilitate, ac claritate diſtingue duos caſus.

15 Primus quidem eſt, quando ſecundus creditor habet pro ſe publicũ inſtrumentum,& tunc priori creditori, qui priuatæ ſcripturæ a tribus teſtibus bonæ opinionis, ac famæ minimè ſubſcriptæ, nec de veritate contentorum comprobatæ innititur, eum proculdubio præferri.Caſus eſt apertus *in d.l. ſcripturas,in ſecundo reſp.*& nos ſuperius pleniori folio diſſeruimus.

16 Alter verò caſus eſt, quando creditor ipſe ſecundus,publico minimè innititur documento, in quo caſu adhuc glo.*in d.l.ſcripturas,& ibi* Bart *in ſecundo notab.* videntur concludere, quod illa ſcriptura
17 confeſſata non obſit tertio. Et reddit rationem ipſemet Bart. nam ſi talis ſcriptura probaret contra extraneos, de facili debitor poſſet præponere poſteriorem creditorem priori, quod eſſet inconueniens.

18 Hoc idem clarius decidit idem Bartol.*in l.repetita,ff.de fide inſtrumentorum*,ſequitur Felin *in cap.2. num.12 extra de fide inſtrumentorum*, allegando notata per Bart.*in l.ſi ſuperatus,ff.de pignoribus*, ex cuius dictis colligitur, quod vbi confeſſio debitoris præceſſiſſet obligationem contractam cum illo tertio,quod eo caſu confeſſio ipſa illimet tertio noceret, alias ſecus.

19 Sequutus eſt etiam Maſcardus, *concluſione 372. per totam*, vbi confeſsionem debitoris in aliqua ſcriptura factam de aliquo debito, quibuſdam aſsertis creditoribus, non probare in præiudicium aliorum creditorum, niſi aliter conſtet de ipſo debito, apertiſsimè ſcriptum reliquit. Addo Caballin. *milleloq. ſuo 663.* vbi pulchrè.

20 Sed iſta opinio,licet communiter recepta,mihi tamẽ à veritate abhorrere quam maximè videtur: ea enim attenta, creditor publico innixus inſtrumento,& qui habenti priuatam ſcripturam præfertur, nullo prorſus frueretur priuilegio, quod eſt contra caſum *d. l.ſcripturas*, idcirco fatendum eſt, quod ſcriptura recognite per debitorem, noceat quoque tertio habenti cauſam ab eo,præterquam in caſu *d.l.ſcripturas.*

21 Et hac opinione retenta, non officit conſiderar io

Digitized by Google

ratio Bartoli, quod videlicet debitor poſſet de facili præponere poſteriorē creditorem priori, quod eſſet abſurdum.

22 Reſpondetur enim, id non eſſe præſumendum, idque propter timorem pœnæ, ac infamiæ, quam ipſemet debitor incurreret falſitate detecta. Cogita.

23 Quartus quidem principalis caſus eſt, quando apocha, quæ producitur, aſſeritur ſcripta manu debitoris, quæ tamen non habet teſtes inſcriptos, vel ſubſcriptos, & debitor illam negat. Iſto caſu talis ſcriptura nullis adminiculis ſuffulta, nec plenā, nec ſemiplenam probationem inducit, prout eſt caſus *in l. inſtrumenta, C. de probationibus, & in cap. 1. & 2. extra de fide inſtrumentorum* Bart. & alij, *in d. l. admonendi, & in l. nuda pactio, C. de probationibus.*

24 Aduerte tamen, quod aliqualem ſaltem in fauorem ipſius creditoris producentis præſumptionem inducit, *ad latè tradita ſupra, lib. 1. q. 4. num. 259. cum ſequentibus.* Addo nunc Brunor. a Sole, *in ſuo Compendio propoſitionum iuris, in verſ. apocha priuata.* & D. Gaſparem Caballinum *millel. ſuo. 658. per totum.*

Quintus principalis caſus eſt, quando ipſamet apocha per debitorem negata, adminiculatur tantum per comparationem litterarum, *iuxta l. comparationes, C. de fide inſtrumentorum.*

Circa quam materiam comparationis, (de hac enim etiam tractare hoc in loco plene conſtitui.)

25 Præſciendum eſt, duplicem ſcripturam habere in conſideratione. Alteram, ex qua fit comparatio, quæ quidem ſi omittatur, ad ipſam minime deueniri poteſt, vt pulchre Pariſ. *conſil. ſuo 55. num. 10. in 4.* Alteram vero, ad quam fit ipſa comparatio, vt in propoſito diſtinguit Bart. *in d. l. comparationes,* & eum ſequuntur communiter, ac paſsim Doctores. Addo Ioan. Bapt. Coſtam *de remed. ſubſid. cap. 7. num. 7.* Ioachim Beuſt. *in d. l. admonendi, nu. 979.*

26 Scriptura priori loco, ad quam fit comparatio, eſt illa, quæ in iudicio producitur, vt ei fides adhibeatur, continens illud, ad quod debitor eſt obligatus.

27 Scriptura vero, ex qua deſcribitur, vt ſit illa, quę in iudicio producitur, vt ex ea ſimilitudo accipiatur, ita gloſ. *in Authent. de inſtrumentorum caut. & fide, §. 1. in verb. ex collatione,* gl Cyn. & alij, *in d. l. comparationes, C. d. fide inſtrument.* Curt. iun. *in d. l. admonendi, num. 114.* Roland a Vall. poſt infinitos relatos *conſilio ſuo 26. lib. 1.* Hieronymus Pantzſchman. *lib. 2. quæſt. ſua 2. nu. 2.* & Ioſeph. Ludouic. *deciſione ſua Peruſina 7. numero 1. parte 1.* Addo Beuſt *in d. l. admonendi, num. 980. & 981.* & D. Alexand. Trentacinquiū *variar. reſolut. lib. 2. tit. de fide inſtrument. reſolutione 7. numero 1.* vbi pulchre.

28 His pręmiſsis ſciendum modo eſt, quod ſcriptura, ex qua comparatio deſumenda eſt, dicitur eſſe certa, vera, & indubitata illius, qui eam ſcripſiſſe aſſeritur, de qua Imp. *in d. l. comparationes,* ponit tria exempla, & duo *in Authent. Ad hæc, quæ immediatè ſequitur.* Videndus Pantzſchman. *d. quæſt. ſua 2. num. 3.* & Scaccia *cap. 11. inferius allegandus, num. 1056. cum ſequentib.* vbi pulchre. addas etiam Caualcanum *lib. 2. deciſ. ſua 27. num. 53.* vbi latè.

Adcundus quoque Trentacinq. *d. reſolut. 7. num. 2.* vbi latiſsime circa dicta quinque exempla.

29 Tu vero generalem firma regulam, quod ex omni ſcriptura, quam ſcriptam fuiſſe conſtet manu debitoris, ſeu aduerſarij, fit comparatio ad ſcripturam contentioſām; ſic concludunt Baldus, Paulus, Angelus, & Salicetus, *in dicta l. comparationes,* & eſt Communis Concluſio, quam firmat Ripa, *in d. l. admonendi, numero 111.* Crauetta *conſilio 216. num. 18.* & nouiſsime Clariſsimus Menochius, *de Arbitrariis, lib. 2. Centuria 1. Caſu 114. numero 29* vbi etiam, quomodo hæc certitudo haberi poſsit luculentiſſime demonſtrat.

His addas Cla. D. Farinaccium Fragmentorum Criminal par. 1. ſub num. 457. cum multis ſeq. pag. mihi 69. cum ſeq. vbi & ipſe varios ſubnectit modos, quibus dicta certitudo poteſt haberi, & ſubnectit quoque, quomodò comparatio ipſa litterarum fieri poſſit ex ſcriptura, ad quam, eum omninò conſulas.

30 Amplia, vt iudex pro comparatione habenda cogere poſsit etiam aduerſarium negantem ſcribere, & ex illa ſcriptura comparationem habere ad ſcripturam ipſam contentioſam, ſic præfati Do-
31 ctores Communiter, Purpurat. in ſpecie, *in d. l. admonendi, num. 161.* vbi quoque producentem apocham poſſe a iudice petere, vt ex officio interroget eum, contra quem fit productio, an talem apocham ſcripſerit, & huiuſmodi interrogatorio ante litem conteſtatam, eſſe reſpondendum, eleganter ſubnectit. Sequitur hoc idem Rebuffus *in ſuo tractatu de chirographorum recognitione, numero 78.* Albenſis *conſilio ſuo 737. numero 6. in quarto,* Monald. *conſilio ſuo 14. numero 16. in primo,* Vinius *Opinione ſua 113. num. 2.* Magonius *deciſione ſua Luc. 17. num. 2.* Beuſt. *in d. l. admonendi, num. 987.* Cl. Farinacius in ſuis Fragmentis criminal. *par. 1. num. 449. pag. mihi 67. tit. 1.* vbi infinitos propemodum concordantes deducit, & omnium elegantiſsime Dominus Menochius *d. Caſu 114. nu. 12.* vbi ita in foro obſeruari teſtatur, & Angeli, ac Zaſij contrariam opinionem defendentium fundamenta reſoluit. Sic quoque ſemper ſe vidiſſe practicatum teſtatur Curt. iun. *in d. l. admonendi, numero 116.* & Cremonæ ſe ita in praxi obtinuiſſe docuit Lanfranc. de Oriano, *in ſuo tract. de fide inſtrumentorum, num. 64.* Addo eruditiſsimū Scacciam *lib. 2. de Iudic. Cauſarum ciuilium, cap. 11. numero 939. cum duobus ſequentibus,* vbi pro hac opinione ſubdit eſſe textum clariſsimum *in §. ſi quis igitur, ibi (& ſcribere alia coactus eſt) Authent. de inſtrumentorum cautelæ, & fide.* Et ratio quoque huiuſcemet opinionis ſecundum eum eſſe poteſt: quia licet ipſa litterarum comparatio plenam probationem minime deducat, facit tamen aliquod iudicium, & ex veriori ſemiplenam, ad tradita per nos *infra, num. 71. cum ſequentibus.*

Addas quoque Clar. Pacianum *de probationibus, lib. 1. cap. 63. num. 167. & 168.* & D. Emanuel Roderic. *Canonicarum quæſtion. lib. 2. q. 13. art. 5.*

Aduertendum quoque *d. Caualcaneum, d. deciſ. ſua 27. nu. 55.* vbi vlterius tradit, quod dominus tenetur

Digitized by Google

netur recognoſcere ſcripturam ſui famuli, factoris, adminiſtratoris, & ſcribani, item quod hæres tenetur recognoſcere ſcripturam ſui defuncti, & tandem ſubdit idem iuris eſſe in patre, filio, & vxore, & latius, vt per eum.

32 Amplia quoque, vt debitor officio iudicis ad iudicium accedere apodiſſam à ſe conſcriptam recogniturus cogi poſsit; & quod à tali præcepto minime appellare queat, ex quo non grauatur, cum de facto ſuo interrogetur; ſic præcisè poſt Roma. Rebuff. Couarr. & alios, docet Maur. Burg. *in ſuo tract. de Laudimio, parte 3. inſpectione 38. numero 23. & 24.*

Subamplia, vt etiam ſcripturam manu tertij conſcriptam de eius tamen mandato, ſicut propriam, recognoſcere teneatur, & cogi poſsit. Sic eleganter colligitur, ex ſcriptis in ſimili per ill. d. C. Tuſcum *concluſ. ſua 640 in littera S.* vbi tradidit quod ſtatutum compellens aliquem ad recognoſcendum propriam ſcripturam, habet locum etiã in ſcriptura tertij facta de mandato eius, quia pariter tenetur recognoſcere, ſicut propriam, adducit Felin. in c. cum inter. de re iudicata.

33 Et adde, quod ſi forſan ipſe debitor citatus ad recognoſcendum iuerit inficias, conuictus poſtea de mendacio, abſque dubio condemnabitur non ſolum in contentis in ipſa ſcriptura, prout poſt Roman. docet Burgius *d. capite 38. numero 13.* verum etiam in duplum, prout eſt textus clariſs. *in Auth. contra, C. de non numerata pecunia.* De ſupradictis omnibus, de quibus ſub *nu. 30. cum ſeq. adeund. omnino d. Caualcan. d. deciſ. 27. d. nu. 55. cum ſeqq.* omniũ enim elegantiſsime diſcurrit, adeundus idem ſub *nu. 54.* vbi tradit, quod cum ſcriptura priuata non valet, nec probat, quis non cogitur illam recognoſcere an ſit ſcripta ſua manu, vel non; adducit Purpuratum, & Pau. de Caſt. & latius, vt per eum.

Hæc de ſcriptura, ex qua fit comparatio breuiter dicta ſint.

Circa eam autem, ad quam fit comparatio (Reiectis inutilibus, & his, quæ ad rem noſtram minime conferunt, de quibus omnibus communiter per Doctores *in d. l. comparationes.*) de tribus ſolummodo mihi diſſerendum conſtitui.

34 Primo, in quibus caſibus, & cauſis fiat comparatio. Secundo, qualiter, & per quo fiat. Tertio, ac vltimo, de effectu ipſius comparationis.

35 Quo ad primum attinet, firma ſit cõcluſio, quod in omnibus illis caſibus, & cauſis deuenitur ad comparationem, in quibus comparatio ipſa poteſt aliquem veritatis producere effectum, alias ſecus eſt.

36 Ad probandum enim quis non debet admitti, quod probatum non releuat, ſic præcisè Salicet. & Bald. *in d. l. comparationes, in 5. quæſt.* Addo Scacciam *d. c. 11 nu. 941.*

37 Ex quo infertur ad plura. Et Primò, quòd ſi quis haberet probationes de veritate aliunde, a cõparatione facienda abſque dubio abſtinetur, ſic voluit notabiliter Bald. *in d. l. comparationes, in 5. q. in fi.* & inferius per nos comprobabitur.

38 Secundo, quod vbi alio reſpectu ſcriptura fidẽ non faceret, ſeu non eſſet efficax, poſito, quod fuiſſet ſcripta manu eius, de quo contenditur, tunc etiam comparatio ipſa non adhiberetur, veluti ſi inſtrumentum publicum intrinſecis careret ſollemnitatibus, vel ſcriptura priuata eſſet ſine cauſa, quo caſu efficacẽ ex ea probationẽ minime induci docuerunt Bald. & Salic. *in d. l. comparationes,* & nos latius *ſup. num. 21. cum ſeq.* ſic in terminis, ſed longe latius firmauit Crau. *d. conſil. 216. num. 9. 17. & per totum, in 2.* Idem eſt, ſi ipſamet ſcriptura facta foret abſque teſtibus, & ab ipſo debitore ſcribente eſſet negata, nam tunc non poterit recognoſci per comparationem litterarum, vt poſt alios docuit Borgnin. Caualcanus *lib. 5. deciſ. ſua 34. nu. 9. & prius deciſ. ſua 27. nu. 16. lib. 2.* vbi vlterius tradit, quod ſcriptura ipſa facta abſque teſtibus, poteſt dumtaxat probari per teſtes qui deponant ſe vidiſſe ſcribere dictam apodiſſam, & latius, vt per eum quem conſulas.

His adiungas Clar. D. Farinac. Fragmentorum criminal. *p. 1. a num. 468. vſque ad* 475. vbi latè diſſerit de ſcriptura ipſa, ad quam fit comparatio, eum omnino videas.

39 Quo ad ſecundum ex propoſitis attinet, videlicet, per quos, & qualiter fiat comparatio. & primò per quos fiat, dic, quod in hoc diuerſæ fuerunt opiniones.

40 Nam gloſ. *in d. l. comparationes, verſic. ab his,* iudicem comparationem ipſam peritis ſcriptoribus, qui illam facere debeant, & ſibi referre, debere cõmittere, ipſumque poſtea ſecundum eorum relationem iudicare oportere, opinata eſt, allegat text. *in l. ſemel, C. de re milit. lib. 12. & in §. quod autem, Auth. de non alienan. aut permut.*

41 Gloſſa verò in §. *ſi verò nihil, Auth. de fide inſtrumentorum, in ver. abſcondere.* præmiſſa opinione relata, ipſaque reprobata, iudicem ſolum debere inſpicere, ac intueri aperte concludit; adducit textum *in §. oportet, il. primo, eodem tit.*

42 Bart. autem ibi, huic poſtremæ inhærendo ſententiæ, concludit quidem verum eſſe, quod per iudicem ipſa litterarum comparatio ſit facienda, ſubdit tamen, quod ſecum habere debeat ſcriptorem peritum; cuius ſententiæ adhæſit quoque Bal. *in d. l. comparationes, in 6. quæſt. num. 20.* vbi inquit, comparationem rectè per iudicem faciendam, cautius tamen eum facturum, ſi duobus ſaltem ſecum aſſumptis peritis inſpectoribus, vna cum ipſis corpora ſcripturarum viderit, ac diligenter inſpexerit, allegat text *in d. §. quod autem, & in d. l. ſemel.*

43 Hoc tamen ſecundum Nicolaum de Matarell. relatum per Bald. eſt arbitrarium iudici, qui etiam ſolus ad ipſam litterarum comparationem deuenire poteſt. ſequitur quoque Cl. Menoch. *d. Caſu 114. num. 26.*

44 Tutius eſt tamen ſecundum ipſummet Baldum, quod peritos adhibeat, quibus deferat iuramentum, iuxta formam *d. l. comparationes,* & debet adhibere duos, vel plures, ad tradita per Trentacinquium *d. pag. 270. verſic. pro facienda,* ſi tot in ciuitate haberi poſsint, alias ſufficit vnus, iuxta not. per Bar. & Doct. *in l. 1. §. ſi. ff. de verb. oblig.* & per Alex.

con-

conſil.17 9. num. 6. in ſecundo. ſequitur poſt Ioſeph. Ludouic. *d. dec. ſua Peruſina 7. num. 9.* Menoch. *d. Caſu 114. num. 27.* Addo Rimnald. iun. *conſil. ſuo 39. nu. 43.* vbi comparationem aliter factam, eſſe nullam, & irritam aperte reſpondit. Sequitur hæc omnia D. Scaccia *d. cap. 11. num. 1061. & in duobus ſequentibus;*

45 Et eſt obſeruandum, quod periti, qui eliguntur, non debent eſſe ſuſpecti partibus; ita Bald. *præcit. loco,* vbi allogat gloſ. *in §. & ſæpe, in verb. artificis, Auth. de trien. & ſemiſ.*

46 Sed ipſarum confidentes. Curt. ſen. *in d. l. admonendi, nu. 574. verſic. quinto requiritur.*

47 Et propterea ipſorum iuramentum non poſſe recipi, niſi partibus præſentibus, aut legitime citatis, ad hoc vt poſſint opponere ſi eos habeant pro ſuſpectis, ſcripſerunt Bar. *in l. Theopompus num. 1. ff. de dot. præleg.* & Fel. *in c. quia iudicantes, nu. 1. de præſumptionibus.* pulchre Farinaccius *conſ. ſuo 70. nu. 16.*

48 In hanc etiam opinionem concordant Ang. & Paul. *in d. l. comparationes,* vbi cõcordando opiniones gl. concludunt, quod iudex poteſt committere peritis non vt comparatio fiat ipſo abſente, ſed vt fiat ipſo præſente, & ſi omnes literas eſſe ſimiles ad inuicem conuenerint, approbanda erit ſcriptura negata, alias reprobanda.

49 Et illhæc opinio, quod periti ſint eligendi, mihi quoque probatur, & pro ea, mea ſententia, eſt caſus *in d. l. cõparationes, in ver. omnes.* Fruſtra enim ibi Imperator præberet formam iuramenti illis, qui comparationem faciunt, deferendi, niſi forent eligendi illi, a quibus comparatio ipſa facienda.

50 Nec obſtat tex. *in d. §. oportet,* quia fateor, quod iſta eſt inſpectio iudicis, qui vnà cum peritis debet diligenter aduertere & comparare.

51 Et ex hoc, quod iudicium comparationis ſit habendum, & per expertos faciendum inuenitur, quod iſti, qui aſſumuntur, non deponunt vt teſtes, nec vt teſtes recipiuntur, quia teſtis deponit de eo, quod

52 percipit per ſenſum corporis, *l. ... §. ... ff. de ...* & ... Doct. notatur quoque *in l. ... & in l. teſtium, C. de teſtib.*

53 Sed tamquam arbitri periti aſſumuntur, Rim. iun. *conſil. 459. nu. 20. in quib.* deponunt de eo, quod percipiunt per iudicium intellectus.

54 Vnde iſti periti non iurant, nec tenentur iurare de veritate, ſed tantum de credulitate, ita notanter declarando concludit Caſtrenſis *in d. l. comparationes, num. 1.* vbi etiam P. GilKen *nu. 7.* & eſt veriſsima concluſ. quidquid ſcripſerint Iul. Pacius, & Donellus, reprobati per GilKenũ *præfato loco.* Addo Ludouic. *d. dec. ſua Peruſ. 7. num. 8.* Menoch. *de arbitrar. lib. 2. q. 38. ac ... numero,* & Pantzſchmanũ *d. q. ſua 2. nu. 15.*

55 Qualiter autem fiat comparatio, declarant latiſſime Bald. Salic. & Communiter Doct. *in d. l. comparationes.* Tu vero breuitati ſtudendo, duo tantum obſeruanda dicito.

56 Primum eſt, quod qui comparationem fieri petit, ac inſtat, ſollemniter, manu tactis Euangeliis iuret, quod non aliam idoneam habens fidem, ad ipſam comparationem confugit, & quod etiam nihil egerit, quod poſſit veritatem immutare, vt eſt textus *in §. ſi vero nullus in Authen. de fide inſtrumentorum.*

57 Et iure merito ſane, cum enim iudicium comparationis ſit ſubſidiarium. Rimin. iun. poſt Angel. *conſil. 779. num. 10. in ſeptimo,* Io. Bap. Coſta poſt plures relatos *de remediis ſubſid. in remed. 7. in princ.* & D. Rutger. Rulant. *de commiſſionibus lib. 3. cap. 38. in ... in princ.* vtique ad illud non deuenitur, niſi in defectum aliarum probationum. Sequitur hoc idem Ceph. *conſil. ſuo 570. num. 7. & 8.* Addo Scacciam *d. cap. 11. num. 1057.* & GilKenium *in d. l. comparationes, num. 8. C. de fide inſtrumentorum.*

58 Et aduerte, quod cum hoc ſit traditum pro forma, & ſit de ſubſtantia comparationis, quod ipſa comparatio aliter facta, eſt ipſo iure nulla. ita notanter ſcriptum reliquit Bal. *in d. l. comparationes, in 2. oppoſit. nu. 8.* & illum ſequuntur Communiter Doct. in ſpecie autem Rimin. *conſ. ſuo 439. num. 21. in 4. & conſil. 779. num. 10. in & 12. in ſeptimo,* Viuius *Opin. ſua 113. nu. 4.* Seraphin *de priuileg. iuram. priu. 172. num. 2.* Vincent. Marcin. de iuram. *par. 4. effect. 249. nu. 3.* Menoch. *d. caſu 114. nu. 34.* Maſcard. *Concluſ. ſua 336. nu. 33.* Pantzſchman poſt plures relatos *d. q. ſua 2. num. 5. & 6.* Farinacius *conſil. ſuo 70. num. 17.* & nouiſsime periliuſtris Eques D. Peregr. *conſ. ſuo 101. num. 8. in ſecundo.* Addo Cl. D. Alduinum, qui plures alios congerit, *conſil. 13. num. 14. vol. 1.* vbi pulchre; aſſentitur quoque eruditiſsimus Scaccia, *d. capitulo, numero 1058. & 1059.* vbi tamen ſubdit, hoc verum eſſe, ſi iuramentum iſtud a parte petitum ſit.

59 Adde ſecundum aliquos, neceſſarium quoque eſſe, vt qui petit comparationem fieri, præſtet etiam iuramentum de calumnia. Sic præciſe Surd. *conſ. ſuo 187. in ... & ſequentibus 8.* de vtroque iuramento pulchre Botta *conſil. ſuo 33. num. 6. & 7.* & Io. Bapt. Coſta *de remediis ſubſidiar. d. remed. 7. num. 1. 2. & 3.* Addo d. Alexan. Trentacinquium *Variarum reſolut. lib. 2. tit. de fide inſtrumentorum, reſolut. 6. pag. 274. verſ. ... facienda, & pag. 275. & 276. vſque ad verſ. ... pro facienda,* vbi omnium latiſsime, ac elegantiſsime, cum omnino conſulas. Addo etiam Rulant. *d. cap. 38. nu. 9.*

60 Alterum vero eſt, quod iuramentum pariter peritis electis deferatur, iuxta formam *d. l. comparationes,* videlicet, quod ad id accedant, nec lucri cauſa, nec inimicitiis, nec gratia aliqua tenti. Sic ad litteram in *d. l. comparationes,* & ſequuntur Communiter Doct. Surd. *d. conſil. 187. num. 27.* Botta *d. conſil. 34. num. 6.* Vranius *conſil. ſuo 37. num. 19. in 2.* Riminald. iun. *dicto conſil. 39. num. 44. & in conſil. 779. nu. 2. & cum quinque ſequentibus, in ſeptimo,* vbi omnium pulcherrime, & latiſsime. Sequitur etiam Menoch. *dicto Caſu 114. num. 28.* Pantzſchman. *d. quæſt. 2. num. 2.* & Cl. Peregr. *d. conſil. 101. num. 8.* Addo Coſtam *d. remed. 7. num. 5.* & Scacciam, *d. c. 11. nu. 1064.*

61 Et de hoc nemini mirum videri debet. Generale eſt enim in omnibus cauſis, in quibus eliguntur periti, quod illis deferatur iuramentum, prout eſt caſus *in l. ... edictali, §. his illud, C. de ſecundis nuptiis, & in l. 1. ... ff. de ventr. inſpic.*

Qui-

62 Quibus quidem iuramentis præſtitis, iudex, & periti poſtea coram ſe poſitis ſcripturis, litteras ſimplices, quę vocantur elementa, item earum tractus, ſtylum, modum dictaminis, & plura alia, quæ ipſiſmet ad fidem veritatis habendæ conducere videbuntur, & de quibus omnibus per Doctores præcitatis locis, & in ſpecie per Menoch. *d. Caſu* 114. *num.* 31. Pantzſchman. *d. quæſt.* 2. *nu.* 14. & Vranium *d. conſil.* 57. *num.* 21. diligenter erunt inſpecturi. Addo Gilkenum poſt plures relatos *in d. l. comparationes num.* 9.

63 Et aduerte pro Coronide ſat eſſe, quod iſti periti ſemel iurent ante comparationem inſtitutam, nec enim poſtea neceſſe eſt, quod tempore relationis aliud præſtent iuramentum, prout artis periti alioquin, & in alijs caſibus facere conſueſcunt, ſic pręcisè poſt Bart. Iaſ. Ripam, & alios, Menochius *d. Caſu* 114 *nu.* 28. Pantzſchman. *d. q.* 2. *nu.* 12 & eſt veriſsima concluſio.

64 Quidquid ſcripſerit Roland. a Valle, *d. conſil. ſuo* 26. *num.* 25. *circa fin. in primo.* latius de ſupradictis omnibus meminit Trentacinquius *d. pagina* 276. *verſ. quinto requiritur, & verſic.* 7. ſatis Adeas quoque iuriſperitorum Monarcham d. Farinac. Fragmentorum criminali *part.* 1. *pag.* 70. *a nu.* 475. *vſque ad* 494. incluſiue, vbi de ſupradictis contentis in hoc ſecundo requiſito, omnium elegantiſsime diſcurrit.

65 Quod ſpectat ad vltimum ex propoſitis, videlicet, quam fidem litterarum comparatio faciat.

Præſciendum eſt, quod olim ex ipſa litterarum comparatione plena fides inducebatur, prout cōmuniter notant gloſ. & Doctor. *in d. l. comparationes*, quod quidem propter litterarum varietatem fuit poſtea correctum, ac immutatum.

66 Hodie autem quantam fidem faciat, non eſt eadem omnium ſententia.

67 Accurſ. enim *in l.* 3. § 1. *in ver. ſpeciem, ff. de teſtibus*, & Alberic. *in d. l. comparationes*, quos refert Maſcard. *concluſ. ſua* 330. *num.* 8. tenent indiſtinctè, plenam adhuc probationem ex ipſa litterarum comparatione promanare. Sequuntur etiam nonnulli relati per Riminal. iun. *d. conſil. ſuo* 779. *num.* 4. *in ſeptimo.*

68 Gloſ vero *in d. l. comparationes, & in Authent. At ſi contract.* ex ipſa comparatione aliqualem dumtaxat fidem, quæ arbitrio d. iudicis, quanta ſit, relinquitur, promanare concludit.

69 Et pro iſta opinione videtur caſus *in § ſi vero moriatur, ibi* (*& omnino ſi putauerit.*) *in Authent. eadem*, & quod hoc ſit in iudicis arbitrio poſitum, latiſsimè inter alios firmauit Clariſsimus Menoch. *d. Caſu* 114. *nu.* 7. *cum ſequentibus.*

70 Couarr. 3. loco, & Modern. Pariſ. *in Conſuetud. Pariſienſ.* prout refert Pantzſchman. *d. q.* 2. *nu* 33 tenent, quod nec præſumptio quidē oriatur, id quod etiam ſenſiſſe viſus eſt d. Caualcan. *d. deciſ.* 27. *num.* 62. dum tradit, quod dicta comparatio facit dumtaxat fumum.

71 Gloſſ. autem vlt. loco *in* § 1. *in verſic. probibuerūt. in Authent. de inſtrumentorum cautela, & fide*, fuit in alia opinione, concludit enim ipſa, quod comparatio ſufficiat ad ſemiplenam probationem. Quam opinionem ſequutus eſt quoque Bartol. ibi, idem ſentit gl. *in l. admonendi*, quam ſequuntur, ibi Communiter Doct. in ſpecie. Curt. iun. *num.* 117. Idem Bart. *in l. nuda ratio, ff. de donat.* Salic. *in d. l. comparationes, col. vlt.* Felin. *in cap.* 2. *nu.* 14. *verſic.* 7. *limita, de fide inſtrumentorum*, Alex. *conſil.* 76. *num.* 3. *in tertio, conſi.* 80. *num.* 4. *in quarto, &* 150. *nu.* 16. *in quinto*, poſt infinitos relatos. Rolan. a Valle. *conſil. ſuo* 26. *num.* 12 13. *cum ſequen. in primo*, ſequitur quoque Conar. *pract. quæſt. cap.* 22. *nu.* 6. Burſat. *conſil ſuo* 123. *nu.* 21. *in primo*, Pet. Surd. poſt quamplures adductos *conſil. ſuo* 187. *num.* 24. in 2. Hipp. Rimin. *conſil. ſuo* 39. *num.* 6. vbi latè. Petrus Aug. Morla, *in ſuo Empor. li.* 1. *titul. de fide inſtrumentorum, quæſtione tertia, nu.* 21. *verſic. ſed tamen ſciendum eſt*, Marc. *deciſ. ſua* 935. Maſcardus *dicta Concluſione ſua* 330. *num.* 7 & prius *Concluſione ſua* 12. *per totam, &* 110. *num* 21. & nouiſſime Ioannes Koppen. *deciſ. ſua* 46. *num.* 39. & D Petrus GilKen. *in l. inſtrumenta, num.* 13. *C. de probationibus, ubi late, & in l. comparationes. nu.* 21. *C. de fide inſtrumentorum.* Et de hoc nullum eſſe dubium poſt plures relatos inquit Natta *conſil. ſuo* 632. *nu.* 1. Addo Viuium, *Opinione ſua*, 113. *nu.* 1. & Ioannem Baptiſtam Coſtam, *de remed. Subſidiar. remedio ſeptimo, num. decimoquarto.* Adeundus eſt quoque eruditiſsimus D Scaccia *d. cap.* 11. *num.* 999. *cum ſequentibus*, vbi huiuſmodi difficultate ad partes diſcuſſa, reprobataque illa opinione Menochij, ac ſequaciū, per reſolutionem ab illis pro ſuæ ſententiæ corroboratione deductorum, tandem hanc poſtremam veriſ imam profitetur, ac eam vti talem tuetur, ac defendit; ipſum conſulas. Adeundus etiam *ſub. numero* 9. & 1030 vbi declarat, vt per eum. Videndus quoque D. Gaſpar Ant Teſſaur. *Quæſtionum Forenſ. lib.* 1. *cap* 24. *num* 11. vbi infinitos concordantes deducit & cl. d. Farinacius in ſuis Fragmentis Ciuilibus, *part.* 1. *a nu.* 495. *vſque ad* 500. vbi poſt relatos omnes ſupra ſcriptis ſcribentium opiniones, hanc vltimam veriſsimam profitetur, ac ſimul amplectitur; ipſum omninò conſulas.

72 Et pro hac opinione illud ſatis vrget, nam ſcriptura priuata ſimpliciter de per ſe abſque alijs adminiculis inducit præſumptionem ad fauorē producentis, quæ eſt minor ſemiplena probatione, vt ſup. concluſum fuit.

73 Igitur adminiculata per comparationem, ſufficiet ad ſemiplenam probationem; debet enim ipſamet comparatio pręſumptionem illam in aliquo augere.

74 Et hanc eamdem opinionem, quam veriſsimam & ego arbitror, ſequutus eſt etiam Bald. *in d. l. comparationes, colum. ult. ſub num.* 33. vbi in effectu diſtinguit, an comparatio fiat ad publicam, an verò ad priuatam ſcripturam, & in publica, quia ſatis fidei propter ſuam publicam formam habet, concludit, quod comparatio plenam faciet probationem, quemadmodum etiam concludit poſt alios Maſcard. *d. concluſ. ſua* 330. *num.* 15. & 16. & D. Scaccia *d. cap.* 11. *num.* 1004. *cum duobus ſeqq.* In priuata verò, quia probabiliter negari poteſt, ſi tunc per legitimam probationem augeatur eius fides, licet

non

non reſultet plena probatio, tamen arbitrio iudi-dicis committetur iuraměti delatio; & ſic per eam ſemiplenam probationem ſaltem induci, cum ſine ipſa regulariter ad iuramentum ſuppletorium deuenire minime poſsit, clare ſupponit.

75 Ex quo infertur, quod producenti ipſam ſcripturam priuatam, per comparationem litterarum comprobatam, deferendum ſit, & deferri debeat iuramentum in ſupplementum probationis. ita cōcludunt gloſ. Bart. & omnes, *in d. l. admonendi, in l. bonæ fidei, C. de rebus credit. & in d. l. comparationes*. Infinitos refert, & ſequitur Roland. a Valle, *d. conſil. ſuo 26. nu. 15. in primo*. Riminald. iun *d. ſuo conſil. 779. num. 6. in 7*. Addo Emanuel. Roderic. *lib. 2. Canonicarum quæſtion. quæſt. 13. artic. 5. in fine*, & D. Trentacinquium *d. reſolut. 7. nu. 4.* vbi latiſsimè, ac elegantiſsime. His adiungas quoque cl. d. Farinacium *d. p. 1. nu. 502.* vbi infinitos alios concordantes deducit.

76 Limita tamen hoc in cauſis magni ponderis, eo enim caſu iuramentum in probationis ſupplemētum denegandum eſſe, communi Scribentium ſententia receptum eſt. Sic plurimi relati per Roland. *d. conſil. 26. nu. 10.* Sequitur Hippolyt. Rimin, *dicto conſil. ſuo 39. nu. 36.* Maſc. poſt infinitos adductos *Concluſ. ſua 957. nu. 30.* & nouiſsimè Mancin. *de iuramento, p. 2. art. 6. num. 5.*

77 Et ratio eſt propter ſuſpicionem periurij ratione magni emolumenti, vt poſt alios notat Albenſ. *conſil. ſuo 741. nu. 8.*

78 Aduertendum tamen, aſſerentem de cauſa maximi momenti tractari, & per conſequens iuramētum ipſum ſuppletorium deferri minime poſſe, tāquam fundamentum ſuæ intentionis teneri id probare. Sic poſt Curt. iun. *in d. l. admonendi*, Clar. Menochius *lib. 2. Centur. 5. Caſu 464. nu. 5.*

79 (Quæ autem ſint cauſæ parui, vel magni ponderis, arbitrio iudicis relinquendum opinor, Sic inter alios Albenſ. *conſ. 741. nu. 5.* & Addentes *ibi in littera D.* vbi latè ſequitur Maſcard. *dicta Concluſ. 957. num. 31.* & Cl. Menoch *lib. 2. Centur. 1. Caſu 71. per totum*, vbi omnium pulcherrimè, & latiſsime. Addo Mancin. *d. art. 6. num. 7.*

80 Claudicat tamen ſupradicta limitatio, quotieſcumque aliquis pluſquam ſemiplene intentionem ſuam probaſſet; tunc enim iuramentum ipſum in probationis ſupplementum etiam in cauſis magni ponderis concedi receptiſsimum eſt; & maximè cum honeſtæ perſonæ ſit deferendum. Sic plurimi relati per eumdem Roland. *præcit. conſil. 26. nu. 23.* Infiniti quoque, quos refert, & ſequitur Mācin. *d. loco nu. 8.* Sic etiam Maſcar. *d. Concluſ. ſua 957. nu. 33. & 34.* Puteus *deciſ. ſua prima, de iureiurando*, & nouiſsimè Marius Anton. Maceratenſ. *Var. reſolut. lib. 2. reſolut. vlt. capit. 32.* circa finem, vbi multos adducit.

81 Infertur principaliter ſecundo, quod ſi ſcriptura ipſa priuata per litterarum comparationē comprobata, vnius teſtis dicto fuerit ſuffulta; qui ſe fuiſſe præſentem, & vidiſſe quando debitor ſcripſit apocham, deponat; plenam inducet probationem. Sic poſt relatos multos Rim iun. *conſ. ſuo 503. num. 6.* Nonius *conſil. ſuo 79.* Mala *de fide inſtrumentorum d. nu. 21.* & nouiſsimè Clar. Eques D. Peregr. *d. conſil. 101. nu. 6.* Addo Coſtam *de remed. ſubſidiar. remed. 7. num. 15. in fine*, cl. Farinacium in ſuis Fragmentis Criminalibus *part. 1. num. 515.* & Scacciam poſt hæc edita viſum *d. cap. 11. nu. 1028.* Adcundus quoque D. Gaſpar An. Teſſaur. *quæſt. Forenſ. lib. 1. cap. 24. numero 4.* vbi ſubdit ita pluries fuiſſe iudicatum.

82 Et ratio eſt in promptu, nam duæ probationes ſemiplenæ etiam diuerſi generis, tendentes ad vnum effectum, coniūguntur, vt plenam faciant probationem, gloſ. eſt celebris *in l. 3. §. idem Diuus, in verſic. ſpecie. ff. de teſtibus*. concordantes adducit Mala *præcitato loco*. Addo Rimin. iun. poſt plures relatos *d. conſil. ſuo 39. nu. 3.* vbi rationem quoque huiu-
83 ſce rationis deducit, dicens, quoniam fauor eſt publicus, ne facultas probandi reſtringatur. Sequitur pulchre Far. *conſil. ſuo 70. nu. 67.*

84 Obſeruandum eſt tamen Regulam ſuperius firmatam, videlicet ſcripturam priuatam ſola comparatione iuuatam, ſemiplenam fidem facere, fallere, cum de tertii agitur præiudicio, contra enim ipſum non dicam, quo ad plenam, prout ſenſit, & male Scaccia, vir alioquin doctiſsimus, *d. cap. 11. nu. 1027.* verum etiam quoad ſemiplenam probationem minime nocer. Sic pulchrè Crauetta *conſil. ſuo 216. num. 19. in ſecundo, & de antiquit. tempor. in verſ. quartò limitatur, numero 70. cum ſequent.* Sic quoque poſt Corneum Purpurat. *in d. l. admonendi, nu. 180.* & alios Hipp. Rimin. *conſil. ſuo 39. nu. 47. in prima*. Addo P. Surdum *deciſ. ſua 312. nu. 2.* vbi pulchre.

85 Obſeruandum præterea, quod quandoque poſſet eſſe tanta vis comparationis, vt illa ſola ſufficeret ad ſollemnem ac plenam probationem, ita Bartol. *in d. l. admonendi, nu. 26.* quod dictum pro notabili ſequuntur Canoniſtæ omnes, *in d. c. 2. de fide inſtrument.* Sequitur poſt multos relatos Excell. Peregrinus *d. conſil. 101. nu. 7.*

86 Et eſt veriſsima Cōcluſio, quidquid dixerit Coraſ. *in dicta l. admonendi, in 2. par. num. 54.* & nonnulli alii relati per Roland. a Val. *dicto conſ. 26. nu. 9.* Probationes enim ſunt iudici arbitrariæ ad tradita per D Scacciam *d. lib. 2. de Iudic. cauſarum ciuil. cap. 9. nu. 530. & 531.*

87 Quinimò multos quidem extare caſus, in quibus comparatio ipſa litterarum plenam probationem inducit obſeruetis velim.

Primus eſt, ſi talis eſſet comparatio, quæ oſtenderet ſcripturam ſimul cum illa, ad quam ſit comparatio, per omnia ſimilem. hoc enim caſu plenè probaret.

Sic expreſsè arguendo a contrario ſenſu conſtitutum eſt, *in §. ſi quis igitur, in Authent. de fide inſtrumentorum, & in §. ſi verò tale, eod. tit.* vbi habetur, ſi iudex arbitratus fuerit ex comparatione litterarum omnimodam formæ ſimilitudinem reſultare, plenam induci probationem, etiamſi teſtes ſint contrarij.

Ita quoque pulchre docet Roman. *in d. l. admonendi, num. 50.* Cato Sacch. *num. 44.* Cur. iun. *nu. 118. verſic. ſecundo*, & Iacobus Petr. de Ptolomeis, *nu. 67.*

Se-

Sequitur ibidem Ripa, *num.* 113. vbi exploſa Angeli, & Curtij contrarium ſententium opinione, ſubdit, quod ſi non omnimoda reſultet ſimilitudo, ſemiplena tantum eo in caſu probatio orietur.

Hanc eamdem limitationem ſequuntur infiniti alij, quos refert, & ſequitur Maſc. *d. Concl. ſua* 330. *num.* 20. *cum quattuor ſequent.* addo Viuium, *Opin. ſua* 133. *num.* 3. & Pantzſchman. *d. quæſtione ſua* 2. *nu.* 40. vbi pulchrè. Videndus quoque P. de Caball. *conſ. ſuo* 150. *num.* 7. *cum ſeq.* & cl. d. Hercules Mareſcottus *d. c.* 29. *num.* 7. & 8. vbi ſubdit ita tenuiſſe Rotam in vna Romana de Maluetijs 25. Maij 1587. coram Cardinale Plato.

88 Alter principalis caſus eſt, quando vltra comparationem, adeſſet quoque ſubſcriptio trium teſtiũ, qui graues, & honeſti forent, & qui eorum ſubſcriptiones recognoſcerent, affirmantes illam ſcripturam eſſe ipſis præſentibus ſcriptam ab illo in ſcriptura commemorato: hoc enim caſu, comparatio illa, ſeu illa ſcriptura plenam induceret probationem. Sic expreſsè Bart. *in d. l. admonendi, num.* 26. & *in d. l. nuda ratio, num.* 6. *verſi. aut quis, de donationibus,* & ſequuntur communiter Doct. Curt. iun. *in d. l. admonendi, nu.* 118. *verſic. tertio,* & Iacob. Petr. de Ptolomeis, *num.* 67. Addo P. Rebuffum *in ſuo tractat. de chirographorum, & cedularum recognitione, num.* 28 & D. Albenſem *conſ. ſuo* 741. *num.* 2. *in* 4. vbi in hoc caſu, facta litterarum comparatione, eluſorium eſſe, actorem petere ſibi iuramẽtum in probationis ſupplementum deferri, eleganter ſubnectit. His omnibus adiungas magni nominis I. C. d. Farinacium in ſuis Fragmentis Criminal. *part.* 1. *num.* 504. vbi quamplurimos concordantes deducit.

89 Amplia hanc limitationem procedere, etiamſi omnes teſtes non recognoſcerent ſcripturam, ſed aliqui eorum, vt duo ex tribus, quia ſufficeret; ex quo habetur certitudo ſcripturæ. Text. eſt apertiſſimus *in d. l. comparationes*. & ibi Scribentes omnes; pulchrè Maſcard. *d. Concluſ.* 330. *num.* 28. & 29. & d. Farinacius *d. part.* 1. *num.* 506. & 507. vbi licet nonnullos contrarium aſſeuerantes deducat, tradit tamen ampliationem ipſam veram, quando duo teſtes deponerent ſuper contentis in ipſa apocha, & latius, vt per eum, quem conſulas.

90 Sublimitatur autem hoc, quando pars confiteretur ſubſcriptiones illas eſſe eorumdemmet teſtiũ, eo enim caſu recognitio ipſa minimè expoſceretur. Sic præcisè poſt alios Ioſeph. Ludouic. *d. deciſ.* 7. *numero* 6.

91 Idem iuris ſubdit eſſe; ſi dicta ſcriptura aliàs in iudicio fuiſſet approbata, tunc enim alia teſtium recognitione minimè eſſet opus.

92 Amplia ſecundo eamdem limitationem tunc præcipuè locum habere, quando ipſamet apocha non ſolum eſſet ſubſcripta a tribus teſtibus, verum etiam ab vtraque parte, tunc .n. recognitio per ſolam comparationem litterarum plenam proculdubio probationem induceret. Sed auerte quod omnimoda ſimilitudo debet eſſe tam reſpectu apochę, quam reſpectu ſubſcriptionum ipſorum teſtium ac partium. Sic eleganter poſt infinitos relatos D. Scaccia, *d. cap.* 11. *num.* 1007.

Sed pulchra hoc in loco excitatur quæſtio. Producitur Apocha ſubſcripta ab vna parte tantum, puta à debitore, & à teſtibus. Dubitatur modò, an ſola ipſa litterarum comparatio plenam recognitionem, ac probationem inducat, vel etiã ad ipſam inducendam requiratur recognitio per teſtes?

Scaccia erudiriſsimus, poſt articulum plenè diſcuſſum *dict. cap.* 11. *num.* 1008. cum pluribus ſequentibus tuetur opinionem, quod ſola comparatio ſufficiat, cunctaque, quæ ex aduerſo obijci poſſunt, accuratè reſoluit, ipſum conſulas, non enim ex ſcriptis ſcripta conficienda ſunt.

Pulchra quoque alia ſubingreditur hic dubitatio, & eſt, An comparatio ipſa litterarum ſit neceſſaria, quando apocha ipſa recognoſcitur vel a teſtibus in ea ſubſcriptis, vel ab alijs, qui fuerunt præſentes, quando fuit ſcripta?

Sed pro eius plena reſolutione, addas cl. d Farinacium *d. par.* 1. *num.* 508. & *ſeq.* vbi amplè diſcurrit duas diuerſas ſcribentum opiniones deducendo, vt per eum.

93 Tertius principalis caſus, in quo litterarum cõparatio facit plenam fidem, eſt, quando, & ſcribentes, ac ſubſcribentes omnes ex hac luce migraſſent. Sic apertè deciditur, *in §. ſi verò nihil, & in §. ſi verò omnes. d. Auth. de inſtrum. caut.* Sequitur præcisè Roman. *in d. l. admonendi, num.* 50. *in princ.* Cato Sacch. *ibid. num.* 44. Curt. iun. *nu.* 118. & Iacob. P. de Ptolomeis, *nu.* 67.

94 Quartus eſt caſus principalis, quando conuentum eſſet inter partes, quod ex ipſa ſola litterarum comparatione plena fides ipſi apochæ priuatæ adhiberetur, licet enim regulariter in ipſa apocha ſola litterarum comparatio ad plenam probationem inducendam minimè ſufficiat, valere tamen pactũ, aut conuentionem partium, quod ex eadem ſola, plena fides ipſi adhibeatur, modo tamen de tali cõuentione legitimè conſtet, apertiſsimè teſtatus eſt poſt Alex. *conſil. ſuo* 76. *nu.* 7. *in* 3. Crauet. *d. verſ. quarto limitatur, nu.* 73.

95 Quintus caſus eſt, quando vltra comparationem adſunt teſtes, qui deponãt illũ vidiſſe ſcribere, licet non ſe ſubſcripſerit, tunc .n. plena oritur probatio. Sic pręcisè tradiderũt infiniti, quos retulit, ac ſequutus eſt cl. d Farinac in ſuis Frag. Crim. *p.* 1. *num.* 505.

96 Sexto in omnib. caſib. plenè probat ſola cõparatio litterarũ, in quib. admittuntur teſtes recognoſcentes manũ alterius, quia eã notã habeant, etiam, quod nõ viderint illum ſcribere. Sic præcisè poſt P. Granutiũ, tradidit cl. d. Farinac. *d. loco, nu.* 512. *et* 513. vbi quoque plurimos ſcribẽtes deducit, enumerantes caſus in quibus teſtes prædicti admittuntur, ipſum conſulas.

97 Vltimus caſus, in quo ipſamet litterarum cõparatio plenam fidem facit, eſt, quando alijs adminiculis reperitur adiuta. pulchrè poſt alios P. de Cabal *conſ. ſuo* 150. *nu.* 8. Nec ſanè mirum: ratio .n. quare in apocha priuata non ſufficit comparatio, eſt, propter ſuſpicionem falſitatis, quæ de facili in ipſa poteſt committi, *vt in Auth. de inſtrum. caut. & fide, in princip.* Hæc autem ſuſpicio ceſſat, vbi adſunt in contrarium adminicula pro veritate apochæ.

Suſpicio enim falſitatis, ſi quæ ſit, tollitur ex cõiecturis contrarijs. Sic poſt Pariſ. *conſ. 28. num. 50. in 2.* Farinac. *conſil. ſuo 70. nu. 65. & 66* & Fragmentorum Criminalium *part. 1. nu.* 514. vbi infinitos concordantes deducit.

98 Ob eruandum tertiò principaliter, quod tunc demum ipſi comparationi litterarum eſt locus, quan-
do negotium non excedit valorem vnius libræ au-
ri. Sic notatur *in Auth. At ſi contract. C. de fide inſtru-*
mentorum. Sic poſt Anchar. *in quæſtionibus ſuis fami-*
liaribus. Surd. *conſil. ſuo 187. num. 29.* & Hipp. Rimin.
conſil. ſuo 39. nu. 45. & 46. vbi poſt eumdem Anchar.
ſubdit quod ſtatutum de priuatis ſcripturis, de lit-
terarum loquens comparatione, velut in multis cor
rectorium, debet intelligi, dummodo debitum non
excedat libram auri; Addo Ioan. Bottam, *conſ. ſuo*
33. num. 2. & 4. vbi ſubdit, quod ſi ad ipſius compa-
99 rationis remedium deuentum fuerit in cauſa ip-
ſam libram auri excedente, dicta comparatio vti
facta in caſu prohibito, habebitur pro nulla: fruſtra
enim fit, quod factum non releuat. *l. hæc ſtipulatio,*
§. Diuus. ff. vt leg. nomine cau. Cæphal. *conſil. ſuo 370.*
nu. 109. cum concordantibus. Et hæc eſt veriſſima ſen-
tẽtia, quidquid dixerit Gaſpar Teſſau. vir alioquin
doctiſſimus, *d. ſua quæſt. forenſi 24. num. 19.*

100 Quot autem ſolidi, ſiue aurei, (hi enim termini
in iure æquiparantur, & aureus aliquoties pro ſoli-
do accipitur, & è contra, vt amplè, & pulchrè docet
101 more ſuo Gayll. *lib. 2. Obſeruatione 39. num. 1. & 2.* &
Viuius *Opinione ſua 76. ferè per totam*) ad ipſam auri
libram conficiendam requirantur, poſſet quis de
facili dubitare.

102 In qua quidem difficultate communiter ab omnibus in eam itum eſt ſententiam, libram ipſam ex aureis, ſiue ſolidis 72. dumtaxat conſtare, idque per textum apertum *in l. quotieſcumque, C. de ſuſceptoribus, & arcarijs, lib. 10.* Inter hos autem poſt quamplures relatos eſt Renerus Budellius *in ſuo tract. de monetis, & re nummar. lib. 1. c. 14. num. 13.* Bodin. *de re nummar. num. 33.* Boer poſt infinitos adductos *deciſ. ſua 327. nu. 2.* Hipp Rimin. *d. conſil. ſuo 39. nu. 45.* Viuius, *d. Opin. 76 num. 4.* & Botta, *conſil. ſuo 33. num. 3.* Addo Bernard. VVuymſer. *Pract. Forenſ. lib. 1. tit. 50. Obſeruat. 11.*

103 Etſi de aureis legalibus axioma propoſitum intelligatur, res ob ſupradicta videtur deciſa.

104 Sin autem ad aureos noſtri temporis, quibus vtimur, vt ſunt Veneti, & Florentini, reſpectum habeamus, cum ipſis legalibus longè magis diminuti, ac minoris ponderis circumferantur, quotnam ad ipſam auri libram conſtituendam requirantur, valde varij Doct. noſtri extitere.

105 Boer. enim poſt Ioannem de Platea, Lucam de Penna, Siculum, & alios, *deciſ. ſua 327. nu. 2.* tenet 96. apprimè requiri. Eum ſequitur inter alios Viuius, *d. Opinione ſua 76. num. 5.* Addo Sigiſmund. Scacciã, *de iudic. cauſarum ciuil. & crim. c. 99. nu. 2. vol. 1.* & Antonium Solam *de Monetis caſu. 41. num. 4.*

106 Ioſeph autem Ludouic. *deciſ. ſua Peruſ. 7. num. 3.* poſt Roland à Val *de lucro dotis, q. 53. in fine*, libram ipſam auri ex centum, & ſeptem aureis ad minus conſtare apertè reſpondit. Huius ſententiæ extitit quoque Clar vir D. Peregrin. *d. conſil. ſuo 102. num. 11.* Addo Ioannem Bapt. Coſtam, *de remed. ſubſidiar. remed. 7. nu. 9.* & D. Alex. Trentacinquium *d. reſolutione 7. nu. 1. verſic. ſcriptura ipſa priuata.* Videndus idem d. Peregrinus *conſ. ſuo 136. num. 8. vol. 5.*

107 Tu; quænam melior ſit harum opinionum, cogita.

108 Non ignorandum quartò principaliter, quod in
omnibus illis caſibus, in quibus ſola litterarum cõ-
paratio ſufficit, & probat, illud procedit, quando
109 ageretur ciuiliter, ſecus ſi criminaliter, puta, in cri
mine falſi, ad ipſam enim falſitatem probandam
ſola litterarum comparatio non ſufficeret. Sic pul-
chrè Dec. *conſ. ſuo 615. colum. 1.* Maſcard. poſt alios,
d. concluſ. 330. nu. 26. & 27. & concluſ. ſua 627. num. 29.
& 30. & Viuius, *d. Opin. ſua 113. num. 20.* Addo Scac-
ciam, *d. cap. 11. num. 1020.* vbi quoque rationem de-
ducit, dicẽs: nam in criminalibus requiritur proba-
tio certa, & concludens, qualis non eſt illa, quæ fit
per comparationem litterarum; Hinc per iſtam ra-
tionem Cl. Petrus de Caball. *Variarum reſol. Centuria*
3. Caſu 251. docuit, quod ſi fuerit producta quædam
apocha contra Titium, puta, debitorem, & is in iu-
dicio eam manu ſua fuiſſe confectam apertè nega-
uerit; Cognito medio litterarum comparationis
apocham illam eius manu fore conſcriptam, ſenten
tiaque contra ipſum, & ad fauorem creditoris ſub-
inde ſequuta, non poterit ipſemet debitor a credi-
tore criminaliter accuſari de falſo, quia negauerit
ſcripſiſſe, & per ſententiam pro ſcribente habitus
fuerit, & condemnatus; & latius, vt per eum, quem
omninò videas, quia illa eſt pulcherrima deciſio in
hac materia. Adeundus quoque Gaſpar Antonius
Teſſaur. *d. quæſt. 24. nu. finali.* & ill. vir d. Farinacius
Fragmentorum Criminal. *p. 1. nu. 446. pag. mihi 67.*
tit. vbi tradit, quod comparatio litterarũ, quod in
criminalibus non plenè probat, nullam prorſus ha-
bet difficultatem, ſed veritas eſt, quod nec etiã pro-
bet plenè, quando alias in ciuilibus faceret plenam
probationem, & latius, vt per eum, quem conſulas.

111 Purpuratus tñ *in d. l. admouendi*, voluit oriri poſſe indiciũ ad torturam, ſecundum qualitatẽ perſonarũ, quod ſatis admitterem contra perſonam aliqua dedecori labe notatam; aliàs ſecus eſſet. Coſta *d. remed. 7. nu. 11.* Sequitur Scaccia *d. c. nu. 1021.*

112 Sed pulchra hic ſuſcitatur quæſtio, & talis eſt.

Accuſatur Mæuius, quod libellum famoſum, ſeu cantilenam conſcripſerit, Mæuius ipſe delatus ſcripturam illam negat. an hoc in caſu ad litterarum comparationem deueniendum ſit, dubitatur?

113 In huiuſmodi difficultate, rem paucis perſtringendo, conclude pro affirmatiua. Pulchrè Coſta, *d. remed. 7. num. 12.* poſt plures alios relatos. Nec ſanè mirum.

114 Cuiuslibet enim ſcripturæ, ex qua actio, vel accuſatio inſtitui poteſt, comparationem admitti nemini dubium eſt. Salic. *in l. comparationes, C. de fide inſtrument.*

1 5 Sed an talis comparatio in iſto caſu faciat indiciũ ſufficiens ad torturam, non eſt eadem omnium ſententia.

116 Primò aſpectu videretur dicendum, quod ſic; nam

Digitized by Google

nam litterarum comparatio in cauſa ciuili inducit ſemiplenam probationem vt vidimus.

Ergò bene in iſto caſu poteſt dici, quod faciat indicium, quod eſt minus ſemiplena probatione, ſecundum gloſſ. *in l. cum probatio, ff. de probationibus.*

117 Franc. autem Marc. *q. ſua 935. p. 2.* inquit ſuper hac quæſtione cogitandum eſſe. Eamque indeciſam relinquit: litterarum enim comparatio ſecundum eum, eſt remedium multum fallax. In hanc eamdem flecti quoque videtur Thomas Triuiſan. *deciſ. ſua 52. lib. 2. per totam*, vide per eum.

118 Et quod ipſa litterarum comparatio, niſi alia concurrant, nullo pacto indicium faciat ad torturam, docet poſt plures relatos Proſper Farinac. *d. conſil. ſuo criminali 70. n. 14.* Addo Triuiſan *d. deciſ. ſua 52. num. 8.* & nouiſsimè cl. d. Farinac. Fragmentorum Criminal. *part. 1. nu. 447. cum ſeqq* vbi tradit poſt nonnullos relatos, quod veritas eſt, quod contra hominem malæ fidei comparatio litterarum faciat indicium ad torturam, ſecus contra hominem bonæ famæ. Contra affigentes, vel mittentes cartellos, quæ pœna ſit ſtatuta, videnda pars huius Sereniſs. Dominij lara de anno Dom. 1541. 9. Aprilis in Conſilio Decemuirum. De materia autem. & pœna libelli famoſi, omnium quotquot ſcripſerunt, latiſsimè, ac elegantiſsimè diſceptatur cl. d. Farinatius. De varijs, ac diuerſis criminibus *quæſt. 105. in ſectl. 1 t. per totam*. vide per eum. Addas quoque d. Borgnin. Caualcanum *lib. 1. deciſ. ſua 35* per totã.

119 Obſeruandum principaliter vltimò, quod in ipſa litterarum comparatione facienda, ſemper requiritur citatio partis, aliàs nulla eſſet comparatio. *cap. 2. de teſt.* vbi eſt caſus.

120 Et hoc aduertendum eſſe in praxi, ne error cõmittatur, admonet Viuius *d. Opin. ſua 113. nu. 12.*

Et hæc de comparatione litterarum in apocha, ſeu apodiſſa facta, dicta ſint, latius autem diſceptat Trentacinquius *d. reſolut. 7. præcit. num. 4.*

Vtrum autem in alijs ſcripturis priuatis, puta in libro rationum, & in epiſtolis, quæ tranſmittuntur; ipſa litterarum comparatio plenam fidem faciat, an verò ſemiplenam, prout in apocha, & apodiſſis, quæ dantur à parte parti, non eſt eadẽ pariter omnium Scribentium ſententia.

Et quoad librum rationum attinet, Bart. *in Auth. Et ſi contract. colum. 2. & fin.* tenuit, quòd *l. comparationes.*

121 ſit dumtaxat correcta in apodiſſis, & apochis, non autem in ipſo rationum libro, & per conſequens, quod comparatio ipſa litterarum in libro rationum, etiam hodie plenam fidem faciat. Eum ſequuti ſunt infiniti, quos refert, & ſequitur Maſc. *d. ſua concl. 330. num. 17. & 18.* Viuius, *d. Opinione ſua 113. num. 22.* & nouiſſimè Cl. Eques D. Peregrinus *d. conſil. 101. num. 0. in 2* Addo D. P. Gilſenum, *in l. inſtrumenta nu. 26. C. de probationibus*, vbi concordãtes deducit, & *in l. comparationes, nu. 22. & 23. C. de fide inſtrum.* Adnectendus eſt etiam Trẽtacinquius *d. reſolut. 7. nu. 5.* vbi infinitas concordantes deducit, & contraria quæque reſoluit.

122 Mouetur Bar nam in ipſo libro rationum nihil reperitur immutatum, ergò ſtandum eſt diſpoſitioni legis antiquæ, *l. precipimus, C. de appell.*

123 Præterea poteſt quis facilius æmulari, & effingere ſimplicem quandam apodiſſam, vel apocham quæ dari ſolet a parte parti, & dicere, quod fuit facta à debitore quam librum aliquem rationum, quia in eo continentur plures partitæ continuatæ, & ſucceſſiuæ & quia ipſemet liber remanet ſemper penes ſcribentem.

Et hæc eſt veriſſima opinio, ac in praxi recepta, teſte D. Scaccia, *d. cap. 11. num. 1022. cum ſequentib.* vbi omnium pulcherrimè, ac latiſſimè, quidquid aliqui dixerint. Sequutus eſt quoque poſt infinitos plures alios relatos. cl. d. Farinacius Fragmentorũ Criminal *part. 1. num. 525. cum ſeq.* ipſum conſulas.

124 Intellige tamen prædicta habere locum in libro rationum ipſius ſcribentis, qui in eo ad alterius commodum aliquid cõtra ſe ſcripſit, & penes quem, vel eius ſucceſſores liber ille eſſe aſſolet, vt ſcripſit Bart. *in d. Authent. At ſi contractus, nu. 5.*

125 Secus in libro rationum alicuius, vt puta Caii, in quo aliquid eſſet contra Sempronium ſcriptum ab eodem Sempronio, & eodem codice Caius ipſemet vti vellet, nam hic ſola litterarum comparatio minimè ſufficeret, quoniam in iſto caſu facilè poteſt committi fraus, reſcrendo, & effingendo genus illud ſcribendi, ſicuti in apocha dictum eſt. Sic eleganter aduertit Dominus meus Menoch. *d. Cõſil. 114. nu. 23* & Dominus Maſcard. *d. concluſ. 330. nu. 19* Addo D. Gaſparum Ant. Teſſaurum *lib. 1. quæſtionum forenſium, d. quæſt. 24. num. 23.* Intellige ſecundò ac declara idem axioma pluribus alijs modis relatis per D. Trentacinquium *d. nu. 5.* quę omninò videas, non enim omnia chartis committenda ſunt.

126 Quod autem ad epiſt ſpectat. Bart. *in d. l. admonendi*, dicit idem iuris eſſe in epiſtola, quod in libro rationum, & per conſequens, *l. comparationes*, in apocha tantum eſſe correctam. Hoc idem ſirmat *in l. nuda ratio, ff. de donationibus*, vbi rationem diuerſitatis inter apocham & epiſtolam aſsignat, dicens, quod in apocha, quæ datur à parte parti, imputandum eſt ei, qui ſe ſuper ea fundat cur que teſtes, & alias ſollemnitates minimè adhibuerit; quæ ratio culpæ non militat in epiſtola, quæ mittitur abſenti, in ea enim non ſolent adhiberi teſtes.

127 Hanc Bartol. opinionem ſequitur Bald. *in Authen. Sed nouo iure, C. ſi cert. pet.* vbi inquit vniuerſali conſuetudine receptum eſſe, quod *d. l. comparationes*, ſit tantum correcta in apodiſſis, ſeu apochis; ſequitur etiam Alex. *conſil. 58. col. 1. & 2. in 7.* Dec. *conſil. ſuo 219. colum. vlt.* Lanfranc. de Oriano *in repetitione d. l. admonendi, num. 52.* Crauet. *de antiq. temp. ver. limitatur, nu. 65.* Granmat. *deciſ. ſua 32. nu. 15. & 16.* Viuius, *d. ſua Opin. 113. nu. 23.* & Maſcard. poſt infinitos relatos, *d. concl. ſua 330. nu. 9. 10. 11. 12. & 13. & concl. ſua 627. nu. 26. cum duobus ſeq.*

128 Addo Burſat. *conſil. ſuo 39. nu. 25. in 1.* vbi quoque poſt quàplures adductos, ſubijcit recognitionem ipſius epiſtolę ſufficienter fieri ex talibus deponentibus, videri ſibi talem epiſtolam manu talis ex characteribus, & figuris litterarum; quia norant habent eius manum, cum illum pluries anteà viderint ſcribere.

H 2 Contra-

129 Contrariam tamẽ ſententiam, videlicet, quòd *d. l. comparationes*, ſit etiam correcta in ipſa epiſtola, tenet Bart. ſibimet contrarius, *in d. Authent. At ſi contractus, in fine*, vbi inquit, quòd etiam quis de facili poſſet epiſtolam quandam falſam conficere. Cuius ſententiæ adhæſit quoque Abb. *in d. c. 2. de fide inſtrumentorum*, vbi reprobat eumdem Bartol. in aliis locis, & Iaſ. *in repetitione d. l. admonendi, nu.* 139. vbi etiam Curtius inn. *num.* 123. Eumdem ſequuti ſunt alij quamplurimi relati per eumdem Maſcard. *d. concluſ. ſua* 330. *num.* 14. Addo Ludolph. Schrader. *in repetit. d. l. admonendi, num.* 270. *colum.* 2. & D. Schuuartzenthaler, *de Stipulationibus, pag. mihi* 762. *nu.* 52. *cum ſequentibus*, Adeundus quoque D. Gaſpar Ant. Teſſaur, *lib.* 1. *Quæſt. Forenſium, d. c.* 24. *num.* 20. *cum ſequentibus*, vbi pulcherrimè, & D. Alexander Trentacinquius *d. Reſol.* 7. *nu.* 6. vbi latè.

130 Sed a priori, quam veriorem, ac receptiorem eſſe teſtatur Maſc. *prænotato loco*, haud arbitror diſcedendum. Eam enim ſequitur quoque poſt infinitos relatos Triuiſan. *lib.* 2. *deciſ.* 57. *nu.* 9. vbi etiam nonnullas Rotæ Romanæ deciſiones pro hac eadem opinione deducit. Addo poſt hæc edita viſũ eruditiſsimum Scacciam *d. c.* 11. *num.* 1016. *cum ſeqq.* vbi poſt infinitas Scribentium authoritates pro vtraque parte deductas, hanc eamdem ſententiam Communiter recipi, ac de conſuetudine obſeruari clarè teſtatur. Addas quoque cl. Farinacium *d. tract. num.* 526. *cum ſequentibus*, vbi infinitos propè modum concordantes deducit.

131 Nec officit ratio per Bart. in contrarium deducta, quod ſcilicet quis de facil poſſet vnam falſam epiſtolam conficere, Reſpondetur enim, hoc minimè præſumendum, nullus enim propter timorem pœnæ falſi ad id peragendum alliceretur.

132 Limitatur tamen iſthæc firmata Concluſ. vt nõ habeat locum in epiſtola, quæ daretur præſenti. (dic obiter nota, quod epiſtola fieri etiam poteſt a præſente præſenti, ad notata *in l. Titius*, vbi Bar. *de Conſtituta pecunia*,) nam tunc non ſufficeret ſola litterarum comparatio, ad plenam probationem inducendam in ipſamet epiſtola; & ratio eſt: quia in epiſtola, quam præſens dat præſenti, militat eadem ratio, quæ militat in Apocha, videlicet, quia ſibi, cui traditur, imputatur cur non fecerit adhiberi teſtes. Sic eleganter limitat poſt alios D. Maſcardus, *d. concl.* 627. *nu.* 26. & D. Scaccia poſt alios concordãtes adductos *d. c.* 11. *nu.* 1019. vide per eos.

133 An autem comparatione litterarum teſtamentum paternum probetur, hic non diſcutio: latè autem diſſerit Pantaſchman. *d. quæſt. ſua* 2. *a nu.* 17. *vſque in finem*, vide per eum. Videndus quoque Teſſaurus, *d quæſt.* 24. *num.* 25. & Cl. D. Pereg. *conſ. ſuo* 61. *in* 1. vbi loquitur de cedula teſtamentaria alicuius teſtatoris.

Et hęc de litterarum comparatione breuiter dicta ſufficiant; Latius autem de materia ipſius litterarum comparationis, diſſerunt D. Gaſpar Teſſaur, *d. quæſt. ſua* 24. *per totam*. Rutgerus Rulant, *d. cap.* 38. Alexander Trentacinquius *d. reſolut.* 7. *per totam*, P. GilKen *in d. l. comparationes, C. de fide inſtrum.* & omnium latiſsimè, ac elegantiſsimè Illuſt. Card. Tuſcus *Concl. ſua* 483. *cum duabus ſequentibus in littera C.* eos omnes conſulas. Sat enim mihi nonnullis potioribus prius de materia deductis, loca retuliſſe. Hoc unum dumtaxat addo, quod in materia comparationis fiendæ per teſtes, & ſcripturas non poteſt examen delegari per remiſſoriales, ſed debet fieri coram iudice, qui habet iudicare. Sic poſt Bal. Felinum, & Decium Ioa. Baptiſta Ferretus *cõſ. ſuo* 333. *num.* 2.

Addas quoque, quod ipſa litterarum comparatio tunc nullam fidem facit; quando non per omnia, ſed in aliquibus ſolum adeſt litterarum ſimilitudo. Sic præciſè cl. d. Farinacius loco infra allegãdo *nu.* 535. *& videndus ſub nu.* 537. *cum ſeqq.* ubi tradit, è contra, quod ſi ipſa litterarum comparatio in omnibus, & per omnia continet litterarum ſimilitudinem, tunc plenè probat, & iudex poteſt illi plenam fidem adhibere, & latius ut per eum.

134 Sextus principalis caſus eſt (ut ad inſtitutũ noſtrum reuertamur) quando ipſamet apocha a partibus fuit ſubſcripta, & à tribus teſtibus, & teſtes ſubſcriptiones ſuas recognoſcunt. Hoc in caſu ſcriptura illa abſque alia litterarum comparatione, plenam fidem facit. Tex. eſt *in d. l. ſcripturas, cum Auth. ibi ſeq.* not. Bar. *in d. l. nuda ratio, colum. vlt. & in d. l. admonendi, num.* 26. ubi etiam Caccialup. *num.* 60. *& in d. Authent. At ſi contractus, colum.* 2. & eſt Cõmunis Doct. Concluſio, quam ſequitur quoque Alexand. *conſilio* 181. *numero* 5. *in ſecundo, & conſil.* 114. *nu.* 6. *in quarto*, Socin. *d. conſil.* 274. *nu.* 5. Gabriel, *de probationibus, concluſ.* 10. *nu.* 28. poſt plures ibi relatos. Addo ex recentioribus Cl. Pancirolum, *conſil.* 57. *nu.* 3. *in* 1. & P. Auguſt. Malam *in ſuo Emporio, lib.* 1. *tit. de fide inſtrumentorum, concl.* 3. *nu.* 16. *verſic. Ego tamen in princ.* uidendus quoque Scaccia *d. c.* 11. *nu.* 981. & nouiſsimè GilKen. *in d. l. inſtrumenta, nu.* 7. *&* 8. *C. de probationibus*, ubi pulchrè, & latè His omnibus adiungas cl. d. Farinacium Fragmentorum Criminal. *par.* 1. *nu.* 532. *cum ſeq.* ubi pulchrè.

135 Obſeruandum tamen, multa de neceſsitate requiri, ad hoc, ut iſta Concluſio locum ſibi uẽdicet, quæ quidẽ omnia pulchrè congerit Ripa, *in d. l. admonendi. nu.* 104. & nos aliàs ſatis abunde retulimus. Amplia ut ſupradicto caſu oriatur quoq; probatio ſtante ſupradicta ſcriptura recognita cõtra tertium, ad latè congeſta per cl. d. Menoch. *conſ. ſuo* 787 *nu.* 1. *&* 2.

136 Septimus eſt caſus, quando ipſamet apocha nõ habet partium ſubſcriptiones, ſed teſtium dumtaxat, & teſtes illam recognoſcunt, in hoc caſu, an huiuſmodi priuata ſcriptura per recognitionem teſtium comprobata, plenam fidem faciat, non eſt eadem omnium ſententia.

137 Opinionẽ enim, quod plena probatio inducatur, tenet Hoſt. Ioan. Andreas, & Imola, *in c.* 2. *de fide inſtrum.* Alex. *in l. admonendi, nu.* 31. *cir. med.* Iaſ. *ibid. nu.* 89. & in lectura *nu.* 77. Cato Sacchus *numero* 43 & Curt. inn. *nu.* 35. *verſic. ſecundus caſus*. Idem Alex. *conſil. ſuo* 181. *nu.* 4. *in* 2. quod eſt repetitum *in conſ.* 68. *in* 4. & Carol. Ruinus, *conſ. ſuo* 46. *numero* 14. *in* 4. vbi vult, quod licet duo tantum teſtes ipſi apochæ fuerint ſubſcripti, attamen ſufficere

debeant,

Digitized by Google

debeant. Sequutus eſt etiam P. GilKen *in d. l. inſtrumenta*, vbi latè.

138 Horum omnium fundamentum eſt, quoniam teſtes iſti ſubſcriptiones ſuas recognoſcentes, & apocham illam manu debitoris fuiſſe confectam deponentes, deponunt quidem per ſenſum corporis appropriatum illi actui, de quo agitur, vnde plene probant.

139 Contrariam autem ſententiam, videlicet, quòd ad plenam probationem inducendam, vltra huiuſmodi teſtium depoſitionem requiratur pariter litterarum comparatio, tenuerunt omnes infraſcripti Bartol. *in l. nuda ratio, in l. admonendi, in Authent. Etſi contract. C. de fide inſtrumentorum, & in l. ſcripturas, col. fin. C. qui potior.* & Canoniſtæ ferè omnes *in d. cap. ſecundo, de fide inſtrumentorum*, & videtur magis Communis opinio, ſecundum quam conſuluit etiam Aretin. *conſil. ſuo 64. col. 4. & 5.* vbi pro hac parte fortiter inducit text. *in §. ſi quis igitur, & in §. ſed & ſi quis, in Auth. de inſtrumentorum caut. & fide.* Sequutus eſt quoque hanc eamdem ſententiam Soc. ſen. *conſ. ſuo 274. nu. 6. in 2.* vbi Alexan. & Imol. opinionem contrariam defendentium rationes acutiſſimè reſoluit. Corneus etiam, Calcaneus, & alij multi quos refert, & ſequitur Hyppolit. Rim. *conſil. ſuo 213. nu. 27. & 28. cum tribus ſequentibus, in ſecundo.* Adde Gabriel. *lib. 1. Concluſ. tit. de probationibus, Concluſ. 9. nu. 14.* Clar. Menoch. *d. caſu 114. num. 2.* Lancellot. Galliam. *conſil. ſuo 91. num. 20.* Burſat. *conſil. 228. num. 23.* Maſcard. *d. Concluſ. 330. num. 28.* & Crauet. de antiquit. temp. *in verſ. quæritur etiam, num. 99.* Sequitur Scaccia *d. cap. 11. nu. 976. cum ſeq.* vbi tamen limitat ſecus eſſe in recognitione epiſtolę ac libri rationum, vbi etiam ipſam litterarum comparationē quo ad ſubſcriptiones ipſorum teſtium eas recognoſcentium, minime neceſſariam eſſe, clare ſubiungit.

140 Ego in huiuſmodi opinionum anfractu arbitror vna cum Corneo *conſil. ſuo 58. in 3.* ita diſtinguendum eſſe.

141 Aut teſtes iſti ſubſcriptiones ſuas recognoſcentes, deponunt tantum fuiſſe præſentes priuatæ illi apochæ, de qua controuertitur, & vidiſſe illam ſcribere, & tunc procedat opinio Bart. & ſequaciũ.

142 Aut verò deponunt etiam de tenore, & contentis in ipſa apocha; & tunc, quia ipſius certitudo habetur, procedat prior opinio.

143 Amplia hoc adeò verum eſſe, vt nil referat, licet omnes teſtes non recognoſcerent ipſammet apocham, ſed aliqui dũtaxat, veluti ex tribus duo, quia ſufficeret, ex quo habetur certitudo ipſius ſcripturæ, vt eſt tex. *in d. l. comparationes, in princip.* Sequitur inter alios præciſè Maſcard. *d. ſua concl. 330. nu. 29.*

144 Hanc eamdem diſtinctionem ſequutus eſt etiã Rimin. iun. *d. conſil. 213. nu. 33.* vbi ſic diſtinguendo enodat tex. *in §. ſi quis igitur, d. Auth. de inſtrum. caut.*

145 Alij, (vt nil in hac materia, quod relatu dignũ videatur, prætermittamus) ſic diſtinguendum in hac eadem difficultate arbitrantur.

146 Aut ad probationem priuatæ ſcripturæ incipitur à teſtium recognitione, & tunc plena reſultat probatio.

147 Aut verò incipitur à cōparatione, & tunc abſq. dubio vtrumque requiritur, teſtium recognitio, videlicet, & ipſa litterarum comparatio. Sic præciſè Alex. *conſil ſuo 181. col. 2. verſic. vnde concludunt, in 2.*

148 Hæc tamen tanti viri diſtinctio mihi non videtur ſatis tuta: eam enim reprobant Socin. Abb. & alij quos refert, & ſequitur Gabr. *lib. 1. Concluſ. tit. de probationibus, Concluſ. 9. nu. 6.* vide per eos, a priori igitur minimè eſt recedendum.

149 Sed opportunè hoc in loco, quot teſtes ad ipſius priuatæ ſcripturæ comparationem regulariter requirantur ſciſcitabitur quiſpiam.

150 In qua quidem difficultate Doct. communiter, prout ſuperius & nos docuimus, ita diſtinguunt.

151 Aut teſtes ipſi eorum ſubſcriptiones recognoſcentes, de veritate contentorum in ipſa ſcriptura priuata clarè deponunt, & tũc duorum dumtaxat depoſitionem ſufficere docuerunt Abb. Imola, & alij, *in d. c. 2. de fide inſtrum.* Couar. *Pract. Quæſt. c. 22. num. 1. arg. tex. in l. in exercendis, C. de fide inſtrum.*

152 Aut verò deponunt ſolummodo ſe vidiſſe apocham illam ſcribi, & ſubſcribi ab eo contra quem producitur, & eo quidem caſu maxima eſt inter Doct. altercatio.

153 Speculator enim, tit. *de inſtrument. fide, §. nunc dicendum,* Iure tantum Pontificio non etiam Ciuili, duorum depoſitionem ſufficere arbitratus eſt.

154 Alex. autem etiam iure ciuili inſpecto, niſi contractus excedat librã auri, *ad l. fin. C. ſi cert. pet.* duos ſufficere *conſil. ſuo 181. lib. 2.* aperte reſpondit.

155 Nonnulli verò, quorum ſententia vti Communior præualuit, exiſtimant vtroque iure hoc in caſu, tres teſtes ad minus requiri, ita Abb. & Felin. *in dicto cap. ſecundo* Ripa, & Iaſon *in d. l. admonendi*, & Didac. *in eo citato loco, num. 3.* vide per eos Satis.

156 Octauus principalis caſus eſt, quando ipſamet apocha non habet ſubſcriptiones teſtium, vel partium, ſed tantum iuuatur per depoſitionem duorum, vel trium teſtium inſcriptorum vel tantum nominatorum, qui deponunt non de veritate in ea contentorum: res enim eo caſu abſque dubio careret difficultate, vt ſupra docuimus; ſed dumtaxat deponunt ſe præſentes extitiſſe tunc, quando apocha ipſa fuit confecta; & in illo caſu ſemiplena tantum ex iſtorum teſtium depoſitione reſultat probatio.

157 Quò fit, vt ad plenam inducendam, neceſſariũ ſit omnino comparationis adminiculum, ita Bar. & communiter Doct. relati in præcedenti caſu. Et iſtam opin. rationabiliorem dicit Alex. *conſil. 80. col. 2. in 4.* & veriorem, ac magis Communem Gabriel poſt infinitos relatos *d. conclu. 9. de probat. nu. 5. & 6.* Eam ſequitur quoque Caccialup. *in d. l. admonendi, nu. 62. verſ. nona Concluſio.*

158 Rationem autem reddit ipſemet Bar. *in d. Authent. ſi contractus, col. 2.* licet enim verum ſit, quod teſtes fuerint præſentes confectioni vnius apochæ factæ inter partes, non tamen neceſſario ſequitur, quod illa apocha priuata ſit eademmet, de qua contenditur, cum enim illi minimè ſe ſubſcripſerint, vtique in eius recognitione de facili poſſunt errare, & potiſsimum ſi litteras ignorarent.

H 3 Et re

159 Et re vera, cum huiuſmodi teſtium depoſitio circa veritatem minime verſetur, non poteſt ex ea modo aliquo, concludens, & neceſſaria ſumi probatio,etiam quod iudicio meo, in illa ſcriptura inſertus eſſet dies,vel Conſul, & de eo teſtes concordes eſſent, adhuc enim militat præmiſſa ratio, & conſideratio Bart.per quam hanc eamdem ſententiam firmauit quoque Ripa,*in d.l. admonendi, num.* 107 & Mala *d.q.3.precit.nu.16.in fine.*

160 Et licet Imola, Roman. Alexand. Iaſ. & plerique alij,relati per Gabriel. *d.Concluſ.9. nu.4.* & per nos *in præcedenti caſu*,tenuerint oppoſitum.

161 Caſus tamen ille eſt multum diuerſus ab iſto, & teſtes magis,ac facilius in hoc decipi poſſunt cũ non adſint eorum propriæ ſubſcriptiones, quemadmodum in præcedenti.

162 Vnde ab opinione Bartoli non eſt recedendum, quidquid etiam dixerit vir alioquin Cl Dom. Menoch *de arbitrar.d.Caſu* 114.*nu.*19.qui eo loci hunc caſum eſſe iudici arbitrarium opinatus eſt, & Excellentiſsimus Dominus Andreas Fachin.poſt hæc edita viſus,*lib* 11.*ſuarum Iuris Controuerſ.cap.*30.

163 Nonus eſt caſus, quando in ipſamet apocha adeſt debitoris ſubſcriptio, ac inſimul trium teſtiũ, teſtes tamen ſunt mortui,vel abſentes,adeo, quod eorum ſubſcriptiones recognoſcere minime poſſunt, & pars, vel hæredes eius negant ſcripturam continere veritatem. Iſto caſu comparatio fidem plenam faciet, ita Bartol. *in Auth. Et ſi contractus, col.2.C. de fide inſtrum.* Cuius tamen dictum decla-

164 ra,& intellige, quando comparatio fit non tantum ad ſcripturam, ſed etiam ad ipſorum teſtium

165 ſubſcriptiones,propter tot enim ſcripturas,& earum comparationes videtur, quod non poſſit ita de facili error committi. Sequitur P. Reſbuſſus *in ſuo tractatu de chyrographorum recognit. num.* 30. vbi pulchre.

166 Hinc videmus in ſimili, quod ex comparatione in libro rationum facta, plena quidem inducitur probatio,quia plures ſunt ſcripturæ.

167 Ad hæc etiam mirum in modum confert, quod pulchrè ſcribit idem Bart. *in d.l. admonendi, nu.*26. vbi inquit, quod quandoque poteſt eſſe tanta vis comparationis, vt ipſi plena fides per iudicem adhibeatur, quod quidem maxime conſiderandum venit in caſu propoſito, vnde vera videtur Concluſio eiuſdem met Bartoli, quam ſequitur quoque Butr. *in d.c.de fide inſtrum.* Alex.*conſil.* 103.*in* 7.Iaſ. *conſ.*129.*in primo*, Ripa *in d.l. admonendi, nu.*112.& 113.vbi quoque Purpurat.*nu.*175.& Ludouic. Alferius *allegat.ſua* 9.*nu.*4.

168 Obſeruandum tamen,non defuiſſe,qui contrariam opinionem veriorem eſſe ſunt arbitrati, inter ceteros autem adeſt Caſtrenſ. *in d. Auth. At ſi contractus*,Felin.*in d.c.ſecundo*,Alex.& Caccialup.*in d.l.admonendi,nu.*61.

169 Mouentur:quia litterarum comparatio eſt probatio multum fallax,& periculoſa, & quæ regulariter ſemiplenam tantum inducit.

170 Sed contrariam defendendo ſententiam. Reſpondetur rationem iſtam non concludere, quinimo potius contra eos retorqueri Sicuti enim comparatio ſcripturæ ſolius debitoris, facit ſemiplenam probationem, vt ſupra, & fatentur contrarij, ita comparatio ipſa facta ad litteras teſtium ſubſcriptorum, fidem augebit, & ſic plenam inducet probationem. Huic eidem opinioni adhæſit quoq; cl vir d.Farinacius poſt hæc edita viſus Fragmentorum Criminal.*part.*1.*nu.*518.*cum duobus ſeqq.* ipſum omninò conſulas.

171 Amplia ob præmiſſa,idem iuris eſſe; id eſt,vt ex ipſa litterarum comparatione facta,& ad partis,& teſtium ſubſcriptiones plena oriatur fides, licet produceretur ſimplex apocha,in qua & debitoris, ac trium teſtium ſubſcriptio reperiretur, & pars abnegaret ſcripturam illam continere veritatem, & teſtes quoque requiſiti, vt recognoſcerent negarent ſe ſubſcripſiſſe.

172 Et licet contrarium poſt Salic.*in d.l.admonendi, num.*61.*verſic.ſeptima*,tenuerint Caccialupus.

173 A priori tamen minime arbitror opinione recedendum.

Amplia ſecundo, vt ex ipſa ſcriptura in medio comparationis litterarum comprobata oriatur quoq. probatio contra tertiũ ita lex profeſſo conſuluit cl.d.Menoch *conſ ſuo* 287. *nu.*3. & per totum ipſum omnino conſulas.

174 Sed hic pulchra ſuboritur difficultas; pone, quod ſcriptura illa priuata partium, & vnius teſtis dumtaxat ſubſcriptione munita ſit, & probetur talis ſcriptura per comparationem litterarum etiã reſpectu ſubſcriptionis illius teſtis,an aliquid probationis ex ea inducetur? Crauetta in huiuſmodi difficultate, *de antiquit. tempor. in d. verſic.quæritur etiam, num.* 57. exploſa Alexandri opinione, pluſquam ſemiplenam induci probationem exiſtimãtis,aliqualem tantummodo, quæ tamen ſit minor ſemiplena, promanare arbitratus eſt, rationibus, vt per eum,ad ipſum lectorem remitto. Sequutus eſt quoque idem cl. d Farinacius *d.part.* 1. *nu.*534. vbi tradit,quod contra debitorem faciet pluſquã ſemiplenam probationem, & propterea erit locus delationi iuramenti in ſupplementum contra tertium vero nec etiam faciet ſemiplenam probationem,& latius,vt per eum,quem conſulas.

Decimus caſus eſt, quando conſtat apocha fuiſſe confectam parte abſente,ſcilicet creditore,con-

175 ſtat tamen manu debitoris conſcriptam, deinde datam, aut tranſmiſſam ad ipſum creditorem, & iſto caſu,poſito, quod ſcripturam in ſe iuſtam, & habilem contineat cauſam, ſufficiens erit ad plenam exactionem, ſic præciſè poſt alios Maſcard. *Concluſ.ſua* 342.*num.*117.

176 Ratio autem eſt: quia in iſtis ſcripturis quæ dantur a parte parti,ſufficit,quod interueniat conſenſus creditoris,eo quidem tẽpore, quo ſibi per debitorem dantur,aut tranſmittuntur.

177 Cum enim ſcriptura ſemper nomine ſcribentis loquatur,Eques Peregrinus poſt alios *conſil.ſuo* 94. *num.* 9. *in primo*, (ipſa enim, & præſentia ad paria iudicantur. Maſcard. inter ceteros *Concluſione ſua* 481.*nu.*3) & creditor recipiens tempore receptionis conſentiet,ſuccedit, quod conſenſus vtriuſque ſit ſimultaneus, iuxta text. cum ibi notat. *in l. conſenſu*,

ſenſu,in principio,ff.de actionibus,& obligationibus, & in ſpecie not. Battol. *in d.l. nuda, in verſ. non obſtat,* vbi allegat text. *in l.Publia,§.fina.ff.depoſit.* & ibi idē aſſerit eſſe in ſcriptura, quæ non tranſmittitur, vt in libro rationum in quo conficiendo minimè requiritur præſentia partis, vt ibidem etiam aduertit Imola, pulchrè de hoc Decian. *conſ.ſuo* 108. *nu.* 16. & 17. *in* 2.

178 Obſeruandum tamen, quod ſi antequam apocha ipſa ad creditorem deferretur, ſcribens ex hac luce migraret, quia tunc nec vere, nec ficte loqui poſſet, (vbi enim propter impoſsibilitatem mini-

179 me locum habet veritas, nec etiam cadit fictio, *ad l.qui ad certum, ff. locati, & ad notata in l.ſi is, qui pro emptore, ff. de vſucaptionibus*) proinde ſcriptura illa poſt mortem ad ipſum creditorem deuoluta, ipſi quidem recipienti minime prodeſſet. Ita concludit Rom. *in d.l.nuda ratio ff.de donationibus.*

180 Quod tu notanter declara, nedum quo ad obligationem, quia deficeret ſimultaneus cōſenſus partium, ſed nec etiam quo ad probationem; quia iſta ſcriptura haberet vim cōfeſsionis extraiudicialis, quæ quidem vti parte abſente facta: minime ſortiretur effectum validæ probationis, ita Butrius *in c.*

181 *finali,de confeſſis.* Ad quod confert, quod notatur per Innocentium, *in c.cum dilectus,extra de ſucceſſio ne ab inteſtato,* vbi inquit, quod confeſsio extraiudicialis nocet confitenti eo tamen viuo, ſed non mortuo. Et ſequuntur alij Canoniſtæ ibi. ſequitur quoque pulchrè Maſcard. *d.Concluſione ſua* 342. *nu.* 106. & *concl.ſua* 481. *num.* 8. Sic quoque præcisè tenuit Rota Romana teſte Puteo, *lib.*1. *deciſ.*114. Addo etiam nobiliſsimis Pretoum *conſ.ſuo* 44. *num.*18. *cum ſequentibus,in* 3. Carroc. *in ſuo tract.de depoſit.par.*1. *pag.mi hi* 86. *nu.*17. & 18. vbi poſt plures adductos in ſimili, tenuit, confeſsionem depoſitarii per litteras ante illatum receptionem morientis, hæredibus ſuis minime obfuturam.

182 Vndecimus caſus eſt, quando ipſamet apocha habet partium, & teſtium ſubſcriptiones, diem, & Conſulem, aliaſque ſollemnitates, non tamen per teſtes eſt recognita, vt quia abſunt, vel defuncti ſunt, nec etiam adminiculo cōparationis adiuta, nin uſque a partibus recognita. Iſto caſu, huiuſmo

183 di ſcriptura, quoniam priuata eſt, nullam fidem faciet quo ad effectum exactionis. Sic Speculator *in tit.de inſtrumentorum edit. §. nunc videndum, ver. regulariter,* caſus eſt apertus *in d.capit.*2. *vbi Doct.de fide inſtrum.* ſequitur Caſtrenſ. *conſ.ſuo* 406. *in primo dub.in primo,* & omnium latiſsime poſt plures relatos, Mala *d.q.*3. *num.*6.

184 Alia quoque ratio conſiderari poteſt, quam aſsignat Iuſtinian. *in §.ſi tamen quiſquam, d. Auth.de inſtrum cautel.* dicens, quod tota fides ipſius apochæ priuatæ hoc in caſu videretur pendere ab ipſa parte producente, cui credendum non eſt, in præiudicium alterius.

185 Ampliatur iſta Concluſio, vt procedat, etiamſi eſſent plures ſcripturæ, ita Alex. *conſ.*80. *col.*2. *in* 4.

Ampliatur ſecundo, vt identidē procedat, etiāſi vnus tantum ex teſtibus ſubſcriptis viueret, & ſubſcriptionem ſuam recognoſceret, eo enim caſu apocha illa abſque aliis adminiculis plenam fidem non faceret. Sic eleganter poſt plures relatos docenit Clariſs. Menochius, *conſil.ſuo* 260. *num.*9. vbi concordantes inter ceteros adducit, Aretinum, & Socin ſeniorem ſequutus Ioānes Gulielmus, Guidobonus poſt hæc congeſta viſus, *aduocat. ſua* 39. *nu.*1. *vbi ampliat,* vt per eum.

Nec ſane mirum vox enim vnius vox nullius, in tribus vulgaris.

186 Faciet tamen aliqualem præſumptionem pro eo, qui eam produxit. Sic præcisè Caccialup. *in dicta l.admonendi,nu.*62. *in fin. ver. vndecima concluſio* ſequitur P. Rebuffus *in ſuo tract. de chirographorum recognitione,nu.*35.

187 Duodecimus caſus eſt, quando apocha ipſa manu debitoris conſcripta non habet neque diem, neque annum, poteſt tamen ex aliis legitimis indiciis

188 comprobari. Hoc in caſu plena ex ipſamet apocha reſultat probatio, & ratio eſt; quia priuata ſcriptura pro ſui validitate non requirit appoſitionem temporis, aut diei, *vt eſt caſus in l. cum tabernam,§. idem quæſiit,de pignoribus, & nos latius ſup.lib.*1.*q.*3.

189 Decimus tertius caſus eſt, quando apocha ipſa confecta foret à debitore in publica forma, vt quia eſſet Notarius, & per inſtrumentum publicum, & in publica forma conſcriptum, cōſtituiſſet ſe debitorem alicuius; hoc in caſu tale inſtrumentum contra ſe plenè probaret. Sic in ſpecie conſuluit Bald. *conſ.*43 *in primo*; eſt tex. quoque clariſsimus, *in l.non putauit, §.ſi quis ſua manu,ff.de bon.poſſ. contra tab.* per quem idem tenuit Bart. *in l. filius,§. ſequens quæſtio,ff.de furtis,* notat Bald. *in l.ſi Conſul. ff.de adoptionibus.*

190 Decimusquartus caſus eſt, quādo in apocha cōparatione litterarum facta, de ipſarum quidem ſimilitudine conſtat, teſtes autem contradicunt, in quo ſtandum eſſe iudicis arbitrio, ſcripſit Bar. *in d. l.admonendi,nu.*26. *verſic.quod apparet,* quem ſequitur ibidem Curt.iun. *num.*108. & alii.

191 Ego autem, vt apertè hac in re meam promam ſententiam, arbitror in facto, propoſitum hunc caſum accidere minimè poſſe.

192 Aut enim volumus, quod iſti teſtes, qui ſe in illa apocha ſubſcripſerint, proprias eorum ſubſcriptiones recognoſcant, & tunc nullo modo poſſunt contradicere, cum allegarent contraria Subſcribēdo enim atteſtati ſunt illius eſſe ſcripturā, de quo in ipſa fit mentio, nunc autem inficiando eſſe illius manu ſcriptam, aliter ſentirent, quod eſſet abſurdum.

193 Aut verò intelligimus teſtes hos non eſſe ſubſcriptos, & tunc quomodo apocham illam ab eo fuiſſe conſcriptam, (loquor de debitore) cum contrarium ipſa litterarum oſtendat ſimilitudo, inficiari poſſunt?

194 Nil mirum igitur, ſi Purpurat. *in d.l.admonendi, nu.*171. difficile eſſe in hoc caſu exemplificare, apertè ſcriptum reliquerit. Cogita.

195 Decimusquintus caſus eſt, quando in apocha comparatio litterarum fieri non poteſt, nec teſtes illi ſcripturæ inſcripti ſunt, ſed ſolummodo quidā reperiuntur, qui affirmant ſe vidiſſe, cum ipſamet

ſcriptura

ſcriptura a eo conſcriberetur. Hoc in caſu docuit Bar. *in d. l. admonendi, num. 26. verſic. ſi verò approbetur, & in d. l. nuda, num. 6.* ſemiplenam ex ea probationem reſultare.

196 Ego autem arbitror vna cum Cl Menoch. *dicto caſu 114. num. 20.* totum id arbitrio iudicis eſſe relinquendum. Conferunt, quæ ſcripſimus.

197 Decimusſextus caſus eſt, quando ipſamet apocha eſt ipſius debitoris ſigillo dumtaxat munita, & per comparationis adminiculum, de litterarum quidem ſimilitudine conſtat. Hoc in caſu inquit Caſtrenſ plenam reſultare probationem, ſequitur Menochius *d. caſu 114. num. 21.*

198 Sed aduertendum cum Purpurato *in d. l. admonendi, num. 177.* probationem iſtam, quæ ex ea oritur, non ad litterarum ſimilitudinem, ſed ad ipſius ſigilli veritatem referendam eſſe. Nec ſanè mirum ſigillum n. idem operatur quòd ſubſcriptio, Menochius, *de præſumptionibus lib. 2. præſumptione 57. nu. 33.* quæ quidem recognita plenam fidem facit.

199 Et ob id rectè infertur per eumdem Purpurat. *ſub num. 178.* quod ſupradicta animaduerſio minimè locum haberet, quãdo ſigillum fuiſſet ab ignorante appoſitum. Sed de hoc ſatis. Latius videas penes el. d. Farinacium Fragmentorum Criminal. *part. 1. num. 529. cum ſeq. pag. mihi 74. titulo* vbi pulchrè. De materia enim ſigilli an videlicet, & quando præſumptionem, vel plenam fidem faciat; tam in publicis, quam in priuatis negotijs, hic minimè differendum neceſſe eſſe iudico; ſed videndi, Ant. Gabriel *lib. 1. ſuar. Concluſ. tit. de præſumpt. concluſ. 4.* Cl Maſcard. *De probationibus, Concluſ. ſua 1308.* vbi omnium latiſsimè, & elegantiſsimè, & periliuſtr. Præſes D. meus Menoch. *de Arbitr. lib. 2. Centur. 2. Caſu 113. & de præſumptionibus lib. 2. præſumpt. 57. &* 58. Hi enim omnes adeò doctè, & eleganter quæcumque de hac materia excogitari poſſunt, coacervarunt, ac pertractarunt, vt vniuſcuiuſque alterius, qui de eadem differere peroptaret, operam ſuperuacaneam fore proculdubio iudicem. Addendus quoque D. P. Gilken. *in l. in inſtrumento, num. 14 & 15. C. de probationibus,* & D. Alex. Trentacinquius *Variarum, reſolut. lib. 2. tit. de fide inſtrum. reſolut. 7. num. 7. cum ſequentibus.* His Adde Illuſtr. D. Card. Tuſcum, *Concluſ. ſua 240. in littera S.* vbi late, & ill. D. Farinac. *d. loco num. 531.* vbi plures alios concordantes deducit.

200 Decimusſeptimus caſus eſt, quando apocha habet teſtes ſubſcriptos, & facta litterarum comparatione, de earum maxima diſſimilitudine cõſtat; teſtes autem, ſubſcriptiones ſuas recognoſcunt, & fuiſſe ipſius debitoris manu confectam atteſtantur. Hoc in caſu arbitrio iudicis referendum eſſe, cui magis fides adhibenda, vel litterarum diſſimilitudini, vel ipſiſmet teſtibus, docuit apertè Iuſtin. *in §. ſi verò tale, in Auth. de fide inſtr.*

Sequuntur hoc communiter Doctores, & præcipuè Cl. Menoch. *d. Caſu 114. nu. 17.* vbi poſt multos relatos, quidquid a prudenti iudice in tali caſu ſit obſeruandum, accuratiſſimè ſubnectit. Addo Maſcard. *Concluſ. ſua 110. nu. 17.* & eruditiſsimum Scacciam, *d. capitulo 11. ſub numero 1033. cum infrà ſequentibus,* vbi pro maiori elucidatione huius caſus, varias facti ſpecies proponendo, circaque ipſas extendendo, limitando, ac declarando, & latiſsimè verſando, quidquid in hac eadem materia excogitari poteſt, omnium elegãtiſsimè attigiſſe viſus eſt, ad ipſum, ne ibi per eum dicta abſque lectoris vtilitate in præſentiarum repetam, eumdem lectorem relego.

201 Decimusoctauus caſus eſt, quando ipſamet apocha, & à debitore, licet negante ſubſcripta, & a teſtibus inſimul, qui deponant ſe fuiſſe præſentes, quando fuit ab eodemmet debitore confecta, producitur, & hoc caſu ex iſta ſcriptura priuata, licet negata plenam induci probationem, communis eſt ſcribentium ſententia, ſic poſt multos relatos omnium latiſsimè Maſc. *Concluſ. ſua 110. num. 1. & per totam,* vbi id quoque variis modis ampliat, ad ipſum, ne aliena mihi videar attribuere, & ex ſcriptis ſcripta conficiam, lectorem beneuolum remitto. Videndus quoque de hoc 18. *Caſu* P. Rebuff. *in ſuo tract. de Chirographorum, & Cedularum recognitione, nu. 32.* & d. Albenſ. *conſ. ſuo 237. num. 1.*

202 Decimus nonus caſus eſt, cum in ipſa apocha agitur de comparatione litterarum, ex teſtium teſtimonio, v. g. Producitur apocha, quæ dicitur à Caio ſcripta, & teſtes plures, qui præſentes minimè fuerunt, cum ſcriberetur, examinati, deponunt illam iudicio ſuo eſſe ſcripturam manu ipſius Caii ſcriptam, cuius quidem manum, & characterem notũ habent. Hoc in caſu, an ex huiuſmodi comparatione plena, vel ſemiplena inducatur probatio, poſſet quis de facili dubitare.

203 Negatiuam opinionem, & quod nec etiam ſemiplena oriatur, tenuit inter Alex. *conſ. ſuo 16. num. 4. in tertio. Dec. conſ. ſuo 615. num. 3. circa finem,* Crauet. *conſil. 854. nu. 10.* Bertazzol. *conſil. ſuo criminal. 295. nu. 16. in 2.* Hippol. Rimin. *conſil. ſuo 30. num. 49. cum duobus ſequentibus, & conſil. ſuo 39. num. 50. cum ſeq.* vbi omnium pulcherrimè, & latiſsimè, idem Rimin. *conſil. ſuo 219. num. 17. & conſil. 439. nu. 16. in 4.* Menoch. poſt plures relatos *d. Caſu 114. num. 22.* & Dominus Maſcard. *Concluſ. ſua 110. num. 10. cum ſequentibus, & Concluſione ſua 988. nu. 1.* Addo Card. Pariſ. *conſ. ſuo 19. nu. 43. & 44. in 3.* vbi pulchrè ampliat hoc quoque procedere licet ipſimet teſtes iu-

204 dicantes dixerint quod notam habent illius manum, & characterem, ex quo pluries viderunt eum ſcribere, & quod id tenent pro firmo, & indubitanter, nam ideo minus ipſorum depoſitio eſt penitus inconcludens.

Sic etiam præcisè in Regio Conſilio Neapolit. iudicatum fuiſſe teſtatur Afflictus, *deciſ. ſua 181. nu. 9.* & Grammatic. *deciſ. ſua 84. & 93. nu. fin.* & certè ſunt mirabiles deciſiones in hac materia. Addo ulterius Rotam Genuenſ. *deciſ. ſua 18. nu. 3.* & Ioſeph. Ludouic. *deciſ. ſua Peruſ. 7.* vbi poſt infinitos propemodum relatos, pro hac eadem ſententia ſe iudicaſſe teſtatur. Addendus eſt etiam Valerius Vallaria *inter deciſiones diuerſorum Rotæ Lucenſis dec. 133.* & Farinac. *conſil. ſuo criminali 70. nu. 11. & in additionibus in littera D.* vbi ita quoque fuiſſe reſolutum in cauſa Auinionenſis fideicõmiſſi 26. Iunij 1583.

coram

Digitized by Google

coram bon. mem. D. de Rubeis, & in cauſa Bracchiarenſ matrimonij 31. Ianuarij 1575. coram D. Epiſcopo Triolen. teſtatur.

205 Ratio autem buiuſce Concluſionis (mea ſententia) ea poteſt eſſe, quoniam teſtes iſti non depoñūt reſpectu ſcripturæ, de qua agitur, per aliquem ſenſum corporeum, vnde nil probant, *ad tex. in l. qui teſtam. §. finali, ff. de teſtamentis.*

206 Præterea, ipſi teſtes in caſu præſenti non videntur teſtificari, ſed iudicare, indicant enim ſcripturam eſſe de manu alicuius propter recognitionē, quam de eius charactere habent, ideo nil probāt, ſecundum Innocent. & Doctores, *in cap. cum cauſam, de teſtibus.*

207 Accedit, quòd ipſi in ſua opinione, ac credulitate de facili decipi poſſint, vt inquit Imper. *in Auth. de inſtrumentor. cautela, & fide,* §. 1. Characteris enim ſimilitudo facilè poteſt effingi Adeo enim homines ſunt procliues, & propenſi ad falſitates, vt peruerſo ſtudio aliorum manus, & ſcripturas, ad viuū, vt ita dicam, effingant, pulchrè Hipp. Rim. *præcitato conſil. 39. nu. 55. & 439. num. 16.*

208 Hine poſtea vulgatum illud; Comparatio litterarum fallax eſt, cum facilis ſit earum imitatio; ita Bimius *conſil. ſuo* 188. *num. 116. in* 2. de his duobus pulchre, & latè Clar. Aldouin. *d. conſil. 13. num. 12. & 13.*

209 Ex his itaque apertè conſequitur, malè reſpondiſſe Cl. Equitem Peregrinum, virum alioquin peritiſſimum, *conſil. ſuo* 101. *nu. 4. & 5. in 2.* dum cōcludit Si vltra huiuſmodi teſtium depoſitionem concurreret comparatio legitimè facta, plenam probationem reſultare, in hoc enim decipitur: qui n. litterarum comparatione accedente, vltra huiuſmodi teſtium depoſitionem, plena poteſt emanare probatio, ſi ſemiplenam dumtaxat per ipſam litterarum comparationem induci probationem, aliàs per nos fuerit concluſum?

210 Firmum igitur remanet depoſitionem huiuſmodi teſtium nullam fidem facere. Addo D. Martam *Voto ſuo Rotæ Piſanæ* 45. *in primis numeris*, & D. Sigiſmundum Scacciam, *lib. 2. de iudic. cauſarum ciuil. cap. 11. num. 967. & 968.* Adeundus etiam *ſub num. 969.* vbi ampliat, vt hæc Concluſio habeat etiam locum in libro rationum, & in epiſtola, rationibus, vt per eum, quem conſulas.

His adiungas etiam Do. Ioan. Bapt Ferretum, *conſ ſuo* 333. *nu. 3.* vbi ſubdit hoc potiſſimum procedere in materia excedente libram auri.

Limitatur autem communis iſta traditio pluribus modis.

211 Et Primò, ſi iſti teſtes ſint affines, ſeu attinentes illius, cuius apocha illa eſſe cōtenditur, tunc enim ſemiplena ſaltem inducitur probatio. Sic præciſè poſt Ruinum, Hipp. Rim. *conſ. ſuo* 503. *num. 14. in* 5. & reddit rationem; quoniam ipſi tanto minus decipi poſſunt, cum longè magis veriſimiliter de eius charactere notitiam habeant, arg. *l. octaui, ff. Vnde cognati.*

212 Sed iſta limitatio (pace tanti viri dixerim) haud mihi videtur tuta, militant enim & in hoc caſu ceteræ omnes rationes, quas ſuperius ad fundandam regulam attulimus.

213 Coarctatur ſecundò, quando vltra huiuſmodi depoſitionem, alia concurrent adminicula, tunc enim probatio in iſto caſu proculdubio inducetur. Sic præciſè inter alios Paul. Granut. *Theoremate ſuo 15. num. 19. cum ſequentibus*, vbi quamplures Rotarum deciſiones deducit, & latè inſiſtit. Addo D. Herculem Mareſcottum *cap. 29. inferius allegando, num. 6.*

214 Fallit tertio loco, quando huiuſmodi teſtes, qui deponunt ſcripturam eſſe talis, quia eius charactere cognitum habent, apertè deponerent ſe vidiſſe, & adfuiſſe tunc temporis, quo ipſa ſcriptura fuit confecta, tunc enim abſque dubio inducitur probatio.

215 Qualis autem oriatur, an ſcilicet plena, vel ſemiplena, non eſt eadem omnium ſententia.

216 Opinionem enim, quod plena oriatur, tenet inter alios Card. Pariſ. *conſil. ſuo 19. num. 43. in 3.* Preteus *conſ. ſuo 44. num. 2. etiam in 3.* Viuius, *Opinione ſua 889. nu. 4. ferè in fi.* Daniel Moller poſt infinitos relatos, *lib. 4. Semeſtr. c. 43. nu. 4.* & Thom. Triuiſan. *lib. 2. deciſ. 52. num. 13. & 19.* & alii multi.

217 Contrarium tamen, quòd videlicet ſemiplena dumtaxat inducatur, Communiter receptum eſt. Sic enim præciſè tenuit poſt Bar *in l. admonendi.* Alciat *conſil. ſuo 14. num. 3. lib. 5.* & Hippol Rim. *poſt* quamplures adductos *præcitato conſil. ſuo 30. nu. 51.* vbi etiam ſubdit, ad plenam poſtea probationem inducendam neceſſarium eſſe comparationis litterarum adminiculum.

218 Et ad hanc communem ſententiam corroborādam adducitur ab omnibus tex. *in §. ſi quis igitur, in verſic. etenim tales, in Authent. de inſtrumentorum cautela, & fide,* vbi ſic expreſsè legitur. Etenim tales ſuſcipimus teſtificationes, quas præſentes teſtes dicant, quia his præſentibus ſubſcripſit, qui documētum fecit, & hunc nouerunt, &c. Ex quibus quidem verbis ſatis apertè colligitur, depoſitionem horum teſtium, qui præſto fuere, cum debitor ſcriberet, fidem facere, & quidem ſemiplenam, cum Iuſtin. poſtea ad plenam in diſcurſu exigat comparationis adminiculum. Hæc alij.

219 Mihi tamen, vt quid ſentiam in hac difficultate liberè loquar, neutra harū opinionū vera videtur, arbitror enim nullo pacto ſuſtineri poſſe, vt plena, vel ſemiplena ex depoſitione illorum teſtium, hoc in caſu probatio inducatur.

220 Nec ſanè mirum: licet enim ipſi teſtes præſentes extiterint, & viderint, quando debitor putà Sempronius chirographum confecit; attamen in recognitione facienda, eos facillimè decipi poſſe, cum continuò hominum malitia excreſcente, reperiantur non pauci, qui ita rectè aliorum manus, & ſcripturas, ſeu characteres effingunt, vt vix alteram ab altera peritiſſimus etiā quiſque dignoſcere poſſit, vt vnuſquiſque fateatur, neceſſe eſt.

221 Adde præterea hos realiter neſciri poſſe, apocham eſſe illam, quam viderunt ſcribi, niſi per ipſam ſimilitudinem litterarum, quæ, vt, diximus, fallax eſt.

222 Accedit etiam, ipſam ſcribendi formam multis ex

tis ex cauſis quotidie mutari, vt in Auth. *de fide inſtrumentorum, in princ.* aliter enim quis in iuuentute ſcribit, quam in adoleſcentia, aliter poſtea cum ſenio confectus erit, aliter ſanus, quam cum morbo laboraret, aut conualeſcere incipiat, quinimò pleroſque diuerſis ſcribentes calamis, diuerſas exarantes litteras cernimus.

Quid ergò?

223 Opinor ego aliqualem dumtaxat probationem induci, quæ quanta ſit, iudicis arbitrio relinquendum exiſtimo. Sic etiam præciſè tenet Ioſeph. Ludouic. *d. deciſione ſua Peruſina 7. num. 14.*

224 Nec officit tex. *in d. verſic. etenim tales.* Reſpondeo enim, quod ibi nullo pacto colligi poteſt probationem ſemiplenam induci ex talium teſtium teſtificationibus; ſolum enim ibi habetur, tales teſtificationes receptas eſſe, ſed quænam probatio ex ipſis inducatur, ibi non deciditur. Nos autem hoc eſſe iudici arbitrarium opinamur.

Et hæc, inſpectis iuris communis regulis dicta ſint.

225 In praxi enim, talium teſtium depoſitiones vbique ferè recipiuntur, & ex ipſis plena reſultat probatio. Sic enim in Curia Romana obſeruari teſtatur Octauian Veſtrius, *in ſua practica, lib 6. tit. de productione intium in Curia, num.* 8. vbi ſimiliter huiuſmodi ſtylum Romanæ Curiæ à iuris diſpoſitione minimè abhorrere, accuratiſſimè demonſtrat, eum ſequitur Viuius, *d. ſua Opinion. 889. in fine,* Maſcard. *concluſ. ſua 988. num. 2.* P. de Caball. *conſ. ſuo 150. nu. 9. & 10.* Et Paulus Granut. *d. Theorem. 15. nu.* 23. Et licet ad hoc plures deciſiones Rotæ Romanæ per eumdem Granutium relatæ, obſtare videantur, ipſæ tamen reſoluit, & in vltimis numeris plures quoque adducit caſus, in quibus illa ſola teſtiũ depoſitio, videlicet, quod noram habent manum, &c. plenè probat, prout etiam facit Vrſil. in addit. ad Afflict. *deciſ. ſua* 181.

Hoc etiam probatur apertè *ex deciſ. 124. num. 2. parte 2. in nouiſſimis.* Addo Scacciam, qui de hac eadem Conſuetudine in Vrbe teſtatur, *d. c. 11. nu. 956. & 971.* & nouiſs. D. Herculem Mareſcottum, *Variarum reſolutionum, lib. 1. c. 29. num. 4. cum ſeq.* vbi ampliat, vt per eum.

226 Non omittendum tamen volo, Farinac. *conſil. ſuo crim. 70. nu. 12.* atteſtari talem conſuetudinem, & ſtylum Curiæ Romanæ limitari, non procedere in recognitione apocharum, ibiq; diuerſas Rotarum deciſiones adducit.

227 In inclita Ciuitate Venetiarum, quod talium teſtium depoſitiones pariter recipiantur, meminit inter alios Cl. Decian *conſil. ſuo 11. nu. 128. in primo.*

228 Id quod etiam in hac celebri Ciuitate ab omnibus obſeruari, & in iudiciis pluries practicatum ab excellentiſsimis, & præclariſsimis viris ſæpius audiui.

Similiter, quod contrarium malè obſeruetur, tradit D. Moller. *d. c. 43. in fine.*

229 Et denique quod in praxi illa tam ſtricta iuris cenſura, de qua ſupra, minimè recipiatur, teſtatur Valaſc. *deciſ ſua Luſitaniæ 67. nu. 14.* vbi quoque ſubdit, ita ſæpiſsimè ſe vidiſſe iudicatum fuiſſe. Eſt bene verum, quòd ipſe vult, vt vltra talium teſtium depoſitionem, intercedat quoque ipſa litterarum comparatio in forma conſueta

230 Pro coronide tamen obſeruandum volo, Vallariam, *d. ſua deciſio. Lucenſi* 133. contra iſtam conſuetudinem iudicaſſe, inquit enim, quod cum in contrarium adſit ipſa iuris communis diſpoſitio, dicta conſuetudo propterea, licet longo vſu in Romana Curia, & alibi obſeruata, non operabitur in
231 dicta Ciuitate Lucenſi, quæ viuit ſuis legibus, & in qua minimè adeſt talis conſuetudo.

232 Vigeſimus adducitur caſus, & eſt, quando teſtium depoſitio cum ipſa comparatione cõcurrit, tunc enim plenam huic apochæ, fidem adhiberi, communiter receptum eſt. Sic præciſè poſt Bart. ac alios, P. Gilhen. *in d. l. inſtrumenta, num. 12. C. de probationibus.*

233 Vigeſimusprimus, ac poſtremus caſus eſt, quando ipſamet apocha manu debitoris conſcripta, & à tribus teſtibus ſubſcripta, qui cũ parte eam ſcriptam a debitore negent, producitur, tunc facta bene comparatione, facit talem qualem præſumptionem, quæ minus eſt, quam ſemiplena probatio; ſi verò comparatio ipſa facta ſit tam litterarum debitoris, quam teſtium, & bene correſpondeant vndique, facerent ſemiplenam probationem, Salicet. *in l. in bonæ fidei contractibus, C. de rebus creditis*; ratio eſt; quia ſicut comparatio contra debitorẽ probat, ita contra teſtes, cum non ſit diuerſa ratio, teſte Purputato, *in l. admonendi, nu. 175. cum ſequentibus, ff. de iureiurando.* Sequutus eſt hęc omnia P. Rebuffus, *in d ſuo tractatu, nu. 31.*

De Apocha manu creditoris conſcripta.

SVMMARIVM.

1 *Apocha manu creditoris conſcripta nullam ad fauorẽ ipſius probationem inducit.*

2 *Ratio.*

3 *Nullus eſt idoneus teſtis, nec legitimum poteſt ferre teſtimonium in cauſa propria.*

4 *Apocha manu creditoris conſcripta, ad fauorem ipſius tunc fidem facit, quando & a debitore foret ſubſcripta.*

5 *Tantum operatur ſubſcriptio ad obligandum ſubſcribentem, quantum ſi ſcriptura tota manu illius fuiſſet ſubſcripta.*

6 *Idem dicito de ſupraſcribente. ratio ibidem.*

7 *Apocha manu creditoris conſcripta, tunc demum ad fauorem ipſius, ſubſcriptione debitoris intercedẽte, probat, quando ipſemet debitor ſe ſubſcripſit vti principalis obligatus, vel vti fideiuſſor, ſecus autem ſi vti teſtis.*

8 *Item, quando habuit notitiam contentorum in ea ſcriptura, cui ſe ſubſcripſit.*

9 *Vtrum ſubſcribens poſſit probabiliter allegare ignorantiam contentorum in ſcriptura, cui ſubſcripſit? vide per Caſtrenſ. remiſſiuè.*

Item

10 *Item, quando ſubſcriptio fuit ſpecialis, non generalis.*
11 *Contrarium verius.*
12 *Tantum operatur genus in ſuo genere, quantum ſpecies in ſua ſpecie.*
13 *Apocha manu creditoris conſcripta, tunc pro eo fidem faceret, quando in ea adeſſet ſubſcriptio trium teſtiũ, qui examinati, & ſubſcriptiones ſuas recognoſcentes apocham illam fuiſſe ab ipſo creditore conſcriptã debitore præſente, & conſentiente, ipſis etiam præſentibus, & videntibus apertè deponerent.*
14 *Amplia, & num. 15.*
16 *Quid iuris, ſi teſtes in fata cõceſſiſſet? docet ibi author.*
17 *An ex apocha redacta in publicam formam per creditorem Notarium, probatio aliqua ad fauorem ipſius inducatur? Dubitatur.*
18 *Author concludit pro negatiua.*
19 *Ratio.*
20 *Declara.*
21 *Limita, & num. 22.*
23 *Apocha manu debitoris confecta, tunc plenè probat, quando eſſet alterius liberatoria, & penes debitorem reperiretur.*
24 *Item probat quando creditor poſt illam apocham à ſe confectam in fata conceſſit.*
25 *Ratio.*
26. *Liberculus rationum defuncti concurrentibus alijs cõiecturis, plenè probat.*

Hactenus de apocha manu debitoris conſcripta diſſeruimus, nunc autem de ea, quæ à creditore reperitur confecta, congruenti ordine diſſerendum eſt.

Dubitatur igitur, an ex apocha priuata manu ipſius creditoris conſcripta, ſpecimen aliquod probationis inducatur.

1 ET rem paucis perſtringendo, nullam ad fauorem ipſius probationis fidem emanare concludito. Caſus eſt apertus *in l. inter chartulas, C. de conuenien. fiſci debitorib. lib. 10. in l. exemplo, in l. inſtrumenta, C. de probationibus*, & vtrobique notatur, traditur per Bart. & alios, *in l. nuda ratio, col. vlt. & in l. admonendi, col. 6. ff. de iureiurando*, quatenus concludunt, librum rationum ad fauorem ipſius ſcribentis nullam fidem facere.

2 Et ratio quoque eſt apertiſsima, quoniam ſcriptura ipſa priuata inter ſpecies probationum connumeratur, tendit enim ad effectum probationis faciendæ, ad latè tradita per Maſcard. *quæſt. ſua 6.*

3 Sed ſic eſt, quòd nemo in cauſa ſua eſt idoneus teſtis, nec legitimum poteſt ferre teſtimonium, *l. omnibus, C. de teſtib. l. nullus, ff. eodem, & l. 1. C. ne quis in ſua cauſa*, ergo nec etiam apocham aliquam pro ſe conficere poterit.

4 Limitatur tamen principalis iſta Concluſio, quãdo ipſamet apocha manu creditoris conſcripta ſubſcriptione quoque ipſius debitoris eſſet munita, nam tunc ſubſcriptio illa recognita ſubſcribentem ipſum obligaret.

5 Tantum enim operatur ſubſcriptio ad obligandum ſubſcribentem, quantum ſi ſcriptura tota fuiſſet illius manu conſcripta; ita eleganter notat Bart. *in l. emptor, §. Lucius, per illum text ff. de pactis*, & ſequuntur Doctores ibi, notatur *in l. ſi quis ex argentarijs, ff. de edendo*, tradunt etiam Baldus, Paulus, Alex. Iaſ. & alij, *in l. cum antiquitas, §. cum autem, C. de teſtamentis*, idem Bald. *in Authent. Contra qui propriã, C. de non numerata pecunia*, vbi inquit, quod illa Authentica locum habet contra ſubſcribentem ſcripturam, licet nõ ſua manu ſcriptam, & ſequitur Iaſ. *in d. §. cum autem*, & idem de ſubſcribente latiſsimè tradunt Ang. & Imola. Alex. Aret. & Iaſ. *in l. ita ſtipulatus, §. Chryſogonus. ff. de verborum obligationibus*, & eſt indubitata Concluſio, ſecundum quam conſuluit quoque Caſtrenſ. *in conſil. ſuo 216. vol. 2.* vbi adducit textum *in l. in donationibus, C. de donationibus, & in l. 1. §. ſed ſi mandauit, ff. quod iuſſu.* Socinus cõſ. 68. *num. 2. in 4* & Eques Rugerius *conſil. ſuo 6. num. 1. & 36. in primo.* Et ideo Notarius, qui ſe ſubſcribit in inſtrumento, videtur ipſum inſtrumentum ſcripſiſſe, ac confeciſſe, vnde plenam fidem faciet, ſecundũ Alex. *conſ. ſuo 14. col. 4. num. 14. & nu. 24. in 6.* ſequuntur Iaſon, & Decius, *in Authent. Si quis in aliquo, C. de edendo*, idem Decius *conſil. ſuo 447* Addo de hac materia Clar. Maſcard. *Concluſ. ſua 1347. in primis numeris*, vbi omnium elegantiſsimè.

6 Et quod dictum fuit de ſubſcribente idem dicas de ſupraſcribente, quia ſupraſcriptio trahit ad ſe actum, prout ſubſcriptio, & eoſdem operatur effectus, vt cõcludit Alex. *conſ. 147. vol. 7.* ac plurimi alij relati per Maſcard. *d. Concluſ. 1347. nu. 14.*

Hoc tamen, quod dictum eſt de ſubſcribẽte enucleatur, ac declaratur tribus modis.

7 Et Primò, vt dumtaxat procedat quando ipſemet ſubſcribens ſe ſubſcribit vti principalis obligatus, vel vti fideiuſſor, ſecus autem ſi vti teſtis, & præſens illi actui, tunc n. ſubſcribendo non obligaretur contentis in illa ſcriptura. Eſt caſus, & ibi notatur, *in l. Titia, §. Lucius, ff. de legatis 2.* notant gloſſ. & Doctores, *in l. Gaius, ff. de pignor. actione, & in l. fideiuſſor, §. pater, ff de pignoribus*, & tradit in terminis Caſtrenſ. *in præallegato conſ. 216. in principio*, vbi etiã, quando ſubſcribens dicatur ſubſcripſiſſe vti principalis, an verò tanquam teſtis, & præſens illi actui, de quo etiam per Ioannem Andream poſt Innocentiũ *in cap. 2. extra, de fide inſtrumentorum*, eleganter ediſſerit. Videndus quoque Maſcard. *præcitata Concluſ. 1347. num. 24. & 25.*

8 Declaratur ſecundò, vt potiſsimum locum habeat, quando ſubſcribens ipſe habuiſſet notitiam contentorum in ſcriptura, cui ſe ſubſcripſit, aliàs enim ſibi illa ſubſcriptio minimè noceret. text. eſt apertus *in l. finali, C. plus valet quod agitur, & in l. 2. C. de rebus alienis, non alienandis*, & vtrobique notatur ampliſsimè, Maſcard. *d. Concluſ. ſua 1347. numero 16. cum ſeq.*

9 Vtrum autem ſubſcribens poſsit probabiliter allegare ignorantiam contentorum in ſcriptura, cui ſubſcripſit, declarat eleganter Caſtrenſ. *in d. conſil. ſuo 246.* Videndus quoque Maſcar. *præcitata concluſione, nu. 19. cum ſeq.*

Decla-

10 Declaratur tertiò, vt præcipuè procedat, quãdo ſubſcriptio fuiſſet ſpecialis, generalis namque ipſi ſubſcribenti pręiudicium minimè gigneret, ita Bartol. *in l. dinus, §. idem Senatus, ff. de falſ.*

11 Sed iſtud dictum Bart communiter reprobatur, tantùm enim operatur genus in ſuo genere, quantùm ſpecies in ſua ſpecie, *l. ſi duo, de adminiſtratione tutorum, & l. ſi chorus, ff. de leg. 3.* 12 vndè ſicut ſpecialis ſubſcriptio noceret ſubſcribenti quo ad ea, quę ſub illa ſpecialitate comprehenderentur, ita quoque generalis ſubſcriptio præiudicabit quo ad ea, quæ ſub illa generalitate comprehendi poſſunt; & ita per hanc rationem contra Bartol. concludunt Angel. Imola, Alexand. Iaſon, Aretin. & omnes, *in Authent. Si quis in aliquo, C. de edendo*, idem Iaſon, *in d. l. cum antiquitas, §. cum autem*, Alex. *in præcitato conſilio 147. Ponderatis, colum. 2. & 3. in ſecundo*, & infiniti alij.

13 Coarctatur ſecundo principaliter præmiſſa Concluſio, quando in ipſamet apocha manu creditoris conſcripta, trium quidem teſtium, qui examinati, & ſubſcriptiones ſuas recognoſcentes apocham illam fuiſſe ab ipſo creditore conſcriptam debitore præſente, & conſentiente, ipſis etiam præſentibus, & videntibus apertè deponerent, ſubſcriptio eſſet inſerta. In hoc enim caſu apocha illa abſque litterarum comparatione, ex quo clarè conſtat, quòd ipſiuſmet creditoris manu fuerit ſcripta, plenam probationem induceret. Caſus eſt de hoc apertiſsimus *in l. ſcripturas, C. qui potior* quam ita etiam notanter intelligit. & ampliat Anan. *conſ. ſuo* 40 Iaſ. *conſ. 129. col. 2. in primo*, & Pancir. *conſil. ſuo 131. nu. 23.*

14 Ampliatur, vt hoc præcipuè procedat, quando teſtes ipſi ſubſcripti atteſtarentur potiſsimum de veritate in ipſamet apocha contentorum, vt quia fuiſſent præſentes contractui, & accordio, de quo ſtipulator confeciſſet ſcripturam. & teſtes ſe ſubſcripſiſſent atteſtantes ſe fuiſſe pręſentes omnibus contentis in ea.

15 Pariter ſi fuiſſet facta conuentio, & promiſſio ſine ſcriptura de re aliqua, pręſentib. duobus, vel tribus teſtibus, deinde abſente promiſſore, ſtipulator confeciſſet ſcripturam manu ſua de illa conuentione, & teſtes illi ſe ſubſcripſiſſent; in hoc etiam caſu ex tali ſcriptura a teſtibus de veritate contentorum in ea atteſtantibus recognita, plena abſque difficultate emanaret probatio. Latius autem de hac ſecunda principali limitat. diſſerit Crauetta *de antiq. temp. par. 1. verſ. quæritur etiam, nu. 80. cum tribus ſeqq.* vide per eum.

16 Sed quid iuris ſi teſtes in fata concesſiſſent? Cõſilium eſt, vt ipſo debitore negante, fiat comparatio ſubſcriptionum teſtium ad alias litteras manu eorumdem teſtium conſcriptas, & facta exinde legitima comparatione, habitaque litterarum ſimilitudine, reſultabit eo in caſu ſemiplena probatio, quæ quidem, vt actori poſſit, & debeat deferri iuramentum in ſupplementum probationis, abſque aliqua difficultate erit in cauſa, ità notanter docuit Iaſ. *in d. conſil. ſuo* 129. qui videatur quoniam ſuper pulchra facti ſpecie conſultus reſpondit, & talis eſt. Quidã putà Titius, accepit in vxorem filiam Sempronij. Sempronius autem promiſit ipſi Titio dotis nomine filiæ ſuæ ducat. 1000. Accidit, quod dicti denarij numquam fuere ſoluti, & Titius non auſus eſt ẽt petere prædicta 1000 tamen quia de dicta promiſsione non fuit facta aliqua ſcriptura, idẽ Titius in abſentia dicti Sempronij, Scripſit apochã manu ſua continentem prædictam promiſsionem dictorum ducat. 1000. & prædictam ſchedulam ſubſcripſerunt manu propria tres teſtes, qui quidem fuerunt præſentes tempore dictæ promiſsionis factæ, & omnes tres affirmant dictam apocham eſſe veram. Mortuus eſt autem Sempronius, item duo ex illis tribus teſtibus qui fuerunt preſentes dictæ promiſſioni, & qui ſe ſubſcripſerunt prædictæ apochæ. Quæritur modò: an vigore prædictæ apochæ ſcriptæ manu propria ipſius Titij in abſentia eiuſdem Sempronij, & ſubſcriptæ manu trium teſtium, quorum duo ſunt mortui, poſsit idem Titius conſequi ab hæredibus eiuſdem Sempronij promiſſos ducatos mille, promiſſos, vt ſupra? d. Zanſon *præcit. conſ.* 129 pro affirmatiua conſultus reſpondit; eum omninò conſulas.

Sed altera non minus pulchra, quàm noua ſuboritur hic difficultas, & talis eſt.

17 Producitur Apocha manu creditoris conſcripta, in publicam tamen formam ab eodem, vt quia ſit Notarius, redacta, an ex ipſa ad fauorem ipſius probatio aliqua induci poſſit? Dubitatur.

18 In huiuſmodi difficultate, Rem paucis de more noſtro, perſtringendo, concludo pro negatiua.

19 Et ratio eſt: quia adhuc locum habet trita illa iuris regula, quod nemo in cauſa propria poteſt legitimum ſibi ferre teſtimonium, *d. l. omnibus, & d. l. nullus idoneus, de teſtibus*, per quam etiam ità concludit Baldus *in l. ſi Conſul, de adoptionib* Bartol. *in l. filius, §. ſequens, ff. de falſis*, vbi etiam inquit, quod inſtrumentum pro ſcribente nihil probabit, & plurimi alij.

20 Eſt tamen verum, quòd quatenus in ipſa apocha contineretur aliquid contra ſcribentem, eatenus plena de eo induceretur probatio, *prout eſt textus in l. non putauit, § ſi quis manu, ff. de contratabul.* & dictum fuit latius *ſupra lib. 1.*

21 Limitatur hoc tamen dupliciter, & Primò, quando ipſemet debitor illi inſtrumento, ſeu apochæ priuatæ in vim publicæ redactæ, ſe poſtea ſubſcripſiſſet: tunc enim ad fauorem ipſius creditoris ſcribentis, plena abſque alio reſultaret probatio, ita notanter Angelus *in l. 1. §. inter filium, per illum textum, cũ ibi notatis per gloſſam, & Bartolum ff. de falſ.* & ſequitur Alex. *ibi in additionibus ad Bartolum.*

22 Secundò limita, quando Notarius confeciſſet inſtrumentum inter debitorem, & creditorem, & defuncto poſtea creditori ſucceſſiſſet, eo enim caſu ex illo inſtrumento ad fauorem ipſiuſmet Notarij plena oriretur fides. eſt caſus, & ibi notat Bart. *in l. de eo, §. 1. ff. ad leg. Cornel. de falſis.*

23 Limitatur tertiò principaliter ſupradicta regula, quando apocha ipſa priuata manu creditoris confecta, alterius, nempè debitoris eſſet liberatoria. Tunc enim ſi penes ipſum debitorem repe-

tire-

n... ea liberatio ipſa induceretur, ſic præciſè in... ios Ioan. Bapt. Caccialup. *ind. l. admonendi, num.* 56. vbi tamen debitorem ipſum probare teneri huiuſmodi apodiſſam ab ipſo creditore ſibi fuiſſe redditã, apertè ſubiungit; ſequitur hoc idem Cato Sachus *ibid. n.* 49. Conferũt ad hoc mirum in modum, quę aliàs diximus *ſup. lib.* 1.

24 Coarctatur quartò, quando ipſemet creditor, poſt apocham illam à ſe confectam, in fata poſteà conceſſiſſet. Tũc enim aliqualis ſaltem ex ea fides, ac probatio ad fauorem hęredum ipſius induceretur.

25 Nec ſanè mirum, nõ. n. præſumitur, quod ipſemet creditor, veluti immemor ſalutis æternæ, falſa illa apocha poſt ſe relicta in fata voluerit concedere. Ita Bart. *in d. l. admonendi, col.* 7. *verſic. circa ſecundum*, Soc. *conſ.* 161. *col.* 2. *verſ. nec obſtat, & cõſ.* 295. *col. item ſecunda, in ſecundo*, Iaſ. *in d. l. admonẽdi, num.* 105. & Crauet. *conſ. ſuo* 274. *num.* 4. 158. *num.* 7. & 275. *verſic. ſextò fortiter*, vbi etiã ſubdit, quod mors defuncti obtinet vim iuramenti, adducit dicta Caſtr. *conſil. ſuo* 301. *in tertio dubio, lib.* 1. ſequitur Decius *in l.* 1. *in ſecundo notab. C. de edendo, & in cap.* 2. *col.* 5. *extra, de fide inſtrumentorum.*

26 Et in liberculo rationum defuncti, concurrentibus aliquibus alijs coniecturis, quod plenè probet, ſcribit Pariſ *conſil.* 104. *num.* 75. *cum ſeq. in primo*, vide quæ ſupra ſcripſimus *lib.* 1. Satis.

Latius de hac materia videndi Maſcard. *præcitata Concluſione* 1347. & Dom Menochius *de præſumptionibus, lib.* 3. *præſumptione* 66. vbi omnium latiſſimè, ac elegantiſſimè.

De Apocha manu Tertij conſcripta.

SVMMARIVM.

1 *An ex Apocha priuata manu Tertij confecta, probatio aliqua inducatur, ambigitur.*

2 *Exemplum.*

3 *Author diſtinguit plures caſus.*

4 *Apocha manu Tertij confecta quando non habet neq; ſubſcriptionem partium nec teſtium, nec etiam ab ipſo ſcribente eſt recognita, & debitor, vel eius hæredes illius eunt inficias, tunc nullam probationem inducit; & eſt veriſſima Concluſ. num.* 19.

5 *Ratio.*

6 *Amplia ex Romano, & num.* 7.

8 *Officium Notarij operatur tantùm circa validitatem, & probationem ſcripturarum, quas facit ſollemniter vti Notarius.*

9 *Ratio & num.* 10. 11. 12.

13 *Apocha priuata ſcripta à tertio, ſine ſubſcriptione partium, & teſtium, non probat, etiamſi recognita eſſet ab eo, contra quem facit; Ratio ibidem, & num.* 14.

15 *Fallit autem hoc, quando is, contra quem facit, aſſerit eam fuiſſe ſcriptam de ſua voluntate, quia tunc probat.*

16 *Ratio.*

17 *Extenditur fallentia, etiamſi negaret poſteà contenta in ipſa ſcriptura.*

18 *Reſtringitur Fallentia, vt non procedat quoad præiudicium contra Tertium.*

20 *Apocha manu Tertij confecta, quando non habet partium, neque teſtium ſubſcriptiones, fuit tamen per illum Tertium, qui illam ſcripſerat, & qui atteſtatur eamdem ſe ſcripſiſſe de voluntate vtriuſque partis, recognita, non inducit plenam probationem.*

21 *Ratio.*

22 *Fundamenta, quibus per Authorem firmatur iſthæc Concluſio, & num.* 23. 24. 25. 26. 27. & 28.

29 *Opponitur.*

30 *Solutio.*

31 *Minus tamen, quam ſemiplenè probat, & num.* 32. & 33.

34 *Opinio Mandell. Albenſ. conſilio ſuo* 660. *num.* 1. *in quarto, improbatur, & num.* 36.

35 *Necnon & Decij in conſilio ſuo* 56. *num.* 4. & 650. *num.* 9.

37 *Accidentibus alijs coniecturis, adminiculis, ac præſumptionibus plenè etiam probat.*

38 *Quales autẽ debeant eſſe iſtæ præſumptiones, ſiue qualia adminicula iudicis arbitrio relinquitur.*

39 *Apochæ recognitio facienda eſt in iudicio parte citata, aliàs nil prodeſſet.*

40 *Apocha manu tertij confecta, dummodo conſtet, quod fuerit per ipſum ſcripta de mandato debitoris, cõtra ipſum debitorem plenè probat.*

41 *Ratio.*

42 *Dictum Geminiani deducitur.*

43 *Licet ſtetur dicto tertij, qui Apochã conſcripſit, quoad recognitionem ſcripturæ, non tamen ſtatur quoad contenta in ea.*

44 *Ratio.*

45 *Pulchra dubitatio proponitur. Producitur Apocha, quæ aſſeritur ſcripta manu tertij, putà Aloyſij. Aloyſius ipſe examinatus ſe illam ſcripſiſſe negat. Sed facta litterarum comparatione, reperitur cum charactere ipſius Apochæ magna ſimilitudo. Dubitatur, numquid iſto caſu ſit ſtandum eius dicto, vel potius comparationi ipſarum litterarum?*

46 *D. Scaccia concludit ſtandum eſſe eius dicto.*

47 *Ratio, & num.* 48.

49 *Altera excitatur quæſtio. Producitur Apocha, quæ manu Titij eſſe conſcripta aſſeritur. Titius interrogatus eam manu ſua eſſe conſcriptam fatetur; ſed tamen facta litterarum comparatione, eius manus apparet omninò diſſimilis. Dubitatur, numquid hoc caſu ſit ſtandum eius dicto, vel potius comparationi?*

50 *D. Scaccia concludit, quod intercedente magna varietate, & modica temporis intercapedine, ſit potius ſtandum comparationi, quam dicto. Secus autem ſit, ſi dicta duo non concurrant: eum conſulas.*

51 *Apocha manu tertij confecta, quãdo habet dumtaxat ſubſcriptiones teſtium, qui illam recognoſcunt: probat, ex gloſſa in c.* 2. *de fide inſtrumentorum.*

52 *Contrarium multi. Ratio ibidem.*

53 *Opinio gl. in d. c.* 2. *in duobus dumtaxat caſibus poſſet ſaluari, quos ibi deducit author, & numero* 54. 55. & 56.

57 *Opinio gloſſæ damnatur etiam per Socinũ, & per Authorem.*

58 *Ad hoc vt per teſtes ſubſcriptiones ſuas recognoſcentes, approbetur illa ſcriptura, requiritur, quod ſaltẽ tres adſint, nec duo ſufficerent.*

Digitized by Google

59 *Sed qualis ex illorum teſtium in illa priuata Schedula manu tertij confecta de ſcriptorum recognitione fides oriatur maxima eſt inter Doctores altercatio.*
60 *Author diſtinguit duos caſus, & numero 61, 62, 63. & 64.*
65 *Opinio Hieronymi Papponij, conſilio 101. num. 6. in primo deducitur.*
66 *Improbatur, & Viuij ſententia opinione ſua 113. affertur.*
67 *Quam etiam ſequitur Author, licet eamdem poſteà in aliquibus damnet, & num. 68.*
69 *Obiectio proponitur.*
70 *Soluitur per Scacciam, & num. 71. 72. & 73.*
74 *Apocha etiam publici Notarij manu confecta, non tamen in publica forma, minimè probat, niſi à parte foret recognita; aut per teſtis, quòd de mandato partium fuerit conſcripta recognitionem comprobata. Subamplia & num. 76.*
75 *Quando Apocha priuata diceretur in publica forma conſcripta, declarat Author.*
77 *Qualis eſſe debeat ipſorummet teſtium in ipſamet apocha ſubſcriptorum recognitio, ſeu depoſitio, eleganter docet Author, & num. 78. 79. 80. 81. 82.*
83 *Si producatur apocha manu tertij confecta, in qua adſint dumtaxat ſubſcriptiones teſtium, & tam ipſi teſtes, quam ſcriptor deceſſerint, ita vt ad ſuarum ſubſcriptionum recognitionem deueniri non poſſit, facta litterarum comparatione tam ad ipſam ſcripturã, quam ad ipſorum teſtium ſubſcriptiones, & omnimoda litterarum ſimilitudine reperta, plena ex ea apocha oritur probatio ex ſententia Scacciæ.*
84 *Et hanc opinionem vti æquam ſequitur quoque Author rationibus, vt per eum, ibidem.*
85 *Apocha manu tertij confecta, & à debitore, ac à teſtibus ſubſcripta, qui teſtes ſubſcriptiones ſuas recognoſcentes deponant tantum de confeſſione ipſius debitoris confitentis ſe ſubſcripſiſſe, non autem affirment, quod in eorum præſentia fuerit ab ipſo debitore ſubſcripta, an probet, non eſt eadem omnium ſcribentiũ ſententia.*
86 *Matthæus de Afflictis tenet pro affirmatiua.*
87 *Fundamentum eius.*
88 *Contrarium Author.*
89 *Ratio eius, & num. 90.*
91 *Afflicti deciſio poſſet ſaluari, vt per Authorem.*
92 *Apocha manu tertij confecta, ſubſcripta tãtum à partibus, ſeu ab ea ſolum, contra quam ipſa facit, non autem à teſtibus, recognita plenam fidem facit.*
93 *Videndus de hoc caſu D. Scaccia remiſſiuè.*
94 *Apocha manu alicuius tertij confecta, qui vir bonus, fide dignus, & amicus eius, qui ipſimet apochæ contradicit, extiterit, accedente etiam aliqua veriſimili præſumptione, quòd ipſa ſchedula de conſenſu, & voluntate eiuſdemmet negantis fuerit cõſcripta; plenè probat.*
95 *Apocha per tertium conſcripta, & ſubſcripta vtraq; parte mandante, vltra ſubſcriptionem teſtium, plenam probationem inducit.*
96 *Ratio.*
97 *Declara.*
98 *An tertius exhibens chirographum debiti cum Clauſula,* (A chi preſenterà il preſente ſcritto) *poſſit in iudicio agere contra debitorem, dubitatur.*
99 *Author concludit pro affirmatiua.*
100 *Adiectus ſolutioni, licet ei rectè ſoluatur, regulariter tamen nullum agendi ius habet.*
101 *Fallit, ſi per creditorem fuiſſet traditum ſibi inſtrumentum, vel chirographum ipſius debiti.*
Ratio ibidem.
102 *Et hæc eſt veriſſima Concluſio, & indubitabilis.*
103 *Difficultas maxima conſiſtit in eo, an ipſemet debitor obijcere poſſit exhibenti ipſummet chirographum, exceptionem ſolutionis principali creditori facta?*
104 *Pro reſolutione Author diſtinguit, & numero 105, & 106.*
107 *Quæ quidem diſtinctio ſeruatur in praxi.*
108 *Pulchrum notabile in materia illorum verborum.* (A chi preſenterà il preſente ſcritto) *deducit ibi Author.*
109 *Pulchra dubitatio.*
110 *Reſoluitur per Carol. Bardelon. & numeris duobus ſequentibus.*
113 *Alius caſus proponitur per Rebuffum.*
114 *Alij etiam remiſſiuè.*

Viſo, An ex apocha priuata manu debitoris, & creditoris conſcripta, probatio aliqua inducatur; ſupereſt modò, vt de ea, quæ manu tertiæ perſonæ reperitur confecta, iuxta ordinem nobis propoſitum præcipua inſtituatur tractatio.

1 Dubitatur itaque, an ex ea fides aliqua proba-
2 tionis oriatur? exemplum pro iunioribus. Producitur chirographum ſcriptum, vt videtur manu Sempronij, in quo ipſemet Sempronius ſcripſit Titium debitorem Pamphyli in cẽtum; quod quidem chirographum atteſtatur ſe ſcripſiſſe de voluntate ambarum partium, Quæritur de fide ipſius?

3 In huiuſmodi difficultate, omiſſis opinionibus gloſſæ *in cap. 2. extra, de fide inſtrument. & in §. ſi tamen quiſquam, in Authent. de inſtrumentor. caut. & fide*; necnon omiſſa Baldi ſententia, *in l. inſtrumenta, C. de probationibus*, de quibus omnibus pulchrè, & latè per Romanum, *in d. l. Admonendi, num. 43. & 44.* & per Catonem Sacchum, *num. 37.* Ad faciliorem, ac veriorem huiuſce materiæ intelligentiam, nonnullos dumtaxat caſus, qui de facili in praxi contingere poſſunt, eſſe diſtinguendos exiſtimo.

4 Primus quidem eſt, quando in ipſamet apocha manu tertij confecta, non adeſſet neque ſubſcriptio partium, nec teſtium, nec etiam ab ipſo ſcribente eſſet recognita, & debitor conuentus, vel eius hæredes illius ireot inficias, & tunc cõcluſio ſit, dictam ſcripturam minimè probare Sic præciſè probatur *in d. l. ſcripturas*, arguendo à cõtrario; *C. qui potiores in pignore habeantur.*

5 Et ratio eſt etiam in promptu: nam alioquin eſſet in poteſtate tertij obligare alium, quod reprobant

Digitized by Google

probant iura, eo inſcio, & inuito, cum conſen-
ſus in obligatione debeat interuenire. Angel. *in*
§.1.Inſtit.de obligationibus, quem preciſè ſequutus
eſt Dom. Petrus Rebuffus *in ſuo tractatu de chirogra*
phorum recognitione,num. 37. Sic quoque docet in
6 ſpecie Romanus,*in d.l.Admonendi,num.* 46. Vbi
amplius voluit, quod etiamſi ſcripta fuiſſet a mer
catore, cui aliàs fides adhiberetur, non tamē pro-
baret, Fides enim, quæ mercatoribus adhibetur,
ſolet ipſis adhiberi quoad libros rationum ſua-
rum, nec ad alia extenditur negotia. Ita etiam
pulchrè tradit Ioānes Andreas, in Additionibus
ad Speculatorem *in tit.de Inſtrumentorum editione,*
§.nunc dicendum, in magna additione. & ſequitur Ca
to Sacchus,*in d.l.admonendi,num.* 39. & Caccialup.
num.66.verſ.19.concluſio.

7 Tu vero notabilius amplia, etiam quod fuiſſet
illa ſchedula priuata manu Tabellionis confecta:
nam adhuc non recognita minimè probaret; ſic
notatur *in d.l.ſcripturas*, officium enim Notarij o-
peratur tātum circa validitatem, & probationem
ſcripturarū, quas facit ſollemniter vti Notarius.

9 Ratio huiuſce rationis eſt: quia quando Nota-
rius facit ſcripturam, vt Notarius, & ſollemniter,
conſideratur in eo iuramentum, quod præſti-
tit initio ſuſcepti Notarius: iurant namque
Notarij exercere fideliter ſuum officium, *cap. ad*
audientiam, de præſcriptionibus, Pulchrè Speculator
in tit.de inſtrumentorum edit. §. reſtat videre, ſub nu-
mero 37. *verſ. item quæro, & num.* 38. vbi huius iu-
ramenti præciſam formulam ponit cum ſuis con-
cordantibus. Conſiderantur præterea omnes
ſollemnitates, quæ requiruntur in ſcripturis pu-
blicis.

10 At quando facit ſcripturas priuatas, non maio
rem habent fidem illæ ſcripturæ, quam ſcripturæ
alterius perſonæ priuatæ. *argum.text. in l. ſcriptu-*
ras, & ibi gloſſ.in verſic.notarij, C.qui potiores Sequi
tur Felin. *in d.cap.3. ſub num.5.verſic.quarta decla-*
ratio, de Fide inſtrument. ſubdens quod non plus o-
11 peratur ſubſcriptio Tabellionis in Apocha, quā
ſubſcriptio alterius ſimplicis teſtis; & ratio eſt:
quia ſicut authoritas, quæ competit ratione offi-
cij, ſeu exercitij, non debet operari vltra naturam
12 officij. ad tradita per Scacciam poſt alios *d. capit.*
11. num. 149. Sic etiam fides, quæ præſtatur ſcriptu
ris Notariorū, non debet præſtari ſcripturis, quas
ipſi faciunt vti perſonæ priuatæ, & non vti Nota-
rij, & ſic meritò poſſunt Notarij huiuſmodi redar
gui, ex quo ſuo officio abutuntur, vt notat Felin.
vbi ſupra.

13 Amplia ſecundò reſpectu perſonarum reco-
gnoſcentium, vt ſit vera, etiamſi manus, & littera
eſſet recognita ab aduerſario, contra quem facit
apodiſſa, quia nihilominus non probaret; nam
aliud eſt acceptare ſcripturam eſſe ſcriptam ma-
nu alterius & aliud eſt acceptare contenta in ea;
quare poteſt pars confiteri, & acceptare, ſeù reco-
gnoſcere illam ſcripturam eſſe ſcriptam de manu
eius, qui eam ſcripſit, ſed negare contenta in ea
ſcriptura, quia vt ſcribit Crauetta, *de Antiquita-*
tibus Temporum Rubrica Reuocare conſilium, in ver-
bo, quæritur etiam, ſub numero 82. ſtant ſimul, quod
tertius ſcripſerit me eſſe debitorem alterius &
tamen debitor non ſim, quia potuit falſo ſcri-
bere.

15 Hoc tamen limitatur non procedere, quando
pars recognoſceret cum aſſertione, quod illa met
fuerit ſcripta de ſua voluntate. Sic poſt alios Ri-
pa, *in d.l.admonendi numero* 102. *ff.de iureiurando.*

16 Et ratio eſt: quia paria ſunt, apocham eſſe ſcri-
ptam à tertio de voluntate partium, vel eſſe ſcri-
ptam ab ipſis partibus, qui enim per alium facit,
per ſeipſum facere videtur, & nō eſt de ſubſtātia,
ſeu de forma, quod apocha ſit ſcripta, ſeu ſubſcri-
pta de manu partis. pulchrè D.Scaccia *d. cap.* 11.
num. 1102. *verſ.ratio huius.*

17 Extende iſtam fallentiam, vt procedat, etiamſi
negaret poſteà contenta in ipſamet apocha, quia
adhuc plenè probaret, vt in apocha ſcripta pro-
pria manu, & ab ipſa parte in ea obligata recogni
ta retulit, & ſequutus eſt poſt plures relatos Scac-
cia *d.c.11.num.*1083.

18 Reſtringe tamen id, vt procedat quoad actio-
nem contra ipſum recognoſcentem, ſed nō quoad
præiudicium tertij. Sic poſt alios Scaccia *d. c.* 11.
*num.*1084.

19 Et iſte primus caſus, ſiue prima Concluſio, om-
ni penitus caret difficultate, ſecundum quam con
ſuluit quoque Rom. *conſilio ſuo* 105. & ſequitur Fe-
lin. *in dicto cap. 2. numero 5. de fide inſtrumentorum.*
Adde Card. Tuſcum *concluſione ſua 74. num.25. in*
littera S.

Secundus caſus principalis eſt, quando ipſa-
met apocha non habet teſtium, & partium ſub-
ſcriptiones, fuit tamen per illum tertium, qui illā
ſcripſerat, qui atteſtatur eamdem ſe ſcripſiſſe de
voluntate vtriuſque partis recognita. Et in hoc
20 caſu rem paucis perſtringendo, cōcluſiuè teneas,
ex ipſamet apocha ſic recognita nullo pacto ple-
nam reſultare probationem; non enim aſſerenti
21 ſe ſcripſiſſe de voluntate, & mandato alterius. ple
na fides adhibetur, prout tradit Imola, *in conſilio*
92. In cauſa, quæ vertitur. Quem ſequitur Marſil. *Sin*
gulari ſuo 471. & in repetitione Rubricæ, C. de proba-
tionibus, numero 309. in fin. necnon & in ſua Praxi cri
minali, §. diligenter, numero 39. His adde Caballi-
num *Milleloquio ſuo 659. ferè in fine, parte* 2. Maurū
Burgium *de Laudimio, parte 3. inſpectione 38. numero*
18. Clariſs. Menochium *conſilio ſuo 98. numero 17.*
in 1. & Dom. Lancellot. Galliam, *conſilio ſuo 91. nu*
mero 13. vol. 1. vbi nonnullos alios concordantes
adducit.

Iſthæc autem concluſio huiuſcemodi rationi-
22 bus firmatur, & Primò: nam eiuſcemodi apocha
ſic recognita, repræſentat in effectu dictum vnius
teſtis non iurati, prout notatur *in l. in exercendis,*
C.de fide inſtrumentorum.

23 Dictum autem vnius teſtis nō iurati, nihil pro-
bat *vulgata l.iurisiurandi, C.de teſtibus. c. Hortamur,*
3.quæſt.9. ampliſſimè Maſcar. *Concluſione ſua* 1168.
cum concordantibus. His adde Scacciam eruditiſſi-
mum *lib.2.de Iudicijs Cauſarum Ciuilium, & Crimi-*
*nal.cap.8.num.*400.

Digitized by Google

24 Confert & vulgatum illud: Vox vnius, Vox nullius, de quo Communiter ſcribentes.

25 Secundò principaliter accedit, nam in huius tertij ſcribentis teſtimonio, ſiue examine, deficit citatio partis.

26 Clarum eſt autem, teſtes examinatos parte nō citata, etiamſi eſſent mille, nullam probationem facere. *l. ſi quando, C. de Teſtibus. Authent. Sed ſi quis ab aliquo, C. eod. tit.* cum infinitis concordantib. deductis per Maſcard. *Concl. ſua* 1372. Vnde &c.

27 Suffragari quoque videtur poſſe tertio loco ra-
28 tio conſiderata ſupra, *num.* 5. Sic per iſtas, & ſimiles alias rationes hanc eamdem ſententiam tutatus eſt quoque eruditiſs. Scaccia *d. cap.* 11. *num.* 1071. *cum ſequentibus.*

29 Nec dicatur receptiſſimam eſſe Scribentiū ſententiam corroboratam ex textu *in l. quaro, §. vltimo, ff. de adilitio edicto, & ex l. ſeruos, C. de probat. cū concordantibus,* quod cum teſtis perſona honeſta deponit de geſtis à ſeipſo, nec agitur de eius commodo, vel incommodo, (prout in caſu propoſito ſupponitur,) quod plenè eius teſtimonio ſit credēdum; Vnde &c.

30 Quoniam reſpondetur, contrariam opinionem longè veriorem eſſe, ac Communiorem. Vidēdus de huiuſcemodi difficultate Clariſs. Menoch. *de Arbitrar. lib. 2. Cēturia prima, Caſu 99. à numero* 12. *vſque in finem,* vbi poſt infinitos hanc eamdem opinionem ſectantes adductos, eamdem rationibus communit, textusq; ex aduerſo adductos, in quibus cōtraria opinio fundatur, acutiſſimè enodat, ac reſoluit, ipſum conſulas. Videndus quoque Gabriel. *ſuarum Concluſionum lib. 1. tit. de Teſtibus, Concluſione* 1. *num.* 18. *&* 21. & Clar. Farinac. *de oppoſitionibus contra perſonas teſtium quaſt. 63. cap. 4. num.* 207. *cum duobus ſequentibus.* & deciſ. ſua nouiter nouiſſima, 25. *num.* 2. & vidend. pariter *num.* 4. vbi tradit, quod ex eo, quod eius apocham omni conatu. Etiam auxilio armatorum recuperare tentat, cauſa ſubſcripſiſſe cenſetur, & latius, & per eum.

31 Quid ergo? Reſpondendum hoc in caſu per iſtam recognitionem factam à tertio minorem ſemiplena dumtaxat probationē induci. Probatur.
Non enim primò ire quis poteſt inficias, quin ex ipſa apocha oriatur ſaltem aliqua præſumptio pro ipſo creditore, abſque alio adminiculo, vt
32 enim inquit Bartol. *in d. l. admonendi,* & ſequuntur Communiter Doct. *in d. cap. 2. de Fide inſtrumētorum.* Nemo ad falſam apocham conficiendam propter timorem pęnæ, ac infamiæ in caſu falſitatis detectæ ita de facili allicietur.

33 Accedit exindè depoſitio, ſeu recognitio ipſius ſcriptoris, de cuius intereſſe minimè agitur, quæ quidem & ipſa aliquid operari debet; verumtamen hę duæ præſumptiones, quæ oriuntur, non ſunt tanti roboris, ac momenti, ut poſſint pro ſemiplena probatione ſufficere.

34 Ex hac Concluſione ſic firmata, infertur, D. Mandell. Albenſem, virum alioquin clariſſimum ac doctiſſimum, *conſi. ſuo* 660. *num.* 1. *in quarto,* malę ſenſiſſe, dum conſuluit per recognitionem illius tertij, qui ſcripſit, licet ſit vnicus teſtis, probationem plenam reſultare, decipitur enim, rationibus, de quibus ſupra;

Nec officit textus per quem mouetur, *in d. l. quaro, §. finali, ff. de adilitio edicto*; iam enim ad ipſum per Clar. Menochium reſponſum eſſe paulo ſupra deduximus. Videndus itaque Menoch. dicto Caſu 99. num. 17.

35 Redarguendus eſt etiam Philippus Decius vir alioquin ſummæ eruditionis, dum *in conſ. ſuo* 56. *num. 4. & in* 650. *nu.* 9. hoc idem, quod ſcilicet ex illius tertij depoſitione, ac recognitione plena oriatur probatio, præciſè ſequutus eſt, ex ſupradictis enim eum apertè decipi, neceſſe eſt, vt vnuſquiſque fateatur.

36 Adde eiuſdem ſententiam expreſſis verbis reprobari per addentes ad ipſum Decium, *pracitato conſ. ſuo* 56. *in littera* B, Videndus quoque D. Alexander *conſ. ſuo* 192. *nu.* 13. *&* 14. *in* 6. vbi pulchrè de hac materia.

37 Crederem tamen, quod vbi aliquæ aliæ coniecturæ, præſumptiones, ſeu adminicula concurrerēt vltra depoſitionem ipſius tertij ſcriptoris plena eo caſu reſultaret probatio. Sic poſt infinitos relatos docet eleganter inter alios Farinac. *d. quaſtione* 63. *pracitato cap. 4. num.* 221. Addo Clar. Decian. *conſ. ſuo* 42. *num.* 28. *in quinto,* Menoch. *d. caſ.* 99. *num.* 17. *in fine,* ac alios.

38 Has autem præſumptiones, coniecturas, indicia, ſiue adminicula, quales, ſeu qualia eſſe debeant, iudicis arbitrio relinqui, teſtatum reliquit perillustris Præſes Menoch. poſt Herculan. *d. cap.* 99. *num.* 18. Addo Cl. Farinacium *d. c. 4. pracitata quaſtione* 63. *num.* 222. vbi concordantes deducit.

Hic plura in Praxi notanda ſunt.

39 Primum eſt, quòd ipſa recognitio facienda eſt in iudicio citata parte, aliàs illa abſente parte facta, in aliquo minimè prodeſſet. Sic egregiè Alexander *conſ.* 105. *col. 2. num. 3. in tertio, per regulam l. de vnoquoque de re iudicata;* Vide quę ſupra ſcripſimus *lib. 1. quaſt.* 14. *num.* 7.

40 Obſerua ſecundo, Apocham iſtam manu tertij conſcriptam, dummodò conſtet, quod fuerit per ipſum ſcripta de mandato debitoris, cōtra ipſum debitorem plenè probare. *ad l. Publia, ff. depoſiti;* ſic præciſè Albenſis *d. conſil.* 660. *num.* 2. Rota Genuenſ. *deciſ. ſua* 192. Hieron. Papponius *conſil. ſuo* 101. *num.* 5. & Crauet. *conſil. ſuo* 73. *num.* 1. vbi ampliat hoc etiam procedere non obſtante ſtatuto, quod non credatur ſcripturæ tertij.

41 Nec ſanè mirum. Paria enim ſunt, quod manu debitoris fuerit ſcripta, vel manu alterius de ipſius tamen mandato, ſic poſt Iaſon. idem Albenſ. *pracitato conſil. num.* 4.

42 Hic ſcripſit Geminianus *in capit. ſi pro te, in principio, de Reſcriptis, in ſexto,* quod ſtante ſtatuto, quod quis non audiatur, ſeu non admittatur ad excipiendum contra ſuam ſcripturam, illud idem ſtatutum locum habet, etiamſi ſcriptura non eſſet confecta manu propria ipſius, ſed alterius, eo tamen mandante.

43 Vltimò nota, quod licet ſtetur dicto illius tertij, qui apocham ipſam conſcripſit, quoad recognitio-

gnitionem ſcripturæ,non tamen ſtatur quoad cõ-
tenta in ea : quia in effectu eius ſcriprura non po-
teſt plus valere,quàm valeat ſimplex eius depoſi-
44 tio; non maior enim adhibetur fides ſcripturæ,
quam viuæ voci, & conſequenter ſi alicuius dicto
non eſt ſtandum, multo minus ſtabitur eius ſcri-
pturæ priuatæ. Sic eleganter poſt alios animad-
uertit D.Scaccia *d.cap.11.nu.* 1085. videndus idẽ
ſub.num 1072.Sed duæ pulchræ oriuntur hic diffi-
cultates.

45 Prima talis eſt. Producitur Apocha,quæ aſſe-
ritur ſcripta manu tertij, putà Aloyſij; Aloyſius
ipſe examinatus ſe illam ſcripſiſſe negat, ſed fa-
cta comparatione litterarum,reperitur cum cha-
ractere illius apochæ magna ſimilitudo. Dubita-
tur, numquid iſto caſu ſit ſtandum eius dicto, vel
potius comparationi ipſarum litterarum?

46 Et reſolutinè procedendo,eius dicto potiùs ſtã
dum eſſe concludito. Sic inter ceteros eruditiſs.
47 Scaccia,*lib.2.de Iudicijs Cauſ.ciuil.c.11.nu.942.*Hu
ius Concluſionis ratio ea poteſt eſſe: quia littera-
rum comparatio eſt multum periculoſa, & fallax.

48 Adde quod diſcordante ipſa litterarum com-
paratione à dicto teſtium,eſt potius ſtandum ipſis
teſtibus, quam comparationi litterarum; vt dicit
*text. in Auth. de inſtrum.caut. & fide, §.ſi verò tale
aliquid,collat.*6.Vnde hæc probatio per compara-
tionem dicitur ſubſidiaria in defectum probatio-
nis viuæ vocis;prout eleganter docuit idem Scac-
cia *d.cap.11.num.*1034. & hæc ſatis. Latiùs vide
per eumdem Scacciam,*num.*343.*cum ſequentibus.*
addas Cl. D. Farinacium in ſuis Fragmentis Cri
minal. *par.1.num.*516.*pag.*23.vbi tradit, in ſimile
quod comparario litterarum nullam fidem facit,
quando adeſſent teſtes, qui dicerent oppoſitum,
quod ſcilicet ſcriptura,ad quam eſt facta compa-
ratio,non eſt ſcripta manu illius, de quo agitur,
quia tunc magis creditur voci viuæ, quam com-
parationi litterarum, ibique omnium latiſſimè
circa hoc inſiſtit ipſum conſulas.

Adeundus idem ſub num. 517.vbi quid iuris
ſit è contra, quando teſtes deponunt pro ſcriptu-
ra, ſed ex comparatione apparet litterarum diſſi-
militudo, cui magis credendum, eleganter ſub-
nectit.

Altera dubitatio.quæ ſuccedit, eſt huiuſmodi.
49 Producitur Apocha, quæ manu Titij eſſe con-
ſcripta aſſeritur, Titius interrogatus, eam manu
ſua eſſe conſcriptam aperte fatetur, ſed tamen fa-
cta litterarum comparatione,eius manus apparet
omninò diſſimilis, dubitatur, nunquid hoc caſu
ſit ſtandum eius dicto, vel potius comparationi?
30 Scaccia eruditiſs. *d.c.11.nu.949 cum duobus ſeqq.*
concludit, quod intercedente magna varietate,
& modica temporis intercapedine,ſit potius ſtan
dum comparationi,quam eius dicto, rationibus,
vt per eum,ſecùs ſit autem, ſi dicta duo non con-
currant;ipſum conſulas,mihi enim difficultatem
tetigiſſe ſatis ſit.

51 Tertius principalis caſus eſt, quando ipſamet
apocha manu tertij confecta habet dumtaxat ſub
ſcriptiones teſtium, qui illam recognoſcendo at-
teſtantur ſe fuiſſe præſentes illius confectioni: &
hoc caſu eiuſmodi apocha probationem inducit,
ſecundum gloſ *in d.c.2.de Fide inſtrum.in verſic.Au
theut.*

52 Contrarium tamen ſenſit ibi poſt Hoſtienſ. &
Ioan. Andream Imola,num.8.non enim ſecundũ
eum ſequitur: iſta ſcriptura fuit conſcripta à ter-
tio,ergo fuit conſcripta de mandato,& volunta-
te partium;Quamobrem ex ipſiuſmet ſententia
in duobus tantum caſibus poſſet ipſiuſmet gloſſæ
opinio procedere.

53 Primus eſt, quando in eadem Apocha adeſſet
partium ſubſcriptio,iuxta tex.*in d.l.ſcripturas*,tũc
enim ſatis de ipſarum voluntate clarè conſtaret.

54 Secundus verò eſt, quãdo ipſimet teſtes in ſub-
ſcriptionibus ſuis ſe fuiſſe præſentes, & de volũ-
tate ambarum partiũ,quæ ſic mandarunt,ſubſcri-
pſiſſe apertè deponerent; Sequitur præciſè Felin.
*in d.c.2.num.*5.poſt Roman.*in ſuo conſ.*204.per cũ
relatum, Ripa *in d.l.admonendi, num.*105. vbi ſub-
dit, hoc ſibi videri rationabile Matthias Colerus
*de proceſſibus,par.3.cap.1.num.*134.& poſt infinitos
concordantes adductos eruditiſs. Scaccia *d.c.11.
num.*1102.vbi quoque rationem deducit, dicens:

55 Nam paria ſunt, apparere apocham eſſe ſcri-
ptam à tertiò de voluntatè partium, per ipſarum
partium ſubſcriptionem; vel per teſtium depoſi-
tionem in eorum ſubſcriptione, quidquid dixe-
rit Crauetta per eum relatus,cuius opinionem im
probat,ipſum conſulas.Adde Card. Tuſcum *d.ſua
concl.*74.*num.*24.

56 Amplia ex ſententia eiuſdem Scacciæ *d. capit.
11.n.*1103.vt hoc procedat, etiamſi teſtes id non
teſtarentur in eorum ſubſcriptione,dummodo il-
le tertius ſcripſiſſet in apocha,quod ipſe rogatus,
ſeu de mandato talis,& cum eius præſentia,& vo-
luntate,& etiam in præſentia teſtium infraſcripto
rum,& ſubſcriptorum ſcripſit, &c. Quia iſto caſu
teſtes aſſerendo in eorum ſubſcriptione,quod fue
runt præſentes confectioni ipſius apochæ, viden-
tur aſſerere omnia in apocha contenta. Et ſubdit
idem Scaccia,hoc in praxi receptum eſſe.

57 Adde, quod in terminis contra opinionem di-
ctæ gloſſæ,à qua & ego diſſentio,inhærendo conſi-
derationi Imolæ,conſuluit quoque Socin. *in conſ.*
274.*num.*5.*ferè in fine,in ſecundo*, vbi etiam docuit,
58 quod ad hoc,vt per teſtes ſubſcriptiones ſuas re-
cognoſcẽtes approbetur illa ſcriptura,requiritur,
quod ſaltem tres adſint, nec duo ſufficerent. Ad-
do Hieronymum Papponium *conſ.ſuo* 101.*num.*4.
in primo.

59 Sed pulchra hic & congruo ordine,inſurgit du
bitatio, vtrum ſcilicet teſtium illorum in illa pri-
uata ſchedula manu tertij confecta deſcriptorũ,
recognitio plenam efficiat probationem?

60 In qua quidem difficultate reſolutiuè procedẽ-
do,ita diſtinguendum arbitror.

61 Aut teſtes illi de veritate contentorum in ipſa-
met apocha clarè deponunt, & iſto caſu, quia
fides habetur & per teſtes, & per ſcripturam re-
cognitam de veritate negotij, plena proinde
reſultat probatio, & ita decidit Corneus *conſilio*

24 Confert & vulgatum illud: Vox vnius, Vox nullius, de quo Communiter ſcribentes.

25 Secundò principaliter accedit, nam in huius tertij ſcribentis teſtimonio, ſiue examine, deficit citatio partis.

26 Clarum eſt autem, teſtes examinatos parte nõ citata, etiamſi eſſent mille, nullam probationem facere, *l. ſi quando, C. de Teſtibus. Authent. Sed ſi quis ab aliquo, C. eod. tit.* cum infinitis concordantib. deductis per Maſcard. *Concl. ſua* 1372. Vnde &c.

27 Suffragari quoque videtur poſſe tertio loco ra-
28 tio conſiderata ſupra, *num.* 5. Sic per iſtas, & ſimiles alias rationes hanc eamdem ſententiam tutatus eſt quoque eruditiſs. Scaccia *d. cap.* 11. *num.* 1071. *cum ſequentibus.*

29 Nec dicatur receptiſſimam eſſe Scribentiũ ſententiam corroboratam ex textu *in l. quaro, §. vltimo, ff. de adilitio edicto, & ex l. ſeruos, C. de probat. cũ concordantibus*, quod cum teſtis perſona honeſta deponit de geſtis à ſeipſo, nec agitur de eius commodo, vel incommodo. (prout in caſu propoſito ſupponitur,) quod plenè eius teſtimonio ſit credẽdum; Vnde &c.

30 Quoniam reſpondetur, contrariam opinionem longè veriorem eſſe, ac Communiorem. Vidẽdus de huiuſcemodi difficultate Clariſs. Menoch. *de Arbitrar. lib. 2. Cẽturia prima, Caſu 99. à numero* 12. *vſque in finem*, vbi poſt infinitos hanc eamdem opinionem ſectantes adductos, eamdem rationibus communit, textusq; ex aduerſo adductos, in quibus cõtraria opinio fundatur, acutiſſimè enodat, ac reſoluit, ipſum conſulas. Videndus quoque Gabriel. *ſuarum Concluſionum lib. 1. tit. de Teſtibus, Concluſione* 1. *num.* 18. & 21. & Clar. Farinac. *de oppoſitionibus contra perſonas teſtium quaſt. 63. cap. 4. num.* 207. *cum duobus ſequentibus.* & deciſ. ſua nouiter nouiſſima, 25. *num.* 2. & vidend. pariter *num.* 4. vbi tradit, quod ex eo, quod eius apocham omni conatu. Etiam auxilio armatorum recuperare tentat, cau ſa ſubſcripſiſſe cenſetur, & latius, & per eum.

31 Quid ergo? Reſpondendum hoc in caſu per iſtam recognitionem factam a tertio minorem ſemiplena dumtaxat probationẽ induci. Probatur.

Non enim primò ire quis poteſt inficias, quin ex ipſa apocha oriatur ſaltem aliqua præſumptio pro ipſo creditore, abſque alio adminiculo, vt
32 enim inquit Bartol. *in d. l. admonendi*, & ſequuntur Communiter Doct. *in d. cap. 2. de Fide inſtrumẽtorum.* Nemo ad falſam apocham conficiendam propter timorem pœnæ, ac infamiæ in caſu falſitatis detectæ ita de facili allicietur.

33 Accedit exindè depoſitio, ſeu recognitio ipſius ſcriptoris, de cuius intereſſe minimè agitur, quæ quidem & ipſa aliquid operari debet; verumtamen hæ duæ præſumptiones, quæ oriuntur, non ſunt tanti roboris, ac momenti, ut poſſint pro ſemiplena probatione ſufficere.

34 Ex hac Concluſione ſic firmata, infertur, D. Mandell. Albenſem, virum alioquin clariſſimum ac doctiſſimum, *conſi. ſuo 660. num. 1. in quarto*, malè ſenſiſſe, dum conſuluit per recognitionem illius tertij, qui ſcripſit, licet ſit vnicus teſtis, probationem plenam reſultare, decipitur enim, rationibus, de quibus ſupra;

Nec officit textus per quem mouetur, *in d. l. quaro, §. finali, ff. de adilitio edicto*; iam enim ad ipſum per Clar. Menochium reſponſum eſſe paulo ſupra deduximus. Videndus itaque Menoch. dicto Caſu 99. num. 17.

35 Redarguendus eſt etiam Philippus Decius vir alioquin ſummæ eruditionis, dum *in conſ. ſuo 56. num. 4. & in 650. nu. 9.* hoc idem, quod ſcilicet ex illius tertij depoſitione, ac recognitione plena oriatur probatio, præcisè ſequutus eſt, ex ſupradictis enim eum apertè decipi, neceſſe eſt, vt vnuſquiſque fateatur.

36 Adde eiuſdem ſententiam expreſſis verbis reprobari per addentes ad ipſum Decium, *pracitato conſ. ſuo 56. in littera B*, Videndus quoque D. Alexander *conſ. ſuo 192. nu. 13. & 14. in 6.* vbi pulchrè de hac materia.

37 Crederem tamen, quod vbi aliquæ aliæ coniecturæ, præſumptiones, ſeu adminicula concurrerẽt vltra depoſitionem ipſius tertij ſcriptoris plena eo caſu reſultaret probatio. Sic poſt infinitos relatos docet eleganter inter alios Farinac. *d. quaſtione 63. pracitato cap. 4. num.* 221. Addo Clar Decian. *conſ. ſuo 42. num. 28. in quinto*, Menoch. *d. caſ. 99. num. 17. in fine*, ac alios.

38 Has autem præſumptiones, coniecturas, indicia, ſiue adminicula, quales ſeu qualia eſſe debeant, iudicis arbitrio relinqui, teſtatum reliquit perilluſtris Præſes Menoch. poſt Herculan. *d. cap. 99. num.* 18. Addo Cl. Farinacium *d. c. 4. pracitata quaſtione 63. num.* 222. vbi concordantes deducit.

Hic plura in Praxi notanda ſunt.

39 Primum eſt, quòd ipſa recognitio facienda eſt in iudicio citata parte, aliàs illa abſente parte facta, in aliquo minimè prodeſſet. Sic egregiè Alexander *conſ. 105. col. 2. num. 3. in tertio, per regulam l. de vnoquoque de re iudicata*; Vide quę ſupra ſcripſimus *lib. 1. quaſt. 14. num.* 7.

40 Obſerua ſecundo, Apocham iſtam manu tertij conſcriptam, dummodò conſtet, quod fuerit per ipſum ſcripta de mandato debitoris, cõtra ipſum debitorem plenè probare. *ad l. Publia, ff. depoſiti*; ſic præcisè Albenſis *d. conſil. 660. num.* 1. Rota Genuenſ. *deciſ. ſua* 192. Hieron. Papponius *conſil. ſuo* 101. *num.* 5. & Crauet. *conſil. ſuo 73. num.* 1. vbi ampliat hoc etiam procedere non obſtante ſtatuto, quod non credatur ſcripturæ tertij.

41 Nec sanè mirum. Paria enim ſunt, quod manu debitoris fuerit ſcripta, vel manu alterius de ipſius tamen mandato, ſic poſt Iaſon. idem Albenſ. *pracitato conſil. num.* 4.

42 Hic ſcripſit Geminianus *in capit. ſi pro te, in principio, de Reſcriptis, in ſexto*, quod ſtante ſtatuto, quod quis non audiatur, ſeu non admittatur ad excipiendum contra ſuam ſcripturam, illud idem ſtatutum locum habet, etiamſi ſcriptura non eſſet confecta manu propria ipſius, ſed alterius, eo tamen mandante.

43 Vltimò nota, quod licet ſtetur dicto illius tertij, qui apocham ipſam conſcripſit, quoad recognitio-

gnitionem ſcripturæ,non tamen ſtatur quoad cõ-
tenta in ea: quia in effectu eius ſcriptura non po-
teſt plus valere,quàm valeat ſimplex eius depoſi-
44 tio; non maior enim adhibetur fides ſcripturæ,
quam viuæ voci, & conſequenter ſi alicuius dicto
non eſt ſtandum, multo minus ſtabitur eius ſcri-
pturæ priuatæ. Sic eleganter poſt alios animad-
uertit D.Scaccia *d.cap.*11.*nu.* 1085. videndus idẽ
ſub.num 1072.Sed duæ pulchræ oriuntur hic diffi-
cultates.
45 Prima talis eſt. Producitur Apocha,quæ aſſe-
ritur ſcripta manu tertij, puta Aloyſij; Aloyſius
ipſe examinatus ſe illam ſcripſiſſe negat, ſed fa-
cta comparatione litterarum,reperitur cum cha-
ractere illius apochæ magna ſimilitudo. Dubita-
tur, numquid iſto caſu ſit ſtandum eius dicto, vel
potius comparationi ipſarum litterarum?
46 Et reſolutiuè procedendo,eius dicto potiùs ſtã
dum eſſe concludito. Sic inter ceteros eruditiſs.
47 Scaccia,*lib.*2.*de IudicijsCauſ.ciuil.c.*11.*nu.*942.Hu
ius Concluſionis ratio ea poteſt eſſe: quia littera-
rum comparatio eſt multum periculoſa,& fallax.
48 Adde quod diſcordante ipſa litterarum com-
paratione à dicto teſtium,eſt potius ſtandum ipſis
teſtibus, quam comparationi litterarum; vt dicit
text. in Auth. de inſtrum.caut.& fide, §.*ſi verò tale
aliquid,collat.*6.Vnde hæc probatio per compara-
tionem dicitur ſubſidiaria in defectum probatio-
nis viuæ vocis;prout eleganter docuit idem Scac-
cia *d.cap.* 11. *num.* 1034. & hæc ſatis. Latiùs vide
per eumdem Scacciam,*num.* 343. *cum ſequentibus.*
addas Cl. D. Farinacium in ſuis Fragmentis Cri
minal. *par.*1.*num.*516.*pag.*23.vbi tradit, in ſimile
quod comparatio litterarum nullam fidem facit,
quando adeſſent teſtes, qui dicerent oppoſitum,
quod ſcilicet ſcriptura,ad quam eſt facta compa-
ratio, non eſt ſcripta manu illius, de quo agitur,
quia tunc magis creditur voci viuæ, quam com-
parationi litterarum, ibique omnium latiſſimè
circa hoc inſiſtit ipſum conſulas.
Adeundus idem ſub num. 517. vbi quid iuris
ſit è contra. quando teſtes deponunt pro ſcriptu-
ra, ſed ex comparatione apparet litterarum diſſi-
militudo, cui magis credendum, eleganter ſub-
nectit.
Altera dubitatio quæ ſuccedit, eſt huiuſmodi.
49 Producitur Apocha, quæ manu Titij eſſe con-
ſcripta aſſeritur, Titius interrogatus, eam manu
ſua eſſe conſcriptam aperte fatetur, ſed tamen fa-
cta litterarum comparatione,eius manus apparet
omninò diſſimilis, dubitatur, nunquid hoc caſu
ſit ſtandum eius dicto, vel potius comparationi?
30 Scaccia eruditiſs. *d. c.*11.*nu.*949 *cum duobus ſeqq.*
concludit, quod intercedente magna varietate,
& modica temporis intercapedine,ſit potius ſtan
dum comparationi,quam eius dicto, rationibus,
vt per eum,ſecùs ſit autem, ſi dicta duo non con-
currant;ipſum conſulas,mihi enim difficultatem
tetigiſſe ſatis ſit.
51 Tertius principalis caſus eſt, quando ipſamet
apocha manu tertij confecta habet dumtaxat ſub
ſcriptiones teſtium, qui illam recognoſcendo at-
teſtantur ſe fuiſſe pręſentes illius confectioni: &
hoc caſu eiuſmodi apocha probationem inducit,
ſecundum gloſ *in d.c.*2.*de Fide inſtrum. in verſic. Au
thent.*
52 Contrarium tamen ſenſit ibi poſt Hoſtienſ. &
Ioan. Andream Imola,num.8.non enim ſecundũ
eum ſequitur: *iſta* ſcriptura fuit conſcripta à ter-
tio,ergo fuit conſcripta de mandato,& volunta-
te partium;Quamobrem ex ipſiuſmet ſententia
in duobus tantum caſibus poſſet ipſiuſmet gloſſæ
opinio procedere.
53 Primus eſt, quando in eadem Apocha adeſſet
partium ſubſcriptio,iuxta tex.*in d.l.ſcripturas*,tũc
enim ſatis de ipſarum voluntate clarè conſtaret.
54 Secundus verò eſt, quãdo ipſimet teſtes in ſub-
ſcriptionibus ſuis ſe fuiſſe præſentes, & de volũ-
tate ambarum partiũ,quæ ſic mandarunt, ſubſcri-
pſiſſe apertè deponerent; Sequitur pręcisè Felin.
*in d.c.*2.*num.*5.poſt Roman.*in ſuo conſ.*204.per eũ
relatum,Ripa *in d.l.admonendi, num.*105. vbi sub-
dit, hoc ſibi videri rationabile Matthias Colerus
*de proceſſibus,par.*3.*cap.*1.*num.*134.& poſt infinitos
concordantes adductos eruditiſs. Scaccia *d.c.*11.
*num.*1102.vbi quoque rationem deducit, dicens:
55 Nam paria ſunt, apparere apocham eſſe ſcri-
ptam à tertiò de voluntatè partium, per ipſarum
partium subſcriptionem; vel per teſtium depoſi-
tionem in eorum subſcriptione, quidquid dixe-
rit Crauetta per eum relatus,cuius opinionem im
probat,ipſum conſulas.Adde Card.Tuſcum *d.ſua
concl.*74.*num.*24.
56 Amplia ex sententia eiuſdem Scacciæ *d. capit.*
11.*n.*1103.vt hoc procedat, etiamſi teſtes id non
teſtarentur in eorum subſcriptione, dummodo il-
le tertius scripſiſſet in apocha,quod ipſe rogatus,
ſeu de mandato talis,& cum eius pręſentia,& vo-
luntate,& etiam in præſentia teſtium infraſcripto
rum,& subſcriptorum scripſit, &c. Quia iſto caſu
teſtes aſſerendo in eorum subſcriptione,quod fue
runt præſentes confectioni ipſius apochæ, viden-
tur aſſerere omnia in apocha contenta. Et subdit
idem Scaccia, hoc in praxi receptum eſſe.
57 Adde, quod in terminis contra opinionem di-
ctę gloſſę, à qua & ego diſſentio,inhęrendo conſi-
derationi Imolæ, conſuluit quoque Socin. *in conſ.*
274.*num.*5.*ferè in fine,in ſecundo*, vbi etiam docuit,
58 quod ad hoc,vt per teſtes subſcriptiones ſuas re-
cognoſcẽtes approbetur illa scriptura, requiritur,
quod ſaltem tres adſint, nec duo ſufficerent. Ad-
do Hieronymum Papponium *conſ.ſuo* 101.*num.*4.
in primo.
59 Sed pulchra hic & congruo ordine, inſurgit du
bitatio, vtrum scilicet teſtium illorum in illa pri-
uata schedula manu tertij confecta deſcriptorũ,
recognitio plenam efficiat probationem?
60 In qua quidem difficultate reſolutiuè procedẽ-
do, ita diſtinguendum arbitror.
61 Aut teſtes illi de veritate contentorum in ipſa-
met apocha clarè deponunt, & iſto caſu, quia
fides habetur & per teſtes, & per scripturam re-
cognitam de veritate negotij, plena proinde
reſultat probatio, & ita decidit Corneus *conſilio*

24 Confert & vulgatum illud: Vox vnius, Vox nullius, de quo Communiter ſcribentes.

25 Secundò principaliter accedit, nam in huius tertij ſcribentis teſtimonio, ſiue examine, deficit citatio partis.

26 Clarum eſt autem, teſtes examinatos parte nõ citata, etiamſi eſſent mille, nullam probationem facere, *l. ſi quando, C. de Teſtibus. Authent. Sed ſi quis ab aliquo, C. eod. tit.* cum infinitis concordantib. deductis per Maſcard. *Concl. ſua* 1372. Vnde &c.

27 Suffragari quoque videtur poſſe tertio loco ra-
28 tio conſiderata ſupra, *num.* 5. Sic per iſtas, & ſimiles alias rationes hanc eamdem ſententiam tutatus eſt quoque eruditiſs. Scaccia *d. cap.* 11. *num.* 1071. *cum ſequentibus.*

29 Nec dicatur receptiſſimam eſſe Scribentiũ ſententiam corroboratam ex textu *in l. quero, §. vltimo, ff. de adilitio edicto, & ex l. ſeruos, C. de probat. cũ concordantibus*, quod cum teſtis perſona honeſta deponit de geſtis à ſeipſo, nec agitur de eius commodo, vel incommodo, (prout in caſu propoſito ſupponitur,) quod plenè eius teſtimonio ſit credẽdum; Vnde &c.

30 Quoniam reſpondetur, contrariam opinionem longe veriorem eſſe, ac Communiorem. Videdus de huiuſcemodi difficultate Clariſs. Menoch. *de Arbitrar. lib.* 2. *Cẽturia prima, Caſu* 99. *à numero* 12. *vſque in finem*, vbi poſt infinitos hanc eamdem opinionem ſectantes adductos, eamdem rationibus communit, textuſq; ex aduerſo adductos, in quibus cõtraria opinio fundatur, acutiſſimè enodat, ac reſoluit, ipſum conſulas. Videndus quoque Gabriel. *ſuarum Concluſionum lib.* 1. *tit. de Teſtibus, Concluſione* 1. *num.* 18. & 21. & Clar. Farinac. *de oppoſitionibus contra perſonas teſtium quaſt.* 63. *cap.* 4. *num.* 207. *cum duobus ſequentibus.* & deciſ. ſua nouiter nouiſſima, 25. *num.* 2. & vidend. pariter *num.* 4. vbi tradit, quod ex eo, quod eius apocham omni conatu, Etiam auxilio armatorum recuperare tentat, cauſa ſubſcripſiſſe cenſetur, & latius, & per eum.

31 Quid ergo? Reſpondendum hoc in caſu per iſtam recognitionem factam a tertio minorem ſemiplena dumtaxat probationẽ induci. Probatur,

Non enim primò ire quis poteſt inficias, quin ex ipſa apocha oriatur ſaltem aliqua præſumptio pro ipſo creditore, abſque alio adminiculo, vt
32 enim inquit Bartol. *in d. l. admonendi*, & ſequuntur Communiter Doct. *in d. cap.* 2. *de Fide inſtrumẽtorum.* Nemo ad falſam apocham conficiendam propter timorem pœnæ, ac infamiæ in caſu falſitatis detectæ ita de facili allicietur.

33 Accedit exindè depoſitio, ſeu recognitio ipſius ſcriptoris, de cuius intereſſe minimè agitur, quæ quidem & ipſa aliquid operari debet; verumtamen hę duæ præſumptiones, quæ oriuntur, non ſunt tanti roboris, ac momenti, ut poſſint pro ſemiplena probatione ſufficere.

34 Ex hac Concluſione ſic firmata, infertur, D. Mandell. Albenſem, virum alioquin clariſſimum ac doctiſſimum, *conſ. ſuo* 660. *num.* 1. *in quarto*, malè ſenſiſſe, dum conſuluit per recognitionem iſtius tertij, qui ſcripſit, licet ſit vnicus teſtis, probationem plenam reſultare, decipitur enim, rationibus, de quibus ſupra;

Nec officit textus per quem mouetur, *in d. l. quero, §. finali, ff. de adilitio edicto*; iam enim ad ipſum per Clar. Menochium reſponſum eſſe paulo ſupra deduximus. Videndus itaque Menoch. dicto Caſu 99. num. 17.

35 Redargnendus eſt etiam Philippus Decius vir alioquin ſummæ eruditionis, dum *in conſ. ſuo* 56. *num.* 4. & *in* 650. *nu.* 9. hoc idem, quod ſcilicet ex illius tertij depoſitione, ac recognitione plena oriatur probatio, præciſè ſequutus eſt, ex ſupradictis enim eum apertè decipi, neceſſe eſt, vt vnuſquiſque fateatur.

36 Adde eiuſdem ſententiam expreſſis verbis reprobari per addentes ad ipſum Decium, *præcitato conſ. ſuo* 56. *in littera B*, Videndus quoque D. Alexander *conſ. ſuo* 192. *nu.* 13. & 14. *in* 6. vbi pulchrè de hac materia.

37 Crederem tamen, quod vbi aliquæ aliæ coniecturæ, præſumptiones, ſeu adminicula concurrerẽt vltra depoſitionem ipſius tertij ſcriptoris plena eo caſu reſultaret probatio. Sic poſt infinitos relatos docet eleganter inter alios Farinac. *d. quæſtione* 63. *præcitato cap.* 4. *num.* 221. Addo Clar. Decian. *conſ. ſuo* 42. *num.* 28. *in quinto*, Menoch. *d. caſ.* 99. *num.* 17. *in fine*, ac alios.

38 Has autem præſumptiones, coniecturas, indicia, ſiue adminicula, quales, ſeu qualia eſſe debeant, iudicis arbitrio relinqui, teſtatum reliquit pèrilluſtris Præſes Menoch. poſt Herculan. *d. cap.* 99. *num.* 18. Addo Cl. Farinacium *d. c.* 4. *præcitata quæſtione* 63. *num.* 222. vbi concordantes deducit.

Hic plura in Praxi notanda ſunt.

39 Primum eſt, quòd ipſa recognitio facienda eſt in iudicio citata parte, aliàs illa abſente parte facta, in aliquo minimè prodeſſet. Sic egregiè Alexander *conſ.* 105. *col.* 2. *num.* 3. *in tertio, per regulam l. de vnoquoque de re iudicata*; Vide quę ſupra ſcripſimus *lib.* 1. *quæſt.* 14. *num.* 7.

40 Obſerua ſecundò, Apocham iſtam manu tertij conſcriptam, dummodò conſtet, quod fuerit per ipſum ſcripta de mandato debitoris, cõtra ipſum debitorem plenè probare. *ad l. Publia, ff. depoſiti*; ſic præciſè Albenſis *d. conſil.* 660. *num.* 2. Rota Genuenſ. *deciſ. ſua* 92. Hieron. Papponius *conſil. ſuo* 101. *num.* 5. & Crauet. *conſil. ſuo* 73. *num.* 1. vbi ampliat hoc etiam procedere non obſtante ſtatuto, quod non credatur ſcripturæ tertij.

41 Nec sanè mirum. Paria enim ſunt, quod manu debitoris fuerit ſcripta, vel manu alterius de ipſius tamen mandato, ſic poſt Iaſon. idem Albenſ. *præcitato conſil. num.* 4.

42 Hic ſcripſit Geminianus *in capit. ſi pro te, in principio, de Reſcriptis, in ſexto*, quod ſtante ſtatuto, quod quis non audiatur, ſeu non admittatur ad excipiendum contra ſuam ſcripturam, illud idem ſtatutum locum habet, etiamſi ſcriptura non eſſet confecta manu propria ipſius, ſed alterius, eo tamen mandante.

43 Vltimò nota, quod licet ſtetur dicto illius tertij, qui apocham ipſam conſcripſit, quoad recognitio-

gnitionem ſcripturæ, non tamen ſtatur quoad cō-
tenta in ea: quia in effectu eius ſcriptura non po-
teſt plus valere, quàm valeat ſimplex eius depoſi-
44 tio; non maior enim adhibetur fides ſcripturæ,
quam viuæ voci, & conſequenter ſi alicuius dicto
non eſt ſtandum, multo minus ſtabitur eius ſcri-
pturæ priuatæ. Sic eleganter poſt alios animad-
uertit D. Scaccia *d. cap.* 11. *nu.* 1085. videndus idē
ſub. num 1072. Sed duæ pulchræ oriuntur hic diffi-
cultates.

45 Prima talis eſt. Producitur Apocha, quæ aſſe-
ritur ſcripta manu tertij, putà Aloyſij; Aloyſius
ipſe examinatus ſe illam ſcripſiſſe negat, ſed fa-
cta comparatione litterarum, reperitur cum cha-
ractere illius apochæ magna ſimilitudo. Dubita-
tur, numquid iſto caſu ſit ſtandum eius dicto, vel
potius comparationi ipſarum litterarum?

46 Et reſolutiuè procedendo, eius dicto potiùs ſtā-
dum eſſe concludito. Sic inter ceteros eruditiſs.
47 Scaccia, *lib.* 2. *de Iudicijs Cauſ. ciuil. c.* 11. *nu.* 942. Hu
ius Concluſionis ratio ea poteſt eſſe: quia littera-
rum comparatio eſt multum periculoſa, & fallax.
48. Adde quod diſcordante ipſa litterarum com-
paratione à dicto teſtium, eſt potius ſtandum ipſis
teſtibus, quam comparationi litterarum; vt dicit
*text. in Auth. de inſtrum. caut. & fide, §. ſi verò tale
aliquid, collat.* 6. Vnde hæc probatio per compara-
tionem dicitur ſubſidiaria in defectum probatio-
nis viuæ vocis; prout eleganter docuit idem Scac-
cia *d. cap.* 11. *num.* 1034. & hæc ſatis. Latiùs vide
per eumdem Scacciam, *num.* 343. *cum ſequentibus.*
addas Cl. D. Farinacium in ſuis Fragmentis Cri
minal. *par.* 1. *num.* 516. *pag.* 23. vbi tradit, in ſimile
quod comparatio litterarum nullam fidem facit,
quando adeſſent teſtes, qui dicerent oppoſitum,
quod ſcilicet ſcriptura, ad quam eſt facta compa-
ratio, non eſt ſcripta manu illius, de quo agitur,
quia tunc magis creditur voci viuæ, quam com-
parationi litterarum, ibique omnium latiſſimè
circa hoc inſiſtit ipſum conſulas.

Adeundus idem ſub num. 517. vbi quid iuris
ſit è contra, quando teſtes deponunt pro ſcriptu-
ra, ſed ex comparatione apparet litterarum diſſi-
militudo, cui magis credendum, eleganter ſub-
nectit.

Altera dubitatio, quæ ſuccedit, eſt huiuſmodi.

49 Producitur Apocha, quæ manu Titij eſſe con-
ſcripta aſſeritur. Titius interrogatus, eam manu
ſua eſſe conſcriptam aperte fatetur, ſed tamen fa-
cta litterarum comparatione, eius manus apparet
omninò diſſimilis, dubitatur, nunquid hoc caſu
ſit ſtandum eius dicto, vel potius comparationi?
30 Scaccia eruditiſs. *d. c.* 11. *nu.* 949 *cum duobus ſeqq.*
concludit, quod intercedente magna varietate,
& modica temporis intercapedine, ſit potius ſtan
dum comparationi, quam eius dicto, rationibus,
vt per eum, ſecùs ſit autem, ſi dicta duo non con-
currant; ipſum conſulas, mihi enim difficultatem
tetigiſſe ſatis ſit.

51 Tertius principalis caſus eſt, quando ipſamet
apocha manu tertij confecta habet dumtaxat ſub
ſcriptiones teſtium, qui illam recognoſcendo at-
teſtantur ſe fuiſſe pręſentes illius confectioni: &
hoc caſu eiuſmodi apocha probationem inducit,
ſecundum gloſ *in d. c.* 2. *de Fide inſtrum. in verſic. Au
thent.*

52 Contrarium tamen ſenſit ibi poſt Hoſtienſ. &
Ioan. Andream Imola, num. 8. non enim ſecundū
eum ſequitur: iſta ſcriptura fuit conſcripta à ter-
tio, ergo fuit conſcripta de mandato, & volunta-
te partium; Quamobrem ex ipſiuſmet ſententia
in duobus tantum caſibus poſſet ipſiuſmet gloſſæ
opinio procedere.

53 Primus eſt, quando in eadem Apocha adeſſet
partium ſubſcriptio, iuxta tex. *in d. l. ſcripturas*, tūc
enim ſatis de ipſarum voluntate clarè conſtaret.

54 Secundus verò eſt, quādo ipſimet teſtes in ſub-
ſcriptionibus ſuis ſe fuiſſe præſentes, & de volū-
tate ambarum partiū, quæ ſic mandarunt, ſubſcri-
pſiſſe apertè deponerent; Sequitur pręcisè Felin.
in d. c. 2. *num.* 5. poſt Roman. *in ſuo conſ.* 204. per eū
relatum, Ripa *in d. l. admonendi, num.* 105. vbi ſub-
dit, hoc ſibi videri rationabile Matthias Colerus
de proceſſibus, par. 3. *cap.* 1. *num.* 134. & poſt infinitos
concordantes adductos eruditiſs. Scaccia *d. c.* 11.
num. 1102. vbi quoque rationem deducit, dicens:

55 Nam paria sunt, apparere apocham eſſe ſcri-
ptam à tertiò de voluntatè partium, per ipſarum
partium ſubſcriptionem; vel per teſtium depoſi-
tionem in eorum ſubſcriptione, quidquid dixe-
rit Cranetta per eum relatus, cuius opinionem im
probat, ipſum conſulas. Adde Card. Tuſcum *d. ſua
concl.* 74. *num.* 24.

56 Amplia ex ſententia eiuſdem Scacciæ *d. capit.*
11. *n.* 1103. vt hoc procedat, etiamſi teſtes id non
teſtarentur in eorum ſubſcriptione, dummodo il-
le tertius ſcripſiſſet in apocha, quod ipſe rogatus,
ſeu de mandato talis, & cum eius pręſentia, & vo-
luntate, & etiam in præſentia teſtium infraſcripto
rum, & ſubſcriptorum ſcripſit, &c. Quia iſto caſu
teſtes aſſerendo in eorum ſubſcriptione, quod fue
runt præſentes confectioni ipſius apochæ, viden-
tur aſſerere omnia in apocha contenta. Et ſubdit
idem Scaccia, hoc in praxi receptum eſſe.

57 Adde, quod in terminis contra opinionem di-
ctę gloſſę, à qua & ego diſſentio, inhęrendo conſi-
derationi Imolæ, conſuluit quoque Socin. *in conſ.*
274. *num.* 5. *ferè in fine, in ſecundo*, vbi etiam docuit,
58 quod ad hoc, vt per teſtes ſubſcriptiones ſuas re-
cognoſcētes approbetur illa ſcriptura, requiritur,
quod ſaltem tres adſint, nec duo ſufficerent. Ad-
do Hieronymum Papponium *conſ. ſuo* 101. *num.* 4.
in primo.

59 Sed pulchra hic & congruo ordine, inſurgit du
bitatio, vtrum ſcilicet teſtium illorum in illa pri-
uata ſchedula manu tertij confecta deſcriptorū,
recognitio plenam efficiat probationem?

60 In qua quidem difficultate reſolutiuè procedē-
do, ita diſtinguendum arbitror.

61 Aut teſtes illi de veritate contentorum in ipſa-
met apocha clarè deponunt, & iſto caſu, quia
fides habetur & per teſtes, & per ſcripturam re-
cognitam de veritate negotij, plena proinde
reſultat probatio, & ita decidit Corneus *conſilio*

24 Confert & vulgatum illud: Vox vnius, Vox nullius, de quo Communiter ſcribentes.

25 Secundò principaliter accedit, nam in huius tertij ſcribentis teſtimonio, ſiue examine, deficit citatio partis.

26 Clarum eſt autem, teſtes examinatos parte nõ citata, etiamſi eſſent mille, nullam probationem facere. *l. ſi quando, C. de Teſtibus. Authent. Sed ſi quis ab aliquo, C. eod. tit.* cum infinitis concordantib. deductis per Maſcard. *Concl. ſua* 1372. Vnde &c.

27 Suffragari quoque videtur poſſe tertio loco ra-
28 tio conſiderata ſupra, *num.* 5. Sic per iſtas, & ſimiles alias rationes hanc eamdem ſententiam tutatus eſt quoque eruditiſs. Scaccia *d. cap.* 11. *num.* 1071. *cum ſequentibus.*

29 Nec dicatur receptiſſimam eſſe Scribentiũ ſententiam corroboratam ex textu *in l. quaro, §. vltimo, ff. de adilitio edicto, & ex l. ſeruos, C. de probat. cũ concordantibus*, quod cum teſtis perſona honeſta deponit de geſtis à ſeipſo, nec agitur de eius commodo, vel incommodo, (prout in caſu propoſito supponitur,) quod plenè eius teſtimonio ſit credẽdum; Vnde &c.

30 Quoniam reſpondetur, contrariam opinionem longè veriorem eſſe, ac Communiorem. Vidẽdus de huiuſcemodi difficultate Clariſs. Menoch. *de Arbitrar. lib. 2. Cẽturia prima, Caſu* 99. *à numero* 12. *vſque in finem*, vbi poſt infinitos hanc eamdem opinionem ſectantes adductos, eamdem rationibus communit, textusq; ex aduerſo adductos, in quibus cõtraria opinio fundatur, acutiſſimè enodat, ac reſoluit, ipſum conſulas. Videndus quoque Gabriel. *ſuarum Concluſionum lib. 1. tit. de Teſtibus, Concluſione* 1. *num.* 18. & 21. & Clar. Farinac. *de oppoſitionibus contra perſonas teſtium quaſt.* 63. *cap.* 4. *num.* 207. *cum duobus ſequentibus.* & deciſ. ſua nouiter nouiſſima, 25. *num.* 2. & vidend. pariter *num.* 4. vbi tradit, quod ex eo, quod eius apocham omni conatu. Etiam auxilio armatorum recuperare tentat, cauſa subſcripſiſſe cenſetur, & latius, & per eum.

31 Quid ergo? Reſpondendum hoc in caſu per iſtam recognitionem factam a tertio minorem ſemiplena dumtaxat probationẽ induci. Probatur,

Non enim primò ire quis poteſt in ficias, quin ex ipſa apocha oriatur ſaltem aliqua præſumptio pro ipſo creditore, abſque alio adminiculo, vt
32 enim inquit Bartol. *in d. l. admonendi*, & ſequuntur Communiter Doct. *in d. cap.* 2. *de Fide inſtrumẽtorum.* Nemo ad falſam apocham conficiendam propter timorem pęnæ, ac infamiæ in caſu falſitatis detectæ ita de facili allicietur.

33 Accedit exindè depoſitio, ſeu recognitio ipſius ſcriptoris, de cuius intereſſe minimè agitur, quæ quidem & ipſa aliquid operari debet; verumtamen hę duæ præſumptiones, quæ oriuntur, non ſunt tanti roboris, ac momenti, ut poſſint pro ſemiplena probatione ſufficere.

34 Ex hac Concluſione ſic firmata, infertur, D. Mandell. Albenſem, virum alioquin clariſſimum ac doctiſſimum, *conſi. ſua* 660. *num.* 1. *in quarto*, malè ſenſiſſe, dum conſuluit per recognitionem illius tertij, qui ſcripſit, licet ſit vnicus teſtis, probationem plenam reſultare, decipitur enim, rationibus, de quibus ſupra;

Nec officit textus per quem monetur, *in d. l. quaro, §. finali, ff. de adilitio edicto*; iam enim ad ipſum per Clar. Menochium reſponſum eſſe paulo ſupra deduximus. Videndus itaque Menoch. dicto Caſu 99. num. 17.

35 Redarguendus eſt etiam Philippus Decius vir alioquin ſummæ eruditionis, dum *in conſ. ſuo* 56. *num.* 4. & *in* 650. *nu.* 9. hoc idem, quod ſcilicet ex illius tertij depoſitione, ac recognitione plena oriatur probatio, præcisè ſequutus eſt, ex ſupradictis enim eum apertè decipi, neceſſe eſt, vt vnuſquiſque fateatur.

36 Adde eiuſdem ſententiam expreſſis verbis reprobari per addentes ad ipſum Decium, *præcitato conſ. ſuo* 56. *in littera B*, Videndus quoque D. Alexander *conſ. ſuo* 192. *nu.* 13. & 14. *in* 6. vbi pulchrè de hac materia.

37 Crederem tamen, quod vbi aliquæ aliæ coniecturæ, præſumptiones, ſeu adminicula concurrerẽt vltra depoſitionem ipſius tertij ſcriptoris plena eo caſu reſultaret probatio. Sic poſt infinitos relatos docet eleganter inter alios Farinac. *d. quaſtione* 63. *præcitato cap.* 4. *num.* 281. Addo Clar Decian. *conſ. ſuo* 42. *num.* 28. *in quinto*, Menoch. *d. caſ.* 99. *num.* 17. *in fine*, ac alios.

38 Has autem præſumptiones, coniecturas, indicia, ſiue adminicula, quales, ſeu qualia eſſe debeant, iudicis arbitrio relinqui, teſtatum reliquit pèrilluſtris Præſes Menoch. poſt Herculan. *d. cap.* 99. *num.* 18. Addo Cl. Farinacium *d. c.* 4. *præcitata quaſtione* 63. *num.* 282. vbi concordantes deducit.

Hic plura in Praxi notanda ſunt.

39 Primum eſt, quòd ipſa recognitio facienda eſt in iuditio citata parte, aliàs illa abſente parte facta, in aliquo minimè prodeſſet. Sic egregiè Alexander *conſ.* 105. *col.* 2. *num.* 3. *in tertio, per regulam l. de vnoquoque de re iudicata*; Vide quę ſupra ſcripſimus *lib.* 1. *quaſt.* 14. *num.* 7.

40 Obſerua ſecundo, Apocham iſtam manu tertij conſcriptam, dummodò conſtet, quod fuerit per ipſum ſcripta de mandato debitoris, cõtra ipſum debitorem plenè probare. *ad l. Publia, ff. depoſiti*; ſic præcisè Albenſis *d. conſil.* 660. *num.* 2. Rota Genuenſ. *deciſ. ſua* 192. Hieron. Papponius *conſil. ſuo* 101. *num.* 5. & Crauet. *conſil. ſuo* 73. *num.* 1. vbi ampliat hoc etiam procedere non obſtante ſtatuto, quod non credatur ſcripturæ tertij.

41 Nec ſanè mirum. Paria enim ſunt, quod manu debitoris fuerit ſcripta, vel manu alterius de ipſius tamen mandato, ſic poſt Iaſon. idem Albenſ. *præcitato conſil. num.* 4.

42 Hic ſcripſit Geminianus *in capit. ſi pro te, in principio, de Reſcriptis, in ſexto*, quod ſtante ſtatuto, quod quis non audiatur, ſeu non admittatur ad excipiendum contra ſuam ſcripturam, illud idem ſtatutum locum haber, etiamſi ſcriptura non eſſet confecta manu propria ipſius, ſed alterius, eo tamen mandante.

43 Vltimò nota, quod licet ſtetur dicto illius tertij, qui apocham ipſam conſcripſit, quoad recognitio-

gnitionem ſcripturæ, non tamen ſtatur quoad cõtenta in ea: quia in effectu eius ſcriptura non poteſt plus valere, quàm valeat ſimplex eius depoſi-
44 tio; non maior enim adhibetur fides ſcripturæ, quam viuæ voci, & conſequenter ſi alicuius dicto non eſt ſtandum, multo minus ſtabitur eius ſcripturæ priuatæ. Sic eleganter poſt alios animaduertit D. Scaccia *d. cap.* 11. *nu.* 1085. videndus idẽ *ſub. num.* 1072. Sed duæ pulchræ oriuntur hic difficultates.
45 Prima talis eſt. Producitur Apocha, quæ aſſeritur ſcripta manu tertij, putà Aloyſij; Aloyſius ipſe examinatus ſe illam ſcripſiſſe negat, ſed facta comparatione litterarum, reperitur cum charactere illius apochæ magna ſimilitudo. Dubitatur, numquid iſto caſu ſit ſtandum eius dicto, vel potius comparationi ipſarum litterarum?
46 Et reſolutiuè procedendo, eius dicto potiùs ſtã dum eſſe concludito. Sic inter cæteros eruditiſs.
47 Scaccia, *lib.* 2. *de Iudicijs Cauſ. ciuil. c.* 11. *nu.* 942. Huius Concluſionis ratio ea poteſt eſſe: quia litterarum comparatio eſt multum periculoſa, & fallax.
48 Adde quod diſcordante ipſa litterarum comparatione à dicto teſtium, eſt potius ſtandum ipſis teſtibus, quam comparationi litterarum; vt dicit *text. in Auth. de inſtrum. caut. & fide, §. ſi verò tale aliquid, collat.* 6. Vnde hæc probatio per comparationem dicitur ſubſidiaria in defectum probationis viuæ vocis; prout eleganter docuit idem Scaccia *d. cap.* 11. *num.* 1034. & hæc ſatis. Latiùs vide per eundem Scacciam, *num.* 343. *cum ſequentibus.* addas Cl. D. Farinacium in ſuis Fragmentis Criminal. *par.* 1. *num.* 516. *pag.* 23. vbi tradit, in ſimile quod comparatio litterarum nullam fidem facit, quando adeſſent teſtes, qui dicerent oppoſitum, quod ſcilicet ſcriptura, ad quam eſt facta comparatio, non eſt ſcripta manu illius, de quo agitur, quia tunc magis creditur voci viuæ, quam comparationi litterarum, ibique omnium latiſſimè circa hoc inſiſtit ipſum conſulas.

Adeundus idem ſub num. 517. vbi quid iuris ſit è contra, quando teſtes deponunt pro ſcriptura, ſed ex comparatione apparet litterarum diſſimilitudo, cui magis credendum, eleganter ſubnectit.

Altera dubitatio, quæ ſuccedit, eſt huiuſmodi.
49 Producitur Apocha, quæ manu Titij eſſe conſcripta aſſeritur, Titius interrogatus, eam manu ſua eſſe conſcriptam aperte fatetur, ſed tamen facta litterarum comparatione, eius manus apparet omninò diſſimilis, dubitatur, nunquid hoc caſu ſit ſtandum eius dicto, vel potius comparationi?
50 Scaccia eruditiſs. *d. c.* 11. *nu.* 949 *cum duobus ſeqq.* concludit, quod intercedente magna varietate, & modica temporis intercapedine, ſit potius ſtandum comparationi, quam eius dicto, rationibus, vt per eum, ſecùs ſit autem, ſi dicta duo non concurrant; ipſum conſulas, mihi enim difficultatem tetigiſſe ſatis ſit.
51 Tertius principalis caſus eſt, quando ipſamet apocha manu tertij confecta habet dumtaxat ſubſcriptiones teſtium, qui illam recognoſcendo atteſtantur ſe fuiſſe præſentes illius confectioni: & hoc caſu eiuſmodi apocha probationem inducit, ſecundum gloſ *in d. c.* 2. *de Fide inſtrum. in verſic. Authent.*
52 Contrarium tamen ſenſit ibi poſt Hoſtienſ. & Ioan. Andream Imola, num. 8. non enim ſecundũ eum ſequitur: iſta ſcriptura fuit conſcripta à tertio, ergo fuit conſcripta de mandato, & voluntate partium; Quamobrem ex ipſiuſmet ſententia in duobus tantum caſibus poſſet ipſiuſmet gloſſæ opinio procedere.
53 Primus eſt, quando in eadem Apocha adeſſet partium ſubſcriptio, iuxta tex. *in d. l. ſcripturas*, tũc enim ſatis de ipſarum voluntate clarè conſtaret.
54 Secundus verò eſt, quãdo ipſimet teſtes in ſubſcriptionibus ſuis ſe fuiſſe præſentes, & de voluntate ambarum partiũ, quæ ſic mandarunt, ſubſcripſiſſe apertè deponerent; Sequitur præcisè Felin. *in d. c.* 2. *num.* 5. poſt Roman. *in ſuo conſ.* 204. per eũ relatum, Ripa *in d. l. admonendi, num.* 105. vbi ſubdit, hoc ſibi videri rationabile Matthias Colerus *de proceſſibus par.* 3. *cap.* 1. *num.* 134. & poſt infinitos concordantes adductos eruditiſs. Scaccia *d. c.* 11. *num.* 1102. vbi quoque rationem deducit, dicens:
55 Nam paria ſunt, apparere apocham eſſe ſcriptam à tertiò de voluntatè partium, per ipſarum partium ſubſcriptionem; vel per teſtium depoſitionem in eorum ſubſcriptione, quidquid dixerit Crauetta per eum relatus, eius opinionem improbat, ipſum conſulas. Adde Card. Tuſcum *d. ſua concl.* 74. *num.* 24.
56 Amplia ex ſententia eiuſdem Scacciæ *d. capit.* 11. *n.* 1103. vt hoc procedat, etiamſi teſtes id non teſtarentur in eorum ſubſcriptione, dummodo ille tertius ſcripſiſſet in apocha, quod ipſe rogatus, ſeu de mandato talis, & cum eius præſentia, & voluntate, & etiam in præſentia teſtium infraſcriptorum, & ſubſcriptorum ſcripſit, &c. Quia iſto caſu teſtes aſſerendo in eorum ſubſcriptione, quod fuerunt præſentes confectioni ipſius apochæ, videntur aſſerere omnia in apocha contenta. Et ſubdit idem Scaccia, hoc in praxi receptum eſſe.
57 Adde, quod in terminis contra opinionem dictę gloſſę, à qua & ego diſſentio, inhærendo conſiderationi Imolæ, conſuluit quoque Socin. *in conſ.* 274. *num.* 5. *ferè in fine, in ſecundo*, vbi etiam docuit,
58 quod ad hoc, vt per teſtes ſubſcriptiones ſuas recognoſcẽtes approbetur illa ſcriptura, requiritur, quod ſaltem tres adſint, nec duo ſufficerent. Adde Hieronymum Papponium *conſ. ſuo* 101. *num.* 4. *in primo.*
59 Sed pulchra hic & congruo ordine, inſurgit dubitatio, vtrum ſcilicet teſtium illorum in illa priuata ſchedula manu tertij confecta deſcriptorũ, recognitio plenam efficiat probationem?
60 In qua quidem difficultate reſolutiuè procedẽdo, ita diſtinguendum arbitror.
61 Aut teſtes illi de veritate contentorum in ipſametapocha clarè deponunt, & iſto caſu, quia fides habetur & per teſtes, & per ſcripturam recognitam de veritate negotij, plena proinde reſultat probatio, & ita decidit Corneus *conſilio*

59 *Sed qualis ex illorum teſtium in illa priuata Schedula manu tertij confecta deſcriptorum recognitione fides oriatur maxima eſt inter Doctores altercatio.*

60 *Author diſtinguit duos caſus, & numero 61, 62, 63. & 64.*

65 *Opinio Hieronymi Papponij, conſilio 101. num. 6. in primo deducitur.*

66 *Improbatur, & Viuij ſententia opinione ſua 113. affertur.*

67 *Quam etiam ſequitur Author, licet eamdem poſteà in aliquibus damnet, & num. 68.*

69 *Obiectio proponitur.*

70 *Soluitur per Scacciam, & num. 71. 72. & 73.*

74 *Apocha etiam publici Notarij manu confecta, non tamen in publica forma, minimè probat, niſi à parte fores recognita; aut per teſtis, quòd de mandato partium fuerit conſcripta recognitionem comprobata. Subamplia & num. 76.*

75 *Quando Apocha priuata diceretur in publica forma conſcripta, declarat Author.*

77 *Qualis eſſe debeat ipſorummet teſtium in ipſamet apocha ſubſcriptorum recognitio, ſeu depoſitio, eleganter docet Author, & num. 78. 79. 80. 81. 82.*

83 *Si producatur apocha manu tertij confecta, in qua adſint dumtaxat ſubſcriptiones teſtium, & tam ipſi teſtes, quam ſcriptor deceſſerint, ita vt ad ſuarum ſubſcriptionum recognitionem deueniri non poſſit, facta litterarum comparatione tam ad ipſam ſcripturã, quam ad ipſorum teſtium ſubſcriptiones, & omnimoda litterarum ſimilitudine reperta, plena ex ea apocha oritur probatio ex ſententia Scacciæ.*

84 *Et hanc opinionem vti æquam ſequitur quoque Author rationibus, vt per eum, ibidem.*

85 *Apocha manu tertij confecta, & à debitore, ac à teſtibus ſubſcripta, qui teſtes ſubſcriptiones ſuas recognoſcentes deponant tantum de confeſſione ipſius debitoris confitentis ſe ſubſcripſiſſe, non autem affirment, quod in eorum præſentia fuerit ab ipſo debitore ſubſcripta, an probet, non eſt eadem omnium ſcribentiũ ſententia.*

86 *Mattheus de Afflictis tenet pro affirmatiua.*

87 *Fundamentum eius.*

88 *Contrarium Author.*

89 *Ratio eius, & num. 90.*

91 *Afflicti deciſio poſſet ſaluari, vt per Authorem.*

92 *Apocha manu tertij confecta, ſubſcripta tãtum à partibus, ſeu ab ea ſolum, contra quam ipſa facit, non autem à teſtibus, recognita plenam fidem facit.*

93 *Videndus de hoc caſu D. Scaccia remiſſiuè.*

94 *Apocha manu alicuius tertij confecta, qui vir bonus, fide dignus, & amicus eius, qui ipſimet apocha contradicit, extiterit, accedente etiam aliqua veriſimili præſumptione, quòd ipſa ſchedula de conſenſu, & voluntate eiuſdemmet negantis fuerit cõſcripta; plenè probat.*

95 *Apocha per tertium conſcripta, & ſubſcripta vtraq; parte mandante, vltra ſubſcriptionem teſtium, plenam probationem inducit.*

96 *Ratio.*

97 *Declara.*

98 *An tertius exhibens chirographum debiti cum Clauſula,* (A chi preſenterà il preſente ſcritto) *poſſit in iudicio agere contra debitorem, dubitatur.*

99 *Author concludit pro affirmatiua.*

100 *Adiectus ſolutioni, licet ei rectè ſoluatur, regulariter tamen nullum agendi ius habet.*

101 *Fallit, ſi per creditorem fuiſſet traditum ſibi inſtrumentum, vel chirographum ipſius debiti. Ratio ibidem.*

102 *Et hæc eſt veriſſima Concluſio, & indubitabilis.*

103 *Difficultas maxima conſiſtit in eo, an ipſemet debitor obijcere poſſit exhibenti ipſummet chirographum, exceptionem ſolutionis principali creditori facta?*

104 *Pro reſolutione Author diſtinguit, & numero 105. & 106.*

107 *Quæ quidem diſtinctio ſeruatur in praxi.*

108 *Pulchrum notabile in materia illorum verborum.* (A chi preſenterà il preſente ſcritto) *deducit ibi Author.*

109 *Pulchra dubitatio.*

110 *Reſoluitur per Carol. Bardelon. & numeris duobus ſequentibus.*

113 *Alius caſus proponitur per Rebuffum.*

114 *Alij etiam remiſſiuè.*

Viſo, An ex apocha priuata manu debitoris, & creditoris conſcripta, probatio aliqua inducatur; ſupereſt modò, vt de ea, quæ manu tertiæ perſonæ reperitur confecta, iuxta ordinem nobis propoſitum præcipua inſtituatur tractatio.

1 Dubitatur itaque, an ex ea fides aliqua proba-
2 tionis oriatur? exemplum pro iunioribus. Producitur chirographum ſcriptum, vt videtur manu Sempronij, in quo ipſemet Sempronius ſcripſit Titium debitorem Pamphyli in cẽtum; quod quidem chirographum atteſtatur ſe ſcripſiſſe de voluntate ambarum partium, Quæritur de fide ipſius?

3 In huiuſmodi difficultate, omiſſis opinionibus gloſſæ *in cap 2. extra, de fide inſtrument. & in §. ſi tamen quiſquam, in Authent. de inſtrumentor. caut. & fide*; necnon omiſſa Baldi ſententia, *in l. inſtrumenta, C. de probationibus*, de quibus omnibus pulchrè, & latè per Romanum, *in d. l. Admonendi, num. 43. & 44.* & per Catonem Sacchum, *num. 37.* Ad faciliorem, ac veriorem huiuſce materiæ intelligentiam, nonnullos dumtaxat caſus, qui de facili in praxi contingere poſſunt, eſſe diſtinguendos exiſtimo.

4 Primus quidem eſt, quando in ipſamet apocha manu tertij confecta, non adeſſet neque ſubſcriptio partium, nec teſtium, nec etiam ab ipſo ſcribente eſſet recognita, & debitor conuentus, vel eius hæredes illius irent inficias, & tunc cõcluſio ſit, dictam ſcripturam minimè probare Sic præciſè probatur *in d. l. ſcripturas*, arguendo à cõtrario; *C. qui potiores in pignore habeantur.*

5 Et ratio eſt etiam in promptu: nam alioquin eſſet in poteſtate tertij obligare alium, quod reprobant

probant

probant iura, eo inſcio, & inuito, cum conſenſus in obligatione debeat interuenire. Angel. *in* §. 1. *Inſtit. de obligationibus*, quem preciſè ſequutus eſt Dom. Petrus Rebuff. *in ſuo tractatu de chirographorum recognitione, num.* 37. Sic quoque docet in
6 ſpecie Romanus, *in d. l. Admonendi, num.* 46. Vbi amplius voluit, quod etiamſi ſcripta fuiſſet à mercatore, cui aliàs fides adhibetur, non tamē probaret, Fides enim, quæ mercatoribus adhibetur, ſolet ipſis adhiberi quoad libros rationum ſuarum, nec ad alia extenditur negotia. Ita etiam pulchrè tradit Ioānes Andreas, in Additionibus ad Speculatorem *in tit. de Inſtrumentorum editione*, §. *nunc dicendum*, *in magna additione*. & ſequitur Cato Sacchus, *in d. l. admonendi, num.* 39. & Caccialup. *num.* 66. *verſ.* 19. *concluſio.*

7 Tu vero notabilius amplia, etiam quod fuiſſet illa ſchedula priuata manu Tabellionis confecta: nam adhuc non recognita minimè probaret; ſic notatur *in d. l. ſcripturas*, officium enim Notarij operatur tātum circa validitatem, & probationem ſcripturarū, quas facit ſollemniter vti Notarius.

9 Ratio huiuſce rationis eſt: quia quando Notarius facit ſcripturam, vt Notarius, & ſollemniter, conſideratur in eo iuramentum, quod præſtitit initio ſuſcepti Notarius: iurant namque Notarij exercere fideliter ſuum officium, *cap. ad audientiam, de præſcriptionibus*. Pulchrè Speculator *in tit. de inſtrumentorum edit.* §. *reſtat videre, ſub numero* 37. *verſ. item quæro, & num.* 38. vbi huius iuramenti præciſam formulam ponit cum ſuis concordantibus. Conſiderantur præterea omnes ſollemnitates, quæ requiruntur in ſcripturis publicis.

10 At quando facit ſcripturas priuatas, non maiorem habent fidem, illæ ſcripturæ, quam ſcripturæ alterius perſonæ priuatæ. *argum. text. in l. ſcripturas, & ibi gloſſ. in verſic. notarij, C. qui potiores* Sequitur Felin. *in d. cap.* 3. *ſub num.* 5. *verſic. quarta declaratio, de Fide inſtrument.* ſubdens quod non plus o-
11 peratur ſubſcriptio Tabellionis in Apocha, quā ſubſcriptio alterius ſimplicis teſtis; & ratio eſt; quia ſicut authoritas, quæ competit ratione officij, ſeu exercitij, non debet operari vltra naturam
12 officij, ad tradita per Scacciam poſt alios *d. capit.* 11. *num.* 149. Sic etiam fides, quæ præſtatur ſcripturis Notariorū, non debet præſtari ſcripturis, quas ipſi faciunt vti perſonæ priuatæ, & non vti Notarij, & ſic meritò poſſunt Notarij huiuſmodi redargui, ex quo ſuo officio abutuntur, vt notat Felin. vbi ſupra.

13 Amplia ſecundò reſpectu perſonarum recognoſcentium, vt ſit vera, etiamſi manus, & littera eſſet recognita ab aduerſario, contra quem facit apodiſſa, quia nihilominus non probaret; nam aliud eſt acceptare ſcripturam eſſe ſcriptam manu alterius & aliud eſt acceptare contenta in ea; quare poteſt pars confiteri, & acceptare, ſeu recognoſcere illam ſcripturam eſſe ſcriptam de manu eius, qui eam ſcripſit, ſed negare contenta in ea ſcriptura, quia vt ſcribit Crauetta, *de Antiquitatibus Temporum Rubrica Reuocare conſilium, in verbo, quæritur etiam ſub numero* 82. ſtant ſimul, quod tertius ſcripſerit me eſſe debitorem alterius & tamen debitor non ſim, quia potuit falſo ſcribere.

15 Hoc tamen limitatur non procedere, quando pars recognoſceret eum aſſertione, quod illa met fuerit ſcripta de ſua voluntate. Sic poſt alios Ripa, *in d. l. admonendi numero* 102. *ff. de iureiurando.*

16 Et ratio eſt: quia paria ſunt, apocham eſſe ſcriptam à tertio de voluntate partium, vel eſſe ſcriptam ab ipſis partibus, qui enim per alium facit, per ſeipſum facere videtur, & nō eſt de ſubſtātia, ſeu de forma, quod apocha ſit ſcripta, ſeu ſubſcripta de manu partis. pulchrè D. Scaccia *d. cap.* 11. *num.* 1102. *verſ. ratio huius.*

17 Extende iſtam fallentiam, vt procedat, etiamſi negaret poſteà contenta in ipſamet apocha, quia adhuc plenè probaret, vt in apocha ſcripta propria manu, & ab ipſa parte in ea obligata recognita retulit, & ſequutus eſt poſt plures relatos Scaccia *d. c.* 11. *num.* 1083.

18 Reſtringe tamen id, vt procedat quoad actionem contra ipſum recognoſcentem, ſed nō quoad præiudicium tertij. Sic poſt alios Scaccia *d. c.* 11. *num.* 1084.

19 Et iſte primus caſus, ſiue prima Concluſio, omni penitus caret difficultate, ſecundum quam conſuluit quoque Rom. *conſilio ſuo* 105. & ſequitur Felin. *in dicto cap.* 2. *numero* 5. *de fide inſtrumentorum.* Adde Card. Tuſcum *concluſione ſua* 74. *num.* 25. *in littera S.*

Secundus caſus principalis eſt, quando ipſamet apocha non habet teſtium, & partium ſubſcriptiones, fuit tamen per illum tertium, qui illā ſcripſerat, qui atteſtatur eamdem ſe ſcripſiſſe de voluntate vtriuſque partis recognita. Et in hoc
20 caſu rem paucis perſtringendo, cōcluſiuè teneas, ex ipſamet apocha ſic recognita nullo pacto plenam reſultare probationem; non enim aſſerenti
21 ſe ſcripſiſſe de voluntate, & mandato alterius, plena fides adhibetur, prout tradit Imola, *in conſilio* 91. *In cauſa, quæ vertitur.* Quem ſequitur Marſil. *Singulari ſuo* 471. *& in repetitione Rubrica, C. de probationibus, numero* 309. *in fin. nec non & in ſua Praxi criminali*, §. *diligenter, numero* 39. His adde Caballinum *Milleloquio ſuo* 659. *ferè in fine, parte* 2. Maurũ Burgium *de Laudimio, parte* 3. *inſpectione* 38. *numero* 18. Clariſs. Menochium *conſilio ſuo* 98. *numero* 17. *in* 1. & Dom. Lancellot. Galliam, *conſilio ſuo* 91. *numero* 13. *vol.* 1. vbi nonnullos alios concordantes adducit.

Iſthæc autem concluſio huiuſcemodi rationi-
22 bus firmatur, & Primò nam eiuſcemodi apocha ſic recognita, repræſentat in effectu dictum vnius teſtis non iurati, prout notatur in *l. in exercendis, C. de fide inſtrumentorum.*

23 Dictum autem vnius teſtis nō iurati, nihil probat *vulgata l. iuriſiurandi, C. de teſtibus, c. Hortamur,* 3. *quæſt.* 9. ampliſſimè Maſcar. *Concluſione ſua* 1168. *cum concordantibus.* His adde Scacciam eruditiſſimum *lib.* 2. *de Iudicijs Cauſarum Ciuilium, & Criminal. cap.* 8. *num.* 400.

gnitionem ſcripturæ, non tamen ſtatur quoad cõ-
tenta in ea: quia in effectu eius ſcriptura non po-
teſt plus valere, quàm valeat ſimplex eius depoſi-
44 tio; non maior enim adhibetur fides ſcripturæ,
quam viuæ voci, & conſequenter ſi alicuius dicto
non eſt ſtandum, multo minus ſtabitur eius ſcri-
pturæ priuatæ. Sic eleganter poſt alios animad-
uertit D. Scaccia *d. cap.* 11. *nu.* 1085. videndus idē
ſub. num 1072. Sed duæ pulchræ oriuntur hic diffi-
cultates.

45 Prima talis eſt. Producitur Apocha, quæ aſſe-
ritur ſcripta manu tertij, putà Aloyſij; Aloyſius
ipſe examinatus ſe illam ſcripſiſſe negat, ſed fa-
cta comparatione litterarum, reperitur cum cha-
ractere illius apochæ magna ſimilitudo. Dubita-
tur, numquid iſto caſu ſit ſtandum eius dicto, vel
potius comparationi ipſarum litterarum?

46 Et reſolutiuè procedendo, eius dicto potiùs ſtā-
dum eſſe concludito. Sic inter ceteros eruditiſs.
47 Scaccia, *lib. 2. de Iudicijs Cauſ. ciuil. c.* 11. *nu.* 942. Hu
ius Concluſionis ratio ea poteſt eſſe: quia littera-
rum comparatio eſt multum periculoſa, & fallax.

48. Adde quod diſcordante ipſa litterarum com-
paratione à dicto teſtium, eſt potius ſtandum ipſis
teſtibus, quam comparationi litterarum; vt dicit
*text. in Auth. de inſtrum. caut. & fide, §. ſi verò tale
aliquid, collat. 6.* Vnde hæc probatio per compara-
tionem dicitur ſubſidiaria in defectum probatio-
nis viuæ vocis; prout eleganter docuit idem Scac-
cia *d. cap.* 11. *num.* 1034. & hæc ſatis. Latiùs vide
per eumdem Scacciam, *num.* 343. *cum ſequentibus.*
addas Cl. D. Farinacium in ſuis Fragmentis Cri
minal. *par. 1. num.* 516. *pag.* 23. vbi tradit, in ſimile
quod comparatio litterarum nullam fidem facit,
quando adeſſent teſtes, qui dicerent oppoſitum,
quod ſcilicet ſcriptura, ad quam eſt facta compa-
ratio, non eſt ſcripta manu illius, de quo agitur,
quia tunc magis creditur voci viuæ, quam com-
parationi litterarum, ibique omnium latiſſimè
circa hoc inſiſtit ipſum conſulas.

Adeundus idem ſub num. 517. vbi quid iuris
ſit è contra. quando teſtes deponunt pro ſcriptu-
ra, ſed ex comparatione apparet litterarum diſſi-
militudo, cui magis credendum, eleganter ſub-
nectit.

Altera dubitatio. quæ ſuccedit, eſt huiuſmodi.

49 Producitur Apocha, quæ manu Titij eſſe con-
ſcripta aſſeritur, Titius interrogatus, eam manu
ſua eſſe conſcriptam aperte fatetur, ſed tamen fa-
cta litteratum comparatione, eius manus apparet
omninò diſſimilis, dubitatur, nunquid hoc caſu
ſit ſtandum eius dicto, vel potius comparationi?
30 Scaccia eruditiſs. *d. c.* 11. *nu.* 949 *cum duobus ſeqq.*
concludit, quod intercedente magna varietate,
& modica temporis intercapedine, ſit potius ſtan
dum comparationi, quam eius dicto, rationibus,
vt per eum, ſecùs ſit autem, ſi dicta duo non con-
currant; ipſum conſulas, mihi enim difficultatem
tetigiſſe ſatis ſit.

51 Tertius principalis caſus eſt, quando ipſamet
apocha manu tertij confecta habet dumtaxat ſub
ſcriptiones teſtium, qui illam recognoſcendo at-
teſtantur ſe fuiſſe præſentes illius confectioni: &
hoc caſu eiuſmodi apocha probationem inducit,
ſecundum gloſ *in d. c. 2. de Fide inſtrum. in verſic. Au
thent.*

52 Contrarium tamen ſenſit ibi poſt Hoſtienſ. &
Ioan. Andream Imola, num. 8. non enim ſecundū
eum ſequitur: iſta ſcriptura fuit conſcripta à ter-
tio, ergo fuit conſcripta de mandato, & volunta-
te partium; Quamobrem ex ipſiuſmet ſententia
in duobus tantum caſibus poſſet ipſiuſmet gloſſæ
opinio procedere.

53 Primus eſt, quando in eadem Apocha adeſſet
partium ſubſcriptio, iuxta tex. *in d. l. ſcripturas*, tūc
enim ſatis de ipſarum voluntate clarè conſtaret.

54 Secundus verò eſt, quādo ipſimet teſtes in ſub-
ſcriptionibus ſuis ſe fuiſſe præſentes, & de volū-
tate ambarum partiū, quæ ſic mandarunt, ſubſcri-
pſiſſe apertè deponerent; Sequitur præcisè Felin.
in d. c. 2. num. 5. poſt Roman. *in ſuo conſ.* 204. per eū
relatum, Ripa *in d. l. admonendi, num.* 105. vbi ſub-
dit, hoc ſibi videri rationabile Matthias Colerus
de proceſſibus, par. 3. cap. 1. num. 134. & poſt infinitos
concordantes adductos eruditiſs. Scaccia *d. c.* 11.
num. 1102. vbi quoque rationem deducit, dicens:

55 Nam paria ſunt, apparere apocham eſſe ſcri-
ptam à tertiò de voluntatè partium, per ipſarum
partium ſubſcriptionem; vel per teſtium depoſi-
tionem in eorum ſubſcriptione, quidquid dixe-
rit Crauetta per eum relatus, cuius opinionem im
probat, ipſum conſulas. Adde Card. Tuſcum *d. ſua
concl. 74. num.* 24.

56 Amplia ex ſententia eiuſdem Scacciæ *d. capit.*
11. *n.* 1103. vt hoc procedat, etiamſi teſtes id non
teſtarentur in eorum ſubſcriptione, dummodo il-
le tertius ſcripſiſſet in apocha, quod ipſe rogatus,
ſeu de mandato talis, & cum eius præſentia, & vo-
luntate, & etiam in præſentia teſtium infraſcripto
rum, & ſubſcriptorum ſcripſit, &c. Quia iſto caſu
teſtes aſſerendo in eorum ſubſcriptione, quod fue
runt præſentes confectioni ipſius apochæ, viden-
tur aſſerere omnia in apocha contenta. Et ſubdit
idem Scaccia. hoc in praxi receptum eſſe.

57 Adde, quod in terminis contra opinionem di-
ctæ gloſſæ, à qua & ego diſſentio, inhærendo conſi-
derationi Imolæ, conſuluit quoque Socin. *in conſ.*
274. *num. 5. ferè in fine, in ſecundo*, vbi etiam docuit,
58 quod ad hoc, vt per teſtes ſubſcriptiones ſuas re-
cognoſcētes approbetur illa ſcriptura, requiritur,
quod ſaltem tres adſint, nec duo ſufficerent. Ad-
do Hieronymum Papponium *conſ. ſuo* 101. *num. 4.
in primo.*

59 Sed pulchra hic & congruo ordine, inſurgit du
bitatio, vtrum ſcilicet teſtium illorum in illa pri-
uata ſchedula manu tertij confecta deſcriptorū,
recognitio plenam efficiat probationem?

60 In qua quidem difficultate reſolutiuè procedē-
do, ita diſtinguendum arbitror.

61 Aut teſtes illi de veritate contentorum in ipſa-
met apocha clarè deponunt, & iſto caſu, quia
fides habetur & per teſtes, & per ſcripturam re-
cognitam de veritate negotij, plena proinde
reſultat probatio, & ita decidit Corneus *conſilio*

220.*colum.*2.*&* 3.*& inprimo*, Sequi quoque vide-
tur Magonius *deciſione ſua Florentina* 81.*n.*4. Aut
62 verò de veritate negotij minimè deponunt, ſed
tantum ſubſcriptiones ſuas recognoſcendo ſeſe
illi ſcripturæ de voluntate partium ſubſcripſiſſe
teſtantur: & tunc ex iſta recognitione ſemiplenã
dumtaxat probationem emanare dijudico. Nec
63 ſanè mirum: Si enim ſcriptura, quæ aſſeritur ſcri-
pta manu debitoris, recognita per teſtes, qui non
deponant ſuper veritate contentorum in ea, ſe-
miplenam probationem tantùm inducit, igitur
multo magis eadem ſemiplena reſultabit ex ſcri-
ptura, quæ ſcripta manu tertij aſſeratur, ex ipſa
64 enim minorem abſque dubio oriri probationem
contra tertium apertiſſimè tradit Corneus, *conſil.*
ſuo 138. *Viſis col.* 1. *in primo.*

65 Obſeruandum tamen Papponium virum alio-
quin erudiſſimum *præcitato conſil. ſuo* 101. *num.* 6.
contrarium hac in re reſpondiſſe; ſenſit enim ibi
per recognitionem illorum teſtium aſſerẽtium ſe
fuiſſe præſentes, quando tertius ille de voluntate
partium apocham illam conſcripſit, & quod de
earumdem quoque voluntate illi ſeſe ſubſcripſe-
runt, plenam reſultare probationem.

66 Sed decipitur; ad hoc enim, vt plenæ locus ſit
probationi, pleraque alia, de quibus cumulatè Vi-
uius, *Opinione ſua* 113. *num.* 8. *cum ſequentib.* omni-
nò deſiderantur; oportet enim ex ipſius ſentẽtia,
quod ſchedula illa priuata manu tertij confecta,
ſit ſubſcripta à tribus teſtibus, qui fuerint præſen-
tes, quãdo ſcripta extiterit, & quod teſtes ipſi re-
cognoſcant eorum ſubſcriptiones per ipſorũmet
depoſitiones, & quod etiam ſit ſubſcripta manib.
partium, vel ſaltem debitoris. Item quod conti-
neat diem, & locum, in quo confecta ſit; item cau-
ſam aptam, & idoneam, qua partes ipſæ ad ipſam
celebrandam fuerint adductæ; & quòd denique
litterarum comparatione adiuuetur; his enim om
nibus, de quibus ſupra, concurrentibus, plenã re-
ſultare ex ipſa ſcriptura manu tertij confecta pro-
bationem, & non aliter, nec alio modo, ſatis aper
tè teſtatur.

67 Cuius quidem clariſſimi viri ſententię, & ego
lubens ſubſcribo, licet, vt ingenuè fatear, requiſi-
tum illud litterarum cõparationis ſuperuacaneũ
eſſe cenſeam; nec immeritò quidem.

68 Concurrentibus enim & recognitione teſtium
in illa priuata ſchedula ſubſcriptorum, ſe tunc tẽ
poris, cum illa ſcriberetur, fuiſſe præſentes, & de
voluntate partium illi ſeſe ſubſcripſiſſe aſſeren-
tium; item depoſitione ipſarummet partium eam-
dem ſcripturam de ſua voluntate per illum tertiũ
fuiſſe confectam clarè deponentium; ac reliquis
poſteà illis omnibus requiſitis, de quibus paulò
ſuperius, intercedentibus, clarè, ne dicam clariſſi-
mè, de veritate illiuſmet apochæ conſtare, adeo
quod ipſa litterarum comparatione minimè ſit
opus, nullus eſt, qui eat inficias.

69 Sed dicet aliquis ingenioſus, litterarum com-
parationis adminiculum ad plenam hoc in caſu
probationem inducendam adhuc eſſe neceſſariũ,
quandoquidem communi omnium Scribentium
ferè conſenſu receptum eſt, vt ex ſola teſtium atte
ſtatione ſine comparatione ſcriptura manu tertij
confecta plenè probet, neceſſe eſt, quod vltra triũ
teſtium ſubſcriptionem ipſamet apocha ſit ſub-
ſcripta ab ambabus partibus, aliàs, &c. quod non
eſt hic; & quod hæc ſit communis Scribentium ſen
tẽtia, tenatur inter ceteros poſt infinitos relatos,
D. Scaccia *d. cap. ſuo* 11. *num.* 1105. *&* 1106.

70 Verùm illa hæc communis Scribentium ſenten-
tia diſplicuit eidem Dom. Scacciæ *d. cap.* 11. *num.*
1107. *cum ſequentibus*; opinatus eſt enim ipſe, quod
nec in hoc caſu, quamuis deſit ipſarum partium
ſubſcriptio, ſit neceſſaria ipſa litterarum compa-
ratio pro plena habenda probatione, & conſide-
rat paria eſſe, aliquid ſcribi à parte, ſeu ſcribi ab
71 alio de volũtate ipſius partis. qui enim per alium
72 facit, per ſeipſũ facere videtur, iuxta ea, quę aliàs
tradidi ſupra *num.* . . . . & ſequutus eſt etiam idem
Scaccia *præcitato capite, num.* 1102. *verſ. ratio huius.*

73 Sed ſi teſtes ſubſcripti recognoſcãt ſcripturam
partis, quia vtraque ſubſcripta ſit, probatio eſt ple
na, ſine alia comparatione litterarum, ex eorumã
dem aduerſariorum ſententia; ergo idem dicen-
dum eſt, quãdo recognoſcunt ſcripturam ſcriptã
de voluntate partis; quia ſicut non requiritur cõ-
paratio litterarum in ſcriptura partis, ita neq; in
ſcriptura tertij, qui ſcripſit de voluntate partis.
Sic pulchrè ipſemet Scaccia, qui vlterius in reſol-
uẽdis obiectis ipſorum aduerſariorum eleganter
inſiſtit, ipſum conſulas. Eiuſdem enim opinioni,
ac ſcripris hoc in caſu, & ego lubens adhæreo.

74 Retenta igitur communi illa diſtinctione, de
qua *ſupra, num.* 61. *cum ſequentibus.* Amplia, vt præ-
miſſa Concluſio procedat, etiam quod ipſamet a-
pocha confecta foret manu publici Notarij, non
tamen in publica forma.

75 Diceretur autem in publica forma conſcripta,
quando haberet ſigna & ſollemnitates ſcripturæ
publicæ, purà, quia haberet annum, diem, Indi-
ctionem, Conſulem, ſignum Notarij, & illius ſub-
ſcriptionem ſub nomine officij, & ſimilia, quæ exi
guntur pro ſollemnitate publici inſtrumẽti, talis
etenim ſcriptura Notarij ſub forma priuata mini
mè probaret, niſi a parte foret recognita, aut per
teſtium, quod de mandato partium fuerit conſcri
pta, recognitionem comprobata. Sic Bald. & com
muniter Doct. *in d. l. ſcripturas.*

76 Subamplia, vt idem ſit in ſcriptura manu tertij
cõſcripta in libro rationum creditoris, vt ſcilicet
plenam efficiat probationem, ſi de mandato ipſa-
rum partiũ conſcripta probari poſſit, vt per Bald.
conſil. ſuo 98. *in ſecundo.*

77 Sed antequam ad vlteriora fiat tranſitus, qua-
lis eſſe debeat ipſorummet teſtium in tali ſcriptu
ra ſubſcriptorum recognitio, ſeu depoſitio, hic
perſpicua declaratione ſubnectendum arbitror.

78 Dic ergo, quod deponere debẽt ſe fuiſſe præſen
tes, cum ſcriptura illa fuit per illum tertium con-
fecta, & quod viderunt eam ſcribi, & quod illi de
voluntate partium ſeſe ſubſcripſerunt.

79 Item aduertas, neceſſe eſſe, quod ijdemmet te-
ſtes deponant, cuius manu tercia illa fuerit ſcri-

pta,

Digitized by Google

pta, ſeu per quam perſonam eam ſcribi viderint, & quod ſcribentē ipſum cognouerint, & cognitū habeant.

80 Item vltimo loco, quod ſociorum ſuorum ſubſcriptiones recognoſcant, dicendo ſe fuiſſe præſentes ipſis ſubſcriptionibus, nec ſufficeret dicere, quod habeant notas eorum manus.

81 Obſerua tamen, minimè opus eſſe, quod deponant contenta in ipſa ſcriptura eſſe vera, & quod debitor ſe obligauit, prout in ea continetur: quia tunc de veritate actus, quo caſu duorum teſtimonium etiam contra tertium dumtaxat ſufficeret, non autem ſubſcriptiones ſuas ſimpliciter recognoſcere, dicerentur deponere. Sic clarè colligi-
82 tur ex ſcriptis per Socinum *d. conſilio ſuo* 274. & p Crauetam, *de Antiquitat. temporum, prima parte, in verſic. Quaritur etiam, num.* 59. 60. *&* 61. Latius vide per eos: Conſulendus quoque Marcell. Cala, *in ſuo tractatu de modo articuiandi*, §. 2. *gloſ. vnica, num.* 645. Satis.

83 Quartus caſus principalis eſt, quando in ipſamet apoca manu tertij confecta, adſunt duntaxat ſubſcriptiones teſtium, ſed tamen ipſimet teſtes vnà cum ipſo ſcribente, in fata conceſſere, adeo, quòd ad ſuarum ſubſcriptionum recognitionem amplius deueniri nequit, & hoc caſu concludas cum Scaccia eruditiſſimo *d. cap.* 11. *numero* 1164. *cum ſequentibus*, plenam oriri probationem, ſi adhibita comparatione litterarum tam ad ipsā ſcripturam, quam ad ipſorum teſtiū ſubſcriptiones, inueniatur oīmoda litterarū ipſarum ſimilitudo;

84 Et hæc opinio vti æqua, indiſtinctè amplectenda eſt; propter enim tot ſubſcriptiones medio comparationis litterarum recognitas, videtur ceſſare omnis mala ſuſpicio, & videtur adhibita ſollēnis diligentia, vt parti quidquam imputari non poſſit; tota enim difficultas oritur ex morte ſcribentis, ac teſtium ſubſcriptorum, quæ quidē partibus obeſſe non debet: quia illi occurri nō poteſt ex quo prouenit ex iuſto Dei iudicio, & inuentū eſt remedium comparationis litterarum in ſubſidium, iuxta aliàs per nos tradita *ſupra* ..... & de hoc ſatis. Latiùs per eundem Scacciam, vbi elegantiſſimè. Nota tamen, quod ſcriptura, in qua continētur teſtes omnes vita functi non caret ſuſpitione ad tradita per Cl. D. Menoch. *conſilio ſuo* 42. *num.* 32

85 Quintus caſus principalis eſt, quādo apparet de apocha manu tertij confecta, & a debitore, ac à teſtibus ſubſcripta, & teſtes ſubſcriptiones ſuas recognoſcunt, non tamen affirmant, quod in eorum præſentia fuerit ſubſcripta à debitore; deponunt tamen de confeſſione ipſius debitoris confitentis ſe ſubſcripſiſſe: Dubitatur in iſto caſu, an per huiuſcemodi ſcripturam plena inducatur probatio?

86 In huiuſmodi difficultate, Matthæus de Afflictis, *deciſione ſua* 104. tenet pro affirmatiua, & ita in Regio Conſilio Neapolitano iudicatum fuiſſe teſtatur.

87 Mouetur: nam parem vim habet ſecundū eū, confeſſio debitoris dicentis ſe ſubſcripſiſſe, quā ſubſcriptio ipſius facta in præſentia teſtium. Afflictum ſequutus eſt poſt Crauet. Dom. Alexāder Trentacinquius *variarum reſolution. lib.* 2. *titulo de fide inſtrument. reſolutione* 12. *num.* 19.

88 Sed contrarium mihi longè verius videtur; & arguo ſic.

89 Si apocha non vtriuſque partis, ſed teſtiū duntaxat, vel vnius partis tantum ſubſcriptione munita ſit, tunc abſque dubiò non probatur plena fides ipſius ſcripturę ex recognitionibus teſtiū ſubſcriptorum, licet dicāt ſe fuiſſe præſentes illi ſcripturæ, & eam ſcribi viderint, niſi etiam ipſiuſmet ſcripturæ fides ex litterarum comparationis adminiculo corroboretur. Sic expreſſè docuimus ſupra; & conferunt tradita per Scacciā *cap.* 11. *num.* 110. *cum ſequentib.*

90 Si ergo ſola teſtium recognitio minimè ſufficit, licet ipſimet apochæ præſētes extiterint, ſeq; vidiſſe eam ſcribi apertè deponant, quanto minus ſufficiet talis recognitio ſola in quęſtione propoſita, quando teſtes non fuerunt præſentes, ſed ſolum ſi ſcriptam fuiſſe per confeſſionem debitoris intellexerunt?

91 Benè fateor, qđ ſi in caſu dictæ quæſtionis propoſitæ, ac deciſæ per Afflictum intercesſiſſet ſubſcriptio vtriuſque partis, ſufficiens viſa eſſet illa teſtium recognitio, etiam quod illimet ſcripturæ præſentes minimè fuiſſent, cum deponant de cōfeſſione ipſius debitoris pręſente creditore, ſecus ſi ipſo abſente, maximè cum talis confeſſio non reſpiciat veritatem negotij, ſed ſolum, quod ita debitor ſubſcripſit.

92 Sextus quidē caſus eſt, quādo ipſamet apocha a tertio confecta, ſubſcripta eſt tantum à partibus, ſeu ab ea parte ſolum, contra quā ipſa facit, non autem a teſtibus, & hoc caſu plena abſque alio ex ipſamet apocha recognita inducitur probatio; textus eſt ad litteram, *in d. l. ſcripturas, ibi* & *(adhibitis vel non adhibitis teſtibus)* Sequitur Cato Sachus *in d. l. admonendi, nu.* 38. *in fine.* & hæc ſatis.

93 Poſt hæc autem edita vidi Scacciam eruditiſſimum, in examine iſtius facti ſpeciei duos caſus diſtinxiſſe, latiſſimoq; folio in eorumdemmet diſcuſſione, ac enucleatione verſatū; ad ipſum igitur, ne ex ſcriptis ſcripta conficiā ac palinodiam, vt vulgo dicitur, recantem, lectorem beneuolum remitto. Videndus itaque *d. c.* 11. *a nu.* 1110. *vſque ad* 113 t.

94 Septimus adducitur caſus, & eſt, quando ipſamet apocha per tertium cōſcripta, fuiſſet per aliquam confecta, qui vir bonus, fide dignus, & amicus eius, qui ipſi ſcripturæ contradixit, extitiſſet, ex qualitate, & accidentia facti concurreret etiā aliqua veriſimilis præſumptio, quod ipſamet apocha de conſenſu, & voluntate eiuſdemmet negātis facta foret; in hoc enim caſu plenam abſque dubio emanare probationem reſpōdit pater veritatis D. Alexander *conſil. ſuo* 113. *in quarto.*

95 Octauus, caſus eſt, quando ipſamet apocha ſcripta, & ſubſcripta fuit per tertium vtraque parte mandante, vltra ſubſcriptionem teſtiū, & tunc plenam, non obſtāte etiā ſtatuto, quod ſcripturę

tertij

Digitized by Google

tertij minimè fides adhibeatur, reſultare, probationem concludito, ſic poſt Bald. *conſilio 98. in ſecũdo*, Crauetta, *conſilio ſuo 73. num. 1.*

96 Et ratio (mea ſententia) ea poteſt eſſe: nam paria ſunt, ſcripturam fuiſſe conſcriptam a partibus, vel a tertio de voluntate, & mandato ipſarum partium, *ad l. ita autem depoſitioni § geſſiſſe, ff. de adminiſtratione tutorum, & Regulam, Qui per alium.*

97 Quod tamen procedit, quãdo in ipſamet ſcriptura ipſarum partium ſubſcriptio intercederet, aliàs duo copulatiuè viderentur neceſſaria, recognitio ſcilicet ipſorũ teſtiũ ſubſcriptorũ, & cõparatio litterarum, prout inter omnes rectè animaduertit idem Crauetta *de Antiquit tempor. parte 1. in verſ. quæritur etiam, num. 78.* quum conſulas.

Nonus caſus ſubijcitur, & eſt quando producitur apocha confecta a tertio, putà a proxeneta, vel alio, & eſt ſubſcripta ab vna parte totum, & hoc caſu ex tali ſcriptura nõ oritur probatio contra non ſubſcribentem, ſi tamen ea continet contractum, qui conſenſunm bonum partium conficitur, prout in ſimili neq; inſtrumentum notatij probat ſi ab vna parte rerum fuit rogatus. Sic eleganter poſt Roman. Card. Tuſcus, *concluſ. ſua 74. num. 23. in littera S.*

98 Sed pulchra pro coronide huiuſce materię excitatur hic quæſtio, An tertius exhibẽs chirographum debiti cũ Clauſula (*A chi preſenterà il preſente ſcritto*) poſſit in iudicio agere cõtra debito-
99 rẽ. In qua quidem difficultate, rẽ paucis perſtringendo, conclude pro affirmatiua.

100 Quamuis enim adiectus ſolutioni nullũ regulariter agẽdi ius habeat, licet ei rectè ſoluatur, *l. finali, & l. eum, §. ſi itâ, iuncto §. qui ſibi, ff. de verb. obligationibus*, Bartol. *in l. cum quis, eod. titulo, & in l. ſed & ſi filio, §. 2. ff. de cõſtit. pecun. cum cõcordantibus deductis* per Burſatum, *cõſil. ſuo 242. n. 1. vol. 3.* Addo nunc Zangerum *de Exceptionibus parte 3. c. 1. n. 48.* & Magonium *deciſ. Florẽtina 106. num. 1.*

101 Attamen procedit id, quando eſt ſimpliciter adiectus, ſecus ſi p creditorẽ, (prout per nos ſupponitur) fuiſſet traditum ſibi inſtrumẽtũ, vel chirographum ipſius debiti, eo enim caſu ad agẽdũ proculdubio admitteretur; & ratio eſt: quia per traditionem ipſius chirographi, cenſetur tacitè ſibi datum mandatùm ad agendum. Sic in puncto pluribus tamen alijs rationibus motus, latè reſpondit Clar. D. Decianus, *conſil. ſuo 68. vol. 3.* & ſecutus eſt poſt plures alios relatos, D. Ioã. Bapt. Coſta in ſuo tract. de iuris, & fact. ignor. centuria 1. *diſt. 85. num. 6. & per totum.*

102 Et de hoc mea ſententia nulla poteſt eſſe dubitatio.

103 Solum difficultas in eo verſatur; an ipſemet debitor obijcere poſſit exhibenti ipſummet chirographum exceptionem ſolutionis principali creditori factæ?

104 Pro reſolutione ita diſtinguendũ cenſeo, Aut chirographũ dicit: (*Io tale, prometto di paghar à D. Aluyſe Tomaſini, ò à chi preſenterà il preſeũe ſcritto*) aut ſolummodo inquit. *A chi preſenterà.*

105 Primo caſu, ſi debitor conuẽtus a præſentatore, oppoſuerit de ſolutione in parte, aut in totũ, facta Do. Aloyſio principali creditori, eãq; probare cõtenderit; abſque dubio exceptione illa totus erit: cũ enim vero creditori ſoluerit, vtiq; tenorẽ ipſius chirographi dicẽtis: (*Prometto di pagar a D. Aluiſe ò a chi preſenterà*) eum adimpleuiſſe fatendum eſt, obligatus enim erat ſoluere aut Aloyſio, aut cuilibet alteri, qui ipſum chirographum exhiberet; iam autem ſoluit Aloyſio.

106 Secundo autẽ caſu, quando ſcilicet chirographum ſolummodò inquit; (*à chi preſẽterà*) debitor conuentus non poteſt obijcere exceptionem ſolutionis factæ principali creditori, niſi de ſolutione facta fuerit receptio, & de ea cõſtet à tergo ipſius chirographi: imputandum eſt enim ipſi, quod ſibi cautius minimè proſpexerit.

107 Et ita ſeruatur in praxi. Et ſic obtinui pro Helia Catellano Hebręo ad officiũ Vrſi, anno 1608. de mẽſe Decẽbris cõtra Leonẽ de Neapoli pariter Hebręũ; reluctãte Excel. d. Paulo de Herculis aduocato inter Iuniores ex præſtãtioribus, & ita fuit exequutum, &c.

108 Notandum tamen volo, (& eſt pulchrum dogma,) quod creditor habens chirographum talis tenoris, videlicet; (*A chi preſẽterà*) non poteſt ipſum vendere, aut cedere vito ſe potentiori, aut nobiliori, cuiq; maior videretur attributa actio ipſam exigendi in præiudicium ipſius debitoris. Verba enim illa (*a chi preſenterà*) de ſimilibus ipſimet creditori intelligenda ſunt, non autem de potentioribus, ac nobilioribus. Sic præcisè animaduerit inter alios Thomas Triuiſanus *l. 1. deciſ. 42. n. 17.* vbi ita quoque iudicatũ fuiſſe atteſtatur; ſequutus eſt quoq; per Ill. D. Eques D. Pereg. deciſione ſua Patauina 115. *n. 12. & videndus prius ſub. num* 10. & 11. & hæc ſatis.

De materia alienationis factæ in potentiorẽ, vide aliqua penes Clar. Bardellonũ inferius nominandum, *in conſilio ſuo 87. vol. 1.*

109 Sed poſt hæc ſcripta, aliam vidi a Scribẽtibus difficultatẽ moueri, quæ talis eſt. In chirographo contẽtioſo legitur talis promiſſio, nempe (*li quali ſcudi cento il Sig. Aluyſe promette dar, & reſtituir al Sig. Aleſſãdro, ouero a chi per lui preſẽterà il preſente ſcritto*) contingit præfatũ D. Aloyſiũ ſoluiſſe prędicta centum Excell. Tomaſino exhibitori dicti chirographi, dictus autẽ Alexander principalis creditor, prætendit iterũ exigere pręfata centum ab ipſo Domino Aloyſio, ex quo abſque eius mãdato, & voluntate prędictos denarios ſoluit, quęritur, an iuſtè petere poſſit?

110 Clariſſ. I. C. D. Carolus Bardelonus diſcutit
ex profeſſo pro vtraq; parte hunc articulum, & tã-
dẽ *in ſuo conſ. 28. nuper edito*, reſpõdit pro affirma-
tiua. Mouetur inter alia: nam debenti ſoluere prę
111 ſentat cedulam nomine ſtipulatoris, non ori-
tur liberatio per ſimplicẽ ſolutionẽ, non conſtito
de mãdato creditoris: quia ſine mandato nequa-
quã conſtare poteſt de nomine, ſeù voluntate ip-
ſius creditoris; adducit textum ſingularẽ, vnicũ,
ac digito, (vt inquit ipſe) ligandũ, *in l. ſi quis vxo-
ri, §. apud Labeonem, ff. de Furtis*, & latiùs, vt per eũ.

Nota

112 Nota per illa verba *(per ſui)* exponuntur, id eſt, nomine eius, vel nomine ſuo. Sic poſt Ruinum, Pariſium, Ripam, & Riminald. iuniorem, idem Bardelonus, *conſ. ſuo præcitato* 28. *n.* 6.

113 Decimus caſus principalis in hac materia poteſt eſſe, quando producitur apocha manu tertij facta, & trium teſtium ſubſcriptione munita, ſi enim ea à duobus ex tribus fuerit abſête, vel mortuo tertio recognita, ſemiplenè probat. Sic p... ciſè poſt nonullos relatos Dom. Petr. Rebuff *in ſuo tract. de Chirographum, & Ceaularum recognitione, num.* 38.

114 Alios etiam caſus in hoc propoſito deducit idem Rebuffus *d. tractatu, num.* 36. *&* 37. vide per eum. Sat enim nobis eſt potiores retuliſſe.

Finis Secundi Libri.

DE SCRIPTVRA PRIVATA TRACTATVS D. NICOLAI DE PASSERIBVS A IANVA I. C. PATAVINI.

Liber Tertius.

De Epiſtola.

SVMMARIVM.

1 *Omnis noſtra inſtitutio debet à definitione proficiſci.*
2 *Epiſtola definitur ex authoris ſententia.*
3 *Verba ipſius definitionis enodantur, & num. 4. & 5.*
6 *Epiſtola aliter deſcribitur per Iuſtum Lipſium.*
7 *Et aliter per Antonium Poſſeuinum.*
8 *Et alio modo per Baldum.*
9 *Quæ definitio ex allatis melior ſit, autor cogitandum relinquit.*
10 *Epiſtola unde dicatur declaratur.*
11 *Adducitur Cic. ad Quint. Fratr. li. 1. Epiſtola prima.*
12 *Epiſtola pertinet aut ad inducendam obligationem, aut probationem.*
13 *Epiſtola non obligat.*
14 *Et præcipuè, quando verba in ipſa prolata ſunt enunciata ad aulam potiùs, quàm ad forum.*
15 *Fallit; quotieſcunque inter abſentes mediante ipſa epiſtola aliquis celebrandus eſſet contractus, qui ſolo cõſenſu perficeretur.*
16 *Ratio, & nu. 17.*
18 *Donatio per epiſtolam poteſt celebrari.*
19 *Et præcipuè, quando ipſa res donata, & remiſſa reperiretur penes donatarium de voluntate donantis.*
20 *Procurator conſtituitur per epiſtolam.*
Conſtitutum poteſt celebrari per epiſtolam.
Quemadmodum etiam compromiſſum ibidem.
21 *Epiſtola miſſiua tunc obligat, quãdo peruenit ad eũ, ad quem fuit directa.*
22 *Et inducit validam confeſſionem.*
23 *Ratio.*
24 *Obligatio per epiſtolam licet non contrahatur, tamen ea induſta probatur.*
25 *Obligatio per epiſtolam contrahi poteſt contra conſtituentem ſe ſoluturum pro alio, quando in perſona alterius obligatio iam erat contracta, & num. 26.*
27 *Epiſtola regulariter non probat.*
28 *Quando vt epiſtola probet, tractatur; docet author.*
29 *Differentiam inter caſum, in quo epſtola probet, & caſum in quo obliget, deducit Caſtrenſis.*
30 *Epiſtola tunc præcipuè non probat, quando ipſamet refert ſe ad aliam, quæ non exhibeatur.*
31 *Epiſtola tunc probat, quando eſt recognita per ſcribẽtem, & confeſſata, vel per teſtes comprobata.*
32 *Quinimo tunc paratam habet exequutionem.*
33 *In recognitione epiſtolæ facienda non requiritur exacta illa diligentia, quæ aliàs adhiberi ſolet.*
34 *Ratio, & num. 35.*
36 *Epiſtola non recognita, nec confeſſata, quinimò etiam negata, probat, quãdo ſignata reperitur priuato, ſolitoq; ſigillo ipſius ſcribentis.*
37 *Ratio.*
38 *Quanta autem fides, ſeu probatio oriatur, vide Menoch. & Maſcard. remiſſiuè.*
39 *Dictum num. 36. declaratur, & num. 40. & 41. Sub declaratur prout & num. 42.*
43 *Pulcra proponitur dubitatio.*
44 *Reſoluitur per autorem.*
45 *An ex litterarum comparatione in epiſtola facta plena, vel ſemiplena oriatur probatio docet author remiſſiuè.*
46 *Ad hoc vt deueniri poſſit ad litterarum comparationem in epiſtola, requiritur inter alia, vt nomen, & cognomẽ ipſius ſcribentis cõtineat, aliter non valet.*
47 *Alia dubitatio.*
48 *Reſoluitur, & num. 49.*
50 *Epiſtola plenè probat, quando in ipſa adeſt nomen, & cognomen ſcribentis, & nomen, cognomẽq; eius, cui mittitur.*
51 *Epiſtola probat contra recipientem.*
52 *Item quoad ipſiuſmet ſcribentis intentionem declarandam.*
53 *Epiſtola ſcripta manu teſtatoris, declarat apertè, quę nam fuerit eius voluntas.*
54 *Epiſtola ſcripta ante aliquem cõtractum, valet ad illius declarationem.*
55 *Epiſtola inducit ſaltẽ aliqualem præſumptionem, quæ quanta, ac qualis ſit, arbitrio iudicis relinquitur.*
56 *Epiſtola probat quoad ea, quæ pertinent ad officium ſcribentis.*
57 *Item contra producentem, & num. 58.*
59 *Epiſtola probat contra ſcribentem.*
60 *Debet tamen ante omnia conſtare eam ſcriptam fuiſſe ab eo, cuius eſſe prætenditur.*
61 *Qualiter autem id contingat, explicat author.*
62 *Epiſtola tunc pręcipuè probat contra ſcribentem, quã*
do

Digitized by Google

do in ea inſerta fuit cauſa obligatoria, & numero 63. 64. & 65.
66 *Et eſt generalis concluſio in quacunque ſcriptura publica, vel priuata.*
67 *Item tunc præcipuè probat, quando fuit ab ipſo mittente recognita, & numero 68.*
69 *Et quando habet ſuam debitam formam.*
70 *Quæ autem ſua ſit forma, docet ibi author, & n. 71.*
72 *Epiſtola probat contra ſcribentem, etſi careat data reſpectu temporis, & loci.*
73 *Et eſt indubitata concluſio, quidquid dixerit Vinius in ſuis Deciſionibus.*
75 *Ratio, & num. 76.*
77 *Epiſtola probat contra ſcribentē, licet ipſamet careat ſubſcriptione ipſius ſcribentis, ſi tamen eiuſdem nomen contineat.*
78 *Idem iuris eſt, etſi ſolum ſubſcriptionem ipſius mittētis habeat, & num. 79.*
80 *Adde nil etiam referre, vtrū ipſa fuerit ſcripta manu debitoris, an verò manu tertij de ipſius tamen mandato.*
81 *Epiſtola probat contra ſcribentem, etiam quod in ipſa ſcribens vſus fuiſſet verbis ennunciatiuis, & n. 82.*
83 *Item contra eum probat, licet ipſamet epiſtola non cōtineat dignitatem eius, cui tranſmiſſa eſt, vel etiam ipſius mittentis.*
84 *Limita, quando mittens, vel ipſe, cui illa tranſmittitur, magna, & honorifica eſſet decoratus dignitate.*
85 *Quinimo eſſe ſuſpecta ob ſtylum curiæ non ſeruatum, & num. 86. & 87.*
88 *Per epiſtolam probatur affinitas contra ſcribentem.*
89 *Epiſtola contra ſcribentem ſuum operatur effectum non ſolum inter viuos, ſed etiam poſt eius mortem. Si tamen ipſius nomen contineat.*
90 *Epiſtola probat non ſolum contra ſcribentem, verum etiam contra ipſius hæredes.*
91 *Epiſtola non probat contra ſcribentem, quando non fuit præſentata ei cui mittitur.*
92 *Ratio.*
93 *Præſentatio epiſtolæ debet fieri de voluntate, & commiſſione ipſius ſcribentis.*
94 *Et qui ipſam præſentatam dicit, de præſentatione docere tenetur, & pulchrè num. 95.*
96 *Reſpondetur cuidam tacitæ obiectioni.*
97 *Animi perſeuerantia in eadem voluntate ſemper præſumitur.*
98 *Epiſtola contra ſcribentem non probat, quando eo iā vita functo, præſentata fuit.*
99 *Ratio, & num. 100. vſque ad 104.*
105 *Et eſt veriſſimum iuris Axioma.*
106 *Quidquid ſubtiliter ſcripſerit Daniel Mollerus.*
107 *Multa notabilia colliguntur, & numer. 108. 109. 110. & 111.*
112 *Epiſtola non probat contra ſcribentem, quando non fuit acceptata ab eo, ad quem exarata, & præſentata fuit.*
113 *Cōfeſſio emanans præſente parte, ſi acceptata nō ſit, non nocet confitenti.*
114 *Filius familias electus in patritium, non prius à nexibus patriæ poteſtatis cenſetur ſolutus, quam præſentatis litteris, & ab eo acceptatis.*
115 *Litteræ productæ ab eo, qui illas non acceptauit, non iuuant ipſum producentem.*
116 *Qui non acceptat verba aduerſarij, non poteſt in illis ſe fundare.*
117 *Epiſtola pro ſcribente non probat.*
118 *Fallit, quando is, cui ipſa epiſtola mittitur, ea accepta non contradixit, ſed tacuit.*
119 *Sic recipiens litteras continentes mādatum, cēſetur ipſum approbare.*
120 *Amplia, etiamſi ſit mandatum de ſoluendo.*
121 *Et hæc eſt receptiſſima concluſio.*
122 *Quidquid ſcripſerit Corraſius.*
123 *Cautella Capol. ac Matteſilani, ad fauorem creditoris pro extorquendo creditum a debitore deducitur.*
124 *Quam etiam ante eos prebauit Bar. & ſequuntur infiniti alij.*
125 *Communis illa concluſio, de qua ſupra num. 118. cōprobatur varijs fundamentis, & num. 128. 129. 130. 131. & 132.*
126 *Et præcipuè per text. in l. filiusfamil. ff. ad Macedon. quidquid dixerint P. de Caſtro, & Menoch.*
127 *Pulcra obſeruatio Polydor. Ripæ ad illum textum.*
133 *Declaratur prædicta communis concluſio varijs modis de quibus ordinatè per authorem, & num. 134. vſque ad 177. incluſiuè.*
135 *Text. in d. l. filiusfamilias in verſiculo, continuò, declaratur.*
138 *Intētio Ancharani, in Clement. 1. de procurator. declaratur per Menoch.*
178 *Epiſtola probat etiam pro ſcribente, quando in ipſa continentur duo connexa, vnum ſcilicet pro ipſo ſcribente, & alterum contra, & vide num. 179. cum tribus ſeq.*
183 *Pulchra proponitur dubitatio.*
184 *Opinio Matheſilani deducitur.*
185 *Improbatur per Caccialupum.*
186 *Author relinquit cogitandum.*
187 *Epiſtola non probat contra tertium.*
188 *Amplia, vt procedat etiam in epiſtola Epiſcopi ſuo ſigillo munita.*
189 *Ratio.*
190 *Limitatur in litteris Campſorum.*
191 *Libri Campſorum fidem faciunt contra tertium.*
192 *An epiſtola probet pro tertio? dubitatur.*
193 *Exemplum.*
194 *Verior opinio ſtat pro affirmatiua.*
195 *Et hanc ſequitur author.*
196 *Ratio & num. 197. & vide num. 198. vbi author ſe remittit.*

ACturus in hoc tertio libro de ſecunda principali ſpecie ſcripturę priuatę, id eſt Epiſtola; prius ab ipſius definitione inchoādum arbitror: omnis enim, quæ a ratione ſuſcipitur de aliqua re tractāda inſtitutio, debet a definitione proficiſci, vt ſcia-
1 tur quid ſit illud, de quo diſputatur, ſecūdum gl. & Doct. *in l. omnis definitio, de Regul. iur.* Cum autē nullam à doct. noſtris de ea definitionem traditam

tam fuiſſe comperiam, ego ſic eam definiẽdam, ſeu potius deſcribendam exiſtimo.

2 Epiſtola eſt ſcriptura, qua quis abſenti, vel quaſi mentis ſuæ intentionem declarat.

3 Dixi, priori loco (Scriptura) loco generis: eã enim tã de priuata, quam de publica, & de priuata, tam de apocha, vel ſyngrapha quam de libro rationum, & ipſamet epiſtola æquè prędicari cõſtat inter omnes.

4 Dixi ſecundò. (Qua quis abſenti intentionẽ ſuam declarat, &c.) loco differentiæ, ad excludẽdas, ſcilicet alias ſcripturarum ſpecies, per quas intentio ſcribentis alicui abſenti minimè declaratur.

5 Dixi poſtremo, (vel quaſi abſenti) quoniã interdũ, vt Iuſti Lypſij verbis vtar, ea vſurpata eſt ad præſentes, prout de hoc notat præcisè Bartol. *in l. Titius, per illum text. ff. de conſtit. pec.* & ſequitur D. Maſcardus *Concluſ. ſua 627. numero 26.*

6 Iuſtus Lypſius autem in ſua Epiſtolica inſtitutione, epiſtolam ipſam aliter definiebat, Epiſtola, (dicebat ipſe) eſt ſcriptum animi nuncium ad abſentes, vel quaſi abſentes.

7 Antonius verò Poſſeuinus aliter deſcribebat, dicens. Epiſtola eſt colloquium abſentis ad abſẽtem: & hanc quam dicit eſſe Libanij Sophiſtæ, ſequitur etiã Ioachim. Beuſt. *ĩ d. l. admonẽdi n. 1049.*

8 Poſt hæc ſcripta vidi Bald. *in l. ſecunda, ff. de pactis*, quem refert, & ſequitur D. Card. Pariſ. *conſilio ſuo 127. num. 29. volum. primo.* Epiſtolã ipſam ità quoque deſcribentem. Epiſtola eſt medium organũ, per quam inducitur pactum expreſſum inter abſentes, & eſt tãquã copulatio conſenſuum.

9 Tu, quęnã ex his melior ſit, & ſubtilior, cogita. Videndus etiam hac de re Henringius Oldenburgicus, *in ſuo eleganti tractatu de fideiuſſor. c. 11. num. 34. cum ſeq.* vbi omnium latiſſimè, & D. Iulius Pacius *in l. non epiſtolis, C. de probationib. n. 10.* adiungas etiã D. Duarenũ *lib. 1.* Diſput. Aniuerſ. *cap. 45.* vbi pulchrè & D. Ioan. Rubertum *lib. 4. ſentent. iur. cap. 20.*

10 Eſt autem epiſtola Græcum vocabulum, *ἐπιστολὴ ἀπὸ τοῦ ἐπιστέλλειν* proueniẽs, quod eſt mittere, quia ad abſentes mittitur. Sic præcisè Schardius, *in ſuo Lexico, in verſ. Epiſtola*, & D. Menoch. *de arbitrar. lib. 2. Centur. 1. Caſu 94. numero 1.*

11 Confert ad hoc mirum in modum, quod ſcripſit M. Tullius ad Quintum fratrem *lib. 1. epiſ. 2.* dũ ità inquit, (*Illud eſt epiſtolæ proprium, vt is, ad quem ſcribitur, de his rebus, quas ignorat, certior fiat*, &c.)

12 His ſic ad intelligẽtiam terminorum præmiſſis, penetralia modo huiuſce materiæ, medullitus ingrediendo, breuiter ſciendum eſt, vim ipſius epiſtolæ circa duo potiſſimum conſiſtere, quandoque enim pertinet ad inducendam obligationem, quandoque vero ad faciendam probationẽ de contentis in ea; pulchrè Iulius Pacius *in d. l. nõ epiſtolis num. 17.*

13 Quod ſpectat ad primum, videlicet, an ex ipſamet epiſtola obligatio aliqua inducatur.

Rem paucis perſtringendo. Concluſio ſit negatiua *Text. eſt de hoc apertiſſimus in l. Publia, §. fi. ff. depoſit. in l. emptor, §. Lucius, & in l. epiſtola, ff. de pac. cum concordantibus deductis* per Crauet. *de antiquit. tempor. in §. vidimus, & abundè part. 1. n. 39.* ſequitur hoc præcisè Laurẽt. a Pinu. *cõſil. ſuo 155. num. 6.* vbi ampliat hoc potiſſimum procedere, quando non eſt ſcripta animo contrahendi obligationem, & D. Maſcardus *Concluſ. ſua 627. nu. 7.* His adde Cl. D. Petrũ de Cabal. *conſ. ſuo 123 n. 4.* in ſecũdo, vbi tradit, quod litterę cõtinentes, qđ aliquis dixerit ſe debitorẽ alicuius, non probãt, quod talis vere ſit debitor, ſed cũ agitur de credito. illud poſtea eſt probandum, & latius vt per eum, quam omnino conſulas.

14 Amplia, vt iſta Concluſio præcipuè procedat, quando verba in ipſamet epiſtola inſerta ad aulam potius, quam ad forum ſunt enunciata, prout ſũt illa. *Tutto il mio, è voſtro, vi ſarò ſempre ſeruo, & ſchiauo*, & quando ſunt in futurum prolata, tũc enim nullo modo obligationem aliquam inducunt. Sic in terminis cõſuluit D. Laderch. Imolenſ. *conſil ſuo 101. vol. 1.* & plenius loco ſuo infra diſſeruetur.

15 Fallit autem iſta communis regula varijs modis, & primò quotieſcunque inter abſentes aliquis celebrandus eſſet contractus, qui ſolo conſenſu perficeretur, tunc enim quia per epiſtolam, vti per optimum, ac congruum inſtrumẽtum declaratur ipſarum partium conſenſus, per eamdẽ partes poſſent valide contrahere, & efficax abſq; dubio oriretur obligatio. *Caſus eſt in l. Titius Seio. ff. de conſtit. pecun. & in l. conſenſu, ff. de actionibus, & oblig.* vbi etiam affertur ratio ſub illis verbis.

16 (Ideò autem iſtis modis conſenſu dicimus obligationem contrahi, quia neque verborum, neque ſcripturę vlla proprietas deſideratur, ſed ſufficit eos, qui negotia gerunt conſentire.)

17 Sequitur hoc præcisè Bartol. *in l. non epiſtolis, C. de probationibus, & in dicta l. Titius, ff. eod. de conſtit. pecun.* vbi etiam Bald. qui adducit concordãtia iura, & poſt multos relatos Domin. Maſcardus, *Cõcluſione ſua 627. num. 46.* Addo Schuuartzental. *in ſuo tract. de ſtipulationibus, pagina mihi 99. numero 2.*

18 Hinc videmus donationem, (vt ex ea ſumam initium,) quoniam ſolo conſenſu perficitur, mediãte ipſamet epiſtola rectè celebrari poſſe *Text. eſt expreſſus in l. ſi donatio, in l. nec ambigi, in l. ſi aliquid, C. de donationib. & in l. etiam, & l. abſenti, ff. de donationib.* ſequitur pulchrè Clar. Eques Dominus Peregrinus *conſilio ſuo 94. num. 8. volum. pri-*
19 *mo*, & prius Cardin. Pariſius, *conſil. ſuo 127. num. 34. volum. 1.* vbi etiam ſub *num. 35.* ampliat hoc pręcipuè verum eſſe, quando ipſamet res remiſſa, & donata, reperiretur penes donatarium de voluntate ipſius donantis, & latiùs, vt per eum. De hoc autem pleniori cornu loco ſuo diſſeretur.

20 Hoc idem videmus conſtitutum in mandato, ſinè procuratore in compromiſſo, in conſtituto, & alijs huiuſmodi, de quibus bene Deo dante, & plenius diſceptabimus.

21 Limitatur ſecundò ſupra dicta principalis Cõcluſio,

cluſio, quando epiſtola ipſa miſſiua peruenit ad eum ad quem fuit directa, tunc enim obligationẽ inducit, pulchræ Cardinal. Pariſ. *conſi. ſuo* 127. *nu.* 32. *&* 33. *vol primo*, Burſat. *conſilio* 172. *num.* 31. *in ſecundo*, & Rota Genuenſ. *deciſ. ſua* 80. *numero* 2. poſt nonnullos ibi relatos.

22 Et validam confeſſionem. Eadem Rota Genuenſ. deciſ. 48.

23 Nec mirum ille enim, ad quem mittitur epiſtola, ſtatim ac eam recipit, ac retinet, & tacet, dicitur conſentire omnibus contentis in ea, vt *per illum tex.* dicunt Bart. & Bald. *in l. Titius, in fi. ff. de conſtit. pec.* & latius inferius dicetur.

24 Coarctatur tertiò principaliter, nam licet per epiſtolam obligatio non contrahatur, tamen ea inducta probatur. ſic poſt Crauet. & alios ꝑ multa iura cõcludit. Maſcard. *Concluſ. ſua* 627. *num.* 7.

25 Adde tamen, quod per epiſtolã contrahi poſt obligatio contra conſtituentem ſe ſoluturũ pro alio, quando in perſona alterius obligatio iam erat contracta, & ſic licet noua omninò obligatio per epiſtolam cõtrahi nequeat, attamen iam cõtracta extendi poteſt ad perſonam conſtituentis ſe pro alio ſoluturum in ipſa, vt contra eum competat actio de conſtituta. *Text. eſt in. l. fin. §. fin. ff. de actionibus, & obligat.* idem tradit Bald. *in*

26 *Authent. Si quando, C. de conſtit.* vbi fortius voluit, quod vbi quis cõfitetur ſe teneri ſoluere id, quod alius debet in epiſtola, licet verba non ſonent in obligationem, ſed ſolum in confeſſionem, tamen ex quo talis confeſſio probationem operari non poteſt in præiudicium alterius, operatur obligationem, vt teneatur ſic confitens actione de conſtituta, *per text. in l. quidam, ff. de conſtit. pecun.*

27 Quod autem ſpectat ad ſecundum, videlicet an ex ipſamet epiſtola plene oriatur probatio cõcludit pariter pro negatiua, *text. eſt in d. l. Publia. §. fin. ff. depoſit. & in l. inſtrumenta domeſtica, C. de probat.* not. gl. & Doct. *in d. l. admonendi, ff. de iureiur.* & ſequitur Matthæus Brunus *conſil. ſuo* 66. *nu.* 2. Addo Franc. Marc. *quaſt. ſua.* 431. *num.* 3. *vol.* 1. & veriſſima eſt Concluſio, quidquid dixerit Mãdel. Albenſis *conſilio ſuo* 527. *num.* 1.

28 Obſeruandum eſt tamen (& hoc ad faciliorem dicendorum intelligentiam) quòd tunc vt epiſtola probet, tractatur quando in ea continetur cõfeſſio de aliquo dato, vel facto, vt quia aliquis ſcribat ſe aliquid debere, vel ſe aliquid feciſſe.

29 Et differentia non modica eſt inter primum, & hunc ſecundum caſum; nam in primo, quando in epiſtola, ſeu per ipſam contrahitur, poteſt agi ex contractu, de quo in epiſtola; puta, quia vendidiſti mihi per epiſtolam, ideò ago ex vendito; ſed vbi in epiſtola continetur confeſſio vẽditionis, debet agi ex vẽdito, non quidẽ propter confeſſionem, de qua in epiſtola, tamquam quod ex illa confeſſione oriatur actio, ſed illa confeſſio de qua in epiſtola, debet induci, & produci ad probandum venditionem factam. ita magiſtraliter poſt Speculator. declarat Caſtrenſ. *in d. l. Publia, §. fin. num.* 3.

30 Declaratur autem principalis iſta Concluſio, videlicèt, ex epiſtola plenam probationem minime induci, vt præcipuè procedat, quãdo ipſamet epiſtola refert ſe ad aliam, quæ non exhibeatur, *argum. tex. in Authent. Si quis in aliquo, C. de edendo,* ita pulchrè Gratus *conſil. ſuo* 30. *nu. quadrageſimo, in primo.* Conferunt, quæ alia ſcripſimus.

31 Fallit autem hæc eadem regula varijs modis, & primo, quando ipſamet epiſtola per ſcribentẽ eſſet recognita, & confeſſata, vel per teſtes comprobata: tunc enim plena ex ea abſque dubio oriretur probatio. Sic præcisè Burſat. *conſil. ſuo* 253. *num.* 39. *in* 3. Bertazzol. *conſil. ſuo ciuil.* 28. *num.* 63. Cornazzan. *deciſ. ſua Lucenſ.* 93. *nu.* 1. Vinius, *deciſ. ſua* 467. *numero* 86. *&* 87. & plurimi alij.

32 Quinimo paratam tunc habere exequutionẽ reſpondit poſt Bart. Abb. & alios, Ioannes Parlador. *li.* 2. *rerũ quotidianarũ, c. fi. prima par.* §. 5. *n.* 17.

33 Et aduerte, quod in ipſius recognitione faciẽda, nõ requiritur exacta illa diligentia, quæ aliàs adhiberi ſolet. Et ratio eſt: quoniam ſcribi haud aſſolet in præſentia teſtiũ. Sic pulchrè inter alios
34 Cęſar de Graſſ. *deciſ. ſua.* 113. *num.* 7. Eſt tamen ve
35 rum, epiſtolam ipſam non probari de mandato, & ad dictamen alterius fuiſſe ſcriptam ex dicto vnius, maxime ſi deponat ad ſui excuſationem, & ſi ſit varius, & periurus, & ſibi ipſi contrarius: ſed ad alias probationes deueniendum eſſe. Sic eleganter poſt alios D. Hector Felicius *Allegatione ſua* 70. *num.* 1. *cum ſequentibus lib.* 2.

36 Nota tamen extare caſum, in quo epiſtola ipſa priuata non recognita, nec cõfeſſata, quinimò etiam negata, probationem inducit, & eſt, quando ſignata reperitur priuato, ſolitoq; ſigillo ipſius ſcribentis. Sic pulchræ Speculat. *tit. de probationibus §. vlt. verſic.* 10. vbi allegat *l. diſtrahere, C. de rebus alien. non alienand.* ſequitur Roman. *in d. l. admonendi num.* 55. Cato Sachus *ibidem numero* 6. 50. *&* 51. & Petrus de Ptolomeis, *num.* 74. addo Viuium poſt infinitos relatos *deciſ. ſua* 467. *num.* 87. & Eugen. *conſil. ſuo* 19. *numero* 30. *cum ſeq.* Ad eundos quoque Ioan. Gulie m. Guidobonus *Aduocat. ſua* 25. *num.* 75. vbi docet, quod litteræ ſigillatæ probant in terminis ſalarij.

37 Et ratio quoque eſt in promptu, nam ſigillum multum operatur ad faciendam ſcripturam indubitatam eſſe, ità Bald. *in l. in bonę fidei, C. de rebus credit.*

38 Quanta autem hoc in caſu fides, ſeu probatio ex ea oriatur, in pręſentiarum nõ diſcutio; ſed videndi Clar. Menoch. *de Arbitrar. lib.* 2. *Centur.* 2. *caſu* 113. & Dominus Maſcardus *Concluſio. ſua* 1308. adde C. Tuſcũ *conſ. ſua* 239. per totũ in littera S. vbi latè quid operetur ſigillum, & illius appoſitio eleganterque diſceptatur.

39 Obſeruandum tamen hęc proximè dicta recte procedere, ſi vltra ſigillum epiſtola quoque habeat nomen ſcribentis: aliter enim, etiamſi ipſinſmet ſcribentis ſigno obſignata, ſit, eamdem nequaquam probare, teſtis eſt Bald. *in proœm. Digeſtor. n.* 19. & plurimi alij relati per Maſcard. *d. ſua Concluſ.* 627. *num.* 40. Addo in terminis Anton. Corſet. Singul. *ſuo* 107. *ver. epiſtola*, & Schuuar-

uartzental et. *in ſuo tract. de ſtipulat. pag. mihi 764. nu.* 59. vbi adducit text. *in l. ad teſtium, §. ſi quis, de teſtamentis, & qui teſt. fac poſſ.*

40 Et non ſolum debet continere proprium nomen, ſed etiam ſolita cognomina ipſius ſcribentis. Sic præcisè Maſcard. *d. concluſ. num.* 41. *& videatur tribus numeris ſubſequentibus*, & Ant. Corſet. *Singul. ſuo* 109. vbi præcisè loquitur, quando verſamur in re ardua.

41 Intellige tamen, quod dictum eſt, videlicet, epiſtolam non habentem nomen ſcriptoris, ſed ſigillum dumtaxat non probare; locum dumtaxat habere, quando epiſtola tenderet ad obligationem, vel contineret in ſe rem licitam. Secus au-
42 tem, quando rem illicitam, vel crimen aliquod; quoniam hoc caſu, etſi in ea non eſſet inſertũ nomen ſcribentis; ſi tamen eius obſignata exiſteret ſigno; aliquam proculdubio induceret ſuſpitionem criminis cõtra eum, cuius eſſer ſigillum. Sic præcisè poſt Bald. Iaſon. & alios, declarat Maſcard. *d. Concluſio.* 627. *nu.* 45. vbi quoque ſibi in quodam caſu per eum ibi relato ſic in ptaxi contigiſſe eleganter ſubnectit.

43 Sed circa prædicta pulchra suboritur dubitatio, & talis eſt. Producitur epiſtola, quæ manu Sẽpronij fuiſſe conſcripta aſſeritut; Sempronius autem id inficiatur, quomodo quod eius manu fuerit conſcripta probari poſſit? dubitatut.

44 In huiuſmodi difficultate, vt rem paucis ex more complectar, per comparationem litterarũ id fieri poſſe concludito Doct. omnes, *in d. l. admonendi.*

45 Sed an ex ipſa litterarum comparatione oriatur poſteà plena, vel ſemiplena probatio: in hoc mirum in modũ, ſe torſerunt interpretes. Nos de hoc late diſſeruimus *ſup. lib. 2. tit. de apoca manu debitoris conſcripta num.* 126. *cum ſequentib.* ad ibi dicta, (ne crambes, quod aiunt, repetita ſtomachũ moneat) Lectorem beneuolum remitto.

Adeundus nouiſſime Clar. vir D. Fachineus *lib.* 11. *ſuarum iuris Controuerſ. cap.* 35.

46 Vnum dumtaxat aduertendum volo, & eſt ad ipſam litterarum comparationem in epiſtola deueniri minimè poſſe, niſi in eadem nomen & cognomen ipſius ſcribentis contineatur, & ſi deueniatur non valet. Sic poſt Felin. Maſcard. & alios docet Franc. Monal. *conſil. ſuo* 14. *num.* 8. *vol.* 1.

47 Quæres vlterius; producitur pariter epiſtola, quæ manu Sempronij fuiſſe conſcripta aſſeritur, pro ipſius autem recognitione facienda adhibentur dumtaxat nonnulli teſtes aſſerẽtes ſe adfuiſſe, quando litteræ ſcriptæ fuerunt, ſed tãtum ipſius notam habere manum, vidiſſeq; aliàs ſcribere, & ob id illas per eumdem conſcriptas iudicare, deponentes; hoc in caſu an plena, ac efficax oriatur probatio, dubitabis.

48 Et pro negatiua regula firmato. Sic præcisè, ac in terminis epiſtolæ reſpondit Alexand. *conſ.* 150. *num.* 16. *in quinto.* in ijſdem terminis reſpondit Berous *conſil.* 126. *numero vndecimo. lib. tertio*, Socin. iun. *conſi.* 29. *num.* 28. *in ſecundo*; & plurini alij, quos refert, & ſequitur Dominus Lancellot. Gall. *conſil. ſuo* 54. *numero* 68. *&* 69. vbi vlterius litterarum comparationis quoque adminiculum deſiderari clarè ſubiungit. Addo D. Hectorem Felicium *alleg. ſua iuris* 69. *numero* 4. *lib.* 2. vbi concordantes deducit Menochium, Riminal. iun. ac alios.

49 Conferunt autem ad hæc mirum in modum, quæ aliàs *ſupra ſcripſimus, lib. 2. cap. De apocha manu debitoris conſcripta, num.* 201. *cum ſeq.*

50 Coarctatur ſecundò principaliter regula ſupradicta, quando in ipſamet epiſtola adeſt nomen, & cognomen ſcribentis, & nomen cognomenq; eius cui mittitur. Sic poſt Cardinalem Pariſium *conſil. ſuo* 19. *num.* 105. *in ſecundo.* Cornazz. *decis. ſua Lucenſ.* 7. *num. nono*; addo Iachim. Benſt. *in dicta l. admonendi, num,* 1051.

51 Limitatur tertiò contra recipientem, contra eum enim plenè vtique probat. ita Bartol. *in l. filiusfamilias, ff. ad Macedon.* Rota Genuenſ. *deciſio.* 138. & Rota Romana, *in Nouiſſ. deciſ.* 441. *num.* 5. *libr.* 1.

52 Fallit quartò, quoad ipſiuſmet ſcribẽtis intẽtionem declarandam. Sic præcisè Rot. Roman. teſte Verral. *deciſ. ſua* 185. *num.* 8. *par.* 2. vbi adducit text. *in l. Publia. §. fin. ff. depoſit.* & Ruin. *conſil. ſuo* 121. *num.* 11. *lib. quarto.*

53 Sic videmus in ſimili, quod epiſtola ſcripta manu teſtatoris declarat apertè, quænam fuerit eius voluntas; vt poſt Cardinal. Manric. aduertit P. Bimius *conſil. ſuo* 89. *num. octauo, volum.* 1.

54 Sic quoque epiſtola ſcripta ante aliquem contractum valet ad illius declarationem, Cæphal. pręcisè *conſil. ſuo* 626. *num.* 15. *vol.* 5.

55 Reſtringitur quintò principaliter quo ad aliqualem præſumptionem inducendam, quæ qualis, ac quanta ſit, iudicis arbitrio vnà cum Camil. Gallin. *de verborum ſignificatione, lib.* 5. *cap.* 20. *nu.* 126. relinquendum exiſtimo.

56 Fallit ſextò, quoad ea, quæ pertinent ad officium ipſius ſcribentis, quoad ea enim plenè probat, *argum. l. Publicanus de Publicanis.* Sic pręcisè Mar. Anguiſſol. *conſil. ſuo* 156. *num.* 1. *volum.* 1.

57 Coarctatur ſeptimo, contra producentem ipſammet epiſtolam in iud. contra enim ipſum eadẽ fidem facit vtpotè approbata. Sic eleganter poſt Decium Pariſ. & Crauettam D. Farinacius, *deciſ. ſua Rotæ Romanæ* 444. *num.* 1. *in nouiſſimis.*

58 Sed vt plenius, & facilius, quam probationem epiſtola faciat, omnes intelligant, tres apprimè caſu ſunt diſtinguendi, videlicet an ipſa probet contra ſcribentem, ſecundò, an pro ſcribente, tertiò, ac vltimo, an contra tertium, vel pro tertio.

59 Circa primum, videlicet, an epiſtola probet Contra ſcribentem. Concluſio ſit affirmatiua. Text. ſunt clariſſimi *in l. Publia, §. fin. depoſit. in l. nec ambigi, & l. ſi per epiſtolã, iuncta l. ſi aliquid, C. de donationibus*, notant communiter Canoniſtæ *in c. 2. de fide inſtrumentorũ*, & Doctor. omnes, *in l. admonendi de iureiurando*, vbi in ſpecie Bartol. ſequitur hoc idem Gratus *conſ. ſuo* 9. *num.* 19. *in primo, conſil,* 30. *num.* 3. *conſil.* 83. *numer.* 16. *in eod. & conſ.* 42. *nu.* 28. *in* 2. Decian. *conſil.* 48. *num.* 10. *in* 3.

Farinac.

Farinac.conſil.ſuo 24.num.21. Brun. à Sole in ſuo
Compend. Propoſition.iur. in ver. Epiſtola probat, &
Petr. Auguſt.Morla in ſuo Emporio par.1.tit. de Re-
bus credit.ſi cert.pet.quæſt.17.num.15. Addo Rotã
Genuenſ.deciſ.ſua 18.num.8.51.num.1.76.num.1.
80.num.1.81.num.3.136.num.1.180.nu.1.& 191.
num.3.& Cornazza.deciſ.ſua Lucenſi.94.num.11.
Videndus quoque Ioachimus Beuſt.in d.l.admo-
nendi,num.1053.Et D.Iulius Pacius,in l.nõ epiſto-
lis num.27.C.de probationi, Adeund.quoque D.P.
GilKen. in l.inſtiumenta num.54.C.de probationib.
Io.Franciſcus Schenardus conſ ſuo 11.nu.3.& D.
Rutgerus Rulant.de Comiſſionibus l.5.cap.14.n.1.
60 Debet tamen in primis, & ante omnia conſta-
re ſcriptam fuiſſe ab illo, cuius prætenditur. Sic
poſt quamplures relatos Maſcar.Concluſ ſua 627.
num 2.& Menoch.lib.2.de arbitrar.Centur.1.Caſu
94.numero 9.
61 Contingit autem id, vel ſi per ipſum mittentẽ
fuerit confeſſata,& agnita d.l. Publia, §. fin.vel ſi
in ipſa adſit ſigillum ipſius, l.ſi qua per calumniam,
C.de epiſc.& cleric.vel ſi negata, litterarum com-
paratione adiuuetur. Bartol. in l.admonendi col.6.
verſic.de tertio genere, de iureiurando, & ſequuntur
communiter Doct. in ſpecie autem Mar. Anguiſ-
ſol.conſil.ſuo 75 num.13. Marzar.conſil ſuo 61.nu.
36.Bellon conſil.26.num.7. Anguil.conſil.ſuo 36.
nu.33.ſequitur hoc idem Rota Genuẽſ. deciſ.ſua
74.num.2.vbi adducit text.in l.litteras,C.mand. in
l.licet,iuncta l. præcedenti, ff. de conſtit.pecun.& in
l.quidam, vbi Bart.ff.eo.Hierony. Marilian.deciſ.
ſua 5.nu.11.Magon.deciſ.ſua Lucenſi 25.nu 9.Me-
dices ſua Marchiana 7.nu.4. Barzius deciſ.ſua 47.
num.13.& 76.nu 4.Card. Tuſcus Concluſ.ſua 303.
in littera C.& nouiſſime Mar. Ant.Macetatẽ. Var.
reſolution.lib.2.cap.53.nu.8. Addo Betoum quæſt.
ſua 21.nu.5. vbi poſt multos relatos ampliat hoc
præcipuè procedere. cũ agitur de facto proprio
& intereſſe ipſius ſcribentis.
62 Declaratur autem principalis iſta Concluſio
varijs modis,& primò,vt tunc demum procedat,
quãdo in ipſamet epiſtola inſerta fuit cauſa obli-
gatoria: alioquin enim nuda confeſſio in cauſa
ipſimet ſcribenti minimè præiudicium gigneret.
Textus eſt in l.nuda ratio,ff.de donat. in l cum de in-
63 debito,§.fin ff.de probat.in l.non figura ff.de obligatio-
nibus, & actionib.de cuius quidem l.intellectu latè
differit ſubtil.Hotomanus lib.6.ſuorũ obſeruation.
cap.19.& in c.ſi cautio, ext.de fide inſtrum. ſequitur
Iulius Pacius in l.non epiſtolis.num.26. C de proba-
tionibus, vbi ſubdit inſertionem cauſæ in ipſamet
epiſtola minimè fore neceſſariam cum agitur de
probanda ac inducenda liberatione, nec mirum:
liberatio enim eſt fauorabilior obligatione, ad l.
64 Arrianus, de obligationibus,& actionibus. Secùs au
65 tem eſt, cum de alia re tractaretur.
66 Et eſt generalis Concluſio in quacunque ſcri-
ptura publica, vel priuata. Alexan.conſil.3.In cau-
ſa col.2.lib.2.Conferunt quæ ſcripſimus ſupra, lib.
primo, num.254.
67 Declaratur ſecundo, vt locum pręcipuè ſibi
uendicet, quando ipſamet epiſtola fuiſſet a mit-
tente recognita; nam ante recognitionem ab eo
factam vti priuata ſcriptura minùs ſolemnis, pro-
68 bationem non faceret. Imò nec indiciũ, vt pul-
chrè inter ceteros animaduertit D. Hector Feli-
cius, Allegat.ſua Iuris Ciuilis 76.num.2.lib.2.
69 Enodatur vltimò, vt tũc demum locũ habeat,
ſi ipſamet epiſtola habeat ſuam debitam formã.
70 Illa autem ſua dicitur eſſe forma, ſi mittentis
nomen, & eius, cui mittitur, contineat; item ſi
narrationem, cõcluſionem, & datam; ſic poſt Al-
beric. in proœmio Digeſtor. col. vltima. Dominus
Menochius dicto Caſu 94. numero 17. vbi quoque
eiuſdem Alberici ſalutationem, de forma ipſius
epiſtolæ pariter eſſe exiſtimantis, opinionem a-
cutè refellit. Sequitur Maſcard. d. Concluſio. 637.
numero 50.
71 Ampliatur hæc eadem concluſio varijs quoq;
modis.
72 Et primò, vt procedat, etiam ſi ipſamet epiſto-
la careat data reſpectu temporis, & loci, adhuc
enim contra ipſum ſcribentem plena ex ea indu-
cetur probatio. Textus eſt apertus in l. cum taber-
nam, §.idem quæſijt, ff. de pignoribus, & ſequuntur
Doctores communiter in d.l.admonendi. Sequitur
etiam Grat. conſil.ſuo 9.num.20. in primo, Fran.
Marc.quæſt.ſua 698.num.4.in primo Cl.Menoch.d.
Caſu 94.num.11.& Maſcard.d.Concl.727.num.18.
73 Et eſt indubitata Concluſio. Quidquid dixe-
74 rit Viuius, deciſ.ſua 467.num.83.lib.3.
75 Ratio autem eſt in promptu. Dies enim,& Cõ-
ſul, ſolent in ſcripturis apponi ob prioritatis cau-
ſam, & poſterioritatis, ad d. l.ſcripturas, C.qui po-
tior. Quæ ſanè prioritas, vel poſterioritas (vt hiſce
verbis vtar) ipſi debitori, nihil tribuit. Parum e-
tiam refert, ſi data loci deficiat præſumitur enim
ſemper data è loco domicilij ipſius ſcribentis, ad
l quæ conditio.§. finali ff.de conditionibus, & demon-
ſtrationibus, & ſequitur Rota Genuẽſ.dec.ſua 226.
nu.5. addo Schuartzenthaler, in ſuo tractatu de ſti-
pulationib.pagina mihi 760.num.49.
77 Extenditur ſecundò, vt etiam locum habeat li
cet ipſamet epiſtola careat ſubſcriptione ipſius
ſcribentis, ſi tamen eiuſdem nomen contineat, ſic
poſt Cynum, Bald. Felin.& alios, Menoch, d.Ca-
ſu 94.num.13.& Maſcard.d.concluſ.627.num.20.
Addo Corſet.Singul.ſuo 108.& notabilem text.in
l.cum antiquitas, C.de teſtamentis.
79 Idem iuris, etſi ſolùm ſubſcriptionem ipſius
mittentis habeat, per illam enim tota ſcriptura
rectè repreſentatur, Card. Pariſ.conſil.ſuo 19.nu-
mero 108.vol.2.
79 Quandoquidem ſubſcribens omnia in ipſa cõ
tenta cenſetur approbare. Rota Genuenſ. deciſ.
78.nu.1. Et videas eandem deciſ.24.num.2.
80 Adde nil etiam referre, vtrum ipſamet epiſto-
la fuerit ſcripta manu debitoris, an verò manu
tertij, de ipſius tamen mandato. Sic pręcisè Man-
del. Albenſ.conſil.ſuo 660.numero 2. Sequutus eſt
Io.Gulierm.Guidobonus. Aduocatione ſua 26.nu
mero 67.
81 Ampliatur tertio, vt procedat etiam quod
in ipſa epiſtola ſcribens vſus fuiſſet verbis enun-

Digitized by Google

ciatiuis. adhuc enim illa contra ipſummet ſcribẽtem plenè probaret. *Textus eſt, & ibi notatur, in d. l. Publia, §. finali*, ſequitur Felin. *in d. cap. 2. de fide inſtrumentorum, num. 17. in fine*, D. Menoch. quoque *d. Caſu 94. num. 10.* & Maſcard. poſt multos relatos *d. Concluſ. 627. num. 17.*

82 Et nos latius *in tractatu noſtro de uerbis enunciatiuis, lib. 2. q. 24. num. 8. cum ſeqq.*

83 Extenditur quartò, vt locum quoque ſibi vẽdicet, etſi ipſamet epiſtola minimè cõtineat dignitatem eius, cui tranſmiſſa eſt, vel etiam ipſius mittentis, non enim propter hoc fides ipſi adimitur, Sic poſt Bald. *in proœmio Digeſtor.* Felin. & alios, Maſcard. *d. Concluſ 627. num. 21.* Addo Corſet. *Singul. ſuo* 110,

84 Coarctatur tamẽ ipſa ampliatio, quotieſcumque mittens, vel ipſe, cui ipſa tranſmittitur, ampla & honorifica eſſet decoratus dignitate, vt puta Pontificia, tũc enim ſi epiſtola titulo illius dignitatis careret, nullam abſque dubio probationem induceret,

85 Quinimò, eſſet ſuſpecta ob ſtylum curiæ non ſeruatum. Sic poſt Niconicium, & alios, limitat precisè Dominus Menoch *d. Caſu 94. num, 16.* eũ ſequitur Clariſs. vir D. Maſcard *d. Cõcluſ. 627. nu. 21.* Addo Schuuertzenthaler. *de ſtipulationib. pagina mihi 761. num. 49. circa medium,*

86 Quoties enim ipſe ſtylus infringitur, non valet quod agitur. Bald. *in l. de quibus num. 59. de legibus.*

87 Ideoq; litteræ Ducis huius Sereniſs. Reipublicæ, ſi non ſunt plumbatæ, ſunt ſuſpectæ de falſo, quia de ſtylo princeps ipſe vtitur plumbo, ſicut Papa, & per conſequens nullã fidem faciunt. Sic omnium pulcherimè Ant. Piagg. *de Conſuetudine, q. 13. num. 48. & 49.*

88 Ampliatur quintò, vt per epiſtolam probetur etiam affinitas contra ipſummet ſcribentem, ita poſt Bald Menoch. *d. l. Caſu 94. num. 16. & prius Caſu ſuo 89. per totum.* Sequitur D. Maſcard. *d. Concluſ. 627. num. 23. & Concluſ. 794. num. 10.* De hoc tamen latius loco ſuo,

89 Extenditur ſextò, vt non ſolum ipſamet epiſtola ſuum operetur effectum inter viuos, ſed etiã probet poſt mortem ſcribentis, ſi tamen ipſius nomen contineat. Sic poſt Cyn *in l. generaliter, C. de non numerata pecunia* Felin. *in cap. ſcripta num. 19. verſic. item operatur de fide inſtrument.* & ſequitur Maſcard. *d. Concluſ. 627. num. 24.*

90 Extenditur ſeptimò, vt non ſolum ipſamet epiſtola contra ipſum ſcribentem probet, verũ etiã contra ipſius hæredes. Sic præcisè poſt alios Preteus *conſ. ſuo 30. num. 23. vol. 1.*

Coarctatur tamen ſupradicta principalis regula, videlicet, quòd epiſtola probat contra ſcribentem varijs etiam modis.

91 Et primò quando ipſamet epiſtola non fuit præſentata ei, cui mittitur; cum enim illius acceptatio, atque ita conſenſus ſequutus minimè fuerit, vtique ex ea mittẽs nõ obligatur, minuſq; cõtra eũ aliqua reſultat probatio. Sic præcisè poſt Ripã *in l. admonendi, per l. ſi abſenti, ff. de donat.* docet Clar. Menoch. *lib. 2. de arbitrar. d. Caſu 94. n. 18.*

92 Confert mirum in modum ad id, quod ſcribit Sebaſtianus Medices, *in ſuo tractatu de acquirendo, & amittendo rerum dominio, gl. 1. par. 1. num. 54.* dũ ſcribit, quod ſi tibi miſi epiſtolam, non prius ipſa ſit tua, quam ſi tibi tradatur. Id quod etiam docuit D. Iulius Pacius, *in l. non epiſtolis, num. 11. C. de probationibus*, dũ dixit, dominium epiſtolæ ad eum pertinere, qui ſcripſit non ad eum, ad quem ſcribitur, niſi vel tradita ſit ei, cui ſcribitur, vel alij eius nomine accipienti, aut tandem nuncio, aut tabellario, quẽ ille miſit de præmiſſis quoq; eſt text. pulcherrimus, & ad litterã in *l. ſi epiſtolã. ff. acquirendo rer. dom.*

93 Et nota neceſſe eſſe, quod ipſa præſentatio fiat de voluntate, & commiſſione ipſius ſcribentis. Hipp. Riminald. præcisè *conſ. ſuo 9. num. 15. vol. 1.* & Laderch. Imolenſ. *conſ. ſuo 201. num. 14.*

94 Et qui ipſam præſentatam dicit, de præſentatione docere tenetur, prout elegãter docet Frãc. Marc. *q 1380 par. 1.* vbi in fortioribus terminis loquitur de epiſtola principis.

95 Non enim ſequitur Mæuius habet litteras ſubſcriptas a Pamphylo penes ſe; ergo ab eo ſibi trãſmiſſæ, vel illius nomine præſentatæ fuere, quia ipſe illas accipere potuit, ſic poſt Bart. Felin. Rõ. & alios, docet præcitatus Laderch. de Imola *cõſ. ſuo 101. num. 13,*

96 Nec quidquam obeſt, ſi diceretur, quod poſt ſubſcriptionem, & conſignationem epiſtolæ, ſcribens poſſet pœnitentia duci, quo caſu nil peractũ videretur,

97 Quoniam reſpondetur, nullo pacto hoc præſumendum eſſe, cum ſemper animi perſeuerãtia in eodem voluntate vſque quo probetur contrarium, præſumatur *ad l. cũ hic ſtatus, §. 1. in fine, de donationibus inter virum, & uxorẽ*; ita pulchrè Ceph. *conſ 272. num. 88. cum ſeq.* & latius D. Hippol. Riminal. *conſ. ſuo 9. nu. 30. & 31. vol. 1.*

98 Coarctatur ſecundò quando illi, cui ipſamet epiſtola mittitur, præſentatio de ea facta fuiſſet mortuo ſcribẽte, ex ipſa enim, nihil aut probationis, aut obligationis cõtra ipſummet ſcribentem emanare, tradidere paſſim Scribẽtes Sic in terminis Hipp. Rim. *d. conſ. 10. nu. 15.* ſequitur Lancellot. Gallia, *conſ. ſuo 54. num 76. vol. 1.*

99 Et eſt ratio; quia conſenſus ſimultaneus deficit. Sic Felin. *in d. cap. 2. num. 19. de fide inſtr.* qui ſcribit epiſtolam ipſam quidem probare, & obligare etiam poſt mortem ſcribentis, ſicq; eius hæredẽ, dummodo eo viuo fuerit præſentata ei, cui mittitur. Sequitur hæc omnia perilluſtris vir D. meus Menoch. *d. Caſu 94. nu. 19.* & D. Mandell. Albenſ. *conſil. ſuo 774. num. 21.*

100 Adde, quod mittens dicitur abſentẽ alloqui per epiſtolã. Vranius *conſ. 6. nu. 13. in primo, & cõſ. 65. nu. 6. in 2.* Epiſtola enim idẽ operatur, ac ſi verba in eius præſẽtia fuiſſẽt prolata. Placẽt. *conſ. 79. n. 6.*

101 Et hinc eſt, quod nuncium mittere, ſcribere litteras, & præſentialiter loqui, parificantur, Hippol. Riminald. *conſilio ſuo 9. numero 25.* vbi ob id infert, quod qui mittit nuncium, vel litteras excommunicato, communicare dicitur cum

ipſo

102 ipſo, & incurrit excommunicationem. allegat Doctores omnes *in cap. cum excõmunicato, 2. quæſt. 3.* id quod etiam ſequutus eſt D. Vranius *conſi. ſuo 14. num. 13. lib. 1.*

103 Sed quando mittens ipſe eſt mortuus non poteſt dici, quod alloquatur illum, vt ait Iaſ. *in d. l. admonendi, num. 142.* mortuus enim nõ poteſt dici velle, ex quo per mortem omnino extinguitur voluntas, *l. 4. ff. locati, cũ ibi notatis*, Bart. *in l. centeſimis, §. fin. ff. de verbor. obligationibus.* Decian. *conſ. ſuo* 108. *num. 77. in* 2. & omnium pulcherrimè Maſcard. *citata Concluſ. 627. nu. 32. & 33.* ergò.

104 Præterea, qui acceptat, cõſideratеo tempore, quo acceptat integram eſſe perſonam ſcribentis, vt poſt alios ſcribit Fabius de Anna, *conſ. ſuo* 82. *num. 25.* id quod poſtea poſt eius mortem nõ poteſt verificari.

105 Et hoc eſt veriſſimum iuris Axioma, & indubitata Concluſio.

106 Quidquid ſubtiliter diſſeruerit Daniel Moller. qui cõtrariam opinionem ex profeſſo tutatus eſt, *lib. 4. Semeſtr. c. 44. per totum.*

107 Ex ſupradictis autem plura ad materiam congruentia inferuntur.

Et Primò, quod ſi forſan epiſtolam recipiens, ea contra mittentem vti voluerit, tenebitur præcisè probare receptionem, transmiſſionemq; ipſius epiſtolę, viuo adhuc eodem transmittẽte factam fuiſſe, aliter nihil operabitur, ſic pulchrè P. Granut. *Theoremate ſuo* 15. *nu. 34.* vbi poſt infinitos relatos variaſq; rationes perpẽſas, ita per Rotã in vna Maſſilienſi coram Mohedano de anno 1541 23. Martij deciſum fuiſſe teſtatur.

108 Secundò infertur, ſi is, qui litteras, pactum, aut promiſſionem continentes mittit, ex hac luce, priuſquam ab eo, cui mittuntur, recipiantur, demigret, pactum non confici. Innocentius *in cap. fin. in fine, extra de ſucceſſ. ab inteſtato.* Marſil. *in Rubrica, C. de probationib. nu.* 248. ſequitur poſt multos relatos Cun *de pactis, lib 1. cap. 14. nu.* 15. vbi etiam adducit text. *in l. ſi eũ filiusfamil. §. ſed ſi quis, ff. de donat.*

109 Sic etiam ſi viuente eo, qui nuncium deſtinauerat, nuncius moriatur, antequam voluntatem deſtinantis ad abſentem retuliſſet, pactum ſimiliter non confici, ſcripſere Aretin. *in l. qui ſerui, ff. de acquir. hęred.* & Zuchard. *in repetitione rubricæ, nu. 75. C. de pactis.*

110 An autem interea, dum mittitur nuncius vel epiſtola, mandatum, vel conſenſus reuocari poſſit, videndus. Cun. *dict. cap. 14. num.* 17. vbi infinitos remiſſiuè deducit.

111 Sic in ſimili quoque epiſtola de debito nõ nocet hæredibus ante eius, qui conſcripſit, mortem nõ perlata. Sic præcise Albert. Brun. *de interit. & peremp. Concl. 15. num. 92.*

112 Limitatur tertiò principaliter ſupradicta principalis Cõcluſio, quãdo ipſamet epiſtola non fuit acceptata ab eo, ad quẽ exarata, & præſẽtata fuit, tunc enim contra ipſummet ſcribentem nullam probationem facit. Sic in terminis coarctat Bart. & Doctores, *in l. nuda ratio, ff. de donationibus.*

113 Sic in ſimili videmus, quod confeſſio emanãs præſente parte, ſi acceptata non ſit. non nocet ipſi confitenti, Iaſ. *in l. error, col. 2. C. de iuris, & facti ignorantia.*

114 Sic quoque filiusfamil. electus in patritium, nõ prius à nexibus patriæ poteſtatis cẽſetur liberatus, quam præſentatis litteris, & acceptatis Sic poſt Bart. Alexand. & pleroſque alios, Lancellot. Gallia, *conſ. ſuo* 54. *num. 62.* vbi pulchrè.

115 Sic etiam litteræ productæ ab eo, qui illas non acceptauit, non iuuant ipſum producentẽ *iuxt. l. 3. & not. ibi per Bald. in ſecundo notab. C. de repudienda hæreditate*, quod etiam ibi voluit Salicet. *numero quinto*, & ſequuntur alij, maximè Alexander *in*
116 *3. notabili*, dicens, quod qui non acceperat verba aduerſarij, non poteſt in illis ſe fundare; ad quod plura cumulantur per Iaſon *in l. error, num. 4. cum ſequenti, C. de iur. & facti ignorantia.* Addo Socin. iun. *conſi. 37. num. 2. in 4.*

Et hæc quoad primum caſum ex propoſitis ſufficiant. De ſecundo diſſeramus.

Dubitatur igitur, an ex epiſtola efficax proſcribente oriatur probatio?

117 In qua quidem difficultate Concluſio ſit negatiua, ita probat text. *in capit. 2. de fide inſtrumentorum*, notatur *in l. Publia, §. finali, ff. depoſiti, & in l. admonendi, de iure iurando, &* eſt regulare in omni priuata ſcriptura, vt non probet in fauorem ſcribentis. Sequitur P. Auguſtin. Morla *in ſuo Empor. parte prima, tit. de rebus credit. quæſt. 17. nu. 15. verſ. ſecundo conſtituendum eſt*, & nouiſſimè Ioachim. Beuſt. *in d. l. admonendi, num.* 1056.

118 Limitatur autem iſta principalis Concluſio, quando is, cui ipſa epiſtola mittitur, ea accepta, non contradixit, ſed tacuit: nam illius fidem probaſſe cenſetur, & videtur etiam in ſui prętudiciũ fateri omnia contenta in eadem epiſtola eſſe vera, ad hoc ſolet adduci cõmuniter text. *in l. ſi filius famil. ff. ad Macedon. & ibi not.* Bartol. vbi inquit, quod recipiens epiſtolam, & non contradicens, videtur approbare, quod in epiſtola continetur, & ſequuntur Angel. & Paul. de Caſtro ibi, idipſum voluit idem Bartol *in l. quidam, ff. de conſtituta pecunia*, vbi poſt Gulielm. de Cun. inquit, quod eo ipſo, quod quis recipit epiſtolam, & non contradicit, videtur conſentire; & idem Bart. *in l. cum tabernam, §. idem quæſiit, ff. de pignor. & in l. quo etiam, §. 1. ff. rẽ rat. haberi*, vbi dicit, quod vbi ſuperuenit ſcientia de aliquo actu per præſentationem litterarum, vel inſtrumenti, eo ipſo, quod recipiens non improbat, videtur approbare, allegat *d. l. ſi filius, & textum in Clementina 1. de procurator.* Idem decidit Bald. *in l. ſi abſentis, numero 6. C. ſi certum petatur.* Idem *in Rubrica, C. de fide inſtr. numero 37. verſ. quæro, quid de literis tranſmiſſis, in l. finali, numero 4. C. ad Macedon. in l. ſi litteras, ad finem, C. mandati, & in l. emptor, §. Lucius, ff. de pactis*, & dicta iſta Bartoli, & Baldi. communiter approbantur, vt latè per Alex. *in l. non ſolum, §. morte, numero 27. & 28. ff. de noui oper. nunciat.* & idem Alex. & Iaſ. *in l. quæ dotis, ff. ſoluto matrim.* Hoc idem concludunt Laudenſ. Petrus de An-

char. Abb. & communiter Canoniſtæ, in d. Clementina prima, de procurator. vbi dicunt, quod ſola receptio, & retentio litterarum cum ſcientia contentorum in eis, obligat recipientem, quamquam aliter non appareat de ſui intentione. Et idem fuit de mente Domini Abb. in cap. non iniuſtè, extra de procuratoribus. Sequitur Felin. in c. 2. num. 12. extra fide inſtrumentorum, & in cap. nonne, col. 3. num. 10 extra, de præſumptionib. & latè Ripa, in cap. cum M. nu. 131. extra de Conſtit.

Hoc idē pulchrè, & latè docet. Socin. iun. conſil. ſuo 122. num. 30. & 31. in 2. Philip. Portius conſil. ſuo 142 num. 73. Marzar. conſil. 61. numero 37. Hippol. Rimuald. conſ. ſuo 424 num. 12. in 4. Gigas conſil. ſuo 32. num 9. Franciſcus de Ponte conſ. ſuo 82. num. 13. Schrup. conſil. ſuo 84 num. 9 Centur. 3. Vranius conſil. ſuo 4. num. 47. uol. 1. Z. Franciſcus Schenardus conſil. ſuo 35. num. 18. part. 1. Bim. cōſil. ſuo 106. num. 30. vbi adducit quoque rationem, dicens: nam taciturnitas, & patientia coniuncta alicui actui, ſine oppoſitione, & oppugnatione, aut proteſtatione, inducit proculdubio conſenſum, & ratihabitionem, ex ſententia Imolæ, in c. cum olim, de officio deleg. Idem Bimins d. conſ. 106. num. 32 & 115. num. 10. in 2. Burſa. conſ. 284. num. 51. in 3. Clariſs. Peregrinus conſil. ſuo 94 num. 10. in 1. & 107. num. 8. in 2. & nouiſſimè Papponius, cōſ.
119 ſuo 33 num. 1. & 2. vbi in ſimili docet, quod recipiens litteras continentes mandatum, cenſetur mandatum ipſum approbare.

120 Amplia, etiam ſi ſit mandatum de ſoluendo, nam ex illarum receptione obligatur recipiens, ita Rota Genuenſ. deciſ. 70 quemadmodum è cōtrario dicimus, quod ſi quis miſerit litteras alicui, vt aliquid faciat, & ſi illud faceret, promittat illi quid certum, ſi recipiens litteras iuxta illas egerit, mittens ipſe ex illis obligatur, ad text. in l. ſi ff. de action. & oblig.

Hanc eadem limitationem, vt ad eam reuertamur, ſequuti ſunt quoq; infiniti alij. Benuenut. Strach. de aſſecurationibus, gloſ. 11 num. 47. pag. mihi 371 col. 5. Matth. Cun de pactis, lib. 1. c. 14 n. 14. Brunor. à Sole, in ſuo Compendio Propoſition. iur in verſ. litteras recipiens. Carroc. in ſuo tract. de depoſito, parte prima, pagina mihi 86. n. 8 Idem in ſuo tractatu de ſequeſtr. part. 3 quæſt. 13. & in ſuo de excuſſione bonorum, quæſt. 6. par. 2 num. 52 cum multis ſequentibus vbi pulchrè, hoc idem latiſſimè docet Gabriel. lib 1. Concluſionum, titulo de præſumptionib. Concluſ. 2. num. 1. & per totum. Dominus Menoch. d. Caſu 94. nu. 8. & omnium elegantiſſimè, lib. 3. de præſumptionibus, cap. 65 in primis numeris, vbi multa ſimilia in propoſito deducit. Sequitur Maſcard. d. Conclu. ſua 627. nu. 10. Bernard. Greuæus pract. quæſtionum, quæſt. 21. Conſiderat. 1. nu. 6. Schrader. in l. admonendi, num. 271. verſic. ſin verò, & Addētes ad Matthesilā. Singulari ſuo 78. num. 13. & Singulari ſuo 22. per totum, & præcipuè ſub num. 5. vbi an hęc eadem propoſitio in criminalibus locum habeat, eleganter ſubnectit. Idipſum ſequitur quoque Rota Genuenſ. deciſ. ſua 18. num. 6. 120. num. 1. 133. numero 2. 147. num. 4. & 162. num. 2. Magon. deciſ. ſua Florentina 95. num. 7. Gayll. li. 1. Obſeruat. 21. num. 9. circa med. Sebaſt. Med. deciſ. ſua Marchiana 6. num. 19. Rutgerus Rulant, de Commiſſionibus, lib. 5. cap. 14. numero 3. Hector Felicius Allegatione ſua iuris ciuilis 9. numero 2. libro primo, & infiniti alij.

121 Et eſt receptiſſima Concluſio, teſte Ioachim. Beuſt. in d. l. admonendi, numero 1056.

122 (Quidquid dixerit eruditiſſimus Corraſius, in d. l. admonēdi, in tertia parte, num. 75. cum ſequentibus, quem etiam refert Maſcard. d. Concluſ. 627. numero 38.)

Ex qua etiam idem Matthesilan. in ſuo notab. 23. & Cæpol. in ſua Cautela 9. cautelam ſatis egregiam in fauorem creditoris qua ſuum debitorē, vt debitum confiteatur, conuincat, docuerunt, & eſt, vt ipſi debitori det litteras, quibus ſignificet ſe iam ſcire eum ſummam illam debere, & ob id eū velle rogatum, vt ſoluat. Is enim ſi litteras illas receperit, ac legerit, nec proteſtatus fuerit ſe nihil debere, debitum faſſum eſſe credetur, & per conſequens ad ipſius ſolutionem poterit poſtea compelli.

124 Hanc eamdem cautelam probauit etiam ante eos Batt. in l. quo enim, ff. rem rat. hab. & Doctores communiter in d. l. admonendi. Sic etiam in terminis conſuluerunt Abb. conſil. ſuo 88. Facti contingētia, col. fin. par. 1. Alex. conſil. 78. Cauſa, colum. 1. in 1. & in conſ. 147. col. 3. num. 8. in 2. quāplures alios refert & ſequitur D Menoc. lib. 2. de arbitrar. Centur. 1. Caſu 21. num. 1. Maſcard. concluſ. ſua 481. in primis quatuor numeris Pet. Aug. Morla in ſuo emporio, part. 1. tit. de rebus credit. ſi certum petatur, q. 17. in fine. Addo nouiſſimè Io. Baptiſtam Coſtam in ſuo tractatu, de iuris, & facti ignorantia, Centuria prima, diſt. 79. num. 1. cum ſequentibus, vbi etiam, quid in huiuſmodi caſu ſit neceſſarium clare ſubiungit. Addendus eſt etiam D. Iacobus Schultes, quæſt. 43. num. 10. lib. 1.

125 Ista autem communis Concluſio, vt ſupra diximus comprobatur per textum in d. l. filius familias, ff. ad Macedon. vbi præſupponitur, quod filius familias, pecuniam mutuo acceperat patre abſēte, quaſi ex eius mandato, & ad patrem litteras miſerat, vt eam pecuniam in prouincia ſolueret, dicit ille text. quod ſi pater factum filij ſui improbat, continuo debet interponere conteſtationē contrariæ voluntatis, per quod text. ibi præſupponit, quod vbi pater continuo non declaret cōtrariam ſuam voluntatem, videbitur approbare factum filij ſui, quæ quidem approbatio non aliundè videtur reſultare, quā ab illo actu receptionis & retentionis litterarum.

126 Et per iuſtum textum corroboratur valdè communis ſententia, (quidquid dixerit Paul. de Caſtro in l. quo enim, §. 1. ff. rē rat. haberi, & Clar. Menoch. ex recentioribus lib 2. Centuria prima, de arbitrarijs, Caſu 21. num 3. & pauci nonnulli alij) vt optimè aduertit Dominus Alexander, in l. non ſolum, §. morte, num. 27. & 28. ff. de noui operis nunciatione, & poſt infinitos relatos Rota Romana in nouiſſimis, deciſione 811. in primo dubio, per totū, par. 1.

Aduer-

127 Aduertendum eſt tamen, (& hoc ad pleniorẽ
intelligentiam illius textus) quod licet ibi pater
litteras filij, in quibus mutuum contineatur, acce-
ptans in mutuum dicatur conſentire, non tamen
cenſetur ſummam in ipſis litteris coutentam fate-
ri, vnde exceptionem non numeratæ pecuniæ ab-
ſque dubio poterit opponere. Sic præciſè docuit
inter alios bene eruditus D. Polydor. Ripa, *Obſer-
uatione ſua* 270.

128 Corroboratur ſecundo loco prædicta recepta
Concluſio, per text. *in Clement. 1. de procuratoribus
iuncta l. filiusfamil. §. inuitus, de procuratoribus*, licet
enim inuitus quis procurator non conſtituatur, &
inuitus exiſtimetur non tantum ille, qui contradi
xerit, ſed etiam qui expreſsè non conſenſiſſe pro-
betur, vt habetur *in d. §. inuitus*, attamẽ ſi quis ſciẽ-
ter litteras, vel inſtrumẽtum receperit, in quo ſeu
quibus conſtitutus ſit procurator, ſi in continenti
minimè contradixerit, onus mandati ſuſcepiſſe
creditur, vt habetur *in d. Clement. 1.* quod quidem
non ex alio prouenire, niſi ex illo actu acceptio-
nis, & retentionis litterarum, ſeu inſtrumenti, iun
cta taciturnitate, & non contradictione eiuſdem
recipientis, conſtat apertè inter omnes.

129 Suffragatur tertio loco ratio ſatis concludens,
& eſt, quod licet taciturnitas, & patientia in præ-
iudicialibus nequeat operari conſenſum, attamẽ
quando vltra ipſam taciturnitatem interuenit ali
quis actus poſitiuus, vt quia quis ſcienter recepe-
rit litteras, in quibus debitor conſtituebatur, in
iſto caſu taciturnitas per iſtum, vel ſimiles actus,
operatur conſenſum, & tacens videtur conſenti-
re. Ita in ſpecie concludunt Abb. *in cap. nonne, ex-
tra de præſumpt.* & illum refert. & ſequitur Felin. *ibi,
col. 3. num. 10.* idem docuit Abb. *in cap. cum virum,
in 3. notab. extra de regular.* & idem Abb. *in c. non
131 iniuſtè, extra de procurator.* vbi colligit hãc theori
cam, quod quando tractatur de præiudicio alicu-
ius, ſi vltra taciturnitatem interueniat aliquis a-
ctus, qui tendat, ſeu tendere ad confirmationem
eius, de quo agitur, dignoſcatur, tũc ſemper in ſui
præiudicium conſentire videatur, allegat *d. Cle-
mentinam primã*, & ſequitur Iaſ. *in l. quædotis, num.
84. cum ſequentis, ff. ſolut. matrim.* Hoc idem traditur
communiter per eoſdem Canoniſtas, *in c. cum N.
extra, de Conſtitut.*

132 Nonnullis etiam alijs rationibus rectè compro
batur Communis iſta Doct. ſententia, quas ſingil-
latim deducit Rota Romana, *in nouiſs. deciſ.* 811.
in ſecundo dubio, par. 1. ad eam lectorem remitto.

Declaratur autem iſta prima principalis limi-
tatio varijs modis.

133 Et Primò, vt procedat, quando epiſtolam ac-
ceptans ipſam retinet, nec contradicit, vt ſupra
dictum fuit.

134 Secundò, quod acceptans ſciat quid reuera in
ipſa contineatur, vt eſt caſus *in d. Clement. 1. in ver.
ſcienter*, & tradit Bald. *in l. 1. ff. mand. argum. l. ſi per
errorem, ff. de iuriſd. omn. iud.* & ideò contra ipſum
recipientem minimè probat, niſi eam aperiat, &
legat, & non perfunctoriè, ſed cum aliquo tempo
ris interuallo. Licet enim Paulus Iur. Conſ. *in d. l.
filiusfam. ad Macedonian.* dicat *continuò*, tamen ver-
136 bum illud, intelligitur iudicis arbitrio, vt ſcili-
cet tempus recipienti non denegetur, legendi, co
gitandi, & peritiores etiam cõſulendi, ſic poſt Al-
ciatum, Rubeum, & alios, Clariſs. vir D. Menoch.
lib. 2. Centuria 1. de arbitrar. Caſu 21. *n.* 5. Maſcard.
Concluſ. 81. *num.* 6. & Rota Romana *in nouiſſ. d. de-
ciſ.* 811 *num.* 36. *&* 40. *par.* 1.

137 Sequitur hoc idem poſt plures relatos ipſemet
Menoch. *d. præſumpt.* 65. *num.* 13. *&* 14. vbi eamdẽ
procedere ſubdit, niſi poſt retentionem ipſius epi
ſtolæ tantum poſtea tempus effluxerit, vt veriſimi
le ſit illum recipientem vidiſſe, & perlegiſſe epi-
ſtolam illam, atque ita ſecundum eum declaratur
intentio Anchar. *in d. Clement. 1. col. 2. de procurat.*
cum dixit, ex præſentatione litterarum, præſumi
138 ſcientiam, etſi non appareat de ipſarum lectio-
ne. Loquitur enim ſanè Anchar. (inquit Menoch.)
quando poſt retentionem litterarum tantum tem
poris ſpatium elapſum eſt, quo veriſimile ſit eas
perlegiſſe; videndus de eadem re, idem Menoch.
d. loco, num. 16. & Carroc. *de depoſito, par. 1. pag. 86.
num.* 10. 11. *&* 16. *& in ſuo tractatu de excuſſione bo-
norum, q. 3. par. 2. num.* 65.

139 Nota tamen neceſſe eſſe, quod ad hoc, vt locum
habeat ſupradicta regula, videlicet quod litteras
accipiens, & non contradicens cenſeatur omne
illud, quod in ipſis continetur, approbare, ſcribẽs,
ac mittens ipſe per idoneos teſtes probet ipſum
recipientem ſciuiſſe id, quod in ipſis cõtinebatur,
& eas aperuiſſe, & coram ijſdem teſtibus perlegiſ-
ſe, & nõ aliter. Sic præciſè Cioff. *conſil. ſuo* 17. *num.
12. cum ſeq. in* 2. vbi pulchrè. Et ideo cautela eſt,
140 quod tranſmittẽs ſcribat epiſtolam in præſentia
duorum teſtium, qui benè ſint informati de eius
tenore, & illimet teſtes ſint ipſius latores quo qui
dem caſu, ſi in eorum præſentia litteras acceptans
eas perlegerit, poterit per eoſdẽ de ipſiuſmet epi-
ſtolæ acceptatione abſq; contradictione fieri de-
poſitio. Sic præciſè Matthesilan. *dicto ſuo notabili*
23. & Cæpol. *d. ſua cautela* 9. & ſequitur poſt hos re
latos Magon. *deciſ. ſua Florent.* 103. *num.* 15.

141 Tertiò intelligas procedere, niſi in ipſamet epi
ſtola contineretur calculus rationis de datis, &
receptis, & in fine diceretur, quod deberet reſti-
tuere reliquum debiti in tanta quãtitate. Eo enim
caſu epiſtolam illam recipiens, & retinens, in du-
bio crederetur retinuiſſe eo animo, vt videret, an
142 calculus ipſarum rationum ſit recte factus, non
animo conſentiendi contentis in ipſa, *iuxta l. cum
ſeruus, ff. de conditionibus, & demonſtrationibus.* Sic
eleganter inter alios aduertit Cæpol. *dicta caut.* 9.
allegat textum *in dicta l. cum ſeruus*, ſequitur Iaſ. *in
repetitione d. l. admonendi, num.* 114. Ripa *in d. cap.
cum M. n.* 132. Gabriel. *d. Concluſ. 2. de præſumptioni-
bus num.* 13. Albenſ. *conſil. ſuo* 448. *n.* 7. & Menoch.
d. præſumpt. 65. *num.* 15. Addo Maſcard. *Concluſ. ſua*
481. *num.* 5. *&* 627. *num.* 39. Carroc. *de depoſito par-
te 1. pag. 86. num. 12. & de excuſſione bonorum, quæſt.
6. par. 2. num.* 66. Antonium de Gamma *deciſ. ſua
Luſitaniæ* 336. *num.* 3. & Rotam Romanam *in nouiſ
ſimis, d. deciſ.* 811. *num.* 38.

Quar-

143 Quartò declara, vt procedat quãtum ad appro-
bationem contẽtorum in litteris, non autẽ quod
acceptans cenſeatur confiteri factum enarratum
in ipſis ita eſſe. Sic prçcisè declarat Cuman. *in cõſ.*
177. quem ſequitur Ripa, *in d.l. admonendi, num.*
159. *& in d.cap.cum M.num.* 132. vbi infert, quod
144 ſi procurator ſcribat domino ſe vendidiſſe, aut
donaſſe, videtur dominus, qui recipit, & retinet
litteras, approbare venditionem, & donationem,
ſi facta fuit, non autem fateri veram eſſe donatio-
nem illam, ſeu venditionem factam.

145 Sequitur hoc idem Cl. Menochius poſt multos
relatos *d.præſumpt.65.num.*12. vbi aliud affert exẽ
plum, dicit enim, quod ſi procurator Titij ei dat
litteras, ſe mutuo recepiſſe ſuo nomine, centum à
Caio, Titius iſte recipiendo litteras, approbaſſe
quidem illas dicitur, ſi mutuo receptæ fuerunt pe
cuniæ, ſed tamen non dicitur affirmaſſe, quod re-
uera fuerint receptæ, & propterea, qui numeraſſe
aſſerit, aliter quam ex litteris eam numerationem
probare debet. Sequutus etiam eſt hoc idem in ter
minis Mandel. Albenſ. *d.conſ.ſuo* 448. *num.*5. *&* 6.
Carroc. *de depoſito, par.*1. *pag.*86. *n.*9. *& de excuſſio-
ne bonorum, quæſt.* 6. *par.*2. *num.* 64. Clar. Farinac.
conſil.ſuo 56. *num.*11. & Rota Romana *in nouiſſimis
d.deciſ.*811. *num.*39.

His omnibus addas Cl. D. Petrum de Caball.
conſil.ſuo deciſmo 123. *num.*5. in ſecundo.

146 Quinto declara procedere, niſi mittẽs ipſe ne-
gauerit, vel alio modo hanc epiſtolam poſtea im-
pugnare viſus fuerit, tunc enim nihil ex ea contra
recipientem allegare poteſt, *argum. cap. ex eo, de
reg. iur. in* 6. Sic præcisè docet inter alios Schra-
der. *in d.l.admonendi, num.*271. *verſ.ſecundo hoc non
procedit.*

147 Sextò declara procedere, ſi iſta, quæ in epiſtola
conſcripta recipienti obſunt, habeant cauſam de-
biti expreſſam, alioquin credo hæc in illa epiſtola
ſcripta contra recipientem, non plenam, ſed ſemi
plenam dumtaxat, probationem inducere, argu-
mento eius, quòd ſupradictum fuit de ſcribente.

148 Nam ſi expreſſa confeſſio ſcribentis abſque cau
ſa omiſſa contra ſcribentem, plenè nõ probat, mul
to minus tacita confeſſio recipientis, quæ cauſa
149 caret, contra recipientem plenam fidem facere
debet. Plus enim nocent expreſſa, quam tacita,
l.expreſſa, ff.de reg. iur.

150 Septimò hoc, quod dicitur ex epiſtola plenam
pro ſcribente, & contra recipientem promanare
probationem, ita demum verum eſt, ac procedit,
ſi quis ſponte epiſtolã ipſam recipiat, ſecus ſi coa-
ctè, tunc enim ex ea nulla proculdubio contra ip-
ſum met ſcribentem reſultat probatio, ita gl. *in d.
Clem.*1. *verſ.ſcienter, de procurator.*

151 Quod tamen ita accipiendum exiſtimo, niſi po
ſtea ceſſante metu, vel coactione, quis eam epiſto
lam abſque proteſtatione aliqua contraria reti-
nuiſſet, tunc enim, quia per retentionem ſequen-
tem metus præcedens purgatur, perindè habetur
152 atque ſi ab initio ſponte hanc epiſtolam rece-
piſſet, *argum. cap.ſi ex inſinuatione, extra qui cleric.*
Scribentes *in l.ſi ob turpem, ff. de cond.ob turp.cauſ.*
& Doct. *in l.*2. *ff.quod met.cauſa.*

153 Sic etiam regula illa, quod recipiens litteras,
vel inſtrumentum, & non contradicens, præſuma-
tur quidem approbaſſe illum actũ, procedit quo-
ad ea, ad quæ recipiens ſua ipſa voluntate, & ſpon
tè ſe obligaſſe dicitur, ſecus verò quoad ea, ad quę
recipiens inuitus obligaretur, ſic perpulchrè Cl.
Menoch. *d. præſumpt.* 65. *num.* 10. *&* 11. *lib.*3. vbi
exemplificat ad clariorem omnium intelligẽtiã.

154 Octauò ſupradicta principalis limitatio ita
demum procedit, ſi quis ipſam epiſtolam ſimpli-
citer recipiat, ſecus ſi eam recipiẽdo proteſtetur,
ſe eamdem tantum recepiſſe in paſſibus & pũctis,
(vt ita loquar) pro ſe facientibus; in alijs tamen ſe
illam non approbare, tunc enim epiſtola illa con
tra ipſum recipientem fidem non facit, niſi in ca-
pitulis connexis, *l. Publia*, §. *fi.* & ibi Bart. *ff. depoſ.*
Alex. *conſ.*186. *num.*7. *lib.*2.

155 Nonò principaliter declara procedere, niſi epi
ſtolam recipiens, & legens, ſimpliciter dixerit nũ-
cio ſibi illam reddenti, ſe domino reſponſum da-
re velle, & poſteà etiam ex interuallo reſcribens
ipſi domino exprimat, ſe ea omnia, quæ in epiſto-
la ſibi reddita in eius damnum, ac detrimentum
redundare poſſunt, negare, vel improbare, tunc
enim perinde ac ſi poſt litteras redditas, ac lectas
ſtatim hoc proteſtatus fuiſſet, epiſtola illa contra
recipientem fidem nullam facit, *arg. l. aſſe toto, ff. de
acq. hæred. & l.ſi ita fuerit, ff. de cond. & demonſt.*

156 Declaratur decimo procedere, niſi ea, quæ in
ipſamet epiſtola continentur, non principaliter,
ſed incidenter in eadem referantur, eo enim caſu
non plena contra recipientem, ſed ſemiplena dũ-
taxat oriretur probatio, arg. eius, quod not. Abb.
*in c.fin. num.*7. *ext. de ſucceſſ. ab inteſt.* Sic præcisè do
cuit inter alios Schrader. *in l.admonendi, num.*273.
verſ.decimò ex hoc fallit.

157 Vndecimo declara, vt non procedat, ſi illa, quę
in epiſtola continentur, quis contradicendo im-
pedire nõ valuit, vt putà, ſi is, qui reum defendit,
epiſtolam ad illum mittat, qua ſignificet ſe eum
defendere, licet enim reus talem epiſtolam reci-
piat, atque legat, abſque contraria proteſtatione,
tamen quia reus etiam contradicendo nõ potuiſ-
ſet ipſum impedire quo minus ſe defenderet, *l.ſol
uendo, ff. de ſolut. gloſ. in l.exigendi, C. de proc.* reus ip-
ſe non intelligitur ijs, quæ in epiſtola continen-
tur, conſentire, ideoq; contra ipſum nulla ex eadẽ
epiſtola oritur probatio; ita Bald. *in Auth. Qua in
prouincia, num.*15. *C. vbi de crim. agi oport.*

158 Duodecimo declaratur ſupradicta principalis
limitatio, vt non procedat, ſi quis in epiſtola ſi-
gnificet, ſe eum, ad quem ipſam mittit, conſtitue-
re procuratorem, vt ſuo nomine cauſam aliquam
in iudicio agat; & pro ea debito modo non cauit,
tunc enim licet quis hanc epiſtolam recipiat, ne-
que contrarium proteſtetur, tamen eis, quę in ip-
ſamet epiſtola continentur, conſentire non intel-
ligitur, & per conſequens ex ea nulla cõtra ipſum
oritur probatio, ita Bald. *in l.*1. *ff. mand. arg. Clem.*
1. *de procurat.*

159 Hęc tamen declaratio, ſeu limitatio, communi-

ter

ter per Doctores improbatur, volunt enim eum,
qui ſimpliciter litteras recipit, in qua mittens ſi-
gnificauit, ſe ipſum procuratorem conſtituere,
intelligi contentis in illis litteris conſentire, niſi
reclamauerit, ita Bald. ipſemet *in l. ſi litteras, in fi-
ne, C. mandati.* Iaſ. *in d. l. quæ dotis, num. 9.*
160 Decimotertiò declaratur, vt præcipuè proce-
dat, ſi quis in epiſtola ad alium tranſmiſſa ſignifi-
cet ſe negotium aliquod ſuo nomine geſſiſſe, tūc
enim, niſi is, qui epiſtolam recipit, expreſſe ipſi
contradicat, hoc negotium geſtum ratum habere
dicitur, & ſic epiſtola contra recipientem plenam
fidem facit, ſecus eſt, ſi quis in ipſa non de nego-
161 tijs illius nomine geſtis, cui epiſtolam illā trāſ-
miſit, ſed de alijs rebus mentionem faciat, puta
ſcribat ipſum ſibi debere centum, vel veſtem pe-
nes ſe in cauſam depoſiti habuiſſe, eo enim caſu,
licet quis ſimpliciter eam recipiat, & abſque pro-
teſtatione aliqua, tamen illis, quæ in ipſamet con
tinentur, conſentire non intelligitur, ideoq; pro-
bationem contra ipſum non faciet, ita Bald. *in l.
1. ff. mandat.* Dec. *in cap. eum M. Ferarienſ. extra de
Conſtitutionibus*, & plures alij, quos pulchro ordine
refert, & ſequitur Cioff. *conſil. ſuo 17. num. 11. in 2.*
162 Mihi tamen, vt verum fatear, contraria hac in
re opinio verior videtur; exiſtimo enim ego, &
indiſtinctè credo, aliquem ex eo, quod epiſtolam
abſque proteſtatione aliqua recepit, ei conſenti-
re intelligi, eamq; plenam probationem contra
ipſum recipientem facere, licet illud negotium,
de quo in ipſa fit mentio, non ſit nomine illius ge
ſtum.
163 Ad hoc autem afferendum moueor. Primò, per
text. *in l. Titius, & ibi Bart. & Bald. ff. de conſtituta
pecunia*, vbi ex eo, quod quis recipit epiſtolam,
nec ei contradicit, in qua ſcribens conſtituebat
ſe certam pecuniæ ſummam alterius nomine ipſi
ſoluturum, conſtitutum induci decidit Iuriſcon-
ſultus.
164 Secundo loco ſuffragatur tex. *in l. cum tabernam
§. idem quæſijt, & ibi Doctores, ff. de pignorib.* vbi ex
eo, quod quis recipit litteras, in quibus mittens
exprimebat ſe illi certa bona obligare, contrahi-
tur obligatio pignoris, & probatur plenè pignus
contractum eſſe.
165 Tertio loco adducitur præcipuè text. *in Clem. 1.
de procurator.*
166 Et hanc ſententiam vti veriorem communiter
ſequuti ſunt interpretes, Bald. Alex. Iaſon, Abb.
& alij quamplurimi, quos enumerat pręciſè Schra
der. *d. loco, num. 273.*
167 Declaratur decimoquarto, vt non procedat,
quādo in ipſa epiſtola adſunt expreſſa verba in-
iurioſa, famam, atque exiſtimationem recipientis
aggrauantia; tunc enim licet quis hanc epiſtolam
recipiat, atque legat, non intelligitur tamen ijs,
quæ in ipſa cōtinentur, conſentire, vel actioni in-
168 iuriarum per hoc renunciare. Hic enim capi po
teſt alia præſumptio, quam quod velit contentis
in litteris conſentire, quia eſt veriſimile illū, ideo
has litteras retinuiſſe, vt ex illis fidem facere poſ-
ſet de iniuria ſibi illata; quamobrem cum hic alia
coniectura, quam conſenſus capi poſſit, non eſt
præſumendum, quem recipiendo & retinēdo has
litteras, iniuriarum actioni velle renunciare, *arg.
l. cum de indebito, ff. de condict. indebiti, & l. ſi cum. au-
tem, ff. de ſolutionibus.*
169 Decimoquinto intellige, ac declara procede-
re, quando ipſamet epiſtola viuo mittente perue-
nit ad recipientem, ſecus ſi eo mortuo, tunc enim
huic præſumptioni locum minimè eſſe ſcripſere
Doctores noſtri. Sic poſt Rom. Decium, Gabriel.
& alios, Menoch. *præſumptione 65. num. 17.* Sequi-
tur Albenſ. *conſ. ſuo 774. num. 21.* Maſcard. *Concluſ.
ſua 481. num. 7.* Carroc. *de depoſito, par. 1. pag. 86. nu-
mero 14. & de excuſſione bonorum, quæſt. 6. num. 67.
parte 2.* & nouiſſimè Lancellot. Gallia *conſi. ſuo 54.
num. 76.* Addo Fabium de Anna, & D. Ioannem
Ancharanum, *lib. 1. q. 48. num. 8. cum ſeq.* vbi pul-
chrè poſt plures relatos *conſ. ſuo 82. num. 17. vol. 1.*
Vide, quæ ſcripſimus ſupra, *num. 98. cum ſeq.*
170 Declaratur decimoſexto, vt procedat, dummo
dò litteræ ſcriptæ ſint manu debitoris, vel eius ſi-
gillum contineant. Sic poſt Ancharan. *q. 48. par.
1.* Carroc. *de depoſito pag. 86. num. 15.*
171 Idem iuris eſſe concludito, licet exaratę fuerint
manu alicuius tertij, de ipſius tamen debitoris cō
ſenſu, ac mandato, ad tradita *ſupra num. 82.*
172 Decimoſeptimo declaratur, vt procedat, quan-
do in ipſis litteris continetur tale quid, quod de-
beat obligare ipſum acceptantem ad contenta in
litteris, vt loquitur text. *& ibi not. in d. l. ſi filius.*
Vnde ſi in litteris non contineatur tale quid,
quod obliget acceptantem, tunc earum accepta-
tio non poteſt obligare; tum, quia non debent ip-
173 ſæ litteræ plus operari, quam contineant, & de
neceſſitate ex eis inferatur.
174 Tum etiam, quia non debet plus operari con-
ſenſus ſuperueniens, quam qui interuenit à prin-
cipio, ſic præciſè Hieronym. Pappon. *conſil. ſuo 75.
num. 7. & 8. vol. 1.*
176 Decimooctauo declaratur, vt procedat, dum-
modo ipſam epiſtolam ſcribentis manu fore con-
fectam apertè conſtet; vbicumque enim nō liquet
eandem ab ipſo fuiſſe conſcriptam, nec eius ſigil
lo ſignatam, tunc recipiens eam non poteſt obli-
gari, etſi non improbauerit, ſed tacuerit, ita Bald.
in l. in bonæ fidei, C. de reb. cred. & in terminis poſt
Anchar. *in ſuis familiaribus quæſt.* docet Vin. *deciſ.
ſua 467. num. 85. vol. 3.*
177 Et ratio quoque eſt in promptu: nam recipiens
huiuſmodi litteras errabundas, vt ita dicam, &
defectiuas, non videtur ob hoc ſibi præiudicare,
nec contra recipientem ipſum vllum inducūt in-
dicium, cum ex nihilo nihil reſultet. & hęc quoad
iſtam primam limitationem ſatis. Latiùs autem
diſſerit de eiuſdem materia Illuſtriſs. D. Cardin.
Tuſcus *Concluſione ſua 374. in littera L. per totam*,
eum conſulas.
178 Limitatur ſecundo principaliter ſupradicta
Concluſio, videlicet, quod epiſtola nō probet pro
ſcribente, quando in ipſa continerentur duo con-
nexa, vnum, ſcilicet pro ſcribente, alterum verò
contra ſcribentem, nam ſi is, cui mittitur, pro ſe
acce-

acceptat,altera pars iuuabit ſcribẽtem, & pro eo
fidem faciet,text.eſt *in l.Publia,§.fin.ff. depoſ.*& il-
lam ſequuntur communiter Doctor.*ibi*, inde etiã
colligentes, quòd quis poteſt apptobare vnum
179 capitulum pro ſe, & aliud contra ſe reprobare,
quamuis in eadem ſcriptura ambo ſint deſcripta,
180 quod eſt verum ex ſententia Caſtr. quando epi-
ſtolam ipſam producens proteſtaretur, in actis,
quòd ipſam producit in partibus pro ſe facienti-
bus,& non aliter. Ceterum ſi illam ſimpliciter pro
duceret, videretur in omnibus partibus eam ap-
probaſſe,vt ibi per eum,allegãdo not.*in l.1.§.edi-
tiones,ff.de eden.* & per Bart. *in l. Aurelius, §. idem
queſiit,ff.de lib.leg.* vbi diſtinguit, an capitula ſint
ſeparata,& connexa,& tunc non poſſit vnum ſine
alio acceptari,de quo etiam per Cyn.& Bald.*in l.
1.in decima quæſt.C. de confeſſ.*

181 Subdit tamen idem Paul. de Caſtro, quod vbi
epiſtola,vel ſcriptura continens plura capitula,
ſcripta fuiſſet manu tertij,non poſſet aduerſarius
illam in parte, & partibus approbare,ſed tenetur
in totũ vel approbare,vel improbare,allegat In-
noc.*in c.cum venerab.extra de exceptionibus*,de qua
materia plenius per Canoniſtas *ibi*.

182 Hanc eamdem limitationem ſequutus eſt etiã
Maſcard.*d.Concluſ.627.num.9.*& Clar.Menoch.*de
Arbitrar.d.Caſu 94.num. 7.* Addo Rutger. Rulant
de Comiſſionibus lib.5.cap.14.num.3. in littera C.

183 Sed hic pulchra ſuſcitatur quæſtio: producitur
epiſtola,in qua continetur,qualiter tu à me acce-
piſti 100.ex cauſa depoſiti,& quod ex illis tali die
reddidiſti 40.& tali die 20.& tali die 10. & quod
tu remanes debitor in effectu in 30. dubitatur an
recepta iſta epiſtola,poſſim illã approbare quoad
centum,quæ fateris te habuiſſe in cauſa depoſiti,
& negare te reddidiſſe illa ſeptuaginta.

184 In huiuſmodi difficultate Mattheſil. *Singul.ſuo
78.*concludit pro affirmatiua,& reddit rationem:
nam hæc dicuntur eſſe capitula ſeparata; allegat
text.*in l.Publia,§.fin.ff.depoſiti*,& vlterius ſecus eſ-
ſe in libro rationum ſubiungit.

185 Hæc tamen tanti viri opinio improbatur præ-
ciſè per Caccialup *in d.l.admonendi,num.76.*

186 Tu quænam ex his verior ſit opinio,cogita.

Et hæc quo ad ſecundum ex propoſitis. Sequitur autem vltimum, videlicet, an Epiſtola probet contra tertium?

187 Cui quidem dubitationi ſatisfaciendo, Cõclu-
ſio ſit negatiua. Ita Doct.*in d.l.admonendi*, & præ-
cipuè Ripa,*ſub num.140.*idq; per text. *in l. exẽplo,
C.de probation. & in l.epiſtola,in princ.ff.de pact.* Hoc
idem poſt Bald.& Boer.firmat Cl.Menoch. *d. ſuo
Caſu 94.num.22.*Grat.*conſil.ſuo 5.num.27.in primo.*
Maſcard.*d.ſua Concluſione 627.num.14.* Schuuart-
zenthaler,*in ſuo tract.de ſtipulationib.pag.mihi 766.
num.64.*& Sebaſtianus Medices,*decis.ſua Marchia
na 8.num.7.* Addo Anton.de Gamma,*deciſ.ſua Lu-
tania 336.n.5.*vbi in ſimili conſiderat,quod quan-
do epiſtola obligationem inducit, ſolum id con-
tingit inter mittentem illam,& eum ad quem mit
titur,non autem cõtra tertium, ſequitur Gratian.
deciſ.ſua Marchiana 156.num.3.

188 Extenditur iſta Concluſio, vt procedat etiam
in epiſtola Epiſcopi ſuo ſigillo munita, adhuc e-
nim illa tertio minimè obeſt; ita poſt Archidiac.
Guid.Pap.Ripam,& alios,Menoch *d.ſuo Caſu 94.
num.23.*vbi etiam rationem adducit,dicens: quia
189 hæ litteræ non ſunt de his, quæ ad eius officium
ſpectãt,iuxta *cap.poſt ceſſionem,de probationib.*quòd
ſic intelligit Ripa, ſed conſiderantur tamquã lit-
teræ priuati cuiuſdam amici amico datæ,ſequitur
hoc idem Maſcard. *d.ſua Concluſ.627. num.15.*&
Ioachim Beuſt,*in d.l.admonendi, num.1057.*

190 Declaratur tamen iſta Concluſio,vt non proce
dat in libris argentariorum,ſeu campſorum,quos
bancherios vel trapezitas magis Latinè appella-
mus,qui ex more litteras trãſmittunt de receptis,
nam quemadmodum eorum codices contra ter-
tium aliquam probationem faciũt,vt latè per Me-
noch.*d.Caſu 94.num.24.*& Maſcard.*d.quæſt.627.n.
16.*Sequitur Schuuartzenthaler,*in ſuo tract.de Sti-
pulationibus,pag.mihi 776.num.64. in fine.*

192 Viſo an epiſtola probet contra tertium,viden-
dũ modo,quid iuris,ſi de ipſius fauore tractetur?

193 Exemplum. Scripſi litteras Mæuio amico meo,
quibus ſignificaui,quod tibi debebam centum ex
cauſa, puta mutui, aut venditionis,& excuſatio-
nes adducebam,quare tibi non ſoluerem;dubita-
tur,num hæ litteræ tibi ad plenam probationem
aliquo temporis tractu ſufficerent.

194 Difficultatem hanc diſcutit ad partes Rota Ro
man.*in antiquis,tit,de Probationibus,deciſ.* 18.& in
affirmatiuam procliuior videtur. Eiuſdem ſenten
tiæ fuit etiam Crauet.*de antiq. tempor. in verſic.vi-
dimus,& abundè,par.1.num.41.*& Beneuent.Strac
cha,*de aſſecurat.gloſ.11.num.46.*

195 Cui quoque,& ego aſſentior,& cõſidero, quod
cum epiſtola ſcribentis nomine ſemper loquatur,
vt ſupra,de neceſſitate fatẽdum eſt, quod cum ad
manus illius tertij peruenerit, plenam ad ipſius
196 fauorem inducere debeat probationem, ex quo
videtur tũc cõfeſſio illa facta præſente illo tertio.

197 Adde extraneum vnicuique videri quod liceat
ſcribenti aduerſus iam ſcriptam confeſſionem ve
nire,alio errore non probato.

198 Sed cum latiori folio hac de re diſſeruerimus
in tract.de verbis enunciatiuis, lib.1. hæc in præſen-
tiarum tetigiſſe ſufficiat. Videndus quoque Ma-
ſcard.*Concluſ.ſua 627.num.11.cum ſequentibus*, &
Peregrinus,*conſ.ſuo 186.n.27.vol.1.* Adeundus etiam
Puteus *lib.2.deciſ.11.*& Rota Genuenſ.*deciſ.ſua
19.num.8.* Satis.

Latius de hac materia litterarum priuatarum
diſſerit Card.Tuſcus *Concluſ.ſua 364.in littera L.*

Præludia quædam Epiſtolarum,ſeu quod idem
eſt,litterarum ſumptarum in genere hactenus atti
gimus. Nunc autem ad nonnullas de earumdem
materia pertractãdas quæſtiones deueniendũ eſt.

Du-

Dubitatur igitur Peimo, an litteras alienas aperiens pœna falſi puniatur.

SVMMARIVM.

1 *Litteras alienas aperiens quanam pœna regulariter afficiatur.*

2 *An aperiens litteras alienas pœna ſalſi puniatur? Plures caſu ſunt diſtinguendi.*

3 *Primus quidem eſt, quando quis aperuit litteras alicuius priuati, ſed eas non legit; hoc in caſu pœna ſalſi abſque dubio minimè punitur.*

4 *Amplia idem iuris eſſe, quando quis ſine dolo litteras ipſas aperuit, & legit.*

5 *Ratio.*

6 *Secundus caſus eſt, quando quis aperuit litteras priuati, & eas ſolus legit, atque ita alteri non oſtendit, & hoc caſu ex communiori pœna criminis ſtellionatus extraordinaria arbitrio tamen iudicis punitur.*

7 *Qui aperuit teſtamentum clauſum, licet alteri nō oſtēderit, pœna ſalſi ordinaria multatur, & num. 8.*

9 *Amplia etſi in ipſis litteris aliquid ſcriptum eſſet contra hunc aperientem, & legentem, adhuc enim ipſa pœna extraordinaria ſtellionatus locum ſibi vendicabit.*

10 *Quinimò aperiens ipſas litteras ſibi conſignatas, & alicui deſtinatas, & illas legens, tenetur actione iniuriarum, & ea actione conueniri poteſt per tranſmittentem.*

11 *Tertius caſus principalis eſt, quando quis aperuit litteras alicuius tertij, in quibus quidquā minimè extabat, ob quod aliquid detrimenti, vel iniuriarum ille pati poſſet, & hoc caſu nulla pœna ipſemet aperiens punitur.*

12 *Ratio, & num. 13. & 14.*

15 *Quartus caſus eſt, quando quis aperuit litteras alicuius priuatæ perſonæ, & eius aduerſario oſtendit in ipſius ſcribentis detrimentum; hoc in caſu ordinaria proculdubio punitur pœna ſalſi.*

16 *Amplia, vt actione iniuriarum conueniri etiam poſſit.*

17 *Item quod in ſoro conſcientiæ commiſiſſe quoque dicatur peccatum mortale: quod tamen limita in duobus caſibus, num. 5. 21. 22. & 23.*

18 *Amplia, etſi nullum damnum indè ſequatur.*

19 *Non incidit tamen in excommunicationem.*

20 *Etiamſi apertæ fuiſſent litteræ directæ Summo Pontifici.*

24 *Aperiens litteras alicuius priuati, & eas oſtendens alteri, quam aduerſario ipſius ſcribentis; ſi modo inde ei damnum intulit, pœna ſalſi ordinaria punitur.*

25 *Contrarium multi.*

26 *Et eſt verior ex authoris ſententia.*

27 *Patroni, vel procuratores pandentes iura ſuorū clientum aduerſarijs eorum, ſunt & ipſi ordinaria pœna ſalſi puniendi.*

28 *Quintus principalis caſus eſt, quando quis lacerauit, vel combuſſit litteras ipſas, & tūc punitur pœna extraordinaria iudicis arbitrio.*

29 *Quinimò condemnatur ad reſtitutionem omniū damnorum, & ad intereſſe.*

30 *Dictum D. Deciani elucidatur.*

31 *Quando nominatur, vel infligitur pœna ſalſi, in dubio intelligitur de ordinaria.*

32 *Sextus caſus eſt, quando quis remoratur reddere litteras ei, cui mittuntur, quo caſu tenetur ad intereſſe erga mittentem, ſi aliquod ſortaſſis is ex ea mora damnum ſuerit perpeſſus.*

33 *Hoc idem ſtatutum eſt quoque reſpectu tabellariorum, qui ſerò nimis reddunt litteras.*

34 *Septimus eſt caſus, quando quis pigritia, viæq; conficiendæ tedio adductus, in itinere litteras alicuius priuati abijcit, vel arena obruit; & hoc caſu litteris repertis, extraordinaria pęna ſalſi punitur.*

35 *Vltimus caſus eſt, quando ille, qui litteras alienas aperuit, & legit, aliquid ſorſan in ipſis correxit, abraſit, & immutauit, & tunc ſine dubio ordinaria pœna ſalſi puniendus eſt.*

36 *Ratio, & num. 37. & 38.*

39 *Aperiens litteras ſui Principis, in quibus de re ipſius grauitractetur, eaſq; hoſtibus ſuis patefaciens, poteſt multari, & pœna qua punitur reuelans ſecreta Principis, quæ eſt pœna capitis, item ordinaria pœna ſalſi & num. 40. 41. & 42.*

43 *Aperiens litteras Principis, in quibus agatur de re perſonæ priuatæ, punitur in hoc, vt amplius audiri non poſſit.*

44 *Et ſi clericus eſt, deponitur.*

45 *Remouens ſigillum de litteris alicuius Principis punitur pœna ſalſi.*

46 *Aperiens litteras alicuius Magiſtratus vel Iudicis, quomodo puniatur non eſt eadem omnium ſentētia.*

47 *Addentium ad deciſ. Guid. Pap.* }
48 *Ipſius Guidonis Papæ, &* } *Opiniones hac in re receuſentur.*
49 *Ioannis Fabri.* }

50 *Author autem diſtinguit, & num. 51. & 52.*

53 *Aperiens acta iudicialia in ſui aduerſarij detrimentum, punitur duplici pęna, prout ibi.*

54 *Author remittit lectorem ad Baiard. & Colerum.*

55 *Ad hoc vt aperiens litteras alienas puniatur pœna ſalſi, vel ordinaria, vel extraordinaria, requiritur de neceſſitate dolus, vel culpa, aliter ab omni pœna tutus eſt.*

56 *Ratio, & numero 57. & 58. vbi pulchrè.*

59 *Et dolus iſte regulariter non præſumitur, ſed ab eo, qui illum allegat, clarè probandus eſt.*

60 *Multa notatu digna in materia doli afferuntur per authorem vſque in finem.*

Quoniam effrenis hominum petulantia adeò proceſſit, vt quamplurimi, qui litteras alienas aperire non erubeſcant, in dies reperiantur; rem congruam hic me facturum arbitror, ſi qua pœna ipſi regulariter ob tale delictum plecti ſoleant, in pręſentiarum vos docuero; & verum quia pœna, quæ vt plurimum huiuſmodi delinquentibus ſolet infligi, eſt pœna falſi: iure meritò igitur contigit hic dubitare.

An litteras alienas, ſeu epiſtolam aperiens, pœna falſi puniatur?

2 VTilis,& in foro frequens ſa-
nè eſt hæc diſputatio. Vt
autem ipſa ab omnib. mi
ra quadam facilitate,&
percipiatur, & inſimul di
ſcutiatur,per plures caſus
arbitror diſtinguendos.
3 Primus quidã caſus eſt,
quando quis aperuit litte
ras alicuius priuati,ſed eas non legit, hoc in caſu
cum dolo carere,nec ipſas litteras aperuiſſe dica-
tur,pœna legis Corneliæ,de falſis,minimè multã-
dus eſt: ſic ſenſiſſe viſus eſt Bart. *in l. ſi quis in graui,*
§. qui tabulas,ff. ad Syllanian. per illum text. & clarius
Bertachin *in ſuo tract. de Epiſcopo,lib.3.par.1.n.39.*
licet loquantur quãdo quis caſu, & forte fortuna
litterarum nizzam fregit. Hoc idem ſequitur D.
Decian. *in tract. criminal. lib.7.cap.17.colum.pen.n.*
46. verſ. quæ tamen omnia, vbi ſubdit, id etiam pro-
bari per tex. *in l.2.§. ſi linum,ff. de bonorum poſſ. ſecũ-*
dum tabul. & per glo. *in cap. Nobiliſſimus,97. diſtinct.*
Sequitur quoque Baiard. *in Additionibus ad Clarũ,*
in §. falſum, num. mihi 203. & Viuius *lib. 1. deciſ. ſua*
62. in fi. vbi quoque ita in facti contingentia in ſa-
cra Regia audientia Barenſi die 15. Martij 1590.
iudicatum fuiſſe eleganter ſubnectit. Addo no-
uiſſime Clar. Dom. Menochium *de Arbitrar. lib.2.*
Centur.6. Caſu 538. *num.6. & 7.* vbi quoque ſubdit,
4 idem iuris eſſe,quando quis ſine dolo litteras ape
ruit,& legit;veluti ſi credat ad ſe datas,cum eodẽ
& ipſe vocaretur nomine;quo ille,ad quem erant
4 ſcriptæ.& hoc cum falſitas non dicatur committi,
vbi non adeſt dolus, *ad l. nec exemplum, C. de falſis.*
Huic eidem ſententiæ adhæſit quoque poſt plures
alios relatos Clar. vir. Dom. Farinac. *in ſuo tracta-*
tu de Falſitate,q.150.par.4.num.129. & 130. Vidẽ-
dus idem *ſub num.131.* vbi loquitur in aperiente
litteras alienas ſine dolo,ſed per errorem, & caſu
credendo eas ſibi eſſe directas.

6 Secundus quidem principalis caſus eſt, quãdo
quis aperuit litteras priuati,& eas ſolus legit,atq;
ita alteri non oſtendit;& hoc caſu ipſum aperien
tem pęna extraordinaria ſtellionatus, iudicis ta-
men arbitrio puniendum tradidere paſſim Scri-
bentes. Sic præcisè docuit auriga noſter Bart. *in*
l. qui teſtamentum,ff. ad leg. Cornel. de falſ. vbi de hoc
ſubdit eſſe text. ſingularem *in cap. cum olim Magi-*
ſter, extra, de offic. deleg. Eundem Bart. ſequitur *in*
eodemmet cap. Abb *ſub num.4.* Ludou. Roman. *in*
ſuo conſ.365.num.3. & poſt multos relatos Decian.
præcitato num.46. ferè in princip. Hanc eandem tra
ditionem Bart. ſequutus eſt etiam Baiard. *in dictis*
Additionibus Clari ad § falſum, num.205. Viuius, *d.*
deciſ.62.num.2. & nouiſſimè Clariſs. vir Dom. Me-
noch. poſt multos alios relatos *d. Caſu* 538. *num.8.*
Addo Bertazzol. *conſ. ſuo criminali* 112. *num.2. lib.*
1. & eruditiſs. Farinac *præcitata par.4.q.150.num.*
126. vbi infinitos etiam concordantes deducit.

7 Pro qua quidem opinione conſideratur etiam;
Nam ſpeciale eſt in eo, qui aperuit teſtamentum
clauſum,& alteri non oſtendit,vt ordinaria pœna
falſi puniatur,prout eſt text. ſingularis, *in l. qui te-*
ſtamentum,ff. ad leg. Cornel. de falſ. cum concordantijs
deductis per Farinacium *d.q.150. præcitata parte 4.*
num.119.

8 Ergo aliud dicendum de eo, qui aperuit alias
litteras,maximè priuatas;& ita arguit quoque D.
Abb. *in d.c. cum olim, nu.4.* & Bernard. Vvurmſer.
Pract. foren. lib.1.num.47. Obſeruat. num.22.

9 Ampliatur iſthæc communis Concluſio,vt pro
cedat,etſi in ipſis litteris aliquid ſcriptũ eſſet con
tra hunc aperientem,& legentem:adhuc enim ip-
ſa pœna extraordinaria ſtellionatus locũ ſibi ven
dicabit;non per hoc enim debuit eas aperire,ſed,
aut non recipere, aut receptas fideliter præſenta-
re. ſic præcisè Abb. *in d.c. cum olim,ſub num.2. verſ.*
& nota, quod etiam ſequitur D. Menochius, *d. Caſu*
538. *num.7.*

10 Quinimò aperiens ipſas litteras ſibi conſigna-
tas,& alicui deſtinatas,& illas legens, tenetur a-
ctione iniuriarum, & ea actione per tranſmitten-
tem litteras ipſas poſſet agi contra aperiẽtem præ
dictum, argumento, *l.1.§. ſi quis tabulas,ff. depoſiti.*
Sic perpulchrè Viuius *d. ſua deciſ.62.num.10.* & ſe-
quitur poſt alios Clar. Farinac. *præcitata par.4.nu-*
mero 123.

11 Tertius præcipuus caſus eſt, quando quis ape-
ruit litteras alicuius tertij, in quibus quidquam
minimè extabat,ob quod aliquid detrimenti, vel
iniuriarum ille pati poſſet; & hoc caſu nulla pęna
ipſemet aperiens punitur. Sic præcisè Bertachin.
in d. ſuo tract. de Epiſc. lib.3.par.1.num.39. verſic. &
quod dixi quem ſequitur Decian. *d. cap. ſuo 17. præ-*
citato num.46. verſ. item tempera, & poſt hos Clar.
Menoch *d. Caſu* 538. *num.5.* Addo Viuium *d. deciſ.*
62. num.13.

12 Iſtaque opinio corroboratur tali ratione. Ad
hoc vt ordinaria pęna falſi, vel extraordinaria cri
minis ſtellionatus ſibi locum vendicet:neceſſariò
ſemper inter alia requiritur, vt falſitas commiſſa
alicui ſit nociua,vel apta nocere. Sic præcisè An-
charan. Socin. Pariſ. & plurimi alij per nos relati
ſup. lib.1.q.4. principali,num.5. cum ſequent. & ſub
num.33. vbi probatur,quod pęna iſta extraordina
ria criminis ſtellionatus,quę eſt ad inſtar actionis
de dolo,non infligitur propter illud, quod alicui
non nocet.

14 Modò in caſu noſtro nihil detrimenti;vel iniu
riarum pati poſſe illum,ad quem litteræ erant de-
ſtinatæ; iam in caſu propoſito ſupponimus; er-
go,&c. De traditione tamen tantorum patrũ val-
dè dubito. Cogita. Nota Clariſs. Farinac. poſt hęc
edita viſum, *d. par.4. præcitata quaſ.* 150. *num.133.*
pariter de horum opinione ancipitẽ eſſe, qui do-
cet aperientem ipſum aliqua extraordinaria pę-
na puniendum,cum ſit res mali exempli aperire
litteras alienas,ſiue ſit præiudicium ſcribenti,ſiue
non.

Quaſ-

15 Quartus principalis caſus eſt, quando quis aperuit litteras alicuius priuatæ perſonæ, & eius aduerſario oſtendit, in ipſius ſcribentis dettimentũ; hoc in caſu ordinaria proculdubio punitur pęna falſi. Sic in terminis docuit Bart. *in d. l. qui teſtamentum*, vbi ſubdit de hoc eſſe text. *in l. 1. §. is qui depoſita, ff. eodem; & in l. Titio, num. 3. ff. ad mnnicipal*, vbi quoque adducit text. concordautem *in l. ſi quis aliud, §. qui vini, ff. de pœnis*, ſequitur D. Decian. *d. numero 46. in princip.* Clar. *in §. falſum, numero mihi 26.* & Baiard. *in additionibus ad eumdem, §. ſalſum, numero 205*. Sequutus eſt etiam Viuius *d. deciſ. 62. numero 3*. vbi adducit Curt. iuniorem *in l. 2. numero 56. C. de edendo*; & nouiſſimè Clariſs. vir D. Menoch. *d. Caſu 538. num. 10. cum ſequent.* vbi qnoque opinionem Auguſtini Ariminenſ. *in Addit. ad Angel. in verbo Falſario, numero* 10. pęna dumtaxat extraordinaria hunc aperientem plectendum eſſe, contra Communem exiſtimantis, acutè refellit. Addo Bernard. Vvuymſer. *Pract. for. lib. 1. tit. 47. Obſernatione 25. nnm. 1*. Et hæc opinio mihi veriſſima videtur, quidquid dixerint nonnulli relati pet Farinacium *d. q. 150. præcitata par. 4. num. 127.*

16 Amplia, vt iſte aperiens, ſi ipſas lirreras in ſcribentis iniuriam propalauerit, iniuriarum quoque actione conueniri poſſit. Sic poſt Gondislanm *in tract. de Legato*, & Decian. *cit. num. 46.* Menoch. *d. Caſu num. 13.*

17 Amplia ſecundò, vt hic aperiens in foro conſcientiæ commiſiſſe qnoque dicatur peccatũ mortale. Sic poſt Nauar. *in capit. ſi ſacerdos, numero 14. de pęnitent. diſtinct. 6.* Dom. Menoch. *d. Caſu 538. numero 14. cum ſequent.* vbi hoc pulchrè exornat, & corroborat; *& ſub num. 17.* ampliat idem iuris quo
18 que eſſe, etiam ſi damnum non ſequatur, modo eo animo factum fuerit. Hoc idem de peccato mortali ſequitur Farinac. *præcitata quæſtione, & parte, num. 115.*

19 Nota ramen, quod non ob id incidit in excommunicationem. Nauar. *conſil. 33. num. 3. de ſenten-*
20 *tia excõmunicationis, lib 5.* quod procedit, etiamſi aperiret litteras directas Summo Pontifici. Sic poſt Abb & alios, obſeruauit præciſè Viuius *d. deciſione ſua 62. num. 1.* Sequitur præciſè D. Farinac. *præcitata parte 4. num. fin.*

21 Obſerua ſecundò, quod iſta ſecunda ampliatio limitatur in duobus caſibus. Primus quidem eſt, vbicumque quis aperiret litteras ſui aduerſarij, ſuſpicando illas aliquam ſibi non leuem perniciem allaturas, tunc enim aperiens non peccaret mortaliter.

22 Alter verò eſt, qnando ex aliqua cauſa rationabili, litteræ ipſæ aperirentur, veluti ad proditiones detegendas, vel ſi aperirentur litteræ vaſſallorum per ſuos ſuperiores: Item ſi per patres litteræ filiorum, ſeu per viros litteræ coniugum
23 ſuarum: tunc enim iſti nullatenus peccarent. Et ratio eſt in promptu: quoniam prædicti omnes, id eſt dominus, pater, & maritus, vtuntur in præſenti caſu iure eorum, nemini autem facit iniuriã, qui ſuo iure vtitur, *l. nullas, de reg. iur. & l. 1. §. idemque Marcell. ff. de aqua plu. arcend.* Sic eleganter docet hæc omnia Viuius *d. ſua deciſ. 62. num. 7. 8. & 9.* Adeas in hoc propoſito D. Ioannem Ozorium *parte 3. Inſtitutionnm Morallum lib. 13. cap. 31. in fine*, vbi pulchrè.

24 Ampliatur tertiò, idem iuris quoque eſſe, quando hic, qui litteras aperuit, eas oſtendit alteri, quam aduerſario ipſius ſcribentis, ſi modo inde ei damnum aliquod intulit. Sic præciſè docuit Decian. *d. numero 46. verſ. ſed & ſi litteras*; ſic intelligens Bart. *in d. l. Titio, ſub iam allegato numero 3.* & ſequutus eſt etiam Clar. Dom. Menoch. *d. Caſu 538. num. 12.*

25 Obſeruandum tamen, non defuiſſe, qui contrariam hac in re ſequnti fuerint opinionem; inter ceteros autem adeſt Claud. Bertazzol. *in Additionibus ad conſil. Bart. conſil. 112. verſ. ſecundus eſt caſus lib. 1.* Sicq; ante omnes ſentire viſus eſt quoque Auriga noſter Bart. *in d. l. qui teſtamentum, ff. ad leg. Cornel. de falſ.* dum ibi clarè dicit, quod alienas litteras aperiens, & aduerſario mittentis oſtẽdens, tunc incidit in pœnam falſi. Sic etiam ſcriptum reliquit Marcian. I. C. *in d. l. 1. §. is qui depoſita, ff. ad leg. Cornel. de falſ.* ſic enim ibi legitur: *(Is qui depoſita inſtrumenta apud alium ab eo prodita eſſe ab aduerſarijs ſuis dicit, accuſare enm falſi poteſt.)*

26 Et hæc (mea ſententia) eſt verior, & receptior opinio, ſecundum quam reſpondit quoqne erudi tiſſimus Honded. *conſil. ſuo 105. num. 83. vol. 1.*

27 Amplia quartò, vt id procedat etiam reſpectu Patronorum, & Procuratorum: ſi enim ipſi iura clientum, vel partium ſuarum ſuis oſtendant aduerſarijs: pœna falſi ordinaria abſque dubio, & ipſi mulrandi ſunt. Sic poſt alios Abbas *in d. cap. cum olim, n. 5.* vidend. Bernard. Vvuymſer. *Pract. for. lib. 1. tit. 47. Obſeruatione 25. num. 4.* vbi hac de re pulchrè.

28 Quintus caſus principalis eſt, quando quis lacerauit, vel combuſſit litteras ipſas, tunc enim punitur pœna extraordinaria iudicis arbitrio; ita poſt Abbat. Aret. & Decian. Clar. Menoch. *d. Caſu 538. num. 21.* & Viuius *d. deciſ. 62. num. 4.* vbi poſt Summam Armillam, *in verbo, falſarius, nnm. 5.* concedit etiam ipſum lacerantem, vel comburentem condemnari poſſe ad reſtitutionem omniũ damnorum, & intereſſe: ibique rationem aſſignat. Hoc idem, quòd lacerans litteras alienas, extraordinaria pęna plectatur, poſt nonnullos alios relatos, ſequutus eſt etiam Farinac. *dicta quæſtione 150. præcitata parte 4. nnmero 122.*

29 Obſerua tamen. Cl. Dom. Decianum *d. loco* per Menoch. alleg. non docuiſſe, quòd iſte lacerans pęna extraordinaria falſi ſit plectendus, ſed dumtaxat, quod pœna falſi teneatur. In dubio autem
31 intelligitur de ordinaria. Hoc idem præciſis verbis ſcriptũ reliquit Baiard. *in Addit. ad Clarũ, ad d. §. falſum, n. 207.* Cogita. nam iſthæc poſterior ſententia verior, & probabilior mihi videtur.

32 Sextus præcipuus caſus eſt, quando quis remoratur reddere litteras ei, cui mittuntur, tunc enim abſque dubio tenetur ad intereſſe erga mittentẽ, ſi aliquod fortaſſis is ex mora fuerit damnum perpeſſus. Sic poſt Bertachin. Clariſs. Decian.

dicto numero 46.colum.penult.circa medium. vbi de
hoc dicit eſſe text.ſingularem,*in l. finali*, *C. de Fa-
bricenſ.lib.*12.& ſequutus eſt etiam Do. Menoch.
d.Caſu 538.*ſub num.* 22. *&* 23. vbi quoque ſubdit,
eadem pœna plectendos eſſe tabellarios, qui ſero
nimis reddunt litteras, niſi oſtenderent ſibi for-
ſan illas vel à latronibus, vel ab hoſtibus, quod
perſæpè contingere ſolet, fuiſſe intercepras. Ad-
do Viuium *d.deciſ.ſua* 62. *num.* 12. & Farinacium
præcitata parte 4.*num.*124.

34 Septimus adducitur caſus, & eſt, quando quis
pigritia, viæque conficiendæ tedio adductus, in
itinere litteras alicuius priuati abijcit, vel arena
obruit; hoc in caſu litteris repertis, extraordina-
ria pęna falſi ipſum multandũ, latiſſimè, & ex pro-
felsò reſpondit Iacobus Thomingius, omninò vi-
dendus *deciſ.ſua* 34.*per totam*.

35 Vltimus principalis caſus eſt, quando ille, qui
litteras aperuit, & legit, aliquid forſan in ipſis cor
36 rexit, abraſit, ac immutauit, & tunc abſque dubio
ordinaria pœna falſi multandus eſt. Nec mirum:
cum enim definitio ipſius criminis falſi in eiuſmo
di delictum quadret, (falſum enim nil aliud eſt,
37 quam immutatio veritatis doloſè, & ex certa ſciẽ
tia facta, ad tradita per Hoſtienſ *in tit. de crimine
falſ.*§.1. & per Marſil. *in Rubrica ad leg. Cornel. de*
38 *falſ.num.*1.& proculdubio iſte corrigendo, & im-
mutando veritatem mutauit,) & definitum quo-
que ipſum illi conuenire debere conſequens eſt
neceſſarium, *vulgata l.Quintus*, §.*cui aurum*, *ff. de au-
ro*, *&* *arg. leg.* Hoc idem tangere videtur Farinac.
*d.par.*4.*num.*117.

Hæc, cum agitur de litteris alicuius priuati.

Nunc de publicis, diſtinguendo pariter, varios
caſus diſſeramus.

39 Primus itaque, & principalis caſus eſt quando
quis litteras Principis ſui aperuit, in quibus de re
graui ipſiuſmet Principis agebatur, eaſque hoſti-
bus ſuis patefecit. Hoc equidem caſu varijs pœ-
40 nis multari ſolet, & poteſt. Et primò quidem, po-
teſt multari ea pœna, qua punitur reuelans Princi
pis ſecreta, quæ quidem eſt pęna capitis. Ad latè
tradita per Clar.Menoch.*d.Centuria* 6.*in libro* 2.*de
Arbitrar.Caſu* 537.*num.*5.

41 Et meritò, dicitur enim committere crimen læ-
ſæ maieſtatis *ad not.in l.*1.*ff.ad leg. Iuliam maieſta-
tis*; & ſequitur poſt Roman.& Gigantem *in ſuo tra-
ctatu de crimine læſæ maieſtatis*, Decian. *dicto ſuo nu-
mero* 46.*colum.penult.verſic. illud autem*. Sic etiam
docet poſt plures alios relatos Menoch. *dicto Caſu*
538.*num.*2. Addo Baiard. *in additionibus ad d.*§.*fal
ſum*, *num.*209.& Clar.Farinac.*d.par.*4.*numero* 120.
vbi pulchrè.

42 Secundò poteſt etiam iſte delinquens ordina-
ria puniri pœna falſi. Sic poſt Decian.*d.loco*. Me-
noch.*d.Caſu* 538.*num.*2. latius vide per eos.

43 Secundus principalis eſt caſus, quãdo quis ape
ruit litteras Principis, in quibus agebatur de re
propria ipſius aperientis. Hoc in caſu aperiens
ipſe punitur pęna quæ indicta eſt à Summo Pon-
tifice *in d.c.cum olim magiſter*, *de off.delegati*, vt ſci-
44 licèt amplius non audiatur; & ſi clericus eſt, depo
natur. Sic poſt Roman.Gigantem, & Decian.Me
noch.*d.Caſu* 538.*num.*3. Addo Baiard. *cit. loco*, *nu-
mero* 208.vbi adducit text.*in cap.ad falſariorum*, *de
crimine falſ.*

45 Tertius deducitur caſus, & eſt, quando aliquis
à litteris alicuius Principis remouit ſigillum; hoc
itidem caſu pœna falſi punitur. Sic poſt Bartol.
Bertachin.*in d.tract.de Epiſcopo lib.*3.*in prima parte
verſ. vlterius quæro*, *num.*36.vbi ita extitiſſe aliàs in
facti contingentia quemdam Ser Gyrutiũ de Mõ-
te Sancto, condemnatum, ob ſigillum per eũ amo
tum à litteris Cardinalis Firmani, recẽſet. Sequi-
tur poſt hos, & Gigantem *in d. ſuo tract. de crimine
læſæ maieſtat.* relatos, Viuius, *d. deciſ.ſua* 62.*num.*
11.& Clariſs. Menochius *d. Caſu* 538. *num.* 18. *&*
19.vbi præcisè loquitur de eo, qui remouit ſigillũ
de litteris Papæ. Addo Clariſs.Farinacium *d.par-*
4.*num.*125.

46 Quartus principalis caſus eſt, (& hoc, vt om-
nia de hac materia complectar,) quando quis ape
ruit litteras alicuius Magiſtratus, vel Iudicis. Hoc
in caſu eum pœna pecuniaria 50.aureorum, *iuxta*
§.*penales*, *Inſtit. de actionibus* puniendum, reſpon-
derunt addẽtes ad Guidon.Papam, *deciſ.ſua* 233.
in littera A.

47 Guido verò Papa ſenſit ibidem, eum multan-
dum pœna 500.aureorum, *iuxta l.ſi quis id quod*, *in
princip.ff.de iuriſd.omn.iud.* vel etiam pœna falſi, *l.
Hodie*, *in princip.ff.de falſ.*& ipſum ſequutus eſt De-
cian. *d.num.* 46. *verſ. & dixit Guido*, & poſt eum
Clar.Menoch.*d.Caſu* 538.*num.*4.

49 Ioannes autem Faber, *in d.*§.*pęnales*, ſenſit aper-
tè hunc pęna iudici arbitraria puniendum, cuius
veſtigia ſequuti videntur quoque alij addẽtes ad
eumdem Guid.*d.deciſ.*233.*in littera B.*

50 Ego verò, pro tantorum patrũ diuerſis opinio-
nibus ſedandis, cogitabam ſi ità diſtingui poſſet.
Aut iſte, qui has litteras aperuit, deliquit dumta-
xat in aperiendo, ac legendo, aut etiam vlterius
progrediens, deliquit in mutando, augendo im-
minuendo, vel abradendo.

51 Si primò, locum habeat pęna iudici arbitraria,
inſpecta tamen conditione, qualitate, & perſona
52 ipſius delinquentis, ſi verò ſecundo, locus ſit indi
ſtinctè ordinariæ pęnæ falſi. Cogita. Adcũdus de
materia huius quarti caſus D. Farinac.*d.q.*150.*præ
citata parte* 4.*num.*118. vbi multa ad rem ſpectãtia
coaceruat.

53 Quintus, & vltimus præcipuus caſus eſt, quan-
do quis aperuit acta iudiciaria in ſui aduerſarij
detrimentum: Hoc ſanè caſu punitur iſte duplici
pęna, extra ordinem, ſcilicet iudicis arbitrio, &
quia amplius audiri non poteſt. poſt Roman.*conſ.
ſuo* 346.*num.*12. Canoniſtæ omnes *in d.c.cum olim*,
moti per illum textum. Sequutus eſt etiam Clar.
Menoch.*d.Caſu* 538.*num.*1.

54 Plura de hac materia tangentem videas Ba-
iard.*in d.*§.*falſum*, *à num.*201.*vſque ad* 222. Adeun
dus quoque Matthias Colet. *in ſuis deciſionibus*
Ger-

*Germaniæ,deciſ.*179.*num.*14.*&* 15. *& in additionibus,*& Cl.Farinac.*d.quæſt.*150.*præcitata parte* 4. *per totam.*

55 Obſeruandum eſt tamen pro coronide huius
materiæ,hos omnes caſus ſupra enarratos, dum-
taxat procedere, quando ipſemet aperiens dolo-
sè litteras alienas aperuit,ac diſſigillauit; ſecùs ſi
abſque dolo,& culpa,& cum bona fide;tunc enim
56 ab omni pęna ſine dubio tutus eſſet. Ceſſante
enim dolo non ſolum ceſſat pęna ordinaria *leg.*
Corneliæ de falſis, ſed etiam alia extraordinaria
ſtellionatus.

57 Pro falſo enim carente dolo, nec pœna extraor-
dinaria infligitur. Corneus *conſil.* 182. *num.* 5. *lib.*
4. Cæpol. Socin.iun. Beccius,& plurimi alij, quos
refert,& ſequitur Honded.*conſil.ſuo* 105. *num.* 86.
in primo; & eſt veriſſima Concluſio, cum nec cri-
58 men ſtellionatus ſine dolo committatur, *l.* 3.§.1.
ff.de crimine ſtellionat. Boſſius *in tit. de crimine ſtellionat.num.* 1. *cum concordantibus.* Sic præcisè do-
cuit inter ceteros Honded.*d. conſil.* 105. *num.* 84.
cum ſeq. Videndus tamen hac de materia,ac obſer
uatione Cl.Farinac.*d.q.*150.*par.*11.*n.*287.*&* 288.
vbi etiam pro iſta opinione,quòd iſte,ſcilicet ex-
traordinaria aliqua pęna plectatur, quamplures
Doct.authoritates deducit; à ſuperiori autem fir-
mata vti magis Communiter recepta minimè ar-
bitror recedendum.

59 Obſeruandum ſecundò,in omnibus ijſdem ca-
ſibus dolum regulariter non præſumi, ſed ab eo,
qui illum allegat,clarè probandum eſſe, *l. dolum,*
vbi Bart.Bald.& ceteri omnes,C.de dolo malo, l. quoties,§.dolo,ff.de probationibus, Bart. & alij commu-
niter *in l.quoties,§.*1.*ff.de hæred.inſtituendis.*

60 Licet enim in delictis in dubio dolus præſuma
tur, *l.*1.*C.ad legem Corneliam,de ſicar. l.ſi non conuitij,C.de iniur. & cap.* 1. *de præſumptionibus cum concordantibus*; attamen illa doli præſumptio admit-
61 titur in dubio, vt dicitur *in d.l.*1.& declarant Bar-
tol.*in l.dolum,num.*3.*C.de dolo,*& Angel. *in l.plagij,*
num.primo, verſic.aut dubitatur,C.ad legem Flau.de plagiar.

62 Sed quãdo allegatur aliqua cauſa, ex qua quis
motus fuit,tunc doli præſumptio remouetur,cum
63 quælibet cauſa etiam iniuſta à dolo excuſare ſo-
64 leat,*l.igitur,verſ.poteſt,ff.de liberal.cauſ.*Grammat.
deciſione quinta, numero 26. & ſecundum aliquos
etiam leuis,& beſtialis cauſa dolum excludit. Cra
uet. *conſil.*6.*num.*89.*&* 319. *numero* 14. latè Tira-
quell.*in tract.de pœnis, Cauſa* 43. & quod quælibet
65 cauſa etiam iniuſta à dolo, & conſequenter à de-
licto,& eius pęna excuſet, probat Gloſſ.magna, *in*
l.ſine,in l.vni.§.fin.ff.ſi quis ius dic.non obtemper.cum ſexcentis alijs concordantibus relatis per Honded. dicto conſilio 105.*numero* 24. *cum ſequentibus.* Et per
Clariſs.Farinacium *dicta quæſtione* 150. *præcitata parte* 11. *numero* 274. *cum ſequentibus.* Et hæc ſuffi-
ciant de hac materia: quando tamen aperientes
extitere laici. Quid autem iuris ſit, ſi ipſimet eſsẽt
religioſi, in præſentiarum minimè diſcutio, ſed
adeundus Reuerẽdus Pater Emanuel Rodericus
*lib.*2.*ſuarum quæſtion.Canonicarum, quæſt.* 36. *art.*2.
& 4. vbi pulchrè,& latè; ſat enim mihi eſt loca te-
tigiſſe.

De hac eadem materia aperientium litteras a-
lienas,quanam ſcilicet,pęna puniantur,videndus
Illuſt.Card.Tuſcus,*Concluſione ſua* 375. *in litera L.*
vbi pulchrè.

An falſificans litteras alienas, pęna falſi puniatur? Contingit ſecundo loco dubitare.

SVMMARIVM.

1 *An falſificans litteras alienas pęna falſi puniatur? plures caſus ſunt diſtinguendi.*
2 *Falſificans litteras Sũmi Pontif. ordinaria pęna falſi punitur.*
3 *Quinimò cum ſuis fautoribus eſt excommunicatus.*
4 *Et ſi clericus eſt, officijs, & beneficijs priuatus degradatur, & curiæ ſæculari puniendus traditur.*
5 *Portius conſilio ſuo* 7. *num.* 20. *adducitur.*
6 *Quot modis litteræ Summi Pontificis falſificari ſoleant, & poſſint, remiſſiuè.*
7 *Falſificãs litteras Regias, vel cuiuslibet alterius Principis, ordinaria pęna falſi ſecundum terminos iuris punitur.*
8 *Aliter autem ex Conſtitutionibus locorum particularium.*
9 *Quid apud Gallos, & num.*10.
11 *In Regno Hiſpaniarum.*
12 *In Regno Neapolitano.*
13 *In Statu Mediolani.*
14 *Et ſub hoc Sereniſs.Dominio.*
(9–14: *obſeruetur, doceet author.*)
15 *Falſificans litteras alicuius priuati, punitur pœna ordinaria falſi.*
16 *Hoc intellige verum, quando falſum illud alteri detrimentum affert.*
17 *Cum autem nemini obeſt, maxima eſt inter Doct. altereatio.*
18 *Author ſequitur opinionem Clariſſimi Menochij.*

Relato caſui hic proximè accedit, an.ſ. falſificãs litteras alienas, ordinaria pœna falſi puniatur?

1 IN qua quidem difficultate, (ſuppoſito ſemper tamen dolo, & tertij præiudicio, aliter enim fruſtra de pęna ordinaria falſi infligenda tractaretur, vt ſupra proximè diximus) plures pariter caſus ad ipſius clariorem intelligentiam arbitror diſtinguendos.

2 Primus itaque caſus eſt, quando quis falſificat
litteras Summi Pontificis, & hoc caſu abſque du-
3 bio punitur ordinaria pęna falſi. Quinimò cum
ſuis aſſeclis,ac fautoribus excommunicationis la-
4 bem incurrit,etſi eſt clericus,officijs,& beneficijs
priuatus, degradatur, & Curiæ ſæculari, ad hoc
vt iuxta leges puniatur, traditur. Sic diſertè can-
tum eſt *in cap.ad falſariorum,vbi Clar.text.extra de crimine falſi.* Sequitur D.Thom.Triuiſan. *libro* 2.
deciſ.ſua 9.*numero* 4.*&* 5. qui tamen ſubdit mitius

agi ſolere, ſi agatur de litteris alterius, quã ipſius Summi Pontificis.

5 Id quod etiam docuit ante eum Philipp. Portius *conſil.ſuo 7.num.20.* dum ibi docet, quod ſi cõtingat litteras Legatorum, vel delegatorum Sedis Apoſtolicæ falſi aliqua ſpecie corrumpi: mitius delictum ipſum patraus puniendus erit, adducit text. *in cap. olim ex litteris, de reſcriptis, in ſi.* vbi Hoſtienſ. Butrius, Abb. & alij; vlterius animaduertunt, illum ipſum cauſam amittere, qui in eius litteris falſum ipſum commiſit. Videndus idem Portius *citato conſil. numero 19.* vbi pulchrè de hac materia. Adeundus quoque Cl. vir & num quam ſatis laudatus D. Farinacius poſt hæc edita viſus, *in ſuo elegãti tract. de Falſitate, & ſimulat. q. 151. par. 1. per totam*, ibi enim adeo doctè & elegāter hanc præcisè materiam falſificantis litteras Apoſtolicas ampliando, declarando, ac limitando tractat, ac proſequitur, vt vniuſcuiuſque alterius opera ſuperuacanea, mea ſententia, iudicetur, ad ipſum igitur ne ex ſcriptis ſcripta conficiam, beneuolum lectorem omninò relego; addo Cardin. Tuſcum *Concluſ. ſua. 52. in littera F.* vbi pulchrè, & D. Villagut *de extenſione legum, tit. de extenſ. pęnal. materia Conatus cap. 5. n. 56. & 57. cum ſeq. pag. mihi 199.* Videndus quoque idem D. Farinac. *d. quæſt. 151. parte 2. per totam*, ibi enim producens, & vtens falſis litteris Apoſtolicis, an, quando, & qua pęna puniatur, ab ipſo omnium quotquot ſcripſerint, elegantiſſimè diſceptatur; Sat locũ mihi tetigiſſe.

6 Quot autem modis litteræ ipſius Summi Pontificis regulariter falſificari ſoleant, & poſſint, vidẽdi ſunt pulcherrimi text. cum ibi notatis, *in capit. licet, & cap. quam graui, extra de crimine falſi.* & Farinacius *præcitata quæſtione, numero 37. & 38.*

7 Secundus quidem principalis caſus eſt, quãdo quis in litteris alicuius Regis, vel cuiuslibet alterius Principis falſitatem commiſit; & iſto pariter caſu (ſecundum terminos iuris loquendo) ordinaria pœna falſi punitur, text. *in l. maiorem, & in l. vbi cum ibi not. C. ad legem Corneliam de falſ.* Sequitur Boerius, *deciſione ſua 82. num. 4.*

8 Iure merito autem dixi, (ſecundum terminos iuris) quia aliter ex Cõſtitutionibus locorum decretum eſt.

9 Apud Gallos (vt hinc exordiar) falſificans litteras Regias, hac plectitur pœna.

In primis is falſarius deferendo manu ſua accenſam tędam fuſtigatur per aliquas vias ciuitatis, deinde ducitur ad Palatium Magiſtratus, ibiq; omnibus ſpectantibus, ferro candenti in frõte inuritur, & deinde bannitur: ita Boet. *d. quæſt. 82. num. 9.*

10 Quæ quidem pœnæ forma eſt deſumpta *ex cap. ad audientiam, de falſis*, quo clerico falſificanti Reſcripta indicitur pœna degradationis, deinde ferro candenti in fronte inuritur, & poſtmodum in exilium mittitur; aliquando verò degradatur, & in monaſterium ad tanti ſceleris agendam penitentiã detruditur, *cap. 1. vbi Doctor. de crimine falſi.*

11 In Regno Hiſpaniarum, qui Regum, vel Papæ litteras falſas fingit, pœna capitis abſque dubio punitur. Sic apertè legitur *l. 8. tit. 9. par. 2. & l. 6. tit. 7. par. 7.* Sequitur Padyl. *in l. tranſigere, nu. 111. C. de tranſactionibus, in princip.*

12 In Regno Neapolitano ex Regia Conſtitutione, in huiuſmodi delinquentem ſtatuta eſt pariter pęna capitalis, prout refert Afflict. *deciſ. ſua 21.* vbi etiam latiſſimè diſcurrit, qua pęnà plectendus ſit ille, qui ſcribit litteras ſub nomine Regis, & contrafacit eius ſignaturam, & falſo effingit etiam alias manus, quæ de ſtylo apponuntur in regijs litteris veris.

13 In ſtatu Mediolani ex Nouis Conſtitutionibus *in tit. de pęnis, varijs tormentorum generibus falſarij multantur*; Falſificans autẽ præcipuè litteras principis, igni concremandus traditur, *vt in §. 1. illius tituli.*

14 Sub hoc autem Sereniſs. Dominio Veneto cautum dumtaxat eſt, vt qui ſigillum præfati Sereniſſimi Dominij falſificauerit, ſi de hoc confeſſus fuerit, aut conuictus per teſtes, manus dexteræ amputationis pęna puniatur. Sic legitur apertè in libro, qui inſcribitur *Liber Promiſſion. Malefic. c. 20. inter Statuta Veneta, pag. mihi 135.* Sed an eadem pęna falſi ordinaria plectatur ille, qui litteras regis incępit falſificare, licet non perfecerit? videndus D. Afflict. *in ſuis conſtitutionibus Neapolitan. lib. 3. tit. de Falſarijs, num. 5.*

15 Tertius, & vltimus principalis caſus eſt, quando quis falſificat litteras alicuius priuati, & hoc etiam caſu ordinaria pęna falſi punitur. Sic precisè poſt infinitos relatos Clar. Farinac. *d. tract. q. 150. par. 12. num. 351.* vbi docet de hoc eſſe textum apertum *in l. damus, in verſ. & epiſtolam, C. ad leg. Corneliam de Falſis.* vbi Bald.

16 Hæc tamen omnia, ſine controuerſia procedũt, cum falſum illud alteri, prout etiam ſuperius attigimus detrimentum afferet.

17 Cum autem nemini nocet, maxima eſt inter Doctor. noſtros altercatio.

18 Ego, omiſſis diſputationibus ſequor ſentẽtiam Cl. D. Menochij, *de Arbitrarijs lib. 2. Centuria 4. Caſu 306. num. 16.* videlicèt, hunc falſarium euitare quidem falſi pœnam ordinatiam, ſed non extraordinatiam, arbitrio tamen iudicis. Sequutus eſt etiam pręcise perilluſtris vir D. Farinacius *d. quæſt. 150. præcitata parte 12.* vbi inter ceteros concordantes, adducit Ludouic. Pegueram *deciſ. ſua Criminali 80. num. 15. cum ſeqq.* vbi teſtatur aliàs fuiſſe fuſtigatos, & tranſmiſſos ad triremes quoſdam falſificatores manus, & ſigilli Regij, licet illa falſitas nemini nocuerit, & non habuerit ſuum effectum, & latiùs, vt per eum.

Vide, quæ aliàs ſcripſimus *lib. 1. quæſt. 4. num. 37. cum ſequentibus.* De materia huius quæſtionis videndus nouiſſimè eruditiſs. P. de Caball. *Reſolutionum Criminal. Centuria 3. Caſu 206.* & vide quoq; textum in l. quidam debitor ff. de dolo malo, vbi apertè, deciditur, quod qui pretextu falſarum litterarum eſt liberatus actione de dolo tenetur. Satis.

An diſpoſitio l. ſi filiusfamil. ff. ad Macedonianum locum habeat in Criminalibus.

QVAESTIO III.

SVMMARIVM.

1 *Diſpoſitio l. ſi filiusfamilias, ff. ad Macedonianum in criminalibus non eſt apta ad condemnationem, ſed dumtaxat ad torturam inſligendam.*
2 *Ratio.*
3 *Pulchra proponitur quæſtio, de qua ibi.*
4 *Reſolutio ex Vincentio Mancino.*
5 *Alia dubitatio proponitur.*
6 *Deducitur opinio Hippolythi de Marſilijs, in d. dubitat.*
7 *Qua tamen damnatur per M. Antonium Blanchum, & num. 8.*
9 *Alia excitata quæſtio.*
10 *Reſoluitur per M. Antonium Eugenium.*
11 *An nuncij portantes litteras, vel ambaſciatas alicuius alteri, de homicidio committendo ſcienter, illo ſequuto, teneantur pœna homicidij, non ſecus, ac illud faciens? dubitatur.*
12 *Concluſio ſtat pro affirmatiua.*
13 *Ratio.*
14 *Præſtans opem, vel auxilium delinquenti ante delictum, vt ipſum committat, an puniatur eadem pœna, qua ipſe delinquens? videndus Farinacius remiſſiuè.*

Recipientem litteras, & eis acceptis non reluctantem, ſed tacentem, omnia in eiſdem contenta vti vera etiam in ſui detrimentum in ciuilibus cenſeri approbare per textum *in l. ſi filiusfamilias, ff. ad Macedonian. ſupra ſub num.* 118. *cum infinitis ſequentibus cap. de epiſtola*, ſatis abundè firmauimus. Supereſt modo, vt an diſpoſitio *d. l. ſi filiusfamilias*, locum quoque ſibi vendicet in criminalibus, in præſentiarum diſcutiamus.

1 IN huiuſmodi quidem difficultate, rem paucis complectendo, arbitror per receptionem dictatũ litteratum, lectionem, & taciturnitatem, non eſſe quidem locum condemnationi, ſed dũtaxat torturę; Moueor recepta illa Concluſione, vt probatio, quæ ſufficit in ciuili, fa-
2 ciat indicium ad torturã in criminali, de qua per Bartolum *in l. finali, in fine, ff. de in litem iurãdo*, quã ſequuti ſunt Boſſius *in ſua Praxi, tit. de Falſis, nu.* 17. Rolan. à Valle *conſil.* 24. *num.* 15. *verſic. Quia reſpondetur vol.* 1. ac plurimi alij.

Sed pulchras in hac eadem materia excitari vidi à Scribentibus difficultates, quas quidem ſilentio prætereundas minimè dijudico; in Praxi enim de facili contingere poſſunt.

3 Prima quidem eſt, an per litteras penes aliquẽ repertas, quibus aſſaſſinus, ſeu proditor ſibi ſignificat, ſe iuxta eius mandatum occidiſſe Titium, & ideò ſoluat pecuniam ſibi promiſſam, probetur talis confeſſio per illarum receptionem, & penes ſe retentionem, vt ex ea damnari poſſit?

4 P. Follerius *in ſua Praxi Criminali, in verſ. etſi confitebuntur, num.* 127. hanc difficultatem primus omnium propoſuit, ſed irreſolutus remanſit.

Vincentius autem Mancinus *in ſuo tractatu de confeſſione, cap.* 3. *art.* 2. *num.* 39. propoſita difficultate, in eam deuenit opinionem, vt contra illum, penes quem litteræ illę repertę fuere, dumtaxat ſit locus torturæ, ratione, de qua ſupra, *num.* 2. Vide per eum; Videndus idem Mãcinus *d. tractatu, cap.* 6. *num.* 47.

5 Alia ſecundo loco proponi ſolet facti ſpecies, & talis eſt. Finge Męuium repertum fuiſſe interfectum, & neſciri à quo, Titius autem Sempronio ſcribit epiſtolam per hæc verba; Quoniam aliqui dicunt te occidiſſe Mæuium, ideò D. Iudex mandauit, vt capiaris pro tali delicto; ſi Sẽpronius recepta tali epiſtola illam legit, & tacet, & nihil dicit ſe excuſando, nec dicendo, quod miratur de tali re, cum ipſe ſit innocens à tali delicto, an receptio huiuſmodi litterarum cum taciturnitate, faciat contra eum indicium ad torturã de dicto maleficio commiſſo? Pulcherrima eſt difficultas.

6 D. Hippolyt. de Marſilijs Summus Practicus, *in ſua Praxi Criminali, in §. diligenter, num.* 136. & 137. poſt huiuſcemodi difficultatem propoſitam, quam à nemine, quem viderit, anteà nec tactam, nec excogitatam aſſerit, pro affirmatiua cõcludit; Mouetur, nã in criminalibus procedítur ad inſtar ciuilium, vt dicit textus *in l. abſentem ff. de pœnis*, ſed in cauſa ciuili talis receptio ſimilis epiſtolæ cum taciturnitate, facit probationem, *d. l. ſi filiusfamil. cum concordantibus per eum deductis ſub num.* 138. ergò in criminalib. debet facere indicium ad torturam, argumento doctrinæ Bartoli *in l. finali, de in litem iurando*, vbi dicit, quod ea, quæ faciunt plenam probationem in ciuilibus, faciunt in criminalibus indicium ad torturam; & latiùs, vt per eum.

Huic eidem opinioni Do. Marſilij ſubſcripſiſſe viſi ſunt Addentes ad Mattheſilan. *Singul. ſuo* 22. *num.* 5. & P. Ioannes Ancharan. *lib.* 1. *quæſt. ſua* 48. *num. fin.*

7 Aduerte tamen, quòd iſthæc D. Marſilij, & ſequacium opinio, damnatur, & rectè meo quidem iudicio, per Clar. I. C. & conciuem meum Dom. Marcum Antonium Blanchum, in ſua elegãti repetitione, *l. fin. ff. de quæſtionibus, num.* 224. ibi enim talia verba profert.

Aduerte, quod exiſtimo iſtud non eſſe indiciũ habile ad torturam, nam ad hoc, vt argumentum de ciuilibus ad criminalia valeat, requiritur quod ſit par ratio eadem in vtroque, vt voluit Salicetus *in l.* 1. *C. vbi de poſſeſſ. ag. oportet*, ſed in hoc caſu non eſt ratio æqualis de cauſa ciuili ad criminalem, ergo &c.

Nam quando aliquis accipit litteras in cauſa

 ciuili,

Digitized by Google

ciuili,& obligatione pecuniæ,arbitrij eſt accipiē-
tis dicere,quod non tenetur,nec debitor eſt quan
titatis contentæ in litteris,quia optimè ſcit, ſe nō
eſſe debitorem;ſed quando recipit litteras de de-
licto,& quod ſunt teſtes,qui hoc dicūt,poteſt ſub-
ſiſtere,& timere propter falſos teſtes, & nil dice-
re,ne difametur de tali delicto: nā penes probos,
& bonos poſſet oriri ſuſpicio, & infamia ob illas
litteras,& poſſet nocere propalanti ob famam;
ideò non eſt inconueniens, ſi ipſe tacet, cum ex
expreſſione contentorum in litteris poſſet ſibi no
cumentum oriri, non autem vtilitas, quod ſecùs
eſt in litteris debiti, quia propalatio cōtentorum
in ipſis non poſſet ſibi in aliquo nocere, ſed pro-
deſſe;& ideò nulla adeſt cauſa, propter quam nō
debeat dicere portanti litteras debiti,quod non
eſt debitor Scribentis. Item ex alio,quando com
8 mittitur citatio perſonalis ob delictum,à commu
niter accidentibus ſecreto committitur, vndè il-
le,qui ſcribit amico litteras, ſcribit quoddam ſe-
cretum,dū dicit,quod aduertere debet, ne capia-
tur,quo fit,vt non conueniat, quod ille, qui reci-
pit litteras.id palam dicat,ad præiudicium illius,
qui oſtendit ſe velle fauere illi, qui litteras acce-
pit, ex quo cum nullum ſit commodum ſcribenti,
vt frequenter accidit,ergo,nec debet habere hoc
incommodum,vt imputetur diuulgaſſe, & notifi-
caſſe per litteras id,quod erat ſecretum,& hæc cō
muniter contingunt; Itaque debent conſiderari;
& in iudicijs, argumentum à communiter acci-
dentibus, validiſſimum eſt,vt per Bald. *in l.fin.in
fine,ff.de hæred.inſtituendis*; & ideò putarem illud
non facere indicium,nec ad inquirendum,neque
ad torturam. Hactenus Blanchus. Cuius qui-
dem opinio,vt ſupra dixi, mihi ſummopere pla-
cet. In hanc eamdem Blanchi ſententiam, nul-
lam tamen de eo mentionem faciens, deſcendit
quoque Iacobus Nouellus *in ſua Praxi Criminali,
cap.1.num.105.in fine.*

Tertia principalis excitatur à Scribētibus quę-
9 ſtio,& eſt, an litteræ tranſmiſſæ per homicidam
poſt delictum commiſſum,alicui ſignificantes ſe
in tutum receptum,faciant contra ipſum recipiē-
tem aliquod indicium de tractatu præcedente?
10 Clariſs.Marcus Antonius Eugenius, *conſil.ſuo
76.num.99.cum ſequentibus*, concludit pro negati-
ua. Mouetur *ſub num.100.& ſequenti*, tùm ex opi-
nione D.Blanchi,de qua ſupra,eum etiam,quia
minimè probatum extitit,quod litteræ illæ fuiſsēt
retentæ,& lectæ per illum, quem fuiſſe recipientē
delatum fuerat, id, quod de neceſſitate exigeba-
tur,& latius,vt per eum.
11 Quarta principalis ſuccedit dubitatio, licet
parumper extra materiā *d.l.ſi filiusfamilias*,videa-
tur eſſe,& eſt. An nuncij portantes litteras, vel am
baſciatas alicuius alteri de homicidio committē-
do ſcienter,illo ſequuto,teneantur pœna homici-
dij;non ſecus,ac illud faciens?
12 In qua quidem difficultate,rē paucis perſtrin-
gendo conclude pro affirmatiua. Sic præcisè do-
cuit primus omnium Cynus, *in l. non ideo minus,n.
4.C.de Accuſationibus*.Dicit enim ibi,quod ſi ego
dico nuncio meo,vade ad talem hominem,& di-
cas illi,quod interficiat Titium, & ille iuit, & di-
xit,& factum ſequutum eſt, talis nuncius tenetur,
ex quo delictum perpetratum atrox eſt, nec excu-
ſatur, immo tenetur veluti præſtās opem delicto;
& probari videtur iſthæc eadem opinio per textū
in l.1.§.incidit,ff.ad S.C.Turpill. vbi eſt caſus,in quo
puniuntur mandans, & ille, per quem factum eſt
mandatum,& mandatarius. & etiam inſtigantes,
& ſubmittentes,vt ibi dicit Bartolus,qui etiam in
fine ſubdit,illum textum eſſe notandum contra
nuncios,per quos fiunt tractatus maleficiorum,
vt puniantur. Hoc idem ſequitur Bald. *in l.vnica,
§.ne autem,num.18. C.de caduc.toll.* vbi ſequendo
Cynū *in d.l.non ideo minus*,formaliter dicit: quod
ſi mandaui Titio per litteras, quod committeret
homicidium,nuncius, qui ſcienter portauit litte-
ras,punitur de homicidio ſubſequuto. Subſequu-
ti ſunt Ludolphus Schraderus, *de Feudis,par.9.cap.
2.num.70.* vbi infinitos concordantes deducit, &
D.Decianus *in ſuo tractatu Criminali lib.9.c.37.nu-
mero 11*. Nec ſanè mirum, Auxilium enim præſta-
13 re dicitur,& is, qui litteras de delicto tractantes,
& ad delictum ſpectantes alicui tranſmiſit; nam,
& litteris auxilium,& conſilium dari,probat text.
in l.1.§.fin.ff.ad leg. Iuliam Maieſtatis. Hiſce addas
Cl.& nunquam ſatis laudatum Dom. meum I. C.
Farinaciū,*in ſua aurea Praxi Criminali, par.2.tom.
2.tit.de Conſultoribus,quæſt.130.num.41.* vbi Blan-
chum,Carrerium,ac infinitos alios concordantes
deducit;& nouiſſimè eruditiſſimum D.Petrum de
Caball. *Reſolutionum Criminalium Centuria 3. Caſu
243.per totum*,vbi omnium pulcherrimè,& elegan
tiſſimè; & hæc ſatis.
14 Vide tamen de materia D.Farinacium *d.q.130.
per totam*,vbi quomodo,& in quibus caſibus regu-
la illa,quod præſtantes opem,vel auxilium delin-
quenti ante delictum,vt ipſum committat,puniū-
tur eadem pœna,qua ipſe delinquēs,intelligatur,
ac procedat,exactiſſimè,prout moris ſui eſt,diſcu
tit,atque declarat.

An inter abſentes per epiſtolam fideiuſſores validè obligentur.

QVAESTIO IIII.

SVMMARIVM.

1 *Fideiuſſores per epiſtolam inter abſentes minimè obligari validè poſſunt.*
2 *Rationes pulchrè afferuntur,& num.3.cum ſequentibus, vſque ad 15.incluſiuè.*
16 *Obiectio & ſolutio ibidem.*
17 *Alia obiectio,& num.18.*
19 *Solutio,& num.20.21.& 22.*
23 *Fideiuſſor per epiſtolam inter abſentes ex conſuetudine validè obligatur.*
24 *Sic obſeruatur in Germania.*
25 *Et ſic in Hiſpania.*
26 *Et hoc præcipuè procedit inter Mercatores.*
27 *Et quando in epiſtola ipſa miſſa ad creditorem, & ab*

eo acceptata inſertum fuit iuramentum.

28 *Iuramentum ſupplet præſentiam partis.*

29 *Confeſſio extraiudicialis facta abſente parte, nocet, & probat, ſi additum fuerit iuramentum.*

30 *Diſpoſitio ſtatuti Patauini ſub Republica de Alienationibus, & obligationibus, incip. Statuimus, deducitur.*

Altera quarto loco principaliter ſuccedit hic dubitatio, & eſt, An inter abſentes per epiſtolam fideiuſſores validè obligentur?

IN qua quidem difficultate, breuitati ſtudendo, pro negatiua concludito. Sic præciſè Iaſon, inter alios, *in l. ſtipulationum aliæ; §. ſatis acceptio, n. 6. ff. de verborum obligationibus,* qui ſubdit de hoc eſſe Gl. ſingularem *in l. ſi pro curatorem, §. 1. ff. mandati,* licet in meo Codice talem Gloſ. minimè reperiã. Sequutus eſt ante omnes hoc idẽ, & docuit Bald. *conſilio ſuo* 180. *nu.* 1. *volum.* 5. Zeſius *in d. l. ſtipulationum alia, §. ſtipulatio autem, numero* 9. Vrſill. *in ſui additionibus ad afflictum, deciſione* 39. *numero* 2. & nouiſſimè Valentinus Francus *in ſuo tractatu de Fideuſſoribus, capite* 4. *numero* 62. His adnectendi ſunt etiam Carpanus *ſuper ſtatutis Mediolanenſ. cap.* 44. *num.* 61. & Hartmannus Hartman. *lib.* 2. *Pract. forenſ. titulo.* 30. *Obſeruatione.* 4. *num.* 4.

2 Ratio autem eſt in prompta, ſiquidem ſtipulatione ſolummodò fideiuſſio contrahitur hoc eſt, requiritur, vt fideiuſſor verbis obligetur, præcedente ſcilicet interrogatione, & reſponſione, mox ſequente, prout ſunt textus ad litteram *in l. banditus, C. de Fideiuſſoribus, & in d. §. ſatis acceptio.*
3 nec enim aliter fideiuſſio ipſa conſiſtere poteſt, vt poſt plures relatos docuit Frãcus *d. capite* 4. *nu.* 53. & 54. Et hinc eſt, quod in dubio fideiuſſio ipſa vt ſuſtineatur, ſemper præſumitur facta cũ ſtipulatione, vt pulchrè, & latè docet Maſcard. *con-*
4 *cluſione ſua* 781. *in primis numeris.* Sequitur Franc. *d. capit.* 4. *num.* 56. & 57.

5 Amplia, vt nec etiam de iure Canonico, quod tamen multum imitatur æquitatem iuriſgentiũ, fideiuſſor ipſe ſine ſtipulatione conſtitui poſſit. Sic poſt Bald. Zaſius *in d. §. ſtipulatio autem, præcitato. num.* 9. *in fine.* Sequitur Cotta, *in ſuis Memorabilibus, in verſi. Fideiuſſor non obligatur, circa mediũ,* & Vrſill. *in d. deciſ.* 39. *num.* 3.

6 Amplia ſecundo, id adeò verum eſſe, quod etiam ſi incontinenti poſt contractu, fideiuſſor abſque ſtipulatione accedat, tale pactum non veſtitur cohærentia contractus. Sic poſt Baldum, Cremenſem; Decium, & alios Proſper Carauita *ſuper Ritibus Magnæ Curiæ, Ritu* 259. *num* 2. Sequitur Cotta, *in d. verſic. Fideiuſſor non obligatur.*

7 Ad ſtipulationem autem inducendam cõtrahentium præſentiam de neceſſitate requiri, adeò notum eſt, quàm quod notiſſimum, *vulgata l.* 1. *ff. de verborum obligationibus, cum ibi notat. l.* 3 *C. de inutil. ſtipulationibus, l.* 3. *C. de contrahẽda ſtipulatione, & §. item verborum, & ibi gloſ. & Doct. Inſtitut. de inutilibus ſtipulationibus.*

8 Hinc vulgatum illud, quod fideiuſſor. quando offertur, debet ſemper eſſe pręſens, prout notatur *in l. qui decem. §. idem reſponſum, ff. de ſolutionibus,* & tradunt Imola, *in l. prætor, §. ſi quis, ff. de nou. operis nunciat.* & Alexander *in l. de pupillo, §. is cui. ff. eodẽ titulo.* Si ſic eſt, ergò.

9 Præterea conſideratur, quod ad inducendam ſtipulationem, per quam fideiuſſio, vt ſupra dixi, ſolummodo contrahitur, ſemper requiruntur verba, *d. l.* 1. *de verborum obligationibus.* Et hinc eſt quod ſtipulatio ipſa in ſcriptis fieri neutiquam poteſt, quandoquidem niſi vtraque loquente cõfici debet, *d. l.* 1. *in principio,* & ibi Zaſius. *num.* 33. & Marcus Antonius Alinus, *numero* 38. & 39. citans Aretinum, Baldum, Crotum, Socinum, Ripam, Bolognet & Vaccam; addo Flaminiũ Chartarium *in deciſione Rotæ Genuenſ.* 51. *num.* 22. *cum ſequentibus,* vbi ex promiſſionem in eo differre a fideiuſſione ſubijcit, quod hæc non niſi per ſtipulationem inter præſentes, illa etiam inter abſentes per litteras fieri poſſit.

10 Idq; adeò verum eſt, vt obtineat, etiamſi partes conueniant, quod ſine loquela, ac verbis fieret, ſicuti poſt Alciat. Nigrũ, Socinũ, Bolognet. & alios, probat acutè M. Aquilinus *in d. l.* 1. *in principio, nu.* 48. Naturale enim ſtipulationis immutabile omninò eſt, vt verbis fiat, vt notant præcitati Doct. *in d. l.* 1.

11 Hinc quoque eſt, vt infans, mutus, & ſurdus, cũ alloqui, & exaudire reſpectiuè minimè poſſit, ab ipſa ſtipulatione contrahenda penitus arceãtur, textus apertiſſimus *in l. prima. ff. eodem, & in l.* 1. *§. penult. ff. de actionibus, & obligationibus,* & per conſequens etiam a fideiubendo, ad latè tradita per Francum *de fideiuſſ. c.* 2. *num.* 21.

12 Mutum tamen accipimus eum, cui eloquendi facultas adempta eſt, non qui grauiter, & difficulter loquitur, ad notata *in l. mutum, ff. de adilitio edicto;* Vel qui bleſus, balbus, vel atypus eſt *ad l. idem Offilius, §. finali, & ibi* Budæus *ff. eodem.* Surdum verò intelligimus, qui omninò nil exaudit, vtpotè aurium meatus obtuſos habens, non ſurdaſtrũ, qui tardius exaudit. Corraſ. *in l.* 1. *ff. eod num.* 3.

14 Hinc etiam infertur, vt ob eaſdem rationes, nec per nuncium fideiuſſor ipſe efficaciter obligari queat; ſic poſt Bald. præciſè Valentin. Franc. *d. cap.* 4. *numero* 65.

15 Sic tandem (ne diutiùs lectorem morer) elicitur, non valere ſtipulationem, ſi præſens præſentem per epiſtolam interrogaret, & ille per epiſtolam reſponderet, quandoquidem ad ipſam contrahendam verba, de neceſſitate requiruntur. Sic præciſè inter alios, pluribus rationibus motus concludit D. Ioannes Baptiſta Schuuartzenthaler, *de ſtipulationibus pagina mihi* 487. *num.* 9. & 10. vbi etiam concordantes adducit Bart. Bal. Socinum, Iaſon, Buticellam, Pariſium, Alciatum, &

Cro-

Digitized by Google

Crorum, & atteſtatur de Communi.
16 Nec objicias fideiuſſoria obligationes in ſcri-
pturam vt plurimum redigi, iſtud enim non eſt
de ſubſtantia huius contractus, ſed eam ſolum
ob cauſam fit, vt quod inter partes conuentum
eſt, facilius per ſcripturam ipſam probari poſ-
ſit, iuxta textum, vbi notantur, *in l. ea quæ, ff. de
donation. inter virum & vxorem*, & tradit Bartol.
*in l. Titius in ſecunda oppoſitione, ff. de conſtitut. pe-
cunia.*
17 Minus opponas ſecundo loco, ſtipulationem
adhuc per epiſtolam contrahi poſſe, & per conſe
quens fideiuſſionem, quandoquidem non minus
valet quod ſcriptura, quàm quod lingua nuncu-
patur, aut vocibus lingua figuratis ſignificatur,
ad leg. non figura ff. de obligationib. & actionib.
18 Vnde etiam dicimus, quod is, qui ſcribit, lo-
qui videatur. *ad leg. hæredes, §. 1. in verbo. ſua voce,
vel litteris, ff. qui teſta. fac. poſſ. & in l. 1. §. 1. in verſ.
ſiue per epiſtolã, ſiue verbis, ſiue per nuncium, ff. quod
iuſſu, cum concordantibus.*
19 Quoniam reſpondetur. & primò, negari non
poſſe, quod quis per nuncium, vel epiſtolam pro-
priè non loquatur Bald. & alij permulti, *in d. l. 1.
ff. de verborum obligationibus*, & omnium pulcher-
rimè Corraſ. *lib. 1. Miſcellaneor. cap. 24. num. 1.*
20 Prætereà, verba ad ipſam ſtipulationem, & per
conſequens fideiuſſionem inducendam, pro for-
ma requiruntur, *d l. 1.* ſub illis verbis. (non niſi)
dictio enim iſta (Niſi) poſtpoſita negationi, con-
ditionem, & formam inducit, *ad not. in l. quibus,
diebus, §. quidam Titio. ff de conditionibus, & demõ-
ſtrationibus*, & ſequitur Socinus iunior, *conſil. 49.
num. 18. in ſecundo.*
21 Forma autem exactè, & ad vnguem eſt ſeruan-
da, adeò, vt etiam vberiori, pinguiori, ac vtiliori
modo non poſſit impleri, vt prolixè docet Tira-
quel. *de Retractu, parte 1. §. 36. gloſ. 2. nu.* 88. & mul
ti alij: & iam notum eſt, quod forma non poteſt
22 adimpleri per æquipollens, aut ſimile, *ad leg. ſin-
gulos, & ibi DD. ff. de teſtamentis.*
23 Obſeruandum tamen, quod hæc omnia ſupra-
dicta procedunt indubitanter de ſtricto Roma-
norum iure, ex conſuetudine autem inueterata,
totum contrarium receptum eſt, videlicèt, epiſto-
la fideiuſſorem rectè conſtitui poſſe. Finge enim
aliquod negotium geri inter Titium hic Patauij
& Mæuium Romæ domicilium ſuum habentes,
ac Titius Męuio non aliter pecuniam per factorẽ
ſuum fortè numerare, aut merces, fide ad tempus
habita de pretio, credere velit, quam ſi ipſe Mæ-
uius Pamphylum Bononiæ comorantem ſibi fi-
deiuſſorem det, & exhibeat, ſanè hoc caſu faten-
dum eſt, Pãphilum per litteras ipſimet Titio ab-
ſenti efficaciter fideiubere poſſe, cum eã ob cau-
ſam ad hanc Patauinam vrbem ſe cõferre admo-
dum graue ipſi futurum eſſet, & ſic indiſtinctè in
quocunque ferè loco vſus obtinuit. De hoc autẽ
præciſè atteſtatus eſt Cl. D. Henrig. Oldenburg.
in ſuo celebri tractatu de Fideiuſſoribus c. 11. nu. 87.
& videndus *a numero 26. vſque ad 90.* vbi pulcher-
rimis quidem, ac ſubtiliſſimis rationibus mo-
tus, etiam de ſtricto iure per epiſtolam fideiuſſo-
rem rectè obligari poſſe tuetur, ac enixe cõtẽdit.
24 In Germaniam hoc idem inuoluiſſe poſt Hie
ronym. Treuchler, *in ſuis ſelectis, diſputationibus,
parte 2. diſputat. 28. theſi 4. in littera A.* teſtatus eſt
idem Oldenburgicus, *in d. cap. 11. num.* 82.
Sic & hodie iure Regio Hiſpano, etiam inter
25 abſentes promiſſionem valere, poſt Gregorium
Lopez, Ioannem Matienz, & Alfonſum de Azeue
do, probat Antonius Pichardo, *in §. item verborũ,
num. 5. de inutilibus ſtipulationibus.*
Amplia, vt id præcipuè procedat, cum agitur
26 inter mercatores, inter quos apices iuris minimè
inſpiciuntur; tunc enim fideiuſſor efficaciter ab-
ſque alio per epiſtolam obligatur. Sic poſt alios
Vrſillus *in d. deciſ. 39. num.* 2. Sequutus eſt Oldem-
burgicus *in d. cap. 11. num.* 84.
Amplia ſecundo, vt id maximè locum habeat,
27 ſi epiſtolæ, vel obligationi fideiuſſoriæ ſcriptæ,
ad creditorem tranſmiſſę, ab eodemq; acceptæ,
(quo caſu demum verę inducta eſt inter eos obli-
gatio. Tiraquell. *de Retractu, §. 1. 7. num.* 47. Rota
Genuenſ. *deciſione* 80. *numero* 1. & 2. & aliàs dixi-
mus) etiam iuramentum promiſſorium forte in-
feratur, tunc enim promiſsio illa per abſen-
28 tem abſenti facta, magis conualidabitur, cum iu-
ramentum ſuppleat partis pręſentiam. Sic pręci-
sè Dom. Matthęus Cunon, *de Pactis, lib. 1. capite*
29 14. *numero* 20. & 21. vbi in ſimili conſiderat,
confeſſionem extra judicialem factam, abſen-
te parte, nocere, & probare, ſi aditum fuerit
iuramentum. Subſequutus eſt poſt plures alios
relatos D. Oldemburgicus *d. cap. 11. nu.* 85. & 86.
30 Nota tamen (vt nil relatu dignum in hac ma-
teria relinquam.) Statuto noſtro municipali cau
tum eſſe, quod aliquis in aliquo contractu non
poſſit de cetero eſſe fideiuſſor, vel conſtitui fide-
iuſſor, niſi præſente principali perſona, cuius de-
bebit eſſe fideiuſſor, & ipſa cõſentiente; ſic præci-
sè legitur *ſub Rubrica, de Alienationibus, & obliga-
tionibus, capit. ſtatuimus, & ordinamus; quod aliquis
in aliquo contractu*, &c. ex quo de neceſsitate ſequi
tur, per epiſtolam ipſam fideiuſſorem rectè mini-
mè obligari poſſe penes creditorem, cum pręſen-
tia ipſius principalis debitoris debeat intercede-
re. Et hęc ſatis.

Emptio, ac venditio, an per epi-ſtolam celebrari poſſint?

QVAESTIO VI.

SVMMARIVM.

1 *Emptio, ac venditio per epiſtolam celebrari queunt,
& numero 2.*
3 *Ratio, & num. 4. 5. & 6.*
7 *Pulchra queſtio proponitur.*
8 *Reſoluitur per doct. remiſſiue.*

IN

Digitized by Google

1 IN propoſita difficultate (concluſio ſit affirmatiua, textus eſt ad litteram *in l. 1. in fine, ff. de contrahēda emptione*, vbi Paulus Iuriſconſultus ita loquitur. *Eſt autem emptio Iuris Gentium, & ideò conſenſu peragitur, & inter abſentes contrahi poteſt, & per nunciũ, & per litteras.)* clarior eſt etiam textus *in l. conſenſu, ff. de actionibus, & obligationibus, & in l. finali, C. ſi quis alteri, vel ſibi.*

2 Et hanc Concluſionem vti veram firmarunt cõmuniter Scribentes *in d. l. 1. de contrahenda emptione, & in alijs iuribus, ſupra deductis.* Eam quoq; ſequutus eſt D. Heuting. Oldemburgic. *in ſuo celebri tractatu de Fideiuſſoribus, capitulo 11. nu. 81.*

3 Ratio autem huiuſcemet Concluſionis ea quoque poteſt eſſe: quoniam emptio ſolo conſenſu perficitur, & ideò in ea non eſt opus ſermone, &
2 per conſequens ſurdus in illa poteſt interuenire, *l. 47 de actionibus, & obligationibus.* pulchrè Card. Mantica, *de tacitis, & ambiguis conuentionibus, lib. 4. tit. 4.* Addo Card. Tuſcum, *Concluſione ſua 985. numero 3.*

5 Per epiſtolam autem clarè de ipſorum contrahentium conſenſu conſtare poſſe, nullus eſt qui eat inficias:

6 Adde quòd vbi interuenit ſcriptura aliqua ipſorum contrahentium, eorundem non requiritur præſentia, Bart. *in l. nuda ratio, ff. de donationibus,* & poſt Neuizan. tradit Matthæus Cunon, *de Pactis lib. 1. cap. 14. nu. 8.* Amplia, vt non ſolum ipſiuſmet emptionis contractus per epiſtolam celebrari poſſit, ſed etiam celebratus per eandem probari, maximè ſi in ea fiat mētio de certo pretio, ſed præciſè colligitur ex traditis per Cl. D. Peregrinum *conſ. ſuo 96. num. 10. in 3.*

7 Sed pulchra in hac materia inſurgit hic dubitatio, & eſt: An ſi contractus venditionis factus fuerit per epiſtolam, ſeu quamlibet aliam ſcripturam priuatam, cum hoc, quòd poſtea fiat inſtrumentum per publicum Notarium, an ipſe cõtractus ità ſuſtineatur, vt interim donec fiat ipsũ inſtrumentum publicum, non ſit locus pænitentiæ?

8 Huic quidem difficultati omnium elegantiſſimè ſatisfacit inter ceteros Cl. D. Borgnin. Caualcanus, *lib. 2. deciſione 2 num. 38. cum pluribus ſequētibus*, vbi proponit Regulam pro validitate ipſius contractus, variaſq; poſteà ſubiungit ad eam limitationes; vide per eũ ibi enim infinitos alios coaceruat; Adeundus quoque Magon. *deciſione ſua Lucen. 95. per totum*, & D. Alexander Trētacinquius *Variarum Reſolutionum lib. 3 tit. de emptione, & venditione, reſolutione 14.*

Societas an iniri poſſit per epiſtolam?

QVAESTIO VII.

SVMMARIVM.

1 *Societas per epiſtolam iniri poteſt.*
2 *Ratio, & num. 3.*
4 *Societas contracta per epiſtolam probari poteſt.*
5 *Ratio.*
6 *Subamplia etiam per quamlibet aliam ſcripturam priuatam.*

SOcietatem per nuncium, vel epiſtolam inter aliquos iniri poſſe, docuit clariſsimè Modeſtinus *in l. ſocietatē, ff. pro ſocio*; ſequutus eſt per illũ text. D. Henning. Oldēburgic. *in ſuo tract. de Fideiuſſ. c. 11. nu. 81.*

2 Et ratio mea ſententia ea poteſt eſſe: quoniam ſocietas eſt contractus, qui ſolo conſenſu perficitur, & à ſolo conſenſu dependet, vt poſt alios docuit Roman. *conſ. ſuo 291. num. 3.* & ſequutus eſt D. Maſcard. *Concluſ. ſua 1315. num. 3.* vbi pulchrè. Addo Illuſt. viros D. Card. Manticam, *de tacitis, & ambiguis conuentionibus, lib. 6. tit. 1. nu. 1.* Card. Tuſcum *Concluſ. ſua 540. in littera C, num. 1. & Concluſ. 985. num. 1. eadem littera C,* & Farinacium *deciſ. ſua nouiſs. Rota Romanæ 311. num. 1.* Adeundus quoque D. Io. Gulielmus Guidobonus *Aduocatione ſua 75. nu. 1.* vbi ſubdit, ſocietatis contractũ, qui conſenſu perficitur, tamdiu valere, quandiu partes in eadem voluntate permanent, vbi enim voluntatem mutant, confeſtim ſocietas ipſa diſſoluitur, *ad l. tamdiu, C. pro ſocio, & §. manet, Inſtit. de ſocietate.*

3 Clarum eſt autem contractum, qui ſolo conſenſu perficitur, per medium alterius organum, ſeu per epiſtolam inter ipſas partes ritè explicari poſſe. Sicuti per multa iura tradidit idem Roman. *d. conſil. 291. num. 8.*

4 Amplia, vt celebrata, per eamdē quoque probari poſsit, ego ipſe *lib. 1. ſupra, quæſt. 4. num. 249.* Nunc autem addo D. Maſcar. *d. Concluſione 1315. nu. 6. & 7.* & D. Hectorem Felicium, *in ſuo tractatu de ſocietate, cap. 11. num. 11.* vbi etiam alios concordantes deducit.

5 Et ratio eſt ſecundum eoſdemmet Maſcard. & Felicium: quia litteræ alicuius præſertim ſigillatæ, probante, & præcipuè contra ſcribentem, *l. Publia, ff. depoſiti, & l. cum de indebito, ff. de probationibus.*

6 Subamplia, vt hoc verum ſit, etiam per quamlibet aliam ſcripturam priuatam, per eam enim ſocietas contracta rectè probatur. Ita Felicius poſt Pariſium, Decianum, ac Flaminium de Rubeis *d. num. 11. in fine.*

Digitized by Google

Locatio, & conductio an per epiſtolam celebrari poſſint.

QVAESTIO VIII.

SVMMARIVM.

1 *Locatio per epiſtolam celebrari poteſt.*
2 *Fundamenta, & nu. 3.4.5.6. & 7.*
8 *Item celebrata per eamdem probari poteſt.*

Locatio, & conductio an per epiſtolam celebrari poſſint.

1 IN huiuſmodi difficultate, rem paucis perſtringẽdo, conclude pro affirmatiua. Ad hoc autem aſſeuerandum moueor infraſcriptis iuris rationibus; Et primum ſic arguo. Locatio eſt contractus, qui non verbis, ſed ſolo conſenſu contrahitur, prout eſt textus expreſſus *in l. contractus, C. locati*, & tradidit poſt plures relatos Carroc. *de Locato. & conducto, pag. mihi 39. tit. de locatione an requirat ſcripturam, nu. 3.* Addo Card. Tuſcum, *Concluſ. ſua 985. num. 5. in littera C.*

3 Contractum autem, qui ſolo conſenſu perficitur, rectè per epiſtolam explicari poſſe, adeo notum eſt, quam quod notiſſimum, *vulgata l. conſenſu, de actionibus, & obligationibus*, & pluries aliàs per nos fuit edoctum. Addo eumdem Card. Tuſcum *d. Concluſ. 985. num. 9. cum ſequentibus*, vbi etiam an ſufficiat, quod ſine medio, videlicet nũcio, procuratore, vel epiſtola, à quocunque, contractus ipſe deducatur ad notitiam abſentis, vt perfectionem accipiat, eleganter ediſſerit.

4 Secundò accedit talis conſideratio: Locatio ſimilis eſt emptioni, & venditioni, Carroc. *d. tit. nu. 2. & pag. 45. tit. de ſimilitudine locationis, nu. 1. cum ſequẽtibus*, vbi docet. quòd ijſdem iuris regulis conſiſtit, & tantã inuicem familiaritatem ipſi contractus habere videntur, vt vnus ab alio ferè diſcerni non poſſit. Addo ego textum in §. j. *de Locatione, & conductione.*

5 At emptionem, ac venditionem per epiſtolam rectè celebrari poſſe, ſuo loco docuimus ergo.

6 Tertiò loco accedit authoritas grauiſſimi Carrocij *d. ſuo tractatu de Locato, & cõducto, pagina mihi 73. tit. de Locatione per procuratorem, num. 72. cũ ſeqq. & 76.* vbi præciſe docuit, locationem ipſam per epiſtolam, inter abſentes fieri poſſe. Quinimo etiam per nuncium; & latius. vt per eum, quẽ omnino conſulas. Adeundus idem *pag. 39. tit. verba an in locatione ſint neceſſaria, num. 4.* vbi pulchrè. Addo Clar. Farinacium *deciſ. ſua Rotæ Romanæ 199. num. 9. in nouiſſimis*, vbi docet, locationes etiam per priuatas apochas fieri poſſe.

7 Et ne diutius lectorem remorer, quòd locatio, & conductio per epiſtolam celebrari poſſint, textus eſt apertiſſimus, *in l. conſenſu, ff. de obligationib. & actionibus*, & Inſtit. *tit. de obligationibus ex conſenſu ferè in fine*; Addo textum *in l. quædam mulier, ff. de rei vendicatione*, & ibi Scribentes.

8 Amplia, vt ipſemet contractus locationis non ſolum celebrari poſſit per epiſtolam, vt ſupra vidimus, ſed etiam per eamdem celebratus, probari, pulchrè Carroc. *d. tractatu pag. mihi 276. à tergo tit. de probatione, q. 10. nu. 5.* Satis.

Depoſitum an per epiſtolam probari poſſit?

QVAESTIO IX.

SVMMARIVM.

1 *Depoſitum probari poteſt per epiſtolam.*
2 *Probatur etiam per confeſſionem ipſius depoſitarij, & numero 3.*
4 *Intellige quoad præiudicium ipſius confitentis, non autem tertij.*
5 *Ratio diuerſitatis.*
6 *Depoſitum confeſſatum non gaudet priuilegijs veri depoſiti.*
7 *De materia iſta vide Doctores remiſſiuè.*

1 IN huiuſmodi difficultate reſolutiuè procedendo conclude pro affirmatiua text. eſt clariſſimus *in l. Publia. §. fin. ff. depoſiti.*

2 Amplia, vt probari poſſit etiã per cõfeſſionẽ ipſius depoſitarij. Sic præciſè poſt plures relatos Cl. Maſcar. *Cõcluſ. ſua 60. n. 2.* Vincẽtius Carroc. *de depoſito p. 1. Rubr. de depoſiti probatione, n. 3. & 4.* vbi ampliat, vt cõtra iſtam confeſſionem in depoſito factam, non poſſit etiam opponi exceptio non numeratæ pecuniæ; & latius, vt per eum, & nouiſſimè Illuſtriſs. Card. Tuſcus *Concluſ. ſua 199. nu. 2. in littera D.* vbi ſubdit, id ex eo procedere, quia quoad ipſum, nõ

3 eſt neceſſaria numeratio; & numero 4. docet, ſola confeſſione depoſitum non contrâhi, ſed per eũ iam contractum, bene probari, & ideo agente contra aliud tanquam depoſitarium, ex inſtrumẽto, in quo dicitur, quòd A. dedit in depoſitum decem B. prout B. confitetur habuiſſe, & recepiſſe debere obtinere: Adducit Bald. Caſtrẽſ. ac alios.

4 Intellige tamen, ac declara hoc procedere quoad præiudicium tantum ipſius confitentis, non autem tertij. Sic eleganter poſt nonnullos concordãtes adductos. docuit Cl. Maſcard. *d. Cõcluſ. 60. nu. 3. cum ſeqq.* & Carroc. *d. loco nu. 5.*

5 Ratio autem ob quam, quando confeſſio ipſa afficit præiudicium tertio, non probetur ob eam vere depoſitum, ea eſt: quia depoſitum non niſi vno modo contrahitur, ſ. re; & vnus eſt contractus, & vna obligatio, q̃ tãtũ re ipſa pficitur, ergo niſi re ipſa hic verè interueniat, non poteſt dici depoſitum, etiamſi huiuſmodi confeſſio chiro-

grapho,

grapho, aut verbis tantum facta fuerit. Sic præciſè colligitur ex ſcriptis per Maſcard. *d. Concluſ. numer. 5. & 6.*

6 Secundò limitabis, ac intelliges prædicta, vt tale depoſitum confeſſatum tantum, id eſt, de quo aliter conſtare non poteſt, quam per confeſſionē depoſitarij, non gaudeat priuilegijs veri depoſiti, ſcilicet de cuius vera numeratione certiſſimis probationibus apparet. Sic in puncto poſt Bald. Socin. Tiraquell. ac alios Cl. Maſcard. *d. Concluſ. 60. num. finali.* Sequutus eſt Carroc. *d. loco num. 6.* Et hæc potiora breuiter retuliſſe ſufficiat.

7 Latius autem de materia diſſerunt Maſcard. Carroc. & Card. Tuſcus *locis iam admonitis*, vide per eos.

Ceſſio iurium, & actionum, an per epiſtolam fieri poſſit?

QVAESTIO X.

SVMMARIVM.

1 *Exemplum.*
2 *Ceſſio iuris per epiſtolam fieri poteſt.*
3 *Ratio.*
4 *Et hanc Concluſionem infiniti ſequuti ſunt.*

1 SI Męuius puta extiterit debitor Titij aureorum 50. ipſum cedere poſſe ipſimet Titio creditori pro ſatisfactione dicti ſui crediti alia 50. de quibus erat creditor Pamphili, & per illam ceſſionem Mæuium ipſum ab illo debito penitus liberari, conſtat inter omnes. Rota Genuenſ. *deciſ.* 156. Bald. *in l. per diuerſas, C. mandati*, ac alij.

Dubitatur modo, an iſthęc ceſſio creditori abſenti mediante epiſtola fieri poſſit?

2 In hac autem difficultate reſolutiuè procedēdo, conclude pro affirmatiua.

3 Nec mirum ſanè: certum eſt enim, in contractibus, qui ſolo conſenſu perficiuntur, abſenti omne ius quæri in re, interueniente, nuncio, vel ipſamet epiſtola, *ad l. conſenſu, cum gloſ. in verſ. conſentire, de actionibus, & obligationibus, & l. inter mortis, de donationibus cauſa mortis, cum pluribus concordantibus deductis* per Beccium *conſil. ſuo 65. numero 4. vol. 1.*

4 Et hanc Concluſionem ſequuti ſunt in terminis quamplurimi. Addentes in primis ad Speculator. *in titulo de Ceſſione actionis, §. 2. in littera B*, vbi concludunt ceſſionem ipſam aliter abſenti factam minimè ſuſtineri: moti ex eo, quod ceſsionem ex cauſa, vel titulo fieri oportet; ad tradita per eundem Speculatorem *ibi;* Cum autem titulus aliquis fieri non poſſit inter abſentes, niſi per nuncium, vel epiſtolā, ſequitur ceſsionem ipſam abſenti factam nemine recipiente, ſeu epiſtola minimè intercedente, non valere; id quod etiam omnium latiſsimè, & elegantiſsimè tutatus eſt D. Beccius *in præcitato conſil. ſuo 65. per totum*, vbi quoque omnia, quæ in contrarium adduci poſſint, eleganter reſoluit. Sequutus eſt quoq; Bald. *in d. l. per diuerſas numero 30. cū ſequentibus, & præcipuè 33. C. mandati, & in l. ex legato, in fine, C. de legatis*, Salic. *in l. 1. numero 26. de actionibus, & obligationibus.* Afflict. Romanus, ac alij, quos omnes retulit, ac ſequutus eſt Clar. Beccius *d. conſil. 65. numero 5.* Addo Ruin. *conſil. 209. num 2. in 1.* vbi pulchre; & D. Matth. Cunonem, *de Pactis, lib. 1. cap. 14. numero 6.*

Pactum an per epiſtolam confici poſſit?

QVAESTIO XI.

SVMMARIVM.

1 *Pacta, & conuentiones per epiſtolam confici poſſunt, & num. 2.*
3 *Ratio.*
4 *Obiectio.*
5 *Solutio, & num. 6. 7. 8. 9. & 10.*
11 *Illatio.*
12 *An dum mittitur nuncius, vel epiſtola, mandatum, vel conſenſus reuocari poſſit? videndus Cunon remiſſiuè.*
13 *Nuncius, vel epiſtola in pactis, & cōtractibus expreſſis inter abſentes celebrandis non requiritur multis in caſibus relatis remiſſiuè per Cunon de Pactis.*
14 *Pacta tacita inter abſentes, confici etiā poßunt citra nuncium, vel epiſtolam, propter aliquod factum interueniens, ac iuris præſumptione.*
15 *Pactum iunum probari etiam poteſt per epiſtolam.*
16 *Quemadmodum etiam per quamlibet aliam ſcipturam priuatam.*

1 PActa, & conuentiones per epiſtolam rectè confici poſſe, docuit apertè Paulus Iuriconſultus *in l. 2. ff. de pactis*, vbi etiam legitur; (Labeo ait conueniri re vel re, vel per epiſtolā, vel per nuncium inter abſentes quoque poſſe.) Sequuti ſunt Communiter Doctores ibi. Hac eamdem Concluſionem firmauit etiam Card. Pariſius *conſil. ſuo 127. nu. 27. cum ſeqq. par. 1.* vbi pulchrè; & D. Mattheus Cunon *de Pactis, libro 1. cap. 9. numero 2. cum ſequentibus*, vbi non ſolum plura alia iura, ac varias Scribentium autoritates con-
2 cordantes deducit, verum etiam ſubdit, quod pacta expreſſa inter abſentes non aliter valent, quā interueniente nuncio, vel ipſamet epiſtola, & *ſub nu. 3.* docet idem iuris eſſe in omnibus expreſsis conuentionibus inter abſentes celebrandis: regulare eſt enim, (inquit ipſe,) vt abſque epiſtola celebratæ minimè valeant; ibiq; varijs in caſibus exemplificat, vt per eum quem conſulans.

Huiu-

3 Huiuſce autem Concluſionis ea quoque poteſt eſſe ratio:nam pactum ſolo conſenſu celebratur, ad notāda *in l.1.de pactis*,ea autem, quæ ſolo conſenſu perficiuntur, ritè per medium epiſtolæ celebrari poſſe,multoties docuimus *ad l.cōſenſu, de actionibus,& obligationibus.*

4 Obijcies nullo modo pactum per epiſtolam confici poſſe,quandoquidem pactum ſit duorum in idem conſenſus, *l.pactum,de pollicitat.& l.1.cū ibi notatis,de pactis*, qui quidem conſenſus inter abſentes in hoc caſu conſiderari nequit.

5 Reſpondeo,argumentum poſſe retorqueri;ex quo maximè intercedit amborum contrahentiū conſenſus in ipſo pacto ineundo,licet inter abſētes;id quod ſic ad oculum demonſtro.

Quando aliquis ex contrahentibus mittit epi-
ſtolam alicui pactum aliquod continentem, ne-
mini dubium eſt, quod de conſenſu ipſius ſcribē
6 tis,quod velit contrahere,& paciſci per eamdem
clarè conſtat. Epiſtola enim nomine ſuo ſemper
loquitur,*l.1.§.in initio,ff de officio præfecti vrbis,&*
in l.miles ad ſororem,ff.de legat. 2. cum concordātib.
adductis per Pariſ.*præcitato conſ.127.num. 30.*

7 Item epiſtola facit præſentem ſcriptorem,etiā ſi ipſe per mille milliaria abſit. Schrader. poſt alios *de Feudis, part. 10.ſectione 9.num. 50.* pulchrè Card. Tuſcus *Concluſ.ſua 82.numero 1.& ſequentibus in littera S*, vbi regulam proponit,quod ſcriptura ſemper loquitur, & nedum loquitur,ſed etiam clamat.

8 Cum autem ille abſens,ad quē litteręipſæ ſunt directæ eas acceptauit,tunc per talem actum inducitur quoque ipſius conſenſus.

9 Certum eſt enim,quod epiſtolam tranſmiſſam
recipiens,& tacens, conſentire dicitur omnibus
contentis in ea,*vulgata l.filiusfamilias,ff.ad Macedonian.*& in ſpecie pacti tradidit Clariſs.Cunon,
*d.c.9.nu.12.13.& 14.*ergo conſtat apertè ineſſe
amborum contrahentium conſenſum ſimultaneum,per quem pactum ipſum cauſatur; & ideo
10 Bald. *in d.l.2.*allegando multa iura,docuit mira
biliter, quod epiſtola eſt medium organum, per
quam inducitur pactum expreſſum inter abſentes, & eſt tanquam copulatio conſenſuum, id quod
etiam ſequutus eſt præcisè Card. Pariſ.*d. conſ.ſuo*
127.num.29.

11 Ex ſupradictis antē infertur ſi is, qui litteras, pactum,aut promiſsionem cōtinētes,mittit, moriatur, priuſquam recipiantur ab eo cui mittuntur,pactum non confici; ſic poſt Innocentiū,Buterium, Romanum, Zuchardum,ac plures alios, D. Cunon,*d.cap.9. num. 15. & videndus ſub num. 16.*vbi pariter docuit,quod ſi viuente eo,qui nūcium deſtinauerat, nuncius moriatur,antequam voluntate deſtinantis ad abſentem retuliſſet;pactum ipſum non conficiatur.

12 An autem interea dum mittitur nuncius, vel epiſtola,mandatum, vel conſenſus reuocari poſſit, videndus d.Cunon, *d.cap. 9.num. 17.* vbi non ſolum plura iura, verum etiam quamplures Scribentium authoritates remiſsiuè coaceruat,ac deducit.

13 Notandum eſt tamen, nonnullos extare caſus, in quibus nuncius, uel epiſtola, in pactis, & contractibus expreſſis inter abſentes celebrandis,non requiritur,quos quidem omnes pulchro quidem ordine refert, ac deducit idem d. Cunō, *d.cap.9.nu.19.vſque ad 26.incluſiuè*. Vide per eū.

14 Obſeruandum ſecundò, quod pacta tacita inter abſentes confici etiam poſſunt citra nuncium, uel epiſtolam, propter aliquod factum interueniens,aut iuris præſumptionem.Sic præcisè poſt infinitos relatos docet D.Cunon,*d.cap.9.numer. 27.* Addo Fortunium Garziam *ad l. Labeo,num.5. ff.de pactis.*

Sed quia hęc ad materiam noſtram parum cōferre uidentur,ulterius non inſiſtam. Satis.

15 Obſeruandum poſtremò, pactum per epiſtolā non ſolum confici poſſe,ſed etiam initum probari.Sic præcisè in pacto de retrouendendo, quod per epiſtolam probari poſsit,docuit Illuſt. Card. Tuſcus *Concluſ.ſua 34.nu.13. in littera P, videndus ſub nu.11.& 12.*ubi ſubdit, idem iuris eſſe reſpectu ſcripturę priuatæ,& apochæ,maximè quando ipſamet ſcriptura fuit geminata; latius uide per eū.

Donatio inter viuos,an per epiſtolam inter abſentes rectè celebrari poſſit?

QVAESTIO XII.

SVMMARIVM.

1. *Donatio inter viuos per epiſtolam inter abſentes celebrari poteſt.*
2 *Et hęc eſt indubitata Concluſio.*
3 *Ratio,& num.4.*
5 *Illationes,& num 6.7.& 8.*
9 *Ampliatur ſupradicta Concluſio,& num. 10.*
11 *Donatio inter viuos (olim) per epiſtolam rectè conſtituebatur, ſi incępiſſet a traditione,ſecus ſi à promiſſione.*
12 *Cur author dixerit olim explicat.*
13 *Donatio inter viuos ſolo conſenſu per pactum nudum perfici poteſt.*
14 *De materia donationis inter viuos celebratæ inter abſentes per epiſtolam,Latè Gomez.*Variarū Reſolutionum.
15 *Donatio inter viuos poteſt probari per ſcripturā priuatam ab ipſo donatore recognitam.*

Donatio inter viuos,an per epiſtolam celebrari poſſit? Quæritur.

IN hac quidē difficultate Concluſio ſit affirmatiua; textus ſūt ad
1 litteram,*in l.ſi donatio,in l.nec ambigi,& in l.ſi aliquid.C. de donationibus.* Item *in l.etiam,& l.abſenti, ff. de donationibus* ad hoc etiam textus expreſſus *in l.conſenſu,ff.de actionib.& obligationibus*, vbi conſenſu inter pręſentes cōtractus perficiuntur,ſi in idem contrahentes conſentiat;

inter

inter abſentes verò firmantur ipſimet contractus per nuncium,& epiſtolam; *in l.2.ff.de pactis,& in l. qui autem,§.fin.ff.de conſtituta pecunia.*

Hanc eamdem Concluſionem firmat poſt alios relatos Card.Pariſ.*conſil.ſuo* 127.*num*.54.*volum*.1. Corneus,*conſil*.129.*un*.23.*in* 2.Clarus *in* §.*donatio, quæſt*.12.*num*.1. vbi de communi Corraſius *lib*.3. *Miſcellaneorum,cap*.4.*num*.5. *verſ. probatur etiam*, Hartman.Piſtorius, *lib*.1.*quæſtionum,quæſt*.13.*nu*. 2.& 3.Matthæus Cunon,*de pactis,lib*.1.*cap*.14.*nu*. 5.Antonius de Leo.*in d.l.nec ambigi,nu*.4.vbi etiã Sichardus *num*.1.& 2.qui exemplificat,vt per eũ. & nouiſſimè perilluſtris Eques D.Peregrin.*conſil. ſuo* 94.*num*.8.*volum*.1. Addo Guidon. Papæ *deciſ. ſua Gratianopolitana* 222.*num*.2.Boerium *deciſ.ſua* 172.*nu*.21.Beccium *conſ*.65.*num*.1.*vol*.1.& eruditiſſimum I.C.D.Heringium Oldeburgicum *in ſuo celebri tract. de Fideiuſſoribus, cap*.11.*num*.80. vbi Plotnm, Rebuffum, Cacherahum, Teſſaurum, ac plures alios concordantes deducit.

2 Et hæc eſt indubitata Concluſ. licet aliàs ipſa donatio facta abſenti nemine recipiente minimè teneat,vt not.gloſ.fina.& Bart.*in l.illud,C.de ſacroſanctis Eccleſ*.& docet Felin.*in cap*.2.*num*.19.*de Fide inſtrumentorum*.

3 Ratio autem huiuſce Cõcluſionis ea poteſt eſſe: nam epiſtola miſſa donatario iungit conſenſum donãtis,& ipſius donatarij,qui ſine ea eſſent ſuperati; ſic poſt Bald.Hippol. Rimin.*conſil.ſuo* 9. *num*.29.*vol*.1.

4 Licet enim in contractibus, & conuentionibus ſimultaneus partium exigatur conſenſus, vt habetur *in l.*1.*ff.de pactis*; attamen ſatis ſimultaneus dicetur conſenſus partium intercedere nempe, cum ſcriptura pro ſcribẽte ſemper loquatur, ideo recipiens,& conſentiens,ſatis ſimul dicentur conſentire; ita notabiliter colligitur ex ſcriptis Bartoli,& Caſtrenſis *in l.nuda ratio, ff. de donationibus.* Sequitur Socin.*conſ*.102.*colum*.1.*in*.3.

5 Ex qua ratione infertur, quod vbi ipſamet epiſtola fuiſſet reuocata per ſcribentem,vt quia proteſtatus foret, ſe pœnituiſſe ante acceptationem litterarum, vel quia mortuus eſſet, quo caſu per mortem ceſſaret conſenſus,& voluntas ſua,*l*.4.*ff. locati, & §. deinceps,in Authen.de nuptijs*,tũc,quia nõ poſſet amplius conſentire,propterea nec etiã per litteras ſictè diceretur ſimultaneum conſenſum præſtare; idcirco epiſtola illa,quamuis a parte acceptata, non prodeſſet ad obligandum abſentem; quia vbi locum habere nequit veritas,nec

6 etiam fictio concurrere poteſt,*ad l. qui ad certum, ff.eod.Locati,& l*.4.*ff. de precario*. Per quam rationem ita decidit Romanus, *in d. l. nuda ratio,ff. de donationibus*, quem poſt quamplures relatos ſequitur Iaſ.*in d.l.admonendi,num*.114.& Ripa *nu*.136. addas Cl.D.Peregr.*conſ.ſuo* 100.*nu*.4.*in* 5.*vbi late*.

7 Amplia in his preciſis terminis donationis, vt ſi quis donet abſenti, pro quo tabellio etiam ſtipuletur,ſi prius tamen ipſe donator moriatur, quã donatarius abſens acceptet, rei donatæ dominiũ transferat ad ſuos heredes, nec donatarius poſt eiuſdem donatoris obitum poteſt ratificare; ſicq; donatio ipſa in effectu euaneſcit. Sic eleganter infiniti, quos deducit, ac coacernat Clar. Cephal. *conſil.ſuo* 33,*numero* 2.*vol*.1.In hoc tamen vlterius non inſiſto.

8 Vide namque de materia præfatum Clariſs. Cephal.*d.conſil*.33.*per totum*,Clarum,*in* §.*donatio, quæſt*.13.Oſaſchum *deciſ* 33. Surdum *deciſ*.111.C. Mantica de Tacitis *lib*.13.*tit*.8 *per totum*,& D.Teſſaurum *deciſ.ſua* 70. vbi de donatione facta abſcnti, ſtipulante pro eo Notario, vel quolibet alio priuato,omnium latiſſimè diſceptatur.

9 Ampliatur autem ſupradicta principalis Concluſio,videlicet,donationem inter viuos inter abſentes per epiſtolam rectè celebrari poſſe, vt multo magis procedat,quando res remiſſa,& donata reperiretur penes donatarium de volũtate ipſius donantis,textus eſt *in d.l.nec ambigi*,& firmant omnes,*in l.abſenti, ff.de donationibus*. Sequitur Card. Pariſius,*conſ.ſuo*.128.*num*.35.*volumine*.1.

10 Ampliatur ſecundò, vt ſicut donari poteſt per nuncium,vel epiſtolam, vt diximus ſupra,ita & à fortiori declaratio voluntatis ipſius donantis poſſit fieri,& probari per eamdem epiſtolam, *ad l*.1. §.*finali,cum l.ſequenti,ff.ſi menſor falſ.mod.dixer*. Sic præciſè Boer.*deciſ.ſua* 172.*num*.21.& quod donatio inter viuos facta probari poſſit per epiſtolam reſcripſere Impp. Diocletianus,& Maximinianus *in l.ſi aliquid,C.de donationibus*,& Impp. Carinus,& Numerianus,*in l.ſi donatio per epiſtolam,C.eod.de donationibus*,& Paulus Iuriſconſ.*in l*.1.*in fine,ff.de contrahen.empt*. Hoc idem ſequutus eſt & firmauit pro regula Clar.D.meus Maſcard.*Concluſ.ſua* 557.*nu*. 1.& *videndus per totam*; ibi enim ſupradictam Cõcluſionem nõ ſolum pluribus modis ampliat procedere,verum etiam limitat ac coacervat, ipſum conſulito.Non enim ex ſcriptis ſcripta abſque lectoris vtilitate conficienda ſunt. Vide quoq; ſcripta per nos *ſupra lib*.1.*quæſt*.4.*num*.247.& per Surdum *deciſ ſua*.111.*num*.12.

11 Obſeruandum tamen pro coronide huiuſce difficultatis,id quod ſupra diximus,donationem videlicet inter viuos inter abſentes, per epiſtolam rectè conſtitui poſſe,olim duntaxat locum habuiſſe, ſi ipſamet donario incepiſſet a traditione, eo enim caſu valebat,& tenebat, intercedente tamẽ nuncio,vel epiſtola, ad coniungendas ipſorum contrahentium voluntates: ſecus autem ſi incæpiſſet a promiſſione, tunc enim non poterat fieri inter abſentes, interueniente vel nuncio, vel epiſtola, quia tunc temporis requirebatur ſtipulatio, quæ non accipiebatur inter abſentes, *vt in l*.1. *ff. de verborum obligationibus* & in expreſſo *vt in d.l. ambigi, C. de donationibus* vbi gloſ. & Doctores.

12 Iure merito autem dixi (*olim*) hodie enim rectè donatio per epiſtolam etiam inter abſentes perfici poteſt, ſi incipiat à promiſſione, quandoquidem ipſa hiſce temporibus ſolo conſenſu per pactum nudum perficitur, *ad l.ſi quis argentum*, §. *ſin autem,C.de donationibus*, ſic eleganter animaduertit in terminis poſt plures relatos Antonius Gomez.*Variarum Reſolutionum tomo* 2. *cap. de*

*donationibus nu.*2. vbi quoque ſubdit, iure Regio
valere donationem factam inter abſentes, etiam
non intercedente nuncio, uel epiſtola, *vt. l.3. tit.*
8. *lib.3. ordin.* & quod hodie ipſamet donatio ſo-
lo conſenſu per pactum nudũ perfici poſſit, poſt
13 infinitos adductos firmat pro Regula Dom. Mi-
chael Craſſus, *in §. donato cauſa mortis, q.8. nu.1.* vbi
etiam ex Communiori concludit, diſpoſitionem
d. l. ſi argentum, locum quoque ſibi vendicare re-
ſpectu ipſius donationis cauſa mortis, eum con-
ſulito. Et hæc ſatis.

14 Latius autẽ de materia dictę donations inter
viuos, celebratę inter abſentes per epiſtolam, diſ
ſerit Gomez. *præcit. cap.4. d. num.2. & 3.* ibi enim
particulariter quoque diſcutit, an ſi donatio eſt
facta inter abſentes mediante traditione, inter-
ueniente ipſo nuncio, vel epiſtola, poſſit poſtea
per dominum reuocari, etiam antequam reuoca-
tio perueniat in notitiam ipſius nuncij, vel eius,
cui mittitur, vide per eum.

15 Obſeruandum poſtremò, quòd ſicuti ipſamet
donatio probari poteſt per epiſtolam, vt ſupra vi
dimus, ſic quoq; per ſcripturam priuatam ab ip-
ſo donante recognitam, quando tamen ipſamet
ſcriptura donationem certam cõtineret per ver-
ba diſpoſitiua, prout eſt verbum (*Dono*) Sic elegã-
ter docet inter alios Card. Tuſcus, *Concluſ.653. n.
4. in littera D.* & hæc ſatis. Latius autẽ de materia
ſupradictæ quęſtionis differit Ill. D. C. Mãtica de
Tacitis, & Ambiguis *li.13. tit.7. p totũ, ipsũ cõſulas.*

An Donatio cauſa mortis per epiſtolam celebrari poſſit inter abſentes?

QVAESTIO XIII.

SVMMARIVM.

1 *Donatio cauſa mortis requirit donatarij prẹſentiam, vt valeat, & num. 2.*

3 *Iſta donatio poteſt celebrari p epiſtola inter abſẽtes.*

4 *Ratio.*

VIſo, an donatio inter viuos inter abſen-
tes per epiſtolam confici poſſit, viden-
dum modo, quid iuris exiſtat reſpectu
ipſius donationis cauſa mortis. Pro in-
telligentia autem materiæ ſciendũ eſt, quòd do-
natio ipſa cauſa mortis vt valeat, requirit etiam
1 donatarij præſentiam, ſicut donatio inter viuos,
quæ ſi abſenti fiat, non valet, vt eſt textus *in l. in-
ter mortis, ff. eod. de donationibus cauſa mortis*, & tra-
dit Iaſ. *conſil.82. nu.6. in 3.*

2 Et hinc eſt, quòd ſi Clauſula codicillaris, vel
ipſius donationis cauſa mortis, in teſtamẽto fue-
rit adiecta, legata tamen in vim ipſius donatio-
nis ſuſtineri nequeunt, ſiquidem donatarius non
fuerit præſens. Sic eleganter poſt plures relatos,
docet hęc omnia Michael Craſſus, *in d. §. donatio
cauſa mortis, quęſt.9. num.1. & 2.* Hoc præmiſſo.

3 Sciendum modo eſt, & ipſammet donationẽ
cauſa mortis, inter abſentes per epiſtolam rectè
celebrari poſſe. Sic præcisè docet inter alios Pi-
ſtorius *d. quæſt.13. num.6. & 7.* & ſequutus eſt poſt
plures alios concordantes adductos Craſſus, *d.
quęſt.9. num.3.*

4 Ratio autem de facili ea poteſt eſſe: quia, *vt
capite precedenti, num.3. docuimus.* Epiſtola miſſa
donatario, iungit conſenſum donantis, & ipſius
donatarij, qui ſine ea eſſent ſeparari. Satis.

Mandatum, ſiue conſtitutio procuratoris, an per epiſtolam fieri poſſit?

QVAESTIO XIIII.

SVMMARIVM.

1 *Mandatum, ſiue conſtitutio procuratoris, fieri poteſt per epiſtolam, & num.2.3. & 4.*

5 *Probatur mandatum per epiſtolam in delictis.*

6 *Quemadmodum, & per ſubſcriptionem.*

7 *An mãdatũ procuratorium probari poſſit per epiſtolam? conclude, quòd ſic.*

8 *Opinio Imolæ deducitur.*

9 *Reprobatur, & num.10. & 11.*

12 *Quomodo adhibeatur fides litteris pcuratorẽ cõſtituẽtis quo ad mandatũ ipſum procuratoriũ pbãdũ?*

13 *Docet Bart. & num.14. & 15.*

16 *Mãdatũ an p litteras pbari poſſit, remiſſiue Maſcard.*

1 HVic quidem difficultati ſatisfaciendo,
breuiter conclude pro affimatiua; tex-
tus ſunt clariſſimi *in l.1. §. cõſtituitur, &
in l. ſi procuratorẽ abſentẽ, ff. de procurato-
ribus, necnõ in Clementina prima, eod. tit. de Procura-
toribus.* Sequitur elegãter P. Aemil. Verral. *deciſ.*
2 *ſua Rotę Romanæ* 185. *n.2. par* 2. vbi ſubdit, id eſſe
in cauſa, quoniam procurator ſolo conſenſu cõ-
ſtituitur, & eodem tacito reuocatur, *ad l. qui pati
tur ff. mand.* Hoc idẽ repetit *deciſ ſua* 394. *par.*2.
vbi quoque ſubdit quòd ille, qui dicit recepiſſe
mandatum alicuius, & litteras, & poſteà admini-
ſtrauit, tenetur actione mãdati, vel negociorũ ge-
ſtorũ, & latius vt p eũ. Sequuti quoq; ſũt Io. de A-
nania, *in c. ea noſcitur, nu.4. de his, quæ fiunt a Prela-
tis.* P. de Caſtro, *in d. l.1. nu.6. ff. eod. de procuratorib.*
Rota Genuenſ. *deciſ.49. nu.1. & deciſ.119. num.1.*
Card. Pariſ. *conſ. ſuo* 47. *nu.4. vol.1.* Matthęus Cu-
nõ, *de Pactis lib.1. d. c.14. nu.4* Beccius *cõſ.65. n.2.
in 1.* vbi cõcordantes adducit, text. *in c. cũ dilecta,
de cõfirmatione vtili, vel inutili, & in ca. licet is, vbi
gloſ de pcuratoribus in 6.* & nouiſſimè D. Héringius
Oldẽburgicus, *d ſuo tractatu de Fideiuſſorib. præcita-
to cap.11. nu.83.* Adnectẽdus eſt etiã Bald *in l. Pro
curator, nu.2. verſic. Tertiò nota, eod. tit. de procura-
torib.* vbi ſubdit, ob hoc in cõſtitutione ipſius pro
curatoris nõ eſſe neceſſariam ipſius præſentiam:
quia etiã abſenti officiũ procuratoris poteſt com
mitti p nunciũ, vel epiſtolam, & latius vt per eũ.

Et

4 Et hæc Concluſio nullam pati poteſt difficultatem, pro qua etiam eſt textus apertus (loquendo in puris terminis mandati) *in l. 1. ff. mādati.* Et ſequũtur Communiter Doctores Oynotomus in ſpecie, *lib. 3. Inſtitut. tit. de mandato, in principio, num. 4.* vbi etiam ſubdit, quòd non intereſt, quib. verbis ipſum mādatum fiat, poteſt enim fieri per verbum rogo, ſupplico, mando, volo, peto, & per quæcũque alia verba ſimilia, & idonea, *d. l. 1. iuncta gloſ. ff. eod.* Clar. D. meus Scacc. *ibid. num. 5.* ac plurimi alij.

5 Amplia, vt mandatum quoque in delictis per epiſtolam contrahatur, *l. 1. ff. eod. mandati*; & per ſubſcriptionem, quia ſubſcribens videtur manda-

6 re, *l. etiam, & ibi gl. & Bald. C. quod cum eo.* Sequitur elegantiſſimè Clar. Farinac. *in ſua Praxi, & Theorica criminali, par. 2. tom. 2. tit. de Conſultatoribus, quæſt. 134. cap. 3. num. 13.*

7 Sed pulchra hic ſuboritur dubitatio, & eſt: an per ipſam epiſtolam mandatum procuratorium probari poſſit?

In hac quidem difficultate ſtatuas Regulam

8 pro affirmatiua. Licet enim Imol. *in d. Clem. 1. col. 5. in gloſ. in verſ. litteras*, videatur velle, ꝙ non probetur, nam datum (inquit) ad fauorem ſcribē-

9 tis, attamen, eius deciſio redditur falſa, per iura prædicta; quamuis enim ſcriptura priuata nō probet intētionē vtilē ſcribētis, *l. exemplum, C. de probationib.* procuratoris nihilominus cōſtitutio, nō dicitur fieri in præiudicium eius, contra quem cō ſtituitur, quia non per hoc ipſe obligatur; vnde admittitur procurator, qualitercunque conſtet, quòd habeat voluntatem eius, pro quo ad cauſā

10 venit; Bonifacius *in d. Clementina 1. nu. 16.* Imò il le, qui habet iura facientia ad cauſam, admittitur vt procurator, *cap. præterea, de officio delegati.* Doctores *in l. Mæuia, in princ. ff. ſolut. matrim.* dummodo non ſit perſona domeſtica. Romanus *conſil. 44. in 2. dubio.*

11 Et ſi ſola ſcientia hoc operatur, *d. l. qui patitur*, Alex *conſil. 80. num. 5. lib. 4.* tanto magis hoc debet operari epiſtola, quæ plenè probat intentionē ipſius ſcribentis, *ad l. Publia, §. finali, ff. depoſiti.* Ita pulchrè docet hęc omnia P. Aemil. Verral. inter ceteros, *in d. deciſ. 185. per totam*, vbi ſubdit, ita tentum die 17. Aprilis 1551. in vna Oxonenſi parochialis de Caualerijs, coram D. Guidobono. Vide per eum. Addo Cl. Farinacium *in ſuis deciſionibus nouiſs. Rota Romanæ deciſ. 54. num. 2.* & D. Hectorem Felicium *Allegat. ſua Iuris num. 6. & 31. lib. 3.*

12 Sed quomodo hiſce litteris procuratorē conſtituentis quo ad mādatum ipſum procuratoriū probandum adhibenda ſit fides, ſciſſitaberis?

13 Ad hoc autem Bart. Auriga noſter, *in l. ſi procuratorem, num. 2. cum duobus ſeqq. ff. eod. de procurat.* reſpondet per hæc verba.

Aut hę litteræ habent ſigillum publicum alicuius Communis, vel Domini, & tunc faciunt fidem, *vt infra, de public. l. ſi publicanus, & ſupra de officio præſidis, l. Diuus, cum concordantibus.*

Aut non habent ſigillum publicum, & tunc aut iſtæ litterę ſunt approbatæ ab aduerſario, & faciunt fidem, vt hic.

Aut ab aduerſario non ſunt approbatæ, & tunc non faciunt fidem, niſi aliàs approbarentur, *argum. l. 1. §. ſed ne, C. de Latina libert. tollenda.*

14 Qualiter autem fiet iſta approbatio? reſpondetur, duobus modis.

Primò, ſi habeat teſtimonium publicũ, vt quia Notarius ſubſcripſit ſe litteris, & dicit, ad maioris roboris firmitatem fecit ſui ſigilli munimine roborari, &c.

15 Secundò, poteſt approbari per teſtes, qui viderunt Dominũ ſigillare, & ita etiam poteſt loqui hic, *argumento, l. ſed ſi quis ex ſignatoribus infra, quē. ad. teſt. aperiantur.* Nec requiritur ꝙ ſit ſigillum ipſius Domini ſigillãtis, *vt l. ad teſtium, §. 1. de teſt.*

Vides ergo, (ſubdit Bartolus,) quòd litteræ poſſunt approbari abſente domino. Hactenus Bartolus.

16 De hac eadem tamen materia, videlicet, an, & quando, per litteras probari poſſit mandatum, adeo doctè, & eleganter tum ampliando limitādo, ac declarando, diſſerit, ac pertractat Cl. I. C. ac D. meus colendiſs. Maſcard. *Concluſ. ſua 1009. per totam*, vt nil aliud ſuperaddi poſſe proculdubio videatur; ad ipſum igitur Lectorem beneuolum remitto. Satis. Addo Ioan. Guliermum Guidobon. *Aduocatione ſua 26. nu. 74.*

Conferunt, quæ ſcripſimus de materia, *ſupra cap. 1. nu. 119. & 120.*

17 Sed pulchram quæſtionē, quæ excitari poteſt in hac materia, ſilentio haud prętereundam cenſeo; & eſt. An conſtituens procuratorem ad accipiendum mutuò pecuniam per litteras; chirographo ipſo obligetur, quo procurator profitetur ſe eam accepiſſe, ſi de numeratione aliter non conſtet? Videndus pro reſolutione huiuſce difficultatis. Cl. D. Fachineus *lib. 2. ſuarũ iuris Controuerſ. cap. 55.* vbi ad partes diſcuſſo negotio, concludit tandem pro negatiua, rationibus de quibus per eum, ibique etiam quæcunque in cōtrarium obijci poſſunt, acutiſſimè reſoluit ipſum conſulas, adeundus quoque Do. Card. Seraphinus *deciſ. ſua 1139. num. 1.* & D. Paul. Granutius *theoremate ſuo 7.*

His addas D. Herculem Mareſcottum *lib. 2. Variarum Reſolution. cap. 93.* vbi latè inſiſtit varios caſus diſtinguendo.

An conſtitutum per epiſtolam celebrari poſſit?

Dubitatio XV.

SVMMARIVM.

1 *Conſtitutum per epiſtolam celebrari poteſt.*
2 *Ratio.*
3 *Amplia.*
4 *Obiectio.*
5 *Solutio, & num. 6.*

COncluſio in huiuſmodi difficulta-
4 te ſit affirmatiua, textus ſunt ad lit
terã, *in l. qui autem, §. finali, & in l. Titius Seio, & in l. quidam, ff. de cõſtituta pecun.* Sequuntur Cõmuniter Doctores ibidem, Bart. inter ceteros *in d. l. Titius, in principio,* vbi quoque rationem deducit dicens: Nam in ijs, quæ ſolo conſenſu cõ
2 trahuntur, prout eſt conſtitutum, epiſtola inducit diſpoſitionem. Addo Bald. Salic. ac alios, *ibidem.* Addendus quoque D. Hẽtinghius Oldemburgicus, *in d. ſuo tract. de Fideiuſſorib. præcit. c. 11, numer. 81.*

3 Amplia, vt ille, qui per ipſãmet epiſtolã ſe debitorem cõſtituit, validè, & efficaciter obligatus intelligatur: In his enim quæ per epiſtolam geri poſſunt, per eadem proculdubio inducitur obligatio, Sic præcisè Doctores omnes *in d. l. Titius Seio,* in ſpecie autem Bart. Bald & Salicetus.

4 Obijcies, quòd epiſtola nõ inducat obligationem, ſed inductã, probet, *ad l. Publia, ff. depoſiti.*

5 Reſpondeo, ita diſtinguendo: Aut epiſtola eſt inducta ad inducendũ obligationem, & tunc in his, quæ poſſunt per epiſtolam geri, epiſtola obligationem inducit, & itã procedit textus *in d. l. Titius Seio, cum concordantibus.*

6 Aut vero epiſtola non eſt inducta ad obligationem inducendam, ſed eſt inducta ad narrandum præcedens factum, & tunc ipſamet obligationem minimè inducit: Sed inducit probationẽ præcedẽtis obligationis, & ita loquitur *d. l. Publia in fine,* Sic præcisè Bald. *in d. l. Titius Seio, num. 2. &* Albericus *nu. pariter 2.* idẽ Albericus *in d. l. qdã.*

An curator ad lites per epiſtolam inter abſentes conſtitui poſſit?

QVAESTIO XVI.

SVMMARIVM.

1 *Curator ad lites per epiſtolam inter abſentes nequit conſtitui.*
2 *Ratio, & num. 3.*
4 *Idem iuris de tutore.*
5 *Subamplia.*
6 *Tutor actorem cõſtituere poteſt etiam ſine cauſa; tutius tamen eſt vt cum cauſa eundem eligat, & n. 7.*
8 *Actoris officium finitur officio tutoris finito.*

Curator ad lites an per epiſtolam conſtitui poſſit? Quæritur.

1 PRo reſolutione huiuſce difficultatis, vt rẽ paucis cõplectar, ſtatue Regulam pro negatiua.

2 Et ratio eſt: quia in cõſtitutione dicti curatoris requiritur decretũ iudicis, quod non debet ſtare in pẽdenti, *ad l. item eorũ, §. ſed ſi ita, ff. quòd cuiuſque vniuerſitatis,* & ſic requiritur quòd ſit præſens, & conſentiens aliàs eſſet in pendenti, quouſque ratum haberet, quod non eſt dicendum. Ita primus omnium docuit Iacobus de Arena *in l. qui habent, §. ſi pupillus, ff. de tutelis,* vbi etiam ſubdit, quod in iſto caſu non poteſt conſiderari ſubſequẽs ratihabitio, quoniam, vbi determinato tẽpore requiritur conſenſus, ibi ratihabitio nihil operatur, *ad l. obligari, §. finali, de authoritate tutorum.* Subſequuti ſunt Bald. *in l. procurator eſt, §. dari autem, num. 1. verſic. extra quæro, ff. de procuratoribus,* Angel. *in præcitato, §. dari.* & omnium pulcherrimè Paulus de Caſtro *in præcitata l. procurator eſt, num. 5.*

3 Et hęc in ſumma eſt veriſſima opinio, pro qua etiam poteſt conſiderari, nam curator datus liti adulti, vel pupilli, tenetur bona ſua obligare, & dari fideiuſſorem; Item, debet promittere vtilia facere, & inutilia prætermittere, & adultũ ipſum indefenſum non relinquere ad inſtar tutoris, vt pulchrè animaduertit poſt alios Capella Toloſana, *deciſ. ſua 247.*

Ad hęc autem omnia peragenda ipſius curatoris præſentiam requiri adeo notum eſt, quã quod notiſſimum; & in terminis quòd curator ad lites cum cõſtituitur, debeat eſſe præſens, & dari quoque pręſenti, firmauit poſt alios ſummus Practicus Gayl. *lib. 2, Obſeruat. 108. num. 5.*

4 Amplia, vt per eaſdem rationes, nec etiam aliquis abſens tutor per epiſtolam conſtitui poſſit; ſi enim tẽpore, quo conſtituitur debet iurare vtilia pupillo ſe facturum, ac inutilia prætermiſſurũ, item ſe non relicturum pupillum indefenſum.

Item ſi decretum Iudicis requiritur, quando ipſemet tutor accipit adminiſtrationem rerũ ipſius minoris, vt poſt alios tradit hęc omnia eleganter P. Montanus *de Iure tutelarum, cap 32. Regula 1. 2. & 3.*

Conſequentia itidem deducitur clara, ipſum tutorẽ debere eſſe pręſentẽ, & per conſequens abſentem per epiſtolam conſtitui minimè poſſe.

5 Subamplia, hoc eo magis procedere in illis, qui a tutoribus, vel curatoribus alicuius actores conſtituti ſunt, cum enim actores illi abſq; decreto Iudicis conſtitui nequeãt, *l. vnica, C. de actor. an tutor. vel curator. dand.* & tradit omnium latiſſimè Gayll. *lib. 2. Obſeruat. 107. n. 6.* & Mynſingerus *Centur. 2. Obſeru. 38.* & cũ ipſum decretum iudicis nõ poſſit ſtare in pendenti, vt ſupra dictum fuit, euincitur clarè dictos actores per epiſtolam minimè conſtitui poſſe, ſed pręſentes eſſe debere.

6 Hic obiter nota pro cognitione terminorũ, quod tutor actorem conſtituere poteſt, & ſi nulla ſubſit cauſa; tutius tamen eſt, vt sẽper apponatur aliqua cauſa. Bart. *in l. 25. ff. de adminiſtratione, & periculo tutorũ.* Imò tutores ex Cõmuniori nõ poſſũt creare actores, niſi ob iminẽtes aliquas cauſas, puta infirmitatis abſentiæ, vel nobilitatis, & huiuſmodi, quę quidẽ cauſæ inſeri debẽt in ipſa cõſtitutione actoris; ita pręcisè poſt multos relatos D. Ioſeph Ludouicus *in ſua deciſ. 4. Piſana, par. 1. n. 1. & 2.* vbi etiã, an, & quando pupillus habeat regreſſũ cõtra actorem, vel ipſum tutorem elegãter ſubnectit.

Notan.

8 Notandum exinde, quod officium ipſius actoris finitur finito officio ipſius tutoris. Sic præciſè Addentes ad Cappell. Toloſanam, *q. ſua* 43. vbi intelligunt hoc procedere quoad negotia noua, quæ non poterit actor ille inchoare, non autem quoad vetera incepta; ea enim perficere poterit, vide per eos. Satis.

Compromiſſum inter abſentes, an per epiſtolam celebrari poſſit?

QVAESTIO XVII.

SVMMARIVM.

1 *Cõpromiſſũ per epiſtolã celebrari poteſt. Ratio ibid.*
2 *Amplia.*
3 *Si prorogatio facienda ſit ab arbitro electo? quid iuris, dubitatur.*
4 *Solutio, & num. 5.*

Compromiſſum an per epiſtola celebrari poſſit? Quæritur.

1 ET pro affirmatiua rẽ pau- paucis perſtringendo, cõcludas, quippe quòd ipſum a mera compromittentis dependeat voluntate. Sic præciſè inter alios Antonius Cioff. *conſil. ſuo* 124. *num.* 12. *vol.* 1. vbi adducit textum *in l. Publia, in fine, ff. mandati. gloſ. in l. ſed licet, ff. de conſtituta pecunia*, & Ioannẽ Bapt. Peruſiñũ *in ſuo tractatu de Arbitris, li.* 9. *c.* 10.

2 Amplia, vt per eamdem epiſtolam inter eoſdemmet abſentes ipſum compromiſſum prorogari etiam poſſit, quando tamen partes ipſę de hoc conſentiunt.

3 Sed quid iuris, ſi prorogatio facienda ſit ab ipſo arbitrio iam electo, vt quia in ipſo compromiſſo ſibi dumtaxat data ſit facultas prorogandi, & partes ſint abſentes?

4 Reſpondeo, prorogationem quoque illam fieri poſſe dictis partibus abſentibus, modo tamen eiſdem intimatio fiat, vel aliter certiorentur per nuncium, vel epiſtolam. Sic in terminis docet inter alios Lanfranc. de Oriano, *de Arbitr. par.* 1. *nu.* 52. vbi adducit textum *in l. diem proferre, in principio, ff. eodem de arbitris*, & ſubdit, quòd ſi ipſemet arbiter prorogaret compromiſſum partibus ipſis abſentibus; & ignorantibus, ex poteſtate quidẽ ſibi conceſſa, non valeret prorogatio, & ſentẽtia eſſet nulla, niſi eam intimaret partibus.

Subamplia hoc procedere, etſi dictum eſſet in ipſo compromiſſo, quod ipſum prorogari poſſet adhuc partibus ipſis abſentibus, & ignorantibus, nam per hoc non excuſaretur arbiter ab inti-
5 matione dictæ prorogationis, & ideo hoc caſu, ſi non intimetur, nulla erit prorogatio. Secundum Bal. *in l. eos, §. Apoſtolos, C. de appellationib.* Sic præciſè ſequitur idẽ Lanfranc *loco iã admonito, & ſub nu.* 53. vbi etiam clarius ſubdit, quod ſi partes ipſę in cõpromiſſo renũciauerint intimationi ſibi faciẽdæ de dicta prorogatione, quod talis renũciatio nõ valet: quia ratio, quare ſit neceſſaria dicta intimatio, eſt: quia ſi ipſa prętermitteretur, viderẽtur arbitratores doloſe agere, ſecundum Bald. *in d. §. Apoſtolos.* Dolo autem de futuro nulla via renunciari poteſt, *l. ſi vno, §. illud, de Pactis*, & latius, vt per eumdẽ Lanfranc. quẽ videas. Adeundus quoq; D. Decius, *conſ. ſuo* 39. *nu.* 1. & 2. vbi ſuper hoc, quod prorogatio compromiſſi debeat notificari partibus, omnium latiſſimè inſiſtit.

Feudum, an per epiſtolam relinqui poſſit?

QVAESTIO XVIII.

SVMMARIVM.

1 *Feudum per epiſtolam relinqui poteſt.*
2 *Fundamenta, & num. 3. 4. & 5. cum ſequentibus vſque ad 17. excluſiuè.*
17 *Et hæc eſt veriſſima Concluſio.*
18 *Pulchra quæſtio proponitur.*
19 *Reſoluitur per Carol. Ruinum.*

Feudum an per epiſtolam, &c.

1 IN huiuſmodi difficultate, propono regulam pro affirmatiua. Ad id autẽ aſſeuerandum moueor infraſcriptis iuris rationibus, &

2 Primò ſic arguo. Nemini dubium eſt, quod feuda æquiparantur fideicommiſſis, Schrader, poſt Signorol. de Homodeis, *in ſuo tractatu de Feudis, part.* 10. *ſect.* 19. *nu.* 114. Petra poſt Decium *de Fideicommiſ. q.* 8. *nu.* 323.

3 At fideicõmiſſa per epiſtolam relinqui poſſũt, vt loco ſuo plenè dicetur, ergò, &c.

4 Secundò conſidero, quòd feuda ſine dubio per procuratorem concedi poſſunt. *cap.* 1. *§. ſed vtrũ per quos fiat inueſtit.* & tradit Schrad. *d. tract. par.* 4. *cap.* 1. *num.* 8. vbi tamẽ ſubdit procuratorem hũc ſpeciale mandatũ habere debere, & latius, vt per eum; Addo Cõradum Rittershuſium *in ſuis Partitionibus Feudalibus, lib.* 1. *cap.* 9. *nu.* 5.

5 Si ſic eſt, ergò, & per epiſtolam concedi poterunt; quæ enim per nuncium celebrari poſſunt, eadem & per epiſtolam fieri poſſe apertiſſimum eſt, *ad nota. in l. conſenſu, de actionibus, & obligationibus*, & paſſim Doctores.

6 Accedit tertio principaliter: nã cõceſſio dationis in feudũ facta ab aliquo alicui, ex eo cognoſcitur, quando in priuilegio facta eſt mẽtio ipſius feudi; item quando adeſt verbum illud (*inueſtimus;*) Item quando adſunt verba illa, (concedimus Titio, putà tale Caſtrum) tunc enim intelligitur facta conceſsio dationis in feudum, nam omnia caſtra ſunt feuda. Sic præciſè, & eleganter docet hæc omnia inter alios D. Petrus de Gregorijs, *in ſuo tract. de cõceſſione feudi, part.* 2. *q.* 2. *per totã.*

7 Hæc autem omnia quin per epiſtolam rectè explicari poſsint, nullus inficiabitur.

8 Suffragatur quarto principaliter, nam ſcriptura non requiritur de neceſſitate, & de ſubſtantia ipſius contractus Feudi, ita vt ea omiſſa actus infringatur, ſed ad eius probationem tantum bene eſt, vt intercedat. Pulchrè poſt Bald. Zaſ. ac alios, Petrus de Gregorijs, *d. ſuo tractatu. par. 2. q. 4. num.* 4. Sequitur Conradus Rittershuſius *d. ſuo cap. 9. in principio.*

9 Si ſic eſt quid ergo refert, quod ipſum feudum relinquatur per epiſtolam? iam autem per eamdem ipſum probari poſſe, conſtat inter omnes.

10 Vlterius quinto loco ego conſidero, quod feudum eſt contractus; Bart. & Communiter Doctores *in l. iuris gentium, §. quinimo, ff. de pactis.* Bald. *in Rubrica, C. de rerum permutatione*, & ſequitur Cl. Pereg. *conſil. 25. num.* 4 *in* 1. & in ipſo feudi contractu conſenſum eſſe de ſubſtantia, tam ex parte dantis, quam ex parte accipientis pulchrè P. Nicolaus Moz. *de Feudis, tit. de ſubſtantialibus, ſeu requiſitis Feudi, num.* 4.

11 Clarum eſt autem, omnes eos contractus, quorum de ſubſtantia adeſt conſenſus, per epiſtolam celebrari poſſe, *d. l. conſenſu, de actionibus, & obligationibus*, ergo, &c.

12 Sextò, accedit principaliter, nam conceſſio ipſius feudi non tantum fieri poteſt per contractū gratuitum, qualis eſt donatio, legatum, & ſimilia *cap. 1. in princip. de Feud. dato inuicem legis Commiſſoria; & c. 1. §. fi. in quibus cauſis feud. amitt. cum cōcordantibus.*

13 Sed etiam per cōtractum oneroſum, qualis eſt emptio, permutatio, & alia huiuſcemodi, *cap. 1. §. notandum de his, qui feud. dare poſſ. c. 1. de natur. feud. cap. 1. quemadmod. feud. ad filiam perueniat, & cap. 1. de inueſtit. in maritum facta, cum mille concordantibus.* Sequutus eſt præcisè poſt alios Schrad. *d. ſuo tract. par. 5. cap. 1. num. 3.*

14 Hos autem ſupradictos omnes contractus per epiſtolam celebrari poſſe notiſſimum eſt; & locis ſuis abundè docuimus, ergo, &c.

15 Poſtremo loco conſidero, quòd feudum vſusfructus inſtar obtinet, *cap. 1. §. finali, in quibus cauſ. feud. amittitur;* pulchrè Schrader. *d. tractatu par. 6. cap. 6. num. 109.*

16 Vſusfructus autem cum pactionibus, & ſtipulationibus contrahatur, per epiſtolam quoque rectè conſtitui poteſt, ad notata per Doctores *in §. vſusfructus, in Inſtitutionibus de vſufructu*, ergo illud idem ſtatuendum eſt de Feudo.

17 Et hanc Concluſionem per ſupradicta a nemine, quem viderim in hoc propoſito, tacta, indubitati eſſe iuris exiſtimo.

18 Sed pulchra in hac eadem materia oritur dubitatio, & eſt: an feudum cenſeatur, ſi in ipſamet epiſtola, vel aliqua alia ſcriptura priuata hec verba reperiantur. *Lo Signor vuole che ogni coſa, che m'hà dato ſia feudo*, & res ſit propria feudatarij?

19 Pro reſolutione videndus Carol. Ruin. *conſ. ſuo 6. in* 1. & hæc ſatis.

Contractus emphyteuticus àn per epiſtolam celebrari poſſit?

QVAESTIO XIX.

SVMMARIVM.

1 *Exemplum, quomodo contractus emphyteuticus per epiſtolam celebrari queat.*

2 *Fundamenta, in quibus fundatur iſthæc Concluſio, & num. 3. 4. 5. 6. & 7.*

8 *Iure Regio DD. Hiſpanorū, an ſcriptura debeat intercedere in ipſo contractu emphyteutico; & an debeat eſſe publica? docet author, & num. 9. & 10.*

1 SI quis mittat epiſtolam Mæuio, in qua illi ſoluturum anuarim 30. promittat, ſi ſibi domum ſuam ſitam &c. velit concedere in emphyteuſium; & Mæuius accepta illa epiſtola, in id conſentiat; cōtractum emphyteuticū inter eos rectè celebratū eſſe per medium illius epiſtolæ nullus ibit inficias; iſthæcq; opinio plutibus etiam rationibus ſuaderi poteſt, &

2 Primò, valet argumentum de Feudo ad emphyteuſim, & è contra. Addentes ad Clarum *in §. emphyteuſis, q. 50.* & ſequitur poſt nonnullos concordantes adductos Clar. Pereg. *conſ. ſuo* 25. *numer. 5. in* 1.

3 At Feudum per epiſtolā celebrari poſſe, ſatis, ſuperq; docuimus, ergo.

4 Secundò conſiderari poteſt, quòd ſcriptura in ipſo contractu emphyteutico non requiritur de neceſſitate ſaltem ex conſuetudine. Guido de Zuzaria *de iure emphyteutico, numero* 4. Caballin. pulchrè *Milleloq. ſuo* 177. & nouiſſimè Card. Mantica, poſt infinitos relatos *de tacitis, & ambiguis conuentionibus, lib. 22. tit. 6. num. 17. & 18.* Addo Card. Tuſcum *Concluſ. ſua 148. in littera C, nu. 15. & videndum per totum.*

5 Et licet extiterint quamplurimi, qui contrarium verius eſſe fuerint opinati, inter quos Clarus, *ī d. §. emphyteuſis, quaeſt. 4.* & Aluarus Valaſcus, *in ſuo pariter tract. de iur. emphyteutico, quaeſt. 7. nu.* 2. vbi infinitos propemodum concordantes de-

6 ducit; Attamen, omnes conſentiunt, ipſam exigi non ad eſſentiam, & ſollemnitatem ipſius contractus, ſed dumtaxat ad probationem, Valaſcus ipſe *d. quaeſt. 7. numero* 3. & Card. Mantica *d. tit. 6. numero 16.*

7 Si ſic eſt, cur cōtractus ipſe emphyteuticus per epiſtolam celebrari nequibit? nonne ſatis de ipſius celebratione per medium epiſtolæ à partibus confeſſatæ poterit apparere?

8 Nota tamen, hanc opinionem iure Regio Dominorum Hiſpanorum expreſsè improbatam eſſe: Lex enim Regia *lib. 4. tit. 36. in principio, &*

tit.

*nt.*45. clarè diſponit, quòd ſcriptura debeat in-
tercedere in ipſomet contractu emphyteutico, &
debeat eſſe publica; ſic præciſè animaduertit Cl.
Valaſcus *d.q.7.num.11.cum ſequentibus,& num.*14.
vbi ſubdit hoc adeo verum, vt nequeat fieri ipſe-
9 met contractus per ſcripturam priuatam cum iſta
conditione, vt ipſi ſcripturæ ſtetur tanquam pu-
blicæ, & quòd habeat vim publici inſtrumenti,
& latius vt per eum, qui inter cetera pro ratione
conſiderat, quod ſi ſecus diceretur, eſſet in effectu
publicum tabellionem creare, quod priuatis non
permittitur.
10 Eſt bene verum, quòd diſtinguit inter emphy-
teuſim eccleſiaſticam, & ſecularē, & inquit, quòd
in Eccleſiaſtica ex illo iure ipſamet ſcriptura de
neceſſitate, & de ſubſtãtia debet intercedere; quo
vero ad ſecularem, dumtaxat quo ad probationē:
ſed vtroque modo ipſamet ſcriptura debet eſſe
publica; Satis.

Aditio hæreditatis an per epiſtolam fieri poſſit?

QVAESTIO XX.

SVMMARIVM.

1 *Aditio, & repudiatio hæreditatis à pari procedunt.*
2 *Hæreditatis recuſatio per epiſtolam fieri poteſt.*
3 *Et an aditio hæreditatis per epiſtolam fieri poſſit, probatur pluribus medijs, de quibus & numero* 4. 5. 6. 7. 8. & 9.

CVm aditio hæreditatis, ac repu-
diatio à pari procedant, gloſ. &
1 Doctores *in § pen. Inſtit. de hæred.*
qualitate, & differentia, & tradant
Clar. Menoch. *lib.* 4. *præſumpt.* 1.
*num.*61. & Peregrinus, *conſil.*55.
*num.*1. *in* 4.
2 Factum hinc eſt, vt quemadmodum hæredita-
tis recuſatio per epiſtolam fieri poteſt, vt cap. pro
ximo videbimus; ſic etiam ipſius aditionem per
eamdem fieri poſſe contingat.
3 Ad hanc autem Concluſionem firmandam cõ-
ſiderari etiam poteſt, nam ipſius hæreditatis adi-
tio altero de duobus modis colligitur, atque præ-
ſumitur, verbis ſcilicet, aut factis, non enim ſolus
ipſe animus ſeparatus à verbis, & factis ſufficit, vt
adita dici poſſit hæreditas; ſicuti ſcripſerũt Gloſ.
& Doctores communiter *in l. gerit, & in l. mutuum,
de acquirenda hæreditate*, & firmat inter alios om-
nium latiſſimè, ac elegantiſſimè, contrarijs qui-
buſcumque reſolutis. Clar. Menoch. *lib.*4. *præſum-
pt. cap.*99. *à num.* 6. *vſque in finem.*
4 Si ſic eſt, quòd hæreditas verbis adiri poſſit,
ergo & per epiſtolã, quæ ſemper loquitur, vt alias
diximus.
5 Adde verba aliquando viua voce, & aliquan-
do ſcriptis proferri ſolere; & nullam eſſe interdi-
ctos modos differentiam, quo ad effectum adeun-
dæ hæreditatis, cum non ipſa litterarum figura,
ſed conſenſus, qui in eis continetur ille ſit, qui o-
bligat *ad l. non figura, de actionibus, & obligationib.*
ſic eleganter D. Menoch. *lib.*4. *præſumpt.* 100. *n.*2.
6 Præterea trita eſt Concluſio, quòd aditio hære
ditatis induci poteſt per ſcripturam, & facilius
quoque inducitur per eam, quam per verba, quia
verba ſcripta magis deliberate prolata, & poſita
exiſtimantur, ad tradita per Bart. *in l.*2. *C. de ſenten
tijs ex breuiculo recitandis.* Sic præciſè firmat Craſ-
ſus *lib.*2. *ſententiarum, in §. acquiſitio hæreditatis, q.*8.
per totam; vbi etiam ſubdit, hoc procedere, etiamſi
ſcriptura ipſa foret inualida; quandoquidem im-
perfecta etiam ſcriptura probat voluntatem, *ad l.
fin. ff. de rebus eorum, qui ſunt ſub tutel. & l. in teſta-
mento, de Fideicommiſſis libertatibus.*
7 Si ſic eſt, quod per ſcripturam hæreditas adiri
poſſit; ergo & per epiſtolam.
8 Adde poſtremo loco, contrariorum eamdem
eſſe diſciplinam, ac rationem, *l. fin. §. contra quoque,
ff. de legat.*3. Doctores omnes *in Rubrica de acquiren
da poſſeſſione*, & tradit Hyppolytus Riminald. *conſi
l. ſuo* 60. *num.*28. 92. *num.*7. & 99. *num.*19.
9 Ergo, quemadmodum repudiatio hæreditatis
per ipſam epiſtolam fieri poteſt, ſic etiam ipſius
aditionem per eamdem fieri poſſe, vt vnuſquiſq;
fateatur neceſſe eſt.

Hæreditas alicuius, an per epiſtolam recuſari poſſit?

QVAESTIO XXI.

SVMMARIVM.

1 *Alicuius hæreditas per epiſtolam repudiari poteſt, & num.*2. & 3.
4 *Ratio, & num.*5.

HVic quidem difficultati ſa-
tisfaciendo, breuiter con-
clude pro affirmatiua,
1 text. eſt notabilis, (ex quo
deſumi poteſt iſthæc con-
cluſio) *in l. recuſari, ff. de ac-
quirenda, vel omittenda hæ-
reditate*, vbi ſic legitur: Re
cuſari hæreditas non tan-
tum verbis, ſed etiam re poteſt, & alio quouis in-
dicio voluntatis.
Melior eſt textus iuncta gloſ. *in l. recuſare, ff. ad
S. C. Trebellianum*, vbi Vlpian. ita loquitur.
2 *Recuſare autem non tantũ præſentes, ſed etiam ab-
ſentes, vel per epiſtolam poſſunt*, & Gloſ *in verſ. recu-
ſare* declarat, ſcilicet, adire hæreditatem.
3 Hanc eamdem Concluſionem per ſupradicta
iura firmauit nouiſſimè Clar. D. Heringus Oldem
burgiens, *in ſuo tractatu de Fideiuſſorib. c.* 11. *nu.*80.
verſ. ſic recuſari. Addo ante omnes Barbaciam *in
d. l. recuſare, in* 1. *notabili*, Alexan. *num.*1. ac Com-
muniter alios Scribentes.

Huiuſce

4 Huiuſce autem Concluſionis ea (mea ſententia) poteſt eſſe ratio: quia omiſſio, vel repudiatio hæreditatis, fieri poteſt ſolo animo declarato tame aliquo verbo, vel facto, prout notatur *in ſupradicta l. recuſare*, & tradit poſt nonnullos relatos Craſſ. *lib. 2. ſentent. in art. omiſſio hæreditatis, quæſt. 2. num. 2.* Addo Card. Manticam *de coniectur. vlt. volunt. lib. 12. tit. 14. num. 1.*

5 Adde, quòd hæreditas repudiari etiam poteſt per ſcripturam, vt poſt alios præciſè tradidit idem D. Craſſus, *in d. art. omiſſio hæreditatis, quæſt. 8.* ergò & per epiſtolam.

Fideicommiſſum an per epiſtolam relinqui poſſit?

QVAESTIO XXII.

SVMMARIVM.

1 *Fideicommiſſum per epiſtolam relinqui poteſt.*
2 *Ratio; & num. 3.*
4 *Notabilia, & num. 5.*

1 Concluſio in huiuſmodi difficultate ſit affirmatiua. Sic præciſè reſcripſerunt Impp. Diocletianus, & Maximianus, *in l. & in epiſtola, C. de fideicommiſſis, vbi Gloſ. in verſ. (& in epiſtola)* concordantia quoque iura deducit; textum videlicet, *in l. 1. C. de codicillis; & in l. Miles in princ. ff. de legatis 2.* Sequutus eſt etiam in præciſis terminis Lanarius, *conſ. ſuo 82. num. 2.*

2 De hoc autem nemini mirũ videri debet, quandoquidem ad ipſum fideicommiſſum inducendũ ſufficit quoque voluntas, etiam coniecturata, nedum ex ſcripto, & expreſſo, ſed etiam ſignis, & nutu demõſtrata, ad textum *in l. nutu, ff. de legat. 3.* & ſequitur Clar. D. meus Peregrinus *de Fideicommiſſis, art. 1. num. 45. & 46. cum ſequentibus*, vbi etiã ſubdit, omne verbum ſignificãs legitimum teſtatoris ſenſum legare, aut fideicommittere volẽtis, ſufficere ad inducẽdum ipſum legatum, vel fideicommiſſum; ſiue ſit præceptiuum, ſiue precarium, & latius vt per eum, quem conſulas.

4 Aduerte tamen, quod quando ipſemet litteræ fideicommiſſariæ, vt ita loquar conficiuntur, requiritur præſentia teſtium, ſicuti dicitur *in eadem l. & in epiſtola*, vbi etiam gloſ. *in verſ. teſtibus, & in*
5 *d. l. miles*; & teſtes non debent eſſe minus quinque; eadem gloſ. *in d. verſ. teſtibus*, quæ adducit textum *in l. fin. §. finali, C. de codicillis*, quo generaliter deciditur, in qualibet vltima voluntate adhibendum eſſe ad minus numerum quinque teſtium. Sequutus eſt præciſè hæc omnia Lanarius *d. conſ. 28. præfato, num. 2.* vide per eum. Et hęc breuiter tetigiſſe ſufficiat. Latius autem, & elegantius in hoc propoſito inſiſtit Card. Mantica *de coniectur. vlt. volunt. lib. 1. tit. 11. per totum*; eum conſulas.

Legatum an per epiſtolam relinqui poſſit?

QVAESTIO XXIII.

SVMMARIVM.

1 *Legata, & fideicommiſſa exæquata ſunt.*
2 *Legata per epiſtolam relinqui poſſunt, & num. 3.*
4 *Notabile.*
5 *Legatum nutu etiam relinqui poteſt.*

1 Cum legata, & fideicommiſſa in omnibus, ac per omnia exæquata eſſe litteris prodiderit I. C. *in l. 1. de legat. 1.* Conſequens illud eſt, vt queadmodũ fideicommiſſum per epiſtolam celebrari poteſt, ſic etiam legatũ ipſum per eamdem relinqui queat.

2 Et in terminis quòd illud per epiſtolam relinqui poſſit, eſt textus ad litteram, *in l. epiſtolam, ff. ad Senatuſconſ. Trebellian.* per quem textum ſic etiam decidit Petrus Ricciard. *in Rubrica Inſtitutionum, titulo de legatis, num. 16.* vbi etiam concordantem adducit textum *in l. in epiſtola, C. de Fideicommiſſis.*

3 Sequutus eſt quoque Cardin. Mantica *d. tit. 11. num. 5.* vbi etiam ſubdit, quòd ſicuti per epiſtolam poteſt legari, ita etiam per nuncium; veluti ſi quis dixerit: vade ad talem, cui dicas nomine meo, quòd ego ei relinquo talem domum.

4 Et aduerte ex eiuſdem Card. Manticæ ſententia, quòd in conſtitutione huius nuncij requiritur legitimus numerus teſtium, ſicut in epiſtola, quæ exigit quinque teſtes, cum celebratur, non autem quando aſſignatur, ſeu præſentatur; & latius, vt per eum, quem conſulas.

5 Amplia, vt legatum ipſum ad inſtar fideicommiſſi nutu etiam relinqui poſſit, & factum teneat; pulchrè poſt alios Cardin. Tuſcus *Concluſ. 34. in littera L.*

Obſeruandum tamen (& hoc eſt pulchrum dogma,) quod ſi quis legauerit apodiſſam, intelligitur legaſſe ius, quod habet in ea, & qui ſlegat chirographum, debitum legare videtur, & qui legat ſuum librũ rationum intelligitur legare debita, & credita. ita pulchrè docuit hæc omnia, poſt alios Ill. D. Card. Mantic. *de Coniecturis lib. 9. tit. 1. numero 19.* vide per eum.

An codicilli celebrari poſſint per epiſtolam?

QVAESTIO XXIV.

SVMMARIVM.

1 *Codicilli celebrari poſſint per epiſtolam, & n. 2. & 3.*
4 *Epiſtola tamen illa debet continere quinque teſtes.*
5 *Quemadmodum & qualibet alia vltima voluntas.*
6 *Obiectio de l. litteræ, ff. de iure codicillorum.*
7 *Solutio.*

Si

1 SI quis velit in abſentia codicillari,
id per epiſtolam facere poſſe, cō-
muni omnium Scribentium voto
receptum eſt. Sic præciſè docuit
Speculator *in tit. de inſtrument. edi-
tion. §. porro, num. mihi 4. in princi-
pio*. Sequutus eſt Bald. per illum textum *in l. hære-
ditas, num. 1. C. de h s, quibus vt indignis*, vbi apertè
dicit, codicillos poſſe fieri per modum epiſtolę, &
ſimpliciter, & in effectu nullam eſſe differentiam,
& nouiſſimè Card. Mãtica, *de coniectur. vlt. volunt.
lib. 1. tit. 11. num. 1. in fine*.
2 Et de hoc (mea ſententia) videtur etiam eſſe
textus apertus *in l. 1. C. de codicillis*.
3 Adde, quòd codicillus, nihil aliud eſt, quam in-
ſta ſententia de eo, quod quis poſt mortem ſuam
fieri voluit, abſque hæredis inſtiturione, *ad l. 1.
cum ibi notatis, ff. de teſtament*. Et tradit idem Card.
Mantica, *de coniecturis d. lib. 1. tit. 8. in principio*. Iam
autem voluntatem iſtam etiam per epiſtolam de-
clarari poſſe, nullus eſt qui ignoret.
4 Nota tamen, quòd ipſamet epiſtola debebit
eſſe ſubſcripta à quinque teſtibus, alioquin nul-
lius erit momenti, *ad notat in l. 1. C. de codicillis*.
5 In qualibet enim ſpecie vltimæ volũtatis, quin
que teſtes ſunt neceſſarij *ad l. vlt. C. eod. de codicillis
& l. vlt. C. de donation. cauſa mortis*.
6 Obijcies falſum eſſe, codicillos celebrari poſſe
per epiſtolam, & adduces textum *in l. litteræ, ff. de
iure codicillorum*, vbi ſic legitur. *(Litteræ, quibus hæ-
reditas promittitur, vel animi affectus exprimitur, co-
dicillorum vim non obtinent.)*
7 Huic obiecto de facili reſponderi poſſe exiſti-
mo; arbitror enim ideo litteras illas codicillorũ
vim obtinere minimè poſſe, quia (vt animaduer-
tit in ſpecie ibi Bart.) tractatur per eas de danda
8 hæreditate, clarum eſt autem, hæreditatem in co-
dicillis nec dari, nec adimi poſſe, *ad l. hæreditatem,
C. eod. de codicillis, cum concordantibus deductis* per
Craſſum *in §. codicillis, num. 3. lib. 1. ſententiarum*. Et
hæc ſufficiant.
Latius de materia Cardin. Mantica *d. tit. 11.* vi-
de per eum.

Libertas an per epiſtolam dari poſſit?

QVAESTIO XXV.

SVMMARIVM.

1 *Libertas per epiſtolam dari poterat.*
2 *Quomodo id contingat, edocet Author, & num. 3.*

1 REgulam ſtatuas affirmatiuam. tex
tus eſt ad litteram, *in §. multis au-
tem modis, Inſtitution. tit. de Liberti-
nis ibi. (Aut per epiſtolam)* vbi e-
tiam omnes Scribentes.
2 Hoc autem contingebat, cum
dominus epiſtola ad ſeruum miſſa, ei cõcedebat,
vt liber viueret; quæ epiſtola, ſi ipſius domini ma-
nu fuiſſet conſcripta, ſola quinque teſtium ſubſcri-
ptione ſatis muniebatur: ſin minus, eiuſdem do-
mini ſubſcriptione opus erat; pulcher eſt textus
3 hanc eamdem Concluſ. confirmans, *in l. vnica, §.
ſancimus, C. de Latina libertate tollenda*, & huius ge-
neris manumiſſionis, meminit Iulian. *in l. qui abſen
ti, ff. de acquir. poſſeſ.* Latius de hoc differunt inter-
pretes *in d. §. multis autem*. Vide per eos.

Præſentatio facta à patrono per litteras an valeat?

QVAESTIO XXVI.

SVMMARIVM.

1 *Præſentatio facta à patrono per litteras, valet.*
2 *Præſentandus tamen debet eſſe præſens, & num. 3.*
4 *Quod fallit, ſi notus ſit.*

1 IN huiuſmodi difficultate
reſolutiue procedendo,
cõclude pro affirmatiua.
Sic præciſè Summus Pon-
tifex *in c. ea noſcitur, de his,
quæ fiunt à Prælatis*. Sequu-
ti ſunt ibi Cõmuniter Ca-
noniſtæ, Butrius *num. 3.*
vbi concordantem addu-
cit text. *in c. accedens, de præbendis*, Imola *num. pari-
ter 3.* vbi ſubdit, quòd licet pręſentatio, & collatio
poſſint fieri per epiſtolam, *per dictum textum*, atta-
5 men præſentandus debet eſſe præſens coram illo,
cui fieri debet præſentatio, per id, quod not. Gloſ.
in Clement. Dudum, in verſic. præſentari, de ſepulturis,
& ſic non ſufficeret dirigere litteras Epiſcopo,
quando ipſe præſentat Titium, ſi Titius nõ ſit præ
ſens tempore præſentationis ipſarum litterarum,
& latius, vt per eum, qui ſubdit tandem, hoc men-
ti tenendum; Hoſtienſ. *num. 1.* vbi concordantes
adducit textus *in cap. 1. & 2. 64. diſtinct. & in c. 1.
& 2. 73. diſtinct.* Abb. *num. 3.* vbi protulit hæc ver-
ba. *(Nota quod habens ius pręſentandi poteſt præſenta-
re clericum per litteras, nam per eas conſtituitur procu
rator, vt in Clement. 1. de procuratoribus, clericus ta-
men præſentandus debet eſſe præſens, quia non dicitur
præſentari, niſi exhibeat ſe ſenſibus corporis illius, cui
ſit præſentatio, de quo vide bonam Gloſſam in Clemen-
4 tina Dudũ de ſepulturis ſuper verbo, præſentare; Quod
puto verum, niſi præſentandus ſit notus; nam quemad-
modum beneficium poteſt conferri abſenti, vt in capit.
accedens, de præbendis, ita & præſentari poteſt, ex quo
ſuperior habet illius perſonæ qualitates notas; & hoc no
ta: quia ſæpè accidit.)* Hactenus Abbas. Sequuti ſunt
adhuc P. de Ancharano, *ibidem num. 5.* Ioannes
de Anania, *num. 3.* Zabarella, *num. 2.* ac Commu-
niter alij Canoniſtæ. Addo Lapum *Allegatione
ſua 75. num. 7.* & Clar. Equitem D. meum Peregri-
num, *conſilio ſuo 94. num. 8. in fine, vol. 1.*

Ius patronatus alicuius beneficij, an per epiſtolam probari poſſit?

QVAESTIO XXVII.

1 REſpôdeo pro affirmatiua: nec mirum: Ius enim ipſũ patronatus plenè probatur ex confeſſione partis. Pulchrè Farinaccius, *in ſuis deciſionibus Rotæ Ro*
2 *manæ decif.* 645. Ergo, & per epiſtolam id ſine dubio fieri poteſt, quæ ſemper loquitur Scribentis nomine, vt multoties dictum antea fuit.

Conſenſus alicuius, an per epiſtolam probari poſſit?

QVAESTIO XXVIII.

1 REſpondendum pro affirmatiua: ſi quidem & per ipſam clarè de conſenſu vniuſcuiuſque couſtare poteſt. Sic pręcisè Dom. Maſcardus, *Concluſione ſua* 417. *num.* 25. vbi exemplificat, eum couſulas. Sequitur Card. Tuſcus *Concluſione ſua* 749. *num.* 2. *in littera C.* addo per A Emil. Veral. *deciſ. ſua Rota Rom.* 271. *num.* 4. *par.* 3. vbi adducit textum *in l. conſenſu, ff. de actionib. & obligationib.* & Socin. *cõſ.* 41. *col.* 1. *in* 3.

2 Diſſenſus autem quomodo probetur, videndi Maſcard. *Concluſ. ſua* 520. & Card. Tuſcus *Concluſ.* 454 *in littera C.*

Collatio beneficij facta abſenti, quid operetur, antequam ille acceptet, & an valeat abſque epiſtola.

QVAESTIO XXIX.

1 PRo reſolutione videndus Cardinalis Tuſcus *Concluſione ſua* 433. *in littera C. & prius Concluſione ſua* 39. *in littera A. & Concluſione* 85. *in littera B.*

An ſponſalia per epiſtolam celebrari poſſint?

QVAESTIO XXX.

SVMMARIVM.

1 *Sponſalia per epiſtolam celebrari poſſunt, & num.* 2.
3 *Ratio, & num.* 4.
5 *Notabilia, & num.* 6. 7. *&* 8.

Sponſalia an per epiſtolam, &c.

1 HVic quidem difficultati ſatisfaciendo, pone Regulam pro affirmatiua. Sic præcisè Vlpianus, *in l. finali, ff. de ſponſalibus*, vbi ita loquitur. (*In ſponſalib. conſtituendis, parum refert an coram, an per nuncium, vel epiſtolam, an per aliud hoc factum ſit.*) Sequuntur ibidem Bald. & Albericus, vbi concordantem adducunt textum *in l. ſufficit, ff. eod. tit.* Hanc eamdem Concluſionem ſequuta eſt Gloſ. *in cap. veniens, in verſ. abſenti, extra, qui clerici, vel vouentes matrimon.* Hoſtienſ. *in ſua Summa, tit. de ſponſalibus, num.* 6. & D. Thomas Triuiſanus *in ſuo tractatu de ſponſalib. priuilegio* 6. *num.* 11. vbi infinitos alios concordantes deducit.

2 Addo ex neothericis D. Henringium Oldemburgicum *in ſuo eleganti tractatu de Fideiuſſoribus c.* 11. *num.* 79. vbi concordantes adducit, Zaſium, & Alberic. Gentilem, Dom. Iulium Sanazarium *in ſuo tractatu de ſponſalibus, cap.* 2. *art.* 4. *num.* 57. *cum ſequentibus*, Alphonſum Iſachium *in ſuo pariter tractatu de ſponſalibus, cap.* 1. *num.* 19. Clariſs. Farinaccium *in ſuis deciſionibus Rotæ Romanæ deciſ.* 25. *n.* 1. vbi loquitur de ſponſalibus contractis per apocham; & præclariſs. I. C. ac Dominum meum colendiſſimum, & in meis huiuſce ſcientiæ legalis primordijs pręceptorem amantiſſimum, D. Thadeum Piſonem. Scaccia *in ſuo itidem eleganti tract. de ſponſalibus, tit. Qui ſponſalia contrahere poſſint, numero* 2. His adde R.P. Alphonſ. à vera Cruce, *in ſuo Speculo Coniugiorum art.* 16. *dubitatione* 4.

3 Huiuſce autem Concluſionis (mea ſententia) ea poteſt eſſe ratio: nam ad conſtituenda ſponſalia, ſufficit nudus conſenſus, elegans textus eſt *in l. ſufficit, ff. eod. tit. de ſponſalibus*, Card. Tuſcus poſt Romanum *Concluſ. ſua* 985. *num.* 2. *in littera C.*

4 Ea autem, quæ ſolo conſenſu perficiuntur, per epiſtolam rectè explicari poſſe, multoties ſupra deduximus.

5 Obſeruandum eſt tamen, neceſſe eſſe, quod qui mittit litteras in materia ſponſaliorum cõtrahendorum, perſeueret in opinione ipſa contrahendi vſquequo illa, ad quam litterę mittuntur, conſentiat: ſi enim ante acceptationem ipſarum litterarum proteſtatus foret, ſe penituiſſe, nihil penitus
6 ageretur quoniam ipſius ſcribentis conſenſus deficeret; Conſentire autem abſens cenſetur, nõ tantum quando epiſtola recepta, verbis conſenſum
7 exprimit, verum etiam quando tacet. Certum eſt namque, quod epiſtolam tranſmiſſam recipiens, & tacens, conſentire dicitur omnibus in ea cõtentis, *ad l. filiusfamilias, ff. ad Macedonianum. & Clementina prima, de procuratoribus;* Sic in ſumma voluit dicere, (licet non ita clarè) Dom. Triuiſanus, *d. priuileg.* 6. *num.* 12. vbi ſubdit, quòd in ſponſalibus ſatis eſt, vt accipiens litteras tacitè cõſentiat, argumento textus *in cap. ſuæ, de ſponſalibus.*

Con-

8 Conferunt mirabiliter in hoc propoſito, quæ in ſimili deduximus ſupra, *in Concluſione an Donatio per epiſtolam celebrari poſſit num....* ad ibi dicta lectorem remitto.

Matrimonium an per epiſtolam contrahi poſſit?

QVAESTIO XXXI.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium per epiſtolam contrahi poteſt.*
2 *Ratio, & num. 3. 4. 5. & 6.*
7 *Et hac Concluſio ante Tridentinam Synodum, nullam patiebatur difficultatem, & num. 14.*
2 *Si ante præſentationem epiſtolæ, mittentem ipſum pœniteat, licet reuocatio illa non intimetur nuncio, vel epiſtolam ipſam recipienti, obligatio tamen impeditur.*
9 *Secus eſt reſpectu procuratoris ſpecialiter ad id conſtituti.*
10 *Ratio differentiæ, & num. 11.*
12 *Vtrum neceſſarium ſit, vt recipiens epiſtolam conſenſum explicet, reſcribendo mittenti, vel potius ſatis ſit cuicumque exprimere conſenſum, docet Sāchez.*
13 *Videndus Alphonſus à Veracruce, in ſuo Speculo Coniugiorum.*
15 *An poſt Concilium Tridentinum matrimonium per epiſtolam celebrari poſſit dubitatur.*
16 *Sanchez, ac alij, concludunt pro affirmatiua; licet Sanazarius ſubdat huiuſmodi matrimonium eſſe periculo plenum, & num. 17.*
18 *Explicantur Caſus, in quibus etiam poſt Concilium Tridentinum, celebrato per epiſtolam matrimonio, poteſt vtriuſque contrahentis conſenſus apparere, & num. 19. 20. & 21.*
22 *An matrimonium contractum per epiſtolam, ſit Sacramentum? videndus Sanchez.*
23 *An matrimonium contractum per epiſtolam probari poſſit? conclude, quòd ſic, ibidem.*
24 *Notabilia, & num. 25. 26. & 27.*

1 Viſo, an per epiſtolam poſſint contrahi ſponſalia, ſupereſt modo videre, q̃d iuris de matrimonio, ipſum autem per eamdem celebrari poſſe, ſine dubio cōcludito. textus de hoc eſt apertiſſimus *in l. mulierē, ff. de ritu nuptiar.* vbi Pomponius ita ſcribit. (*Mulierem abſenti per litteras eius vel nuncium poſſe nubere placet.*) Hoc idē ſequuti ſunt per illum textum quamplurimi. Zaſius inter alios, *conſilio ſuo 3. num. 5. & conſ. 4. num. 1. lib. 2.* vbi plura alia iura concordantia deducit; Hippolytus Riminaldus *conſ. ſuo 9. num. 27.* vbi cō cordantes adducit Butrium, & Ancharan. Card. Pariſ, *conſil. ſuo 55. num. 1. in quarto*, Thomas Triuiſanus *in ſuo tract. de ſponſalibus, priuileg. 6. num. 15.* Corraſ. *lib. 3. ſuorum iuris Miſcellan. cap. 4. num. 2.* & D. Couuar. *in titulum de ſponſalibus, parte 2. cap. 4. numero finali, in fine*, Adde Antonium Gubert. *de Nuptijs, lib. 2. cap. 14.* vbi pulchrè, & latè.

2 Huiuſce autem Concluſionis ea Communiter conſideratur ratio: nam matrimonium eſt cōtractus, qui ſolo conſenſu perficitur, *cap. cum apud, de ſponſalibus, l. nuptias, de regul. iuris, cap. ſufficiat, & c. matrimonium, 27. quæſt. 2. cum mille concordantibus*; pulchrè Do. Maſcard. *Concluſ. ſua 1023. num. 1.* vbi ob id ſubdit, matrimonium ipſum eſſe quid facti, cum ex conſenſu conſiſtat; Addo Card. Tuſcum, *Concluſ. 985. num. 7. in littera C.*

3 Omnes autem contractus, qui ſolo conſenſu perficiuntur, per nūcium, aut epiſtolam rectè abſolui poſſe, nemini dubium eſt. *d. l. quæ autem, §. finali, ff. de conſtit. pecun. l. conſenſu, ff. de actionibus, & obligationibus, & l. nec ambigi, C. de donat. cum mille concordantib.* nec ſanè mirum: conſenſus enim ex litteris ſufficienter probatur. Pulchrè D. Farinac. *deciſ. ſua 335. in nouiſs.* Sic rationem iſtam conſiderarunt in ſpecie D. Corraſ. *præcitato c. 4. num. 2. & 3.* vbi latè inſiſtit, & D. Zaſius, *d. conſ. 3. nu. 6. & 7.*

5 Accedit prætereà: nam ſponſalia ſunt mentio, & promiſſio futurarum nuptiarum, & ſic via, & principium ipſius matrimonij, ad not. *in l. 1. & l. oratio ff. de ſponſalibus.*

6 Idem autem iudicatur de actu, quòd de princip. ipſius actus, & è contra, iuribus vulgatis; ergo quemadmodum ſponſalia ritè per epiſtolam contrahi poſſunt, vt ſupra vidimus, ſic pariter per eādem matrimonium ipſum celebrari poſſe fatendum eſt.

7 Et hæc quidem Concluſio iure veteri inſpecto, ante decreta, ſcilicet Sacræ Tridentinæ Synodus, nullam patitur difficultatem. teſte eruditiſſimo, atque admodum R. P. D. Thoma Sanchez, poſt plures relatos *lib. 2. de ſponſalibus, & matrimonio, diſputatione 12. num. 1.*

8 Aduertendum tamen eſt, quòd ſi ante præſentationem ipſius epiſtolæ, mittentem ipſum pœniteat, licet reuocatio illa non intimetur nuncio, vel epiſtolam ipſam recipienti, obligatio tamen impeditur, ad latè tradita per citatum Do. Triuiſan. *d. priuil. 6. num. 13. verſ. notandum*; quod ſecus
9 eſt reſpectu procuratoris ſpecialiter ad id conſtituti, cui denunciatio illa reuocationis de neceſſitate facienda eſt, aliter durat ipſa obligatio.

10 Ratio autem differentiæ eſt, quia nuncius, & epiſtola eſt tamquam merum inſtrumentum, & organum, per quod dominus profert verba, & ita concipit verba in perſona mittentis, vnde conſenſu ipſius domini deficiente, tempore quo ipſa verba profert, nil operatur epiſtola, aut nuncius, quamuis reuocationis ignarus ſit.

11 Cum autem aliquis procuratorem conſtituit, facto illius voluit obligari, vnde neceſſe eſt, eum, per quem conſenſus præſtatur ipſius reuocationis conſcium eſſe. Sic eleganter docet hæc omnia Cl. Sanchez, *d. lib. 2. diſputatione 11. num. 6. & 7.* Et ſequutus eſt Didacus de Medrano Hiſpanus, *in ſuo tractatu de Conſenſu connubiali, cap. 12.* vbi tradit, de

hoc

hoc eſſe textum apertum *in l.ſi pater, in principio, de manumiſs. vindicta.*

12 Verum autem neceſſarium ſit, vt recipiens ipſam epiſtolam, conſenſum explicet, reſcribendo mittenti, vel per nuncium ad id deſtinatum, vel potius ſatis ſit cuicumque exprimere conſenſum ipſum, pulchrè, & latè diſputauit idem Reuerendus Sanchez, *d. ſuo tract. lib. 1. diſput. 7. num. 35.* vi-
13 de per eum. Adeundus quoque Reuerendus Pater Alphonſus à vera Cruce *in ſuo Speculo Coniugiorum, art. 16. dubit. 10.* vbi pulchrè in hoc propoſito docet, ſi litteris acceptatis, accipiens ipſe nullum volũtatis ſuæ certiorem faciat, ſed in ſe retineat, nullum matrimonium contractum eſſe, rationibus vt per eum elegantiſsimè perpenſis. His adde Clar. D. Menoch. *conſil. ſuo 375. num. finali*, vbi Butrium, & Ancharanum concordantes deducit.

14 Hæc, vt dixi, iure veteri inſpecto.

An autem poſt Tridentinam Synodum *ſeſſione 24. cap. 1. de matrimonio*, matrimonium ipſum va-
15 lidè per epiſtolam amplius celebrari poſſit, maxima eſt apud Scribentes noſtros difficultas.

16 Sanchez eruditiſs. *d. lib. 2. diſput. 11. q. 2. & diſputat. 12. num. 2. & 3.* diſcutit ad partes latiſſimè hũc articulum, ac tandem reſolutis quibuſcumque cõtrarijs, poſt infinitos concordantes adductos pro affirmatiua concludit; eum conſulas.

Idipſum quoque aſſirmaſſe viſus eſt, Reuerendus Pater Dom. Emanuel Rodericus *quæſt. ſuarum Canonicarum lib. 3. q. 17. art. 13. ferè circa medium*, &
17 Dom. Iulius Sanazar. *in ſuo tract. de matrimonio, c. 3. art 4. num. 113.* vbi tamen ſubdit, hunc modum contrahendi matrimonij eſſe periculo plenum, ob multas dubitationes, quæ poſſent contingere, tam quo ad dubitationem, num litteræ illius forent, quem ſcripſiſſe deduceretur, quàm an falſæ, ac ſubreptitiæ eſſent, & an facta ſit conſenſus mutatio.

18 Sed dices, cum poſt Concilium Tridentinum neceſſarium ſit à contrahentibus eorum conſenſum coram parocho, & teſtibus præſtari, *d. capit. 1. præcitata ſeſſione 24.* Explica caſus, in quibus celebrato per epiſtolam matrimonio poteſt vtriuſq; conſenſus coram eodem parocho, & teſtibus adhiberi.

19 Explico libenter.

20 Primus caſus poteſt eſſe, ſi epiſtolam mittens, ſcribat ſe non ſolum facere ſui corporis traditionem, ſed ex tunc traditionem per alterum ſibi faciendam acceptare; tunc enim ſi epiſtola lecta coram parocho, & teſtibus, alter conſentiat, iam vtriuſque traditio, & acceptatio fit coram eodem parocho, & teſtibus.

21 Alter caſus poteſt eſſe, ſi recipiens epiſtolã reſcribat mittenti ſe accepiſſe litteras, in quib. vult ipſum in coniugem, & ſimiliter ipſum velle, tunc enim, ſi hac epiſtola reſcripta, lecta coram parocho, & teſtibus recipiens coram illis conſentiat, iam mutua acceptatio, & traditio conſtat parocho, & teſtibus: quia illa epiſtola continet traditionem reſcribẽtis, & acceptationem traditionis factæ à priori mittente, & prior mittens ſe tradit, & acceptat coram parocho, & teſtibus, & ſic vides exempla; Alia cogitato. Vide Sanazarium *d. num. 113.* vbi aliud adducit exemplum.

22 Dubitabis ſecundo loco, vtrum matrimonium ipſum per epiſtolam contractum ſit Sacramentũ? In qua quidem difficultate, verior eſt opinio aſſirmatiua; Videndus D. Sanchez *d. diſputatione 11. q. 4. & diſput. 12. num. 4.* vbi poſt articulum plenè diſcuſſum, variaſq; Scribẽtium authoritates hincinde deductas in eamdem vti veriorem, ac Communiorem deſcendit; ipſum conſulas.

23 Indagabis tandem an ipſum matrimonium cõtractum, ritè per medium epiſtolæ probari poſſit? In qua quidem dubitatione ſtatuas regulam pro aſſirmatiua, cõtra proferentem ipſammet epiſtolam, ac ſcribẽtem, *ad l. Publia. §. finali, ff. depoſit.* Videndus de hoc D. Corraſ. *d. cap. 4. num. 4. cum ſequentibus, & præcipuè ſub num. 7.* vbi quoque, an ex eo, quod in epiſtolis maritus, & vxor nominẽt ſe coniuges perfectè matrimonium ipſum probetur, eleganter ediſſerit. Adeundus etiam de hoc poſtremo quæſito Cl. Dom. Maſcard. *de probationibus, Concluſione ſua 1030.* vbi pulchrè. & Rota Romana in Nouiſſimis *deciſ. ſua 431. vol. 3.* addas etiam Cl. Dom. Menoch. *d. conſ. 325. num. 32.*

24 Vnum ſolummodo animaduertendum eſt pro coronide huiuſce dubitationis, & eſt, quòd licet maritus per nuncium ſuum, vel epiſtolam, poſſit vxorem ducere, mulier tamen ijſdem modis nubere nequit, ſed & vbi maritus per eamdem epiſtolam contrahit, non videtur vxor eſſe, niſi deducatur in domum viri; textus eſt ad litteram, *in l. mulierem, ff. de ritu nuptiar.* vbi ſic legitur.

(Mulierem abſenti per litteras eius, vel nũcium poſſe nubere placet, ſi in domum eius deduceretur, eam verò, quæ abeſſet, ex litteris, vel nuncio ſuo, duci à marito non poſſe. Deductione enim opus eſſe in mariti, non in vxoris domum, quaſi in domicilium matrimonij.)

25 Obſeruandum tamen, quòd iure Pontificio inſpecto, quod in hac materia obſeruatur, huiuſmodi ſubtilitates non admitterentur, *argumento cap. 1. de dolo, & contumacia, & c. dilecti, de Iudic.* Sicut enim vir poteſt per nuncium vxorem ducere, ſic & mulier virum, nõ enim ad imparia iudicari debent circa matrimonium, *cap. gaudemus, verſic. nec vlli vnquam, in fine, de diuort.* & ſolus conſenſus ſi-
26 ne traductione facit matrimoniũ, niſi fortè ætas, vel aliud impediat. Sic eleganter animaduertit inter ceteros Hoſtienſis *in ſua Summa, lib. 4. tit. de ſponſalibus, & matrimon. num. 7.* uide per eum. Et
27 hæc ſufficiãt. Latius autem de materia, an de ſubſtantia matrimonij requiratur deductio ſponſæ in domum mariti, diſſerit Euerhard. Bronchorſt, *ἐναντιοφανῶν Centur. 3. Aſſert. 7.* vbi etiam de intellectu *d. l. mulierem*; uide per eum.

Do-

Dotis contractus an per epiſtolam celebtari poſſit?

QVAESTIO XXXII.

1 HVic quidem difficultati ſa
tisfaciendo, breuiter cō-
2 clude pro affirmatiua.
Nec ſanè mirum: Dotis enim contractus ſolo cōſenſu perficitur, *l. ad exactionem, C. de iure dotium*, & ſequitur Card. Tuſcus poſt Bart. *Concluſione ſua 85. numero 6. in littera C, & Concluſione 722. numero 7. in littera D.*

3 Ea autem, quæ ſolo conſenſu perficiuntur, rectè per epiſtolam celebrari poſſe, nullus eſt, qui eat inficias, *vulgata, l. conſenſu de Actionibus, & obligationibus*, & tradit idem Card. Tuſcus, *dicta Concluſ. numero 9.*

An Conſanguinitas, ſiuè neceſſitudo, per epiſtolam probari poſſit?

QVAESTIO XXXIII.

SVMMARIVM.

1 *Exemplum.*
2 *Conſanguinitas minimè probatur per epiſtolam, & numero 13.*
3 *Ratio, & num. 4.*
5 *An ex epiſtola oriatur probatio, diſtingue, & num. 6. 7. 8. 9. 10. 11. & 12.*
14 *Verba Hugon. Donelli referuntur.*
15 *Per epiſtolam non probatur, nec agnatio, nec cognatio.*
16 *Item nec filiatio. Ratio ibidem, & num. 17. & 18.*
19 *Quemadmodum nec fraternitas, & ſororitas.*
20 *Conſanguinitas, vel neceſſitudo probatur per epiſtolam ſaltem præſumptiuè, quæ præſumptio transfert onus probandi contrarium in aduerſarium, & num. 21. & 48.*
22 *Et hæc eſt recepta Concluſ. & num. 23.*
24 *Contrarium tenuerunt quamplurimi relati ſub numero 28.*
25 *Fundamenta, quibus mouentur. & num. 26. & 27.*
29 *Prior opinio affirmatiua retinetur.*
30 *Reſoluuntur contraria, & num. 31. & 32.*
33 *Quædam opinio P. GilKeni deducitur in hoc propoſito.*
34 *Eius fundamentum.*
35 *Reijcitur dicta opinio per Authorem.*
36 *Fundamentum eius.*
37 *Solutio rationis GilKeni.*
38 *Refellitur opinio Maſcardi.*
39 *Conſideratur authoritas Rolandi à Valle.*
40 *Iiſdem modis probatur fraternitas, quibus filiatio.*
41 *Alia doctrina Maſcardi refertur.*
42 *Reprobatur per Authorem, & num. 43.*
44 *Quaſi poſſeſſio fraternitatis ad hoc vt per epiſtolam inducatur, nominatio fieri debet per verba clara, & diſpoſitiua, & conuenientia ipſi fraternitati, & numero 45. 46. & 47.*
49 *Filiatio probatur præſumptiuè per epiſtolam.*
50 *Subamplia.*
51 *Quomodo autem ſupradicta Concluſio procedat, videndi DD. remiſſiuè, & num. 52.*
53 *Qualibet conſanguinitas, & parentela probatur præſumptiuè per epiſtolam.*
54 *Cuiuslibet materiæ quaſi poſſeſſio inducitur per epiſtolam.*
55 *Declara, & num. 56.*
57 *Vtrum filiationis, & conſanguinitatis quaſi poſſeſſio, quę per nominationem factam in epiſtola inducitur, ſufficiat in deciſorijs petitorij? pulchra eſt dubitatio.*
58 *Verior eſt opinio affirmatiua.*
59 *Contrarium plurimi tenuerunt.*
60 *Conſanguinitas. ſiue neceſſitudo per epiſtolam benè probatur contra ſcribentem.*
61 *Author ſe remittit ad ſcripta de Verbis enunciatiuis.*

An Conſanguinitas per epiſtolam probari poſſit? Quæritur.

1 EXemplum pro faciliori tyronum intelligentia. Mæuius in quadam epiſtola ſcripſit cuidā ancillæ ſuæ, confitendo, quod ipſa erat ſoror eius, ipſa hoc videns impetrauit reſcriptum ſuper diuiſione hæreditatis patris dicti Mæuij in quo reſcripto Princeps mentionem faciebat ipſius ſororitatis, putà dicendo: Cōqueſta eſt coram nobis talis ſoror tua, &c. Modò quæritur, nūquid ex huiuſmodi epiſtola, vel Reſcripto, vel vtroque ſimul inito, probetur ipſa ſororitas, & fundetur iudicium diuiſorium?

2 In huiuſmodi quidem difficultate, firma Regulam pro negatiua; Textus eſt ad litteram *in l. nō epiſtolis, C. de probationibus*, vbi ſic legitur. (*Non epiſtolis neceſſitudo conſanguinitatis, ſed natalibus, vel adoptionis ſollemnitate coniungitur.*) &c.

3 Ratio autem huiuſce Concluſionis ea poteſt eſſe: quia neceſſitudo, ideſt, conſanguinitas ipſa, ordinatur à natura, & procedit ex genitalibus principijs, non autem ex accidentali ſermone. Sic præciſè Bald. inter alios, *in d. l. non epiſtolis, numero 2. & 3.*

4 Accedat, nam confeſſio extraiudicialis, prout iſta, minimè pręiudicat, *ad l. finalem, de interrog. in iure fac.*

5 Pręterea, ad dignoſcendum, an ex ipſamet epiſtola oriatur probatio, intelligo autem de epiſtola, quam pars confitetur à ſe emiſſam, prout ſupponitur in caſu noſtro, ita diſtinguendum eſt.

6 Aut in ipſa epiſtola continentur verba diſpoſitiua, aut verba enunciatiua, ſi verba diſpoſiti-

ua. ſiquidem ſuper eo, quòd poterat per epiſtolã induci, vt in contractibus, qui contrahuntur conſenſu; & tunc epiſtola probat, & probationem inducit, *vt l. conſenſu, de Actionibus, & obligationibus. & l. 1 in fine, de contrahenda emptione, cum concordãtibus*; Si verò illud non poterat induci per epiſtolam, tunc non probat, *vt l. 1. ff. de verborum oligationibus*, & contingit in caſu noſtro.

7 Si vero epiſtola continet verba enunciatiua, tunc ſiquidem fit enunciatio ſuper eo, quòd partes facere potuiſſent, inducit probationem, *vt l. ... C. de contrahenda, & committenda ſtipulatione*.

Si verò ſuper eo, quòd partes inducere non potuiſſent, vti conſanguinitatem, fraternitatem, & ſimilia, tunc dicta epiſtola nihil prodeſt, *vt d. l. non epiſtolis*; ita magiſtraliter auriga noſter Bart. *in d. l. non epiſtolis*. Sequitur ibidem Angelus.

8 Subtilis autem Bald. *in d. l. non epiſtolis. num.* 4. alio modo in hoc propoſito, an videlicet, & quando epiſtola probet, nec ne, diſtinxiſſe, viſus eſt, inquit enim, ꝙ aut epiſtola continet negotij diſpoſitionẽ, aut negotij diſpoſiti teſtificationem, aut parentelæ, vel libertatis enunciationem.

9 Primo caſu, quando continet negocij diſpoſitionem ſubdiſtinguendum eſt: aut enim eſt tale negocium, quod per litteras recipit formam ſui: Quia conſiſtit in conſenſu, vt emptio, & ſimiles cõtractus, & tunc valet diſpoſitio, *vt, C. ſi quis alteri, vel ſibi, l. fin. & l. licet, ff. de conſtir. pecun. & l. quia autem, & l. ſequenti, de contrahenda emptione, cum concordantibus.*

Aut non recipit formam ſui, quia non poteſt celebrari inter abſentes, vt ſtipulatio, & ſimilia, & tunc ſecùs eſt, *ad l. 1. de verborum obligationibus*.

10 Secundo caſu, quando epiſtola continet negotij iam diſpoſiti atteſtationem, aut eſt inter ſcribentem, & eum cui ſcribitur, & ſtatur epiſtolæ, *vt l. Publia, §. fin. ff. depoſiti*: aut commemorat alienũ factum, vel ius alienum, & non ſtatur epiſtolæ, *vt ff. de pactis, l. epiſtola, in principio*.

11 Tertio autẽ caſu, quando epiſtola continet parentelæ, vel libertatis enunciationem, diſtinguendum eſt; aut enim loquitur quo ad vim productiuam, & non producit, *vt d. l. non epiſtolis*, quia vis productiua requirit aliud organum, quàm epiſtolę; aut quo ad vim probationis, & tunc ſubdiſtinguendum; aut enim verba ſunt aſſertoria, aut narratoria emiſſa principaliter propter aliud; Primo caſu ſtatur, niſi contrarium probetur, *vt in d. l. non epiſtolis*; Secundo verò caſu non ſtatur, *vt extra de præſumptionibus, cap. illud*, vbi Innoc. & alij. Hactenus Baldus, qui ſubdit hæc menti tenenda.

12 Nota tamen huiuſcemodi diſtinctionem inuẽtam fuiſſe & ante ipſum Bald. prius traditam à Iacobo de Arena, *in dicta l. non epiſtolis*, quem Arenam ſequutus eſt quoque Alberic. ibidem; & antea Cynus. Hanc eamdem Concluſionem ſupra
13 firmatam per prædicta, ſequuti ſunt communiter Doctores *in prænotatis locis*. Addo Feder. Schenck *in ſuo tract. de probationibus, numero decimotertio*, & Clariſs. Maſcard. *Concluſ. ſua 411. numero 21.* Adnectendus eſt etiam Hugo Donell. *in præcitata l. non epiſtolis*, vbi omnium pulcherrimè, & latiſſimè
14 in hoc propoſito diſcurrit. Libet autem eius verba hic tranſcribere,

(Hæc ſententia dubitationem non habet, ſi quis eam pro ſorore habuerit errans, nam facti error nulli nocet, *l. error, & l. regula, ff. de iuris & facti ignor.* Præterea, non potuit ſororem ſuam facere, niſi conſenſu, ſi tamen conſenſu facere potuiſſet; nunc autem errantis nulla voluntas, nullus conſenſus eſt, *l. cum teſtamentum, C. de iuris, & facti ignor. & l. 2. de Iudic.* Sed nihilominus idem hoc reſcripto conſtituitur, etſi quis aliquam pro ſorore habuerit conſultò; Ratio hæc redditur: quia ratio hæc redunt: quia neceſſitudo conſanguinitatis non niſi natalibus, aut adoptione coniungitur, Natalibus, ideſt, parentibus, à quibus vterque natus ſit, aut adoptione, vel natiuitare, & origine, quæ à parentibus proficiſcatur. Hoc ita demonſtratur.

Non eſt enim ſoror noſtra, niſi ea, quę eamdem patrem, aut matrem eamdem nobiſcum habet, parentes autem non conſtituuntur, niſi his duobus modis, vel natura, vel iure ciuili, adoptione, *l. 1. de Adoptionibus*. Natura conſtituuntur parentes, mater quidem ſi ex ea nati ſumus, pater autem, ſi nati ſumus ex eius vxore legitima. *l. filium, ff. de his, qui ſunt ſui, vel alieni iuris*; At conſenſus noſter, quando volumus aliquam nobis pro ſorore haberi, nõ poteſt efficere, vt ea, quæ ex patre meo, aut matre mea nata nõ eſt, videatur nata eſſe, nec poteſt efficere, vt videatur à patre eſſe adoptata, quæ adoptata non eſt. Quare conſenſu ſoror effici non poteſt, quæ natura, aut iure ſoror non eſt. Quod ſi ita eſt, conſequens eſt, quod hic dicitur, eum, qui ſororem habuit, eam, quæ ſoror non erat, non prohiberi quandoque eam ſororem negare; Non obſtat ei ſua affirmatio, & ſuus conſenſus, nam affirmatio noſtra, aut negatio, veritatem rerum non mutat, *l. eum falſa, de iuris, & facti ignorantia, & l. aſſumptione, ad Municipal.*) Hactenus Donel. Addo etiam Hartman. Hartman. *Practicarum forenſium lib. 2. tit. de probationibus, obſeruatione 2. num. 1*, vbi ſubdit, hoc etiam procedere, etiamſi vterque tam nominans, quàm nominatus, conſentiat, & hoc per ſupradicta.

15 Amplia, vt ob eadem ſupra deducta, non ſolũ per epiſtolam conſanguinitatis, ſiue neceſſitudo probari nequeat, vt vidimus, ſed nec etiam agnatio, & cognatio. Sic præciſe notatur *in d. l. non epiſtolis*, & præcipuè tradit *ibi* nouiſſimè Cl. vir Petr. Gilken *num. 1.* vbi poſt alios docet, hoc verbum, (Neceſſitudinis) de quo *in d. l. non epiſtolis*, latè patere, & complecti agnationem, & cognationem; eum conſulas.

16 Amplia ſecundò, vt nec etiam filiatio probari poſſit; nec mirum: filiatio enim à natura deſcendit, quam ſola nominatio efficere non poteſt, vt
17 poſt plures relatos tradit Maſcard. *Cõcluſione ſua 790. numero 31. & prius numero 3.* & Diocletianus, & Maximianus Impp. *in l. non nudis, C. de probat.* in hæc verba prorepſere, (*Non nudis aſſeuerationibus, nec ementia profeſſione, licet vtrique conſentiant, ſed*

ma-

matrimonio legitimo concepti, vel adoptione ſollemni, fily ciuili iure patri conſtituuntur, &c.)

18 Accedit, nam nominatio facta de filio blandiendi potius gratia proferri ſolet, quam veritatis inducendæ, *ad l. nemo, §. 1. ff. de hæredibus inſtituendis, & l. neque profeſſio, C. de teſtamentis, cum concordantibus* deductis per eundem Maſcard. *d. n. 3.* Addo Clar. Menochium, *de Arbitrarijs, lib. 2. Centuria 1. Caſu 89. num. 77.* vbi pulchrè, Marcabrun. ab Anguill. *conſil. 13. num. 99. Card. Pariſ. conſ. 10. num. 16. in ſecundo*, ac alios.

19 Amplia tertiò idē iuris quoque eſſe per ſupradicta, quo ad fraternitatem, & ſororitatē, textus eſt expreſſus *in d. l. non epiſtolis*; Nec officit, quod in eo textu dumtaxat fiat mentio de fraternitate, cū pronunciatione fratris, etiam ſoror contineatur, *ad l. tres fratres, ff. de pactis, l. Lucius, ff. famil. erciſcūdæ, l. Lucius, §. quæſitum, ff. de leg. 3. & l. Lucius, §. Mæuia, ff. ad S. C. Trebellianum, cum cōcordantibus.*

20 Coarctatur tamen Regula ſupradicta principalis, quòd videlicet, conſanguinitas, vel neceſſitudo minimè probetur per epiſtolam, vt non
1 procedat quo ad aliqualem præſumptionem, quę quidem transferat onus probādi in aduerſarium aſſeuerantem contrarium verius eſſe; & ſic quoad inducendam quaſi poſſeſſionem ipſius conſanguinitatis, in qua conſtituatur ille, vel illa, ad eius fauorem epiſtola illa fuit conſcripta; donec reuera fuerit edoctum per ſcribentem illam, de contrario. Sic præcisè Accurſ. *in l. non epiſtolis, ſupra citata in verſ. Cōiungitur, & in l. non nudis, in verſic. detege. C. de probationibus.* Sequutus eſt Bart. *in d. l. non epiſtolis, num. 1. & præcipuè in antiqua lectura*, vbi protulit hæc verba.

(Hæc eſt veritas, quòd per iſtas epiſtolas inducitur quaſi poſſeſſio fraternitatis, & ideò quādo ius fraternitatis venit in iudicio incidenter, vt putà quia principaliter agitur de diuidenda hæreditate, vt in l. noſtra, tūc præſumitur frater, donec probetur contrarium, vt hic, & l. proxima.) Hactenus Bart. Hoc idem docuit quoque *in d. l. non nudis, in vtraque lectura*, vbi etiā de hoc dat articulandi formam, & praxim; Eidē ſententiæ adhæſit quoque Angelus *in præcitata l. non epiſtolis, num. 2.* dum ita fatus eſt.

Nota ſingularem iſtam gloſ. quòd eſt dare poſſeſſoriū fraternitatis ſicut & poſſeſſorium filiationis, & fraternitatis, & iſtud tenuit Petrus, & Cinus, & ita dicunt ipſi, quod ille, qui non poteſt probare veram fraternitatem, articulare debet, & probare ſaltem de quaſi poſſeſſione, & iſta probatio erit ſibi ſufficiens, niſi per aduerſarium probetur contrarium. Hæc Angel. qui & hoc idem ſequutus eſt *in d. l. nonnullis.* Hanc eamdē ſententiam, quod detur poſſeſſorium fraternitatis, ſicut poſſeſſorium filiationis, inſequuti ſunt Cinus & Albericus *in d. l. non epiſtolis*, vbi ſubdunt, ad fauorem cuiuſdam fratris, in poſſeſſione fraternitatis prætendentis eſſe, contra Fiſcum, ità ſuis temporibus deciſum fuiſſe. Addo Bald. *in d. l. non epiſtolis, in primis numeris*, vbi etiam Caſtrēſ. Petra, *de Fideicomm. quæſt. 11. num. 628: licet ſub nu. 309.* aliter ſentire videatur, Cl. Dom. Fuluium Pacianum, *lib. 2. de probationibus, cap. 12. num. 10.* vbi infinitos concordantes deducit, eruditiſſimum D. Maſcard. *de probationibus, concl. 812. in primis numeris*, vbi præcisè loquitur, de probatione ipſius fraternitatis, factæ per epiſtolam; & nouiſſimè D. Fabium de Anna. poſt plures pariter deductos, *conſ. ſuo 88. num. 12.*

His adde etiam Hugonē Donell. *in d. l. non epiſtolis, in fine*, & Iulium Pacium *ibid. num. 33.* necnon Hartman. Hartman. *d. Obſeruat. 2. num. 2. cum ſequentibus.*

Et hæc eſt receptiſſima opinio, ac omnium fe-
22 rè conſenſu approbata; eamdem ſequitur etiam Card. Tuſcus. *Concl. ſua 739. num. 23. in littera C, & num. 24.* vbi ampliat eam procedere etiamſi confeſſio in ipſamet epiſtola fieret per verba narratiua, & enunciatiua, quādo tamē principalis materia ipſius epiſtolæ adiuuat verba ipſa narratiua.

23 Exemplum ponit poſt Salic. & Alex. ſi ſcribēs dicat ei, cui ſcribit: Scias pater, vel ſoror mea, quod deceſſit talis frater noſter, & ob hanc cauſam habemus hæreditatem eius communem, vnde venias; certè enim probatur præſūptiuè, quod ſunt frater, & ſoror, & latius, vt per eum.

24 Nota tamen totum contrarium (neſcio quo numine) nonnullis placuiſſe, arbitrati ſunt enim ij, nullo modo quaſi poſſeſſionem cōſanguinitatis, ſiue fraternitatis conſiderari poſſe ad fauorem illius mulieris, de qua ſupra, ad quam epiſtola illa exarata fuit.

25 Mouentur: nam (inquiunt) ibi dari iudicium poſſeſſorium, vbi datur etiam petitorium, aliàs non, vt probatur *in l. 1. in principio, ff. de acquirenda poſſeſſ.* & hoc quidem patet in patre, & filio, inter quos datur poſſeſſorium, quoniam inter eos reperitur petitorium; quia pater poteſt vendicare filium, & filius per actionem prǣiudicialem poteſt petere ſe declarari filium; & de vendicatione ex cauſa ciuili, loquitur textus *in l. 1. §. per hanc, ff. de rei vendicat.* & de actione præiudiciali tract. Bart. *in l. ſiue contra, §. 1. quia Plautianum, ff. de liberis agnoſcendis.*

26 Sed nullibi inuenitur, quod frater, vel conſanguineus, poſſit vendicare fratrem, vel conſanguineum; ergò vbi non adeſt petitorium, ibi non habet locum poſſeſſorium; & per conſequens nō poteſt dari poſſeſſio aliqua conſanguinitatis.

27 Accedat, nam (vt ſupra etiam tetigimus) multi fraterna caritate ſe diligunt, & ſe tractant ad inſtar fratrum, eoq. nomine ſe vocant, licet fratres non ſint; ergò neque tractatus, neque nominatio probant fraternitatem, vel conſanguinitatem ipſam, & multo minus quaſi poſſeſſionem dictorum iurium inducunt.

28 Et iſta fuit opinio Iacobi de Rauenna antiqui Doctoris, quam refert Cinus, *in d. l. non epiſtolis, in fine, C. de probationibus*, Eumdem ſequutus eſt præcisè Petr. de Ancharano, *conſil. ſuo 52. num. 8.* & Decius, *conſil. ſuo 524. num. 5.*

29 A ſupradicta tamen priori opinione, quam veriorem, & receptiorem arbitror, minimè recedendum iudico: cum enim inter fratrem, & fratrem, iura cognationis contrahantur, conſtat iura

realia in eis reperiri, & per conſequens etiam poſſeſſoria procedere. Quo ſic ſtante, non officiunt contraria.

30 Ad primum enim reſpondetur, eos falli, qui autumant inter fratrem, & fratrem, non dari iudicium petitorium, prout contingit inter patrem, & filium, quoniã ex filiatione ſequitur fraternitas, & ex poſſeſſione filiationis, poſſeſſio fraternitatis, ita vt ſi habearis pro filio patris mei, conſequẽter habearis pro fratre meo conſanguineo, *ad l.2. de agnoſc.liber*. Quamobrem, ſi inter patrem & filium datur dictum iudicium petitorium, conſequentia redditur clara, idẽ quoque locum habere inter fratrem, & fratrem. Latius de hoc Iulius Pacius, *in d.l.non epiſtolis, num.33.* vide per eum.

31 Ad ſecundum reſpondetur adhuc ex textu *in d.l.nemo, §.qui frater*, elici Concluſionem noſtrã. Finge enim aliquem inſtitutum vti fratrem, qui tamen reuera frater non ſit, ſed de eo ambigitur, certè inſtitutus ille manebit in poſſeſſione fraternitatis, donec cõtrarium fuerit probatum, vel per venientes ab inteſtato, vel per alios prætendentes, & ſi id forſan probatum fuerit, hoc caſu (ne inſtitutio labefactetur,) inſtitutus ipſe meo iudicio cogetur probare, tam arctã inter ſe, ac defunctum familiaritatem extitiſſe, vt alter alterum fraterna dilectione proſequutus ſit; Vndè non officit.

32 Alio modo reſoluit Petrus Gilken. *in d.l.non epiſtolis, num.*12. *&* 13. quem conſulas.

33 Non ignorandum tamen volo, præfatum Do. Petr. Gilkenum, nouiſſimè *in ſuis Comment. ad d.l. non epiſtolis, ſub num.7. & 8. cum ſeqq.* fuiſſe in hoc propoſito, in noua, ac amplius minimè excogitata opinione; Arbitratus eſt enim ipſe, per nominationem illam fraternitatis, factã de aliquo per epiſtolam, reſultare quãdam præſumptionem ad fauorem illius nominati; quę quidem contrarium probandi neceſſitatem in ipſum nominantẽ reijciat, ſed quòd tamen ad fauorem ipſiuſmet non inducatur ipſamet poſſeſſio fraternitatis.

34 Mouetur: nam repugnat text *in d.l. non epiſtolis cum ſequentibus.* Ex quibus colligitur eius, quòd non eſt, aut tituli, qui planè nullus ſit, poſſeſſ. & per conſequens ius fraternitatis, & filiationis, (vt vocant) conſtitui non poſſe.

35 Verùm iſthæc Gilkeni viri quidem alioquin Clariſſimi ac eruditiſſimi, opinio, mihi parum probatur, quinimò eam falſam penitus iudico; & ita arguo.

36 Certum eſt, ex nominatione illa fraternitatis facta per illam epiſtolam, induci præſumptionem talem ad fauorem nominati quoad ipſam fraternitatem, vt onus probandi contrarium in ipſum nominantem proculdubio reijciatur; textus ſunt apertiſſimi, *in d.l.non epiſtolis*, ſub illis verbis: *(Sine itaque quaſi ad ſororem, quam ancillam te poſſe probare confidis.) & in d.l.non nudis ibi. (Si itaque hunc, cõtra quem ſupplicas, alienum eſſe probare confidis,)* & ſatetur ipſemet Gilkenus, ſi oritur iam dicta pręſumptio, ergò de neceſſitate inducitur quoque dicta quaſi poſſeſſio fraternitatis, aliàs dicta præſumptio eſſet inanis, infructuoſa, & ſine effectu, quod minimè eſt dicendum; & ideò communiter iſta duo in hoc caſu à Doctor. confundi, videlicèt, pręſumptionem illam, ac quaſi poſſeſſionem, conſtat ex ſupra deductis.

Nec officit, quòd Impp. *in d.l.non epiſtolis, & in d.l.non nudis, in principio* ſcripſerint, fraternitatem induci natalibus, vel adoptione, non autem epiſtolis, ac nudis aſſeuerationibus, Reſpondetur enim, inferius in ijſdem legibus eoſdem tradere quoque, quod dicta præſumptio, & per conſequẽs dicta quaſi poſſeſſio ex iam dicta nominatione oriatur ad fauorem ipſius nominati, vndè non officit.

38 Ex his omnibus ſupradictis liquido conſtat, Clar. quoque virum, D. Maſcardum *de probationibus Concluſ ſua* 790. *num.*10. in errorem maximum fuiſſe lapſum, dum concludit, tunc ex dicta nominatione dictam præſumptionem, ac quaſi poſſeſſionem ad fauorem nominati reſultare, quando cum ipſa nominatione aliquæ aliæ coniecturæ cõcurrerent, ſecùs autem, ſi extaret tãtummodò nominatio quoniam nominationem ipſam tantummodo ſufficere pro dicto effectu, nec aliud de neceſſitate requiri, ſuſtinemus, & ex propoſitis ſupra, ſatis liquere arbitramur.

39 Et vt hoc euidentius appareat, addo authoritatem Dom. Rolan. à Valle *conſilio ſuo* 22. *numero* 26, *in tertio*, vbi ſic loquitur. (*Quod etiam probatur ex communi concluſione, quæ habet, quòd & ſola nominatio conſtituit quem in quaſi poßeſſione filiationis, quando facta eſt in actu, qui magis filio, quàm extraneo conueniat.*) (quod & nos ſupponimus.) Bart. *in l.ex Senatus, §.idem per contrarium, ff. de liber. agnoſcendis.*

40 Nec dicatur Maſcard. & Roland. ipſum, loqui de filiatione, non autem de fraternitate, ſiue conſanguinitate; Reſpondetur enim, nil referre, quãdoquidem ijſdem modis probatur fraternitas, quibus & filiatio. teſte Bart. *in dicta l.non nudis*, C. *de probationibus*, & Maſcard. ipſe *Concluſ. ſua* 812. *num.*5.

41 Infertur quoque ex ſupradictis in alio præfatum Dom. Maſcard. hallucinatum eſſe, *dicta Concluſione* 790. *numero* 23. dum poſt nonnullos relatos docet, quòd in caſibus, in quibus nominatio probat dictum effectum quaſi poſſeſſionis filiationis, ita demum vera ſit, & procedat, ſi nominatus ipſe nihil petat, ſed ab eo petatur aliàs ſecùs, ſi petat; Id quod etiam docuit Petra *dicta quæſtione* 11. *numero* 28.

42 Decipitur enim vna cum ſequacibus, quandoquidem ex nominatione ipſa in caſu noſtro, ancilla illa, cui epiſtola, de qua ſupra, exarata fuit, adeò in poſſeſſione fraternitatis conſtituitur, vt ad diuiſionem vna cum Mæuio nominante hæreditatis patris ſui admittatur, portionemque ſuam conſequi valeat, niſi de contrario per ipſummet Męuium, ancillam illam, ſcilicet minimè ſororem ſuam eſſe, fuerit edoctum. Sic clarè colligitur ex traditis per Doctor. *in d.l. non epiſtolis.*

43 Accedat etiam, quod ſi aliter diceretur, dicta

quaſi

quaſi ſua poſſeſſio fraternitatis, in qua per ſupra-
dictam nominationem proculdubio cõſtituitur,
eſſet eluſoria, & penitus inutilis, ac infructuoſa; ſi
vigore illius nil petere poſſet, quod non eſt di-
cendum.

44 Obſeruandum tamen volo, quod vt ſupradicta
quaſi poſſeſſio fraternitatis inducatur per dictam
nominationem, nominatio ipſa fieri debet per
verba clara, & diſpoſitiua, ac cõuenientia ipſi fra-
ternitati: non autem per verba enunciatiua emiſ-
ſa propter aliud, & prolata circa actũ ipſimet fra-
ternitati minimè cõgruentem. Sic præcisè Iaſon,
Gratus, ac alij, relati per Maſcardũ, *d. concluſ. 790.*
45 *d. numero 23.* Hoc idem ſequutus eſt etiam Clar.
Dom. meus, & nunquam ſatis laudatus Dom. Pe-
regrinus, *de Fideicommiſſis, artic. 43. numero 73.* vbi
docet, quod ſi verba ſcripta in epiſtola continen-
te ſororitatem, fraternitatem, aut conſanguinita-
tem, emiſſa ſunt confeſſionaliter, & diſpoſitiuè,
probatur præſumptiuè, donec probetur contra-
rium, *ad l. Publia, §. finali, ff. depoſiti*; & hoc caſu miſ-
ſio ipſius epiſtolæ, ſuppler præſentiam partis, quæ
neceſſaria eſſet; epiſtola enim operatur perinde,
ac ſi confeſſio facta fuiſſet præſente parte, *dicta l.
Publia.*

46 Si verò ſunt verba narratoria, ſi quidem prin-
cipalis materia, de qua ſcribit in epiſtola, coadiu
uat verba ipſa narratoria eſſe vera, quia ſint de re
propria, & peculiari ad conſanguineos, non com
muni ad perſonas extraneas; & hoc caſu ſimiliter
præſumptiuè probatur, *d. l. nõ epiſtolis, & l. quidam,
de probationibus.*

47 Si autem principalis materia ſit extranea, & cõ
munis, & non coadiuuent verba narratiua, tunc
epiſtola ipſa non probat etiam præſumptiuè, niſi
alijs ſit adminiculis ſuffulra, *dicta l. non nudis, &
ibidem DD. & in ſpecie Alexand. ſub numero 2.* vbi
quando verba videãtur prolata principaliter pro-
pter illud, & quando enunciatiuè, & incidenter,
elegãter declarat; & latius vt per eumdem Dom.
Peregrinum, quem omninò videas rogo. Firma
48 igitur ex ſupradictis remanet limitatio. per no-
minationem fraternitatis factam in epiſtola de
perſona alicuius quaſi poſſeſſionem ipſius frater-
nitatis induci.

49 Amplia primo, idem iuris eſſe reſpectu filiatio-
nis, adhuc enim per nominationem ipſius factam
in epiſtola, eiuſdemmet filiationis quaſi poſſeſſio
inducitur, ac conſtituitur, ac per conſequẽs onus
probandi contrarium in aduerſarium trãſfertur.
Sic præcisè notatur *in l. quidam, ff. de probationibus,*
ſequuntur infiniti, quos retulit, ac ſequutus eſt Ful
uius Pacianus, *de probationibus lib. 2. cap. 6. num. 10.*
Addo Maſcard. *d. Concluſ. 790. num. 9. & Concluſ.
794. num. 10.* vbi plures concordantes deducit, &
nouiſſimè Cl. Equitem, ac dominum meum colen
diſs. D. Marc. Ant. Peregrin. *d. art. 43. num. 66.* Ad-
dendus quoque Do. Ioannes Baptiſta Aſinius, *in
ſua Praxi, par. 2. §. 1. c. 144.* vbi infinitos concor-
dantes deducit.

50 Subamplia, vt cõiectura quaſi poſſeſſionis ip-
ſius filiationis adhuc oriatur ex libris priuatis pa-
tris nominantis, vel ex libris repertis in hæredi-
tate, & etiam ex ſimplicibus memorialib. Sic poſt
Mandell. ac nonnullos alios, docuit prçcitatus D.
Aſinius *in dicta ſua Praxi par. 2. §. 1. cap. 52.* ſequu-
tus eſt præcisè Cl. Do. meus Peregrin. *de Fideicom.
d. art. 43. num. 86.* vbi concordãtes adducit Bald.
Salicet. Pariſ. ac plures alios. Adde Maſcard. *Cõcl.
ſua 794. num. 4. cum tribus ſequentibus,* vbi omnium
pulcherrimè, & latiſſimè.

51 Quomodo autem iſthæc ampliatio, quod vi-
delicet per ſolam nominationem poſſeſſio filia-
tionis inducatur, procedat, & in quibus caſibus
locum habeat, in præſentiarum minimè diſcutio,
ſed videndi Pacianus, *d. cap. 6. prçcitato numero 10.
cum pluribus ſequentibus,* & Cl. Maſcard. *d. Concluſ.
790. à num. 10. vſque ad 27.* vbi omnium latiſſimè,
ac elegantiſſime diſceptatur. Videndus quoque
52 Dom. Aſinius *præcitato §. 1. cap. 146. cum ſequenti-
bus,* vbi ipſius filiationis quaſi poſſeſſ. non reijcere
onus probandi in aduerſarium, ſtantibus in con-
trarium alijs prçſumptionibus. Item quando quis
ſe filium aſſerit, & vult bona alicuius tamquam fi-
lius; Item, quando filiatio ipſa à lege reprobata
eſt, ac pluribus in alijs caſibus, pulchrè (more ſuo)
docet, ac proſequitur. Videndus prius, quoque
cap. 31. ubi nominationem nõ probare quaſi poſ-
ſeſſ. filiationis, quando filiatio principaliter dedu
citur, eleganter ſubnectit.

53 Amplia ſecundò, vt id procedat, nedum in fra-
ternitate, & in filiatione, ſed etiam in qualibet cõ
ſanguinitate, ac parentela. Sic præcisè poſt Bart.
Angel. Bald. ac plures alios, Pacianus *d. c. 12. n. 11.*
Sequuti ſunt Maſcard. *d. Concluſ. 790. num. 16. cum
ſeqq.* Fabius de Anna *conſil ſuo 88. num. 13.* & Clar.
Eques D. Peregr. *d. art. 43. nu. 67.* Addo Petram *d.
q. 11. de Fideicõmiſſ. num. 273.* ubi pulchrè & Harr-
man. *d. Obſeruatione 2. num. 8.*

54 Amplia tertiò, vt in qualibet materia locum
quoque ſibi uendicet. Sic præcisè poſt alios Pa-
cianus *d. c. 12. num. 12. & 13.* ubi ſubdit, dari etiã
quaſi poſſeſſionem ciuitatis, uel uicinitatis; &
ſponſaliorum de futuro, & ibi latiùs, ut per eum.
Sequuti ſunt Clar. Maſcard. *d. Cõcluſ. 790. num. 17.
cum duobus ſeqq.* & D. Fabius de Anna, *d. conſil. ſuo
88. num. 14. & 15.* tangit etiam perilluſtr. D. meus
Peregrinus *d. art. 43. præcitato num. 67. in fine*; Ad-
do Petram *d. q. 11. num. 275.* vbi latè.

55 Intellige tamen hæc omnia quæ diximus, de
poſſeſſione conſanguinitatis, fraternitatis, filia-
tionis, & ſimilium, eſſe uera, quando ſumus in du-
bio, ſecùs ſi in claris: ſi enim reuera conſtaret nul-
lam adfuiſſe conſanguinitatem, nihil quaſi poſ-
ſeſſio prodeſſet, etiamſi quis per mille annos in
quaſi poſſeſſione fuiſſet: quia ius conſanguinita-
tis nullo tempore prçſcribitur, vt tradit Barbatia,
conſ. 27. col. fin. vol. 1. quem ſequutus eſt Pacian. *d.
c. 12. num. 24. & prius, c. 6. n. 6. verſ. quares.*

56 Intellige ſecundo, vt in caſibus, in quibus no-
minatio conſtituit nominatum in quaſi poſſeſſ.
filiationis, fraternitatis, ſororitatis, ac ſimilium,
oporteat probatam eſſe concludenter dictam no-
minationem factam principaliter ad effectum,

de quo quæritur, aliàs non releuaret principaliter dicta nominatio. Sic præciſè poſt infinitos relatos D. Petra, *d. q. 11. num.* 285, & ob id dictus Petra *præcitata q. 11. in fine, ſub num.* 307. docuit, quod ſi dicta nominatio facta de filiatione, vel conſanguinitate probanda foret teſtibus, teſtes quidem deponentes deberent eſſe conteſtes, ſecùs ſingulares; & latius, vt per eum.

57 Sed hic pulchra de materia occurrit inſpectio, & eſt, vtrum filiationis, fraternitatis, & conſanguinitatis quaſi poſſeſſ, quæ per nominationem factam in epiſtola, vel alio modo, inducitur, ſufficiat in deciſorijs petitorij?

Anceps quidem, & diſputabilis eſt huiuſmodi quæſtio, vt videre licet ex collectis per Pacian. *d. cap. 6. ſub num. 17. cum ſequentibus.*

58 Verior tamen eſt ſententia pro affirmatiua. Sic poſt infinitos relatos teſtatus eſt Cl. Peregrinus *d. art. 43. num.* 68. vide per eum, ſat enim mihi eſt difficultatem, & loca tetigiſſe, tangit etiam Fabius de Anna, *d. conſ.* 88. *num.* 16.

59 Contrarium tenuerunt nonnulli, quos refert, & ſequitur Aſinius *in ſua Praxi, parte 2. §. 1. 33. & c. 46.* vide per eũ. Videndus tñ ét ipſemet Aſinius *d. §. 1. c.* 145. vbi poſt plures relatos, ſubdit veriorẽ, ac probabiliorẽ eſſe opinionẽ, quod filiationis quaſi poſſeſſio reijciat quoque onus probandi in aduerſarium in iudicio petitorio; quam quidem ſententiam veriorem eſſe, ac receptiorem teſtatus eſt poſt infinitos concordantes adductos Petra *de Fideicommiſſ. q. 11. num.* 283.

60 Coarctatur ſecũdo principaliter regula ſupradicta contra ſcribentem: nam contra ipſum per epiſtolam benè probatur ipſamet cõſanguinitas, ſiue neceſſitudo. Sic præciſè poſt Bald. ac alios Cl. Menoch. *lib. 2. Cẽt. 1. Caſu 94. num.* 16. Dixi ego ſupra, *de epiſtola in genere, num.* 88.

61 Conferunt, quæ ſcripſimus *in tract. noſtro de verbis enunciatiuis lib. 2. q. 32. & 33.* addas Cl. Do. Menochium *conſ. ſuo* 1171. *num. 14. cum ſeq.*

Ciuilitas an probetur per epiſtolam.

QVAESTIO XXXIV.

Ciuilitas probatur per litteras ſupremi magiſtratus, fidem facientes, quibus credendum eſt inter ſubditos, argumento eorum, quæ docuit Bald. *in l. exemplo, C. de probationibus, & in l. comparationes, C. de fide inſtrumentorum.* Addo Roman. *conſil. 59. in quarto dubio,* & Marſil. *in l. ſi quis quæſtio, ff. de quæſtionibus, num.* 144. vbi quod litteris ſupremorum Magiſtratuum atteſtantibus de qualitatibus perſonarum, creditur.

Immo etiam perſonæ honeſtæ creditur atteſtanti de qualitate perſonarum, quòd quis ſit Notarius, Scriba, vel Clericus. Ita Abbas, Zaſius, ac alij. quos retulit, ac ſequutus eſt Illuſtriſs. Cardin. Tuſcus *Concluſione ſua 278. num. 2. in littera C.* quem conſulas.

Ceſſio bonorum per debitorem inopem, in abſentia ſuorum creditorum, an per epiſtolam fieri poſſit?

QVAESTIO XXXV.

SVMMARIVM.

1 *Ceſſio bonorum per debitorem inopem per epiſtolam fieri poteſt.*
2 *Ratio, & num. 3.*
4 *Cedens bonis, de iure non efficitur infamis.*
5 *Et multo minus qui cedit per epiſtolam.*
6 *Intellige, quo ad infamiam iuris, non autem facti.*
7 *Ex conſuetudine cedens bonis, efficitur infamis.*
8 *Romæ.*
9 *Papiæ.*
10 *Lugduni.*
11 *In Regno Neapolitano.*
12 *In Regno Siciliæ.*
13 *Mediolani.*
14 *Ferrariæ.*
15 *Apud Auinionenſes.*
16 *In Ciuitate Arimini.*
17 *In hac alma vrbe Patauina*
18 *Bergomi.*
Quid obſeruetur, quãdo aliquis vult cedere bonis, edocet author.
19 *Statuta diſponentia, quòd cedens bonis percutiat ter natibus lapidem, dicẽdo: Cedo bonis, & alia. & quòd efficiatur infamis, an valeant?*
20 *In hoc Doctores minimè conueniunt.*
21 *Negatiuam tenuerunt plurimi, & num. 22.*
23 *Fundamenta.*
24 *Contrariũ ſenſere P. Iacobus Aurelianenſis, & Matthæus Brunus.*
25 *Author cogitandum relinquit.*

Ceſſio bonorum per debitorem an per epiſtolam fieri poſſit? Quæritur.

1 VEra, & realis reſolutio in huiuſmodi difficultate ſtat pro affirmatiua, textus eſt ad litteram *in l. finali, ff. de Ceſſione bonorũ,* ſequitur Bart. *ibidem n. 1.* Bald. *in l. 1. num 11. vbi etiam* Salicetus, *num. 8. C. qui bonis ced. poſſ.* Addo Roland. à Valle, *conſil. ſuo 7. num. 14. in 2.* Matthæũ Brunum *de Ceſſione bonorum quæſt. 6. principali, n. 1.* vbi pulchrè; Ioſeph. Cumiam *in Ritus Magnæ Curiæ Regni Siciliæ, cap. 95. numero 37.* & eruditiſs. Horatium Carpanum, *ſupra Statuta Mediolanenſiũ capit. 408. numero* 174. Adnectendus eſt etiam nouiſſimè Clariſs. Dom. Henring. Oldemburgicus, *in ſuo tract. de Fideiuſſoribus, capit. vndecimo, numero ſeptuageſimo octauo,* vbi concordantes adducit. Zaſius, *in dicta l. finali, de Ceſſ. bonorum.* & Angel. de Clauaſio, *in ſua Summa, in verbo, ſolutio, nu.* 23. Ad-

do

Digitized by Google

do quoque Matthiam Coletium, *in deciſionib. Germaniæ, parte 1. deciſ. 137. num. 14. & 15.*

2 Ratio autem huiuſce Concluſionis ex ſententia eiuſdem D. Hentingij ea eſſe poteſt, quia poſt quam nuncius hoc retulit ad creditorem, vel epiſtola eſt ei præſentata, & ab eo acceptata, tunc finguntur omnia coram fieri, & in præſentia, prout etiã, & nos aliàs ſatis abundè docuimus.

3 Accedat: nam ceſſio ipſa bonorum poteſt fieri ſolo verbo, & ſine aliqua ſolemnitate, prout eſt textus apertiſſimus *in l. in omni ceſſione, C. qui bonis cedere poſſ.* & ſequuntur Communiter ibi Scribentes; ergò nil mirum, ſi & per epiſtolam celebrari poteſt.

4 Obſeruandum tamen pro cognitione materiæ, quod regulariter cedens bonis, de iure non efficitur infamis, textus eſt apertus, *in l. finali, C. qui bon. ced. poſſ.* & ſequũtur Communiter ibi Scribentes; & clarior eſt *in l. debitores, C. quibus ex cauſis infam. irrogetur.* addas D. Antoniũ Contium *lib. 2.* lectionum ſubſeciuarum *cap. 18.* vbi latè.

5 Et multo minus efficietur infamis is, qui hoc modo, videlicèt per epiſtolam bonorum ceſſionẽ facit, vt poſt alios notat Brunus *dicta quæſtione 6. principali, num. 3. & 4.* vbi etiam ampliat hoc procedere, etiamſi vituperosè cederet; id quòd etiã ſequutus eſt poſt alios Carpanus *in Statut. Mediolanenſ. præcitato c 408. num. 175.*

6 Intellige tamen hoc eſſe verum, quoad infamiam iuris, non autẽ facti; ita poſt Alberic. notat Brunus *d. quæſt. 6. nu. 5.* & idẽ Carpanus poſt Odofredum *d. cap. 408. num. 176.*

7 Non ignorandum ſecundò, quòd hodie in partibus in quibus fit ceſſio, eſt conſuetudo, quod fiat modo vituperabili, & per conſequens, quòd cedẽs efficiatur infamis, prout animaduertit Bar. *in d. l. finali, de Ceſſione bonorum;* & ſequutus eſt Brunus *d. quæſt. 6. num. 5.* Vnde dixit Angelus *in d. l. finali,* quod in partibus Italiæ inoleuit conſuetudo, quòd ipſe cedens bonis, nudus vadat in locum publicum, & notorium, & poſteriora percutiat ter ad lapidẽ, vel columnam, clamando, Cedo bonis.

8 Romæ (vt ad loca particularia deſcendam) bonis cedere volens Leonem Marmoreum in Scalis Capitolij aſcendit, & ibi nates percutiens, dicit: Cedo bonis. Sic præcisè ibi obſeruari retulit Cinus *in l. 1. num. 5. in fine, C. qui bon. ced. poß.* quem ſequitur ibidem Albericus *num. 6.*

Addo Ioannem Baptiſtam Marcheſanum, *Commiſſionum, ſeu Reſcriptorum vtriuſque Signaturæ, Cõmiſſione 4. cap. 2. num. 4.*

9 Papiæ ſimiliter lapidem cum natibus percutit, dicẽdo: Cedo bonis, prout teſtatum reliquit Brunus *d. quæſt. 6. principali, num. 5.*

10 In Curijs Ciuitatis Lugduni, & aliorum locorum, bonis cedentem, remotis familiaribus de culo ſuper lapidem percutere debere, teſtatus eſt Guido Papa, *deciſ. ſua Gratiọnopolitana 343.*

11 In Regno Neapolitano, ante portam maximã excelſi palatij Magnæ Curiæ Vicariæ Ciuitatis Neapolis, eſt poſitum marmor altum quadratum & ſupra eſt alia columna alba, & ibi aſcendunt volentes cedere bonis, & ſolent manere tantum capite denudato. Sic præcisè deciſum eſſe per Pragmaticam incip. *Don Petrus de Toledo, priſcarum legum duritiem, de Ceſſione bonorum.* retulit Camillus Borellus *in Commentarijs ſuper Pragmaticas Regis Ferdinandi I. incipit: Odia de Compromiß. §. 1. gloſ. 3. num. 68.*

12 In Regno Siciliæ, tacto lapide, ceſſio bonorum dumtaxat conceditur, ſi cedentes non ſunt Magnifici, & nobiles. Sic præcisè ibi obſeruari, & ſtatutum eſſe, retulit Cuniia, *dicto Ritu 95. num. 35.*

13 Statuto Mediolanenſi in materia cedentis bonis diſpoſitum eſt, prout infra.

Si quis voluerit cedere bonis ſuis, cedat in publica concione, quæ fiat coram Poteſtate Communis Mẹdiolani, vel eius Vicario, vel Conſulibus iuſtitiæ, de die, pro alijs negotijs pulſatis cãpanis; ita quod qui cedit, nudus ſit, & diſcalciatus non habens aliquod veſtimentum, vel velamen excepta ſerrabula, & ſic aſcendat ſuper lapidem exiſtẽtem ſuper palatio magno Broleti Communis Mediolani, antequam Poteſtas, vel eius Vicarius, vel Conſulens recedant à concione, & in dicta concione debeat ſtare a principio aſcenſus ipſius Poteſtatis, vel eius Vicarij, vel Conſulum vſque ad finem deſcẽſus, ſine aliquo velamine in capite, uel alibi in publico, ut ſupra, & aliter ceſſio fata non valeat; ſic ad litteram legitur inter Statuta Ciuitatis Mediolanẽſ. *in Rubrica generali, de Extraordinarijs Ciuilium tit. de Ceſſione bonorum.* De quo quidem ſtatuto meminit Carpanus *cap. 408. in ſuis Commentarijs ſuper eadem ſtatuta.*

14 In Ciuitate Ferrariæ obſeruatur, ut qui ceſſit bonis, teneatur portare continuè in capite unum biretum altum cũ ſigno vulpis coloris crocei decoperto, & apparenti in quolibet quarto latere dicti bireti, & ſi prædicta obſeruata non fuerint ceſſio facta non ualet, nec tenet ipſo iure. Sic præcisè inter Statuta illius Ciuitatis diſpoſitum eſſe legimus *lib. 2. cap. 134. tit. de Ceſſione bonorum.*

15 Apud Auinionenſes, dimiſſis brachis in Peyrono Curię ſcinditur ſibi lumbar, & inquit cedo bonis. Sic præcisè poſt P. Iacob Aurelianenſ. *in ſua Praxi* teſtatus eſt Brunus *d. num. 5.*

16 In Ciuitate Arimini obſeruatur, quòd recognito debito coram iudice, & iudicatis omnibus bonis cum iuramento, aſſerens ſe uelle bonis ſuis cedere, exui debeat uſque ad interulam, & ſic ſpoliatus cum ſono tubæ, ante ipſum iudicem ducatur ad lapidem marmoreum propè palatium, & ibi ſuper lapidem ter ponat ſe ad ſedendum, cum ano nudo, dicendo ter, Cedo bonis. ſic præcisè ſtatuto illius Ciuitatis diſpoſitum eſſe, retulit Brunus *d. loco præcitato num. 5.*

17 In hac tandẽ alma Patauina urbe patria mea, diſpoſitum eſt, & obſeruatur, quòd uolens cedere bonis, depoſitis omnibus ueſtimentis, & calciamentis, infula, & capello, exceptis camiſia, & ſerrabula, in publica concione, uel in maiori palatio, uel Conſilio centum hominibus pręſentib. ad minus, per tres uices ſuper quadrum, quòd altum tribus pedib. ponatur, & ſit in maiori ſala palatij,

& cum

& cũ natib. ſuper eo percutiat, dicẽdo ter alta voce: Cedo bonis. Sic præcisè cautũ legimus *ſub Ru*
18 *brica de Ceſſione bonorum, in principio*, & aduerte, ꝙ hoc idem ſtatutum extat Bergomi, prout meminit Albergicus *de ſtatutis, parte prima, quæſt.* 37.

19 Sed pulchram à Scribentibus vidi in hoc propoſito excitari quæſtionem, & eſt, an huiuſcemodi ſtatuta, & conſuetudines valeant, & de iure ſuſtineri poſſint?

20 In qua quidem difficultate non eſt eadem omnium Scribentium ſententia.

21 Negatiuam enim primus omnium tenuit Cinus, *in d. l. 1. C. qui bon. ced. poſſ. ſub num. 5. in fine*, vbi protulit hæc verba. *(Sed credo, quòd tales Conſuetudines, & Statuta ſint cõtra bonos mores, & cõtra l. 1. & l. vlt. C. eod. & l. finalem, ff. eod.)* Sequitur Bald. *in l. finali, C. eod. nu. 1. in fi.* vbi tenet ideò talia ſtatuta & conſuetudines non tenere, quia oculus videntium infeſtatur, & eſt res mali exempli, *ad l. cum ſupra, de re milit. lib.* 12. Hoc idem Bald. tenuiſſe viſus eſt *conſil. ſuo* 501. *nu.* 3. *in* 5. vbi ſubdit, exceſſione facta ita ignominiosè, nihil vtilitatis accreſcere creditoribus, nec id eſſe de ſubſtantia ipſius ceſſionis, ſed dumtaxat de accidentalibus, ac ideò talia ſtatuta improbanda; Addo Guid. Pap. *conſ. ſuo* 124. *num.* 9. vbi ſubdit, eadem ſtatuta eſſe contra bonos mores, & concordantes adducit Din. & Cuman *in d. l. finali, ff. eodem.* Adnectendus etiam Albericus *in Rubrica, C. qui bon. ced. poſſ. numero* 6. *in fine; & in ſuo tractatu de ſtatutis par. 1. quæſt.* 37. vbi præcipuè diſputat ſuper inualiditate ſtatuti ſupradicti Patanini, & inquit, tale ſtatutum non valere, quia eſt turpe, & eius effectus eſt turpis & cõtra bonos mores, & contra libertatem loci, vt cedens ipſe incarceretur, & latius, vt per eum. His ad
22 nectendi ſunt etiam Cotta, *in ſuis Memorabilibus, in verſic. Conſuetudo facit licitum, verſus finẽ;* Ioſeph. Cumia, *in d. Ritu Magnæ Curiæ* 95. *num.* 36. Rolãd. à Valle *conſ. ſuo* 7. *n.* 13. *cũ ſeqq. in ſecundo*, Viuius opinione ſua cõmuni 827. tit. ; . vbi pulchrè, D. Alex. Trentacinquius Variarũ Reſolutionum, *lib. 3. reſolut.* 27. *num.* 50. D. Amator Rodriguez. in ſuo tractat. de exequutione ſententiæ, *cap.* 8. *nu.* 20. & nouiſſimè Carpanus *d. cap. ſuo* 408. *num.* 179. Addo Ioan. Bapt. Marcheſanum *d. cap. 2. præcitato, nu.* 4. vbi poſt plures concordantes adductos ſubdit, hoc præcipuè procedere, quãdo vigore Reſcripti Principis ad ceſſionem quis admittitur, tũc enim labes illa ignominiæ penitus remittitur, & maximè cum Reſcriptum ipſius Principis ſit latiſſimè interpretandum cum aliũ non lædat, & ſupplicanti proſit, & latiùs, vt per eum.

23 Et pro hac opinione (vltra ſupradicta) conſiderari etiam poteſt quod beneficium ceſſionis bonorum, quod eſt nedum miſerabile, cum ad tantam paupertatem dirigat miſerum cedentem, quòd vix ei interula dimittatur, ſed & flebile, cum acerbiſſimum exiſtat cedere bonis, vt pulchrè docet hæc omnia Roland. *citato conſ. 7. numero 1. 2. & 3.* fuit adinuentum à iure, vt ſuccurratur miſeris debitoribus, ne in carcerẽ detrudantur, vt per Bart. & DD. *in Rubrica, ff. eod.* & Alberic. *C. eod.* ergò nõ debet poſſe in eorum odium retorqueri, vt cũ de iure ipſi cedentes infamiæ nota non inurantur, vt ſupra diximus, cumq; ſolo verbo, ac nuda voluntate, quacumque ſollemnitate prętermiſſa, ceſſio ipſa per eos fieri poſſit, cedentes ipſi vigore dictorum ſtatutorum infames efficiantur, & teneantur cedere ſeruato illo actu ignominioſo, de quo ſupra, &c.

24 Obſeruandum tamen, contrarium placuiſſe inter ceteros, D. P. Iacob. Aurelianenſi Doctori antiquo *in ſua Praxi aurea, tit. de ceſſione bonorum in 3. notabili, num. 4. & 5.* Inquit enim quod prædicta ſtatuta, & conſuetudines ſunt laudanda, ex quo hodiè hominum malitia excreuit, quorum multi pecunias mutuo accipiunt, qui plurimum bibunt, & comedunt, parum in ſuis negotijs vigilantes, & poſtea cum ab eorum creditoribus requiruntur ipſi abſconſis bonis, quæ ſibi ſuperſunt, vel maiori parte, non verecundantes bonorum ceſſionem facere, bonis ſuis cedunt, & ideò ne faciliores, & ad ceſſionis refugium promptiores eſſent, ſed potius alijs, ſic vitam degentibus eſſent exemplo, cõcludit, quòd tales prędicta pati perſonaliter deberent, nec ob ſtatutum, ſeu conſuetudinẽ legitimè præſcriptam audiri deberent. Quæ quidem opinio, ad fraudes, *(vt ipſe inquit)* debitorum reprimendas, & ad obuiandum creditorum præiudicio, placuit quoque D. Matthæo Bruno, *de Ceſſione bonorũ, dicta quæſtione 6. principali, numero 6. in fine.*

25 Cogita; & hęc pauca de hac materia ad rem noſtram parum conducentia tetigiſſe ſat ſit. Latius Brunus, & alij, *locis iam admonitis;* Adde Do. Menochium *de Arbitrarijs, lib. 2. Centuria 2. Caſu* 183. *per totum*, & Marcheſanum, *d. cap.* 2. adnectendus quoq; D. Amator Rodriquez, *præcit. cap.* 8. per totum fere, vbi late.

De Litteris Cambij.

SVMMARIVM.

1 *Multæ ſunt ſpecies litterarum, ſeu epiſtolarum.*
2 *Principium demonſtrationis eſt, quod quid eſt, & cõmunia prius diſcere, atque ex vniuerſalibus ad ſingularia procedere.*
3 *Cambium definitur, & num. 4.*
5 *Cambium duplex eſt, ſiccum, & reale.*
6 *Cambium ſiccum quid ſit,*) *explicatur.*
7 *Et cur ita dicatur.*
8 *Cambium ſiccum dupliciter committitur, & num. 9.*
10 *Et vtrumque eſt probibitum, & numero 11. & 12.*
13 *Cambia ſicca ſunt probibita per Conſtitutiones Pij IIII. & Pij V.*
14 *Item in Regno Luſitaniæ per Pragmaticam Regis Sebaſtiani.*
15 *Item per decreta Caroli V. & Philippi Regis Hiſpaniarum.*
16 *Item per Senatuſconſultum maioris Conſilij huius Sereniſs.*

reniſs Dominij.

17 *Partes lata in excelſo Conſilio Rogatorum, circa materiam Cambij reccuſentur.*

18 *Cambia ſicca ſunt damnata, etiamſi fiant pro ſubueniēdo alicui in indigentijs, & proprio opere faciēdo.*

19 *Cambium reale quid ſit, explicatur.*

20 *Cambium reale duplex eſt, minutum, & per litteras.*

21 *Cambium reale minutum deſcribitur.*

22 *An ſit licitum, nec ne multi contendunt.*

23 *Quod ſit permiſſum, eſt verior opinio.*

24 *Ratio, & num. 25.*

26 *Cur dicatur reale,*) *explicatur.*

27 *Cur minutum,*

28 *Cambium reale per litteras quid ſit, deſcribitur.*

29 *Cur vocetur reale,*) *explicatur.*

30 *Et cur per litteras.*

31 *Cambium reale per litteras tribus modis conficitur.*

32 *Iſti modi ſingillatim explicantur, & de eorum validitate, vel inualiditate diſſeritur, & num. 33. 34. 35. & 36. vſque ad 45. incluſiuè.*

46 *Pulchra proponitur quęſtio.*

47 *Reſoluitur ex ſententia Gabriel. conſil. ſuo 158. in 2.*

48 *Alia excitatur controuerſia.*

49 *Pro reſolutione videndus Nauar. conſilio 32. li. 5. de vſur. volum. 2.*

50 *Cambiū in dubio ſemper præſumitur reale, non ſiccū.*

51 *Ratio.*

52 *An ex litteris Cambij obligatio, & probatio inſimul oriatur? ambigitur.*

53 *Concluſio ſtat pro affirmatiua duobus tamen concurrētibus, videlicet, quod & materia patiatur, & quod loquantur diſpoſitiuè, & num. 54. & 55.*

56 *Litteræ Cambij reuocari minimè poſſunt, antequā ſoluatur id, quod ſcriptum fuit.*

57 *Exemplum.*

58 *Ratio, & num. 59.*

60 *Declara, quando tales litteræ ſunt diſpoſitiuæ, secùs ſi ſimplicis mandati.*

61 *Ex litteris Cambij oritur obligatio, quando ſunt diſpoſitiua, ſecùs ſi enunciatiuè loquantur.*

62 *Ex litteris Cambij oritur probatio ſolummodo contra ſcribentem.*

63 *Amplia, vt ex ipſis litteris Cambij contra ipſummet ſcribentem probatio inducatur non ſolum pro eo, ad quem directæ ſunt, ſed etiam pro tertio.*

64 *Et præcipuè pro eo, cui ſoluendum erit cambium.*

65 *Ratio, & num. 66.*

67 *Litteræ Cambij cōtra eum, cui diriguntur, neque obligationem, nec probationem inducunt, niſi acceptentur, quibus tamen acceptatis, remanet obligatus.*

68 *Ratio, & num. 69. 70. & 71.*

72 *Litteris cambij acceptatis, periculum erit illius, cui ſoluenda eſt pecunia.*

73 *Ratio, & num. 74.*

75 *Et de hoc nulla poteſt eſſe dubitatio.*

76 *In Ciuitate tamen Genuæ contrarium obſeruatur inter mercatores.*

77 *Et iſta mercatorum obſeruantia inter eos facit ius.*

78 *Litterę cambij tunc demum contra ſcribentem & probationem, & obligationem inducunt, quādo ipſemet ſcribens tempore, quo ad eum, cui erant directa, fuerunt traditæ, ac conſignatæ, diuturna huius lucis vſura fruebatur secùs ſi è vita migraſſet.*

79 *Litteræ cambij tunc demum acceptatæ, ac approbatæ dicuntur, quando ſunt lectæ, & receptę, & in cōtrarium proteſtatum minimè fuerit.*

80 *Campſores acceptantes litteras cambij, non poſſunt poſteà ſolutioni contradicere, etiam ſi mercator qui litteras ſcripſit, pēdente termino ſolutionis decoxerit, dummodo fuerint ab eo retentæ.*

81 *Mercator recipiens litteras cābij, & eis lectis, ponens eas inter alias, puta in filcia, & nō cōtradicens, videtur illas acceptaſſe, & ſe obligaſſe ad contenta in eis, & non poterit eum poſteà penitere, & recuſare in illis contenta.*

82 *Cautela prudentum campſorum recenſetur.*

83 *Accipiens litteras cambij cum proteſtatione, & poſtea ſimpliciter ſoluēs, cenſetur ſoluiſſe iuxta formā litterarum, cum proteſtatione.*

De Litteris Cambij.

De epiſtolis, ſeu litteris in genere ſūpris ſatis abūdè hucuſque diſſeruimus. Quoniam autem ipſarum multas extare ſpecies nullus eſt qui ignoret. Aliæ enim ſunt cambij, aliæ credētiales, aliæ cōmendatitiæ, alię amatoriæ, aliæ exhortatiuæ, aliæ honorarię reuerentiales, ideo de ſingulis ordinatè tamen, & priori quidem loco de ijs, quæ ſub nomine cambij conſcribuntur, tractationem inſtituamus. Verum quia, (vt ait Philoſophus, 1. de Anima.

2 Principium demōſtrationis eſt, quod quid eſt, & primò Phyſicorum rectus dicendi modus ſecūdum naturam eſt, communia prius diſcere, & poſteà circa vnumquodque propria ſpeculari, atque ex vniuerſalibus ad ſingularia procedere, conſequens eſt, vt antequam ad difficultates præſtitutas accedamus, hic ſermo noſter a definitione, & ſic à communioribus proficiſcatur. Videndum eſt itaque, in primis pro maiori dicendorum, & intelligentia, ac facilitate, quid ſit cambium, & quotuplex.

3 Quod attinet ad primum, definitur cambium ex communiori Scribentium ſententia, vt ſit commutatio vnius generis in aliud genus numiſmatum, pro emendis rebus ad vſum, & commoditatem humanæ vitæ neceſſarijs. Sic eleganter deſcripſit Fr. Fabian. Genuenſ. *in ſuo tractatu de Cambijs, p. 1. num. 1.*

4 Hoc idem voluit dicere Frater Hieron. de Luca, *in ſuo pariter tractatu de Cambijs cap. 1. num. 4.* dū dixit, cambium illud eſſe, quando numiſma pro numiſmate datur. Latius vide per eos. Videndus quoque Lelius Zech. *tractatu de vſuris, cap. 9. nu. 6.* vbi pulchrè, & Leonardus Leſius *de iuſtitia, & iure lib. 2. cap. 23. dubio primo, num. 1. 2. & 3.* vbi declarat, & explicat. Addo in Ioānem Ozorium *Inſtitutionum Moraliū, par. 3. lib. 10. c. 1.* vbi pulchrè.

Dupli-

5 Duplicis autem generis reperitur eſſe cambiũ.
Et hæc ſiut quo ad ſecundum. Aliud enim dici-
6 tur ſiccum, & aliud reale. Siccum dicitur illud,
quod re ipſa cambium nõ eſt, iuſtitia, & ſubiecto
carens, & nomine tantum appellatur cambium.
7 Et dicitur ſiccum, quia debitę iuſtitię ſpeciem nõ
habet, ſed fingitur, cum ſit merè mutuum ſub vſu-
ra factum, & prout latius de hoc Fr. Fabian. *dicto
tractatu, par. 1. num. 35.* & Lelius Zech. *d. cap. 9. nu.
3. in fine.* Addo Leonard. Leſſ. *d. dubitatione 1. num.
5. & 6.* Committiturq; dupliciter, vt apertè con-
ſtat ex D. Pij Conſtitutione.
8 Primus modus eſt, quando quis pecuniam, pu-
ta Florentiæ eum cambio accipit, vt eam ſoluat
Venetijs, & conficiuntur ad id litteræ, quæ mitti
debent ad eum locum, vbi moneta ſoluenda eſt,
quamuis verè, & realiter debitor Florentiæ dum-
taxat, vbi cambium datum fuit, ſoluturus ſit. Con
ſcribuntur tamen litterę ſolummodo ad ſimulan-
dum contractum illum, qui inter dantem, & acci-
pientem cambium, celebratur, quod cambij ge-
nus propter id ſiccum appellatur.
9 Secundò autem modo cambium ſiccum cele-
bratur, quando litterę remittuntur in nũdinas ali
cuius loci, vbi debitor, nec pecuniam, nec factorẽ,
cum quo exercere mercaturam ſoleat, habet, nec
habere poſſe ſperat; ſed dumtaxat, ipſius nomine
procurator a campſore conſtitutus accipit ibi pe-
cunias cum cambio, & cum recambio illas ſoluẽ-
das remittit Florentię; vnde ſub illa ſimulatione
perſoluuntur vſurę, & vſurarũ vſuræ, quæ ab om-
10 ni iure tantum damnari ſolent, ad latè tradita
per Petrum Auguſtinum Morlam *in ſuo Emporio,
par. 1. tit. de rebus creditis quæſt. 25. num. 11.* Et hæc
cambia ſicca improbum eſſe fænus ita nuncupa-
tum, & per conſequens eſſe prohibita. Scripſere
Caiet. *de Cambijs, c. 1. n. 4.* Sotus *de Iuſtitia, & iure,
lib. 6. quæſt. 8. art. 1. & latius, quæſt. 13. art. 1.* Armil-
la *in ver. Campſor, num. 4.* Canoniſtæ omnes, *in cap.
Nauiganti, de Vſuris,* & ex recentionib. D. Burſat.
conſ. ſuo 399. num. 27. Addo D. Peregrinum *conſil.
85. num. 8. in 3.* & Ioannem Baptiſtam Cauatium
*in ſuo tract. de Cambijs, pag. mihi 222. in principio. c.
de Cambio ſicco.* Adeundus quoque Illuſtr. Card.
Tuſcus. *Concluſ. ſua 798. num. finali in littera C,* vbi
ſubdit, quòd conſuetudo admittens cambia ſicca,
& illicita, non eſt attẽdenda, tanquam nutritiia
peccati, & vſurarum; adducit Rom. *conſ. 238. nu.
11. verſ. ad tertium.*
11 Et nota, quod cambium hoc ſecundo modo ce-
lebratum, eo magis dicitur ſiccum, & per conſe-
quens vetitum, quãdo concurrunt aliquæ alię cir-
cumſtantiæ, & argumenta prauitatem vſurariam
in eo contineri præſeferentia: ita pulchrè Petrus
Auguſt. Morla, qui ſi ſe... aliter ſenſit. Prout quo
12 que conſuluit Nauar. *lib. 5. ſuorum conſiliorum, tit.
de vſuris, conſil. 31. ... 2.* vbi omnium latiſſimè.
Morla inquam, *d. quæſt. 25. de rebus creditis, nu. 43.*
13 Id quod etiam apertiſſimè docuit Pius IV. Põ-
tifex Maximus *in ſua Cõſtitutione lata ſub ãno 1564.*
& Pius V. *in Conſtitutione ſua 52. lata ſub anno 1571.*
vbi vlterius ſubdit, cambia ipſa ſicca exercentes,
dignos eſſe, & plecti debere ſupplicio aduerſus
fęnerantes conſtituto, inter quos, & ipſi connu-
merari poſſunt.
14 Non ignorandum eſt quoque quod in Regno
Caſtellę, ac Luſitanię *latiſſima eſt Pragmatica* a Re
ge Sebaſtiano promulgata *16. Ianuarij.* 1570. per
quam huiuſmodi cambia ſicca, & quę fiunt intra
regnum, additis etiam alijs iniuſtis conuentioni-
bus, ſub pęnis exterminantur grauiſſimis.
15 Sic etiam à Carolo V. Imperatore Auguſtiſſi-
mo, & a Philippo Rege Catholiciſſimo, *leg. 8. tit.
18. lib. 5. recompilat.* huiuſmodi cambia omnino
eſſe vetita, ac interdicta, apertiſſime litteris pro-
didit P. Morla *d. q. 25. nu. 42. col. 2. in fine.*
16 In hoc feliciſſimo Imperio, ac Dominio Domi
norum Venetorum in *Conſulto maioris Cõſilij* 1357.
29. Martij, clarè prouiſum eſt, contra cambia, &
contractus vſurarios, vt iudices ea reducant ad re
ctas, & honeſtas quantitates, id quod etiam ob-
ſeruetur, quando denarij ipſius contractus cam-
biorum ſtipulati eſſent per publica inſtrumenta;
& prout latius apparet ex præfato Senatuſconſul-
to, de quo *in libris Statutorum dictæ inclitæ Ciuitatis
Venetiarum, pag. mihi 156. a tergo.*
17 Adſunt & aliæ de huiuſmodi materia littera-
rum cambij partes, latæ in Excelſo Conſilio Ro-
gatorum, ſub anno 1593. die 14. Decẽbris, & ſub
anno 1594. 24. April. Quarum tenorem, cum is pa
tum pertractationi per nos inſtitutæ conferre vi-
deatur, in præſentiarum recenſere ſupetuacaneũ
iudicauimus.
18 Ampliatur Communis iſta Concluſio. Cambia
videlicet, ſicca eſſe damnata, ac prohibita, vt pro-
cedat, etiam ſi fiant pro ſubueniendo alicui in in-
digentijs, & pio opere faciendo; adhuc enim ea
interdicta eſſe apertiſſimè teſtatus eſt Ioannes Ba
ptiſta Lupus *in ſuo tractatu de Vſuris, §. 2. num. 27.*
Et hæc de cambio ſicco. de quo etiam plenio-
ri folio diſceptat Ill. D. Card. Tuſcus *concluſ. ſua
11. per totum, in littera C.*
19 Cambium autem ſecundo loco reale, ſicco op-
poſitum, illud eſt, quod realiter ſubiectum, &
ſubſtantiam habet, & in quo nulla interuenit ra-
tio mutui. late Ambroſ. de Vignar. *in ſuo tract. de
Vſuris, ad cap. ſalubriter, nu. 281. cum ſeqq.*
20 Et duplicis generis reperitur: aliud enim dici-
tur minutum, & aliud per litteras.
21 Cambium minutum priori loco dicitur illud,
quod eſt manuale, quãdo videlicet permutamus
nummos aureos cum nummis argenteis, æreis, vel
ex qualibet alia materia conflatis, aut è contra
pro cuiuſque vtilitate.
22 Et licet, an iſtud cambij genus licitum ſit nec
nè, multi contendant,
23 Crebriori tamen calculo Scribentium recepta
eſt opinio affirmatiua. Sic præcisè, & latè teſtatus
eſt inter cæteros Morla *d. quæſt. 25. numero 44. 45.
46. & 47.* & ſequitur Gregor. Toloſ. *de vſur. lib. 2.
cap. 2. num. 5. 6. & 7.*
24 Nec mirum ſanè, hic enim lucrum minimè con-
ſideratur, quippe ꝙ numiſmatis valor nõ attẽditur,
ac ſpectatur, iuxta materiã, ſed iuxta formã publ.

At

25 At eiuſdem valoris eſſe numiſma æreum in ſua quantitate, ac eſt aureum, vel argenteum. Text. eſt apertus, vbi etiam Doctores notant, *in l. 1. ff. de contrahenda emptione.*

26 Dicitur autem reale; quia ſine quauis fictione re ipſa ſiue realiter, & cum effectu numiſmata diuerſorum generum, quæ ſunt veræ res, ad inuicem commutantur.

27 Dicitur quoque minutum, ſecundum aliquos, quia vt plurimum, huiuſmodi numiſmatum, commutatio minutè, & in parua quantitate, & ſumma pecuniarum fit. Pulchrè Fabian. *dicta part. 1. de cābijs, numero* 4. Videndus de hoc Thomas Card. de Vio, *in ſuo tractatu pariter de cambijs, cap. 1. num. 1.* & Lelius Zech. *de vſuris, cap. 9. num.* 10.

28 Cambium vero reale ſecundo loco per litteras, tunc fit, quando ab altera contrahentium parte in vno loco, ſiue Regno datur numiſma vnius generis, & pro eo numiſmate ab altero contrahētium aliud numiſmatis genus alibi, ſiue alio in regno, litterarum, vt decet adminiculo, efficaciter conſignatur; pulchrè Lelius Zech. *d. cap. de vſuris, numero* 11.

29 Huiuſmodi autem cambium uocatur reale, ratione ſuperius dicta, *nu.* 26.

30 Vocatur verò per litteras, quia litteris, vt decet, efficaciter, & cum effectu perficitur, & completur. Sic poſt alios Virginius de Boccatijs, *de interdict. uti poſſidetis, c.* 18. *nu.* 174.

31 Non ignorandum tamen tribus modis principaliter cambium ipſum reale per litteras confici poſſe, quidquid dixerit Lelius Zech. *d. c. 9. nu.* 11. qui quidem ipſum communiter ſeptem fieri ſolere modis apertiſſimè teſtatus eſt.

32 Primus quidem eſt, quando quis Venetijs putà
habet pecuniam, qua indiget Romæ, & eſt alius,
qui habet pecuniā Romæ, qua indiget Venetijs.
Hi pro cuiuſque vtilitate, & commodo cambiare,
vt ità dicam, ac permutare inter ſe aſſolent tantā
pecuniæ quantitatem, quantam ſibi neceſſariam
eſſe dignoſcunt. Et hæc eſt prima ſpecies cambij
33 realis per litteras. Et huiuſmodi cambium eſſe li-
citum, ac permiſſum, quandoquidem neque dam-
num vllum, neque lucrum alterius partis videtur
intercedere, nullus eſt, qui eat inficias. Sotus *d. li.*
6. de iuſtitia, & iure, quaeſt. 10. *art.* 1. Inſtructorium ne
gotiantium *lib. 2. cap.* 3. Nauar. *in d. cap. Nauiganti,*
nu. 61. *&* 70. *cum concordantibus.*

34 Secundus autem modus eſt, quando quis tantam pecuniam dat campſori Venetijs, quāta eget Romæ, vt ea ſoluatur ad nundinas Septembris, vel alterius menſis Romę, vbi eam neceſſariam eſſe ſibi intelligit, quam debet remittere campſor per litteras cambij ad prædictam Vrbem Romanam certa mercede conſtituta.

35 Et huiuſmodi genus cambij, dummodo iuſti lucri, & mercedis modus nequaquā excedatur, ſed iuxta eorum generalem conſuetudinem fiat, abſq; dubio permittitur, & exerceri poteſt, ſic infiniti, quos refert, & ſequitur Morla *d. quaeſt.* 25. *num.* 48. *col.* 2. *ferè in fine*, & poſt plures relatos reſpōdit Botta *conſil. ſuo* 56. *nu.* 10.

36 Tertius, & vltimus modus eſt, quando ſcilicet aliquis egens certa pecuniæ quantitate in Vrbe Romana, eam accipit cambio in eadem ciuitate cum hac conditione, & obligatione, vt eamdem ſoluat Venetijs ad tres, vel quattuor menſes a die acceptæ pecuniæ, cum quodam etiam lucro ipſius dantis.

37 Sed an huiuſmodi ſpecies cābij ſit licita, & permiſſa, non eſt eadem omnium Scribentium ſententia.

38 Laurentius enim de Rodulphis Hieron. Lucas, & alij, quorum argumenta referuntur a Nauar. *in d. cap. nauiganti, nu.* 10. Inſtructorium negotiantium, *cap.* 7. *&* 8. & multi alij tenent apertè, huiuſmodi cambium eſſe mutuum feneratitium nomine cambij ſimulatum, & lateus, & per conſequens prohibitum.

39 Contrarium tamen a Theologis, & iuris Pon-
tificij peritiſſimis Doct. receptiſſimum eſt, & ap-
probatiſſimum, nimirum huiuſmodi cambium
ſuaptè natura permittendum eſſe ceſſante omni
dolo, & ſimulatione. Nam vt apertè infinitis le-
gibus permiſſum eſt, prout *in l. ſi remunerandi, §.*
manus. ff. mandati in l. hoc iure, §. Labeo, ff. de donatio-
nibus, & in l. pupillus, in fine ff. quæ in fraudem credit.
cum concordantibus. Campſor pro opera ſua, & in-
40 duſtria iuſtam mercedem accipere ſecurè, & lici-
tè poteſt.

41 Quapropter ſi cambium fictum fuerit, dicemus
eſſe ſiccum, quod maximo iure, ſummaque ratio-
ne Pontifices maximi vti vſurariam redolens pra-
uitatem, omninò damnandum, & exprodendum
42 eſſe voluere. Sin autem cambium reale, & verum
fuerit dicendū, & aſſerendum erit Reipublicæ eſ-
ſe admodum neceſſarium, vt comercia, quæ qui è
mundo tollit, & exterminat, ſolē ipſum auferre, &
43 exterminare videtur, poſſint perſiſtere, & perma-
nere, & cū maiori Republicæ vtilitate cōſeruari.
Quod etiam prudentiſſimè idem Pōtifex Pius V.
conſiderans, & perpendens, cambia ipſa realia,
& vera exercendi rationem Chriſtianę Reipubli-
cæ permiſit.

44 Accedat iſtud cambium reale nullo pacto ad
contractum mutui, quo caſu eſſet reprobatum, ac-
cedere poſſe. Mutuum enim eius eſt naturę, vt mu-
45 tuatę ſortis periculum in accipientem transferat.
Cambium verò illud campſori, ſin minus forſan
ſorte principali contingat accipere, quod quan-
doque accidit, abſque dubio relinquit, & idcirco
cū is contractus ſit potius permutationis, & nego-
tiationis, quia numiſmà, ut dicitur, pro numiſma-
te datur, licitus iudicatur, nec ſpes lucri in eo dā-
natur, prout in alijs negotiationibus, cum indu-
ſtrię, laborum, periculorum, expenſarum, & alio-
rum huiuſmodi in præſentiarum omnino ſit habē
da ratio. Sic eleganter Thomas Card. de Vio, *de*
cambijs, cap 3. *nu.* 2. *&* 3. Hieron. a Luca, *in ſuo pa-*
riter tractatu de cambijs, verſic. ſequitur alius tertius,
numero 21.

46 Sed pulchra in hac materia cambiorum excitari poteſt quæſtio, & talis eſt. Titius mercator verè dat pecuniam, Sempronio mercatori Barchinoneu-

nenſi, acceptis litteris, quibus idem Sempronius mandat Lugduni perſonę a Titio nominatæ tot marchas ſolui. Poſtea idem Titius requiſitus à Caio etiam mercatore ciuitatis Barchinonenſis, ordinat ipſimet Sēpronio, vt dictas Marchas Caio, vel perſonę ab eo nominatæ in iiſdem nundinis ſoluat, & Caius in eadem ciuitate Barchinonenſi promittit in primis nundinis in eadem ciuitate ſoluere pretium dictarum, marcharum ſibi, vel perſonę ab eo nominatæ Lugduni ſolutarum, Barchinoni, veluti in illis nundinis marchæ Lugduni acceptæ pro ciuitate Barchinonēſi cōmuniter ſoluentur. Dubitatur modò, an genus iſtud cambij ſit licitum, nec ne? An verò tanquam ſub conſtitutione Pij V. comprehenſum, ſit interdictum, ac vetitum?

47 In huiuſmodi difficultate Hieron. Gabriel. *cōſil. ſuo* 188. in ſecundo, ex profeſſo, & pulchrè pro validitate reſpondit, vide per eum.

48 Altera ſecundo loco non minus pulchra, quam difficilis poteſt etiam ſic proponi controuerſia, & talis eſt. Quidam ſolicitator, ſiue actor negotiorum, quæ ex Hiſpania ei Romam committuntur, cum mandato accipiendi pecunias ad expedienda neceſſaria ab aliquo campſore, accipit ipſas à ſemetipſo, vt liberetur ab onere quærendi fideiuſſores dandos campſoribus, & etiam animo lucrādi ſibi id, quod campſor lucrifacturus erat, & poſtea mittit litteras in Hiſpaniam, vt ſuus reſponſalis recipiat illas cum cambio paulò minore illo, cum quo ſoluendę eſſent, ſi acciperentur à cāpſore, & data dilatione paulo maiore, quā dat cāpſor ad ſoluēdū ſibi. Quæritur, an liceat ei hoc facere?

49 De huiuſmodi difficultate videndus Nauar. *cōſilio* 32. *lib.* 5. *de vſuris, volum.* 2. vbi pulchrè, & ex profeſſo.

50 Pro coronide autem eorum, quæ de hac materia, quod tamen ad cognitionem terminorū ſpectat, dicturi ſumus, ſciendum eſt, in dubio ſemper cambium præſumi reale, non autem ſiccum, quod eſt prohibitum.

51 Nemo enim vſuratius cenſeri, aut præſumi debet. Eſt enim delictum grauiſſimum, & ſcelus nefarium, & ab omni humanitate prorſus alienum, & plane Chriſtiano homine indignum, vt cōſtat *ex l. merito. ff. pro ſocio, & ex cap. eſtote miſericordes, extra de reg. iuris cum concordantibus.*

52 His ſic pro intelligentia breui terminorum, ac maiori dicendorum facilitate præmiſſis. Ad id modo, quod principaliter propoſiti noſtri eſt, ſermonem conuertamus. Videndum eſt igitur, an ex ipſis litteris cambij probatio aliqua, & obligatio oriatur?

53 In qua quidem difficultate, rem paucis, prout moris noſtri eſt, complectendo, & probationem, & obligationem ex ipſis duobus tamen concurrētibus, videlicet, quod & materia patiatur, & quod loquantur diſpoſitiuè promanare concludito. Sic precisè docuit Bald. *in Rubrica, C. de conſtituta pecunia, num.* 15. vbi adducit eexr. *in l. Titius, iuncta l. quidam, ff. eodem tit.* & ſequitur poſt multos alios relatos Maſcard. *Concluſ. ſua* 631. *n.* 1. & 2. & *Concluſ.* 990. *num.* 1. vbi ſubdit, quod licet regulariter per epiſtolam obligatio non contrahatur, ſed indu-

54 cta tantum probetur, vt *in l. epiſtola, l. emptor §. Lucius, ff. de pactis, & in l. Lucius, ff. de fideiuſſor.* Hoc tamē minimè procedit, ſi ſubiecta materia patiatur, tunc enim obligationem quoque ex ipſis induci clariſſimum eſt. Exemplū poteſt eſſe, quando quis

55 conſtituit ſe ſoluturum pro alio, & obligatio in perſona alterius iam erat contracta, vt probatur locis citatis, & *in l. fin. ff. de actionibus, & obligat. cū concordantibus per eum deductis.* Sequitur hoc idem præciſè Hēric. Schuuarthzenthaler. *in ſuo tractatu de ſtipulationibus, pag. mihi* 872. *num.* 78.

56 Ampliatur iſta communis Concluſio, vt adeò vera ſit, vt nec huiuſmodi litteræ cambij reuocari poſſint, antequam ſoluatur, quòd ſcriptum fuit, ita præciſè Bald. *in dicta Rubrica, C. de conſtit. pec. num.* 16. cū ſequitur Iaſon *in repetitione ſua, l. admonendi, num.* 152. *de iureiurando,* vbi pulchrè, & poſt plures alios relatos Maſcard. *dicta Concluſ. ſua* 990. *num.* 2. Addo Petr. Fuſcum *in ſuis Singul. in verſ. litteras cābij,* & Schuuartzenthaler, *d. pag.* 872. *num.* 79.

57 Ad exemplum autem pro iunioribus poteſt adduci aurea deciſio Ioannis Andreæ *in additionib. ad Speculator. in tit. de depoſito ſup. rubr.* vbi talem facti ſpeciem decidit.

Depoſui aureos centum penes Titium campſorem, & dum eſſem debitor Sempronij de centum, eo abſente, iubeo præfato Titio campſori, penes quem depoſueram, quod illa centum ſoluat ipſi Sempronio creditori meo. Titius deſcribit illa centum ad partitam Sempronij dubitatur, numquid ego poſſim poſtea reuocare, & inhibere ipſimet Titio, ne amplius ſoluat?

Et decidit ibi pulchrè Ioan. Andr. pro negatiua, & ita refert plures Doctores antea conſuluiſſe; ſequitur hoc idem pulchrè Puteus *deciſ. ſua* 126. *num.* 3. *lib.* 3. vbi quoque rationem adducit, dicēs. Quia res non eſt amplius integra, prout etiam do

58 cet Bimius *conſ. ſuo* 50. *num.* 92. *in primo,* & quia litteræ cambij ex ſui natura ſunt irreuocabiles, & latius, vt per eum. Huic eidem ſententię ſubſcripſit quoque Illuſtr. Card. Tuſc. *Concluſ. ſua* 13. *num.* 2. *in littera C,* & *num.* 3. vbi hoc limitat in quodam caſu, vt per eum, quem conſulas, & D. Ioannes Baptiſta Cauatius *in ſuo tractatu de Cambijs, pag.* 224. *cap. de litteris, verſ. quæro an liceat, il* 3. & *il* 4.

59 Adde, quod vbi mercatores ſe ſubſcripſerunt debitores in ſuis libris, non conceditur ipſis amplius reuocatio, quia in eorum ſcriptura ſtabiles eſſe debent, ſic præciſè Bimius *d. conſilio* 50. *numero* 87. *in* 1.

60 Hanc tamē ampliationem rectè intelligas procedere, quando tales litteræ eſſent diſpoſitiuæ, tunc enim ex non poſſent amplius reuocari, ſecus ſi eſſent litteræ ſimplicis mandati *ad notata in l. vtrum preſente, in verſ. unde falſam. ff. eod. de conſtit. pec.* Sic præciſè Bald. *in d. Rubr. C. de conſtit. pec. num.* 16. & Iaſ. *in d. l. admonendi, num.* 152. Sequitur P. Bimius *d. conſi. ſuo* 30. *nu.* 84. Addo Bēuenut. Strach. *de Aſſecurationibus, gloſ.* 11. *num.* 45. & Illuſtr. D. Card. Tuſcum *Concluſ. ſua* 362. *nu.* 3. *in littera L.*

Pr-

61 Prætetea quod de obligatione diximus, decla-
ra dumtaxat procedere, prout etiam ſuperius ex
Baldo annuimus, quando hæ litteræ cambij ſunt
diſpoſitiuæ, ſecus ſi enunciatiuè loquantur, hoc
enim caſu probationem ſolummodo in ipſis in-
duci deciditur aperte *in l. Publia, in fin. ff. depoſ.*
ſic præciſè poſt Marſil. Toler. & alios, Maſcard.
d. Concluſ. 990. nu. 4. vbi ſubdit eas tantum proba-
re, maximè contra illos, qui publicæ tenẽt ſtatio-
nes, ſeu banchas, vt vtat verbis Boerij *deciſ. ſua*
332. *nu.* 8. quia corũ epiſtolæ cõſentur loco libro-
rum, cum de cõſuetudine ipſorum regiſtrentur in
libris, ad tradita per Zabarel. *conſ. ſuo* 63. ſequitur
hæc omnia Schuuartzẽthalet, *pag.* 873. *nu.* 80. *et* 81.
62 Tertiò intellige hæc omnia, & declara pariter
procedere quo ad perſonam dumtaxat ipſius cã-
pſoris ſcribentis, contra eum enim vtiq; probãt,
prout eſt text. clariſſimus *in l. ſi litteras, C. mandati.*
in d. l. Publia, §. fin. ff. depoſ. cum concordantibus dedu
ctis per D. Decian. *conſil. ſuo* 108. *nu.* 15. *in ſecundo.*
Addo Boerium *deciſ. ſua* 282. *nu.* 7. vbi ad hanc
materiam docet, quod ſi Titius ſoluat centum
Sempronio pro totidem quæ recepit ab eodem,
hoc in caſu litteræ illæ cambij probant receptio-
nem aduerſus ipſum Titium ſcribentem.
63 Amplia, vt ex illis ipſis litteris contra ipſum-
met ſcribentem, probatio inducatur non ſolum
pro eo, ad quem directæ ſunt, ſed etiam pro ter-
tio, ſic poſt multos relatos D. Maſcard. *d. Conclu-*
64 *ſione* 990. *num.* 5. & præcipuè pro eo, cui ſoluen-
dum erat cambium, Rot. Genuenſ. *deciſ.* 146.
65 Eæ enim ſemper videtur in fauorem ipſius ſcri-
ptæ, ſic poſt Bald. & alios Decian. *conſ.* 108. *nume-*
ro 13. *in ſecundo.*
66 Quippe quod negotium in litteris cambij ſem-
per dicitur ad eum ſpectare, ad quem pecunia eſt
ſoluenda. Bimius *conſil. ſuo* 50. *nu.* 67. *in primo.*
67 Contra autem eum, cui ipſemet litteræ dirigũ-
tur, neque obligationem, neque probationem in-
ducunt, niſi acceptentur, quibus tamen accepta-
tis remanet obligatus, *iuxta l. ſi filius, ff. ad Maced.*
cum concord. aliàs per nos in ſimili deductis *ſupra,*
lib. 1. Nunc autem addo Schuuartzenthaler, *pag.*
873. *num.* 81. *&* 82. Ioan. Baptiſtam Cauatium *de*
Cambijs, cap. de ſoluente in loco ad quem pag. 230. *co-*
lum. 2. *verſic. quæro, an recipiens,* Ill. D. Præſidẽ Me-
noch. *lib.* 3. *præſump. ſua* 134. *n. fin.* vbi pulchrè exẽ-
plificando docet, quod debitor qui litteras cãbij
ſcripſit, nõ liberatur litteris ipſis haud acceptatis
ab eo, ad quẽ quidẽ ſunt directæ, & qui illas cõple
re tenetur facta p ipſũ promiſſione de ſoluẽdo, li-
cet fuerint acceptatæ ab eo cuius gratia cõſcriptæ
fuerint, & latius vt per eũ, quẽ cõſulas, & Cl. Fachi
neũ *conſil. ſuo* 42. *nu.* 3. *vol.* 2. *&* *conſil.* 62. *nu.* 2. *eod.*
68 Et ratio tunc ea poteſt eſſe; quoniam per litte-
ras acceptatas dicitur facta quaſi quędam copu-
latio cõſenſus duorũ ſimultanei, vt inquit Bald.
in l. 2. *ff. de pactis,* & probatur *in l. qui autẽ, in fine, ff.*
de conſtit. pec. & in l. 1. *ff. de contrah. empt. in verſi-*
culo, & per litteras.
69 Epiſtola enim ſemper loquitur, *l.* 1. *de off. pręf-*
fect. vrb. & l. ſæpe audiui Cæſarẽ. ff. de off. Præſid. cũ
70 *concord.* & ideo promiſſio vel mandatum factum
per epiſtolam ſemper loquentem perficitur per
receptionem ipſius epiſtolæ, & ad illud tempus,
quo recipitur retrotrahitur *l. qui abſenti, ff. de acq.*
71 *poſſeſ. & l. abſenti, ff. de don.* tunc enim, cum is, ad
quem miſſa eſt, recipit, & tacet, vel exequitur, di-
citur & ipſe conſentire, ſic mutua oritur ex tunc
obligatio, vt per illũ text. dicunt & Bart. & Bald.
in l. Titius, in fi. ff. de conſtit. pec. & in l. cum tabernã,
§. pen. ff. de pign. cum concord. deductis per Decian.
conſ. ſuo 108. *num.* 17. *in* 2.
72 Obſeruandum eſt tamen, quòd huiuſmodi lit-
teris acceptatis, cambij periculum erit illius, cui
ſoluẽda eſt pecunia; & ratio eſt in promptu; nam
73 cum litteræ ſunt expeditæ, & acceptatæ, breui ma
nu videtur illi fuiſſe numeratum, & ab eo denuo
penes ipſum campſorem depoſitum, vel quia ſa-
tisfactũ illi cenſetur, ſic poſt Bald. Marſil. & alios
Maſcard. *dicta Concluſ.* 990. *num.* 8.
74 Vel quia (vt inquit Salicet. *in d. l. ſi filiusfam. ad*
Maced. quem ſequitur Corraſ. *in d. l. admonendi, nu.*
73. *verſic. vnde melius*) dimittens litteras ipſas cã-
bij penes campſorem, acceptat eum debitorem.
l. inter cauſam, §. abeſſe, ff. ad Macedon. & è contra
campſor acceptat ipſum dimittentem, ſeu pręſen-
75 tantem in creditorem, & de hoc mea quidem ſẽ-
tentia, nulla poteſt eſſe difficultas, id enim ſequi-
tur quoq; Alc. Raudẽſis, *deciſ. ſua Piſana,* 4. *n.* 108.
76 Non ignorandum tamen, quòd in ciuitate Ge-
nuæ inter mercatores ibi commorantes contra-
rium obſeruatur, ibi enim quotieſcumque quis
facit litteras cambij, & ille cui diriguntur, acce-
ptat, & poſtea non ſoluit ipſas litteras, ſcribẽs, re-
manet obligatus. Ego enim, v. g. qui pecuniam
numeraui pro cambio, habeo ſecũdum eos vtrũ-
que obligatum.
77 Et aduerte, quod iſta mercatorum obſeruan-
tia inter eos facit ius, ſic præciſè colligitur ex Ro
ta Genuẽſi, poſt plures ibi relatos *deciſ.* 2. *numero*
41. *& deciſ. ſua* 8. *nu.* 17. *&* 18. ſequitur Raudenſis
d. num. 108.
78 Obſeruandum ſecundo principaliter, tunc de-
mum litteras iſtas contra ſcribentem, & probatio
nem, & obligationem inducere, quando ipſemet
ſcribens tempore, quo ad eum, cui erant directę,
fuerunt traditę, ac conſignatæ diuturna huius lu-
cis vſura fruebatur; ſecus ſi antequam traderẽtur
ex hac vita migraſſet, & hoc per doctrinam Inno-
centij *in cap. cum dilectus, de ſucceſſ. ab inteſtato,* de
qua aliàs ſatis abundè ſumus loquuti. Sic in pun-
cto de litteris cãbij poſt Stracch. docuit Maſcard.
d. Concluſ. 990. *nu.* 9.
79 Animaduertendum tertio, litteras ipſas cam-
bij tunc demum acceptatas, ac approbatas dici,
quando ſunt lectæ, & receptæ, & in contrarium
proteſtatum minimè fuerit, ſic in terminis docet
Ang. *in d. l. ſi filiusfam. in fine.* & Angel. refert, & ſe-
quitur Corſet. *in ſuis Singul. verſ. taciturnitas, nu.* 2.
80 Hoc idem præciſè tradit Salicet. *in d. l. ſi filiusfa*
milias, vbi notat per illum text. contra campſores
acceptantes litteras cambij, vt non poſſint poſtea
ſolutioni contradicere, etiam ſi mercator, qui lit-

O teras

teras ſcripſit, pendente termino ſolutionis decoxerit quod putat verum, ſi penes ipſummet campſorem litteræ ſint dimiſſæ, & ab eo retentę, & Sa licet. refert, & ſequitur Corraſ. *in d. l. admonendi*. Sic etiam pulcherrimis alijs rationibus motus reſpōdit elegantiſſimus Dominus Vincēt. de Frāc, *deciſ. ſua Neapolit. 303. per totam*, vbi quoque Sacrū Conſilium die 26. Nouēbris 1583. ita iudicaſſe ſubnectit.

81 Addo Cepol. *Caut. ſua 9. nu. 1*, vbi inquit, quod mercator recipiens litteras cābij, & eis lectis, ponens eas inter alias, puta in Filcia, & non contradicens, videtur illas acceptaſſe, & ſe obligaſſe ad contenta in eis, & non poterit eum poſtea pœnitere, & per conſequens non poterit in illis contēta recuſare. Sic etiam docuit Alexand, *in addit. Bart. in l. cum tabernam. §. 1. numero 5. in verſic. ex hac lege de pignoribus*, Soc. iun. *conſilio 121, numero 31. libro 2*. Patiſius *conſilio 5, num. 206, in quarto*, & Rota Genuenſ. *deciſ. ſua 135. numero 2*. Addo Iacobum Schultes *libro 1. quæſt. ſua 243. nu. 9.* vbi concordantem deducit, D. Pacian. *de probationibus*.

82 Ideo prudentes campſores, quando recipiunt litteras cambij, & nolunt eas approbare, ſcribunt in dorſo litterarum ſe illas recepiſſe, & non acceptaſſe. Talis enim ſcriptura in dependentibus ab animo, & ſola voluntate ſcribentis plenè probat, *l. Neſennius*, vbi Bar. *ff. de negot. geſt*, *cū concord*.

83 Eſt benè verum, quod acceptans litteras ipſas cambij cum proteſtatione, & poſtea ſimpliciter ſoluens, cenſetur ſoluiſſe iuxta formam litterarū ſine proteſtatione, ſic pulchrè Rota Genuenſ. *deciſione ſua ſexta*. Et hæc ſufficiant.

De Litteris cambii.

Cōtra quem ſit dirigenda actio litteris cābij caſu amiſſis, ad petendam pecuniam illis contentā.

QVAESTIO I.

SVMMARIVM.

1 *Litteris cambij caſu amiſſis agendum eſſe contra illum, penes quem fuerat factum depoſitum, liberando tamen ipſum mercatorem ab ipſis litteris per publicum, & ſollemne inſtrumentum. Reſpondit Bal.*

2 *Eum ſequitur Iaſ.*

3 *Et communiter omnes Scribentes.*

4 *Author autem pro veriori reſolutione diſtinguit, & num. 5. cum ſeq. vſque in finem.*

1 Viſo, an ex litteris cambij obligatio aliqua, & probatio oriatur, nonnullæ modo, quę de illarūdem materia a Doctoribus noſtris paſſim excitari ſolent difficultates, diſcutiēdę ſunt. Dubitatur igitur primo contra quem ſit dirigenda actio litteris cambij caſu amiſſis, ad petendam pecuniam in illis contentam.

Bald. in huiuſmodi difficultate *in l. inſtrumenta, in fine. C. de fideicommiſſis*, ſentit apertè, litteris cambij in itinere amiſſis agendum eſſe contra illum penes quem fuerat factum depoſitum, non obſtāte, quod ille, ad cuius fauorem litterę fuerunt exaratæ, illas reſtituere nequiret, liberando tamen ipſum mercatorem ab ipſis litteris per publicum, & ſollemne inſtrumentum.

2 Hoc idem ſequutus eſt etiam Iaſ. *in repetitione l. admonendi, numero 153. de iureiur.* vbi pro maiori corroboratione adducit text. notab. *in l. huiuſmodi, §. ſi ita cui, de legat. 1.* idem Iaſ. *in d. l. inſtrumenta, C. de fideicommiſ. num. 2*, vbi quoq; Paulus de Caſtro.

3 Hanc eamdem deciſionem Baldi ſequutus eſt quoque Burſat. *conſil. 39. num. 12*, Maſcard. *Concluſ. ſua 631. nu. 8.* vbi poſt Cottam limitat quando ſimulatè, & dedita opera fuiſſent amiſſæ, & Schuuartzēthaler, *in ſuo tract. de ſtipul, p. 872. n. 79.*

Addo Pacian, *de probationibus lib. 1. cap. 63. nu. 139.* Gayll, *lib. 2. Obſeruat. 37. num. 8.* Vincentium de Franc, *deciſ. ſua Neapolitana 498. num. 2.* D. Io. Baptiſtā Cauarrū de Cambijs, tit. de varijs *quæſt. pag 244, in fine*, & Antonium de Gamma *deciſ. ſua Luſitaniæ 336. num. 1*, vbi omnium pulcherrimè, & elegantiſſimè. Adnectendus eſt etiam Dom. Bernardus Greuęus, ſummus practicus *libr. 2. practicarum concluſionum concluſ. 37. in ſua coronide, numer. 1. & 2.* vbi nonnullos alios concordantes deducit.

Sic etiam deciſum eſſe *in cap. Regni Regis Carol. 120*, apertiſſimè teſtatus eſt Nicolaus Intrigliol. *lib. 2. Singul. ſuo 70.* Sic quoque inter mercatores vidiſſe Genuæ continuo obſeruari teſtatur D. Petrus de Benintendis, *deciſ. ſua Bononienſi 58. per totam*.

4 Ego autem, (vt vera, & realis huiuſce controuerſię mea quidem ſentētia, habeatur reſolutio) ita arbitror diſtinguendum. Aut hę litterę cambij in itinere amiſſę, fuerant iam delatę ad eum, ad quem erant directę, & ab eodem acceptatę, & poſtea caſu amiſſę, aut fuerunt deperditę antequam perferrentur.

5 Si primò, firma ſit Concluſio, pro repetitione agendū eſſe contra eum, qui litteras ipſas cābij ſe-
6 mel acceptauit. Nec mirum. Campſor enim cum litteras accipit, illico conſtituit ſe debitorem penes perferentem, contentus eſt enim illi ſoluere pecuniæ quantitatem, de qua in litteris. Pulchrè Rota Genuenſ. *deciſ. 168. num. 2*, vnde periculum ad ipſum tamquam debitorem merito ſpectare debet.

7 Et hinc eſt, quod ſi forſan iſte campſor, qui litteras accepit, efficeretur non ſoluendo, vel aufugeret, periculum abſque alio eſſet creditoris. Satisfactum enim ſibi videtur; ex quo campſorem illum, ſiue nummularium in debitorem acceptauit, nec aliquo pacto aduerſus eum, qui primo litteras exarauit, agere poſſet, prout in his terminis pulchris rationibus motus docuit Bald. *in l. pro debito. nu. 2. C. de bon. authorit. iudic. poſſidend.* quē

poſt

poſt infinitos relatos ſequutus eſt etiam Alex. Raudenſ.*deciſ.ſua Piſana* 4. *num*. 108.

8 Alia etiam poteſt adduci ratio,& eſt Bartol. *in l.ſingularia,ff.ſi cert.pet.* nam cum litteræ ſunt expeditæ,& acceptatæ, breui manu videtur illi, qui litteras pertulit,fuiſſe numeratũ,& ab eo denuo, penes ipſum campſorem depoſitum, vnde merito contra illum actio intentanda eſt. Sequitur hoc idem præcisè Petr. de Vbald. *de duobus fratribus,par.8.princip. num*. 33.

9 Si verò ſecundò,id eſt, ſi litteræ ſunt in itinere deperditæ,antequam ad illum, ad quem ſunt exaratæ perferantur;tunc ſumus in comperto,periculum ſpectare ad illum,qui litteras dedit; data tamen cautione,de qua ſupra,& ita procedit aurea deciſio Bald.

10 Pro qua etiam facit:nam quę litteris explicantur,nunquam ſortiuntur effectum,niſi litteris pręſentatis ei,ad quem ipſæ mittuntur,per text. *in l. qui abſenti,ff.de acquir.poſſeſ.*& per Doctores omnes *in l.ſingularia,ff.ſi cer.pet.* Si ſic eſt,ergo contra illum de neceſſitate,qui litteras dedit, pro repetitione agendum eſt,non autem contra eum, ad quem litterę erant deſtinatę.

An pro litteris cambii competat regulariter priuilegium hypothecæ.

QVAESTIO II.

SVMMARIVM.

1 *Pro litteris cambij de iure communi non competit priuilegium hypothecę.*

2 *Subſcribens ſe litteris cambij,vel ſchedulę,quam bãchariam appellant,in qua fiat per debitorem promiſſio de ſoluendo ſub obligatione generali bonorũ, non ideo minus ſe obligat, nec vllo modo cõtrahitur pro dicto debito hypotheca, niſi id in ſubſcriptione expreſſum ſit.*

3 *Ratio,& num.4.& 5.*

6 *Ex conſuetudinibus,& ſanctionib.particularium locorum pro litteris cambij datur hypotheca.*

7 *Sic enim reſpectu cambij veri, & realis,diſpoſitũ eſt per ſtatuta Mediolani.*

8 *Per ſtatutum Auenionenſe litterę cambij habẽt hypothecam à die recognitionis.*

ALtera ſuccedit hic dubitatio,& eſt an pro litteris ipſius cambij competat regulariter priuilegium hypothecæ.

2 Cui quidem difficultati ſatisfaciẽdo, rem de iure communi pro negatiua eſſe definitam, apertè concludito.Sic in terminis docuit Petr.Surd.*conſil. ſuo 499. num.* 2. *in quarto*. Sequutus eſt etiã Ioãnes Baptiſta Cauatius,*in ſuo tract.de cãbijs.pag.mihi 235.cap.de actione,quæ datur occaſione litterarum cambij*,vbi ſubdit non reperi iure cautum,quòd detur.

2 Et hinc eſt,ꝙ ſubſcribens ſe huiuſmodi litteris vel ſchedulæ,quã bancharia͂ appellant,in qua fiat per debitorem promiſſio de ſoluẽdo ſub obligatione generali bonorũ,nõ ideo minus ſe obligat, nec vllo modo contrahitur pro dicto debito hypotheca,niſi id in ſubſcriptione expreſſum ſit.Sic pręcisè Burſatus poſt Strach. ibi relatum *conſilio ſuo 103.numero* 25.

3 Et ratio(mea quidem ſententia)ea poteſt eſſe: quoniam vox iſta,*cambium*,antiquis Romanis,& Iuriſconſultis, prorſus incognita fuit: Quamuis
4 etenim in foro Romano frequentiſſimi eſſent argentarij, numularij,trapezitæ, vel menſarij, fide publica deputati ad gerenda negotia, & inſtrumenta,vt probat text. *in l.Prætor ait, in l.ſi quis ex argentarijs,in l.quidam, l. vbi, l.argentarius, ff. de edend.in l.ſi hominem,§. quoties, in l.quod priuilegiũ, ff.depoſiti,in l.ſi ventri,§. in bonis de priuilegijs creditorũ,cũ infinitis alijs concordantibus*,quos refert Reuard.*lib.1.var.c.*15.Forner.*lib.3.Selectionum,cap.* 8.Sigõ.*de antiquo iure Romanorum, lib.2.cap.* 1.& Petr.Gregorius Toloſan.*Syntagm.lib.23.cap.* 3.

5 Cambium tamen ipſum minimè agnouerunt. Fuit enim poſtea a Gothis, vel Longobardis adinuentum,& ab Italis, atque Hiſpanis receptum, vt conſtat *ex cap.1.§.cum antẽ,ſit de inueſtitura feudi fuerit controuerſia,& ex c.1.§.ſi quis dominus, quo tempore miles*, &c.vbi cambium ſignificat permutationem,ex gl.& Communi ibidem;in eademq; ſignificatione ab Hiſpanis ſumitur, *l.1.cum ſequentibus, tit. 11.libr.3.fori,l.1.cum ſequentibus,tit. 6.par.1.& l.1.cum ſequentibus,tit.18.libro* 5.Compilat.Subtilis autem Bal. quem retulit,ac ſequutus eſt Cl.D.Peregr.ad Titulum de pactis,& conuentionib. in primo Conſtitutũ *nu.*115.tradidit, quod ipſemet litteræ cambiorum originem traxerunt a materia conſtituti.

6 Dixi autem(rem pro negatiua definitam iure cõmuni inſpecto) quoniam ex conſuetudinib. & ſanctionib.particulariũ locorũ ſecus definitũ eſt.

7 Ex nouis enim Cõſtitutionibus Mediolani(vt ab his exordiar) de quibus ſub titulo de officio Abb.*in §.eo amplius, li.* 5. cõceſſa eſt proculdubio hypotheca pro litteris ipſius cãbij veri, & realis.

8 Per ſtatutũ Auenionenſe ſub *titulo de litteris cãbij,lib.*2.expreſsè cautum eſt, vt a die recognitionis dumtaxat litteræ ipſæ cambij habeant hypothecam,quæ cũ ſit introducta à lege ſine facto hominis, tacita vocatur,*ad not.per gloſ. in §. item Seruiana,in ver.pignoris*,& ibi late Iaſ.*Inſtit.de action.* teſtis eſt de hoc præcisè Hier. Laurent.*deciſ. ſua Auenionenſ.146.nu.1.& 4.* hæc Satis.

Dubitatur tertio loco, an ex litteris cambij contra tertium probatio aliqua inducatur?

Et aliqualem ſaltem induci, arguẽdo de libris mercatorũ ad eorũ epiſtolas,poſt Zabar. Boer. & Menoch. docuit pręcisè Maſcard.*d. Concluſ. ſua 990.num.6.*Hoc idem poſt Strach. relatum tradidit quoque P.Bimius *conſ.ſuo 50.num.83.vol.1.*

Hic obiter nota, quod litterę ipſę cambij ſcriptæ alicui probant contra ſcribentem ad fauorẽ tertij, cui ſoluendum erat cambium pulchrè Rota Genuenſ.*deciſ.ſua* 146.

Quomodo creditori cambij ſubueniendum, contra debitorem moroſum. Ambigitur 4.

Ioannes Baptiſta Coſta poſt plures relatos *in ſuo tractatu de iuris, & facti ignor. Centur. 1. diſt. 24. num. 10.* inquit, quod ſi debita per moroſum cambia ſint realia, præcedentem requirunt intimationem de ſatisfaciendo, ac iuſtificationem poſtea, quod ob retardatam ſolutionẽ fuit accepta pecunia ad cambium, interueniente quoque neceſſitate ipſiuſmet creditoris ſic accipiendi, quo caſu ipſemet debitor creditori nouo ſui creditoris integraliter exinde ſatisfacere tenebitur. Hoc idem docuit antea Rota Genuenſ. *decis. ſua* 143. *num.* 1. Videndus etiam Lanarius *conſil.* 23. *nu.* 6. vbi poſt Bald. *relatum in rubr. C. de conſtit. pec. num.* 7. inquit, quod ad ipſum debitorem in mora conſtituendum, opus eſt, vt creditor mittat, vel eat ad accipiendam pecuniam.

Quęnam actio pro litteris cambii concedatur.

QVAESTIO V.

SVMMARIVM.

1 *Nemo ſine actione experitur.*
2 *Pro litteris cãbij actio mandati regulariter cõpetit.*
3 *Et dicitur perſonalis, vt illa, quæ oritur ex contractu vel quaſi.*
4 *Cambium eſt contractus.*
5 *Sed an ſit nominatus, vel innominatus, non eſt eadem omnium ſcribentium ſententia.*
6 *Author nominatum eſſe opinatur.*
7 *Ratio.*

1 CVM regulariter ſine actione nemo experiatur, iuribus vulgatis. Congruo hic loco, quænã actio pro litteris ipſius cambij concedi, ac intentari ſoleat inquirendum eſt.

2 Et regulariter actionem mandati competere, conſtat inter omnes. Si enim Titius mãdet Mæuio cãpſori, quod mihi illam pecuniæ quantitatẽ ſoluat, quam ego in exequutione dicti mandati ſibi numeraui, proculdubio orta eſt obligatio, ex cõtractu mãdati, vel conſtitutę pecunię, prout declarat Bald. *conſ.* 348. *in* 1. *& in Rubrica, C. de cõſtituta*
3 *pecun. num.* 12. ac proinde actio, quæ ex his litteris emanat, dicitur pſonalis, vt illa, quę oritur ex cõtractu, vel quaſi *ad l. 1. de actionib. & obligationib. & l licet, §. ea obligatio, ff. de procuratorib. cũ concordantibus deductis pulchre per* Clar. Decian, *conſil. ſuo* 108. *num.* 8. *in* 2.

4 Cambium enim eſſe contractum, & quidẽ ſeparatũ ab aliis, reſpondit Bal. *in cõſ. ſuo* 190. *in* 2. *& in l. 2. in princ. nu.* 2. *verſic. itẽ cãbia, C. de vſu rei iud.*

5 Sed an ſit contractus nominatus, vel innominatus, maximopere ſe torſerunt interpretes. Videnda de hoc Rota Genuenſ. *decis. ſua* 32. *num.* 5. vbi diuerſas, ac contrarias hac in re Scribentium ſententias accuratè deducit, & Ioannes Baptiſta Cauatius, *in ſuo tractatu de Cãbijs, pagina mihi* 212, *columna ſecũda. verſic. ſed permutatio.* Adde D. Alex. Ambroſinum *decis. ſua peruſin.* 35. *num.* 13. *part.* 2.

6 Ego in huiuſmodi difficultate arbitror, cãbiũ ipſum proculdubio eſſe contractũ nominatũ. Id quod etiã ſenſit ſummus practicus D. Bernardus Greuæus *lib.* 2. *Concluſ.* 37. *in ſua coronide nu.* 3.

7 Litteræ enim ipſius cambij, tanquam obtinentes vim contractus nominati, & qui reuocari minime poteſt, nullo pacto admittunt, vt liceat pœnitere, niſi accedat quoq; conſenſus eius, ad quem negotium pertinet. Sic pulchrè Petrus Bimius *cõſilio ſuo quinquageſimo, numero octuageſimoquinto, in primo.* Conferunt quæ ſcripſimus.

De hac eadem materia huius quæſtionis, videlicet, quænam actio competat ſoluenti litteras cãbij pro altero, videndus Cauatius *dicto ſuo tractatu de cambijs, c. de actionibus, ferè in fine,* vbi pulchrè diſtinguit. Satis.

An litterę cambii de iure communi exequutionem habeant paratam?

QVAESTIO VI.

SVMMARIVM.

1 *An litteræ cambij de iure exequtionem habeant paratam? dubitatio non eſt mediocris inter Doctores.*
2 *Fundamenta pro affirmatiua opinione, & nu.* 3. 4. 5. 6. & 7.
8 *Authores, qui hãc opinionẽ inſequuti sũt adducũtur.*
9 *Qui negatiuam tenuerunt, commemorantur.*
10 *Fundamenta pro hac parte, & nu.* 11, 12. & 13.
14 *Et hæc opinio verior videtur authori.*
15 *Ex formam ſtatutorum mercantilium tales litteræ habent exequutionem paratam.*
16 *Et talis conſuetudo apud eos obſeruatur.*
17 *In regno Siciliæ tales litteræ habẽt exequutionem paratam.*
18 *Sed an id procedat tã cõtra ſcribẽtẽ, quam contra litteras ipſas accipiẽtẽ, videndus Garzia dec. 9. vol.* 1.

Sed adhuc alia non minus pulchra, quã difficilis ſuccedit hic difficultas, & eſt, An litterę ipſe cãbij de iure cõmuni exequutionẽ habeãt paratã?

1 IN huiuſmodi quidem propoſita difficultate, non eſt eadem om-
2 nium Scribentium ſententia.

Nonnulis enim placuit affirmatiua motis ex eo, quod pro ipſis litteris cõpetat actio de cõſtituta pecunia, quæ ſola actio ex æquitate prætoris retinet primæuam ſuam naturam iuris gentium, vt ex ſolo conſenſu nudo producat actionẽ, & etiã habeat regiã manũ, qua mediante expeditur, prout ante proditas actiones expediebatur, vt declarat Iaſ. *Inſtitut. de actionib. §. in perſonã, in princ.* M inu

autem

autem regia idē impottat, quòd exequntiuè procedere, Bartol. *in Extrauaganti, Ad reprimendum, verſic. & figura, in fine*; & quia dantur ab initio obligato de conſtituta, decem dies, qui dantur miſerationis cauſa condemnatis, vt dicit idem Bar. & alij, *in l. promiſſor, §. 1. ff. de conſtit.* Nam conſtitutum nil aliud eſt, quam ficta traditio; igitur tenetur executiuè.

4 Accedit ſecundo loco vltra alios, pro corroboratione eorumdem opinionis, nam à ſententia lata pro litteris cambij nou datur appellatio, vt docuere. Socin. iun. Berous, I. Cæſar Ruginel. ac alij, quos retulit, ac ſequutus eſt Do. Ioan. Bapt. Cauatius *de Cambijs, pag. mihi 225. col. 1. in fine, cap. de litteris.*

5 Hoc autem nulla alia de cauſa poſſe contingere, niſi quia pro ipſis concedatur via exequutiua, adeo notum eſt, quam quòd notiſſimum.

6 Præterea tertio loco conſidero, quòd litteræ cābij habent vim, & effectum ſententiæ, ac rei iudicatę; pulchrè Crot. *conſil. ſuo 190. nu. 27. in 2.* Addo Rotam Genuenſ. *deciſ. 2. nu. 9.*

7 Sicut ergo ſententia exequutionem habet paratam, idem quoque concludendum eſt de litteris ipſius cambij.

8 Et huius opinionis extiterunt quamplurimi. Berous inter cæteros *conſil. ſuo 33. num. 12. in 3.* vbi docet, quòd hę litteræ habent exequutionem celerrimam, & paratam, & contra quam nil ferè poteſt opponi, niſi exceptio ſolutionis, vel præſcriptionis, vel quòd nō ſit manus illius, qui aſſeritur ſcripſiſſe. Maranta, Rota Genuenſ. ac alij relati per D. Hondedeum *conſil. ſuo 29. num. 7. in 2.* Addo D. Garziam Maſtril. *deciſ. 9. num. 7. par. 1.* & D. Ioā. Baptiſtam Cauatium, *in ſuo tractatu de Cambijs, pag. mihi 225. cap. de litteris, verſic. quæro an littera, & pag. 239. cap. de exequutione*, vbi ſubdit hoc introductum eſſe rationabiliter, quia magna eſt præſumptio fraudis contra non ſoluentem, argumento textus *in l. qui ſequutus, C. de exercitor.* & latius vt per eum.

9 Contrariæ autem ſententiæ adhęſerunt plurimi alij. Bald. videlicet, Rota Ianuenſ. ac alij, quos retulit, ac ſequutus eſt D. Card. Tuſcus, *in ſua Concluſ. 13. nu. 5. in littera C.*

Fundamentū huiuſce opinionis tale poteſt eſſe.

10 Cambiorum litterę ſunt ad inſtar publici inſtrumenti. Zabarel. *conſil. ſuo 153. in principio.* Rota Genuenſ. *deciſ. 2. num. 9.* & nouiſſimè Card. Tuſcus *d.*
11 *Concluſ. 13. num. 1.* Item habent vim publicarum ſcripturarum de conſuetudine, licet ſint litteræ priuatæ, quia conſuetudo poteſt dare robur priuatæ ſcripturę, & illam publicam facere; idem Card. Tuſcus, poſt alios, *Concluſ. 362. numero ſecundo in littera L.*

12 Publica autem inſtrumenta de iure exequutionem paratam minime habere, adeo notum eſt, quā quòd notiſſimum, *vulgata l. minor 25. annis ff. de minoribus*, & Doctores omnes, *in l. à Diuo pio, §. ſententiam, de re iudicata*; adde Fab. de Anna, *cōſil. ſuo 82. num. 2.* poſt Vincent. de Franch. *ibi relatum*; Clar. Menoch. *de arbitrar. lib. 2. Centur. 1. Caſu 17.* & Hondcd. *conſil. ſuo 29. nu. 35. in 2.* Si ſic eſt, ergo, &c.

13 Prętérea conſidero ego; quòd ſi vox iſta (cambium,) antiquis Regnis, & Iureconſultis prorſus incognita fuit, vt ſupra diximus, qui concludi poteſt eo iure Romanorum, litteras ipſius cambij paratam exequutionem habere?

14 Et huic eidē ſententiæ ſubſcripſit quoque Clar. Honded. *d. conſil. 29. nu. 35. in 2.* & mihi etiam verior videtur in puncto iuris, & communior.

15 Nota tamen ex forma ſtatutorum mercantiliū litteras ipſas cambij habere quidem exequutionē paratam, ſicut & ſentētia; quinimo & pleniorem quam ipſa ſententia; quia poſt tres dies, poſtquā ipſæ fuerunt recognitæ, fieri poteſt exequutio realis, & perſonalis, quod ſecus eſt in ſententia, qua datur condemnato tempus quadrimeſtre, *ad Gl. fin. C. de vſur. rei iudic.* Sic præciſè Io. Crot. *d. conſil. 190. num. 25. & 26.*

16 Et aduerte, quòd in cauſis mercātilibus mos, cōſuetudo, & ſtatuta ipſorum mercatorum, non autem diſpoſitio Iuris Communis attendi debent; Corneus *conſil. ſuo 319. nu. 12. in 3.* & Rota Genuēſ. *deciſ. ſua 7. num. 11.*

16 Obſeruandum ſecundò per Ritum Magnę Curiæ Regni Siciliæ 18. hoc idem particulariter prouiſum eſſe. Sic enim eius verba ſonant, (& quòd pro litteris cambij poſſit exequutio procedere ſuper quibuſcumque bonis, etiam feudalibus, tanquam tacitè obligatis.)

18 Sed an id (inſpecto dicto Ritu) procedat regulariter, tam contra ſcribentem, quam contra litteras ipſas accipientem, non eſt eadē omnium Scribentium ſententia; videndus de huiuſmodi difficultate Dominus Garzia *d. ſua deciſ. 9. per totam*, vbi contra vtrumque locum ſibi vendicare; ſicque die 10. Aprilis 1604. in Conciſtorio *illius Regni*, iudicatum fuiſſe concludit.

Quędam notabilia pro coronide huius materiæ litterarum cambij, & neceſſaria hic afferuntur.

IN recognitione litterarum cambij, miſſarum ab vno alteri non adhiberi ſolent teſtes, qui fuerint præſentes, & viderint cum ſcriberētur, ſed tantum qui notam manū habeant ex characteribus, ac figuris litterarum. Sic poſt Socin. Ruin. & Puteū in ſuis deciſionibus, & alios erudititiſſimus Burſat. *conſil. ſuo 103. num. 9.* Hos omnes ſequutus eſt D. Maſcard. *Concluſ. ſua 988. num. 4.*

Et aduerte, quod recognitio facienda eſt, integra apocha Banchi exhibita, non autem quoad ſubſcriptionem tantum. Sic præciſè in Sacro Reg. Conſilio anno 1583. die 24. Octobris iudicatum fuiſſe, eo referente teſtatur D. Vincent. de Franch. *deciſ. ſua 304. per totam.* Aduerte præterea, in ipſis litterarum cambijs, litterarum comparationem plenam fidem facere. Sic præ-

ciſt Gaſpar Teſſaurus *lib.1.q.Forenſ. cap.* 24. *num.* 22. vbi ſubdit ita iudicatum.

Is, qui acceptat litteras cambij, quando nõ eſt debitor ſcribẽtis, videtur eſſe fideiuſſor illius, qui ſcribit, vt eſt gloſ. *in Authent. de Fideiuſſor, §. finali, verſ. argentariorum.* Hoc ipſum tradunt Doctor. *in l. ſingularia, ff. ſi cert. pet.* vbi Iaſ. *numero* 39. & Purpurat. *numero* 803. dicẽs eſſe communem opinionem poſt Socinum, quem allegat, & nouiſſimè poſt Vincent. de Franc. *deciſ. ſua* 303. *numero* 3. D. Fabius de Anna *conſil. ſuo* 82. *num.* 6. Addo P. Bimium *conſil. ſuo* 50. *num.* 6 a. *in primo,* vbi plures cõcordantes deducit.

Soluens cambium non habet obligatum illũ, cui ſoluit, ſed eum cuius mandato ſoluit, & recipiens obligatur erga mandantem, non erga ſoluentem. Rota Genuẽſ *deciſ.* 168. *num.* 1. & hoc per text. *in l. ſi pupilli, §. 1. de ſolutionibus, & in l. ſi me, & Titium, ff. ſi certum petatur.*

Litterę cambij ſi doceantur eſſe factæ, præſumuntur in tempore eſſe confectę, vt euitetur ſuſpicio falſi, & prçſumptio delicti. Sic pręcisè Puteus *deciſ. ſua* 121. *lib.* 3. *num.* 4.

Litteræ cambij, ſi commiſſio, & partita adſit, ſtatim à debito liberant, & delegationem inducunt, & ratio eſt: quia dictæ litteræ fiunt a mercatoribus, inter quos proceditur ex bono, & æquo, & non ſeruantur apices iuris. Sic in terminis Puteus *deciſ. ſua* 124. *per totam lib.* 3.

Litteras cambij acceptans ſimpliciter, ſe obligat ad omnia in eis cõtenta, & ſolus debitor principalis efficitur, & remanet, poſtquam promiſerit ſoluere, vel ſoluerit, & in debitum ſcribentis ſolutum poſuerit. Burſat. *conſ. ſuo* 39. *nu.* 3. *volum.* 1.

Litteras cambij acceptans ſub aliqua qualitate, & forma, obligatur periculo, & damno ſuo exequi litteras ſub illa qualitate, Sic poſt Pariſ. *conſil. ſuo* 91. *vol.* 1. Burſat. *conſi.* 39. *numero* 8. Nec mirum: litterarum enim cambij receptatores, sunt obligati ſicuti ſcriptores, Bimius *conſil. ſuo* 50. *nu.* 91. *vol.* 1.

Litteris cãbij acceptatis ab vno ex ſocijs aliorum nomine, etiam diſſoluta ſocietate in ſolidum tenetur is ſocius, & rectè conuenitur, Sic pulchrè P. Bimius *conſil. ſua* 50. *nu.* 131. *in* 1.

Mercator ſcribens alicui per cambium, vt ſoluat centum tali, illo non ſoluente, non liberatur à primo nummulario, qui numerauit pecuniam, Sic poſt Bald. Salic. Barbatiam, & plures alios, Burſat. *d. conſil.* 39. *num.* 18.

Litterarum cambij locus contractus dicitur ille, ad quem fuerunt deſtinatæ, & receptæ, non autem in quo fuerunt ſcriptæ. Alderan. Maſcard. *Cõcluſ. ſua* 7. *ad General. ſtatutorum interpret. num.* 72. *&* 73. vbi pulchrè.

Litteræ cambij, quibus mercatores in plateis vniuerſalibus vtuntur, originem traxerunt a materia conſtituti; ſic præcisè poſt Bald. Clariſſimus D. Peregrinus *ad Rubricam Decretal. de pactis, numero* 115.

Scribẽtes litteras cãbij an eo nõ ſoluto, teneãtur, videnda Rota Genuenſ. *deciſ. ſua prima, nu.* 3.

Scribens litteras cambij an teneatur, quouſq; ille, cui ſunt directæ ſoluerit? vide Rotam Genuenſ. *deciſ.* 1. *num.* 6.

Cõtractus cambij quattuor perſonas exigit, & vnus poteſt duplici perſona fungi, & qui recipit de ordine alicuius, dicitur eſſe eius procurator, Rota Genuenſ. *deciſ.* 1. *num.* 27.

Scribens litteras cambij, an tunc demum obligetur, cum litteræ nõ acceptantur, vel acceptatæ non complentur, Vide eamdem Rotam, *deciſ.* 4. *numero.* 7.

Recipiens litteras cambij, & producens, eas approbat; eadem Rota *deciſ.* 8. *num.* 13.

Retinens litteras cambij per temporis ſpatiũ, eiſque non contradicens, an eas approbet. Eadem Rota *deciſ.* 8. *num.* 14.

Acceptante litteras Cambij non ſoluente, licet creditori facta proteſtatione regredi ad ſcriptorem. Eadem Rota *d. deciſ.* 8. *num.* 19.

Non nominatus in litteris, aut contractu cambij non poteſt iure exequutiuo exigere pecunias datas cambio, licet prętenderet illas eſſe ſuas. Eadem Rota *deciſ.* 10. *per totam.*

Dans ad cambium litteris non acceptatis, quam actionem habeat? eadem Rota Genueſ. *d. deciſ.* 10. *num.* 16.

Litteræ cambij ſolutæ ſolent remanere penes debitores, eadem Rota *deciſ.* 26. *nu.* 23.

Acceptans litteras cambij, & ſoluens, non poteſt petere intereſſe à ſcribente, niſi conſtituat eum, in mora, & quando intereſſe peti poſſit, vide Rotam Genuenſ. *deciſ.* 30.

Pro cambijs ſiccis non debetur intereſſe. Eadem Rota *deciſ.* 37. *nu.* 11.

Verba poſita in litteris cãbij pro totidem cãbiatis nõ important ſolutionem, ſecus verba pro hic habitis, vel pronumerato, Rota Genuẽſ. *deciſ.* 44.

Scribens litteras cambij non ſolutas, ſed proteſtatas tenetur ſoluere pecunias in litteris cõſtitutas creditori. Eadem Rota Genuenſ. *deciſione* 50.

Litteris cambij nõ acceptatis, debetur intereſſe per ſcribentem. Eadem Rota *deciſ.* 57. *num.* 2.

Acceptans epiſtolam de ſoluendo alicui, licet non ſit littera cambij tenetur ſoluere, & etiam ad intereſſe. Eadem Rota *deciſ.* 70.

Solito dare, & accipere pecunias cambio debetur intereſſe ratione damni emergentis etiam a rupto, ſiue effecto non ſoluendo, & non obſtante ſolutione ſortis receptæ cum proteſtatione. Eadem Rota *deciſ.* 99.

An mercatores conueniendi ſint, vbi ſolutio litterarum cambij eſt deſtinata? vide eamdem Rotam *deciſ.* 104. *num.* 7.

Mandans per litteras cambij pecunias ſolui alicui nulla precedente obligatione, an pro cambio remaneat obligatus? vide eandem Rotam *deciſ. ſua* 104. *num.* 5.

Intereſſe cambiorum debetur ſolito cambia facere. Eadem Rota *deciſ.* 134.

Qui exigere debet cambium, poteſt eo non ſoluto, pecunias cambio accipere proteſtatione facta. Eadem Rota *deciſ.* 143.

Scri-

Scribens litteras cambij, eis acceptis, non poteſt ordinem reuocare. Eadem Rota *deciſion. 168. num. 3.*

Acceptans litteras cambij, & ſoluere promittens, ne congruo tempore ſoluat obligatur ad intereſſe, ita pulchrè Hierony. Marilian. *deciſ. ſua 54.* vbi ſubdit ita ſe iudicaſſe.

Intereſſe damni emergentis cambiorum, & recambiorum non debetur, niſi aliter fuerit legitime conuentum, Clar. Bardellon. pulchrè *conſ. ſuo 86. vol. 1. per totum.*

Et hæc pauca potiora tamen ex plurimorum Scribentium ſcriptis collegiſſe ſufficiat. Reliqua ad materiam attinentia videatis penes Hieronymum à Luca, & Thomam de Vio *in ſuis tract. de cambijs*, Morlam *d. quæſt. 25.* Bertaz. *conſ. ſuo criminal. 254. in 2.* & ibi addentes; Borgnin. Caualcan. *deciſ. ſua 2. de contractibus par. 2.* Bottam *conſil. ſuo 56.* Lelium Zechũ *de vſuris*, & penes plures alios, quos ordinatim refert, & ſequitur Coſta *de iuris, & fact. ignor, Cent. 1. diſt. 24. num. 9.*

Videndus quoque Dom. Ariſmin. Tapatus *variarum ſententiarum iuris, lib. 2. tit. de Litteris cãbij*, & eruditiſſimus Dom. Leonard. Leſſius *de iuſtitia, & iure, lib. 2, cap. 23. per totum*, vbi pulchrè, & ampie de hac materia. Addo Benuenut. Stracham *de Aſſecurat. gloſ. 11, num. 42. cum ſequentibus*, & Ioannem Azorium *Inſtitutionum Moralium par. 3. lib. 10. tit. de Cambijs, per totum*, vbi de materia omniũ latiſſimè, ac elegantiſſime.

Cambia & recambia, vt debeantur mercatori propter retardatam ſolutionem pecuniarum ſibi debitarum, quæ requiratur vide Clariſs. Farinac. *deciſ. ſua Rotæ Romanæ in nouiſs. 775.*

Cambia, & recambia mercatorum, quæ, & an licita ſint, vide Card. Tuſcum *Concluſione ſua 11. in littera C.*

Cambiator quando teneatur ad pecunias receptas, vt alibi ſoluantur. Adde eundem Cardin. Tuſcum *Concl. ſua 12. in dicta littera C.*

Cambia ſemel recepta quamdiu durent, vide eumdem Card. Tuſcum *Concluſ. 14. d. littera C.*

An mercator, qui habuit litteras cãbij pro Padua poſſit mitere, & cogere campſorem ad dandum litteras pro Roma, diſtingue.

Aut litteræ ſecundum primum modum poſſunt effectum ſortiri, & non poteſt cogi campſor, aut non poſſunt veriſimiliter ſortiri effectum, & poteſt cogi: Sic præciſè Ioan. Bapt. Cauatius *de Cambijs, pag. 224. col. 2. in fine.*

De materia quoque litterarum cambij tractat ex profeſſo, & pleniori cornu D. Ioan. Bapt. Cauatius *in ſuo tractatu de Cambijs per totum*, eum conſulas; Adeas quoque D. Franciſcum Bernardinum Portum *in nonnullis ſuis conſultationibus exiſtentibus, poſt tractatum dicti Cauatij de cambijs*, & Do. Card. Tuſcum *Concluſ. ſua 362. in littera L.* vbi pulchrè.

Conſuetudo mercatorum circa cãbia eſt, quòd recipiens cambia ſtet ad periculum ſortis principalis, quia cambia, vt ſint licita, debent recipi in præmium periculi. Sic præciſè Card. Tuſcus *Concluſ. ſua 898. num. 4.*

Item debet eſſe in poteſtate recipientis ad cambia, poſſe reſtituere pecunias poſt primas nundinas, alia ſunt illicita cambia; ſic in terminis idem Card. Tuſcus *d. Concluſ. num. 5.*

In litteris cambij, cum ſint ſcripturæ priuatæ, non requiritur de neceſſitate, ꝙ apponatur dies. Ioan. Petr. Fontanella *de Pactis Nuptialibus Clauſula prima, num. 7. in fine, gloſ. 1.*

De Litteris credentibus, ſeu fide, vel quòd idem eſt, aſſertorijs.

SVMMARIVM.

1 *Litteræ credentiales, quæ ſint,*) *pulcrè enodat author*
2 *Et cur adinuentæ*) *& num. 3.*
4 *An ex litteris credentialibus contra ſcribentem oriatur probatio: duo caſus ſunt diſtinguendi.*
5 *Litteræ credentiales generalibus verbis conſcripta nõ obligant neque probant contra ſcribentem.*
Ratio ibidem, & num. 7. & 8.
6 *Exempla.*
9 *Fallit in nonnullis caſibus, de quibus vſque ad numerum 17. incluſiuè.*
18 *Litteræ credentiales ſpecialitatem quandam continẽtes, probant contra ſcribentem, & num. 20.*
19 *Exemplum.*
21 *Amplia, vt id magis procedat, quando conſcriptæ eſſent à Principe, & ſigillo ſuo authentico roboratæ.*

HActenus de litteris Cãbij, nunc ſecundo loco de litteris credentialibus iuxta ordinem nobis propoſitũ diſſerendum eſt.

1 Sunt autem litteræ credentiales. (Ne termini ignorentur) eæ, quæ ferũtur per illum, cui dicitur in eis eſſe credendum, ad eum, cui diriguntur. Sic præciſè colligitur ex ſcriptis per Hippol. Rimin. *conſ. ſuo 9. num. 16. in primo.*

2 Adinuentæ ſunt autem huiuſmodi litteræ varijs ex cauſis, & præcipuè quò rectius mentem noſtram explicemus, cum enim arcana litteris ſęper committere minimè expedire vſu compertum ſit; poſſibile namque eſt, vt vel vulgus intelligat, ſiue
3 quod ipſemet litteræ intercipiãtur, vel ſubtrahantur, aut amittantur; ipſarummet litterarum vſus iure optimo adinuẽtus eſt. Id quod nedum à mercatoribus, verum etiam à Regibus, ac Principibus, (ne regni, quod non conuenit, alij ſcrutẽtur arcana) vt plurimum obſeruari notatur *in l. mercatores, C. de Commerciis, & mercatoribus.* Sic eleganter Benuenut. Straccha *de aſſecurationibus gl. 11. num. 31. & 32.*

His præmiſſis, videndum modo, an ex ipſis litteris ſcribens efficaciter obligari poſſit?

4 In huiuſmodi difficultate, vt vera, & realis huiuſce rei habeatur reſolutio, duos ſaltem caſus arbitror diſtinguendos.

Pri-

5 Primus quidem,& principalis eſt, quando nimis generalibus verbis ſunt conſcriptæ,& hoc caſu nullum obligationis, vel probationis effectum contra ipſummet ſcribentem reſultare; cũ potius ad commendationem datæ, quam aliam ob cauſam cenſeantur,tradidere paſſim Scribentes.

6 Exempla autẽ pro iunioribus poſſunt eſſe, veluti,ſi dicatur;Mæuio,qui tibi has meas tradet,fidem plenam adhibebis;Vel ſic: Mæuio omnibus in rebus,quæ tibi meo nomine dicet,fidem plenã adhibebis. Vel ſic: Mæuius lator præſentium eſt perſona fidelis, vnde potes de eo confidere. In his enim omnibus caſibus virtute antedictarum litterarum in præiudicium ipſius ſcribẽtis nil agi poſſe, adeo certum eſt, quam quod certiſſimum, *argumento text.in l.fin.C.quod cum eo,in l.& eleganter,§.fin.ff.de dolo malo,& in l.ſi verò non remunerãdi,§.cum quidam,ff.mandati.*

7 Sic præciſè, & eleganter docuit ante omnes, Bart.*in l.Lucius Titius,num.1.ff.de Fideiußoribus*,& tangit etiam *in l. ſi pupilli, §. item ſi procuratori, de neg.geſtis,num.4.* Eumdem ſequuti ſunt Canoniſtę omnes *in cap.fraternitati,de clericis non reſid.*& ibi in ſpecie Abb.*num.6.* vbi ſubdit ,quod ſi forſan ille,cui ſcribitur, mutuaret pecuniam nuncio, vel ſecum contraheret nomine ſcribentis,nullum prę iudicium inferri poſſet ipſimet ſcribenti,nec contra eum actione mandati agi poſſet.

8 Sequutus eſt etiam Bald.*in d.l.finali,C.quod cum eo*,vbi *ſub num.3.*inquit,quòd litteræ credentiales informes,generales ſunt,& ideo is, qui eas affert, ſcribentem non obligat, propter nimiã enim obſcuritatem tales litteræ non valent,*argumẽto,l.ita fidei,ff.de iure fiſci*,& latius,vt per eum.

Hoc idem quoque docuit Pariſ.*conſil.ſuo 47.numero 80.vol.1.*Benuenut.Stracha,*d.gloſ.11.num.35.*& Boerius,*q.ſua 282.num.2.*vbi pulchrè.Addo Clar.viros D.Menoch.*de arbitr.lib.2.Centur.1.Caſu 94.num.20.*& Maſcard.*de probationibus.Concluſ.ſua 627.num.51.Concluſ.629.num.1.2.& 3.& Concluſ.1009.num.16.*Videndus quoque Schuuartzẽthaler *in ſuo tract.de ſtipulationibus,pag.mihi 765.numero 62.*& Ioachim. Beuſt. *in d.l. admonendi,num.1062.cum duobus ſequent.*Addo nouiſſimè poſt hęc ſcripta viſum D.Alexand. Trentacinq.*variar.reſolut.vol.1.lib.3.tit.de ſolutionib.reſol.38.verſ.prima eſt.* Et hæc eſt veriſſima Concluſio,quidquid ſubtilibus rationibus motus,ſcripſerit Do. Rutgerus Rulant *de Commiſſionibus,lib.5.c.14.num.20.* dum ex his litteris credentialibus,quãtumcumque generalibus efficacem oriri obligationem, probationemque pleniſſimam opinatus eſt.

9 Reſtringitur autem,ac limitatur,primus iſte caſus varijs modis.

10 Primus quidem eſt,quando ex perſona ſcribentis obſcuritas hæc,quæ ex litterarum generalitate oritur,certior quodammodo redderetur,v.g.ſi is, qui litteras afferebat,& cui fidem haberi ſignificabatur, inſtitor eſſet ſcribentis in aliqua negotiatione,ſeu menſa: tũc enim qui litteras ſcripſit,ſenſiſſe videtur in ea negotiatione,ſeu menſa, cui litteras afferens propoſitus erat,fidem adhiberi.

11 Caſus eſt notabilis ſecundum Bart. *in d.l. Lucius,num.1.in l.quicumque.§.ſed cum fullo,ff.de inſtitor.*ſub illis verbis, (*planè ſi affirmauerit mihi rectè me credere operarijs ſuis, non inſtitoria, ſed ex locato tenebitur*, &c.

12 Et licet Raphael Cuman. *in d.l. Lucius, de fideiuſſorib.* hanc ſententiam per illum text. minimè probari fuerit arbitratus, eius tamen opinio vti falſa damnatur per Stracham *d.loco num.34.*quem
13 vide. Hanc eamdem limitationem ſequuti ſunt etiam Communiter Scribentes. Abb. *in d.cap.fra-*
14 *ternitati,d.numero 6.verſic.vel aliud præſumeretur*, Maſcard. poſt Boerium *d. Concluſ.629.num. 4.& num.1009.num.19.* ac plerique alij. Addo Vital. de Camban.*de Clauſul.pag.mihi 399.numero 2.ver.fallit.*& Trentacinq.*citata reſolutione 18.verſ. hæc Concluſio.*

15 Coarctatur ſecũdo loco ſupradictus caſus,quãdo in epiſtola diceretur. Adhibe latori præſentium plenam fidem ſuper me, vel periculo meo: tunc enim ſuper eo,quod poſtea actum eſſet contra mittentem & probatio,& obligatio induceretur. Sic præciſè docuit Bart.*in d.l. Lucius,verſ.item fallit*,quod probat per text. *in l. ſi remunerandi,§.ſi quis mandauerit,in fine,ff.mandati.* Addo ego text. *in d.l. Lucius ibi,(fide,& periculo meo)*ſequitur Stracha *d.loco,num.35.*& Maſcard.*d.Concluſ.629.n.7.& 1009.num.20.* Addo Vital.de Camban. *præcitato loco, verſ.item fallit*, & Trentacinq. *d. reſolut.ver.ſecundo non procedit.*

16 Reſtringitur,ſeu declaratur tertio,quando ipſemet litterę credentiales eſſent conceptę in hæc, ſeu ſimilia verba: Tabellario, ſeu latori mearum litterarum mandaui, vt meo nomine faciat quidquid voluerit. Hoc enim caſu obligari poterit dominus,idemque ſcribens. Sic in terminis Bald. *in d.l.fin.num.4.C.quod cum eo:* qui ait hoc indiſtinctè velle text.illum.

17 Subiunxit tamen notandum eſſe ſub iſto generali arbitrio caſum ſpecialiter prohibitũ non comprehendi,vt puta donationem. Text.eſt notabilis *in l.1.§.1.*vbi etiam glo.*ff.quod iuſſu*,& latius vt per eum. Sequutus eſt,hoc idem Stracha *d.loco nu.36.*& omnium elegantiſſimè Bertaz *conſilio ſuo ciuil.75.num.43.& 44.*Addo Maſcard.*præcitata concluſio 1009.nu.finali.*

Alias fallentias deducit Trentacinq.*cit.reſolut.18.ver.nota,& ver.4.& vlt.*vide per eum.

18 Alter quidem principalis caſus eſt,quando litterę ipſæ credentiales ſunt magis ſpeciales,quam ſupra dictum eſt,veluti ſi dicatur. Mæuio præſen-
19 tium latori,cui animum, atque conſilia credidi, ſeu quem intentionem meam plenè docui, ſuper tali negotio plenam fidem adhibebis. Hoc in caſu contra ipſum mittentem ex ipſis oritur probatio.Sic præciſè docuit Bart.*in d.l. Lucius,ver.quandoque iſtæ litteræ*,vbi ſubdit aduertẽdum ex his ipſis litteris,vt ſupra conceptis,non mandari,vt aliquis contractus cum eo celebretur;ſed dumtaxat, vt credatur in his,quę refert,quod tamen ſublimitat,quando perſonæ qualitas aliud ſuaderet,vt puta ſi eſſet inſtitor, & latius, vt per eumdem Bart.

qui

qui de hac materia vberius ediðiſſerit, quem vt conſulas, tibi author ſum.

20 Hoc idem omniũ pulchertime, & latiſſimè ſequutus eſt etiam Straccha *d.gloſ.11.numero 37.&* 38. & Maſcard. *d.Concluſ.629. numero 2. & 8. Concluſ.1009.num.17.* Addo Abb. *in d.cap.fraternitati, ferè in fine.* & Boerium *d.quæſt.282.numero 2.* vbi pro corroboratione adducit text. *in l.ſi litteras, C. mandati,* videndus quoque P. Fuſcus *in ſuis Singul. in verſic. litteræ credentiæ,* & Ioachim Beuſt. *in l.admonendi, num.1065.*

21 Amplia, vt iſta Concluſio eo magis procedat, quando ipſemet litteræ credentiales conſcriptæ eſſent à principe, ac ſuo ſigillo authentico roboratæ, tunc enim plenè probarent. Sic inter alios Ioan Kopp. *decis.ſua 46.num.53.*

Latius autem de materia huiuſmodi generis litterarum diſſerit D. Alexand. Trentacinq. *d.reſolut.18.vide per eum.* Adeundus quoque D. P. Rebuffus *in ſuo tract. de Cedularum recognitione, num. 99. & 100.* vbi etiam an ipſemet litteræ confeſſatæ, & recognitæ habeant exequtionem paratam necne, eleganter ediſſerit. Adeundus quoque Illuſtr. Cardin. Tuſcus *Concluſ.ſua 366. in littera L.* & D. Ant. Gomez. *Var. Reſolution.tom.2.cap.13.n.5.*

De Litteris Commendatitijs.

SVMMARIVM.

1 *Litteræ commendatitiæ quæ ſint, deſcribuntur.*
2 *Litteræ commendatitiæ non obligant ſcribentem, & numero 3.*
4 *Et hæc eſt veriſſima opinio.*
5 *Fallit primò quo ad nobilitatem probandam.*
6 *Item quando in ipſis litteris commendatitijs continetur aliquid certi.*
7 *An ex verbis teſtatoris commẽdatitijs inducatur legatum, vel fideicommiſſum, ſi teſtator commendet aliquem hæredi. videndi Doct. remiſſiuè.*
8 *De litteris commendatitijs fit etiam in iure Pontificio ſæpè mentio, prout recenſet author ex aliorum ſententia, vſque in finem.*

1 Viſo quæ ſint litteræ credentiales, videndum modo, quænam ſint commendatitiæ.

Deſcribuntur autem, vt ſint eæ, per quas fit commendatio de vita, & moribus alicuius. Sic poſt alios Straccha *de aſſecuration. dicta gloſ.11. numero trigeſimo.*

An autem ex eis oriatur obligatio contra ſcribentem, non eſt leuis inter Doctores diſputatio.

2 Ego, vt apertè hac in re meam promam ſententiam, ſentio rem pro negatiua abſque dubio eſſe definitam. Text. eſt, vt opinor, notabilis *in l. fin. C. quod cum eo,* vbi clarè per I. C. deciditur, familiares epiſtolas, quibus homines plerumque commẽdamus, ad obligationes non eſſe protrahendas.

3 Accedit ſecundo loco text. clariſſimus *in l.ſi vero non remunerandi, §.cum quidam, ff. mandati,* vbi ſic legitur. *(cum quidam talem epiſtolam ſcripſiſſet amico ſuo. Rogo te, commendatum habeas Sextilium Creſcentem amicum meum)* non obligabitur mandati, quia commendandi magis hominis, quam mandandi cauſa ſcripta eſt.

Suffragari quoque videtur poſſe text. *in l. & eleganter, §.fin.ff.mandati.*

4 Et eſt veriſſima iuris propoſitio; quam ſequuntur omnes infraſcripti. Bart. *in d.l. Lucius, de Fideiuß.* Bald. *in d.l.fin.C.quod cum eo,* & ibidẽ Alberic. vbi ſubdit. Ideò facilè ſe homines reddere ad ſcribendum litteras commẽdatitias, cum nulla ex his ſequatur obligatio; ſequitur quoque Straccha *d.glo.11.num.26.* Boer. *quæſt.ſua 282.num.2.* & poſt Crauet. *de antiquit.tempor.* & alios Maſcard. *d.Concluſ.ſua 629.num.9.cum duobus ſequentibus.* Addo Camil. Borel *conſ.ſuo 47.num.17.* Coſtam *de retrotract. Caſu 6.cap.8.num.6.* & P. Fuſcum *in ſuis Singul. in verſ. epiſtola commendatitia,* & Ioachim Beuſt. *in d.l.admonendi, num.1058. & 1059.* Videndus quoque Vital. de Camban *de Clauſul.pag.mihi 399.numero 2.* & Pyrrhus Alfanus, *ad Rub. Digeſtorum, de verbor. oblig. num. 4.* aduectendus eſt etiam benè eruditus Ioannes Koppem *quæſt. ſua 36. num. 10.* vbi concordantes deducit, & Ang. *in l.fin.C. Quod cum eo.* Addo D. Rutger. Rulant *de Commiſſionibus lib.5.cap.14.num.14.*

5 Fallit primo, iſta Regula, quo ad nobilitatem; quo ad enim eam probandam ex huiuſmodi litteris oritur probatio. Sic præciſè inter alios Marzar. *conſil.ſuo 95.num.5.*

6 Fallit ſecundò, quando in ipſis litteris commẽdatitijs continetur aliquid certi; tunc enim cõtra ſcribentem oritur obligatio. ita Bart. *in d.l.Lucius, num.1.per illum text. de Fideiuſſoribus,* & ſequitur Bertazzol. *conſil.ſuo ciuil.75.num.33.* Addo Beuſt. *d.l.admonendi, num.1061.* vbi exemplificat; puta ſi Titius in ſuis litteris commendatitijs ad Seiũ datis petijſſet, vt Seius vellet huic, quem commendaſſet, dare mutuo centum aureos, quos vellet vigore iſtarum litterarum reſtituere; tunc enim efficaciter obligaretur, adducit pro corroboratione text. *in l.fin.C.quod cum eo, qui in al.pot. & in l. ſi litteras, C mandati.* Addo Rulant *præcitato cap.n.15.*

7 Sed pulchra hic ſuboritur dubitatio, & eſt. An ex verbis teſtatoris commẽdatitijs inducatur legatum, vel fideicommiſſum, ſi teſtator commendet aliquem hæredi. Videndus Alex. *conſilio 158. lib.7.* Crauet. tangit *de antiq.tempor.in verſ vidimus abundè num.47.* & P Fuſcum, *in ſuis Singular.in verſ. epiſtola commendatitia.*

8 Pro coronide huius materiæ obſeruandum volo, quod de ipſis litteris commendatitijs in iure etiam Pontificio fit ſæpè mentio. Scripſit enim Innocent. de his, *in tit.de clericis peregrinantibus,* in hæc verba.

(Nota,

(Nota, quod aliæ ſunt commendatitiæ, & aliæ dimiſſoriæ.)

9 Commendatitię dicuntur, per quas fit commẽdatio de vita, & moribus, exprimuntur etiam ordines, quos ibi habet. *arg. 72. diſt. c. pen. & vltimo.*

30 Litteræ autem dimiſſoriæ dicuntur, per quas dimittitur à iuriſdictione prælati 3. *diſt. cap. vlt.* Has autem non poteſt concedere prælatus minor epiſcopo; *de offic. Archid. cap. ſignificaſti.* Commendatitias credo poſſe concedere quoslibet bonos prę latos. Doctor. omnes, *in d. cap. fraternitati, de cleric. non reſidentibus*, & ibi in ſpecie Imola, vbi vlterius litterarum commendatitiarum tria inquit, ſunt genera.

31 Primum. Dimiſſoriarum, quibus clericus dimittitur, & abſoluitur à poteſtate ſui Epiſcopi, in quibus perhibetur teſtimonium de vita, & ordinibus illius; & has de iure communi ſoli concedunt Epiſcopi, non autem inferiores.

32 Secundum genus, quod datur clerico, vt ab alieno Epiſcopo poſſit inſtitui, ſeu ordinari; & hoc Epiſcopus, & Capitulum Sede vacante concedit, & quilibet, ad quem ſpectat ſpiritualium adminiſtratio in Eccleſia Cathedrali. Nec has dare poteſt, vt ſubijcit, Archidiac. nec Vicarius Epiſcopi, niſi aliud habeat in mandatis.

33 Tertium, quod datur clerico, qui pietatis ergò peregrinatur, & hoc ab Epiſcopis regulariter ſolet concedi; ſed hæc ſatis, cum extra materiam videantur eſſe. Videndi Canoniſtæ *in d. cap. fraternitati.* Boroll. *conſil. 70. num. 5. cum ſeqq.* & quę Sancta Synodus Tridẽtina circa prædicta ſanctè quidem decreuerit *ſeſſ. 14. c. 2. & ſeq.*

De Litteris Amatorijs.

SVMMARIVM.

1 *Adulteria ſunt difficilis probationis, ſicut & alij prohibiti concubitus.*

2 *Et ob id coniecturis, ac præſumptionibus rectè probari poſſunt.*

3 *An ex litteris amatorijs adulterium fuiſſe commiſſum rectè probari poſſit, dubitatur.*

4 *Communis ſententia ſtat pro affirmatiua.*

5 *Ratio.*

6 *Opinio Clar. Menochij hac in re deducitur, quam ſequitur author, num. 8.*

7 *Litteræ amatoriæ non probant matrimonium contractum, ſed bene contrahendum.*

9 *Quædam opinio Thomæ Sanchez deducitur, & n. 10.*

11 *Reprobatur per authorem, & num. 12. cum ſequentibus vſque in finem.*

1 CVm clàm, & occultè committi ſoleant adulteria, & prohibiti cõcubitus, ſintque ob id difficilis probationis, vt latè reſpondit D. Menoch. *de Arbitrar. lib. 2. cap. 116.* &

2 D. Maſcard. *Concluſ. 57. num. 3.* Factum hinc eſt, vt præſumptionibus, & coniecturis rectè probari poſſint, Sic idem Menoch *conſil. 31. num 18. & 19.* poſt infinitos relatos, & D. Maſcardus *d. Concluſ. 57. num. 6. & 7.*

3 Dubitatur nunc itaque: an ex litteris amatorijs adulterium fuiſſe commiſſum deprehendi poſſit?

4 In huiuſmodi difficultate communiter à Doctoribus itum eſt in opinionem affirmatiuam, dũmodo ſint ſcriptæ inter amaſios, & penes eos repertæ, ac recognitæ. Sic præcisè poſt Felin. *in cap. ſcripta, num. 12. de fide inſtrumẽtorum*, D. Hippolyt. Riminald. *conſilio ſuo 261. num. 71. in tertio*, & Maſcard. *Concluſione ſua 64. num. 10. in fine*, vbi adducit text. *in l. non epiſtolis, C. de probationibus.* Sequitur Card. Pariſ. *conſil. 54. num. 64. vol. 4.* & Viuius erudititiſſimus *deciſ. ſua 241. num. 18. in ſecundo.* Addo Ioannem Zangerum *in ſuo tractatu de tortura, cap. 2. num. 76.* & Clariſs. virum & numquam ſatis laudatum D. Farinaccium *in ſua Praxi & Theoric. criminali, par. 2. tom. 7. tit. de Delictis Carnis, quæſt. 136. cap. 4. num. 126. & 127*, vbi plures alios concordantes deducit.

5 Et ratio, mea ſententia, ea poteſt eſſe: quia ad ipſum probandum ſufficiunt præſumptiones, ac coniecturæ, vt proximè diximus.

6 Clariſs. autem Menoch. *lib. 5. præſumptione 41. num. fin.* docet prudentis iudicis arbitrio pro litterarum tenore hoc tribuendum: nam ſi fateretur mulier præteritos concubitus, res manifeſta contra eam eſſet; Sed hoc raró euenit, niſi imprudentiſſima ſit mulier; ſi verò eſſent litterę, quibus mulier requireret virum, vt ad eam accederet, futurum, non præteritum adulterium arguerent.

7 Queadmodum dicimus in ſimili, quod ipſę litterę amatorię non probant matrimonium contractum, ſed benè contrahendum ad tradita per Viuium *d. deciſ. 241. num. 19.* & P. Aemil. Veral. *lib. 2. deciſ. ſua 212. num. 10.*

8 A cuius quidem Cl. Menochij opinione minimè arbitror recedendum.

9 Non omittendum eſt autem admodum Reuerendum Patrem Thomam Sanchez *in ſuo celebri tractatu de Matrimonio, lib. 10. tit. de Diuortio, diſputatione 12. quæſtione 3. num. 48.* poſt relatas Doctor. opiniones hinc indè, eius opinionis extitiſſe, quod adulterium per ipſas litteras amatorias minimè probetur, & ſi in eis mulier proprium adulterium fateatur, & conſiderat quòd confeſſio extraiudi-

10 cialis, qualis eſt hæc, non plenè probat, ſed conſtituit dumtaxat indicium ſufficiens ad torturam. adducit Abbat. & Maſcard. inter ceteros *de probationibus, Concluſ. 350. num. 1. & ſequentibus.*

11 Hęc tamen tanti viri opinio, vti noua mihi parum probatur, arbitror enim ego, quòd ſi mulier proprium adulterium fateatur per litteras ipſas amatorias, per eaſdem contra ipſam confitentem adulterium ipſum plenè probetur. *ad vulg. l. Publia, §. fin. ff. depoſiti*, & ſic etiam ſentit Cl. Menoch. *loco ſuperius admonito.* Pręterea conſidero textum huiuſmodi difficultatem decidentem *in cap. pen. de Adulter.* ſub illis verbis.

Mandamus, quatenus, niſi tibi conſtiterit, vel per cui-

Digitized by Google

euidentiam rei, vel per confeſſionem legitimam mulieris votum, quòd adulterata ſpontè fuiſſet, ipſum recipere compellas eamdem.

13 Nec reſpondeat Sanchez. *præcitato loco ſub numero* 49. cõfeſſionem illam factam per mulierem, de qua in tex. factam fuiſſe in iudicio, prout animaduertit gloſ. ibidem, & Hoſtienſ. inter ceteros, quòd non contingit in caſu noſtro.

14 Replicatur enim id minimè obeſſe, quandoquidem idem iuris, quando conſtaret de adulterio commiſſo per mulierem, vel per euidentiã rei, vel per ipſius legitimam confeſſionem, prout deciditur *in d. cap. penult.* vel per inſtrumenta, vel per dicta teſtium, vel per quemlibet alium legitimum modum, prout eſt text. ad litteram *in cap. Cum ad ſedem, §. quia verò, in princ. de reſtitutione ſpoliatorũ,* & tradit idemmet Hoſtienſ. *in d. cap. penult. num. 3. verſ. Quod ſi prædicto modo.* Iam autem epiſtolam
15 ipſius manu conſcriptam, vel ſubſcriptam legitimum eſſe modum pro dicto effectu, nullus eſt ex Scribentibus, qui eat inficias; Vnde non officit; & hac eadem opinione retenta.

16 Non refragatur modò, quòd ex aduerſo deducebatur, videlicet, confeſſionem extraiudicialem minimè probare, ſed dumtaxat indicium ad torturam facere.

17 Reſpondetur enim, ſupradictam regulam fallere, ſi talis confeſſio facta fuerit in epiſtola, quia tunc plenè probat, per Pauli reſponſum generale *in d. l. Publia.* Nec ſanè mirum, vt enim alias diximus, per epiſtolam videtur quis alloqui abſentẽ, dummodò ipſi præſentetur, & ab eo acceptetur, quòd in caſu noſtro ſupponitur; & ſic adulterium ipſum videtur comprobari per legitimam partiũ confeſſionem; ſic præcisè regulam illã, quod con-
18 feſſio extraiudicialis facta abſente parte minimè probet ſi facta fuerit in epiſtola, limitat, ac coarctat Cl. Maſcard. *de Probationibus Concl. ſua* 347. *n.* 104. *cum ſequentibus*, vbi tamen id ſublimitat, quando mittens ipſe reuocaret epiſtolam, vel ex hac vita migraret, antequam illi, cui exarata fuit, ipſamet redderetur; Sequitur hoc idem D. Vincentius Mazinus *in ſuo tractatu de Confeſſione, cap. 2. nu. 34.* vbi plures concordantes deducit. Et hæc ſatis. An autem, & quando mulier ex ſola confeſſione puniatur de adulterio, in præſentiarum minimè diſcutio. Sed adeundus Do. Hercules Mareſcottus *Variarum Reſolutionum lib. 2. cap.* 89. vbi pulchrè.

De Epiſtola exhortatiua.

SVMMARIVM.

1 *Epiſtola exhortatiua non probat conſenſum ſcribentis ſibi præiudicialem. Ratio ibidem.*
2 *Limitatur iſta Concluſio in quodam caſu, ſuper quo reſpondit Soc. conſil. 291. num. 7. cum ſeqq.*
3 *Caſus recenſetur.*
4 *Socinum ſequuti ſunt communiter Scribentes.*
5 *An ex his verbis inſertis in epiſtola: Noli dubitare hoc facere, quia nolo, quod ex eo damnum aliquod patiaris, inducatur obligatio ad præſtationem indemnitatis, dubitatur.*
6 *Alexander pro negatiua.*
7 *Author eſt in oppoſitum.*
8 *Ratio, & num. 9.*
10 *Opinio authoris eſt Communiter recepta.*

Hominum quamplurimi, qui alicui litteras exarando diuerſimodè ſibi præiudicium inferunt, cũ facillimè reperiantur, an hoc idem ex litteris alicuius exhortatorijs vſu venire poſſit, contingit hoc in loco congruè dubitari.

Ambigitur itaque.

An epiſtola exhortatiua probet conſenſum ſcribentis ſibi præiudicialem?

1 HVic difficultati ſatisfaciẽdo, ac inſimul breuitati conſulendo: concludo pro negatiua; idque quoniam in dubio obligatio non præſumitur *ad l. ſi cũ aurum, de ſolut.* ſic præcisè Doct. omnes inferius allegandi, quidquid poſt P. Fuſcum dixerit Rutger. Rulant *de Commiſſionibus lib. 5. cap. 14. num. 15. in fine.*

2 Limitatur autem iſta communis Concluſio in quodam caſu, ſuper quo ex facto conſultus reſpondit Soc. ſenior *conſilio ſuo 291. num. 7. cum multis, ſeqq. in ſecundo.*

3 Duo extabant fratres ſimul habitantes. Mæuius puta, & Sempronius, non tamen erant ſocij omnium bonorum: Mæuio cum filia natu grandis, viripotens, ac in ætate nubili reperiretur, cũque de ea viro nobili in vxorem tradenda tractaretur, quia tamen maiorem dotis quantitatem promiſſam ſponſus futurus exoptabat. idem Mæuius pater, ac frater reſpectiuè ſe difficiles reddebant.

Sempronius alter frater hoc intellecto. Meuio fratri ſuo abſenti ſcripſit in hæc verba. Oblatam conditionem ne dimittamus, neque per ſegnitiem, neque per ignauiam, neque per facultates. Dubitatur an ex litteris prædictis ipſius Sempronij conſenſus ita arguatur, vt ex bonis communibus illi filiæ, ac nepti reſpectiuè dotem præſtari fuerit contentus?

Socin. ſen. vt dixi, ex facto conſultus reſpondit ampliſſimè pro affirmatiua, rationibus vt per eum
4 elegantiſſimè perpenſis. Eumdem ſequuti ſunt et quamplurimi alij, Crauet. *de Antiquit. temporum, par. 1. in verſ. vidimus, & abundè, numero* 43. & 44. Straccha *d. gloſ. 11. n. 27.* Maſcard. *Concluſ. ſua* 629. *num. 12. & 13.* & prius *Concluſ. ſua* 417. *num. 25. &* 26. & Bertazol. *conſil. ſuo ciuili* 75. *num.* 34.

5 Sed pulchra hic ſuboritur dubitatio, & talis eſt. Mæuius ſcribit alicui, puta Pamphilo in hæc verba. (Noli dubitare hoc facere, quia nolo, quod ex eo damnum aliquod patiaris) dubitatur modo, num ex his verbis inducatur obligatio ad

præ-

præſtationem indemnitatis?

6 Alexander in huiuſmodi difficultate *conſil. ſuo 199. lib. 7.* ſentit pro negatiua.

7 Ego verò totum oppoſitum: moueor tali ratione.

8 Qui vult aliquid, vult omne illud, per quod peruenitur ad illud, & qui vult conſequens, vult etiam neceſſarium antecedens ad illud, iuribus vulgatis.

9 Si ergò Mæuius vult Pamphylum damnum nō pati, indemnitatem quoque ipſimet eumdem pollicitum eſſe aſſerendum eſt, *arg. l. 2. de iuriſdict. omnium iud. & l. illud, de acquir. hær. cum ſimilib.*

10 Et hæc (mea ſententia) eſt verior opinio, quam etiam ſequutus eſt Crauetta *in d. tract. de Antiq. temp. d. verſ. vidimus, & abundè, nu. 45.* & Straccha *d. gloſ. 11. num. 28.* Hæc ſatis.

De Litteris Onerarijs, aliàs de Porto, ſeu Lygagiorum.

Materiam huiuſce generis litterarum adeò doctè & eleganter enodat Dom. Benuent. Stracchi *dicto tract. de Aſſecurat. dicta gloſſ. 11. à numero 5. & vſq; in finē,* vt nil aliud ſuperaddi poſſe commodè videatur.

Ad ipſum ne ex ſcriptis ſcripta conficiam, ac aliena mihi vſurpare videar, lectorē beneuolum remitto. Tangit etiam Dom. Maſcard. *Concluſ. ſua 990. num. 10.* & Sebaſtian. Medices *deciſ. ſua Marchiana 6. num. 9.* vide per eos.

De Litteris Officioſis, ſeu Reuerentialibus.

De hac litterarum ſpecie, latè & pulchrè diſſerit Dom. Laderch. Imolenſ. *conſil. ſuo 101.* vide per eum.

Videndus quoque Clariſs. Eques Dom. Peregrinus *conſilio ſuo 94. num. 5. & 6. in primo,* vbi nonnullos alios de hac eadem materia differentes deduxit.

Tangit quoque Iaſon *in l. ex his verbis, num. fin. C. de teſtamento militari,* vide per eum.

Adeas quoque textum *in l. Lucius Titius, ff. de donationibus, & in l. Attilius, ff. eodem.*

De Litteris Teſtimonialibus.

SVMMARIVM.

1 *Litteris teſtimonialibus plena fides adhibetur.*

2 *Notariatus probatur per litteras teſtimoniales legalitatis Notarij per ordinarium loci domicilij ipſius Notarij conceſſas, quæ habeant Sigillum, & alia ſolita requiſita, & num. 3.*

4 *Contrarium ſenſit Paulus de Caſtro.*

5 *Cuius opinionem in puncto iuris eſſe veriorem atteſtatur Decius.*

6 *Priorem ſequitur Author.*

7 *Fundamenta Caſtrenſis reſoluit Hippolyt. de Marſilijs.*

8 *Declaratur tamen ſupradicta opinio retenta varijs modis, de quibus & numeris ſequentibus vſque in finem.*

AN Litteris teſtimonialibus plena ſit adhibēda fides?
1 vertitur in cōtrouerſiam. Huic autem difficultati breuiter ſatisfaciēdo, concludo pro affirmatiua. Sic poſt Bald. Angel. & alios, Dom. Hippol. de Marſil. *in repetitione Rubricæ, C. de Probationibus, numero 311.*

2 Hinc probatur Notariatus per litteras teſtimoniales legalitatis Notarij per ordinarium loci domicilij ipſius Notarij conceſſas, quæ habeant Sigillum, & alia ſolita requiſita, talibus enim litteris vtique fidem eſſe adhibendam, poſt nōnullos relatos omnium latiſſimè, & elegantiſſimè teſtatus eſt idem D. Hippol. de Marſil. *in l. ſi quis ne quæſtio, num. 144. ff. de quæſtionibus,* vbi ſubdit hūc modum per totam Italiam, immo quaſi per totū Orbem practicari. Sequitur poſt quamplures alios, adductos Cl. Maſcard. *de Probationibus, Concl. ſua 1098. num. 5.* Addo eruditiſſimum Dom. Fuluium Pacianum *in ſuo pariter tract. de Probationibus, lib. 2. cap. 21. num. 61. & 62.* vbi ſubdit, quod his litteris etiam in magna ſumma creditur, & imputandum
3 eſt ei, qui non procurauit eas habere; His accedūt, Antonius à Sola, *in Conſtitutiones antiquas Sabaudiæ, tit. de oppoſitionibus contra formam extrinſecā inſtrumentorum, gloſ. 2. num. fin. pag. mihi 127.* & Hieronym. Marilian. *deciſione ſua Genua 53. num. 6.* & eſt veriſſima, & receptiſſima Concluſio, quam etiam ſequutus eſt Clar. Rimin. iun. *conſil. ſuo 339. num. 23. cum ſeqq.*

4 Obſeruandum eſt tamen, Contrarium ex profeſſo docuiſſe Dom. Paulum de Caſtro *in conſil. ſuo 394. num. 2, vol. 1.* ſenſit enim is huiuſmodi litteris teſtimonialibus quo ad probandum quē eſſe Notarium, minimè credendum eſſe. Mouetur plurib. rationibus, de quibus vide per eum.

5 Et hanc Caſtrenſis opinionem in puncto iuris eſſe veriorem teſtatus eſt Philippus Decius *in cap. 1. num. 53. de Fide inſtrumentorum.*

6 A contraria tamen opinione, quæ teſte eodem Decio *in præcitato loco,* & Rutgero Rulant, *de Commiſſionibus lib. 5. c. 14. num. 21.* obſeruatur in Praxi minimè recedendum iudico.

7 Nec officiunt authoritas, & fundamenta Caſtrenſis, cuncta enim adeò doctè, & eleganter diſſoluit, ac refellit Dom Marſylius; *in d. l. ſi quis ne quæſtio, præcitato num. 144. cum ſequentibus,* vt nil aliud ſuperaddi poſſe, vt vnuſquiſque etiam peritiſſimus fateatur, neceſſe ſit; ipſum lector conſulat; non enim ex ſcriptis ſcripta conficienda ſunt.

8 Declaratur tamen illatio præmiſſa procedere, quando inſtrumentum ex longinquis partibus

adeò

adeò veniret, quod valdè difficilis, & ferè impoſſibilis alia probatio exiſtimaretur; & in his precisis terminis loquitur Marſilius, *in dicta l. ſi quis ne quæſtio, numero* 145. tunc enim abſque aliqua recognitione probarent litterę teſtimoniales, modo tamen expeditę apparerent in forma publica, & conſueta, & non eſſent aliqua digna de cauſa ſuſpecta.

Sic præcisè declarat Dom. Maſcard, *d. Concluſ.* 1098. *num.* 6. vbi ſubdit, quod aliàs Sigillum foret recognoſcendum, vel ad comparationem litterarum recurrendum.

9 Dixi autem (quando inſtrumentum ex longinquis partibus veniret) iure meritò: ſi enim proueniret ex patria, aut loco illi proximo, tunc ordine iuris ſeruato procederetur ad inquiſitionem veritatis, aliter, prout iudex arbitraretur faciendũ; & practicam huius probationis docuit inter alios Dom. Rolandus à Valle, *conſilio ſuo* 32. *numero* 12. *volum.* 2. Sic eleganter animaduertit Sola, *d. num.* 14. *in fine.*

10 Secundo loco declaranda ſunt præmiſſa, ad hoc ſcilicet, vt faciant fidem huiuſmodi litterę teſtimoniales non ſufficere, vt in eis dicatur. Quod talis ſit tabellio, & pro tali publicè habeatur: ſed etiam opus eſſe, vt dicatur, quod talis tabellio ſcripſit hoc pręſens inſtrumentum, quod incipit ſic, & finitur ſic.

11 Et ratio eſt: quoniam litterę ipſę teſtimoniales non faciunt fidem niſi de contentis in eis, & ideò ſi negaretur Notarius, litterę quidem facerent fidem de notariatu; at ſi tabellio non negaretur, ſed ſolum diceretur illud inſtrumentum non fuiſſe ſcriptum manu illius, tunc illę litterę de hoc nõ facerent fidem, niſi & hoc in eis eſſet expreſſum; ex quo fit, vt vbi prędictę litterę hoc non atteſtarentur, tunc opus eſſet venire ad litterarum comparationem, et ſi tabellionis copia poſſet haberi, ipſe vocandus eſſet ad iurandum, an inſtrumentum ab eo fuiſſet publicatum, vel ab eo ſcriptum, iuxta tradita *in* §. *his verò, cum* §. *pręcedenti, in Authentica, de inſtrumentorum cautela.*

12 At ſi neque Notarij, neque litterarum eiuſdem, ex quibus fiat comparatio, neque teſtium copia poſſet haberi, eo quia fuiſſet Inſtrumentum confectum in regionibus alienis, & Notarius non negaretur, forſitan ob litteras teſtimoniales, ſed ſolum diceretur inſtrumentum non fuiſſe ab eo publicatum, vel ſcriptum, tunc ex communiori Scribentium ſententia, credendum eſſet inſtrumento publico propter impoſſibilitatem comparationis faciendæ, & maximè quando producens illud inſtrumentum eſſet vir ſpectatę quidem fidei, & indubitatę authoritatis. Sic pręciſe declarat poſt alios Dom. Pacianus, *dicto libro ſecundo, de Probationibus, præcitato capit.* 21. *numero* 63. *cum ſequentibus*, vbi latiori folio diſcurrit. Addo Maſcard. *d. Concluſ.* 1098. *numero* 7. & Imolam ante omnes *in cap.* 1. *num.* 7. *de Fide inſtrumentorum*. Adeundus quoque Lanfrancus de Oriano, *de Fide inſtrumentorum, num.* 7.

13 Nonnullas alias illationes proſequitur Marſilius, *in d. l. ſi quis, ne quæſtio, num.* 150. *&* 151. vide per eum.

14 Adeundi de materia harum litterarum Boerius *deciſione ſua* 154. & Matthęus de Afflictis, *deciſione ſua* 251. & ibi Addentes. Et hæc ſatis.

Litteræ Legalitatis an probent? Quæritur.

Diſcutit ex profeſsò hanc materiam Illuſtriſs. Cardin. Tuſcus, *Concluſ. ſua* 363. *in littera L.* eum conſulas.

De Litteris Inducialibus, ſeu Dilatorijs, vel Moratorijs.

SVMMARIVM.

1 *Litteræ Induciales poſſunt à Principe regulariter concedi debitoribus, ad differendam ſolutionem debiti.*
2 *Taleſq. litteræ apud Italos ſunt in vſu.*
3 *Et hæc eſt ſñia receptiſſima, quidquid dixeris Natta.*
4 *Amplia, vt etiam ſine peccato, & de honeſtate iuſtitiæ concedi poſſint, & num.* 5.
6 *Non poſſunt autem concedi, cum debitum eſt iuratum.*
7 *Ratio, & num.* 8. *&* 9.
10 *Contrarium multi.*
11 *Prior tamẽ opinio vti verior per authorem retinetur.*
12 *Saluum conductum impetrans, ne à debitoribus moleſtetur, non defenditur, cum debitum eſt iuratum; & num.* 13.
14 *Statutum Patauinum ſub Rubrica; de Fugitiuis, in capit. Dominus Poteſtas, declaratur.*
15 *Induciales litteræ poſſunt concedi contra debitum iuratum à Summo Pontifice debitoribus, Ratio ibidẽ.*
16 *Quod tamen non procedit in Epiſcopo.*
17 *Neceſſe eſt tamen, vt expreſſam in ipſis litteris mentionem dictus Summus Pontifex de iuramento faciat, Ratio ibidem.*
18 *Item conceduntur contra dictum debitum iuratum, quando ita conſuetudine receptum eſſet.*
19 *Ratio, & num.* 20.
21 *Et aduerte, quod ita ex conſuetudine apud omnes obſeruatur.*
22 *Quinimò Dec. de hoc amplius non eſſe diſputandum ſcriptum reliquit.*
23 *Apud Gallos.*
24 *In Parlamento, ac Curia Delphinali.*
25 *In Regno Neapoli.*
26 *In Regno Siciliæ,*
27 *Aquitanię,*
28 *In patria Pedemont.*
(23–28:) *ita de conſuetudine obſeruari legimus.*
29 *Hæc tamen conſuetudo vti improba damnatur per Gaſparem Teſſaur.*
30 *Litteræ induciales debitoribus minimè prodeſſe poſſunt, ſi proceſſerit condemnatoria ſententia.*
31 *Siue ſit ſententia Senatus, ſiue cuiuslibet alterius Principis quidquid dixerit Cuch.*
32 *Ratio, & num.* 33. *&* 34.
35 *Amplia, idem iuris eſſe, ſi ſententia de proximo pariter ferenda eſſet.*

36 *Ratio.*
37 *Hoc tamen declara, & intellige, prout ibi, & nu. 38 cum duobus ſequentibus.*
41 *Litteræ induciales debitori non conceduntur, cum debitum eſt inficiatus.*
42 *Ratio.*
43 *Et eſt veriſſima Concluſio, quidquid dixerit Pariſ. conſil. ſuo 100. in 3.*
44 *Statuti noſtri diſpoſitio ſub Rubr. de Citationibus, cap. ſi quis citatus, deducitur.*
45 *Litteræ induciales debitori minimè concedi poſſunt, quando eum iuramento illis renunciauit.*
46 *Ratio.*
47 *Declara.*
48 *Item non conceduntur, cum debitum eſt fiſcale.*
49 *Saluum conductum impetrans, non defenditur, cũ debitum eſt fiſcale.*
50 *Statutum noſtrum Patauinum ſub Rubr. de Fugit. in cap. Dominus Poteſtas, declaratur.*
51 *Clar. Peregrin. de iure Fiſci lib. 6. tit. 7. num. 12. cum ſeq deducitur, & num. 52. & 53.*
54 *Item non conceduntur, ſi debitum procedat ex cauſa delicti.*
55 *Ratio, & num. 56. 57. & 58.*
59 *Et eſt veriſſima Cõcluſio, quidquid dixerint nonnulli.*
60 *Saluum conductum impetrans, non defenditur, cũ debitum procedit ex cauſa delicti.*
61 *Item non conceduntur, cum debitum contractum eſt ex cauſa locationis.*
62 *Item ſi debitum procederet ex cauſa dotis.*
63 *Sublimita prout ibi.*
64 *Item non conceduntur debitori ex cauſa alimentorũ.*
65 *Item debitori alicuius Eccleſiæ, vel loci pij.*
66 *Ratio.*
67 *Itẽ ſi ageretur de debitore alicuius pupilli, viduæ, vel alterius perſonæ priuilegiatæ, & num. 68. & 69.*
70 *Item non conceduntur debitori ex cauſa rerum comeſtibilium, & emptarum in publico mercatu, ac ſine mora ſoluendi.*
71 *Item ſi debitum procedat ex cauſa depoſiti.*
72 *Item non conceduntur debitori guloſo, ac inhoneſtam vitam degenti.*
73 *Item debitori tacenti ſe alias dilationes habuiſſe, vel à Principe, vel ab ipſomet creditore.*
74 *Alias limitationes vide per Doctor. remiſſiuè.*

1 INduciales litteræ, ſeu dila
toriæ, quæ debitoribus cõ
tra creditores debitum
petentes cõceduntur, poſ
ſunt à Principe regulari-
ter concedi ad differen-
dam ſolutionem debiti:
Text. ſunt aperti, *in l. quoties, & in l. vniuerſa, C. de*
precib. Imper. offer. vbi etiam Doctor. omnes. De iu
re Pontificio adducitur ad hoc text. *in cap. reſcripta, 25. quæſt. 2.* Sequitur M. Anton. Cuch. *in ſuo ele-*
2 *ganti tract. de Morator. præſcr. numero 14.* vbi etiam
ſubdit eiuſcemodi litteras apud Italos Principes,
& præcipuè Romæ, Venetijs, Mediolani, atque in
alijs Ducum Curijs indiſtinctè concedi ſolere. Et

3 hæc eſt veriſſima ſententia; teſte Carolo de
Graſſ. *Except. ſua 32. numero 3.* quidquid ſubtiliter
conſulendo docuerit M. Ant. Natta, *conſil. ſuo 591.*
num. 9. cum ſeq.

4 Amplia, vt huiuſmodi litteræ etiam ſine peccato, & de honeſtate Iuſtitiæ concedi poſſint, concurrentibus præcipuè magna difficultate, necnon impoſſibilitate ſolutionis faciendæ. Sic omnium pulcherrimè docuit Ant. Teſſaur. *in ſua Pedemont. decis. 186. numero 3.* vbi etiam ſubdit Senatum ità cenſuiſſe.

5 Tredecim alias ampliationes, recenſet miro ordine, Cuch. *d. tract. à num. 27. vſque ad 44. incluſiuè,* vide per eum.

Limitatur tamen principalis iſta Cõcluſio varijs modis.

6 Et primò, vt non procedat, quando ſumus in
debito inſtrumentario, & iurato; tunc. n. Princi-
pem huiuſmodi litteras induciales concedere mi
nimè poſſe communiter tradidere Scribẽtes; idq;
cum per gloſ. *in cap. cum non deceat, verſic. effectus,*
de elect. in 6. vbi diſpoſitio Principis generaliter
7 loquens non trahitur ad debitum iuratum; tum
etiam quia laicus Princeps nullam habet authori
8 tatem ſuper iuramento. Sic præcisè poſt plures re-
latos docuit Cuchus, *d. tract. num. 54. & 62.* & Ca-
ballin. *Milleloq. ſuo 764.* vbi infinitos deducit, &
ampliat, vt hoc procedat, etiamſi Princeps motu
9 proprio conceſſiſſet. Sequitur in terminis quoque
Natta *conſilio ſuo 233. in primis numeris,* Afflict. *de-*
ciſ. ſua quinta, vbi per Sacrum Conſilium, ex voto
omnium conſiliariorum nemine diſcrepante ita
pariter fuiſſe deciſum atteſtatur, & Do. Roland. à
Val. *conſilio ſuo 31. numero 13. in ſecundo.* His accedunt Mohedan. *de præſcript. Concluſ. quinta, num. 3.*
Marcheſan. *de commiſſ. ſup. Dilation. Morator. cap. 1.*
num. 28. cum ſeq. Valent. Franc. *de Fideiuſſor. cap. 3.*
num. 175. & Dom. Ant. Teſſaur. *deciſ. ſua Pedemont.*
186. num. 3. vbi ſubdit, quod cum hac eadem opi-
nione tranſibat Senatus.

10 Obſeruandum eſt tamen, non defuiſſe qui contrariam hac in re ſectati fuerint opinionem, inter ceteros autem adeſt eruditiſſimus Surd. *conſil. ſuo 299. in ſecundo, per totum,* & D. Carol. de Graſſ. poſt plures alios relatos *d. ſua Except. 32. num. 8. cum ſequentibus.*

Rationes per ipſos elegantiſſimè deducuntur; vide per eos.

11 A priori tamen, quam veriorem iudico, & eſt Communis, recedendum minimè cenſeo.

12 Sic videmus in ſimili, quod ſaluum conductum
impetrans, ne à debitoribus moleſtetur, non de-
fenditur, cum debitum eſt iuratũ; ſic præcisè poſt
Alexand. Iaſ. Felin. Cagnol. Marſilium, Gram-
matic. Nenizan. & plures alios, Dom. Surd. *di-*
cto conſilio ſuo 299. numero quarto, ſequitur Clariſs.
vir D. Menoch. *de Arbitr. lib. 2. Centur. 3. Caſu 203.*
numero 14. & Caſu 337. num. 19. & 20. vbi ſubdit,
13 quod Princeps ſæcularis non poteſt concedere
hanc fidantiam etiam expreſsè, quoniam contra
iuramẽtum, quod iuris Diuini eſt, diſpenſare nõ
14 poteſt; & vlterius ſubdit; ita etiam intelligen-
dum

dum eſſe Statutum noſtrum Patauinum *ſub Rubr.*
de Fugitin. in cap. Dominus Poteſtas. Dũ ſtatuit prę-
tori licere concedere ſaluum conductum debito-
ribus. Sublimitatur tamen, & declaratur iſta prin-
15 cipalis limitatio, vt non procedat, ſi Papa has in-
ducias concederet, quia videtur tunc abſoluere à
iuramento, ſic poſt Cuchum, & alios Teſſaur. *d. de*
ciſ. 186. num. 5.

16 Quod in Epiſcopo non procederet, Brunus
conſil. 46. lib. 1. & Teſſaur. *ibidem.*

17 Obſerua tamẽ neceſſe eſſe, quod ipſe Summus
Pontifex expreſſam in ipſis litteris mentionẽ de
iuramento faciat, aliàs non videretur illi voluiſſe
derogare, *ad not. in cap. Conſtitutus, de reſcript. & in*
d. cap. Cum non deceat, de elect. in 6. ſic præcisè poſt
plures relatos Carol. de Graſſ. *d. Except. ſua 32. n. 7.*
& Surd. *d. conſil. 299. num. 3.*

18 Declaratur ſecundò, vt non procedat, quando
de conſuetudinę aliud obſeruaretur, videlicet, vt
tales induciales litteræ concederentur etiam con
tra debitum iuratum; tunc enim non ſolum anna-
19 les, ſed etiam biennales, & quinquennales conce
di à principibus ſolent; quia conſuetudo facit li-
citum, quod aliàs eſſet illicitum. Neque enim vir
tus iuramenti, quod in omni inſtrumento ex con-
20 ſuetudine præcipuè notariorum inſeritur, tantæ
potentiæ eſſe debet, vt impediat ordinariam Prin
cipis poteſtatem, quæ eſt, vt inducias concedere
poſſit. Sic eleganter inter alios declarat Teſſaur.
d. ſua decis. 186. num. 6.

21 Et eſt notandum, quod ita de conſuetudine a-
pud oẽs peræquè obſeruatur. Quinimo Dec. *conſ.*
22 *ſuo 352. in fine*, dicit de hoc amplius diſputandum
non eſſe in terris concedentium iſtas moratorias,
quem ſequitur Surd. *d. conſil. 299. num. 15.*

23 Apud Gallos ita de conſuetudine obſeruari
ſcriptum reliquit Anton. Caius in additionib. ad
Aretinum, *in Rubr. de Exceptionib. n. 13.* & de con-
ſuetudine Cancellariæ in Delphinatu, & Pariſijs
24 teſtatur Guido Papa, *quæſt. ſua 97.*

25 In Regno Neapolitano id veteri conſuetudi-
ne pariter receptum eſſe, teſtatur Carauita *ſuper*
Ritu eiuſdem Regni 287. num. 9.

26 In Regno Siciliæ ſemper ita vidiſſe practicari,
& obſeruari, docuit Carol. de Graſs. *dicta ſua Ex-*
ceptione 32. numero 8. & num. 11. vbi ſubdit ſe vi-
diſse quoque pluries pro vno, & eodẽ debito con
cedi tres, & plures dilationes, vnam poſt aliam,
non obſtantibus reclamationibus quotidie factis
à creditoribus.

27 Sic etiam in Aquitania teſtatur Boer. *deciſione*
ſua 296. num. 5.

28 Sic quoque in patria Pedemont. hanc eamdem
conſuetudinem inoleuiſse, retulit poſt Ant. à Sola
eruditiſs. Teſſaur. *d. deciſ. 186. n. 6.* quam tamen *in*
ſuis additionibus ad eamdem deciſionem 186. D. Ga-
ſpar Ant. Teſsaur. vti improbam, & pernicioſam
accuſat. Quinimò vult monitos Principes, ac Cõ-
29 ſiliarios, qui tales litteras concedunt, vt non ita
paſſim ſint proni ad concedendum iſtas dilatio-
nes, niſi aliqua ſubſiſtente iuſta, & legitima cau-
ſa, & quando debitores maxima bonorum egeſta-
te laborant, & latius vt per eum.

30 Limitatur ſecũdò principaliter ſupradicta Re-
gula, vt non ſint concedendæ tales litteræ, ſi pro-
31 ceſserit condemnatoria ſententia in foro conten
tioſo, ſiue ſit ſentẽtia Senatus, vt per Guidon. Pap.
quæſt. ſua 97. vbi pulchrè, ſiue cuiuslibet alterius
iudicis, quamuis de hoc dubitarit Cuch. *de Mora-*
toria, num. 117. Non enim exequutio rei iudicatæ
poteſt differri ſub prætextu talis dilatoriæ exce-
32 ptionis procedentis à Principe, medio huiuſce-
modi litterarum iudicialium.

33 Et ratio quoque eſt in promptu: nam non valet
reſcriptum impetratum contra rem iudicatã, non
adiecta Clauſula, Non obſtante, *l. fin. vbi Doct. C.*
ſententiam reſcindi non poſſe, l. fin. Vt lite pendente, &
l. cauſas, vel lites, C. de tranſact.

34 Quod adeò verum eſt, vt non ſufficiat dictum
eſse: Non obſtante ſententia, niſi etiam addatur,
quæ tranſiuit in rem iudicatam. Alex. *conſil. 94. in-*
cipit, In cauſa, & lite, num. 3. & 4. lib. 2. Dec. *conſil.*
295. num. 3. 198. col. 3. in princ. & conſil ſuo 308.

35 Amplia idem iuris pariter eſse, ſi ſententia ip-
ſa ſit de proximo ferẽda. Paria enim ſunt, (inquit
Natta, qui hoc docuit, *conſil. 233. num. 4.*) eſse con
demnatum, vel de proximo condemnandũ. Text.
36 notabilis *in l. qui pęnæ, §. Diuus, ff. de manumiſs. cum*
ſimil. Addo Cuchum *de Moratoria, num. 118. cum*
duobus ſequentibus.

37 Hanc tamen limitationem declara, ac intelli-
ge, quando lata eſt ſententia in iudicio contra-
dictorio, ſi enim fuiſset ſpontanea condemnatio
coram iudice, vel Senatu, tunc idem de ea iudica-
tur, quod de inſtrumento guarentigiato. Neque
38 enim debitor fruſtratus eſt creditorem litibus, &
ſic ceſsat ratio, & ita in Pedemontium Senatu ob-
ſeruari docuit Teſsaur. *dicta ſua deciſione 186. nume*
ro 7. verſic. declaratur quarto. Hoc idem ſequitur
Carol. de Graſs. *dicta ſua Except. 32. numero 44.*
vbi tamen ſubdit contrarium in regno ſuo Siciliæ
obſeruari. Inquit enim pluries ſe vidiſse huiuſ-
39 modi litteras per debitores impetrari etiam poſt
latam ſententiam, & facta adiudicatione, & deli-
40 beratione pro ſatisfactione ipſius creditoris. Ad-
uertendum eſt tamen (& hoc ipſe innuit) quod
quando in tali caſu eiuſcemodi litteræ impetran-
tur, debet fieri mentio ſtatus ipſius cauſæ, aliàs red
deretur ſubreptitia, & latius vt per eum *ſub. num.*
31. cum ſeq.

Videndus etiam de huiuſcemodi limitatione
Zerola *in ſua Praxi, in verſ. litteræ quinquennales,*
verſ. ſecundo debitor. Adeundus quoque Do. Alph.
Moditius *lib. 2. ſuarum iuris Dubitationum, dubita-*
tione 3. num. 3.

41 Coarctatur tertiò principaliter, vt non proſint
iſtæ induciæ, ſi debitor debitum eſt inficiatus. ita
pulchrè Cuch. *d. ſuo tract. de Moratoria, num. 19.*
Pœna enim mendacij hoc debet importare, vt ſci
42 licet careat impetratis; hoc idem ſequitur Teſ-
ſaur. *d. ſua deciſ. num. 7. in fine.*

43 Et eſt veriſſima concluſio, quidquid ſubtiliter,
ac ingenij ſui exercendi gratia, ſcripſerit Cardin.
Pariſ. *conſil. ſuo 100. per totum vol. 3.*

44 Hoc idem Statuto noſtro *ſub Rubr. de Citation,*
& ord. procedendi, c. ſi quis citatus, expreſsè cautum
eſt; dum enim de dilatione debitoribus aſſignan-
da ad ſoluendum ibi tractatur, in hæc verba pro-
rumpunt ſtatuentes,

(Si quis citatus fuerit ad iudicium, vel non citatus,
ſponte venerit, & ſe debitorem confeſſus fuerit, præci-
piatur, & detur ei terminus ad ſoluendum, ſecundum
quantitatem debiti, &c.)

45 Fallit quartò ſupradicta Regula principalis, vt
videlicet huiuſmodi litteræ induciales, ſiue impe
tratæ, ſiue impetrandæ, non proſint, quando ex-
preſsè, & cum iuramento illis renunciatum eſſet.
46 Nec ſanè mirum: contra renunciationes enim, &
præcipuè abſque pœna periurij, non datur regreſ-
ſus. Sic præcisè poſt Rolan. à Val. *conſil. ſuo 31. lib.*
2. coarctat eruditiſs. Teſſaur. *d. ſua deciſ. 186. nume-*
ro 8. vbi etiam ſubdit, ita ſæpius ſuper inobedien-
tia huiuſmodi litterarum per Senatum hoc in ca-
ſu ſe vidiſſe iudicatum; ſequi quoque hoc idem
videtur Carol. de Graſſ. *d. ſua Except, 32. numero 13.*
cum ſequent. & præcipuè ſub numero 16. vbi poſt Teſ-
47 ſaurum declarat hoc procedere, niſi prius ipſe-
met debitor, qui iurauit, impetraſſet abſolutionē
à iuramento, tunc enim poſſet ipſis vti etiam ſine
metu periurij.

48 Limitatur quintò principaliter, ſi debitum, pro
quo huiuſmodi litteræ impetrantur, ſit fiſcale; ſic
poſt plures relatos docuit precisè Carol. de Graſſ.
d. ſua Except. 32. num. 22. & eſt text. ad litteram, *in*
l. nec damnoſa, C. de precibus Imper. offer. Sic in ſimili
49 ſaluum conductum impetrans non defenditur,
cum debitum & ipſum eſt fiſcale. ſic elegāter poſt
alios Clar. Menoch. *d. Caſu 203. num. 16. & Caſu*
337. num. 17. & 18. vbi etiam ſubdit, ita intelligen
50 dum Statutum noſtrum Patauinum *ſub d. Rubr. de*
Fugit. in pracit. cap. Dominus Poteſt, Addo Surdum
d. conſil. 299. num. 9. vbi plures adducit, & Cuchum
d. ſuo tract. de Morator. num. 45. cum ſeq. vbi pleniori
cornu de hac materia ediſſerit.

51 Videndus de hac eadem limitatione perillu-
ſtris Eques D. Peregr. *in ſuo tract. de iure Fiſci, lib. 6,*
tit. 7. num. 12. 13. & 14. vbi poſtquam docuit, de-
bitori ipſius Fiſci petenti dilationem ad compa-
randam pecuniam arbitrio tamen iudicis, dene-
gari minimè poſſe; inſerit ſub hoc Sereniſs. Do-
minio, debitores Camerarum ex cauſa præcipuè
Vectigalium, certis præfinitis temporibus teneri
ſolutiones ſuas facere, aliàs in pœnam decem pro
centenario incidere.

52 Subdit etiam illa tempora præfinita ex legibus
nō poſse Rectores terrarum prorogare, vt pœnam
Gabellarij euadant, imò nec etiam Cl. officium ſu
per Cameris poſſe prorogare terminum debito-
ribus Camerarū terræ firmę, ſicuti ex S. C. diei 7.
Aprilis 1579. cautum fuit. & 1498. 16. Septembr.
53 ſubdit tandem prorogationem ipſam, ſi aliquam
debitor velit, à ſolomet Principe impetrandam,
cuius rei ordinem ſeruandum elegantiſſimè ibi
commemorat.

54 Coarctatur ſextò principaliter, ſi debitum pro-
cedat ex cauſa delicti; talia enim debita non iu-
uantur ex huiuſmodi litteris iudicialibus: & ra-
tio eſt in promptu: nam debitor ratione delicti nō
55 eſt propriè debitor, nec creditor ex iſta cauſa di-
citur creditor. Bart. *in l. 1. ff. ſi certum petatur,* & ſic
dilatio conceſſa contra creditores eos non com-
prehendit.

56 Adde, quòd in pœnis pecuniarijs ratione deli-
cti infligendis, qui nō habet, vndè eas ſoluat, cor
porali pœna puniendus eſt, text. inſignis *in l. 1. ad*
fin. ff. de pœn. & Doct. omnes *in §. pœnales, de action.*

57 Accedit, nam ſi iſta debita comprehenderen-
tur in generali moratoria, ſequeretur, quod Prin
ceps gratiam conferret delinquenti non facta
delicti mentione, quod eſſe non poteſt, *cap. poſtu-*
laſti, verſic. non ita delcui, de reſcriptis, Iaſ *in Auth.*
Res quæ, num. 20. C. commun. de legat. & Carauita, *d.*
58 *Ritu 287. num. 12.* vbi ampliat iſtam Concluſio-
nem, vt procedat, etiam ſi propter paupertatem
eſſet conceſſa dilatio, quam tamen ampliationem
limitant, quando cauſa, propter quam fuerunt cō-
ceſſæ ipſæ litteræ induciales, vel moratoriæ, eſſet
talis, quæ etiam in creditoribus ex delicto locum
ſibi vendicaret: quia tunc ea frueretur debitor; ita
Iaſon, & Carauita, *in locis prædictis* vbi ad hoc po-
nunc exemplum, & alios concordantes allegant.
Sic etiam limitat, ac reſtringit Carol. de Graſſ. *d.*
Exceptione 32. num. 22. cum duobus ſeqq. poſt plures
ibi relatos.

59 Et hæc eſt veriſſima ſententia, quidquid poſt
Rom. & Dec. *in l. 1. ff. ſi certum petatur,* licet acutè
ſcripſerit Matth. Brun. *de Ceſſione bonorum, queſt. ſua*
27. principal. num. 8. cum ſeq. & Cuch. *d. tract. de mo-*
rat. num. 28. & 29.

60 Sic videmus in ſimili, quod ſi debitum eſt ex
cauſa ipſius delicti, debet impetrans ſaluum con-
ductum, exprimere qualitatem ipſius debiti, alio-
quin ſub ſaluo conductu generali non contine-
bitur, ſic poſt Roman. Rebuff. & plures alios Cla-
riſs. vir D. Menoch *lib. 2. de Arbitr. Centur. 3. Caſu*
203. num. 16. & Caſu 337. num. 16.

61 Reſtringitur ſeptimò, ſi debitum originē ſum-
pſit ex cauſa locationis, ex quo pro talibus debi-
tis non ſolet concedi dilatio, vel ſaluus condu-
ctus, & ideo debitor ex hac cauſa huiuſcemodi lit
teris inducialibus, non iuuaretur, ita poſt gloſſam
in l. cum fructuarius, ff de vſufruct. Speculatorem, &
alios Clariſs Menoch. *d. Caſu 203. numero* 18. Se-
quitur eruditiſſimus Carroc. *in ſuo tractatu de lo-*
cato, tit. de verborum ſignificatione, quæſtione 16. nu-
mero 2, & Carol. de Graſſ. *d. Except. 32. numero 25.*
Addo Cuchum *de Morator. num.* 100. vbi addu-
cit text. *in Authent. Sed iam cautum, C. de precibus*
Imper. offer.

62 Fallit octauò principaliter, ſi debitum procede
ret ex cauſa dotis, tunc enim ipſi debitori huiuſ-
modi litteræ ſimpliciter impetratæ ex gratia non
prodeſſent Sic præcisè Ioannes Baptiſta de S. Bla
ſio, *in tract. de priuileg. dotalib. priuil.* 289. Thom. *Ze-*
rola *in Praxi Epiſcop. in verſic. litteras quinquennales,*
verſ. 5. Cuch. *de Moratoria, num. 87. cum ſequentibus,*
& nouiſſimè poſt plures alios relatos Carol. de
Graſſ, *d. Except. 32. num. 26.*

Subli

63 Sublimita tamen hanc limitationem, vt non
procedat, ſi huiuſcemodi litteræ impetrarentur
ex iuſtitia per concurſum maioris partis credito-
rum, ſic ex profeſſo Illuſtr. Præſes D. Vincent. de
Franchis, *deciſ. ſua 219. per totam*, vbi cōcludit ma-
iorem partem creditorum poſſe cogere credito-
rem ipſum ex cauſa dotis ad concurrendum cum
eis in dilatione quinquennali in beneficium de-
bitoris, *iuxta terminos l. fin. C. qui bon. ced. poſſ.* Eun-
dem ſequitur poſt nonnullos alios relatos Carol.
de Graſs. *d. ſua Except. 32. nu. 27.*

64 Limitatur quartò principaliter, vt huiuſmodi
litteræ generaliter impetratæ debitori ex cauſa
alimentorum nō proſint; ſic poſt Cuch. *in d. tract.
de Morator. nu. 90. cum ſeq.* & Surdum *de alimentis*
Carol. de Graſſis *dicta Except. 32. nu. 28.*

65 Fallit decimò quotieſcunque tractaretur de de
bitore alicuius Eccleſiæ, vel pij loci, ſic poſt Re-
buff. Menoch. & alios Carol. de Graſs. *d. Except.
32. numero 35.*

66 Et ratio eſt: quia Principes ſeculares non poſ-
ſunt circa res Eccleſiaſticas aliquid ſtatuere, nec
de eis vllo modo diſponere, ita gloſ. *in cap. fi. in
verſ. principales, de reb. eccl. non alienand.* ſequitur
Redoan. *in tract. de ipſis reb. eccleſ. non alien. quæſt.
4. num. 7.*

67 Idem iuris eſſe concludito, ſi ageretur de debi
tore alicuius pupilli, viduæ, vel alterius perſonæ
priuilegiatæ, vel ſi debitum eſſet vetus, vel ſi pro
eodem debito ipſimet debitori aliæ dilationes
fuiſſent conceſſæ, ſic eleganter de his omnibus,
& pulchre Carol. de Graſs. *precitato loco, num. 31.
cum ſeq.* poſt plures ibi relatos, vbi vlterius debi-
torem, qui huiuſcemodi litteras cupit impetrare,
vult monitum, vt ſemper in ſupplicatione, quam
68 porrigit Principi, narret ea omnia, quę poſſent o-
perari, vt Princeps illas non cōcederet, vel diffici
lius concederet, rōnemq; deducit, dicens, nam
69 aliàs ipſemet debitor præſumeretur in dolo, tacē
do veritatem, vel exprimendo falſam cauſam, &
gratia, ſeu huiuſmodi litteræ redderentur ſubre-
ptitiæ, & per conſequens eſſent nullæ ipſo iure, &
latius, vt per eum, quem conſulas. Videndus quo-
que Clariſs. Menoch. *d. Caſu 203. a num. 22. vſque
in finem*, vbi eleganter.

70 Idem iuris pariter eſſe concludito in venditio-
ne rerum commeſtibilium in pleno mercatu, ſeu
foro facta, & maximè ſi abſque termino ſoluendi
per venditorem ipſis emptoribus dato venditio
celebrata fuerit, quia ſtatim eis venditione facta
debet ſolui, *ad l. 2. de nūdin.* ſic præcisè Boerius *de-
ciſione ſua 296. num. 6.*

71 Fallit duodecimò, ſi debitum procedat ex cau
ſa depoſiti, tunc enim huiuſmodi litteræ minimè
proſunt, *text. eſt in l. ſi quis vel pecunias, C. depoſit.* &
ſequitur Boerius *deciſ. ſua 296. nu. 4.* vbi ſubdit ita
de Anno 1524. tertio Maij indicatum fuiſſe: Ad-
do Cuch. *de Morator. nu. 70. cū infinitis ſequentibus*,
vbi omniū pulcherrimè, & latiſſimè, & D. Vincē-
tiū de Frāch. *deciſ. ſua 151.* vbi ita quoq; ſe referē-
te in Regio Conſilio fuiſſe judicatum teſtatur.

72 Limitatur tertiodecimo, ſi agatur de debitore
guloſo, luſore, ac vitam inhoneſtam degente, me-
retricando, vel per tabernas, de cuius mala vita
habeatur ſcientia. Sic poſt Bald. *in Authent. qui
locum, in fine, C. de collat.* Marcheſan. *d. cap. 1. comiſſ.
4. num. fin. in fine.*

73 Coarctatur tertiodecimo, nam huiuſmodi lit-
teræ minimè prodeſſent debitori tacenti impe-
trationem alterius dilationis ſibi datæ à Princi-
pe, quoniam tunc ob vitium ſubreptionis irrita-
rentur; ſic poſt Rebuffum, Menochium, Farinac-
cium & alios Clar. Carol. Bardellon. poſt hæc edi
ta viſus, *conſilio ſuo 30. numero finali, vol. 1.* vbi ſub-
dit idem iuris quaſi eſſe, ſi ipſemet debitor ſubti-
ceret ſe aliam dilationem ab ipſomet debitore
obtinuiſſe; & rationem adducit: quoniam ſi Prin-
ceps id ſciuiſſet, non ita de facili huiuſmodi litte-
ras ſibi conceſſiſſet.

74 Infinitas alias fallentias deducit Cuch. *à nume-
ro 45. vſque ad 156.* vide per eum.

An dilatio conceſſa principali debitori ad ſoluendum medio huiuſcemodi litterarum inducialium, proſit ſuis fideiuſſoribus in ſupplicatione non nominatis?

QVAESTIO L.

SVMMARIVM.

1 *Dilatio conceſſa principali debitori ad ſoluendum medio huiuſcemodi litterarum inducialium, non prodeſt ſuis fideiuſſoribus.*
2 *In obligationibus ſoluendi exceptio, quæ competit reo, non prodeſt fideiuſſoribus ſuis.*
3 *Ratio, & num. 4.*
5 *Beneficium conceſſum debitori principali, ne conueniatur vltra quam facere poteſt, non prodeſt fideiuſſoribus ſuis.*
6 *Ceſſio bonorum facta per principalem debitorem, non prodeſt fideiuſſoribus, nec eos liberat ab obligatione.*
7 *Beneficium reſtitutionis in integrum competens principali debitori, non prodeſt ſuis fideiuſſoribus.*
8 *Dilatio conceſſa principali debitori ad ſoluēdum, non prodeſt fideiuſſori quando ad petitionem partis conceſſa eſſet, ſecùs ſi motu proprio concedentis.*
9 *Differentiæ ratio, & num. 10.*
11 *Item prodeſt fideiuſſoribus, quando fuit debitori principali conceſſa à creditoribus.*
12 *Item quando ipſemet fideiuſſor non renunciauit beneficio cedendarum.*
13 *Latius id explicatur per authorem.*
14 *Fideiuſſor poteſt renunciare beneficio cedendarum.*
15 *Dilatio cōceſſa principali, prodeſt fideiuſſoribus, quando adeſſet obligatio faciendi.*
16 *Item quando principali debitori id prodeſſet.*
17 *Latius Cuch. de hac materia.*

De litteris inducialibus præludia quædam, vt ita dicam, hactenus attigimus. Nũc autem ad præcipuas quaſdam de ipſis quæſtiones deueniendo, dubitari primo loco contingit; An dilatio cõceſſa principali debitori ad ſoluẽdum medio huiuſcemodi litterarum inducialium, proſit ſuis fideiuſſoribus, in ſupplicatione non nominatis?

1 IN qua quidẽ difficultate, rem paucis perſtringẽdo, cõclude pro negatiua, ita Doctores omnes *in d.l.quoties, C.de precibus Imper. offer. & in l.filiusfam. §.Stipulatus ſum, ff. de verb. oblig.* Sequitur P. Fuſcus *in ſuis Singul. in littera D. num.* 11. Cl. Menoch. *d.Caſu de Arbitr.* 203 *num.* 26. *&* 337. *num.* 22. vbi loquitur in ſpecie de ſaluo conductu, & Bou. *in ſuo eleganti tract. de ſtatutaria Vrbis præſcriptione, gl.* 21. *n.* 64. *&* 65. vbi etiam ſubdit, quod in obligationibus ſoluendi, exceptio, quæ compe
2 tit reo, non prodeſt fideiuſſoribus ſuis. Addo nouiſſimè D. Carol. de Graſſ. *d. ſua Exceptione* 32. *numero* 37. & D. Cæſarẽ Barz. *deciſ. ſua Bononienſi* 77. vbi omnium latiſſimè, ac elegātiſſimè diſcutit ad partes hunc articulum, & hanc eandem ſententiã firmis rationibus corroborando, quælibet omnia, quæ in contrarium excogitari poſſunt, acute refellit.

3 Ratio autem huiuſce Concluſionis, mea ſententia, ea poteſt eſſe: quia cum hæc exceptio reſpiciat perſonam debitoris, cui miſerationis cauſa indulgetur, ad euitandam ceſſionem bonorum, vt per Doctores omnes *in l. finali, C. qui bon. ced. poſſ.* non egreditur eius perſonam, prout quoque conſiderat benè eruditus Dominus Fab. de Anna *con*
4 *ſilio ſuo* 89. *num.* 8. Et quia exceptiones, quæ perſonæ cohærent non trãſeunt ad fideiuſſores; nec eis proſunt regulariter, *l. exceptiones, la ſeconda, ff. de exceptionibus, l. & fideiuſſor, de re iudic. & l.* 1. *C. de fideiuſſoribus cum ſimilibus.*

5 Sic in ſimili videmus, quod beneficium cõceſſum debitori principali, ne conueniatur vltra quam facere poteſt, non prodeſt fideiuſſoribus ſuis *l. ſi fideiuſſor*, vbi gloſſ. Bart. & Alex. *ff. de re iud.* Brun. *in tract. de ceſſ. bonorum, quæſt.* 25. 4. *quæſtion. principal. num.* 1. *& ſeq. & quæſt.* 6. *num.* 8. *eiuſdem* 4. *quæſt. principalis.*

6 Item infertur, quod ceſſio bonorum facta per principalem debitorem, non prodeſt fideiuſſoribus, nec eos liberat ab obligatione, *§. fin.* vbi Aret. *nu.* 1. *Inſtit. de replicationib. l. hæres à debitore, §. quod ſi ſtipulator*, & ibi Barr. *ff. de fideiuſſ.* & Guid. Pap. *deciſ. ſua* 211.

7 Sic quoque beneficium reſtitutionis in integrũ competens principali debitori, non prodeſt ſuis fideiuſſorib. Aretin. *in d. §. fin. num.* 5. *de replicationibus*, & lariſſimè Dominus Sfortia Oddus *in ſuo tract. de reſtit. in integrum, q.* 48. *per tot.*

8 Hanc tamen Concluſionem intelligas Primò procedere, quando dilatio fuiſſet conceſſa ad petitionem partis, ſecùs ſi motu proprio concedentis, quia tunc prodeſt etiam ſuis fideiuſſoribus, Salicet. *in d. l. quoties*, & alij plures, quos refert, & ſequitur Carol. de Graſſ. *d. ſua Exceptione* 32. *nu.* 42. Sequitur quoque D. Anna, *d. conſil.* 82. *num.* 9.

9 Differentiæ ratio eſt in promptu: nam in primo caſu, ad importunitatem huiuſmodi litteræ conceſſæ videntur, & ob id non comprehenduntur fideiuſſores, cum talia reſcripta ad læſionem ten-
10 dant; in ſecundo autem continentur, quia reſcriptum ex motu proprio latiſſimè eſt interpretandum; ſic eleganter Marcheſan. *in tractatu Commiſſionum, ſiue Reſcriptorum vtriuſque ſignaturæ, commiſſ.* 4. *cap.* 1. *num.* 24. *in fine.*

11 Obſerua quoque, quod prodeſt fideiuſſoribus, quando induciæ fuerunt conceſſæ debitori ab ipſiſmet creditoribus, ſic per pulchras rationes Valentin. Franch. *de Fideiuſſoribus, cap.* 3. *n.* 172. *cũ ſeq.*

12 Secundò intelligas principaliter procedere, quando ipſemet fideiuſſor renunciauit beneficio cedendarum, nempè quod non opponet creditoribus, vt ſibi cedant actiones aduerſus debitorem principalẽ, quia ſi ſecùs, poterit abſque dubio vti dilatione cõceſſa ipſimet principali, ſic poſt Bald. Cuch. & alios, Graſſ. *d. Except. nu.* 43. ſequitur Anna. *d. conſil.* 82. *num.* 10.

12 Obſcurum eſt id (inquies) explico.

Si fideiuſſor in caſu propoſito non renũciauerit beneficio cedẽdarum actionum, nempè quod per ipſum non opponetur, vt dixi, creditoribus, vt ſibi cedant actiones aduerſus debitorem principalem, & fortè vrgeatur à creditoribus ad ſoluẽdum, ſatis hoc ipſo tutus eſſe videtur, vt interim pendente dilatione conueniri non poſſit, poterit namque ſe offerre paratũ ſolutioni, modò ex aduerſo per ipſos creditores ſibi cedantur actiones contra principalem, cum autem ipſi eas cedere nõ poſſint ſaltem efficaciter, durante dilatione ipſa medio litterarum, ſequitur, quod ab agendo interim & ipſi debeant repelli, *arg. l. Stichum, aut Pamphilum, §. pen. de ſolutionibus*, & faciunt tradita per gloſſam *in l. ſi ſtipulatus, §. fin. de fideiuſ.* opus eſt ergo, vt dixi, vt fideiuſſor renunciauerit dicto beneficio cedendarum, cui per ipſum renunciari vtique poſſe *per l. penult. de pactis*, arbitrata eſt glo. *in l. niſi, eod. illo titulo de pact.*

15 Tertiò declaratur, vt non procedat, quando eſſet obligatio faciendi, quia tunc dilatio in his litteris conceſſa principali, prodeſt ſuis fideiuſſoribus, ſic poſt Bald. Marcheſan. & alios, Do. Carol. de Graſſ. *d. Exceptione, num.* 43. *verſ.* 4.

16 Quartò, & vltimò intellige, vt fideiuſſor non gaudeat priuilegio conceſſo principali debitori, quando principali non noceret, ſecus ſi ipſi remaneret inutile, quia tunc prodeſt etiam fideiuſſoribus, ita Bouius, *de ſtatut.* §. 31. *nu.* 69. & Graſſ. poſt alios relatos, *d. Except.* 32. *num.* 41.

17 De huiuſcemodi difficultate adeundus Cuch. *de Moratoria, à num.* 122. *vſque ad num.* 144. *incluſiuè*. & D. Hercules Mareſcottus, *Variarum Reſolutionum lib.* 2. *cap.* 129.

An

An inferior a Principe, poſſit concedere moratoriam dilationem, & ſic has induciales litteras debitoribus.

QVAESTIO II.

COncluſiuè procedendo dicas, quod nō, ſi dilatio ipſa medio huiuſce modi litterarum cōceditex mera gratia, ita Paul. De Caſtr. *in l. 1. §. qui Magiſtratum, n. 9. per textum, & gl. ibi ff. quod quiſque iuris*. Sequitur Carauita *d. Ritu* 287. *num.* 3. & Teſaur. *deciſ.* 298. *in fine*.

Secus eſt autem, ſi concederetur ex iuſtitia, prout eſt dilatio quinquennalis, quæ conceditur debitori concurrenti maiori parte creditorum, talis enim dilatio poteſt abſque dubio per quemcumque iudicem dari, & cōcedi, ſic poſt Angelū, Caſtreſ. Alexand. & alios Carol. de Graſſ. *d. loco, num.* 45. & Carauita *d. loco nu.* 4. Videndus Viuius, *deciſ. ſua* 38. *num.* 7. *&* 8. *lib.* 1.

An huiuſmodi litteræ induciales, quæ conceduntur debitoribus ad ſatisfaciendum creditoribus ſuis, præſumantur in dubio conceſſæ a Principe motu proprio, an verò ad petitionem partium?

QVAESTIO III.

HVic quidem difficultati ſatisfaciendo, eas ad petitionem ipſius partis fuiſſe conceſſas, non autem motu proprio, niſi hoc in reſcripto expreſſe ſit inſertum, concludas. Nec ſanè mirum. Clauſula enim illa, motus proprij, in dubio nūquam præſumitur, niſi probetur, ſic expreſſe concludit Carauit. *d. Ritu, nu.* 12. Grāmaticus *conſ.* 34. *nu.* 4. & nouiſſimè D. Carol. de Graſſ. *d. loco, nu.* 46. qui quidem opinatus eſt etiā, quod quando dilatio eſſet generaliter conceſſa omnibus debitoribus, præſumeretur conceſſa motu proprio ipſius Principis.

An beneficium quod per has litteras conceditur debitori, transeat ad ſuos heredes, & eis proſit?

QVAESTIO IIII.

ET pro negatiua concludito. Sic poſt Imol. *in l. maritum, ff. ſoluto matrimonio*, Paulum Fuſcum *in ſuis Singul. in littera D. nu.* 11. & plures alios Domin. Cæſar de Graſſis *d. loco, nu.* 47. Sic in ſimili videmus in beneficio, ne quis conueniatur, vltra quam facere poteſt, quod non tranſit ad hæredes. Brunus inter ceteros, *de Ceſſione bonor. quæſt.* 6. *num.* 8. 4. *quæſt. principali*.

A quo die incipiat currere dilatio in his litteris conceſſa, an a die conceſſionis ipſarum an a die, quo fuerint præſentatæ, & notificat creditoribus.

QVAESTIO V.

ET dicas quod à die cōceſſionis, ſic in pūcto Guid. Pap. *deciſ. ſua* 109. *nu.* 1. vbi adducit pro confirmatione tex. *in cap. eam, te, de reſcript. in cap. dilectus, de præbendis, in cap.* 2. *de decimis, & in cap. ſi propter*, vbi Archidiacon. *de reſcriptis in* 6. & ſubdit ēt, quod ita ſeruat ſtylus Curiæ Parlamenti, Idē *Singul. ſuo* 715. Sequitur Carauita, *d. Ritu c.* 80. *nu.* 9. Cuch. *de Moratoria, num.* 152. & poſt Brunum, Bouium, & plures alios, Graſ. *d. loco nu.* 8. Addo Moditium *præcitata dubitat.* 3. *num.* 2.

Sed pulchrā hic ſexto loco ſuboritur dubitatio, & talis eſt.

QVidam debitor ſtetit per vigintiquinque annos, quod non ſoluit, impetrauit poſtea dilationē quinquennalem. Elapſis triginta annis, dubitatur an creditori exinde competat amplius actio ad petendum quod ſibi debebatur?

Bald. *in d. l. quoties, C. de precib. Imper. offerendis, nu.* 2. mouet hāc difficultatē, & ſoluit, vide per eū.

Ego rem pro affirmatiua eſſe definitam, per textū *in l. finali, C. qui bon. ceder. poſſ.* exiſtimo, ſic enim in fine ibi legitur (*Nullo præiudicio creditorum, cuiquam ex quinquennij dilatione circa temporalem præſcriptionem generando*) quid clarius?

Poſt hæc ſcripta reperi Cuchum *de Moratoria, num.* 111. ita ſentientem, & text. *in d. l. finali*, ſub illis verbis adducentem. Satis. Alia etiam pulchra ſeptimo loco ſubingreditur dubitatio, & eſt. An beneficium, quod per has litteras debitori conceditur, extendatur etiam ad creditores futuros? Moditius eruditiſſimus *præcitata dubitatione* 3. *nu.* 1. poſt Guidonem Papam, Oinotomum, ac alios relatos concludit pro negatiua. ipſum conſulas; adeundus quoque Cl. D. Carolus Bardellonus *conſil. ſuo* 30. *numero* 38. vbi plures alios concordantes deducit.

De

Digitized by Google

De annalibus, & quinquēnalibus dilationibus breuis, ac elegans diſceptatio.

SVMMARIVM.

1 *Princeps poteſt cōcedere debitori dilationem annalē.*
2 *Item etiam quinquennalem.*
3 *Vlteriorem autem nequit.*
4 *Et ſi concederet, nec quo ad quinquenniū ſuſtineretur.*
5 *Contrarium tamen Cuch. de Moratoria.*
6 *Et differentia inter dilationem annalem, & quinquēnalem in modo procedendi.*
7 *An in dilatione annali ſit præſtanda cautio a debitore de ſoluendo in fine ipſius dilationis? non eſt eadem omnium ſcribentium ſententia.*
8 *Nonnulli eū teneri arbitrati ſunt; ratio ibid. & nu. 9.*
10 *Contrarium alij multi.*
11 *Corroboratur, & num. 12.*
13 *In dilatione quinquennali talis cautio ſine dubio præſtanda eſt.*
14 *Et ſi forſan non detur reſcriptum, haud valet.*
15 *Amplia etiam ſi his litteris remittatur talis cautio.*
16 *Et eſt veriſſima ſententia, quidquid dixerit Iaſon.*
17 *Quam tamen limita, quando in ipſis litteris adeſſet Clauſula, Non obſtante.*
18 *Hæc tamē cautio præſtari debet, ſi petatur ab ipſo creditore, alias ſecus, & num. 19. 20. & 21.*
22 *Ratio.*
23 *Quādo lex, vel ſtatutum requirit, quod præſtetur certa fideiuſſio, aliter actus non valeat, debet ſemper ipſum ſtatutum intelligi, ſi petatur a parte, & nu. 24. & 25. cum ſequentibus, vſque ad 30. incluſiuè.*
31 *Debitor ſi facta diligēti inquiſitione nō poteſt inuenire fideiuſſores, gaudet beneficio iuratoriæ cautionis, & numero 32.*
33 *Et hæc ſententia eſt receptiſſima.*
34 *Effectus inſignis reſultat debitore non ſoluente poſt quinquennium, nam in carcerē detrudi poteſt, nec Amplius ad beneficium ceſſionis admittitur.*
35 *Cur iuratoria cautio fuerit adinuenta, explicat ibi author. & num. 36. & 37.*
38 *An datio fideiuſſorum, de qua ſupra, debeat fieri tempore, quò ipſæ litteræ induciales impetrantur, an verò poſſit poſteà præſtari ex interuallo; videndi Doctores remiſſiuè.*
39 *Dilatio quinquennalis conceditur debitori ad iſtantiā creditorum concurrentium pro maiori quantitate, cumuloq; crediti.*
40 *Et tollit beneficium ceſſionis bonorum.*
41 *Et hoc non modò, vbicunque concurreret diſparitas, & maior quātitas crediti eorumdē creditorum cōcurrentium, ſed etiam ſi concurreret æqualis quantitas, vt tunc benignior ſententia admittatur.*
42 *An quinquennalis dilatio concedi poſſit a Principe ad inſtantiā dūtaxat debitorū, ignorantibus, & inuitis etiā ipſiſmet creditorib. pulcherrima eſt difficultas.*
33 *Viuius cōcludit pro affirmatiua, ſubditq; ita iudicatū.*
44 *An maior pars creditorum in præiudicium minoris partis poſſit remittere creditum, vel concedere dilationem debitori & quomodo? Videndus Maceratēſis in ſuis Reſolutionibus.*

De litteris inducialibus. Hactenus in genere. Nunc autem de earundem ſpeciebus congruo loco diſſerendum eſt.

1 SCiēdum eſt itaque, quod Princeps poteſt cōcedere debitori dilationē annalem, ſeu litteras induciales ad annum interim non ſoluendi debitum, prout notatur *in l. quo-*
2 *ties, C. de precibus Imper. offerendis,* ac etiam dilationem medio earundem litterarū quinquennalem, prout eſt text. ad litterā *in l. fin.*
3 *C. qui bonis ced. poſſ.* vlteriorem autem nequit, Caſtrenſ. *in d. l. quoties, in fine.*
4 Quinimò ſi concederet, nec quoad quinquennium ſuſtineretur, ſic poſt alios Zerola *in ſua Pra-*
5 *xi, in verſic. litteræ quinquēnales, in verſic. quarto iſtæ litteræ, licet contrarium ſenſerit Cuch. de Moratoria, num. 194. cum ſeq.* vbi pulchrè.
6 Eſt tamen differentia inter iſtas dilationes in modo procedēdi. In prima. n. quæ eſt annalis, ſufficit iurare ipſum debitorem eam impetraſſe pro vrgenti ſua neceſſitate, ſine fraude, nec erit opus alia probatione, nec audiri debent creditores oppoſitum probare volētes, cum tamē in quinquēnali neceſſe ſit, vt probet ſe adeò neceſſitate premi, vt debitū ipſū exoluere nequeat. Sic poſt Boeriū, Quītil. Mādoſ. & alios, Cuch. *de Moratoria, nu.* 23.
7 Sed an in iſta annali ſit præſtāda cautio a debitore de ſoluendo in fine ipſius dilationis, non eſt eadem omnium Scribentium ſententia.
8 Nonnulli enim opinati ſunt eū nō teneri, moti quia in mora modici tēporis nō ſit præiudicium,
9 *arg. l. ſi debitori. ff. de iudic.* & quia qđ differtur, non aufertur. *d. l. quoties, & l. quāuis, ff. de arbitr. cū simil.*
10 Contrariam verò opinionem poſt Iaſ. & alios *in d. l. quoties,* vti veriorem, ſequutus eſt inter ceteros Boer. *d. ſua decis. 296. nu. 2.* vbi etiam ſubdit, quod eſt communis, & poſt plures alios relatos Cuchus *de Moratoria, nu. 24. & 53.*
11 Quæ quidem ſententia mihi optimè videtur confirmari per text. *in l. vniuerſa, C. eodem titul. de prec. Imper. offerendis,* ſic enim *ibi legitur (vniuerſa reſcripta,)* & ſic (prout ego interpretor, tam annalia, quàm quinquennalia,) quæ in debitorum cauſis ſuper præſtandis dilationibus promulgantur, non aliter valeant, niſi fideiuſſio idonea ſuper debiti ſolutione præbeatur.
12 Præterea ſuffragari etiam videtur poſſe text. *in l. ſi debitori,* vbi Iacobin. de S. Georgio, *de iudic.* nā in caſu *dictæ legis,* quādrimeſtris dilatio conceditur, & tamen cautio proculdubio exigitur, ergo multo magis ea requiretur in annali.
13 In dilatione autē quinquennali huiuſcemodi cautionem per debitorem præcisè præſtandam eſſe nemini dubium eſt, ſic inter ceteros Boer *d. deciſ. 296. nu. 3.* Guid. Pap. *deciſ. ſua* 109. Paul. Fuſc. *in ſuis Singularibus, in littera D. nu.* 11. Carauita *d. Ritu* 287. *nu.* 5. & poſt plures alios relatos, Carolus de Graſſis *d. ſua Exceptione* 32. *num.* 97. & eſt cōmunis opinio, licet aliter ſēſerit D. Amator Rodriquez in ſuo tract. de executione ſētētiæ *c. 8, n. 40. & 41.*

Et

14 Et ſi forſan non detur, reſcriptum haud tenet
ad ipſius debitoris vtilitatem, Afflict. *deciſ.* 378.
15 Quæ Concluſio ampliatur, vt procedat, etiam ſi
his litteris remittatur talis cautio, quia non obſtā-
te tali remiſſione, debitor ſi vult earum gaudere
beneficio, tenetur hanc eamdem cautionē de ſol-
uendo in fine ipſius dilationis præſtare, ita Doct.
omnes *in d. l. vniuerſa, C. de precib. Imper. offer.* Se-
quitur poſt alios Graſſ. *d. loco num.* 98.
16 Et eſt veriſſima ſentētia, quidquid dixerit Iaſ.
in d. l. vniuerſa, in fine.
17 Quam tamen limita, quando in ipſis litteris a-
deſſet Clauſula, Non obſtante. Sic poſt multos re-
latos idem Graſſ. *num.* 96. Prætetea ampliatur, vt
eo magis procedat, in inſtitore, vel alieni nego-
tiationi præpoſito. hi .n. proculdubio tenētur di-
ctam cautionē præſtare, ſi prædicto beneficio vti
velint, ſic pręcisè idem D. Rodriquez *d. c.* 8. *n.* 41.
18 Intellige tamen, vt debitor, cui fuit cōceſſa di-
latio, teneatur præſtare cautionem per modum,
19 vt ſupra, ſi ab ipſis creditoribus petatur ipſa fide-
iuſſio *ad l. ſi quis filium, § ſtipulatio*, ibi, cum interpel
latus, *ff. de Collat.* Quamuis .n. text. *in d. l. vniuerſa*,
ſub illis verbis (*aliter non valeat*) videatur innuere,
quod abſque alia interpellatione, ipſa cautio ſit
20 præſtanda. Attamen gloſ. & DD. ibi contrarium
eſſe verius cenſuere, verbum namque illud (*nō va-
leant*) prolatum à lege, intelligitur cum effectu, nō
21 autem ipſo iure; Hanc eamdem ſententiā ſequun
tur, & alij Communiter *Alex. conſ.* 210. *in ſecundo*,
Marſil. *in Rubr. de fideiuſſorib. n.* 145. Surd. *conſ.* 124.
n. 1. & 2. Carauita *in Ritu* 189. *num.* 5. & 287. *nu* 5.
Marcheſan. *de Commiſſione ſuper dilationibus Mora-
toria, commiſſ.* 4. *num* 8. ac infiniti alij, quos refert,
& ſequitur Graſſ. *dicto loco, num.* 100.
22 Ratio autem huiuſce Cōcluſionis ea poteſt eſ-
ſe: nā in omni materia, in qua aliquis tenetur prę-
ſtare cautionem, intelligitur ſemper, ſi à parte, in
cuius fauorem præſtari debet, petatur; ita Abb.
conſil. 96. *num.* 4. Lancelot. *de Attent. tit. de attent.
reſtit. in integ. pend. p.* 2. *c.* 28. *num.* 72. & plures alij.
Addo ego Paulum de Caſtro, *in d. l. vniuerſa.* vbi ēt
23 ponit Regulam perpetuò menti tenēdam, quod
ſcilicet, quando lex, vel ſtatutum, facta ſint quod
præſtetur certa fideiuſſio, aliter actus non valeat,
debet ſemper ipſum ſtatutum intelligi, ſi petatur
24 à parte. Vndè infert ad ſtatutum huius noſtræ Ma
gnif. Ciuitatis, quo cauetur, quod ſi forenſis con-
ueniat ciuem, debeat præſtare fideiuſſorē idoneū
de ſoluendis expēſis, aliter proceſſus factus nō te-
neat, dicit P. de Caſtro, ſe allegaſſe, & obtinuiſſe
per hanc legem, cum gloſ. quod tale ſtatutum de-
bet intelligi, ſi talis fideiuſſio petatur à forenſi, a-
liàs ſi non fuit petita, & proceſſum eſt in cauſa, va
let proceſſus.
25 Sic etiam, ſi ſtatutum alicuius Ciuitatis, prout
eſt noſtrum, dictaret, quod appellans non audia-
tur, & quod proceſſus ab eo factus ſit nullus, niſi
prętiterit cautionem de reſtituendis expenſis, in-
telligitur, ſi fuerit facta requiſitio, ita Ripa *in l.* 4.
§. hoc autem iudicium, n. 5. *ff. de damno infecto, & in l.
ita ſtipulatus, n.* 80. *ff. de verb. oblig.* Sequitur Ioan-
nes de Amicis, *conſ. ſuo* 28. & 33. *num.* 32. & D. Bru
nor. à Sole, *in ſuo Cōpendio propoſitionum iur. in verſ.*
26 *fideiuſſio à lege requiſita*, vbi etiam ſubdit, hoc pro-
cedere, etſi in ipſo ſtatuto inſerta eſſet Clauſula,
Aliter actus non valeat, *ibiq.* plures alios con-
cordantes deducit.
27 Item ad hoc facit quod voluit Ant. de Butr. *in
cap. pen. de iud.* vbi voluit, quod ſi extaret ſtatutū,
vt iudex teneatur cauſam expedire cum conſilio
ſapientis, tale ſtatutum intelligatur, ſi à parte fue-
rit petitum, vt cauſa hoc modo expediatur. Quām
ſententiam ſequuntur Alex. *conſ.* 122. *lib.* 2. & Ri-
pa *in d. l.* 4. *§. hoc autē iudicium, n.* 3. *ff. de damno infe-
cto, qui etiam ſub num.* 4. infert ad ſtatutum, quo di-
28 ſponitur, vt iudex compellat agnatos ad compro
mittendum de lite inter eos vertente. Intelligitur
enim ſi ab aliqua ex partibus hoc fuerit petitum,
allegat Butrium *in c. cum venerabilis, de iud.*
29 Sic etiam confert ad hoc, quod voluit Machell.
Patroc. ſuo 45. *n.* 7. vbi dicit, quod ſi ſtatutū diſpo-
nit, quod alieni detur terminus ad aliquid agen-
dum, intelligitur, ſi talis terminus fuerit à parte
petitus, allegat Iaſon. *in l. admonendi, num.* 10. *&*
11. *cum ſeq. de iureiuran.*
30 Infinita alia ſimilia ad hoc apprimè congruen
tia deducit eleganter Iaſ. *d. l. vniuerſa, in primis nu-
meris*, & D. Carolus de Graſſis *d. Except.* 32. *n.* 100.
cum infinitis ſeqq. vide per eos.
Sed iuxta prędicta quæro; quid ſi facta diligēti
inquiſitione, debitor non poteſt inuenire fideiuſ-
ſores, an amittat hoc priuilegiū ſibi conceſſum?
31 Et breuiter dico, quod non, ſed ei conceditur
dilatio cum iuratoria cautione, prout diſpoſitum
eſt *in l. omnes, verſ. hac autem inclita vrbe*, vbi Bal.
in princ. C. de epiſcopis, & clericis, idem Bald. *in Au-
thent. Cui relictum, n.* 7. & 8. *C. de indicta viduit. tol-
32 len.* vbi Paul. de Caſtr. concludit, quod qui debet
fideiuſſores pręſtare, releuatur, ab illo onere, ſi nō
poteſt, vel cum magna difficultate poteſt: & hæc
33 ſententia eſt receptiſſima, eam enim ſequūtur in-
finiti ex Neothericis, quos omnes pulchro ordi-
ne refert, & ſequitur Carol. de Graſ. *d. loco, nu.* 118.
119. 120. & 121. ad eum lectorem remitto. Addo
Barzium, *deciſ. ſua Bononienſ.* 78. *n.* 3. vbi etiam ſub-
dit in fine, effectum inſignem reſultare debitore
34 non ſoluente poſt ipſum quinquennium, in carce
rem .n. tūc detrudi poterit, nec amplius ad benefi
cium ceſſionis admittetur, & Do. Marcheſanus *di-
cta commiſſ.* 4. *cap.* 1. *num.* 11. *cum ſeq.*
35 Et hoc proculdubio fuit introductum, ne cōtin
gat, quod impotentia inueniēdi fideiuſſorem ipſi
debitori adimat prorſus beneficiū, quod ſibi com
miſerationis cauſa indulgeri ſolet.
36 Sic etiam cautio plena ob paupertatem remit-
titur, Felin. *in cap. ſignificantibus, de offic. delg.* Dec.
37 & alij, *in cap.* 1. *de procuratoribus*, & immobilia nō
poſſidens, de iudicio ſiſti cauere minimè tenetur.
Deciſ. Pedemont. 1. *num.* 9. Angel. Iaſ. & alij *in l. Iu-
lianus, in fine, ff. qui ſatiſd. cog.* Satis.
Quæro ſecundo loco, an datio fideiuſſorum, de
qua ſupra, debeat fieri tempore, quo ipſemet lit-
teræ induciales impetrantur, an verò poſſit præ-
ſtari

ſtari poſtea ex interuallo.

38 Huic difficultati ſatisfaciunt Communiter Doctores *in d.l.vniuerſa*, & in ſpecie Iaſ.*nu. 7. cum ſeq.* vide per eum.

39 Pro coronide tamen totius præſentis materiæ notandum volo, quod ipſa dilatio quinquennalis debitori conceditur ad inſtantiam creditorũ concurrentium pro maiori quantitate, cumuloq. crediti, in tantum, quod ea ipſa dilatio tũc elargitur, etiam reluctantibus, ſeu inuitis alijs creditoribus non concurrentibus pro eorumdem minori ſumma crediti, qui itidem eo caſu condemnantur, merito quidem ad concurrendum, text. eſt expreſſus *in l.finali, C.qui bon.cedere poſ.* ſequitur Franch. *deciſ.ſua* 82.*num.1.cum ſeq.* Pariſ.*conſil.* 10.*num.1.in* 3. ac plures alij.

40 Et talis conceſſio quinquennalis dilationis tollit, & excludit beneficium ceſſionis bonorum, vt ſuperius tactum fuit, *& habetur in d. l.fin.* & ſequitur poſt alios Pariſ *d.conſil.ſuo* 100.*num.2.*

41 Et hoc non modo, vbicumque concurreret diſpariras, & maior quãtitas crediti eorumdẽ creditorum concurrentiũ, ſed ẽt ſi ęqualis qualitas concurreret, vt tunc benignior ſententia admittatur, ſic apertus eſt text. *in d.l.fin.* vbi Doctores omnes, & ſequitur Viuius *deciſ.ſua* 38.*num.1.vol.1.*

42 Sed an huiuſcemodi quinquẽnalis dilatio poſſit concedi à Principe ad inſtantiam dumtaxat debitorum, ignorantibus, & inuitis etiam ipſiſmet creditoribus? pulcherrima eſt difficultas. Viuius
43 *deciſ.ſua* 38. diſcutit ex profeſſo hunc articulum, & *ſub num.2.cum ſequentibus*, cõcludit pro affirmatiua, ſubditq. in Regia Audientia terræ Barri, non ſemel ita obſeruatum, vide per eum.

44 Quæres ẽt, an maior pars creditorum in præiudicium minoris partis poſſit remittere creditum, vel dilationem concedere ipſimet debitori? Pro reſolutione videndus M. Antonius Maccratenſis, *Variar. Reſolut.c.*18.*lib.2.pag.*294.

Et hæc de hac materia ſufficiant. Pro ſatietate videndus Graſſ. *d. Except.*32.*per totam*, & Cuchus *in d.ſuo tract. de Moratoria.* adiungas ẽt nouiſſimè D. Alexandro Trentacinquiũ, *Variar.Reſolut.lib.* 3.*tit.de Solutionib.reſolutione* 1.2.*&* 3. vbi omnium latiſſimè, ac elegantiſſimè, adnectendus quoque præfatus Do. Amator Rodriqrez, *d.c.*8.*à n.*36.*vſque in finem*, vbi pulchrè & Do. Matthias Stephanus, *de iuriſdictione, lib.*2.*par.*1.*c.*7.*n.*390.*cum ſeq.*

De Litteris Apoſtolicis.

SVMMARIVM.

1 *Ex litteris Apoſtolicis plena fides, ſeu probatio inducitur, & num.*2.3.*&* 4.
5 *Ratio.*
6 *Amplia in nonnullis caſibus, de quibus, & n.*7.*&* 8.
9 *Non ſolum litteræ ipſius Summi Pontificis probant, ſed etiam eæ, quæ ſcriptæ ſunt per Cardinalem ipſius Pontificis nepotem, habentem tamen latiſſimam ſuperintendentiam.*
10 *Ratio, & num.*11.
12 *Litteræ Summi Pontificis probant, quando Papa atteſtatur de facto ſuo proprio tantum, & in illo ſe fundat.*
Et adeò probant, vt nec probatio incontrarium admittatur.
13 *Quod procedit, etiam ſi teſtificetur quidpiam in cauſa ſuæ Eccleſiæ.*
14 *Si Pontifex aſſerat aliquem eſſe ſuum Cappellanum, ſeu Cubicularium, ſtatur ſuæ aſſertioni.*
15 *Idem ſi dicat aliquem eſſe ſuum familiarem.*
16 *Idem ſi narret aliquem renunciaſſe beneficia per procuratorem.*
17 *Idem ſi aſſerat quem eſſe Nuncium Sedis Apoſtolica.*
18 *Litteræ Papæ, ſi atteſtentur de facto alieno, ſolummodo præſumptionem inducunt, & num.*19.
20 *Limitatur, ſi Summus Pontifex aſſereret ſe de tali facto informatum fuiſſe, tunc enim ſibi etiam de facto alieno atteſtanti adhibenda eſſet fides.*
21 *Quidquid dixerint nonnulli.*
22 *Litteræ Pontificis carentes titulo dignitatis, nullam fidem faciunt.*
23 *Quinimò, ſunt ſuſpectæ ob ſtylum Curiæ non ſeruatum.*
24 *Litteræ Apoſtolicæ, etſi exequutionem habeant paratam, tamen ſunt iuſtificandæ.*

Hactenus de varijs litterarum generibus à priuatis perſonis conſcriptis pro virili noſtra diſſeruimus. Supereſt modò, vt nonnulla de his, quæ à publicis, ſiue in dignitate conſtitutis exarantur, breuiter edoceamus. Inquirendum eſt igitur primo.

An ex litteris Apoſtolicis plena fides, ſeu probatio oriatur.

1 IN qua quidẽ propoſita difficultate concluſio ſit pro affirmatiua, textus eſt notabilis, *in cap. cum in iure, de officio delegati, & in Clementina prima, vbi etiam Canoniſtæ omnes, de probationibus*, vbi Summus Pontifex mandat ſibi aliquid aſſerenti plenariam fidem adhiberi; quod etiam elicitur *ex cap. nobiliſſimus, 95. diſtinct.* ſequitur Do. Lapus *Allegat.ſua* 7. vbi dicit, quod ex litteris Papæ, in quibus ipſe commendat aliquem iudici ſæculari tãquam plebanum talis plebis, plenè probatur illius plebania. Idem *Allegatione ſua* 121. *&* 122. Sequitur quoque Ioannes Andreas *in cap. non licet, de regul.iuris, in* 6. vbi dicit, quod accuſa-
3 tus coram iudice ſæculari, producendo litteras, in quibus Pontifex illi tamquam clerico confert beneficium, probat ſe clericum.

4 Sic etiam Socin. *conſil.*266.*In cauſa, quæ vertitur, colum.1.num.*32.*verſic. ſed tamen non obſtante*, docet, quod fundus poteſt probari liber, vel cenſualis per litteras Summi Pontificis, in quibus cum aliqua iſtarum qualitate illum nominet, addo

Philipp.

Philipp. Port, *conſil. ſuo 22. num. 21. & conſil, 25. nu-*
mere 22.
5 Nec mirum de his omnibus alicui videri de-
bet: ſi enim ſtatur litteris cuiuslibet iudicis atte-
ſtantis aliquid de his, quæ pertinent ad officium
ſuum, l. *ſi publicanus*, §. *rebus, de publican*. Abbas *in*
cap. poſt ceſſionem de probat. quanto magis ſtandū
erit dicto ſummi Pontificis, cuius authoritas ſu-
pereminet omnibus alijs.
6 Ampliatur autem iſta Concluſio varijs modis.
& Primò, vt eo magis procedat, quando ſumus in
antiquis tunc enim ex ipſis litteris plena procul-
dubio orietur probatio, ſic præcisè Dom. Alfe-
rius, *Allegat. ſua 14. numero 7.* & ſequitur Puteus
deciſ. ſua 306. lib. 3. vbi pulchrè docuit, litteras an-
tiquas Papæ certi quid aſſerentes, quo ad ſolutio-
nem decimarum, plenè ad victoriā ſufficere. Ad-
das etiam Dom. Matthiam Colerum, *conſilio ſuo*
30. numero 82, vbi tradit, quod de factis antiquis
narratio Papæ in litteris etiam recētioribus pro-
bat plenè, etiam vbi aliàs non probarent. ibiq. nō-
nullos concordantes deducit, vide per eum.
7 Ampliatur ſecundò, vt præcipuè ſibi locū ven-
dicet, quando in ipſis litteris Papa loqueretur di-
ſpoſitiue, ſic præcipuè poſt alios Maſcard. *Conclu-*
ſione ſua 1253. *num.* 51,
8 Quinimò epiſtola ipſius Papæ verba diſpoſiti-
ua continens, ac aliquid, quod eſſet dubium, de-
clarans, ſeruatur pro lege, Angel. *in l. item veniunt,*
§. ceterum, de petit. hæredit. Surd. poſt alios *conſil. ſuo*
333. num. 13. in 4.
9 Ampliatur tertiò, vt non ſolum litteræ ipſius
Summi Pontificis probent, ſed etiam eæ, quæ ſcri-
ptæ ſunt per Card. ipſius Pontificis nepotem, ha-
bentem tamen, vt vulgò dicitur, ſuperintenden-
10 tiam. Et ratio eſt: quia tunc cenſentur ſcriptę ex
Pontificis mandato. viuæ vocis oraculo ei facto,
ſic præcise Cæſar de Graff. *deciſ. ſua 112. num. 12.*
& per totam. Videndus Simon de Pret. *conſil.* 40.
num. 4. in 1. & Monald. *conſil. 109. n. 9. in 2.* vbi poſt
11 Felinum, & alios docuit, quod litteris ſcriptis ex
mente Papæ, plena fides eſt adhibenda, cum quo-
tidie ſeruetur de ſtylo Curiæ. Adeundus quoque
Clariſs. Dom. Farinac. *deciſione ſua Rotæ Romanæ*
602. num. 2. vbi poſt Grammaticum, Mohedan. &
alios docuit, quòd clericatus per litteras Vicarij
ipſius Papæ probatur.
Nota tamen, quod cedulæ, ſeu epiſtolæ Cardi-
nalis non creditur; ſed benè contra cedulæ Vice-
cancellarij, quia eſt officialis atteſtatur de ijs, quę
conceduntur à Papa, Puteus, *deciſ. 328. lib. 1.*
12 Intellige tamen hæc omnia, quando Papa atte-
ſtatur de facto ſuo proprio tantum, vel in illo ſe
fundat, tunc enim ex litteris ipſius plena fides in-
ducitur, & probatio pleniſſima, vſque eo, vt nec
probatio in contrarium admittatur, *d. Clement. 1.*
de probat. & ibi Gloſ. in verſic, feciſſe narramus, cum
concordant. deductis per Maſcard. concluſ. ſua 139. nu.
1. & Concluſ. 1233. num. 52. & 53.
13 Quæ Concluſio etiam procedit, ſi teſtificetur
quidpiam in cauſa Eccleſiæ, nam in illa cauſa &
teſtis eſſe poteſt, & de eadem iudicare. But. *in cap.*
cum veniſſent numero 19. de Iud. Ioannes Crotus, *in*
tractatu de teſtib. §. 6. numero 217. Ex quo fit, quod
14 ſi Pontifex ipſe aſſerat aliquem eſſe ſuum Capel-
lanum, ſeu Cubicularium, ſtatur ſuæ aſſertioni, vt
reſpondit Gemin. *conſilio 59. in princip.* vt ſupra di-
ximus.
15 Idem ſi dicat aliquem ſuum eſſe familiarem.
16 Idem ſi narret aliquem renunciaſſe beneficia
per procuratorem, nam creditur fuiſſe procurato-
rem, etiam ſi non conſtet de mādato, quod etiam
locum habet, ſi aſſerat aliquem eſſe procuratorē,
quod tamen falſum dijudico, ita pulchrè docet
hæc omnia Maſcard. *præcit. Concluſ. 139. in primis*
numeris.
17 Idem iuris pariter eſſe concludito, ſi in ipſius
Summi Pontificis litteris, quem eſſe nuncium Se-
dis Apoſtolicæ enuncietur, adhuc enim ex ijs ple-
na ad illius fauorem orietur probatio, ſic elegan
ter Pariſ. *dicto conſilio decimoſeptimo, numero primo,*
in quarto,
18 Si autem atteſtetur de facto alieno, tunc ſumus
in comperto, quòd ſolum eius litterę pręſumptio-
nem inducunt, ita colligitur ex Lapo *præcit. Alle-*
gat. ſua 7. vbi ex dictis Scribentium, *dicta Clement.*
1. concludit, litteras Papæ narrantes coram ipſo
factam renunciationem, adeo probare renuncia-
tionem, vt nihil in contrarium allegari poſſit, de
facto enim proprio Summus Pontifex tunc atte-
ſtatur, ſed ſi dicat talem obijſſe in curia, tunc non
probant, ſed ſolum inducunt præſumptionē tranſ
19 ferrentem onus probandi in aduerſarium, & hoc
quia aſſertio ipſius Papæ eſt facti alieni. Hanc eā-
dem diſtinctionem ſequitur, & comprobat Imol.
ac omnes Canoniſtæ *in d. Clement. 1. de probat.* &
poſt hos omnes relatos Dom. Maſcard. *Concluſ. ſua*
1233. num. 35. cum ſeq.
20 Limitatur tamen hoc, quando Summus Ponti-
fex aſſereret ſe de tali facto informatū fuiſſe, tunc
21 enim ſibi etiam de alieno facto atteſtanti adhibē
da eſset fides. Quidquid dixerint nonnulli. Dec.
in ſpecie *conſilio ſuo 576. in fine*, ita Canoniſtæ om-
nes, *in dicta Clement. 1. de probat.* De hoc autem cū
per nos aliàs ſatis abundè dictum fuerit in tracta-
tu noſtro de verbis enunciatiuis, *libro ſecundo, quæ-*
ſtione ſecunda.
Hæc in præſentiarum tetigiſse ſufficiat, ad ibi
ſcripta, & per Maſcard. *Concluſ. 139. & 1233.* lecto
rem beneuolum remitto.
22 Obſeruandum eſt autem pro coronide, quod ſi
epiſtola ipſius Summi Pontificis abſque ſuæ digni
tatis titulo alicui eſset perlata, nullam proculdu-
bio fidem faceret.
23 Quinimo eſset ſuſpecta ob ſtylum Curiæ non
ſeruatum, ſic poſt Cagnol. Menoch. & alios Do.
Maſcard. *Concluſ. ſua 627. numero* 22. Addo Socin.
iun. *conſilio ſuo 189. numero 57. in 2.* vbi præcisè do-
cet, quòd litteræ Apoſtolicæ falſæ reputātur, ſi ſty
lus, & conſuetudo Sedis illius non reperiantur.
Sequutus eſt nouiſſimè Clar. D. Petrus de Caball.
conſ ſuo 95. num. 18. in 2.
24 Obſeruandum ſecundo, quod litteræ Apoſtoli-
cæ, etſi exequutionem habeant paratam, attamen
ſunt

ſunt iuſtificandæ pulchrè Clariſs. Dom. Farinacc. *deciſione ſua 356. Rota Romanæ in nouiſſimis, per totum*, & quod habeat exequutionem paratam, poſt Mohedanum tradidit idem Clariſs. Do. Farinac. *deciſione ſua 366. numero primo*, id quòd etiam ſequutus eſt Illuſtriſs. Card. Tuſcus, *Concluſione ſua 369. in littera L.* Et hæc ſufficiant. Latius de materia dictarum litterarum Apoſtolicarum diſceptat idē Dom. Card. Tuſcus, *Concluſ. ſua 361. 367. & 368. cū nonnullis alijs ſequentibus*, vide per eum. Sat enim mihi loca tetigiſſe. Addas etiam Dom. Herculem Maceſcottum, *libro ſecundo Variarum Reſolut. capit. 9.*

De Litteris Epiſcopi, ſeu cuiuslibet alterius iudicis Ordinarij.

SVMMARIVM.

1 *Litteris Epiſcopi, ſeu alterius iudicis ordinarij authētico ſigillo ſigillatis, & teſtium ſubſcriptorum manu propria roboratis plena fides adhibetur.*
2 *Verbum iſtud (Ordinarius) non ſolum comprehendit Epiſcopos, ſed etiam inferiores, & ſpeciales ordinarios.*
3 *Litteræ Epiſcopi, vt ſupra, conceptæ, vim publici obtinent documenti.*
4 *Litteræ Epiſcopi ſigillatæ, vt ſupra, non ſolum probant in leuibus, ſed etiam in arduis, & non ſolum in litteris promulgatorijs, ſeu diſpoſitiuis, ſed etiam citatorijs, vel continentibus aliquam ſententiam, & in litteris teſtimonialibus.*
5 *Exemplum.*
6 *Litteræ Epiſcopi, vt ſupra, non ſolum probant in ſpectantibus ad officium ſuum, ſed etiam in alienis negotijs.*
7 *Contrarium docuit Felinus.*
8 *Fundamentum, & num. 9.*
10 *Et eſt receptior, & verior opinio.*
11 *Quæ eo magis ampliatur, vt vera ſit in iudicialibus.*
12 *Intellige tamen hoc procedere in his, quæ non pendēt ab arbitrio iudicis.*
13 *Si Epiſcopus faceret fidem de præſentatione facta coram eo, vel de inſtitutione per eum facta, ſibi abſque alio crederetur.*
14 *Sic etiam ſi atteſtaretur ſe ordines alicui contuliſſe.*
15 *Vicecurato de matrimonio atteſtanti, cum atteſtetur de pertinentibus ad officium ſuum, creditur.*
16 *Litteris epiſcopi vt ſupra conceptis, non creditur, quando contra ipſum præſumptio eſſet fraudis, & præcipuè in præiudicium tertij.*
17 *Exemplum.*
18 *Epiſtolæ epiſcopi ſuo ſignatæ ſigillo, & teſtium ſubſcriptorum manu propria roboratæ creditur, etiam in nō ſpectantibus ad eius officium, cum conſuetudine ita receptum eſt, & num. 19. & 20.*
21 *Ratio.*
22 *Item epiſtolæ ipſius, vt ſupra conceptæ, creditur, quando agitur de leuibus.*
23 *Item quo ad ſemiplenam probationem, & numero 24.*
25 *Item ſi proferatur aduerſus eam producētem, vel aduerſus eum, cuius ſigillum litteris fuerit impreſſū, & num. 26.*
27 *Litteræ epiſcopi ſolo ſuo ſigillo ſigillatæ, ſine ſubſcriptione teſtium, ac ſine tabellione probant in his, quæ ſpectant ad eius officium, & num. 28.*
29 *Ratio.*
30 *Litteræ epiſcopi ſolo ſuo ſigillo ſigillatæ, probant dumtaxat in ſpectantibus ad eius officium.*
31 *Et ideo ſi ſigillum eſſet appoſitum in teſtamento, & ſic circa actum non ſpectantem ad ſuam iuriſdictionem nihil probaret.*
32 *Sic etiam ſi ipſemet epiſcopus in ſua collatione quem eſſe filium patrimonialem atteſtaretur, ſibi vtique fides denegaretur, & num. 33.*
34 *Sic quoque ſi ageretur de probanda dotatione ad quandam capellam, & de illa epiſcopus in ſuis litteris atteſtaretur, ſibi vtique minimè fides adhiberetur.*
35 *Ratio.*
36 *Litteras Epiſcoporum, ac aliorum Ordinariorū etiam ſigillo ſuo authentico roboratas nullam probationem facere docuit Felinus.*
37 *Contraria opinio eſt verior.*
38 *Amplia, vt locum ſibi vendicet etiam in his, quæ non pertinent ad officium Epiſcopi.*
39 *Exemplum ibidem.*
40 *Item amplia, etiamſi ipſiuſmet Epiſcopi litteræ eſſent ſigillatæ ſigillo alieno, puta Capituli.*
41 *Ratio, & num. 42.*
43 *Litteræ epiſcopi ſolo ſuo ſigillo ſigillatæ, non probant, cum agitur de præiudicio tertij.*
44 *Ratio ex Menoch. & num. 45.*
46 *Item non probant in iudicialibus in præiudicium alterius, & num. 47.*
48 *Item quando contra epiſcopum ſcribentem eſſet præſumptio fraudis, & num. 49. & 50.*
51 *Obijcitur contra, & num. 52.*
53 *Soluitur, & num. 54.*
55 *Declara ex Maſcardo, & num. 56. & 57.*
58 *Litteris Vicarij Epiſcopi, ſeu eius locum tenentis, non creditur.*
59 *Litteris epiſcopi ſuo ſigillo munitis non creditur, quādo ſunt teſtimoniales ſuper facto de præterito, exempla ibidem.*
60 *Amplia ex Maſcardo, etiamſi litteræ prædictæ non forent purè teſtimoniales, ſed recitatoriæ.*
61 *Limita pluribus alijs modis, de quibus remiſſiuè per Doctores.*
62 *Litteris extraiudicialibus Epiſcoporum, & Abbatum creditur, etiam quando tempus, & contra tertium, ſed de conſuetudine non de iure.*
63 *Litteræ Epiſcopi ſubſcriptæ, ſed non ſigillatæ, itē abſque ſubſcriptione teſtium cenſentur litteræ priuatæ, quibus dumtaxat creditur contra ſcribētem, probato, quod ipſe ſcripſerit.*
64 *Et non probant contra tertium.*
65 *Non ſufficit ſigillum, vbi neceſſaria eſt ſubſcriptio.*
66 *De materia harum litterarum videndus Card. Tuſcus.*

An litteris Epiſcopi, ſeu alterius iudicis ordinarij plena fides adhibeatur?

Contingit ſecundo loco dubitari.

Grauiſſima ſanè, ac vaſtiſſima eſt hujuſmodi difficultas: ea enim decem Concluſionibus licet ſatis confuſè, abſoluit D. Abbas, *in cap. poſt ceſſionem, num. 3. & 4. de probationibus*, quem ibidem ſequuntur Communiter Doctores.

Ego autem pro faciliori veſtrum intelligentia, ac exactiori huiuſce controuerſiæ explicatione, totam hanc materiam tribus dumtaxat aſſertionibus, ſingulas multifariam extendendo, & limitando, ea maiori breuitate, qua concedetur abſoluam.

Sit igitur Prima Concluſio.

1 Litteris Epiſcopi, ſeu alterius Ordinarij. (Hic obi-
2 ter nota, quod verbũ hoc *Ordinarius*) non ſolũ comprehẽdit Epiſcopos, qui ſunt generales Ordinarij, *cap. cum Epiſcopus, de off. ordinar lib. 6. & cap. 1. eod. tit.* ſed etiam inferiores, & ſpeciales ordinarios, vt eſt text. iuncta gloſ. notab. *in cap. ordinarij, de off. ordin. in 6.*) authentico ſigillo, id eſt, publica authoritate comprobato, ſigillatis, & teſtium ſubſcriptorum manu propria roboratis, plena fides adhibetur; ita traditum eſt ab Innocentio, *in cap. 1. in prima oppoſitione, extra de fide inſtrumentorum*, & ſequuti ſunt Canoniſtæ omnes, *in d. cap. poſt ceſſionem*, vbi in ſpecie Abb. & Felin. *numero 3.* vbi ulterius de hoc dicit eſſe textũ *in cap. ſi Canonici, de off. ordin. in 6. in c. quoniã contra, & cap. pen. de procuratoribus*. Sequitur quoque Clariſs. Do. Maſcard *Concluſione ſua 628. num. 1.* Hieronymus Gigas *conſil. ſuo 21. num. 10.* & nouiſſimè Schuuartzenthaler, *in ſuo tract. de ſtipulat. pag. mihi 830. num. 19.*

3 Ratio autem huiuſce Concluſionis mea ſententia poteſt eſſe, quia huiuſmodi litteræ publici inſtrumenti valorem obtinent, *iuxta cap. 2. de fide inſtrumentorum*; ſequitur Crauet. *conſ. ſuo 122. numero 14.* & Strozzius de Vicario Epiſcopi, *libro 1. quæſt. 64. num. 15.*

Ampliatur autem Communis iſta Cõcluſio varijs modis.

4 Et primò, vt locum ſibi vendicet non ſolum in leuibus, ſed etiam in arduis, & non ſolum in litteris promulgatorijs, ſeu diſpoſitionis, ſed etiam citatorijs, vel continentibus aliquam ſententiã, vel ſi ſint litteræ, vt appellant, teſtimoniales, atteſtantes aliquid factum, vel non factum, v. g. quod Ti-
5 tius permutauerit beneficium cũ Sempronio, vel alia huiuſmodi. Sic præciſè inter cæteros Felin *in d. cap. poſt ceſſionem, numero 5.* quem ad litteram ſequutus eſt D. Maſcard. *d. Concluſ. 628. nu. 2.* vbi vlterius ſubdit hoc idem decidendo corroboraſſe Doctores de Rota *decis. ſua prima, aliàs 22. tit. de probationib. in Nouiſs.* qui tamen de hoc, vt videri poteſt, nec verbum quidem.

6 Ampliatur ſecundò, vt procedat non ſolum in ſpectantibus ad officium ipſiuſmet Epiſcopi ſigillantis, ſed etiam in alienis negotijs. Sic præciſè D. Abbas, *in d. cap. poſt ceſſionem, num. 5. in principio, & in verſic. tertio dico*, vbi pro corroboratione adducit text *in d. cap. 2. de fide inſtrumẽtorum*, vbi tex. indiſtinctè loquens, æquiparat eas inſtrumento cõfecto manu tabellionis; ſequuti ſunt etiam Domini de Rota, *d. decis. 1. de probationibus, in nouiſs.* & D. Maſcard. *d. Concluſione ſua 628. num. 3.*

7 Contrarium tamen hac in re ſenſit expreſsè Felin. *in d. cap. poſt ceſſionem, num. 4. vreſic. ſed contrarium, cum ijs, quæ ibidem adducit*, aſſerens tantũ epiſtolas Epiſcopi probare in pertinentibus ad eius officium; idq. *argum text. in cap. cum dilecta, de reſcriptis*, vbi ſi litteræ fuerint ſigillatæ ſigillo alicuius Collegij, probant dumtaxat quo ad negotia ipſiuſmet Collegij.

8 Et hæc opinio, quæ quidem mea ſententia videtur verior, ea fulcitur ratione; nam ſigillum ſolum probat ſuper his, ſuper quibus eſt inuentum, *cap. ſignificauit, de appellat.* & docuit latiſſimè Maſcard. *Concluſ. ſua 627. n. 48. & 49. & Concluſ 1308.*

9 Quinimò Dec. *in dicto cap. poſt ceſſionem*, docuit, quod authoritas ſigilli reſtringitur ſemper ad cauſam, & officium, quo ſigillum conſtitutum fuit.

10 Et hanc Felini ſententiam, quam veriorem, vt ſupra dixi, dijudico: ſequuti ſunt etiam plurimi alij, quos pulchrè deducit Maſcard. *dicta ſua Concluſ. 628. num. 5. & 6.* Addo Viuium, *decis. ſua 184. num. 10.*

11 Quæ quidem eo magis ampliatur, vt vera ſit in iudicialibus, in ijs enim ſine diſcrimine non creditur Iudici, vel Epiſcopo, in præiudicium alterius. Sic notatur *in capitulo, quoniam contra de probationibus*, quod videtur confirmari *ex dicta deciſione Dominorum de Rota 1. tit. de probat. in princ. ibi (dummodo non procedat vt iudex, quia tunc ſecus, vt in ſup. cit. cap. quoniam contra.)*

12 Intellige hoc tamen procedere in his, quæ non pendent ab arbitrio iudicis, ſecus in his, quæ ex iure officij pro arbitrio ſuo poteſt diſponere, nam tunc ipſi creditur, teſtis eſt poſt Bald. & Dec. relatos, Dom. Maſcard. *dicta Concluſione ſua 628. numero nono.*

13 Et hinc eſt, quod ſi ipſemet Epiſcopus faceret fidem de præſentatione facta coram eo, vel de inſtitutione per eum facta, aut alijs huiuſmodi, ex quo ageretur de his, quæ pro arbitrio ſuo poteſt diſponere, plena fides abſque dubio ſibi adhiberetur; ſic eleganter poſt Rotam Romanam, Rochum, Lambertinum, & alios, Dominus Monaldus, *conſilio ſuo 82. numero decimoſexto, volumine primo.*

Sequutus eſt Dominus Nicolaus Garzia, *de Beneficijs, par. 8. cap. quarto, numero trigeſimonono*, vbi poſt plures alios relatos reddit rationem, dicens; nam factum præſumitur ſolemniter actũ, niſi contrarium probetur, & latius vt per eum.

Digitized by Google

14 Sic etiam ſi ipſe atteſtaretur ſe ordines alicui contuliſſe, ſibi plenè ob eamdem rationem crederetur. Grammat. pulchrè, *deciſione ſua 81. numero primo.* Addo Clariſs. Maſcard. *Concluſione ſua 305. de probationibus, numero primo, & per totam,* vbi etiā an clericatus per litteras Epiſcopi probari poſſit pulcherrimè diſceptatur. Adeundus quoque de eadem re, Illuſtr. Card. Tuſcus, *Concluſione ſua 378. in littera, C.* vbi latè.

15 Prout creditur vicecurato de matrimonio atteſtanti, cum atteſtetur de pertinentibus ad officiū ſuum. Monald. *conſilio quadrageſimoſecundo, numero 19.*

16 Subampliatur ſecundo loco, opin. Dom. Felini, vt eo magis procedat, quando contra Iudicem, vel Epiſcopum ſcribentem præſumptio eſſet fraudis, tunc enim ipſi in præiudicium tertij non creditur.

17 Exemplum extat, *in dicta deciſione prima, de probationibus*, vbi non creditur ordinario ſcribenti contra Apoſtolicum impetrantem, ſi dicat ſe prius contuliſſe beneficium quàm Summus Pontifex, vel exequutor eius; non enim ſibi fides adhibetur propter fraudis ſuſpicionem; & latius id proſequitur Dominus Abbas, *in dicto capitulo poſt ceſſionem, numero quarto, verſic. non obſtat ſtylus Palatij.*

Limitatur autem recepta iſta ſententia Felini, videlicet, quod Epiſtolæ Epiſcopi ſuo ſignatæ ſigillo, non creditur in non ſpectātibus ad eius officium, varijs modis.

18 Primus quidem eſt, niſi conſuetudo extet in contrarium: tunc enim nullo habito diſcrimine, fides adhiberetur litteris ipſius, iuxta id quod per conſuetudinem ipſam eſſet introductum. ita Canoniſtæ omnes, *in dicto cap. poſt ceſſionem.* Felin. in ſpecie *numero octauo*, & Decius *numero quadrageſimo primo.*

19 Sequitur etiam Baldum. *in Rubrica, C. de fide inſtrumentorum, columna vltima, verſic. ſeptimum, & vltimum complementum, numero quadrageſimo primo*, dicens huiuſmodi conſuetudinē efficere poſſe, vt credatur talibus litteris in quocūque facto. Addo poſt plures alios relatos Dominū Maſcardum, *dicta Concluſ. ſua 628. numero 12. cum duobus ſequentibus*, & Schuuartzenthaler, *de ſtipulat. pag. 829. num. 4.* vbi pulchrè.

20 Subamplia, vt talis conſuetudo efficiat, vt non ſolum credatur ipſius litteris cum ſigillo, ſed etiā ſolo ſigillo fides adhibeatur, ita Dec. *in d. cap. poſt ceſſionem, num. quadrageſimotertio*, & Communiter Doctores.

21 Nec mirum (mea ſententia) ex generali enim totius orbis conſuetudine, quam etiam ſeruat Palatium Apoſtolicum in his, quæ ſpectant ad ſuum officium: ſigillum ipſius Epiſcopi reputatur authenticum. Doctores de Rota, *dicta deciſione prima, in princip.* ac proinde ſumma cum ratione ſibi creditur.

22 Coarctatur ſecundò principaliter ſupradicta ſententia Felini, quando agitur de leuibus, in ijs enim litteris Epiſcopi indiſtinctè creditur: ita Bald. & Communiter omnes, *in dicto capit. poſt ceſſionem*, vbi Abb. in ſpecie *ſub numero quarto*, dixit, in leuibus etiam credi extra officium, *per ea, quæ habentur in capit. primo, de cleric. peregr.* Sequitur poſt infinitos relatos Dominus Maſcardus, *dicta Concluſione ſua 628. numero decimoſexto & decimoſeptimo.* Idem *Concluſione ſua 1225. numero decimo.* Addo Schuuartzenthaler, *de ſtipulationibus, pagina 83. numero 15.*

23 Limitatur tertiò, quò ad ſemiplenam probationem, abſque difficultate enim ex talibus litteris ſemiplena oritur probatio. Ita Innocent. *in cap. in præſentia, de renunciat.* vbi Card. & Imola; & ſequitur poſt Abb. Dominus Maſcard. *dicta Concluſione 628. num. 18.*

24 Hinc colligebat Dec *in d. cap. poſt ceſſionem, numero 47.* quod in omnibus illis caſibus, in quibus ſemiplenæ probationes ſufficerent, ex huiuſmodi litteris plena fides emanaret.

25 Limitatur quartò, ſi eiuſmodi litteræ proferantur aduerſus eas producentem, vel aduerſus eum, cuius ſigillum litteris fuerit impreſſum, contra enim illos probandi hę litteræ vim habent, *argumento l. Publia, §. fin. ff. depoſiti, l. ſi procuratorem, de procuratoribus, & l. 2. ſupra de rebus credit.* Sic Canoniſtæ omnes, *in d. cap. poſt ceſſionem.*

26 Hinc eleganter docet Bartol. *in l. 2. de ſtipulat. ſeruorum.* Inſtrumentum procurationis confectum ab eo, qui procuratorem conſtituit, aduerſus eum fidem facere, non autem pro ipſo. Et hæc ſatis.

Latius de iſta Concluſione per Dominum Abbatem, *in dicto cap. poſt ceſſionem, numero quinto*, vide per eum.

Sequitur Secunda Concluſio.

27 Litteræ Epiſcopi ſolo ſuo ſigillo ſigillatæ ſine ſubſcriptione teſtium, ac ſine tabellione, probant in his, quę ſpectant ad eius officium, ita Innocent. *in cap. 1. in fine, extra de fide inſtrumentorum*, vbi fidē adhiberi ait litteris cuiuslibet prælati, de his, quę ſui officij ratione facere debet, vel poteſt, veluti Archiepiſcopi litteris ad Cōcilium Suffraganeos aduocātis, vel ad Suffraganei electionem. *iuxta capit. ſi Epiſcopus, 11. diſt. 18. & cap. non debet. 2. diſtin. 65.* Refert Panormit. *in d. cap. poſt ceſſionem, num. 4. in 7. oppoſitione.* Sic etiam concludit Ioannes Andreas, *in additionibus ad Speculator, §. nunc dicendum reſtat, columna 7. tit. de inſtrumentorum editione*, vbi firmat expreſſis verbis adhibendam fidem litteris etiam citra adminiculum teſtium, ſi modo hæ conſcriptæ ſint de eo, quod ſigillantis officium concernit; idem tradit Bald. *in Rubrica, C. de fide inſtrumentorum.* Sic quoque decidunt Auditores Rotę Romanæ, *in dicta deciſione prima, & deciſ. 10. de probationibus in nouiſs.* Iidem *in deciſione ſua 16. & 17. eod. tit. de probat. in antiquis.* Sequitur Bertachinus. *de Epiſcopo, in 8. par. tit. 3. q. 16.* Allegat Bald. *in l. ſi quis, C. de Epiſcopis, & Clericis, in 4. columna*, vbi dicit credi litteris Epiſcopi de Sacerdotio Clerici.

Sic tandem cenſuit Clar. Do. Nicolaus Garcia,

in

*in ſuo eleganti tract. nuper edito, de Beneficijs, par. 8. ca-
pit. 4. numero 35. cum ſeq.* vbi tradit, quod creditur
litteris Epiſcopi ſolo ſigillo ſuo ſigillatis ſine no-
tario, & teſtibus, ſuper reſignatione facta in ſuis
manibus per eum admiſſa, & collatione ſubſequu-
ta; & faciunt plenam fidem, dummodo omnia in
litteris ſuis contenta, coram eo, & per eum vno,
& eodem tempore facta, & completa exiſtãt, aliàs
non facerent fidem niſi de vltimo actu, quia om-
nia, & ſingula prædicta ſpectãt ad officium ſuum,
& inter ſubditos ſuos extra iudicium per eum ex-
pediuntur, & vt latius per eum, quem omninò cõ-
ſulas.
28 Et hoc procedit etiam, quando litteræ Epiſco-
ſcopi concernunt factum alienum: ideo ſi in litte-
ris ipſius ſuo ſigillo ſigillatis narretur præſenta-
tio facta, vel inſtitutio, probatur vtique ipſa præ-
ſentatio, vel inſtitutio, quia litteris ipſiuſmet Epi-
ſcopi creditur quo ad eius officium. ita voluit ea-
dem Rota Romana, *deciſione ſua 11. aliàs 423. tit.
de iure patronatus, in nouiſs.* & ſequitur Milis, *in Re-
pertor. in verſic. litteris Epiſcopi*; plurimos alios con-
cordantes refert, & ſequitur Dominus Maſcardus
Concluſione ſua 991. numero primo, & Schuuartzen-
thaler, *in ſuo tractatu de ſtipulationibus, pagina mihi
827. numero 6. & 7.* Addo Petrum Aemil. Veral.
deciſ. ſua 408. numero 3. parte 2. Videndus tamen
Dominus Maſcardus, *Concluſione ſua 1222. ferè per
totam*, vbi pulchre de hac materia.
29 Ratio autem huiuſce Cõcluſionis ea poteſt eſ-
ſe, quoniam ſigillum ipſius Epiſcopi eſt publicũ,
ſecundum Caſtrenſ. *in l. ſi procuratorem, ff. de procu-
rat.* & Bald. *in l. ſi qua per calumniam, in fine, C. de Epi-
ſcop. & cler.*
Sequitur Rota Romana, *dicta deciſ. 1. de proba-
tionibus, in nouiſs.* Et hinc eſt, quòd ſigillum ipſius
authenticat ſcripturam in pertinentibus ad eius
officium, quod ſecus eſſet in ſigillis priuatorum,
quia illis nulla adhibetur fides.
30 Quod tamen intelligendum eſt in his, quæ ſpe-
ctant ad eius officium, vt firmauimus ſupra.
31 Et ideò ſi ſigillum eſſet appoſitum in teſtamen-
to, & ſic circa actum non ſpectantem ad ſuam iu-
riſdictionem nihil probaret, ſecundum Bald. *in l.
fin. col. fin. verſic. quod ſi ſcriptura teſtamenti, C. de fi-
deicommiſ.*
32 Sic etiam ſi ipſemet Epiſcopus in ſua collatio-
ne quem eſſe filium patrimonialem atteſtaretur,
33 ſibi vtique fides denegaretur, quia non depone-
ret de his, quę ad officium ſuum pertinent: & ideo
agens vti filius patrimonialis, debebit ſe eſſe pro-
bare talem; non enim per aſſertionem Epiſcopi
probatur ſe per ſupra dicta filium patrimonialẽ;
& ita anno Domini 1552. die 22. Iunij, iudicatũ
fuiſſe teſtatur Petrus Aemil. Veral. *deciſ. ſua 308.
par. 1. & deciſ. 289. parte 2.*
34 Sic quoque ſi ageretur de probanda dotatione
ad quandam Capellam, & de illa Epiſcopus in
ſuis atteſtaretur, ſibi vtique fides minimè adhibe-
35 retur; & ratio eſt: quia talis dotatio non ſpectat
ad eius officium, ſed dependet à facto, & volunta-
te aliorum. Sic eleganter inter alios Dominus
Franciſc. Monald. *conſ. ſuo 82. num. 17. volum. 1.*
36 Obſeruandum eſt tamen contrariam hac in re
defendiſſe ſententiam, Felinum *in d. cap. poſt ceſ-
ſionem, numero ſeptimo*, ſenſit enim ibi, litteras Epi-
ſcoporum, vel aliorum Ordinariorum etiam ſigil-
lo authentico, & teſtibus, qui ſe non ſubſcripſe-
runt, munitas, nullam probationem facere; idq;
per dicta Innocentij, *in cap. 1. de fide inſtrumento-
rum*, ac aliorum ibidem citatorum; & propter pe-
riculum damni, quod ex falſitate probationis re-
ſultare poſſet, ſubdit: quod ſicut viuæ voci Epi-
ſcopi in grauibus non ſtatur, *cap. ſi Epiſcopus, ſex-
ta quæſtione vndecima, & capitulo quoniam contra, de
probationibus*; ita nec mortuæ, quæ faciliter frau-
dare poſſet.
37 Retenta tamen priori opinione vti veriori, ac
receptiori, ampliare illam poteris, vt locum ſibi
38 vendicet etiam in his, quæ non pertinent ad offi-
cium Epiſcopi; vt ſtatuerunt Domini de Rota,
deciſione ſua 12. tit. de procuratoribus, in nouiſs. vbi
cenſuerunt valere procuratorium ad cauſas ſolo
39 ſigillo Epiſcopi ſigillatum, dummodo ſit ſigil-
lum recognitum, quod aliàs non probaret; ad
quod citatur ibi Hoſtienſ. *in cap. 1. de procuratori-
bus, cum ibi allatis*; & tamen illud procuratorium
ad cauſas, eſt extra officium Epiſcopi; idem ob-
ſeruauit Nicolaus de Mil. *in ſuo Repertor. in ver-
ſic. litteris Epiſcopi*, Felin. etiam ipſemet *in dicto
cap. poſt ceſſionem, num. 14.* & Dominus Maſcard.
dicta Concluſ. 991. num. 4. & 5.
40 Amplia ſecundò, etiamſi ipſiuſmet Epiſcopi
litteræ eſſent ſigillatæ ſigillo alieno, puta Capi-
41 tuli; adhuc enim plenam fidem facient. Nec mi-
rum, tum quia Epiſcopus eſt caput ipſius Capi-
42 tuli, *capit. nouit, & cap. quanto, de ijs, quæ fiunt à præ-
lat.* tum etiam quia nihil intereſt, ſi quis alieno
ſigillo ſignet, dummodo dicat, vel proprio, iuxta
textũ *in l. ad teſtium, §. ab ipſo, vbi etiam Bart. de teſta-
mentis*, & per Ioannem Firman. *de Epiſcopo, libro
tertio, parte prima, numero vigeſimooctauo, verſic. po-
teſt etiam ſigillatio.* Sic eleganter docet, & ampliat
Mandoſius *conſilio ſuo trigeſimo, numero 8.*
43 Limitatur autem primò, recepta iſta Conclu-
ſio, vt locum ſibi minimè vendicet, cum agitur de
præiudicio tertij, contra illum enim litterę Epi-
ſcopi etiam ſigillatæ non probant; ſic Socin. *con-
ſilio ſuo 258. columna penultima, in ſecundo*, Rota
Romana *deciſione 158. in antiquis, tit. de procurato-
ribus*, volens, quod in præiudicialibus non creda-
tur ſigillo iudicis; ſequitur etiam Monald. *conſil.
ſuo 82. numero 20. volum. 1.* & Clariſs. Menoch. poſt
plures relatos, *lib. 2. de arbitr. Centur. 1. Caſu 94. nu-
mero 23.* vbi etiam rationem deducit, dicens: quia
44 hæ litteræ principaliter non ſunt de his, quæ ad
eius officium ſpectant, *iuxta cap. poſt ceſſionem, de
probat.* ſed conſiderantur tamquam litterę priuati
cuiuſdam amici amico datæ.
Eumdem Menoch. refert, & ſequitur Domi-
nus Maſcard. *Concluſ. ſua 627. numero 15.* Addo
eumdem *d. Concluſ. ſua 991. numero 7. & 8.* vbi
poſt Archid. Felin. & alios, docuit, non eſſe cre-
dendum litteris Epiſcopi, vbi læditur ius par-

tis;niſi tamen habeat teſtium ſubſcriprionem;quo
45 caſus fides adhibetur. Hocidē ſenſit etiam Paul.
Borgaſius, in ſuo tractatu de irreglaritate, parte ſex-
ta, quæſtione octaua, cap. de publicatione excommunica
tionis, numero 3. & 4. vbi clarè docuit litteris ſolius
epiſcopi dicentis ſe excommunicaſſe, vel anathe-
matizaſſe aliqnem, fidem minimè eſſe adhiben-
dam, niſi adſit in illis ſubſcriptio teſtium, & Nota-
rij. Sequitur Vgolinus, de Cenſuris, cap. 21. §. 2. nu-
mero 16. & capit. 19. §. 1. numero quinto, vbi an quis
litteris excommunicari poſſit, & abſolui omnium
elegantiſſimè ediſſerit. Videndus quoque Ioa-
chim. Benſt. in l. admonendi, de iureiur. numero 779.
An autem excommunicatio facta de aliquo per lit
teras ordinarij probari poſſit, in præſentiarum non
diſcutio, ſed adeundi Clariſs. Maſcard. Concluſione
ſua 703. & Illuſtriſs. Card. Tuſcus, Concluſ. 444. nu-
mero 12. in littera E.
46 Secundo loco effectu caret iſta Concluſio in iu-
dicialibus, in quibus citra diſcrimen iudici, vel E-
piſcopo non adhibetur fides in præiudicium alte-
rius. ita Innocent. in dicto cap. quoniam contra, de pro
47 bat. cuius dictum veriſſimum arbitratur Bellame-
ra, in deciſione ſua 631. vbi deciſum vlterius reli-
quit non credi atteſtationibus cum ſigillo Cardi-
nalis, vel Vicecancellarij in iudicio; ſequitur hoc
idem poſt alios relatos Maſcardus, dicta Concluſio-
ne 991. numero vndecimo, & duodecimo, Addo Schu
uartzenthaler, d. ſuo tractatu, de ſtipulat. pagina mihi
828. num. 9.
48 Tertiò limitare poteris concluſionem non pro-
cedere, quando contra Epiſcopum ſcribentem eſ-
ſet præſumptio fraudis, vt ſi ipſe atteſtetur contra
Apoſtolicum impetrantem ſe primo contuliſſe be
neficium, quam Papa, vel eius exequutor; nam in
hoc ipſi non crederetur propter fraudis ſuſpicio-
nem. ita Abb. in dicto capit. poſt ceſſionem, colum. ſex-
ta, verſic. Ratio prædictæ Concluſionis; de probationibus,
& ibi Decius, numero trigeſimoquinto, verſic. ſecundo
49 fallit; idq; ea ratione, quia ſæpè accidit, quod Epi-
ſcopi, vel eorum Cancellarij anticipent datam,
vt fraudent Apoſtolicos impetrantes; idemq.
ſeruari de ſtylo Palatij Apoſtolici, dixerunt Do-
mini de Rota, deciſione prima, numero ſecundo, de pro
bationibus, & deciſione ſua 10. aliàs 348. eodem titulo
50 in nouis; vbi id etiam ampliatur in quocũque alio
collatore, vel Nuncio Apoſtolico habente pote-
ſtatem conferendi beneficium, quia eorum ſolis
litteris ſigillatis non ſtabitur, ſed recipiens bene-
ficium ab illis, tenebitur probare; quod ſit in taxa
propter præſumptionem frandis. Hoc idem con-
firmat Felin. in dicto capit. poſt ceſſionem, numero de-
cimoſeptimo, verſic. quinto, de probat. qui ad hoc alle-
gat text. in capit. primo, de procurator. vbi maior ſol-
lemnitas requiritur, quando extat fraudis ſuſpi-
cio: & ſequitur Milis, Socin. ſen. Gem. & poſt plu-
res alios Maſcard. dicta Concluſione 991. numero de-
cimoquinto, Addo Schuuartzenthaler, dicta pag.
828. de ſtipulationibus, numero 10.
51 Obijcitur, quod litteris ſigillatis delegatorum,
& ſubdelegatorum creditur, ex doctrina Archidia
coni, in cap. à ſubdelegato, de offic. deleg. in 6. igitur
pari ſaltem ratione idem videtur dicendum de
litteris Epiſcopi.
52 Sicuti etiam videtur obſtare deciſio Rotæ 348.
aliàs 10. de probationibus in nouiſs. dum ibi voluit,
quòd proceſſus factus per executorem probatur
per eius litteras, quod etiam ſequitur Natta conſil.
ſuo 649. numero 12. in 4.
53 Sed optimè reſoluuntur hæc obiecta per Dom.
Maſcard. d. Concluſione 991. numero 17. dicit enim
ibi, quod ideo creditur litteris ſubdelegatorum,
quia ceſſat præſumptio fraudis; ex quo ſubdele-
gatio eſt leuis præiudicij: ſecus eſt autem in col-
latione beneficij, in quo agitur de graui præiu-
dicio.
54 Sic etiam ſoluitur illud de exequutore: ideo
enim ſecundum eum fides adhibetur eius litteris,
quia non extat præſumptio fraudis, cum agatur
de leui præiudicio, quo caſu creditur litteris ip-
ſius Epiſcopi: & adducit Felin. in dicto capitulo poſt
ceſſionem.
55 Quapropter ſub numero decimo octauo, hanc limi-
tationem principalem intelligendam exiſtimet
56 ſtante fraudis ſuſpicione, ſecus illa ceſſante, vbi
exemplificat, veluti ſi ille, cui ordinarius contulit,
reperiatur in poſſeſſione beneficij ante datam lit-
teram impetrantis Apoſtolici, vel ante intimatio-
nem litterarum Epiſcopo factam, nam tunc fraus
excluditur, & conſequenter ipſis litteris plena fi-
des adhibenda erit: adducit pro corroboratione
authorit. addentium, ad dictam deciſionem vigeſi-
mam ſecundam de probationibus in nouiſs. vbi etiam
atteſtatur de obſeruatione Rotæ, & quod aliàs
iuxta hanc ſententiam in quadam cauſa, quam ip
ſe habuit in concordi conſilio omnium Domino-
rum de Rota pronunciauit.
57 Secundo loco interpretatur Dominus Maſcar-
dus ſub numero decimonono, hanc limitationem non
procedere, quando litteræ eſſent plurium prælato-
rum, quibus magis creditur, quam vnius, vt in capi-
tulo tum litteris, de teſtibus, cum concordantibus, per
eum ibi deductis, & prius per Felin. qui & hoc ipſe
ſequitur in dicto capit. poſt ceſſionem, numero decimo-
ſexto, verſic. fallit nono.
58 Quarto principaliter limirabis Concluſionem
non procedere in Locumtenente, ſeu Vicario Epi
ſcopi, cuius litteris non creditur, vt litteris ipſiuſ-
met Epiſcopi. ita poſt Bellamer. deciſione ſua 301.
Maſcardus, dicta Concluſione 991. numero 20.
59 Quintò limita, quando litteræ huiuſmodi ſunt
teſtimoniales ſuper facto de præterito, puta, quia
ad petitionem partis ſcribit talem excommuni-
caſſe, vel ordinaſſe, vel beneficium contuliſſe, vel
ſaltem ſententiam tuliſſe, quia & eo caſu non ſta-
tur ipſis litteris, etiamſi ſint ſuper facto ſcribentis:
& multo minus ſi de alieno. Sic poſt gloſsã, in cap.
teſtes, 3. quæſtione 9. Calderinum, Abb. & alios,
Dominus Maſcardus. Concluſione ſua præcitata 991.
60 numero vigeſimoprimo, & vigeſimoſecondo, vbi
ampliat hoc procedere, etiamſi litteræ prædictæ
non forent puræ teſtimoniales, ſed recitatoriæ,
vt quæ narrarent ita factum eſſe ad aliquem fi-
nem, qui fit, vel mandatur fieri per iudicem ra-
tione

tione illius facti recitati, puta quia recitat ſe tale beneficium contuliſſe, ideo mandat illum in poſſeſſionē induci, vel poni, ſiue talem ſentētiam protuliſſe, & propterea mandat eum de tali poſſeſſione remoueri, vel ſimilia; nam & iſto caſu ipſæ litteræ non probant illud factum de præterito. Rationem ibidem adducit, vt per te videre poteris.

61 Pluribus alijs modis limitatur ſupradicta Regula, de quibus per Doctores, *in dicto cap. poſt ceſſionem*; & præcipuè per Felin. & per Maſcard. *d. Concluſ. 991*. vide per eos.

62 Notandum tamen volo pro coronide huiuſce Concluſionis quòd litteris extraiudicialibus Epiſcoporum, Abbatum, aliorumvè ordinariorum, non creditur, quod ad tempus conceſſionis attinet, ſicut nec ſigillis, præterquam in præiudicium ipſorum, & producētis, maximè vero ſi teſtes nulli ſubſcripſerint; ne alioqui facile ſit prælato fraudem cominiſci in eius necem, cui antea ius fuerit iam quæſitum; ſed quamquam iuris ratio ita ſuadet, attamen inueterata conſuetudine pleriſque Senatuſconſultis approbata receptum eſt, vt huiuſmodi ſcripturarum in omnibus tanta fides ſit, quanta ſi eſſent publicæ, non ſolum ſi ab ipſis Ordinarijs ſubſcriptæ ſint, ſed & ſi ab eorum dumtaxat amanuenſibus, quamuis alij teſtes nulli interuenerint; itaque ſi quis earum fidem in dubium reuocare velit, perinde falſi accuſationem inſtituere, & in crimen ſubſcribere debet, ac ſi publicum inſtrumentum eſſet impugnaturus. Sic præciſè in cauſa Illuſtriſs. Dom. Vicentij Laurei Cardinalis de Mondeui, & Reuerēdi Petri Goyet de Prioratu Nantuacenſi Collitigantium 7. *Kalen.* Martij 1589. in Senatu Pedemontium iudicatum fuiſſe, teſtatus eſt eruditiſs. Dominus Antonius Faber, *in ſuo Codice Fabriano, libro tertio, tit. 14. definitione 19.*

Sequitur Tertia Concluſio.

63 Litteræ Epiſcoporum ſubſcriptæ, ſed non ſigillatæ, imò abſque ſubſcriptione teſtium, cenſentur litteræ priuatæ, quibus dumtaxat creditur contra ſcribentem, probato, quod ipſe ſcripſerit, *d. l. Publia, & l. ſi procuratorem, de procuratoribus.*

64 Et non probant contra tertium, niſi prout aliæ ſcripturę priuatæ, de quibus, *in l. ſcripturas, C. qui potiores, & ſupradictum fuit*. Sic præciſè Felin. *in d. ca. poſt ceſſionem, num.* 18.

65 Amplia, vt quantumuis publicum ſigillum habeant, nullam tamen fidem faciant, niſi ab eo ipſo, cuius nomen præſeferunt, ſubſignatæ ſint, aut ab amanuenſi eius, aliouè, qui ſubſignandi mandatum habeat, & poteſtatem. Sic pręciſè Senatum Pedemontium ſæpius iudicaſſe teſtatus eſt Antonius Faber, *in ſuo Codice Fabriano, libro quarto, tit. 14. definit.* 20. vbi ſubdit id locum etiam habere in litteris iudicis, ſeu alterius cuiuſcumque perſonæ publicæ, & hæc ſatis.

66 Videndus de materia Illuſtr. Card. Tuſcus, *Concluſione ſua 365. in littera L*, vbi pulchrè. & Dominus Erneſtus Cothoman. *conſilio ſuo 47. per totum*, addas Dom. Guziam, *dicto cap. quarto, num. 36. cum pluribus ſeq.*

De Litteris Imperatoris, Regis, vel cuiuslibet alterius Principis, & præcipuè non recognoſcentis Superiorem.

SVMMARIVM.

1 *Litteræ Imperatoris, Regis, vel cuiuslibet alterius Principis plenam fidem faciunt.*

2 *Principis aſſertioni regulariter ſtandum eſt.*

3 *Præſumitur enim ſemper Iuſtitiæ plenus, & idcirco omnia deliberatè, & prout conuenit, facere.*

4 *Quinimò ſemper præſumendum eſt, quod ipſiuſmet Principis litteræ proceſſerint de iuſtitia.*

5 *Cum princeps ſibi poſſit in cauſa propria ius dicere, fides etiam ſuæ ſcriptura eſt adhibenda.*

6 *Litteræ Principis vim legum obtinent.*

7 *Et hinc eſt, quod vti tales ius faciunt quoad omnes.*

8 *Quinimò arctant ſcientes abſque vlla publicatione.*

9 *Niſi tamen eſſent litteræ particulares ipſorum Principum ad lites.*

10 *An autem generaliter ſint pro legibus obſeruandæ, videndi Doct. remiſſiuè.*

11 *Epiſtola Principis fidem facit, licet etiam fuerit conſcripta manu alicuius ſui ſcribæ, eius tamen mandato.*

12 *Et probat etiam contra tertium.*

13 *Ratio.*

14 *Declara.*

15 *Litteris ipſiuſmet principis ſtatur, licet in illis enūcietur aliquem commiſiſſe delictum.*

16 *Limitatur ex ſententia Authoris, cum ageretur de crimine rebellionis, propter quòd bona veniunt publicanda.*

17 *Litteris inferioris à Principe neutiquam creditur in præiudicium tertij.*

18 *Quinimò regulariter ipſis plena fides non adhibetur, niſi in illis enarratorum pleniſſima fiat comprobatio.*

19 *In omnibus illis caſibus, in quibus litteræ Principis operantur, ac fidem faciunt, debet adeſſe ipſius Principis ſubſcriptio, ac ſigillum.*

20 *Item in illis debet fieri præmiſſio nominum ſuarū dignitatum, ac titulorum, & num. 21.*

22 *Cum veriſimiliter de validitate, ſeu veritate litterarum ipſius Principis dubitatur; tunc eæ non ſunt ſemper exequendæ, ſed ipſi reſcribendum.*

23 *Et ſuperueniente poſtea noua iuſſione ipſius Principis obediendum eſt.*

24 *De materia huiuſce quæſtionis videndi Doctores remiſſiuè.*

25 *Plurimæ ſunt aliæ litterarum ſpecies, de quibus ibi.*

Digitized by Google

An Litteræ Imperatoris, Regis, vel cuiuslibet alterius Principis fidem faciant?

QVAESTIO III.

SVMMARIVM.

MAteria iſta, vt vnuſquiſque
videt, eſt ſatis ampla, ac
difficilis, & ideo a Docto
ribus multis in locis con-
trouerſa. Nos autem cum
etiam de ea *in tractatu no
ſtro de Verbis enunciatiuis,
lib. 2. q. 4.* non ineleganter, ac ſatis abundè diſſe-
rueimus; in præſentiarum dumtaxat nonnulla
ipſimet apprimè congruentia breuiter attinge-
mus.

1 Sit igitur firma Concluſio, Litteras huiuſmodi
principum probare, ac plenam fidem facere.
2 Principis enim aſſertioni regulariter ſtandum
eſt, *vulgata Clement. 1. de probationibus*, vbi Cano-
niſtæ omnes; præſumitur namque ſemper Iuſtitiæ
3 plenus, & idcirco omnia deliberatè, & prout con-
uenit, facere; & ideo non eſt credẽdum, quod fal-
ſum dicat, *l. 2. §. meritò, & §. ſi quis à principe, ff. ne
quid in loco publico, & l. ex facto, in princip. ff. de vul-
gari, cum infinitis concordantibus deductis pulchrè* per
Maſcard. *Concluſ. ſua 1233. num. 22.*
4 Quinimò ſemper præſumendum eſt, quod ip-
ſius principis litteræ proceſſerint de Iuſtitia. Af-
flict. *deciſ. ſua 51. num. 3.* Addo eundem Maſcard.
5 *Concluſ. ſua 628. num. 20*, vbi docet, quod cum prin
ceps ſibi poſſit in cauſa propria ius dicere, quod
ideo fides etiam ſuæ ſcripturæ eſt adhibenda; vi-
detur etiam ſequi Aſinius, *in ſua praxi, par. 2. §. 1. c.
54. num. 7.*
6 Amplia primò, vt huiuſmodi litteræ vim legum
obtineant, *argumento l. 1. ff. de Conſtit. princip. & §.
ſed & quod principi, Inſtit. de iure naturali.* Sic elegã-
ter Lancel. Gallia, *conſ. ſuo 25. num. 122.* vbi loqui-
tur in ſpecie de litteris Imperat. Addo Barbatiã
conſil. ſuo 21. num. 1. in ſecundo, vbi docet, quod epi-
ſtola eius, qui poteſt legem condere, pro lege eſt
obſeruanda; ſequitur Nicolaus de Agaz. *conſil. ſuo
Feudali, quinto, num. 2. inter conſilia Alberti Bruni.*
7 Et hinc eſt, quod vti tales ius faciunt quo ad
omnes, Leonard. à Lege, *in ſuis conſil. 36. & 116.*
8 Quinimò arctant ſcientes abſque vlla publica-
tione, vt pulchrè docuit Coſta, *de iuris, & facti igno
rantia, diſt. 75. Centuria 2. num. 3.*
9 Niſi tamen eſſent litteræ particulares ipſorum
principum ad lites; tunc enim dicũtur Reſcripta,
& non egrediũtur perſonam illius, in cuius fauo-
rẽ ſcriptæ ſunt, prout inter alios docet Bald. *conſ.
ſuo 106. num. 4. in 6.*
10 An autem generaliter ſint pro lege obſeruan-
dæ, videndus Salon de Pace, *in proœm. ll. Tauri, nu.
451. fol. 65.* & Aldobrandin *conſil. 66.* Videndus
quoque Dom. Alphonſus Moditius poſt hæc edi-
ta viſus *lib. 2. ſuarum Dubitationum, dubitatione ſe-
cunda, per totam*, vbi hoc idem, An epiſtola princi-
pis vim legis obtineat, & quid in inferiore ab ip-
ſo principe, plenioti cornu diſcutit ac pertractat,
11 Amplia principaliter ſecundò, vt epiſtola prin
cipis fidem faciat, licet etiam fuerit conſcripta
manu alicuius ſui ſcribæ, eius tamen mandato; ita
Franc. Marcus *deciſ. ſua 629. num. 1. in ſecundo.*
12 Extende principaliter tertiò, vt probet etiam
contra tertium.
13 Nec ſanè mirum. Huiuſmodi enim litteræ ab
habentibus poteſtatem legis condendæ conſcri-
ptæ, abſque dubio habẽt vim legis. Sic poſt Bald.
in l. exemplo, num. 4. C. de probationibus, & Rnin. *con
ſil. 121. num. 11. in 4.* Do. Maſcard. *Concluſ. ſua 630.
numero primo, & prius concluſ. ſua 627. nu. 12. & 13.*
14 Intellige tamen ſecundum Dec. *in c. poſt ceſſio-
nem, num. 48. de probat.* dummodo ita res ſe habeat
de conſuetudine, vt indiſtinctè litteris huiuſmo-
di fides adhibeatur. Eundem refert idem Maſcar
dus, *d. Concluſ. 630. num. 2.*
15 Amplia quartò, vt litteræ ipſiuſmet principis fi-
dem faciant, licet in illis atteſtetur aliquem com
miſiſſe delictum, adhuc enim narratio illa princi-
pis eſt ſufficiens probatio delicti. Sic poſt infini-
tos relatos hãc opinionem veriorem, & receptio-
rem eſſe teſtatur omnium elegãtiſſimè Viuius, om
ninò videndus, *Opinione ſua 639. num. 1.*
16 Limitarem tamen ego, cum ageretur de maxi-
mo crimine rebellionis, propter quòd bona ve-
niunt publicanda, tunc enim ipſius litteris, niſi
aliter de delicto ex actis legitimè præcedentibus
appareret, ſtandum non eſſet. Sic elegãter Pichus
conſil. 97. num. 85.
17 Notandum tamen, quod litteris inferioris ab
ipſomet principe, neutiquam creditur in præiudi-
ciũ tertij. text. cum materia, *in Clement. 1. de probat.
& in cap. poſt ceſſionem, eod. tit.* ſequitur Clar. Pere-
grinus poſt Card. Dec. & alios, relatos, *conſ. ſuo 16.
num. 15. vol. 1.*
18 Quinimò regulariter ipſis plena fides non ad-
hibetur, niſi in illis enarratorum pleniſſima fiat
comprobatio, prout eſt gloſ. quam omnes ſequun
tur, *in Clement. 1. in verſic. recuſaſſe, de probationibus*,
ſequitur Natta, *conſil. ſuo 179. num. 15.*
19 Obſeruandum præterea, quod in omnibus illis
caſibus, in quibus litteræ principis operantur, ac
fidem faciunt, debet adeſſe ipſius principis ſub-
ſcriptio, ac ſigillum, *capit. inter dilectos*, vbi Innoc.
& alij, *de fide inſtrument. l. bene à Zenone*, & ibi An-
gel. *C. de quadrien. præſcr. l. ſacri affatus, C. de diuerſ.
reſcript. cum concordantibus deductis* per Nattam,
conſil. ſuo 420. num. 46. ſequitur Rebuff. poſt Pau-
lum de Monte Picho, *conſil. ſuo 97. nu. 45. in ſuo tra-
ctatu de chirographorũ & cedularũ recognitione, n. 4.*
20 Item debet in illis fieri præmiſſio nominũ ſua-
rum dignitatum, ac titulorum, quod ſi non fiat,
ipſas litteras fide cariturus, concludunt Commu-
niter Doctores, in ſpecie autem Padil. *ind. l. ſacri
affatus.*

Item

21 Item in frõte earumdem ſuarum epiſtolarum, vel conſtitutionum debet ſemper ineſſe inſcriptiõ illa. Ego Leonardus Donato, puta, Dei gratia, Dux Venetiarum, &c. Cur autem illa verba (Dei gratia) ſint apponenda, latiſſimè docuit inter ceteros Moditius, *d. lib. 2. Dubitationum ſuarum, dubitatione 1. num. 1. cum ſequentibus*, eum conſulas.

22 Notandum poſtremò, quod quando veriſimiliter de validitate, ſeu litterarum ipſius principis veritate dubitatur, tunc non ſunt ſemper exequendę, ſed ipſi reſcribendum, ſecundum Bald. *conſi-*
23 *lio 64. in prima parte*, & ſuperueniente poſtea noua iuſſione ipſius principis obediendum, ſequitur Foller. *in ſua Praxi, 1. par. ſecundę partis, pag. mihi 230. num. 43.*

24 Et hęc breuiter tetigiſſe ſufficiat, pro ſatietate videndus Maſcard. *Concluſ. ſua 1233.* Gabriel. *de probat. concluſ. ſua 2.* & plurimi alij, quos omnes ordinatim recenſui, *d. tractatu de Verbis enunciatiuis, loco iam admonito.* Videndus quoque Illuſtr. Do. Card. Tuſcus, *Concluſ. ſua 377. in littera L*, vbi an, & quando litterę principum non valeant, tamquam ſubreptitię, eleganter ediſſerit.

25 Sunt & alię quamplurimę litterarum ſpecies, de quibus paſſim in iure noſtro, & per Doctores particulariter fit mentio, prout ſunt litterę Gratię, litteræ Iuſtitiæ, litterę Executoriales, Monitoriales, Subreptitię, Dimiſſoriales, Pęnitentiarię, Compulſoriales, ac alię huiuſmodi. Verum quia circa propoſitum nobis tum obligationis, tum etiam probationis finem, ad quem reliquię omnes eę, de quibus ſupra ſermonem habuimus, reſpexere, minimè verſantur, de ijs in pręſentiarum differere ſuperuacaneum, quinimo extraneum iudicauimus. Videndi igitur qui de illarumdem materia latiſſimè, & ex profeſsò conſcripſere. Satis.

De Compulſorialibus omnium latiſſimè, Scaccia, *lib. 2. de iudic. cauſ. ciuil. cap. 11. à num. 803. vſque ad 895.* vide per eum.

Finis Libri Tertij.

DE

DE SCRIPTVRA PRIVATA TRACTATVS

D. NICOLAI DE PASSERIBVS A IANVA I. C. PATAVINI.

Liber Quartus.

De Libris Rationum.

SVMMARIVM.

1 *Liber rationum quid ſit, definitur.*
2 *Libri rationum ſunt varij, quod explicatur, & numero 3. & 4.*
5 *Qui bene diſtinguit, proximus eſt veritati.*
6 *Liber rationum alicuius priuati regulariter non probat pro ſcribente, & num. 9. 10. & 11. eſtq. hoc receptiſſimum num. 14.*
7 *Ratio, & num. 8.*
12 *Partita ſcripta manu creditoris, & ad vtilitatem ipſius ſcribentis non probant, niſi aliter verificentur.*
13 *Inſtrumenta Notariorum quorum fides de publico approbata eſt, non probant in fauorem ipſius ſcribentis.*
15 *Liber rationum priuati non ſolum non probat pro ſcribente. ſed nec etiam pro eius hærede, etiamſi illi ſuceeſſerit Fiſcus, vel Eccleſia.*
16 *Liber rationum defuncti, qui fuit habitus vir probus, ac bonæ famæ, inducit aliqualem præſumptionē pro ipſius hærede; & eſt veriſſima Concluſio, num. 21. 22. & 23.*
17 *Ratio.*
18 *Animus defuncti non præſumitur corruptus, nec etiā corrumpi poteſt ſicut viuentis.*
19 *Mors ſcribentis auget fidem libri ſui.*
20 *Mors habet vim iuramenti, & num. 23.*
24 *Liber rationum defuncti non ſolum præſumptionē aliquam inducit pro eius hærede, verum etiam ſemiplenam probationem.*
25 *Et ad plenam inducendam ſufficeret vnus teſtis, vel poſſit hæredi deferri iuramentum in ſupplementum probationis verioris, ſi ſciebat veritatem.*
26 *Contrarium multi tenuere.*
27 *Et eſt communis.*
28 *Concilia ex mente Ripæ, & aliorum, & numero 29. & 30.*
31 *Liber rationum defuncti facit præſumptionem, ſeu ſemiplenam probationem, ſi fuit conceptus in forma rationum, alias nec præſumptionem inducit.*
32 *Liber rationum defuncti iūctis alijs præſumptionibus, ſeu adminiculis plenē etiam probat.*
33 *Liber rationum defuncti, qui fuerat bonæ conditionis, ac famæ, ſecundum ſtatuta Veneta non probat, ſed bene præſumptionem quandam inducit, ita vt boneſtiori parti deferatur iuramentum.*
34 *Ex proprio rationum libro creditoris haud etiam conuincitur debitor in cauſa fiſcali.*
35 *Amplia etiamſi debitum nō tantum in vno libro Rationum, ſed etiam in pluribus eiuſdē creditoris ſcriptum reperiatur.*
36 *Si aduerſarius meus librum meum rationum contra me producat, vel eo vtatur, non ob id ex eo ad mei fauorem oritur probatio.*
37 *Aliæ ampliationes referuntur per Doct. remiſſiuè.*
38 *Liber rationum priuati probat etiam ad eius fauorem in dependentibus ab eiuſdem voluntate, & num. 39. & 41.*
40 *Sublimita ex Maſcardo.*
42 *Liber rationum donatoris dubiam illius mentem declarat.*
43 *Sic etiam ex eo probatur conſenſus contra ſcribentem.*
44 *Liber rationum priuati probat pro eo quando multa capitula ipſius libri vera oſtenduntur, vel per inſtrumenta publica, vel aliter & quando liber ipſe in aliquo nec redargui, nec conuinci poteſt de mendacio, & num. 47. & 49.*
45 *Ratio, & num. 46.*
48 *Et eſt veriſſima concluſio, quidquid dixerint nonnulli.*
50 *Amplia, etiamſi partita non verificata, eſſent alicuius momenti.*
51 *Contrarium multi.*
52 *Opinio Authoris.*
53 *Clar. Menochij.*
54 *Sublimita tamen in Capitulis ſeparatis, & num. 55.*
56 *Liber rationum probat pro ſcribente, quando ſcripta in eo ſunt veriſimilia, & num. 58. 60. 61. & 62.*
57 *Exemplum ex Iaſ. & alijs.*
59 *Neceſſarium eſt tamen iuramentum ipſius ſcribentis.*
63 *Libris publicis eo magis fides adhiberi ſolet, quando continetur in ipſis aliqua enunciatio poſſibilis, ac veriſimilis.*
64 *Quædam opinio Decij deducitur.*
65 *Improbatur per Pyrrum Alfanum.*
66 *Liber rationum priuati probat pro ſcribente, ſi agatur de*

Digitized by Google

de modica quantitate, iuncto tamen iuramento ſcribentis.
67 Secus ſi de magna ſumma libr. 832. quæ non eſt parua ex Riminald. ibidem.
68 Et hæc eſt veriſſima concluſio, quidquid dixerit Bolog.
69 Item probat pro eo, cum agitur de modico præiudicio.
70 Item cum ſumus in connexis, & ſubordinatis.
Exemplum ibidem.
71 Ratio.
Contrarium multi.
72 Opinio Authoris.
73 Liber rationum probat pro ſcribente, ſi conſuetudine, vel ſtatuto caueatur, vt dicto libro plenè etiam in fauorem ſcribentis credatur.
74 Amplia, etiamſi ſtatutum ipſum diſponat, vt reſpectu magnæ ſummæ libris rationum credatur.
75 Declara, & num. 76. & 77.
78 Liber rationum alicuius priuati ſi ſit perſona nobilis, honeſta, legalis, & fide digna, aliqualem indiſtinctè ad ſui fauorem præſumptionem facit.
79 Et eſt veriſſima Concluſio, quidquid dixerit Hippolytus Riminaldus.
80 Item conſonat cum diſpoſitione Statutorum Venetorum.
81 Amplia, vt ſi in ipſomet libro appareat de debito, & credito, & veriſimilia contineantur, ex eo etiã plena oriatur probatio.
82 Ratio.
83 Liber rationum probat pro ſcribente, cum actus celebratus non impugnatur, & quando continet veriſimilia.
84 Quod tamen limita in memoriali, vel ſchedula in dicto libro rationum reperta.
85 Item limita, ſi dictus liber careat fortaſſis nominibus contrahentium, item die, ac Conſule.
86 Quod declara, vt ibi.
87 Liber rationum probat pro ſcribente, quando verſamur in antiquis.
88 Ratio.
89 Quod tamen fallit, quando ageretur contra tertium.
90 Hoc tamen minimè procedit, quando in eodem libro multa alia partita vera apparerent, & concurrentibus alijs adminiculis.
91 Liber rationum probat pro ſcribente, quando continet data, & recepta.
92 Debent tamen iſta contineri clarè, ſingulariter, & ſpecificè.
93 Aliàs ſecus eſſet.
94 Aliæ limitationes afferuntur per Doctores remiſſiuè.
95 Liber rationum contra ſcribentem plenè probat.
96 Amplia ex Bolog.
97 Et eſt receptiſſima concluſio.
98 Ratio, & num. 99.
100 Liber rationum probat contra ſcribentem, ſiue aduerſario præſente, ſiue abſente fuerit conſcriptus.
101 Et eſt veriſſima concluſio, quidquid dixerint nonnulli.
102 Quod maximè in mercatoribus tales libros habentibus procedit.
103 Liber rationum priuati, probat contra ipſum ſcribentem, ſiue in ipſo libro inſertus ſit dies, & Conſul, ſiue non; ſiue etiam deſint aliæ ſollemnitates.
104 Item contra eum probat, ſi quis per ſe, ſiue per alium hunc librum rationum conſcripſerit, & num. 105.
106 Amplia, vt etiam locum habeat, ſi is, qui me mandante conſcripſit meum librum rationum, ſit ſuſpectæ, atque deploratæ vitæ.
107 Liber rationum probat contra ſcribentem, etſi is, contra quem ſuus liber rationum producitur, negauerit ſe hanc particulam dicti libri rationis, quæ contra ipſum facit, vel ſcripſiſſe, vel mandaſſe ſcribi.
108 Ratio.
109 Imò ſi aliquid ſcriptum eſſet in libro mei aduerſarij manu mea, talis liber probaret contra ipſum.
110 Ratio.
111 Liber rationum priuati non ſolum probat contra ſcribentem, verum etiam contra eius hæredes.
112 Declara tamen, & intellige, prout ibi, & nu. 113.
114 Liber rationum priuati non probat contra ſcribentem, quando ipſomet libro nulla cauſa debiti eſſet expreſſa.
115 Ratio, & num. 116.
117 Contrarium tenuit Dec.
118 Concilia, & declara, & nu. 119. & 120.
121 Librum rationum probare ſemiplenè contra ſcribentem, etſi in eo non ſit expreſſa aliqua cauſa arbitratus eſt Schraderus, in l. admonendi, ff. de iureiur.
122 Liber rationum non probat contra ſcribentem, quando is, qui librum ipſum conſcripſit, probaret illam particulam, quæ ex ſuo illo libro contra ſe allegatur, vel proprio, vel miniſtri ſui errore fuiſſe conſcriptã.
123 Ratio.
124 Liber rationum non probat contra ſcribentem reſpectu illius, qui huic libro rationum contradixit, vel eum impugnare nixus fuit.
125 Declara, & num. 126.
127 Nec pariter contra eum probat, ſi is, contra quem ipſe liber producitur, non vnam particulam tantum, ſed totum illum librum ſuum eſſe inficietur.
Quod tamen fallit, ſi litterarum comparationis adminiculo adiuuetur, ibid.
128 Comparatione litterarum accedente ex libro rationum plena inducitur probatio.
129 Memoriale, vel ſchedula in libro rationum alicuius reperta, contra illum minimè probat.
130 Ratio.
131 Contrarium Dec. & Schraderus.
132 Eorum fundamentum.
133 Prior tamen vti verior, & Communior per authorem retinetur.
134 Declara, & num. 135.
136 Licet quis in vno libro ſcribat ſeparatim data, vel ſoluta tantum, & in alio libro ſcribat tantum accepta, tamen hi duo libri cum ſe inuicem reſpiciant, vnum librum rationum dicuntur conſtituere, ac proinde plenam fidem contra ſcribentem faciunt.
137 Liber rationum contra ſcribentem, aut omnino probat, aut omnino improbat.
138 Alia de hac regula per Doctores remiſſiuè.
139 An ille, qui librum rationis conſcripſit, in quo reperitur aliquid annotatum contra ſe, & ad fauorem Caij, poſſit ab ipſomet Caio medio iuris aſtringi ad eiuſdem ſui libri editionem? dubitatur.
140 Concluſio ſit negatiua. Fundamenta ibid. & n. 141

142 *Limita, & num.* 143. *cum duobus ſeqq.*
146 *Quonam autem remedio iſte aſtringi poſſit, an ſcilicet officio iudicis nobili, ſeu mercenario, an verò actione mandati, dubitatur.*
147 *Videndi Cagnol. & Maſſinius.*
148 *An Actor cogi poſſit ad editionem ſui libri vtcumque priuati faciendam reo? dubitatur.*
149 *Conclude ex ſententia Caroli Bardelloni pro affirmatiua; rationes vide ibidem.*
150 *Liber rationum priuati non probat pro tertio in praiudicium tertij.*
151 *Multum tamen adminiculatur.*
152 *Quinimo probat etiam ſemiplenè. Intellige, vt ibi.*

Scripturę priuatę tres precipuas extare ſpecies, apocham videlicet, epiſtolam, & librum rationũ, ſatis abundè ſupra docuimus. De apocha, & epiſtola hactenus. Nunc de libro rationum, & ſic de tertia ſpecie in hoc quarto libro congrue diſſerendum eſt.

1 DEfinitur autem liber rationum, (vt hinc exordiar) per I. C. Labeonem *in l. ſi quis ex argẽtarijs*, *§. rationẽ*, *ff. de edendo*, vt ſit vltrò, citroq. dandi, accipiendi, credendi, obligãdi, ac ſoluendi ſui cauſa negotiatio. Sequitur Schrader. *in l. admonendi, de iureiurando, num.* 264. vbi etiam Ioachim. Beuſt. *num.* 1012. Sichard. *in l. rationes, num.* 2. *C. de probationibus*. & Ioannes quoque de Vico Mercato, *in l. 1. num. 8. C. de edendo*, dum inquit, librum rationum illum eſſe, qui ſolum continet data, & recepta. Nec ab opinione tantorum patrũ recedendum dijudico, quidquid ſubtilibus rationibus motus docuerit Pyrrus Alfan. *in d. l. 1. num.* 14. *C. de edendo*.

2 Obſeruandum eſt autem, quòd libri ipſi rationum ſunt varij. (Quemadmodum, & hoc docuit Dominus Sigiſmundus Scaccia, *lib. 2. de iudic. cauſ. Ciuil. cap. 11. num.* 104.) Quidam enim ſunt confecti ab aliquo ratione ſui officij, vt olim erat nummularius, *l. quidam, §. nummularios, ff. de edendo*, exactor tributorum, & theſaurius, *l. illata, C. de fide inſtrumentorum*.

3 Quidam verò ſunt ab aliquo confecti ratione ſuę adminiſtrationis, vt ſunt libri tutorum, curatorum, inſtitorum, & huiuſcemodi aliarum perſonarum, *ad l. 1. §. officio, de tutel. & rationibus diſtrahend.*

4 Et quidam poſtremo loco ſunt libri pro arbitrio, & voluntate vniuſcuiuſque, prout res poſtulat, conſcripti, & ſunt ij, quos quiſque ſibi priuatim conficit. De ſingulis, ac prius de ijs, qui à perſonis priuatis conficiuntur, diſpiciamus.

5 Pro pleniori autem dicendorum intelligentia, ac maiori addiſcentium facilitate, tres apprimè diſtinguendos eſſe caſus exiſtimo. Qui enim benè diſtinguit, proximus eſt veritati, vt inquit Salic. *in proœmio, C. col.* 2.

6 Primus itaque, ac principalis caſus eſt, quando liber ipſe rationum continet aliquid pro ſcribente. Tunc an plena ex eo ad illius fauorem oriatur probatio, contingit dubitare.

In qua quidẽ difficultate receptiſſima eſt opinio negatiua. Ea enim plurium Iuris Conſultorum authoritate, & Pontificijs, & Imperialib. Conſtitutionibus comprobatur. Namque textus ſunt aperti, *in l. inſtrumenta, in l. rationes, & in l. exemplo, C. de probationibus, in l. 2. & l. fin. C. de conuen. fiſc. debitor. lib. 10. in l. nuda ratio, de donationibus, in cap. 2. ext. de fide inſtrumentorum, & in Clementina vnica, §. 1. & ibi gloſ. in verbo, Rationem, verſic. item ſcias, de vſuris, cum concordantibus.*

7 Nec ſanè mirum; Exemplo enim perniciosum eſt (inquit Imp. Gallien. *in d. l. exemplo*,) vt ei ſcripturæ credatur, qua vnuſquiſque ſibi annotatione propria debitorem conſtituit.

8 Accedit, quod ſi ipſis rationum libris in fauorẽ ipſorummet ſcribentium crederetur, de facili præberetur occaſio delinquendi, prout poſt Crauett. & Cephal. animaduertit Fab. Turret. *conſil. ſuo* 20. *num. 7. in primo*, & Hippolyt. Riminald. *conſil. ſuo* 132. *num.* 20.

9 Hanc eamdem ſententiam amplexi ſunt, vt dixi, Communiter Doctores. Eam enim inter ceteros tenuit Bart. *in d. l. nuda ratio, num. 7. in d. l. exemplo, & in Authent. Etſi contractus, num. 9. & 14. C. de fide inſtrumentorum*, idem *in d. l. admonendi, num.* 26. quem *ibidem* ceteri ſequuntur, Bald. Alex. & Iaſ. *num.* 120. Lanfranc. de Oriano, *num.* 50. Curt. iun. *num.* 124. Corraſ. *in 3. parte, num.* 61. Schrader. *num.* 267. & ex moderníoribus Ioachimus Beuſt. *numero* 1013.

10 Sequuti ſunt etiam Canoniſtæ omnes, *in d. cap. 2. de fide inſtrumentor. vbi in ſpecie Abb. ſub num.* 9. & Felin. *num.* 21. His accedunt Ioannes de Vico Mercato, poſt plures alios relatos *in l. 1, num.* 20. vbi etiam Bolognet. *num.* 18. Alfan. *numero* 18. & Maſſinius, *num. 53. C. de edendo*, Petrus Auguſtinus Morla, *in ſuo Emporio Iuris Ciu. par. 1. q. 17. numero 5. tit. de rebus credit.* & plurimi alij.

Ex conſulentibus hoc idem docuere Hippol. Riminald. poſt alios, *conſil. ſuo 132. nu.* 17. Cephal. *conſilio ſuo 475. num. 5. & 508. num. 21. & 22.* Pret. *conſil. 92. num. 6. vol.* 1. Eugen. *conſil. 8. numero* 42. Honded. *conſil. 91. num. 86. vol. 1. & conſil. 39. num. 49. in ſecundo*, Beccius, *conſil. ſuo 47. num.* 11. & nouiſſimè Fab. Turret. *conſil. ſuo 20. num. 7. in primo, & conſil. 77. num. 28. in ſecundo.*

11 Addo Do. Maſcard. *Concluſ. ſua 976. num.* 1. vbi
infinitos alios deducit, addo Carrocium, *deciſ. ſua*
104. *num.* 10. Hectorem Felicium, *Allegatione ſua*
iuris 32. num. 7. parte 3. & D. Stephanum Gratianũ
nouiſſimè, *deciſione ſua Marcb.* 137. *num.* 1. vbi etiã
docet, quod partitæ ſcriptæ manu creditoris, &
12 ad vtilitatem ipſius ſcribentis, non probant, niſi
13 aliter verificentur; & meritò: nam, & inſtrumenta Notariorum, quorum fides de publico approbata eſt, non probant in fauorem ipſius ſcribẽtis, *l. de eo, & l. diuus, ad legem Corneliam, de Falſis.*

14 Eſtq. hoc apud omnes receptiſſimum, teſte Ro-

12 Genuenſi, *deciſione ſua* 135. *num.* 5. *&* 148. *nu.* 3.

Ampliatur autem Cõmunis ille primus Caſus varijs modis.

15 Et primò, vt liber rationum alicuius priuati nõ ſolum nõ probet pro ſcribente, ſed nec etiam pro eius hærede, etiam ſi illi ſucceſſerit Fiſcus, vel Eccleſia, tex. eſt apertiſſimus, *in l. inter chartulas, C. de conuenien. fiſci debitor. libro* 11. Sequitur poſt Bald. Boer. *deciſione ſua* 105. *num.* 5. & alios, D. Maſcard. *d. Concluſ. ſua* 976. *num.* 2.

16 Limitatur tamen hæc ampliatio in libro rationum defuncti, qui fuit habitus vir probus, ac bonę famæ, nam talis liber inducit ſaltem aliqualẽ præſumptionem pro ipſius hærede.

Ad hoc autem comprobandum ſolet per Bart. *in d. l. admonendi, num.* 27. allegari text. *in l. qui cum maior. §. fin. ff. de bon. liber.* qui text. tamen non multum probat, vt admonet *ibidem*, Ripa. *ſub nu.* 119. melius facit textus, *in l. non omnes, §. à Barbaris, de re milit. & in l. rationes, verſ. Solas, C. de probationibus.* Sequitur Pancirol. *conſil.* 140. *num.* 6. *& num.* 20. & Andræas Alferius *conſil. ſuo* 60. *nu.* 72. Addo poſt Ruin. Clariſs. Menoch *lib.* 5. *præſumpt.* 5. *num.* 5.

17 Eſtq. ratio ſecundum Bald. *in d. l. rationes, nu.* 1. *in fine*, quod libro rationum defuncti maior fides adhibetur, quã viuentis, prout docuit & Cephal. *conſ. ſuo* 749. *num.* 12. Surd. *conſ. ſuo* 245. *num.* 19. *&* 543. *num.* 2. Bimius, *conſil.* 109. *num.* 65. *in ſecundo*, & alij.

18 Animus enim defuncti non præſumitur corruptus, nec etiam corrũpi poteſt, ſicut viuẽtis prout tradit Hipp. Riminal. poſt alios, *conſil. ſuo* 547. *nu.* 2. *in* 5. Ancharan. *lib.* 1. *quæſt. famil.* 55. *num. finali*, & Viuius, *deciſ. ſua* 114. *num.* 11.

19 Adde mortem ſcribentis augere fidem libri ſui. Dec. *in l.* 1. *C. de edendo*, Boer. *deciſione ſua* 105. *n* 6. vbi eleganter, pulchrè, & latè. Stephan. Gratian.

20 *deciſ. ſua* 94. *num.* 10. *cum ſeq.* vbi etiã docet, quod mors habet vim iuramenti.

21 Et quod iſta qualis qualis probatio, ſeu præſumptio hoc in caſu abſque dubio oriatur, tenuerunt Communiter Doctor. poſt Bart. Fulg. Caſtrenſ. & alios Doctor. Iaſon *in d. l. admonendi, num.* 120. vbi etiam Curt. iun. *d. num.* 124. Lanfranc. de Oriano *ibidem, num.* 50. *verſic. addit vnum*, Corraſ. *num.* 61. *&* 62. *in tertia parte*, Schraderus, *num.* 268. *verſic. ſecundo non habet locum*, & nouiſs. Ioachim Benſt. *num.* 1016.

22 His accedunt Canoniſtæ omnes, *in d. capit.* 2. *de fide inſtrumentor.* & *ibi* in ſpecie Abb. *numero* 9. & Felin. *num.* 24. Sequitur quoque poſt alios relatos Herculanus, *in ſuo reſp. pro Sereniſſimo Etruriæ Magno Duce, numero* 334. Pariſ. *conſil. ſuo* 104. *num.* 76. *cum ſequentibus in primo*, Honded. *conſil. ſuo* 39. *num.* 51. *in ſecundo*, Beccius, *conſil. ſuo* 47. *num.* 12. vbi latiſs. & Maſcard. *Concluſ. ſua* 976. *numero* 3. Addo Zucchard. *conſil. ſuo* 56. *num.* 12. vbi præcipuè hoc procedere intelligit, quãdo probaretur, quod libri producti eſſent dicti mortui, item, quod eius manu forent ſcripti.

23 Addo etiam Surd. *deciſione ſua* 103. *numero* 5. *&* 199. *num.* 2. vbi pulchrè. Videndus quoque Dom. Hippol. Riminald. *conſil. ſuo* 506. *num.* 18. vbi amplius ſubdit, minimè iuramento opus eſſe, ex quo mors, vt dixi, ipſius vim, ac efficaciam præbet, *& conſilio ſuo* 665. *num.* 6. *in* 6.

24 Ampliatur Primò iſta limitatio: nam talis liber defuncti non ſolum præſumptionem aliquam inducit pro eius hærede, vt ſupra diximus, verum ẽt ſemiplenam probationem, ita Caſtrenſis, *in d. l. admonendi, num.* 43. vbi quoque Ripa, *num.* 123. Sequitur præciſè Cardinalis Pariſ. *conſilio ſuo* 7. *num.* 15. *vol.* 4 Beccius, *conſ. ſuo* 47. *num.* 12. vbi pulchrè. & poſt infinitos relatos Dom. Viuius, *deciſione ſua* 184. *num.* 12. *&* 13. His adde Scacciam, *cap.* 11. *infra deducendo, num.* 261. vbi nonnullos concordantes adducit.

25 Addo quoque Boeriũ, *deciſ. ſua* 105. *num.* 5. vbi ſubdit, quod ad plenam inducendam ſufficeret vnus teſtis, vel poſſet hæredi deferri iuramentum probationis verioris, ſi ſciebat veritatem, vt voluit Bart. *in l. admonendi, ff. de iureiurando.* Sequitur hoc idem poſt Boer. nouiſſimè Petr. Surd. *conſ. ſuo* 543. *num.* 3.

26 Contrarium tamen voluerunt expreſsè Bart. &
27 Iaſ. *d. num.* 120. *in fine*, & reliqui omnes ſupra allegati, & eſt Communis opin. prout retulit Ripa loco citato, & docuit etiam latè Bologn. *in repetitione d. l.* 1. *C. de edendo, num.* 21.

28 Sed fœdere etiam diſtinctionis hæ duæ diuerſæ Scribentium ſententiæ cõciliari poſſunt; aut enim loquimur de probo viro bonitate regulari, id eſt, de eo, qui fuit habitus vir bonus in gradu communi, & tunc procedat opinio Bartoli.

29 Aut verò loquimur de viro probo probitate præexcellenti, & extraordinaria, & tunc procedat opinio Caſtrenſ. ac ſequacium.

30 Et ita conciliat Ripa, *in d. l. admonendi, præcitato loco*, vbi etiam maximè aduertendum cẽſet in hac materia, an is, qui librum ipſum cõſcripſerit poſt litem motam, vel ante ex hac luce migrauerit. ſequitur poſt eum D. Maſcard. *d. Concluſ.* 976. *num.* 6. & Benſt. *in d. l. admonendi, num.* 1018. *&* 1019. Addo Becc. *d. ſuo conſ.* 47. *num.* 12. *&* 13. & in terminis poſt alios Honded. *conſilio ſuo* 39. *numero* 50. *&* 51. *volum.* 1.

31 Obſeruandum eſt tamen hanc limitationem, non in omni libro rationum defuncti procedere, ſed dumtaxat in eo, qui habet, & continet formã debitam rationum, puta quando in eo reperiuntur data, & accepta, vel debita, & credita. Sic poſt Bald. Alexand. Iaſ. & alios, D. Maſcard. *d. Concluſ. ſua* 976. *num.* 7. & Benſtius, *in d. l. admonendi, num.* 1017. Hoc idem voluit etiam dicere Schrader. *ibidem d. num.* 268. *verſic. quod tamen ita accipiendum eſt.* & ſequitur in terminis doctiſs. Honded. *d. conſilio* 39. *num.* 52.

32 Ampliatur ſecundo ſupradicta proxima limitatio: nam talis liber defuncti iunctis alijs præſumptionibus, ſeu adminiculis plenè etiã probat, ita Bartol. *in d. l. admonendi*, vbi ceteri Doctores, & Canoniſtæ omnes, *in d. cap.* 2. *de Fide inſtrumentorum.*

Sequitur Boer. *deciſ. ſua* 105. *d. nu.* 5. Guid. Pap. *quæſt. ſua* 441. vbi quænam ſint iſta adminicula ſigillatim

Digitized by Google

142 *Limita, & num. 143. cum duobus ſeqq.*

146 *Quonam autem remedio iſte aſtringi poſſit, an ſcilicet officio iudicis nobili, ſeu mercenario, an verò actione mandati, dubitatur.*

147 *Videndi Cagnol. & Maſſinius.*

148 *An Actor cogi poſſit ad editionem ſui libri vtcumque priuati faciendam reo? dubitatur.*

149 *Conclude ex ſententia Caroli Bardelloni pro affirmatiua; rationes vide ibidem.*

150 *Liber rationum priuati non probat pro tertio in præiudicium tertij.*

151 *Multum tamen adminiculatur.*

152 *Quinimo probat etiam ſemiplenè. Intellige, vt ibi.*

Scripturę priuatę tres pręcipuas extare ſpecies, apocham videlicet, epiſtolam, & librum rationũ, ſatis abundè ſupra docuimus. De apocha, & epiſtola hactenus. Nunc de libro rationum, & ſic de tertia ſpecie in hoc quarto libro congrue diſſerendum eſt.

1 DEfinitur autem liber rationum, (vt hinc exordiar) per I. C. Labeonem *in l. ſi quis ex argẽtarijs, §. rationẽ, ff. de edendo*, vt ſit vltrò citroq. dandi, accipiendi, credendi, obligãdi, ac ſoluendi ſui cauſa negotiatio. Sequitur Schrader. *in l. admonendi, de iureiurando, num. 264.* vbi etiam Ioachim. Beuſt. *num.* 1012. Sichard. *in l. rationes, num. 2. C. de probationibus.* & Ioannes quoque de Vico Mercato, *in l. 1. num. 8. C. de edendo*, dum inquit, librum rationum illum eſſe, qui ſolum continet data, & recepta. Nec ab opinione tantorum patrũ recedendum dijudico, quidquid ſubtilibus rationibus motus docuerit Pyrrus Alfan. *in d. l. 1. num. 14. C. de edendo.*

2 Obſeruandum eſt autem, quòd libri ipſi rationum ſunt varij. (Quemadmodum, & hoc docuit Dominus Sigiſmundus Scaccia, *lib. 2. de iudic. cauſ. Ciuil. cap. 11. num. 104.*) Quidam enim ſunt confecti ab aliquo ratione ſui officij, vt olim erat nummularius, *l. quidam, §. nummularios, ff. de edendo*, exactor tributorum, & theſaurius, *l. illata, C. de fide inſtrumentorum.*

3 Quidam verò ſunt ab aliquo confecti ratione ſuę adminiſtrationis, vt ſunt libri tutorum, curatorum, inſtitorum, & huiuſcemodi aliarum perſonarum, *ad l. 1. §. officio, de tutel. & rationibus diſtrahend.*

4 Et quidam poſtremo loco ſunt libri pro arbitrio, & voluntate vniuſcuiuſque, prout res poſtulat, conſcripti, & ſunt ij, quos quiſque ſibi priuatim conficit. De ſingulis, ac prius de ijs, qui à perſonis priuatis conficiuntur, diſpiciamus.

5 Pro pleniori autem dicendorum intelligentia, ac maiori addiſcentium facilitate, tres apprimè diſtinguendos eſſe caſus exiſtimo. Qui enim benè diſtinguit, proximus eſt veritati, vt inquit Salic. *in proœmio, C. col. 2.*

6 Primus itaque, ac principalis caſus eſt, quando liber ipſe rationum continet aliquid pro ſcribente. Tunc an plena ex eo ad illius fauorem oriatur probatio, contingit dubitare.

In qua quidẽ difficultate receptiſſima eſt opinio negatiua. Ea enim plurium Iuris Conſultorum authoritate, & Pontificijs, & Imperialib. Conſtitutionibus comprobatur. Namque textus ſunt aperti, *in l. inſtrumenta, in l. rationes, & in l. exemplo, C. de probationibus, in l. 2. & l. fin. C. de conuen. fiſc. debitor. lib. 10. in l. nuda ratio, de donationibus, in cap. 2. ext. de fide inſtrumentorum, & in Clementina vnica, §. 1. & ibi gloſ. in verbo, Rationem, verſic. item ſcias, de vſuris, cum concordantibus.*

7 Nec ſanè mirum; Exemplo enim perniciosũ eſt (inquit Imp. Gallien. *in d. l. exemplo,*) vt ei ſcripturæ credatur, qua vnuſquiſque ſibi annotatione propria debitorem conſtituit.

8 Accedit, quod ſi ipſis rationum libris in fauorẽ ipſorummet ſcribentium crederetur, de facili præberetur occaſio delinquendi, prout poſt Crauett. & Cęphal. animaduertit Fab. Turret. *conſil. ſuo 20. num. 7. in primo*, & Hippolyt. Riminald. *conſil. ſuo 132. num. 20.*

9 Hanc eamdem ſententiam amplexi ſunt, vt dixi, Communiter Doctores. Eam enim inter ceteros tenuit Bart. *in d. l. nuda ratio, num. 7. in d. l. exemplo, & in Authent. Etſi contractus, num. 9. & 14. C. de fide inſtrumentorum*, idem *in d. l. admonendi, num. 26.* quem *ibidem* ceteri ſequuntur, Bald. Alex. & Iaſ. *num.* 120. Lanfranc. de Oriano, *num.* 50. Curt. iun. *num.* 124. Corraſ. *in 3. parte, num.* 61. Schrader. *num.* 267. & ex moderni oribus Ioachimus Beuſt. *numero* 1013.

10 Sequuti ſunt etiam Canoniſtæ omnes, *in d. cap. 2. de fide inſtrumentor. vbi in ſpecie Abb. ſub num. 9.* & Felin. *num.* 21. His accedunt Ioannes de Vico Mercato, poſt plures alios relatos *in l. 1. num.* 20. vbi etiam Bolognet. *num.* 18. Alfan. *numero* 18. & Maſſinius, *num. 53. C. de edendo*, Petrus Auguſtinus Morla, *in ſuo Emporio Iuris Ciu. par. 1. q. 17. numero 5. tit. de rebus credit.* & plurimi alij.

Ex conſulentibus hoc idem docuere Hippol. Riminald. poſt alios, *conſil. ſuo 132. nu. 17.* Cephal. *conſilio ſuo 475. num. 5. & 508. num. 21. & 22.* Pret. *conſil. 92. num. 6. vol. 1.* Eugen. *conſil. 8. numero 42.* Honded. *conſil. 91. num. 86. vol. 1. & conſil. 39. num. 49. in ſecundo*, Beccius, *conſil. ſuo 47. num.* 11. & nouiſſimè Fab. Turret. *conſil. ſuo 20. num. 7. in primo, & conſil. 77. num. 28. in ſecundo.*

11 Addo Do. Maſcard. *Concluſ. ſua 976. num.* 1. vbi infinitos alios deducit, addo Carrocium, *deciſ. ſua 104. num.* 10. Hectorem Felicium, *Allegatione ſua iuris 32. num. 7. parte 3.* & D. Stephanum Gratianũ nouiſſimè, *deciſione ſua Marcb. 137. num.* 1. vbi etiã
docet, quod partitæ ſcriptæ manu creditoris, &
12 ad vtilitatem ipſius ſcribentis, non probant, niſi
13 aliter verificentur; & meritò: nam, & inſtrumenta Notariorum, quorum fides de publico approbata eſt, non probant in fauorem ipſius ſcribẽtis, *l. de eo, & l. diuus, ad legem Corneliam, de Falſis.*

14 Eſtq. hoc apud omnes receptiſſimum, teſte Ro-

ta

ta Gennenſi, deciſione ſua 135. num. 5. & 148. nu. 3.

Ampliatur autem Cõmunis iſte primus Caſus varijs modis.

15 Et primò, vt liber rationum alicuius priuati nõ ſolum nõ probet pro ſcribente, ſed nec etiam pro eius hærede, etiam ſi illi ſucceſſerit Fiſcus, vel Eccleſia, tex. eſt apertiſſimus, in l. inter chartulas, C. de conuenien. fiſci debitor. libro 11. Sequitur poſt Bald. Boer. deciſione ſua 105. num. 5. & alios, D. Maſcard. d. Concluſ. ſua 976. num. 2.

16 Limitatur tamen hæc ampliatio in libro rationum defuncti, qui fuit habitus vir probus, ac bonæ famæ, nam talis liber inducit ſaltem aliqualẽ præſumptionem pro ipſius hærede.

Ad hoc autem comprobandum ſolet per Bart. in d. l. admonendi, num. 27. allegari text. in l. qui cum maior. §. fin. ff. de bon. liber. qui text. tamen non mul tum probat, vt admonet ibidem, Ripa. ſub nu. 113. melius facit textus, in l. non omnes, §. à Barbaris, de re milit. & in l. rationes, verſ. Solas, C. de probationibus. Sequitur Pancirol. conſil. 140. num. 6. & num. 20. & Andræas Alſerius conſil. ſuo 60. nu. 72. Addo poſt Ruin. Clariſs. Menoch. lib. 5. præſumpt. 5. num. 5.

17 Eſtq. ratio ſecundum Bald. in d. l. rationes, nu. 1. in fine, quod libro rationum defuncti maior fides adhibetur, quã viuentis, prout docuit & Cephal. conſ. ſuo 749. num. 12. Surd. conſ. ſuo 245. num. 19. & 543. num. 2. Bimius, conſil. 109. num. 65. in ſecundo, & alij.

18 Animus enim defuncti non præſumitur corruptus, nec etiam corrũpi poteſt, ſicut viuẽtis prout tradit Hipp. Riminal. poſt alios, conſil. ſuo 547. nu. 2. in 5. Anchatan. lib. 1. quæſt. famil. 55. num. finali, & Viuius, deciſ. ſua 114. num. 11.

19 Adde mortem ſcribentis augere fidem libri ſui. Dec. in l. 1. C. de edendo, Boer. deciſione ſua 105. n. 6. vbi eleganter, pulchrè, & latè. Stephan. Gratian.

20 deciſ. ſua 94. num. 10. cum ſeq. vbi etiã docet, quod mors habet vim iuramenti.

21 Et quod iſta qualis qualis probatio, ſeu præſumptio hoc in caſu abſque dubio oriatur, tenuerunt Communiter Doctor. poſt Bart. Fulg. Caſtrenſ. & alios Doctor. Iaſon in d. l. admonendi, num. 120. vbi etiam Curt. iun. d. num. 124. Lanfranc. de Orlano ibidem, num. 50. verſic. addit vnum, Corraſ. num. 61. & 62. in tertia parte, Schraderus, num. 268. verſic. ſecundo non habet locum, & nouiſs. Ioachim Beuſt. num. 1016.

22 His accedunt Canoniſtæ omnes, in d. capit. 2. de fide inſtrumentor. & ibi in ſpecie Abb. numero 9. & Felin. num. 24. Sequitur quoque poſt alios relatos Herculanus, in ſuo reſp. pro Sereniſſimo Etruriæ Magno Duce, numero 334. Pariſ. conſil. ſuo 104. num. 76. cum ſequentibus in primo, Honded. conſil. ſuo 39. num. 51. in ſecundo, Beccius, conſil. ſuo 47. num. 12. vbi latiſs. & Maſcard. Concluſ. ſua 976. numero 3. Addo Zucchard. conſil. ſuo 56. num. 12. vbi præcipuè hoc procedere intelligit, quãdo probaretur, quod libri producti eſſent dicti mortui, item, quod eius manu forent ſcripti.

23 Addo etiam Surd. deciſione ſua 103. numero 5. & 199. num. 2. vbi pulchrè. Videndus quoque Dom. Hippol. Riminald. conſil. ſuo 506. num. 18. vbi amplius ſubdit, minimè iuramento opus eſſe, ex quo mors, vt dixi, ipſius vim, ac efficaciam præbet, & conſilio ſuo 665. num. 6. in 6.

24 Ampliatur Primò iſta limitatio: nam talis liber defuncti non ſolum præſumptionem aliquam inducit pro eius hærede, vt ſupra diximus, verum ẽt ſemiplenam probationem, ita Caſtrenſis, in d. l. admonendi, num. 43. vbi quoque Ripa, num. 123. Sequitur præcisè Cardinalis Pariſ. conſilio ſuo 7. num. 15. vol. 4. Beccius, conſ. ſuo 47. num. 12. vbi pulchrè. & poſt infinitos relatos Dom. Viuius, deciſione ſua 184. num. 12. & 13. His adde Scacciam, cap. 11. infra deducendo, num. 261. vbi nonnullos concordantes adducit.

25 Addo quoque Boeriũ, deciſ. ſua 105. num. 5. vbi ſubdit, quod ad plenam inducendam ſufficeret vnus teſtis, vel poſſet hæredi deferri iuramentum probationis verioris, ſi ſciebat veritatem, vt voluit Bart. in l. admonendi, ff. de iureiurando. Sequitur hoc idem poſt Boer. nouiſſimè Petr. Surd. conſ. ſuo 543. num. 3.

26 Contrarium tamen voluerunt expreſsè Bart. &

27 Iaſ. d. num. 120. in fine, & reliqui omnes ſupra allegati, & eſt Communis opin. prout retulit Ripa loco citato, & docuit etiam latè Bologn. in repetitione d. l. 1. C. de edendo, num. 21.

28 Sed fœdere etiam diſtinctionis hæ duæ diuerſæ Scribentium ſententiæ cõciliari poſſunt; aut enim loquimur de probo viro bonitate regulari, id eſt, de eo, qui fuit habitus vir bonus in gradu communi, & tunc procedat opinio Bartoli.

29 Aut verò loquimur de viro probo probitate præexcellenti, & extraordinaria, & tunc procedat opinio Caſtrenſ. ac ſequacium.

30 Et ita conciliat Ripa, in d. l. admonendi, præcitato loco, vbi etiam maximè aduertendum cẽſet in hac materia, an is, qui librum ipſum cõſcripſerit poſt litem motam, vel ante ex hac luce migrauerit, ſequitur poſt eum D. Maſcard. d. Concluſ. 976. num. 6. & Beuſt. in d. l. admonendi, num. 1018. & 1019. Addo Becc. d. ſuo conſ. 47. num. 12. & 13. & in terminis poſt alios Honded. conſilio ſuo 39. numero 50. & 51. volum. 1.

31 Obſeruandum eſt tamen hanc limitationem, non in omni libro rationum defuncti procedere, ſed dumtaxat in eo, qui habet, & continet formã debitam rationum, puta quando in eo reperiuntur data, & accepta, vel debita, & credita. Sic poſt Bald. Alexand. Iaſ. & alios, D. Maſcard. d. Concluſ. ſua 976. num. 7. & Beuſtius, in d. l. admonendi, num. 1017. Hoc idem voluit etiam dicere Schrader. ibidem d. num. 268. verſic. quod tamen ita accipiendum eſt. & ſequitur in terminis doctiſs. Honded. d. conſilio 39. num. 52.

32 Ampliatur ſecundo ſupradicta proxima limitatio: nam talis liber defuncti iunctis alijs præſumptionibus, ſeu adminiculis plenè etiã probat, ita Bartol. in d. l. admonendi, vbi ceteri Doctores, & Canoniſtæ omnes, in d. cap. 2. de Fide inſtrumentorum.

Sequitur Boer. deciſ. ſua 105. d. nu. 5. Guid. Pap. quæſt. ſua 441. vbi quænam ſint iſta adminicula ſigillatim

Digitized by Google

142 *Limita, & num. 143. cum duobus ſeqq.*
146 *Quonam autem remedio iſte aſtringi poſſit, an ſcilicet officio iudicis nobili, ſeu mercenario, an verò actione mandati, dubitatur.*
147 *Videndi Cagnol. & Maſſinius.*
148 *An Actor cogi poſſit ad editionem ſui libri vtcumque priuati faciendam reo? dubitatur.*
149 *Conclude ex ſententia Caroli Bardelloni pro affirmatiua; rationes vide ibidem.*
150 *Liber rationum priuati non probat pro tertio in præiudicium tertij.*
151 *Multum tamen adminiculatur.*
152 *Quinimo probat etiam ſemiplenè. Intellige, vt ibi.*

Scripturę priuatę tres pręcipuas extare ſpecies, apocham videlicet, epiſtolam, & librum rationũ, ſatis abundè ſupra docuimus. De apocha, & epiſtola hactenus. Nunc de libro rationum, & ſic de tertia ſpecie in hoc quarto libro congrue diſſerendum eſt.

1 DEfinitur autem liber rationum, (vt hinc exordiar) per I. C. Labeonem *in l. ſi quis ex argẽtarijs, §. rationẽ, ff. de edendo*, vt ſit vltrò, citroq. dandi, accipiendi, credendi, obligãdi, ac ſoluendi ſui cauſa negotiatio. Sequitur Schrader. *in l. admonendi, de iureiurando, num. 264.* vbi etiam Ioachim. Beuſt. *num.* 1012. Sichard. *in l. rationes, num. 2. C. de probationibus*. & Ioannes quoque de Vico Mercato, *in l. 1. num. 8. C. de edendo*, dum inquit, librum rationum illum eſſe, qui ſolum continet data, & recepta. Nec ab opinione tantorum patrũ recedendum dijudico, quidquid ſubtilibus rationibus motus docuerit Pyrrus Alfan. *in d. l. 1. num. 14. C. de edendo.*

2 Obſeruandum eſt autem, quòd libri ipſi rationum ſunt varij. (Quemadmodum, & hoc docuit Dominus Sigiſmundus Scaccia, *lib. 2. de iudic. cauſ. Ciuil. cap. 11. num. 104.*) Quidam enim ſunt confecti ab aliquo ratione ſui officij, vt olim erat nummularius, *l. quidam, §. nummularios, ff. de edendo*, exactor tributorum, & theſaurius, *l. illata, C. de fide inſtrumentorum.*

3 Quidam verò ſunt ab aliquo confecti ratione ſuę adminiſtrationis, vt ſunt libri tutorum, curatorum, inſtitorum, & huiuſcemodi aliarum perſonarum, *ad l. 1. §. officio, de tutel. & rationibus diſtrahend.*

4 Et quidam poſtremo loco ſunt libri pro arbitrio, & voluntate vniuſcuiuſque, prout res poſtulat, conſcripti, & ſunt ij, quos quiſque ſibi priuatim conficit. De ſingulis, ac prius de ijs, qui à perſonis priuatis conficiuntur, diſpiciamus.

5 Pro pleniori autem dicendorum intelligentia, ac maiori addiſcentium facilitate, tres apprimè diſtinguendos eſſe caſus exiſtimo. Qui enim benè diſtinguit, proximus eſt veritati, vt inquit Salic. *in proœmio, C. col. 2.*

6 Primus itaque, ac principalis caſus eſt, quando liber ipſe rationum continet aliquid pro ſcribente. Tunc an plena ex eo ad illius fauorem oriatur probatio, contingit dubitare.

In qua quidẽ difficultate receptiſſima eſt opinio negatiua. Ea enim plurium Iuris Conſultorum authoritate, & Pontificijs, & Imperialib. Conſtitutionibus comprobatur. Namque textus ſunt aperti, *in l. inſtrumenta, in l. rationes, & in l. exemplo, C. de probationibus, in l. 2. & l. fin. C. de conuen. fiſc. debitor. lib. 10. in l. nuda ratio, de donationibus, in cap. 2. ext. de fide inſtrumentorum, & in Clementina vnica, §. 1. & ibi gloſſ. in verbo, Rationem, verſic. item ſcias, de vſuris, cum concordantibus.*

7 Nec ſanè mirum; Exemplo enim pernicioſum eſt (inquit Imp. Gallien. *in d. l. exemplo*,) vt ei ſcripturæ credatur, qua vnuſquiſque ſibi annotatione propria debitorem conſtituit.

8 Accedit, quod ſi ipſis rationum libris in fauorẽ ipſorummet ſcribentium crederetur, de facili præberetur occaſio delinquendi, prout poſt Crauett. & Cephal. animaduertit Fab. Turret. *conſil. ſuo 20. num. 7. in primo*, & Hippolyt. Riminald. *conſil. ſuo 132. num. 20.*

9 Hanc eamdem ſententiam amplexi ſunt, vt dixi, Communiter Doctores. Eam enim inter ceteros tenuit Bart. *in d. l. nuda ratio, num. 7. in d. l. exemplo, & in Authent. Etſi contractus, num. 9. & 14. C. de fide inſtrumentorum*, idem *in d. l. admonendi, num. 26.* quem *ibidem* ceteri ſequuntur, Bald. Alex. & Iaſ. *num.* 120. Lanfranc. de Oriano, *num.* 50. Curt. iun. *num.* 124. Corraſ. *in 3. parte, num.* 61. Schrader. *num.* 267. & ex moderníoribus Ioachimus Beuſt. *numero* 1013.

10 Sequuti ſunt etiam Canoniſtæ omnes, *in d. cap. 2. de fide inſtrumentor. vbi in ſpecie Abb. ſub num. 9.* & Felin. *num.* 21. His accedunt Ioannes de Vico Mercato, poſt plures alios relatos *in l. 1. num.* 20. vbi etiam Bolognet. *num.* 18. Alfan. *numero* 18. & Maſſinius, *num. 53. C. de edendo*, Petrus Auguſtinus Morla, *in ſuo Emporio Iuris Ciu. par. 1. q. 17. numero 5. tit. de rebus credit.* & plurimi alij.

Ex conſulentibus hoc idem docuere Hippol. Riminald. poſt alios, *conſil. ſuo 132. nu. 17.* Cephal. *conſilio ſuo 475. num. 5. & 508. num. 21. & 22.* Pret. *conſil. 92. num. 6. vol. 1.* Eugen. *conſil. 8. numero 42.* Honded. *conſil. 91. num. 86. vol. 1. & conſil. 39. num. 49. in ſecundo*, Beccius, *conſil. ſuo 47. num.* 11. & nouiſſimè Fab. Turret. *conſil. ſuo 20. num. 7. in primo, & conſil. 77. num. 28. in ſecundo.*

11 Addo Do. Maſcard. *Concluſ. ſua 976. num.* 1. vbi
infinitos alios deducit, addo Carrocium, *deciſ. ſua*
104. *num.* 10. Hectorem Felicium, *Allegatione ſua*
iuris 32. num. 7. parte 3. & D. Stephanum Gratianũ
nouiſſimè, *deciſione ſua Marcb. 137. num.* 1. vbi etiã
docet, quod partitæ ſcriptæ manu creditoris, &
12 ad vtilitatem ipſius ſcribentis, non probant, niſi
13 aliter verificentur; & meritò: nam, & inſtrumenta Notariorum, quorum fides de publico approbata eſt, non probant in fauorem ipſius ſcribẽtis, *l. de eo, & l. diuus, ad legem Corneliam, de Falſis.*

14 Eſtq. hoc apud omnes receptiſſimum, teſte Ro-

Digitized by Google

ta Genuenſi.decisione ſua 135.num.5. & 148.nu.3.
Ampliatur autem Cõmunis ille primus Caſus
varijs modis.

15 Et primò, vt liber rationum alicuius priuati nõ
ſolum nõ probet pro ſcribente, ſed nec etiam pro
eius hærede, etiam ſi illi ſucceſſerit Fiſcus, vel Ec-
cleſia, tex. eſt aperiſſimus, in l. inter chartulas, C. de
conuenien. fiſci debitor. libro 11. Sequitur poſt Bald.
Boer. deciſione ſua 105. num. 5. & alios, D. Maſcard.
d. Concluſ. ſua 976. num. 2.

16 Limitatur tamen hæc ampliatio in libro ratio-
num defuncti, qui fuit habitus vir probus, ac bonę
famæ, nam talis liber inducit ſaltem aliqualē præ-
ſumptionem pro ipſius hærede.

Ad hoc autem comprobandum ſolet per Bart.
in d. l. admonendi, num. 27. allegari text. in l. qui cum
maior. §. fin. ff. de bon. liber. qui text. tamen non mul
tum probat, vt admonet ibidem, Ripa. ſub nu. 119.
melius facit textus, in l. non omnes, §. à Barbaris, de re
milit. & in l. rationes, verſ. Solas, C. de probationibus.
Sequitur Pancirol. conſil. 140. num. 6. & num. 20. &
Andræas Alferius conſil. ſuo 60. nu. 72. Addo poſt
Ruin. Clariſs. Menoch. lib. 5. præſumpt. 5. num. 5.

17 Eſtq. ratio ſecundum Bald. in d. l. rationes, nu. 1.
in fine, quod libro rationum defuncti maior fides
adhibetur, quã viuentis, prout docuit & Cephal.
conſ. ſuo 749. num. 12. Surd. conſ. ſuo 245. num. 19. &
543. num. 2. Bimius, conſil. 109. num. 65. in ſecundo,
& alij.

18 Animus enim defuncti non præſumitur corru-
ptus, nec etiam corrũpi poteſt, ſicut viuẽtis prout
tradit Hipp. Riminal. poſt alios, conſil. ſuo 547. nu.
2. in 5. Ancharan. lib. 1. quæſt. famil. 55. num. finali,
& Viuius, deciſ. ſua 114. num. 11.

19 Adde mortem ſcribentis augere fidem libri ſui.
Dec. in l. 1. C. de edendo, Boer. deciſione ſua 105. n 6.
vbi eleganter, pulchrè, & late. Stephan. Gratian.
20 deciſ. ſua 94. num. 10. cum ſeq. vbi etiã docet, quod
mors habet vim iuramenti.

21 Et quod iſta qualis qualis probatio, ſeu præſum
ptio hoc in caſu abſque dubio oriatur, tenuerunt
Communiter Doctor. poſt Bart. Fulg. Caſtrenſ. &
alios Doctor. Iaſon in d. l. admonendi, num. 120. vbi
etiam Curt. iun. d. num. 124. Lanfranc. de Oriano
ibidem, num. 50. verſic. addit vnum, Corraſ. num. 61.
& 62. in tertia parte, Schraderus, num. 268. verſic.
ſecundo non habet locum, & nouiſs. Ioachim Beuſt.
num. 1016.

22 His accedunt Canoniſtæ omnes, in d. capit. 2. de
fide inſtrumentor. & ibi in ſpecie Abb. numero 9. &
Felin. num. 24. Sequitur quoque poſt alios relatos
Herculanus, in ſuo reſp. pro Sereniſſimo Etruriæ Ma
gno Duce, numero 334. Pariſ. conſil. ſuo 104. num. 76.
cum ſequentibus in primo, Honded. conſil. ſuo 39. num.
51. in ſecundo, Beccius, conſil. ſuo 47. num. 12. vbi la-
tiſs. & Maſcard. Concluſ. ſua 976. numero 3. Addo
Zucchard. conſil. ſuo 56. num. 12. vbi præcipuè hoc
procedere intelligit, quãdo probaretur, quod li-
bri producti eſſent dicti mortui, item, quod eius
manu forent ſcripti.

23 Addo etiam Surd. deciſione ſua 103. numero 5. &
199. num. 2. vbi pulchrè. Videndus quoque Dom.
Hippol. Riminald. conſil. ſuo 506. num. 18. vbi am-
plius ſubdit, minimè iuramento opus eſſe, ex quo
mors, vt dixi, ipſius vim, ac efficaciam præbet, &
conſilio ſuo 665. num. 6. in 6.

24 Ampliatur Primò iſta limitatio: nam talis liber
defuncti non ſolum præſumptionem aliquam in-
ducit pro eius hærede, vt ſupra diximus, verum ẽt
ſemiplenam probationem, ita Caſtrenſis, in d. l. ad
monendi, num. 43. vbi quoque Ripa, num. 123. Se-
quitur præciſè Cardinalis Pariſ. conſilio ſuo 7. num.
15. vol. 4. Beccius, conſ. ſuo 47. num. 12. vbi pulchrè.
& poſt infinitos relatos Dom. Viuius, deciſione ſua
184. num. 12. & 13. His adde Scacciam, cap. 11. in-
fra deducendo, num. 261. vbi nonnullos concordan
tes adducit.

25 Addo quoque Boeriũ, deciſ. ſua 105. num. 5. vbi
ſubdit, quod ad plenam inducendam ſufficeret
vnus teſtis, vel poſſet hæredi deferri iuramentum
probationis verioris, ſi ſciebat veritatem, vt vo-
luit Bart. in l. admonendi, ff. de iureiurando. Sequitur
hoc idem poſt Boer. nouiſſimè Petr. Surd. conſ. ſuo
543. num. 3.

26 Contrarium tamen voluerunt expreſsè Bart. &
27 Iaſ. d. num. 120. in fine, & reliqui omnes ſupra alle-
gati, & eſt Communis opin. prout retulit Ripa lo
co citato, & docuit etiam late Bologn. in repetitio-
ne d. l. 1. C. de edendo, num. 21.

28 Sed fœdere etiam diſtinctionis hæ duæ diuerſæ
Scribentium ſententiæ cõciliari poſſunt; aut enim
loquimur de probo viro bonitate regulari, id eſt,
de eo, qui fuit habitus vir bonus in gradu commu
ni, & tunc procedat opinio Bartoli.

29 Aut verò loquimur de viro probo probitate
præexcellenti, & extraordinaria, & tunc procedat
opinio Caſtrenſ. ac ſequacium.

30 Et ita conciliat Ripa, in d. l. admonendi, præcitato
loco, vbi etiam maximè aduertendum cẽſet in hac
materia, an is, qui librum ipſum cõſcripſerit poſt
litem motam, vel ante ex hac luce migrauerit, ſe-
quitur poſt eum D. Maſcard. d. Concluſ. 976. num. 6.
& Beuſt. in d. l. admonendi, num. 1018. & 1019. Ad-
do Becc. d. ſuo conſ. 47. num. 12. & 13. & in terminis
poſt alios Honded. conſilio ſuo 39. numero 50. & 51.
volum. 1.

31 Obſeruandum eſt tamen hanc limitationem
non in omni libro rationum defuncti procedere,
ſed dumtaxat in eo, qui habet, & continet formã
debitam rationum, puta quando in eo reperiun-
tur data, & accepta, vel debita, & credita. Sic poſt
Bald. Alexand. Iaſ. & alios, D. Maſcard. d. Concluſ.
ſua 976. num. 7. & Beuſtius, in d. l. admonendi, num.
1017. Hoc idem voluit etiam dicere Schrader. ibi
dem d. num. 268. verſic. quod tamen ita accipiendum
eſt. & ſequitur in terminis doctiſs. Honded. d. con-
ſilio 39. num. 52.

32 Ampliatur ſecundo ſupradicta proxima limita-
tio: nam talis liber defuncti iunctis alijs præſum-
ptionibus, ſeu adminiculis plenè etiã probat, ita
Bartol. in d. l. admonendi, vbi ceteri Doctores, & Ca
noniſtæ omnes, in d. cap. 2. de Fide inſtrumentorum.
Sequitur Boer. deciſ. ſua 105. d. nu. 5. Guid. Pap.
quæſt. ſua 441. vbi quænam ſint iſta adminicula ſi-
gillatim

142 *Limita, & num. 143. cum duobus ſeqq.*
146 *Quonam autem remedio iſte aſtringi poſſit, an ſcilicet officio iudicis nobili, ſeu mercenario, an verò actione mandati, dubitatur.*
147 *Videndi Cagnol. & Maſſinius.*
148 *An Actor cogi poſſit ad editionem ſui libri vtcumque priuati faciendam reo? dubitatur.*
149 *Conclude ex ſententia Caroli Bardelloni pro affirmatiua; rationes vide ibidem.*
150 *Liber rationum priuati non probat pro tertio in præiudicium tertij.*
151 *Multum tamen adminiculatur.*
152 *Quinimo probat etiam ſemiplenè. Intellige, vt ibi.*

Scripturę priuatę tres pręcipuas extare ſpecies, apocham videlicet, epiſtolam, & librum rationũ, ſatis abundè ſupra docuimus. De apocha, & epiſtola hactenus. Nunc de libro rationum, & ſic de tertia ſpecie in hoc quarto libro congrue diſſerendum eſt.

1 DEfinitur autem liber rationum, (vt hinc exordiar) per I. C. Labeonem *in l. ſi quis ex argẽtarijs, §. rationẽ, ff. de edendo*, vt ſit vltrò, citroq. dandi, accipiendi, credendi, obligãdi, ac ſoluendi ſui cauſa negotiatio. Sequitur Schrader. *in l. admonendi, de iureiurando, num.* 264. vbi etiam Ioachim. Beuſt. *num.* 1012. Sichard. *in l. rationes, num.* 2. *C. de probationibus*. & Ioannes quoque de Vico Mercato, *in l. 1. num. 8. C. de edendo*, dum inquit, librum rationum illum eſſe, qui ſolum continet data, & recepta. Nec ab opinione tantorum patrũ recedendum dijudico, quidquid ſubtilibus rationibus motus docuerit Pyrrus Alfan. *in d. l. 1. num. 14. C. de edendo.*

2 Obſeruandum eſt autem, quòd libri ipſi rationum ſunt varij. (Quemadmodum, & hoc docuit Dominus Sigiſmundus Scaccia, *lib. 2. de iudic. cauſ. Ciuil. cap. 11. num.* 104.) Quidam enim ſunt confecti ab aliquo ratione ſui officij, vt olim erat nummularius, *l. quidam, §. nummularios, ff. de edendo*, exactor tributorum, & theſaurius, *l. illata, C. de fide inſtrumentorum.*

3 Quidam verò ſunt ab aliquo confecti ratione ſuę adminiſtrationis, vt ſunt libri tutorum, curatorum, inſtitorum, & huiuſcemodi aliarum perſonarum, *ad l. 1. §. officio, de tutel. & rationibus diſtrahend.*

4 Et quidam poſtremo loco ſunt libri pro arbitrio, & voluntate vniuſcuiuſque, prout res poſtulat, conſcripti, & ſunt ij, quos quiſque ſibi priuatim conficit. De ſingulis, ac prius de ijs, qui à perſonis priuatis conficiuntur, diſpiciamus.

5 Pro pleniori autem dicendorum intelligentia, ac maiori addiſcentium facilitate, tres apprimè diſtinguendos eſſe caſus exiſtimo. Qui enim benè diſtinguit, proximus eſt veritati, vt inquit Salic. *in proœmio, C. col. 2.*

6 Primus itaque, ac principalis caſus eſt, quando liber ipſe rationum continet aliquid pro ſcribente. Tunc an plena ex eo ad illius fauorem oriatur probatio, contingit dubitare.

In qua quidẽ difficultate receptiſſima eſt opinio negatiua. Ea enim plurium Iuris Conſultorum authoritate, & Pontificijs, & Imperialib. Conſtitutionibus comprobatur. Namque textus ſunt aperti, *in l. inſtrumenta, in l. rationes, & in l. exemplo, C. de probationibus, in l. 2. & l. fin. C. de conuen. fiſc. debitor. lib. 10. in l. nuda ratio, de donationibus, in cap. 2. ext. de fide inſtrumentorum, & in Clementina vnica, §. 1. & ibi gloſſ. in verbo, Rationem, verſic. item ſcias, de vſuris, cum concordantibus.*

7 Nec ſanè mirum; Exemplo enim perniciosum eſt (inquit Imp. Gallien. *in d. l. exemplo*,) vt ei ſcripturæ credatur, qua vnuſquiſque ſibi annotatione propria debitorem conſtituit.

8 Accedit, quod ſi ipſis rationum libris in fauorẽ ipſorummet ſcribentium crederetur, de facili præberetur occaſio delinquendi, prout poſt Crauett. & Cephal. animaduertit Fab. Turret. *conſil. ſuo* 20. *num. 7. in primo*, & Hippolyt. Riminald. *conſil. ſuo* 132. *num.* 20.

9 Hanc eamdem ſententiam amplexi ſunt, vt dixi, Communiter Doctores. Eam enim inter ceteros tenuit Bart. *in d. l. nuda ratio, num. 7. in d. l. exemplo, & in Authent. Etſi contractus, num. 9. & 14. C. de fide inſtrumentorum*, idem *in d. l. admonendi, num.* 26. quem *ibidem* ceteri ſequuntur, Bald. Alex. & Iaſ. *num.* 120. Lanfranc. de Oriano, *num.* 50. Curt. iun. *num.* 124. Corraſ. *in 3. parte, num.* 61. Schrader. *num.* 267. & ex moderníoribus Ioachimus Beuſt. *numero* 1013.

10 Sequuti ſunt etiam Canoniſtæ omnes, *in d. cap. 2. de fide inſtrumentor. vbi in ſpecie Abb. ſub num. 9.* & Felin. *num.* 21. His accedunt Ioannes de Vico Mercato, poſt plures alios relatos *in l. 1, num.* 20. vbi etiam Bolognet. *num.* 18. Alfan. *numero* 18. & Maſſinius, *num. 53. C. de edendo*, Petrus Auguſtinus Morla, *in ſuo Emporio Iuris Ciu. par. 1. q. 17. numero 5. tit. de rebus credit.* & plurimi alij.

Ex conſulentibus hoc idem docuere Hippol. Riminald. poſt alios, *conſil. ſuo 132. nu.* 17. Cephal. *conſilio ſuo 475. num. 5. & 508. num. 21. & 22.* Pret. *conſil. 92. num. 6. vol. 1.* Eugen. *conſil. 8. numero* 42. Houded. *conſil. 91. num. 86. vol. 1. & conſil. 39. num. 49. in ſecundo*, Beccius, *conſil. ſuo 47. num.* 11. & nouiſſimè Fab. Turret. *conſil. ſuo 20. num. 7. in primo, & conſil. 77. num. 28. in ſecundo.*

11 Addo Do. Maſcard. *Concluſ. ſua 976. num.* 1. vbi infinitos alios deducit, addo Carrocium, *deciſ. ſua* 104. *num.* 10. Hectorem Felicium, *Allegatione ſua iuris 32. num. 7. parte* 3. & D. Stephanum Gratianũ nouiſſimè, *deciſione ſua Marcb.* 137. *num.* 1. vbi etiã docet, quod partitæ ſcriptæ manu creditoris, &
12 ad vtilitatem ipſius ſcribentis, non probant, niſi
13 aliter verificentur; & meritò: nam, & inſtrumenta Notariorum, quorum fides de publico approbata eſt, non probant in fauorem ipſius ſcribẽtis, *l. de eo, & l. diuus, ad legem Corneliam, de Falſis.*

14 Eſtq. hoc apud omnes receptiſſimum, teſte Ro-

ta

ta Gennenſi,*deciſione ſua* 135.*num*.5. *&* 148.*nu*.3.
Ampliatur autem Cõmunis ille primus Caſus
varijs modis.
15 Et primò, vt liber rationum alicuius priuati nõ
ſolum nõ probet pro ſcribente, ſed nec etiam pro
eius hærede, etiam ſi illi ſucceſſerit Fiſcus, vel Ec-
cleſia, tex. eſt apertiſſimus, *in l. inter chartulas, C. de
conuenien. fiſci debitor. libro* 11. Sequitur poſt Bald.
Boer. *deciſione ſua* 105. *num*.5. & alios, D. Maſcard.
d. Concluſ. ſua 976. *num*.2.
16 Limitatur tamen hæc ampliatio in libro ratio-
num defuncti, qui fuit habitus vir probus, ac bonę
famæ, nam talis liber inducit ſaltem aliqualẽ præ-
ſumptionem pro ipſius hærede.
Ad hoc autem comprobandum ſolet per Bart.
in d. l. admonendi, num. 27. allegari text. *in l. qui cum
maior. §. fin. ff. de bon. liber*. qui text. tamen non mul
tum probat, vt admonet, *ibidem*, Ripa. *ſub nu*. 113.
melius facit textus, *in l. non omnes, §. à Barbaris, de re
milit. & in l. rationes, verſ. Solas, C. de probationibus*.
Sequitur Pancirol. *conſil*. 140. *num*.6. *& num*. 20. &
Andræas Alſerius *conſil. ſuo* 60. *nu*. 72. Addo poſt
Ruin. Clariſs. Menoch. *lib*. 5. *præſumpt*. 5. *num*. 5.
17 Eſtq. ratio ſecundum Bald. *in d. l. rationes, nu*. 1.
in fine, quod libro rationum defuncti maior fides
adhibetur, quã viuentis, prout docuit & Cephal.
conſ. ſuo 749. *num*. 12. Surd. *conſ. ſuo* 245. *num*. 19. *&*
543. *num*. 2. Bimius, *conſil*. 109. *num*. 65. *in ſecundo*,
& alij.
18 Animus enim defuncti non præſumitur corru-
ptus, nec etiam corrũpi poteſt, ſicut viuẽtis prout
tradit Hipp. Riminal. poſt alios, *conſil. ſuo* 547. *nu*.
2. *in* 5. Ancharan. *lib*. 1. *quæſt. famil*. 55. *num. finali*,
& Viuius, *deciſ. ſua* 114. *num*. 11.
19 Adde mortem ſcribentis augere fidem libri ſui.
Dec. *in l. 1. C. de edendo*, Boer. *deciſione ſua* 105. *n* 6.
vbi eleganter, pulchrè, & late. Stephan. Gratian.
20 *deciſ. ſua* 94. *num*. 10. *cum ſeq*. vbi etiã docet, quod
mors habet vim iuramenti.
21 Et quod iſta qualis qualis probatio, ſeu præſum
ptio hoc in caſu abſque dubio oriatur, tenuerunt
Communiter Doctor. poſt Bart. Fulg. Caſtrenſ. &
alios Doctor. Iaſon *in d. l. admonendi, num*. 120. vbi
etiam Curt. iun. *d. num*. 124. Lanfranc. de Oriano
ibidem, num. 50. *verſic. addit vnum*, Corraſ. *num*. 61.
& 62. *in tertia parte*, Schraderus, *num*. 268. *verſic.
ſecundo non habet locum*, & nouiſs. Ioachim Beuſt.
num. 1016.
22 His accedunt Canoniſtæ omnes, *in d. capit*. 2. *de
fide inſtrumentor*. & *ibi* in ſpecie Abb. *numero* 9. &
Felin. *num*. 24. Sequitur quoque poſt alios relatos
Herculanus, *in ſuo reſp. pro Sereniſſimo Etruriæ Ma
gno Duce, numero* 334. Pariſ. *conſil. ſuo* 104. *num*. 76.
cum ſequentibus in primo, Honded. *conſil. ſuo* 39. *num*.
51. *in ſecundo*, Beccius, *conſil. ſuo* 47. *num*. 12. vbi la-
tiſs. & Maſcard. *Concluſ. ſua* 976. *numero* 3. Addo
Zucchard. *conſil. ſuo* 56. *num*. 12. vbi præcipuè hoc
procedere intelligit, quãdo probaretur, quod li-
bri producti eſſent dicti mortui, item, quod eius
manu forent ſcripti.
23 Addo etiam Surd. *deciſione ſua* 103. *numero* 5. *&*
199. *num*. 2. vbi pulchrè. Videndus quoque Dom.
Hippol. Riminald. *conſil. ſuo* 306. *num*. 18. vbi am-
plius ſubdit, minimè iuramento opus eſſe, ex quo
mors, vt dixi, ipſius vim, ac efficaciam præbet, *&
conſilio ſuo* 665. *num*. 6. *in* 6.
24 Ampliatur Primò iſta limitatio: nam talis liber
defuncti non ſolum præſumptionem aliquam in-
ducit pro eius hærede, vt ſupra diximus, verum ẽt
ſemiplenam probationem, ita Caſtrenſis, *in d. l. ad
monendi, num*. 43. vbi quoque Ripa, *num*. 123. Se-
quitur præciſè Cardinalis Pariſ. *conſilio ſuo* 7. *num*.
15. *vol*. 4. Beccius, *conſ. ſuo* 47. *num*. 12. vbi pulchrè.
& poſt infinitos relatos Dom. Viuius, *deciſione ſua*
184. *num*. 12. *&* 13. His adde Scacciam, *cap*. 11. *in-
fra deducendo, num*. 261. vbi nonnullos concordan
tes adducit.
25 Addo quoque Boeriũ, *deciſ. ſua* 105. *num*. 5. vbi
ſubdit, quod ad plenam inducendam ſufficeret
vnus teſtis, vel poſſet hæredi deferri iuramentum
probationis verioris, ſi ſciebat veritatem, vt vo-
luit Bart. *in l. admonendi, ff. de iureiurando*. Sequitur
hoc idem poſt Boer. nouiſſimè Petr. Surd. *conſ. ſuo*
543. *num*. 3.
26 Contrarium tamen voluerunt expreſsè Bart. &
27 Iaſ. *d. num*. 120. *in fine*, & reliqui omnes ſupra alle-
gati, & eſt Communis opin. prout retulit Ripa lo
co citato, & docuit etiam late Bologn. *in repetitio-
ne d. l. 1. C. de edendo, num*. 21.
28 Sed fœdere etiam diſtinctionis hæ duæ diuerſæ
Scribentium ſententiæ cõciliari poſſunt; aut enim
loquimur de probo viro bonitate regulari, id eſt,
de eo, qui fuit habitus vir bonus in gradu commu
ni, & tunc procedat opinio Bartoli.
29 Aut verò loquimur de viro probo probitate
præexcellenti, & extraordinaria, & tunc procedat
opinio Caſtrenſ. ac ſequacium.
30 Et ita conciliat Ripa, *in d l. admonendi, præcitato
loco*, vbi etiam maximè aduertendum cẽſet in hac
materia, an is, qui librum ipſum cõſcripſerit poſt
litem moram, vel ante ex hac luce migrauerit, ſe-
quitur poſt eum D. Maſcard. *d. Concluſ*. 976. *num*. 6.
& Beuſt. *in d. l. admonendi, num*. 1018. *&* 1019. Ad-
do Becc. *d. ſuo conſ*. 47. *num*. 12. *&* 13. & in terminis
poſt alios Honded. *conſilio ſuo* 39. *numero* 50. *&* 51.
volum. 1.
31 Obſeruandum eſt tamen hanc limitationem,
non in omni libro rationum defuncti procedere,
ſed dumtaxat in eo, qui habet, & continet formã
debitam rationum, puta quando in eo reperiun-
tur data, & accepta, vel debita, & credita. Sic poſt
Bald. Alexand. Iaſ. & alios, D. Maſcard. *d. Concluſ.
ſua* 976. *num*. 7. & Beuſtius, *in d. l. admonendi, num*.
1017. Hoc idem voluit etiam dicere Schrader. *ibi
dem d. num*. 268. *verſic. quod tamen ita accipiendum
eſt*. & ſequitur in terminis doctiſs. Honded. *d. con-
ſilio* 39. *num*. 52.
32 Ampliatur ſecundo ſupradicta proxima limita-
tio: nam talis liber defuncti iunctis alijs præſum-
prionibus, ſeu adminiculis plenè etiã probat, ita
Bartol. *in d. l. admonendi*, vbi ceteri Doctores, & Ca
noniſtæ omnes, *in d. cap*. 2. *de Fide inſtrumentorum*.
Sequitur Boer. *deciſ. ſua* 105. *d. nu*. 5. Guid. Pap.
quæſt. ſua 441. vbi quænam ſint iſta adminicula ſi-
gillatim

DE SCRIPTVRA PRIVATA TRACTATVS

D. NICOLAI DE PASSERIBVS A IANVA I. C. PATAVINI.

Liber Quartus.

De Libris Rationum.

SVMMARIVM.

1 *Liberrationum quid ſit, definitur.*

2 *Libri rationum ſunt varij, quod explicatur, & numero 3. & 4.*

5 *Qui bene diſtinguit, proximus eſt veritati.*

6 *Liber rationum alicuius priuati regulariter non probat pro ſcribente, & num. 9. 10. & 11. eſtq. hoc receptiſſimum num. 14.*

7 *Ratio, & num. 8.*

12 *Partitæ ſcriptæ manu creditoris, & ad vtilitatem ipſius ſcribentis non probant, niſi aliter verificentur.*

13 *Inſtrumenta Notariorum quorum fides de publico approbata eſt, non probant in fauorem ipſius ſcribentis.*

15 *Liber rationum priuati non ſolum non probat pro ſcribente. ſed nec etiam pro eius hærede, etiamſi illi ſucceſſerit Fiſcus, vel Eccleſia.*

16 *Liber rationum defuncti, qui fuit habitus vir probus, ac bonæ famæ, inducit aliqualem præſumptionẽ pro ipſius hærede; & eſt veriſſima Concluſio, num. 21. 22. & 23.*

17 *Ratio.*

18 *Animus defuncti non præſumitur corruptus, nec etiã corrumpi poteſt ſicut viuentis.*

19 *Mors ſcribentis auget fidem libri ſui.*

20 *Mors habet vim iuramenti, & num. 23.*

24 *Liber rationum defuncti non ſolum præſumptionẽ aliquam inducit pro eius hærede, verum etiam ſemiplenam probationem.*

25 *Et ad plenam inducendam ſufficeret vnus teſtis, vel poſſit hæredi deferri iuramentum in ſupplementum probationis verioris, ſi ſciebat veritatem.*

26 *Contrarium multi tenuere.*

27 *Et eſt communis.*

28 *Concilia ex mente Ripæ, & aliorum, & numero 29. & 30.*

31 *Liber rationum defuncti facit præſumptionem, ſeu ſemiplenam probationem, ſi fuit conceptus in forma rationum, alias nec præſumptionem inducit.*

32 *Liber rationum defuncti iũctis alijs præſumptionibus, ſeu adminiculis plenẽ etiam probat.*

33 *Liber rationum defuncti, qui fuerat bonæ conditionis, ac famæ, ſecundum ſtatuta Veneta non probat, ſed bene præſumptionem quandam inducit, ita vt honeſtiori parti deferatur iuramentum.*

34 *Ex proprio rationum libro creditoris haud etiam conuincitur debitor in cauſa fiſcali.*

35 *Amplia etiamſi debitum nõ tantum in vno libro Rationum, ſed etiam in pluribus eiuſdẽ creditoris ſcriptum reperiatur.*

36 *Si aduerſarius meus librum meum rationum contra me producat, vel eo vtatur, non ob id ex eo ad mei fauorem oritur probatio.*

37 *Aliæ ampliationes referuntur per Doct. remiſſiuẽ.*

38 *Liber rationum priuati probat etiam ad eius fauorem in dependentibus ab eiuſdem voluntate, & num. 39. & 41.*

40 *Sublimita ex Maſcardo.*

42 *Liber rationum donatoris dubiam illius mentem declarat.*

43 *Sic etiam ex eo probatur conſenſus contra ſcribentem.*

44 *Liber rationum priuati probat pro eo quando multa capitula ipſius libri vera oſtenduntur, vel per inſtrumenta publica, vel aliter. & quando liber ipſe in aliquo nec redargui, nec conuinci poteſt de mendacio, & num. 47. & 49.*

45 *Ratio, & num. 46.*

48 *Et eſt veriſſima concluſio, quidquid dixerint nonnulli.*

50 *Amplia, etiamſi partitæ non verificatæ, eſſent alicuius momenti.*

51 *Contrarium multi.*

52 *Opinio Authoris.*

53 *Clar. Menochij.*

54 *Sublimita tamen in Capitulis ſeparatis, & num. 55.*

56 *Liber rationum probat pro ſcribente, quando ſcripta in eo ſunt veriſimilia, & num. 58. 60. 61. & 62.*

57 *Exemplum ex Iaſ. & alijs.*

59 *Neceſſarium eſt tamen iuramentum ipſius ſcribentis.*

63 *Libris publicis eo magis fides adhiberi ſolet, quando continetur in ipſis aliqua enunciatio poſſibilis, ac veriſimilis.*

64 *Quædam opinio Decij deducitur.*

65 *Improbatur per Pyrrum Alſanum.*

66 *Liber rationum priuati probat pro ſcribente, ſi agatur de*

de modica quantitate, iuncto tamen iuramento ſcribentis.
67 Secus ſi de magna ſumma libr. 832. quæ non eſt parua ex Riminald. ibidem.
68 Et hæc eſt veriſſima concluſio, quidquid dixerit Bolog.
69 Item probat pro eo, cum agitur de modico præiudicio.
70 Item cum ſumus in connexis, & ſubordinatis.
Exemplum ibidem.
71 Ratio.
Contrarium multi.
72 Opinio Authoris.
73 Liber rationum probat pro ſcribente, ſi conſuetudine, vel ſtatuto caueatur, vt dicto libro plenè etiam in fauorem ſcribentis credatur.
74 Amplia, etiam ſi ſtatutum ipſum diſponat, vt reſpectu magnæ ſummæ libris rationum credatur.
75 Declara, & num. 76. & 77.
78 Liber rationum alicuius priuati ſi ſit perſona nobilis, honeſta, legalis, & fide digna, aliqualem indiſtinctè ad ſui fauorem præſumptionem facit.
79 Et eſt veriſſima Concluſio, quidquid dixerit Hippolytus Riminaldus.
80 Item conſonat cum diſpoſitione Statutorum Venetorum.
81 Amplia, vt ſi in ipſomet libro appareat de debito, & credito, & veriſimilia contineantur, ex eo etiã plena oriatur probatio.
82 Ratio.
83 Liber rationum probat pro ſcribente, cum actus celebratus non impugnatur, & quando continet veriſimilia.
84 Quod tamen limita in memoriali, vel ſchedula in dicto libro rationum reperta.
85 Item limita, ſi dictus liber careat fortaſſis nominibus contrahentium, item die, ac Conſule.
86 Quod declara, vt ibi.
87 Liber rationum probat pro ſcribente, quando verſamur in antiquis.
88 Ratio.
89 Quod tamen fallit, quando ageretur contra tertium.
90 Hoc tamen minimè procedit, quando in eodem libro multæ aliæ partitæ veræ apparerent, & concurrentibus alijs adminiculis.
91 Liber rationum probat pro ſcribente, quando continet data, & recepta.
92 Debent tamen iſta contineri clarè, ſingulariter, & ſpecificè.
93 Aliàs ſecus eſſet.
94 Aliæ limitationes afferuntur per Doctores remiſſiuè.
95 Liber rationum contra ſcribentem plenè probat.
96 Amplia ex Bolog.
97 Et eſt receptiſſima concluſio.
98 Ratio, & num. 99.
100 Liber rationum probat contra ſcribentem, ſiue aduerſario præſente, ſiue abſente fuerit conſcriptus.
101 Et eſt veriſſima concluſio, quidquid dixerint nonnulli.
102 Quod maximè in mercatoribus tales libros habentibus procedit.
103 Liber rationum priuati, probat contra ipſum ſcribentem, ſiue in ipſo libro inſertus ſit dies, & Conſul, ſiue non; ſiue etiam deſint aliæ ſollemnitates.
104 Item contra eum probat, ſi quis per ſe, ſiue per alium hunc librum rationum conſcripſerit, & num. 105.
106 Amplia, vt etiam locum habeat, ſi is, qui me mandante conſcripſit meum librum rationum, ſit ſuſpectæ, atque deploratæ vitæ.
107 Liber rationum probat contra ſcribentem, etſi is, contra quem ſuus liber rationum producitur, negauerit ſe hanc particulam dicti libri rationis, quæ contra ipſum facit, vel ſcripſiſſe, vel mandaſſe ſcribi.
108 Ratio.
109 Imò ſi aliquid ſcriptum eſſet in libro mei aduerſarij manu mea, talis liber probaret contra ipſum.
110 Ratio.
111 Liber rationum priuati non ſolum probat contra ſcribentem, verum etiam contra eius hæredes.
112 Declara tamen, & intellige, prout ibi, & nu. 113.
114 Liber rationum priuati non probat contra ſcribentem, quando ipſomet libro nulla cauſa debiti eſſet expreſſa.
115 Ratio, & num. 116.
117 Contrarium tenuit Dec.
118 Concilia, & declara, & nu. 119. & 120.
121 Librum rationum probare ſemiplenè contra ſcribentem, etſi in eo non ſit expreſſa aliqua cauſa arbitratus eſt Schraderus, in l. admonendi, ff. de iureiur.
122 Liber rationum non probat contra ſcribentem, quando is, qui librum ipſum conſcripſit, probaret illam particulam, quæ ex ſuo illo libro contra ſe allegatur, vel proprio, vel miniſtri ſui errore fuiſſe conſcriptã.
123 Ratio.
124 Liber rationum non probat contra ſcribentem reſpectu illius, qui huic libro rationum contradixit, vel eum impugnare nixus fuit.
125 Declara, & num. 126.
127 Nec pariter contra eum probat, ſi is, contra quem ipſe liber producitur, non vnam particulam tantum, ſed totum illum librum ſuum eſſe inficiatur.
Quod tamen fallit, ſi litterarum comparationis adminiculo adiuuetur, ibid.
128 Comparatione litterarum accedente ex libro rationum plena inducitur probatio.
129 Memoriale, vel ſchedula in libro rationum alicuius reperta, contra illum minimè probat.
130 Ratio.
131 Contrarium Dec. & Schraderus.
132 Eorum fundamentum.
133 Prior tamen vti verior, & Communior per authorem retinetur.
134 Declara, & num. 135.
136 Licet quis in vno libro ſcribat ſeparatim data, vel ſoluta tantum, & in alio libro ſcribat tantum accepta, tamen hi duo libri cum ſe inuicem reſpiciant, vnum librum rationum dicuntur conſtituere, ac proinde plenam fidem contra ſcribentem faciunt.
137 Liber rationum contra ſcribentem, aut omnino probat, aut omnino improbat.
138 Alia de hac regula per Doctores remiſſiuè.
139 An ille, qui librum rationis conſcripſit, in quo reperitur aliquid annotatum contra ſe, & ad fauorem Caij, poſſit ab ipſomet Caio medio iuris aſtringi ad eiuſdem ſui libri editionem? dubitatur.
140 Concluſio ſit negatiua. Fundamenta ibid. & n. 141

12 Genuenſi, *deciſione ſua* 135.*num*.5. *&* 148.*nu*.3.
Ampliatur autem Cōmunis iſte primus Caſus
varijs modis.

15 Et primò, vt liber rationum alicuius priuati nō
ſolum nō probet pro ſcribente, ſed nec etiam prò
eius hærede, etiam ſi illi ſucceſſerit Fiſcus, vel Ec-
cleſia, tex. eſt apertiſſimus, *in l. inter chartulas, C. de
conuenien. fiſci debitor. libro* 12. Sequitur poſt Bald.
Boer. *deciſione ſua* 105. *num*.5. & alios, D. Maſcard.
d. Concluſ. ſua 976. *num*.2.

16 Limitatur tamen hæc ampliatio in libro ratio-
num defuncti, qui fuit habitus vir probus, at bonę
famæ, nam talis liber inducit ſaltem aliqualē præ-
ſumptionem pro ipſius hærede.
Ad hoc autem comprobandum ſolet per Bart.
in d. l. admonendi, num.27. allegari text. *in l. qui cum
maior. §. fin. ff. de bon. liber.* qui text. tamen non mul
tum probat, vt admonet *ibidem*, Ripa. *ſub nu*. 113.
melius facit textus, *in l. non omnes, §. à Barbaris, de re
milit. & in l. rationes, verſ. Solas, C. de probationibus.*
Sequitur Pancirol. *conſil*. 140. *num*.6. *& num*.20. &
Andræas Alferius *conſil. ſuo* 60. *nu*. 72. Addo poſt
Ruin. Clariſs. Menoch. *lib*.5. *præſumpt*.5. *num*.5.

17 Eſtq. ratio ſecundum Bald. *in d. l. rationes, nu*.1.
in fine, quod libro rationum defuncti maior fides
adhibetur, quā viuentis, prout docuit & Cephal.
conſ. ſuo 749. *num*. 12. Surd. *conſ. ſuo* 245. *num*. 19. *&*
543. *num*.2. Bimius, *conſil*. 109. *num*. 65. *in ſecundo*,
& alij.

18 Animus enim defuncti non præſumitur corru-
ptus, nec etiam corrūpi poteſt, ſicut viuētis prout
tradit Hipp. Riminal. poſt alios, *conſil. ſuo* 547. *nu*.
2. *in* 5. Ancharan. *lib*. 1. *quæſt. famil*. 55. *num. finali*,
& Viuius, *deciſ. ſua* 114. *num*. 11.

19 Adde mortem ſcribentis augere fidem libri ſui.
Dec. *in l*.1. *C. de edendo*, Boer. *deciſione ſua* 105. *n* 6.
vbi eleganter, pulchrè, & latè. Stephan. Gratian.
20 *deciſ. ſua* 94. *num*. 10. *cum ſeq.* vbi etiā docet, quod
mors habet vim iuramenti.

21 Et quod iſta qualis qualis probatio, ſeu præſum
ptio hoc in caſu abſque dubio oriatur, tenuerunt
Communiter Doctor. poſt Bart. Fulg. Caſtrenſ. &
alios Doctor. Iaſon *in d. l. admonendi, num*. 120. vbi
etiam Curt. iun. *d. num*. 124. Lanfranc. de Orlano
ibidem, num.50. *verſic. addit vnum*, Corraſ. *num*.61.
& 62. *in tertia parte*, Schraderus, *num*. 268. *verſic.
ſecundo non habet locum*, & nouiſs. Ioachim Beuſt.
num. 1016.

22 His accedunt Canoniſtæ omnes, *in d. capit*. 2. *de
fide inſtrumentor.* & *ibi* in ſpecie Abb. *numero* 9. &
Felin. *num*.24. Sequitur quoque poſt alios relatos
Herculanus, *in ſuo reſp. pro Sereniſſimo Etruriæ Ma
gno Duce, numero* 334. Pariſ. *conſil. ſuo* 104. *num*. 76.
cum ſequentibus in primo, Honded. *conſil. ſuo* 39. *num*.
51. *in ſecundo*, Beccius, *conſil. ſuo* 47. *num*. 12. vbi la-
tiſs. & Maſcard. *Concluſ. ſua* 976. *numero* 3. Addo
Zucchard. *conſil. ſuo* 56. *num*. 12. vbi præcipuè hoc
procedere intelligit, quādo probaretur, quod li-
bri producti eſſent dicti mortui, item, quod eius
manu forent ſcripti.

23 Addo etiam Surd. *deciſione ſua* 103. *numero* 5. *&*
199. *num*.2. vbi pulchrè. Videndus quoque Dom.
Hippol. Riminald. *conſil. ſuo* 506. *num*. 18. vbi am-
plius ſubdit, minimè iuramento opus eſſe, ex quo
mors, vt dixi, ipſius vim, ac efficaciam præbet, *&
conſilio ſuo* 665. *num*.6. *in* 6.

24 Ampliatur Primò iſta limitatio: nam talis liber
defuncti non ſolum præſumptionem aliquam in-
ducit pro eius hærede, vt ſupra diximus, verum ēt
ſemiplenam probationem, ita Caſtrenſis, *in d. l. ad
monendi, num*.43. vbi quoque Ripa, *num*. 123. Se-
quitur præcisè Cardinalis Pariſ. *conſilio ſuo* 7. *num*.
15. *vol*.4. Beccius, *conſ. ſuo* 47. *num*. 12. vbi pulchrè.
& poſt infinitos relatos Dom. Viuius, *deciſione ſua*
184. *num*. 12. *&* 13. His adde Scacciam, *cap*. 11. *in-
fra deducendo, num*. 261. vbi nonnullos concordan
tes adducit.

25 Addo quoque Boeriū, *deciſ. ſua* 105. *num*.5. vbi
ſubdit, quod ad plenam inducendam ſufficeret
vnus teſtis, vel poſſet hæredi deferri iuramentum
probationis verioris, ſi ſciebat veritatem, vt vo-
luit Bart. *in l. admonendi, ff. de iure iurando*. Sequitur
hoc idem poſt Boer. nouiſſimè Petr. Surd. *conſ. ſuo*
543. *num*.3.

26 Contrarium tamen voluerunt expreſsè Bart. &
27 Iaſ. *d. num*. 120. *in fine*, & reliqui omnes ſupra alle-
gati, & eſt Communis opin. prout retulit Ripa lo
co citato, & docuit etiam latè Bologn. *in repetitio-
ne d. l*. 1. *C. de edendo, num*. 21.

28 Sed fœdere etiam diſtinctionis hæ duæ diuerſæ
Scribentium ſententiæ cōciliari poſſunt; aut enim
loquimur de probo viro bonitate regulari, id eſt,
de eo, qui fuit habitus vir bonus in gradu commu
ni, & tunc procedat opinio Bartoli.

29 Aut verò loquimur de viro probo probitate
præexcellenti, & extraordinaria, & tunc procedat
opinio Caſtrenſ. ac ſequacium.

30 Et ita conciliat Ripa, *in d. l. admonendi, præcitato
loco*, vbi etiam maximè aduertendum cēſet in hac
materia, an is, qui librum ipſum cōſcripſerit poſt
litem motam, vel ante ex hac luce migrauerit, ſe-
quitur poſt eum D. Maſcard. *d. Concluſ*. 976. *num*.6.
& Beuſt. *in d. l. admonendi, num*. 1018. *&* 1019. Ad-
do Becc. *d. ſuo conſ*. 47. *num*. 12. *&* 13. & in terminis
poſt alios Honded. *conſilio ſuo* 39. *numero* 50. *&* 51.
volum. 1.

31 Obſeruandum eſt tamen hanc limitationem,
non in omni libro rationum defuncti procedere,
ſed dumtaxat in eo, qui habet, & continet formā
debitam rationum, puta quando in eo reperiun-
tur data, & accepta, vel debita, & credita. Sic poſt
Bald. Alexand. Iaſ. & alios, D. Maſcard. *d. Concluſ.
ſua* 976. *num*.7. & Beuſtius, *in d. l. admonendi, num*.
1017. Hoc idem voluit etiam dicere Schrader. *ibi
dem d. num*. 268. *verſic. quod tamen ita accipiendum
eſt*. & ſequitur in terminis doctiſs. Honded. *d. con-
ſilio* 39. *num*. 52.

32 Ampliatur ſecundo ſupradicta proxima limita-
tio: nam talis liber defuncti iunctis alijs præſum-
ptionibus, ſeu adminiculis plenè etiā probat, ita
Bartol. *in d. l. admonendi*, vbi ceteri Doctores, & Ca
noniſtæ omnes, *in d. cap*.2. *de Fide inſtrumentorum.*
Sequitur Boer. *deciſ. ſua* 105. *d. nu*.5. Guid. Pap.
quæſt. ſua 441. vbi quænam ſint iſta adminicula ſi-
gillatim

gillatim enumerat. Quemadmodum etiam facit Sigiſmundus Scaccia, *cap. 11. inferius allegando, nu. 262.* & nos pleniori folio diſſeruimus infra *de libris Mercatorum.* Pariſ. *conſilio ſuo 104. numero 77. in primo*, Gaill. Gabr. ac plurimi alij, quos longa ſerie ſequitur, ac deducit Dominus Maſcardus, *d. Concluſ. 976. num. 8. & num. 74.* Addo Brunor. à Sole, *in ſuo Compendio propoſition. iur. in verſic. liber defuncti*, Crauetta, *conſilio ſuo 434. num. 23. par. 3.* Iacob. Schultes, *in ſuis Locis Communibus, in verſ. liber, num. 1.* Turret. poſt Cuman. Beroum, Becciũ, & plures alios relatos, *conſ. ſuo 9. num. 10. in ſecũdo*, vbi de magis Communi, & nouiſſimè Clariſſimus. Equitem Dominum Peregrinum, *conſ. ſuo 90. num. 9. in tertio.*

Et de hoc mihi videntur eſſe text. aperti, *in d. l. inſtrumenta domeſtica, & in d. l. rationes, verſ. Sola, C. de probat.*

Hæc de Iure Ciuili, & traditionibus Scribentium inſpectis, dicta ſint.

33 Iure autem Municipali inclitæ Ciuitatis Dominantis Venetiarum expreſsè cautum eſt, in hac materia, vt liber quidem rationum defuncti, qui fuerat bonæ conditionis, ac famæ, nõ probet, ſed bene præſumptionem quamdam inducat, ita vt honeſtiori parti deferatur iuramentum. Sic præcisè legitur *lib. primo Statutorum eiuſdem Ciuitatis, cap. 48. verſus fin.*

34 Secundo loco extenditur adeò ſupradicta principalis Concluſio, vt ex proprio rationum libro creditoris, haud etiam cõuincatur debitor in cauſa fiſcali, text. eſt expreſſus, *in d. l. exemplo, C. de probationibus, & in l. inter chartulas confiſcari, C. de conueniend. fiſci debitor. lib. 10. cum concord.* per Boer. deductis, *deciſ. ſua 105. num. 3.*

35 Extẽditur principaliter tertiò, etiam ſi hoc debitum non tantum in vno libro rationum, ſed etiã in pluribus eiuſdem creditoris ſcriptum reperiatur, adhuc enim pro Scribente fidem non facit, *argum. §. pen. Inſtit. de teſtib. & l. vnum, ff. eodem titulo*, ſic in terminis Schrader. *in d. l. admonendi, nu. 268. verſ. ſecundo extenditur.*

36 Extenditur quartò, vt procedat, licet aduerſarius meus hunc librum rationum contra me producat, vel eo vtatur, adhuc enim pro me ſcribente nulla fides ex eo promanabit. Sic poſt Abb. Bald. Alexan. & alios, Schrader. *d. num. 268. verſic. tertiò hoc procedit.*

Ampliatur poſtremò, vt idem iuris ſit licet agatur de partitis extractis ex libris ipſis rationum, & partitæ ipſę appareant poſtea firmatæ per ſaldum factum manu allegati debitoris, adhuc ex ipſis partitis nõ oritur probatio ad fauorem ipſius ſcribentis, niſi aliter de ſuo edoceat credito, ſic in terminis docuit. Clariſs. Dom. Petrus de Cabal. *conſ. ſuo deciſiuo 68. in 2.*

37. Multas alias ampliationes ad hanc Regulã deducunt Communiter Scribentes, *in d. l. admonendi*, & Maſcard. inter alios, *d. Concluſ. 976. à num. 9. vſque ad 71.* vide per eos.

Nobis potiores & ad rem facientes ea breuitate maiori, qua potuimus tetigiſſe ſufficiat.

Hæc autem Concluſio ita ampliata aliquot pa-
38 riter notabiles limitationes recipit; Et primò, nõ habet locum in illis, quæ in libera ipſius ſcribentis voluntate ſita ſunt; in his enim liber ipſemet rationum pro eo plenam vtique fidem facit, adducit Communiter text. *in l. Neſennius, vbi etiam Bartol. num. 4. de negot. geſt.* qui quidem text. loquitur in ratihabitione, & de eo, qui in ſuo libro rationũ ſcripſit, quòd præſtabat alimenta animo repetendi, qui quidem animus rectè probatur per dictum librum rationum, idem Bart. hoc docet, *in l. nuda, num. 7. de donationibus, in Authent. Et ſi contractus, C. de fide inſtrumentorum, & in d. l. admonendi, num. 26. in fine*, quem *ibidem* ceteri alij Communiter ſequuntur, Caccialup. in ſpecie, *num. 71.* vbi etiam exẽplificat in aditione hæreditatis, Iaſ. *num. 111.* Curt. iun. *num. 124.* Lanfranc. de Orian. *num. 50. verſic. quartus caſus eſt*, Corraſ. *in d. 3. parte, num. 63.* Schrader. *d. num. 268. verſic hac concluſio*, & nouiſſime poſt Ripam, *in eadem lege, num. 112.* Beuſtus, *num. 1014.* & Petrus Gilken *in d. l. inſtrumenta, num. 22. C. de Probationibus*, vbi nonnullos concordantes adducit.

His accedunt Canoniſtæ omnes, *in d. cap. 2. de fide inſtrument.* & *ibi* in ſpecie Felin. *num. 22.* Bologn. quoque *in l. 1. num. 22. C. de edend.* & Petr. Au-
39 guſt. Morla, *d. quæſt. ſua 17. num. 7.* Ex conſulẽtibus hoc idem etiam docuere, Gratus, *conſilio ſuo 118. num. 13. in primo*, Marcobrun. *conſ. 5. num. 11.* P. Paſſet. *conſilio ſuo 94. num. 4.* Pret. *conſil. ſuo 142. numero 14. & 19. in primo*, vbi quoque ſubdit, quod liber ipſe rationum confectus de expenſis, probat, & fidem etiam facit de earum quantitate, & nouiſſimè perilluſtris Eques, ac Dominus meus M. Ant. Peregrinus, *conſil. 94. num. 6. in primo.*

40 Adde Dom. Maſcard. poſt plures alios relatos, *Concluſione ſua 976. num. 72. & 73.* vbi etiam poſt alios hoc ſublimitat, ſi in ipſo libro deſcripta ſint alia, ex quibus actus eum alio celebratus impugnetur. Adde etiam Viuium, *deciſione ſua 456. num. 11.* & Cappell. Toloſ. *quæſt. ſua 497.*

41 Et hæc eſt veriſſima iuris limitatio; quã ſequutus eſt etiam eruditiſs. Do. Scaccia poſt hæc edita viſus, *lib. 2. de Iud. Cauſ. Ciuil. c. 11. num. 139. cum ſeq.* vbi exemplificat duobus modis, ac reſtringit, vt per eum.

42 Sic videmus in ſimili, quod liber rationum donatoris, dubiam illius mẽtem declarat, Petrus de Caball. poſt alios, *per d. l. Neſennius, conſilio ſuo 26. numero 9.*

43 Sic etiam ex eo probatur conſenſus contra ſcribentem. Hippolyt. Riminald. *conſil. ſuo 280. num. 47. in tertio.*

44 Limitatur ſecundò principaliter Regula ſupradicta, quando multa capitula ipſius libri rationũ vera oſtenduntur, vel per inſtrumẽta publica, uel aliter, nec libet ipſe in aliquo redargui vel cõuinci poteſt de mendacio, uel falſo, tunc enim plena ex eo ad fauorem ſcribentis oritur probatio.

Nec

45 Nec ſanè mirum. Sicut enim vna particula falſa totum librum rationum ſuſpectum reddit, argum. eorum, quæ notantur *in l. ſi ex falſis, C. de tranſactionib.* & docet Socin. iun. *conſi.* 131. *num.* 11. *in tertio*, Plot. *conſil.* 88. *num.* 8. Crauetta *conſil.* 386. *num.* 15. & alij.

46 Ita etiam propter multa capitula vera, vel approbata totus liber ipſe rationum verus, vel probatus cenſeri debet, vt contrariorum contraria exiſtat diſciplina, *l. & ſi contra, ff. de vulg.* ita pulchrè poſt Caſtrenſ. & Angel. docet Iaſ. *in d. l. admonendi, num.* 128. vbi ſubdit, quod hæc deciſio tanquam noua, & ſingularis, eſt benè cordi tenenda. Eumdem ſequuti ſunt *ibidem* Schrader. *d. num.* 268. *verſic. tertio hæc Concluſio*, & D. Ioach. Beuſt. *nu.* 1026. *cum ſeq.*

47 His accedunt Gabr. poſt infinitos relatos *in ſuis Concluſionibus, titulo de præſumptionibus Concluſ.* 5. *num.* 1. 2. *&* 3. vbi de magis Commum, Cardin. Pariſ. *conſi. ſuo* 90. *nu.* 3. *&* 4. *& conſi.* 47. *vol.* 1. Herculan. *in vulgato illo ſuo reſp. pro Sereniſs. Etruriæ Magno Duce, nu.* 338. Proſp. Paſeth. *conſil. ſuo* 75. *nu.* 13. *&* 190. *nu.* 6. Sequitur etiam Natta *conſ. ſuo* 581. *nu.* 15. Cephal. *conſi. ſuo* 508. *nu.* 34. Hippol. Riminald. *conſil. ſuo* 489. *nu.* 30. *&* 35. *& prius conſil. ſuo* 132. *nu.* 3. Hoc idem tradunt quoque Petr. Surd. *conſil. ſuo* 543. *num.* 4. *& deciſ. ſua* 199. *nu.* 3. vbi adducit inter alios Purpurat. *conſil.* 519. Natta *citato loco*, & Crauet. *conſi.* 350. *nu.* 15. videndus idem Crauetta *conſ.* 198. *num.* 6. *&* 969. *num.* 32. *in quinto*. Addo Siluan. *conſi.* 21. *num.* 10. *in ſecundo*, Camil. Borel. *conſil. ſuo num.* 20. *cum ſeq.* Burſat. *conſi.* 224. *num.* 8. Fab. Turret. *conſil. ſuo* 100. *num.* 40. *in primo*, Monald. *conſil.* 98. *num* 3. Dom. Maſcard. poſt infinitos deductos, *d. Concluſ. ſua* 976. *num.* 75. *& prius concluſ. ſua* 362. *numer.* 18. Marc. Anton. Maceratenſ. *variarum reſolutionum, lib.* 2. *cap.* 19. *num.* 1. & nouiſſimè Clar. Dom. Farinac. *conſ. ſuo* 13. *num.* 6. *& ibi Addentes in littera A.* vbi adducunt Rotam Rom. *in nouiſſimis, deciſio. ſua* 813. *num.* 15. *cum ſeq. parte* 1. Atteſtantem hanc eſſe magis Communem, & in Praxi ſeruandam opinionem.

48 Et hæc in ſumma eſt veriſſima limitatio, quidquid dixerit Bolognet. *in l.* 1. *num.* 23. *verſic. ſed in contrarium, C. de edendo*, & Ceph *ſibi contrarius*. Proſper. *Paſeth. conſil. ſuo* 47. *num.* 46. poſt Purpurat. & Ripam relatos, cui quidem ſententię videtur quoque adhęſiſſe Ioſeph. Ludouic. *deciſ. ſua Lucana* 42. *num.* 36. *&* 37.

49 Et pro hac eadem opin. ita fuiſſe iudicatum atteſtatur Clariſſ. vir Dom. Decian. *conſ. ſuo* 28. *num.* 34. *&* 62. *num.* 32. *in tertio*; Sic etiam in Sacra Regia audiẽtia Barenſi in cauſa aliquorum de Ciuitate Bari, Anno Domini 1589. & in Regia Audientia Capitinatæ Apuliæ, Comitatusq; Moliſij, Anno Domini 1583. varijs in cauſis iudicatum fuiſſe aſſeuerat doctiſsimus Viuius *deciſione ſua* 132. *num.* 8. *& deciſione ſua* 445. *num.* 8. Addo poſt hęc ſcripta Clar. Menoch. *lib.* 3. *præſumpt.* 63. *à nu.* 1. *vſq. ad numerum* 9. *incluſiuè*, vbi infinitos propemondum pro hac eadem opinione deducit, eamq; acutiſsimè à quibuſcumque aduerſariorũ obiectis propugnat, ad defendit, ipſum conſulas.

50 Ampliatur iſta limitatio, vt procedat etiam, ſi partitæ non verificatæ magni eſſent momenti, ita Iaſ. *d. num.* 128. Gabr. poſt Corneum, Ruinum, & alios, *d. Concluſ.* 5. *num.* 3. Maſcard. *d. Concluſ. nu.* 76. Addo Ancharan *d. quæſt.* 55. *num.* 10.

51 Contrarium tamen ſenſerunt Decius, Afflict. Ripa, & alij, relati per eumdem Maſcard. *dicta Concluſ. num.* 77.

52 Ego pro qualitate circumſtantiarum hac in re multum in arbitrio iudicis poſitum eſſe exiſtimo, prout etiam ſcriptum reliquit Salicet. *in l. vnica*, *num.* 7. *in fine, C. de confeſſ.* & Turret. *conſilio ſuo* 77.
53 *numero* 30. *in ſecundo*. Addo Clariſ. Menoch. *dicta præſumpt.* 63. *numer.* 10. *cum ſequentibus, & præcipuè ſub numero* 12. vbi ampliat relatam iſtam Communem opinionem, multo magis procedere, quando aduerſarius illius librum habentis negaſſet vnam ex parcellis contentioſis, & illa deinde fuiſſet ab illo verificata, nam tunc reliquæ ſine controuerſia veræ præſumerentur, & latius vt per eum.

54 Sublimita modò iam dictam limitationem non procedere in capitulis ſeparatis, quia in his non facit fidem; ſic poſt Dec. Purpurat. Ripam, & plures alios docuit Maſcard. *d. Concluſ. numero* 78. & Gabriel. ante eum. *d. Concluſ.* 5. *in fine*. Addo Cephalum *conſilio ſuo* 58. *numero* 34. vbi pulchrè diſcurrit, & Dom. Hyppol. Riminald *conſilio ſuo* 132. *numero* 18. *cum ſeq.* vbi quænam capitula ſint connexa; & quænam ſeparata, poſt alios eleganter ediſſerit. Videndus etiam idem Riminald.
55 *conſilio ſuo* 489. *numero* 33. *&* 34. *&* 686. *numero* 42. *cum ſequentibus*, vbi quoque regulas illas, quod ſcriptura in vno falſa, in ceteris præſumitur falſa, & in vno vera in ceteris pręſumitur vera; intelligit veras in connexis, non autem in ſeparatis.

Latius de hac eadem limitatione differit Bolognettus *in d. l.* 1. *num.* 23. vide per eum.

56 Tertio principaliter fallit ſupradicta Concluſio, ſi illa, quæ conſcripta ſunt in ipſo libro rationum, ſint admodum veriſimilia, & habeant probabiles coniecturas, vel pręſumptiones pro ſe, tunc enim illi etiam pro ſcribente, accedente tamen illius iuramento plenè creditur, ſic præcipuè inter ceteros coarctat Iaſ. *in d. l. admonendi*,
57 *numer.* 125. vbi exemplificat in tutore, curatore, vel negotiorum geſtore in aliquo libro rationum ſcribente expenſas alimentorum pupilli, vel familiæ, vel quod dedit mercedem præceptoribus ſui pupilli, de cuius profectu apparet, vel quod ædificium eſt refectum, cum enim iſta ſine expenſis minimè fieri poſsint, *l. fin. C. de alim. pupill. præſtand.* certè conſiderata veriſimili qualitate facti, & quantitate expenſarum, credetur dicto ſoli libro rationum pro ſcribente, ſaltem cum eius iuramento, *ad l. lex quæ tutores, C. de adminiſtr. tutorum.*

Sequitur hoc idem poſt Iaſ. Lanfranc. de Oriano, *in d. l. admonendi, numero* 50. *verſ. ſecundus caſus*, Curt. iun. *num.* 125. Corraſ. *in* 3 *parte, numero* 65.

R Schtader.

Schrader.*d.nu.* 268.*verſ. quarto prædicta*, & nouiſſimè Beuſt.*num.*1025.

58 His accedunt Canoniſtę omnes, *in d.cap.2. de fide instrumentorum*, & in ſpecie Felin.*nu.* 23. Ioan. de Vico Mercato, ſequitur *in l.1.num.23.C.de edendo*, vbi quoque Mantua, *num.15.verſi. fallit tamen*. Ex conſulentibus huic etiam ſententiæ ſubſcripſerunt Dec. *conſil.* 596.*num.9.* Cephalus *conſil.* 85. *num.*38.*&* 631.*num.*37, Mazzol. *conſi.* 16, *num.* 16, *&* 17. Crauet, *conſil.* 73, *num.* 41, 158. *num.* 9, 258, *num.* 18 275, *num.*8.384.*num.*10, 434. *num.* 18. Paſerh, *conſi. ſuo* 190, *num.*7, Decian, *conſi. ſuo* 51, *num.* 74, *in ſecundo* Cioff. *conſil,* 106, *num.* 15. *in ſecundo*, Honded. *conſi.* 91. *num.* 8. *in primo*, Rubeus *conſil.* 31.*num.*72.*in primo*. Surd. *conſi.*543.*num*, 6. vbi infinitos duducit, &, nouiſſimè Fabius Turret. *conſ. ſuo* 100.*num.* 41. *in primo*.

59 Addo Hippolyt. Riminald. *conſil. ſuo* 489, *num*, 19. *&* 24. vbi quoque ſubdit expreſſe, neceſſarium eſſe iuramentum ipſius ſcribentis; id quod etiam poſt plures relatos docet *ſub num*, 22. *&* 23, videndus etiam *conſi. ſuo* 665, *num.* 5. *in ſexto*. Hoc idem de iuramento firmauit Anchatan. *d. quæſt. ſua* 55, *num.*4. & omnes ſupra citati,

69 Hanc eamdem limitationem ſequitur etiam Magon. *deciſ. ſua Florentina* 95.*num.*5, Ceſar Vrſil, in addit. ad Afflict. *deciſ. ſua* 40.*num.*18. P. Surd. *deciſ. ſua* 105.*num.*6, Viuius *deciſ. ſua* 64.*num.*8. Cl. D. Farinac. *deciſ. ſua Rota Romana* 843, *num.*1, D, Maſcard. poſt infinitus relatos *d. Concl. ſua* 976, *nu.*82. *&* 95. & nouiſſimè Carroc. *deciſ. ſua* 104.*nu.* 7. vbi etiam ſubdit hoc præcipuè procedere concurrente penuria, & difficultate probationum, id quod etiam docuit ante eum Curtius iunior *in l.* 1. *nu.*3. *C. de edendo*, & ſufficit, vt deducatur difficultas virtualiter tantum, Carroc, ibid.

61 Adde ex ſententia Alphani *in d.l.*1. *num.*18. requiri etiam vltra ſupradicta, videlicet iuramentũ, & difficultatem probationis, vt qui ſcripſit, ſit vir bonus, & integræ vitæ, vt nullo modo dubitari poſſit de eius fide, *argumento l. ſi quis*, §. *cogentur*, *ff. eodem*. Item vt de modica quantitate tractetur prout etiam paulò infra dicetur.

62 Et hæc in ſumma eſt veriſſima limitatio, ac ab omnibus communiter approbata,

63 Hinc videmus in ſimili, quod libris pariter publicis, eo magis fides adhiberi ſolet, quando continetur in ipſis aliqua enunciatio poſſibilis, ac veriſimilis; ſic præcisè D. Herculan, qui & ipſe hanc eamdem limitationem ſequutus eſt, *in prææallegato ſuo reſpon. num.*328. *& prius ſub num.* 203.

64 Obſeruandum eſt tamen, Decium virum ſummæ eruditionis, *in d.cap.2.num.38.de f. de instrumentorum*, opinatum eſſe, quod ſupra diximus de iuramento, quòd ſcilicet debeat intercedere, minimè locum ſibi vendicare, ſi mortuus fuerit is, qui ſcripſit, tunc enim ex eiuſdem ſententia etiam abſque iuramento plena, & abundans fides eius libro habenda eſt. Mouetur: quia plenius mortuis credendum eſt, quam viuis, *ad l. ſi quis in graui*, §. 11. *ff. ad Sillanian.* Eiuſdem ſententiæ ante ipſum fuit quoque Caſtrenſ. *in conſ. ſuo* 301, *num.* 3 *lib.*1. dum putauit mortem iuriſiurandi loco haberi.

65 Subtilis autem Pyrrus Alphanus, *in d.l.*1. *num.* 19. aliter ſenſit, exiſtimauit enim, quamuis mortuus ſit, qui ſcripſit, tamen non eſſe plenè eius libro rationum credendum; nam id, quòd ex aduerſo deducitur mortuis, ſcilicet ampliorem fidem habendam eſſe, verum eſſe exiſtimat in eis tantum, quæ morientes dixerunt, vel ſcripſerunt, non in alijs, quæ viui ſcripſerunt, & morientes, vt veriſimile eſt, non ſunt recordati; & ita procedit textus *in d.l. ſi quis in graui*, §.1. & ſibi videtur tradi hæc differentia *in l. rationes, C. de probationibus*. Quare ſecundum eum, mors habebitur loco iuriſiurandi in ijs tantum, quæ mortis tempore dicta ſunt; & huic ſententiæ & ego aſſentior,

66 Quarto principaliter fallit ſupradicta Concluſio, ſi agatur de parua, vel modica quantitate, tũc enim ipſi libro rationum iuncto iuramento ſcribentis, plenè etiam pro ipſo fides adhibetur, ſic poſt alios Ripa, *in d.l. admonendi, nu.*126. vbi etiam Corraſ. *num.*64. Schradet. *dicto nu* 268, *verſ. quinto hac Concluſio* & Beuſtius *nu.* 1015. *in fine*. Sequitur Ioannes de Vico Mercato, *in l.1.nu.*21. *C. de edendo*, vbi ſubdit, hoc præcipuè procedere, quando aliter ad fiet difficultas probationis, & Mantua ibidem *n.*15.*verſ. ſecundo fallit*. His accedunt Paſerh. *conſi* 190.*nu.*8. Borell. *conſ.*82.*nu.*16. Aſinius *in ſua Praxi*, §.7.*cap.*5, *limitatione* 59, *nu* 9. Maſcard. *d. Conclu. ſua* 976. *nu fin.* & Hippolyt. Riminald. *conſ. ſuo* 52.*nu.*153. *&* 489.*nu.*27. *&* 28. vbi tamen poſt plu-
67 res relatos ſubdit ſecus eſſe, ſi de magna ſumma tractaretur, dicitq; quantitatem *lib* 832. non eſſe paruam. Adeũdus eſt etiam de hac limitatione D. Scaccia *d.c.*11.*nu.*176.*cum ſeq.* vbi hac opinione firmata, quęcumque à Scribentibus ex aduerſo obijci poſſunt acutè reſoluit, vide per eum,

68 Et hęc eſt veriſſima limitatio, quidquid ſubtiliter dixerit Bulognet. *in d.l.*1, *C. de edendo, ſub nu.*20, Et ratio eſt; quia (vt dicit Paulus de Caſtro, & ſequitur idem Scaccia *d.num.*176.*in fine*, in expenſis paucis non ſolent parari probationes: quæ autem ſummæ dicantur magnę, vel paruæ, à iudicis arbitrio pendere docuit idem D, Scaccia, *d. cap.* 11. *num.* 295.

69 Adde idem iuris eſſe, cum agitur de modico præiudicio. Crauetta poſt alios, *conſi.* 182.*num.*15. Vrſil. *in addit. ad Afflict. d. ſua deciſ.* 40.*num.*19. Eugen. *conſ.*44.*nu.*23, ac plures alij,

70 Coarctatur quintò principaliter ſupradicta Concluſio, in connexis, & ſubordinatis, nam ſi quis alleget, vel in medium proferat, ex libro rationum contra ſcribentem, omnia connexa, & ſubordinata illi capitulo allegato pro ſcribente contra ipſum allegantem, plenam fidem faciunt, vt puta, ſi quis, veluti Sempronius in libro ſuo rationum ſcriberet ſe vendidiſſe fundum pro centum Caio, & Caius emptor illum fundum à venditore petens ad probandum hunc contractum producat librum illum rationum contra ipſum Sempronium venditorem; tunc ſicut ipſe Caius ex illomet libro rationum probaret fundum ſibi venditum, ita & ipſemet liber

ratio-

rationum contra ipſum plenam fidem faceret, cũ ſcilicet ipſi Sempronio venditori ad centum nomine pretij fundi obligatum eſſe. Sic præciſè docuit Bart. *in l. quædam, §. nummularios*, vbi etiã Angel. *ff. de edendo, argum. l. etiam §. 1. ff. de minoribus, & l. Publi, §. finali, ff. depoſ.* Sequitur latiſſime Iaſ. *in in d. l. admonendi, num. 129.* vbi etiã Curt. iun. *num. 125. verſ. ſecundo.* Addo Ripam, *nu. 124.* Schrader. *d. num. 168. verſ. ſexto hæc cõcluſio*, & doctiſs. Beuſt. *num. 1030.* His accedunt idem Curt. iun. *in l. 1. nu. 7.* vbi etiam Ioannes de Vico Mercato, *numero 23. verſ. quinto*, & Pyrrus Alphanus, *num. 20. C. de edendo*, Felin. *in d. cap. 2. num. 25. de fide inſtrument.* Barbat. *conſ. ſuo 54. num. 11. & 19. vol. 3.* Card. Pariſ. *cõſil. ſuo 90. num. 2. vol. 1.* Paſet. *cõſ. 190. num. 5.* P. Auguſt. Moria, *d. q. 17. num. 10.* & poſt infinitos alios relatos D. Maſcard. *d. Concluſ. ſua 976. num. 79.* Addo Rotam Roman. *deciſ. 276. lib. 2. parte 3.* & Viuium, *deciſ. ſua 132. nu. 9. cum ſeq.* vbi etiam rationem deducit, dicens, quoniam confeſſio in libro

71 rationum diuidi non poteſt, vt per Alex. *in l. Publia, §. 1. in fin. ff. depoſ.* & ſic liber rationis etiã quòd contineat diuerſa capitula, probat propter vnitatem officij, vt per Ang. *in l. ſumptus, C. de adminiſtr. tutor.* & Cin. *in l. lex, quæ tutores, C. de iure deliberandi.* Adeundus quoque Sichard. *in l. rationes, num. 8. C. de probationibus.*

72 Contrarium tamen voluit poſt Ioan. Andr. *in addit. ad Spec.* Abb. *in d. cap. 2.* & Cardin. Pariſ. ſibi parum conſtans *conſil. ſuo 47. num. 10. lib. 1.* acmulti alij. Vide, quæ de hac materia latius nos deduximus infra.

73 Sextò principaliter fallit ſupradicta Cõcluſio, ſi conſuetudine, vel ſtatuto caueatur, vt libro rationum plenè etiam in fauorem ſeribentis credatur, talem enim conſuetudinem valere receptum eſt, Bald. *in l. 1. nu. 16. C. de ſumma Trinitate, argum. cap. cum dilectus, extra de fide inſtrumentorum.* Sequitur Caccialup. *in d. l. admonendi, n. 72.* vbi etiam Beuſt. *numero 1030.* His adde Bolognet. *in d. l. 2. C. de edend. num. 24.* vbi etiam Ioannes de Vico Mercato *num. 23. verſic. quarto*, & Mãtua, *num. 15. verſ. ſed vltra.* Adeundus quoque D. Anton. Piaggi. nuper editus, *in ſuo tract. de cõſuetudine, quæſt. 11. num. 520.* & D. Hector Felicius, *Allegatione ſua iuris 44. num. 12. parte 3.* vbi nonnullos alios concordantes deducit, & ſubdit conſuetudinem iſtam extare Eugubij.

74 Amplia, etiam ſi ſtatutũ ipſum diſponat, vt reſpectu magnæ ſummæ libris rationum credatur, ita Abb. *in cap. bonæ, il ſecondo, num. 12. extra de poſtul. prælat.* Bald. *in l. prima, numero 13. C. de confeſſ.* ac plures alij.

75 Hoc tamen, quod dictum eſt, valere conſuetudinem, vel ſtatutum, quæ vult, vt plena fides libro rationum adhibeatur, non procedit, quando conſuetudo, vel ſtatutum diſponeret, vt cuilibet rationum libro nulla habita diſtinctione credatur, talis enim cõſuetudo, quia & honeſtati repugnat, & præbet occaſionem delinquendi, non valet. ita Iaſ. *in l. age cum Geminiano, C. de tranſactionibus*, & Alexander *conſil. 3. num. 5. lib. 2. argum. cap. cum, di-*
ſtinctione 4. & l. conuenire, ff. de pactis dotal. Sequitur hoc idem in terminis Hubertin. Zuchard. *conſil. ſuo 56. num. 11.* vbi amplius ſubdit, quod iſta conſuetudo debet eſſe annorum quadraginta de iure Canonico.

76 Obſeruandum præterea, quod in omnibus illis caſibus, in quibus valet ſtatutum, vel conſuetudo, vt libro rationũ pro ſcribente plenè credatur, non

77 ſimpliciter ita intelligitur, vt debeatur in omni caſu ipſi libro plena fides adhiberi, ſed iudex benè inſpectis omnibus circũſtantijs, videlicet, qualitate ſcribentis, quãtitate debiti, & ſimilibus, non odò plenam, modò minorem fidem huic ipſi libro adhibere debebit *argum. l. 3. §. 1. de teſtib.* ita Bald. *in d. l. 1. num. 3. C. de confeſſ.* & Abb. *in d. cap. bonæ*; Sequitur Gallinius *in ſuo tractatu de verbor. ſignificat. lib. 5. cap. 20. num. 220.*

78 Fallit ſeptimo loco ſupradicta Regula, ſi is qui librum ipſum rationis conſcripſit, ſit perſona nobilis, honeſta, legalis, & fide digna, tunc enim, ſiue is vitam ducat, ſiue vita functus ſit, hic liber rationum pro eo non ſemiplenam quidem probationem, prout opinatus eſt Cephal. *conſil. ſuo 374. num 37.* & Ioannes de Vico Mercato, *in d. l. 1. numero 22. C. de edendo*, ſed præſumptionem aliqualem facit, ac inducit, ita Bart. *in d. l. admonendi, num. 26.* & Canoniſtæ, *in d. cap. 2.* vbi in ſpecie Felin. *num. 24. de fide inſtrumentorum*, idq. *arg. l. rationes, C. de probationibus, & l. qui cum mater, §. fi. ff. de bon. liber.* Sequitur hoc idem Bimius *conſ. ſuo 188. num. 107. in ſecundo*, Surd. *deciſ. ſua 105. num. 5. & 6.* & multi alij. Et eſt veriſſima Concluſio, (quidquid dixerit Hippol. Riminald. *conſil. ſuo 344. num. 73.* qui nec

79 præſumptionem induci quidem opinatus eſt.) Quinimò iſta Doctorum Concluſio conſonat mirum in modum cum diſpoſitione ſtatutorum in-

80 clitæ Ciuitatis Venetiarum, iiſdem enim cautum legimus *ſub titulo de præſumptionibus, verſ. tertia præſumptio pag. mihi 6.* quod liber rationũ priuari continens aliquid pro ſcribente, nõ probet, ſed benè præſumptionem faciat, vt honeſtiori quidem pari, deferatur iuramentum.

81 Amplia, vt ſi in ipſomet libro appareat de debito, & credito, & veriſimilia contineantur, ex eo etiam plena oriatur probatio, ſic præciſè poſt alios Dominus Cæſar Barzius, *deciſ. ſua Bononienſi 24. num. 7. cum ſeq.*

82 Nec mirum ſanè: libro enim viri honeſti, & benè ordinato, plenè credendum eſt, Bart. *in l. admonẽdi, ff. de iureiurando*, & Cuman. *conſ. 31. num. 1.* Sequitur Barzius, *dicto loco*, vbi præterea ſubdit,

83 quod ſtatur plenè ipſi libro rationum pro ſcribente, cum actus celebratus non impugnatur, iuxta Communem opinionem, & quando continet veriſimilia, vt ſupra. Addo Flaminium de Rubeis, *conſilio ſuo 32. numero 66. in prime.*

84 Quod tamen ita accipiendum eſt, vt non habeat locum in memoriali, vel ſchedula, quæ in ipſo libro rationum reperitur. illa enim pro ſcribente nec præſumptionem quidem inducit; ita Bald. *in d. l. rationes*, & Iaſ. *in d. l. admonendi, num. 116.* & aliàs tetigimus.

85 Secundò hoc pariter verum intellige, niſi liber
ipſe rationum careat fortaſſis nomine contrahen
tium, item die, ac Conſule; tunc enim ne præſum-
ptio quidem ex eo ad fauorem ipſius ſcribẽtis in-
ducetur, ità Ioannes Andreas *in Additionibus ad*
Speculator, §. nunc dicendum, num. 4. verſic. quid ſi præ
dictis, de instrumentorum editione, ſequitur Plot. *con*
ſilio 88. *num.* 11. & Ioannes de Vico Mercato, *in l.*
1. *num.* 24. *C. de edendo*, vbi pro corroboratione ad-
ducit text. *in l.* 1. *§. rationem, cum ibi not. C. eodem tit.*
de edendo,

86 Quod tamen limitando declara, niſi forſan iu-
ſta, ac probabili cauſa iudex ipſe moueatur, vt
huic libro rationum die, ac Cõſule carenti fidem
aliquam adhibeat, ità Ioãnes Andreas, *in additio-*
nib. ad eumdem Speculat. d. §. nunc dicendum, num. 4.
verſ. ſupradicta,

87 Coarctatur octauò Regula ſupradicta, quando
verſamur in antiquis, tunc enim liber ipſe ratio-
num, ad fauorem etiam ſcribentis fidem promere
tur, ſic præcisè P. Pich. *conſ. ſuo* 97. *num.* 23. Surd. *con*
ſil. 429. *num.* 40. *in tertio*. P. Enriquez *conſil. ſuo* 56,
num. 4. vbi adducit text. *in c. cum cauſam, de proba-*
tion. & nouiſſimè P. Bimius *cõſ. ſuo* 109. *num.* 58. vbi
88 pro ratione conſiderat magnam eſſe vim, & effica
ciam ipſius antiquitatis,

89 Sublimitatur autem hoc, quando agitur contra
tertium, ſic præcisè D. Eugenius *conſil. ſuo* 44. *num.*
19. *cum ſeq.* vbi hoc tamen minimè procedere ſub-
90 dit, quando in eiſdem libris multæ aliæ partitæ
veræ apparerent, & concurrentibus alijs admini-
culis,

91 Coarctatur vltimo loco memorata regula, ſi li-
ber ipſe rationum contineat data & recepta, &
ita contra ſcribentem aliquid complectatur, tunc
enim ad fauorem etiam ipſius ſcribentis, proba-
tionem plenam inducit, ſic præcisè Barbat. *conſil.*
ſuo 28 *num.* 7. *in tertio*, Botell. poſt alios *conſil. ſuo*
82. *num.* 18.

92 Aduerte tamen, quod debẽt in eo ſingulariter,
& ſpecificè ipſa data & recepta contineri, ad hoc,
vt ueritas, & falſum deſcriptorum appareat, Go-
zad. *conſ.* 17. *num.* 19. apertiſſimè Surd. *conſ. ſuo* 391.
num. 53. *in* 3. ubi adducit text. *in l. antepen. de condi-*
tionibus, & demonſtr. & infinitos concordantes. Se-
quitur Iacobus Schultes, *in ſuis locis cõmunibus, in*
93 *verſ. liber, num.* 2. ubi latè. Aliàs ſi inordinatè, ac
confusè conſcriptus eſſet, nihil probaret, ad tradi
ta per Cephalum, *conſ. ſuo* 674. *num.* 30.

94 Multas alias limitationes deducunt Doctores
præannotatis locis, & præcipuè Maſcard. *d. Concluſ.*
976. uide per eum. Videndus quoque Dom. Bolo-
gnet. *in d. l.* 1. *C. de edendo, num.* 18 & 19.

Hæc quo ad primum caſum ex pro-
poſitis.

Secundus autem principalis caſus eſt, quando
liber rationum continet aliquid contra ſcriben-
tem, tunc enim, quid iuris ſit, oritur dubitatio.

95 Et conſtituendam eſſe Cõcluſionem, quod li-
ber ipſe rationum contra ſcribentem plene pro
bet, affirmarunt Communiter interpretes, ita Ac-
curſ. per illum textum, *in l. quædam, §. nummularios,*
ff. de edendo, & Gloſ. *in Clementina prima, §. ceterum,*
in verſic. rationum, de Vſuris. Sequitur Bartol *in di-*
cto §. nummularios, num. 2. & *in l. admonendi, de iu-*
reiurando, num. 26, vbi etiam reliqui Doctores, Ia-
ſon in ſpecie, *in repetitione, num.* 112. Caccialupus,
num. 71, Curt. iun. *num.* 124. Lanfranc. de Oriano,
num. 50. Corraſ. *in* 3. *parte, numero* 66. & nouiſſimè
Schrader, *numero* 266. & Ioachim. Beuſt. *numero*
1031. His accedunt Doct. omnes *in l.* 1. *C. de eden-*
do, & in ſpecie Iaſ. *ſub numero* 3. Curt. iun, *numero*
2. Ioannes de Vico Mercato, poſt alios, *num. octa-*
uo, Mantua, *numero* 15. Pyrrus Alfanus, *numero no-*
no, Malſinius, *numero* 53, Cagnol. *numero* 18. & 19.
vbi ſubdit, hoc ideò procedere, quia non eſt veri-
ſimile quod contra ſe quis ſcribat, niſi veritas ita
ſe habeat & Bologn ett. *numero* 27, vbi pariter di-
xit idem iuris eſſe, ſiue ipſemet ſcribens fateatur
96 eſſe ſuam ſcripturam, ſiue neget, & poſteà appa-
reat. Sequuntur hoc idem Canoniſtæ omnes, *in d.*
c. 2. *de fide inſtrument.* & ibi in ſpecie Abb. *num.* 10.
& Felinus, *num.* 28,

Ex conſulentibus huic etiam ſentẽtiæ ſubſcri-
pſerunt, Grat. *conſil. ſuo.* 122. *num.* 1. *in ſecundo*. P.
Portius, *conſ. ſuo* 170. *num.* 19. Laur. de Pinu, *conſil.*
158. *num.* 8 Pancirol. *conſ.* 74. *num.* 7. Hippolyt. Ri
minald. *conſil. ſuo* 180. *num.* 46 *cum ſeq.* & *conſ.* 489.
numero 20. Preteus, *conſil.* 142. *num.* 44. *vol.* 1. Hon-
ded. poſt alios, *conſ. ſuo* 39. *num.* 54. *in ſecundo*, Petr.
de Cabal. *conſ. ſuo* 138. *num.* 4. Burſat. *conſil. ſuo* 39.
numero 34. vbi concordantes adducit. Pariſ. *conſil.*
ſuo 47. *numero* 4. *vol.* 1. Rain. Corſus, *lib.* 2. *indagat.*
iur. cap. 27, ac plures alios, & teſtatur de Commu-
ni. His adde P Auguſt. Morlam, *d. quæſt.* 17. *tit. de*
rebus creditis, numero 2. D. Maſcard. poſt plures re-
latos, *Concluſione ſua* 977. *numero* 1. Sebaſt. Medicẽ
deciſione ſua Marchiana 6. *num.* 18. & Alexand. Rau
denſ. *deciſ. ſua Piſana* 19. *num.* 63. Videndus quo-
que Sigiſmund Scaccia, *de Iudic. Cauſar. Ciuil. libro*
2. *cap.* 11. *num.* 84. & D. P. Gilkenus, *in l. inſtrumen-*
ta, num. 19. *C. de probationibus*.

97 Et hæc eſt veriſſima, & receptiſſima Concluſio,
quidquid dixerint nonnulli relati per Maſcard. *d.*
Concluſ. 977. *num.* 3,

98 Nec ſanè mirum, licet enim huiuſmodi conſeſ-
ſio, tamquam parte abſente ſcripta, plenam proba
tionem inducere minimè poſſe videatur, *ad l. cer-*
tum, §. ſi quis abſente, de confeſſis, quia tamen ſcriptu
ra ſemper loquitur, & habet actum permanentem,
99 *ad l. Ariani. C. de Hæreticis*, & tempore productio-
nis libri pars præſens eſt, videtur confeſſio ipſa fa-
cta præſente parte, quæ quandocumque poteſt cõ
feſſiones acceptare, ac ratificare, ſic poſt Bartol.
Corraſ. & alios, *in d. l. admonendi*, Dominus Maſcar
dus *d. Concluſ.* 977. *num.* 2. & Dominus Morla, *dicta*
quæſt. 17. *num.* 3. & 4. Sic etiam egregiè poſt alios,
Portius, *dicto conſilio ſuo* 170 *numero* 19. Addo poſt
hæc ſcripta Schuuartzenthaler, *de Stipulationibus,*
pag. mihi 753. *numero* 29. & erudiriſs. Andr. Fachi-
neum *lib.* 11. *ſuarum Iuris Controuerſ. c.* 32. vbi plu-
ribus

ribus iuribus,& rationibus hanc eandem opinio-
nem communit.
100 Ampliatur autem principalis iſta concluſio va
rijs modis;Et primo,vt locum habeat, ſiue aduer-
ſario præſente,ſiue eo abſente, hic liber rationum
fuerit conſcriptus per ſupradicta,ſic poſt alios Ri-
pa,*in d. l. admonendi, num.* 117. *cum ſeq.* quem ibi-
dem ſequutus eſt Beuſt. *num.* 1035. & Schrader.
*num.*266.*verſic.quod primo*,poſt Bart.*in l.*4.*ff.de do-
nationibus*,relatum. Addo Gilkenum *in d.l. inſtru-
menta, num.*21.
101 Et eſt veriſſima limitatio quidquid dixerint
nonnulli.
102 Quod maximè in mercatoribus habentibus ta-
les libros procedit,vt not. Bart. *in l.* 1. *num.* 11. *&
alij,C.de edendo.*
103 Secundò extendenda eſt iſta Concluſio , vt ſit
vera , ſiue in ipſo libro rationum inſertus ſit dies ,
& conſul, ſiue non , ſiue etiam deſint aliæ ſollem-
nitates.Sic in terminis Abb.*in d.cap.* 2.*num.*12. *de
fide inſtrumentorum*,pulchrè D.Iaſon *in repetit.d.l.
admonendi,nu.*115. vbi ſubdit hoc eſſe notandum,
id,quod etiam ſequitur ibidem Schrader.*nu.*266.
verſi.quartò extenditur,& Beuſt. *num.* 1034. Addo
Surdum *conſi.ſuo* 489.*nu.*20.*in quarto*,& Dom.Ma-
ſcard.*d.Concluſ.* 977. *num.* 11. vbi plures deducit.
Adeundus quoque D. Pyrrus Alfanus *in d. l. num.*
11.*C.eod.*licet prima fronte titubare viſus ſit ; &
Dom. Gilkenus , *præcitato num.*21.
104 Extenditur tertiò , vt etiam locum habeat, ſiue
quis per ſe, ſiue per alium hunc librum rationum
conſcripſerit,ita Abb.*in d.cap.* 2.*nu.*12.*& præcipuè
Addentes ibi,in littera D.*Sequitur poſt Ioannē An-
dræam *in addit. ad Speculator.* Schrader. *in d. l.ad-
monendi, num.* 266.*verſi.ſecundò extenditur*, & D.
Petr.Gelken.*præcitato num.*21.*verſic. neque etiam.*
Addo D.Iacobum Berrettam *conſi.ſuo* 117.*per to-*
105 *tum*, vbi conſuluit , quod liber rationum priuati
plenè probat contra illum,etiamſi ſit ſcriptus per
illius inſtitorem , ſeu ratiocinatorem.
106 Subampliatur iſta tertia principalis ampliatio,
vt etiam locum habeat,ſi is,qui me mandante cō-
ſcripſit meum librum rationum,ſit ſuſpectæ,atque
deploratæ vitæ , nam nihilominus hic liber ratio-
num contra me plenam fidem facit, *argum. l. cum
mandato,ff.de minoribus,& l.ſi quis teſtibus*,ita Schra
der. *d.num.* 266.
107 Extenditur quartò principaliter ſupradicta cō
cluſio,vt etiam locum ſibi vendicet, ſi is , contra
quem ſuus liber rationum producitur, negauerit,
ſe hanc particulam dicti libri rationis,quæ contra
ipſum facit,vel ſcripſiſſe,vel mandaſſe ſcribi, quia
vtroque caſu præſumitur ab eo , vel alio de ipſius
108 tamen conſenſu , ſcriptum fuiſſe , niſi euidenter
contrarium docere poſſit.ita tradit Bald. *in Rubr.
num.*13.*verſ.ſed hic quæro, C.de fide inſtrumentorum*,
& omnium pulcherrimè Iaſ.*in repetit.d.l.admonen-
di,num.*112.*in fine, cum ſeq.* Sequitur poſt alios re-
latos Schrad.*ibidem d.num.* 266.*in verſ. quintò ex-
tenditur*;& Ioachim.Beuſt.*num.*1033. Addo Man-
tuam *in l.*1.*num.*15.*C.de edendo.*
109 Imò ſi aliquid ſcriptum eſſet in libro mei ad-
uerſarij manu mea:talis liber probaret etiam con-
110 tra ipſum ; quia eius voluntate id ſcriptum cre-
deretur,ſic poſt Cumanum,Ripam,& alios,Dom.
Maſcard.*d.Concluſ.ſua* 977.*num.*10.
111 Ampliatur quintò , vt ex tali libro non ſolum
oriatur probatio contra ſcribentem,ſed etiam cō-
tra eius hæredes,vel ſingulares ſucceſſores,*argum.
l.Publia,§.fin.ff.depoſit.*Sic poſt Crauet. *de antiquit.
temporum*, & alios Dom. Maſcard. *d. Concluſ.* 977.
*num.*12.& Dom.Farinac.*deciſ. ſua* 110.*num.*4.
112 Intellige tamen , quādo is,quo abſente aliquid
ſcriptum , vel relatum eſt in ipſum librum ratio-
num,eius fauorem reſpiciens, hoc habeat ratum
viuo ſcribente, nam illo ante ratihabitionem ad-
uerſarij mortuo:talis ſcriptura contra illius hære-
des plenam ſidem non facit; per mortem enim di
113 citur ceſſare voluntas, & loquela ſcribentis, *l.* 4.
*ff.locati,cap.ſi gratioſè,de reſcript.lib.*6. Bart. & Iaſ.
in l.centeſimus,§.fin. ff. de verb.oblig. Sic eleganter
docuit poſt Butrium , Schrader.*in d. l. admonendi.
d.num.*266. *verſi. tertiò hæc concluſio*, vbi quoque
Bald.*in l.*1.*num.*15.*C.ſi ex falſ.cauſ.& in l.ſi quis ex
argentarijs,§.ex hoc, de edendo* contrarium ſentien-
tis , opinionem acutè refellit .
114 Limitatur autem hæc eadem principalis Con-
cluſio varijs etiam modis;& Primò , vt non pro-
cedat , quando in ipſomet libro rationum nulla
cauſa debiti eſſet expreſſa;vt puta ex cauſa mutui,
quia tunc ex eo contra ipſummet ſcribentem
plena minimè oriretur probatio ; ſic poſt Bar-
tol. Roman. & alios , Domin. Iaſon. *in d.l.ad-
monendi. num.* 115. *verſic. limita iſtum primum Ca-
ſum* , vbi etiam rationem deducit, dicens , quia
ſcriptura libri rationum non eſt modus inducen-
115 dæ obligationis , ſed ſi in ea inſeratur cauſa ,
propter inſertionem , ipſius cauſæ bene præſumi-
tur obligatio inducta. *iuxta l. cum de in rem ver-
ſo , ff. de Vſuris* , quam rationem ſequitur quoque
ex profeſſo Beccius *conſil. ſuo* 5. *numer.* 9. & facit
etiam ; nam liber non poſt inducere obligatio-
nem ſiue cauſa vt per Bald. *in Rubrica de fide in-*
116 *ſtrument.* & per Bologn. *in l.* 1. *numer.* 17. *in fi.
C.de edendo*,& facit *l.cum de indebito, §.fin.ff.de pro-
bationibus.*

Hanc eamdem ſententiam ſequutus eſt quoque
poſt infinitos relatos Dom. Maſcard.*d. Concluſio-
ne ſua* 977.*num.*16.His accedunt Abb.*in d.cap.*2.*de
fide inſtrumentorum,num.*12. *& ibi Addentes in litte-
ra C.*& Felin.*num.*31.Addo Franc.Beccium *d.con-
ſil.ſuo* 5.*num.* 8. vbi pulchrè , & *Pyrrus* Alfanus *in
d.l.*1.*num.* 12.
117 Obſeruandum eſt tamen contrarium ſenſiſſe
Decium *in d.c.*2. *in fi. num.*19.
118 Sed reconciliari poſſunt hæ diſſidentes inter ſe
DD.opiniones , ſi dicamus priorem ſententiam
procedere , vbi etiam non adeſſent aliquę conie-
cturæ de cauſa debiti; Aliàs coniecturis exiſtenti-
bus poteſt procedere opin.Decij.Vbi enim requi
ritur probatio de vera cauſa,ſufficiunt etiam con-
iecturæ;ſic poſt Bald. Alexand. Beltrand. & alios
119 conciliat expreſsè Do.Maſcard. *d. Concluſ.* 977.
num. 18.

120 Hoc idem latè tradit, & ſequitur Ioãnes de Vico Mercato, *in l.1.num.11.& 12. C. de edendo*, vbi docet etiam ſufficere, quod cauſa ipſius dati, vel recepti ſit præſumpta, licet non expreſſa, ibiq; pro faciliori omnium intelligentia nonnulla exempla deducit, vide per eum.

121 Nota tamen (vt nil intactum relinquam) Schradero placuiſſe, *d. num. 266. verſic. ſecunda concluſio Bartoli*, librum rationum, in quo non ſit expreſſa cauſa debiti, ſemiplenam adhuc contra ſcribentẽ fidem facere: idq; per gloſ. *in verſ. vacuante, l. inter chartulas, C. de fide instrumentorum, lib. 10.* Vidẽdus etiam Felin. *in d. capit. 2. de fide inſtrumentorum, numero 30.*

122 Coarctatur principaliter ſecundò, quando is,
qui librum ipſum rationum conſcripſit, probaret
iſtam particulam, quæ ex ſuo libro contra ſe alle-
gatur, vel ſuo, vel miniſtri ſui errore conſcriptam;
tunc enim ex huiuſmodi rationum libro contra
eum nulla fides, vel probatio induceretur, nãque
123 conceſſum eſt confeſſionem etiam libro ratio-
num, vel alio ſcripto documento inſertam, proba-
to errore reuocari; ſic poſt Iaſon. *in l. error, nu. 29.*
C. de iur. & facti ignor. & in l. 2. num. 5. C. de inſtitut.
& ſubſtit. Schrader. *in d. l. admonendi, d. num. 266.*
verſic. quartò prædicta.

124 Fallit tertiò loco prædicta Concluſio reſpectu illius, qui huic libro rationum contradixit, vel eũ impugnare nixus fuit, is enim ex hoc eodẽ libro nihil contra ſcribentem allegare, vel in medium proferre poteſt. *arg. cap. ex eo, de reg. iur. in ſexto, & cap. cum olim, & ibi Abb. extra, de cenſibus*, ſic poſt Bart. *in l. poſt legatum. ff. de his, quibus vt indign.* Roman. Speculator. & alios, Felin. *in d. cap. 2. num. 31. verſic. fallit vltimo, de fide inſtrumentorum*. His accedit D. Iaſon, *in d. l. admonendi, ſub num. 116. cum ſeq.* vbi etiam id pluribus ſimilibus comprobat, prout etiam repetit Beuſt, *ibidem, num. 1039. cum ſequen.* & Schrader, *d. num. 265. verſic. quinto prædicta*. Hoc idem ſequitur etiam Ioannes de Vico Mercato, *in l. 1. num. 10. vbi etiam Bologn, num. 17. in fine, C. de edendo.* & poſt plures relatos D. Maſcard. *d. Cõcluſ. 977. num. finali.* Addo poſt hæc ſcripta Schuuartzenthaler, *de Stipulationibus, pag. mihi 755. num. 30. cum ſeq.*

125 Declaratur tamen iſthæc limitatio, vt minimè procedat, quando eum, qui impugnauit, pœnituiſſet; nec mirum ſanè, cum quis enim aliquod commodũ amittit, eo quod impugnauit, permittitur ei facultas pœnitendi ante ſententiam, *l. Papinianus, §. meminiſſe*, vbi nemo commodum conſequi debet ex eo, quod oppugnare conatus eſt.

126 De materia autem, an, & quando quis ex actu impugnato commodum ſentire poſſit, necne, omnium latiſſimè differit Ant. Gabriel. *lib. 6. ſuarum Concluſ. concl. 1. per totam.* Vide per eum. Hieronymus quoque Butigella poſt Alex. & alios relatos, *in l. 1. num. 23. C. de edendo.*

127 Limitatur principaliter quartò, ſi is, contra
quem liber ipſe rationum producitur, non vnam
particulam tantum, ſed totum librum rationum
ſuum eſſe inficietur; tunc enim talis liber contra
ipſum ſcribentem plenè non probat niſi litterarũ
comparationis adminiculo adiuuetur: Compara
tione enim litterarum accedente, iuxta Commu-
128 nem DD. ſentẽtiam, ex libro rationum plenam
poſtea induci probationem, teſtis eſt Bart. *in d. l.*
admonendi, num. 29. & Iaſon *in repetitione, num. 131.*
& nos *alias* plenè diximus. Sic præciſè coarctat
Dom. Schrader. *in d. l. admonendi, d. num. 266. verſ.*
primo enim.

129 Reſtringitur quinto principaliter, vt propriè
procedat in libro rationum, in quo continuè de-
bita, & credita ſcribuntur; ſecus autem eſt, ſi quis
fortè in aliquo memoriali, vel ſchedula aliquid
contra ſe ſcripſiſſet; licet enim illud memoriale,
vel illa ſchedula in libro rationum reperiatur; ad-
huc tamen contra ſcribentem nihil probat. Ad
130 hoc enim, vt ex eodem libro rationũ plena con-
tra ſcribentem oriatur probatio, requiritur vt in
eo continuè, & iuſto ordine, data, & accepta ſint
ſcripta, *l. ſi quis ex argentarijs, §. rationum, ff. de eden-*
do, Bald. *in l. rationes, num. 1. C. de probat.* & Ludou.
Roman. *in d. l. nuda ratio, num. 7. de donationibus.*

Sic in terminis limitat poſt alios Dom. Iaſon *in repetitione d. l. admonendi, num. 115. verſ. ſecundo limita*, vbi eleganter, & ibidẽ quoque Beuſt. *num.* 1036. Sequitur Ioannes de Vico Mercato *in l. 1. num. 9. C. de edendo*, vbi quoque Butigella, *num. 22.* & Alphanus, *num. 12.* Felin. *in d. cap. 2. num. 30.* & poſt plures alios relatos, D. Maſcard. *d. Concluſ. ſua 977. num. 19.* His accedunt Rota Rom. *in Nouiſs. lib. 2. deciſ. 14. num. 1. par 3.* Alexand. Raudenſ. *deciſ. ſua Piſana 14. nu. 160.* & plures alij. Addo poſt hæc ſcripta eruditiſs. Hondedeum *conſil. ſuo 39. numero 53. in ſecundo, & num. 55.* vbi ſubdit etiam, quod liber confectus in forma rationum, nec facit præſumptionem aliquam etiam ex iudicis arbitrio, ſi non continet omnia data, & recepta.

131 Contrarium tamen ſenſit ex profeſſo Dec. *in d.*
cap. 2. num. 19. & Dom. Schrader. *in d. l. admonendi,*
d. num. 266. verſic. ſexta concluſ. Bart. arbitrati ſunt
enim ij ex illo memoriali, vel ſchedula plenam
contra ipſummet ſcribẽtem adhuc probationem
reſultare; moti ex eo, quod magis Communiter
132 Doctor. concludunt: confeſſionem de debito,
vel de alia re, quæ chartæ, vel ſchedulæ cuilibet tã
iudiciali, quã extraiudiciali, abſente aduerſario,
inſcripta eſt, plenam fidem contra ſcribentem fa-
cere, ac ſemper ab ipſomet aduerſario acceptari
poſſe, de qua quidem Concluſione per Bartol. *in*
d. l. nuda, num. quarto, & in l. certum, §. ſi quis abſente,
de confeſſis & per Iaſon. *in l. cum te trãſegiſſe, num.*
12. de tranſact. & in l. 2. num. 4. C. de inſtitutionibus &
ſubſtitution.

133 Sed à priori ſententia vti veriori, ac Cõmuniori minimè arbitror recedendum.

134 Credo tamen eam primo non habere locum quo ad ſemiplenam probationem, nam quælibet confeſſio etiam non ſcripta, & abſente aduerſario facta ſemiplenam probationem facit, *cap. fin. extra, de ſucceſſ. ab inteſt.*

135 Secundo nõ habere, pariter locum in vſurarijs, contra illos enim hæc ſchedula, vel memoriale pro-

propter delictum illorum, plenam fidem faceret, Baldus *in Rubrica numero 14. C. de conſtit. pecunia*, idq. *argumento Clementinæ primæ, de Vſuris*. Vide, quæ ſcripſimus *infra de Libris Vſurarij, num. 21. & 22.*

136 Pro coronide ſciendum eſt, licet quis in vno libro ſcribat ſeparatim data, vel ſoluta tantùm, & in alio libro ſcribat accepta tantùm, tamen hos duos libros, cum ſe inuicem reſpiciant, vnum librum rationum conſtituere, ac plenam fidem contra ſcribentem facere, Bald. *in d. l. 1. num. 14. C. de confeſſ.* id quod etiam ſequitur Sebradetus, *in d. l. admonendi, d. num. 266. in fine.*

137 Sciendum præterea, quod liber ipſe rationum contra ſcribentem non probat in parte, ſed aut omninò probat, aut omninò improbat; ſic præciſè poſt alios Rota Romana, *in nouiſſ. deciſ. ſua 726. num. 4. lib. 2.*

138 Aliæ limitationes afferuntur ad ſupradictam Regulam principalem, per Felinum, *in d. cap. 2.* & Doctores, *in d. l. admonendi*, ac Maſcard. *d. Concluſione 977.* vide per eos. Alias etiam retulit Pyrrus Alfanus, *in l. 1. num. 13. & 14. C. eod. nec non, & numero 17. ipſum conſulas.*

139 Sed pulchra, pro coronide huius ſecundæ Concluſionis poſſet hic excitari queſtio, & eſt; An ille, qui librum ipſum rationis conſcripſit, in quo aliquid reperitur annotatum contra ſe, & ad fauorẽ puta Caij, poſſit ab ipſomet Caio medio iuris aſtringi ad eiuſdem ſui libri editionem?

140 In qua quidem difficultate, rem paucis de more, perſtringendo, conclude pro negatiua. Moueor vulgatiſſima illa iuris Regula, Reum conuẽtum non teneri edere actori rationes, & inſtrumẽta, quibus actor contra ipſum reum vtatur, *l. 1. & l. vltima, C. de edendo*; pulchrè, & latè Clariſs. Dom. Menochius *de Arbitrarijs, libro 2. Centuria 5. Caſu 499. num. 1. & 2.* & nos latiori folio docuimus, *infra hoc eod. lib. 4. tit. de Libris Mercatorum, pag. 316. num. 1. 2. 3. & 4. in antiquis*, ergo &c.

141 Accedit ſecũdò principaliter, nam Communis ſtat Scribentium ſententia, ab illis dumtaxat edẽdos eſſe ſuarum rationum libros ad inſtantiam petentium, qui ratione publici officij tenẽtur ipſos conficere, prout ſunt Argẽtarij, ſeu Nummularij, Mercatores, Gabellarij, ac alij huiuſmodi, ſic poſt alios eruditiſſimus Fuluius Pacianus, *de probationibus, lib. 1. cap. 63. num. 93. cum ſequentibus*, & nos loquendo de Mercatoribus tradidimus *infra, pag. 329. num. 49. & 54.* pariter in antiquis.

Clarum eſt autem priuatum conficientem ſimpliciter ſibi priuatarum rationum librum memoriæ ſeruandæ cauſa, non teneri ipſum cõficere ratione publici officij; igitur nil mirum, ſi nec ad ipſius editionem vllo pacto tenetur.

142 Et hæc eſt veriſſima Concluſio, quam tamen limita, quando liber ipſe rationum conſcriptus eſſet mandante eo, vel procuratore illius, qui editionem ipſam petit, tunc enim abſque alio ab ipſomet ſcribente ad ipſius petentis inſtantiam, liber ipſe edendus eſſet; *l. ſi quis, §. pertinere, & l. prætor, §. huius edicti, vbi gloſſa, ff. de edendo, cum concordantibus deductis* per D. Pacianum, *d. cap. 63. nu. 1.*

143 Obſeruandum eſt tamen, quod in caſu huius fallentiæ, pro obtinenda iſta editione, duo concurrere debent, alterum, quod ratio ſit ſcripta, putà me mãdante, alterum verò, quod mea interſit, nec ſufficeret ſolum mandatum ſine vtilitate mandantis, nec ſola vtilitas ſine mandato.

Item quòd ad iuſtificandum cauſam ipſius editionis non ſolum ſufficit mandatũ expreſſum, ſed etiam tacitum, vel præſumptum; cuius quidem taciti mandati præſumptio arguitur, ſi me putà præſente, rationes ipſæ fuerint ſcriptæ, vel fuerint ſcriptæ contemplatione mei tertio meo nomine acceptante. Sic præciſè, ſed longè latius, & elegantius docet hæc omnia Pacianus, *d. cap. 63. num. 2. cum pluribus ſequentibus*, quẽ omninò conſulas: ſat enim mihi res ſummatim tetigiſſe. Adeundus quoque doctiſſimus Maſſinius *in d. l. 1. num. 60. C. eod.* vbi exploſa opinione Ioannis Bolognetti cõtràrium ſentientis, hanc eamdem opinionem, quod ſcilicet iſta duo requirantur, mandatũ & intereſſe, vti veriorem, ac Communiorẽ, pulchris rationibus corroborat, atque confirmat. Videndus itidem, *ſub nu. 61.* vbi an ad hoc vt fiat editio, de qua loquimur, ſemper mandatum, & intereſſe ſimul ſufficiant, pulchra adhibita diſtinctione, id enodat, atque reſoluit, ad eum, ne ex ſcriptis ſcripta conficiam, beneuolum lectorem remitto. De hoc eodem, an ſcilicet iſta duo copulatiuè requirãtur, mandatum, & intereſſe, vidẽdus in ſimili Clariſs. Fachinæus, *lib. 11. ſuarum Iuris Controuerſiarum c. 84.* vbi pulchrè.

144 Obſeruandum ſecundo principaliter, in alio ẽt caſu ab ipſomet ſcribente ſuarum rationum priuatarum editionem faciendam eſſe, quando ſcilicet qualitas perſonæ actoris ſuadet, vt æquitate moueatur Iudex, ſicuti quando Agricola litterarum ignarus, ſe locatoris rationes ſequutum eſſe affirmat, eaſq. edi petit; ſic poſt Paulum Pichum, Alciatum, & alios docet præciſè Clariſs. Menoch. *d. Caſu. 499. num. 69.*

145 Aliud eſt etiam exemplũ huius æquitatis, quando amicus amico, inter quos magna intercedebat amicitia, mutuò dedit centum putà, nulla ab eo accepta cautione, & is mutuatarius deceſſit relicto hærede, à quo qui mutuò dedit, petit ſibi edi rationes ipſius defuncti, quibus vult adhibere fidem; hoc enim caſu cogi poteſt hæres ille, nam magna hic verſatur æquitas, ob id, quod confiſus eſt mutuans ille de amici mutuatarij fide, & bonitate; & quia hic agitur de exonerãda defuncti conſcientia, quam exonerare tenetur hæres, *cap. Tua nos, de Vſuris*. Sic eleganter docet idẽ Clariſſimus Menoch. *dicto Caſu num. 70.*

Sequutus eſt poſt alios nouiſſimè Dom. Petrus Caball. *conſ. ſuo deciſiuo 122 num. 11. in ſecundo.*

Alia etiam exempla deducit idem Dom. Menochius, *præcitato Caſu*, vide per eum.

146 Sed hic alia pulchra ſubingreditur dubitatio; & eſt, quonam remedio cogendus ſit iſte priuatus in caſibus, in quib. teneatur edere, ad editionem ſui proprij libri rationum faciendam, an ſcilicet

offi-

officio iudicis Nobili, ſeu Mercenario, an verò actione mandari?

147 Pro reſolutione huiuſce difficultatis, videndi inter ceteros Cagnol. & Maſſinius, *in d. l. 1. C. de edend. illic ſub num. 99. hic verò ſub numero finali*, vbi pulchrè.

Sed hæc de editione facienda à reo dicta ſint. latius autem eandem materiam proſequitur Do. Nicolaus Euerhard. iunior, *conſil. ſuo 51. per totum vol. 1.*

148 Quid autem iuris exiſtat reſpectu actoris? ſupereſt videre.

149 Rem autem paucis perſtringendo, concludo Actorem ipſum teneri edere ipſi reo librũ rationum ſuarum vtcumque priuatum, & ſcriptum adhuc eo minimè mandante, *ad l. non eſt nouum, vbi Doctor. C. de edendo.* Sic præciſè poſt plures relatos Clariſs. D. Carolus Bardellon. *conſ. ſuo 54. numero 12. & 13. in primo*, qui ſubdit, quod ſi ſecus diceretur, nihil ſpecialitatis eſſet in reo, cum actori rationes eo mandante factæ ab ipſomet reo edẽdæ ſint. *iuxta l. 1. vbi Doctor. C. de edendo*, & quia fauorabilior eſt cauſa rei, quàm actoris, & latius vt per eum, quem conſulas. De hac eadem materia editionis librorum faciendæ ab ipſomet actore, videndus Illuſtriſſimus Card. Tuſcus, *Concluſione ſua 44. in littera E.*

Duo tamen hic principaliter obſeruanda ſunt pro Coronide huius materiæ. Alterum quidem eſt, quod ad exhibendum librum, quem ſub iuramento deperditum aſſeuerat, actor ipſe, ſiue reus non tenetur, ſi maximè diligentiam in eo perquirendo fecerit, & aliàs ad illum cuſtodiendum nõ erat obligatus; ſic eleganter docuit Clariſs. Farinaccius *in ſuis Deciſionibus Rotæ Romanæ nouiſs. Deciſ. 238. per totam*, vbi etiam tradidit, quòd ſi quis ex contractu, vel obligatione ad rem cuſtodiendam tenetur, ad probãdam illius amiſſionem per ſolum iuſiurandũ non admittitur; ſecus ſi ad eius cuſtodiam non eſt obligatus & latius, vt per eum.

Alterum verò eſt, quòd exhibitionem libri ab aliquo petens, exiſtentiam eius penes eum, à quo petitur, probare debet; ſic præciſè idem Dom. Farinac. *deciſione ſua 239.* vbi etiam an cenſuris Eccleſiaſticis quis ad exhibitionẽ libri cogi poſſit, eleganter ſubnectit. Videndus quoque *deciſ. ſua 241.* vbi docet, quòd exhibitio libri ſine intereſſe partis, non datur, & quod hæres ad exhibitionem libri à defuncto poſſeſſi, non tenetur, ſed ſufficit, quòd iuramento aſſeueret ſe nõ habere, & latius, vt per eum, quem conſulas.

Sequitur tertia Concluſio.

150 Liber rationum alicuius priuati non probat regulariter pro tertio; maximè in præiudicium tertij; Sic per l. inſtrumenta domeſtica, *l. exemplo, iuncta l. rationes, C. de fide inſtrument.* docuit poſt alios plures relatos D. Burſatus, *conſilio ſuo 321. num. 73.* Sequitur poſt Felinum Clariſs Maſcard. *d. Concluſione 979. numero* 1. Addo Maſſinium, *in d. l. 1. num. 53. C. de edendo.*

151 Eſt tamen verum, quod pro ipſo tertio contra alium tertium multũ adminiculatur; Socin. poſt alios *conſil. ſuo 259. colum. 2. poſt medium, verſic. tertiò principaliter, vol. 2.* allegat notata per Bartolũ *in l. nuda, de Donationibus*, maximè ſtante morte ipſius ſcribentis. pulchrè D. Farinac. *deciſ. ſua Rot. Roman. 844. num. 4.*

152 Quinimò probat etiam ſemiplenè; ita Bertachin. *in ſuo repertorio in verſic. Liber rationum, in verſic. 8.* & addentes ad Aufrer. *deciſ. Toloſana 496. numero 3.* vbi tamen intelligunt, quando liber ipſe rationum eſt hominis probi, ac probæ fidei. Sequitur poſt Iaſonem Vrſill. *in ſuis Additionibus ad Afflict. deciſ. ſua 40. num. 19.* & hæc ſufficiant.

Videndus de hoc tertio capite Clariſs. Do. Fachineus poſt hęc edita viſus *lib. 11. ſuarum iuris controuerſ. cap. 34.* vbi pulchrè.

De Fide Libri rationum tam pro Actore illum producente, quam contra ſe, copioſa, ac dilucida explicatio.

SVMMARIVM.

1 *Cum liber rationum continet data, & recepta; an is, contra quem producitur, teneatur illi fidem adhibere tàm pro ſe quàm contra ſe. Maxima eſt inter ſcribentes altercatio, & num. 3.*

2 *Exemplum.*

4 *Nonnulli ſenſere, quod ipſi libro ſtandum ſit tàm pro, quàm contra.*

5 *Alij verò, quod ipſi dumtaxat credatur contra ſcribentem.*

6 *Opinio Authoris eſt, quod ſtetur in hoc arbitrio iudicis, & vide num. 12.*

7 *Fundamẽtum eius elicitur ex l. Publia, §. finali, ff. depoſit. quæ declaratur ibidem.*

8 *Quid ſit Trophyma. vide remiſſiuè.*

9 *Interpretatio Mattheſilani, & Bolognetti ad illum textum affertur.*

10 *Refellitur per Authorem, & num. 11.*

13 *Author pro perfectiori intelligentia ſupradictæ difficultatis nonnullos caſus diſtinguit, de quibus vide a num. 14. vſque in finem.*

Proſequẽdo eamdem materiam Libri rationum, de pluribus alijs hic dubitari contingit.

1 Primò enim vertitur in controuerſiam, cum in ipſo rationum libro à priuato confecto acceptum, & datum ſcriptum eſt; an is, contra quem ipſemet liber à Scribente producitur, teneatur illi fidem adhibere tàm pro ſe, quã contra ſe? exemplum ſit.

2 Do. Aloyſius Tomaſinus in ſuo libro rationum conſcripſit, ſe à me cẽtum mutui nomine accepiſſe, in alia deinde eiuſdem libri pagina ſcripſit, ſe

mihi

mihi quinquaginta ſoluiſſe. Dubitatur, an ego, qui volo iuuari illo libro rationum cōtra dictum Aloyſium ſcribentem, teneat etiam illi libro acquieſcere contra me ipſum?

3 In huiuſmodi difficultate maximoperè Scribētes noſtri ſe torſerunt;

4 Plerique enim in eam iuerunt ſententiam, vt tenear ipſimet libro acquieſcere tam pro me, quàm contra me. Huiuſce autem opinionis extitere infiniti, quos *cap. præcedenti* deduximus *n. 70. & 71.*

5 Alij autem opinati ſunt, huic libro rationum non eſſe credendum in commodum Scribentis, etſi contra ipſum credatur; Et hanc opinionē probarunt Abb. Pariſ. ac alij, *relati ſupra d. cap. num. 72* Addo Laurentium à Pinu *conſilio ſuo 158.* vbi pulcherrimis quidem rationibus motus hanc eamdē opinionem tuetur, atque defendit, vt per teipſum videre poteris.

6 Ego autem (vt hac in re meam promam ſentētiam) in iudicis arbitrio totam hāc difficultatem reſidere exiſtimo, an ſcilicet is, contra quem liber ab ipſo ſcribēte producitur, teneatur illi libro credere tàm pro ſe, quàm contra ſe.

7 Meam autem hanc opinionem exiſtimo amplexam, ac plenè deciſam eſſe à Iuriſconſulto, *in l. Publia, §. finali, §. Depoſiti.* Cuius verba hæc ſunt. *(Titius Sempronio ſalutem. Habere me à vobis auri pondo plus minus decem, et diſcos duos, & ſaccum ſignatum, ex quibus mihi debetis decem, quos apud Titium depoſuiſtis, item quos Trophyma decem;)* Quid autem ſit Trophyma, videndus Clariſs. Menochius *lib. 2. de Arbitrarijs, Centuria prima, Caſu 93. numero 17.* ac alij, quos deduximus *in tract. de Verbis Enunciatiuis, lib. 2. q. 17. num. 8. Item ex ratione patris veſtri decem, & quod excurrit;*

Vides (vt puto) in hac epiſtola continēri debita, & credita; (vt vulgò dicitur.) Nunc videamus, an probet contra ſcribētem, quod ſcilicet debeat id, quod fatetur ſe debere; & reſpondet Iuriſconſultus in hæc verba.

Quæro, an ex huiuſmodi ſcriptura aliqua obligatio nata ſit, ſcilicet quo ad ſolam pecuniæ cauſam attinet; Reſpondit ex epiſtola, de qua quæritur, obligationē quidem nullam natam videri, ſed depoſitarum rerum probationem impleri poſſe.)

8 Ex quibus verbis deciditur; epiſtolam probare contra ſcribentem, quatenus ſcripſit ſe habere res depoſitas. Sed quæritur tamdem, an probatio inducatur ex ea in fauorem ipſius ſcribentis, quatenus ſcripſit, ſibi quoque deberi decem, & alia.

Reſpondet Iuriſconſultus in hunc modum. *(An autem is quoque, qui deberi ſibi decem in eadem epiſtola cauit, probare hoc poſſit, quod ſcripſit, iudicem æſtimaturum.*

Quibus verbis apparet, arbitrio iudicis relictū eſſe, vt ipſe æſtimet, an per epiſtolam illam probare poſſit ſcribens ſibi deberi illa decem, de quibus ibi.

9 Reſpondet Mattheſilan. *Singulari ſuo 78.* epiſtolam, de qua fit mentio *in d. l. Publia, præcitato §. finali,* differre ab ipſo libro rationum; nam epiſtola eſt vnum corpus continens plura capita ſeparata, & ideò mirum nō eſt, ſi pro parte acceptari queat, pro alia verò parte repudiari, ſed liber rationum continens plures partitas, videtur continere orationem indiuiſibilem, & partitæ videntur connexæ, quare merito in totum tàm pro, quàm contra approbādus eſt; ita Mattheſilanus; qui ſubdit hāc doctrinam eſſe mirabilē, ac à nemine tactam; eundem ſequutus eſt D. Bolognettus, *in præcitata l. 1. num 23. verſ. vnde pro ſolutione, C. de edendo.*

10 Sed (pace tantorum virorum dixerim) iſthæc ſua opinio nequit ſubſiſtere: idem eſt enim in libro rationum, quod in epiſtola, ſiquidē & liber, & epiſtola continere poſſunt varia capita inter ſe diuerſa, & penitus diſtincta, vt propterea ad eorū diuerſificationem nullo modo cum ratione deueniri poſſit; Accedit præterea, nam ſi epiſtola illa

11 plura capita ſeparata continuiſſet, ibi Iuriſcōſultus non iudicem æſtimaturum dixiſſet, ſed fidem ei minimè adhibendam, vtpotè in ſeparatis, *ad l. etiam, § illud, de minoribus, ergo.*

Itaque concludo, huic ſentētiæ omninò acquieſcendum eſſe propter Iuriſconſulti Authoritatem ita decidentis in epiſtola, cum nulla diuerſitatis

12 ratio adferri poſſit inter eam, & librum ipſum rationum, & ſic inter ceteros ſenſit quoque Bald. *in conſilio ſuo 156. volum. 3.* qui ſubdit, iudicem hunc conſiderare debere diligenter, an rei veritas inueniri poſſit veriſimili ratione, & cauſa perpēſa, quæ ſanè veritas, vbi ipſi alijs coniecturis apparere nō poteſt, debet ipſius ſcribentis qualitatem conſiderare, videlicèt ſi vir bonus eſt, & bonæ famæ, ſi quātitas magna non eſt, & ſimilia, & latius, vt per eū; Sequuti ſunt quoque duo clariſſima iuris lumina D. Menoch. *de Arbitrarijs lib. 2. Centuria 1. Caſu 93. numero 2. & 3.* vbi plures concordantes deducit, & Do. Fachineus *lib. 11. ſuarum Iuris Controuerſ. c. 33.* Addo eruditiſſimum Munoz de Eſcobar, *in ſuo perutili tractatu de Ratiocinijs Adminiſtratorum, cap. 13. num. 3.*

13 Sed pro pleniori, ac perfectiori huiuſce difficultatis intelligentia, necnon pro maiori addiſcentium facilitate, plures caſus, qui de facili in praxi contingere ſolent, ſequendo maiorum noſtrorum veſtigia arbitror diſtinguendos.

14 Primus quidem eſt, cum agitur de integro libro rationum inter diuerſas perſonas de diuerſis negotijs, tunc certiſſimi iuris eſt, quod ſi vnus dicti libri partem pro ſe approbet, dictus liber minimè

15 approbatus intelligitur quo ad alios, nec ſanè mirum. Res enim inter alios acta, tertio minime obeſt, & quia hic ceſſat omnis connexitatis ratio, & cauſa. Sic in ſpecie poſt Bolognettum tradidit Clariſs. Menoch. *dicto Caſu 93. num. 4.* Sequutus eſt quoque Munoz de Eſcobar *d. cap. 13. num. 4.*

16 Secundus eſt caſus, quando agitur de toto ipſo libro rationum inter multas perſonas de vno tamen negotio pertinēti ad omnes ſimul; puta quando plures ſocij habent vnum negotiorum geſtorem, vel inſtitorem ad negotium vnum, veluti ad artem Lanæ, vel pannorum; ſi is negotiorum geſtor librum conficiat ſuper actis in illo negotio, ſi vnus ex illis ſocijs inſtitorem illum dumtaxat cōſtituit,

ſtituit,& librum approbauit,ipſi ſncio ſcripta per eum negotiorum geſtorem ſolummodo præiudicat,non vero alijs,qui eum non elegerunt,vel approbauerint; quam ſententiam tenet Alex. *conſil.* 168.*numero* 2.*&* 3.*in* 2. vbi concludit, quod non compelluntur alij ſocij fidem præſtare libro illius inſtitoris,qui ab altero ſociorum,ceteris non mãdantibus ad ſcribendum adhibitus fuit ; quod ſi omnes talem factorem elegerũt, & vnus ex ſoc js librum probet,talis approbatio omnib alijs, quippe qui vnum corpus iudicentur,ſine dubio præiudicabit;& ita præcisè docuit Dom.Menoch.*d.Caſu*93.*num*.5.*&* 6.& D.Eſcobar, *d.cap*. 13. *num.praeter* 5.*&* 6.

17 De hac tamen materia videndus idem Alexan. *præcitato conſilio*, vbi pulcherrimè, & tradita per nos *inferius titulo de Libris rationum alicuius ſocietatis per totum*.

18 Tertius principalis adducitur caſus,quãdo agitur de libro rationũ integro ex diuerſis negotijs, & cauſis,(inter eaſdem tamen perſonas) tunc qui aliqua capitula ipſius libri pro ſe approbauit non tamen cogitur approbare alia capitula diuerſa contra ſe, vt ex ſequenti exemplo patebit, pone enim,quod in pagina vigeſima ipſius libri ſcriptũ ſit; (Ego Aloyſius debeo centum Nicolao ex cauſa mutui ;) & poſtea in pagina quinquageſima ſcriptũ exiſtat.(Nicolaus mihi Aloyſio quinquaginta debet ex cauſa venditionis.) Si prædictus Nicolaus ad ſui vtilitatem acceptet parcellam de centum ſibi ab Aloyſio debitis, non tamen cogitur aliam acceptare de 50.in quibus ipſimet Aloyſio vigore dicti libri factus eſt debitor;& ratio eſt

19 in promptu : cum enim ſeparatæ hæ omninò ſint cauſæ & parcellæ, partem quis acceptare poteſt,& partem improbare,*ad l.etiam*,§.1 .*de Minoribus*,&c.

20 vbi diuerſæ ſunt cauſæ, variatio non improbatur, *l.in cauſæ*,§.1 .*de procuratoribus*. Sic præcisè docuit poſt plures relatos Cl.Menoch.*d. Caſu* 93. *num*.7. 8.*&* 9.& ſequutus eſt D.Eſcobar,*d.cap*. 13.*num*.7. *cum duobus ſeqq.*

21 Aduerte tamen Do. Crauettam. *de Antiquitat. tempor.par*.4. *num*.70. docuiſſe hũc caſum nõ habere locum , quando aliæ parcellæ diuerſæ cauſæ veræ iudici viderentur inſpecta perſonæ qualitate,videlicet,cum vir probus eſt, cum veriſimilia ſunt, & cum non ſunt magnæ ſummæ, eum ſequitur præcisè D de Eſcobar,*d.cap*.13.*num*.9.

22 Sed ego ſequendo veſtigia Clariſs. D.mei Menochij *d. cap* 93. *num*.9. opinor quidem declarationem in ſe veram, ſed caſui noſtro non multum conuenire; hæc.n. fides, quæ his minutis parcellis à iudice adhibebitur;nõ prouenit ex eo,quod aduerſarius ſcribentis approbarit,illud, quod ad ſui commodum ſcriptum eſt , ſed dependet à ſolo ipſius iudicis arbitrio,qui iuxta leges,ac æquum, & bonum iudicat, illum falſitatem ſcribendo minimè commiſiſſe, nam & extra caſum noſtrum ei creditur,fideſq. adhibetur, vt alias ſupra deduximus,& tradit Dec. *in d.l.* 1 .*num*. 4. *C.de edendo*,ab ipſomet Menochio relatus.

23 Quartus principalis caſus eſt , quãdo agitur de libro rationum integro inter eaſdem perſonas ex eodem negotio à ſcribente tractato nomine ſui, & aduerſarij , utpotè quando agimus de libro rationum tutoris.curatoris,depoſitarij , uel œconomi,& ſimilium ; ſi enim unus ex ipſis in aliquibus paginis ſcribat accepta ad utilitatem ſui minoris, uel domini;in alijs uerò ſcribat data , & impenſa diuerſis modis,temporibus,uel cauſis; hoc caſu ſi minor,uel dominus acceptat, quæ ad ſui utilitatẽ recepta fuiſſe ſcripta ſunt, tenetur etiã acceptare, quę ſunt ad ſui detrimẽtũ; ſic præcisè docuere gl. *in d.l.Publia,*§.*fin.ff.depoſiti*, Angel.Cuman. Corn. Parlador.Gregor. Lupus,ac plerique alij quos refert,ac ſequitur eruditiſs.Munoz de Eſcobar, *d.c.* 13.*num*.10.Et ratio ex eorumdem ſententia eſt in promptu: quia quando liber eſt confectus ex neceſſitate officij,ſeu miniſterij,accepta,& data in eodem libro contenta quaſi connexa,& inſeparabilia iudicantur propter unitatem officij, ut optimè etiam docuit Iuriſconſultus,*in l.ſi quis ex argentarys*,§.*ſi initium,ff.de edendo*;ergo & pro,& contra dicto libro ſtandum eſt, &c.

25 Confirmatur:quia connexorum idem eſt iudicium,nec poteſt fieri de uno,quin fiat de reliquo, *e.ſi quis obiecerit,e.ſi quis probandus*,1 .*quæſt*.3 .*capit. quando,vbi Dec.notabili*3 .*de iudicijs*.

26 Connexa nãque pro uno reputantur,*l.quod conclaue,ff.de damno infecto*; & ſequitur Crauetta *conſ.* 275.*num*.4.

27 Huic eidem ſententiæ ſubſcripſit quoque Dominus meus colendiſſimus Menoch.*d.Caſu* 93.*nu*. 10.*&* 11.*Duobus tamen additis,vnum ſcilicet*, quòd fides talis adminiſtratoris ſit approbata,ad textũ, *in l.cum quæreretur,ff.de adminiſtratione tutorum*; & loquendo in adminiſtratore Reipublicæ.Idẽ probat text *in l.Caius. de Vſuris*. Alterum uero, quod unitatem,ſeu connexitatem negotij contineat. *vt*

28 *in l.eum actum*,§. *planè ſi quid,ff.de negotijs geſtis*. Inſuper ſuptadictis duobus concurrentibus,docuit ibi male conſuluiſſe D. Abbatem, *conſ. ſuo* 36.*in fine,lib*.2.& Alex.*conſ*.186.*num*.7.*in* 2 .rationibus,ut per eum,quem omnino conſulas. Hanc eamdem ſententiam , quam pro deciſione iſtius quarti caſus firmauimus amplexus eſt quoque Excell. Do. Scaccia *lib*.2 .*de iudicijs Cauſarum ciuilium, cap*. 11. *num*.303.*&* 304.

29 Quintus principalis adducitur caſus,& eſt,quãdo agitur de ſola una parcella in libro rationum ſcripta inter eaſdem partes,quę continet acceptũ à ſcribente, & exinde ab eo datum,uel impenſum, quod quidem datum eſt ex una cauſa , acceptum uero ex altera,diuerſis temporibus. Exemplo pro iunioribus Scriptum eſt in libro.

(Ego Nicolaus mutuo accepi ab Aloyſio Kalẽdis Ianuarij præſentis Anni 1611.quinquaginta) in alia uerò proxima eiuſdem libri parcella ſic annotatum reperitur. (Ego Nicolaus torquem aureum commodato dedi Aloyſio Idibus Februarij proximè euoluti.). Hoc caſu ſi Aloyſius acceptet librum ad ſui commodum,ut probet ſe centũ mutuo dediſſe,non tamen cogitur acceptare partem alteram,ut teneatur commodato,& ratio eſt:quia ſepa-

ſeparata hæc ſunt, & penitus diuerſa ob cauſarũ,
& temporum diuerſitatem, *l. etiam*, §. 1. *de mino-
ribus*.
30 Neque refert, quod in eodem libro, ſeu pagi-
na vtraque parcella ſcripta ſit, quoniam hoc non
facit, vt connexa dici poſſint; vt probat *d.l.etiam*,
§.1.*& l.ampliorem, C.de appellationibus*, vbi capita
ſententiæ ſeparata iudicantur, quamquam vna ſẽ
tentiæ ſcriptura contineantur, & ita declarat præ
31 ciſè inter alios Clar. Menoch. *dicto Caſu 93. num.
12.& 13*, vbi cum Alex. Bellono, & alijs tenet, qđ
non cogitur approbare ſubſtitutiones in teſtamẽ
to factas, qui iam legata probauerit, quia licet ſub
vna ſcriptura contineantur, tamen cauſæ connexę
non ſunt. Hoc idem ſequutus eſt etiam Munoz de
Eſcobar *dicto cap. 13. num. 13*.
32 Sextus principalis caſus eſt, quando agitur de
vna ſola parcella in libro rationum conſcripta in-
ter eaſdem partes ex eadem cauſa, & eodem tem-
pore. Pono exemplum: in libro rationum Aloyſij
reperitur ſcriptum per hæc verba. (Ego Aloyſius
centum habui mutuo à Nicolao, quæ ipſi promiſi
reſtituere, cum primum Romam petierit Excell.
D. Paulus frater meus,) vel ſic: (Quod mutuũ ſta-
tim pro dimidia reſtitui) vel quid ſimile; an hoc
caſu ſi Nicolaus velit iuuari probatione dicti li-
bri, vt illa centum petat, teneatur etiam reſiduum
eius ſcripturæ ad ſui detrimentum acceptare. Ma-
xima eſt apud Doctores noſtros difficultas, & al-
tercatio.
33 Ego autem (rem paucis perſtringendo) exiſti-
mo, in arbitrio Iudicis eſſe poſitum, an eidẽ Aloy
ſio ſit credendum circa illam quantitatem tempo
ris, vel conditionis, quam ipſi mutuo adiecit; quæ
opinio (mea quidem ſententia) rectè comproba-
34 tur per textum *in d.l. Publia, §.fi.ff. depoſiti*. Neque
refert, quod ibi I.C. in epiſtola loquatur, quia in-
ter eam, & librum rationum in hoc nulla eſt diffe-
rentia, vt ſupra deduximus, & latiori folio demõ-
ſtrat Clariſs. Menoch. *d. Caſu 93. num. 15. cum tribus
ſequentibus*. Fachineus *d. cap. 33. lib. 11. ſuarum iuris
controuerſ.* & Munoz de Eſcobar *d.c. 13. num. 14*.
Addo Laurentium à Pinu *conſ. ſuo 158. num. 11*.
35 Ipſe Iudex igitur ex coniectutis perpendet,
(prout etiam ſupra dictum fuit,) quæ fides hoc ea
ſu ſit tali partitæ adhibenda; ſi vero nullum inue-
nerit impedimentum, rectè iudicabit, ſi librum il-
lum eamdem fidem facere pro ſcribente, quã con
tra ſcribentem pronunciauerit: idq; ille, qui libro
36 iuuatur, non ægrè laturus eſt. Inconſtantis enim
viri eſt, ſine cauſa iuſta partem approbare, & par-
tem impugnare in eadem indiuiduaq; fide, *arg. l.
in cauſam, §. 1. de Procuratoribus*.
37 Adde, quod qui ſcripturæ fidem in vna parte
probauit, in altera illi annexa, vel connexa nõ de-
bet poſſe improbare, *ad tradita in l. Caius, de Vſuris*,
Hanc eamdem ſententiam, quod dictus rationum
liber in hoc caſu tam pro ſcribente, quam contra
ipſum ſit approbandus iubente iudice, vltra præ-
dictas rationes, quinque alijs ſolidiſſimis funda-
mentis adeo acutè, & eleganter corroborat, ac cõ-
munit, quæque exinde, quæ in contrarium obijci
poſſunt, reſoluendo, Iureconſultorum Monarcha
D. Menochius *d. Caſu 93. à num. 19. vſque ad 32. in-
cluſiuè*, vt nil amplius deſiderari poſſe, vt vnuſquiſ
que fateatur neceſſe ſit; eum igitur lector cõſulat.
Eamdem inſequutus eſt etiam D. Munoz Eſcobar
d. cap. 13. num. 14. & 15. ac plures alij; & mihi ſine
dubio videtur veriſſima ſententia.
Vide tamen, quæ in hoc propoſito in contrariũ
ſcripſit D. Scaccia *d. cap. 11. num. 306. cum aliqui-
bus ſequentibus*, & quæ alias per nos ſcripta fuere,
ſupra lib. 1. quæſt. 3. num. 89. cum ſeqq. & cogita.
38 Declaratur tamen iſthæc ſupra firmata Conclu
ſio, ut locum minimè habeat, quando aduerſarius
huius ſcriptoris, qui acceptauit ſcripta ad ſui com
modum, probare vellet ſcripta deinde ad ſui de-
trimentum vera nõ eſſe; exemplum (Aloyſius ſcri-
pſit in ſuo Codice. Ego A. mutuo accepi à Nico-
lao centum, ex quibus deinde quinquaginta reſti
tui.) inquit Nicolaus (accepto iſtam confeſſionẽ,
me. ſ. mutuo dediſſe centum, & nego me deinde
recepiſſe 50. quod probare volo.) Vel ſi ita eſt ſcri
ptum: (Ego Aloyſius à Nicolao centum mutuo
habui, quæ ſub conditione promiſi reſtituere) tũc
Nicolaus poteſt negare conditionem aliquam re
ſtitutioni adiectam fuiſſe. Hæc autem declaratio
clarè probatur ex text. *in l. Aurelius, §. idem quæſijt
de liberatione legata*, vbi Bart. & ceteri, *& ex l. ſi qui
39 dem, C. de tranſactionibus*. Et ratio quoque ea põt
eſſe: quia confeſſio illa qualificata confitẽti pro-
deſt in dubio, cum eius fides probata videatur ab
aduerſario; quæ ratio ceſſat, vbi contrarium pro-
batur, & ſic inter ceteros præciſè docuit Clariſs.
Menoch. *d. Caſu 93. num. 33. cum duobus ſequentibus*,
vbi latiſſimè, & ſequutus eſt Munoz de Eſcobar,
d.c. 13. num. 16.
40 Declaratur ſecundo principaliter, vt minimè
procedat, quando illi qualitati adiectæ reſponſio-
ni, vel ſcripturæ dicti rationum libri præſumptio
aliqua aduerſaretur; exemplum (Mæuius ſcripſit
in ſuo Cadice rationum: Ego mutuo habui decẽ
à Pamphylo, ex quibus medietatem reſtitui) mo-
do conſtat ipſum Mæuium fuiſſe debitorem pro a-
lia ſumma ipſi Pamphylo, cui adſtrictus erat gra-
uiori obligatione, ita vt præſumptio ſit hęc quin-
que fuiſſe in grauiorem cauſam ſoluta, *iuxta l. in
his, de ſolutionib.* vel alia ſimilis eſt pręſumptio cõ-
tra ipſum ſcribentem; hoc caſu ſcriptura pro par-
te acceptari poterit, quantum ſcilicet creditori
prodeſt, & pro alia parte reijci. Sic etiam elegãter
docuit poſt alios idem Clar. Menoch. *d. Caſu 93.
numer. 36. cum duobus ſeqq.* vbi latius inſiſtit, ipſum
conſulas.
41 Videndus quoque eruditiſs. D. Scaccia *d.c. 11. à
num. 298. vſque ad 322. incluſiuè*, vbi hanc præciſam
materiam, an, & quando is, contra quem liber ra-
tionum producitur, poſſit ipſius acceptare vnam
partitam, & aliam repudiare duabus pulcher-
rimis inſpectionibus adhibitis, de ipſq; latiſſi-
mè differendo, ac diſceptando pulcherrimè eno-
dat, atque pertractat; adeundus quoque *præcitato
42 cap. ſub num. 332. vſque ad 523*. vbi an, & quando
confeſſio qualificata, ſeu habens plura capitula
con-

Digitized by Google

connexa poſſit pro parte acceptari, & pro parte non, vndecim concluſionibus propoſitis, atq. mature diſcuſſis omnium latiſſimè, atque elegantiſſimè diſceptatur, ad eum, ne ex ſcriptis ſcripta conficiam, lectorem beneuolum relego. Sat enim mihi de hoc loca tetigiſſe.

43 His adde Clar. Pacianum *de probationibus, libro primo, cap. 28. num. 23. cum quattuor ſequentibus*, vbi de hac eadem materia, an ſcilicet ſcriptura dati, & recepti dicatur eſſe connexa, an vero ſeparata, ita vt pro parte repudiari poſſit, & pro alia acceptari, latiſſimè diſcurrit; eum conſulito. Adeundus idem *d. lib. 1. cap. 25. per totum*, vbi exceptionē qualificatam objiciens, an confiteri, vel negare cēſeatur onuſque probandi cui incumbat, & in quibus caſibus cōfeſſio qualificata diuidi, ſeu in parte, & partibus acceptari poſſit, omnium latiſſimè atque elegantiſſime pertractat. His adnectendus eſt etiam Munoz de Eſcobar, *d. cap. 13. num. 18. vſque in finem*, vbi, an, & quādo in ipſo libro rationū contineantur connexa, & quando ſeparata, pleniori cornu & ipſe diſcurrit; adeas quoque Ioachim. Beuſt *in l. admonendi, num. 1030. de iureiurando*; & hæc ſatis.

De Connexis, ac ſeparatis vtiliſſima tractatio.

SVMMARIVM.

1 *De Connexis tractatur in Statutis, in Reſcriptis, in Cōtractibus, in Iudicijs, in Sententijs, ac tandem in vltimis voluntatibus.*

2 *Connexio diuerſis reſpectibus in iure cōſideratur. Hoc autem clarè deducitur, & num. 3. 4. 5. & 6.*

7 *Quæ dicantur connexa, variæ extitere ſcribentium opiniones.*

8 *Prima opinio eſt, quod connexa dicantur, quando eſt vnum factum cum ſuis qualitatibus; exempla ibidē, & num. 9. & 10.*

11 *Secunda eſt opinio, quod connexa dicantur ea, quorum vnum non poteſt ſtare ſine altero, exempla ibid.*

12 *Adulterium cum lenocinio connexum eſt.*

13 *Connexa etiam dicuntur, quorum vnum tendit ad perfectionem alterius.*

14 *Item quando vnum eſt conſequens alterius exemplum ibidem.*

15 *Alij ſenſere, quod connexa dicantur ea, quæ habent ſimul correſpectiuitatem, exemplum, ibid.*

16 *Connexa ſecundum alios ſunt ea, quæ ex continentia factorum ſeparationem minimè recipiunt.*

17 *Exemplum, & num. 18.*

19 *Connexa itidem ſunt, quæ ſub vna ſpecie continentur.*

20 *Item quæ ſunt indiuidua, exemplum, ibidem, & num. 21.*

22 *An eadem ſit ratio Eccleſiæ, ac cæmiterij ipſius Eccleſiæ. videndus D. Pacian. remiſſiuè.*

23 *Quæ dicantur connexa ſecundum alios, ſtandum eſt iudicis arbitrio.*

24 *Reprobatur autem hæc opinio per D. Scacciam; fundamentum eius ibidem.*

25 *An omnes caſus à iure ſint deciſi, ita vt arbitrium iudicis debeat ceſſare, videndus Menoch.*

26 *Connexorum idem eſt iudicium, atque determinatio, & num. 28.*

27 *Connexa, vel inuicem vnita, communicant ſibi actiones, iura, conſuetudines, priuilegia, & immunitates, de his autem duobus regulis videndus Pacianus remiſſiuè.*

De Connexis.

CVm in proximè diſcuſſa quæſtione, & etiā alibi ſæpius retulerim aliqua capita dici connexa, & aliqua ſeparata; cumque materia iſta & vtiliſſima, & ad rem noſtrā maximè pertinere videatur, neo-
non tam latè pateat, ac adeo frequēs, & quotidiana ſit, vt nihil ſit vtilius, nec magis expediat, quā
1 ſummo ſtudio illius notitiam perfectè adipiſci; de
ipſa enim in Statutis, in Reſcriptis, in Contractibus, in Iudicijs, in Sententijs, ac denique in vltimis voluntatibus, ſæpiſſimè diſputari contingit; prout inter ceteros pulchrè animaduertit Do. Pacianus *de probationibus, lib. 2. cap. 26. in primis numeris*; poſtulat iure merito iſte locus, vt quæ connexa, & quæ ſeparata dicantur, maturo ſtudio; ac diligentia deſpiciamus.

2 Illud autem in primis ſciendum eſt, connexionem diuerſis reſpectibus in iure noſtro conſiderari. Alia enim dicuntur eſſe connexa ratione rei, vt ait gl. *in l. cum actum, in verbo non poſſit, de negotijs geſtis*, vbi tradit, quod connexum, vel inſeparabile quid eſſe dicitur ratione rei, in quam impenditur, non autem ratione impenſæ.

4 Alia dicuntur eſſe connexa ex diſpoſitione iuris, vt eſt cura Parochialis, & ſacerdotium, item Canonicatus, & præbenda.

5 Alia ex diſpoſitione hominis, vt ſunt beneficia ſimul vnita, & ciuitates, vel prouinciæ, vel populi ſimul vniti, & in obligationibus, vt obligationes correſpectiue, vel reſpectu perſonarum, quarum aliæ dicuntur re coniunctæ, aliæ re, & verbis, & aliæ verbis tantum.

6 Alia tamdem reſpectu duorum contrariorum; de quibus quidem omnibus cum omnium latiſſime, & ex profeſſo diſſeruerit D. Pacian. *d. cap. 26. à num. 4. vſque ad* 15. in præſentiarum denuo diſſerere, ac ſermonem habere ſuperuacaneum iudicauimus. ipſum igitur lector conſulat.

His ita generaliter cognitis, capiendo pro nūc connexorum materiam. (De ſeparatis enim in ſequenti capite præcipuam tractationē habebimus) ſciendum eſt varias extitiſſe Scribentium noſtrorum ſententias, in docendo, quęnam connexa dici poſſint, ſingulas referamus.

8 Prima quidem opinio eſt, quod connexa dicantur, quando eſt vnum factum cum ſuis qualitatibus, id eſt confeſſio qualificata, puta ſi dico, me tibi centum ſub conditione promiſiſſe; item ſi dico me tibi centum promiſiſſe pacto incontinenti adjecto,

ieço, vt tu pro me ires Romam, nam cum ineſſe
dicatur, quòd incontinenti ſit, *l. lecta, verſic. dice-*
9 *bam, ff. ſi cert. petat.* perinde eſt, ac ſi vnico contex-
tu facta eſt promiſſio. Sic præciſè docuit Bart. *in l.*
Aurelius, §. item quæſijt nu. 3. de liberatione legat. ſe-
quitur Clar. Menoch. *de arbitrar. lib. 2. Centur. 1. ca*
ſu 95. nu. 14. D. Hercules Mareſcottus *lib. 2. varia-*
rum Reſolutionum cap. 45. nu. 3. & D. Sigiſmundus
Scaccia *d. cap. 11. num. 362. verſic. prima opinio eſt,*
cum duobus ſeqq.

10 Addo Abbatem *in cap. bonæ memoriæ, il ſecondo,*
num. 29. de poſtul. prælator. vbi aliud ponit exem-
plum, veluti ſi dicatur (confiteor me recepiſſe à
te centum, quæ mihi debebas ex cauſa mutui:) Se
quitur pręciſè Marâtha *in ſuo Speculo part. 6. articu-*
lo 5. num. 27. Addo Paciau. *d. cap. 26. nu. 24.* & Vi-
centium Mancinum *de Confeſſione c. primo, nu. 23.*

11 Altera principalis opinio eſt, quod connexa di
cantur ea, quorum vnum non poteſt ſtare ſine al-
tero, qualia ſunt antecedens, & conſequẽs neceſ-
ſarium, ſic pręciſè Franc. Aretinus, *in cap. transla-*
to num. 3. de conſtitut.

Hoc idem ipſemet docuiſſe viſus eſt, *conſil. ſuo 29.*
num. 20. verſic. his breuiter præmiſſis, qui reſpondit
connexa dici illa, quorum vnum pendet ab alte-
ro, ac exemplificat in mãdato de ſuſcipiendis mu-
tuo pecunijs pro negotiorum adminiſtratione,
quod quidem eſſe connexum ipſis negotijs ac ad-
miniſtratis, patet *ex l. 1. §. non autem, de exercit.*
actione, & ex l. ſi tutor poſt pubertatem, de tutelis, &
rationibus diſtrahendis, cum concordantibus. Hanc
Aretini traditionem ſequutus eſt in terminis D.
Crauetta, *conſil. ſuo 232. num. 1.* vbi concordantes
adducit textus, *in capit. ſi quis obiecerit, in capit. ſi*
quis pręebendas, quæſt. 3. & gloſ. in cap. 1. in verbo tale,
de Filij presbyterorum, lib. 6. vbi in connexis prohi-
bito vno, prohibitum cenſetur & alterum, nec v-
num ſine altero poteſt impleri; adducit quoque
D. Angel. *conſil. ſuo 326. ex themate, col. 3. in 4. du-*
bio, vbi reſpondit, quod ſi vnus hęredum ex pluri-
bus contrauenit contractui ob dolum, uel metum
illatum in totum, etiam quo ad alios ipſe contra-
ctus reſcinditur, quoniam contractus connexitas
quid indiuiduum iudicatur, non enim ius, & do-
lus poteſt eſſe ſolummodo in parte ipſius contra-
ctus. ſed opus eſt, ut in toto interceſſerit; ſequitur
quoque D. Pacianus, & Cl. Menochius, *d. Caſu 95.*
num. 8. & num. 14. verſus finem, vbi exemplifican-
do ſubdit. Adulterium cum lenocinio connexum
12 eſſe, vtpotè ab eo deſcendens, adducit Bart. *in l.*
qui reus, de Publicis Iudic. & in l. 2. §. ſi publico, de
Adulter. Et cum hac opinione concordant etiam
13 hi, qui dicunt connexa eſſe ea, quorum vnum ten
dit ad perfectionem alterius, iuxta ea, quę ſcribit
idem Menoch. *d. Caſu 95. num. 5. verſic. dicitur e-*
tiam connexum, vbi ad comprobationem adducit
14 textum *in l. eum actum, §. planè ſi quid connexum, de*
negotijs geſtis, & num. 16. vbi ſubdit connexa ea di-
ci, quando vnum eſt conſequens alterius, exem-
plum eſt ex ipſius ſententia, veluti ſi ego dixerim:
Fateor me per Apocham eſſe confeſſum à te ac-
cepiſſe centum, ſed illud aſſeuerαui dixiſſe ſub
ſpe futuræ numerationis, vel ſi dicam te mihi de-
diſſe decem, quæ tibi ſolui. Huic eidem ſecundæ
principali ſcribentium opinioni adhæſit quoque
D. Scaccia *d. cap. 11. num. 366.* Addo eumdem D.
Menoch. *conſ. ſuo 123. num. 22.* & Munoz de Eſco-
bar *d. cap. 13. num. 17.*

15 Tertia eſt opinio principalis Scribentiũ, quod
connexa dicantur ea, quæ habent ſimul correſpe-
ctiuitatem, id eſt, reflectuntur ad inuicem, ſicut
loquendo de confeſſione ſenſit Vetral. *decíſ. ſua*
186. num. 2. par. 1. & in terminis noſtris, Gabriel
lib. 6. ſuarum Concluſionum, tit. de regul. iuris, Concluſ-
ſione 1. num. 37. vbi adducit concordantem Gram
maticum *decíſ. ſua 103. num. 156. cum ſeqq.* vbi tra-
dit exemplum, dicens, (promitto tibi Stichum,
quia pro eo promittis mihi decem,) & latius, vt
per eum, quem conſulas. Hanc eamdem opinio-
nem ſequutus eſt quoque D. Scaccia *d. c. 11. num.*
367. et 368. vbi alio modo exẽplificat; vide per eũ.

16 Quarta opinio videtur eſſe, quod connexa ſunt
illa, quæ ex continentia factorum ſeparationem
minimè recipiunt, ut ſcribit inter ceteros. Lancel-
lot. *de attentat. par. 2. cap. 12. limit. 2. num. 17.* vbi
adducit text. *in l. 1. C. ſi vnus ex plur. appell.* cum mul
17 tis Doctorum authoritatibus, ad hoc concordan-
tibus, exemplum etiam poteſt eſſe (mea ſentẽtia)
in iure Patronatus, quod dicimus ſpiritualitati
annexum. *cap. quanto, de iudic. & cap. de iure Patro-*
natus. Non enim ſine corruptione ſeparari ſpiri-
tualitas à temporalitate poteſt, cum in ea tempo-
18 ralitate viuat ſpiritualitas, ut anima in corpore,
cap. ſi quis obiecerit, 1. quæſt. 3. & ibi Turrecremata.
& D. Thomas *2. 2. quæſt. 100. art. 1. in reſponſione ſex*
ti argumenti.

De hac quarta opinione videndus Pacianus *d.*
cap. 26. num. 43.

19 Quinto loco extitere alij, qui autumarunt ea cõ
nexa dici, quæ ſub una ſpecie continentur, addu-
cunt textum, *in l. etiam ſi, §. primo, de minoribus.*

20 Item ſextò reperti ſunt, qui connexa eſſe indiui-
dua exiſtimarunt, exemplum eſt in vna domo al-
teri connexa, cum ex vna ad alteram patet adi-
tus, *ad l. quod conclaue, ff. de damno infecto,* & alibi
Paul. *in l. prædijs, §. Balnea, ff. de leg. 3.* Has domos cõ
iunctas habet, quod idem eſt, ac ſi connexas dixiſ
ſet; ſic (inquit Ancharanus *in conſil 160.*) cęmete-
21 rium Eccleſiæ connexum dicitur, ob id polluto
cæmeterio, polluta ipſa Eccleſia dicitur. *c. 1. de cõ*
ſecratione, Eccleſ. vel Altaris. Rota *decíſ. 6. de con-*
ceſſione præbend. in nouis, quę ob id decidit, quod ha
bens gratiam in certa eccleſia de beneficio inibi
vacaturo, poteſt acceptare beneficium vacans in
cęmeterio, uel ambitu, vel capellis ipſi eccleſiæ
contiguis ſituatum.

22 An autem ſemper eadẽ ſit ratio eccleſiæ, ac cę-
meterij ipſius eccleſiæ, omniũ elegantiſſimè do-
cet Pacian. *d. c. 26. à nu. 26. vſque ad 34.* eũ cõſulas.

23 Septima adducitur opinio eorum, qui agno-
ſcentes aliquid dici connexum diuerſimodè ſe-
cundum ſubiectam materiam, tenuerunt re-
linqui arbitrio iudicis, quæ dicantur connexa;
ſic poſt Imolam, & Alciatum hanc opinionem

retulit Clar. Menoch. *d. Caſu 95. num. 4.* vbi ſubdit eam non eſſe penitus aſpernandam; nonnullos alios eamdem inſectantes deducit quoque D. Scaccia *d. cap. 11. num. 376.*

24 Obſeruandum eſt tamen, quod iſthæc ſeptima opinio damnatur præciſè per dictum Dominum Scacciam *d. cap. 11. ſub num. 377. cum ſequentibus*, qui hac præcipua ratione mouetur, quod omnes caſus à iure ſint deciſi, id quod pluribus medijs confirmare conatur; vnde ſubdit arbitrium iudicis penitus debere ceſſare: ſubiungit tamen in certis dumtaxat caſibus per eum relatis ipſius iudicis arbitrio locum eſſe. ipſum conſulas. Non enim hic omnia, & præcipuè extra materiam mihi chartis committenda ſunt; adeas quoque ipſum *d. cap. 11. ſub num. 297.*

25 De hac tamen re, an ſcilicet omnes caſus à iure ſint deciſi, nec ne, ita vt arbitrium iudicis debeat ceſſare, videndus Clar. Menoch. *de arbitrar. lib. 1. in proœm. per totum.*

Relatis hucuſque opinionibus circa connexorum deſcriptionem, de quibus etiam aliqua diximus *ſupra lib. 1. quæſt. 3. num. 102. & 103.*

26 Nunc duæ ipſis ſtatuendæ ſunt Regulæ. Quarum prior eſt, quod connexorum idem eſt iudicium: atque eamdem determinatio.

27 Altera vero, quod connexa vel inuicem vnita communicant ſibi actiones, iura, conſuetudines, priuilegia, & immunitates. De hiſce autem duobus axiomatibus ex profeſſo adeo docte, & eleganter diſſerit, atque diſceptat Clariſs. Pacian. *d. lib. 1. cap. 26. à num. 15. vſque in finem, & cap. 27. per totum*, vt vniuſcuiuſque alterius opera ſupernacanea ſine dubio exiſtat; ad ipſum igitur lectorē beneuolum relego, Sat enim mihi ſummatim pro tyronum intelligentia tetigiſſe, quæ dicantur cōnexa, cùm de ipſis ſuperiori capite mentionem fecerimus. Et hæc Satis.

28 De Priori illa regula, quod connexorum idem ſit iudicium, pulchrè, & latè diſſerit quoque Do. Gaillius *lib. 1. Practicarum obſeruationum, c. 35. nu. 10.* Adeundus quoque Illuſtr. D. Card. Tuſcus *Concluſ. ſua 626. in littera C*, vbi vſque ad ſatietatem, conſulas eumdem *Concluſ. ſua 625. & 627.* vbi pulchre de materia connexorum.

De Separatis.

SVMMARIVM.

1 *Sicuti diuerſis reſpectibus connexio conſideratur, ita etiam ſeparatio varijs modis conſiderari ſolet, de quibus & num. 2.*

3 *Negotium poteſt dici ſeparatum origine, cauſa, & condemnatione, de quibus modis D. Pacianus remiſſiuè.*

4 *Item à Cauſarum origine, à forma, à materia, & à fine quid dici poteſt ſeparatum ex Menoch.*

5 *Cognito vno ex Correlatiuis cognoſcitur & alterum.*

6 *Separata ea dicuntur, quæ quidem ſunt facta diuerſis temporibus ex ſententia Bart. exemplum, ibid.*

7 *Item ſi incontinenti ſunt plura, ſed quodlibet eſt per ſe, id eſt vnum non venit ad determinationem alterius.*

8 *Prior opinio Bart. de qua num. 7. improbatur per Menochium, & alios.*

9 *Fundamenta eius, & num. 10.*

11 *Saluatur tamen per Pacianum remiſſiuè.*

12 *Capitula ſeparata etiam dicuntur, quando inter ipſa ponitur, ſeu adeſt aduerſatiua illa (ſed)*

13 *Exemplum eſt, ſi dicatur. Fateor, quod mutuo dediſti mihi centum, ſed tamen feciſſe pactum de non petendo, vel ea tibi reſtitui.*

14 *Cautela Marantbæ deducitur.*

15 *Contrarium quoad ſupra dicta exempla ſenſerunt multi, & num. 16. & 17.*

18 *Author non recedit à priori opinione ſupra relata.*

19 *Fundamentum eius.*

20 *Videndus Pacianus de probationibus, lib. 1. capit. 20. 21. & 23.*

VIſum eſt de connexis, nunc reliquum eſt, vt de ſeparatis aliqua ſeiunctè dicamus Antequam autem ad eorum materiam pertractandam me accingam, præſciendum eſt, quod ſicuti diuerſis reſpectibus connexio conſideratur,
1 ita etiam ſeparatio varijs modis conſiderari ſolet, quandoquidem ſatis illud certum eſt, quod ſeparatio non ſolum cadit inter facta penitus diuerſa, vt ait Bald. *in l. 2. num. 5. verſic. ſed hic dubitatur,*
2 *C. de re iudicata*, verum etiam cadit circa eamdem rem, vel cauſam, ſiue propter diuerſitatem inſtantiæ eiuſdem cauſæ, vt notat Caſtrenſ *in conſil. 12. num. 5. verſic. ſecunda ratio, volum. 1.* Siue propter diuerſitatem iuris, vel defenſionis in eadem cauſa concurrentis, vt tradit Aretinus *in conſil. 29. nu. 25.* vbi tradit, quod licet cauſa poſſeſſorij, & cauſa petitorij ſint connexa reſpectu ſubiecti, id eſt reſpectu eiuſdem rei; diuerſitas tamen inter eas cadit, quia ſeparatam cauſam defenſionis habent, cum alio iure petitorium, alio poſſeſſorium defendatur; quæ iuris diuerſitas id operatur, vt licet in cauſis connexis Iudex, qui finiuit vnam cauſam, remaneat ſuſpectus in altera connexa, cum præſumendum ſit, quod ipſe opinioni ſuæ ſit fauturus; ſecus tamen eſt, quando in cauſa connexa concurrit ſeparata cauſa defenſionis, nam tunc vt ſuſpectus recuſari non poterit. Sequitur hæc omnia præciſè eruditiſs. Pacian. *de Probationibus, lib. 1. c. 18. in primis numeris*, vbi etiā latius inſiſtit.

3 Secundò præſciendum eſt principaliter, quod negotium poteſt dici ſeparatum tribus modis, id eſt origine. cauſa, & condemnatione, prout inter alios eleganter explicat, atque exemplificat idē Pacianus *d. c. 28. à nu. 4. vſque ad 9. incluſiuè* quem omnino conſulas. Videndus quoque Clar. Meno-
4 ch. *conſ. ſuo 123. nu. 20. cum quinque ſeqq.* vbi non ſolum à cauſarum origine, verum etiam à forma, materia, & à fine an aliquid ſeparatum dici poſſit, elegantiſſimè docet, atque conſiderat.

His ſic ad euidentiam præmiſſis. Quænam dicantur ſeparata, videndum modo eſt. Etſi enim

ex his, quæ ſupra proximè diximus de connexis,
5 naſcatur cognitio ipſorum ſeparatorum, quia
contrariorum, ſeu correlatiuorum cognito vno,
cognoſcitur & reliquum iuribus vulgatis: atta-
men Doctores noſtri non omittunt ſpecialiter
declarare, quænam & ipſa dicantur.

6 Separata autem dicuntur eſſe ea, quæ quidem
ſunt facta diuerſis temporibus. Sic præcisè docuit
Bart. *in d. l. Aurelius, §. item quæsijt, nu.* 3. vbi addu
cit gloſ. *in l. ſi quidem, C. de exceptionibus.*

Exemplum eſt ſi dicatur. (Mutuaſti mihi de-
cem, quæ poſt annum tibi reſtitui.)

7 Item ſi incontinenti ſunt plura, ſed quodlibet
eſt per ſe, id eſt vnum non venit ad determinatio
nem alterius, ſeu quæ ex diuerſitate factorum ſe-
parationem recipiunt; ſic in terminis idem Bart.
in d. §. idem quæsijt, in fine, vbi adducit textum, *in l.
etiam, §. 1 de Minoribus, & in l. ſcire debemus, de Ver
borum obligationibus.* Sequuntur præcisè infiniti,
quos refert, & inſequitur, eruditiſſimus Pacianus,
d. cap. 28. *num.* 10. His adde Marcabrun. ab An-
guill. *conſ. ſuo* 29. *num.* 43. D. Lancellot. *de Atten-
tatis, cap.* 22. *limitat.* 2. *num.* 4. & doctiſſimum Scac
ciam *d. cap.* 11. *num.* 370. & 371. vbi poſt Abbatē
ſubdit exemplum eſſe poſſe; ſi dicatur: Fateor qui
dem me tibi centum debere ex cauſa mutui, ſed
tuè contra mihi teneris in mille ex alia cauſa; pu
ra emptionis, vel locati; addo Vicētium Mancin.
de confeſſione, cap. 1. *num.* 24. & D. Herculeū Mare-
ſcottum variarum Reſolutionum *lib.* 2. *c.* 45. *nu.* 4.

8 Obſeruandum eſt tamen priorem illam opinio
nē à Bartolo ſupra relatā dicentē (capitula ſepa-
rata dici, cum continent plura diuerſis tempori-
bus facta) improbari præcisè per Clar. ac eminen
tis doctrinæ præſidem Menoch. *de Abitrar. d. Ca-
ſu* 95. *nu.* 20. inquit enim illius ſententiam de di-
recto aduerſari Vlpiano *in l. cum actum, §. planè, de
negotijs geſtis,* vbi conſiderat connexitatem non
inſpecto temporum interuallo, quo geſtum, per-
fectumq. eſt negotium. Ergo patet ibi, quod ne-
que in connexis temporis diuerſitas cōſideratur.

10 Mouetur exindè per textum, *in l. etiam, §. 1. de
minoribus,* vbi intelligit Modeſtinus ſeparata di-
ci, etiamſi incontinenti fiant, eademq. ſcriptura
complectantur, cum in ſententia ibi vno tempo-
re de rebus diuerſis prolata, ſeparationem conſi-
deret. Menochij veſtigijs adhæſiſſe viſus eſt quo-
que Petrus Auguſtinus Morla, *in ſuo Emporio Iuris
Ciuilis, parte* 1. *tit. de Fide inſtrumentorū, q.* 3. *n.* 10.
& bene eruditus Scaccia, *d. c.* 11. *præcitato n.* 370.

11 Verum iſthæc Menochij, & ſequacium opinio
damnatur, & rectè (meo quidem iudicio) per do-
ctiſſimum Pacian. *d. capit.* 28. *ſub num.* 20. *cum duo
bus ſequentibus,* eum conſulas. Adeundus eſt quo-
que *ſub num.* 11. *cum pluribus ſequentibus,* vbi an di-
uerſitas temporis in actibus interueniens indu-
cat diuerſitatem capitulorum, & è conuerſo, an
vnitas temporis connexitatem faciat, omnium
latiſſimè, & elegantiſsimè diſceptatur.

12 Capitula ſeparata ſecundò principaliter ea in-
telliguntur eſſe, quando inter ipſa adeſt, ſeu poni
13 tur aduerſatiua illa (ſed) veluti ſi dicatur. (Fa-
teor, quod mihi dediſti mutuò centum, ſed feciſ-
ſe pactum de non petendo, uel tibi ea reſtitui;)
in ijs enim duobus caſibus poteſt acceptare con-
feſſionem quo ad mutuum, & reijcere quo ad pa-
ctum de non petendo, vel ſolutionem allegatam,
quia eiuſdem confeſſio continet duo capitula ſe-
parata. Sic præcisè docuit inter alios Lanfranc.
de Oriano *in ſuo tract. de confeſſ. num.* 28. *in fi.* Hoc
idem infiniti quoque ſequuti ſunt, quos refert, &
ſequitur Cl. Pacian. *d. lib.* 1. *de probat. c.* 28. *nu.* 35.
14 & prius *c.* 24. *per tot.* vbi concluſionem firmat ge-
neralem, quod huiuſmodi exceptionem propo-
nens habetur pro confitente, & ſibi eam incum-
bit onus probandi, & ideò ſummus Practicus Ma
rantha *in ſuo Spec. parte* 6. *art.* 5. *nu.* 28. huic eidem
adhærens & ipſe opinioni, cautelam poſt Aret.
tradit ad fauorem reſpondentis debitoris, vt re-
ſpondeat ſub iſta verborum formula. Nihil mihi
mutuaſti, propter quod ſim tibi obligatus.

15 Obſeruandum eſt tamen contrarium in vtro-
que exemplo, ſiue facti ſpecie quam plurimis pla
cuiſſe. Quoad primum enim (dum dicebatur: Se-
parata ea intelligi, cum quis dixit: Fateor, quod
mutuo dediſti mihi centum, ſed tamen feciſti pa
ctum de non petendo) contrarium ſenſere, poſt
Signorol. de Homodeis, Fulgoſ. & alios Boer. *de-
ciſ. ſua* 243. *nu.* 9. *verſ. alia, & ſecunda opinio.* dicēs
eam in grandi iacere æquitate. Et Cl. Menoch. *d.
Caſu* 95. *nu.* 14. tradunt enim hi, quod pactum de
non petendo, vel quietantia allegata ſunt de cō-
nexis, vel dependentibus à negotio principali; &
ideo confeſſio, prout ſtat, & iacet, ſit acceptanda.
Quod idem ſequutus eſt Caualcan. ac alij relati
per eumdem Pacian. *d. cap.* 28. *nu.* 34. Addo Scac-
ciam *d. cap.* 11. *num.* 375.

16 Quod autem ſpectat ad ſecundum, videlicet,
vt ſeparata pariter ea dicantur, quando dictum
ſit. (Fateor, quod mutuo dediſti mihi centum, ſed
tibi ea reſtitui) contrarium ex profeſſo tenuit Pe
trus Surd. *in decif. ſua Mantuana* 258 *per totam,* vbi
17 ita iudicatum ſubnectit; mouetur inter alia ex
doctrina Bartoli *in d. l. Aurel. §. idem quæsijt, de li-
berat. legata,* vbi vult, quod ſi vnū extat capitulū,
vel plura connexa, confeſſio diuidi non poteſt, ſi
contra confitentem non militat iuris præſumptio
& ibi quæcunque, quæ in contrarium obijci poſ-
ſunt, acutè reſoluit; in ijſdē ferè terminis pro hac
eadē opinione reſpondit Clar. Hippol. Riminal.
conſ. ſuo 127. *per totum,* vbi ſubdit ita per binas cō-
formes fuiſse iudicatum, & exequutum.

18 Ego autem, (vt quid ſentiam, libere loquar) ar
bitror Concluſionem, & Regulam ſupra firmatā,
videlicet, quod iſta ſeparata dicantur, & ſint ſepara
ta, eſse veriorē, id quod etiā in ſimili facti ſpecie
ſupra l. 1. *q.* 3. *nu.* 93. *cum ſeqq.* latè firmauimus. Mo-
ueor vltra ibi deducta, quod factū reſtitutionis,
19 vel pacti de non petēdo, nō potuit cōtigiſse tēpo
po receptionis, ſed alio diuerſo; ergò vbi factorū
diuerſitas extat, cōfeſſio poteſt pro vna parte tā-
tū acceptari, & pro alia repudiari, ad tradita per
Bald. *in l. vnica, C. de Cōfeſſis.* Sed de his ſatis. Vidē
dus D. Io. Gutierez *l.* 1. *Practicarū quæſtion. q.* 126.

& Clar. Pacianus *præcit. c. 28. in præcitatis locis*, vbi latè; videndus idem *in cap. 40. per totum*, vbi an excipiens intelligatur fateri, an vero negare, & cui incumbat onus probandi, omnium latiſſimè diſceptatur. Adeundus quoque *cap. 22. per totum*, vbi an ſolam iuris exceptionem obijciens, veluti quando reus conuentus nil aliud dicit, quam ſolui, vel feciſti pactum de non petendo, intelligatur negare, an laudare intentionem ipſius Actoris, latiſſimo folio pertractat; perlegendus tandè *in cap. 23. eod lib. 1.* vbi excipiens conditionaliter, hocmodo dicendo. Si mutuaſti, ſolui, aut feciſti pactum de non petendo, cenſeatur fateri, an negare, onuſq; probandi cui incumbat, & quomodo ſuccuratur ei, à quo mutuum petitur, quod ſecreto reſtituerat, omnium exactiſſimè diſcutit, atque determinat, eum igitur lector omnino conſulat; Adeat quoque Card. Tuſcum *Concluſ. ſua 60. in littera C.* vbi late de materia ſeparatorum.

Sed iam ad alias quæſtiones iuxta ordinem nobis propoſitum properemus.

Dubitatur igitur ſecundo loco, numquid reperto vitio in vna partita libri ceteræ aliæ quoque partitæ eiuſdem libri vitientur.

Huic autem difficultati (diſtinguendo duo genera vitiorum) adeo doctè, & eleganter ſatisfacit Dominus Scaccia *d. cap. 11. à num. 323. vſque ad 327. incluſiuè* vt nil ſupra (mea quidem ſententia) deſiderari poſſit, ad eum igitur, ne ex ſcriptis ſcripta conficiam, lectorem beneuolum relego.

Vide, quæ de hac eadem materia diſſeruimus *ſupra de Libris Rationũ, nu. 45. & 46. pag. mihi 256.*

Tertio loco dubitari contingit, numquid proteſtatio iuuet producentem librum, & proteſtantē ſe dũtaxat eũ producere in parte, & partibus?

Pro reſolutione huiuſce difficultatis, vidēdus quoque idem Scaccia *d. c. 11. nu. 329. cum duobus ſeqq.* vbi tres caſus diſtinguendo totam hanc materiam diſcutit, atque complectitur. Et hæc ſatis. Conferunt mirum in modum, quæ ſcripſimus *ſupra lib. 1. quæſt. 3. num. 158.* ibi lector videat.

De Libris dominorum contra ruſticos ac eorum colonos.

SVMMARIVM.

1 *Libris dominorum contra ruſticos, ac eorum colonos minimè creditur.*
2 *Ratio.*
3 *Amplia ex Carrocio, etiamſi concurrant adminicula de quibus per Guid. Pap. q. ſua 441.*
4 *Contrarium tenuit M. Ant. Maceratenſ.*
5 *Fundamentum eius.*
6 *Prior tamen opinio vti verior per author. retinetur,*
7 *Limitatur tamen, quando partitæ dictorum librorum eſſent verisimiles, & quādo maior pars earũ eſſet cõprobata, & quando in ipſis adeſſent data, & recepta,*
8 *Item ſi ipſiſmet ruſticis, ac colonis conſentientibus libri eiuſmodi à dominis conſcripti eſſent, vel ruſtici ipſimet pro ſe eos allegarent.*
9 *Item ſi ageretur de modica ſumma.*
10 *Prouiſio Excel. Conſil. Rogat. 1451 9. Auguſti in hac materia deducitur.*
11 *Liber inter dominum, & emphyteutam dumtaxat ſemiplenè probat, cum agitur de fauore ipſius domini.*

De libro Rationum alicuius priuati, an, & quando fidem faciat, hactenus vidimus in genere. Nunc ad particulares perſonas illos conſcribentes deueniendo, de aliquibus dubitare contingit.

Et primò, An libris Dominorum contra ruſticos, ac eorum colonos, fides adhibeatur.

1 IN qua quidem difficultate concludo pro negatiua. Text. ſunt ad litteram *in l. inſtrumenta, C. de probationib. in Authent. ſi quis vult, in fin. C. qui potiores, cum concordantib,*
2 Et ratio etiā eſt in promptu; quia hi libri nil aliud ſunt, quam priuata ſcriptura, cui quidem nō credi adeo notum eſt, quam quod notiſſimum.
3 Hoc idem ſequitur in terminis Daniel Moller. *lib. 4. ſemeſtr. cap. 37. num. 1.* & D. Carroc. *deciſ. ſua 140. num. fin.* vbi ampliat, etiamſi vltra præfatos libros concurrant adminicula, de quibus per Guid. Papam, *quæſt. ſua 441.*

Quinimò Moller. *d. loco* ſubdit ita iudicatum. Addo D. Rutgerum Rulant, *de Commiſſionis, lib. 5. cap. 13. num. 2,*

4 Contrariam tamen ſententiam in his terminis probaſſe viſus eſt D. Marc. Ant. Maceratenſ. *li. 5.*
5 *var. reſol. cap. 19. num. 2.* & reddit rationem: nam
inter colonum, & dominum proceditur de plano, & æquo, ſicut inter ſocios; inter quos liber ipſe priuatus probat,
6 Sed à priori vti veriore, ac Communiori minimè recedendum diiudico; quam tamen limita
varijs modis. Et Primò, quando partitæ dictorũ
7 librorum eſſent veriſimiles, & quādo maior pars
earum eſſet comprobata, ſeu verificata, & quādo in ipſis adeſſent data, & recepta; tunc enim plenam contra ipſoſmet colonos probationem inducerent. Sic eleganter inter alios D. Maceratenſ. *d. reſolut. 19. num. 3. & 4.*
8 Coarcta principaliter ſecundo memoratā Cõcluſionem, quando ipſiſmet ruſticis, ac colonis conſentientibus libri eiuſmodi conſcripti eſſent, vel ruſtici ipſimet eos pro ſe allegarent: tũc enim plena ex illis contra eos non ſecus, ac contra dominos, ac patronos induceretur probatio. Sic eleganter poſt plures relatos Moller. *d. cap. 37. nu. 2.*
9 Tertiò principaliter limita; ſi ageretur de parua, vel modica quantitate; tunc enim aſſertioni dominorum contra ipſoſmet colonos apprimè ſtandum eſſe, docuit poſt infinitos relatos D. Carroc. *d. Caſu 104. num. 9.*
10 Nota pro coronide. Senatuſconſult. Rogat. 1451. 9. Auguſti prouiſum eſſe, vt libro priuato patroni locantis domum, non credatur, niſi per vnum annum dumtaxat in præiudicium ip-

ſius

ſius conductoris, ſeu inquilini; ſic expreſsè legitur in Conſultis inter Stat. Venet. *pag.* 151. *c.* 18.

11 Obſeruandum poſtremò, quod liber priuatus inter dominum, & emphyteutam dumtaxat ſemiplenè probat, cum agitur de fauore ipſius domini. Sic poſt alios D. Hippol. Riminal. *conſ. ſuo* 432. *nu.* 13. *in* 4.

De libro factoris contra dominum.

SVMMARIVM.

1 *Liber factoris contra dominum fidem facit.*
2 *Ratio, & num. 3.*
4 *Amplia, vt probet etiam contra hæredes ipſius domini.*
5 *Item, vt ex eodem libro oriatur probatio contra dominum, etiam in fauorem tertij.*
6 *Item vt dicto libro ſtetur etiam contra dominum in fauorem ipſiuſmet factoris ſcribentis, quatenus tamen fides eius agnita eſt à domino, qui negotijs eum præfecit.*
7 *Dubitat tamen hac de re Crauet. & ſe remittit.*
8 *Notabile deducitur.*

Viſo, an libris dominorum contra colonos fides adhibeatur, videndum modo, an è contra liber factoris contra ipſum dominum fidem faciat?

1 HVic quidem difficultati ſatisfaciendo conclude breuiter pro affirmatiua. Moueor tali fundamento.
2 Libro rationum alicuius priuati plenam fidem regulariter contra eum adhiberi, nullus eſt qui eat inficias, text. ſunt apertiſſimi *in l. Publia, §. fin. ff. depoſit. in l. cum de indeb. ff. de probat. in l. ſatiſdatio, ff. rem rat. hab. & in l. generaliter C. de non num. pec. cum concordantibus*, & ſupra latius dictum fuit.

3 Sed liber tentus à factore alicuius domini ab eodem conſtituto, proinde habetur, ac ſi ſcriptus ſit ab ipſo dominio. *Reg. Qui per alium, de reg. iur.* ergò. Plena illi libro contra ipſummet dominum fides adhibenda erit.

Et hanc eamdem ſententiam, quam veriſſimam arbitror, ſequuti ſunt etiam ſubtil. Fulgoſ. *conſil.* 102. *num.* 2. & doctiſs. Crauet. *conſ.* 815. *num.* 14.

4 Amplia, vt dictus liber probet etiam contra hęredes ipſius domini: ſic præcisè Fulg. *loco iam alleg.*

5 Amplia ſecundò, vt ex eodem libro oriatur probatio contra dominum etiam in fauorem tertij, ſic Crauet. *d. conſ. num.* 14. *in principio.*

6 Amplia tertio, vt dicto libro ſtetur etiam cõtra dominum in fauorem ipſiuſmet factoris ſcribẽtis, quatenus tamen fides eius agnita à domino eſt, qui negotijs eum præfecit.

7 Sic præcisè Crauet, *d. num.* 14. eſt bene verum, quod ipſe poſtea dubitat, remittendo ſe ad ſcripta *in ſuo tractatu de antiquit. tempor.*

8 Notandum tamen pro coronide huius materię, quod damna & intereſſe, refundere tenetur factor, qui librum penes ſe exiſtentem domino ſuo exhibere recuſat; nec mirum, cum in dolo præſumatur eſſe. Sic præcisè poſt Bald. & Socin. Cl. Farinac. *deciſ. ſua Rotæ Romanæ* 237. *per totã*, vbi ſubdit ipſummet factorem minimè excuſari propter bilancij exhibitionem, & latius, vt per eum quem conſulas.

Hactenus de libris, quos pro arbitrio, & ex ſui propria voluntate quiſque ſibi priuatim conficit, diſſeruimus. Nunc de illis, qui ab aliquo ratione ſuæ adminiſtrationis ſolent confici, vt ſunt tutorũ ſcilicet, curatorum, inſtitorum, adminiſtratorum, & huiuſcemodi aliarum perſonarum, ordinatim diſpiciamus.

De libris tutorum, curatorum, ac aliarum huiuſmodi perſonarum, breuis diſceptatio.

SVMMARIVM.

1 *Quilibet tutor tenetur conficere librum rationum, expenſis tamen pupillorum.*
2 *Ratio.*
3 *Qualem autem, vel quid ipſe continere debeat, ne contra eum iuretur in litem, ibidem deducitur, & numero 4. & 5.*
6 *Libris rationum tutorum, curatorum, exequutorum, negotiorum geſtorum, & proceratorum, regulariter non ſtatur pro ſe.*
7 *Fallit autem hec in ſummis paruis, maximè ſi ſint veriſimiles, ac claræ, ac maior pars earũ comprobata.*
8 *Et præcipuè, quando ipſemet tutor ex hac vita migrauit.*
9 *Quæ dicatur ſumma magna, & quæ parua, conſideranda eſt perſona minoris.*
10 *Vel etiam relinquitur ſecundum alios iudicis arbitrio,*
11 *Libris tutorum, & ſimilium perſonarum ſtante veriſimilitudine, fides etiam adhibitur in magnis ſummis ex Crauetta.*
12 *Et hanc ſequitur author.*
13 *Dummodò tamen multa concurrant, de quibus, nu. 14. 15. 16. 17. 18. & 19. cum ſequent. vſque ad 28. incluſiuè.*
29 *Amplia, etiamſi illemet liber fuerit à tertio conſcriptus.*
30 *Quod quis poteſt regulariter per ſe ipſum facere, poteſt etiam per alium illud idem facere.*
31 *Amplia ſecundò, ſiue hi libri producantur ab illis, qui eos confecerint, ſiue ab eorum hæredibus.*
32 *P. Montani opinio diſplicet authori.*
33 *Hæredes tutoris adminiſtrata tutelæ rationem reddentes, ipſius adminiſtrationis librum exhibere tenẽtur, & ad eum edendum, caſu quo nollent, poſſunt etiam cogi.*
34 *Contra librum tutoris legitimè confectam non poteſt etiam obijci de libro Notarij contraria continentis.*
35 *Tutor diligenter cuſtodire debet librum rationum.*
36 *Et ideo dicenti ſe illum confeciſſe. ſed poſtea amiſiſſe non crederetur etiam cum iuramento.*
37 *Quinimò præſumptio contra eum oriretur ipſum ab eo malitioſè occultatum.*

Digitized by Google

38 *Niſi tamen probaret, quando illum amiſiſſet, & quomodo.*

39 *Tutor librum rationum cum ipſius tutelæ adminiſtratione reddere tenetur, etiam non requiſitus.*

40 *Quid autem in huiuſmodi rationibus reddendis obſeruandum ſit pulchrè docet D. Menoch.*

41 *Liber tutoris, vel curatoris non probat contra tertium.*

42 *Fallit in ſummis paruis, nam tunc probat etiam contra pupillum, & num. 43.*

1 VEteri quidem conſuetudine receptum eſt, quemlibet tutorem librum rationum expenſis tamen pupilli conſcribere debere, in quo omnia data, & accepta, redditus, exitus, & expenſas, & quæcumque adminiſtrauit, clarè, & ſingillatim deſcribere teneatur, ita vt omnia in eo ſingulariter de die in diem, tam reſpectu eius, quod recipitur, quam eius, quod expenditur, inſerantur.
Quod quidem ideo factum eſt, vt ex eo veritas, vel
2 falſitas elici poſſit, vel vt contra eum probari poſ-
ſit contrarium, *iuxta l. apparitores, C. de exact. tribut, l 1. §. officio, ff. de tutel. & ration. diſtrahendis, & l. ſi quis, ff. de condit. & demonſtr. cum concordantibus deductis* per Preteum *conſ. ſuo 25. num. 13,* & per Cephal. *conſ. ſuo 674. num. 24. & 678. num. 47.*

3 Et hęc in genere minimè poni debere obſeruandum; adeo vt ſi omnia non ponantur ita clarè, vel ponantur tantum quidem in genere, reſpectu eorum, quæ non fuerint poſita, vel fuerint in genere, abſque tempore, cauſa, die, menſe, & anno, & perſonarum, & locorum nominatione, iurari poterit in litem contra illum, quippe qui talem librum cõfecerit, ita vt ex ipſo iuramento res, & rerum quantitas, pretium, æſtimatio, fructus, & redditus, contra ipſum tutorem, vel curatorem, qui ad confectionem talis libri rationum tenetur, probentur recepti, & demum generaliter contra talem, in litem
4 iurari poterit, perinde ac ſi nullum librum confeciſſet, præuia ſemper tamen iudicis taxatione. Sic pulcherrimè poſt Crauet. *de antiquitatib. tempor. §. limitatur quarto, num. 44. & plures alios* Paulus Montan. *in ſuo tractatu de tutel. cap. 32. reg. 8. num. 1.* Addo Seraphin, *de priuileg. iuramenti, priuileg. 31. num. 115.* Ioſeph. Ludouic. *Concluſ. ſua 29. pag. 73. columna prima, in fine.* Petrum Aemil. Verral. *deciſ. ſua 157. par. 2.* & Clar. Menochius *de Arbitrar. lib. 2. Centur. 3. Caſu 208. nu. 19. & 20.* vbi quoque ſubdit rationẽ
5 dicens; nam rationum perplexitas idem efficit, ac ſi non eſſent confectæ, cum quid actum ſit, diſcerni minimè poſſit.

Videndus quoque eruditiſs. D. Munoz de Eſcobar *in ſuo eleganti tractatu de Ratiocinat. Adminiſtratorum, cap. 10. per totum, & præcipuè ſub num. 42. cum ſequenti.*

6 His ad euidentiam ſic breuiter præmiſſis; ſciendum modo eſt, quod libris rationum ipſorummet tutorum, curatorum, exequutorum, negotiorum geſtorum, & procuratorum regulariter non ſtatur pro ſe. Sic poſt Cin. Bart. Baldum, & plures alios firmauit pro regula Clar. D. Maſcard. *Concluſ. ſua 976. num. 60.*

7 Declara modo hanc Concluſionem intelligendam eſſe in ſummis magnis, ſecus autem in paruis, maximè ſi ſint veriſimiles, claræ, ac ſpecificatæ, & maior pars earum comprobata; quia in his creditur etiam pro ſe, accedente potiſſimum eorum iuramento. Sic poſt alios Corneus, *conſilio ſuo 319. in littera X. volum. 3.* Ruinus *conſil. 18. num. 2. in 4.* & poſt nonnullus alios relatos D. Maſcard. *dicta Concluſ. ſua 976. num. 61.* Sequitur hoc idem poſt infinitos propè deductos Tiraquel. *in ſuo tract. de iud. in rebus exig. ferendo num. 7.* Clar. Decian. *conſ. ſuo 85. num. 36. in 2.* Hippol. Riminald. *conſil. ſuo 686. nu. 45.* Surd. *conſil. ſuo 290. num. 48. & in ſuo tractatu de Aliment. quæſt. 8. tit. 6. nu. 76.* Addo Paulum Montan. *de iure tutel. d. cap. 32. reg. 8. num. 3. & num. 6. & 7.* & Vincentius Manzin. *in ſuo pariter tractatu de tutel. quæſt. 3. tertiæ quæſtionis principalis, num. 12.* videndus quoque eruditiſſimus Scaccia, *cap. 11. inferius allegando, num. 248. cum duobus ſequentibus,* vbi pulchrè.

8 Et hoc quidem præcipuè procedit, quando ipſemet tutor ex hac vita migraſſet. Sic eleganter in terminis poſt Alciat. & Menoch. *de præſumptionibus,* Polydor. Ripa, *de Actis in Mort. artic. cap. 38. num. 15.*

9 Quæ autem dicatur ſumma magna, vel parua, conſideranda eſt perſona minoris, an ſcilicet ſit pauper, vel diues, an ruſticus, vel ciuis: ſic poſt Mathesilan, Paridem de Syndicat. Guid. Papæ, ac plures alios clarè docuit Borgnin. *de tutor. & curatore, num. 213.*

10 Vel etiam relinquendum eſt iudicis arbitrio; Ad tradita per Scacciam *lib. 2. de Iudit. cauſ. ciuil. cap. 11. num. 181.*

11 Obſeruandum tamen contrarium hac in re firmaſſe Crauet. *de antiquit. tempor. d. verſic. limitatur quarto, num. 28. cum ſequentibus,* is enim ſtante veriſimilitudine, libris tutorum, & ſimilium perſonarũ adhibendam eſſe quoque fidem in magnis ſummis ampliſſimè teſtatus eſt; id quod etiam clarè docuit Alexand. de Neuo, *conſilio ſuo 39. num. 2. & 3.* & ſequi etiam videtur M. Brunus *conſilio ſuo 139. num. 48.* dum indiſtinctè loquitur.

12 Sequendo autem hanc opinionem, videlicet, quod liber ipſe tutorum, & ſimilium perſonarum probet etiam pro ſe in magnis ſummis, vt voluit Crauet. *vt ſupra;* intellige tamen eam, dummodo infraſcripta concurrant.

13 Primò, vt data, & recepta clarè, & indiſtinctè complectatur, prout inter alios docuit eleganter Montan, *d. cap. 32. reg. 8. num. 1. & 14. cum ſeq.* vbi etiam nonnullos deducit caſus, in quibus reddere rationem tam claram, ac diſtinctam haud neceſſarium ſapientibus viſum eſt.

14 Nota tamen minimè neceſſe eſſe, vt ſpecies monetarum per ipſum in dicto libro deſcribantur, ſed ſufficere, vt in eo dumtaxat annotetur, tantum tali die, menſe, & anno fuiſſe ſolutum, datum, receptũ, & ex-

& expenſum , ac pro tali cauſa . ſic eleganter, ſed
longè latius docuit poſt alios eruditiſs. Burſat. *con*
ſil. ſuo 325. num. 6. ſequitur Farinac. nouiſſimè *conſi-*
lio ſuo 96. num. 36. in primo, vbi etiam ſubdit librum
15 ipſius tutoris, vel negotiorum geſtoris non debere
eſſe defectuoſum, ſed continere debere omnes re-
ceptas pecunias: adducit concordantem Beroum
conſilio ſuo 191. num. 28. in primo.
16 Expoſcitur ſecundò, quod d. liber cauſam con-
tineat, ad not. per Bart. *in d. l. nuda ratio, de donat.* &
ſequitur Crauet. *in d. §. limitatur quarto, nu. 46.*
17 Hoc tamen intellige neceſſarium ad plenã pro-
bationem inducendam ; nam etſi cauſam non cõ-
tineret, ſemiplenè tamen probaret. ſic poſt Rom.
Corneum, Iaſ. & alios, Crauet. *d. num.* 46. ſequitur
Maſcard. *d. Concluſ. 976. nu. 65.*
18 Requiritur tertio, quod in eo adſit appoſitio
temporis, aut diei, Alex. *conſil. 70. col. 3. lib. 1. & in*
19 *conſil. 77. col. 2. in 6.* Hoc autem intellige, quando
ſine expreſſione ipſius diei non poteſt intelligi,
quando datum, vel acceptum curſum ſit; ſed eſſet
omninò incertitudo, prout contingit in nauicula
rijs continuè ſpecies transferentibus, vel inferren
tibus, niſi enim per ipſos dies illationis præcipua
edocetur, non poterit poſtea illatio, nec quid il-
latum fuerit, clarè verificari, *ad l. comperimus, de*
20 *Nauicul. lib.* 11. Secus tamen eſſet, ſi ex omiſſione
ipſius diei non emergeret incertitudo, &. ambi-
guitas, quia tunc ſufficeret deſignare annum, vel
menſem, vel aliud tempus ipſius dati, vel accepti,
puta tempus vindemiarum, vel meſſium; ſic elegã
ter Montanus *d. règ. 8. num. 2.* Videndus de hoc ter
tio requiſito Munoz Eſcobar. *d. cap. 10. num. 52.*
cum pluribus ſequentibus, vbi omnium latiſſimè, ac
elegantiſſime.
21 Quartò, ſupradictam concluſionem procede-
re intellige, dummodo perſona, quæ ſcribit, ſit fi-
de digna, ita Bald. *in l. vnica, colum. 3. C. de confeſſ.*
Alex. *conſ. vlt. lib. 7.* Socin. *conſil. 161. col. 2.* & Cra-
uet. *de antiquitat. tempor. dicto verſ. quarto limitatur,*
num. 32. quidquid ſcripſerit Scaccia, *dicto cap.* 11.
num. 254.
22 Quintò, dummodo ipſemet liber contineat ve-
riſimilia. Sic poſt Paul. de Caſtro, Iaſ. Dec. & alios,
Crauet. *dicto verſic. quarto limitatur, num.* 35.
23 Sextò, dummodo concurrat iuramẽtum ipſius
ſcribentis. Sic præcisè poſt alios Crauet. *præcitato*
verſic. limitatur quarto, num. 47. vbi ſubdit in hoc
Scribentes omnes vnanimi voto conſentire. De
his duobus poſtremis requiſitis vide D. Scacciam
lib 2. de iudicijs cauſarum ciuil. cap. 11. *num. 153. cum*
pluribus ſequent. vbi omnium latiſſimè, ac elegan-
tiſſimè; videndus idem de poſtremo *ſub num.* 255.
24 Septimò, dummodo talis liber contineat ſolũ
rationes pertinentes ad bona eius, de cuius admi-
niſtratione agitur. Sic poſt Socin. Crauet. *ſupra ci-*
tato loco, num. 51.
25 Et quod in dicto libro rationes tutoris, ac pupil
li minimè commiſceri debeant, poſt Socinum re-
ſpondit Cephal. *conſil. ſuo 674. num.* 25. & ſequutus
eſt Scaccia *d. cap.* 11. *num.* 260. vbi ſubdit hoc ideo
diſpoſitum eſſe, quia miſcens res ſuas cum rebus
eius, cuius eſt adminiſtrator, videtur velle eas oc-
cultare, & per conſequens cõtra eum præſumitur,
quod ſit in dolo.
26 Poſtremo, ac vltimò eam procedere intelligas,
dummodo interueniat difficultas aliter probandi
quam per ipſum librum rationum. ita Bald *in l.* 1.
C. de edendo. Iaſon *in dicta l. admonendi*, Crauetta *di-*
cto loco, num. 34. & ſequitur hæc omnia requiſita
Clariſſimus vir, & nunquam ſatis laudatus Dom.
Maſcard. *Concluſ. ſua præcitata 976. à num. 63. vſque*
ad 71. incluſiuè. verumtamen aduerte, quod iſta dif
ficultas præſumitur in omnibus actibus, qui cõmu
niter fieri ſolent ſine præſentia teſtium, & propte-
rea ſatis eſt, quod illa difficultas allegetur virtua-
liter, & effectualiter, licet non expreſsè; quare ſuf-
ficit quod quis iurauerit contenta in libro eſſe ve
ra : quia ex tali iuramento admiſſo, colligitur taci
ta allegatio, & difficultas ipſa probationis. Sic
poſt alios animaduertit eleganter Dom. Scaccia
d. cap. 11. *num.* 257.
27 Hiſce omnibus, de quibus ſupra coniunctim cõ
currentibus huiuſcemodi perſonarum libris ple-
niſſimam fidem adhiberi, etiam in ſummis maxi-
mæ quantitatis, Communi ſententia receptũ eſt.
Secùs eſt autem, ſi non concurrant, vt *per totum*
conſilium voluit Beltrand. *conſ. ſuo 136. lib. 1. par. 2.*
ubi contra adminiſtratorem cuiuſdam hoſpitalis
ex profeſsò conſultus reſpondit.
28 Nota tamen quod ſi forſan ſupradicta iſta om-
nia requiſita, minimè concurrerent, non ideò mi-
nus (mea quidem ſententia) concludendum eſt,
prout ſupra Communiter, quod dictis tutorum li-
bris plena fides minimè adhibeatur; Opinor enim
ſufficere, quod ex ipſis aliqua interueniant; Quid
enim ſi tutor, vel curator iam in fata conceſſerit,
vt iuſiurandum requiſitum amplius per ipſum præ
ſtari nequeat ? Quid ſi nullus dies adiectus ſit, cũ
de opere conſtet ? Quid ſi cum alias probationes
haberet, ex imperitia ſuo tempore illas non pro-
duxerit ? Cogita tamen.
29 Amplia hoc adeò verum, etiamſi illemet liber
fuerit à tertio conſcriptus. Sic poſt Crauet. Ancha
ran. *in ſuis Quæſtionibus*, & Straccham, D. Borgnin.
dicto tract. de tutor. & curat. num. 212. Sequitur ante
eum Alex. de Neuo, *conſ. ſuo 39. num.* 1. vbi pro ra-
30 tione conſiderat, quod regulariter illud, quod po
teſt quis facere per ſeipſum, poteſt etiam per aliũ
illud idem facere, *l. ita autem, §. geſſiſſe, ff. de admi-*
niſt. tut. & l qui per alium, de regul. iur. Addo Munoz
de Eſcobar. *de Ratiocin. adminiſtrator. c. 10. nu.* 41.
31 Amplia ſecundò hoc pariter procedere, ſiue hi
libri producantur ab illis, qui eos confecerint, ſiue
ab eorum hæredibus. Sic poſt alios Montan. *d.*
32 *reg. 8. num.* 4. vbi tamen ſubdit hoc procedere, mo-
dò ſint paruæ, & non magni momenti expen-
ſæ; cui tamen in hoc ob ſupradicta minimè aſ-
ſentior.
33 Hic obiter nota, hæredes quoque tutoris admi
niſtratæ tutelæ rationem reddentes, ipſius admini
ſtrationis librum exhibere debere, & ad eum edẽ
dum, caſu quo nollent, cogi etiam poſſe, vt ampliſ
ſimè pulchris rationibus motus reſpõdit Cephal.
conſ.

conſ.ſuo 674.*nu.* 14.*cum infinitis ſequentibus, in quinto.* Addo Dom. Muuoz de Eſcobar. *in ſuo eleganti tract. de Ratiocin. adminiſtrat. cap.* 10.*num.*6. vbi etiam ſubdit hæredes ipſius tutoris in dolo eſſe præſumi, ſi rationes prædeceſſoris minimè reddant, & ob id contra eos in litem iurari poſſe.

34 Amplia tertiò, vt contra talem librum tutoris ità legitimè confectum non poſſit etiam objici de libro alicuius Notarij contraria ex profeſſo continentis. Sic poſt Caſtrenſ. Decium, Menoch. & alios, Ioſeph. Ludouic. *Concluſ. ſua* 29. *pag. mihi* 73. *in princ.*

35 Huiuſmodi autem librum taliter confectum diligenter cuſtodire debet ipſemet tutor, & ideo di-
36 centi ſe illum confeciſſe, ſed poſtea amiſiſſe non crederetur etiam cum iuramento, ſecundũ Gratũ *conſ. ſuo* 23.*num.*20. & Menochium *conſil. ſuo* 354. *num.* 1. vbi plures alios concordantes deducit.

Nec immeritò, quando enim aliquis rem aliquam tenetur cuſtodire, non ſtatur eius iuramento quando dicit ſe illam perdidiſſe, ſed neceſſario caſum probare debet. Sic eleganter poſt alios D. Munoz de Eſcobar *de Ratiocinijs adminiſtr. cap.* 10. *num.*4.

37 Quinimò præſumptio contra illum orietur, ipſum ab eo malitioſè occultatum, prout notatur *in l. ſi quis ex argentarijs, §. penult. ff. de edendo, & l. cum ita legatur, §. ſpecies, ff. de legat.* 2.

38 Niſi probaretur, quando illum amiſiſſet, & quomodo, ſecundum Socinum ſen. *conſilio* 159. *numero* 50.

39 Quin etiam, quod fortius eſt, tutor ipſe iſtum librum rationum cum ipſius tutelæ, & curæ adminiſtratione reddere tenetur etiam non requiſitus, ſecundum Doct. Communiter, *in Clement. Quia contingit, de religioſ. domibus*, & ſequitur Card. Pariſ. *conſ. ſuo* 21. *num.* 55. *in* 2.

40 Quid autem in huiuſmodi rationibus reddendis obſeruandum ſit, doctiſſimè explicat more ſuo Nomenclator egregius, ac vir Iuriſperitiſſimus D. Menoch. *de arbitrar. lib.* 2. *Centur.* 3. *Caſu* 209. per totum; quem conſulas. Addo D. Munoz de Eſcobar. *d. cap.* 10. vbi latiſſimè, & D. Nicolaũ Intrigliolum *lib.* 1. *deciſ. ſua* Regni Siciliæ 32. per totum. vbi quando tutor ipſe teneatur edere libros ipſos rationum eleganter ediſſerit. Amplia, vt dicta ſup. *nu.* 35. *cum ſeq.* procedant etiã in hærede ipſius tutoris, adhuc enim eius iuramẽto credi non debet, ſe non habere libros confectos à patre ſuo de adminiſtrata tutela; ſic in terminis pluribus rationibus motus, & ex profeſſo reſpondit Cl. vir D. Menoch. *d. conſ. ſuo* 354. per totum, vbi etiam quæcumque in contrarium objici poſſunt, acutiſſimè refellit; ipſum conſulas.

Sed pulchra (pro coronide huius materiæ) oritur hic dubitatio, & eſt.

An liber tutoris, vel curatoris probet contra tertium.

41 In qua quidem difficultate conclude pro negatiua. Ita Ioſeph. Ludou. *loco inferius allegando.*

42 Fallit autem in ſummis paruis, quando tamen liber ipſarum rationum eſſet ſollemniter confectus. Sic poſt Cauale. *de tutor. & curator.* Ludou.
43 *deciſ. ſua Lucenſi* 42. *num.* 39. *&* 40. *cum ſeq.* vbi etiã docet, quod contra pupillum probat in paruis sũmis, adducit text. *in l. cum quæreretur, ff. de adminiſtrat. tutor.* & Burſat. *conſ.* 105. *num.* 27. *lib.* 1.

Et hæc ſufficiant. Latius de hac materia diſſerunt Montan. Mancin. & alij, qui de iure tutelarũ & Curationum tractatus præcipuos conſcripſere. Vide per eos. Addo Solam in Conſtitutiones Sabaudiæ, *pag. mihi* 156. *gl.* 3. *per totam.*

Adeundus quoque D. Munoz de Eſcobar, *d. c.* 10. *per totum*, vbi latiſſimè de materia. His adde etiam Scacciam *d. c.* 11. *à num.* 247. *vſque ad* 260. *incluſiuè*, Hieronym. Marilian. *deciſ. ſua* 13. *per totam*, vbi loquitur in ſpecie de exequutione teſtamẽti; & D. P. Gilkenum *in l. inſtrumenta, numer.* 23. *cum quattuor ſequentibus, C. de probationibus*, vbi latè. Adeundus quoque Clar. Farinaccius, *deciſ. ſua Rotæ* 43. *Centur.* 4. vbi inter cetera docuit libro ipſius tutoris non ſtari in partibus non acceptatis, niſi aliunde iuſtificentur; & latius vt per eum, vidẽdus idem *deciſ.* 483.

De Libro Adminiſtratoris.

SVMMARIVM.

1 *Libro rationum adminiſtratoris circa expenſas ab eo factas creditur etiam quo ad ſui fauorem, pluribus tamen concurrentibus, de quibus ibi.*
2 *Quæ ſi non concurrant, ſecus eſt.*
3 *Ad hoc, vt dicto libro adminiſtratoris ſtetur, multa etiam alia debent intercedere ex ſententia Ludouici, quæ ibidem deducuntur, & num.* 4. *&* 5.
6 *Pulchra quæſtio.*
7 *Adminiſtrator licet libros rationum edere cogatur, liberatur tamen ab editione, eos oſtendendo, vt eorũ fiat copia, & num.* 8.

1 Libro Rationum adminiſtratoris circa expẽſas ab eo factas plenè ſtatur, his tamen concurrentibus, quod expenſæ ſint veriſimiles, & concurrat difficultas probãdi, ſimusq. in actibus, qui fieri cõſueuerunt abſque teſtibus, concurrant etiam qualitas cauſæ, legalitas ſcribentis, bona fama, & qđ expenſa nõ ſit exceſſiua reſpectu patrimonij, qđ adminiſtrat, & de iſta veriſimilitudine iudici conſtet; tunc hiſce omnibus, vt dixi, intercedentibus, liber rationis adminiſtratæ probat etiam ad fauorem ipſius ſcribentis; ſic poſt alios omnium latiſſimè, & elegãtiſſimè docuit hæc omnia Clar. Crauet. *de antiquit. tempor. dicto verſic. limitatur quarto, num.* 32. *cum ſequenti.*

2 Alias ſi prædicta non concurrant, vel maior pars ipſorum, non ſtatur vtique dicto libro adminiſtratoris, vt *per totum conſilium*, voluit Beltrand.

ſu-

ſuperius relatus *d.conſ ſuc 136.lib.1.*

3 Sequitur hoc idem Do. Ioſeph. Ludouic. *dicta Concluſ.ſua 29.pag.73.colum.1.verſ. amplius* 18. vbi etiam ſubdit, quod ad hoc, vt liber ipſius adminiſtratoris probet, debent ſingulariter omnia in eo deſcribi de die in diem, tam reſpectu eius, quod recipitur, quam eius, quod expenditur, vt tantum ex tali fundo, tantum à tali colono, tantum à tali debitore, tantum tali die, menſe, & anno, & in ta-
4 li re expenſum; & ſi ponantur in genere nõ probant, & debet inſeri dies, quemadmodũ in libris publicis, aliàs poterit cõtra tales iurari in litẽ, ac
5 ſi nullum librum confeciſſent, ex quo dolus, & deceptio præſumeretur, & ipſi tenerentur ad intereſſe; ſequitur hoc etiam præcisè Petrus Aemil. Verral. *deciſ.ſua 157. num.5. & 6.part.2. & per totam*, vbi pulchrè, & late de hac materia, ipſum lector conſulat. His adiungas Cl. Do. Menochium *conſ.ſuo 913.num.6.cum ſequentibus*, vbi pulchrè.

6 Sed non minus pulchra, quam ſubtilis oritur hic dubitatio; & eſt. An ſi promiſſum fuit per dominum adminiſtratori, quod in rationibus ſimplici eius dicto fidem præſtabit. An (ſi hoc caſu) librum rationis non exhibeat, adhuc contra adminiſtratorem iuramentum in litem deferri poſſit; an verò ipſius libri confectio ex dictis verbis illi remiſſa videatur? videndus de huiuſmodi difficultate Do. Munoz. de Eſcobar. *de Ratiocin. adminiſtrat. cap.10.num.7.cum ſequenti*, vbi omnium latiſſimè.

7 Pro coronide autem huius materiæ obſeruandum volo, quòd licet ipſemet adminiſtrator, vel qui adminiſtrationis reddere rationem tenetur, libros edere cogatur. Bald. *in l.cũ teſtamento, num.4.C.de teſtamento manumiß.* ab ipſa tamen editione liberatur, ſi codices ipſarum rationum oſtendit, & copiam deſcribendi faciat; edere enim nõ plus importat, quam Codices oſtendere, & copiã deſcribendi facere, *l.1.§.1. & l. argentarius.§. edi autem, ff. de edendo*, & quòd ſufficiat libros oſten-
8 dere, vt legi poſſint, & calculari rationes abſque eorum traditione, ſcripſere Socin. Pariſ. ac alij, quos retulit, ac ſequutus eſt Clar. Dom. Farinaccius *deciſ.ſua Rotæ Romanæ 767.numero 2.& 3.* vbi ſubdit, quòd libri ſi ſint communes, non ſolum quo ad negotium, & intereſſe, ſed etiam quo ad dominium, propter diſcordiam partium eligi debet tertius, apud quem deponantur, & latius, vt per eum.

Animaduertendum ſecundò principaliter, quod licet regula ſit, quod quilibet adminiſtrator, ſiue ſit publicus, ſiue priuatus, debeat librum rationũ conficere, & ritè confectum retinere, ideoq. omnia data, & recepta ſcribere alioquin contra eum iurari poterit in litem, nec excuſabitur ſub prætextu alicuius conſanguinitatis; attamen dicta regula coarctatur in patre, qui bona filij adminiſtraſſet, ſicut enim ipſe de adminiſtratis non tenetur rationem reddere, ita nec etiam tenetur ſuæ adminiſtrationis librum aliquem rationum conficere. Sic eleganter poſt plures relatos declarat, & animaduertit Clariſs. vir D. Farinaccius *Fragmentorum Criminal. par.1.num.52.& 53.pag.5.*

Quid iuris autem in ruſtico & alia ſimplici perſona, numquid excuſetur à non confectione huius libri rationum? in præſentiarum non diſcutio ſed te remitto ad eumdem Clar. D. Farinac. *d.loco num.54.* Videndus idem *ſub num.47.cum ſequentibus*; vbi adminiſtrator non conficiendo librum rationum, an, & quando, & quomodo puniatur omnium elegantiſſimè diſcurrit, eum omninò cõſulas, & hæc ſatis. Latius autem de materia ipſius capitis diſſerit quoque Clariſs. D. Menochius *d.conſ.913.* vide per eum.

De Libro Patroni Nauis.

SVMMARIVM.

1 *Liber Patroni Nauis in terra bene compoſitus, facit fidem contra participes etiam ad beneficium, ipſiuſmet patroni.*
2 *Expenſæ factæ per inſtitorem, debent refici per ſocios, & participes.*
3 *Benuenuti Strachæ doctrina deducitur.*
4 *Liber, ſeu Cartularium nauis, probat contra patronũ ipſius nauis.*
5 *Nauium patroni in mari tenentur reddere rationem ſingulis participibus, nec ſe excuſare poſſunt, eo quod teneantur eam reddere patronis in terra.*
6 *Scribæ Nauis credendum eſt in his, quæ eius concernunt officium.*

1 Liber Patroni Nauis in terra bene compoſitus, facit fidem contra participes etiam ad beneficium ipſiuſmet patroni; itaque ſi ipſemet patronus pro fulcienda, reficienda, & expedienda naui, ac pro alijs ad eius vſum opportunis aliquid expenderit, de expenſiſq; rationem confecerit, ipſi ſuo libro fides indubitata adeò adhibetur, vt vnuſquiſque etiam participum teneatur expenſas ab ipſomet patrono factas ei reſarcire pro rata eorum participationis, pariterq; ſtare eius libro, tam pro, quàm contra; ſic præcisè docet poſt alios Rota Genuenſ. *deciſ.ſua 85.per totam, & deciſ.170.num.2.* vbi ſubdit, de hoc nemini mirum videri debere, cum etiam iure cautum ſit, vt expenſæ factæ per inſtitorem debeant refici per ſocios, & participes, vt eſt doctr. Bartoli *in l.filiusfamilias, num.7.ff.de donat.* qui etiam loquitur in potioribus terminis, videlicet quando expenſæ ſunt tantùm honorificæ; igitur multo magis ſi fuerint neceſſariæ, vel vtiles. Sequitur D. Rutger. Rulant. *de Commiſſionibus lib.5. cap.10. num.finali, in littera E.*

3 Huc confert mirum in modum doctrina Benuenuti Strachæ *in ſuo tractatu de Nauibus, parte 2. num.8.* quod ſi quis ex duobus exercitoribus, ſeu eiuſdem nauis dominis, altero ceſſante, & negligente reficere, communi nomine reficiat, ſi ceſ-

ſans

Digitized by Google

ſans intra quattuor menſes non reſtituit partem expenſarum ſeſe contingentem cum vſuris, eum perdere dominium ſuæ partis, & illud ipſimet reficienti acquiri, per iura, & authoritates, quas allegat; videndus omninò *præcitato loco*.

4 Amplia vt multo magis liber, ſeu Cartularium nauis probet contra ipſummet patronum, qui librum ipſum conſcripſit; ſic præcisè docuit eadē Rota Genuenſ. *deciſ. ſua* 182. *per totam*; & hæc ſufficiant.

5 Nota de materia quòd nauium patroni in mari tenentur reddere rationem ſingulis participibus, nec ſe excuſare poſſunt, & quòd teneantur eā reddere patronis in terra; ſic præcisè eadem Rota Genuenſ. *deciſ.* 20.

6 Nota ſecundo, quod ſcribæ nauis eſt credendum in his, quę pertinent ad eius officium D. Froch. del Caſtell. *deciſ.* 23. *num.* 4.

De Libris Proxenetarum, Mediatorum, ſeu, vt vulgo dicitur ſenſariorum.

SVMMARIVM.

1 *Proxenetarum libris non creditur, cum agitur de eorum fauore.*
2 *Ratio.*
3 *Ampliatur iſta concluſio, vt procedat, etiamſi ipſimet proxeneta approbati eſſent à publico ex ſententia Rota Genuenſ.*
4 *Ratio ſecundum eam.*
5 *Opinio Authoris.*
6 *Ampliatur ſecundo, vt procedat etiam inter alios, ſeu ad aliarum perſonarum fauorem.*
7 *Ratio ex ſententia Authoris, & num. 8. & 9.*
10 *Limitatur ſupradicta Concluſio, quando ipſimet proxeneta à publico eſſent deputati, & tractaretur de his, qua ſpectarent ad eorum officium.*
11 *Quędam notabilia de materia proxenetarum afferuntur, & num. 12. 13. & 14.*

1 Libris proxenetarum, ſeu mediatorum, ſi de eorum dem agatur fauore, nullo pacto eſſe credendum, firma ſit Cōcluſio. Sic poſt alios pro Regula firmanit Rota Genuenſ. *deciſ. ſua* 110. *nu.* 5. vbi quoque rationem deducit, dicēs: Nam ſcripturis maximè priuatis in fauorem ſcribentium non creditur. ad tradita per Bar *in l. quędam*, §. *nummularios*, *ff. de edendo*, & nos alias latis abundè documus.

2 Eſt enim exemplum pernicioſum (ſequitur ibidem Rota) credi ſcripturæ qua quis propria annotatione ſibi aliquem conſtituit debitorem, *ad l. exemplo, C. de probationibus*.

3 Ampliatur iſthæc Concluſio ex mente eiuſdē Rotæ, *præcitato num.* 5. vt etiam ſibi locum vendicet, etſi ipſimet proxenetæ eſſent à publico approbati; nam adhuc eorumdem libris quo ad ſui fauorem, fides minimè adhiberetur, adducit annotata per Bart. & Doctor. *in d. l. quadam, præcitato* §. *nummularios*.

4 Conſiderat præterea, quod licet Notarij ſint approbati, & habeant officium, & authoritatem de publico, *argumento l. Diuus, & l. de eo. ff. de falſ.* & traditur per Bartol. *in d.* §. *nummularios*, adhuc tamen ipſis minimè creditur, cum agitur de eorum fauore.

5 Ego ſuper hoc vlterius minimè inſiſto; ſed beneuolum lectorem remitto ad ſcripta per nos *hoc eodem libro tit. de Libris rationum officialis de publico deputati, ſub numero ſeptimo, cum pluribus ſequentibus*.

6 Ampliatur ſecundò, vt iiſdem proxenetarum libris fides minimè adhibeatur etiam inter alios, ſeu ad aliarum perſonarum fauorem. Sic pręcisè poſt alios eadem Rota Genuenſ. *præcitata deciſione* 110. *num.* 5. *verſus finem*. Iſthæc autem ampliatio (mea quidem ſententia) tali fulciri poteſt ratione.

7 Tritum eſt Axioma, quod idem operatur vox viua alicuius, quod mortua, id eſt eius ſcriptura, iuribus vulgatis; Quinimò minus creditur mortuæ ad tradita per Bald. *in l.* 1. *colum. finali, C. de edendo*.

8 Sed proxenetæ teſtimonium inter alios ſuper eo contractu, ſuper quo fuit mediator, nullam fidem facit; ad latè tradita per Maſcardum, *Concluſione ſua* 1163. *nu.* 36. *& prius Concluſione ſua* 1040. *per totam*, ergo.

9 Huic eidem ampliationi ſubſcripſit quoque Clariſs. Maſcard. *d. Concluſ. ſua* 1040. *num.* 7. vbi quoque eamdemmet ferè rationem deducit: inquit enim, ideò ipſius mediatoris libro non credi, quoniam cuius teſtimonium non admittitur, nec eius ſcriptura recipitur, & cum non credatur voci viuę, minus creditur mortuæ; & latius, vt per eum.

10 Limitatur autem ſupradicta firmata Concluſio, quando ipſemet proxenetæ à publico eſſent deputati, & tractaretur de his, quæ ſpectarent ad eorum officium, nam tunc eorumdem libris plena fides adhiberetur. Sic præcisè colligitur ex ſcriptis per Rotam Genuenſem *dicta ſua deciſ.* 110. *num.* 6.

11 Nota tamen, quod libri ipſorummet proxenetarum debent eſſe benè compoſiti; in ipſis enim debent ſcribere conuentiones perſonarum, non perfunctoriè, & oſcitanter, ſeu obſcurè, ſed clarè, & apertè; Item contrahentium voluntates ex fide debent requirere, & interpretari, & actus ſui rationem diligenter conficere, & in ſumma, debent probe ſe gerere circa eorum officium. Sic præcisè, ſed longè latius, & elegantius animaduertit hæc omnia Bennenutus Straccha *in ſuo tractatu de proxenetis, parte* 2. *mem.* 7.

12 Obſeruandum ſecundò principaliter, editionē ſuorum librorum ratione officij confectorum, ab iiſdemmet proxenetis edendos eſſe ad inſtātiam partium editionem ipſam petentium; Nec mirū: ęqnum enim eſt, vt id, quod mei cauſa confecit pro-

Digitized by Google

proxeneta, ad inſtātiam quoque mei petentis exhibeat, *ad l. prætor ait, ff. de edendo*. Sic eleganter, ſed longè latius, docet Straccha *d. tract. de Proxenetis, par. 3. num. 43.*

13 Et aduerte ex mente eiuſdem Stracchæ, quod edenda ſunt omnia per ipſum ad partes pertinentia, nec proxeneta ipſe edere videtur, ſi totam cōuentionem non edit; edi ergò debet conuentio à capite, nam conuentio ipſa niſi à capite inſpiciatur, intelligi non poteſt; ſed non totum contrahentibus codicem conuentionum, totaſq. mēbranas, ſeu paginas inſpiciendas exhibere debet, ſed eas ſolas, in quibus conuentio tractata reperitur inſcripta, *argum. l. 1. §. edenda, & l. Argentarius, §. edi autem, ff. de edendo.*

14 Sed quid iuris, ſi plures Proxenetæ ſint? indagabis: Hic obiter nota, quod nihil prohibet, plures in eodem negotio interuenire. Reſpondeo, quod omnes ad editionem cōpellendi ſunt: Quid enim ſi vnus ex ipſis edat, vt dubitare quis meritò de fide editionis poſſit? omnes ergo edere debēt, aut vnius editioni ſubſcribere, *ad l. ſi quis, §. cogentur, ff. de edendo.* Sic eleganter docet hæc omnia Straccha, *d. parte 3. num. finali.* Et hæc ſufficiant. Latius de materia vide per eumdem Straccham.

De Libro Rationum inſtitoris accurata, atque perutilis diſceptatio.

SVMMARIVM.

1 *Inſtitor quid ſit, definitur, ac declaratur, numero 2. 3. & 4.*

5 *Inſtitor dicitur ille, qui negotiationi quæſtuariæ tantū præpoſitus eſt, aliàs procurator nuncupabitur.*

6 *Qui præponitur Villæ, vel proprijs fructibus colligēdis, ſeu familiaribus negotijs, non dicitur inſtitor, ſed potius procurator, vel factor.*

7 *Ratio.*

8 *Inſtitor duobus modis conſtituitur, expreſſè ſcilicèt, & tacitè, & num. 12.*

9 *Expreſsè quando conſtituatur.* } *Explicat author, & num. 11.*

10 *Tacitè quando dicatur conſtitutus* }

13 *Ex contractu, vel negotio cum vno geſto, alius non obligatur cuius conſenſus non interceſſit.*

14 *Diuerſa eſt voluntas vnius à voluntate alterius.*

15 *Alteri per alterum non infertur damnum, vel iniqua conditio.*

16 *Dominus obligatur ex facto inſtitoris, & num. 18.*

17 *Ratio.*

19 *Bart. conſil. ſuo 79.*

20 *Angeli Aretini in §. ſi igitur, nu. 2. inſtit. quod cū eo.*

21 *Decij in l. ſi inſtitorem, num. 4. de rebus credit.*

22 *Pauli de Caſtro in l. hæres abſens, §. apud Labeonem, ff. de iudic.*

23 *P. Bimij conſil. ſuo 216. num. 40. in 3.* } *traditiones adducūtur.*

24 *Et Menoch. conſil. ſuo 296. num. 14.* }

25 *Regula illa, quod actio inſtitoria detur cōtra dominum varijs modis ampliatur, de quibus vide, & num. 26. cum ſeqq. vſque ad 32. incluſiuè.*

33 *Varijs etiam modis limitatur, de quibus, & nu. 34. 35. 36. & 37.*

38 *Maxima eſt differentia in conueniendo dominum, an expreſsè ipſemet inſtitor fuerit conſtitutus, an verò tacitè; ſi enim expreſsè fuerit præpoſitus, ſufficit, quod ipſemet inſtitor dicat ſe mutuam pecuniam accipere pro ipſomet domino, ſin autem tacitè conſtitutus fuerit, multa requiruntur, de quibus, & nu. 39. cum ſequentibus, vſque ad 48. incluſiuè.*

49 *Si plures mercatores aliquem in inſtitorem præpoſuerint, an omnes æquè principaliter obligentur ex ipſiuſmet inſtitoris contractu? dubitatur.*

50 *Concluditur pro affirmatiua.*

51 *Fundamentum, & num. 52.*

53 *Eſt benè verum, quod ſolutione vnius omnium perimitur obligatio.*

54 *Si plures exerceant vnā mercantiam miniſterio vnius, quilibet in ſolidum obligatur, non tamen pro toto debito, ſed pro quantitate quam habet in ſocietate.*

55 *An præponentes, ſi plures fuerint obligati, intelligātur erga eum, qui cum eorum inſtitore contraxit, vti rei plures debendi, adeo ut omnia iura, quæ de reis loquūtur, ijs rectè accommodentur, necne? Videndus Roncheg all. remiſſiuè.*

56 *An inſtitor ex eo facto, cui præfuit, præter præponentē obligatus intelligatur, conueniriq; eius rei nomine poſſit ab illis, qui cum ipſo contraxere? maxima eſt difficultas.*

57 *Fundamenta pro opinione affirmatiua, & nu. 58. cum ſeq. vſque ad 64. incluſiuè.*

65 *Afferuntur authoritates ſcribentium, qui huic opinioni adheſere.*

66 *Media, quibus contraria opinio fundatur, deducuntur, & num. 67. 68. 69. & 70.*

71 *Authores, qui hanc opinionem inſecuti ſunt, deducuntur.*

72 *Difficultas iſta pro vtraque parte poteſt ſuſtineri, tùm rationibus tum Doct. authoritatibus.*

73 *Opinio Authoris, & num. 74. & 75.*

76 *Inſtitor, qui præponitur, debet eſſe maior 25. annis, uel ſi minor eſt, debet præfici cum authoritate tutoris, uel curatoris.*

77 *Ad quid competat hæc actio illi, qui cum inſtitore cōtraxit, declarat author.*

78 *Si inſtitor delinquat circa munus ei iniunctum, illud quidem imputatur domino præponenti, ita ut damnum pecuniarum reſarcire teneatur, & nu. 79.*

80 *Pro contraria autem opinione, multa ſolent adduci, de quibus & num. 81. 82. 83. & 84.*

85 *Quam præcisè ſequuti ſunt Laurent. à Pinu, & Hondedeus.*

86 *Author pro his opinionibus ſedandis, uarijs modis diſtinguit; de quibus uide, & num. 87. cum ſequentib. uſque ad 93. incluſiuè.*

94 *An libro rationum inſtitoris plena fides contra dominum adhibeatur? ambigitur.*

95 *Inſtitores tenentur librum ſeparatum, & rationes ſeparatas conſcribere.*

96 *Et iſti libri ab ipſis edendi ſunt, & reſtituendi mortuis ipſis mercatoribus eorum hæredibus.*

97 *In difficultate, de qua ſupra, num. 94. Concluſio ſit affirmatiua.*

98 *Inſtitoris ſimplex ſcriptura priuata probat contra dominum præponentem.*

De

De Libro Rationum inſtitoris.

Proſequendo illorum materiam, qui ratione ſuæ adminiſtrationis libros rationum cōficiunt, de nonnullis etiam contingit dubitare.

Ambigitur itaque tertio loco, an libro rationum inſtitoris plena fides contra dominum adhibeatur?

Antequam autem ad huiuſcemodi difficultatis reſolutionem deſcendam, multa notatu digna pro terminorum, ac materię intelligentia, necnō pro maiori lectoris beneuoli eruditione, ac capacitate obſeruanda ſunt.

1 PRimo enim ſciendum eſt, quod inſtitor dicitur ille, qui tabernæ, locoue ad emendum, vendendumvè præponitur, quiuè ſine loco ad eumdem actū præponitur. His præciſis verbis ſic ipſum definiuit Paul. I.C. *in l. inſtitor eſt, ff.*
2 *de inſtitor. act.* & Vlpian. *in l. 3. ff. eod. tit.* docuit, qđ
inſtitor appellatus eſt ex eo, quod negotio gerendo inſtet; nec multum facit, tabernæ ſit prępoſitus, an cuilibet alij negotiationi, *& in l. cuicūque, illo eod. tit.* ſubdidit, quod cuicumque negotio prępoſitus ſit, inſtitor rectè appellabitur.

4 Sequitur ferè hæc omnia in terminis Do. Ronchegall. *in l. eamdem, num. 151. ff. de duobus reis,* & Bart. ante eum, *conſ. ſuo 79. num. 2.*

5 Hæc autem ſic generaliter prolata, videlicet inſtitorem eum dici, cuicumque negotiationi præpoſitus ſit, declara, ac intellige procedere, modò negotiatio quæſtuaria ſit, ſi enim talis nō ſit, proculdubio præpoſitus non dicetur inſtitor, ſed procurator nuncupabitur. Sic præciſè docuit inter alios Bart. *in d. l. 3. eod. tit.* vbi talia verba profert; (Inſtitor eſt ille, qui alicui negotiationi quæſtuariæ præponitur etiam certo loco non deſignato, & obligat dominum, cuiuſcumque cōditionis ſit negotiatio quæſtuaria, ſecùs ſi certæ rei, vel negotiationi non quæſtuariæ pręponatur; tunc enim magis procurator vocabitur.) Hęc Bart. Hoc idē tradidit Iaſon *in l. ſi inſtitorem, ff. de rebus credit.* vbi etiam Dec. *num. 1. & 2.* & Alciatus *in primis numeris;* Rota Genuenſ. poſt plures relatos *deciſ. ſua 4. num. 1.* & Cl. Petrus Bimius *conſ. ſuo 10. num. 24. vol. 1.* Addo Angel. Aretinum *in §. ſi igitur, num. 8. Inſtit. quod cum eo.* vbi etiam, quę requirantur, vt quis inſtitor dicatur, pulchrè deducit, & Illuſtriſ. Dom. Cardin. Tuſcum *Concluſ. ſua 224. in littera I, num. 1.*

6 Et hinc eſt, quod qui præponitur villę, vel proprijs fructibus colligendis, vel huiuſmodi familiaribus negotijs, non dicitur inſtitor, ſed potius procurator, vel vt vulgo dicitur factor, ſeu caſtaldio, prout notant Doct. *in l. ſi cum Villico, ff. eod. de Inſtitut.*

7 Et ratio eſt in promptu: quia non cadit mercatura, nec quæſtuaria negotiatio in ſuis proprijs fructibus, prout notatur *in l. quicumque, ff. eodem,* & in ſpecie docuit ibi Bar. *num. 1.* qui interpretatur verba illa (Agris colendis) de quibus *in d. l. quicumque,* de agris alienis cauſa quæſtus faciendi. Ita etiam pulchrè animaduertit inter alios idem D. Bimius, *d. conſil. 10. num. 25. & 26.* Addo excellentiſſimum D. Thadæum Piſonem Soacciū Pandectarum interpretem acutiſſimum in almo hoc Gymnaſio, virum quidem ſummæ eruditionis, ac dominum meum colendiſſimum, *Inſtitut. tit. Quod cum eo, §. ſi igitur iuſſu, numero 13. verſic. tertio,* vbi pulchrè.

8 Non ignorandum ſecundò principaliter, duobus modis aliquem in inſtitorem præponi ſolere, expreſsè ſcilicet, & tacitè.

9 Expreſsè tunc conſtituitur, cum Męuius putà, inquit Pamphilo expreſſis verbis: Facio te inſtitorem meum; His enim verbis, Pamphilus videtur eſſe præpoſitus quibuſcumque negotijs, quib. antea Męuius dominus vti ſolebat, *ad l. Titia, ff. quòd cum eo, cum concordantibus.*

10 Tacitè verò tunc aliquis in inſtitorem conſti-
tuitur, quando is publicè gerit ſe pro tali, domi-
no ſciente, & patiēte, & pro tali publicè habetur,
argumen. l. 1. §. Magiſtrum autem, de exercit. act. cum
cōcordantibus deductis per Ronchegall. *in d. l. eam-*
dem, num. 153. vbi ſubdit hoc ſumma cum ratione
introductum, ne cogantur ij, qui cum huiuſmodi
11 perſonis contrahunt, probare veram ipſam, ac ex
preſſam prępoſitionem, vel ſi non adſit, ne cōtra-
hentes facilè decipiantur, & præponenti ſit frau-
dandi parata via.

12 Sic eleganter his duobus modis inſtitorem cōſtitui, docuit poſt Scribentes *in l. ſi inſtitorem,* & Ronchegall. *d. num. 153. & 154.* Rota Genuenſ. *d. deciſ. 14. nu. 3. & 4.* Addo Clariſs. Bimium *d. conſ. 10. nu. 31. cum ſequentib.* & Illuſtriſs. Card. Tuſcum *d. Concluſ. 224. num. 6. & 7.*

13 Obſeruandum principaliter tertiò, quod quā-
uis generaliter traditum ſit ex contractu, vel ne-
gotio cum vno geſto, alium non obligari, cuius
conſenſus non interceſſit, cum tamen ſit neceſſa-
rius ad hoc, *iuxta l. 1. ff. de pactis, & l. conſenſu, de a-*
14 *ctionibus, & obligationibus,* nam diuerſa eſt volun-
tas vnius à voluntate alterius, vt per Azonem, &
Caſtrenſ. *in Rubrica, C. de exercit.* & per Pariſium,
conſil. 93. num. 18. lib. 1. & licet etiam paſſim trada-
15 tur alteri per alterum, non inferri damnum, vel
iniquam conditionem, *l. non debet alteri, de regul.*
iuris, & c. non debet, cum ſeq. eod. tit. lib. 6. cum concor
dantibus, nihilominus aliquando contrarium eue-
nit, vt ex facto, ſcilicet vnius, alter teneatur, maxi-
mè vbi ſit aliqua perſona, ex qua lucrum aliquis
capiat, nam tunc æquum eſt, vt factum illius quo-
que præſtet, *ad l. ex qua perſona, vbi gloſs. & DD. de*
reg. iuris.

16 Exemplum præciſè deducitur in inſtitore, cuius factum cenſetur factum ab ipſo domino, etiāſi eius rei occaſione domini conditio aliqua in re fiat deterior, text. de hoc eſt apertiſſimus, *in l. 1. ff. eo. tit. de inſtitor.* vbi Vlpianus ita loquitur (Aequū

prę-

Prætoti viſum eſt, ſicut commoda ſentimus ex cō
tractu inſtitorum, ita etiam obligari nos contra-
ctibus ipſorum,& conueniri,(& cet. Ad idem iu-
ra ſunt aperta *in l.1.2.& 3.C.eodem tit.& in l.ſi in-
ſtitorem,ff.de rebus eredit.eum concordantibus.*

Ratio antem huiuſce rei (mea quidem ſenten-
17 tia)eſſe poteſt; quia is, qui cum inſtitore contra-
hit, fidem domini ſequi dicitur; Quare datur a-
ctio in ſolidum aduerſus ipſum dominum pro ge
ſtis occaſione rei, cui ipſemet inſtitot eſt prępoſi-
tus,quæ à nomine illius,qui præponitur, inſtito-
ria appellatur, *iuxta §.ſi igitur,Iuſtit. Quod eum eo.*

Sic eleganter poſt alios tradidit Cardin. Pari-
ſius *d.conſil.ſuo 93.in primis numeris,* Riminald.iu
niot,*conſil.ſuo 52.nu.124.* Ioannes Koppen,*quæſt.
ſua 36.num.16.* Addentes ad Magonium *decif.ſua
18 Lucenſi ſecunda, in littera G.* & P. Bimius *conſil.ſuo
10.nu.21.* Addo Thomas Docium *conſil. ſuo 195.
num.2.*

19 Er hæc eſt Commnnis, & ab omnibus appro-
bata ſententia; Hinc Bartol. Auriga noſter, *in con
ſil.ſuo 79.* conſuluit, quod vendens porcum inſti-
tori lanionis,poteſt agere pro pretio contra eum
dem lanionem dominum. Hinc etiam Angelus
Aretin.*in §.ſi igitur, num.ſecundo,Inſtit. Quod eum
20 eo;* docuit in ſimili,quod Mercatores Florentini,
qui præponunt inſtitores, ſeu factores alicui ne-
gotiationi,vel taberne,ex eorum contractibus o-
bligantur, & ſi inſtitor putà vendit,obligatur do
minus nō ſolum inſtitoria,ſed de euictione, & a-
ctione redhibitoria,*l.ſi quis mancipijs, in principio,*
Bart.& Bald.*ff.de inoffic.teſtam.* Sequitur præciſè
Marantha *in ſuo Speeulo,par.4.Iudic.diſtinct. 22.n.
16.*& D.Decius,*in d.l.ſi inſtitorem, num.4.de rebus
credit.* vbi ſubdit, quod etiam ad pœnam inſtitor
21 poteſt obligare dominum, ſi ſit de natura cōtra-
ctus; adducit Bald.*in Rub.C.de conſtit.pecunia,col.
2.* id quod etiam ſeqnitur poſt alios idem Maran-
tha *dicta diſtinctione 22.num. 9.*

22 Sic etiam confert mirum in modum, quod tra-
didit P.de Caſtro *in l.hares abſens,§. apud Labeonē,
ff.de Iudic.* quem ibi ſequitur Iacobin.de S.Geor-
gio,dum docuit,quod ſi cinis putà Florentinus te
neat vnum inſtitorem in ciuitate Lugduni ad vnā
rationem, ſeu ad vnum banchum, ſeu fundigum,
poterit pro contractibus cum illo factore celebra-
tis conueniri in ciuitate Lugdunenſi, ſi ibi repe-
riatur; quod dictum Caſtrenſis ſequutus eſt quo-
qne Boerius *decif.ſua 114.num.1.*

23 Suffragatur etiam quarto loco, quod docuit P.
Bimius,*conſil.ſuo 216.num.40.in tertio.* dum tradi-
dit inſtitoris confeſſionem ipſum pręponentem
obligare: & quod poſt Rotam Genuenſ.tradidit
quoque Clariſs. Menoch.*conſil.ſuo 296.numer.14.*
24 dum docnit,quod inſtitoris negotia ipſi domino
attribuuntur.

25 Ampliatur antem commune iſtud Axioma, vt
videlicèt hæc actio detur contra eum, qui inſtito-
rem ipſum prępoſuit, varijs modis.

Et Primò vt procedat, ſiue ipſe, ſiue procurator
eius, ſiue ēt negotiorum geſtor (domino tamē cō-
ſentiente, & ratum habente) præfecerint, *l.cuicum
que,in princip.& in §.finali,& l. ſed & ſi quis,ff.eodē.*

26 Ampliatur ſecundò, vt detur ēt cōtra hæredes
eius, qui inſtitorem ipſum præpoſuit, id eſt ipſius
domini,*l.nouiſſimè,in l.cuicumque,§.finali,ff.eodem.*

27 Hinc doctiſſimus *Heigius,in §.eadem ratione, nu.
finali,Inſtit.Quod cum eo,* docuit iure meritò in hac
inſtitoria actione regulare eſſe, quod mandatum
inſtitori datum morte mandantis,ſeu præponētis
non expirat,ſed ad ipſius etiam hęredes extendi-
tur,& poſt mortem eius durat, adeo vt ſui hęredes
qnamuis impuberes,& pupilli ex contractibus in
ſtitorum ipſius defuncti teneantur, niſi ab ipſorū
tutoribus interea fuerint reuocati, atque illi de-
clarauerint voluntatem ſuam, nolle ſe .ſ. iſtorum
inſtitorum opera ampliùs vti,& latius,vt per eum,
quem conſulas. Addo Angel.Aretin. *in §.ſi igitur,
nu.9.eodem illo titulo,Inſtit.Quod eum eo,* & Maran-
tham *d.diſtinct.22.nu.14.* vbi pulchrè.

28 Ampliatur tertio,hoc adeò verum eſſe, videli-
cèt inſtitorem, qui accepit pecuniam mutuam ex
cauſa,ad quam fuit deputatus, obligare dominū,
vt procedat,licèt peenniam illam in eum vſum nō
conuerterit,*text.in l.1.§.non autem,de exercitor.&
in l.finali,ff.eod.* vbi idem dicitur de eo, qui magi-
ſtro nanis mutuauit in ipſius nauis tefectionem,is
enim habet eum obligatum, qui magiſtrum naui
prępoſuit,etiamſi non probet nauim fuiſſe refectā
ea pecunia; Sequitur hoc idē Cl.Surdus *decif.ſua
Mantuana 156.num.1.cum ſeqq.* vbi pulchrè, & latè
plura ſimilia deducendo diſcurrit; eū conſulito.

29 Ampliatur qnartò, vt detur quoque contra pa-
trem, pro filio tabernę, ſen alteri negotiationi prę
poſito, fideiubentē,*ad l.penultimā,§.taberna,ff.eod.*
Sequitur Clar.Soatius *prȩcitato §.num.15.*

30 Ampliatur qninto,vt dominus teneatur, etiāſi
ipſemet inſtitor in fraudem faceret, & contrahe-
ret,qnia imputet ſibi,qui talem prępoſuit;*l.1.§.vt
enim,ff.de exercitor.& l.ſed etſi pupillus,§.proſcribe-
re,ff.de Inſtit.*& ſequitur Bartol.*prȩcitato conſil.ſuo
79.num.3.* vbi pulchrè.

31 Confert vulgatum illud: Quod dominus tene-
tur de culpa,& fraude illorum operantium, qno-
rum opera ipſe vtebatur, vt poſt alios tradit Grā-
maticus *decif.3.num.9.*

32 Ampliatur ſextò, vt præponentes teneantur ēt
ex contractibus geſtis per pueros, qui mittuntur
per ciuitatem cum caſſeta in collo cum rebus ad
ornatum mulierum ſpectantibus, vt vendantur,
text.eſt notabilis,*in l. quicumque,§.ſed etiam eos,ff.
eod.de Inſtit.* vbi dicit text. Quod etiam illi dicun-
tur inſtitores, qui mittuntur circumferentes per to
tam ciuitatem ad vendendum veſtes; & ſic ibi eſt
caſus in indiuiduo,nā ſi iſti ſunt inſtitores, ſequi-
tur, quod eos præponens obligetur ex contractu,
& geſtis per eos,*d.l.1.in principio, ff.eodem;* Seqni-
tur Marantha in ſuo Speculo, *d.diſtinct.22.num.7.*
Ampliatur vltimò,vt fęmina ēt præpoſita tabernę
vel ſtationi,& pupillus obligent ipſum pręponen
tem.*l.ſed & ſi quis.§.j.& l.ſeq.ff.de inſtitor.* ſequutus
eſt D.Thomas Doccius,*d.conſil.ſuo 195.num.2.*

33 Limitatur autem axioma illud ſupra relatum
varijs quoque modis; &

T Primò,

Digitized by Google

Primò, vt non procedat, quando actus celebratus
nomine inſtitoris tenderet ad obligandum do-
minum; tunc enim inſtitor non videtur poſſe o-
bligare ipſum dominum etiam cum mãdato. Sic
præcisè poſt Ronchegall. ac Rotam Genuenſ. a-
nimaduertit Clariſs. Sfortia Oddus, *conſil. ſuo 31.*
num. 5. volum. 1.

34 Coarctatur ſecundo principaliter, quando tra
ctaretur de negotio, ad quod inſtitor à domino
non eſſet præpoſitus, & ipſum negotium nõ eſſet
confectum nomine ipſius domini: nam tunc ex
eo facto dominus ipſe minimè obligaretur. text.
eſt ad litteram, *in l. in eum, §. ſeruus pecunijs, ff. eodẽ,*
de Inſtit. Sequitur poſt infinitos relatos D. Burſat.
conſil. ſuo 193. num. 39. in primo: Addo poſt Pariſ.
Clar. Menoch. *conſil. ſuo 98. nu. 74. & conſil. ſuo 119.*
num. 12.

35 Et ratio (mea ſententia) ea poteſt eſſe: quia in-
ſtitor non poteſt præiudicare domino, niſi in his,
quibus ſpecificè ab ipſo fuit præpoſitus *ad not. in*
l. 1. §. non autem, ff. de Inſtit. & l. finali, ff. Quod cum
36 *eo*; & ſequitur præcisè Rota Genuenſ. *deciſ. ſua 12.*
num. 11. & in his, quæ ipſius domini nomine, ad e-
iuſque vtilitatem adminiſtrat, *vt* pulchrè tradit
inter ceteros Clar. Menoch. *d. conſil. ſuo 199. præci-*
tato num. 12. vol. 2. De hac eadem limitatione ad-
eundus Marantha *in ſuo Speculo, dicta deſtinctione*
22. num. 5. vbi pulchrè exemplificat. & Ill. D. Car-
din. Seraphinus *deciſ. ſua 1139. nu. 2.*

37 Limitatur tertiò, ſi quis præpoſuerit inſtitorem
cum aliquibus pactis: (v.g. Non contrahat ſolus,
ſed cum interuentu certæ perſonæ, & vt vendat
merces non habita fide de pretio, vel ſi habuerit
fidem de pretio, habeant cautionem, vel pignus,)
& demum non obſeruatis conditionibus, & pa-
ctis contraxerit, tunc nullo pacto ex contractu per
eum inito obligatur præponens: text. eſt notab *in*
l. ſed etſi pupillus, §. conditio, ff. de Inſtit. actione; niſi ta
men fraus ipſius præponentis argui poſſet, vt ibi;
Sequitur præcisè Marantha *in ſuo Speculo dicta di-*
ſtinctione 22. num. 15.

38 Non ignorandum. quartò principaliter, maxi-
mam eſſe differentiam in conueniendo ipſum do
minum, an expreſsè ipſemet inſtitor ab eodem do
mino fuerit conſtitutus, an verò tacitè; quoniam
priore caſu ad obligandum ipſum dominum ſuffi
cit, ſi ipſemet inſtitor dicat ſe mutuam pecuniam
accipere pro ipſomet domino; poſteriore verò ca
ſu ad ipſius domini inducendam obligationem
quinque requiruntur copulatiuè.

39 Primò, vt inſtitor tempore mutui, dicat ſe reci-
pere pro negotiatione, *ad l. 1. §. quod ſi ab initio, ff.*
de exercitor.

40 Secundò, quod eſſet opportunum tunc accipe-
re, *ad l. final. ff. eodem.*

41 Tertiò, quod mutuans ſciret eam opportunita-
tem, & quod eſſet præpoſitus, & quod voluerit do
minum obligare, *ad l. finalem, tit. eod. & l. ei qui, in*
fine, C. Quod cum eo. Sequitur Alex. *conſil. penult. nu.*
14. vol. 7. Natta *conſ. ſuo 567. nu. 6.* & Hippol. Rimi
nald. *conſ. ſuo 332. num. 9. & 10. vol. 3.*

42 Quartò, quod non mutuet maiorem quantita-
tem pecuniæ quam exigat rei neceſſitas, alias non
haberet regreſſum contra ipſum præponentẽ, niſi
vſque ad dictam quantitatem neceſſariam, *vt in*
præallegat. l. finali.

43 Quintò, & vltimò, quod factum ſit mutuum in
loco, in quo cauſa, propter quam factum eſt mu-
tuum, poſſit adimpleri. *d. l. finali.*

44 Et vna ex his qualitatibus deficiente, dominus
ex mutuo inſtitori facto non obligatur. Pulchrum
eſt, & celebre conſilium Alexandri, ad quod oẽs
in hac re confugiunt, licet Alciatus *in d. l. ſi inſtito-*
rem, num. 8. aliter ſenſerit, *in conſ. ſuo 44. nu. 6. vol. 2.*
iuxta cuius opinionem iudicatum fuiſſe, tradit in-
ter alios Clar. Stephan. Gratian. *deciſione ſua Mar-*
chiana 178. per totam, vbi pulcherrimè; ſequitur
poſt Manfredum Beneuentan. *in ſua praxi Iudicio-*
rum. excellentiſs. P. Bimius *conſil. ſuo 10. num. 36.*
45 *cum duobus ſequentib. vol. 1.* vbi ſubdit, quod niſi
probatio hæc omnia ſimul copulata concluderet,
tamquam incerta, & dubia nihil iuuare poſſet, *ad*
c. in præſẽtia, de probationibus, & rationem adducit,
46 quia qui dicit aliquem eſſe præpoſitum alicui ne
gotiationi, vel officio, tenetur id probare, quia
præpoſitio non præſumitur; & non ſolum, quod
fuerit præpoſitus, ſed etiam aliæ qualitates, de qui
bus ſupra, ſunt omnes ſimul, & ſemel probandæ;
Adducit Bal. *in l. 1. in primo notabili, C. eodem.* Hoc
idem poſt plures relatos tradit idem Bimius *conſ.*
47 *ſuo 216. nu. 22. vol. 3.* vbi ſubdit, quod vbi hæc ſu-
pradicta deſint, ad hoc, vt ipſemet dominus præ-
ponens obligetur, requiritur ſaltem quod pecu-
nia accepta verſa ſit in vtilitatem ipſius domini;
d. l. quicumque, §. non tamen, ff. eodem, cum concordan-
tibus per eum ibi deductis. Et ſequitur omnium elo-
gantiſſimè Gratian. *d. deciſ. 178. n. 3. cum ſeqq.* Ad-
do Marãthã in ſuo Spec. *d. diſt. 22. n. 6.* vbi pulchrè.

48 His adnectendus eſt etiam Ronchegall. *in d. l.*
eamdem num. 159. cum ſequentibus, vbi vltra quam
quod ſubdit nonnulla alia cumulatiuè requiri, ad
hoc vt contra ipſum præponentem agi poſſit, de
quibus vide per eum; pro pleniori huiuſce diffi-
cultatis, & claritate, ac intelligentia, duos caſus
proponendo, videlicet quando agitur de ijs, quæ
pertinent ad negotiationem eam, cui aliquis eſt
præpoſitus, abſque eo quod agatur de pecunia
mutuo recipienda, vel quando quæritur de ipſa
mutui receptione, in hocq; ſecundo tres alios ſub
diſtinguendo, circaque eos latiſſimè verſando, to
tam hanc materiam pertractat, ac complectitur;
eumdem conſulas, non enim mihi aliena vſurpa-
re, & ex ſcriptis abſque lectoris vtilitate, ſcripta
conficere vllo pacto conſtitui.

49 Sed pulchra hic ſuboritur dubitatio, & talis eſt.
Finge aliquem putà Meuium à pluribus mercato-
ribus alicui negotiationi in inſtitorem præpoſitũ
fuiſſe; Dubium eſt, vtrum illi omnes præponen-
tes pariter obligentur ex illius facto, ſic vt in ſoli-
dum quaſi rei debendi plures, vel omnes conueni
ri queant?

50 In huiuſmodi difficultate rem paucis perſtrin-
gendo, conclude præponentes ſingulos ex fa-
cto eorum inſtitoris, ſiue præpoſiti in ſolidum
obli-

Digitized by Google

obligati, & in ſolidum poſſe conueniri.

51 Text.(mea quidem ſententia)eſt apertus *in l.1. §.finali,iuncta gl.ff.de exercitor.& in l.habebat*, §.*ſi duo,ff.de Inſti.* Sequitur Marātha *d.diſtinct.22.n.*10.

52 Rationem quoque deducit Gaius Iuriſconſultus *in l.ne plures,ff.eodem,de exercit.* ſub illis verbis (Nè in plures aduerſarios diſtinguatur , qui cum vno contraxit)Qui enim cum vno contrahit,non debet contra plures compelli agere , Gloſ. plura iura deducens *in d. l. §. finali,in verbo in ſolidum,ff. eod.de exercitoria.*

53 Eſt bene verum,quod ſolutione vnius omnium perimitur obligatio . Sic præciſè poſt Bart. Bald. ac alios plures relatos docuit Roncheg.*in d.l.eamdem,nu.*164.ſequutus eſt præciſè poſt plures quoque alios adductos Oſaſch.*deciſ.ſua Pedemontana* 150.*num.*7. vbi ex Communi pariter concludit,
54 quod quando plures exercent vnam mercantiam miniſterio vnius , quilibet in ſolidum obligatur ; ſubdit tamen quemlibet obligari in ſolidum non pro toto debito,ſed pro quantitate, quam habet in ſocietate , & atteſtatur Senatum ita cenſuiſſe . De hac autem materia videndus in ſimili D. Hector Felicius,*de Societate,c.*30.*per tot.* vbi pulchrè.

55 An autem ipſimet preponentes , ſi plures fuerint,obligati intelligantur erga eum; qui cum eorum inſtitore cōtraxit,vti rei plures debendi; adeò vt omnia iura,quæ de reis loquuntur, ijs rectè accommodentur , necnè in preſentiarum non diſcutio,ſed adeundus Ronchegall.*in d.l. eamdem, num.* 165.*&* 166.

56 Altera ſecundo loco non minus pulchra,quam difficilis ſuccedit hic dubitatio, & eſt, Vtrum ipſemet inſtitor,ſeu præpoſitus ex eo facto,cui præfuit,præter præponentem obligatus intelligatur, conueniriq; eius rei nomine poſſit ab illis,qui cū ipſo contraxere ?

Articulus ſanè eſt dubius,& diſputabilis , ideò exactiſſimè diſcutiendus .

57 Pro affirmatiua vrgent infraſcripta ; & Primò textus apertus *in l.*1. §. *eſt autem nobis, ff. de exercitor.* vbi Vlpianus ita loquitur ; (eſt autem nobis electio,vtrum exercitorem,an Magiſtrum conuenire velimus.)Quid clarius?Hic obiter nota,pro terminorum cognitione ,quod exercitor eſt ille,
58 ad quem quotidianus quæſtus nauis pertinet, §. *eadem ratione, Inſtit.* quòd cum eo.

59 Magiſter verò eſt ille,quem exercitor naui præ poſuit,& cui curam nauis demandauit, *l.*1.§.*magiſtrum, ff. de exercitoria*, & ſequitur Cl. Soatius *in d.* §. *ſi igitur,num.*7.

60 Secundò pro hac parte ſuffragari , videtur admodum *text.in l.ſi quis mancipijs,*§.*primo, ff. de Inſtit.* vbi Paulus Iuriſconſultus ita loquitur;(Si ſeruum Titij inſtitorem habueris , vel tecum ex hoc edicto,vel cum Titio ex inferioribus edictis)ſcilicèt de peculio quod iuſſu , & de in rem verſo , prout explicat ibi gloſ. in verbo ex inferioribus , agere potero ; Ecce quod tam ipſemet inſtitor , quàm ipſius dominus ex contractu cum ipſomet inſtituto initio efficaciter obligatur.

61 Tertio vrgere videtur textus *in l. ſolutum*, §. *per liberam,ff.de pignorat. actione*, vbi dicitur,quod pignoratitia actio datur contra ipſum procuratorē, cui data fuerunt pignora , non autem contra dominum,pro quo ipſe recipit,& ſic patet ex eo tex. inſtitorem , ſeu procuratorem obligari.

62 Ad idem deducitur textus *in l.ſeruum filij , ff. mandati.* vbi procurator obligatur ex ſolo contractu venditionis celebrato procuratorio nomine , poſito quod aliter ſe non aſtrinxerit,nec aliquam promiſſionem fecerit.

63 Solent etium deduci iura *in l.licet* §.*poſſumus,ff. Nautæ,Caupones,& Stabular;& in l.ſed etſi pupillus*, §.*finali, ff.eodem,de Inſtit.* Ea per te videas.

64 Conſidera etiam text.*in l.1. ff.de Inſtit.* ſub illis verbis. (ipſum tamen inſtitorem , vel dominum eius conuenire poterit)

65 Et huic ſententiæ adhæſerunt infiniti ; Bartol. videlicet *in d.l.finali,ff.eod.de Inſtit. & in d.l. eamdem,num.*7.*in fine,ff.de duobus reis*, videndus idem *ſub num.* 11. vbi docet quemlibet eorum in ſolidū obligari, non tamen dici poſſe eos eſſe duos reos debendi,ſed vnum,dominum ſcilicet principaliter teneri,alterum verò inſtitorem, ſcilicet acceſſoriè;ac propterea eoſdem æquiparat principali, ac fideiuſſori ; Hoc idem tradit , & ſequitur ipſemet Bart. *conſil.ſuo* 79.*num.* 2 . *idem concludit* P.de Caſtro *conſil.ſuo* 20.*in primo dubio volum.* 2.Angel. Aret.*in d.*§.*ſi igitur, num.*8. Petr. Peckius , *in d.l.* 1. *placitato* §.*eſt autem nobis,num.*4.ac plures alij ; Sic quoque renuit Rota Romana in vna Portugallenſ. pecuniaria coram D. Capiſucio *die* 22. *Iunij* 1552. teſte Verral.*deciſ.ſua* 94.*parte* 2. Pro cōtraria aūt opinione cōſiderari ſolent infraſcripta; &

66 Primò *textus in l.finali,ff.eodem,de Inſtit.* vbi talis proponitur facti ſpecies ; Præpoſui libertum meum menſæ nummulariæ; miſit libertus iſte Titio litteras,quibus ſignificauit ei,quòd apud mēſam habebat centum,& ad certum tempus nūciauit ei debere,dubitatur ibi,an vigore illius epiſtolæ libertus ille cōueniri poſſet ? & reſponſum fuit à Scæuola Iuriſconſulto pro negatiua,ecce tex. apertus inſtitorem non obligari .

67 Secundò principaliter conſiderari ſolet , ideò inſtitorem alicuius negotiationis ex contractu per eum cum aliquo inito non obligari,ſed ipſius dominum dumtaxat conueniendum eſſe,quia is, qui contulit , fidem ipſius domini ſolummodò ſe qui videtur , vt dicit text. *in* §. *ſi igitur Inſtitoria. Quod cum eo,& ſupra deduximus*,ergo. Adde impu-
68 tandum eſſe contrahenti , ſi non fuerit ſcrutatus conditionem illius,cum quo contrahit,*ad l.qui cū alio,de regulis iuris cum concord.*

69 Suffragatur tertiò talis ratio: Nemini dubium eſt aduerſus præponentem duplici via directa,ſcilicet, ac vtili prouiſum eſſe illi, qui cum illius inſtitore contraxit,vt notatur *in d.* §.*ſi igitur, & in* §. *finali,Inſtit.eod.tit.Quod cum eo,& in l. ſi inſtitorem, ff.ſi certum petatur.* De actione verò danda eius rei nomine aduerſus inſtitorem nullum verbū , ergo conſequentia deducitur clara, inſtitorem non obligari;ſic præciſè arguit Ronchegall.*in d.l.eamdem,num.* 175.

70 Accedit quarto loco, nam ſi aliter concluderetur, euenire facile poſſet, vt illud inſtitoris officiũ poſſet alicui eſſe damnoſum, domino non ſoluente; aduerſus regulã, *l. ſi quis ex ſignatoribus, ff. quemadmod. teſtamenta aperiãtur*; Quamobrem eſt inſpicienda intentio contrahentium, *iuxta l. non omnis, ff. ſi certum petatur*, arbitrandumq; id non eſſe actum ab inſtitore, vt ipſe obligetur, ita vt de ſuo teneatur, maximè quia ęquum eſt obligari eum ſolummodò, qui lucrum ex ea re eſt conſequutus, *d. l. 1, in principio, de Inſtit.* Sic eleganter inter alios diſcurrit idem Ronchegall. *præcitato num. 175.*

71 Et hanc poſteriorem ſententiam veriorem eſſe, ac eam vti receptiorem amplectendam diiudico, eam enim ſequuti ſunt quoque inter alios Dominus Ronchegallus *in d. l. eamdem d. nu. 175. cum ſequentibus*, vbi etiam quæcumque ex aduerſo obiecta fuere, & in cõtrarium excogitari poſſunt, acutiſſimè reſoluit; ipſum conſulas, M. Antonius Natta poſt plures relatos *conſil. ſuo 641. in primis numeris*, Decius *in l. ſi inſtitorem, num. 5. ff. ſi certum petatur*, vbi poſt Angel. *in d. l. eamdem de duobus reis ſubdit*, Quod inſtitores, licet in mille litteris ſcribant ſe debitores, non propterea poterunt conueniri, quia videntur ſcribere inſtitorio nomine, id quod etiam repetit *in conſil. ſuo 520.* ac plures alij; addo Straccham *de Aſſecurat. num. 78.* P. Heigium *in §. eadem ratione, nu. 16. Inſtit. Quod cum eo.* & D. Antonium Heringium Oldemburgicum *in ſuo celebri tractatu de Fideiuſſoribus, cap. 27. parte 1. num. 136. & 137.* vbi pulchrè, & hanc eamdem opinionem Curiam Pariſienſem die 2. Iulij, anno 1551. pronunciando comprobaſſe teſtatur P. Coſtald. *lib. 14. Pandectarum ſuorum aduerſariorum par. 3. tit. de exercit. actione l. 1. §. eſt autem*; Addo Matthiam Colerum *decis. ſua 248. lib. 2.*

72 Vides ex his lector beneuole, difficultatem iſtã pro vtraque parte ſolidiſſimis tum rationibus, tũ pluribus ſcribentium authoritatibus communiri poſſe.

73 Ego, (vt hac in re meam quidem promam ſententiam) arbitror multos extare caſus, in quibus ipſemet dominus præponens ex facto ſui inſtitoris dumtaxat obligetur, ac multos etiam, in quibus idemmet inſtitor conueniri poſſit; eos autem
74 omnes reſpectu vtriuſque partis adeò doctè, & eleganter coaceruat, ac deducit Dom. Socin. ſenior *conſ. ſuo 154. per totum vol. 2.* vt vniuſcuiuſque alterius opera proculdubio ſuperuacanea videatur, ipſum igitur lector conſulat; adeas quoque Alciatum *in d. l. ſi Inſtitorem, num. 10. vſque in finem*, vbi eoſdemmet caſus repetit, atque proſequitur. Quemadmodum facit etiam Illuſtriſs. Card. Tuſc. *d. Concluſ. 224. num. 12. cum infinitis ſequentibus.*

75 Nota tamen duos ex illis rectè impugnari per Decium, *in d. l. ſi Inſtitorem, num. 5. & 6.* quem ſequitur etiam Roncheg *in d. l. eamdem, num. 173. & 174.* & Alc. *in præcitata l. in fine*; ad ipſos eumdẽ lectorem remitto. Sat enim mihi circa hoc loca tetigiſſe.

76 Præſciendum quinto principaliter, expreſsè requiri, quod ipſemet inſtitor, qui præpoſitus eſt, ſit maior vigintiquinque annis, vel ſi pupillus, aut minor, vt cum authoritate tutoris, vel curatoris præficiatur, *l. verum, & l. quicumque §. finali, ff. de Inſtit.* ſequitur excell. Soatius *d. num. 13.*

77 Non ignorandum ſextò hanc actionem, quæ ipſi contrahenti cum inſtitore, ſeu heredibus eius competit contra dominum, qui præpoſuit, *ad l. nouiſſimè, ff. eod.* dari primò ad id, quod ex contractu, vel quaſi cum inſtitore inito, debetur inſolidum, *ad l. ex contractib. C. eod.* item ad reddendam pecuniam eius negotij cauſa depoſitam, quod per inſtitorem exercebatur, *ad l. Inſtit. C. eod.* & ſequitur excell. Dom. meus Soatius *præcitato §. ſi quis Iuſſu, num. 16.*

78 Obſeruandum ſeptimò principaliter pro complemento iſtius materiæ, nam ſi inſtitor, vel præpoſitus delinquat circa munus ei iniunctum, illud quidem imputatur domino præponenti, ita vt dãnum pecuniarum reſarcire teneatur, *arg. l. 1. §. familię de Pubicanis, & l. 1. in princ. & §. 1. Titul. Nautæ, Caupones, & Stabular. cum concordatibus*; & vbi quidpiam eius rei nomine dominus ſoluit, habet
79 regreſſum poſteà aduerſus miniſtrum, qui eum conſeruet indemnem, vt per Innocentium *in c. 1. in fi. vt lite conteſt.* Sequitur D. Ronchegal. *in d. l. eamdem nu. 183. cum duob. ſeqq.* vbi latè de hoc notabili diſcurrit; ſequi videtur quoque P. Bimius *conſ. ſuo 10. num. 15. & 52. volum. 1.*

80 Notandum eſt tamen contrarium hac in re pluribus placuiſſe, dominum videlicet ex delicto ſui inſtitoris, ſeu prepoſiti minimè teneri, nec minus conueniri poſſe, mouentur ex notatis *in l. cotem, §. dominus, & l. finali, §. ſed Marcus, ff. de publicanis, iuncta l. ex maleficiis, §. ſi quis abſentis, ff. de actionibus & obligationibus, cum ſimilibus.*

81 Addunt, quod dominus mandans ſua negotia inſtitori, non cenſetur mandare, ut circa illa committat dolum, fraudem, ſeu delictum, *iuxta l. creditori, §. Lucius, in fine ff. mandati cum concordantibus.*

82 Confirmatur tertiò iſthęc opinio ex eo, quod in generali mandato nunquam intelligitur data facultas procuratori, vt ex ſuo facto, vel delicto faciat dominum incidere in pęnam, niſi expreſsè id fuerit dictum, *l. 3. §. procurator, & ibi gloſ. ff. quod quiſque iuris*, Bart. & alij communiter, *in l. iubemus, C. de ſacroſanct. eccleſ.* Franc. Turzar. qui Communem dicit *in ſuis Communibus opinionibus, cap. 66.*

83 Accedit quartò generalis illa Regula, quod vnus pro facto alterius regulariter minimè tenetur, cum pęna ſequi debeat criminis authores, *l. ſancimus, C. de pęnis*, & noxa caput ſequitur *§. omnis, Inſtitut. de Noxalib. actionib. & l. crimen, ff. de pęnis.*

84 Et ideò ſcribunt omnes, legem illam ſiue communem, ſiue municipalem eſſe odioſam, & rigoris plenam, qua alter pro alterius delicto punitur; ita eleganter poſt Baldum, Socinum ſeniorem, Decium, ac alios Clariſ. Menoch. *conſil. ſuo 53. nu. 9. & 10. volum 1.* pulchrè de hoc eodem axiomate Monarcha iuriſprudentum D. Farinaccius *de Delictis & pęnis quæſt. 14. num. 1.*

85 Et

Digitized by Google

85 Et hanc ſententiam in præciſis terminis inſtitorum, ſequuti ſunt inter alios duo Clariſs. viri, ac nunquam ſatis laudati, Laurentius à Pinu *conſil. ſuo* 151. *per totum*, & Vincentius Honded. *conſil. ſuo* 96. *num.* 18. *cum ſeq. volum.* 2.

86 Ego in tanto opinionum anfractu arbitror pro ipſis opinionibus ſedandis ita diſtingui poſſe.

87 Aut ipſemet inſtitor, ſiue præpoſitus deliquit ſciente, vel mandante domino, aut eo ignorante, ſeu abſente; ſi primò, nemini dubium eſt, eum ex delicto ipſiuſmet præpoſiti teneri, ſecus ſi ſecundò; iſthæc autem diſtinctio clàrè comprobatur ex *textu in d. l. cotem, §. dominus, & in d. l. finali, §. ſed & Marcus, de Publicanis*; & ſic inter ceteros animaduertit Caſtr. *in l.* 1. *§. quod nouiſſimè. ff. eodem de Publicanis*, & tetigit Ronchegall. *in d. l. eamdem, nu.* 184. *verſ. Quod intelligas.*

88 Nota tamen, quod in dubio intelligetur deliquiſſe ipſomet domino ignorante; præſumptio eſt enim dominum cenſeri ignorare quæ à ſeruo ſuo geruntur, pulchrè Cl. Menoch. *lib.* 5. *præſumpt.* 27. *num.* 4. & 5. vbi ſubdit idem iuris eſſe, & in homine libero, is enim nec etiam præſumitur deliquiſſe voluntate, & conſenſu ſui patroni.

Alio modo ſecundo loco pro conciliatione di-
ſtingui poteſt; Aut ipſemet inſtitor deliquit extra
89 officium, in quo à domino deputatus eſt, & tunc
pro eius delicto dominus minimè tenetur; Aut ve
90 rò deliquit circa officium, in quo à domino depu
tatus eſt, & tunc pro eius delicto eumdem teneri
certi iuris eſt; ſic in ſimili de famulo, an, & quan-
do pro eo dominus teneatur, diſtinguendo do-
cuit Clariſſ. Farinaccius *dicta quæſtione* 24. *num.* 49.
& 50. vbi infinitos propemodum deducit; Confe
runt etiam ſcripta per Pinum, *dicto conſil.* 151. *nu.*
quarto. Hanc diſtinctionem in his præciſis termi-
nis loquendo de inſtitore, ſequutus eſt Stephan.
Gratian. *deciſione ſua Marchiana* 36. *nu.* 18. & 19.

91 Alij tertio loco ſic diſtinguendum autumarũt; Aut ipſemet dominus præponens poteſt accuſari de culpa malę electionis, quod ſcilicet elegerit in inſtitorem hominem non idoneum, & quem quilibet diligens paterfamilias non prępoſuiſſet, & ſic ex eius delicto proculdubio tenetur, imputandum enim ſibi, cui talem præpoſuerit.

92 Aut verò de tali electione minimè redargui poteſt, & tunc ſecus; ſic præcisè Doctores omnes *in d. §. quod nouiſſimè*, & in ſpecie P. de Caſtro.

93 Quarto loco cogitabam, ſi ita etiam diſtingui poſſet pro ſupradictarum contrariarum opinionũ conciliatione;

Aut dominus præponens ex delicto ſui inſtitoris aliquid commodi percepit, aut non; ſi primò, ſine dubio ex eius delicto tenetur, ac conueniri poteſt: ſecus ſi ſecundò; ſic in ſimili de delicto cõmiſſo à ſeruo, diſtinguendo docuit Menochius, *dicto conſil.* 53. *num.* 15.

His breuitate maiori, qua potuimus tùm ad clariorem huiuſce materiæ intelligentiam, tum ad faciliorem tyronum cognitionem ſic præmiſſis, reliquum modo eſt, ut ad id, quod inſtituti noſtri eſt, particulariter deueniamus;

94 Ambigitur itaque hic congruo loco, an libro rationum inſtitoris plena fides contra dominum adhibeatur?

95 Hic obiter nota inſtitores, ſiue adminiſtrato-
res teneri librum ſeparatum, & rationes ſepara-
tas conſcribere, prout eleganter docet inter alios
Clariſſ. Decian. *conſilio ſuo* 11. *num.* 50. *in primo*,
96 qui quidem libri ab ipſis edendi ſunt, ac reſtituẽ-
di mortuis ipſis mercatoribus præponentibus eo-
rum hæredibus, vt poſt alios clarè firmauit Guid.
Papa *ſingul. ſuo* 500.

97 Cui quidem difficultati ſatisfaciendo, concludo breuiter pro affirmatiua, ſtante maximè approbatione ipſius domini pręponentis, & dummodò ipſemet inſtitor faciat id, quod de iure, vel ex cõſuetudine facere tenetur, & ſcribat veriſimilia, & manu propria, ſic poſt Crauet. *de Antiquit. temp. in d. verſ. limitatur quarto, nu.* 30. & 31. D. Ioſeph. Ludou. *Concluſ. ſua* 29. *pag.* 27. *col.* 1. *verſ. amplia* 17.

98 Sic etiam, quod magis eſt, ſimplex ſcriptura priuata ipſiuſmet inſtitoris, probat contra eumdemmet præponentem, Rota Genuenſ. pulchrè *deciſ. ſua* 186. *num.* 4. Et hæc ſufficiant.

Quædam Notabilia in hac eadem inſtitorum materia non ſpernenda deducuntur.

ACtio inſtitoria an ſine ceſſione domino competat? vide Franciſc. Marc. *quæſtio. ſua* 9. *vol.* 1.

Quæ requirantur, vt ex contractu ipſius inſtitoris agere poſſit? vide eumdem *quæſt.* 469.

An inſtitores ex contractu tempore prępoſitionis celebrato, poſt finitum illud officium, rectè conueniri poſſint, maxima eſt controuerſia. Videndus Hieronym. Treutler. *vol.* 1. *ſuarum iuris diſputation. diſputatione* 24. *theſi* 7. *in fine, & in commentarijs ad Pandectas, ad titulũ de Inſtitor. act. pag. mihi* 924. Adeund. quoque Caballin. *Milleloq. ſuo* 235. *per totũ, par.* 1. Addo Barto ante omnes *in l.* 41. *num.* 6. *ff. ſi certum petatur.*

Inſtitor dicitur habere generale mandatum ad omnia faciendum, quæ tangunt ipſum negotiũ cui propoſitus eſt, Decian. *conſ.* 29. *n.* 11. *vol.* 1.

Inſtitor non differt à famulo quoad periculum rei ſibi ſubtractæ, idem Decian. *d. conſil. num.* 12.

Inſtitoris confeſſio probat contra dominum, Cephal. *conſil.* 603. *num.* 54.

Socium, vel inſtitorem, uel negotiationi præpoſitum, qui aliquem dicit, probare legitimè debet, Bimius *conſ.* 216. *num.* 9. & *num.* 77. *in tertio.*

De conditione inſtitoris non curatur, quoniã ſi minus idoneus fuerit, ſibi tribuere, & imputare debet, qui eum præpoſuerit, *l. ſed etſi quis, ff. de Inſtitoria*; Sequitur Bimius *conſ.* 10. *num.* 22. *vol.* 1.

Dicta in iure de inſtitoribus, trahuntur hodie ad factores, & ad quoſcũque alios adminiſtratores, Alba *conſil.* 104. *num.* 6.

Quando ſunt plures inſtitores, exercitores,

vel ſocij vnius negotiationis, & adminiſtrationis, ſi fiat actus per vnum de voluntate aliorum, perinde eſt, ac ſi ceteri omnes feciſſent, Alba *conſil. 744. num. 1.*

Sicut ex contractu inſtitoris poteſt dominus conueniri, ita ex contractu domini conuenietur factor, ſeu inſtitor, quòd eſſe notabile, *text. eſt in l. 1. §. penult. ff. de exercit.* Ex contractu verò inſtitoris non aget dominus, niſi actione ceſſa, vel in ſubſidium, putà ſi factor aufugiſſet, aut aliter ſoluendo non eſſet, *text. in l. 1. ff. de Inſtit.* Ita docet Ang. *in l. cum te in Gallia, nu. finali, C. ſi cert. petatur.* Sequitur Iaſ. *in l. fi. Inſtit. in fi. ff. eod. ſi cert. pet.*

Præpoſiti alicui negotiationi, eo ipſo quòd fugerint, ſeu decoxerint, cenſentur reuocati, Benuenut. Straccha *de Decoctoribus par. 3. nu. 51.*

Inſtitorem alicui apothecæ præpoſitum volens reuocare, edictum ante illam apotheeam publicè præponere debet, vt nemo cum illo contrahat, Marãtha *in ſuo Speculo, in ſexta parte, in verſic. citatio, num. 90.* vide Bar. *in l. vnica num. 9. C. de ſatiſdation.* Et hæc ſatis.

Latius de materia vide penes Sebaſtianum Horumold. *in ſuo Repert. ſententiarum, in verſic. Inſtitor.* Oinotomum *Inſtit. tit. Quod cum eo, §. Inſtitoria, per totum,* vbi latiſſimè. Bertachin. *in ſuo Repertorio, in verſic. Inſtitor.* Marantham *in ſuo Speculo par. 4. Iudiciorum, diſtinctione 22. ferè per totam.* Stephan. Daoyz *in ſuo Iuris Ciuil. ſeptimo tomo, in verſic. Inſtitor.* vbi pulchrè. Indicem Tractatuum *in verſic. Inſtitores,* & Ariſmin. Tepatum *lib. 2. Sententiarum iuris, tit. de Inſtitoria,* vbi omnium elegantiſſimè.

Adeundi ſunt quoque compilatores Deciſionum Rotæ Genuenſ. *in pluribus Deciſionibus,* ſed præcipuè *in 14.* ibi enim de hac materia latiſſimè diſſeritur.

De Libris Rationum alicuius ſocietatis.

SVMMARIVM.

1 *Liber rationum ſocietatis plenè inter ipſos ſocios probat, & tàm pro ſcribente, quàm contra eum.*
2 *Ratio.*
3 *Quod non ſolum procedit in paruis ſummis, ſed etiam in magnis.*
4 *Ratio.*
5 *Amplia, quando liber iſte fuit indifferenter ſcriptus ab omnibus ſocijs.*
6 *Item licet fuerit dumtaxat conſcriptus ab vno ex ſocijs, qui tamen ſcribere conſueuerit.*
7 *Ratio.*
8 *Mandatum præſumitur ex ſcientia, & patientia.*
9 *Liber rationum ſocietatis non probat inter ſocios, cum non continet veriſimilia.*
10 *Quæ ſint veriſimilia iudicis arbitrio relinquitur.*
11 *Item non probat, quando complecteretur dumtaxat data per ſcribentem ſocium, & non ab eo recepta.*
12 *Ratio.*
13 *Quæ parcellæ dicantur connexæ. vide Menochium.*
14 *Liber rationum ſocietatis pariter non probat inter ſocios, quando alterius manu, quàm vnius ex ſocijs ſcriptus eſſet, etiamſi is qui ſcripſit, ab altero ſociorum adhibitus fuiſſet ad ſcribendum altero tamen non mãdante.*
15 *Ratio, & num. 16.*
17 *Libro ipſius ſocietatis non creditur ad fauorem ſocij, qui ſolus in libro ſcripſit, vbi ſcriptum non eſt veriſimile.*
18 *Liber ſocietatis conſcriptus ab inſtitore, ab omnibus ſocijs approbato, & illi muneri expreſſè delegato, probat inter ſocios.*
19 *Non probat autem, ſi in ipſo conſcriberentur alia, quàm attinentia ad illam negotiationem, de qua agitur, & de qua contracta fuit ſocietas.*
20 *Liber ſociorum ad hoc vt probet, non debet continere lituras, cancellationes, lacerationes, & ſimilia.*
21 *Debet benè continere diem, menſem, & annum.*
22 *Socius tenetur alteri ſocio exhibere librũ ipſius ſocietatis.*
23 *Quinimò, ſi non exhibeat requiſitus, amittit cauſam. Ratio ibidem.*
24 *Et non ſolum amittit cauſam, ſed ſuper exequutione contra eum iurari poteſt etiam in litem.*
25 *Videndus Bimius conſilio ſuo 182. in ſecundo, vbi latè de hac materia.*
26 *Intitulationi, & inſcriptioni libri ſocietatis ſtandum eſt, ex ea enim tacita ſcribentis intentio colligitur, ibidem.*
27 *Si libri rationum ſocietatis communi nomine inſcripti ſint, ex tali intitulatione poteſt argui extare ſocietatem communem.*
28 *Si ſocius habeat aliquid ſcriptum contra ſe in ſuo negotiationis libro, & diſputatio non ſit cum ſocio, ſed cum tertio, ad cuius fauorem ſcriptum legitur, ex illo eodẽ libro probatio oritur ad fauorem illius tertij contra ipſummet ſocium librum penes ſe habentem.*
29 *& 30. Ratio.*
31 *De materia huius capitis, videndus D. Hector Felicius in ſuo tract. de Societate, per totũ, & præcipuè, c. 38.*

De Fide, & probatione Libri rationum ſocietatis, clara & dilucida explanatio.

REctè feciſſe videbor, ſi poſteà quam de fide, & probatione libri rationum ratione ſuæ adminiſtrationis ab aliquo concepti verba facere cœpi, hunc etiam caſum de fide libri rationum ſocietatis ſubiecero. Dubitatur igitur apud ſcribentes, an ipſimet libro rationum inter negotiationis ſocios fides ſit adhibenda? Qua in re aduertendum eſt Doctor. hoc in caſu loqui, cũ eorum fides de publico non eſt approbata, nam vbi approbata eſt, ceſſat dubitatio.

1 In hac igitur difficultate regulam cum Alex. ſic ſtatuo. Librum rationum ſocietatis plenè inter ipſos probare, & tam per ſcribentem, quàm contra eum; ſic idem Alex. *conſil. ſuo 186. num. 1. lib. 2.* motus ex *l. inter chartulas, C. de Conueniend. fiſci debitor.*

bitor lib.10.& ex l.1.ff. de duobus reis. Sequitur in
terminis poſt alios Cl. Decian. *conſil. ſuo 29. num.
33. in ſecundo*, Portius *conſil.* 114. *num.* 10. Ceph.
conſil.678.num.14. Bimius *conſil.139.num.39. in ſe-
cundo, & plures alij.* Addo D. Hectorem Felicium
*de Societate, cap. 38. numero 15. vbi plures alios con-
cordantes deducit.* & nouiſſimè Clariſs. D. Ioſeph.
de Ruſtic. *ad l. cum Auus, de Conditionibus, & de-
monſtrationibus, in proœmio, cap. 2. num. 26.* vbi ſub-
dit hoc præcipuè procedere, quando dictus liber
continet veriſimilia.

2 Et ratio quoque eſt in promptu, quia eorum
perſonæ inter eos adeo approbatæ ſunt, vt vnus
non valeat factum alterius improbare; & verè in
hoc oẽs conueniunt, quando liber ab vtroque ſo-
ciorum eſt ſcriptus, hoc eſt modo parcella vna ab
vno, modò altera ab altero, vt vſu venit, ita poſt
Bal. Alc. & alios, Crau. *de Antiquitatib. d. ver. quar-
to limitatur, num.* 59. quem præciſè ſequitur Clar.
vir D. Menoch. de Arbit. *Caſu 93. n. 4.* His accedũt
Cephal. *d. conſ. 678. num. 14.* & Fab. Turret. *conſ. ſuo
109. num. 39. in primo, vbi concordantes adducit.* Me
noch. Berret. & Bertazzol. *conſil. ſuo Crimin. 224.
num. 2. lib. 2.* Addo poſt hæc ſcripta Schuuartzen-
thaler, *de Stipulation. pag. 873. nu. 84. 85. & 86.* He-
ctorem Felicium *d. cap. 38. num. 19.* & eruditiſs. D.
Munoz. de Eſcobar, *in ſuo elegant. tractat. de Ra-
tiocin. Adminiſtrat. c. 12. in primis numeris.*

3 Id quod non ſolum procedit in paruis ſummis
ſed etiam in magnis, in libro enim ipſorum ſocio
rum non fit hęc differentia, Crauet. *d. loco num. 61.*
& Ioſeph. Ludouic. *Concl. ſua 29. pag. 73. colum. 2.
verſ. amplia* 19. Addo eruditiſs. Scacciam *lib. 2. de
Iudic. Cauſarum Ciuilium, cap. 11. num.* 182.

4 Quandoquidem inter ipſos ſocios proceditur
de bono, & æquo; & ſola facti veritate dumtaxat
inſpecta, vt dixerunt Angel. & Bald. Soc. ſen. & a-
lij, quos refert, & ſequitur Decian. *conſ. ſuo 97. nu.
27. lib. 2.* & Fab. Turret. *d. conſilio ſuo 100. num. 43.
in primo.*

5 Ampliatur autem communis iſta Concluſio, vt
præcipuè procedat, quando liber iſte communis
fuit indifferenter ſcriptus ab omnibus ſocijs; hoc
enim caſu à fortiori præſumitur ſcriptus de volũ-
tate, & conſenſu omnium, & proptereà inter eos
plenam fidem faciet; ita poſt Bald. Alexan. Cor-
neum, Socin. ſenior. Decium, & Crauet. necnon
plures alios, docuit Clariſs. Dom. Menoch. *lib. 3.
præſumpt. 62. num. 4.*

6 Ampliatur ſecundò, vt etiam procedat, licet
ipſemet liber fuerit conſcriptus dumtaxat ab vno
ex ſocijs, qui tamẽ ſcribere conſueuerit; hoc enim
caſu, quoniam ſcriptus pręſumitur conſenſu alio-
rum, plenè etiam inter eoſdem probabit; ſic poſt
Alex. Crauet. & alios Menoch. *d. præſump. 62. num.
1. cum ſequentibus, & conſ. ſuo 246. num. 18.*

7 Et ratio eſt etiam in promptu: nam præſumitur,
ſic mandatum ab alijs ſocijs, qui ſcienter paſſi sũt
illum ſcribere.

8 Mandatum enim præſumitur ex ſcientia, & pa
tientia, prout poſt Innocentium, & plures alios
relatos docuit idem Menoch. *lib. 2. præſumptione
15. in ſecunda declaratione.* Adde de mandato. Qđ
liber conficiatur, dici etiam conſtare, ſi ſocio ſit
permiſſa adminiſtratio, quia permiſſa ei admini-
ſtratione, cenſetur ei mandatum, quod librum
conficiat, cum de adminiſtratis teneatur reddere
rationem, & ratio ſine libri confectione reddi nõ
poſſit. pulchrè Felicius *d. cap. 38. num. 79.*

9 Limitatur autem hæc eadem communis ſentẽ-
tia varijs modis; & Primò, vt non procedat, quan
do hic liber non cõtinet veriſimilia; ſic poſt Bal.
in Rubrica de Fide inſtrumentorum, Crauet. *dicto
verſic. quarto limitatur, num. 60.* idem *conſ. ſuo 75.
num. 23.* & Clariſs. Menoch. *d. Caſu 92. num. 5.* Se-
quitur hoc idem Berret. poſt plures relatos *conſi-
lio ſuo 26. num. 9.* Maſcard. *d. Concluſione 976. num.
83. & 85.* & nouiſſimè Beuſt. *in dicta l. admonendi,
numero* 1031. Addo Schuuartzenthaler *in præcita-
to ſuo tractatu de Stipulationibus, pagin. 874. nu.* 187.
& Dom. Felicium *d. cap. 38. numero* 32. necnon D.
Petrum Sanz. *de Diuiſione bonorum, lib. 2. cap. 9. nu.
6.* Quæ autem ſint veriſimilia, iudicis arbitrio, cõ-
10 ſiderata cauſa, qualitate perſonarum, & ſociorũ,
& conſiderata quantitate bonorum relinquendũ
exiſtimo. Ripa *in l. admonendi, num.* 129. Tiraquel.
*in l. ſi vnquam, in præfatione, num. 51. C. de reuocandis
donationibus.* & Crauet. *d. conſ. 75. num.* 23. Addo
Scacciam *dicto cap. 11. nu.* 294. & Felicium *d. cap.
38. num.* 33.

11 Declaratur ſecundo loco, memoratam conclu
ſionem minime procedere, quando ipſemet liber
complecteretur dumtaxat data per ſcribentem ſo
cium, & non accepta ab eo, atque ita non eſſet li-
ber rationum in forma dati, & accepti. Sic præci-
sè poſt Bald. Iaſ. Purpurat. & alios D. Menoch. *d.
Caſu 92. num. 6.* vbi etiam ſubdit, librum rationum
malè confectum probare ſolummodo contra ſcri-
bentem; non autem pro ſcribente.

12 Hic enim ſocius, qui vult iuuari contra ſuum
conſocium libro illo, debet etiam pati in commo
dum eius, quod ab eo ſuſcepit ratione connexita-
tis rationum. Sequitur hanc eamdem declaratio-
nem D. Maſcard. *d. Concl. ſua 976. num.* 86. & nouiſ
ſimè Schuuartzenthal. *de Stipulationibus, pag.* 874.
num. 88. Addo P. Sanz. *d. cap. 9. num. 7. in fi.*

13 Quæ autem propriè dicantur connexæ parcel-
læ; videndus idem Menoch. *d. lib. 2. Centur. 1. Caſu
95. per tot.* & tradita per nos ſupra *cap. de Connexis.*

Hanc eamdem declarationẽ ſequutus eſt poſt
plures alios relatos D. Felic. *d. cap. 38. num.* 34. vbi
cum Bar. *in l. comperimus, C. de Nauicul. lib.* 11. ſub-
dit, quod in eo ſcribi debent ea, quæ recipiuntur,
& nominatim à quo recipiuntur, & ex qua cauſa,
& ſimiliter cui dantur, nominatim apponendo
diem, quia aliàs ſi non ita ſcriberentur, non poſ-
ſet cognoſci, ſi quid fraudis, & machinationis fuiſ
ſet admiſſum, & non diceretur reddita ratio, &
latius vt per eum, quem conſulas.

14 Declaratur tertiò, vt locum ſibi non vendicet
recepta iſta Concluſio, quando liber ipſius ſocie-
tatis alterius manu, quàm manu vnius ſociorum,
ſcriptus eſſet, etiamſi is, qui ſcripſit, ab altero ſo-
ciorum adhibitus fuiſſet ad ſcribendum, altero ta

men

mèn non mandante: ita Alexander. *conſ.* 186. *num.* 2. *in* 2. ante eum Bald. *conſil.* 278. *in tertio.* Sequitur Menoch. *d. Caſu, num.* 7. & Schuuarzenthaler, *dict. pag.* 874. *num.* 89. *&* 90. vbi latiſſimè.

15 Ratio autem eſt in promptu, quia vt ſcripturæ huius ſocij fides adhibeatur, conſtare debet, eſſe ſcripturam ab eo confectã; iuxta regulam *l. Diuus, ff. de milit. teſtamento.*

16 Et dum manu alterius, quam ſocij ſcribitur, alter ſocius non dicitur illi conſenſiſſe, atque ita eius perſonam approbaſſe; Quapropter illius ſcriptura ei nocere non debet, quamquam prodeſſe poſſit.

17 Quinimò libro ipſius ſocietatis non creditur ad fauorẽ ſocij, qui ſolus in libro ſcripſit, vbi ſcriptum non eſt veriſimile; ſic poſt Bal. in Rubrica, *C. de fide inſtrumentorum,* Crauet. & alios Cephal. *conſil. ſuo* 475. *num.* 3.

18 Claudicat tamen ſupradicta limitatio, quando is liber fuiſſet conſcriptus ab inſtitore ab omnib. ſocijs approbato, & illi muneri expreſsè delegato; ſic poſt Alexand. Caſtr. Crau. & alios pulchrè Cl. Menoch. *d. Caſu* 92. *num.* 9. *& de præſumptionib. cap.* 62. *numero* 5. Sequitur quoque poſt infinitos alios relatos, Decian. *conſ. ſuo* 60. *num.* 1. *&* 2. *in ſecundo,* P. Bimius *conſilio ſuo* 96. *numero* 24. *in primo,* & D. Maſcard. *præcitata Concl.* 976. *num.* 94. Addo Clariſs. D. Munoz, de Eſcobar. qui & ipſe omnia ſupradicta docuit, *d. c.* 12. *num.* 3. *&* 4. & D. Petr. Sanz. *de Diuiſione Bonorum lib.* 2. *cap.* 9. *numero* 7. vbi ſubdit hoc in caſu ex dicto libro oriri probationem etiam in fauorem tertij, & latius, vt per eum.

19 Declaratur quartò, vt pariter minimè locũ habeat, ſi in ipſomet libro cõprehenderentur alia, quàm attinentia ad illam negotiationem, de qua agitur, & de qua contracta fuit ſocietas, ſic poſt Alexandrum, & Decium, Cl. Decian. *d. conſil. ſuo* 60. *num.* 10. *in ſecundo.*

20 Limitatur quinto, quotieſcumque in ipſomet libro adeſſent lituræ, cancellationes, lacerationes, remiſſiones, & alia huiuſmodi, ex quibus falſitas argui poſſet: Quia dicta falſitatis ſuſpitione ſtante, liber ipſe indiſtinctè, ac plenè minimè probaret, & maximè pro ſcribente; ſic eleganter per multa iura, ac nonnullas ſcribentium authoritates, docuit in terminis D. Felicius *in ſuo tract. de Societate, d. cap.* 38. *num.* 36. *cum nonnullis ſequentibus,* vbi etiam tradidit, cauendum eſſe à ſocio, ne librum ipſum rationum eo modo, quò fieri debet, conficere prætermittat, quia contra eum daretur iuramentum in litem; ſubdit quoque ab eodem cauendum, ne in eodem libro cum negotijs ſocietatis propria negotia ſcribat, quia ſi talis culpa in eo deprehenderetur, quòd poſſet in litem contra eum pariter iurari; Nec dicat ipſe, eo modo, librũ confeciſſe, prout facere ſciuit, quia non ob id excuſatus erit à congrua libri confectione, & à congrua redditione rationum, & ſibi imputet, ſi ſe immiſcuit in negotijs peragendis, de quibus ignarus erat; & latius vt per eum.

21 Coarctatur ſextò principaliter, quotieſcumque liber ipſe & diem, & menſem, & annum minimè contineret, & ratio, quare ſupradicta apponi debeat, eſt, ne rationes ſint obſcuræ, confuſæ, & intricatæ; ſic eleganter Felicius *d. c.* 38. *num.* 23. *cum nõnullis ſeqq.* Etſi enim in ſcriptura priuata, dies minimè requiratur, *ad l. cum taberna, §. idem quæſijt, de Pignorib.* niſi tamen dies ſit de ſubſtantia; nihilominus hoc fallit in libro rationum, ut per Alex. *conſ.* 70. *col.* 3. *lib.* 1. & D. Rol. à Valle, *conſ.* 92. *num.* 14. *lib.* 3. Tetigimus nos ſupra *lib.* 1. *quæſt.* 3. *num.* 7. Declata tamen, ut non ob id deſinat probare contra ipſummet ſcribentem, licet non pro eo. Felicius *d. cap. num.* 26.

22 Obſeruandum eſt autem (vt omnia præcipua de hac materia complectar,) quod ſocius tenetur alteri ſocio exhibere libros ipſius ſocietatis, *l. quædam, in principio,* vbi Bartolus, Bald. Ang. & alij cõmuniter, *ff. de edendo,* cum alijs adductis per Nonium *conſil. ſuo* 63. *num.* 1. *& ſeqq.* qui de Communi atteſtatur, addo Ioannem de Monteſpetello, *conſil. ſuo* 2. *num.* 11. Petrum Sanz. *de diuiſione bonorum lib.* 2. *d. cap.* 9. *num.* 2. & Fabium Turretum *conſil. ſuo* 3. *num.* 1. *in ſecundo,* & nouiſſime D. Petrũ de Caball. *conſil. ſuo* 123. *num.* 29. *in ſecundo,* vbi tradit, quod editio librorum communium ſocietatis facienda eſt inter ſocios; etiam reſpectu vnius particularis partitæ tãtum. Adeundus quoque D. Hector Felicius *in tract. de Societate, c.* 38. *num.* 11. vbi ſubdit, non ſatis eſſe, ſi rationes velit oſtendere in chartis, & folijs, tenetur enim de neceſſitate conficere librum, nec ab ipſius libri confectione poteſt excuſari, aſſerendo, quòd ad illum conficiẽdum non fuerit requiſitus, & per conſequens ad ipſius editionem obligatus eſt. videndus idẽ *ſub num.* 41. *&* 42. vbi latè, *& cap. ſuo* 31. *num.* 33. vbi ſubdit Socium ipſum ad editionem dicti libri teneri, etſi reus exiſtat, concordantes adducit Alciatum, & Beroum.

23 Quinimò ſi non exhibeat, requiſitus, ſuccumbit poſtea in cauſa. Turret. poſt Socin. & Plot. *d. conſil.* 3. *num.* 16.

Nec ſanè mirum. Libros enim non exhibens, quos tenetur, præſumitur malam, ac iniuſtam cauſam fouere. Afflict. Pariſ. Crauet. Plot. & alij, quos refert, & ſequitur D. Menoch. *de præſumptionibus lib.* 2. *præſumpt.* 91.

24 Et non ſolum amittit cauſam, ſed contra eum poſteà ſuper exequutione in litem iurari poteſt; ſic poſt Bal. Straccham, Petrum de Vbald. Plot. Nonium, & alios Turret. *d. conſil. ſuo* 3. *num.* 21. Sequitur hoc idem P. Bimius *conſil. ſuo* 50. *num.* 112. *volum.* 1.

25 Videndus idem Bimius *conſil. ſuo* 182. *per totum in ſecundo,* vbi, an, & quando creditor vnius ex ſocijs poſſit alterum ſocium cogere ad exhibendum ipſius ſocietatis librum, pro eo, quòd eius intereſt, & an eius amiſſio iuramento probari queat, multaq;, & complura alia de huiuſmodi libris cõficiendis, & exhibendis, adeò acutè, & eleganter pertractat, vt nil procul dubio ſuperaddi poſſe videatur, ad ipſum lectorem remitto.

26 Obſeruandum principaliter ſecundo, ipſius ſocieta-

cietatis librorum intitulationi, ac inſcriptioni præcisè ſtandum eſſe; ſic poſt Bartol. & Socin. Bertazol. *conſil. ſuo Ciuil. 19. num. 30. & 31. inprimo*, ex ea enim tacita ſcribentis intentio vtique colligitur. Monteſperell. *conſil. 38. num. 31.*

27 Hinc ſi libri ipſi rationum communi nomine inſcripti ſint, ex tali intitulatione poteſt argui extare ſocietatem communem; ſic eleganter Maecabrun. ab Anguill. *conſ. ſuo 5. num. 57.* Sequuti ſunt Bart. Bald. Riminal. ſen. Bertazol. Straccha, Maſcard. Menoch. ac alij, quos retulit, & ſequutus eſt D. Hector Felic. *in ſuo tract. de Societate c. 11. num. 19. & 20.* vbi etiam ſubdit, quòd probatur ſocietas, ſi in aliqua partita libri rationum quis ſocius nominatur, & latius, ut per eum. vide omninò D. Maſcard. relatum per Felicium *Concl. ſua 135. nu. 19. cum ſeqq.* vbi pulchrè.

28 Notandum poſtremo Cortolaeij quaſi loco, quod ſi ſocius habeat aliquid ſcriptum contra ſe in ſuo negotiationis libro, & diſputatio non ſit cum ſocio, ſed cum tertio, ad cuius fauorem ſcriptum legitur, quòd ex illo eodem libro oritur ſine dubio probatio ad fauorem illius tertij contra ipſummet ſocium librum penes ſe habẽtem. Nec mirum ſanè.

29 Quidquid enim legitur ſcriptum in ipſo libro, præſumitur voluntate, & conſenſu ipſius ſocij ſcriptum, ac proinde contra ipſum plenè probare debet; ſic eleganter poſt plures relatos Clar. Menoch. *lib. 3. præſumpt. 62. num. 6.*

30 Quinimò adde, quod in libro rationum alicuius ſocietatis ſcriptum eſt, de mandato omnium ſociorum ritè præſumi ſcriptum: ita Port. *conſ. ſuo 115. num. 2.* vbi adducit text. *in l. vel vniuerſorum, ff. de pignor. act. cum concordantibus.*

31 Latius de hac materia diſceptat Felicius *d. ſuo tract. de Societate, per tot.* & præcipuè *d. cap. 38.* vbi inter cetera de Calculis, & Calculatoribus poſt editionem dicti libri factam, conficiendis, & eligendis, de eorumdemq; materia, pleniſſimè diſſerit, atque pertractat. eum conſulas, conſulendus quoque Ioan. Gulielm. Guidobon. *aduocatione ſua 76.* vbi nonnulla de hac materia.

De Libris Rationum, qui ab aliquo ratione ſui officij conficiuntur, ſermonem nunc habituri, de ijs prius, qui per aliquem ex officialibus de publico deputatis conſcribuntur, tractationem inſtituamus.

De Libris Rationum officialis de publico deputati, elegans diſceptatio.

SVMMARIVM.

1 *Liber rationum publici officialis, quamuis non ſit perſona publica, plenè tamen probat, & num. 2.*

3 *Et eſt veriſſima concluſio.*

4 *Ratio, & num. 5.*

6 *Idque præcipuè procedit, ſi fuerit conſcriptus ab officialibus Principis, vel ab ipſo deputatis.*

7 *Liber officialis de publico ad ſcribendum deputati plenè probat, etiamſi agatur de fauore ipſiuſmet ſcribentis.*

8 *Comprobatur, & num. 9. & 10.*

11 *Contrarium multi.*

12 *Ratio.*

13 *Concilia, & num. 14.*

15 *Opinia D. Bolognetti hac in re deducitur.*

16 *Liber officialis publici probat etiamſi adeſſet ſtatutum quo caueretur, quod aliquid non poſſet probari niſi per inſtrumentum, quia poſſet adhuc probari per librum talis officialis publici.*

17 *Liber ipſius officialis non probat, cum agitur de graui crimine.*

18 *Exemplum.*

19 *Item non probat contra non ſubditum, & num. 22.*

20 *Ratio, & num. 21.*

23 *Liber prædicti officialis publici probat, ſiue ſit Notarius, ſiue non, & num. 24.*

25 *Et magis ſtatur illius libro, quàm depoſitioni teſtium contrarium aſſerentium.*

26 *Ratio, & num. 27. & 28.*

29 *Libro publici officialis, minimè creditur, quando vltra eum adeſſet proprius notarius, qui ad ſcribendum ea, quæ agerentur ab vniuerſitate deſtinatus eſſet.*

30 *Limita quo ad aliqualem præſumptionem.*

31 *Item ei non creditur, quando ſcribens ipſe atteſtaretur de ijs, quæ ad eius officium minimè ſpectarent, & numero 32.*

33 *Libri confecti à publicis officialibus in concernentibus dumtaxat eorum officium, plenè probant.*

34 *Declara, & num. 35. & 36.*

37 *Quoddam notabile deducitur, & num. 38.*

39 *Liber publici officialis minimè probat, quando non contineret cauſam ipſius ſcriptionis.*

40 *Liber publici officialis productus a tertio, contra tertiũ, fidem facit, & nu. 41. & 42.*

43 *Intellige, ac declara, & nu. 44. & 45.*

1 LIbro alicuius officialis de publico ad ſcribendum deputati, quamuis non ſit perſona publica, pleniſſimam eſſe fidem adhibendam, communi ſcribentium ſententia receptum eſt, ſic præcisè docuit poſt Bart. *in l. quadam, §. nummularios, in fine*, vbi etiam *Iaſ. ff. de edendo*, Alexand. hoc. & plures alios D. Crauet. *in dicto verſic. limitatur quarto, de antiquit. tempor. num. 62.* ſequitur hoc idem P. Paſeth. *conſil. ſuo 94. num. 1.* Sola *in Conſtitutiones Sabaudiæ, tit. de Libris mercatorum gloſ. 2. nu. 34.* Beccius omnium latiſſimè, ac elegantiſſimè *conſil. ſuo 5. num. 1.* Albenſ. *conſil. ſuo 453. num. 2.* Magon. *deciſ. ſua Lucenſ. 59. nu. 2.* Maſcard. *concluſ. ſua 672. num. 9. & 673. num. 20.* & ex recentioribus D. Franc. Monald. *conſil. ſuo 24. num. 7. conſil. ſuo 88. num. 4. in 1. & conſil. ſuo 5. num. 52. 78. nu. 7. & 154. num. 12. in 2.* Addo Bernard. Bombin. *conſil. ſuo 60. per totum*, vbi per hanc regulam conſuluit ſcriptos
2 in libro contumacium, vel bannitorum per officiales ad hoc deputatos debere reputari tamquam cõtumaces, ac bannitos, ſi aliter non conſtet.

3 Et hæc eſt veriſſima Concluſio, nec mirum ſanè,

Digitized by Google

nè, creditur enim quibuſcumque perſonis, hoc
eſt, eorum libris, quando tales perſonæ à ſpublico
4 ſunt approbatæ. ſic eleganter poſt Burſat. *conſil.*
ſuo 105. *num.* 26. Riminald. iun. *conſil.* 39. *num.* 1.
& plures alios Do. Ioſeph. Ludouic. *dicta concluſ.*
29. *pag.* 72. *colum.* 3. *verſic. amplia ſexto.* Addo Ste-
phan. Gratian. *deciſ. ſua Marchiana* 137. *numero* 2.
in fine, & Paſeth. *conſil. ſuo* 52. *num.* 12. vbi docet in
5 ſimili, quod libris factoris, procuratoris, vel alte-
rius de publico deputati, eſt plene credendum.

6 Et iſta Communis ſententia præcipuè proce-
dit, ſi ipſimet libri fuerint conſcripti ab officiali-
bus Principis, vel ab ipſo deputatis, ſic præcisè
poſt alios Paſeth. *conſil. ſuo* 64. *num.* 1. *& prius conſi.*
ſuo 52. *num.* 13. vbi docet hos libros præcipuè cō-
tra deputantem probare.

7 Ampliatur autem memorata iſta Concluſio, vi
delicet librum officialis de publico ad ſcribendū
deputati plenam fidem facere, vt procedat etiam
ſi agatur de fauore ipſiuſmet ſcribentis, ſic inter
ceteros Bart. Caſtrenſ. Alex. Iaſ. ac plures alij, re-
lati per Maſcard. *concluſ. ſua* 976. *num.* 35. ſequitur
P. Enriquez, nouiſs. *conſ. ſuo* 56. *num.* 2. Addo Do.
Scacciam *lib.* 2. *de iuditijs Cauſar. ciuil. cap.* 11. *num.*
115. vbi pulchrè. Hoc idem ſequi quoque videtur
Cl. Menoch. *de Arbitrar. lib.* 2. *Centur.* 1. *Caſu* 91.
num. 15. *in fine.*

Et eſt veriſſima propoſitio, quæ hiſce etiam iu-
ris rationibus fulcitur.

8 Primò conſideratur text. *in d. l. quadam*, §. *num-*
mularios, *ff. de edendo*, ibi. (quarum probatio ſcri-
ptura, codicibuſque eorum maximè continetur,
& frequentiſſimè ad fidem eorum decurritur.)

9 Secundò conſideratur, nam ſi libro alicuius pri-
uati adminiſtratoris, & procuratoris pro ſcriben-
te creditur, vt ſuo loco plenè dictum fuit. Quanto
fortius ei, qui fidem de publico conſequutus eſt?
10 Verè maior fides adhibenda eſt illi ratione publi
ci officij, quam alteri cuilibet priuato, *argum. l.* 2.
C. de officio ciuilium iudicum, quod in ſpecie tradit
etiam poſt Iaſ. Crauet. *d. verſic. quarto limitatur, nu.*
68. quo loci aduerſus ceteros ſcribit libro ipſius
publici officialis, etiam ad illius commodum cre
dendum eſſe.

11 Contrariam tamen hac in re opinionem pro-
bauit idem Bartol. Ripa, Felin. ac multi alij relati
per eumdem Maſcard. *d. concluſ. ſua num.* 34. Addo
Cephal. *conſil. ſuo* 508. *num.* 2.

12 In hanc autem ſententiam adducti ſunt, quo-
niam videmus inſtrumentis notariorum, quorum
fides de publico probata eſt, fidem ad eorum cō-
modum non præſtari, cum pro ſe inſtrumenta cō-
ficere non poſſint, *l. de eo, l. Diuus, ff. de falſ. & C. de*
his, qui ſib. adſcrib. in teſt.

13 Concordari tamen poſſunt hæ diſſidentes Do-
ctorum noſtrorū opiniones ex ſententia Maſcar.
d. concluſ. ſua 976. *num.* 36. poſt alios ibi relatos, vt
iſta poſtrema ſcribentium ſentētia locum habeat
contra tertium, qui non approbaſſet, & cum quo
res geſta non eſſet, vel quando officialis publicū
munus exercens ſcribit aliquid alienum ab eius
officio, tunc enim non probat pro ſe.

14 Prima autem procedat, quando ſcribit aliquid
ſpectans ad officium eius, quia tunc probat etiam
pro ſe. Dominus autem Bolognet. *in l.* 1. *num.* 25.
15 *C. de edend.* fuit in alia opinione, arbitratus eſt e-
nim ibi poſt plures Doctorum opiniones relatas
ſemiplenam ad fauorem ipſorummet officialium
ſcribentium probationem oriri, ac plenam, acce-
dente poſtea eorum iuramento. Vide per eum.

16 Sequendo primam opinionem vti veriorem,
ac Communiorem, quam etiam ſequutus eſt Do.
Albenſ. *d. conſil.* 453. *num.* 6. vbi quoque ſubdit eā
maximè procedere in negotijs connexis.

Amplia, vt ea procedat, etiam ſi adeſſet ſtatu-
tum, quo caueretur quod aliquid non poſſet pro-
bari niſi per inſtrumentum, quia poſſet adhuc
probari per librum talis officialis publici, ſic præ-
cisè poſt plures relatos, idem Dominus Maſcard.
de concluſ. 976. *num.* 37. & 38. vbi hanc veriſſimam
teſtatur, quidquid dixerit Rom. ac nonnulli alij,
ſequitur hoc idem Crauet. *d. verſi. quarto, num.* 83.
cum ſeq. vſque in finem, vbi omnium latiſſimè, & D.
Ioſeph. Ludouic. *d. concluſ. ſua* 29. *p.* 53. *verſic. am-*
plia 23. Hoc idem ſequutus eſt quoque D. Scaccia
d. cap. 11. *num.* 122.

17 Intellige tamen præmiſſam Concluſionē, quod
liber officialis de publico deputati probat, quod
procedat dumtaxat in ciuilibus, vel etiam in cri-
minalibus, quando tamen agitur de leui crimine,
ſecus ſi de graui, puta, conſtituitur quis procura-
18 tor maleficiorum ab vniuerſitate; Iſte denuncia-
tor ſcribit in ſuo libro, quod talis tali die egit ta-
le quid, ex quo crimen graue naſcitur, certè tali
libro in grauibus fides non adhibetur, ſic poſt A-
lex. *conſi.* 75. *colum. pen. circa finem, lib.* 5. D. Crauet.
de antiquit. tempor. d. verſic. limitatur quarto, nu. 75.
Addo poſt hæc edita viſum Dominum Scacciam
d. cap. 11. *num.* 127. vbi pulchrè.

19 Intellige ſecundo, quod iſta Concluſio non
procedat contra non ſubditum; Contra eū enim
tali libro officialis plenè non creditur, ſic poſt a-
lios Petrus Aemil. Verral. *deciſ. ſua* 155. *numero fi-*
nali, parte 2. vbi ita etiam fuiſſe reſolutum ſub-
iungit.

29 Nec mirum ſanè. Si enim iſte officialis electus
ab vniuerſitate examinaretur in teſtem, pro ipſa
contra perſonam non ſubditam, certè eo caſu nō
videretur teſtis idoneus, per ea, quæ habentur *in*
l. in tantum, §. *vniuerſitatis*, *ff. de rerum diuiſione, &*
in cap. nuper, extra, eod. titulo.

21 Ergò videretur abſurdum, ſi daretur fides eius
ſcripturæ in ea cauſa, in qua non eſſet integer te-
ſtis. Hanc eamdem ſententiam pluribus alijs fun
damentis, ac rationibus corroborat, ac ſequitur
omnium elegantiſſimè Crauet. *dicto verſic. limi-*
tatur quarto, num. 77. *cum ſequenti*, vide per eum.

22 Addo poſt hæc ſcripta Viuium hanc eamdem
opinionem inſectantem, *deciſ. ſua* 184. *num.* 5. vbi
adducit poſt alios Berret. *conſ.* 88. *num.* 19. Cioff.
conſil. 103. *num.* 1. *& ſequenti, in primo*, & Riminald.
iun. *conſil.* 432. *num.* 10. *cum ſequenti, in quarto.* Huic
eidem ſententiæ ſubſcripſit quoque Do. Scaccia,
d. cap. 11. *num.* 148. qui ex ſententia Crauet. aliam
dedu-

deducit rationem, dicens ideo librum publici of-
ficialis contra non ſubditum non probare, quia
eius perſona fuit approbata per totam ciuitatem,
& ideo probat tantum inter ſubditos, qui appro-
bauerunt, ſecus contra extraneos, & nõ ſubditos,
ſubdit tamen dictum librum aliqualem fidem fa-
cere, quod an verum ſit, cogita.

23 Ampliatur ſecundò principaliter ſupradicta
memorata Concluſio, vt liber officialis publica
authoritate deputati fidem faciat, ſiue is ſit nota-
rius. Bart. *in l. iubemus, §. ſanè, il primo, C. de ſacro-
ſanct. Eccleſ.* & Ruin. *conſil. 3. num. 9. lib. 4.* ſiue etiã
non ſit notarius, ita Bart. *in d. l. quedam, §. nummu-
larios, ad finem, ff. de edendo,* & ibi Alexan. *in ſecun-
24 do notab.* & Iaſ. *num.* 8. inquiunt, quod illis datur
plena fides, & Angel. addit, quod ita Communi-
ter obſeruatur, ſequitur hoc idem Franc. Beccius
conſil. ſuo 5. num. 1.

25 Ampliatur tertiò, vt magis ſtetur his libris pu-
blicorum officialium, quam depoſitioni teſtium
26 contrarium aſſerentium, maximè quia probatio
reſultans ex depoſitionibus eorum, non poteſt eſ-
ſe niſi generalis, & vaga, & non concludens. Pro-
batio autem reſultans ex dictis libris eſt ſpecia-
lis, & certa, & ſic tanto magis præualere debet.
Innocent. & Canoniſtæ omnes *cap. auditis de præ-
ſcriptionibus,* Soc. Crauet. & alij plurimi relati per
Lanarium *conſil. ſuo 43. num. 9.* vbi ſubdit, ex alio
etiam magis ſtandum eſſe dictis libris, quam te-
ſtibus, quia argueretur falſitas in dictis, quod nõ
27 eſt dicendum, cum ſemper ſit facienda interpre-
28 tatio, vt falſum euitetur, adducit Bald. *in l. iuris-
gentium, §. quod ferè, de pactis, & in l. Imper. col. 2. de
ſtatu hominum cum alijs cumulatis per* Deciũ *conſ.
189. num. 5. col. 2.*

29 Limitatur autem eadem communis Conclu-
ſio, vt videlicet libro publici officialis plene cre-
datur, quando vltra eum adeſſet proprius nota-
rius, qui ad ſcribendum ea, quę agerentur ab vni-
uerſitate deſtinatus eſſet; tunc enim niſi aliter cõ-
ſtaret per ſcripturam ipſius notarij, non credere-
tur plene libro ipſius præpoſiti. Sic eleganter per
text. *in l. 2. C. de conuen. fiſc. debitor. libro 11.* Gratus
conſil. ſuo 122. num.... in 2.

30 Sublimitatur tamen iſthæc principalis limita-
tio, vt non procedat quo ad aliqualem præſum-
ptionem, quæ eo caſu etiam oriretur, ſic poſt Sa-
licet. Iaſ. Alex. & alios D. Hippol. Riminald. *con-
ſil. ſuo 335. num. 27.*

31 Coarctatur ſecundo loco ſupradicta principa-
lis Concluſio; nam libris ipſiuſmet officialis à pu-
blico deputati minimè fides adhiberetur, cum at-
teſtaretur de ijs, quæ ad eius officium minimè ſpe-
ctarent, ſic in terminis Ioannes Andreas poſt Ni-
colaum de Matarel. *in additionibus ad Speculat. tit.
de inſtrumentorum editione, §. nunc dicendum, in ad-
ditione magna, verſic. ſin autem, ſcripſit* per text. *in l.
3. §. hoc edicto, ff. Naut. Caupon. ſtabul.* ſequitur Ro-
man. *conſil. ſuo 204. Pro diſcutienda, colum. 1. verſic.
ſed etiam ex alio,* & poſt plures alios relatos Becc.
32 *conſ. ſuo 5. nu. 10.* vbi ſubdit, quod authoritas, quæ
competit ratione officij, non debet vltra naturã
ipſius officij operari. Addo Surd. *conſil. ſuo 151. nu.
88.* vbi poſt infinitos adductos perpendit textum
in l. ſi quis ex Argentarijs, §. rationem, ff. de edendo,
vbi licet aliàs Argentarij libro credatur, tamen
fallit, quando in eo ſcripſit, quæ non concernunt
officium eius, ac negotiationem. Hoc idem ſe-
quutus eſt nouiſſimè Scaccia *d. cap. 11. num. 123.
& 124.* vbi ſimilibus comprobat, vt per eum.

33 Et eſt veriſſima limitatio. Libri enim confecti à publicis officialibus, in concernentibus dumtaxat eorum officium, plenè probant, *l. in fraudem. §. quoties, de iure fiſci, l. quedam, §. nummularios,* cum ibi notatis, *ff. de edendo,* cum ſuis concordantibus deductis per Caballin. *Mill. ſuo 57. numero primo.*

34 Quod tamen intelligo in concernentibus ſolummodo munus dictorum officialium, pulchrè Clar. Eques Dom. Peregr. *conſil. ſuo 92. num. 1. & 3. volum. 2.*

35 Vnde licet per libros prępoſitorum gabellis probetur ſolutio, vel non ſolutio gabellæ, non tamen plenè probatur contractus, ſi de eo principaliter agatur, vt pulchrè decidit Alexã. *conſilio 36. Viſo proceſſu, col. 1. lib. 5.* Decius *in cap. cum cauſam, num. 3. de probationibus,* Socin. *conſil. 28. Viſis actis, col. 2. lib. 2.* & alij plures.

36 Sic etiam in ſimili, licet liber æſtimi ſit confectus ab officialibus à publico conſtitutis, non tamen probat hunc, vel illũ eſſe dominum, vel poſſeſſorem, ſi hoc primo agatur inter alios, ita concludit Bald. *in l. quidam in ſuo, in fine, ff. de condit. inſtit.* idem Bald. Salic. Paul. & alij *in l. de ſollemnibus, C. de rei vendic.* & poſt plures alios relatos Cabal. *d. Mill. 57. num. 2.*

37 Hic tamen obſeruandum eſt, (& eſt pulchrum dogma,) quod licet liber gabellarij non probet ſuper re non ſpectante ad eius officium, nihilominus, ſi res habeat connexitatem cum eius officio reſultat probatio etiam ſuper illa re annexa, & geſta partibus pręſentibus, exẽplum deduximus *in cap. ſequenti, num. 11.* diximus enim ibi, quod ſi emptor præſente venditore puta Titio, dicat tabellario, ſoluo gabellam domus emptę à Titio, & ita ipſo præſente ſcribatur, dicitur probata emptio, tamen ad gabellarium nihil ſpectat de contractibus, ſed ſolum de ſolutionibus gabellæ.

38 Et ratio (mea ſententia) eſt in promptu; quia ſolutio gabellę partibus pręſentibus neceſſario pręſupponit emptionem, & venditionem, ſicut acceſſorium pręſupponit principale, quare ſi nominatus venditor interuenit actu poſitiuo in ſolutione gabellæ, ex iſta probatione naſcitur inſeparabiliter probatio venditionis. Sic pręcisè poſt Crauet. declarauit traditionem Alexã. Socini, ac ſequacium, de qua *num. 35.* Scaccia *d. cap. 11. num. 125. & 126.*

39 Limitatur tertiò principaliter ſupradicta Cõcluſio, quando ipſemet liber a publico officiali conſcriptus minimè contineret cauſam ipſius ſcriptionis, nam tunc minimè probaret, ſic poſt Bart. Roman. & Alex. Do. Menochium *conſ. ſuo 23. nu. 13.* Beccium *conſ. 5. num. 8.* ac plures alios D. Surd. *conſ. ſuo 151. num. 87. in ſecundo.*

Sed

Digitized by Google

Sed pulchra pro coronide huius materię oritur hic dubitatio,& eſt. An liber publici officialis ratione officij deſumptus,productus à tertio,contra tertium fidem faciat?

40 In huiuſmodi difficultate Hippol. Riminald. *conſil ſuo* 334. *num.* 26. poſt alios ibi relatos concludit pro affirmatiua, ac exemplificat in argentatio, nummulario, & publico mercatore, quinimò *ſub num.* 27. docet, quod liber illius officialis, qui non tenetur ex neceſſitate officij ſui tenere librum, qualem, qualem fidem inducit.

41 Eiuſdem opinionis extitit etiam Clariſſ. vir, & Eques Dominus meus Peregrinus *conſil. ſuo* 92. *nu.* 1 *in* 2. vbi clarè docuit plenam, & hoc caſu ipſius libris fidem adhibendam eſſe, contra Iaſ. *conſil. ſuo* 103. *colum.* 1. *lib.* 1. qui dumtaxat eis ſemiplenè credi arbitratus eſt. Addo poſt hæc ſcripta D. Burſatum *conſil. ſuo* 87. *num.* 7. & eruditiſſimum D. Maſcard. poſt plures relatos *concluſ. ſua* 978. *nu.* 2. vbi poſt Angelum dicit, quod ita communiter obſeruatur. Videndus quoque poſt hæc edita viſus Do. Scaccia *d.c.* 11. *num.* 116. vbi pulcherrimè, & Do. Hector Felicius, *allegat. ſua iuris* 11. *num.* 38. *par.* 1. Confirmatur autem iſthæc concluſio tali ratione.

42 Liber huius officialis à publico deputati probat etiam ad fauorem ipſorummet officialiũ ſcribentium, Scaccia inter ceteros *d.c.* 11. *num.* 115. & nos *ſupra nu.* 7. *cum ſequentibus*; ergo a fortiori debet probare ad fauorem tertij contra tertiũ, quia ſi non probaret pro tertio, multo minus probaret pro ſeipſo. Scimus enim, quod teſtis admittitur in cauſa aliena, ſed non in cauſa proptia, propter affectionem, & intereſſe.

43 Intellige tamen hanc Concluſionem primò procedere, quando ipſemet officialis fuit deputatus ad ſcribendum, ſecus ſi ad recipiendum tantũ. Sic poſt Iaſonẽ, Curtium, Crauettam, & alios idẽ Maſcard. *citata Concluſione, num.* 4.

44 Intellige ſecundo loco, vt procedat quo ad eos, cum quibus res geſta ſit, ſecus contra tertium abſentem. Sic poſt Alexandrum, Crauettam, Menochium, Burſatum, & alios idem Maſcard. *d. concluſ. num.* 5.

45 Qualiter autem id intelligatur, vide quæ latiori folio ſcripſimus, *cap. ſequenti, num.* 10. *cum ſequentibus*, ibi enim dicta hic volumus pro repetitis haberi, & hæc ſufficiant.

Videndus de hac materia Schraderus *in d.l. admonendi, num.* 269. Adeundus etiam Clar. Domin. Farinaccius in ſuis Fragmentis criminalib. *par.* 1. *pag.* 11. *tit.*... *num.* 137. *cum ſeq.* vbi quoque an ætas probari poſſit ex libro publico officialis à publico deputati, in quo natiuitates puerorum deſcribi ſolent, (prout Florentię, & Venetijs ſeruari tradidere Mandoſius, & Menas) omnium elegãtiſſimè diſceptatur. ipſum conſulas.

De Libris Argentariorum, ſeu Nummulariorum accurata, & elegans diſceptatio.

SVMMARIVM.

1 *Argentarius duobus modis apud Latinos Scriptores vſurpatur, & num.* 3.
2 *Alciati opinio lib.* 1. *Diſpunct. cap.* 25. *deducitur, quæ tamen parum probatur P. Rebuffo.*
4 *Ars argentarij Romæ parum honeſta fuit.*
5 *Argentarius à Scæuola fuit vſurpatus pro coactore.*
6 *Quid ſit propriè coactor ex ſententia Alciati explicat Author.*
7 *Doctrina Bologneti de Argentarijs affertur, & numero* 8.
9 *Argentarius vnde dictus ſit, explicat Author, & nu.* 10. *&* 11.
12 *Quid ſit collybus, ibidem docet Author.*
13 *Argentarij officium fuit adinuentum iure ciuili Romanorum.*
14 *Argentarij varijs nominibus appellabantur.*
15 *Argentarij, & Menſarij erant vnum, & idem ex multorum ſententia.*
16 *Contrarium ſenſere Sigonius, & Maſſinius.*
17 *Author cogitandum relinquit.*
18 *De argentarijs latiſſimè diſſerunt D. Pancirolius, & Maſſinius.*
19 *Tripliciter potuit contingere, ut Argentarij libro fuerit fides adhibita.*
20 *Libro Argentarij plenè credebatur etiam ad eius commodum, & pro ſe, ratio ibidem, & num.* 21.
22 *Contrarium ſenſit Bart. Fundamentum eius.*
23 *Author non recedit à priori opinione.*
24 *Soluitur fundamentum Bartoli.*
25 *Liber Argentarij fidem faciebat pro ſe, etiam in ſummis magnis. ratio ibid.*
26 *Contrarium Decius.*
27 *Decij opinio qualiter procedat, explicat Author ex ſententia Menochij.*
28 *Quæ ſumma ſit magna, & indiſcreta, à Iudicis arbitrio pendet.*
29 *Liber Argentarij fidem faciebat etiam pro ſe, quando continebat rationes ita connexas, quarum pars acceptari, & pars repudiari non poterat.*
30 *Liber Argẽtarij minime probabat ad eius commodum in multis caſibus, de quibus & numero* 31. 32. 33. *&* 34.
35 *Liber Argentarij contra eum fidem faciebat, ratio ibidem.*
36 *Liber Argentarij fidem faciebat quoque contra tertium.*
37 *Probatur, & num.* 38.
39 *Declara.*
40 *Argentarius tenebatur edere libros ſuarum rationum actori ad fundandam eius intentionem, & nu.* 45.
41 *Rationes, & num.* 42. *&* 44.
43 *Argentarij, & nummularij an eſſent vnum, & idem, videndus D. Menoch.*
46 *Argentarius tenebatur edere dictos ſuos libros non ſolum*

lum ſemel, ſed & pluries, ſi opus erat, & ex cauſa.

47 *Secus tamen erat reſpectu perſonæ priuatæ, & nu. 49.*

48 *Cauſa, ob quas argentarius iterum edere cogebatur ſuarum rationum libros, enumerantur per Pacianum de Probationibus.*

50 *Hæres argentarij tenebatur, & ipſe edere libros rationum defuncti.*

51. *Ratio.*

52 *Etiam ille, qui deſierat artem argentarij exercere, tenebatur edere libros rationum conſcriptarum tempore, quo ipſam exercebat.*

53 *Argentarius tenebatur edere dictos libros etiam cōtra ſe, ſi modo mandatum de ſcribendis illis ab actore, vel eius procuratore illi factum erit.*

54 *Argentarius dolo, vel lata culpa dictos libros non edens, damnabatur in id, quod intererat petentis.*

55 *Argentarius quid in caſu editionis edere teneretur, colligitur ex l. Argentarius, §. edi autem, ff. de edendo.*

56 *Argentarius an teneretur cuilibet, vel ei tantum edere, qui rationes mandauerat conſcribi? videndus Menoch.*

57 *Ad l. 1. C. de edendo varij intellectus per Scribentes allati, ſed per Authorem reprobati, & num. 58. cum ſeqq. vſque ad 82. incluſiuè, & num. 85.*

83 *Intellectus, quem ſequitur Author, deducitur & numero 84.*

86 *Oritur quæſtio. Cum ſeruus admitti non poſſit ad publica officia, & officium Argentarij ſit publicum, quomodo dicere potuerit I.C. in l. prætor ait, ff. de edendo, ſeruum poſſe Argentarij munus exercere.*

87 *Pro reſolutione videndi Fachineus, & Menoch.*

88 *Editio libri rationum ab Argentario an eſſet facienda iure actionis, an officio iudicis, dubitatur.*

89 *Vtilitas huiuſce dubitationis, & num. 90. & 91.*

92 *In varias Scribentes iuerunt ſententias, alij enim voluerunt, quod officio iudicis, nonnulli vero quod iure actionis.*

93 *Fundamenta, & authoritates pro vtraque parte deducunt Bolognettus, Alſanus, Maſſinius, & Fachineus.*

94 *Author pro uera iſtius materiæ intelligentia, ac declaratione, remittit lectorem ad D. Pacianum de Probationibus.*

95 *Quid lector ex Paciani ſcriptis ediſcere poterit, ſumatim deduxit Author, & numero 96. 97. 98. & 99.*

100 *Argentarij non tenebantur rationes quas edere gratis.*

101 *Contra argentarium cur non daretur actio mandati, quamuis mandato contrahentis rationes confeciſſet, docet Author, & uidendus Pyrrus Alſanus.*

102 *Ad hoc ut Argentarius teneretur ſuos rationum libros edere; mandatum, & intereſſe debebant concurrere, de quo uidendi Fachineus, & Maſſinius remiſſiuè.*

De Libris Argentariorum.

LIbro rationum alicuius officialis de publico ad ſcribendum deputati, an fides, & plena ſit adhibenda, ſuperiore capite docuimus; nunc de eo, qui ab Argentario, ſeu nummulatio olim conficiebatur, an ſcilicet, & ipſi plenè crederetur, hic congruo loco tractare plenè conſtitui.

1 Ad faciliorem autem, ac pleniorem dicendorū intelligentiam præſciendum eſt, & primo, Argentarium inter ceteros duobus modis potiſſimū modis apud Latinos Scriptores vſurpatum, vno modo pro eo, cuius officium erat, & artificium, vaſa aurea, & argentea conflate, qui argentarius vaſcularius appellabatur, de quo meminit, *lex finalis, ff. de actionibus, & obligationibus.*

2 Et licet ſubtilis Alciatus, *lib. 1. diſpunct. cap. 25.* non admittat huiuſmodi argentarium, quia *in d. l. vltima*, nulla fiat mentio de vaſculis, ſatis tamen eſt ad declarandam qualitatem ipſius atgentarii, cum quo ibi non de vaſculis conficiendis contrahebatur, illa appellatio vaſcularii, *argumento, l. apud, §. vlt. ff. de præſcriptis verbis.* Sic in ſpecie Pet. Rebuf. *in l. boues, pag. mihi* 550. *in fin. ff. de verbor. ſignific.*

3 Secundo autem modo Argentarius habebatur pro priuato feneratore, qui quæſtum olim faciebat, aut permutandis pecuniis, aut fenerandis, & erat quoque veluti proxeneta quidam, qui pecuniam fenerari volentibus opitulabatur, eamque ob cauſam pecunia apud eum a feneratoribus deponi ſolebat, quam aliis exinde ipſe fenori tradebat; & ea de re diligenter tationes conficere tenebatur; ſic præciſe poſt alios docnit eleganter Clariſſ. Menochius, *lib. 2. de Arbitrar. centur. 1. caſu 91. num. 3. cum ſequentibus*, ſequutus eſt etiam (poſt infinitos concordantes adductos) eruditiſſ. Maſſinius, *in l. 1. num. 29. C. de edendo*, nec non Do. Munoz de Eſcobat, *de Ratiocinijs adminiſtrat. cap. 11. num. 1. & 2.* vbi ſubdit, quod hæc ars parum ho-

4 neſta Romæ fuit, prout etiam ſcripſit Claudius Suetonius *in Octauiani Cæſaris vita, cap. 23.* vbi refert Cæſari a M. Antonio obiectum fuiſſe, quod Auum argentarium habuiſſet; & nos quoque infra de libris mercatorum tetigimus, *pag. 321. num.* 48. licèt eſſet licita, & permiſſa ad congeſta per Do. Corafium, *lib. 7.* Miſcellan. ſuorum, *c. 10.* & de huiuſmodi Argentarijs à nobis præcipuè differendum eſt.

5 Non obſeruandum tamen volo (vt quæque præcipua de hac materia complectar) Argentarium a Scæuola Iuriſconſulto, *in l. Sticho, §. Argentarius, ff. de ſtatu liberis*, vſurpatum quoque fuiſſe pro coactore, id eſt illo, qui cogebat, & cōgregabat pecuniam menſæ argentariæ debitam.

6 Sed rectius (mea ſententia) ſubtilis Alciatus *libro 1. παρεργῶν. cap. 24.* ſcribit, coactores argentarios eos dici, qui dum reliquatores aliquos haberent, vel ptopter paupertatem, vel alia de cauſa difficiles exactu, huiuſmodi nomina per licitationem vendebant; hi enim emptores propriè appellari ſolent coactotes, quod & cogere ſit pecuniam corradere, & exigere, & latius vt per eum, de quo etiam meminit Rebuf *in d. l. boues, pag. mihi 551. in principio.*

7 Neque etiam hic ſilentio prætereundum ce-

V ſeo,

ſeo, quod hac de re docuit Dominus Bolognettus, *in d.l.1. num.6.C.de edendo*, vbi talia verba profert.

(Argentarij antè erant antiquitus duobus modis: nam aliquando vniuerſitas ciuitatis faciebat vnam menſam, & conſtituebant locum, in quo deberent omnes ciues, vel alij deponere pecuniam ſuam, recepturi eamdem ad ſuam voluntatem, & commoditatem; & huic menſæ præponebant perſonas approbatæ fidei, quibus committebatur, vt tenerent computa, & rationes omnium deponentium, & recipientium pecunias ſuas, & rationes eorum appellabantur publicæ propter eorum fidem à publico approbatam.

8 Secundò modo erant argentarij, qui de ſuo profitebantur ſe velle retinere menſam, & bancum, in quo omnes ciues poſſent deponere pecunias ſuas, recepturi eaſdem ad eorum voluntatem, & commoditatem in totum, vel in partem, & iſti pro faciliori exequutione impetrabant à publico, vt eorum fides approbaretur, & daretur ſibi poteſtas ſcribendi rationes ſuas, & omnium negotiantium cum eis; & fideliter promittebant conficere, & obtinebant; dicebantur autem conficere rationes publicas propter fidem publicam impetratam; & de illis particularibus argentarijs loquitur, *text. in l.ſi hominem, §.quoties, ff.depoſiti, cum l.ſequenti, & l.ſi ventri, §.in bonis, ff. de priuilegijs creditor.* cum concordantibus per eum deductis.) Hactenus Bolognettus.

9 Non ignorandum ſecundò principaliter, dictum eſſe argentarium, eiuſque officium ab argento, cuius exercitio præerat. Hinc ſæpenumero apud Iuſtinianum argenti diſtractores reperiuntur appellati, vt obſeruauit Cuiatius *lib.10.Obſeruationum, cap.14.* P. Rebuf. *in d.l.boues, pagina mihi 550.verſic.nam & argentarius*, & Bolognet. *d.num. 6.poſt medium*.

10 Nec ſane mirum: argenti enim appellatione (ſecundum vſum communem loquendi) omne genus monetæ cuiuſcũque materiæ intelligimus, vt pluribus docet Tiraquel. *in tractatu de vtroque retractu, §.1.gloſ.20.num.5.& 6.* & Iacob. Cuiatius *in d.cap.14.* & forte potius ab argento, quam ab ęre, vel auro, quia pecunia argentea ſuperat dignitate, & pretio æs, quantitate, & vſu aurũ, cuius minor erat etiam copia apud antiquos, *argumento, §.*
11 *pœna autem, Inſtit.de iniurijs*, iure optimo igitur argentarij ab argento dicebantur, quod argentum, id eſt, nummos venderent; nummos autem vendit, (vt inquit Cuiatius) qui pro nummis, quos dat permutãti alios, lucelli aliquid accipit, id eſt,
12 collybum; nam collybus eſt, quod pro permutatione pecunię datur, vel munus, quod pro Cãbio datur, vt ex Diuo Hieronymo docet idem Cuiatius, *d.cap.14.* vbi pulchrè, & latè de hac voce collybus, ipſum conſulas. Adeas quoque Eberardum Speckan. *quæſt. inferius alleganda, num.2.cum duobus ſeqq.*

13 Obſeruandum tertiò principaliter, introductum fuiſſe ipſorum argentariorum officium, de quo agitur, iure ciuili Romanorum, apud ipſos enim Romanos, (in quorum foro habebantur tabernæ conductæ, de quibus loquitur text. *in l. qui tabernas argentarias, ff.de contrahenda emptione*, prout poſt alios tradit ſubtilis Vaconius a Vacuna, *lib.1.declarationum iuris ciuilis declaratione 14. nu. 5.*) exercuerunt ab initio Vrbis ipſi argentarij ſuũ officium ob priuatum quæſtum, prout docet Carolus Sigonius, *lib.2. de antiquo iure ciuium Romanorum, cap.11.*

14 Præſciendum poſtremo, argentarijs ipſis varia nomina fuiſſe indita: appellati fuerunt enim collectarij, argenti diſtractores, ſeu venditores, trapezitę argentariæ menſæ exercitores, cermatiſtæ, coactores, nummularij, ac tandem menſarij, ſeu menſularij. Sic pulchrè docet hæc omnia Prateius *in ſuo lexico Iuris ciuilis in verbo, Argentariorum nomina.* Sequitur Schrad. *in eodem verbo, in ſuo lexico.* Adde Spiegelium *in ſuo pariter lexico, in verbo, Argentarius*, & Briſſonium, *de verborum ſignificatione in verbo, argentarij.* Adeundus quoque Ebetard. Speckhan *quæſtionum ſuarum cent.1.cap.68. num.1.& 2.*

15 Et quod argentarij, ac menſarii in ſpecie non differant, ſed ſit vnum, & idem, docuit poſt Budeum, Equinarium, Baronem, Hotomannum, Corraſium, ac alios, Clariſſ. Menochius, *d. Caſu 91.n.6.* & ſequitur Munoz de Eſcobar, *d.c.11.n.2.*

16 Nota tamen in hoc particulari contrarium placuiſſe Carolo Sigonio, *lib.2.de antiquo iure ciuium Romanorum, d.cap.11. quem nouiſſime*, ſequutus eſt Maſſinius, *in d.l.1.num. 34.C. de edendo.*

17 Cogita in hoc enim, quia parum lectori vtile, haud immorandum opinor.

18 His ſic breuiter ad euidentiam præmiſſis, latiori enim folio de ipſorum materia diſſerit Dom. Camill. Borell. *de Regis Catholici præſtant. cap.22. per totum*, Clar. Panciro. *in ſuo Theſauro variarum lectionum, lib.1.cap.31.* & D. Maſſinius, *in d.l.1.à numer.29. vſque ad 46.* vbi & qua ratione ipſi fuerint adinuenti, quale fuerit eorum officium, quotuplicis generis ſint, & quibus modis eorum officium finiretur, pleniſſimè diſcurrit quem omninò conſulas. Adeundus quoque Do. Specxhan, *præcitato, cap.68.per totum*, vbi nonnullos alios concordantes deducit.

Videndum modo, an plena eorumdem libris fides adhiberetur; quoniam autem id tripliciter contingere poſſe, & potuiſſe compertiſſimum eſt,
19 videlicet pro ſe, contra ſe, ac pro tertio contra tertium, de ſingulis hiſce caſibus particulariter diſſeramus.

20 Quod attinet ad primum. Regulam ſic ſtatuas. Libris argentariorum plenam fuiſſe adhibitam fidem etiam ad eorum commodum, ac pro ſe; confirmatur autem iſthæc concluſio tali ratione.

21 Libro alicuius officialis à publico ad ſcribendum deputati, pleniſſimam adhiberi fidem, etiamſi agatur de fauore ipſiuſmet ſcribentis *ſupra cap.præcedenti, num.7.* cum ſequentibus duobus validiſſimis fundamentis, quæ hic pro repetitis haberi volumus, poſt nonnullas ſcribentium authoritates quoque deductas, clarè firmauimus.

Scd

Sed ipſimet argentarij à publico erant ad eorum officium exercendum deputati, vt ex ſupradictis clarè conſtat, ergo &c. & hanc concluſionem firmauit quoque inter ceteros Clar. Menoch. *d. caſu 91. num. 11. cum ſequentibus*. Addo Bald. *in l. rationes, num. 3. C. de Probationibus*, Bolognettum, *in d. l. 1. num. 25.* vbi prius etiam Alex. *ſub num. 10. C. de edendo*; vbi ſubdit hoc præcipuè verum intercedēte ipſiuſmet argentarij iuramento. Addendus quoque eruditiſs. Scaccia *de iudicijs Cauſarum ciuilium, lib. 2. cap. 11. nu. 105. cum pluribus ſequentibus*, vbi pulchrè, & late, & D. Rutger. Rulant. *de Commiſſionibus lib. 5. cap. 10. num. 5.*

22 Contrariæ tamen ſententiæ adhæſit Auriga noſter Bart. *in l. quadam, §. nummularios, num. 2. ff. de edendo*, motus ex eo, quod inſtrumentis notariorum, quorum fides de publico quoque probata eſt, fides ad eorum commodum non adhibeatur, cum pro ſe inſtrumenta conficere minimè queant, *ad l. de eo, & l. diuus, ff. de falſ.*

23 Sed à priori opinione vti veriori, minimè recedendum dijudico.

24 Nec obſtat fundamentum Bartoli de notario; Reſpondetur enim diſparem eſſe rationem inter ipſum, & argentarium; argentarij enim fides à publico ſic olim erat approbata, vt illi de omni peracto pecuniario negotio credendum eſſet, nam cū munus ipſius circa pecuniatiam mutuationē verſaretur, in eo pariter ipſius fides probabatur, quare ipſius Codex accepti erat, & dati, expenſique, ſi ergo plus expenſum, quam acceptum in illo ſcriptum comperiebatur, ei fides præſtabatur, quoniam in his eius fides erat approbata, *ad l. ſi quis ex argentarijs, §. rationem, ff. de edendo*, qua lege etiam probatur, nullam ipſius argentarij rationum fuiſſe fidem, ſi quid præter eius officium geſtū foret; hoc idem in notarijs eſſe comperimus, eorū namque munus eſt in publica documenta aliorum cōtractus, & geſta redigere, atque in hoc ſolo eorum fides approbata eſt, non autem vt & ipſi propria negotia gerant, & ſuis rationibus concludāt; quare ſi quid dubij eueniat, quod eius munus tantum reſpiciat, is ille erit, qui explicabit, vt ſcribunt omnes *in l. ſi librarius, ff. de regulis iuris*, ſecus erit autem in alijs, & ſic non officiunt. Sic eleganter Clariſſ. Menoch. *d. caſu 91. numero 14. & 15.* & ſequitur Bolognettus, *d. num. 25. verſi. nec obſtat fundamentum.*

25 Extenditur autem hæc Concluſio, vt locum etiam ſibi vendicet, licet is liber magnas ſummas continuiſſet, nec ſane mirum, quandoquidem abſolutè approbata eſt à publico ipſius argentarij fides.

26 Et licet contrarium ſentire viſus fuerit Dec. *in l. 1. num. 4. de edendo*, dum libro rationum fidē adhiberi in paruis, non autem in magnis ſummis,
27 litteris prodidit, defenditur tamen ſupradicta ampliatio per Clariſſ. Menoch. *d. caſu 91. num. 17. & 18.* dum docet opinionem Decij procedere in libro rationum illius, cuius fides à publico approbata non eſt; contrariam vero in eo, qui probatus eſt; vel ſecundo, Decium loqui, ac intelligere de ſumma magna, quæ ſit indiſcreta, & inueriſimilis, contrariam vero ſententiam procedere in ſumma magna, veriſimili tamen, vt quę probabiliter conueniat qualitati perſonarum, & negotiationis.

28 Quę autem ſumma magna ſit, & indiſcreta, à iudicis arbitrio pendere poſt Abbatem, Anchar. Crauet. & alios, docuit idem Menoch. *d. num. 18. in fine.*

29 Extenditur ſecundò, vt multo magis procedat, quando liber ipſiuſmet argentarij rationes ita cōnexas habuiſſet, quarum pars acceptari, & pars repudiari nō potuiſſet, tunc enim abſque alio dicto eius libro etiam pro ſe, & in ſui commodum, plenè fuiſſe creditum teſtatur inter ceteros Bartol. *in d. §. nummularios, præcitato num. 2.*

30 Limitatur tamen hæc eadem Concluſio varijs modis.

Et primò, vt non proceſſerit, quando ipſorummet argentariorum libri ſuſpitione aliqua falſi laboraſſent, tunc enim nullo pacto ad ſui commodum ipſis credebatur; ſic poſt Salic. & Iaſ. D. Menoch. *relato Caſu 91. num. 20.*

31 Coarctatur ſecundò, vt minimè proceſſerit, quando aliqua præſumptio extitiſſet in contrariū. Exemplum eſſe poteſt, cum liber ipſe veriſimilia non continuiſſet; tūc enim nullam fidem, ac probationem faciebat. Sic poſt multos relatos docuit idem Menoch. *præcitato Caſu, nu. 21.* vbi quo-
32 que ſubdit ſtandum eſſe iudicis arbitrio, quæ his caſibus dici poſſint veriſimilia.

33 Declaratur tertiò, vt ſupradicta Concluſio minimè locum ſibi vendicarit, quando liber ipſiuſmet argentarij quid à ſuo miniſterio, ac munere diuerſum continuiſſet, quemadmodum de libro mercatoris, ac officialis de publico deputati ſuis locis dictum fuit. Sic præciſè poſt infinitos relatos, ac nonnulla ſimilia deducta, tradit idem Menochius *præcitato Caſu num. 22. cum duobus ſequentibus*, vbi quoque reprobat opinionem Decij, *in l. age, num. 5. C. de tranſactionibus*, contrarium ſentientis.

34 Et meritò (mea quidem ſententia) quandoquidem ipſorummet argentariorum fides, prout etiā animaduertit idem Menoch. in hoc officij genere probata tantùm erat; eſſet enim ridiculum, ſi aliorum diuerſa negotia, & penitus aliena à munere ſuo in eorum codicibus retuliſſent, ac conſcripſiſſent.

Et hæc quo ad primum caſum ex propoſitis ſufficiant.

35 Quod autem ſpectat ad ſecundum, videlicet, An liber ipſius argentarij contra ſe fidem fecerit. Res pro affirmatiua difficultate caret. Scimus enim certiſſimum in iure eſſe. Librum ſemper fidē facere contra ſcribentem. Sic de libro priuati latiſſimè ſupra concluſimus *de libris rationum, num. 95. cum ſequentibus*. De libro Sociorum, *tit. de libris rationum alicuius ſocietatis, numero 1.* De libris Mercatoris, *tit. de Libris Mercatorum, quęſt. 2. nu. 1. cum ſeqq.* ac de libro Vſurarij, *tit. de libris vſurarij, num. 1. cum ſeqq.*

V 2 Et

Et ne diutius lectorem bene... ...m morer, mi-
hi videtur eſſe de hoc textus aperti...ſſimus, *in l. ar-
gentarius, ff. de edendo*; quo loci deciditur, argenta-
rium teneri ad editionem libri ſuarum rationum,
ergo dictus liber productus probabit de neceſſi-
tate etiam contra ſe. Hoc idem ſequi videtur Cl.
Menoch. *d. Caſu 91. num. 11.*

Quod verò ad vltimum attinet; idest An ex ip-
ſius argentarij libro contra tertium fides oriri po-
tuerit? Rem paucis perſtringendo; Concluſio ſit
36 affirmatiua. Probatur autem ipſamet Concluſi o
per textum, *in d. l. Argentarius, ibi*: (nec intereſt
37 cum ipſo argentario cõtrouerſia ſit, an cum alio.)
Præterea conſidera, quod fruſtra Prætor coegiſſet
38 argentarium edere etiam contra ſe, niſi illi tertio
fides libri nocere potuiſſet; quod etiam ad plenā
probationem intelligit Menoch. *d. Caſu 91, num.
præcitato* 11. *&* 12. Hoc idem ſequi videtur Rimi-
naldus iunior, *conſil. ſuo 334. num. 26. in tertio*. Ad-
de Bart. ante omnes, *in d. l. argentarius, num. 1.* vbi
protulit hæc verba (Nota, quod ſcripturæ illorum
loquendo de argentarijs, faciunt contra tertium,
& pro tertio.

39 Declaratur tamen hoc non proceſſiſſe contra
tertium abſentem, cum quo actus aliquis geſtus
non fuiſſet, nam res inter alios acta alijs obeſſe mi
nimè debet. Sic præcisè coarctat ipſemet Meno-
chius, *dicto Caſu 91. num. 25. cum ſequentibus*, vbi id
quoque poſt nonnullos concordantes deductos
pluribus ſimilibus comprobat. ipſum conſulas.
Conferunt quæ ſupra ſcripſimus *de libris officialiũ
de publico deputatorum, num. 38. cum ſequentibus, &
præcipuè num. 42.* ibi videas.

Et hæc ſatis de tribus illis requiſitis, ſeu dubita
tionibus ſupra propoſitis.

Sed pulchræ de eadem materia excitari hic poſ
ſunt difficultates.

40 Prima quidem eſt, An ipſemet argentarius te-
neatur edere libros rationum ſuarum ad fundan-
dam intentionem alterius?

In qua quidem controuerſia reſolutio ſit affir-
matiua, textus ſunt ad litteram, *in d. l. argentarius
in principio, & in l. prætor ait, ff. de edendo.*

41 Rationes autem principales duæ ſunt. Prima
elicitur ex textu, *in d. l. argentarius ibi.* (Ideo autē
argentarios tantum, neque alios vllos abſimiles
eis, edere rationes cogit, quia officium eorum, at-
que miniſterium publicam habet cauſam.)

42 Et quod ratio publici officij fuerit principalis
cauſa, vt rationes, quæ in publico officio eſſent, e-
derentur, & propterea argentarij, quorum officiũ
erat publicum, cogerentur ſuas rationes edere, e-
tiamſi cum illis controuerſia verſaretur, docuit
per illa duo iura eruditiſs. Pacianus *de probationi-
bus, lib. 1. cap. 63. num. 93. & 94.* vbi ſubdit idem iu
ris extitiſſe non ſolum in ipſis, & nummularijs, *ad
l. quadam, §. nummularios, ff. de edendo*, (An autem
argentarij differunt reuera ab ipſis nummularijs,
43 an verò eſſent vnum, & idem, omnium elegantiſ-
ſimè diſceptatur Perilluſtris Præſes Menoch. *de
Arbitr. lib. 2. Centuria 5. caſu 499. num. 7.* quem con
ſulas) verum etiam in omnibus illis, qui officia pu
blica exercebant, & exercent, & ibi exemplificat
in Publicanis, Datiarijs, ac alijs huiuſcemodi per-
ſonis, vt per eum, quem videas.

44 Altera ratio principalis deſumitur ex textu, *in
d. l. prætor ait*, ſub illis verbis. (Nam cum ſingulorũ
rationes argentarij conficiant, æquum fuit id, q̃d
mei cauſa confectum eſt, meum quodam modo
inſtrumentum mihi edi.)

45 Hoc idem, quod argentarius teneretur ſuas ra-
tiones edere, per dicta iura tradidit quoque idem
Clar. Menoch. *d. Caſu 499. num. 5.* Addo Zazium *in
l. 1. §. editiones, num. 55. ff. de edendo*, & Bernard. Gre
uæum, *lib. 1. Practicarum concluſion. cap. 106. conſi-
deratione 1. num. 1.*

46 Extenditur autem hęc Concluſio varijs modis,
& primo, vt locum habeat, etiam quando ipſemet
argentarius reus conuentus ſemel ipſi actori ſuas
rationes edidiſſet, nam adhuc ſi opus erat, ex cau-
ſa iterum eas edere tenebatur, vt notatur *in l. ſi quis
ex argentarijs, §. prætor, & l. ſequenti, ff. eodem, de edē-
do.* Sic pręcisè Clar. Menochius *præcitato Caſu 499.
num. 9. & 10.* vbi tamen ſubdit ſecus eſſe reſpectu
47 perſonæ priuatæ, ipſa enim cùm ſemel editionem
fecerit, amplius edere non tenetur. rationibus, vt
per eum.

Hoc idem, quod ipſemet argentarius iterum ex
cauſa proprias rationes edere cogeretur, docuit
48 Do. Pacian. *de Probationibus lib. 1. cap. 64. num. 53.*
Cauſæ verò, quibus ipſe edere cogebatur, enume-
rantur, *in l. veluti cum ſequenti, ff. eodem*, & eas ple-
niori cornu repetit, *d. cap. 64. ſub num. 54. cum infini
tis ſequentibus*, quem conſulas.

49 De hac eadem materia videndus Pyrrus Alfa-
nus, *in d. l. 1. num. 35. cum duobus ſequentibus, C. de e-
dendo*, vbi pulcherrimis rationibus motus, explo-
ſaque Lancelloti, Decij, ac Aquenſis contrarium
ſentientium opinione, hoc idem, quod perſo-
na priuata, quæ ſemel ex mera benignitate libros
rationum ſuarum edidit, ad eos edendos amplius
minimè cogi poſſit, mirabiliter tuetur, ac de-
fendit.

50 Extenditur ſecundò, vt locum habuerit etiam
in hærede ipſius argentarij, qui edere tenebatur,
quemadmodum ipſemet argentarius, *l. quadam,
§. nihil, ff. de edendo.*

51 Nec ſanè mirum; obligatio enim defuncti
tranſit hæredem, *l. 1. C. vt actio ab hæredibus, &
contra hæredes*, ſequitur Do. Menoch. *d. Caſu 499.
num. 11. & 12.* Addo ego meliorem textum, & à
nemine, quem viderim, perpenſum, *in l. ſi quis ex
argentarijs, §. cogentur, ff. eod. de edendo.* Eius verba
talia ſunt.

(Cogentur & ſucceſſores argentarij edere ra-
tiones, quod ſi plures ſint hæredes, & vnus hēat. ſo
lus ad editionem compelletur, ſed ſi omnes ha-
beant, & vnus edi ſibi deſideret, omnes ad editio
nem compellendi ſunt.) Quid clarius?

52 Ampliatur tertio ſupradicta Concluſio, vt
locum habuerit, etiamſi ipſemet argentarius ar-
gentariam ipſam exercere, ac facere deſijſſet,
nam adhuc ad ſuarum rationum, tempore quo
illam exercebat, conſcriptarum editionem com-
pelle-

Digitized by Google

pellebatur, text. eſt vulgatiſſimus, & expreſſus, *in d.l.prętor, §.is etiam, ff.eod.tit.* vbi etiam docet Vulpianus I. C. quod ibi argentarius compellebatur edere, vbi argentariam exercuerat, licet inſtrumẽtum argentariæ in alia Prouincia haberet, & latius, vt per eum.

53 Ampliatur quartò, vt ipſemet argentarius etiã contra ſe dictos ſuos libros edere teneretur, ſi modo mandatum de ſcribendis illis ab eodem Actore, vel eius procuratore ſibi factũ foret, ſic inter ceteros per multa iura docet Franciſcus Zoannettus *in d.l.1. C.de edendo, nu.6.* Addo Menoch. *de Arbitr. Caſu 499. lib.2. Centuria 5. num.6.*

Nota tamen quod ipſemet argẽtarius eoſdem ſuos libros minimè tenebatur edere, quãdo in ipſis habebat proprij patrimonij rationes commixtas. Sic præcisè inter alios Decianus, *conſil. ſuo 61. num.3. vol.1.* ſequitur Greuæus, *lib.1. practicarum concluſ. cap.106. conſideratione prima, num.2.*

54 Nota ſecundò, quod ſi forſan ipſemet argentarius, vel dolo, vel lata culpa non edidiſſet, damnabatur in id, quod intererat petentis, cuius quantitas ſecundum tempus decreti prætoris iubentis edi æſtimabatur nõ inſpecto, ſi poſt deſijſſet intereſſe, aut creuiſſet, ſeu decreuiſſet; pulcher de hoc eſt textus, & ibi Doctores *in l. vbi exigitur, C. eodem.* Addo Bellapertieam *in l. argentarius, §. cum autẽ, num.1. ff. de edendo, & num.8.*

55 Quid autẽ in caſu editionis ſi per ipſummet argentarium erat edendum, clarè colligitur ex textu cum ibi notatis *in d.l argentarius, §. edi autem, ff. eodem.* De his tamen duobus vide inferius dicta *ſub num.96.*

56 Ceterum dubitatio eſt non lenis, vtrum ipſemet argentarius edere teneretur cuilibet, vel ei tantum, qui rationes mandauerat cõſcribi? Huic autem difficultati adeo doctè, & eleganter quattuor diſtinguendo caſus, ac contrarias hinc inde ſcribentium opiniones afferrendo, ſatisfacit ęternæ memoriæ Clariſs. Menochius *d. Caſu 499. à num. 15. vſque ad 21.* vt non dicam mea, ſed vniuſcuiuſque alterius etiã peritiſſimi opera ſuperuacanea uideatur ad ipſum igitur, ne ex ſcriptis ſcripta cõficiam abſque lectoris vtilitate, eumdem beneuolum lectorem remitto.

Et hæc quo ad hanc primam difficultatem ſufficiant.

Altera ſecundo loco ſuccedit hic dubitatio, & eſt. Quomodo mulier, de qua loquitur textus *in l. 1. C. de edendo,* habuerit rationes, cum non poſſit eſſe argentaria, *ad l. femina, ff. eodem tit.* & conſequen-

57 ter quomodo videatur poſſe librum conficere rationum, cum hoc ſit officium præciſum ipſius argentarij, *ad l. argentarius, ff. eodem.*

De intellectu itaque *d.l.1. C. de edendo,* diſſerendum eſt. Multi multa dixere.

58 Accurſius priori loco *in d.l.1. in verbo (id ex cauſa) circa medium.* Reſpondet textum eſſe intelligendũ, quando mulier ſuceeſsit argentario, quia tunc tenetur edere, ſicut argentarius, *l. quadam, §. nihil intereſt, ff. eod.* & ſic poteſt habere rationes.

59 Sed iſte intellectus quippe diuinatiuus, (quid dixerit Butigell. *in d.l.1. num.52. & 53.*) abſque dubio reijciendus eſt, non enim conſtat ibi mulierem illam alicui argentario ſucceſſiſſe; eum igitur reprobat Bartolus *in d.l.1. num.3.*

60 Prętereа ex alio haud amplectendus eſt: quia ſicut argentarius indiſtinctè tenetur edere ratione officij *ad l. argentarius, ff. eodem,* ita mulier eius hæres, *d. §. nihil,* cuius contrarium hic pręſupponitur.

61 Alia etiam ratione hic intellectus ſuſtineri nequit, quia rationes editæ ab argentario, cui femina ſucceſſit, ſunt quaſi publicæ, *d.l. argentarius,* & communes, *d.l. prætor, in principio,* textus autem loquitur de rationibus priuatis, & proprijs, ut probat illud verbum (ſuas,) de quo in textu *ad l. ſi ita, ff. de auro, & argento legato.*

62 Alia ſecundo loco fuit interpretatio nonnullorum, aſſerentium textum poſſe intelligi in muliere, quæ officinm argentariæ exercebat per ſeruum ſuum, hoc enim facere ſibi permiſſum eſt, ſeruus namque poteſt exercere huiuſmodi officium, *l. prætor ait, §. ſed et ſi ſeruus, ff. eodem,* et ita ſenſit poſt Fulgoſ. Romanus *in l.1. num.13. in fine,* ſequitur D. Iaſon *ibidem num.6. verſic. tu potes intelligere;* & omnium latiſſimè, ac elegantiſſimè Pyrrus Alfanus omnino videndus ab ijs, qui hunc ſenſum ſibi ſequendum iudicarent, *in præcitata l.1. numero 39. & 40.*

63 Sed iſte intellectus maximas patitur difficultates.

64 Prima eſt, quia nimis inſolenter diuinat, prout de primo dictum fuit.

65 Altera eſt, quia præſuppoſitum non eſt verum, quod ſcilicet mulier poſſit exercere argentariam per ſeruum: nam cũ mulier ipſa repellatur ab huiuſmodi officio, etiam ſeruus eius repellitur ex antiqua illa regula: Quod non poſſumus facere per nos ipſos, nec etiam per ſeruos nobis facere permiſſum eſt, *de qua in l. non licet, de contrahenda emptione, in l. neque, C. de hæredib. inſtituendis, & in l. ſi mihi, & tibi, §. regula, de legatis primo, cum concordãtibus.* Et ita conſiderat inter ceteros Decius *in d.l. 1. num.12.* quem retulit, & ſequutus eſt Hippol. de Marſil. *in Singulari ſuo 611. num.6.*

66 Cui addatur, capacitatem ſerui regulari, ac pẽdere à capacitate domini, *l. ſi mihi, & tibi, §. regula, de legatis primo.* Cum ergo femina argentariam exercere non poſſit, atque ita incapax ſit illius officij, *dicta l. feminæ,* ſic etiam incapax erit eius ſeruus.

67 Nota tamen quod iſta Decij ratio à pleriſque refellitur, & ſumma reprehenſionis in hoc conſiſtit, quod regula illa non procedit, quando diuerſa eſt ratio inter dominum, & ſeruum, id patet *ex l.1. de verborum obligationibus,* vbi dicitur, eum qui per ſe ſtipulari non poteſt, ſtipulari poſſe per ſeruum proprium; & hæc eſt doctrina Baldi *in l. humanitatis, in quarta oppoſitione, C. de impuberum.*

68 At in propoſito noſtro diuerſa ratio conſiderari poteſt inter dominum, & ſeruum, quia femina ideo non poteſt exercere hoc officium,

quoniam virile eſt, vt habetur *in d.l. feminæ, ff. eod.* non enim decet (vt dicit Alciatus) verecundiam muliebrem huiuſmodi rationes tractare cum viris. Hæc ratio ceſſat in ſeruo, vt patet, ergo, & ita ſupradictam rationem refellit in ſpecie Dominus Ripa, *in d.l. 1. num 4. verſ. ſed defendendo,* & Cl. Me-
69 noch. *d. Caſu 499. num. 14,* vbi pulchrè ſubdit, etiã non obſtare Regulam illam: Capacitatem ſerui pendere à capacitate domini, nam dicta Regula ſecundum eum procedit, quando incapacitas eſt ratione perſonæ, & effectus, non autem ſi honeſtatis, & verecũdiæ cauſa, & latius vt per eum, quem conſulas.

70 De hoc tamen præciſo intellectu omnium latiſſimè diſſerit Bolognettus, *in d.l. 1. num. 52. & 53.* vide per eum. Adeundus quoque Cagnolus *ibidẽ, num. 49. cum duobus ſeqq.*

71 Tertiò loco alij dixerunt, verbum illud (Rationes) de quo in textu, exponi debere pro inſtrumẽtis, quibus ſuffragari videtur textus *in l. prætor ait, ff. de edendo,* vbi rationes appellantur inſtrumenta; & ſic ſenſit Caſtr. *in d.l. 1, num. 3. in fine.*

72 Sed nec iſte ſenſus mihi probatur, quia propriè rationes differunt ab inſtrumentis, *argumento l. ſi quis, §. Labeo, ff. de edendo,* & verba ſemper ſunt accipienda in proprio ſignificatu, *l. non aliter, de legatis tertio,* & in ſpecie eum reprobat Ripa, *in d.l. 1. numero quarto,* & Maſſinius poſt articulum plenè diſcuſſum, ac contraria reſoluta, *num. 51.*

73 Adde alia ratione hunc intellectum reſpuendũ eſſe; nam in iure noſtro latius patet hoc verbum (inſtrumentum,) quam dictio iſta (Ratio,) cum inſtrumentum dicatur omne, quo cauſa inſtrui poteſt, *l. 1, de fide inſtrumentorum,* quod non reperitur dictum de ratione; ideo inſtrumenta accipi poſſunt pro rationibus, ſed non rationes pro inſtrumentis, cum minus contineat ratio, quam inſtrumentum, & exponi poſſit id, quod eſt plus, per id quod eſt minus: contra verò minimè, Bart. *in l. tutores, §. curatores, ff. de adminiſtratione tutorum.* Hãc eamdem interpretationem reprobat quoque bene eruditus Alfan. *in d.l. 1, num. 95. cum ſequentibus,* vbi etiam nonnulla, quę ex aduerſo obijci ſolent, acutiſſimè refellit.

74 Quartò loco alij opinati ſunt, Mulierem iſtam exercuiſſe de facto argentariam, & ſic de conſuetudine ſaltem, licet non de iure, mulier poteſt eſſe argentaria: quia conſuetudo valet contra ius ſcriptum, *l. de quibus, de legibus, capit. finali, de conſuetudine, & cap. dilecti, de Arbitris.*

75 Sed nec horum interpretatio amplectẽda, quia nimis morbo diuinationis laborat.

76 Accedit quinto loco nonnullorum aliorum ſenſus, & eſt; textum illum intelligi debere de muliere vſuraria, quæ quidem compellitur librum rõnũ ſuarum edere, ad tradita *Clementina prima, §. 1. de vſuris,* & ita inter ceteros videtur docuiſſe Bart. *in d.l. 1, num. 4.*

77 Sed iſthæc Barto. opinio omnium aliarum mihi videtur peſſima, quis enim ipſi reuelauit feminam illam, de qua fit mentio *in d.l. 1.* fuiſſe vſurariam?

78 Accedat, Imperatorem ibi non potuiſſe vaticinari de deciſione *dictæ Clementinæ primæ,* quæ per mille annos poſt illam legem edita fuit. Sic animaduertit Alexand. *in d.l. 1, num. 2.* & Romanus, *num. 13.*

79 Conſidera præterea, quòd diſpoſitio dictæ Clementinæ primæ, dumtaxat habet locum, cum tractatur de Vſuris, vt ad litteram *ibi* deciditur; & tradunt communiter *ibi* Canoniſtæ.

80 Sed in caſu *d.l. 1, agitur de depoſito,* in quo nõ ſolent vſuræ conſiderari, prout notiſſimum eſt, & tradit Purpur. in ſpecie *in d.l. 1. num. 24. verſic. tertia lectura,* ergo, &c.

81 Suffragatur & fortius, nam ſi textus *in d.l. 1.* intelligeretur, (prout autumat Bart.) de muliere vſuraria, certè eſſet de indubitabili; nam clarum eſt, vſurarium omnino teneri ad editionem faciẽdam ſuarum rationum *d. Clementina prima,* & tamẽ textus ille loquitur in caſu, in quo rationum non debet fieri editio, niſi ex cauſa, quam iudex debet cognoſcere, ergo, &c.

82 Videndus tamen de hoc præciſo intellectu Decius *in d.l. 1. num. 13,* vbi latè inſiſtit, & Dom. Iaſõ *num. 8.* Adeundus quoque D. Bolognettus *ibidem, num. 55,* & Alfan. *num. 50. & 51.* vbi omnium pulcherrimè.

83 Alia ſexto loco accedit Scribentium expoſitio, dicentium text. *in d l. 1.* intelligendum eſſe de muliere, quæ habebat priuatas ſuas rationes, quas cõfecerat, vt perſona priuata, non autem vigore alicuius officij.

Et ſi diceres, ergo non deberet teneri ad earum editionem, quod eſt contra textum. Reſpondeo negando conſequentiam: ipſa enim & ad editionem tenetur ſuadente aliqua iuſta cauſa, vt ibi dicitur, vt puta ſi ipſa iſtis rationibus vteretur, *ad l. 1, §. edenda ſunt omnia, ff. eodem,* vel ſi perſona agẽs eſſet priuilegiata, vt fiſcus, *ad l. ne quiſquam, ff. eodẽ,* & ita ſenſit inter alios idemmet Bart. melius conſultus, *in d.l. 1, num. 4.* vbi etiam Bal. *num. 2. verſic. alij dicunt.* Sequitur Salicet. *ibdem, num. 3.* Ripa, *num. 4. in fine,* vbi ſubdit, quod iſte intellectus eſt communis & magis amicus litteræ; ab eodem non diſſenſit etiam Clar. Fachineus *libro 11. ſuarum iuris controuerſiarum, cap. 85,* nec Pyrrus Alfanus *in d.l. 1, num. 99.*

84 Et hunc proculdubio ſequendum & ego opinor, quidquid dixerit Purpuratus *in d.l. 1. num. 24. verſic. ſecunda lectura.*

85 Alij etiam intellectus *ad d.l. 1,* ſolent per Scribentes deduci, in ſpecie autem referuntur per Purpuratum, *ibi num. 24. verſic. quinta lectura, & num. 25.* per Ioannem de Vicomercato, *num. 43.* & per Gozadinum, *num. 7.* Sed mihi potiores deduxiſſe ſufficiat.

86 Tertio loco alia non minus pulchra, quàm difficilis oritur hic dubitatio, & eſt; cum ſeruus admitti non poſſit ad publica officia, *ad l. cum prætor, de iudicijs,* & officium argentarij ſit publicum, *ad l. argentarius, ff. de edendo,* quomodo dicere poterit Iuriſconſultus *in l. prætor ait, ff. eod. tit.* ſeruũ poſſe argentarij munus exercere?

Pro

Pro reſolutione huiuſce difficultatis, varij va-
ria dixere, quorum omnium opiniones retulit, ac
improbauit nihil concludens Clariſſ. Facbineus
87 *lib.11.ſuarum iuris controuerſiarum, cap.*86. ipſum
conſulas, nihil enim noui in hoc puncto penes me
eſt, quod in medium afferam; videndus quoque
dilectiſſimus meus Menoch. *lib.2.de Arbitrarijs, Cẽ
turia prima, Caſu 91.num.*8. vbi pulchrè.
88 Succedit quarto principaliter alia dubitatio, &
eſt: An editio rationum eſſet faciẽda ab ipſomet
argentario, ſeu nummulario iure actionis, vel offi
cio iudicis.
89 Vtilitas autem huius quæſtionis non parui erat
momenti: nam is, qui tenebatur edere iure actio-
nis, conſtituebatur in mora ſola interpellatione
extraiudiciali, *ad l.ſi ex legati cauſa, ff. de verborum*
90 *obligationibus*, is vero qui tenebatur officio iudi-
cis edere, non coſtituebatur in mora niſi ex iudi-
ciali interpellatione, vt probatur *in l.eum poſtulem
ff.de damno infecto, cum infinitis concordantibus de-
ductis* per doctiſſimnm Pacianum *in ſuo tractatu de
Probationibus, libro 1.cap.66.num.1.& 2.*
91 Ruſus alio modo formabatur libellus, quan-
do implorabatur officium iudicis, & alio modo,
quando intentabatur actio, vbi enim libellus for-
mabatur ſuper actione, debebat quis narrare ea,
per quæ conclndebatur partem teneri ad aliquid
ſibi dandum, vel faciendum, ſed vbi formabatur
ſnper officio iudicis, debebat quis ea narrare, per
quæ concludebatur, quod iudex deberet facere,
vel poſſet facere illud, quod petebatur. Sic poſt
Batt. docet Pacian. *d.c.66.num.3.* & videndus, *ſub
tribus numeris ſeqq.* vbi circa differentias inter a-
ctionem, & officium, omnium pulcherrimè inſi-
ſtit. De qua etiam re vide Bolognettum, *in d.l.1.
num.84.C. eodem.*
92 In hac quidem difficultate mirum in modum
ſe torſerunt Scribentes; nonnullis enim placuit,
argentarium ipſum cogi potuiſſe rationes ſuas e-
dere per actionem in factum; quamplurimis verò
officio iudicis: cui quidem ſi non paruiſſet, tunc
poſtea competijſſet actio in factum pro intereſſe.
93 Fundamenta, & authoritates pro vtraque parte
omnium latiſſimè, atque elegantiſſimè deducunt
inter ceteros ex Neothericis quattuor Clariſſimi
viri per lectorem conſulendi. Bolognettus videli
cet, Alfanus, & Maſſinius *in d.l.1 ille ſub numer.*80.
cum ſequentibus. Secundus ſcilicet Alfanus, *à num.*
100. *vſque ad* 115. hic verò (intelligendo de Maſſi-
nio,) *ſub num.*113. *& infra*, necnon erditiſſ. An-
dreas Fachin. *libro 11. ſuarum Controuerſarum, cap.*
90. qui quidem hanc ſecundam opinionem eſſe
magis Communem, & receptam præter Alfanum,
atteſtantur.
94 Reiectis diſputationibus, quas vtrimque Docto-
res prædicti vſque ad ſatietatẽ habuere, pro iſtius
materiæ ampliſſima declaratione, ac intelligẽtia,
lectorem beneuolum moneo, & hortor, vt ſcripta
eruditiſſimi, atque numquam ſatis laudati Dom.
Fuluij Paciani *in præcitat.cap.66.per totum*, dumta-
xat legat, atque repetendo relegat, ipſis enim le-
ctis, tanta facilitate, ac claritate, omnium, quæ ad
hanc materiam ſpectare dijndicare poterit con-
ſcius, ac plenè informatus euadet, vt nihil am-
plius pro plena eiuſdemmet materiæ cognitione
conſequenda deſiderari poſſe, vt fateatur, neceſ-
ſe erit.
95 Diſcet enim primò, (vt ad particularia deſcen-
dam) tribus modis editionem potuiſſe peti; ali-
quando enim petebatur officio indicis mercena-
rio, interdum officio iudicis nobili, nonnumquã
vero iure actionis ordinariæ; circa quos modos
exemplificando, diſceptando, ac declarando inſi
ſtit *à num.9. vſque ad* 37.
96 Docebitur ſecundò, quomodo eſſet facienda
ipſa editio, an ſcilicet liber ipſarum rationum in-
teger eſſet edendus, an potius ſufficeret edere illã
partem, de qua eſſet controuerſia; & an ipſamet
editio eſſet facienda cum die, loco, & conſule, de
quibus quidem omnibus diſceptat ipſemet Pa-
cianus *præcitato cap. à num.*38. *vſque ad* 82. *inclu-
ſiuè.*
97 Conſcius erit tertio loco, quo tempore ipſamet
editio erit facienda; de qua quidem re diſſerit
idem Pacian. *præcitato cap. à num.*83. *vſque ad* 118.
incluſiuè.
98 Percipiet quartò, quo in loco de ipſomet libro
rationum per ipſum argentarium erat facienda
editio; de quo quidem puncto ſcribit *à num.* 119.
vſque ad 138. *incluſiuè.*
99 Intelliget poſtremò, quanam pęna ipſemet ar-
gentarius mulrabatur, ſi edere recuſabat. De qua
quidem re omnium elegantiſſimè diſcurrit *à num.*
139. *vſque ad* 185 *incluſiuè.*
Ipſum igitur lector conſulat, neminem enim
ex Scribentibus (repeto) in meorum librorũ mul-
titudine nactus ſum, qui de huiuſcemodi difficul-
tate, & materia, & doctius, & latius Dom. Paciano
præcit.cap.diſſeruerit. Addo etiam quendam Anto
nium de Matthæis, poſt hæc congeſta viſum, in
quodam ſuo tractatu editionis librorum rationis,
vbi latè.
100 Quintò loco principaliter dubitari contingit,
an ipſimet argentarij tenerentur petentibus ratio
nes ſuas edere gratis?
Huic autem difficultati ſatisfaciendo, conclu-
de pro negatina. Sic poſt Albericum, *in l.quædam,
§.nummularios, in fine, ff.eod.de edendo*, docuit Clar.
Pacianus *d.tractatu lib.1.cap.64.num.*30. *&* 31. v-
bi poſt Bal. *in d.l.quædam, ſub num.*2. ſnbdit, quod
Argentarius, & Notarius cogebantur inuiti ſcri-
bere, & ſuſcipere rogitum, & per conſequens eo-
rum officium non debebat eſſe grauitum.
101 Et ex hac ratione communiter Scribentes in eã
iuerunt ſententiam, quod licet argentarins man-
dato contrahentis rationes conficeret, non tamen
contra ipſum oriretur actio mandati, inquiunt.n.
mandatum debere eſſe gratuitum, & voluntariũ,
vt ex eo oriri poſſit actio mandati; *ad l.1. & l.ita
vt, ff.mandati, cum ſuis concordantibus*, quod nõ cõ-
tingit in hoc caſu, per ſupradicta.
De hoc tamen particulari, cur actio mandati
non daretur contra ipſummet argentarium, licet
mandato ipſius contrahentis rationes cõfeciſſet,
diſſe-

Digitized by Google

diſſerit omnium elegantiſſimè Dominus Alfanus, *in d. l. 1. à num. 116. vſque in finem*, ipſum conſulas.

Sexta oritur dubitatio, & eſt: an duo copulatiuè requirerentur, mandatum ſcilicet, & intereſſe, vt argentarius, vel ſimiles tenerentur edere?

102 In qua quidem difficultate, Communis eſt ſententia Doctorum, dicta duo copulatiuè fuiſſe neceſſaria. Vidēdus inter ceteros eruditiſs. Andreas Fachineus *lib. 11. ſuarum iuris Controuerſiarum, cap. 84.* ibi enim poſt atticulum ad partes diſcuſſum, ac contraria quæque reſoluta, hanc eamdem ſententiam vti Communem, ac veram pluribus iuribus firmat, atque communit; Videndus quoque doctiſſimus Maſſinius, *in d. l. 1. num. 59.* vbi & ipſe hanc eamdem ſententiam vti veriorem, ac Cōmuniorem, omnibus contrarijs reſolutis, tuetur, ac defendit; ad ipſos beneuolum lectorem remitto; non enim hic omnia mihi cartis comittenda per viam diſputationis propoſui, ſed loca principalia tetigiſſe ſat ſit. Vide etiam quæ nos ſcripſimus ſupra de Libris rationum in genere, *nu. 144. & 145.*

Et hæc de argentarijs, qui ad præſens in vſu eſſe deſierunt, ſiue de eorum materia docuiſſe ſufficiat, ad alia procedamus.

De Libris Rationum Gabellarii, ſeu Datiarij.

SVMMARIVM.

1 Libri rationum Gabellarij probant etiam pro ſe, & num. 2.
3 Item probant quoque negatiuam, puta, quod quis non ſoluit collectam.
4 Exemptio, ſeu immunitas alicuius rectè probatur per libros gabellarij, concurrente maximè curſu temporis conſtituti ad præſcribendum.
5 Ratio.
6 Maior fides adhibetur libris gabellarij, quam teſtibus.
7 Declara, ac intellige, vt ibi.
8 Libri gabellarij probant etiam pro tertio contra tertiū, & num. 9.
10 Intellige, ac declara, prout & numero 11. 12. 13. 14. & 15.
16 Libri gabellarij probant ſolummodo in his, quæ pertinent ad eorum officium, & non vltra.
17 Non tamen probant, quando vltra dictum officium, deputatus eſt alius notarius, ad quem ſcribere, vel ſubſcribere ſpectaret, & ederentur ſine ſcriptione, vel ſubſcriptione ipſius notarij.
18 Item quando gabellarius non eſſet à publico conſtitutus.
19 Libri gabellarij non probant venditionem inter contrahentes.
20 Fallit hoc in quodam caſu, de quo per authorem, remiſſiuè.
21 Libros gabellæ regulariter tenetur edere gabellarius, & num. 22.
23 Gabellarius, qui libros ſuarum rationum lacerauit, & combuſſit; an incidat in crimen falſi, latiſſimè docet Teſaurus, & alij, vt num. ſeq.

De Libris Rationum Gabellarij.

1 Libri eorum, qui eliguntur ad recipiendas gabellas, vel collectas, authoritate publica, probant etiā pro ſe, Bart. *in l. quadā, §. nummularios, in fine, ff. de edendo*, vbi ſubdit idem iuris eſſe in ſtationario, ſi authoritate publica eligeretur. Socin. *conſil ſuo 208. num. 2. in 2.* Decius, Curtius, & alij plures, quos refert, & ſequitur Do. Maſcard. *Concluſ. ſua 976. num. 39. & prius Concluſ. ſua 837. num. 1. cum duobus ſequentibus*. Sequitur hoc idem Do. Angelus de Peruſio *in d. §. nummularios*, vbi dicit, quod ita obſeruatur, licet tales ſcripturę non ſint authenticæ. His accedunt idem Decius *conſil. 596. num. 5. in 2.* & idem Socin. *conſil. 97. nu. 13. in quinto*, vbi amplius docet, quod libro denunciationum gabellæ ſcripto per Commentarienſē
2 deputatum, plena fides adhibetur, addo Surd. *conſil. ſuo 429. num. 38. in 3. & deciſ. ſua 336. num. 1.* Burſat. *conſil. 235. num. 26.* & prius *conſil. ſuo 190. num. 40. in 2.* Bernard. Vvurmſer. *lib. 1. Pract. Forenſium obſeru. obſeruat. 3. num. 3.* D. M. Antonium de Amatis, *deciſ. ſua March. 24. num. 15.* vbi plures deducit, & atteſtatur de Communi, & nouiſſimè D. Rodobald. Parinum, *in ſuo tract. de Gabell. pa. 2. n. 71. verſ.* quæ quidem ſolutio, vbi me hoc in loco allegat. Videndus quoque Clariſſ. Fuluius Pacianus, *de probationibus, lib. 1. cap. 63. num. 96.* & Dom. Rutgerus Rulant, *de Comiſſionibus, lib. 5. cap. 10. nu. 4.* vbi docet etiam hoc procedere, ſiue ij gabellas ſuperiori reddant ſiue eas conduxerint, vt hodie ferè vbique, præſertim in Italia, fieri conſueuit.

3 Amplia, vt probent etiam negatiuā, puta, quod quis non ſoluit collectam, ita Bart. & Communiter Doctores *in l. Titia textores, ff. de leg. 1. & in d. §. nummularios*. Sequitur poſt infinitos alios relatos, D. Maſcard. *Concluſ. ſua 834. num. 36. & 976. num. 40.* & eruditiſſimus Bertaz. *conſil. ſuo ciuil. 71. num. 47.* vbi concordantes adducit. Nattam *conſil. ſuo 406. num. 12. & 627. num. 1.* Burſat *conſil. 13. num. 4.* & plures alios. Sequitur quoque Dom. Bim. *conſil. ſuo 172. num. 17. in ſecundo*, vbi etiam ſubdit, ſic per Conſilium Neapolitanum fuiſſe deciſum, teſte Afflict. *deciſ. ſua 400. num. 9.* His accedit D. Ioannes P. Anchar. *quæſt. ſua 50. num. 10. lib. 2.* vbi amplius docet, exemptionem, ſeu immunita-
4 tem rectè per eoſdem libros probari, concurrente maximè curſu temporis conſtituti ad præſcribendum. Addo poſt hæc ſcripta Do. Burſat. *conſil. 16. nu. 35.* & eumdem dom. Maſcard. *Concluſ. ſua 316. num. 4.* vbi poſt innumeros prope deductos, rationem *ſub num. 5.* deducit, dicens: Nam perſona e-
5 xactoris eſt authoritate publica electa, & ideo omnino

Digitized by Google

nino ſequi videtur; vt illius libri fides adhibea-
6 tur Quinimò, *ſub nu.6.* aſſerit maiorem fidem illis adhiberi, quam teſtibus.

7 Quod tamen eſt intelligendum, ſi cauſa ageretur inter ſubditos dicto Communi, cuius ſunt libri, & modo ſint in archiuio publico repoſiti, & habeant cuſtodem publicè ad id conſtitutum, & alia, de quibus per Canoniſtas, *in c. cum cauſam, de probat. & in cap. ad audientiam, de præſcription.* Sequitur id expreſſe Do. Maſcard. *dicta Concluſ. 316. num. 7.*

Intellige ſecundò, ac declara ſupradictam ampliationem, prout facit D. Alex. Trentacinq. poſt hæc edita viſus, *Variarum reſolutionum, lib. 2. tit. de fide inſtrumentorum, reſolutione 2. num. 4.* quem conſulas.

Amplia ſecundò, vt præcipuè ex dictis libris oriatur probatio contra eos, qui ipſummet gabellarium elegentur; ac approbatum. *arg. l. ſi quis teſtibus. C. de teſtibus.* Sic præciſè Illuſtr. D. Menoch. *conſil. ſuo 246. num. 17. in 3.*

8 Amplia tertiò principaliter, vt dicti gabellariorum libri probent etiam pro tertio contra tertium, ſic præciſè poſt infinitos relatos Hippol. Riminal. *conſil. ſuo 52. num. 102. vol. 1.* Sequitur quoque Do. Ioſeph. Ludouic. *d. Concluſ. ſua 29. pag. 72. colum. 3. verſ. ampliatur 7.* vbi etiam ſubampliat, quod libri iſtorum deputatorum à publico, pro-
9 bent innocentiam rei; & adducit Decian. *conſil. ſuo 72. nu. 27. volum. 3.* Addo poſt hæc ſcripta Ioachim. Beuſt. *in d. l. admonendi, num. 1043.* & Schuartzenthaler, *de ſtipulationib. pag. mihi 756. nu. 35. cum ſequent.*

10 Intellige tamen iſtam ampliationem, vt procedat ſolum in re geſta cum ipſo gabellario intercedente tertio, pro quo, ſeu contra quem, contingeret produci ſcripturam, ſeu librum ipſum gabellarij: quia tunc liber probat plenè illam rem geſtam etiam pro tertio contra tertium. Sic intelligendus eſt poſt alios Maſcard. *d. Concluſ. ſua 978. num. 5. & ſupradicta ampliatio.*

11 Exemplo pro faciliori lectoris intelligentia, rē declaro. Excellentiſſimus Thomaſinus emptor domus Pamphili, venit ad gabellarium ad ſoluendam gabellam iuxta formam partium Sereniſſimi Dominij de ſoluendis gabellis, & præſente ipſo Pamphilo venditore, dicit gabellario, ſeu publicano, quòd ipſe emit domum Pamphili præſentis, pro qua ſoluit 1300. pro gabella, & publicanus ſcribit; vtique ſi iſto caſu poſteà oriretur lis inter emptorem, & Pamphilum venditorem, agentē rei vendicatione pro dicta domo, & Thomaſinus emptor producat librum gabellarij, plenè probabit aduerſus Pamphilum, ſe emiſſe dictam domum. Nec enim iſto caſu poteſt obijci de regula. Res inter alios acta, &c. Quia cum ipſe Pamphilus tertius ad hunc finem acceſſerit, & fuerit præſens, res dicitur acta etiam cum ipſo.

12 Secus autem erit in probatione cōtra tertium, cum quo res geſta non ſit, quia res inter alios acta, &c. Exemplum; ego accedo ad publicanum, & ſoluo gabellam, aſſerendo me emiſſe domū à Meuio, ipſe tamen Meuius eſt abſens. Publicanus ſcribit in libro, quòd ego ſolui tantum nomine gabellæ emptionis talis domus per Meuium venditæ; certè talis liber non probat contra Meuium, quòd
13 vendiderit mihi domum; & ratio eſt euidens: quia non eſt danda maior fides libris ipſius gabelarij, quàm inſtrumento publico Notarij, ſed inſtrumentum publicum Notarij non probat contra tertios abſentes, quibus contrahentes præiudicare non poſſunt, *toto tit. C. res inter alios acta,* & cet. ergo, &c.

14 Comprobatur iſta declaratio, quia cataſtrum, regiſtrum, ſeu æſtimum Communis, probat ſolum quo ad perſonas, quæ conſenſerunt deſcriptioni æſtimi, ceterum quo ad alias perſonas, quæ non conſenſerunt, regulariter non probat quo ad dominum, nec quoad poſſeſſionem. Sic poſt alios eleganter D. Scaccia *d. cap. 11. num. 119.* & nos inferius loco ſuo.

15 An autem iſto caſu, quo res cum tertio geſta nō eſt, oriatur ſaltem ex ipſo libro gabellarij ſemiplena probatio pro tertio, & contra tertium? vide, quę ſcripſimus infra *de Mercatore.*

16 Declaratur autem ſupradicta principalis Concluſio, ut tantum locum habeat in ijs, quę pertinent ad eorum officium, & non vltrà, ita poſt Socin. & alios Dominus Maſcard. *Concluſ. ſua præcitata 976. num. 41.* Sequitur Preteus, *conſil. ſuo 60. num. 10. volum. 1.* & nouiſſimè Petr. Surd. *deciſ. ſua Mantuana 336. num. 4.* vbi concordantem adducit Socin. *conſil. ſuo 208. num. 2. verſ. ex libris, in ſecundo,* addo Aluar. Valaſc. *conſult. 10. nu. 2.*

17 Declaratur ſecundò, vt non procedat, quando eſſet deputatus vltra dictum officium alius Notarius ad quem ſcribere, vel ſubſcribere ſpectaret, eo enim caſu, ſine ipſius Notarij deputati ſcriptione, vel ſubſcriptione, prædicto libro ſuſceptoris gabellæ, fides minimè adhiberetur, ſic poſt Alex. *in d. §. Nummularios, ſub num. 3.* qui alios citat, eruditiſs. Maſcard. *d. Concl. ſua 76. num. 2.*

18 Declaratur tertio, vt locum minimè habeat, quando ipſemet gabellarius, non eſſet à publico conſtitutus, ſed ipſemet gabellę abſque alio exigerentur nomine fiſci, nam tunc ipſius libris fides minimè eſt adhibenda, quum debitum fiſcale propria ſcriptura non probetur, *l. exemplo, C. de probationibus,* Sequutus eſt Do. Sola, *in Conſtitutiones Sabaudiæ tit. de Libris Mercatorum, gl. 2. nu. 39. & 40. cum ſequentibus,* vbi Regulam ſupra firmatam veram intelligit, quando libri ipſi conficiuntur ab officialibus ad id de publico conſtitutis, & latius, vt per eum. Sequutus eſt Dom. Rodobal. Parinus, *d. num. 71. verſ* Hæc tota fides.

19 Notandum eſt autem (vt quæque præcipua de hac materia complectar) quod libri ipſius gabellarij non probant venditionem inter contrahentes, ſic poſt Socin. *conſil. ſuo 208. in tertia col. verſic. tertiò ex libris, vol. 2.* docuit Zuchard. *conſil. ſuo 56.* dum dixit, quod libri gabellarum, benè probant denunciam contractus animalium venditorum, non autem probant venditionem inter contrahē-tes. Addo Clariſſimus dominus Maſcard. *de proba-*

tio-

Digitized by Google

tionibus, Concluſ.611.per totam, vbi poſt nonnullos concordantes adductos atteſtatur de verioti, ac Communiori, & Do. Ioann. Gulierm. Guidobon. *aduocat. ſua 112. num. 8.*

30 Hoc tamen limita præcipuè in caſu de quo loquuti ſumus *ſupra capite de Libris Rationum officialis à publico deputati, num. 37. & 38.* ad ibi dicta lectorem remitto.

31 Obſeruandum prętereà libros Gabellę regulariter ab ipſomet gabellario edendos eſſe. Sic prępcisè poſt Bertachin. *in tract. de Gabell. par. 4. quæſt. 3. num. 7. & ſequentib.* Bertazol. *conſ. ſuo Ciuil. 97. num. 24.* Addo Clariſs. Pacianum, *de probationib. d. c. 63. num. 95.* Et hoc ſine dubio prouenit ratione publici officij, quę ſuadet, vt rationes, quę in publico officio ſunt, edantur.

32 Hinc videmus idem iuris eſſe in omnibus illis, qui officia publica exercent, per quę rationes cóficiunt; hi enim omnes ad ſuorum librorum editionem proculdubio compelluntur; ſic præcisè inter alios D. Pacian. *d. cap. 63. num. 93. & 94.* vbi exemplificat inter ceteros in Argentariis, & nummularijs.

33 An autem Gabellarius ipſe, qui libros ſuarum rationum lacerauit, & combuſſit, incidat in crimen falſi? latiſſimè diſcutit Teſſaurus *in ſua Pedemont. dec. 171.* vide per eum; Diſcutit quoque *ibidem ſub num. 6. cum ſequentib.* an ipſius libri dicantur publici, vel priuati.

34 Latius autem de materia horum librorum, Illuſtr. D. Card. Tuſcus *Concluſ. ſua 13. in verſ. ſexto diſceptatur*, vide per eum; videndus quoque D. Parinus *d. ſuo tract. per totum.*

De Libris Theſaurariorum.

S V M M A R I V M.

1 *Libri theſaurariorum plenam fidem faciunt.*
2 *Et dicuntur libri communes.*
3 *Et ad illos recurritur tamquam ad ſpeculum Veritatis.*
4 *Intellige tamen in pertinentibus ad eorum officium, ueluti in materia pecuniaria, & num. 5.*
6 *Quidnam in his libris ipſimet theſaurarij ſcribere debeant, animaduertit author, & num. 7.*
8 *An libri ipſorum theſaurariorum, pro tertio contra alium tertium regulariter fidem faciant, non eſt eadem omnium ſcribentium ſententia.*
9 *Plotus ſemiplenam probationem eos dumtaxat inducere arbitratus eſt.*
10 *Maſcard. verò, quod plenam.*
11 *Et hanc vti Veriorem approbat author, quam tamen limitat duobus modis, vt per eundem Maſcard. remiſſiuè.*

Cum inter illos, qui ratione ſui officij rationum libros conficiunt, & theſaurarij connumerentur, iure optimò, an ipſorum pariter libris plena ſit adhibenda fides, hic ſubijcere viſum eſt.

1 IN huiuſmodi igitur difficultate (rem paucis perſtringendo) cóclude pro affirmatiua, *text. eſt in l. 25. & ibi Bald. C. de conuen. fiſci debitor. lib. 10.* Sequitur Alex. *conſil. 177. in primo*, Fulg. *conſil. 11. num. 2.* Ripa, Socin. & alij, quos refert, & ſequitur Dom. Maſcard. *d. Concluſione ſua 976. num. 47.*

His accedunt D. Hypp. Rimin. *conſil. ſuo 39. nu. 1. vol. 1.* Becc. *conſil. 5. num. 2.* Ioſeph. Ludou. *d. Concluſ. ſua 29. pagina 73. colum. 2. verſic. amplia 21.* D. Rutget. Rulant. *de Comiſſionibus, lib. 5. cap. 10. num. 3. in fine.* & P. Aemil. Veral. *deciſ. ſua 156. per totam, & præcipuè num. 3. par. 2.* amplius docet, quód li-
2 ber ipſius theſaurarij eſt liber communis. Addo Beuſt. *in d. l. admonendi, num. 1044.* & Viuium *deciſ. ſua 184. num. 7.* vbi prӕterea ſubdit, ad huiuſ-
3 módi librum recurri, tamquam ad ſpeculum veritatis. Intellige tamen in pertinentibus ad eorum officium, veluti in materia pecuniaria. Sic ele-
4 ganter poſt Roman. Roland. à Vall. *conſil. ſuo 91. num. 12. in tertio*, vbi conſuluit, quod ſtatutum diſponens de fide plenaria adhibenda theſaurario
5 non procedit, quando agitur de materia non pecuniaria, & ſic non pertinente ad officium theſaurariæ. Sequitur hoc idem Plot. *conſ. ſuo 88. num. 12.* vbi concordantes adducit Socin. *cit. conſil. 208. col. 2.* Iaſ. Ripam, & alios, *in vulgata illa l. admonendi, ff. de iureiurando.* Addo D. Iacobum Mandelli *conſil. ſuo 453. num. 1.*

6 Aduertendum eſt autem, neceſſe eſſe, quod in talibus libris ad hoc deputatis ſcribant nominatim ipſi theſaurarij, à quonam recipiant, ex qua cauſa, & quanam die, & quam pecun. quantitaté, *ad l. apparitores, ibi: collationum ſummas, C. de exact. tributorum, lib. 10. ad l. neminem ibi: Quibus totaliter ſuſcepta diſperſerint, C. de ſuſcept. & arcarijs lib. 10. & l. 1. ibi Cauſa, & ſumma comprehendatur, C. de apoch. publ. lib. 10.* Sequitur pulchre Plot. *conſil. ſuo* 88. num. 7. vbi concordantes adducit.

7 Non erit tamen opus, quod ſpecialiter genus, & nomen monetarum addatur, prout egregiè poſt Alciat. Paridem de Puteo, & plures alios, firmauit Clariſs. Burſat. *conſilio ſuo 325. numero 8. in tertio.*

8 Sed an libri ipſius Theſaurarij, plenè probent regulariter pro tertio contra alium tertium, non eſt eadem omnium ſcribentium ſententia.

9 Plot. enim *conſil. ſuo 88. num. 6.* poſt Bart. *in l. quædam, §. nummularios, num. 2. verſ. ſed quæro, an libri, de edend.* expreſsè concludit, eos dumtaxat ſemiplenam in hoc caſu probationem inducere.

10 Contrarium tamen tenet ex profeſſo Do. Maſcard. *Concluſ. ſua 978. num. 3.* vbi concord. adducit Bald. Crauet. *de antiquit. tempor.* Burſat. & alios.

11 Et eſt verior ſententia; quam tamen ſublimita duobus modis, vt per eumdem Maſcard. *d. Concluſ. num. 4. & 5.* & hæc ſatis latius autem vide de

materia penes Clariſſ. Dom.Hippolyt. Riminald. *conſ. ſuo 29. per totum*, in primo, vbi pręcipuè agit de Apocha ſcripta manu Theſaurarii, ſeu quæſtoris alicuius principis, in qua confitetur ſe pecuniã ab alio nomine principis recepiſſe, an contra ipſum principem probet; & de comparatione litterarum, quomodo facienda, & de aliis huiuſmodi.

Sunt & alii, qui ratione ſui officii rationum libros conficiunt, prout ſunt Villarum Maſſarii, Degani, Fiſcales, & aliæ huiuſcemodi perſonæ, de quibus omnibus particulariter differendum.

De Libris Maſſariorum alicuius Villæ.

SVMMARIVM.

1 *Libri Maſſariorum alicuius Villæ, vel Caſtri, ſeu Communitatis, plenè probant ex ſententia Crauettæ.*
2 *Fundamentum eius, & num. 3.*
4 *Crauettam multi ſequuntur, & num. 5.*
6 *Contrarium plures alij.*
7 *Concilia, & num. 8.*
9 *Si Maſſarius ſcriberet non pertinentia ad eius officium, ei non crederetur.*
10 *Notabile.*

1 Libri Maſſariorum alicuius Villę, vel Caſtri, ſeu Communitatis ex nonnullorũ ſententia, plenam inducunt probationem, ſic prę cisè inter alios eruditiſs. Crauet. *de antiquit. tempor. in verſ. quarto limitatur, n. 63. cum ſeq.* vbi ſic arguit.

2 Libro alicuius officialis de publico deputati, proculdubio fides adhibetur, vt ſupra dictũ fuit, & tradit ipſemet Crauet. *d. verſ. num. 62.* poſt infinitos ibi relatos.

3 Sed Maſſarius electus ad officium Maſſariat. per Communitatem alicuius Villæ, vel Caſtri, di
4 citur deputatus de publico, ergo, &c. Crauettam ſequitur Becc *conſil. ſuo 5. num. 2.*

Addo poſt Felin. relatum Steph. Gratian. *deciſ. ſu a March. 137. num. 2.* Do. Scacciam, *cap. 11. inferius allegand. num. 113.* & Illuſtriſſ. Card. Tuſcum *Ccuclus. ſua 346. num. 27. in littera L. & concl. ſua 76. num. 67 in littera S.* Eiuſdem opinionis extitit etiã Dom. Alex. *in d §. nummularios, & in conſ. ſuo 136. col. 2. verſ. item etiam, de ſolutionib. num. 2.* vbi dicit, quod quando Communitas agit contra forenſem
5 ratione collectarum, ad quas dicit ipſum obligatum ex conſuetudine propter ſolutiones anteà per eumdem factas, quod plene eius intentio redditur comprobata per librum ipſius Maſſarii, in quo anteactæ ſolutiones reperiuntur adnotatæ.

6 Contrariam autem ſententiam defendere alii multi non dubitarunt, Bal. inter ceteros, *in l. Imp. num. 33. ff. de ſtatu hominum*, vbi allegat text. *in l. 2. C. de conuen. fiſci debit. lib. 10.* qui tamen rectè reſoluitur per Crauet. *d. verſ. quartò limitatur, num. 64. & 65.* ſequitur etiam Alexan. ſibi parum conſtans *conſil. ſuo 186. num. 6. vol. 2.* & Do. Rutger. Rulant, *d. tractatu de Commiſſionibus, lib. 5. cap. 10. num. 6. in littera A.*

7 Pro conciliatione harum opinionum Do. Maſcard. poſt plures ibi relatos, *d. Concluſ. ſua 976. nu. 45.* inquit, quod hęc ſecunda procedit, vbi eſſent duo officiales, vnus deputatus ad recipiendum, alter autem ad ſcribendum, quia primò non crederetur; Hoc idem ſequi etiam videtur Grat.
8 *conſ. ſuo 122. num. 13. in ſecundo*, vbi inquit, quod libro ipſius Maſſarij Communitatis non creditur, quando Communitas habet proprium Notariũ, qui ad ſcribendum ſit deputatus. Huic eidem ſententiæ ſubſcripſiſſe quoque viſus eſt Scaccia, *d. c. 11. num. 114.* Sic quoque clarè colligi videtur ex ſcriptis per Franciſcum Marcum, *deciſ. ſua 203. nu. 3. par. ſecundę.*

9 Pro Coronide nota, quod ſi aliqua forſan iſte Maſſarius ſcriberet non pertinentia ad eius officium, vtique ei non crederetur; ſic poſt alios Crauet. *d. verſic. quarto limitatur, num: 63.*

10 Quemadmodum etiam non crederetur dicto eius libro ſuper collectis, niſi eſſet ſubſcriptus à Notario, ad tradita poſt Alex. pee Illuſtriſſ. Card. Tuſcum, *d. Concluſ. ſua 346. num. 28.*

De Libris Deganeorum.

Libros Deganeorum, ſi non ſunt in archiuio publico, nec tractent de negotio antiquo, nõ probare, nec aliquam fidem facere, minuſque in pręiudicium tertii, poſt Abb. Felin. & plures alios docuit ex profeſſo Burſat. *conſil. ſuo 36. numero 17. vol. 1.*

Contrarium autem in concernentibus eorum officium ob dicta *in præcedenti quęſt.* quæ hic pro repetitis habeantur, verius eſſe diiudico. Cogita.

De Libris Fiſcalibus.

Libris Fiſcalium regulariter fidem adhiberi ſolere, probatur *in l. illatæ, C. de fide inſtrument. & ibi* Bart. Sequuntur poſt Bald. Crauetta ac multi alii, quos refert, & ſequitur Maſcard. *Concluſ. ſua 976. num. 46.* & Dom. Ioſeph. Ludouic. *Concluſ. ſua 29. pag. 73. col. 2. verſ. amplia vigeſimo.* His accedũt Viuius, *deciſ. ſua 184. num. 7.* & Dom. Bece. *conſ ſuo 5. num. 2.* vbi etiam deducit Bald. *conſ. ſuo 353. l. 4.* qui quidem allegat text. concordantem, *in l. in contractibus, §. 1. C. de non num. pec.* Addo quoque Do. Butger. *de Commiſſionib. lib. 5. c. 10.*

Liber Fiſci Criminalium, in quo reperitur cõdemnatus cancellatus, probat pręſumptiuè, vel abſolutionem condemnati, vel quòd ſatisfecerit condemnationem, ſic pręcisè poſt nonnullos relatos Card. Tuſcus, *Concluſ. ſua 346. in littera L. nu. 37.* vbi poſt Angel. de Maleficiis ſubdit, quòd in dubio pręſumitur pro cancellatione ſentẽtiæ Crimina-

minalis,& quod onus probandi transfertur in eũ qui ipſi cancellationi contradicit,& latius,vt per eum.

De Libro Salis.

Libro Salis apprimè eſſe credendum, poſt Pariſ. *conſil. ſuo 4. num. 5. in quarto*, reſpondit Do. Ioſeph. Ludouic. *Concluſ. ſua 29. pag. 72. col. 3. verſ. amplia decimo.* Sequitur Gratian. *deciſ. ſua Marchiana 137. num. 2.* Addo Sigiſmund. Scacciam, *lib. 2. de Iudicijs Cauſarum Ciuilium, cap. 11. num. 111*, vbi rationem ſubiungit, dicens: quia talis liber regulatur,& gubernatur per perſonam authoritate publica conſtitutam,& latius vt per eum, quem conſulas.

De Libris Mercatorum.

S V M M A R I V M.

1 *Quid ſit Mercator, deſcribitur.*
2 *Libri Mercatorum regulariter nullam fidem faciũt. Ratio ibidẽm.*
3 *Ratio rationis.*
4 *Amplia regulam ſupradictam multo magis procedere in nonnullis caſibus, de quibus, & num. 5. 6. 7. 8. 9. 10. & 11.*
12 *Limita, vbicumque adeſt ſtatutum, vel conſuetudo, quod ſtetur libris ipſorum mercatorum, & numero 13.*
14 *Et talis conſuetudo, vel ſtatutum valet.*
15 *Idem quod dicitur de ſtatuto, procedit etiam in Principe, & num. 16. & 17.*
18 *Amplia, vt tale ſtatutum extendat vires ſuas extra territorium.*
19 *Ratio.*
20 *Exemplum.*
21 *Et hæc eſt veriſſima concluſio, quidquid ſcripſerit Antonius Piaggius de conſuetudine.*
22 *Debet tamen liber ipſe rationum eſſe conſcriptus in territorio ipſorum ſtatuentium.*
23 *Et eſt veriſſimum axioma, quidquid dubitarit Corneus.*
24 *Limita, quotieſcumque præfatum ſtatutum eſſet indiſeretum, quippe quod contineret, omni ſcripturę mercatoris pro ſe indiſtinctè credendum eſſe: quia tunc cũ careret ratione, non valeret.*
25 *Verificabitur ergò in illis mercatoribus dumtaxat, qui fuerint approbati.*
26 *Item præfatum ſtatutum locum ſolummodò ſibi vendicabit in modica ſummam, non autem in magna.*
27 *Reſtringitur tamen hoc, vt non procedat reſpectu ſtatuti, quod arbitrium iudicis non excluderet, ſed potius ei ſubmitteretur, ſecundum Scacciam.*
28 *Libri Mercatorum plenam fidem facientes ſtatuto laicorum mandante, contra clericos, nihil operantur etiã in foro ſæculari.*
29 *Amplia, vt nec probent in fauorem ipſorum clericorũ contra laicos, ut in iudicijs ſeruetur æqualitas.*
30 *Statutum, quod libris mercatorum plenè credatur, interpretatur, ac intelligitur dumtaxat in pertinentibus ad mercaturam, & eorum officium, non autem in alijs, & num. 33.*
31 *Ratio ex Beccio.*
32 *Alia ratio ſecundum Scacciam.*
34 *Et eſt ueriſſima concluſio, quidquid dixerit Decius.*
35 *Plura ſimilia aſſeruntur, & num. 36. cum ſequẽtibus uſque ad 43. incluſiuè.*
44 *Intellige, ac declara, prout ibi, & num. 45.*
46 *Conſuetudo, quod libris Mercatorum credatur, eſt articulanda, & probanda.*
47 *Ad hoc ut libri Mercatorum etiam ita diſponente ſtatuto fidem faciant, plura requiruntur, quæ quidem erunt articulanda, ac probanda.*
48 *Primò, quod mercator ipſe fuerit, ac ſit legalis homo, & pro tali ab omnibus habitus.*
49 *Et non ſit infamiæ aliqua labe notatus.*
50 *Quod tamen intellige in infamia publica.*
51 *Secundò requiritur, quod ipſemet mercator librum ſuũ rationum manu propria conſcripſerit.*
52 *Contrarium Stracha poſt alios.*
53 *Fundamentum eius, & num. 54.*
55 *Concilia, & num. 56.*
57 *Exigitur tertiò, quod ueritatem ipſemet mercator ſcribere conſueuerit.*
58 *Si enim reperiatur ipſe liber falſus in uno, præſumetur falſus in omnibus.*
59 *Et hæc quidem qualitas erit articulanda, & probanda.*
60 *Requiritur quartò, quod cauſam in ipſomet libro rationum ſubiunxerit, & numero 61. uſque ad 65. incluſiuè.*
66 *Et aduerte quòd non ſolum requiritur cauſa, ſed debet eſſe apta, clara, & intelligibilis, & numero 67. & 68.*
69 *Exigitur quintò, quod aliquid contra ſe in eodem libro conſcripſerit.*
70 *Expoſcitur ſextò, quod ex ueriſimilibus circumſtantijs poſſit eſſe uerum, quod ſcriptum in eo reperitur, habito reſpectu ad tempus debiti contracti, ſolutionis factæ, & ad alia, & nu. 71.*
72 *Et licèt hæc ſex requiſita impugnentur per Crauettam.*
73 *Defenduntur tamen per Ioſeph. Ludouicum.*
74 *Dictum Guid. Papæ deducitur.*
75 *Septimò requiritur, quod in dicto libro ſint deſcriptæ partitæ pertinentes ad mercaturam, ſiue exercitium, de quo tractatur, & non ad aliud.*
76 *Exigitur octauò, quod ipſomet rationum libro appoſitus ſit annus, menſis, & dies.*
77 *Ratio ex Stracha.*
78 *Declara, & num. 79. 80. & 81.*
82 *Nonò requiritur, quod appareat mercatorem tradidiſſe merces, licet non ſit neceſſe probare de quantitate, & de pretio, & num. 83.*
84 *Exigitur decimò, quod dicti libri non ſint deſcripti diuerſa manu, & atramento, item, ut non ſint mendoſi.*
85 *Falſi ſuſpitio in parte, librum totum vitiat.*
86 *Libri Mercatorum carere debent cancellationibus, inductionibus, & de eis dicitur: Quod ſcripſi, ſcripſi.*
87 *Item, debent iſti candidi, ac carere omni ſuperinductione, alias contra ipſos mercatores poterit in litem iurari.*

Expo-

88 *Expoſcitur vndecimo,quod in ipſo rationum libro ſint deſcripta data, & recepta, & à quo,& ex qua cauſa,vt veritas,& falſitas ex eo deprehendi valeat.*

89 *Duodecimò requiritnr,qnod mercator ipſe iuret contēta in eodem libro fuiſſe , & eſſe vera.*

90 *Doctrina Bartoli deducitur.*

91 *Mercatores iſtnd iuramentum ſubeunt initio mercaturæ,ſeù offitij ſni, ad differentiam aliorum.*

92 *Decimotertiò exigitur,quod is liber ad petitionē partis exhibeatur,ad effectū,vt contra enm opponere poſſit.*

93 *Contra argnitnr,& num. 94.*

95 *Decimoquartò reqniritur,quod dictns liber præfationē contineat,ac inſimul inſcripcionem.*

96 *Exemplnm.*

97 *Exigitnr decimoquintò,qnod ipſemet liber factus, ac conſcriptns ſit ſecundum loci conſuetndinem.*

98 *Scartafacijs non eſt credendnm,& unm.99.& 100.*

101 *His omnibus reqniſitis,ſine maiori eornm parte interredentibus,ſtante tali ſtatuto, vel conſnetudine,libris ipſorum mercatorum plena fides adhiberi poterit.*

102 *Idque non ſolum in paruis ſummis , ſed etiam in magnis ſibi locum nendicabit.*

103 *Ratio.*

104 *Amplia hoc etiam procedere , licet aliqua dumtaxat ex partitis ipſorummet librorum eſſeuc ueræ, approbatæ,& acceptatæ.*

105 *Amplia ſecundo,pront ibi.*

106 *An contra dictos libros admittatur probatio in contrarium? dubitatnr.*

107 *Alexander, & alij concludunt pro negatiua.*

108 *Ratio ex Vinio.*

109 *Contraria opinio uerior uidetur.*

110 *An libri Mercatorum habiti pro publicis, ac habentes uigore dicti ſtatnti exequutionē paratam,præfcrātnr creditori poſteriori fūdāti ſe in īſtrumēto? dnbitatur.*

111 *Videndns Stephanns Gratianus,deciſ.ſua 203.*

1 CVM & à Mercatoribus ratione ſui officij Libri rationum conficiantur,(is autem dicitur mercator, ne termini ignorentur, qui negotiandi opus exercet, non tantum emēdo, *ad l.cum qui ædes, ff. de vſucapion.& l.2.§.final.ff.de doli exceptione,*ſed etiam qui emendo, vendendoq; mercaturam exercet,*l. 1.l.licitatio, ff. de leg.tertio, l. anonam, ff. de extraordinarijs criminib. & l.mercis,ff.de verb.ſignificatione.*Sequitur Sola, *in Conſuetud.Sabaudiæ,tit.de Libris Mercatorum,tit. 24.gloſ.1.num.2.)*iure optimo,an ipſorummet libris regulariter plena fides adhibeatur,hic dubitare contingit.

2 In qua quidem difficultate Concluſio ſit negatiua. P.GilKenus,*in l. inſtrumenta, num. 27. in fine, C.de probationibns,*vbi adducit textum. *in l. exemplo,C.eod.in l.inter chartulas,C.de fide inſtrument.& in cap.2.eod.tit. de Fide inſtrnmentornm.*

Nec ſanè mirum. Scripturæ enim mercatoris non debet plus credi,quàm viuæ eius voci, ſed ſi mercator viua voce deponeret, & particulariter pro ſe,nihil ei crederetur,*ad l.omnibus, C. de teſtibns.*ergò non plus etiam credi debet eius ſcripturæ. Hoc idem docet,& ſequitur Triuiſan.*lib.1.deciſ.ſua 16.num.2.& num.5.in fine,* vbi ſubdit, ita iudicatum.

3 Ratio rationis eſt,quoniam libri ipſorum mercatorum hodie de iure communi nullam habent authoritatem publicam, ſed conſiderantur, prout quælibet alia priuata ſcriptura, quæ regulariter nullam fidem facit,ita Pinu,*conſ.158.num.16.*

4 Amplia primò,hoc præcipuè procedere, quando ipſemet mercator ſcribens eſt ſuſpectus & partitę libri,quibus nititur,ſint abraſæ,quo caſu tam quam de falſo ſuſpectę, nullam probationem inducunt. Sic poſt gloſ.*in l iubemns,in verſ.ſuſpect.C. de probationib.gl.in c.cum Venerabilis , in verſ.propter, de Relig. domibus*, Afflict. Albenſ. ac alios. Clar.Ceph.*conſ.475.num.7.*ſequitur Maceratenſ. *Variar.Reſolnt.lib.1.c.58.vbi præcipnè loquitur in libro mercatoris,rupto,& vide nnm.8.*

5 Ampl:a ſecundò, ſupradictam regulam, quod ſcilicet liber mercatoris non probet, maximè locum habere, ſi deſcriptus in ipſo libro neget negotiationem,& mercator eum non probet,id autem intelligas inſpecto iure communi, ſecus inſpecta conſuetudine, ſeu ſtatuto, quod ipſi libro mercatoris plenè credatur;ſic eleganter D.Scaccia *lib.2.de iudicijs cauſar.ciuil.cap. 11.nu. 147.* vbi quoque diuerſitatis rationem inter vnum,& alterum caſum ſubnectit. Vide per eum,& ſcripta per nos *infra nnm.105.*

6 Amplia tertiò, eamdem maximè ſibi locum vēdicare, quādo liber ipſe contineret rationes illiquidas,ac intrichatas. Sic poſt Beccium D.Scaccia *d.c.11.num.200.*vbi ſubdit id omni carere difficultate, quandoquidem in omni genere probationis requiritur,quod probatio ſit liquida.

7 Amplia quartò, vt ipſamet regula præcipuè procedat,quando rationes ipſæ tentæ per mercatorē ſunt relatiuæ, vt puta quia habeant relationem ad aliam ſcripturam,quia tunc,niſi edatur etiam ſcriptura ipſa relata, eiuſdem mercatoris liber nil probabit;& meritò : relato enim minimè credendum eſſe,niſi conſtet de referente, adeo notum eſt,quam quod notiſſimum. Sic eleganter D. Beccius *conſil.ſuo 5.num. 4. & 5.* Addo Scacciam *d.c.11.n.201.*licèt firmare poſtea minimè audeat.

8 Ampliatur quintò ſupradicta Cōcluſio, vt præcipuè vera ſit, quando in ipſomet libro continerentur alia,quam attinentia ad mercaturam, & officium ipſorum mercatorum conferunt, quæ ſcripſimus. *infra num.30. cnm ſeq.*

9 Ampliatur ſextò,vt præcipuè locum ſibi vendicet,quando partitæ aliquæ libri ipſius mercatoris de falſo redargui poſſent, tunc enim in nihilo ſibi crederetur. Sic eleganter tribus rationibus motus probauit,& docuit Clar.vir D.Scaccia *d.cap. 11.nnm.183.cum ſeqq.* Conferunt ſcripta per nos *infra, num.57.& 58.*

10 Item poſtremo loco , ſi in ipſo libro veriſimilia minimè continerentur nulla enim nec eo caſu fides ſibi adhiberetur, nec ſanè mirum. Quod

11 enim non eſt veriſimile, vtique ſpecimen ſalſita-
tis habet. Ad tradita per Bald. in l.1.ſub nu.9.verſ.
idem ſi dicatur, C.de ſeruis fugitiuis. Sic præcisè poſt
alios idem D.Scaccia, d.c.11.num.159.cum pluri-
bus ſeqq. vbi omnium latiſſimè, ac elegantiſſimè.
Conferunt ſcripta per nos, nu.70.& 71.infra. Ad-
das etiam libros ipſorum mercatorum tunc etiam
non probare, quando ſcripti ſunt perfunctoriè, nõ
autem more ſolito, & conſueto ipſorum Merca-
torum. Sic præcisè D. Frederic. præcisè manus,
conſ.10.num.85.vol.1.

12 Limitatur autem, hæc eadem ſupradicta Con-
cluſio, ex omnium ſententia, vbicumque adeſt ſta
tutum, prout eſt ferè in tota Italia, vel cõſuetudo,
quæ iam apud omnes inoleuit. Teſte Burſat. conſ.
39.num.28.& 224.nu.7. Petr.Cabal. conſ.ſuo 122.
nu.3.necnõ, & Turret.conſ.47.nu.3. poſt Pedrochã,
Petrum Fuſcum, & alios ibi relatos, quod ſtetur li
bris ipſorum mercatorum: tunc enim dicti libri
plenam fidem faciunt, cum nitantur publica au-
thoritate; ita Doct. omnes in d.l.admonendi, ſequi-
tur poſt Boetium, Didacum, Beroum, & alios D.
Rol.à Val.conſ.ſuo 91.num.5. in 3. vbi ſubdit hoc
eſſe iuris indubitati, & D. Turret.conſ.ſuo 47.num.
3.& 100.num.36.in primo, & in 87. num.15. in ſe-
13 cundo. His accedunt Maceratenſ. Variar. reſolutio-
num, lib.2.reſolut.6.num.15. Ioann. Kopp.deciſ. ſua
46.num.56. Addentes ad deciſionem Capel. To-
loſanæ, 497.nu.2. Flamin. Chartar. deciſ. ſua Rota
Genuenſ.127.num.3.poſt plures ibi relatos, & nouiſſi-
mè Petrus Enriquez, conſ.ſuo 56.nu.1. vbi vlterius
docet, quod liber ipſius mercatoris hoc caſu pro-
bat tam pro ſe, quam contra ſe. Addo poſt infini-
tos relatos Dom. Ioſeph. Ludouic. Concl.ſua 26.in
princ. & D.Sigiſmundum Scacciam, lib 2.de iudic.
Cauſar.ciuil.cap.11.n.133. vbi infinitos concordã-
tes adducit. Adeundus quoque D. Ant. Piagg. de
Conſuetud.cap.11.num.521. & D. Petrus Gilxen. in
d.l.inſtrumenta, num.37.C.de probat. licet parum-
per titubare videatur.

14 Et aduerte quod huiuſmodi cõſuetudo, vel ſta-
tutum quod ſtetur libris ipſorum mercatorum, ob
vtilitatem publicam commerciorum valet, & te-
net, vt poſt infinitos relatos per text. in cap.cum di-
lecto. & cap.2.de fide inſtrument. docuit Viuius, Opi
nione ſua 806.nu.1. vbi ẽt poſt Crauet. de antiq.temp.
ſubdit, huic cõcluſioni neminem ex ſcribentibus
aduerſari. Sequitur poſt plures pariter deductos
Do.Beuſt. in d.l.admonendi, num.1020. D.Pet.Surd.
deciſ.ſua 312.num.3. vbi quoque ſubdit, quod di-
citur de ſtatuto, habere locum in Principe, qui di
15 citur lex animata in terris, & docet etiam, quod
cum decretum Principis indiſtinctè mandat fidẽ
alicuius mercatoris libris adhiberi, intelligi de-
bet generaliter tam contra tertium, quam contra
debitorem; adducit text. in l.1.§. & generaliter, ff.
de legatis præſtandis, & in l.de pretio, de Publiciana.

17 Et in terminis, quod etiam contra tertium ipſe
met mercatorum liber probationem faciat, cõſul-
uit Soc.conſ.240.num.3.col.2.verſ.2.vol.2. & ple-
nius loco ſuo dicetur, ſequitur hoc idem in termi
nis, de decreto Principis, videlicet quod idem o-
peretur quod lex, vel conſuetudo, quoad dictos li
bros mercatorum, D.Ant.à Sola, d.tit.de libris mer
catorum, præcit.gl.2.num.1. vbi tamen ſubdit, librũ
ipſum mercatorum, cui Princeps mandat tribui
fidem, multa requirere, quę ibidem ſigillatim de-
ducit; eum omninò conſulas.

18 Ampliatur hoc ſtatutum extendere vires ſuas
extra etiam territorium ipſorum ſtatuentium, id
eſt vt liber rationis ipſius mercatoris ſic à ſtatuto
roboratus vbique probet, licet in iudicio, in quo
producitur, nõ adſit tale ſtatutum. Sic poſt Ioan.
Andr. Bar. ac plures alios, ampliat idem Viuius, d.
ſua Opin.806.nu.2.& 30. vbi ẽt rationem deducit.

19 Quoniam circa ſcripturæ fidem inſpicitur lo-
cus, vbi celebrata eſt, vbicumque poſtmodũ pro-
ducatur. ſequitur hoc in terminis Do.Beuſt. in d.l.
admonendi, num.1021. vbi ſic exemplificat.

20 Quidã Mercator Norimbergẽſis, qui codicem
ſuarum rõnum ſcripſit Norimbergæ, vbi prædicta
conſuetudo viget, ac obſeruatur, producit illum
ſuum codicẽ in alio loco puta, Lipſiæ, vbi fortè cũ
alio litigat, in quo loco prædicta conſuetudo mi-
nimè viget, vel non eſt in vſu: quæritur, An etiam
vigore cõſuetudinis illius loci, vbi ſcriptus ſit co-
dex ipſarum rationum, probet in illo loco, vbi liti
gatur, ac producitur? & reſpõdet, qd̃ ſic: ob ſupra-
dicta. Nonnullis alijs rõnib. ac fundamentis, hãc
eamdem ſnĩam communit eruditiſs. Scaccia, d.c.
11.num.239.cum aliquib.ſeqq. ipſum lector cõſulat.

21 Et hæc eſt veriſſima concluſio, quidquid ſcrip-
ſerit D.Ant.Piagg. poſt hęc edita viſus, in ſuo tracta
tu de Conſuetudine, quæſt.12.num.55. De hac eadem
materia ad hanc ampliationem ſpectante, viden
dus quoque D.Pacian. d.c 63.num.41.cum ſeqq. ſub
amplia, vt ſtatutum ipſum ſeruari debeat in quo-
libet foro nedum ſeculari, ſed etiã epiſcopali per
illud, quod vult gl.not.in l.ex ea, ff.de poſt. niſi tamẽ
ſtatutum referat ſe ſolum ad proprios iudices, pu
ta quia diceret, quod conſules mercatorum, cre-
dant priuatis ſcripturis ipſorum mercatorum. Sic
præcisè Dom.Zaſ. in l.ſi non ſpeciali.nu.4.C.de teſta-
mentis.

22 Obſeruandum eſt tamen neceſſe eſſe, quod li-
ber ipſe rationum ſit conſcriptus in territorio ip-
ſorummet ſtatuentium, & non alibi, vnde ſi Pata-
uinus Romæ commorans in libro ſuo annotaret
ſe ſoluiſſe centum, quę D. Paulo Tomaſino Pataui
no pariter debebat, ſeu ſoluere tenebatur, tunc
virtute prędicti libri rationum conſcripti extra
territorium Patauinum non probaretur ipſa ſolu-
tio. Sic poſt alios relatos docuit pręcisè Viuius, d.
23 ſua Opin. 806.num. fin. & eſt veriſſima Concluſio,
quidquid dubitauerit D.Corn.conſ.ſuo 319.in vlti
ma dubitatione, vol.3.

24 Obſeruandum ſecundò principaliter, prædi-
ctum ſtatutum non procedere, ſi eſſet indiſcre-
tum, videlicet, quod omni ſcripturę mercato-
ris pro ſe indiſtinctè crederetur, quia tunc care-
ret ratione, immò eſſet pronum ad falſum com-
mittendum, ſic poſt Bald. in l. vnica, num.13. C.de
Confeſſ. Abbat. in c.2. circa finem extra de poſtulatio-
ne prælator. Marſil. Singul. ſuo 458. Straccham, & a-
lios,

lios, obſeruauit Viuius, *d. ſua Opin.* 806. *num.* 4. Ad
do Cl. Pacian. *de Probat. cap.* 63. *lib.* 1. *num.* 28. vbi
pulchrè: D. Fabium Turret. *conſ.* 47. *num.* 5. vbi in-
finitos deducit, *vol.* 2. P. Gilken. *in d. l. inſtrumenta,*
num. 38. *C. de probat.* & D. Bernard. Greueum, *lib.* 2.
Practicarum Concluſ. concluſ. 20. *num.* 4. Adeundus
quoque D. Stephan. Gratian. *Diſceptationum foren*
ſium c. 171. *num.* 7. Verificabitur ergo in illis mer-
catoribus dumtaxat, qui fuerint approbati, prout
Peruſiæ obſeruari, ac illius ciuitatis ſtatuto cau-
tum eſſe. reſpondit idem Turret. *conſ.* 47. *num.*
2. *vol.* 2.
26 Animaduertendum tertiò, præfatum ſtatutum
locum dumtaxat ſibi vẽdicare in modica ſumma,
non autem in magna. Sic poſt Andream Siculum
in Rubr. de Conſuetudine, num. 83. vbi atteſtatur ita
ipſum iudicaſſe in ciuitate Ariminenſi Hippol.
de Marſil. *Singul. ſuo* 458. & alios. Thomas Triui-
27 ſan. *lib.* 1. *deciſ.* 16. *num.* 3. Declara, ac reſtringe a-
nimaduerſionem hanc, vt non procedat reſpectu
ſtatuti, quod arbitrium iudicis nõ excluderet, ſed
potius ei ſubmitteretur, quia iſto caſu conſuetu-
do, ſeu ſtatutum valeret, & ideo codices mercato-
ris vigore dictæ conſuetudinis, ſeu ſtatuti accedẽ-
te conſenſu iudicis, ideſt ſi iudici videbitur, conſi
derata qualitate mercatoris quantitate, ac præiu-
dicio cauſæ probabunt etiam in magnis ſummis.
Sic egregiè poſt infinitos relatos Scaccia, *d. c.* 11.
28 *num.* 198. Notandum præterea, libros ipſorum
mercatorum plenam fidem facientes, ſtatuto lai-
corum mandante contra clericos nihil operari e-
tiam in foro ſeculari. Sic poſt Abb. Alex. Capram,
& alios Alderan. Maſcar. *ſuper interpretatione ſta-*
tutorum Concl. 1. *num.* 32.
29 Amplia, vt præfatum ſtatutum à ſecularibus or
dinatum nihil probationis in foro eccleſiaſtico
reſpectu prædictorum librorum faciat, nec etiam
in fauorem ipſorum clericorum contra laicos; &
hoc vt in iudicijs ſeruetur æqualitas. Sic præciſè
poſt plures relatos Clariſſ. Menoch. *conſ.* 991. *vol.*
10. *nu.* 7. & ſequutus eſt nouiſſimè Greueus, *d. Con-*
cluſ. 20. *num.* 5. & 6. De ſupradicta materia viden-
dus Clar. Marta *de iuriſdictione par.* 4. *Centur.* 1. *caſu*
84. *per totum,* vbi pulchrè.
30 Obſeruandum principaliter quintò, prædictũ
ſtatutum, vel conſuetudinem dictam (quod libris
ipſorum mercatorum plena fides adhibeatur,) in-
terpretari, ac intelligi dumtaxat in pertinentibus
ad mercaturam, & eorum officium, non autem in
alijs, & ideo ſi mercator, puta pannorum, ſcriberet
in ſuo libro rationum de aliquo depoſito, vel mu
tuo, quod ad eius artem minimè ſpectaret, ex tali
libro nulla proculdubio orıretur probatio, etiam
ſtante præfato ſtatuto, vel conſuetudine. Sic præci
sè docuit inter alios Aret. *conſ.* 33. *num.* 1. 44. *num.*
2. & 45. *in fine,* Ceph. *conſ.* 374. *num.* 6. & 53. Maz-
zol. *conſ.* 106. *num.* 44. Hippol. Rimin. *conſ. ſuo* 489.
num. 36. & 37. vbi pulchrè. & prius *conſil. ſuo* 71. *n.*
9. & 10. vbi amplè, Marcabrunus, *conſ.* 18. *nu.* 146.
Burſat. poſt alios, *conſ.* 224. *num.* 2. & nouiſſimè Fa
bius Turret. *conſ.* 47. *num.* 4. *in ſecundo,* vbi infinitos
deducit, his accedunt Borrel. *conſ.* 66. *num.* 11. Petr.
Surdus, *conſ. ſuo* 326. *num.* 18. 453. *num.* 54. 543. *nu.*
9. & *deciſ. ſua* 336. *num.* 3. Petrus Auguſt. Morla, *d.*
quæſt. 17. poſt plures relatos, *num.* 14. Viuius *dicta*
ſua opinione 806. *num.* 5. & 6. vbi etiam poſt Rom.
Ioan. Andream, Decium, Cran. & plures alios ad-
ductos atteſtatur de Communi; idem Viuius, *de-*
ciſ. ſua 445. *num.* 2. & omnium latiſſimè, ac elegan-
tiſſimè D. Franc. Beccius, *conſ. ſuo* 5. *num.* 11. & 14.
31 vbi pro corroboratione conſiderat, quod ſtatutũ
vel conſuetudo diſponens, quod libro alicuius
plena fides adhibeatur, repugnat diſpoſitioni iu-
ris communis, ac ideo reſtringi, ac intelligi de-
bet ſecundum ius commune nempè in reſpicien-
tibus officium, ſeu negotium eius.
32 Huic idem communi traditioni ſubſcripſerunt
etiam Alderanus Maſcard. *ſuper extenſ. ſtatutorum*
Concluſ. ſua 2. *num.* 266. M. Ant. Maceratenſ. *Varia-*
rum reſolut. lib. 2. *cap.* 6. *num.* 25. *cap.* 58. *numer.* 6. &
reſolut. vltima, cap. 14. *per totum.* Medices *deciſ. ſua*
Marchiana 14. *num.* 9. & ex recentioribus Clariſſ.
Eques D. Pereg. *de iure Fiſci, lib.* 6. *tit.* 5. *nu.* 16. Ad-
do eruditiſſ. Greuæum, *lib.* 2. *Practicarum conclu-*
ſionum, cap. 20. *num.* 3. vbi nonnullos concordãtes
deducit; & D. Sigiſmundum Scacciam poſt innu
meros hanc eamdem ſententiam in ſequentes ad
ductos, *d. cap.* 11. *num.* 148. & 149. vbi quoque aliã
rationem deducit dicens: nam authoritas, quæ
33 competit ratione officij, ſeu exercitij, non debet
poſſe operari vltra naturam ipſius officij, & latius
vt per eum, quem conſulas. Videndus quoque D.
Pacian. *d. c.* 63. *num.* 29. & 30. vbi latiſſimè. Addo
etiam Solam, *d. tit. de Libris Mercator. d. gl.* 2. *num.* 7.
34 Et hæc eſt veriſſima Concluſio, quidquid titu-
banter, & parum ſibi conſtans ſcripſerit Decius,
in l. age, nu. 5. *C. de tranſactionibus.*
35 Sic videmus in ſimili, quod ſtatutum diſponẽs
de plena fide adhibenda theſaurario, non proce-
dit, quando tractatur de materia non pecunia-
ria, & ſic non ſpectante ad officium theſaurariæ.
Sic poſt Rom. *conſil. ſuo* 319. D. Rolan. à Val. *conſil.*
ſuo 92. *nu.* 12. *uol.* 3. Sequitur Do. Scaccia, *d. cap.* 11.
num. 151.
36 Sic etiam decretum de dando fidem libris He-
bræorum intelligitur in pertinẽtibus ad Hebræos,
puta de mutuando pecunias captis pignoribus,
& non de alijs. Sic poſt Iaſon, & Cacher. *deciſ. ſua*
Pedemontana 72. *num.* 10. Ludou. *d. Concluſ. ſua* 29.
pag. 71. *verſ. ſeptimo requiritur, in fine,* vbi etiam ſub
dit poſt Cephal. & alios, quod iſtud, quod merca-
37 tor ſcripſerit de pertinentibus ad exercitium nõ
facit, quod ei credatur, niſi ſtante dicto ſtatuto,
vel conſuetudine.
38 Sic quoque ſi ſtatuto aliquo caueatur, quod fi-
liusfamilias non poſſit ſe obligare, niſi ſit artifex,
prout in hac ciuitate expreſsè cautum eſſe legi-
mus inter Statuta, *ſub Rubrica, de Mercatoribus,*
& *eorum quæſtionibus, cap. filijfamilias,* valebit dum
taxat obligatio, ſi contraxerit occaſione artis, &
non aliter. Sic poſt Alex. Iaſ. Barbatiam, ac infini-
tos propè alios, D. Beccius, *d. conſil. ſuo* 5. *num.* 15.

39 Sequitur poſt infinitos concordantes adductos Scaccia, *d.cap.* 11.*nu.*150. vbi quoque rationem huius comprobationis deducit, dicens: nam habilitatio, ſeu permiſſio contrahendi cum filiofamilias, eſt reſpectu cauſæ, & non perſonæ, quare ceſſante cauſa mercantiæ, ceſſat promiſſio, & habilitatio. Hoc idem ſequitur quoque poſt quamplures allatos diſertiſſimus Pacian. *d.cap.63.num.*31. *&* 32.

40 Sic pariter libri viſitationum Epiſcopi plenè probant quoad viſitationem dumtaxat, videlicet, quoad viſitationem perſonarum, ſacramentorum & aliorum pertinentium ad officium viſitantis, & non quoad alia. Ita præcisè Petrus Aemil. Verral. *decis.ſua* 158.*parte* 2. vbi de anno D.1551. die 14. Decembris ita iudicatum fuiſſe ſubnectit, Veral. ſequitur nouiſſimè P. Enriquez, *conſilio ſuo* 56.*numero* 5.

41 Sic etiam libris publicis non credi niſi de his, quæ ſpectant ad officium ipſorum ſcribentium, egregiè reſpondit Socin.*conſ.ſuo* 268.*nu.*2.*in ſecundo.* Alex.*conſ.*68.*nu.*3.*in tertio*, & ſequitur poſt hos relatos Herculan.*in ſuo reſponſo pro Sereniſſimo Etruriæ Duce*, *num.*277.*in principio.*

42 Sic quoque (ne huius materię terminos egrediar) mercatorum, artiumvè mechanicarum præpoſitis, ſiue prioribus ex ſtatuto, vel priuilegio. Poteſtatem inter mercatores, & artifices cognoſcendi, iudicandiuè conceſſam, vltra negotia mercantilia, & cauſas artificium ipſum concernentia non extendi, omnium elegantiſſimè poſt infinitos relatos, docuit Greuęus ſummus Practicus, *d.concl.*20. *Conſiderat.prima, num.*1.*& per totam.*

43 Latius de materia huius notabilis D.Roland. à Valle, *d.conſ.ſuo* 92.*à num.*8.*vſque ad* 14.& Lancellottus Gallia, *conſ.ſuo* 15. vide per eos. Addo Pacian.*d.cap.*63.*num.*33.*cum ſequentibus*, vbi plurib. ſimilibus comprobat.

44 Hæc autem omnia intellige procedere, quãdo datur fides libro ipſius mercatoris ex diſpoſitione ſtatuti, tunc enim aliter non creditur, niſi in concernentibus mercaturam.

45 Secùs autem eſt, vbi fides libri pendet à Iuris communis diſpoſitione, tunc enim ipſi in omnib. creditur, ſiue de mercatura, ſiue de mutuo, ſiue de depoſito in eo ſcriptum ſit, quando tamen extant alia adminicula. Sic præcisè P. Surdus, *conſil. ſuo* 543.*num.* 9. vbi poſt alios concordantes adducit. Ceph.*conſ.*374.*nu.*53.& Ioſeph.*d.Concl.ſua* 29.*nu* 118. Addo Steph.Gratian. poſt hæc ſcripta viſum *Diſceptationum Forenſium*, *c.*171.*nu.*9.*&* 10.

46 Obſeruandum ſextò principaliter prædictam conſuetudinem, cum ſit facti, rectè capitulãdam, ac probandam eſſe; ſic in terminis docet Turret. *conſ ſuo* 47.*num.*7.*in ſecundo*, vbi etiam qualiter ipſa probari debeat, eleganter ſubnectit. Sequitur hoc idem Herculan.*in d.ſuo reſponſo, num.*352. addo M. Brunum, *conſi.ſuo* 46.*num.*5. & Pacian. *d.c.* 63.*num.*39.*&* 40. vbi docet, quod in huius conſuetudinis probatione requiritur de iure ciuili curſus 30. annorum, de iure autem Canonico 40.

47 Animaduertendum poſtremò, quod ad hoc, vt ipſi mercatorum libri etiam ita diſponente Statuto, vel Conſuetudine fidem faciant, requiruntur infraſcripta, quæ ad maiorem etiam cautelã erunt articulanda, & probanda.

48 Primò itaque requiritur, quod mercator ipſe fuerit, ac ſit legalis homo, & fide dignus, & pro tali ab omnibus habitus. Sic præcisè Guido Papa, *Quæſtione ſua* 44. Roland. à Valle poſt Bald. *in dicta l.admonendi, & in dicta l.nuda, ff.de Donationibus*, *dicto conſ.ſuo* 92.*num.*6.*in tertio*, Riminald. iunior, *conſ.ſuo* 39.*num.*20. vbi pulchrè, Crauet. *de Antiquitat.tempor.in* §.*vidimus, & abundè, nu.* 20. & Dom. Menoch.*conſil.ſuo* 39.*num.*14.*lib.*1. His accedunt Viuius, *decis.ſua* 445.*num.*16. Bernardus Greuæus *d.Concl.*20.*num.*7. Pacian.*d.c.*63.*nu.*20.& Do. Petrus Surd. poſt alios, *decis.ſua* 199.*nu.*15. *& conſilio ſuo* 489.*numero* 19. vbi ſubdit, quod eo caſu liber ipſius mercatoris abſque alio fidem aliquem facit.

49 Et non ſit infamiæ aliqua labe notatus, ad latè tradita per Roland. poſt alios, *d.conſ. ſuo* 92.*num. fin.in* 3. Hyppol. Riminald.*conſ.ſuo* 39.*num.*19. vbi plures alios concordantes deducit, *& conſil.* 114.*num.*19.& Dom.Farinac.*conſ. ſuo criminali* 20.*nu.*1.*in fine.* Id quod etiam docuit Thomas Gramat. poſt plures relatos, *conſ.ſuo ciuili* 70.*num.*8. & Do. Maſcard.*Concl.ſua* 90.*num.* 30.

50 Quod tamen intellige, ſi talis infamia ſit publica, aliàs ſecus, vt per eumdem *citato loco*, de qua tamen re vide dicta *ſuperius num.*5.& D. Hypolit. de Marſilius, *ſingul.ſuo* 458. Nunc autem addo Solã, *d.gl.*2.*num.*8.*&* 9. vbi ſubdit idem iuris, & ſi alia ſiniſtra ſuſpicio contra ipſummet mercatorem oriretur.

51 Exigitur ſecundò principaliter, quod ipſemet mercator ſcripturam, ſiue librum ſuum rationum manu propria conſcripſerit, *ad l. Generaliter, C.de non numer.pecun.* ſic præcise Roland.*d.conſil.*92.*d. num.*6.*verſic.ſecundo*, & M. Brunus, *conſil.ſuo* 46.*num.*4.

52 Contrariũ tamen hac in re expreſsè ſenſit Strac
cha poſt alios plures relatos, *in ſuo tractatu de Mer*
53 *cat.parte* 2.*num.*65. motus tum ex eo, quia ille vi-
detur ſcribere, cuius nomine ſcribitur, *ad l.qui per*
alium, de reg.iur.

54 Tum etiam, quia quidquid in libro mercatoris penes ſe exiſtente ſcriptum legitur, id omne eius conſenſu, ac voluntate conſcriptum præſumitur, niſi contrarium probetur, *ad l.cenſus, de probationibus cum concordantibus, per eum deductis.* Quam etiã opinionem pulchrè alijs tamen rationibus motus, vt per eum, defendit Crau.*in d.*§.*vidimus, num.* 21. & nouiſſimè Clar. D.Farinac. *conſil.ſuo* 18.*nu.* 16. Viuius quoque alijs etiam rationibus omniũ elegantiſſimè hanc eamdem opinionem communit, pro eaque ita iudicatum extitiſſe anno Domini 1589. in Sacra Audientia Barenſi in cauſa tunc in ea vertente inter aliquos mercatores Baris cõmorantes *ſub num.*16. ſubnectit.

55 Sed verior ex ſententia Ludouic.*d.Concl.ſua* 29.

eſt

eſt præcedens opinio, quando virtute ſtatuti omnino crederetur libris Mercatorum.

56 Contraria autem procedit, quando a Statuto non eſt approbata expreſsè perſona ipſius mercatoris. Videndus idem Ludouic. *d. Concluſ. col.5. verſ. & quamuis.*

57 Tertiò principaliter requiritur, quod veritatem ipſemet mercator ſcribere conſueuerit, *ad l. vel vniuerſorum, ff. de Pignorat. act.* Sic Rolan. *d. num.6. verſic. tertio.* Sequitur Viuius, *d. deciſ. 445. num. 21. verſ. tertio requiritur.* Si enim reperiatur ipſe liber

58 falſus in vno, præſumetur abſque dubio falſus in omnibus; ita Caſtrenſ. *conſ. 301. num.4. lib.1.* Iaſ. *in d.l. admonendi, num. 128.* & Gabriel. *conſil. 148.*

59 *num.9.* Et hæc quidem qualitas eſt articulãda, ac probanda; ita colligi videtur ex ſcriptis per Do. Hippolytum Rimin. *conſ. ſuo 665. nu.4.*

60 Exigitur quartò, quod cauſam in ipſomet libro ſubiunxerit, ex qua ſcilicet cauſa acceptum latum ſit, & ex qua expenſum latum, iuxta doctrinã Bar. *in l. inſtrumenta, C. de probationib.* Non enim nudè à cauſa rationes eſſe debent, *l. nuda, ratio de donationib.* ſic præciſè Rol. à Valle, *d. conſ. ſuo 92. d. num.6. verſic. quarto.* Sequitur hoc idem Straccha *de Mercator. d. par.2. nu.60.* vbi omnium pulcherrimè Viuius, *d. deciſ. ſua 445. num. 21. verſ. quarto debet*, Pacian. *d. cap.63. num.22.* & ex recentioribus D. Frãc.

61 Beccius, *d. conſil. ſuo 5. num.8.* vbi etiam ſubdit, qđ non ſolum liber mercatoris, ſed cuiuſuis confeſſionem continens cauſa non adiecta, probationẽ minimè inducit, nec etiam contra ſcribentem. Allegat, *l. cum de indebito, §. vlt. de probationibus, & ea pit. ſi cautio, de Fide inſtrument.* nec non Alex. poſt alios, *conſil. ſuo 180. In cauſa, & lite, num.2. lib. 6.* vbi

62 vult, quod libet rationum in ea parte, in qua ratio in eo deſcripta caret cauſa, non probat.

63 Quæ etiam confirmantur ex eo, quod ſcribit Abb. *in cap.2. nu.6. de Fide inſtrument.* inquit enim, quod licet ſcriptura priuata reperta in Archiuio publico ratione loci fidem faciat, tamen hoc intelligitur, quando ſcriptura continet cauſam. Adducit in argumentum, *d. cap. ſi cautio, de fide inſtrument. & d. l. cum de indebito, §. fin.*

64 Facit etiam, quod vult Bald. *in Rubrica, C. de fide inſtrument. num.33. verſic. Sed quæro*, vbi docet, quod creditur libro rationum, quando eſt in forma rationum, quæ cauſam demonſtret. Secus ſi in forma vnius ſimplicis confeſſionis ad obligandum non appoſita cauſa, *per d. l. nuda, de donationibus.*

65 Et eſt ratio ſecundum eum, quia ſcriptura non eſt modus conſtituendi obligationem, ſed inducendi præſumptionem obligationis ex cauſa, quę allegatur præceſſiſſe in ipſa ſcriptura; vnde ſi non conſtat de cauſa in eademmet ſcriptura, non inducitur pręſumptio obligationis, & ſic deficit probatio, quę eſſet pręſumptiua. Sequitur poſt Beltr. Iaſ. & alios, D. Beccius, *conſil. ſuo 5. num. 9.*

66 Et aduerte, quod non ſolum requiritur cauſa, ſed debet eſſe apta, clara, & intelligibilis, alias idem iuris eſſet, ac ſi non eſſet inſerta.

67 Paria enim ſunt, nullo modo aliquid eſſe expreſſum, & eſſe expreſſum incertè, & non intelligibiliter, ad tradita per Bartolum, *in l. quidquid aſtringenda, de verbor. obligat.* Sic poſt Marſil. *in Rubrica, de fideiuſſorib. num. 318.* docet eleganter Beccius, *d. conſil. 5. num. 8. circa finem.* Sequitur hæc omnia præciſè Scaccia, *d. cap. 11. nu. 271. cum infinitis ſeqq.* vbi etiam non tantùm ſubdit, quod cauſa ſatis di-

68 citur expreſſa, & certa, ſi ex coniecturis colligatur, exemplificando circa coiecturas. verum quoque nonnulla alia non ſpernenda circa hoc requiſitum proponit, ac comminiſcitur, ipſum conſulito.

69 Quintò requiritur, quod aliquid contra ſe in eodem libro conſcripſerit, *l. Publia, §. finali, ff. depoſiti, & l. quadam, §. nummularios, ff. de edendo*; ita Roland. *d. num.6. verſ. Quintò.* Brun. *conſ. ſuo 46. num. 4. verſ. requiritur etiam*; P. Surd. poſt plures relatos, *conſi ſuo 443. num.5.* & Viuius, *d. deciſ. 445. num. 16. verſ. Quintò.*

70 Expoſcitur ſextò, quod ex veriſimilibus circũſtantijs, & præſumptionibus poſſit eſſe verũ, quod ſcriptum in eo reperitur, habito reſpectu ad tempus debiti contracti, ſolutionis factæ, ad perſonas contrahentes, & ad locum contractus. Sic Rol. à Valle, *d. conſ. 92. d. num 6. verſ. ſexto.* Straccha, *d. parte 2. de Mercatoribus, num. 61. verſ. denique.* Marcabrun. *conſil. 18. num. 167.* Maſcard. *Concluſ. ſua 975. num. 82. & 95.* Bimius, *conſ. 69. num. 20. in primo*, & nouiſſimè Fab. Turret. *conſil. ſuo 47. num. 13. & 14. in ſecundo.* Addo Viuium, *d. deciſ. 445. num. 21. ferè in fine*, vbi pulchrè. Pet. Surdum, *deciſ. ſua 199. numero 5.* & Medicem, *deciſ. ſua Marchiana 14. num. 16.*

71 Adeundus etiam de hoc requiſito Do. Scaccia, *d. cap. 11. nu. 153. cum multis ſeqq.* vbi poſt infinitos concordantes adductos non ſolum exemplis, ac rationibus hoc requiſitum communit, verum etiã quid ſit veriſimile plnribus modis eleganter declarat; ad ipſum ne ex ſcriptis ſcripta conficiam, lectorem beneuolum remitto. Videndus quoque *ſub nu. 289.* Addo Pacianum, *d. cap.63. num.25. & 26.* vbi pulchrè de hoc eodem requiſito.

72 Et licet hæc ſex requiſita relata etiam ſingillatim per Surdum, *d. deciſ. ſua 109. numer. 11. & conſ. ſuo 543. num.8.* Ioannem P. Anchar. *lib.2. quæſt. 55. num.5. & quæſt. 42. num. 5. cum ſeq. in tertio.* Solam, *d. gloſ. 2. num. 50.* Flaminium Chartar. *deciſ. ſua Genuenſ. 127. num 4.* P. Gilxenum, *in d. l. inſtrumenta, num. 28. cum ſeqq. C. de Probat.* & plures alios; impugnantur ferè per Crauet. *d. §. vidimus, num. 21.* cuius veſtigiis adhæſiſſe quoque viſus eſt P. Gilxen. *in d. l. inſtrumenta, num. 50. & 51. C. de Probat.*

73 Defenduntur tamen, ac ſuſtinentur per Ludonic. *d. Concl. ſua 29. col.3. verſ. eſt verum*, quem con-

74 ſulas. Quinimo Guid. Pap. *deciſ. ſua 44.* (prout refert Viuius dicto loco) adijcit aduocatum ſemper in caſibus occurſis huiuſmodi omnia requiſita, pro palma, victoriaq; obtinenda ac reportanda, circa præſtandam fidem hiſce libris articulaſſe, ac probaſſe. Addo Ioan. Gulierm. Guidob. *Aduocat. ſua 51. num. 4. cum ſeqq.*

75 Septimò principaliter requiritur, quod in di-

cto libro ſint deſcriptæ partitæ pertinẽtes ad mer
caturam, ſiue exercitium, de quo tractatur & non
ad aliud. ita Rol. *d. conſ. 92. num. 8. cum ſeq.* Confe-
runt, quæ ſuſcripſimus. *ſupra, num. 30. cum ſeq.*
76 Exigitur octauò, quod in ipſomet rationum li-
bro ſit appoſitus annus, menſis, & dies, aliàs non
probat; ita pulchrè, ſed longè latius D. Roland. *à*
Valle, *d. conſ. 92. num. 14.* Straccha, *d. par. 2. num. 55.*
& 61. vbi etiam rationem deducit, dicens, quia
77 ſine certo die rationes implicitæ redduntur, &
explorari non poſſunt.
78 Addo eruditiſſimum Scacciam, *d. c. 11. nu.* 281.
vbi nonnullos concordantes deducit. Declara
iſtud requiſitum eſſe neceſſarium ad effectum, vt
libet probet pro ſcribente, ſecus ad effectum, vt cõ
tra ipſum probationem faciat, contra eum enim
79 probabit, quamuis careat die. Et ratio eſt euidẽs:
quia nemo ex propria culpa commodum reporta
re debet. Sic eleganter poſt Abb. Iaſ. & alios, Scac
cia *d. c. 11. nu.* 282.
80 Hinc rectè docuit Buttius, *in cap. 2. ſub numer. 5.*
verſ. venio ad ſecundum, de fide inſtrum. quod inquã-
tum ſcriptura conficitur contra ſcribentem, non
eſt quærendum de ſollemnitate, ſed inquantum
conficitur contra mandantem, vel contra tertiũ,
81 debet (inquit) habere ſollemnitates. Nota tamen
obiter (quantum ad appoſitionem Cõſulis) quod
eius appoſitio non ſeruatur in praxi, & Conſulem
in iſto caſu intelligas Papam in Statu Eccleſiaſti-
co, Imperatorem in Statu Imperiali, & Principem
Venetum in hoc Sereniſſimo Dominio. Confe-
runt quæ de materia huius requiſiti ſcripſimus,
ſupra lib. 1. quæſt. 3. ad ibi dicta lectorem remitto.
82 Nonò requiritur, quod appareat mercatorem
tradidiſſe merces, licet non ſit neceſſe probare de
quantitate, & de pretio: nam quantitas, vel pre-
tium probatur per eius librum, ita Crauet. poſt a-
lios, *in d. §. uidimus, num. 9. cum ſeqq.* vbi ponit exem
plum de creditore, qui probat mutuo dediſſe pe-
83 cuniam; licet enim non probet expreſsè de ſum-
ma, ſeu quantitate, attamen ſuper ipſa ſtabitur iu-
ramento ipſiuſmet creditoris iuxta originalem o-
pinionem Rainer. de Foroliuio, *in l. 1. ff. de in litẽ.*
iurando; quam latè defendit ipſemet Crauetta, ab
obiectus D. Purpurati, *in d. l. admonendi, eod. tit. de in*
litem iurando; Sequitur hoc idem P. Surd. *deciſ. ſua*
199. *num.* 5. & D. Maſcard. *d. Concl. ſua* 976. *num.* 33.
idem Crauetta tangit, *conſ. ſuo* 369. *num.* 20. *in ter-*
tio, & conſ. ſuo 218. *num.* 5. *in ſecundo.*
84 Exigitur decimò, quod dicti libri non ſint de-
ſcripti diuerſa manu, & atramento, item non ſint
mendoſi; ita Dec. *conſ.* 447. *num.* 8. *conſ.* 88. *num.* 6.
& 134. *num.* 27. & Clariſ. Menoch. *conſ. ſuo* 23. *num.*
16. *&* 17. vbi etiam ſubdit poſt alios, quod falſi ſu
85 ſpicio in parte libri totum vitiat, *per l. ſi ex falſ.* vbi
Iaſ. *C. de tranſact.*
86 Libri enim ipſorum mercatorum carere debent
cãcellationibus, inductionibus, & de eis dicitur,
Quod ſcripſi, ſcripſi; & habentur eorum partitæ
87 pro ſententia tranſacta in rem iudicatã. Sequitur
Ludouic. poſt alios, *d. Concl. ſua* 29. *verſ. quartodeci-*
mo requiritur. Addo Cl. Farinac. *conſ. ſuo* 18. *num.* 4.
vbi pariter dicit, quod libri ipſorum mercatorum
debent eſſe candidi, ac carere omni inductione,
ac ſuperinductione, aliter contra eos iuratur in li-
tem, & eo magis quando continent repugnantia;
& latius vt per eum.
88 Vndecimo expoſcitur, quod in ipſo rationum
libro ſint deſcripta data, & recepta, & a quo, & ex
qua cauſa, vt veritas, & falſitas in eo deprehendi
valeat, ſic poſt Bartolum, Crauettam, Menochiũ,
& alios, Ludouic. *dicta concluſione ſua* 29. *verſ. vi-*
geſimoquinto requiritur. Addo Burſat. *conſ. ſuo* 283.
num. 8. vbi adducit Plotum, *in l. ſi quando, num.* 243.
C. Vnde vi, & alios. Sequitur Turret. *conſil. ſuo* 100.
num. 37. *&* 42. *in primo.* Addo M. Brunum *conſ. ſuo*
46. *num.* 1. & Pacian. *d. cap.* 63. *num.* 21. Adeundus
etiam Domin. Scaccia, *d. cap.* 11. *num.* 268. *cum ſe-*
quentibus, vbi tandem concludit, quod ſi liber ipſe
contineret dumtaxat data, non probaret pro ip-
ſo ſcribente, ſed benè contra eum; ipſum con-
ſulas.
89 Duodecimo requiritur, quod mercator ipſe iu
ret contenta in eodem libro fuiſſe, & eſſe vera.
Sic poſt alios Menoch. *conſil.* 23. *nu.* 14. Crauet. *de*
Antiquitatibus tempor. 6. parte, primæ part. principal.
num. 47. moti auctoritate Bartoli, *in l. 7 hoc tempus,*
90 *de dote prælег.* dum dixit, quod quando aſſertioni
alicuius eſt fides adhibenda ex diſpoſitione ſtatu
ti, intelligitur, modò ſi ſuo iuramento id afferit; ſe
quitur Pacian. *d. cap.* 63. *num.* 23. *&* 24. Et aduerte
quod iſtud iuramentum ab ipſis mercatoribus ſu-
91 beundum eſt initio mercaturæ, ſeu officij ſui; tũc
enim debent iurare de exercendo artem ſuam iu-
ſtè, ac fideliter, & hoc ad differentiam eorum, qui
non exercẽt officium, ſeu artem publicam, ſed vel
conficiunt libros adminiſtrationis alicuius perſo
næ priuatæ, quales ſunt tutores, curatores, & ſimi-
les, vel ſibi conficiunt libros propriarum rationũ
ſuarum; hi enim non tenentur iurare, niſi poſt or
tam aliquam controuerſiam, quando ſcilicet ad
eorum intentionem probandam producunt ipſũ
librum rationum, quia tunc debent iurare conten
ta in eo eſſe vera. Sic eleganter animaduertit poſt
infinitos relatos Scaccia, *d. cap.* 11. *numero* 286. *&*
287. & videndus *ſub num.* 288. vbi ſubdit, multis
in locis mercatores hodiernos hoc non ſeruare;
nullo enim iuramento ſuſcepto exercent mercatu
ram, ſeu artem ad totum libitum.
92 Tertiodecimò exigitur, quod is liber ad peti-
tionem partis exhibeatur, ad effectum, vt contra
eum opponere poſſit; ita Roman. *conſ.* 186. Marſil.
Singul. 81. Menoch. *d. conſ.* 23. *num.* 17. & alij.
93 Contra tamen videtur vrgere, quod ſcripturam
approbare cenſetur, qui illius petit productionẽ.
Crauet. *conſ.* 275. *num.* 2. Simon de Pretis *de inter-*
pretatione vlt. volunt. lib. 5. dubit. 4. nu. 66. *folio* 541.
& facit generalis Regula, quod approbare vide-
94 tur ſcripturam, quicumque ea aliquo modo vti-
tur. Surd *conſ.* 60. *num.* 12. *&* 157. *num.* 23. *& deciſ.*
ſua 199. *num.* 6. & in ſpecie de Libris Mercatorum
productis, docuit Burſat. *conſ. ſuo* 224. *num.* 10. Vi-
dendus tamen in ſimili in hac materia D. Munoz
de Eſcobar, *in ſuo tractatu de Ratiocin. Adminiſtrat.*
cap.

cap. 10.*num.* 27.*cum ſequentibus*, vbi pulchrè.
95 Decimoquartò requiritur, quod dictus liber
præfationem contineat, ac inſimul inſcriptionem
96 v. g. Hic eſt liber mei Aloyſij Tomaſini rerum in
credentiam venditarum, &c. ſic poſt infinitos rela
tos omnium pulcherrimè, & elegantiſſimè Dom.
Straccha, *d. parte* 2. *de Mercatoribus, num.* 53. quē
ſequitur Ludouic. *d. ſua Concluſione* 29. *verſ.* 18. His
adde D. Scacciam, *d. cap.* 11. *num.* 267. vbi ſubdit,
quod iſta præfatio, ſeu inſcriptio eſt neceſſaria
pro declaratione eorum, quæ in libro apparēt ſcri
pta, nam ex ipſa intitulatione poteſt declarari
mens illius, qui cōfecit, ſeu mandauit fieri librum
& latiùs, vt per eumdem Scacciam.
97 Quintodecimò requiritur, quod ipſemet liber
de more factus ſit ſecundum loci conſuetudinem,
98 non enim ſcartafacijs credendum eſt. Sic poſt
Bald. Iaſ. Stracchām, & alios, Ludouicus, *d. Con-
cluſ. ſua* 29. *verſ. ſecundo requiritur*, vbi etiam ſubdit,
quod ipſi libri rationum debent eſſe compagina-
99 ti, aliàs non carerent ſuſpicione falſi. Adducit D.
Decian. *conſ.* 100. *num.* 16. *in ſecundo.* Seqnitur pul-
chrè Scaccia, *d. cap.* 11. *num.* 152. *& melius ſub num.*
285. vbi ſubdit, quod hi libri debent habere char-
100 tulationem, ad effectum, vt inde aliqua charta
detrahi, ſeu addi non poſſit; & ſic videmus in
praxi edi ſemper Codices rationum, ac libros ip-
ſorum mercatorum chartulatos, & latius, vt per
eum.
101 His omnibus requiſitis, ſiue maiori eorum par-
te intercedentibus; ſtante tali ſtatuto, vel conſue-
tudine, libris ipſorum mercatorum plena fides ad
hiberi poterit; idque non ſolum in paruis ſum-
102 mis, ſed etiam in magnis ſibi locum vendicabit:
cum enim eorum fides à publico ſit approbata,
103 non eſſe de paruis, vel magnis ſummis diſtin-
guendum, poſt Iaſon. Menoch. & alios, docuit e-
ruditiſs. D. Ludouic. *d. concluſ. ſua* 29. *pag.* 72. *verſ.
amplia ſecundo.*
104 Amplia, hoc etiam procedere, licet aliquę dū-
taxat ex partitis ipſorummet librorum eſſent ve-
ræ, approbatę, & acceptatę, nam in omnibus etiā
alijs ipſis plenam fidem adhiberi communiter do
cuerunt interpretes. Sic poſt Paul. de Caſtro, *conſ.*
301. *lib.* 1. Crauet. *conſ.* 158. *num.* 6. Burſa. qui alios
allegat. & docet de Communi, & in practica tenē
da, *conſ. ſuo* 224. *num.* 8. *&* 651. *num.* 2. *in quarto.* Ad
do Flamin. Chartar. *deciſ. ſua Genua* 127. *num.* 5. &
Surdum, *deciſ. ſua* 299. *nu.* 3. vbi concordantes ad-
ducit Menoch. *de Præſumption. libr.* 3. *præſumpt.* 63.
Crauet. *conſ* 360. *num.* 15. Nattā, *conſil.* 581. *nu.* 15.
Purpurat. *conſil.* 519. *num.* 5. ac plures alios. Viden
dus quoque Do. Scaccia poſt hęc edita viſus, *cap.
pracit.* 11. *num.* 143. *&* 144. & Stephanus Gratian.
Diſceptationum Forenſium cap. 171. *num.* 11.
105 Amplia ſecundò, hoc pariter procedere, quam-
uis deſcriptus in ipſo libro negaret, ſe negotiatū
fuiſſe cum mercatore, & negotiatio aliter nō pro-
baretur; & ratio eſt: quia ſtatutum, vel conſuetu-
do diſponens ſimpliciter credi debere libris mer
catorum, id agit, quoniam eorum ars, ſeu munus,
& eorum libri cenſentur tacito conſenſu populi
approbati; pulchrè Dom. Staccia, *d. cap.* 11. *nume-
ro* 147.
106 Sed pulchra hic ſuboritur dubitatio, & eſt: An
admittatur probatio in contrarium contra dictos
107 libros? *Alex. in l.* 1. *§. ſi abſens, n.* 7. *ff. ſi ex noxalib.
cauſa*, quem refert Straccha de Mercator. *tit. Quo-
modo in cauſis Mercatorum procedendum ſit, num.* 35.
dicit non admitti; id quod etiam ſentire videtur
Viuius, *deciſ. ſua* 445. *num.* 3. dum docet, quod li-
108 bri mercatorum habentur quodammodo pro ſē
tentia, ſuaque fide in rem iudicatam tranſeunt, id
eſt in ſoliditatem firmitatis, & irreuocabilitatis,
vt in Auth. de Fideiuſſor. §. argentariorum.
109 Verior tamen, & magis Communis opinio vi-
detur eſſe in contrarium, quod ſcilicet admittan-
tur. Sic poſt Iaſon. *in d. l. admonendi, num.* 304. *&*
305. qui pluribus eam ſimilibus comprobat, & O-
ſaſch. *in ſua Pedemontana* 72. *num.* 11. Dom. Ioſeph
Ludouic. *Concluſ. ſua pracitata* 29 *col.* 2. *verſ. verior
tamen, & pag.* 72. *verſ. amplia, & declara tertio.* Ad-
do ego Solam, *d. gl.* 2. *num.* 12.
110 Sed alia non minus pulchra, quam vtilis ſucce-
dit adhuc difficultas, & eſt, an libri ipſorum mer-
catorum, ſi habeantur vigore dicti ſtatuti, vel cō-
ſuetudinis pro publicis inſtrumentis, & habeant
exequutionem paratam, præferantur creditori po
ſteriori fondanti ſe in inſtrumento? Vide Gratiā.
111 *deciſ. ſua Marchiana* 203. *per totam*, vbi elegan-
tiſſimè.

An Liber Rationum mercatoris pro ſcribente regulariter fidem faciat dubitatur.

SVMMARIVM.

1 *An liber mercatoris regulariter pro ſe ſcribente fidem faciat, non eſt eadem omnium ſcribentium ſententia.*
2 *Gloſ. in l. quadam, §. nummularios, C. de edendo, quē omnes ibi ſequuntur, ſenſit pro negatiua.*
3 *Contrarium Speculator, & alij multi, & num.* 4.
5 *Sed hac opinio communiter reprobatur.*
6 *Alia opinio Nicolai de Matarellis deducitur.*
7 *Gloſ. & aliorum in d. l. quędam. opiato vti uerior retinetur.*
8 *Liber mercatoris pro ſcribente facit regulariter qualē qualem præſumptionem.*
9 *Amplia ex P. Surdo, præſertim ſi ipſimet mercator ſit uir bonus, ac inculpatæ uitę.*
10 *Quinimò Viuius intelligit etiam, quod oriatur ſemiplena.*
11 *Scaccia tenet quoque plenam reſultare. Ratio ibidem.*
12 *Liber ipſius mercatoris probat pro ſcribente in poſtis minutis, quando tamen mercator eſt fide dignus.*
13 *Intellige, ac declara ex Crauet. de antiquitatibus temporum.*
14 *Amplia, ut probet etiam, cum agitur de magna ſumma, dummodo tamen non adſit ſuſpicio, nec de magno aduerſarij præiudicio tractetur.*
15 *Item ex Iaſ. quando aliqua partita in ipſis libris contenta reperiuntur uera.*
16 *Contrarium multi. Sentiunt enim, quod tantummodo*
faciat

faciat aliqualem præſumptionem, quando agitur de magna ſumma, licet etiam de libro perſonæ legalis tractetur.

17 *Et eſt veriſſima concluſio.*

18 *Quam tamen limita, quando adeſſet ſtatutum, vel conſuetudo, quod libro ipſius mercatoris fides adhiberetur.*

19 *Quidquid dixerit P. Enriquez. poſt Corneum.*

20 *Item cum verſamur inter Mercatores.*

21 *Ratio, & num. 22.*

23 *Amplia, vt hoc procedat, non ſolum in libris mercatorum, qui actu mercaturam exercent, ſed etiam in libris eorum, qui iam eam exercere deſierunt, dummodo tamen ſint deſcripti tempore, quo mercaturam ipſam exercebant.*

24 *Liber mercatoris regulariter probat pro ſcribente accedentibus vrgentibus coniecturis, & quando mercator eſt legalis, ac fide dignus, idq; articulatum, & probatum extitiſſet.*

25 *Item probat extante ſtatuto, vel conſuetudine quod libris ipſorum mercatorum credatur.*

26 *Rationes ex Scaccia.*

27 *Statuto, vel conſuetudine diſponi poteſt, vt eorum libris credatur.*

28 *Et hæc inſpectis regulis iuris communis dicta ſint.*

29 *Quid iure municipali DD. Venetorum, & num. 30.* } *Author recenſet.*

31 *Et quid Statuto noſtro Patauino in hac materia diſpoſitum ſit.*

Libris Mercatorum, ſi ſtatuto cautum, vel conſuetudine receptum ſit, quod probent, pleniſſimā abſque alio eſſe fidem adhibendā, hactenus concluſimus. Nunc quid iuris exiſtat, circumſcripta omni conſuetudine, ac ſtatuto ſupereſt videre. Quoniā aūt tripliciter ipſis fidem adhiberi principaliter contingit, Pro ſcribente; contra ſcribentem; & pro tertio contra tertium; de ſingulis exactiſſimè diſſerere mihi ſtatutum eſt.

Dubitatur igitur Primò, an liber ipſius Mercatoris regulariter pro ſe ſcribente fidem faciat?

1 IN huiuſmodi difficultate variæ quidem extiterunt DD. ſententiæ.

2 Gloſſ. enim, in *l. quadam, § nummularios, C. de edendo, & ibi* Bart. & Caſtrenſ. *nu.* 3. & alii cōmuniter, vt dicit Iaſ. *in d. l. admonendi, ſub num.* 131. ſenſit apertè pro negatiua; Eamdem poſt alios ſequitur Ruin. *conſil. ſuo* 77. *num.* 2. *in* 4. vbi dicit, quod DD. communiter tranſeunt cum Bart. addo Burſatum poſt plures relatos. *conſilio ſuo* 224. *num.* 1. & Surd. *conſ. ſuo* 372. *num.* 31. *in* 3. Videndus quoque D. Bernardinus Greuæus *Pract. Concluſionum, lib.* 2. *concluſ.* 20. *num.* 1. vbi plures concordantes adducit, & ſubdit Rotam Romanam, ita ſepius tenuiſſe. Addo Fuluium Pacianum, *in ſuo tract. de Probationib. lib.* i. *cap.* 63. *num.* 18. & Sola; *d. gloſ.* 2. *num.* 6.

3 Contrarium voluit Speculat. *in tit. de inſtrumentor. edit. ſub Rubr. quot ſunt ſpecies inſtrumenti, ſub num.* 5. vbi voluit, quod liber mercatoris noſtri temporis probat etiam pro ſe, cum adminiculo vnius teſtis, vel cum iuramento. Idem voluit Salic. *in l. rationes, C. de probationibus, & in l.* 1. *C. de edendo,*
4 vbi amplius ſubdit, in arbitrio iudicis reſidere, conſiderata qualitate perſonæ, & quantitate rerum, quanta ſcilicet fides ſit adhibenda libris ipſorum mercatorum, id, quod etiam ſequutus eſt poſt Barbatiam, & alios Cl. Menoch. *de arbitrat. lib.* 2. *Centur.* 1. *Caſu* 91. *num.* 19. d. & P. GilKen. *dicta l. inſtrumenta, num.* 31. *C. de probationibus.*

5 Sed hæc opinio cōmuniter reprobatur, vt ſcribit Abb. *in d. cap.* 2. *ſub num.* 9. *verſic ſecunda fuit opinio,* & eam quoque reprobat Cinus *in l. inſtrumenta, C. de probat.*

6 Inter has pugnantes Scribentium ſententias, tertia fuit opinio Nicolai de Matarel. qui dixit, quod cum alijs adminiculis probat pro ſcribente, vt refert, & ſequitur Bald. *in d. l. rationes, C. de probat.*

7 Tenendo primam opinionem gloſ. & Bart. quā alij communiter ſequuntur.

8 Primò, eam limita, non procedere quo ad qualemqualem præſumptionem. Eam enim etiā pro ipſomet ſcribente induci, communiter receptum eſt. Ita Iaſ. *d. num.* 131. *in fine,* Canoniſtæ omnes, *in d. cap.* 2. *de fide inſtrument.* & poſt plures alios relatos D. Maſcard. *d. ſua Concluſ.* 976. *num.* 12.

9 Addo Sundum, *deciſ. ſua* 199. *nu.* 1. vbi ampliat, præſertim ſi ipſemet mercator ſit vir bonus, ac inculpatæ vitæ. Id quod etiam pulchrè ſequitur Io. Kopp. *deciſ. ſua* 46. *num.* 54.

10 Videndus quoque Viuius, *deciſ. ſua* 445. *num.* 15. vbi intelligit etiam, quod oriatur ſemiplena, ibique plures deducit.

11 Quinimò quod etiam plena ac efficax oriatur, tenuit omnium elegantiſſimè Scaccia, *de iudit. Cauſ. ciuil. lib.* 2. *cap.* 11. *num.* 129. & 130. & ratio eſt ſecundum eum: quia mercatores ipſi ſcribunt, & faciūt libros rationum quadam neceſſitate ſui officij, & ex quodam tacito mandato, & voluntate eorum, cum quibus contrahunt, quia hi cum quibus contrahunt ſciunt, quod mercatores neceſſariò debent facere, & tenere vnum codicem ſuarum rationum, cum ſæpè dent in credentiam, & recipiant creditum in diuerſis partitis, & contrahant cum tot, & diuerſis, vt nimis oneroſum eis eſſet de ſingulis parare probationes aliter, quam per ſcripturam proprij codicis rationum, vnde ij, qui cum dictis mercatoribus contrahunt, videntur tacitè eiſdem mandare, quod ſcribāt data, & recepta, & propterea nil mirum, ſi etiam ad fauorē ipſorum plena dictis libris fides adhibēda ſit; & qđ inter mercatorem, & contrahentem cum eo, præſumatur iſtud tacitum mandatum, iniunctum ipſi mercatori a contrahente cum eo, vt ſcilicet ſcribat, refert, ac ſequitur Maſcard. Anchar. ac plures alij relati per eumdem Scacciam.

12 Secundò limita, eam pariter non procedere in poſtis minutis, quando tamen mercator eſt fide dignus,

Digitized by Google

dignus, tunc enim plenè etiam probat. Bald. *in l. vnica, col. 3. in fine, C. de confeſſ.* Iaſ. *in d. l. admonendi, num. 125. in fine,* vbi etiam Corraſ. *num. 64.* Abb. *in c. bona, il 2. num. 3. de poſtul. prælat.* & D. Crauet. *de antiquitatib. d. ver. vidimus, num. 2.* vbi tamen dicit
13 hoc intelligi debere, dummodo liber ipſe rationem ſit confectus cum omnibus illis ſollemnitatibus, de quibus ipſe loquutus eſt *in ipſo tract. in prima parte, in verſ. quarto limitatur, num. 44.* & quas nos miro quodam ordine ſupra retulimus. Sequitur Dec. *in l. 1. num. 4. C. de edendo.* Maceratenſ. *Var. reſolut. lib. 2. reſol. 6. num. 16.* Kopp. *d. deciſ. ſua 46. nu. 55.* Medices, *deciſ. Marchiana 14. nu. 1.* & plures alij. Addo Pacian. *d. cap. 63. num. 20.*

14 Ampliabis hanc limitationem etiam procedere in magna ſumma, dummodo tamen non adeſſet ſuſpicio, nec de magno aduerſarij præiudicio tractaretur. ita Bart. *in d. l. vnica, columna quarta. C. de confeſſ.* & videtur ſequi Anania *conſil. 3.* ſequitur etiam Iaſ. *in d. l. admonendi, de iureiurando,* vbi
15 præcipuè docet hoc procedere, quando aliquæ partitæ in ipſis libris contentæ reperiuntur veræ, ceteræ namque omnes præſumuntur ſimiles, allegat poſt nonnullos alios Angel. *Inſtit. de actionib. §. actionum autem, quæſt. 13.*

16 Contrarium tamen voluit idem Bald. *in d. l. rationes,* & Bart. *in d. l. admonendi, num. 27.* vbi ſētiſit, quod tantummodo faciat aliqualem præſumptionem, quando agitur de magna ſomma, licet etiā de libro legalis perſonæ tractetur. Hoc idē ſequūtur Communiter DD. *in d. l. admonendi;* & omniū latiſſimè, & elegātiſſimè Crauetta, *in d. §. vidimus abundè, num. 4. cum duobus ſequentibus.* Addo poſt hæc ſcripta Thomam Triuiſan. ex profeſsò ſic cōcludentem, *deciſ. ſua 16. libro 1. per totam,* vbi quoque ita iudicatum ſubdit.

17 Et eſt veriſſima Concluſio, prout etiam teſtatur poſt multos relatos, Burſat. *conſ. ſuo 119. num.*
18 33. Quam tamen limita primò, quando adeſſet Statutum, vel Conſuetudo, quod libro ipſius mercatoris fides adhibeatur, tunc enim indubitatam eſſe Concluſionem, quod libri ipſorum mercatorum plenè etiam ad ſui fauorem in quantitatibus magnis probent, cum nitantur publica authoritate, tradidere paſſim Scribentes, *in d. l. admonendi, & in d. cap. 2. de fide. inſtrumentorum.* Sequitur poſt Boer. Rol. Menoc. Viuium, & alios plures relatos D. Maſc. *d. concl. ſua 976. num. 16.*

19 Vidend. tamen P. Enriquez *conſ. ſuo 20. num. 10.* vbi poſt Corneum, & alios totum oppoſitum verius eſſe contendit.

20 Secundò pariter limita cū verſamur inter mercatores, inter eos enim libri huiuſmodi concurrētibus qualitatibus requiſitis, de quibus ſupra, plenè, ac diſtinctè probant.

21 Nec mirum ſanè, inter ipſos enim ex æquo, & bono iudicatur, & probationes ſemiplenę recipiūtur, ita Bald. *conſil. 198. num. 5. vol. 1.* dicens, quod in cauſis ipſorum mercatorum, vbi de bona fide agitur, non congruit de iuris apicibus diſputare, per context. *in l. ſi fideiuſſor, §. quadam, ff. mandati;* ſequitur hoc idem poſt alios relatos D. Maſcard. *d. ſua Concluſ. 976. num. 18.* Surd. *conſil. ſuo 528. num. 7.* Viuius *deciſ. ſua 445. num. 12.* vbi pulchrè, & nouiſſimè Ioann. Kopp. *deciſ. ſua 46. num. 55.* vbi adducit Gaill. *lib. 2. Obſeruat. 20. numero 2.* & plures alios.

22 Adde, quod ſchedula, ſiue memoriale probat inter mercatores maximè contra ſcribentem, & habet vim inſtrumenti. Rota Genuenſi, *deciſione 126.*

23 Amplia, vt hoc procedat non ſolum in libris mercatorum, qui actu mercaturam exercent, ſed etiam in libris eorum, qui iam deſierūt eam exercere; dummodo tamen ſint deſcripti tempore, quo mercaturam ipſam exercebant; ſic præciſè D. Stracch. *d. tract. de mercatur. Quomodo in cauſ. mercatorum ſit procedend. num. 34.* vbi conſiderat in argum. text. *in l prætor, §. item qui etiam deſijt, ff. de edendo,* & ſequitur Maſcard. *d. ſua Concluſ. 976. num. 25.* & nouiſſimè poſt hōſce relatos D. Cæſar. Barz. *deciſ. ſua Bononienſi 26. num. 16.* Addo Polyd. Ripam. *Obſeruat. ſua 57. num. 2.* & D. Munoz de Eſcobar, *in ſuo eleganti tractat. de Ratiocinijs adminiſtratorum, cap. 11. num. 32.*

24 Tertiò principaliter limita, accedentibus grauiſſimis coniecturis, & quando mercator eſt legalis, ac fide dignus, idque articulatum, & probatū extitiſſet; adhuc enim in magnis liber ipſius mercatoris pro eo fidem facit, ſic poſt Bald Abb. Menoch. & alios Surd. *deciſ. ſua 199. num. 15.* & Viuius *deciſ. ſua 445. num. 13.*

25 Limita quartò principaliter, vbi extat ſtatutū, vel conſuetudo, quod libris ipſorum mercatorū credatur, tunc enim ſtaretur ipſis etiam ad fauorem ipſorum mercatorum. Sic poſt infinitos concordantes adductos docuit omnium elegantiſſimè Scaccia, *d. cap. 11. num. 134. & 135.* & ratio eſt; quia ratione frequentiæ, & conſuetudinis ſcriptura priuata facit fidem, quam alias non faceret. Bald. *in l. quædam ſunt perſonæ §. nummularios, num. 1. notab. 2. ff. de edendo,* vbi etiam Iaſ. *num. 3.* Et ratio huius conſuetudinis eſſe poteſt: quia mercatores, qui falſum ſcriberent, eſſent grauiter puniendi. ſicuti hanc rationem loquendo in mercatoribus Florentię aſſignat Caſtrēſis, *in vulg. in l. admonendi, num. 42. in fine, de iureiurando.*

26 Sed ex mente eiuſdem Scaccię duplex alia ratio reddi poteſt. Prima eſt, quia eſſet nimis onerosum mercatori de ſingulis negotijs, & particellis parare probationes, & pręſertim in paruis. Altera verò eſt: quia ſi liber mercatoris reperiretur falſus in vna particella, pręſumeretur falſus in omnibus. Idem Scaccia, *d. cap. 11. num. 183.* quod eſſet maximo detrimento ipſimet mercatori, qui ſolet totum patrimonium habere in mercatura deſcripta in libro mercaturę. Et hęc ratio concludit in omnibus libris rationum, in quibus contineretur negotiatio magna, quia tunc non eſt veriſimile, quod in eis ſcribatur falſum, cum ex falſitate vnius partitę præſumerentur falſę etiam verę, & latius vt per eundem Scacciam, *d. loco.* Hic obiter nota, Statuto diſponi validè poſſe, vt mercatorum libris etiam pro ſe credatur. Sic poſt Ioſeph. Ludo

uic.

uic. Surdum, Maſcard. & alios Greuęus, *d. concluſ. 20. num. 2.*

Vide tamen, quæ de hac materia ſuperiori capite diximus.

27 Nota ſecundo, Statuto, vel Conſuetudine diſponi etiam poſſe, vt dictorum libris plene credatur, licet in ipſis non interceſſerint omnia illa requiſita, *de quibus ſingillatim ſupra*; modo tamen libri illi ſint confecti more, & ſecundum conſuetudinem illius loci, in quo conficiuntur. Sic eleganter Scaccia, *d. cap. 11. num. 290.* vbi ſubdit, quod huiuſmodi conſuetudo extat in quibuſdam caſtris, & terris, quas incolunt homines, & mercatores idiotæ, & groſſolani, & latius, vt per eum.

28 Coarctatur quintò principaliter, quando liber ipſius mercatoris in plurimis capitulis in eo deſcriptis verificatur, & inuenitur conformis veritati, tunc enim probat etiam pro ipſomet ſcribente. Sic præciſè poſt plures relatos Modernus Pariſiēſis, *in ſuas Conſuetudines Pariſienſes, tit. 1. gloſ. 1. §. 8. num. 20.*

Et hæc inſpectis dogmatibus, & traditionibus ſapientum noſtrorum dicta ſint.

29 Iure autem præcipuo municipali inclitæ ciuitatis Venetiarum, (vt nil, quod ad hanc materiam ſpectat, intactum relinquam) in hoc particulari ſic cautum reperitur.

1521. *Die 18. Iunij in maiori Conſilio.*

Fu prouiſto, &c.

30 L'anderà parte, che de cetero coſi alli libri ordinarij, come à cadaun'altro libro de botteghieri, non ſi debba dar fede, ſe non da cinque anni in giù, nel qual tempo i detti botteghieri commodamente potranno farſi pagare, ouero farſi fare chiarezza da quelli, che realmente li ſaranno debitori, & niuno ſarà deſraudato, come ſi richiede.

Hactenus pars.

31 In hac autem Vrbe Patauij, libris ipſorum mercatorum creditur vſque ad ſummam librarum 10. dumtaxat, cum eorum iuramento; ſic præciſè per Sereniſs. Franciſcum Foſcari prouiſum fuit ad fauorem dictorum mercatorum, die 17. Ianuarij, anno D. 1444. prout expreſsè legitur poſt titulum de ſcutiferis, & ſeruientibus in ſtatuto noſtro Patauino. Satis.

An liber rationum mercatoris contra eum fidem faciat?

QVAESTIO II.

SVMMARIVM.

1 *Liber mercatoris regulariter contra eum fidem facit.*

2 *Amplia, vt hoc procedat etiam ſi mercator negaret ſcripturas, quæ in illo reperirentur, eſſe conſcriptas manu ſua, vel ſua voluntate.*

3 *Ratio.*

4 *Amplia ſecundò, vt pariter locum habeat, ſiue liber ipſe rationum fuerit conſcriptus manu propria ipſius mercatoris, ſiue cuiuslibet alterius, eius tamen mandato.*

5 *Amplia tertiò, licet ipſemet liber foret defectiuus, & careret aliquo ex requiſitis aliàs relatis.*

Viſo, an liber mercatoris probet pro ſcribente, videndum modo, an contra eum regulariter fidem faciat?

1 CVi quidem difficultati ſatisfaciendo, concludo pro affirmatiua; ita Bal. *in l. 1. C. de edendo, & ibi* Dec. *& in d. §. nummularios, ff. eod.* Sequitur Frāc. de Aretio, *conſil. ſuo 44. num. 1.* Port. *conſ. ſuo 170. num. 2.* Ioan. kopp. *deciſ. ſua 46. nu. 57.* vbi adducit text. *in d. §. nummularios, & in l. rationes, ac l. inſtrumenta, C. de probationibus,* & ex recentioribus poſt plures alios relatos Do. Maſcard. *Concluſ. ſua 976. num. 3.* Addo poſt hæc ſcripta Philipp. Maſſin. *in l. 1. num. 64. C. de edendo,* & Clar. Farinac. *conſ. ſuo 13. nu. 15. & deciſ. ſua 110. vbi Addentes in littera C.*

2 Ampliatur hoc, vt habeat locum, etiamſi ipſemet mercator ſcripturas, quæ in ſuo rationum libro reperirentur, manu ſua, vel ſua voluntate eſſe conſcriptas iret inficias, adhuc enim ex illo eodē libro contra eum oriretur probatio, ſic poſt Nicolaum de Matarell. Bald. Rom. & alios, idem Maſcard. *d. ſua Concluſ. 977. num. 5.*

3 Nec mirum ſanè, quidquid enim in libro apud ſe exiſtente reperiretur ſcriptum, eius conſenſu, & voluntate ſcriptum præſumitur, niſi de contrario doceatur, ac probetur, ſequitur hoc idem in terminis D. Lanarius, *conſ. ſuo 30. num. 6.* & Plotus *conſil. 95. num. 6.*

4 Ampliatur ſecundò, ſiue liber ipſe rationū fuerit conſcriptus manu propria ipſius mercatoris, ſiue cuiuslibet, eius tamen mandato, ita Laurent. à Pinu, *conſilio 158. num. 6.* Sequitur Pyrrus Alfan. *in l. 1. nu. 10. C. de edendo, vbi exemplificat in famulo.*

5 Ampliatur tertiò, vt procedat, licet ipſemet liber mercatoris eſſet defectiuus, & careret aliquo, ſeu aliquibus ex requiſitis ſupra relatis: nam ideo minus mercator ipſe, ſeu alius ratiocinator minimè euadet, quod talis liber contra ſe probet: non enim ex culpa ſua commodum reportare debet, prout aliàs diximus. Sic eleganter Scaccia, *d. cap. 11. num. 291.*

6 Limitatur tamen ſupradicta regula, vt minimè procedat quando partita illa libri nullam contineret cauſam. nam ideo minùs nulla ex eadem diceretur probatio contra ſcribentem. Sic præciſè docuit poſt alios Clar. Dom. Petrus de Caball. *conſ. ſuo 122. num. 6. in ſecundo,* & videndus, *num. 7.* ſubſequenti, vbi ampliat hoc magis procedere ſi non ſit veriſimile id, quod in ipſa partita deſcriptum eſt.

An

Digitized by Google

An Liber mercatoris pro tertio, contra tertium regulariter fidem faciat?

QVAESTIO III.

SVMMARIVM.

1 *An liber mercatoris pro tertio contra tertium regulariter fidem faciat, non eſt eadem omnium ſcribentiũ ſententia.*
2 *Nonnulli enim ex ipſorum libris ſemiplenam dumtaxat emanare probationem rati ſunt.*
3 *Ratio.*
4 *Multis verò nec minimam quidem induci viſum eſt.*
5 *Ratio eſt Verall.*
6 *Alia ex Farinac. num. 7.*
8 *Amplia.*
9 *Prior tamen ſententia vti verior, ac communior retinetur per Anthorem.*
10 *Declara, & intellige, prout ibi.*
11 *Pro maiori elucidatione huius difficultatis author cum Scaccia, duos caſus proponit, de ipſiſq; latiſſimè diſſerit, vſque in finem.*

1 QVibuſdam enim ex libris ipſorum
mercatorum, ſi ſint inculpatę fidei homines, ſemiplenam dumtaxat probationem induci viſum
2 eſt ita Bart. & reliqui Doctores,
in §. nummularios, & in d. l. admonendi, Idem Bart. *in d. l. nuda ratio, num.* 8. Sequitur Cephal. *conſil. ſuo* 274. *num.* 48. vbi de Communi, Marcabrun. *conſil.* 100. *num.* 149. Addentes ad *deciſ.* Cappel. *Toloſanæ* 297. *num.* 3. Magon. poſt plures relatos, *deciſ. ſua Lucenſi* 5. *num. fin.* & ex recentioribus D. Ioannes Kopp. *deciſ. ſua* 46. *num.* 58. vbi pariter de Communi.
3 Et hoc quaſi ſucceſſerint in locum eorum, qui olim publico officio fungebantur, illudq; eſt etiã conſuetudine receptum, prout dicunt Canoniſtæ, *in d. cap.* 2. *de fide inſtrument.* His adde Gaill. *lib.* 2. *Obſer.* 20. Bernar. VVurmſer, *lib.* 1. *Pract. for. Obſeruat.* 3. *num.* 1. Schuuartzenthaler, *de ſtipul pag.* 757. *num.* 39. & nouiſſ. Ioach. Beuſt *in d. l. admonendi, num.* 1045.
4 Alia autem, & prorſus diuerſa fuit Scribentiũ ſententia, videlicet, Felini, *in d. cap.* 2. *nu.* 33. poſt Imol. & Rom. *in d. l. nuda ratio*, Menoch *conſil. ſuo* 23. *num.* 15. *& conſil.* 38. *num.* 28. *&* 72. necnon P. Aemil. Veral. *deciſ.* 155 *par.* 2. Arbitrati ſunt enim
5 ij nullam ex ipſis libris pro tertio contra tertium regulariter fidem emanare, rationemq; deducit idem Veral. quia mercatores non dicuntur cõſtituti de publico, ſubditq; ita anno D. 1551. 2. Decembris in Rota Romana iudicatum. Hoc idem pulchrè ſequitur Mala, *d. quæſt.* 17. *num.* 12. Burſat. poſt plures alios *conſil. ſuo* 283. *nu.* 6. vbi de Communi. D. Munoz de Eſcobar. *in ſuo tractatu de ratiociniis adminiſtratorum, cap.* 11. *num.* 29. Vincent. Mancin. *in ſuo tract. de confeſs. cap.* 2. *num.* 86. vbi ſubdit ità quoque iudicatum, & nouiſſimè Cl. vir. D. Farinac. *conſil.* 75. *num.* 103. vbi ſubdit Rotam Roman. in pluribus cauſis idem iudicaſſe. Videndus etiam *in ſua deciſ* 110. vbi addentes in litera ....rationem deducunt dicentes: quia libro mer-
6 catoris creditur tantum in ijs, quę reſpiciunt cauſam mercaturæ, ſecus in alijs. & ibi plures addu-
7 cuntur Doctorum authoritates. Subdunt tamen hoc idem fallere concurrentibus pluribus alijs coniecturis, id quod, etiam docuerunt ante eos, Socin. *conſil. ſuo* 291. *num.* 14. *in ſecundo*, & Crauet. *conſ.* 275. *num.* 8. Adeundus idem Cl. D. Farinac. *in ſuis deciſionibus Rotæ Romanæ nouiſſimis deciſ.* 101. *num* 1. *&* 442. *num.* 1. vbi in vna Bononienſi de anno Domini 1599. die primo Mart. coram Dom. Lancell. ita fuiſſe iudicatum ſubnectit.
8 Amplia, vt libri ipſorum mercatorum in pręiudicium tertij, nequaquam probent etiam in fauorem dotis, quę prętenditur ex ijs probari numeratam, cum talis probatio ex ipſis libris promanãs, nõ ſit ſufficiens, & maximè in pręiudicium tertij, ita pulcherrimè Rota Romana *deciſ. ſua* 544. *nu.* 4. *& per tot. lib.* 3. *in nouiſſ.*
9 Sed à priori Scribentium ſententia vti veriori, ac Communiori minimè recedendum dijudico.
10 Quam tamen intellige, ac declara, dummodo mercator ipſe ab initio iurauerit artem ſuam ſe fideliter, ac probe exercere; ac inſimul concurrant omnia illa requiſita, de quibus ſupra, ſic pręciſè poſt plures relatos concludit etiam D. Maſcar. *Concluſ. ſua* 978. *num.* 8. *&* 9. & ante eum latiſſimè Schuuartzenthaler, *d. pagina* 757. *num.* 40. Addas Ludouic. Bologninum in addit. ad cõſil. Ioannis de Anania 53. in primo dubio vbi elegãter. Hæc communiter Scribentes.
11 Ego autem, vt perfectior, ac clarior huiuſce difficultatis, ac quęſiti reſolutio habeatur, arbitror vna cum eruditiſs. D. Scaccia, *d. c.* 11. *nu.* 203, *cum ſequentibus*, duos caſus eſſe diſtinguendos.
12 Primus quidem eſt, quando in ipſo libro reperitur aliquid ſcriptum, quod non eſt pro ſcribente, nec contra ſcribentem. Exemplum, duo nolũt ire ad notandum, ſed vadunt ad mercatorem, vt de eorum communi conſenſu ſcribat in ſuo libro quod Aloyſius, puta pręſens, ſoluit Nicolao pręſẽti ſuo ſcutos 50. & hoc caſu (quidquid dixerint nonnulli) arbitror, nec plenam, nec ſemiplenam fidem ex eo libro promanare. Moueor: nam cum illa ſcriptura non reſpiciat negotiationem mercatoris, & conſequenter non ſpectet ad mercaturam, ceſſat in ea qualitas, quæ dat vim probandi ipſis libris mercatorum; ad tradita per nos *cap.* 1. *de libris Mercatorum, num.* 22. *&* 23. ac propterea nil mirum, ſi ex ijſdem libris talis non oriatur
13 probatio. Adde, librum illum hoc caſu conſiderari vti ſcripturam priuatam vnius, quę de per ſe non facit etiam ſemiplenam probationem: quia ſi vox viua vnius non iurati non probat ſemiplenè, ergo nec vox mortua eiuſdem.
14 Crederem tamen, ſcripturam illam ſiue librum aliqualem pręſumptionem facere ad fauorem il-

lam

Iam proferentis, ad tradita per nos *ſupra libro pri-*
mo, quæſt. 4. num. 255. cum ſequenti, & non ſolum ſe-
miplenam, verum etiam plenam, ſi a partibus in
ipſa contenta vti vera enunciarentur.

15 Aliter quidem principalis caſus eſt, quando in
ipſo mercatoris libro reperitur aliquid ſcriptum,
quod eſt actum principaliter inter ipſum merca-
torem, & negotiatorem cum eo, & in conſequen-
tia ex illa negotiatione illiuſq; ſcriptura inter
eos inter eos facta oritur intereſſe alicuius tertij,
vt in exemplo ſoluentis gabellam publicano de
domo Titij, quam aſſerit ſe emiſſe, de quo caſu
ſcripſimus *ſupra hoc eodem libro, tit. de libris Ratio-*
num Gabellarij, num. 11. cum ſequentibus, & in hac
hypotheſi tres alij caſus ſubdiſtinguendi ſunt.

Primus eſt, quando tertius, contra quem pro-
ducitur ipſe mercatoris liber, fuit abſens.

Secundus eſt, quando fuit præſens.

Tertius eſt, quando eſt controuerſia, quia in li-
bro eſt ſcriptum, quod fuit preſens, & ipſe negat
ſe fuiſſe præſentem.

16 In primo caſu, quando fuit abſens, concludo,
quod liber mercatoris illius nec plenè, nec ſemi-
plenè probet contra illum tertium abſentem, &
ratio eſt: quia res inter alios acta alijs non præiu-
dicat, *tit. C. res inter alios acta, vel iudicata, & l. ſæpè*
de re iudicat. cum concordantibus.

17 Confirmatur iſta Concluſio, quia liber officia-
lis à publico deputati, qui habet potius maiorem
vim probandi, quam minorem, non probat con-
tra tertium, cum quo res geſta non fuit, prout per
nos fuit concluſum, *ſupra hoc eodem libro tit. de li-*
bris Rationum officialis à publico, &c. num. finali,
ergo.

18 Multa à ſcribentibus aduerſus opinionem no-
ſtram tentam in hoc caſu obijciuntur, quæ ſingil-
latim referuntur per Scacciam *d. cap. 11. nu. 207.*
cum ſequentibus, verum cum per eumdem doctiſſi-
mè, ac exactiſſimè tum excutiantur cùm reſoluan-
tur, ad ipſum, ne ex ſcriptis abſque lectoris vtili-
tate ſcripta conficiam, eumdem Lectorem bene-
uolum relego. Videndus igitur idem Scaccia *à*
num. 207. vſque ad 224. excluſiuè.

19 In ſecundò caſu principali, quando erat præ-
ſens, concludo, quod liber mercatoris probat ple-
nè, quia iſto caſu ſupponimus, quod non dubite-
tur de facto, & fide ſcripturæ.

20 Sed pulchra hic oritur dubitatio, & eſt: num-
quid ille tertius preſens, ſed tacens, dum agere-
tur, & conficeretur illa ſcriptura, dicatur conſen-
ſiſſe illi ſcripturę?

Et reſolutiuè procedendo, cõcludo, quod ſic:
nam aut illa ſcriptura erat ad ſui fauorem, & iſto
caſu tacendo, & non contradicendo, cenſetur cõ
ſenſiſſe: quia ſola taciturnitas vnà cum ſcientia
21 inducit conſenſum in re fauorabili, ad notata,
in capit. qui tacet, de regulis iuris in ſexto. Aut verò
ſcriptura tendebat in ſui præiudicium, & tunc ſi-
militer cenſentur conſenſiſſe, quia licet regula
ſit, quod tacens non cenſetur conſenſiſſe in ſibi
preiudicialibus, tamen inter alias fallentias, quæ
dantur huic regulę, numerantur hę duę, quarum
vtraque applicatur caſui noſtro.

22 Prima eſt, quando tacens poterat impedire il-
lum actum, & non impediuit, Canoniſtæ omnes,
in d. cap. qui tacet, & latè Iaſ. *in l. quæ dotis, num. 76.*
cum ſequenti, ff. ſoluto matrimonio.

23 Secunda eſt, quando vocatur ad aliquem actũ,
vt illi vel conſentiat, vel contradicat, & is voca-
tus interuenit, ac tacet, tunc videtur conſentire;
24 & ratio eſt; quia plus eſt, eſſe vocatum aſſiſtere,
ſcire, & tacere, quam ſcire & tacere, ſicut aduertit
Butr. *in cap. quamuis, num. 4. de ſententia, & re iudic.*
ita pulchrè Iaſon *in d. l. quæ dotis, num. 87.*

25 Hinc videmus in ſimili, quod ſi exemptus pa-
tiatur ſe deſcribi in libro æſtimi, ſeu debentium
ſoluere collectas, & non appellet infra decem
dies, ſibi præiudicat, & perdit priuilegium exem
ptionis argumento text. *in l. 1. §. ſi quis tutor, in fi-*
ne, ff. quando appelland. ſit. Sic poſt alios eleganter
Scaccia, *d. c. 11. num. 228.*

26 Ampliatur hoc primò, ex mente eiuſdem Scac
ciæ, *ſub nu.* 230. vt habeat locum, etiamſi iſte ter-
tius eſſet mortuus, quia tunc etſi de præſentia ip-
ſius non conſtaret aliter quam per ſcripturam li-
bri, tamen crederetur ipſi libro: rationem dedu-
cit idem Scaccia, vide per eum.

27 Ampliatur ſecundò, vt procedat, etiamſi iſte
tertius eſſet vnicus, & opponeret rem non fuiſſe
geſtam, ſicut reperitur ſcripta, quia dummodo cõ
ſtaret, ſeu aſſereret, quod ſe præſente res geſta fue
rit, in reliquis ſtaretur in dubio ſcripturæ.

28 Et ratio eſt: quia quando probatur ſubſtantia,
& dubitatur ſolum de qualitate, tunc ſtãdum eſt
ipſi libro mercatoris, puta, mercator tradidit mer
ces mulioni ad aliquem locum vehendas, quas
mulio culpa ſua amiſit; oritur lis inter eos circa
quantitatem mercium; dico; quod creditur libro
ipſius mercatoris ſaltem cum eius iuramento, ac-
cedente tamen etiam veriſimilitudine, quod mer
cator eas ſcripſerit in libro ante caſum amiſſio-
nis; ita pulchre poſt alios idem Scaccia, *d. cap. 11.*
ſub num. 231. cum ſeq. vbi omnium latiſsimè, vide
per eum.

29 In tertiò caſu, quando negat ſe fuiſſe præſentẽ
ex ſententia eiuſdem Scacciæ, *ſub num. 235. cum*
ſequenti, adhibendę ſunt duę inſpectiones.

Prima inſpectio eſt, ſi nos inſpicimus Diſpoſi-
tionem Iuris communis.

Secunda eſt, ſi inſpicimus Conſuetudinem.

30 Si inſpicimus Ius commune, tunc concludo,
quod liber mercatoris probat ſemiplenè tantum,
& forſan etiam minus, & ratio eſt: quia ſtante hu-
iuſmodi omnimoda negatione negotiationis, li
ber ille paucam meretur fidem, libris enim ipſius
mercatoris ideo de iure pręſtatur fides, quia hi,
qui cum ijs negotiantur de reſpectante ad nego-
tiationem mercaturę, videntur mandare ei, vt cõ
ficiat, & teneat rationes communes, ergo non
probato ſuppoſito negotiationis ceſſat tacitum
mandatum de confitendis rationibus ipſius ne-
gotiationis.

31 Et ſi tu diceres, negotiationem ipſam ſatis pro-
bari ex ipſa ſcriptura mercatoris. Ego reſpõdeo,
quod

quod ſic ſcriptura probaret id, qđ eſt cauſa, vt ipſa ſcriptura probet, quod eſt impoſſibile, quia ſequeretur, quod poſteriora producerent priora, ſeu effectus producerent cauſam, quod eſt abſurdum. Latius de hoc capite Scaccia *nu. 236. cũ ſeqq.*

32 Si inſpicimus Cõſuetudinem, concludo, quod probat plenè, dummodò agatur de re pertinente ad mercaturam, & non de magna ſumma, conſiderata qualitate perſonarũ, & negotij; & moueor: quia de conſuetudine creditur libris ipſorũ mercatorum non propter præſumptum tacitum mandatum, ſed quia mercatoris fides tacito populi cõſenſu, videtur approbata; & ratio huius, taciti conſenſus eſt triplex.

34 Prima: quia non eſt præſumendum, quod mercator velit ſcribere falſum in ſuo libro, quia Seuerius, quam alius falſarius puniretur. Secũda, quia ex vna partita falſa totus liber redderetur ſuſpectus de falſo. Tertia ratio eſt, quia nimis oneroſũ eſſet ipſi mercatori parare probationes de ſingulis negotiationibus præſertim minimis. Sic elegãter idem Scaccia, *ſub nu. 238.* & videndus etiam *ſub numeris ſeqq. vſque ad 246. incluſiuè*, vbi multas adhuc caſum, tum ampliationes tum limitationes annectit, ipſum Lector conſulat, ſat eſt enim mihi potiora ex eiuſdem ſcriptis retuliſſe. Videndus quoque de hac materia D. Fachineus, *lib. 11. ſuarum iuris Controuerſiarum cap. 34.*

Sed non minus pulchra, quàm vtilis oritur hic difficultas, & eſt. An mercatores noſtri temporis ſuarum rationum libros ad fundãdam alterius, actoris nempè intentionem, edere teneatur?

S V M M A R I V M.

1 *Reus conuentus non tenetur edere actori rationes, ac inſtrumenta, quibus actor contra ipſum reũ vtatur*

2 *Ratio. num. 3. & 4.*

5 *Iudex ex cauſa compellere poteſt reum, ut actori edat inſtrumenta.*

6 *Et principalis illa eſt cauſa, quæ à conſuetudine conficiendi, & conſcribendi hos libros rationũ ſumitur.*

7 *An mercatores noſtri temporis ſuarũ rationũ libros ad fundandã actoris intentionem edere compellantur, maxima eſt in iure noſtro controuerſia.*

8 *Negatiuam tenuerunt plurimi.*

9 *Fundamenta eorum, & nu. 10. 11. 12. 13. cum ſequẽ. vſque ad 19. incluſiuè.*

20 *A contrario ſteterunt infiniti alij.*

21 *Amplia ex Beltrando.*

Eorum rationes, eod. 21. & numeris 22. 23. 24. cum ſequent. vſque ad 36. incluſiuè.

37 *Et hæc poſterior, quæ eſt affirmatiua, per authorẽ retinetur.*

38 *Fundamentis aduerſariorum reſpondetur, & nu. 39. 40. 41. vſque ad 51. incluſiuè.*

52 *Diſtinctio ex Ioan. Bolognetto, quem ſequitur quoque Philip. Maſſin. & nu. 53. & 54.*

55 *Multa notabilia afferuntur, & num. 56. 57. 58. 59. vſque in finem.*

1 IVris eſt ſententia. Reum conuentum non teneri edere actori rationes, ac inſtrumenta, quibus actor cõtra ipſum reum vtatur, *l. 1. & l. vlt. C. de edendo, & cap. 1. de probat.*

2 Eſt enim valdè inhumanum, vt quis ſumat arma de domo rei, *l. de minore, §. tormenta, ff. de quæſtioni-*
3 *bus, & l. nimis graue, C. de teſtibus*, & bis (vt eſt in veteri prouerbio) interimitur, qui ſuo gladio perit, *d. cap. 1. de probat.*

4 Adde minime conuenire, quòd negligentia actoris, qui ad iudicium paratus venire debet, noceat ipſius reo, cõtra text. *in l. 1. ff. ſi menſor. falſ. mod. dixer. & l. magna, ff. de verborum oblig. cum cõcordantibus.*

5 Ceterum iudex aliquando ex cauſa compellere poteſt reum ipſum, vt actori edat, ſicut ſtatuit Antonin. Imp. *in d. l. 1. C. de edẽdo*, dũ ita reſcripſit: Nam (quod deſideras, vt rationes ſuas aduerſaria tua exhibeat, id ex cauſa ad iudicis officium pertinere ſolet.)

6 Plurimas autem iuſtas eſſe cauſas, ob quas reus compellendus eſt actori rationum ſuarum edere librum, nullus eſt, qui eat inficias; Inter eas autem præcipuè illa connumerari aſſolet, quæ à cõſuetudine conficiendi, & conſcribẽdi hos libros rationum ſumitur, ſicut contingit in noſtri temporis mercatoribus, ij enim ex Communiori ad fundandam intentionem actoris, hos libros edere compelluntur.

7 Sed quia hoc maximam patitur difficultatem, & plures habet contradictores, propterea causã iſtam in quæſtionem redigo, & quæro.

An mercatores noſtri temporis ſuarum rationum libros ad fundandam actoris intentionem edere teneantur?

8 Negatiuam in huiuſmodi difficultate ſententiam tenuit primus omnium, poſt gloſſ. *in Clementina 1. §. ceterum, de vſur.* Bald *in l. 1. num 9. C. de edendo, vbi etiã* Iaſ. *num.* 15. ſequuntur ibidẽ Dec. *numero* 18. Alciat *num.* 14. & plurimi alij, quos refert, & ſequitur Clariſſimus vir D. Menoch. *de arbitrar. lib. 2. Centur. 5. Caſu 499. num. 37. & 38.* & docere etiam videtur *conſil. ſuo 405. per totum vol. 5.* Addo nouiſſimè D. Philip. Maſſin. *in l. j. ſ. eodẽ tit. de edend. pagina mihi 87. verſ. in contrariam*, vbi infinitos deducit, hancq; opinionem in puncto iuris veriorem eſſe atteſtatur; & Clariſſ. D. Andreã Fachineum, *lib. 11. ſuarum Iuris Controuerſiarum, cap. 89.* Sectator eſt etiam eiuſdem opinionis D. Pyrrus Alfanus, *in d. l. 1. num. 82. cum ſequentibus*, vbi latiſſimè.

Plura autem pro corroboratione huiuſce opinionis adducuntur à Doctoribus fundamenta, nos potiora referamus.

9 Primò itaque ſic arguitur, vbicunque ſpe-

cia li ratione in certa aliqua perſona, & in certa aliqua cauſa, aliquid à iure cautum eſt, contrariũ ſemper in alijs perſonis, & cauſis intelligitur de iure communi diſpoſitum, *ad l. ius ſingulare, ff. de legib. cum concordantib. deductis* per Euerhard. *in ſuis locis argumentor. in loco a ſpeciali.*

10 Sed ſpecialiter *in d. Clem. 1. §. cæterum, de vſuris,* in perſonis vſurarium, & cum de vſuris agitur, eſt diſpoſitum, vt edere, ſcilicet contra regulam teneantur. Ergo cenſendum eſt in alijs perſonis om
11 nibus, & cauſis, & conſequenter etiam in probis mercatoribus contrarium ſtatutum eſſe, ut edere ſcilicet non teneantur.

12 Et quod vſurarij ob eorum odium, & delictum rationes ſuas, ac inſtrumenta edere actoribus cõpellantur, omnium latiſſimè, ac elegantiſſimè firmauit Cl. vir Do. Menoch. *de arbitrar. lib. 2. Centur. 5. Caſu 499. à num. 21. vſque ad 37.* & inferius loco ſuo latius differetur. Videndus de hoc præcipuè Cl. Pacianus *de probat. lib. 1. cap. 63. num. 66. cum ſeq.* vbi omnium pulcherrimè.

13 Corroboratur hoc fundamentum: nam mercatores in caſu noſtro habent regulam pro ſe, quæ habet, reos non eſſe cogendos actoribus edere ad eorumdem intentionem fundandam, unde illa ſpecialem ob cauſam in vſurarijs, & cum de vſuris agitur facta exceptio, extra feneratores, & extra vſurariæ prauitatis cauſam, firmat regulam cõtrariam, *l. nam quod liquidè, ff. de penu. leg.*

14 Adducitur ſecundo loco text. *in l. 1. C. de edendo*, vbi mulier quędam negotiabatur, & aliquod mercaturę genus exercebat, rationes ſuas illius occaſione conficiendo, & tamen ibi deciditur, quod rationes ſuas edere actori minimè cogitur: ergo.

15 Tertio loco Cl. vir Do. Menochius *d. caſu 499. num. 7.* qui hanc eamdem defendit opinionem, mouetur Caij reſponſo *in l. Argentarius. §. 1. ff. de edendo*, dum reſpondit Prætorem cogere argentarios tantum, & non abſimiles edere, & ita arguit.

16 Diſſimiles ab Argentarijs non tenentur libros ſuarum rationum edere, ad fundandam actoris intentionem, *d. l. Argentarius*, ibi. (Argentarios tantùm, neque alios abſimiles, illa enim dictio,) tantùm (excludit alios ab argentarijs diſſimiles.)

17 At mercatores noſtri temporis ab ipſiſmet argentarijs ſunt valde diſſimiles, ergo, &c. Minorem, cum Baldo in rubr. C. de fide inſtrumentorum, *num.* 31. ita probat.

18 Argentarij publicam perſonam, ſeu cauſam habebant, hoc eſt, eorum perſona à republica eligebatur, eorumq; fides approbabatur, cum apud eos deponerentur pecuniæ, quaſi in loco publico, nempe in ęde Caſtoris, & aliquando ſine fęnore, vt eſſent ſub cuſtodia, aliquando cum fęnore, vt lucrum inde caperent, id quod eleganter explicant, Budeus, Corraſ. Hotoman. ac alij per eumdem Menoch. relati.

19 Hæc autem omnia ceſſant in mercatoribus noſtri temporis, qui priuatam omninò cauſam, & perſonam ſuſtinent, cum vnuſquiſque pro ſuo libito mercaturam exercere poſſit, nec ab aliquo eliguntur, nec ad eorum fidem, vt publicam recurritur, & latius, vt per eum ergo, &c.

20 A contrario autem, videlicet, quod mercatores noſtri temporis abſque alio libros rationum ſuarum ad fundandam agentium intentionem edere teneantur, ſteterunt plurimi alij, Bart. videlicet *in l. 1. C. de edend. num. 5. & in l. quadam, in principio, & in §. nummularios, ff. eodem.* In eamdem ſententiam videtur procliuior quoque Curt. iun. *in d. l. 1. num. 26.* & Purpurat. *num. 19. & 20.* licet contrariam in puncto iuris veriorem eſſe aſſerat, ſequitur etiam Gozadin. *num. 18. cum ſequentibus*, & M. Mantua *num. 24.* vbi de Communi. Elegantiſſimè hoc idem conſulendo docuit Stephanus
21 Beltr. *conſil. ſuo 102. parte prima, vol. 2. per totum*, vbi etiam ſucceſſores ipſorum mercatorum ad eorumdem librorum ſuarum rationum editionem teneri clarè ſub *num. 9.* ſubnectit. Beltrandum ſectatur Burſat. *conſil. ſuo 39. num. 31.* vbi poſt alios quoque adducit Riminald. *conſil. 347. volu. 2.* & Laurent. Chirchou. Communi Opin. Centur. 3. Concluſ. 42. Addendi ſunt ex recentioribus Petrus a Syria, *quæſt. ſua 12. per totam*, vbi de Communi, & quod ita obſeruatur in praxi, & Dom. Farinac. *conſil ſuo criminali 13. nu. 13.* vbi concordantes adducit Nonium *conſil. 63. num. 2.* & plures alios. His adde etiam Ant. à Sola, *in ſuas conſuetudines Sabaudiæ tit. de Libris Mercatorum gloſſ. 2. num. 13. & 14.*

22 Mouetur primo tali pacto. Vbicumque petentis intereſſe, & mandatum concurrit, nihil eſt impedimento, quo minus reus etiam actori ad illius intentionem fundandam edere cogatur, vt probat generaliter, *l. ſi quis ex argentarijs, in §. ex hoc edicto, verſicul. pertinere, & l. prætor in princ. ff. de edendo*, & eſt veriſſima propoſitio.

23 Sed vbi petit actor mercatorem compelli ſuos edere rationum libros, tàm intereſſe, quàm mandatum eiuſdem petitoris concurrit.

24 Igitur nihil eſt impedimento quo minus noſtri temporis mercator ſuos libros actori edere cogatur. Minor probatur: nam quod ex conſuetudine fieri ſolet, licet de eo non conſtet, factum eſſe pręſumitur. *l. vel vniuerſorum, ff. de pignor. act. l. Titiæ. ff. quod cum eo, & l. finali, iuncta gloſ. C. de fideiuſſorib. cum concordantibus.*

25 Sed conſuetudo inoleuit apud ipſos mercatores, vt ea omnia, quę cum ipſis per nos aguntur, in ſuis codicibus nobis mandantibus ſcribantur, igitur contrahentes cum illis, conſuetudinis huiuſmodi virtute, eiſdem mandaſſe videntur, vt ſecundum conſuetudinem ſcriberent.

26 Ea propter cum intereſſe concurrat, ut ſupponimus, & mandatum petentis ſaltem præſumptiuum, & tacitum, quod eiuſdem virtutis eſt, cuius eſt expreſſum, cum taciti, & expreſſi par ſit vir
27 tus *l. de quibus, in fine, ff. de legib. & l. cum quid, ff. ſi certum petatur*, rationi, & ęquitati conſentaneum eſt, ut mercator, à quo petitur aditio, etiam contra regulam actori edere cogatur.

Secundo

28 Secundo loco monentur per textum *in d.l.prætor, in princip. ff. eodem*, quatenus eam cenſet,
ibi Vlpian.rationem eſſe,& cauſam, ob quam Ar
gentariç menſæ exercitores edere coguntur,quia
cum ſingulorum rationes ipſi conficiant, ęquum
fuit,id,quod mei cauſa confectum eſt, & meum
quodammodo inſtrumentum mihi edi, inducen-
do dictam legem à ratione ampla,& generali ad
extenſionem eiuſdem legis,à quo loco ſumptum
29 argumentum eſt in iure noſtro validiſſimum,
*l.regula,§.vlt.& ibi Doctores,ff. de iuris, & facti ig-
nor.& l.nomen debitoris,§.vlt.ff.de leg.3.* cum ſimi-
libus,hoc modo argumentationem conficiendo.
30 Vbicumque ratio generalior eſt dicto, dictum
illud ad omnes alios caſus generaliter extendi-
tur,in quibus illa ipſa ratio viget,dictis iuribus.
31 Sed ratio, quæ redditur *in d.l.prætor*, genera-
lior eſt diſpoſitione eiuſdem legis,quæ habet ar-
gentarios ad editionem compellendos eſſe, &
viget etiam in alijs perſonis ibi non expreſſis,
nempè in mercatoribus noſtri temporis,igitur ad
eoſdem, quod ibi de Argentarijs dictum eſt, ex-
tendi debet, & conſequenter ipſi quoque eodem
modo edere ſunt cogendi.
32 Probatur minor: quia mercatores quoque ſin-
gulorum ſecum contrahentium conficiunt ratio-
nes,quæ cum ob communem vtilitatem commu-
nes inter ſe,& eos,ad quos pertinent dici poſſint,
33 per gl *in d.l.prætor,in verſ.meum*,dici quoque cu-
iuſque propriæ poſſunt, quandoquidem quod cō
mune, eſt meum eſt.
34 Tertio loco adducitur text. *in l. Argentarius, in
princip.ff.eod.de edendo*, vbi duæ aſſignantur à Iu-
recon ſ.rationes æquè potentes, ac principales,ob
quas argentarij ſuarum rationum edere libros cō
pelluntur. Altera,quia officium argentarij,& nū-
mularij reſpicit publicam cauſam. Altera verò,
quia eorum opera principaliter conſiſtit in ſcri-
35 bendis rationibus, quæ rationes cum ſint ęquè
potentes, non requirunt concurſum, ſed ſufficit
vna,§ *affinitatis,& §.ſocrum, de nuptijs.*
36 Sed vna ex ipſis ęquè militat in mercatoribus
noſtri temporis,quia ex conſuetudine eorum ope
ra ſine dubio conſiſtit in ſcribendo,ergo tenebū-
tur & ipſi edere. Quarto videtur poſſe ſuffragari
text. *in l.non eſt nouum, C. de edendo.*
37 Retenta in huiuſmodi difficultate opinione
affirmatiua, vti iuri, ac æquitati (mea ſententia)
magis conſona,& à qua in praxi minimè receden
dum diiudicat Alfan. licet contrarium diſputa-
uerit, *in d.l.1. num. 90.* non officiunt contra-
ria.
38 Ad primum enim deſumptum ex *Clem.1.§.ce-
terum,de vſuris.* Reſpondent multipliciter Docto
res,& primò dicunt,regulare quidem eſſe in om-
nibus mercatoribus, qui publicè negotiantur, vt
teneantur edere,ſed illos,qui negotiantur priua-
tim ad hoc non teneri,ſpeciale tamen eſſe in vſu-
rarijs,vt teneantur edere,licet publicè non nego-
tientur,ſed priuatim & occultè prout ibi decidi-
tur, & ſic docent ſpecialitatem illius text. verſari
tantummodo circa perſonas vſurariorum priua-
torum clàm & occultè rationes conficientium,
vſuraſq; committentium,vndè non officit.
39 Secundo loco alij reſpondent regulare qui-
dem eſſe in omnibus mercatoribus, ſiue vſurarij
ſint, ſiue non, vt edere compellantur ſuos ratio-
num libros quos occaſione mercaturæ,quam pro
fitentur,& exercent,conſcripſerunt, ſed eoſdem
pariter marcatores exceptionem etiam commu-
niter habere, vt editionem huiuſmodi ſubterfu-
giant, quando per eam propriam detegere tur-
pitudinem neceſſariò cogerentur, *l.aliàs,vbi gl.ff.
de iureiurando & l. Diuus, ff. de iure Fiſci* cum con-
cordant.ſpeciale tamen *d.§. ceterum.* in eo conſi-
ſtere,vt vſurarij in ſui odium edere teneantur, li-
cet per editionem huiuſmodi eorum improbitas
propaletur, & turpido detegatur, ita vt dictę ex-
ceptionis allegatione vti, vt ceteri non improbi
mercatores,minimè poſſint,hęc Communiter Do
ctores.
40 Et licet per Decium, ac nouiſſimè per Maſſin.
in d.l.1.pag.88.& 89. C.de edendo. hæ Communes
Scribentium reſponſiones improbentur, ſaluan-
tur tamen, ac defenduntur per Bollognet. *in ea-
41 dem l.1.num.63.verſ.ſecundo principaliter*, quem
conſulas.
42 Ego autem, omiſſis his omnibus Doctorum
noſtrorum reſponſionibus, & alijs etiam relatis
per Mantuam, *in d. l. 1. num. 24.* reſpondeo vnà
cum P. à Syria, *libro primo, ſuarum Forenſ. quæſt.
quæſt. vigeſima prima, numero quinto*, iſtas priuatas
tùm mercatorum, cùm aliarum perſonarum ra-
tiones, officio iudicis ex iuſta quidem cauſa e-
dendas eſſe,prout eſt text.aperriſſimus *in leg. pri-
ma, C.de edendo*, & ſequitur poſt alios Clariſſimus
vir Dominus Menochius *dicto Caſu 499. numer.3.
cum ſequentibus.* & nos ſupra tetigimus.
Inter autem iuſtas haſce cauſas, (Plurimę e-
43 nim a Doctoribus afferuntur, & præcipuè à Do-
mino Menochio *dict.Caſu 499.per totum,*) illa præ
cipuè connumeratur,quæ ab odio,& delicto per-
ſonæ ipſius rei conuenti prouenit, ut ſi reus ipſe-
met ſit fęnerator & vſurarius, ut omnium latiſſi-
mè docuit ipſemet Menochius *dicto Caſu 499.nu-
mero vigeſimo primo,cum ſequent.* vnde non eſſe
ſpeciale in vſurario, prout ex aduerſo conclu-
debatur, optimè dignoſcitur; ergò non offi-
cit.
44 Ad ſecundum argumentum deſumptum ex *l.
1.C.de edendo*, reſpondeo, & fateor, reum regu-
lariter actori ad faciendam rationem ſuarum ex-
hibitionem minimè teneri, niſi ex iuſta aliqua
cauſa,prout docet Imper. *in d.l.1.*
45 Iuſtam autem cauſam eſſe illam, quę à conſue-
tudine conficiendi, & conſcribendi hos libros
rationum ſumitur, ſicuti contingit in mercatori-
bus noſtri temporis: rectè affirmamus. Vnde non
officit, aliter Doctores ipſi Communiter viden-
di,
Ad vltimum, quod eſt Clariſſimi Menochij,
reſpondeo, ita ipſum retorquendo, & arguo
ſic:
46 Quidquid ſtatuitur in Argentarijs, intelli-

tur etiam ſtatutum in his, qui ipſis Argentarijs non ſunt abſimiles, vt probatur non modò per lòcum generalem à ſimili, iuxta textum *in l. non poſſunt, ff. de legibus*, ſed in ſpecie in materia noſtra, quæ recipit extenſionem *per l. quadam, §. nummularios, ff. eod.*

47 At mercatores, Argentarijs, qui edere coguntur, ſunt omninò ſimiles; ergo ipſi quoque, quemadmodum Argentarij ad ſuarum rationum editionem, ſunt compellendi.

48 Minor ita probatur; Argentarij erant fęneratores, qui priuatam negotiationem exercebant quæſtum faciendo, aut permutandis pecunijs, aut fęnerandis, & iſtius ſui fęnoris, ac negotiationis libros rationum conficiebant, eratq; eorum officium publicum, non dico ciuile, neque enim eo tunc fungi potuiſſent ſerui, *ad l. quod attinet, de regulis iuris*, quemadmodum poterant, *l. Prætor. §. primo, ff. eodem, de edendo*, ſed publicum dicebatur, quoniam publicam reſpiciebat vtilitatem totius populi, ex quo ſingulorum rationes conficiebant, vel quia eorum fides à publico erat approbata, & prout latius deſcribuntur, *in d. l. 1. C. de edendo.*

49 Hæc autem omnia concurrunt etiam in mercatoribus noſtri temporis, ij enim, & rationes conficiunt, & ad fidem eorum frequentiſſimè decurritur: ergò, &c. & hæc præcipuè intellige vera in mercatorib. publicis, conſuetis libros rationum conficere, licet ſecus dici poſſet in mercatore ſecretè tenente librum in domo, prout animaduertit Panormitan. *in cap. 1. extra, de probationibus.* Gozadin. *in l. 1. C. de edendo, num. 14. & ibidem etiam* Ioann. de Vicomercato, *num. 28.*

50 Prætereà conſidero, non obſtare, quod illi Argentarij eſſent electi de publico, quæ ratio ceſſat in iſtis mercatoribus: quia dico, quod illa cauſa erat impulſiua, non autem finalis.

51 Patet in Nummularijs, qui coguntur edere, & tamen non erant electi publicè, prout conſtat, *ex l. quadam. §. nummularios, ff. de edendo*, & tradit Pacianus *cap. 63. inferius allegando. num. 93.* ſic præcisè Dominus Gozadin. *in dicta l. 1. num. 20.*

52 Ioannes autem Bolognetus poſt Ripam, *in d. l. 1. num. 66. & 67.* poſt plures Doctorum noſtrorũ opiniones hinc inde relatas, ac diſcuſſas pro conciliatione ita diſtinguit.

53 Aut iſti mercatores impetrauerunt licentiam à Magiſtratibus ſuis, vt Conſulibus, vel alijs ad hoc deputatis, vel ex forma ſtatuti, vel de iure & tunc illi tenentur edere, quia dicuntur habere publicam fidem, cum iſta authoritas ſcribendi rationes, & retinendi libros regulatos, concedatur à publico illis, qui promittunt ſcribere fideliter rationes omnium eo modo, quo geſta fuerunt negotia, & iurauerunt, & ideò ſuccedunt loco argẽtariorum, & nummulariorum, vt dicebat Bartolus, *in dicto §. nummularios*, & dicuntur rationes certo modo publicæ authoritate, licet ſint priuatæ quantum ad dominium, ſicut erant rationes ipſorum argentariorum, qui dicebantur *in d. l. Argentarius*, habere publicam cauſam, & publicum officium, propter authoritatem publicam, etiam à publico conceſſam, licet quo ad dominiũ illæ eſſent priuatæ, & competerent etiam ſeruo peculiari, *l. Prætor. §. 1. ff. eod.*

54 Aut verò non habuerunt ipſi Mercatores licentiam iſtam ſcribendi, ſed per ſe conficiunt rationes (quo caſu ſunt merè priuatę, licet palam ſcribãtur, & apotheca teneatur in publico loco, quia habent priuatam fidem) & iſtas non tenetur edere, licet millies ſit conſuetudo ſcribendi, cum nõ præſumantur velle parare probationes contra ſe efficaciſſimas, & pro ſe inutiles, & latius, vt per eumdem Bolognetum, quem nouiſſimè ſequitur Maſſin. *d. l. 1. nu. 66.* vide per eos.

Et hæc eſt veriſſima diſtinctio, quidquid ſcripſerit Do. Pyrrus Alſan. *in d. l. 1. num. 83. cum ſequentibus.*

Ex his ergò firma reſultat Concluſio, Mercatores noſtri temporis ad fundandam actoris intentionem, libros ſuarum rationum edere teneri. Amplia ex ſententia D. Petri de Cabal. *conſ. ſuo 122. num. 20. in ſecundo*, vt ſcripturæ ipſæ mercatorum adhuc edendæ ſint, niſi ex conuentione partium teneri debuiſſent ſecretæ.

55 Multa autem ad maiorem, ac clariorem huiuſce materiæ intelligentiam notanda ſunt. Et primò, quod mercator non cogitur edere alio in loco, vel ad alium locum, ad petentis inſtantiam libros ſuos tranſportare, niſi ad locum eius domicilij, & hoc ſi ipſemet petens offerat ſuo periculo, & ſuis expenſis deferri, & cautiones offerat, ita Socin. *conſil. 149. num. 4. libro primo*, Decius *in cap. 1. num. 65. de probat.* & alij.

56 Et in euentum, quod mercator non conſentiat, ſuo periculo, & ſumptibus proprijs deferri, ille non cogetur, ſed Do. Iudex mittet ad locum rationum conſcriptarum perſonas idoneas, qui libros videant, & ipſi referant, vt dicit Barr. quem omnes ſequuntur, *in l. Prætor, §. fin. ff. de edendo.*

57 Vel poterit Dominus Iudex committere iudici loci rei geſtæ, quod ipſos videat, & reſcribat, ſecundum Fulgoſ. *in dicto §. fin.* vbi Iaſon etiam dicit, hanc eſſe practicam meliorem, ſequitur hęc omnia Magonius, *deciſ. ſua Lucenſi 5. nu. 14. & 15.*

Adde regulariter editionem librorũ per mercatorem faciendam eſſe in loco, vbi exercuit mercaturam, vel nummulariam, quia eo ipſo, quod alio tranſportat, dicitur delinquere; notatur *in l. Prætor, §. is etiam, ff. de edendo.* Sic pręcisè poſt alios Illuſtr. Dom. Card. Tuſcus, *Concluſione ſua 40. nu. 12. in littera E.* Et videndus *numero decimotertio*, vbi ampliat hoc procedere, etiamſi adſit pactum inter plures mercatores, puta Florentinos, exercentes mercaturam Anconæ, quod finita mercatura libri reportentur Florentiam; quia pactum vel nullum eſt tamquam contra legem; vel quatenus excuſat à dolo, non tamen à culpa, & latius, vt per eum, quem conſulas. De hoc tamen notabili, ac animaduerſione, adeundus D. Benuenut. Straccha, *in ſuo tract. de Aſſecurat. gloſ. 11. num. 57. & ſeq.* vbi omnium latiſſimè, ac elegantiſſimè diſcurrunt, ipſum conſulas.

Obſer-

58 Obſeruandum ſecundò, non ſolùm illos ad huiuſmodi librorum editionem faciendam cogendos eſſe, qui actualiter mercaturam exercent, ſed etiam eos, qui deſierunt, dummodo agatur de rebus geſtis ante ipſam mercaturam deſtitutam, ſic per *l. Prætor*, §. *is etiam*, *ff. de edendo*, poſt Purpurat. Maſſin. & alios, pulchrè docuit Polydor. Ripa, *de actis in mortis articulo*, *Obſeruatione* 57. *numero* 2.

59 Obſeruandum tertiò, librum ipſius mercatoris edendum eſſe duntaxat in particula ad cauſam faciente, ſic poſt Bart. *in d. l. Argentarius*, §. 1. *ff. de edendo*, docuit præciſè Camill. Borell. *conſil. ſuo* 82. *num.* 29.

60 Notandum vltimò, quod editione librorum ab aliquo mercatore ſemel facta, parti poſtea iterum petenti denegari poteſt, niſi per ipſam probetur amiſſio. ſic per *l. ſi ex Argentarijs*, *in fine*, *ff. de edendo*, & *l. finali*, *ff. de bon. authoritate iud. poſſi.* docuit Clar. Burſat. *conſilio ſuo* 224. *num.* 9. Et hæc ſufficiant.

Latius de hac materia diſceptat Clar. Dominus Pacianus *de Probationibus lib.* 1. *cap.* 65. *per totum*, & *præcipuè ſub numero* 10. *cum ſequentibus*, vbi quomodo in praxi petenda ſit editio libri ab ipſo mercatore, & an ipſe edere teneatur libros cuiuſcumque generis per eum tentos, eleganter edifferit, ipſum conſulas.

61 An autem editionem ipſorum librorum petentes, teneatur ipſis ſtare tam pro ſe, quam contra ſe, diſceptat Illuſtriſſ. Dominus Card. Tuſcus *Concluſ. ſua* 42. *in littera E*, vide per eum. Mihi autem opinio affirmatiua videtur iuris eſſe indubitati, in quam opinionem propenſior quoque videtur eſſe Antonius à Sola, *in ſuis Conſuetudinib. Sabaudiæ*, *titulo de libris Mercatorum*, *gloſ.* 2. *num.* 15. *cum ſequentibus*, vbi ob id docet ſuperuacaneũ eſſe reſpondere interrogatorio, quod facere aliquando conſueſcunt mercatores, dum ad librorum ſuorum editionem faciendam interpellantur, an ſcilicet petens ipſius libri editionem habeat animum ſtandi dicto libro, tam pro, quam contra: cum enim (ſubdit Sola,) petens exhibitionem, ſi exhibeatur, videatur ipſemet producere, ac librum edi petitum approbare, conſequentia clara reſultat dictam reſponſionem ad ſupradictum interrogatorium ſuperuacaneam fore, ac per conſequens, ſequi etiam ſuperfluitatem ſui antecedentis, id eſt, ipſiuſmet interrogatorij. De hac tamen latius vide penes eundem Solam.

Ioannes Gulielmus Guidobonus, poſt hæc congeſta viſus; *Aduocatione ſua* 7. *num. finali* docet in praxi illud obſeruari, vt volente actore, teneatur reus ſtare libro tam pro ſe, quam contra ſe, aliàs non tenetur edere.

62 Sed pulchra ſubortitur hic dubitatio, & eſt, qui busnam remedijs ad editionem faciendam cogi poſſit ille, qui edere tenetur; Sola eruditiſſimus *d. gl.* 2. *num.* 43. *vſque in fineme*, varios ac diuerſos proponit modos, quibus ad editionem ipſam faciendam obſtringi poteſt, eum conſulas. Satis.

De Libro Campſoris, & Bancherij.

SVMMARIVM.

1 *Libro campſoris, uel bancherij, plenè creditur.*
2 *Et præcipuè Ferrariæ, talijsq; conſuetudo eſt ualidiſſima.*
3 *Intellige, ac declara, & num.* 4.
5 *Libro publici campſoris creditur, etiam in ſummis magnis.*
6 *Contrarium Dec. & Ripa.*
7 *Conciliatur Menoch. & Maſcardo.*
8 *Libris bancheriorum, & campſorum noſtri temporis non plenè creditur pro ſe, ſed arbitrio iudicis.*
9 *Item ipſis non creditur, quando ſuſpicione aliqua falſi laborarent.*
10 *Item quando aliqua præſumptio eſſet in contrarium.*
11 *Exemplum.*
12 *Item quando in ipſis contineretur aliquid diuerſum ab eius officio, ſeu miniſterio.*
13 *Ratio.*
14 *Item ipſis minimè creditur in præiudicium tertij, cum quo actus aliquis geſtus non eſſet.*
15 *Ratio, & num.* 16.
17 *Hippolyto Riminaldo placuit, quod ſemiplena ex ipſis contra illum oriatur probatio.*
18 *Item ipſis minimè creditur, quando penitus ignoraretur, cuius manu conſcripti forent.*
19 *Niſi intercedente litterarum comparationis adminiculo.*
20 *Contra libros campſorum poteſt probari contrarium, etiam ſi per teſtatorem fuerit diſpoſitum, quod dictis libris ſtetur in omnibus, ac per omnia.*
21 *Cum libri campſorum vim, ac robur probationis accipiunt à conſuetudine, talis conſuetudo eſt articulanda, & probanda.*

Quamquam quæ in proximè, de publicis officialibus relatis caſibus dicta ſunt, definiant etiã, qualis fides libro ipſius campſoris ſit adhibenda; verumtamen, vt aliqua ſpeciatim de eo dicamus, libuit hic caſum hunc adſcribere.

Dubitatur igitur, an libris ipſius campſoris plena ſit adhibenda fides.

1 IN qua quidem difficultate, rem paucis perſtringendo, concluſio ſit affirmatiua. Sic poſt Beroum *conſil. ſuo* 87. *num.* 22. *in ſecundo*, Iulius Ferret. de Gabell. ac alios, Dominus Hippolytus Riminald. *conſil. ſuo* 52. *num.* 18. *in primo*. & Ioſeph. Lodouic. *d. Concluſ. ſua* 29. *pag.* 27 *colum.* 3. *verſic. amplia.* 8. Sequitur hoc idem præfatus Riminald *conſil. ſuo* 506. *num.* 14.
2 & 15. vbi etiam ſubdit Ferrariæ libris ipſorum Campſorum, plenam adhiberi fidem ſolere; talemq; conſuetudinem validiſſimam eſſe.

Digitized by Google

3 Intellige tamen memoratam Concluſionem, quando ipſius campſoris, vel bancherij perſona, ac munus authoritate publica ſint approbata, tunc enim libris talium perſonarum ita credendum eſt, ratione publicę authoritatis, prout aliàs credebatur libris Argentariorum. Sic pręcisè Clariſſimus Menoch. *de arbitrar. libro 2. Centuria prima, Caſu 91. num. 15. verſic. vera itaque. & prius ſub num. 11. cum ſequentibus, ac per totum*, vbi non ſolùm plenè eorumdem codicibus credendum eſſe tam pro ſe, quam contra ſe, ac etiam contra
4 tertium, cumquo geſtum eſt negotium, & hoc per text. *in l. Argentarius, in princ. ff. de edendo, cum alijs per eum deductis*, verùm etiam qui nam olim eſſent argentarij, omnium elegantiſſimè deducit. De qua etiam re, latiſſimè diſſerit Munoz de Eſcobar, *de ratiocin. adminiſtrat. cap. 11. in primis numeris*. Sequitur hoc idem Clariſſi. Maſcard. *d. Concluſione ſua 976. num. 87.* & Stephan. Gratian. *deciſ. ſua Marchiana 147. num. 2.*

5 Ampliatur iſta Concluſio, vt locum etiam ſibi vendicet, quando in ipſomet libro ſummæ magnę continerentur. Sic poſt Abbat. *in cap. bona, il ſecondo, columna vltima de poſtulat. prælator.* Iaſon. & alios, Dominus Menochius, *d. Caſu 91. numero 17.*

6 Contrarium tamen ſentit Decius *in l. 1. nu. 4. C. de edendo*, Ripa, *in d. l. admonendi, numero 126.* ac plurimi alij.

7 Concorda, vt per Menoch. *d. Caſu 91. num. 18.* vt Decij opinio procedat, quando publica authoritate fides eorum non ſit probata, vel veriſimile non concurrat, ſequitur hoc idem Do. Maſcard. *d. conlcuſ. ſua 976. num. 90. de* Addo Clar. Do. Munoz de Eſcobar, *de ratiocin. adminiſtratorum, cap. 11. num. 16.*

8 Limitatur autem hęc eadem Communis Concluſio varijs modis; & primò, vt locum non habeat in campſoribus, & bancherijs noſtri temporis qui authoritate publica non vtuntur, nec ita ſollemniter gerunt officium campſoris, vt olim faciebant Argentarij, nam illorum libris non creditur plenè pro ſe, ſed arbitrio iudicis. ſic poſt Salicetum, Barbat. & alios, Clariſs. Do. Menochius *dicto caſu 91. num. 19.* vbi latè. Sequitur Dom. Maſcard *dicta concluſione 976. num. 91.*

9 Coarctatur ſecundò, quando libri talium banchetiorum, quibus aliàs fides aliqua adhiberetur, ſuſpicione aliqua falſi laborarent, tunc enim illis omnino fides denegari debet, ita poſt Salicet. Iaſon. & alios, Dominus Menochius *d. Caſu 91. num. 20.* Sequitur Maſcard. *præcit. Conclu. num. 92.* Addo Dom. Munoz de Eſcobar, *d. cap. 11. numero 22.*

10 Coarctatur tertiò, quando aliqua pręſumptio eſſet in contrarium. Exemplum eſſe poteſt, cum veriſimilia in eodem non continerentur, tunc e-
11 nim nullo modo probatio ex eo induceretur, ſic poſt Salicet. Dec. & alios, Clar. Menochius, *d. Caſu 91. num. 21.* vbi etiam in iudicis arbitrio verſari, quæ his caſibus dici poſſint veriſimilia, eleganter ſubiungit. Sequitur Maſcardus, *d. Concluſ. 976. numero 93.* Addo Munoz de Eſcobar, *dicto capit. 11. num. 23. & 24.* vbi pulchrè.

12 Limitatur quartò, quando in libro ipſiuſmet campſoris, ſeu bancherij, aliquid contineretur diuerſum ab eius officio, ſeu miniſterio.

13 Nec ſanè mirum. Ridiculum enim eſſet, ſi aliorum diuerſa negotia, & penitus abhorrentia à munere ſuo in eorum codicibus referrent, ita Iaſon, *in d. l. admonendi numero 119. in fine, & ibi* Ripa, *num. 114.* Idem Iaſ. *in l. age, num. 3. C. de tranſactionibus* Dec. *in cap. poſt ceſſionem, num. 5. de probationibus*, & omnium elegantiſſimè poſt plures alios relatos Dominus Menoch. *dicto Caſu 91. num. 22. cum duobus ſequentibus*. Addo Dominum Maſcard. *d. Concluſ. ſua 975. num. 94. & prius Concluſ. ſua 254. num. 9.* Videndus etiam Vbertinus Zuchar. *conſil. ſuo 56. num. 9.* & Eſcobar *d. cap. 11. nu. 27.*

14 Limitatur quintò, memoratam Concluſionem non procedere contra tertium abſentem, cum quo actus aliquis geſtus non eſſet: nam res inter alios acta tertio nocere non debet, ita poſt Ale-
15 xan. Imol. Crauer. & alios, Dominus Menochius, *dicto Caſu 91. num. 25. cum duobus ſequentibus*, vbi pulchrè, & latè. Addo Eſcobar, *dicto cap. 11. numero 29.*

16 Sic videmus in ſimili, quod inſtrumenta tertio, cum quo nihil geſtum eſt, minime obſunt, vulgatus eſt textus *in d. l. admonendi, de iureiur.* & tradit latiſſimè Tiraquel. *in ſuo tractatu, Res inter alios acta.*

17 Aduerte tamen Hippol. Riminald. *conſil. ſuo 506. nu. 16.* docuiſſe, libros hujuſmodi campſorũ pro tertio, & contra tertium ſemiplenam probationem inducere.

18 Coarctatur ſextò, quando penitus ignoraretur, cuius manu liber ipſe ſcriptus appareret, tũc enim nullam fidem faceret, niſi ad comparationis litterarum adminiculum confugeretur, quo caſu plena poſtea ex eo oriretur probatio. Sic
19 pręcisè poſt alios Nomenclator egregius Dominus Maſcardus, *Concluſ. ſua 254. num. 14.*

20 Poſtremo, & ſeptimo loco limitandum erit, vt aduerſus huiuſmodi libros poſſit contrarium probari, etiam ſi per teſtatorem fuerit diſpoſitum quod dictis libris in omnibus, ac per omnia ſtetur, & ideò illis ſit credendum. Sic poſt Tiraq. Abb. Alex. & alios, eruditiſs. Maſcard. *d. Concl. ſua 254. nu. 15.*

21 Pro coronide obſeruandum, vt quando libri ipſi campſorum, ac ſimilium perſonarum robur probationis accipiunt à conſuetudine, non autem à iure communi, illos producentes in ius, probare tenentur talem conſuetudinem, videlicet, quod conſuetum ſit ipſis fidem adhiberi. Sic poſt Firman. *in ſuo tractatu de Gabell.* docuit Maſcard. *dicta Concluſione ſua 254. numero finali.* Et hęc ſufficiant. Latius de hac materia Dominus Maſcard. *d. Concluſione 254. per totam.* Et D. Eſcobar *d. cap. 12.* Adeundus quoque Illuſtr. D. Card. Tuſcus *Concluſ. ſua 347. in littera L, per totam* vbi latiſſimè & D. Vincent. de Franchis, *deciſ. ſua Neapol. 304.* vbi docet de materia, quod recognitio eſt facien-

facieuda integra apocha Banchi exhibita.

Superſuut adhuc pauci aliqui, qui inter illos, qui ratione ſui officij, rationum libros conficiũt, connumerari queũt, prout ſunt Vſurarij, Hebręi, Aromatarij, & ſimiles, de quibus omnibus particulariter eſt diſſerendum.

De libris Vſurarij.

SVMMARIVM.

1 *Liber vſurarij contra ſeipſum regulariter probat.*
2 *Ratio ex Menoch.*
3 *Amplia, ſi præcipuè frequentia actuum ex libro ipſo detegatur.*
4 *Per libros ſuarum rationum quis vſurarius manifeſtus rectè probatur.*
5 *Ex libris recipientis ſub vſuris nulla oritur probatio cõtra vſurarium, & num. 6.*
7 *Liber vſurarij pro ſe nullam fidem facit.*
8 *Limita.*
9 *Arma regulariter non ſunt ſumenda de domo rei.*
10 *Vſurarius conuentus proprios rationum libros edere tenetur, ad fundandam actoris intentionem, & numero 17.*
11 *Ratio ex Maſcardo, & numero 12. & 13. ex Gregorio Toloſano.*
14 *Contra obijcitur, quod non teneatur.*
15 *Soluitur, & num. 16.*
18 *Amplia, vt eius etiam heredes teneantur, ſiue ſint ſui ſiue extranei, ratio ibidem.*
19 *Si tamen prompti eſſent ad iurandum, ſe rationes vllas defuncti minimè habere, eis crederetur.*
20 *Fęneratores poterunt compelli edere libros ſuos, etiam ſi tolerarentur in ciuitate.*
21 *Item non ſolùm tenentur edere codices rationum, ſed etiam omnem ſchedulam, & omnem ſcripturam priuatam, in quibus eaſdem ſuas rationes conficerent.*
22 *Et eſt veriſſima opinio, quidquid dixerit Maſcardus.*
23 *Etiam Iudæus fęnerator, & vſurarius tenetur edere libros ſuarum rationum.*
24 *Amplia, etiamſi non ſit vſurarius.*
25 *Contrarium ſenſit Fachineus. Author cogitandum relinquit.*
26 *Vſurarius tenetur edere libros ſuarum rationum, etiã ſi fęnus exercere deſierit.*
27 *An mercatores carius ſuas merces vendentes, conceſſa dilatione ad ſoluendum, teneantur edere libros ſuarum rationum ad fundandam alterius intentionem, maxima eſt difficultas.*
28 *Adeundi Menochius, Maſſinius, ac Pacianus.*
29 *Ad hoc vt vſurarius teneatur edere libros ſuarum rationum, tria ſunt neceſſaria, de quibus, & nume. 30. & 31.*
32 *Si vſurarius requiſitus ad editionem librorum faciendam, negauerit ſe libros confeciſſe, an eius iuramento ſit ſtandum? dubitatur.*
Paciani diſtinctio, ibidem, & cautela ſub numero 33.
34 *Quid iuris autem, ſi aſſeuerauerit eos amiſiſſe? numquid ipſi erit adhibenda fides; dubitatur.*
35 *Author concludit pro negatiua.*
36 *Quando vſurarius à ſuorum librarum editione facienda liberetur, una cum Paciano docet Author.*
37 *Latius de hac materia Gregorius Toloſanus, in ſuo tractatu de Vſuris,*
38 *Pulchra quæſtio de materia.*

1 LIber vſurarij regulariter contra ſeipſum plenam fidem facit, ſic poſt Cardinal. *in Clement.* 1. §. 1. *quæſt.* 6. *de vſuris*, & Bald. *in Rubrica, C. de Cõſtitutionibus* Eruditiſſimus Maſcard. *Concluſ. ſua* 977 *nu.* 14. Sequitur Dom. Hip-
2 pol. Rimin, *conſil ſuo* 567. *num.* 95. & Cl. Dom. Menoch. *de arbitrar. lib.* 2. *Centuria* 3. *Caſu* 235. *num.* 30. vbi quoque rationem deducit, dicens; Nam
2 liber rationum probat regulariter contra ipſum ſcribentem idq; ſubdit pręcipuè verius, ſi frequẽ-
3 tia actuum ex libro ipſo detegatur, cum frequentia ſecundum eum efficit illum eſſe manifeſtum vſurarium, prout & hoc docuit etiam idem Dominus Maſcard. *Concluſione ſua* 1425. *num.* 14. vbi
4 vlterius docet, quod quis per libros ſuarum rationum vſurarius manifeſtus rectè probatur. Tradit hoc idem ipſemet Maſcard. *Concluſ. ſua* 1424. *num.* 24. & 25. Adde Illuſtr. Card. Mantica *de Tacitis, & ambiguis, conuent. lib.* 8. *tit.* 19. *num.* 9. & 10. vbi ſubdit, quod ſimiliter contractus vſurarius probatur per codices rationum ipſius fęneratoris, qui cenſura eccleſiaſtica poteſt compelli ad eos exhibendos, vt infrà dicetur: ſubiungit etiã, quod & per ſcripturam priuatam poteſt quis conuinci de vſuraria prauitate, ſi ea concurrant, quæ in priuata ſcriptura requiruntur, & latius, vt per eum.

5 Obſeruandum tamen hoc fallere reſpectu libri illius, qui recipit ſub vſuris, ex eo enim contra ipſummet vſurarium nulla procul dubio oritur probatio. Sic ex profeſſo concludit inter alios Dominus Ludouic. Rodolphin. *libro* 2. *quæſt. ſua* 45.
6 *per totam*, vbi declarat Cępol. *in ſuo tractatu de ſimulatione contractuum, num.* 87. qui videtur decidere contrarium, ſicq; fuiſſe ad fauorem cuiuſdã Domini Iulij de Moris, delati à Ioanne Baptiſta Ghinalea, qui mutuam ab eo acceperat pecuniã, quiq; ſcripſerat in ſuo libro rationum partitas, ex quibus arguebatur vſura reſpectu mutui prædicti, iudicatum fuiſſe ſubiungit.

7 Obſeruandum principaliter ſecundò. Librum ipſius vſurarij ad fauorem ipſius nullam fidem facere. Sic inter alios Clariſſimus Dominus Maſcardus *Concluſ. ſua* 677. *num.* 14. Sequitur Toloſanus, *dicto numero decimoquarto pagina* 583. *in fine*.

8 Quod tamen limita non procedere, quando aduerſarius peteret ſibi librum illum edi, tunc enim etiam pro ipſomet vſurario contentis in eo dẽ libro ſtandum eſſet, ſic poſt gloſ *in d. Clement* 1. §. 1. *de vſur.* D. Maſcard. *d. Concluſ. ſua* 977. *num.* 15.

Aduer-

9 Aduertendum tertiò principaliter, ex difficultate probationis huiuſce vſurariæ. prauitatis inferri, quod etſi arma regulariter non ſint ſumenda de domo rei, *ad l. nimis graue, C. de teſtibus, & l. 1. C. de edendo*, nihilominus vſurarius conuentus 10 proprios libros ſuarum rationum tenetur edere actori petenti, ad fundandam eius intentionem, textus vulgaris. *in Clementina vnica, §. ceterum, de vſuris*, Doctores omnes *in d. l. 1. C. de edendo*, vbi Decius, Curtiut, Purpurat. Aleiat. & alij, qui receptam hanc eſſe opinionem atteſtantur; quinimò Philip. Maſſin. *l. 1. num. 97*. inquit, quod hanc ſententiam omnes vno ore amplectuntur.

11 His accedunt etiam Clariſſimi viri. Dominus Maſeard. *dicta Concluſ. ſua 1424. numern 22. & 23. cum ſequenti*, vbi quoque rationem ſubdit, dicens: nam per dictos libros probabitur quidem vſura, & Dominus Menochius, *de arbitrarijs, libro ſecundo, Centur. 5. Caſu 499. num. 21. & 22.* vbi latè.

12 Sequitur hoc idem Petrus Gregorius, Toloſanus, *de vſuris, libro tertio, cap. 10. numero decimoquarto*, vbi pro corroboratione huiuſce Concluſionis conſiderat, quod in criminib. occultis, prout eſt vſura, dicto §. ceterum. Agenti fiſco contra ſe, quis tenetur exhibere inſtrumenta, & libros, *cap. vt commiſſi, de hæretic. in 6. & l. 3. ff. de edendo.*

13 Item, quia vſurariorum tationes videtur quodammo communes inter illos, & debitores à quibus vſuras extorquent, proinde ipſi tenentur eas edere, vti communia inſtrumenta, *ad l. non eſt nouum, & l. iuſtum eſt, C. de edendo, & c. G. perpetuus, de fide inſtrumentorum.*

14 Nec obijcias fortè de vulgata illa iuris Regula, quod nemo cogitur edere, vbi de de ſua agatur detegenda turpitpdine, *l. alias, vbi gloſſ. ff. de iureiurando, & l. 2. §. Diuus, ff. de iure fiſci cum concordantibus.*

15 Reſpondetur enim primò, ſpeciale eſſe introductum odio ſgeneratorum, vt cogantur edere, etiam vbi agatur de ipſorum turpitudine detegenda, quam ſemper occultare nituntur, vt colligitur ex eadem Clementina.

16 Præterea reſpondetur, quod quando petitur editio ex forma d. Clementinæ, iam detectum eſt crimen ipſum vſuræ, cum debeat ſaltem conſtare ſummatim, ut ſit locus d. Clementinæ, eum à quo petitur editio, vſurariæ prauitaris labe infectum eſſe, vt ex Ioanne Andr. Baldo, & alijs, docet Dec. *in cap. 1. de probation. num.* 120. vnde non officit.

17 Firmanda eſt igitur denuò Concluſio. Vſurarium libros rationum ſuarum actori petenti ad fundandam eius intentionem edere teneri. Addo Fuluium Pacianum *de probationibus, lib. 1. cap. 63. num. 66.* vbi concordantes adducit. Hoc idem poſt infinitos alios concordantes allatos, ſequitur quoque Bernard. Greuæus, *lib. 1. Concluſ. ſua 106. conſideratione 3. num. 1. Practicarum concluſionu.* His adiungas Cl. D. Philip. Maſſinium *centur. 1. diſt. ſua 31.* vbi pulchrè, & latè de materia ſupra dictę concluſionis.

18 Amplia, vt hoc etiam procedat reſpectu ſuorum hæredum, ſiue ſint ſui, ſiue extranei, ex quo ab illis vſurę repeti poſſunt, *cap. ſua nos, & c. Michael, de Vſuris.* Sic præciſè inter alios Toloſan. *de Vſuris d. cap. 10. lib. 3. num. 4.* Addo Pacianum *d. cap. 63. num. 67.* & Greuæum *dicta conſideratione 3. num 2.*

19 Eſt bene verum, quod ſi ipſi prompti eſſent ad iurandum, ſe non habere penes ſe rationes vllas defuncti, ſtandum vtique eſſet fide digni, & bonę conditionis, ac famæ. Sic eleganter Toloſ. *d. num. 14. pag. 584. in fine.*

20 Extenditur ſecundò ſupradicta Concluſio, vt locum habeat, etiamſi ij vſurarij, & fæneratores tolerentur in ipſa Ciuitate: nam adhuc ſaltem authoritate Epiſcopi poterunt compelli edere; ita poſt Purpurat. & alios, Clar. D. Menoch. *d. Caſu 499. num. 23.*

23 Extenditur tertiò, vt vſurarius ipſe non ſolùm edere debeat codices rationum, ſed etiam omnē ſchedulam, & omnem ſcripturam priuatam, in quibus eaſdem ſuas rationes conficeret. Sic præciſè poſt infinitos relatos D. Pacianus *d. cap. 63. num. 69.*

22 Et mihi videtur veriſſima ampliatio, quidquid dixerit Maſcard. *Concluſione ſua 1424. num. 26.* Nota tamen, quoad has ſchedulas ſecus eſſe reſpectu aliorum mercatorum, hi enim ad eas edendas minimè cogi poſſunt. Ita poſt alios Clar. Bardellon. *conſil. ſuo 54. num. 12.* Adde Hectorem Felicium *Allegatione ſua 65. num. primo, parte 2.*

23 Extenditur quartò hæc cauſa, vt locum habeat etiam in Iudęo fæneratore, & vſurario; ita Decius, Purpuratus, Alciatus, & Communiter Doctores, *in d. l. 1. C. de edendo.* Sequitur Maſſinius poſt articulum plenè diſcuſſum, & contraria omnia exactè reſoluta, *in d. l. 1. num. 98.* vbi etiam pulcherrimè Pyrrus Alfanus, *num. 52. cum tribus ſequentibus.* His accedit Clar. vir Dominus Menochius, *d. Caſu 499. num. 24.* & eruditiſſimus Dominus Andreas Fachineus, *lib. 11. ſuarum iuris controuerſiarum, cap. 87.* Videndus quoque D. Bolognet. *in d. l. 1. num. 56. C. de edendo*, vbi latè de hac materia.

24 Subamplia, vt id procedat, quando ſcilicet ipſemet Iudæus non eſſet, nec fænerator, nec vſurarius, adhuc enim rationes ſuas edere actori ob ſuæ perſonæ odium, ad fundandam ipſius intentionem aſtringetur; ita poſt alios duabus acutiſſimis rationibus motus, docuit Pacian. *d. cap. 63. num. 86. cum ſeqq.*

25 In contrariam tamen ſententiam videtur propenſior Dom. Fachineus *præcitato cap. 87. in fine.* Cogita.

26 Ampliatur quintò, vt hęc cauſa locum etiam ſibi vendicet in feneratore, qui fęnus exercere deſijt. ita Decius, *in d. l. 1. num. 16. C. de edendo*, qui eiuſdem opinionis alios recenſet; videndus tamen Dominus Menochius *d. Caſu 499. num. 27. cum ſequentibus*, & Dominus Maſſinius *in d. l. 1. nu.* 100. vbi diſtinguendo plures caſus, latiſſimè de hac materia diſſeruere. Adeundus quoquè eruditiſſi-

ditiſſimus Pacianus,*d.cap.63.num.71.cum ſequen-*
tibus, vbi pulchrè; & Dom. Pyrrus Alfan. *in d.l.*
1.nu.60.
27 Sed an ſæpius memorata Concluſio habeat e-
tiam locum in mercatoribus, qui carius ſuas vē-
dunt merces conceſſa dilatione ad ſoluendum?
Maxima eſt de hoc in iure noſtro difficultas.
28 Videndus Dom. Menoch. *d. caſu 35. & 36.* &
Maſſinius *in d.l.1.nu.*102. Hi enim adeo doctè, &
eleganter huiuſmodi explicant materiam, vt ali-
cuius alterius opera abſque dubio ſuperuacanea
videatur, ad ipſos beneuolum Lectorem remitte:
Adeas quoque Do. Pacian. *d. cap.63.num.* 70. vbi
pulchrè, & D. Pyrr. Alfan. *in d.l.1.nu.61. cum ſeqq.*
vbi pluribus rationibus motus, hos ſic carius ven-
dentes feneratorum nomine contineri eleganter
concludit.
29 Ceterum vt ea, quę de vſurario diximus, ha-
beant locum, ſcire oportet, neceſſarium eſſe, vt
tria concurrant, quorum illud potiſſimum eſt, vt
in primis conſtet eum eſſe vſurarium; quia nemo
præſumitur vſurarius, niſi ab allegante probetur;
& iuri conſentaneum eſt, vt antequam quis coga
tur edere, cognoſcatur prius, an ſit vſurarius, vt
docent Communiter Scribentes, & in ſpecie Pur-
puratus, *in l.1.num.23. C. de edendo.*
Quibus autem modis quis vſurarius probetur,
omnium latiſſimè tradit Maſcardus *Concluſione*
ſua 1425. *per totam*, & Card. Mantica *de tacitis, &*
*ambiguis conuentionib. lib.*8.*tit.*19. vide per eos.
30 Exinde requiritur, vt agatur de cauſa vſura-
rum, ſi enim ageretur de alio contractu, vel alia
cauſa, quæ non reſpicit vſuras, non eſſet vſura-
rius, & per conſequens, ad editionem ſuarum ra-
tionum minimè cogeretur. Sic poſt infinitos re-
latos Dominus Pacianus, *d.cap.63.nu.76.*
31 Vltimò requiritur, vt conſtet vſurarium libros
rationum confeciſſe; ſed quid iuris, ſi negaret ſe
confeciſſe libros; ſtabitur ne de hoc eius iuramen
to?
32 Pacianus eruditiſſ. *d.cap.63. num.*78. poſt alla-
tas contrarias Scribentium opiniones, ita diſtin-
guit: Aut per coniecturas, ſeu per publicam vo-
cem, & famam conſtat talem vſurarium eſſe ſoli-
tum ſcribere rationes, & tunc non ſtabitur eius iu
ramento; Aut verò de rationibus ſcriptis nullæ
adſunt coniecturæ, nec vlla fama conſtat, &
tunc ipſimet ſuo iuramento ſtandum affirmat;
33 ſubdit tamen *num.*79. in hoc ſecundo caſu reme-
dium eſſe petenti libros ipſos rationum, & repe-
tenti vſuras, vt imploret officium iudicis, ad hoc
vt ponat edictum generale ſub pœna excommu-
nicationis, vt qui ſuper hoc nouerint veritatem,
compareant, & veniant ad teſtimonium feren-
dum, iuxta textum, *in cap. noſtram, il ſecondo, extra*
de iureiurando, & latius, vt per eum.
34 Sed alia pulchra ſuboritur hic dubitatio, & eſt
huiuſmodi. Finge ipſum vſurarium conſcripſiſſe
libros; requiſitum autem ad eorum editionem
aſſeuerare, ſe eos amiſiſſe, dubitatur hoc caſu,
35 numquid ipſi ſit adhibenda fides? & rem paucis
perſtringendo, conclude pro negatiua, cum tra-
ctetur de ipſius lucro, & præiudicio aliorum; &
aduerte, quod non liberatur ab obligatione e-
dendi, niſi probet amiſſionem ipſorum librorum
factam caſu, puta incendio, ruina, furto, aut cor-
ruptione fatali; ita pulchrè docet poſt alios Pa-
cian. *d.cap.63.num.*81. *cum duobus ſequentibus*, vbi
36 tamen ſubdit ipſummet vſurarium ab editione
liberari, non ſolùm quando ſine culpa caſualiter
ipſoſmet libros amiſit, verùm etiam quando eos
perdidit culpa ſua, etiam ad hoc ordinata, modo
malitia, ac dolus non adſit; ex eo enim, quod do-
minium librorum eſt ipſius vſurarij, non eſt pu-
nienda culpa commiſſa per eum citra tamen do-
lum, circa amiſſionem illorum, cum quilibet ſit
arbiter, & moderator rei ſuæ, *l. in re mandata. C.*
mandati; & latius, vt per eum, quem conſulas. &
hæc ſufficiant.
37 Latius de hac materia Toloſanus *d.num.*14. &
15. vbi inter cetera ampliſſimè diſcutit, an do-
mum ipſorum vſurariorum, quis ingredi poſſit,
& ſcrutari arcam eorum ad libros ſuos perquiren
dos. Videndus quoque D. Greuæus *dicta conſide-*
rat. 3. *per totam.*
38 Poſt hæc congeſta, pulchram vidi à Scribenti-
bus difficultatem in hac materia promoueri. Qui
dam mercator Bladorum vendebat frumentum,
& alia Blada diuerſis in magna quantitate, & om
nibus addito hoc pacto, quod ei ſupradicta ſol-
uantur ſecundum valorem menſis Maij. Quęri-
tur, an iſtud pactum vſurariam prauitatem redo-
leat, necne? pro reſolutione videndi Natta, *conſ.*
ſuo 369 & Crauet. *conſil.* 146. *num.*23. Adde Phi-
lip. Portium, *conſil. ſuo* 30. *in primo*. Soc. iuniorem
in ſimili conſil. ſuo 83. *in ſecundo.* & Card. Tuſcum,
Concluſ. ſua 337. *nu.*57. *cum ſequentibus, & præcipuè*
64. *in literra V.* Sat enim loca tetigiſſe.

De libris Hebræorum.

SVMMARIVM.

1 *Libris Hebręorum, quibus ex priuilegio Papæ creden-*
dum eſſet, plenè creditur.
2 *Et Priuilegium iſtud valet, & tenet, & num.* 3.
4 *Intellige tamen in pertinentibus dumtaxat ad eorum*
officium.
5 *Item quando eſt conceſſum ab eo, qui poteſtatem habet*
derogandi Canonibus.
6 *Statutum diſponens, quod Hebræorum libris credatur*
contra Chriſtianos non valet, cum ſit iniquum. Au-
ctor hac in re cogitandum relinquit.
7 *An Hebræus ad editionem libri rationum ſuarum ad*
fundandam intentionem actoris, cogi poſſit, dubita-
tur.
8 *Pro reſolutione Auctor ſe remittit ad tradita ſupra*
cap. præcedenti cum duobus ſequentibus.

1 Libris Hebræorum, quibus ex priuilegio Pa
pæ credendum eſſet, pleniſſimam eſſe fi-
dem adhibendam receptiſſima eſt Scri-
c bentium ſententia. Sic pręcisè poſt Strac-
cham *de Mercatoribus, tit. Quomodo procedendum*
ſit

Digitized by Google

Aromatatijs mandantem, quod ipſorum libris tentis more mercantili benè, & ſecundum ſtatuta artis adhibeatur plena fides vſque ad annos quinque, & quod de cetero ipſi libri non habeāt fidem in iudicio, nec extra niſi fuerint approbati per fidem Conſulum pro tempore, manu Notarij conſulatus dictæ artis, quas facultates priuilegiorum, & iuriſdictionis ipſorum Aromatariorū vrbis, confirmauit Clemens VIII. anno Quinto eius Pontificatus, 3. kalend. Ianuarij. Anno D. 1596. per confirmationē incipientem *Laudabilis*, *in* §. *Ac quod*, mandans, vt libris, quos mercantili more, vel ſecundum vſum dictę artis Aromatarij tenuerint, adibeatur fides iuxta formam dicti motus proprij Iulij Papæ III. vſque ad quinquennium. Sic præciſè reſtatus eſt inter ceteros D. Scaccia poſt hæc edita viſus, *lib. 2. de Iudic. Cauſarum ciuil. cap. 11. num. 136.*

De Libro Matriculę Scholarium.

LIber Matriculæ, in quo deſcribuntur ſcholares, qui in ea recipiuntur, probat procul dubiò, qui ſint de Matricula, & qui non, iuxta *libro 1. & 2. C. de Primicerio libro 12. & de agentibus in rebus eod. libro cum ſimilibus.* ſic eleganter Bartol. *in l. fin. C. de rebus* Cardinal. Pariſ. *conſilio ſuo 159. numero 16. in 4.* P. Bimius *conſilio ſuo 172. numero 17. in ſecundo*, & nouisſimè poſt plures alios relatos Dom. Honded. *conſilio ſuo 78. numero 8. in ſecundo.* Addo Dom. Pacian. *de probat. libro primo cap. 44. numero 8.*

Aduerte tamen ex inſpectione ipſius Matriculæ, in qua ſcholaris non reperitur deſcriptus, non rectè probari, quod ille non ſit ſcholaris. Matricula enim non facit ſcholarem, ad tradita per Decium, *in dicta lege finali, C. de rebus cred.* niſi tamen huiuſmodi deſcriptio in matricula ex conſuetudine, vel ſtatuto expoſceretur pro ſubſtantia. Sic in terminis poſt Herculanum *in ſuo tractat. de proband. neg. numero 169. cum ſequenti*, ita Bartolus *intentionem, in dicta lege finali. C. de reb. cred.* declarantem, docuit eruditiſſ. Honded. *dicto conſilio ſuo 78. numero 35.* Addo Dom. Trentacinq. *Variar. reſolut. libro ſecundo titulo de fide inſtrumentorum reſolut. ſecunda numero 3.* vbi pulchrè.

De Libris Syndicorum alicuius Ciuitatis.

LIbri Syndicorum alicuius Ciuitatis continentes data, & recepta ratione eorum officij ſaltem ſemiplenam probationem inducunt; ſic præciſè Dominus Ioannes de Amicis, *conſilio ſuo 101. numero 24.* vbi ſubdit præcipuè verum, quia regulariter ab ipſis præſtari ſolet iuramentum de rectè, & legaliter officium ſuum exercendo, quod eſt hodie regulare in omnibus adminiſtrantibus aliena negotia, quibus committuntur ſcripturæ conficiendæ, vt eſt gloſ. ſollemnis in verſic. decurritur in *dicta l. quadam* §. *Nummularios*, vbi etiam Bart. & alij, & latius, vt per eum.

De Libro Camerarij alicuius Vniuerſitatis.

LIber Camerarij Vniuerſitatis probat regulariter inter ipſum, & Vniuerſitatem, non autem contra tertium. Sic poſt Imol. Alex. Dec. Crauet. Menoch. & alios, Proſper Farinac. *conſilio ſuo 11. numero 28.* Nec ſanè mirum. Res enim inter alios acta tertio præiudicare minimè ſolet. Sic pulchrè Menoch. *de Arbitrar. libro 2. centuria prima caſ. 91. numero 25. cum ſequentibus*, vbi etiam ſubdit à fortiori, publica inſtrumenta tertio, cum quo geſtum nihil eſt, minimè nocere, prout quoque apertiſſimus eſt textus, *in d. l. admonendi, ff. de iureiurando.*

De Libro Ciuitatis, Vel Municipij.

LIbris alicuius Ciuitatis, vel Municipij veluti publicis, regulariter fides adhibetur. Sic poſt Bart. & alios, *in lege quadam* §. *nummularios, in fine. ff. de edendo*, docuit præciſè Crauetta, *conſilio ſuo 549. numero ſecundo*, vbi etiam ſe remittit ad ſcripta per eum *in ſuo tract. de Antiq. temp. parte 1. num. 230.*

Addo eumdem Bart. ibid. *C. de diſcuſſionibus, lib. 10.* vbi tradit, quod licet ſoluens tributa, apocha de ſoluto perdiderit, poteſt tamen ex libris ipſius Communitatis ſolutionem probare, quoniam ipſis libris plenè creditur, ſequutus à Dominum Iacobum Mandel. Albenſ. *conſilio ſuo 33. num. 2.*

Sic etiam libro Statutorum alicuius Ciuitatis plenè creditur, ſi Notarij ſubſcriptione iuuetur, vel pro ſollemni diu ſit habitus. Sic poſt Bart. Geminian. & plures alios, idem D. Crauet. *conſilio ſuo 425. numero 44.* vbi quoque ſubdit, quod ex tali obſeruantia longi temporis, indubitata fides talis libros Statutorū adhiberi debet.

Sequitur

Sequitur idem Crauetta, *conſilio ſuo 701. nu. 5. & in ſuo tract. de Antiquitatibus tempor.* Addo eruditiſsimum D. Pacianum, *de Probationib. lib. 1. c. 52. num. 11.* Solam, *in Conſuetud. Sabaudiæ, in proœm. Decret. gloſ. 4. numero 1.* & D. Rutger. Rulant. *de commiſſionibus, lib. 5. cap. 6. num. 2. cum duobus ſequentibus*, vbi docet hos libros Statutorum quoad magiſtratum, ſi diutina conſuetudine, ac vſu corroborati ſint, plenè probare, idq; maximè ſi poteſtatem habeant condendi ſtatuta, *ad l. omnes populi, de iuſtitia, & iure, & tradit Gaill. li. 1. obſeruat. 106. num. 8.*

Inter priuatos autem præſertim ſubditos eoſdem libros probare non eſt dubium. Quo verò ad extraneos, opinatur ipſemet Rulant. præfatos Statutorum libros extendi quoque extra territorium, & latius, vt per eum, quem conſulas.

Finis Libri Quarti.

DE SCRIPTVRA PRIVATA TRACTATVS D. NICOLAI DE PASSERIBVS A IANVA I. C. PATAVINI.

Liber Quintus.

Miſcellanea quædam ac varia de libris rationum in hoc poſtremo libro diſcuſſuri, de ijs prius, qui in archiuio aliquo publico reperiuntur, tractationem inſtituamus.

De Libris rationum in archiuio publico repertis.

SVMMARIVM.

1 *Archiuium publicum quid explicat Author.*
2 *Liber rationum in archiuio publico repertus, concurrentibus quattuor requiſitis, de quibus ibi, plenam fidem facit.*
3 *Liber Eccleſiæ in archiuijs publicis adinuentus, plenè probat, maximè ſi in eo multa partita verè, ac comprobata contineantur.*
4 *Libro, quādo eſt ſub cuſtodia publica, fides adhibetur*
5 *Et productus in iudicio pleniſſimam fidem facit.*
6 *Libris Archiuij Principis, vel ſuorum officialium, plenè creditur.*
7 *Prout etiam cuilibet libro confecto ab officiali alicui archiuio publico aſſiſtenti, fides adhibetur.*
8 *Libris antiquis Epiſcopatus in archiuio publico exiſtentibus plena præſtatur fides.*
9 *Quod amplia, etiamſi ſint ſine die, & Conſule.*
10 *Qualibet ſcriptura priuata concurrentibus illis quattuor requiſitis, de quibus ibi, ſumpta ex archiuio publico plenam fidem facit.*
11 *Dictum D. Rol. à Valle, deducitur.*
12 *Si producatur originalis aliqua ſcriptura reperta in archiuio, publico teſtimonio, ſiue ſubſcriptione illius, qui præeſt ipſi archiuio, atteſtantis eam eſſe ſcripturam archiuij inter authēticas inuentam, & ſeruatam, communiri debet.*
13 *Alioquin ſine prædicta teſtificatione minimè ꝓbatur.*
14 *Sin autem producatur exemplum illius ſcripturæ, tūc non ſufficit teſtimoniū præpoſiti ipſius archiuij, ſed cum hoc requiritur, quod iudicis authoritate ſit facta exemplatio:*
15 *Hoc autem communiter intelligunt DD. procedere inter ſubditos illorum, qui præſunt archiuio, & infra eorum territorium.*
16 *Secùs inter non ſubditos, & extra territorium.*
17 *Sentiunt tamen multi, quod probandi virtus ex ipſo libro, vel qualibet alia ſcriptura ratione illius loci promanans, extendatur etiam extra territorium, ſed inter ſubditos tantum.*
18 *Sed toto cęlo aberrant, ſecundum Caballin. Ratio ibidem, & num. 19.*
20 *Videndus hac de re D. Crauetta.*
21 *An partis citatio regulariter ſit neceſſaria, quando ex archiuio publico ſumitur tranſumptū de aliqua ſcriptura, nō eſt eadē omniū Scribentium ſentētia.*
22 *Caſſaneus, & alij, concludunt pro affirmatiua.*
23 *Quod tamen ſecundum Cacheran. intellige verum, in exemplo ſumpto ex ſcriptura priuata reperta in archiuio publico alicuius inferioris à Principe.*
24 *Fundamentum huius opinionis.*
25 *Contrariam tenuere alij multi.*
26 *Concilia, & num. 27. 28. & 29.*
30 *Scriptura ex archiuio Monaſterij deſumpta, nullam fidem facit. Ratio ibidem.*
31 *Ad hoc vt ſcriptura aliqua ex archiuio ſumpta fidē faciat, requiritur, quod ipſum archiuium ſit publicum, & quod ipſi publici officiales præſint.*
32 *Item quod in eo ſolummodò ſcripturæ publicæ reponantur.*
33 *Liber rationum, prout etiam alia ſcriptura priuata ab archiuio alicuius Epiſcopi extracta, plenā fidem facit, & num. 35.*
34 *Ratio.*
36 *Extractum ab archiuio regiſtri, fidē minimè facit Ratio ibidem.*

1 LIBER rationum in archiuio publico repertus, (eſt autem archiuium publicum, ne termini, ignorentur, locus in quo reponi aſſolent ſcripturæ priuatæ, & authenticæ. Sic poſt Panormit. Felin & alios Hieronym. Schurph. *conſil. ſuo 90. nu. 8. cent.*
2 3. & docet Roland. à Valle, *conſ. 75. numero ſecundo, in quarto,*) concurrentibus quattuor requiſitis, Primò quod archiuio præſit officialis; ſecundò, quod ſit poſitus inter ſcripturas authenticas, vel

tur etiam ſtatutum in his, qui ipſis Argentarijs non ſunt abſimiles, vt probatur non modò per lò cum generalem à ſimili, iuxta textum *in l. non poſſunt, ff. de legibus*, ſed in ſpecie in materia noſtra, quæ recipit extenſionem *per l. quadam, §. nummularios, ff. eod.*

47 At mercatores, Argentarijs, qui edere coguntur, ſunt omninò ſimiles; ergo ipſi quoque, quemadmodum Argentarij ad ſuarum rationum editionem, ſunt compellendi.

48 Minor ita probatur; Argentarij erant fœneratores, qui priuatam negotiationem exercebant quæſtum faciendo, aut permutandis pecunijs, aut fœnerandis, & iſtius ſui fœnoris, ac negotiationis libros rationum conficiebant, eratq; eorum officium publicum, non dico ciuile, neque enim eo tunc fungi potuiſſent ſerui, *ad l. quod attinet, de regulis iuris*, quemadmodum poterant, *l. Prætor. §. primo, ff. eodem, de edendo*, ſed publicum dicebatur, quoniam publicam reſpiciebat vtilitatem totius populi, ex quo ſingulorum rationes conficiebant, vel quia eorum fides à publico erat approbata, & prout latius deſcribuntur, *in d. l. 1. C. de edendo.*

49 Hæc autem omnia concurrunt etiam in mercatoribus noſtri temporis, ij enim, & rationes conficiunt, & ad fidem eorum frequentiſſimè decurritur: ergò, &c. & hæc præcipuè intellige vera in mercatorib. publicis, conſuetis libros rationum conficere, licet ſecus dici poſſet in mercatore ſecretè tenente librum in domo, prout animaduertit Panormitan. *in cap. 1. extra, de probationibus.* Gozadin. *in l. 1. C. de edendo, num. 14. & ibidem etiam* Ioann. de Vicomercato, *num.* 28.

50 Prætereà conſidero, non obſtare, quod illi Argentarij eſſent electi de publico, quæ ratio ceſſat in iſtis mercatoribus: quia dico, quod illa cauſa erat impulſiua, non autem finalis.

51 Patet in Nummularijs, qui coguntur edere, & tamen non erant electi publicè, prout conſtat, *ex l. quadam. §. nummularios, ff. de edendo*, & tradit Pacianus *cap. 63. inferius allegando. num. 93.* ſic præcisè Dominus Gozadin. *in dicta l. 1. num.* 20.

52 Ioannes autem Bolognetus poſt Ripam, *in d. l. 1. num. 66. & 67.* poſt plures Doctorum noſtrorũ opiniones hinc inde telatas, ac diſcuſſas pro conciliatione ita diſtinguit.

53 Aut iſti mercatores impetrauerunt licentiam à Magiſtratibus ſuis, vt Conſulibus, vel alijs ad hoc deputatis, vel ex forma ſtatuti, vel de iure & tunc illi tenentur edere, quia dicuntur habere publicam fidem, cum iſta authoritas ſcribendi rationes, & retinendi libros regulàros, concedatur à publico illis, qui promittunt ſcribere fideliter rationes omnium eo modo, quo geſta fuerunt negotia, & iurauerunt, & ideò ſuccedunt loco argẽtariorum, & nummulariorum, vt dicebat Bartolus, *in dicto §. nummularios*, & dicuntur rationes certo modo publicæ authoritate, licet ſint priuatæ quantum ad dominium, ſicut erant rationes ipſorum argentariorum, qui dicebantur *in d. l. Argentarius*, habere publicam cauſam, & publicum officium, propter authoritatem publicam, etiam à publico conceſſam, licet quo ad dominium illæ eſſent priuatæ, & competerent etiam ſeruo peculiati, *l. Prætor. §. 1. ff. eod.*

54 Aut verò non habuerunt ipſi Mercatores licentiam iſtam ſcribendi, ſed per ſe conficiunt rationes (quo caſu ſunt merè priuatæ, licet palam ſcribãtur, & apotheca teneatur in publico loco, quia habent priuatam fidem) & iſtas non tenetur edere, licet millies ſit conſuetudo ſcribendi, cum nõ præſumantur velle parate probationes contra ſe efficaciſſimas, & pro ſe inutiles, & latius, vt per eumdem Bolognetum, quem nouiſſimè ſequitur Maſſin. *d. l. 1. nu. 66.* vide per eos.

Et hæc eſt veriſſima diſtinctio, quidquid ſcripſerit Do. Pytrus Alfan. *in d. l. 1. num. 83. cum ſequentibus.*

Ex his ergò firma reſultat Concluſio, Mercatores noſtri temporis ad fundandam actoris intentionem, libros ſuarum rationum edere teneri. Amplia ex ſententia D. Petri de Cabal. *conſ. ſuo* 122. *num. 20. in ſecundo*, vt ſcripturæ ipſæ mercatorum ad hunc edendæ ſint, niſi ex conuentione partium teneri debuiſſent ſecretæ.

55 Multa autem ad maiorem, ac clariorem huiuſce materiæ intelligentiam notanda ſunt. Et primò, quod mercator non cogitur edere alio in loco, vel ad alium locum, ad petentis inſtantiam libros ſuos transportare, niſi ad locum eius domicilij, & hoc ſi ipſemet petens offerat ſuo periculo, & ſuis expenſis deferri, & cautiones offerat, ita Socin. *conſ. 149. num. 4. libro primo*, Decius *in cap. 1. num. 65. de probat.* & alij.

56 Et in euentum, quod mercator non conſentiat, ſuo periculo, & ſumptibus proprijs deferri, ille non cogetur, ſed Do. Iudex mittet ad locum rationum conſcriptarum perſonas idoneas, qui libros videant, & ipſi referant, vt dicit Bart. quem omnes ſequuntur, *in l. Prætor, §. fin. ff. de edendo.*

57 Vel poterit Dominus Iudex committere indici loci rei geſtæ, quod ipſos videat, & reſcribat, ſecundum Fulgoſ. *in dicto §. fin.* vbi Iaſon etiam dicit, hanc eſſe practicam meliorem, ſequitur hęc omnia Magonius, *deciſ. ſua Lucenſi 5. nu. 14. & 15.*

Adde regulariter editionem librorũ per mercatorem faciendam eſſe in loco, vbi exercuit mercaturam, vel nummulariam, quia eo ipſo, quod alio tranſportat, dicitur delinquere; notatur *in l. Prætor, §. is etiam, ff. de edendo.* Sic præcisè poſt alios Illuſtr. Dom. Card. Tuſcus, *Concluſione ſua 40. nu. 12. in littera E.* Et videndus *numero decimo tertio*, vbi ampliat hoc procedere, etiamſi adſit pactum inter plures mercatores, puta Florentinos, exercentes mercaturam Anconæ, quod finita mercatura libri reportentur Florentiam; quia pactum vel nullum eſt tamquam contra legem; vel quatenus excuſat à dolo, non tamen à culpa, & latius, vt per eum, quem conſulas. De hoc tamen notabili, ac animaduerſione, adeundus D. Benuenut. Straccha, *in ſuo tract. de Aſſecurat. gloſ. 11. num. 57. & ſeq.* vbi omnium latiſſimè, ac elegantiſſimè diſcurrunt, ipſum conſulas.

Obſer-

58 Obſeruandum ſecundò, non ſolùm illos ad huiuſmodi librorum editionem faciendam cogendos eſſe, qui actualiter mercaturam exercent, ſed etiam eos, qui deſierunt, dummodo agatur de rebus geſtis ante ipſam mercaturam deſtitutam, ſic per *l. Prætor*, §. *is etiam*, *ff. de edendo*, poſt Purpurat. Maſſin. & alios, pulchrè docuit Polydor. Ripa, *de actis in mortis articulo, Obſeruatione 57. numero 2.*

59 Obſeruandum tertiò, librum ipſius mercatoris edendum eſſe dumtaxat in particula ad cauſam faciente, ſic poſt Bart. *in d. l. Argentarius*, §. 1. *ff. de edendo*, docuit præcisè Camill. Borell. *conſil. ſuo 82. num. 29.*

60 Notandum vltimò, quod editione librorum ab aliquo mercatore ſemel facta, parti poſtea iterum petenti denegari poteſt, niſi per ipſam probetur amiſſio, ſic per *l. ſi ex Argentarys, in fine, ff. de edendo; & l. finali, ff. de bon. authoritate iud. poſſi.* docuit Clar. Burſat. *conſilio ſuo 224. num. 9.* Et hæc ſufficiant.

Latius de hac materia diſceptat Clar. Dominus Pacianus *de Probationibus lib. 1. cap. 65. per totum, & præcipuè ſub numero 10. cum ſequentibus*, vbi quomodo in praxi petenda ſit editio libri ab ipſo mercatore, & an ipſe edere teneatur libros cuiuſcumque generis per eum tentos, eleganter edifferit, ipſum conſulas.

61 An autem editionem ipſorum librorum petentes, teneãtur ipſis ſtare tam pro ſe, quam contra ſe, diſceptat Illuſtriſſ. Dominus Card. Tuſcus *Concluſ. ſua 42. in littera E*, vide per eum. Mihi autem opinio affirmatiua videtur iuris eſſe indubitati, in quam opinionem propenſior quoque videtur eſſe Antonius à Sola, *in ſuis Conſuetudinib. Sabaudiæ, titulo de libris Mercatorum, gloß. 2. num. 15. cum ſequentibus*, vbi ob id docet ſuperuacaneũ eſſe reſpondere interrogatorio, quod facere aliquando conſueſcunt mercatores, dum ad librorum ſuorum editionem faciendam interpellantur, an ſcilicet petens ipſius libri editionem habeat animum ſtandi dicto libro, tam pro, quam contra: cum enim (ſubdit Sola,) petens exhibitionem, ſi exhibeatur, videatur ipſemet producere, ac librum edi petitum approbare, conſequentia clara reſultat dictam reſponſionem ad ſupradictum interrogatorium ſuperuacaneam fore, ac per conſequens, ſequi etiam ſuperfluitatem ſui antecedentis, id eſt, ipſiuſmet interrogatorij. De hac tamen latius vide penes eumdem Solam.

Ioannes Guliermus Guidobonus, poſt hæc congeſta viſus; *Aduocatione ſua 7. num. finali* docet in praxi illud obſeruari, vt volente actore, teneatur reus ſtare libro tam pro ſe, quam contra ſe, aliàs non tenetur edere.

62 Sed pulchra ſuboritur hic dubitatio, & eſt, quibusnam remedijs ad editionem faciendam cogi poſſit ille, qui edere tenetur; Sola eruditiſſimus *d. gl. 2. num. 43. vſque in fineme*, varios ac diuerſos proponit modos, quibus ad editionem ipſam faciendam obſtringi poteſt, eum conſulas. Satis.

De Libro Campſoris, & Bancherij.

SVMMARIVM.

1 *Libro campſoris, uel bancherij, plenè creditur.*
2 *Et præcipuè Ferrariæ, taliſq; conſuetudo eſt ualidiſſima.*
3 *Intellige, ac declara, & num. 4.*
5 *Libro publici campſoris creditur, etiam in ſummis magnis.*
6 *Contrarium Dec. & Ripa.*
7 *Concilia ex Menoch. & Maſcardo.*
8 *Libris bancheriorum, & campſorum noſtri temporis non plenè creditur pro ſe, ſed arbitrio iudicis.*
9 *Item ipſis non creditur, quando ſuſpicione aliqua falſi laborarent.*
10 *Item quando aliqua præſumptio eſſet in contrarium.*
11 *Exemplum.*
12 *Item quando in ipſis contineretur aliquid diuerſum ab eius officio, ſeu miniſterio.*
13 *Ratio.*
14 *Item ipſis minimè creditur in præiudicium tertij, cum quo actus aliquis geſtus non eſſet.*
15 *Ratio, & num. 16.*
17 *Hippolyto Riminaldo placuit, quod ſemiplena ex ipſis contra illum oriatur probatio.*
18 *Item ipſis minimè creditur, quando penitus ignoraretur, cuius manu conſcripti forent.*
19 *Niſi intercedente litterarum comparationis adminiculo.*
20 *Contra libros campſorum poteſt probari contrarium, etiam ſi per teſtatorem fuerit diſpoſitum, quod dictis libris ſtetur in omnibus, ac per omnia.*
21 *Cum libri campſorum vim, ac robur probationis accipiunt à conſuetudine, talis conſuetudo eſt articulanda, & probanda.*

Quamquam quæ in proximè, de publicis officialibus relatis caſibus dicta ſunt, definiant etiã, qualis fides libro ipſius campſoris ſit adhibenda; verumtamen, vt aliqua ſpeciatim de eo dicamus, libuit hic caſum hunc adſcribere.

Dubitatur igitur, an libris ipſius campſoris plena ſit adhibenda fides.

1 IN qua quidem difficultate, rem paucis perſtringendo, concluſio ſit affirmatiua. Sic poſt Beroum *conſil. ſuo 87. num. 22. in ſecundo*, Iulius Ferret. de Gabell. ac alios, Dominus Hippolytus Riminald. *conſil. ſuo 52. num. 18. in primo.* & Ioſeph. Lodouic. *d. Concluſ. ſua 29. pag. 27 colum. 3. verſic. amplia.* 8. Sequitur hoc idem præfatus Riminald. *conſil. ſuo 506. num. 14.*
2 *&* 15. vbi etiam ſubdit Ferrariæ libris ipſorum Campſorum, plenam adhiberi fidem ſolere; talemq; conſuetudinem validiſſimam eſſe.

3 Intellige tamen memoratam Concluſionem,
quando ipſius campſoris, vel bancherij perſona,
ac munus authoritate publica ſint approbata,
tunc enim libris talium perſonarum ita creden-
dum eſt, ratione publicę authoritatis, prout aliàs
credebatur libris Argentariorum. Sic pręcisè
Clariſſimus Menoch. de arbitrar. libro 2. Centuria
prima, Caſu 91. num. 15. verſic. vera itaque. & prius
ſub num. 11. cum ſequentibus, ac per totum, vbi non
ſolùm plenè eorumdem codicibus credendum
eſſe tam pro ſe, quam contra ſe, ac etiam contra
4 tertium, cum quo geſtum eſt negotium, & hoc
per text. in l. Argentarius, in princ. ff. de edendo, cum
alijs per eum deductis, verùm etiam qui nam olim
eſſent argentarij, omnium elegantiſſimè dedu-
cit. De qua etiam re, latiſſimè diſſerit Munoz de
Eſcobar, de ratiocin. adminiſtrat. cap. 11. in primis
numeris. Sequitur hoc idem Clariſſi. Maſcard. d.
Concluſione ſua 976. num. 87. & Stephan, Gratian.
deciſ. ſua Marchiana 147. num. 2.

5 Ampliatur iſta Concluſio, vt locum etiam ſibi
vendicet, quando in ipſomet libro ſummæ ma-
gnę continerentur. Sic poſt Abbat. in cap. bonæ, il
ſecondo, columna vltima de poſtulat. prælator. Iaſon.
& alios, Dominus Menochius, d. Caſu 91. nume-
ro 17.

6 Contrarium tamen ſentit Decius in l. 1. nu. 4. C.
de edendo, Ripa, in d. l. admonendi, numero 126. ac
plurimi alij.

7 Concorda, vt per Menoch. d. Caſu 91. num. 18.
vt Decij opinio procedat, quando publica autho
ritate fides eorum non ſit probata, vel veriſimile
non concurrat, ſequitur hoc idem Do. Maſcard.
d. conlcuſ. ſua 976. num. 90. de Addo Clar. Do. Mu-
noz de Eſcobar, de ratiocin. adminiſtratorum, cap.
11. num. 16.

8 Limitatur autem hęc eadem Communis Con-
cluſio varijs modis; & primò, vt locum non ha-
beat in campſoribus, & bancherijs noſtri tempo-
ris qui authoritate publica non vtuntur, nec ita
ſollemniter gerunt officium campſoris, vt olim
faciebant Argentarij, nam illorum libris non cre
ditur plenè pro ſe, ſed arbitrio iudicis, ſic poſt Sa
licetum, Barbat. & alios, Clariſs. Do. Menochius
dicto caſu 91. num. 19. vbi latè. Sequitur Dom. Ma-
ſcard dicta concluſione 976. num. 91.

9 Coarctatur ſecundò, quando libri talium ban
cheriorum, quibus aliàs fides aliqua adhibere-
tur, ſuſpicione aliqua falſi laborarent, tunc enim
illis omnino fides denegari debet, ita poſt Sali-
cet. Iaſon. & alios, Dominus Menochius d. Caſu
91. num. 20. Sequitur Maſcard. præcit. Conclu. num.
92. Addo Dom. Munoz de Eſcobar, d. cap. 11. nu-
mero 22.

10 Coarctatur tertiò, quando aliqua pręſumptio
eſſet in contrarium. Exemplum eſſe poteſt, cum
veriſimilia in eodem non continerentur, tunc e-
11 nim nullo modo probatio ex eo induceretur, ſic
poſt Salicet. Dec. & alios, Clar. Menochius, d. Ca-
ſu 91. num. 21. vbi etiam in iudicis arbitrio verſa-
ri, quæ his caſibus dici poſſint veriſimilia, ele-
ganter ſubiungit. Sequitur Maſcardus, d. Concluſ.
976. numero 93. Addo Munoz de Eſcobar, dicto
capit. 11. num. 23. & 24. vbi pulchrè.

12 Limitatur quartò, quando in libro ipſiuſmet
campſoris, ſeu bancherij, aliquid contineretur
diuerſum ab eius officio, ſeu miniſterio.

13 Nec ſanè mirum. Ridiculum enim eſſet, ſi alio
rum diuerſa negotia, & penitus abhorrentia à mu
nere ſuo in eorum codicibus referrent, ita Iaſon,
in d. l. admonendi numero 119. in fine, & ibi Ripa,
num. 114. Idem Iaſ. in l. age, num. 3. C. de tranſactioni
bus Dec. in cap. poſt ceſſionem, num. 5. de probationi-
bus, & omnium elegantiſſimè poſt plures alios re-
latos Dominus Menoch. dicto Caſu 91. num. 22.
cum duobus ſequentibus. Addo Dominum Maſcard.
d. Concluſ. ſua 975. num. 94. & prius Concluſ. ſua 254.
num. 9. Videndus etiam Vbertinus Zuchar. con-
ſil. ſuo 56. num. 9. & Eſcobar d. cap. 11. nu. 27.

14 Limitatur quintò, memoratam Concluſionem
non procedere contra tertium abſentem, cum
quo actus aliquis geſtus non eſſet: nam res inter
alios acta tertio nocere non debet, ita poſt Ale-
15 xan. Imol. Crauet. & alios, Dominus Menochius,
dicto Caſu 91. num. 25. cum duobus ſequentibus, vbi
pulchrè, & latè. Addo Eſcobar, dicto cap. 11. nu-
mero 29.

16 Sic videmus in ſimili, quod inſtrumenta ter-
tio, cum quo nihil geſtum eſt, minime obſunt,
vulgatus eſt textus in d. l. admonendi, de iureiur. &
tradit latiſſimè Tiraquel. in ſuo tractatu, Res inter
alios acta.

17 Aduerte tamen Hippol. Riminald. conſil. ſuo
506. nu. 16. docuiſſe, libros huiuſmodi campſorũ
pro tertio, & contra tertium ſemiplenam proba-
tionem inducere.

18 Coarctatur ſextò, quando penitus ignotare-
tur, cuius manu liber ipſe ſcriptus appareret, tũc
enim nullam fidem faceret, niſi ad comparatio-
nis litterarum adminiculum confugeretur, quo
caſu plena poſtea ex eo oriretur probatio. Sic
19 pręcisè poſt alios Nomenclaror egregius Domi-
nus Maſcardus, Concluſ. ſua 254. num. 14.

20 Poſtremo, & ſeptimo loco limitandum erit, vt
aduerſus huiuſmodi libros poſſit contrarium,
probari, etiam ſi per teſtatorem fuerit diſpoſitum
quod dictis libris in omnibus, ac per omnia ſte-
tur, & ideò illis ſit credendum. Sic poſt Tiraq.
Abb. Alex. & alios, eruditiſs. Maſcard. d. Concl. ſua
254. nu. 15.

21 Pro coronide obſeruandum, vt quando libri
ipſi campſorum, ac ſimilium perſonarum robur
probationis accipiunt à conſuetudine, non au-
tem à iure communi, illos producentes in ius, pro
bare tenentur talem conſuetudinem, videlicet,
quod conſuetum ſit ipſis fidem adhiberi. Sic
poſt Firman. in ſuo tractatu de Gabell. docuit Ma-
ſcard. dicta Concluſione ſua 254. numero finali. Et hęc
ſufficiant. Latius de hac materia Dominus Ma-
ſcard. d. Concluſione 254. per totam. Et D. Eſcobar
d. cap. 12. Adeundus quoque Illuſtr. D. Card. Tu-
ſcus Concluſ. ſua 347. in littera L, per totam vbi latiſ-
ſimè & D. Vincent. de Franchis, deciſ. ſua Neapol.
304. vbi docet de materia, quod recognitio eſt
facien-

Digitized by Google

facieuda integra apocha Banchi exhibita.

Superſuut adhuc pauei aliqui, qui inter illos, qui ratione ſui offieij, rationum libros conficiũt, connumerari queũt, prout ſunt Vſurarij, Hebręi, Atomatarij, & ſimiles, de quibus omnibus particulariter eſt diſſerendum.

De libris Vſurarij.

SVMMARIVM.

1 *Liber vſurarij contra ſcipſum regulariter probat.*
2 *Ratio ex Menoch.*
3 *Amplia, ſi pracipuè frequentia actuum ex libro ipſo detegatur.*
4 *Per libros ſuarum rationum quis vſurarius manifeſtus rectè probatur.*
5 *Ex libris recipientis ſub vſuris nulla oritur probatio cõtra vſurarium, & num. 6.*
7 *Liber vſurarij pro ſe nullam fidem facit.*
8 *Limita.*
9 *Arma regulariter non ſunt ſumenda de domo rei.*
10 *Vſurarius conuentus proprios rationum libros edere tenetur, ad fundandam actoris intentionem, & numero 17.*
11 *Ratio ex Maſcardo, & numero 12. & 13. ex Gregorio Toloſano.*
14 *Contra obijcitur, quod non teneatur.*
15 *Soluitur, & num. 16.*
18 *Amplia, vt eius etiam heredes teneantur, ſiue ſint ſui ſiue extranei, ratio ibidem.*
19 *Si tamen prompti eſſent ad iurandum, ſe rationes vllas defuncti minimè habere, eis crederetur.*
20 *Feneratores poterunt compelli edere libros ſuos, etiam ſi tolerarentur in ciuitate.*
21 *Item non ſolùm tenentur edere codices rationum, ſed etiam omnem ſchedulam, & omnem ſcripturam priuatam, in quibus eaſdem ſuas rationes conficerent.*
22 *Et eſt veriſſima opinio, quidquid dixerit Maſcardus.*
23 *Etiam Iudæus fenerator, & vſurarius tenetur edere libros ſuarum rationum.*
24 *Amplia, etiamſi non ſit vſurarius.*
25 *Contrarium ſenſit Fachineus. Author cogitandum relinquit.*
26 *Vſurarius tenetur edere libros ſuarum rationum, etiã ſi fęnus exercere deſierit.*
27 *An mercatores carius ſuas merces vendentes, conceſſa dilatione ad ſoluendum, teneantur edere libros ſuarum rationum ad fundandam alterius intentionem, maxima eſt difficultas.*
28 *Adeundi Menochius, Maſſinius, ac Pacianus.*
29 *Ad hoc vt vſurarius teneatur edere libros ſuarum rationum, tria ſunt neceſſaria, de quibus, & nume. 30. & 31.*
32 *Si vſurarius requiſitus ad editionem librorum faciendam, negauerit ſe libros confeciſſe, an eius iuramento ſit ſtandum? dubitatur.*
Paciani diſtinctio, ibidem, & cautela ſub numero 33.
34 *Quid iuris autem, ſi aſſeuerauerit eos amiſiſſe? numquid ipſi erit adhibenda fides; dubitatur.*
35 *Author concludit pro negatiua.*
36 *Quando vſurarius à ſuorum librorum editione facienda liberetur, una cum Paciano docet Author.*
37 *Latius de hac materia Gregorius Toloſanus, in ſuo tractatu de Vſuris.*
38 *Pulchra quæſtio de materia.*

1 Liber vſurarij regulariter contra ſeipſum plenam fidem facit, ſic poſt Cardinal. *in Clement. 1. §. 1. quæſt. 6. de vſuris*, & Bald. *in Rubrica, C. de Cõſtitutionibus* Eruditiſſimus Maſcard. *Concluſ. ſua 977 nu.* 14. Sequitur Dom. Hip-
2 pol. Rimin, *conſil ſuo 567. num. 95.* & Cl. Dom. Menoch. *de arbitrar. lib. 2. Centuria 3. Caſu 235. num.* 30. vbi quoque rationem deducit, dicens; Nam
2 liber rationum probat regulariter contra ipſum ſcribentem idq; ſubdit pręcipuè verius, ſi frequẽ-
3 tia actuum ex libro ipſo detegatur, cum frequentia ſecundum eum efficit illum eſſe manifeſtum vſurarium, prout & hoc docuit etiam idem Dominus Maſcard. *Concluſione ſua 1425. num. 14.* vbi
4 vlterius docet, quod quis per libros ſuarum rationum vſurarius manifeſtus rectè probabatur. Tradit hoc idem ipſemet Maſcard. *Concluſ. ſua 1424. num. 24. & 25.* Adde Illuſtr. Card. Mantica *de Tacitis, & ambiguis, conuent. lib. 8. tit. 19. num. 9. & 10.* vbi ſubdit, quod ſimiliter contractus vſurarius probatur per codices rationum ipſius fęneratoris, qui cenſura eccleſiaſtica poteſt compelli ad eos exhibendos, vt infrà dicetur: ſubiungit etiã, quod & per ſcripturam priuatam poteſt quis conuinci de vſuraria prauitate, ſi ea concurrant, quæ in priuata ſcriptura requiruntur, & latius, vt per eum.

5 Obſeruandum tamen hoc fallere reſpectu libri illius, qui recipit ſub vſuris, ex eo enim contra ipſummet vſurarium nulla procul dubio oritur probatio. Sic ex profeſſo concludit inter alios Dominus Ludouic. Rodolphin. *libro 2. quæſt. ſua 45.*
6 *per totam*, vbi declarat Cępol. *in ſuo tractatu de ſimulatione contractuum, num.* 87. qui videtur decidere contrarium, ſicq; fuiſſe ad fauorem cuiuſdã Domini Iulij de Moris, delati à Ioanne Baptiſta Ghinalea, qui mutuam ab eo acceperat pecuniã, quiq; ſcripſerat in ſuo libro rationum partitas, ex quibus arguebatur vſura reſpectu mutui prædicti, iudicatum fuiſſe ſubiungit.

7 Obſeruandum principaliter ſecundò. Librum ipſius vſurarij ad fauorem ipſius nullam fidem facere. Sic inter alios Clariſſimus Dominus Maſcardus *Concluſ. ſua 677. num.* 14. Sequitur Toloſanus, *dicto numero decimoquarto pagina 583. in fine*.

8 Quod tamen limita non procedere, quando aduerſarius peteret ſibi librum illum edi, tunc enim etiam pro ipſomet vſurario contentis in eo dẽ libro ſtandum eſſet, ſic poſt gloſ. *in d. Clement 1. §. 1. de vſur.* D. Maſcard. *d. Concluſ. ſua 977. num.* 15.

Aduer-

9 Aduertendum tertiò principaliter, ex difficultate probationis huiuſce vſurariæ prauitatis inferri, quod etſi arma regulariter non ſint ſumenda de domo rei, *ad l. nimis graue, C. de teſtibus, & l. 1. C. de edendo*, nihilominus vſurarius conuentus
10 proprios libros ſuarum rationum tenetur edere actori petenti, ad fundandam eius intentionem, textus vulgaris *in Clementina vnica, §. ceterum, de vſuris*, Doctores omnes *in d. l. 1. C. de edendo*, vbi Decius, Curtius, Purpurat. Alciat. & alij, qui receptam hanc eſſe opinionem atteſtantur; quinimò Philip. Maſſin. *l. 1. num. 97.* inquit, quod hanc ſententiam omnes vno ore amplectuntur.

11 His accedunt etiam Clariſſimi viri. Dominus Maſcard. *dicta Concluſ. ſua 1424. numero 22. & 23. cum ſequenti*, vbi quoque rationem ſubdit, dicens: nam per dictos libros probabitur quidem vſura, & Dominus Menochius, *de arbitrarijs, libro ſecundo, Centur. 5. Caſu 499. num. 21. & 22.* vbi latè.

12 Sequitur hoc idem Petrus Gregorius Toloſanus, *de vſuris, libro tertio, cap. 10. numero decimoquarto*, vbi pro corroboratione huiuſce Concluſionis conſiderat, quod in criminib. occultis, prout eſt vſura, dicto §. ceterum. Agenti fiſco contra ſe, quis tenetur exhibere inſtrumenta, & libros, *cap. vt commiſſi, de hæretic. in 6. & l. 3. ff. de edendo.*

13 Item, quia vſurariorum rationes videtur quodammo communes inter illos, & debitores à quibus vſuras extorquent, proinde ipſi tenentur eas edere, vti communia inſtrumenta, *ad l. non eſt nouum, & l. iuſtum eſt, C. de edendo, & c. G. perpetuus, de fide inſtrumentorum.*

14 Nec obijcias fortè de vulgata illa iuris Regula, quod nemo cogitur edere, vbi de de ſua agatur detegenda turpitudine, *l. alias, vbi gloſſ. ff. de iureiurando, & l. 2. §. Diuus, ff. de iure fiſci cum concordantibus.*

15 Reſpondetur enim primò, ſpeciale eſſe introductum odio fœneratorum, vt cogantur edere, etiam vbi agatur de ipſorum turpitudine detegenda, quam ſemper occultare nituntur, vt colligitur ex eadem Clementina.

16 Præterea reſpondetur, quod quando petitur editio ex forma d. Clementinæ, iam detectum eſt crimen ipſum vſuræ, cum debeat ſaltem conſtare ſummatim, ut ſit locus d. Clementinæ, eum à quo petitur editio, vſurariæ prauitatis labe infectum eſſe, vt ex Ioanne Andr. Baldo, & alijs, docet Dec. *in cap. 1. de probation. num. 120.* vnde non officit.

17 Firmanda eſt igitur denuò Concluſio. Vſurarium libros rationum ſuarum actori petenti ad fundandam eius intentionem edere teneri. Addo Fuluium Pacianum *de probationibus, lib. 1. cap. 63. num. 66.* vbi concordantes adducit. Hoc idem poſt infinitos alios concordantes allatos, ſequitur quoque Bernard. Greuæus, *lib. 1. Concluſ. ſua 106. conſideratione 3. num. 1. Practicarum concluſionu.* His adiungas Cl. D. Philip. Maſſinium *centur. 1. diſt. ſua 31.* vbi pulchrè, & latè de materia ſupradictę concluſionis.

18 Amplia, vt hoc etiam procedat reſpectu ſuorum hæredum, ſiue ſint ſui, ſiue extranei, ex quo ab illis vſurę repeti poſſunt, *cap. ſua nos, & c. Michael, de Vſuris*. Sic præcisè inter alios Toloſan. *de Vſuris d. cap. 10. lib. 3. num. 4.* Addo Pacianum *d. cap. 63. num. 67.* & Greuæum *dicta conſideratione 3. num 2.*

19 Eſt bene verum, quod ſi ipſi prompti eſſent ad iurandum, ſe non habere penes ſe rationes vllas defuncti, ſtandum vtique eſſet fide digni, & bonę conditionis, ac famæ. Sic eleganter Toloſ. *d. num. 14. pag. 584. in fine.*

20 Extenditur ſecundò ſupradicta Concluſio, vt locum habeat, etiamſi ij vſurarij, & fœneratores tolerentur in ipſa Ciuitate: nam adhuc ſaltem authoritate Epiſcopi poterunt compelli edere; ita poſt Purpurat. & alios, Clar. D. Menoch. *d. Caſu 499. num. 23.*

23 Extenditur tertiò, vt vſurarius ipſe non ſolum edere debeat codices rationum, ſed etiam omnē ſchedulam, & omnem ſcripturam priuatam, in quibus eaſdem ſuas rationes conficeret. Sic præcisè poſt infinitos relatos D. Pacianus *d. cap. 63. num. 69.*

22 Et mihi videtur veriſſima ampliatio, quidquid dixerit Maſcard. *Concluſione ſua 1424. num. 26.* Nota tamen, quoad has ſchedulas ſecus eſſe reſpectu aliorum mercatorum, hi enim ad eas edendas minimè cogi poſſunt. Ita poſt alios Clar. Bardellon. *conſil. ſuo 54. num. 12.* Adde Hectorem Felicium *Allegatione ſua 65. num. primo, parte 2.*

23 Extenditur quartò hæc cauſa, vt locum habeat etiam in Iudęo fœneratore, & vſurario; ita Decius, Purpuratus, Alciatus, & Communiter Doctores, *in d. l. 1. C. de edendo.* Sequitur Maſſinius poſt articulum plenè diſcuſſum, & contraria omnia exactè reſoluta, *in d. l. 1. num. 98.* vbi etiam pulcherrimè Pyrrus Alfanus, *num. 52. cum tribus ſequentibus*. His accedit Clar. vir Dominus Menochius, *d. Caſu 499. num. 24.* & eruditiſſimus Dominus Andreas Fachineus, *lib. 11. ſuarum iuris controuerſiarum, cap. 87.* Videndus quoque D. Bolognet. *in d. l. 1. num. 56. C. de edendo*, vbi latè de hac materia.

24 Subamplia, vt id procedat, quando ſcilicet ipſemet Iudæus non eſſet, nec fœnerator, nec vſurarius, adhuc enim rationes ſuas edere actori ob ſuæ perſonæ odium, ad fundandam ipſius intentionem aſtringetur; ita poſt alios duabus acutiſſimis rationibus motus, docuit Pacian. *d. cap. 63. num. 86. cum ſeqq.*

25 In contrariam tamen ſententiam videtur propenſior Dom. Fachineus *præcitato cap. 87. in fine.* Cogita.

26 Ampliatur quintò, vt hęc cauſa locum etiam ſibi vendicet in feneratore, qui fęnus exercere deſijt. ita Decius, *in d. l. 1. num. 16. C. de edendo*, qui eiuſdem opinionis alios recenſet; videndus tamen Dominus Menochius *d. Caſu 499. num. 27. cum ſequentibus*, & Dominus Maſſinius *in d. l. 1. nu. 100.* vbi diſtinguendo plures caſus, latiſſimè de hac materia diſſeruere. Adeundus quoquè eru-

ditiſſi-

ditiſſimus Pacianus, *d.cap.63.num.71.cum ſequentibus*, vbi pulchrè; & Dom. Pyrrus Alſan. *in d.l.* t.*nu.60.*

27 Sed an ſæpius memorata Concluſio habeat etiam locum in mercatoribus, qui carius ſuas vẽdunt merces conceſſa dilatione ad ſoluendum? Maxima eſt de hoc in iure noſtro difficultas.

28 Videndus Dom. Menoch. *d. Caſu 35. & 36.* & Maſſinius *in d.l.1.nu.*102. Hi enim adeo doctè, & eleganter huiuſmodi explicant materiam, vt alicuius alterius opera abſque dubio ſuperuacanea videatur, ad ipſos beneuolum Lectorem remitte: Adeas quoque Do. Pacian. *d. cap.63.num.* 70. vbi pulchrè, & D. Pyrr. Alſan. *in d.l.1.nu.6*t. *cum ſeqq.* vbi pluribus rationibus motus. hos ſic carius vendentes feneratorum nomine contineri eleganter concludit.

29 Ceterum vt ea, quę de vſurario diximus, habeant locum, ſcire oportet, neceſſarium eſſe, vt tria concurrant, quorum illud potiſſimum eſt, vt in primis conſtet eum eſſe vſurarium; quia nemo præſumitur vſurarius, niſi ab allegante probetur; & iuri conſentaneum eſt, vt antequam quis cogatur edere, cognoſcatur prius, an ſit vſurarius, vt docent Communiter Scribentes, & in ſpecie Purpuratus *in l.*t.*num.23.C. de edendo.*

Quibus autem modis quis vſurarius probetur, omnium latiſſimè tradit Maſcardus *Concluſione ſua* t 425. *per totam*, & Card. Mantica *de tacitis, & ambiguis conuentionib. lib.8.tit.*19. vide per eos.

30 Exinde requiritur, vt agatur de cauſa vſurarum, ſi enim ageretur de alio contractu, vel alia cauſa, quæ non reſpicit vſuras, non eſſet vſurarius, & per conſequens, ad editionem ſuarum rationum minimè cogeretur. Sic poſt infinitos relatos Dominus Pacianus, *d.cap.63.nu.76.*

31 Vltimò requiritur, vt conſtet vſurarium libros rationum confeciſſe; ſed quid iuris, ſi negaret ſe confeciſſe libros; ſtabitur ne de hoc eius iuramento?

32 Pacianus eruditiſſ. *d.cap.63. num.78.* poſt allatas contrarias Scribentium opiniones, ita diſtinguit: Aut per coniecturas, ſeu per publicam vocem, & famam conſtat talem vſurarium eſſe ſolitum ſcribere rationes, & tunc non ſtabitur eius iuramento; Aut verò de rationibus ſcriptis nullæ adſunt coniecturæ, nec vlla fama conſtat, & tunc ipſimet ſuo iuramento ſtandum affirmat;
33 ſubdit tamen *num.79.* in hoc ſecundo caſu remedium eſſe petenti libros ipſos rationum, & repetenti vſuras, vt imploret officium iudicis, ad hoc vt ponat edictum generale ſub pœna excommunicationis, vt qui ſuper hoc nouerint veritatem, compareant, & veniant ad teſtimonium ferendum, iuxta textum, *in cap. noſtram, il ſecondo, extra de iureiurando*, & latius, vt per eum.

34 Sed alia pulchra ſuboritur hic dubitatio, & eſt huiuſmodi. Finge ipſum vſurarium conſcripſiſſe libros; requiſitum autem ad eorum editionem aſſeuerare, ſe eos amiſiſſe, dubitatur hoc caſu,
35 numquid ipſi ſit adhibenda fides? & rem paucis perſtringendo, conclude pro negatiua, cum tractetur de ipſius lucro, & præiudicio aliorum; & aduerte, quod non liberatur ab obligatione edendi, niſi probet amiſſionem ipſorum librorum factam caſu, puta incendio, ruina, furto, aut corruptione fatali; ita pulchrè docet poſt alios Pacian. *d.cap.63.num.8*t. *cum duobus ſequentibus*, vbi
36 tamen ſubdit ipſummet vſurarium ab editione liberari, non ſolùm quando ſine culpa caſualiter ipſoſmet libros amiſit, verùm etiam quando eos perdidit culpa ſua, etiam ad hoc ordinata, modo malitia, ac dolus non adſit; ex eo enim, quod dominium librorum eſt ipſius vſurarij, non eſt punienda culpa commiſſa per eum citra tamen dolum, circa amiſſionem illorum, cum quilibet ſit arbiter, & moderator rei ſuæ, *l. in re mandata. C. mandati*; & latius, vt per eum, quem conſulas. & hæc ſufficiant.

37 Latius de hac materia Toloſanus *d.num.* t4. *&* t5. vbi inter cetera ampliſſimè diſcutit, an domum ipſorum vſurariorum, quis ingredi poſſit, & ſcrutari arcam eorum ad libros ſuos perquirendos. Videndus quoque D. Greuæus *dicta conſiderat. 3. per totam.*

38 Poſt hæc congeſta, pulchram vidi à Scribentibus difficultatem in hac materia promoueri. Quidam mercator Bladorum vendebat frumentum, & alia Blada diuerſis in magna quantitate, & omnibus addito hoc pacto, quod ei ſupradicta ſoluantur ſecundum valorem menſis Maij. Quęritur, an iſtud pactum vſurariam prauitatem redoleat, necne? pro reſolutione videndi Natta, *conſ. ſuo 369* & Crauet. *conſil. 146. num.23.* Adde Philip. Portium, *conſil. ſuo 30. in primo.* Soc. iuniorem *in ſimili conſil. ſuo 83. in ſecundo.* & Card. Tuſcum, *Concluſ. ſua 337. nu.57. cum ſequentibus, & præcipuè 64. in literra V.* Sat enim loca tetigiſſe.

De libris Hebræorum.

SVMMARIVM.

1 *Libris Hebręorum, quibus ex priuilegio Papæ credendum eſſet, plenè creditur.*
2 *Et Priuilegium iſtud valet, & tenet, & num.3.*
4 *Intellige tamen in pertinentibus dumtaxat ad eorum officium.*
5 *Item quando eſt conceſſum ab eo, qui poteſtatem habet derogandi Canonibus.*
6 *Statutum diſponens, quod Hebræorum libris credatur contra Chriſtianos non valet, cum ſit iniquum. Auctor hac in re cogitandum relinquit.*
7 *An Hebræus ad editionem libri rationum ſuarum ad fundandam intentionem actoris, cogi poſſit, dubitatur.*
8 *Pro reſolutione Auctor ſe remittit ad tradita ſupra cap. præcedenti cum duobus ſequentibus.*

1 Libris Hebræorum, quibus ex priuilegio Papæ credendum eſſet, pleniſſimam eſſe fidem adhibendam receptiſſima eſt Scribentium ſententia. Sic pręciſè poſt Strac-
c ham *de Mercatoribus, tit. Quomodo procedendum ſit*

Digitized by Google

Aromatarijs mandantem, quod ipſorum libris tentis more mercantili benè, & ſecundum ſtatuta artis adhibeatur plena fides vſque ad annos quinque, & quod de cetero ipſi libri non habeãt fidem in iudicio, nec extra niſi fuerint approbati per fidem Conſulum pro tempore, manu Notarij conſulatus dictæ artis, quas facultates priuilegiorum, & iuriſdictionis ipſorum Aromatariorũ vrbis, confirmauit Clemens VIII. anno Quinto eius Pontificatus, 3. kalend. Ianuarij. Anno D. 1596. per confirmationẽ incipientem *Laudabilis*, *in §. Ac quod*, mandans, vt libris, quos mercantili more, vel ſecundum vſum dictę artis Aromatarij tenuerint, adibeatur fides iuxta formam dicti motus proprij Iulij Papæ III. vſque ad quinquennium. Sic præcisè teſtatus eſt inter ceteros D. Scaccia poſt hæc edita viſus, *lib. 2. de Iudic. Cauſarum ciuil. cap. 11. num.* 136.

De Libro Matriculę Scholarium.

Liber Matriculæ, in quo deſcribuntur ſcholares, qui in ea recipiuntur, probat procul dubiò, qui ſint de Matricula, & qui non, iuxta *libro 1. & 2. C. de Primicerio libro 12. & de agentibus in rebus eod. libro cum ſimilibus.* ſic eleganter Bartol. *in l. fin. C. de rebus* Cardinal. Pariſ. *conſilio ſuo* 159. *numero* 16. *in* 4. P. Bimius *conſilio ſuo* 172. *numero* 17. *in ſecundo*, & nouisſimè poſt plures alios relatos Dom. Honded. *conſilio ſuo* 78. *numero* 8. *in ſecundo.* Addo Dom. Pacian. *de probat. libro primo cap.* 44. *numero* 8.

Aduerte tamen ex inſpectione ipſius Matriculæ, in qua ſcholaris non reperitur deſcriptus, non rectè probari, quod ille non ſit ſcholaris. Matricula enim non facit ſcholarem, ad tradita per Decium, *in dicta lege finali, C. de rebus cred.* niſi tamen huiuſmodi deſcriptio in matricula ex conſuetudine, vel ſtatuto expoſceretur pro ſubſtantia. Sic in terminis poſt Herculanum *in ſuo tractat. de proband. neg. numero* 169. *cum ſequenti*, ita Bartolus *intentionem, in dicta lege finali. C. de reb. cred.* declarantem, docuit erudit iſſ. Honded. *dicto conſilio ſuo* 78. *numero* 35. Addo Dom. Trentacinq. *Variar. reſolut. libro ſecundo titulo de fide inſtrumentorum reſolut. ſecunda numero* 3. vbi pulchrè.

De Libris Syndicorum alicuius Ciuitatis.

Libri Syndicorum alicuius Ciuitatis continentes data, & recepta ratione eorum officij ſaltem ſemiplenam probationem inducunt; ſic præcisè Dominus Ioannes de Amicis, *conſilio ſuo* 101. *numero* 24. vbi ſubdit præcipuè verum, quia regulariter ab ipſis præſtari ſolet iuramentum de rectè, & legaliter officium ſuum exercendo, quod eſt hodie regulare in omnibus adminiſtrantibus aliena negotia, quibus committuntur ſcripturæ conficiendæ, vt eſt gloſ. ſollemnis in verſic. decurritur in *dicta l. quædam §. Nummularios*, vbi etiam Bart. & alij, & Iaſius, vt per eum.

De Libro Camerarij alicuius Vniuerſitatis.

Liber Camerarij Vniuerſitatis probat regulariter inter ipſum, & Vniuerſitatem, non autem contra tertium. Sic poſt Imol. Alex. Dec. Crauet. Menoch. & alios, Proſper Farinac. *conſilio ſuo* 11. *numero* 28. Nec ſanè mirum. Res enim inter alios acta tertio præiudicare minimè ſolet. Sic pulchrè Menoch. *de Arbitrar. libro* 2. *centuria prima caſ.* 91. *numero* 25. *cum ſequentibus*, vbi etiam ſubdit à fortiori, publica inſtrumenta tertio, cum quo geſtum nihil eſt, minimè nocere, prout quoque apertiſſimus eſt textus, *in d. l. admonendi, ff. de iureiurando.*

De Libro Ciuitatis, Vel Municipij.

Libris alicuius Ciuitatis, vel Municipij veluti publicis, regulariter fides adhibetur. Sic poſt Bart. & alios, *in lege quædam §. nummularios, in fine. ff. de edendo*, docuit præcisè Crauetta, *conſilio ſuo* 549. *numero ſecundo*, vbi etiam ſe remittit ad ſcripta per eum *in ſuo tract. de Antiq. temp. parte* 1. *num.* 230.

Addo eumdem Bart. ibid. *C. de diſcuſſionibus, lib.* 10. vbi tradit, quod licet ſoluens tributa, apocha de ſoluto perdiderit, poteſt tamen ex libris ipſius Communitatis ſolutionem probare, quoniam ipſis libris plenè creditur, ſequutus à Dominum Iacobum Mandel. Albenſ. *conſilio ſuo* 33. *num.* 2.

Sic etiam libro Statutorum alicuius Ciuitatis plenè creditur, ſi Notarij ſubſcriptione iuuetur, vel pro ſollemni diu ſit habitus. Sic poſt Bart. Geminian. & plures alios, idem D. Crauet. *conſilio ſuo* 425. *numero* 44. vbi quoque ſubdit, quod ex tali obſeruantia longi temporis, indubitata fides talis libros Statutorũ adhiberi debet.

Sequitur

DE SCRIPTVRA PRIVATA TRACTATVS D. NICOLAI DE PASSERIBVS A IANVA I. C. PATAVINI.

Liber Quintus.

Miſcellanea quædam ac varia de libris rationum in hoc poſtremo libro diſcuſſuri, de ijs prius, qui in archiuio aliquo publico reperiuntur, tractationem inſtituamus.

De Libris rationum in archiuio publico repertis.

SVMMARIVM.

1 *Archiuium publicum quid explicat Author.*
2 *Liber rationum in archiuio publico repertus, concurrentibus quattuor requiſitis, de quibus ibi, plenam fidem facit.*
3 *Liber Eccleſiæ in archiuijs publicis adinuentus, plenè probat, maximè ſi in eo multæ partitæ veræ, ac comprobatæ contineantur.*
4 *Libro, quãdo eſt ſub cuſtodia publica, fides adhibetur*
5 *Et productus in iudicio pleniſſimam fidem facit.*
6 *Libris Archiuij Principis, vel ſuorum officialium, plenè creditur.*
7 *Prout etiam cuilibet libro confecto ab officiali alicui archiuio publico aſſiſtenti, fides adhibetur.*
8 *Libris antiquis Epiſcopatus in archiuio publico exiſtentibus plena præſtatur fides.*
9 *Quod amplia, etiamſi ſint ſine die, & Conſule.*
10 *Qualibet ſcriptura priuata concurrentibus illis quattuor requiſitis, de quibus ibi, ſumpta ex archiuio publico plenam fidem facit.*
11 *Dictum D. Rol. à Valle, deducitur.*
12 *Si producatur originalis aliqua ſcriptura reperta in archiuio, publico teſtimonio, ſiue ſubſcriptione illius, qui præeſt ipſi archiuio, atteſtantis eam eſſe ſcripturam archiuij inter authẽticas inuentam, & ſeruatam, communiri debet.*
13 *Alioquin ſine prædicta teſtificatione minimè ꝓbaret.*
14 *Sin autem producatur exemplum illius ſcripturæ, tūc non ſufficit teſtimoniũ præpoſiti ipſius archiuij, ſed cum hoc requiritur, quod iudicis authoritate ſit facta exemplatio.*
15 *Hoc autem communiter intelligunt DD. procedere inter ſubditos illorum, qui preſunt archiuio, & infra eorum territorium.*
16 *Secùs inter non ſubditos, & extra territorium.*
17 *Sentiunt tamen multi, quod probandi virtus ex ipſo libro, vel qualibet alia ſcriptura ratione illius loci promanans, extendatur etiam extra territorium, ſed inter ſubditos tantum.*
18 *Sed toto cęlo aberrant, ſecundum Caballin. Ratio ibidem, & num. 19.*
20 *Videndus hac de re D. Crauetta.*
21 *An partis citatio regulariter ſit neceſſaria, quando ex archiuio publico ſumitur tranſumptũ de aliqua ſcriptura, nõ eſt eadẽ omniũ Scribentium ſentẽtia.*
22 *Caſſanęus, & alij, concludunt pro affirmatiua.*
23 *Quod tamen ſecundum Cacheran. intellige verum, in exemplo ſumpto ex ſcriptura priuata reperta in archiuio publico alicuius inferioris à Principe.*
24 *Fundamentum huius opinionis.*
25 *Contrarium tenuere alij multi.*
26 *Concilia, & num. 27. 28. & 29.*
30 *Scriptura ex archiuio Monaſterij deſumpta, nullam fidem facit. Ratio ibidem.*
31 *Ad hoc vt ſcriptura aliqua ex archiuio ſumpta fidẽ faciat, requiritur, quod ipſum archiuium ſit publicum, & quod ipſi publici officiales præſint.*
32 *Item quod in eo ſolummodò ſcripturæ publicæ reponantur.*
33 *Liber rationum, prout etiam alia ſcriptura priuata ab archiuio alicuius Epiſcopi extracta, plenã fidem facit, & num. 35.*
34 *Ratio.*
36 *Extractum ab archiuio regiſtri, fidẽ minimè facit Ratio ibidem.*

LIBER rationum in archiuio publico repertus, (eſt autem archi-
1 uium publicum, ne termini, ignorentur, locus in quo reponi aſſolent ſcripturæ priuatæ, & authenticæ. Sic poſt Panormit. Felin & alios Hieronym. Schurph. *conſil. ſuo 90. nu. 8. cent.*
2 3. & docet Roland. à Valle, *conſ. 75. numero ſecundo, in quarto,*) concurrentibus quattuor requiſitis, Primò quod archiuio præſit officialis; ſecundò, quod ſit poſitus inter ſcripturas authenticas, vel

Z pro

pro authenticis habitas; tertiò, quod fides illi detur ex conſuetudine; vltimò, quod corroboretur teſtimonio officialis ipſi archiuio aſſiſtentis, qui teſtetur librum ipſum in archiuio publico fuiſſe repertum; probationem plenam inducit. Ita poſt infinitos relatos docet eruditiſſ. Crauetta *de antiquitatibus temporum, in §. limitatur quartò in primis numeris.* eum ſequitur Ioſeph. Ludouic, *Concluſ. ſua 29. pag. 72. col. 4. verſic. amplia 15.* vbi etiã poſt eundẽ Crauettam *conſil. ſuo 158. n. 5.* infert, quod libet Eccleſię in archiuijs publicis adinuentus plenè probat, maximè ſi in eo multæ partitę ueræ, ac comprobatę cõtineantur. His accedit Hippol. Riminald. *conſ. 642. nu. 19.* vbi adducit textũ *in c. ad audientiã, de præſcriptionibus*, Butrius, Dec. & plures alij concordantes. Addo in terminis Cacheran. *deciſ. ſua Pedemont. 69. nu. 2. & 3.* & doctiſſimum Scacciam *c. 11. inferius allegando, à nu.*
8 *760, vſque ad 778 incluſiuè.* ibi enim quattuor iſta requiſita deducendo, qualiterq; intelligantur, procedant, & habeant locum declarãdo, omniũ quotquot ſcripſerint elegantiſſimè diſceptatur: Ad eum, ne in ſuo Codice ſcripta abſque lectoris vtilitate in meo repetam, eundem lectorem remitto. His adde etiam Solam *in Conſuetudinib. Sabaudiæ pag. mihi 702. gl. 3.* & hæc eſt veriſſima Concluſio, per quam etiam facit: nam libro, quã
4 do eſt ſub cuſtodia publica, fides ſemper adhibetur, Decius *conſil. 46. nu. 10.* Monald, poſt plures relatos *conſil. ſuo 11. num. 1. in 1.* ac alij.
5 Et productus in iudicio pleniſſimam fidem facit. Siluan. inter alios *conſil. ſuo 16. nu. 31. in 2.*
6 Hinc libris archiuij principis, vel ſuorum officialium, plenè creditur, Sic poſt Mandoſ. Crauet. & alios. Burſat. *conſil. ſuo 106. nu. 18.* & D. Oſach. *deciſ. ſua 69. nu. 5.* prout etiam cuilibet libro confecto ab officiali alicui archiuio publico aſſiſtenti, pleniſſimã præſtari fidem, reſponderunt
7 Corneus *conſil. 142. nu. 6. lib. 3.* Felinus, Menoch. Burſat. & plures alij quos refert, & ſequitur Ioſeph. Ludouic. *concluſ. ſua 29. colum. 3. pag. 73. verſiculo amplia 29.* ſic pariter libris antiquis epiſco-
8 patus in archiuio publico exiſtentibus indubitata fides adhibetur. Sic poſt alios Franc. de Aluaro. *conſ. ſuo 121. nu. 3. inter conſ. Alb. Bruni.*
9 Quod amplia, etiamſi ſint ſine die, & Conſule. ita Caſſaneus *conſ. 15. nu. 2.*
10 Ampliatur autem: principaliter id verum eſſe ſupradictis his omnibus concurrentib. in qualibet etiam alia ſcriptura priuata ex eodem publico archiuio ſumpta: ex ipſa. n. plena procul dubio inducitur probatio, etiamſi careat ſubſcriptione Notarij, teſtib. & alijs ſolẽnit. publici inſtrumẽti. ſic præcisè poſt alios G. Caballin. *mill. ſuo 58. num. 1. vbi adducit tex. in auth. ad hæc C. de fid. inſtrumentorum, in cap. ad audientiã de præſcript. in l. moris, §. ſolet, ff. de pœnis, in Clem. vnica in fine de iureiurand. & in c. peruenit 3. q. 1.* ſequitur hoc idẽ poſt plures relatos D. Monald. *conſ. ſuo 5. nu. 3. & conſ. 11. num. 1. vol. 1.* Moder. Pariſienſis *in ſuas cõſuetudines Pariſienſ. lib. 1. gl. 1. §. 8. nu. 26.* & nouiſſimè D. Fridcric. Martini, *de iure cenſuũ c. 7. n. 25.*

Addo D. Rol. à Val. *conſ. ſuo 75. num. 3. vol. 4.*
11 vbi etiam vult, quod ad hoc vt ipſa ſcriptura ex ipſo archiuio ſumpta plenè probet, Notarius, qui eam confecit, mortuus ſit, & non reperiantur eius ſcripturæ alibi, quam in dicto archiuio; ibique plures concordantes deducit. Sequitur hoc idem in terminis Oſaſch. *deciſ. ſua 69. nu. 3. in fine.*
12 Obſeruandum eſt tamen, (vt nil intactum relinquam de hac materia.) quod ſi producatur ipſamet originalis ſcriptura reperta in præfato archiuio, publico teſtimonio, ſiue ſubſcriptione illius, qui præeſt archiuio, atteſtantis eã eſſe ſcripturam archiuij, inter authenticas inuentam, ac in eo ſeruatam, communiri debet, text. *in §. ſancimus,* & ibi Bart. *in Auth. de his, qui ingred. ad appelland.* Ang Paul. & alij, *in d. Authent. Ad hæc.*
13 Alioquin ſine prædicta teſtificatione non probaret, prout tenent DD. *in præanotat. locis*, & expreſsè Corneus *conſil. 42. col. 3. lib. 3.*
14 Sin autem producatur exemplum illius ſcripturæ, tunc teſtimonium prępoſitum ipſius archiuij minimè ſufficere, ſed cum eo requiri, quod iudicis authoritate ſit facta exemplatio, notarunt communiter Interpretes, *in Authent. ſi quis in aliquo, C. de edendo*, & docuit in ſpecie Paul. de Caſt. *in d. Auth. Ad hæc.* Sequutus eſt in terminis Modern. Pariſienſ. *in d. §. 8. num. præcit. 26. & 27.* vbi latius inſiſtit.
15 Hoc tamen intelligunt communi voto DD. procedere inter ſubditos illorum, qui præſunt archiuio, & infra eorum territorium, intra quod eſt deputatum archiuium, & adſeruantur ſcripturæ tamquam authenticæ.
16 Secùs inter non ſubditos, & extra territorium; ita determinat Ioannes Andr. in *Additionibus ad Speculator de inſtrumentorum edit. §. nunc dicendũ. in gl. magna in 5. & 6. ſupplemento.* Sequitur Bald. *in Rub. C. de fide inſtr. col. fin.* Florian. *in l. cenſus, de probationibus*, & alij. Sequitur hoc idem Cur. iun. *in Authent. Si quis in aliquo, num. 27. C. de edendo*, Oſaſch. *deciſ. ſua 69. nu. 7.* D. Rol. à Vall. *conſ. ſuo 75. nu. 7. cum ſequentibus vſque in finem, vol. 4.* vbi latiſſimè, & D. Franc. Monald. *conſ. ſuo 17. num. 4. uol. 1.*
17 Sentiunt tamen Bad. Salic. & alij, *in l. exemplo, C. de probationibus*, quod virtus probandi ex ipſo libro, vel qualibet alia ſcriptura ratione illius loci, promanans, extendatur etiam extra territorium, ſed inter ſubditos tantum; id quod etiã approbat Felin. *in d. cap. ad audientiam col. 4.* Sed prę·
18 fati DD. toto cœlo aberrant, cum ſcriptura ſumpta ex archiuio publico cum teſtimonio officialis ad hoc deputati, vel eius exemplum ſollemniter confectum, plenam fidem faciat de iure communi, text. *in d. Auth. Ad hæc, & in d. §. ſancimus.*
19 Vnde ſequitur, quod hoc debeat vbique locorum eumdem effectum operari, etiam inter non ſubditos propoſiti archiuij, & hoc veriſſimum arbitratur Caballin. *prenot. loco in fine*, & retulit hæc omnia prædictus Moder. Pariſienſ. *d. §. 8. num. 29.*
20 Videndus tamen hac de re Crauetta, *in dicto verſ.*

verſic.limitatur quarto,n.5.cum ſequenti, & praeci-
puè numero 11.& quæ ſcripſimus ſupra,*lib* 1. *quæſt.*
11.*num.9.cum ſequentibus*,à quibus, (ne cõtrarius
mihi videar,) minimè recedendum dijudico,
diſcutit ad partes ex profeſſo hunc articulum
eruditiſs.Do: Rutger. Rulanth *de Cõmiſſionibus,*
lib.5.c.5.per totum,vide per eum, ſat mihi ſit loca
tetigiſſe.

Sed pulchra hic exoritur difficultas, & eſt: an
partis citatio regulariter ſit neceſſaria, quando
ex ipſo archiuio publico ſumitur tranſumptum
de aliqua ſcriptura?

21 In qua quidem difficultate non eſt eadem
omnium ſcribentium ſententia.

22 Barth.enim Caſſanæus,*conſilio ſuo* 15. *num.* 5.
poſt Fel.*in d.c.Ad audientiam,de præſcr.*tenet pro
affirmatiua.Sequitur hoc idem Cacheran. *deciſ.*
*ſua 69.num.4. & nu.*8.vbi tamen id intelligit ve-
23 rum eſſe in exemplo ſumpto ex ſcriptura priuata
reperta in archiuio publico alicuius inferioris à
Principe.His accedit Dom.Roland.a Val.*d.con-*
ſil.ſuo 75.num.4.in 4.vbi concordantes adducit,Cor
neum,Socin.iuniorem, & plures alios,& Clariſ.
Dominus Farinac.*deciſ.ſua Rotæ Romanæ* 549.v-
bi in hoc propoſito docet,quod ſcripturę extra-
ctæ ex archiuio repoſito penes Capitulum,non
citata parte aduerſa ad videndum collationari,
pro Capitulo non probant.

24 Fundamentum huiuſce opinionis eſt: quoniã
exemplum factum regulariter parte non citata,
minimè probat. Puteus inter alios,*deciſ. ſua* 159.
libro 1.*& deciſ.*152.*libro* 3.ſequiturMynſinger.*in*
tit.de fide inſtrumentor.cap.1.num. 33. *& Obſerua-*
tione ſua 73.*numero* 11.*Centuria* 6.ubi adducit tex
tum *in capitulo cum P. Tabellio.eodem illo tit. de fi-*
*de inſtrumentor.*Afl. Boer.& alios,& atteſtatur de
Communi.

25 Contrariæ autem ſententię adhæſit poſt Fe-
lin.& Bald.Franc. Monald.ex recentioribus *cõ-*
*ſil.ſuo 5.numero 5.& conſil.17.num.3.volum.*1.Se-
qui quoque videtur Do.Mynſinger.*in tit.de fide*
*inſtrument.cap.1.nu.*34.

26 Pro conciliatione harum inter ſe diſſidentiũ
opinionum,ita diſtinguendum arbitror.

Aut per exemplationem, quæ fit de aliqua
ſcriptura ſumpta ex ipſo archiuio,pars non cita-
ta lędi poteſt,& lęditur;aut non.

27 Si Primò: requiritur de ea citatio perſonalis,
ſi pars,cuius intereſſe poteſt,eſt certa;ſi verò eſt
incerta,ſufficit citatio voce præconis facta,ſiue p
edictum, ad late tradita per Mohedan. *deciſ. ſua*
8.*tit.de fide inſtrument.* quod tamen procedit,niſi
28 periculum eſſet in mora de perdendo originali;
ad tradita per Angel. & Doctores *in Authent. Si*
quis in aliquo,C.de edendo.

29 Si verò ſecundò, id eſt,ſi pars non citata non
læditur,ſecus eſt. Sic Tho.Minad.*deciſ. ſua* 43.
Vide Statutum noſtrum Patauinum,*ſub Rubr.de*
*fide inſtrument.exemplatorum, cap.*1.

Altera ſecũdo loco nunc ſuccedit dubitatio,
& eſt;an ſcriptura aliqua ex archiuio monaſterij
deprompta,fidem aliquam inducat?

30 Et non inducere, quia tale archiuium eſt pri-
uatum, propter intereſſe prætendentium; rece-
ptiſſima eſt maiorum noſtrorum ſententia. Sic
inter alios tenuit pręcisè Rota Romana, die 3.
Decembris 1548.in cauſa Tarraconẽſ.parochia-
lis,teſte Puteo, *libro tertio,deciſione ſua* 186. Hoc
idem ſequutus eſt etiam Franciſcus Marcus *de-*
ciſione ſua Delphinali 298.*volumine primo*,vbi quo
que *ſub num.* 2. docet,quod ad hoc vt ſcriptura
31 aliqua ex archiuio ſumpta fidẽ faciat,requiritur
quod ipſum archiuium ſit publicum,& quod ipſi
officiales publici præſint, & latius, vt per eum.

Hoc idem ſequitur præcisè eruditiſs.Scac. *lib.*
2.*de iudic.Cauſar.ciuil.c.*11.*num.* 759. vbi ſubdit,
hoc caſu authoritatem ipſius archiuij minimè
ſuffragari propter dictum intereſſe eorum, qui
habent illud archiuium,& latius,vt per eum.

32 Adde,requiri etiam,quod ibidem ſolùm ſcri-
pturę publicę reponantur.Dec.*conſ.*458.*nu.*5.

Sed alia tertiò loco non minus vtilis, quam
pulchra oritur hic controuerſia,& eſt:an liber ip
ſe rationum,prout etiam alia ſcriptura priuata
ab archiuio alicuius Epiſcopi extractus, fidem
faciat?

33 Cui quidem difficultati ſatisfaciendo, breui-
ter conclude pro affirmatiua, & ratio eſt in prõ-
34 ptu: quoniam Epiſcopus dicitur habere archi-
uium publicum,*cap.2.cum ibi notatis,de fide inſtru*
mentorum,c.poſt ceſſionem, de probationibus,l.ſi qua
per calumniam,cum ibi not.C.de Epiſc.& Cler. & ſic
ratione loci publici, ipſemet liber fidem facit.

35 Sic per ipſam rationem; ſed longè latius, &
elegantius concludit D.Franc.Marc.*deciſ. ſua*
Delphinali 439.*vol.*1.*per totam.*

Dubitatur quartò, an extractum ab archiuio
regiſtri fidem faciat?

36 Et non facere,cum in eo omnes ſcripturę mi-
nimè reponantur, teſtis eſt poſt Afflict. *in ſuis de-*
*ciſ.*Verral.*deciſ.ſua* 234.*num.*1.*parte* 3. Satis.

De materia iſta archiuij, videlicet de etymo-
logia, & definitione ipſius; necnon quinam ius
archiuij habeant omnium latiſſimè, ac elegan-
tiſſimè diſceptat Clar. vir D. Rutger. Rulanth,
d.tractatu de Comiſſionibus,præcit.lib.5.cap.3.& 4.
cum lector conſulat. Adeundus quoque,vbi an,
& quando inſtrumenta in dubio publico reper-
ta fidem faciant,eleganter *cap.*8.edifferit.

De Libris Monaſterij.

CAPVT I.

SVMMARIVM.

1 *An Libris Monaſteriorum,ac Eccleſiarum pro ſe re-*
gulariter fides adhibenda ſit,non eſt eadem omniũ
Scribentium ſententia.

2 *Nonnulli ſunt pro negatiua, & nu.3.4.& 5.*

6 *Affirmatiuã alij quamplurimi fouent, & n.7.et 8.*

9 *Negatiuam ſequitur author.*

10 *Limitatur tamen in libris ipſius Eccleſiæ repertis in archiuio publico, ac per officiales publicos ſeruatis.*

11 *Sublimita modò, vt non procedat, ſi res ageretur extra territorium, vbi eſt archiuium.*

12 *Item, ſi talis pariter liber produceretur contra non ſubditum ipſius territorij, in quo ipſummet archiuium reperitur.*

13 *Et eſt verisſima Cõcluſio, quidquid dixerint nõnulli.*

14 *Libris eccleſiæ antiquis etiam ad ſui fauorem plenè creditur, & num.15.ex Communi.*

16 *Contrarium Crauetta.*

17 *Prior autem retinetur, quam duobus modis ampliat author, & nu.18.& 19.*

20 *Libris Monaſterij cũ agitur de modico præiudicio, et paucis ſummis, plenè etiam pro ſe ſtatur, & nu.21.*

22 *Quæ autem dicantur magnæ, vel paruæ ſummæ, iudicis arbitrio relinquitur.*

23 *Libris rationum adminiſtratoris creditur quoad ſũmas paruas, & veriſimiles, & maximè accedente ipſius iuramento.*

24 *Iuramẽtũ regulariter religioſis minimè remittitur.*

25 *Mors ſupplet iuramenti efficaciam.*

26 *Libri monaſterij multas partitas veras in ſe continẽtes, in omnibus etiã alijs, ad ſui fauorem plenè probant, & num.27.*

28 *Sublimita, in capitulis ſeparatis. Ratio ibidem.*

29 *Ex libris Monaſterij plena contra ipſum inducitur probatio.*

30 *Libri monaſterij probant indiſtinctè, quando vel conſuetudine receptum eſt, vel decreto Principis ſancitum, quod ipſius plena fides adhibeatur.*

31 *Amplia, vt etiam in præiudicium tertij.*

32 *Liber cenſualis Eccleſiæ, quando lapſum eſt temporis curriculum ſufficiens ad inducendam præſcriptionẽ contra ſoluentem, contra eumdem plenè probat, & contra tertium inducit præſumptionem quæ ſufficit ad iuramentum ſuppletiuum deferendum.*

33 *Hoc tamen damnatur per Crauettam.*

34 *An per librum cenſualem Eccleſiæ, probetur regulariter ipſius dominium? maximè ſe torſerunt interpretes.*

35 *Romanus, ac alij concludunt pro affirmatiua.*

36 *Contrarium Barbatia.*

37 *Conſil. Romani 127. declaratur per Barbatiam.*

38 *Fundamentum Barbatiæ.*

39 *Barbatiam alij ſequuntur.*

40 *Concilia, & num.41.*

42 *Intellige, ac declara multis modis, & num.43.44. 45.46.& 47.*

48 *Liber cenſualis Monaſterij ad ipſius fauorem, & cõtra tertium eum probat, id procedit in iudicio poſſeſſorio, non autem petitorio, & nu.49.*

IN hac de fide libri rationum perutili diſceptatione, ſolet & hic caſus cõſiderari, an libris Eccleſiarũ, vel Monaſteriorum fides pro ſe regulariter adhibenda ſit?

1 In qua quidem difficultate, non eadem videtur eſſe omnium Scribentium ſententia.

2 Nonnulli ſenſerunt pro negatiua. Sic præcisè inter ceteros Matth. de Afflict. *deciſ. ſua 364. nu. 7.* vbi poſt alios animaduertit, quod ſi Monaſterium ſcribet in libro ſuo rem meam eſſe ſibi redditiam, nihil mihi noceret talis ſcriptura, niſi ego conſentirem, & latius, vt per eum, ſequitur
3 Hippol. Rimin. poſt alios *conſil. ſuo 432. num. 12. in 4.* & Crauet. *de Antiquit. temp. in verſic. quid in libro officialis, numero 2.* vbi ad hoc pariter infert, quod ſi in ipſo libro Monaſterij ſint deſcriptæ ſolutiones canonum, aut cenſuum, ex hoc non infertur ad ſolutionem ipſius cenſus, vel emphyteuſis; ibiq; multos deducit.

4 Accedit et Burſat. poſt alios, *conſi. ſuo 26. num. 29. in 1.* vbi pariter docet, quod liber ipſius Monaſterij non probat regulariter contra tertium, ſiue in ipſius præiudicium, niſi ſit publicus, & *ſub numero* 30. ampliat, etiamſi liber ipſe excedat ſpatium 30. annorum; ſubdit benè præſumptam quandam probationem ex eo induci iudici arbitrariam.

6 Contrariam autem ſententiam, quod imò libris ipſorum Monaſteriorum, & ſimilium locorum talem continentibus ſolutionem, plena ſit adhibenda fides, tenuit primus omnium Romã. *conſil. ſuo 127. ferè in princip.* vbi etiam pro corroboratione deducit textum, *in cap. ad audientiam, extra, de præſcriptionibus, & in l. cenſus, ff. de probationibus.* Sequitur Dec. *conſil. ſuo 147. nu. 14. verſic. quartò iſta Concluſio,* vbi multos alios concordantes adducit, & ſubiungit hoc præcipuè verum cõcurrentibus alijs conjecturis; His accedunt Boerius *deciſ. ſua 105. num. 13.* Pariſ. *conſ. 7. num. 2. in quarto* Camill. Borell. *conſ. 41. num. 42.* ac multi alij. Addo Hippolytum Riminald. *conſil. ſuo 506. numero 19.* vbi pariter docet, libris eorundem Monaſteriorum eſſe credendum, in quibus appa-
7 rent ſolutiones factæ per plures ipſorum procuratores, & œconomos iam defunctos, quia non eſt veriſimile, quod mori voluiſſent in peccato
8 falſitatis. Sequitur etiam idem Burſat. *conſil. ſuo 253. numero 44.* vbi poſt alios ſimiliter tradit, quòd libri ipſius Eccleſiæ, ac Monaſterij, vel plenè, vel quaſi plenè rem eſſe cenſualem ipſiuſmet Eccleſiæ probant.

9 Sequendo priorem opinionem vti veriorem, quã etiam ſequutus eſt nouiſſimè Clar. Fachin.
10 *conſil. 40. num. 3. in 2.* Primò limita eam non procedere in libris Eccleſiæ, & ſimilium aliorum locorum, repertis in archiuio publico, ac per officiales publicos ſeruatis, tunc enim ipſis plena fides ſolet adhiberi, etiam pro Eccleſia, & contra tertium, ita probat text. *in cap. ad audientiam. de præſcriptionibus, & ibi gloſ. in Auth. Ad hæc, vbi etiã gl. C. de fide inſtrument. gl. in c. cum cauſam, extra, de probationib.* & poſt plures alios relatos D. Maſcard. *Concl. ſua 976. nu. 50.* Sequitur hoc idẽ Amicis, *conſil. 101. nu. 27.* Berret. *conſil. ſuo 89. nu. 4.* Crauet. poſt alios relatos *conſil. ſuo 158. nu. 5.* Burſat. *conſil. ſuo 330. num. 108.* & nouiſſimè Preteus, *conſil. ſuo 144. num. 11. vol. 1.* Addo Iacobum

Schul-

Schultes *in ſuis locis Communibus, in verſ. liber, nu.*
4. vbi infinitos deducit, & D. Petrũ Surd. *conſ. ſuo*
245. *num.* 18. vbi concordantes refert Boer. *q. ſua*
105. *num.* 10. Pariſ. *conſ.* 107. *num.* 16. *volum.* 1. ac
plures alios.
11 Sublimitatur modò iſta fallentia, vt non procedat, ſi res ageretur extra territorium, vbi eſt ar-
chiuium; ita poſt Bald. Salic. Socin. Crauet. & a-
lios. D. Maſcard. *d. concl. ſua* 976. *num.* 51.
12 Item ſi talis pariter liber produceretur contra
non ſubditum illius territorij, in quo ipſummet
archiuium repetitur. Sic poſt multos relatos idẽ
13 Maſcard. *citata Concluſ. num.* 52. & eſt veriſſima
Concluſio, quidquid dixerint nonnulli relati per
eundem Maſcard. *d. Concl.* 976. *num.* 53. Vide ta-
men, quæ ſuperiori capite *ſub num.* 18. *&* 19. do-
cuimus.
14 Limita ſecundò principaliter concluſionem
ſupradictam nõ procedere in libris ipſiuſmet Ec-
cleſię antiquis; hi enim propter eorum antiquita-
tem pro ea abſque dubio plenè probant; textus
eſt expreſſus *in cap. cum cauſam,* & ibi gl. *de proba-
tionibus, & in cap. ſanè, il ſecondo,* 24. *quæſt.* 2. infini-
tos concordantes refert, & ſequitur D. Maſcard.
memorata *Concluſ.* 976. *nu.* 75. His accedũt Card.
Pariſ. *conſil. ſuo* 107. *nu.* 16. *vol.* 1. Petrus Enriquez
conſil. ſuo 56. *nu.* 50. & D. Burſat. *conſil. ſuo* 330. *nu.*
15 116. *in* 3. vbi quoque hoc potiſſimùm procedere
ſubdit; ſi ipſimet libri ſint plures numero, ſcripti
à Cancellarijs, & Notarijs viris religioſiſſimis, &
vitę probatę iam mortuis; ijs enim in commodũ
etiam ipſius monaſterij, ne in peccato deceſſiſſe
credantur abſque vlla hæſitatione plenè credi
debet. Sequitur hoc idem ipſemet Burſatus *d. con-
ſil.* 330. *num.* 107.
16 Obſeruandum tamen contrarium placuiſſe
Crauettæ, is enim *conſil. ſuo* 158. *nu.* 4. *in primo,* ex
libris alicuius Eccleſię antiquis ſemiplenã dum-
taxat ad fauorem ipſius probationem induci ar-
bitratus eſt.
17 Priori autem opinione retenta. Amplia pri-
mò, vt ea præcipuè procedat, cum àgitur de fini-
bus probandis, aut territorio. Sic præcisè poſt a-
lios Beret. *conſil. ſuo* 89. *num.* 4.
18 Amplia ſecũdò vt ſupradicti libri pariter pro-
bent extra territorium inter, tamen ſubditos ip-
ſius territorij. Sic Doctores *prænotatis locis,* & ſe-
quitur poſt alios eleganter Nicol. Reuſnerus, *l.*
1. *conſil.* 23. *nu.* 16.
19 Contrarium tamen tenent Affl. & Schurphius
relati per eumdem Reuſner. *d. conſ. nu.* 58.
Coarctatur tertio principaliter ſupradicta
principalis Concluſio in paruis ſummis, & quan-
do agitur de modico præiudicio, tunc .n. talibus
20 libris monaſterij pleniſſimam adhibendam eſſe
fidem reſponderunt Communiter interpretes.
Sic poſt Anchar. *conſil. ſuo* 44. Crauet. *de antiquita-
tibus tempor. d. verſic. quid in libro officialis, num.* 4.
& conſil. ſuo 434. *nu.* 17. Sequitur Clar. Maſcard.
d. Concl. ſua 926. *num.* 58. & Burſat. poſt alios, *conſ.
ſuo* 249. *numero* 27. vbi pariter docet, quòd libris
cenſus alicuius monaſterij plenè creditur in mo-
21 dica ſumma; adducit Menochium *de Arbitrar.
Caſu* 3. *n.* 4. Addo Clar. Cephal. *cõſ. ſuo* 508. *nu.* 27.
22 Quæ autem dicantur paruæ, vel magnę ſum-
mę, iudicis arbitrio ſecundum qualitatem perſo-
narum relinquendum exiſtimo, *l. ſed & ſi ſuſcepe-
rit, §. 1. cum ibi not. ff. de iudic.*
23 Sic etiam libris rationũ adminiſtratoris credi-
tur quoad ſummas paruas, & veriſimiles, ma-
ximè accedente ipſius iuramento, vt aliàs dixi-
mus; quòd etiam iuramentum hic putarem neceſ-
ſarium, cum illud regulariter religioſis minimè
remittatur, *c. nuper, extra, de teſtibus.*
24 Quotirca ab œconomis ipſius Monaſterij, aut
alijs, qui ſubſcripſerint, ſi fuerint in humanis, pre-
25 ſtabitur quidẽ iuſiurandũ, aliàs mors eorũ ipſius
iuramenti ſupplebit efficaciã; prout loco ſuo di-
ctum fuit, latius de hoc Crauet. *d. num.* 4. *&* 5.
26 Quartò principaliter limita, quando in talib.
libris adeſſent multę partitæ, & aliquę earũ pro-
barentur veræ, tunc enim præſumeretur, quod li-
ber ipſe in alijs etiam veritatem cõtineret, ac pro-
inde plena ex eo pro Eccleſia oriretur probatio.
Sic præcisè Crauet. *conſilio ſuo* 158. *nu.* 6. *& in di-
cto verſic. Quid in libro officialis, num.* 12. vbi ſubdit
27 hoc præcipuè verum, concurrentibus alijs conie-
cturis, & docet etiã, quod iſta limitatio, videtur
quoque generalis quoad alios libros. Hanc eam-
dem ſequitur Clariſs. Maſcard. *d. Concluſ.* 976. *nu.*
59. Sequi etiam videtur Burſat. *conſil. ſuo* 330. *nu.*
116. *& prius ſub nu.* 110. vbi adducit Decian. qui
ita iudicatum firmat, *cõſ. ſuo* 48. *nu.* 34. *& conſi.* 62.
numero 32. *in* 3.
28 Sublimita tamen eam minimè locum habere
in partitis, aut capitulis ſeparatis, tunc enim nõ
ſequitur illa Concluſio. Nõnullæ partitę conten-
tæ in libro ſunt comprobatæ, ergò omnes verita-
tem continent. ita Ripa, *ind. l. admonendi,* vbi etiã
Purpurat. & aliàs dictum fuit.
29 Quintò principaliter limita quando contra ip-
ſum monaſterium ageretur, tunc enim contra ip-
ſum ex eiuſdem libris plena, ac indubitata fides
induceretur. Sic poſt Anchar. *conſil.* 44. Ananiã
conſil. 84. Abbat. *conſil.* 67. *col.* 2. *in ſecundo,* Alex.
& alios D. Crauet. *in d. verſic & quid in libro offi-
cialis, num.* 6. adde D. Aluarum Valaſcum conſul-
tat. ſua 10. *num.* 1. vbi præcipuè ſubdit hoc proce-
dere, quãdo aliqui monachi, vel fratres deputati
eſſent à Capitulo ad ſcribendum negotia ipſius
Monaſterij, et latius, vt per eum, quem omnino
conſulas.
30 Sexto principaliter coarcta, quãdo conſuetudi-
ne receptũ eſſet, vel decreto Principis ſancitum,
ꝙ talibus libris monaſteriorũ plena fides adhibe-
retur, tũc enim ipſos indiſtinctè probare docuit
poſt alios idem Crauetta, *d. nu.* 6. *verſ. tertio limi-
tatur,* vbi pro hoc adducit tex. *in c. cũ dilectus, de fi.
de inſtrumẽtorũ.* Addo Cl. D. Fachineũ, *cõſ. ſuo* 40.
nu. 4. *cũ ſequent. in* 2. vbi ſubdit, conſuetudinẽ iſtã
eſſe probandã ab allegante. Itẽ prædictis libris,
ſtãte etiã dicta conſuetudine, nõ eſſe credendum,
quãdo ex aliquibus probabilibus cauſis contra-
rium videretur iudici, & latiùs, vt per eum.

31 Amplia, vt etiam in præiudiciũ tertij. Sic poſt
alios eleganter Burſat. *conſilio ſuo* 330. *num.* 111.
32 Septimò ſunt, qui limitant ſupradictam regu-
lam principalem, quando lapſum eſſet temporis
curriculum ſufficiens ad inducendã præſcriptio-
nem contra ſoluentem, contra ipſum enim talis
liber Eccleſiæ, in quo deſcribuntur ſolutiones,
& annui cenſus, propter lapſum tanti temporis
plenè probat; contra tertium autem inducit præ-
ſumptionem, quę ſufficit ad iuramentum ſupple-
tiuum deferendum. Sic poſt alios tradit Roman.
d. cõſilio ſuo 127. & ſequi poſt alios videtur Burſat.
conſil. ſuo 26. *num.* 31. *volumine* 1.
33 Verum iſta limitatio non admodum videtur
tuta, eam enim inter ceteros damnat, ac euertit
doctiſſimus Crauetta *dicto verſiculo, & quid in lib.*
officialis, ſub nu. 8. 9. & 10. vide per eum.
34 Sed non minus pulchra, quàm vtilis ſuccedit
hoc in loco dubitatio, & eſt: an per ipſius librum
cenſualem probetur, regulariter eiuſdẽmet Ec-
cleſiæ dominium?
Variæ quidem hac in re extitere Scribentium
noſtrorum ſententiæ.
35 Roman. enim *conſil. ſuo* 127. *col.* 1. conſuluit cla
rè pro affirmatiua, motus authoritate Summi Põ-
tificis. *in cap. ad audientiam de reſcriptis.* quem re-
fert, & ſequitur Dec. *conſil. ſuo* 146. *poſt num.* 14. &
conſil. ſuo 596. *num.* 3. concordat text. *in l. cenſus, ff.*
de probationib. et in Auth. Ad hac, C. de fide inſtrum.
Addo Crau. *conſ.* 168. *nu.* 4. & ex nouiſſimis Nico
laum Reuſnerũ. *lib.* 1. *conſil. ſuo* 23. *n.* 15. & 16. *vbi*
concordantes adducit Pariſ. *conſil.* 7. *n.* 15. *vſque in fi-*
nem lib. 4. & Boer. *deciſ. ſua* 105. *num.* 11. & 13.
36 A contrario tamen ſtetit Barbar. *conſil. ſuo* 8.
num. 18. *vol.* 2. vbi ait, ex eo libro non ſolùm non
probari dominium, ſed nec poſſeſſionem perci-
piendi cenſus: Subdens *conſil. Rom.* 127. nullam
37 vim facere. In caſu .n. dicti conſilij, per ſpatium
40. annorum apparebat ex illo libro ſolutũ fuiſ-
ſe cenſum, & per duos teſtes probatum fuiſ-
ſe de huiuſmodi ſolutione cenſus, vnde miran-
dum non eſt, ſi longiſſimo tempore concurrente
probatur ex eo libro, quia ſaltem per præſcriptio
nem fuit ab ipſamet Eccleſia acquiſitum domi-
nium, vt inquit Speculat. *in tit. de locato, ſiue em-*
phyteuſi. §. *nunc aliqua, verſic.* 53. & alij non pauci
tradidere à Barbat. relati, *d. conſ.* 8. *col.* 5. *d. nu.* 18.
38 Mouetur autem Barbat. *d. num.* 18. per textum
à ſimili, *in l ſollemnibus, C. de rei vendicatione,* vbi
per Cataſtrum, ſeu eſtimum nõ probatur regula-
riter dominium, niſi in præiudicium facientis fie-
ri illam ſcripturam, pluresque ibi concordantes
deducit.
39 Barbatiam ſequutus eſt Ioannes Baptiſta Vvil-
lalobos, *in Communibus opinionib. in verbo liber, fol.*
398. & in hanc eandem videtur procliuior Reuſ-
ner. *d. conſ. num.* 59.
40 Concilia, vt dominium probetur per iſtos li-
bros cenſuales, quando tales libri aſſeruantur in-
ter alias ſcripturas publicas, à viris ad hoc depu-
tatis, vt placuit, Felino *in d. cap. ad audientiam,* ac
plurimis alijs, quos longa ſerie refert, & ſequitur
41 Dom. Maſcard. *Concluſ. ſua* 544. *numero* 3. & 4.
vbi quoque idem iuris eſſe ſubiungit, ſi libri præ-
dicti pro publicis haberentur, & nullo diſcrimi-
ne habito pro autenticis, & publicis iudices, vel
alij eiſdem vterentur.
42 Intellige tamen ſupradicta locum habere dũ-
taxat contra ſubiectos, contra eos enim dicti li-
bri plenè probarent, non contra alios. ſic poſt
Bald. Barbatiam, Cranettam, & alios, Maſcard.
dicta Concluſ. num. 5.
43 Intellige ſecundò contra ipſum ſoluentem
cenſum, etenim tunc ex ipſis rectè probaretur do-
44 minium, ſecus contra tertium. Sic colligitur ex
Reſcripto Imperatoris, *in l. ſi functiones, C. de dona-*
tionibus. quod etiam videntur reſcripſiſſe Impe-
ratores Diocletian. & Maximinian. *in l. cenſualis,*
C. eodem & ijſdem *in l ſollemnibus, C. de rei vend.* Se
quitur hoc idem poſt plures relatos Maſcard. *d.*
Concl. num. 7.
45 Sublimita tamen hoc, quando de paruo agere
tur præiudicio, etenim libris illis fidem adhiben
dam eſſe etiam contra tertium, teſtis eſt locu-
pletiſſimus. Ancharan. *in conſ.* 44. quem refert, &
ſequitur Maſcard. *d. Concluſ. nu.* 9. & 10. vbi etiam
iudicis arbitrio remitti, quid magnum, & quid
modicum dicatur, clarè ſubnectit.
46 Sublimita, ſecundò: nam fallem ex illo eodem
libro inducitur quædam præſumptio dominij
ad fauorem ipſius monaſterij, etiam contra ter-
tium, adeò vt poſſit in ſupplementum deferri iu-
ramentum. ſic poſt Felin. Roman. Barbar. &
plures alios, Dom. Maſcard. *d. Concluſ. num.* 8. ſe-
quitur etiam poſt plures relatos Portius *conſ. ſuo*
169. *num.* 17.
47 Intellige poſtremo loco ſupradicta ſibi locum
vendicare, niſi conſuetudine aliter receptum eſ-
ſet, id eſt, vt huiuſmodi libris indiſtinctè fides ad-
hiberetur. Sic per contextr. *in c. cum dilectus, de fide*
inſtrument. poſt Crauett. notabiliter docuit idem
Maſcard. *dicta concluſione.* 544. *nu.* 11.
48 Nota tamen, quod ſi liber ipſius monaſterij
cenſualis ad fauorem ſui, & contra tertium, ple-
nè probaret, id vtique procederet in iudicio poſ-
ſeſſorio, nõ autem petitorio, & in rei vendicatio-
ne, ſic poſt Maſcard. Turret. *conſil.* 33. *numero* 8. *in*
primo, Sequitur poſt alios idem Reuſner. *d. conſil.*
49 23. *numero* 58. dum ſubdit, quod libri cenſuales
monaſterij probant quidem ſolutionis conſuetu
dinem, non autem ipſius ſolutionis ius, aut debi-
tum; adducit textum, *in l. cenſus,* vbi etiam Com-
muniter Doctores, *ff. de probat.* Et hęc ſatis.
Videndus de hac materia Dom. Rutger. Ru-
lanth. *de Comiſſionibus, lib.* 5. *cum duobus ſequẽtibus,*
& Illuſtr. Do. Card. Tuſcus. *concluſione ſua* 344. *in*
littera L. per totam.

De Libris Monaſterij.

CAPVT II.

SVMMARIVM.

1 *Libris Monaſterij, vel Eccleſiæ in præiudicium tertij plenè non creditur.*
2 *Inducitur tamen quædam præſumptio, quæ benè ſufficit ad iuramentum ſuppletorium deferendum.*
3 *Fallit primo ſupradicta regula in antiquis, & quando hi libri ſunt benè tenti, regulati, nec in aliquo ſuſpecti, & num. 4. 5. 6. & 7.*
8 *Fallit ſecundò cum agitur de his, quæ ſunt leuis præiudicij, ac momenti.*
9 *Item cum in ipſiſmet libris adſunt aliquæ partitæ veræ. Ratio ibidem.*
10 *Sublimita tamen in ſeparatis.*
11 *Item fallit, cum in ipſiſmet libris apparet de ſolutione decennali uniformi, tunc enim ipſis in præiudicium tertij plenè creditur.*
12 *Adducitur quædam doctrina Baldi.*
13 *Et alia Barbatiæ.*
14 *Author ſe remittit ad ea, quæ ſcripſit in præcedenti capite.*
15 *Aliæ limitationes referuntur per Burſat. remiſſiuè.*

Viſo an liber Monaſterij, vel Eccleſiæ ad ſui fauorem plenè probet, videndum modò, an contra tertium plenam quoque regulariter fidem faciat. In qua quidem difficultate Regulam ſic ſtatuas.

1 LIbris alicuius monaſterij, vel Eccleſiæ in præiudicium tertij plenè non
2 creditur, Burſat. poſt infinitos ibi relatos, *conſil. ſuo* 330. *nu.* 100. *in tertio*, ſed dumtaxat quædam præſumptio inducitur, quæ benè ſufficit ad iuramētum ſuppletorium deferendum. Sic poſt Roman. Felin. Becc. & alios, Surd. *conſil. ſuo* 245. *nu.* 19. *in* 2.

3 Fallit Primò ſupradicta regula, quando hi libri ſunt antiqui, benè tenti, & regulati, nec in aliquo ſuſpecti, tunc enim ipſis pro Eccleſia, etiam contra tertium, plena fides adhibetur. Sic præcisè poſt alios idem Burſat. *d. conſilio* 330. *num.* 101. vbi quoq; præcipuè docet, quod ipſis ſtatur quoad probādam præſtationem cenſus, vel affictus. Addo Florianum *in l. Cenſus, verſic. tertio, & vltimo. numero* 4. *ff. de probationibus*, vbi inquit, per libros, ac ſcripturas, prælatorum antiquas, quoad iura Eccleſiæ, & perſonas eiuſdem territorij rectè probari cenſum, cum longitudo temporis abſque dubio præiudicium inducat. Sic quoque concludit eruditiſſimus Cephal. *conſil. ſuo* 508. *n.* 23. *cum ſequ.* Cōſuluit enim ibi Reuer. fratres de Monte Carmelo rectè conuincere poſſe ſuos liuellarios, ſiue perpetuos affictnarios, per librum Monaſterij, in quo conſtet eos tamquam liuellarios ſoluiſſe per ſpatium aliquot annorum. Subdit tamen *ſub num.* 24. hoc præcipuè procedere, maximè ſi ipſemet liber ſit antiquus, bene tētus, & regulatus, cum libri cenſuales ad fauorem Eccleſiæ fidem faciant, etiam contra tertium, dummodo, vt ſuprà dixi, non ſint aliquo modo ſuſpecti, & ibi plures adducit; & in terminis etiam in probatione affictuum Eccleſiæ, quod per eius libros ſolutio probetur, tradit Bald. *in l. exemplo col.* 1. *C. de probat.*

6 Et hæc eſt veriſſima Concluſio, quidquid nouiter ſcripſerit Clar. Dominus Aldouinus, *conſil. ſuo* 80. *num.* 24. *in* 1.

7 Intellige tamen hoc axioma verum eſſe contra eos, qui ſunt deſcripti in ipſiſmet libris, vel habent cauſam ab eis, ſecus contra alios in eiſdē non nominatos, ſic præcisè animaduertit inter alios Clar. Menoch. *conſil. ſuo* 708. *num.* 17. *vol.* 8. vbi pulchrè.

Fallit ſecundo loco principaliter memorata Cōcluſio, quando verſamur in his, quæ ſunt leuis
8 præiudicij, ac momenti, & quando agitur de paruis ſummis, tunc enim libris ipſius Eccleſiæ, vel monaſterij etiam contra tertium plenè creditur, ſic poſt Crauet. Cephal. Proſper. Paſcth. & alios, Dominus Burſat. *d. conſil.* 330. *num.* 102.

9 Coarctatur tertiò, quando in ipſiſmet libris Monaſterij adſunt aliquæ partitæ veræ, vt puta comprobatæ, aut ab aduerſantibus admiſſæ, tunc enim in omnibus etiam in præiudicium tertij illis plena adhiberetur fides, cum vera in pare totum verum præſumi faciant; ſic eleganter poſt Crauet. Cephal. *conſil. ſuo* 508. *numero* 34. & 36. Hippol. Rimin. *conſil.* 132. *nu.* 3. & *ſeq. necnon nu.* 18. & 19. & plures alios, douit Clar. Burſar. *d conſil. ſuo* 330. *num.* 103.

10 Quod tamen ſublimita in capitulis ſeparatis, prout ſuperius docuimus.

11 Coarctatur principaliter quartò, quando in ipſiſmet monaſterij libris de ſolutione decennali vniformi clarè conſtaret tunc enim ipſis in præiudicium ſoluentium in poſtrema plenè crederetur. Hæc eſt doctrina Bald. *in terminis in l. fi. nu. nono. C. ſine cenſu, vel reliq.* dicentis, ſolitā ſolutionem cenſus rectè probari per libros cenſuales cōtinentes vniformem ſolutionem, nec vlterius aliud inquirendum, ſi per decennium ita conſuetum ſcriptum legatur, niſi contrarium probetur, eo quod non tractetur an prædicta ſint monaſterij, vel cenſualia ſed tantummodo quid, & quantum ſit præſtari ſolitum; quam doctrinam ſequūtur multi alij, quos refert, & ſequitur Burſat. *dicto conſilio.* 330. *num.* 104.

13 Addo Barbatiam *conſil. ſuo* 8. *num.* 19. & 20. *in ſecundo*, vbi docet, quod liber cenſualis alicuius
14 Eccleſiæ, vel monaſterij probat etiam dominiū, ac poſſeſſionem aduerſus eum, qui per 30. annos iam penſionem exſoluit, & aduerſus alium facit iudi-

[illegible]

Judicium, ac pręſumptionem: allegat poſt Specul, text. *in l. ſi quis emptionis, C, de præſcript. 30. annorum.*

14 Videnda quæ ſcripſimus de hoc particulari ſupra *cap. præcedenti:* Adeundus quoque de materia huiuſce quartę limitationis Dom. Frideric. Martini *de iure cenſuum, ca. 7. num, 38. cum pluribus ſequētibus,* vbi latiſſimè diſcutit inter cetera; vtrum, & quomodo ex annua penſionis præſtatione probetur ius cenſus ad fauorem Eccleſiæ, ſeu Monaſterij.

15 Alias limitationes vide per Burſat. *d. conſ. in ſequentibus numeris.*

De Libro Capituli alicuius Eccleſiæ, vel Monaſterij.

Liber Capituli alicuius Eccleſiæ, vel Monaſterij, ſi per officiales ad hoc deputatos inter alias publicas ſcripturas conſeruetur, plenam etiam contra tertium probationem inducit. Sic poſt Felin. *d. cap. ad audientiam, nu. 16. extra de reſcriptis,* Roman. *conſil.* 165. ac plures alios D. P. Ioannes Anchar. *quæſt. ſua 60. num. 6. lib.* 1.

Item probat abſque teſtibus ſtante conſuetudine, quod ipſi plena fides adhibeatur. Sic poſt alios Antonius Piagg. *in ſuo tractatu de Conſuetudine, quæſt.* 11. *num.* 543. vbi ſubdit poſt Gratum, conſuetudine hoc recipi poſſe.

Item fidem facit, cum ſimus in antiquis pulchrè D. Hector Felicius, *Allegatione ſua iuris 16. num. 1. parte* 3. & Angel. à Caſtro, inter *conſ. Martianeſ. conſ. 66. num.* 1.

Similiter probat, ſi retroactis temporis eis fides adhibita fuit, tam in iudicio, quam extra, & eo tam iudices, quam alij vſi fuerint pro publico, & authentico; ſic eleganter poſt alios dictus Dominus Felicius, *d. Allegatione ſua 16. num.* 3.

Pręterea probat etiam, ſi ſcriptus fuerit à deputato ab ipſo Capitulo, idem Felicius *dicta Allegat. num.* 7.

Et aduerte quod quando probat contra Capitulum, probat etiam contra habentem ius ab eo. Sic præcisè idem Felicius, *dicto capit. 16. nu. nono.*

De Libro Hoſpitalis.

Liber Hoſpitalis, cui conſueuit fides communiter adhiberi, regulariter plenam fidem facit, & præcipuè quoad probandam mortem iam defunctorũ. Sic poſt Cranet. *de antiquit.* Rebuff. ac alios, Dominus Petrus Surd. *conſil. ſuo 530. numero 36. volum.* 4. Videndus de hac materia Clar. Fachineus, *conſilio ſuo 40. libro* 2. & Illuſtriſs. Dominus Card. Tuſcus *Concluſ. ſua* 170. *in littera H.*

De Libris Confraternitatis Diſciplinatorum.

Libris Confraternitatis Diſciplinatorum ſtandum eſt regulariter, contra ipſam Confraternitatem de pretio recepto ab emptore eius bonorum. Sic poſt alios Petrus de Caball. *conſil. ſuo 138. numero 1. & numero 3. & 5.*

Libris Confraternitatum, ſeu Reddituum quoad valorem fructuum, ſtandum eſt, cum careant omni ſuſpicione; Clariſ. Farinac. *in ſuis deciſ. nouiſſimis Rotæ Romanæ deciſ. 15. num.* 5. ſcripta in libris Confraternitatis à Scriba conſtituto à confratribus ad ſcribendum res pertinentes ad illã Cõfraternitatẽ, ſeu illud Collegium, fidẽ faciunt in iudicijs. Sic pręcisè docet D. Aluarus Valaſcus conſultat. ſua Luſitaniæ 10. *num.* 1. vbi ſubdit ita ſępe vidiſſe iudicatum *deciſ. 16. num.* 9.

De Libris Cathedralis Eccleſiæ.

Libris Eccleſiæ Cathedralis pleniſſimam regulariter fidem adhiberi ſolere, teſtatur poſt Burſat. *conſil. ſuo 23. num. 27. volum.* 1. Dominus Ioſeph. Ludouic. *d. Concluſ. ſua 29. pagina 74. colum. 1. verſic. amplia* 36. & ſequitur poſt Paridem de Puteo, *de Redintegratione feudorum.* Camil. Borell. *conſil. ſuo 41. num.* 42.

De Libris Plebanorum, ſeu Curatorum diligens, atque accurata diſputatio.

An ex ipſorum Plebanorum libris ętas alicuius probetur?

QVAESTIO I.

SVMMARIVM.

1 *Aetas alicuius per librum Plebani rectè probatur, & num. 2. & 3.*
4 *Et eſt veriſſima concluſio.*
5 *Amplia, etiamſi dies natiuitatis illius, de cuius ætate quæritur, in eodemmet libro non fuerit nominatus, ſed tantum dies, quo ad fontem Baptiſmatis delatus fuit.*
6 *Ratio, & num. 7.*
8 *Amplia ſecundò, etiamſi ageretur de fauore illius, cuius eſt liber, & de eius commodo pecuniario tractaretur.*
9 *Intellige tamen, vt ſupradicta concluſio dumtaxat procedat, dummodo adſit, conſuetudo, vt huic libro plenè credatur.*
10 *Vel ſaltem ſi ita fuerit ſolitum à 10. annis ante.*
11 *Contrà, quod non requiratur conſuetudo iſta decennalis, tenuit Mandoſ.*
12 *Fundamentum eius, & num. 13. & 14.*

15 *Et hæc etiam videtur verior, & æquior ſententia.*
16 *Hæc tamen concluſio temporibus noſtris, ſtāte Cōc. Trident. eſt ſuperuacanea; et hoc etiam animaduertit Maſcard. num. 21.*
17 *Concil. Tridentin. diſpoſitio ſeß. 24. tit. de Reform. matrimonij c. 1. in fine affertur per authorem.*
18 *Verba ſic accipi debent, vt aliquid operentur.*
19 *Libro electi a publico bene creditur.*
20 *Plebanus, ſeu Rector Eccleſiæ, eſt à publico ad id electus.*

CVM liber Plebani, vel Parochi quo ad multa ſit efficax modus probandi, de infraſcriptis breuiter, ac ordinatè differendum eſt. Vidēdum eſt igitur primo loco, an per ipſius librum, in quo paſſim deſcribuntur nomina, ac cognomina eorū, qui ab eo ſacro Baptiſmatis fonte, luſtrati fuere, rectè, ac validè ætas alicuius probari poſſit?

1 In qua quidem difficultate (rem paucis perſtringendo) conclude pro affirmatiua; ſic elegāter docuit inter alios Ioannes Mauritins *in ſuo tract. de reſtitutione in integr. cap. 321. per totum*, vbi protulit hæc verba.

2 Eſt etiam efficax modus probādę ętatis liber Plebani, qui aliter Curatus vocatur, in quo paſſim is deſcribit nomina, & cognomina eorum, qui ab eo Baptiſma ſuſcipiunt, & illud eſt certiſſimum ętatis teſtimonium quod approbat vniuerſa Gallia, imò memini ſic ætatem probatam, vbi de reſtitutione in integrum ageretur, ex quo modo probationis nulla fraus reſultat, cum id hac pręcipua intentione agant plebani, vt ſciant, quos nam parochianos habeant, & vt incidenter de ætate eorum pateat, qui cum nihil vtilitatis, ac commodi pecuniarij ſint ex eo aſſequuturi, præſumuntur verè ætatem deſcripſiſſe. Hactenus Mauritius, quem poſt infinitos relatos refert, & ſequitur Clariſ. Maſcard. *de probationibus, Concluſ. ſua 673. num. 1. & 2.*

3 His accedit Ioſeph. Ludouic. *deciſ. ſua Peruſ. 55. num. 7. par. 1.* vbi concordantes adducit, Alciat. Decium, *conſil. 682. numero 16.* & Caualcan. *de tutore, & curat. num. 296.* Sequitur etiam Herculan. *in ſuo reſponſo pro Sereniſſimo Hetrur. Duce, numero 467.* & D. Polydor Ripa. *Obſeruatione ſua 247. numero 1.* poſt Franc. de Caldas, *ad l. ſi curatorem, in verbo minoribus, num. 38. verſic. ex quibus iā infertur. C. de in integr. reſtitut.* & Mandoſ. *in regul. 18. Cancellar. quæſtione 10.* relatos.

4 Et eſt veriſſima Concluſio, quam à nonnullis etiā, quę ex aduerſo obijci poſſent, defendit doctè, ac eleganter idem Maſcard. *d. concluſ. nu. 16. 17. & 18.* quem conſulas.

Sic etiam pro iſta opinione fuiſſe iudicatum affirmarunt Paul. Aemil. Verral. *deciſ. ſua 314. par. 1.* Franc. Viuius *deciſ. ſua 184. numero 2. lib. 1.* & Illuſtr. D. Car. Seraphinus *deciſ. ſua 1138. nu. 2.* vbi latè, *& deciſ. ſua 1182.* vbi ſubdit hoc pręcipuè procedere, dūmodo de ipſo libro legitimè conſtet. Addo poſt hęc ſcripta Franc. Monald. *conſ. ſuo 5. numero 49. & 50. in ſecundo*; vbi concordantes etiam adducit Maluaſ. *in conſil. 85. num. 17.* & Laurent. de Pinu *conſil. vlt. nu. 14.* necnon & D. Gilkenum, *in l. euntem, num. 14. C. de probationibus.* Conſulendus quoque Card. Tuſcus, *Concluſ. ſua 340. nu. 7. in littera E.* & Illuſtris D. Farinaccius *par. 1.* fragmentorum Criminal. *nu. 141. p. 12.* vbi infinitos propè concordantes deducit. Adeundus quoque Bertazzol. *conſilio ſuo ciuili 67, numero nono*, & nouiſſimè Schuuartzentaler, *de ſtipulationib. pag. 866. numero 51.* Videndus etiam Claud. Tutius *allegat. ſua 40. num. 5.* & D. Rodobal. Parin. de Gabell. *parte ſecunda pag. 99. nu. 71.* Hoc idem ſtatuto Bononienſi expreſsè cautum eſſe, patet ex libro 2. Statutorum illius Ciuitatis *ſub Rubrica, qualiter procedatur ſi ſuper ætate procedatur, §. finali.*

5 Amplia priori loco memoratam Concluſionem procedere, etiamſi dies natiuitatis illius de
cuius ætate quęritur, in eodemmet libro nō fuerit annotata, ſed tantùm dies, quo ad fontē Ba-
6 ptiſmatis delatus fuit: ad huc. n. per eumdē librū ætas illius rectè probatur. Nec ſanè mirum, Compertum enim cuique eſſe poteſt, vt plurimum cōtingere infantes, qui baptizantur, non ſolere excedere octauum, vel decimum diem, adeo vt ipſius ętas ſic neceſſariò concludatur; ſic in terminis poſt Mandoſ. *d. quæſt. 10. in fine.* Eruditiſs. Maſcard. *d. concluſ. ſua 673. numero 3. & 4. cum ſequen-*
7 *tibus*, vbi etiā quomodo, & maior, & minor ętas ritè probetur, eleganter exemplificat. Sequutus eſt poſt Menoch. et alios, idem Clar. D. Farinac-
8 cius *d. pag. 12 num. 142.* Amplia ſecundò iam dictam Concluſionem locum habere, etiāſi ageretur de fauore illius, cuius eſt liber, & de eius commodo pecuniario tractaretur, ſic poſt Sal. Fel. Mandoſ. & alios, D. Maſcard. *d. concl. nu. 9.*

9 Intelligitur autem cōmuniter iſta Concluſio, & declaratur locum ſibi ſolummodo vendicare, dummodo adſit conſuetudo, vt huic libro plenè credatur, per text. *in cap. ad audientiam, verſic.*
10 *nos igitur, de præſcriptionibus*, vel ſaltē ſi ita fuerit ſolitum à 10 annis ante, ita Felin. *in d. c. ſub n. 16.*

11 Contrarium tamen, quod imò ſemper probet, neque requiratur conſuetudo iſta decennalis tenuit in terminis Quintil. Mandoſ. *d. reg. 18. num. 3. quæſt. 10.* & hoc multis argumentis nititur cōprobare.

12 Videmus enim (inquit ipſe) quod per tales libros probatur quis excommunicatus; item quod probatur quem mortuum, & alia huiuſmodi, & tamen non poſſunt hęc de alio libro intelligi,
13 quam de libro ipſius Curati, vel rectoris Eccleſiæ, quia iſtorum eſt cura mortuos ſepeliendi, & de illis curam habendi, *cap. 1. & cap. ex parte, extra de ſepulturis.*

14 Si igitur per huiuſmodi libros rectè probatur mors, excommunicatio, & ſimilia, quæ ſunt plenè probāda, multo magis probari poterit ætas, quę probari poteſt per veriſimilia.

15 Et hæc etiam videtur verior, & æquior ſententia, per ea, quę tradit Ioannes Maurit. *d. ca. 321.*

vbi

vbi ſimpliciter, & ſine vlla diſtinctione loquitur; Huic etiam ſubſcribit Maſcard.*d.Concluſione numero* 15.

16 Obſeruandum tamen temporibus noſtris vanam,& futilem hanc diſputationem videri,vtrũ ſcilicet liber Ipſius Curati de ætate alicuius fidẽ faciat,cum id apertiſſimè ſancitum ſit,ac concluſum à ſacroſanctis Patribus in ſacra Tridentina Synodo.*ſeſſione* 24. *tit.de reformat.matrimon.ca.* 1.*ſub finẽ, verſic. Habeat parochus librum*: in eo enim loco ampliſſimi illi Patres decreuere, vt pa-
17 rochus librum habere debeat, in quo omnia illa,quæ ad curam ſibi ſubditorum ſpectent,fideliter deſcribat,& annotet;ex quo colligitur,quod illi quoque ſine vlla dubitatione ſuper illis, de quibus in libro,fides adhibenda ſit,præcipuè cũ
18 eius ſit electa fides, & induſtria, cum verba ſic accipi debeant,vt aliquid operentur, *l. ſi quando ff.de leg.primo.* fruſtra enim onus regiſtrandi in libro ſuo ei imponeretur, niſi quoque fidẽ apud omnes publicè faceret,ac plenè probaret.

19 Et pro hac eadem ſentẽtia facit vrgens ratio: nam libro electi a publico abſque dubio plenè creditur,vt aliàs latè diximus,nunc autem addo Monal.poſt plures relatos *conſil.ſuo* 154.*num.* 12. *in* 2.& Farinacciũ in terminis terminantibus *d. part.* 1. Fragment. Criminal.*nu.*137.cũ ſequent.

20 Atqui Plebanus ſeu rector Eccleſiæ eſt à publico ad id electus,ergo ſine dubio probat.

21 Hoc idem animaduertiſſe viſus eſt etiam D. Maſcard.*d.concl.*673.*num.* 18.cum ſequent.

An ex Libris Curatorum Eccleſiarum, mors alicuius ritè probari poſſit?

QVAESTIO II.

SVMMARIVM.

1. *Libris Plebanorum, in quibus ſit deſcripta mors ſepultorum in eorum Eccleſia,ſi tractetur de modico præiudicio plenè creditur.*
2. *Sin autem de magno, ex ipſis ſaltem aliqualis inducitur præſumptio.*
3. *Et hæc veriſſima eſt Concluſio,quidquid dixerit Bertazol.*

1 Libris Rectorum alicuius Eccleſię,prout ſunt Plebani,ſeu Curati in quib. ſit deſcripta mors ſepultorũ in eorum Eccleſia, ſi ſiet conſuetudo,quod dictis libris credatur,vel tractetur de modico præiudicio, etiam ſemota conſuetudine plenè creditur, ſic præciſè Crauet. *de Antiq.tempor.in* §.*videmus,num.* 1.ſequitur Ioſeph.Ludouic.*Concl.ſua* 29.*pag.*75.*verſic.amplia* 24 *& deciſ.ſua Peruſ.*12.*num.* 17.*par.* 1. His accedunt D.Maſcard.poſt alios,*de probationib.concl. ſua* 673.*num.*13.*&* 1077.*nu.* 4.vbi etiamſi de magno tractaretur præiudicio, ex huiuſmodi libro aliqualẽ ſaltẽ præſumptionem induci clarè ſubnectit,& D.Franc.Monald.*conſ.ſuo* 5.*numero* 51. *vol.ſecundo.*

3 Et hæc eſt veriſſima iuris Concluſio, quidquid dixerit Bertazol.*conſilio ſuo ciuili* 67.*numero* 4.

Sequitur tertia Concluſio de hac eadem materia,& eſt; An per librum dictorum Plebanorũ probetur natiuitas alicuius?

ET vt paucis rem complectar, concludo pro affirmatiua, dummodo tamen dictus liber contineat horam natiuitatis, Eccleſiam, in qua fuit Baptizat.diem,& annum,ſuſceptores,vel patrinos illius,nomenq; quod indiderunt; ſic præciſè poſt Rebuf. D. Maſcard.*Concl.ſua* 1087.*nu.* 7. *& per totam*, vbi etiam quibuſnam modis regulariter probetur natiuitas,eleganter ediſſerit. His accedit Monald.*conſil.ſuo* 154.*num.*13.*in* 2. vbi etiam poſt Rebuf.docet, ex dicto libro rectè probari poſſe quem eſſe legitimum, vel illegitimum. Vide per eum.

An per librum eorundem Plebanorum probetur aliquem fuiſſe excommunicatum? Contingit quarto loco dubitare.

HVic quidem difficultati ſatisfaciendo,concludo breuiter pro affirmatiua. Sic poſt Feder.de Senis *conſ.ſuo* 119.*in fi.* D. Crauet.*in d. tract.præcit.verſ.vidimus,num.*1. ſequitur Ioſeph Ludouic.*d.concl.ſua* 29.*pag.*73.*col.* 2. *in fi.* & D. Maſcard.*d.Concluſ.*673.*num.*12.

An per dictorum Plebanorum Librum probetur dominium alicuius rei ad fauorem ſuarum Eccleſiarum?

QVAESTIO V.

IN huiuſmodi quidem cõtrouerſia D.Maſcard.*præcitata concluſ.ſua* 673.*numero* 7. poſt infinitos ibi relatos concludit pro affirmatiua; ſubdit tamen ſub *nu.*8. hoc non procedere contra tertiũ, cõtra quem dictus liber ſolum præſumptionẽ, & indicium facit,ibiq. Menoch. Burſat.& plures alios concordantes deducit.

An

An ex libris dictorum Plebanorum probari poſſit matrimonium?

QVAESTIO VI.

SVMMARIVM.

1 *Parochus ex forma Concilij Tridentini tenetur habere librum, in eoq; ſcribere coniugum, & teſtium nomina, necnon locum, & tempus contractis matrimonij.*
2 *Et hoc tenetur facere ſub pœna lethali.*
3 *Licet ex verbis dicti Concilij hoc minimè inferatur.*
4 *Ex libro præfati Parochi ritè probatur matrimonium.*
5 *Vanumque eſt ſecundum Galliam de hoc amplius diſputare.*
6 *Ratio.*

1 Cum ex forma *Concilij Trident. ſeſſ. 24. de reformatione matrimonij, c. 1. ad finem*, Parochus teneatur habere librum, in eoq; ſcribere coniugũ, & teſtium nomina, necnon locũ, & tempus contracti matrimonii, quod præceptum, quia tendit ad finem vitandi
2 lites, & vt Eccleſiæ conſtet de matrimonio, obligat ſub pœna lethali (quamuis Tridentinum, *d. loco*, non vtatur verbis adeo rigidis, vt denotent lethalis culpæ vinculum, ſolum enim dicit, Habeat Parochus apud ſe librum) vt poſt alios ani-
3 maduertit eleganter doctiſs. Thomas Sanchez. *de Matrimonio, lib. 1. diſput. 15. num. fin.* Summa cũ ratione hic dubitari ſexto loco contingit; an præfato Plebani libro plena quoad dicti matrimonij probationem fides ſit adhibenda?
4 In qua quidem difficultate Concluſio ſit affirmatiua: ſic poſt Borgnin. Dom. Maſcard. &
5 alios D. Lancellot. Galia *conſil. ſuo 15. numero 3.* vbi etiam vanum nunc eſſe de hoc diſputare elarè ſubnectit. Hoc idem latius docet *d. conſilio nu. 16. & 17. cum ſequenti*. Addo Monald. *conſil. ſuo 78. numero 6. & 7. in 2.* & prius *conſil. ſuo 42. num. 20. & 68. num. 26. & 69. num. 9. in 1.* Viuiũ *deciſ. ſua 489. num. 9. in 3.* & Robuſter. *in deciſ. ſua 340. numero 1. cum ſequenti, inter deciſ. nouiſſimas diuerſorum, vol. 2.*
6 Nec ſanè mirum; in his enim, quæ ſpectant ad eius officium libris Parochi plenè creditur, vt poſt alios animaduertit M. Ant. Macer. *Variarum reſolut. ſiu. caſ. 33.* Satis.

De Libris Viſitationum.

Libris Viſitationum Epiſcoporum, ſeu aliarum perſonarum in iudicio productis plene creditur, quoad viſitationem, & præcipuè cum hodie cõſuetudo inoleuerit, quod libris ipſarum Viſitationum detur plena fides. Sic poſt Paulum Aemil. Verral. *deciſ. ſua 229. parte prima.* M. Ant. Macerat. *Variarum reſolut. lib. 1. reſol. 110. nu. 4. & per totum*, vbi latè de hac materia.

De Libris Chronicorum.

Liber Chronicorum plenã in iudicio probationem inducit, ita Felin. *in cap. ex parte, il primo, circa finem, de Reſcript.* & ſequitur Macerat. *Variarum reſolut. lib. 1. cap. 46. numero 5.* 1

Item probat erectionem alicuius officij, ac beneficij. Sic præciſè P. Aemil. Verral. *deciſ. ſua 160. par. 2.* vbi ita etiam de anno Domini 1552. iudicatum fuiſſe atteſtatur. Addo Dom. Sigiſmundum Scacciam *de iudicijs cauſarum ciuilium, lib. 2. cap. 11. num. 265.* & Generaliter, quod ipſis libris chronicorum adhibenda ſit fides tradiderunt quamplurimi, quos retulit, ac ſequutus eſt per Illuſ. D. Menoch. *conſ. ſuo 816. nu. 48. & 49.* vbi etiã poſt alios, tradit libros ipſos chronicorũ probare, vel ſaltem magnam cõiecturam facere aliquem eſſe ex tali agnatione, & familia, & latius, vt per eum, quem conſulas, ad eundus idem *conſil. ſuo 1. numero 274.* 2

De Libris Canonicorum.

An Libris Canonicorum plena regulariter fides adhibeatur? Videndus Gratus *conſ. ſuo 123. per totum in 2.* vbi pulchrè, & latè.

Tu tantùm nota conſuetudine induci poſſe, vt ipſorum libris plena fides adhibeatur. Sic elegãter poſt alios Antonius Piagg. poſt hæc edita viſus *in ſuo tractatu de conſuetudine, quaſt. 11. numero 544.*

Aduerte etiam, quod quando illi, qui ſcripſerunt ſunt mortui, & liber eſt antiquus, verificatur ferè in omnibus eius partitis, conſeruatur in archiuio, & ſemper fuit approbatus; quod liber ipſe Canonicorum plenam fidem facit. Sic eleganter poſt alios Dominus Hector Felicius *Allegatione ſua 32 numero 2. part. 3. & allegatione ſua 48. num. 8. ead. parte.*

De Libris Camerę Apoſtolicæ.

SVMMARIVM.

1 *Libris Cameræ Apoſtolicæ regulariter creditur.*
2 *Prout & libris Cameræ Regiæ.*
3 *Et hoc præcipuè de conſuetudine Curiæ.*
4 *Libri Cameræ Apoſtolicæ, ex quibus apparet ſolutio Annatæ, ſeu Quindenij, probãt regulariter vnionẽ Eccleſiæ, pro qua ſoluitur, in fauorem ſoluentium, et per conſequens poſſeſſionem ipſius Eccleſiæ.*
5 *Liber Pontificis Romani plene probat.*
6 *Libris antiquis Cameræ ducalis plenè creditur.*
7 *Ratio, & num. 8.*

Dubi-

De Libris Aeſtimi.

An liber ęſtimi, ſeu quod idem eſt, Cataſtrum, regulariter probet?

QVAESTIO I.

SVMMARIVM.

1 *Liber æſtimi regulariter minimè probat.*
2 *Declara.*
3 *Limita primò, quando agitur contra illum, qui eſt dominus rerum in ipſo Cataſtro deſcriptarum.*
4 *Si quis in ſuo æſtimo profeſſus ſit ſoluere libellum, vel cenſum alicui, fundata remanet ipſius creditoris intentio, etiam contra tertium poſſeſſorem loco deſcribentis.*
5 *Limita ſecundò, quando Cataſtrum reperitur penes egregias, & illuſtres perſonas, quales ſunt Marchiones.*
6 *Tertiò fallit, quando ipſemet liber æſtimi inter ſcripturas publicas reperitur collocatus, et ei præſit magiſtrat. publicus, ac demum ipſi fides adhiberi conſueuerit.*
7 *Ratio ex Maſcard.*
8 *Per æſtimum teſtatoris fideicommittentis plenè probatur deſcripta in eo fuiſſe in illius bonis.*
9 *Amplia, etiamſi ſcriptura reperta in regiſtro dicti æſtimi non habeat neque dicam, neque Conſulem.*
10 *Amplia ſecundò, vt eo magis procedat, quando tale Cataſtrum diù habitum ſit pro publico, & authentico.*
11 *Ratio.*
12 *Limita quartò, quando ipſum Cataſtrum, ſeu liber æſtimi, producitur vnà cum ſolutione cenſus, & collectarum, tunc enim plenè probat locum, vel villam ſoluentem cenſum, vel collectas eſſe de dominatu loci illius cui ſoluuntur, & num. 13. & 14.*
15 *Limita quintò, quo ad aliqualem præſumptionem, quę inducitur in gratiam eius, cui bona ſunt deſcripta, et numero 17.*
16 *Bona cenſentur communia inter fratres, ſi communi nomine ſunt deſcripta in libro ipſius æſtimi.*
18 *Ex ſcriptura ipſius æſtimi plena, ac efficax inducitur probatio rem fuiſſe in bonis illius, ad cuius nomē reperitur deſcripta.*
19 *Ratio.*
20 *Cum liber æſtimi probat, illud duntaxat procedit inter perſonas eiuſdē territorij, non autē contra alios.*
21 *Solum Cataſtrum non probat abſque ſolutione cenſus contra illos, quos non apparet conſenſiſſe, aut interfuiſſe ſcripturæ.*
22 *Liber æſtimi pbat cōtra tertium, dūmodò adfuerit tēpore, quo conſcriberetur, ac deſcriptioni conſenſerit.*
23 *Requiritur tamen, quod expreßè conſenſerit, nō cum ſufficit patientia, aut ſcientia tantùm.*
24 *An ex politia æſtimi alicuius ad præiudicium tertij regulariter oriatur probatio? duos caſus particulares diſtinguit author. & nu. 25. 26. 27. cum ſequentibus vſque in finem.*

Materia librorum æſtimi quàm ſit vtilis, ac neceſſaria, nullus eſt, qui eat inficias, cā igitur pro maiori addiſcentiū & facilitate, ac vtilitate nōnullis quęſtionib. pro virili noſtra abſoluemus.

Dubitatur igitur primo loco, an liber ipſius æſtimi regulariter probet?

1 ETnō probare optimi fere quique ſcribentes docuere. Sic inter ceteros Hieronymus de Monte *in ſuo tract. de Finibus regūd. cap. 64. nu. 5.* poſt Felin. & Crauet. ibi relatos; Grat. *conſ.* 130. *nu.* 7. in 2. & D. Maſcard. *conſ. ſua* 273. *numero* 1.

2 Sic vero eſt accipienda Concluſio, vt maximè procedat, quando agitur cōtra tertium, eo enim caſu æſtimum nihil probat; ſecus verò quādo agitur inter perſonas in illo ęſtimo comprehēſas, ita poſt Pariſium, Hieronimum de Monte, Alexādrum, & alios eleganter declarat D. Maſcard. *d. concluſ. ſua* 273. *num.* 3. ſequitur Clar. vir Do. Menoch. poſt plures pariter relatos *de arbitrar. lib. 2. Centur. 1. Caſu* 91. *nu.* 27. His accedunt Socin. iun. *conſ. ſuo* 61. *nu.* 2. *in* 3. Botta *conſ.* 86. *nu.* 21. & plures alij.

Limitatur autem hęc eadem communis Concluſio varijs modis.

3 Primus quidem eſt, quādo agitur contra illū, qui eſt dominus rerum in ipſo Cataſtro deſcriptarum; tūc enim ex eo contra ipſum dominum plena oritur probatio ſic pręcisè poſt Bartolum, Barbatiam, & alios Dom. Maſcard. *d. ſua concluſ.* 273. *num.* 10. Iaſon ante eum *in l. 10. ſtipulatus nu. 35. ff. de verb. obligat.* Cephal. *conſil. ſuo* 558. *num.* 52. & nouiſsimè Clar. vir, ac nunquam ſatis laudatus. Dominus M. Ant. Peregrinus *in ſuo aureo Tract. de Fideicommiſſis, art.* 44. *num.* 9. Addo illuſtr. Card. Tuſcum *Concluſ. ſua* 128. *in littera C, nu.* 8. vbi poſt nonnullos relatos reddit quoque rationem dicens, quia talis cōfeſsio præſumitur acceptata per officialem publicum nomine omnium, quorum intereſt.

4 Vnde infertur, quod ſi quis in ſuo æſtimo profeſſus ſit ſoluere libellum, vel cenſum alicui, fundata remanet ipſius creditoris intentio etiam cōtra tertium poſſeſſorem loco deſcribentis. Sic amplè D. Crauet. *conſ ſuo* 217. *nu.* 8. & infrà.

5 Secūdus principalis caſus, in quo fallit ſupradicta Concluſio, eſt, quādo Cataſtrū, ſeu liber ipſius æſtimi reperitur penes egregias, ac illuſtres perſonas, quales ſūt Marchiones, tūc enim ipſū plenè probare author eſt Sicul. *conſ. ſuo* 6. *nu.* 14. *in* 2. ſequitur Hieronym. de Monte, *d. ſuo c.* 64. *in fine*, vbi ſubdit alijs tamē adminiculis opus eſſe, & nouiſs. D. Maſcard. *dicta ſua Concl.* 273. *nu.* 11.

9 Tertiò principaliter fallit ſupradicta Concluſio, quando ipſemet liber æſtimi inter ſcripturas publicas reperitur collocatus, & ei præ-

ſit Magiſtratus publicus, ac demum ipſi fides
adhiberi conſueuerit; tunc enim plene probat.
ità pulchrè, ſed latè D. Barbatias *d. conſil. ſuo 6.*
num. 16. cum ſequenti. & poſt Alexandrum Dom.
Maſcard. *d. ſua Concluſ. 273. num. 12. cum ſequenti-*
7 *bus*, vbi etiam rationem deducit dicens, quo-
niam cum liber ipſe aſſeruetur in archiuio publi
co, habetur pro publica ſcriptura *ad not. in auth.*
Ad hæc, C. de fide inſtrumentorum, addo poſt plures
relatos Dominũ Lancell. Galliam *conſ. ſuo 27.*
num. 26. & illuſt. Card. Tuſcum *Concl. ſua 674. nu.*
22. in littera E, vbi pulchrè.
8 Hinc rectè infertur, per æſtimum teſtatoris fi-
deicommittentis plenè probari deſcripta in eo
fuiſſe in illius bonis, quando tamen ipſe liber æ-
ſtimi inter publicas, & authenticas ſcripturas re
9 peritur. Sic præcisè Roman. *conſil. ſuo 165.* vbi am
pliat, etiam quod ſcriptura illa reperta in regi-
ſtro æſtimi non habeat neque diem, neque Con-
ſulem *ad not. in cap. ad audientiam, extra, de præſcri*
ptionibus, & idem quoque tradit Alexander *conſ.*
92. num. 5. in 2. Albenſ. *conſil. 6. num 8.* & ita apud
nos practicatur teſte Clar. viro D. Pereg. *de Fidei-*
com. art. 44. nu. 7.
10 Ampliatur iſta tertia principalis limitatio, vt
eo magis procedat, quando tale Cataſtrum diù
11 habitum ſit pro publico, & authentico: & rõ eſt:
quia magna eſt authoritas antiquitatis, cũ vim
legis obtineat, *l. 2. ff. de aqua pla. arcend.* ſic ele-
ganter Dominus Barbatia *d. conſil. ſuo 6. nu. 17. in*
fine, & numero 18. & Dom. Maſcard. *d. Concl. ſua*
273. num. 15.
12 Limitatur quartò principaliter, quando ipſum
Cataſtrum, ſeu liber æſtimi, producitur vna cum
ſolutione cenſus, & collectarum, tunc enim ple-
nè probat locum, vel villam ſoluentem cenſum,
vel collectas, eſſe de dominatu loci illius, cui ſo-
luuntur, quod placuit Hieronymo de Monte *d.*
cap. 64. nu. 4. ſecundum Alexandrum *in conſil. 35.*
nu. 4. in 4. per textum, in d. §. ſi quis igitur, in Auth.
Quibus mod. naturales efficiuntur legitimi, & ibi per
gloſſam *in verſic. perſoluatur*, & per Bal. *in l. 3. C.*
de naturalibus liber. vbi illius contextus authori-
tate motus obſeruat per cenſus, & collectas rectè
13 deſignari ſubiectionem, & per eam probari ca-
ſtrum, vel villam eſſe territorij illius, cui ſol-
uuntur, & *per l. 3. verſic. ſub quo vicus, vel poſſeſ-*
ſio cenſeatur, C. de iure emphyteutico: Addo poſt
plures alios relatos Lancel. Gall. *conſ. 27. nu. 27.*
14 Secus verò eſſet vbi Cataſtrum per ſe ſine ſolu
tione produceretur, nõ enim probaret. Sic poſt
Felinum *in cap. cum cauſam*, & plures alios, Do.
Maſcard. *d. ſua concluſ. 273. nu. 4. cũ tribus ſequẽtib.*
Fallit 5. cum liber ipſius æſtimi non inter priuatas
perſonas, ſed inter vniuerſitatẽ, et deſcriptum ad
probationẽ deducitur, eo etiã caſu cùm pro vni-
uerſitate, quàm contra eã, ipſummet librum pro-
bare. concludunt Alba, Menochius, Crauetta,
Rota Lucenſis, ac alij, quos retulit, ac ſequutus
eſt D. Franc. Schenardus *conſil. ſuo 40. numero 5.*
libro primo.
15 Coarctatur 6. principaliter quo ad aliqualem
præſumptionem, licet enim ex ipſomet æſtimi li-
bro plena regulariter probatio minimè oriatur,
inducitur tamen aliqualis proculdubio præ-
ſumptio in gratiam eius, cui ſunt bona deſcri-
pta. Sic poſt Mand. Albenſ. Hieron. de Monte,
C. Pariſ. & plures alios Dominus Maſcard. *d. con-*
cluſ. ſua 273. numero 8. & num. 18. in fine, Magon.
poſt Bald. *deciſ. ſua Florent. 37. nu. 8.* Ill. D. Card.
Seraphinus *deciſ. ſua 1061. numero 5.* & nouiſſime
Cl. Eques D. Pereg. *d. artic. 44. numero 12.* vbi in-
finitos deducit.
16 Addo Socin. iuniorem *conſ. ſuo 61. num. 3. cum*
ſequentibus in 3. vbi etiam ſub *num. 4.* ſubdit poſt
alios, quod bona cenſentur communia inter fra-
tres, ſi communi nomine ſunt deſcripta in libro
17 ipſius æſtimi, & aduerte, huic quidem præſum-
ptioni ſtandum eſſe; etiamſi ſola eſſet, vbi per
aduerſarium contrarium minimè probetur, iux-
ta tradita *in l. ſine poſſidetis*, per gloſsã, & alios, et
in l. ab ea parte, C. de probationibus, ſic eleganter
Socin. *d. conſilio 61. num. 5.* & Cl. Peregrinus *d. ar-*
tic. 44. num. 12. Quinimmo dictus Eques Pere-
18 grinus *d. articul. 44. num. 7.* docuit apertè, ex ſcri-
ptura ipſius æſtimi plenã etiã, ac efficacem pro-
19 bationem induci rem fuiſſe in bonis illius, ad
cuius nomen reperitur deſcripta; Nec mirum,
(inquit ipſe) liber enim æſtimi, vtpotè à Com-
muni ordinatus, vt bonorum poſſeſſores ſub pœ-
nis comminatis exhibeant, & cum eorum iura-
mento politias ſuorum bonorum, vt pro eorum
rata grauari, & collectari poſſint, dicitur ſcriptu-
ra publica, & authentica, ex qua pleniſsima ſo-
let reſultare probatio.
20 Illud vero obſeruatione dignum non præte-
ribo, omnes has limitationes locum habere, &
procedere dumtaxat, quando agitur inter perſo
nas eiuſdem territorij, ſecus verò, ſi agatur con-
tra illos, qui non ſunt in illius dominatu. argu-
mento *l. regula. §. penult. ff. de iuris & fac. ignoran.*
ſic præcisè poſt Sicul. *d. conſ. ſuo 6. num. 17.* D. Ma-
ſcard. *d. ſua concluſio. 273. num. 17.* ſequitur Ioan-
nes Baptiſta Coſta *con. ſuo 31. nu. 50. volum. 1.* vbi
etiam adducit Verral. *deciſ. 42. lib. 1.* Addo Cl. D.
Farinacium *deciſ. ſua Rota Romana. 53. num. 2. in*
nouiſſ. & D. Iacob. Berret. *conſil. ſuo 89. numero 44.*
21 *vol. 1.* vbi etiam docet, quod ſolum Cataſtrum
non probat abſque ſolutione cenſus contra il-
los, quos non apparet conſenſiſſe, aut interfuiſ-
ſe ſcripturæ; adducitque Felin. Cranet. & alios.
22 Limitatur poſtremò loco ſupradicta conclu-
ſio, nam etiam probat ipſe liber æſtimi contra
tertium dummodò adfuerit tempore, quo con-
ſcriberetur, ac deſcriptioni conſenſerit; ſic poſt
plures relatos Dominus Maſcardus *d. ſua conclu-*
ſione numero 18. & cõcluſione ſua 1186. numero 18.
ſequitur præcisè Pancirol. *conſ. ſuo 89. nu. 20.* Mar.
Ant. Maceratenſ. *Var. reſolution. libro 2. reſolution.*
vltima, caſ. 47. verſ. quia liber æſtimi, & nouiſsimè
Proſper. Farinac. *conſ. ſuo criminali, 11. numero 43.*
vbi infinitos pariter deducit; addo Marchyſel.
quæſt. ſua 40. nu. 15. & 16. vbi tamen ſubdit hoc
procedere, vbi quis expreſsè conſenſit deſcri-
ptioni

ptioni in æſtimo factæ ad fauorem alterius, ſecùs
ea enim cōſēſum minimè induxit, vt late per eū.
Sed an ex politia æſtimi alicuius ad prǽiudi-
cium tertij regulariter oriatur probatio, plenio-
re cornu diſſerendum eſt. duo itaque caſus prin-
cipales conſiderandi ſunt, ac diſtinguendi.
24 Primus ac principalis eſt, quando ille tertius
conſenſit, vel paſſus fuit rem ſuam deſcribi ad
nomen puta Titij, & tunc ſine dubiò ſibi præiu-
dicat, videtur namque rem illam Titio donaſſe,
ac ideò ipſimet Titio acquiritur, caſus eſt aper-
tus *in l. cenſualis, C. de donationibus*, & inde notant
Bartol. Bald. Salic. & alij. Idem Bartol. *in l. rura.
C. de omni agro deſerto lib.* 11. & ibidem Ioannes
25 de Platea, vbi vltra deſcriptionem ad æſtimum
docuerunt, requiri etiam, quod ipſemet Titius
functiones publicas ſoluerit, id quod etiam ſen-
ſit Rol. à Val. *conſ. 4. num. 20. in 2*. Idem quod do-
26 minium in ipſum Titium transferatur per illum
conſenſum firmauit Bal. *in l. quidam in ſuo. ff. de
conditionibus inſtitution. & in d. l. ſi ſollemnibus*, So-
cinus *conſ. 6. nu 8. in 4.* & Crauet. *conſ. 261. col. 2.*
27 Item ab ammotione vnius rei de æſtimo vni-
us ad æſtimum alterius, rem in hunc translatam
quo ad ius dominij, & poſſeſſionis arguit. & deci
dit Dec. *conſil. 146. numero 13.* & ante eum ſic vo
luit Alexan. *conſ. 146. in 5.* Hæc tamen concluſio
28 temperanda eſt, vt non procedat, cum ex aliqua
alia cauſa, quàm donationis deſcriptio illa poſ-
ſet videri facta, & ſic fictè, ac ſimulatè quo ad il-
lius perſonam, caſus eſt *in l. ſi præſes, C. de donatio-
nibus & in d. l. cenſualis*, vbi DD. veluti ob timorē
29 creditorum, aut fiſci, vel quia mater permiſiſſet
poni ad æſtimum filiorum, vt ditiores viderен-
tur, vt Bal. in dictis iuribus, vel cum alia cauſa
poſſet coniecturari, vt quia ſolitum in loco eſſet
in Cataſtro alieno deſcribere bona propria, ve-
luti conſiderauit Corneus *conſil. ſuo 225. in ſecun-
do*, vbi ſic limitat illam Bartoli traditionem *in
d. l. 3. rura.*
30 Nota tamen, quia conſtare debet de eius ex-
preſſo conſenſu, aliàs ambigua probatio non re-
leuaret. ita Corn. *d. conſ. 282. col. 4. in* 1. & Rol. *d.
cōſ. 4. & n. 18.* & ſic ex facto fuiſſe deciſum retulit
poſt hæc omnia eleganter adducta, Cl. vir D. Pe-
reg. *d. artic 44. nu. 10. in fin.*
31 Alter verò principalis caſus eſt, quando ille
tertius non conſenſit deſcriptioni æſtimi de fun-
do aliquo ad nomen puta Titij, & tunc procul-
dubio dominium, quod erat penes illum ter-
tiū, & poſſeſſio non ab eo amouetur. nec tranſit
in illum, ad cuius ęſtimum res illa reperitur, quā
uis ille ſoluat functiones. caſus eſt *in d. l. cen-
ſualis, in principio, in d. l. ſollemnib. & in d. l. ſi pater*,
32 ex quibus omnibus iuribus colligitur apertè iſta
regula, quod æſtimum non prǽiudicat alicui ter-
tio in ſuo dominio, & poſſeſsione, ſicuti notarūt
omnes ibidem, & poſt plures alios relatos Cl. Pe
regr. *d. articul. 44. nu. 11.*

An dominium per Cataſtrum, ſeu ęſtimi Codicem probetur?

QVAESTIO II.

SVMMARIVM.

1 *Dominium per æſtimum minimè probatur.*
2 *Aeſtimum neminem facit dominum.*
3 *Amplia etiam tributorium ſolutione facta.*
4 *Et eſt veriſſima cōcluſio, quidqud dixerint nonnulli.*
5 *Amplia, vt eo magis procedat, cum agitur de præiu-
dicio tertij.*
6 *Vel cum agitur de perſonis in ipſo æſtimo non inter-
uenientibus, ac nominatis.*
7 *Subamplia hoc procedere, etiamſi eſſent aſſignati ad
id magiſtratus publici.*
8 *Aeſtimum dominium probat in præiudicium eius,
qui conficiendam curat ſcripturam in d. æſtimo.*
9 *Licet ſecus ſit quo ad præiudicium tertij.*
10 *Doctrina Bart. deducitur.*
11 *Aeſtimum reſpectu dominij facit ſaltem aliqualem
præſumptionem ad fauorem illius, ad cuius nomen
bona deſcripta ſunt.*
12 *Amplia ex Ancharan. pręcipuè, ſi ille, cuius nomine
ſunt deſcripta, ſoluerit collectas.*
13 *Amplia etiam, vt oriatur ſemiplena probatio.*
14 *De hac tamen opinione dubitat author.*
15 *Per æſtimum dominium probatur inter partes, quæ
ipſi conſenſerunt, ſeu ſunt in ipſo deſcripta.*

An per æſtimi Codicem dominium probetur,
dubitatur.
1 ET non probari communi
ſcribentium ſententia
receptum eſt. ita poſt Ia-
cobum Butrigar. Bal. *in l.
ſollemnibus num. 1. C. de rei
vendicat.* ſequitur poſt in-
finitos propè relatos D.
Maſcardus *concluſione ſua*
543. *nu.* 1. idem *concluſio-
ne ſua 273. num. 2. & concluſione ſua 665. nu. 1.* ad-
do eundem Bald. *in §. finali, de vſucapionibus.* vbi
pro regula ponit, quod ęſtimum neminem facit
2 dominum, cuius dictum ſequutus eſt Socin. *conſ.
ſuo 205, num. 5. verſic. 10. vol. 2.* His accedunt Ri-
minald. iunior *conſ. 266. nu. 5.* & Portius *conſ. ſuo
68. nu. 26.* vide etiam ampliat procedere, Tribu-
3 torium ſoultione facta. Adiungas D. Franciſcū
Schenardum *conſ. ſuo 40. num. 1. vol. 1.*
4 Et eſt veriſsima concluſio, quidquid dixerint
nonnulli.
5 Amplia, vt huiuſcemodi concluſio eo magis
procedat, cum agitur de præiudicio tertij. Sic
præciſè poſt Alexandrum, Decium, & alios Do.
Crauet. de antiquitatib. *in verſ. 4. limitatur. num.
71. in fine*, vel cū agitur de pſonis in ipſo æſtimo
nō interuenientib. ac nominatis. Sic poſt alios p
l. ſi pater; C. de rei uēdicatione, Cardin. Pariſ. *cōſ. ſuo
104. n. 169. uol. 1.* vbi de cōmuni, ſubāplia hoc iti-
dē pcedere etiāſi ad id magiſtratus à publico eſ-

ſent aſſignati, adhuc enim cõtra tertiũ dominiũ per ipſum minimè probaretur; ſic eſegãter poſt alios D. Burſat. *conſ. ſuo 36. n. 17. verſic. quinimmo,* & D. Maſcard. *d. concluſione ſua 543. nu. 2.*

Coarctatur autem communis iſta concluſio varijs modis.

8 Et primò, vt non procedat in præiudicium eius, qui conficiendam curat ſcripturam in d. æſti-
9 mo; tali enim caſu contra illum probatur vtique ex eo libro dominium, licet ſecus ſit quoad præiudicium tertij. Sic DD. omnes *in d. l. ſollemnibus, C. de rei vendicatione,* & in ſpecie Bald. *nu. 1. per textum in l. cenſualis, C. de donationibus,* ſequitur poſt plures alios relatos Barbatias *conſil. ſuo 8. nu. 18. in 2.* Paul. Montan. *de iure Tutel. cap. 32. reg. 5. nu. 60.* & nouiſſimè Cl. D. Maſcar. *d. concluſ. ſua 543. numero 3.*

10 Hinc Bar. *in l. rura, C. de omni agro deſerto lib. 11.* docuit, quod ſi frater emit ſuo nomine fundum, & poſtea fecit illum deſcribi in Cataſtro communi tam nomine ſuo, quam nomine fratrum, probatur dominium in præiudicium ipſius facientis ſcribi illud Cataſtrum, & ſic ex ipſo Cataſtro non oritur fides pro ſcribente, ſed benè cõtra ipſum; hoc idem ſequitur præcisè Barbatias *dicto conſil. ſuo 8. nu. 18.*

11 Secundo loco limitatur, vt non vſque eo locũ habeat, quin ſaltem faciat præſumptionem ad fauorem illius, ad cuius nomen bona deſcripta ſunt, ad notata *in l. cenſualis, C. de donationibus.* Sic præcisè inter alios Soc. ſen. *conſ. ſuo 89. nu. 12. vol. 1.* Dec. *conſil. ſuo 482. nu. 5.* Bertazol. *conſil. ſuo ciuil. 52. nu. 35.* Cioſ. *conſ. ſuo 124. nu. 26. volum. 1.* vbi Socin. *in conſil. 205. nu. 2. lib. 2.* & Corneus *conſ. 165. lib. 3.* concordantes deducit Natt. *cõſil. 215. nu. 14.* poſt Calcaneum, Maſcard. *d. concluſione ſua 543. num. 4.* & nouiſſimè D. Ludouic. Sacca *conſ. ſuo 11. nu. 8. & conſ. 94. num. 8.* Addo P. Ioannem Anchar. *quæſtione ſua 80. num. 18. lib. 2.* vbi concordantes adducit C. Pariſium *conſ. ſuo 53. num. 21. & 55. num. 54. volum. 1.* Burſat. *conſil. ſuo 153. nu.*

12 20. ac plures alios: aducẽdus quoq; D. Schenardus *dicto conſ. 40. n.* ... vbi plures alios concordantes deducit, & Do. Gulielmus Guidobonus *Aduoc. ſua 123. nu. 17.* & aduerte, quod ampliat etiam hoc eo magis procedere, ſi ille, cuius nomine ſunt deſcripta, ſoluerit collectas.

13 Amplia, vt ſecundum aliquos oriatur etiam ſemiplena probatio, ſic præcisè Cl. Decia. poſt alios *conſil. ſuo 17. nu. 29. in 2.*

14 De qua tamẽ opinione valde dubito, & eo magis nam cõmunis ſtat iuris concluſio, quod præſũptio illa quoque quæ oritur ad fauorem illius, ad cuius nomẽ bona; deſcripta ſũt, de qua ſupra nu. 11. nõ eſt talis, quod poſſit transferre onus probãdi cõtrarij in ipſum et aduerſariũ, ſicuti poſt Bal. Angel. ac alios tradidit Cl. D. Menoch. *conſ. ſuo 929. nu. 29.* vbi tradit quoq; quod præſumptio etiam ſi ſit iuris, non tranſmittit probationis onus in aduerſarium, et latius vt per eum, ſequutus eſt quoque D. Schenardus *d. conſ. 40. num. 3.*

15 Fallit poſtremo loco ſupradicta principalis concluſio, nam inter partes, quæ conſenſerunt æſtimo, ſeu in ipſo deſcriptæ ſunt, dominium rectè probatur, ita tradidit Bal. *in l. quidam in ſuo in fine, de conditionibus inſtitutio. per d. l. cenſualis;* ſequitur poſt Calcaneum, & alios Do. Maſcard. *d. Concluſione nu. 5.* Addo Portiũ *conſil. ſuo 68. nu. 26.* & D. Cæſar. Barzium *deciſ. ſua Bononienſ. 49. nu. 21.* & hæc ſufficiant; latius autẽ de hac materia differit Illuſtr. Card. Tuſcus. *Concl. ſua 674. nu. 7. cũ infinitis ſeqq. in littera E.* vide per eum.

An per Librum Aeſtimi probetur poſſeſſio?

QVAESTIO III.

SVMMARIVM.

1 *Poſſeſſio per librum æſtimi minimè probatur.*
2 *Amplia etiam ſi ille, ad cuius nomen bona deſcripta, ſunt ſolueret tributa, & vectigalia, quando tamen alius eo tempore cogitur poſſidere.*
3 *Amplia ſecundo, vt iſta regula præcipuè procedat, quando agitur contra eum, qui deſcriptioni conſen-*
4 *ſit; vel quando agitur de graui tertij præiudicio.*
5 *Per æſtimũ, cum agitur de poſſeſſione, aliquod ſaltẽ adminiculum, ſeu præſumptio inducitur ad fauorẽ illius, ad cuius nomen bona deſcripta ſunt.*
6 *Et huic quidem præſumptioni ſtandum eſt, donec de contrario doceatur.*
7 *Amplia, prout ibi.*
8 *Per æſtimum probatur poſſeſſio in caſibus antiquis, ită quando non probatur, quod tunc temporis, quo liber fuit confectus, res per alium poſſideretur.*
9 *Amplia prout ibi.*
10 *Per æſtimum probatur poſſeſſio inter partes in ipſo deſcriptas.*
11 *Amplia ex Bartezol. hoc eo magis procedere, ſi non conſtaret tempore ipſius æſtimi alium poſſediſſe.*
12 *Et eſt veriſſima ampliatio.*
13 *Ratio.*
14 *Aeſtimum probat poſſeſſionem, quando alius nõ reperitur poſſidere.*
15 *Quomodo autem id dignoſcatur, docet author.*
16 *Aeſtimum quamuis non probet plenũ dominium, ac poſſeſſionem inter diuerſas perſonas, quæ illi non cõſenſerunt, inducit tamen præſumptionem dominij, ac poſſeſſionis, quæ ſufficit in antiquis pro plena probatione, & in ...*

CVm dominium ſiue proprietas regulariter cum poſſeſsione nil commune habeat, vulgata *l. naturaliter, §. nihil commune, de acquirẽda poſſeſsione,* iure optimo poſtquam vidimus, an per æſtimi librum dominium ipſum probaretur, an per eũdem probari poſsit poſſeſsio, hic ſermo ſubijciendus eſt.

1 In hujuſmodi difficultate, rem paucis perſtrin-

ſtringendo, conclude pro negatiua; Sic præciſè
docuit Bart. *in l. ſi pater, illam in compendium redi-
gendo, C. de act. empti.* vbi tributi ſolutio rei poſſeſ
ſionem non probat, ibiq; eum ſequutus eſt Bald.
nu. 1. per l. qua quiſque, ff. de acquir. rerum dominio,
infinitos alios refert, ac ſequitur Do. Maſcardus
Concluſ. ſua 665. nu. 1. Addo Iacobum Marchiſell.
quæſt. ſua 40. nu. 13. vbi ampliat, id etiam proce-
dere, etiamſi ille, ad cuius nomẽ bona deſcripta
ſunt, ſolueret tributa, ac vectigalia, quando ta-
men alius eo tempore reperitur poſſidere.
3 Amplia vt iſta regula præcipuè procedat, quã-
do agitur contra eum, qui deſcriptioni non con-
ſenſit. ſic pręcipue docet inter alios Dec. *conſ. ſuo
146. num. 14. ferè in fine.*
4 Vel quãdo agitur de graui tertij præiudicio.
Sic poſt plures relatos D. Ioannes Baptiſta Co-
lta *conſ. ſuo 31. nũ. 48. vol. 1.*
Item quando conſtat alium verè, & realiter
poſſidere, ita pulchrè poſt alios animaduertit
D. Hector Felicius *Allegatione ſua iuris 10. nu. 26.
verſic. nam de libro, parte 3.*
5 Limita primò concluſione, nam aliquod ſal-
tem adminiculum, ſeu præſumptio inducitur ad
fauorem illius, ad cuius nomen bona deſcripta
ſunt. Sic poſt alios Maſcard. *prænot. loco,* & Mar-
6 chiſel. *d. quæſt. 40. num. 14.* cui quidem præſum-
ptioni ſtandum eſt, donec de contrario doceatur,
argumento, l. fin. C. de prædijs Nauicul. libro 11.
ſequitur elegantiſſimè D. Menoch. *de retinend.
remed. 3. nu. 570.* & D. Petrus de Caball. poſt An-
ch. *quæſt. ſua 60. n. 4. lib. 1. conſ. ſuo 156. nu. 24.* Gui-
dobon. *Aduocatione ſua 37. nu. 12.* vbi plures con-
cordantes deducit.
7 Quod quidem eo magis procedit, quãdo per
ipſum functiones fuiſſent ſolutæ, & quando ille,
contra quem liber ipſe producitur, conſenſerit,
ſeu paſſus fuerit pro eo, qui eſt nominatus, bona
ipſa deſcribi. Sic præciſè poſt alios Rolãd. à Val.
conſ. ſuo 4. nu. 21. in 2. vbi pręcipuè deducit inter
cęteros Socin. *conſ. 46. col. 2. in 3.* referentem, quod
aliàs legendo Ferrariæ, ita obtinuit in terra Ba-
gna Caualli. Addo Cephal. *conſ. ſuo 458. nu. 72. et
73. & conſil. ſuo 756. nu. 9. in 5.* Amicis *conſ. 120.
nu. 34.* ac plures alios.
8 Coarctatur ſecundò principaliter, quando ſu-
mus in factis antiquis, & quando non probatur,
quod tũc temporis, quo liber fuit confectus, res
per alium poſſideretur, vel quod ad alium ſpe-
ctaret, tunc enim abſque dubio probatur plenè
per eumdem librum poſſeſſio, ad fauorem illius,
ad cuius nomen bona ſunt deſcripta; id quod
9 maximè procedit, quando huiuſmodi libri ſunt
in loco publico, & à publicis officialib. ad id de-
putatis cuſtoditi. Sic pluribus rationibus motus
ex profeſſo conſultus reſpondit D. Barthol. So-
cin. *conſ. ſuo 205. per totũ, vol. 2.* Socinum ſequutus
eſt Cl. Menoch. *d. n. 570.* & Straccha *conſ. 11. n. 10.*
10 Fallit tertiò ſupradicta Concluſio, nam inter
partes deſcriptas in æſtimo, medio ipſius poſſeſ-
ſio rectè probatur. ſic eleganter poſt alios Bertaz
zol. *conſ. ſuo ciuil. 52. num. 36. & 37.* vbi hoc tanto
11 clarius procedere ſubdit, ſi non conſtaret tem-
pore ipſius æſtimi alium poſſediſſe, allegatque
Caſtrenſem, *in l. ſi pater, C. de actionibus empt.*
Roland. *conſil. 4. nu. 17. in 2.* Socinum, ac plures
alios, ſequitur Cl. vir, ac æternę memoriæ D. Me-
noch. *de Retinenda, remed. 3. numero 570. verſic.
declaratur primo.*
12 Et eſt veriſſima ampliatio; dictum enim illud,
quod per æſtimum neutiquam probatur poſſeſ-
13 ſio, procedit, quando alius reperitur in poſſeſ-
ſione, aliàs pręſumitur pro æſtimo communis, a-
lio non apparent in contrarium; ita notatur *in
l. fin. C. de prædijs nauicular. libro 11.* & declarat
poſt Caſtrenſem, Pariſ. & alios. Dominus Rolã.
à Val. *d. conſil. ſuo 4. numero 17. in ſecundo.* Addo
Preteum *conſil. ſuo 8. num. 7. vol. 1.* & Marcum
Antonium Macerat. *Variar. reſolutionum, lib. 2. re
ſolut. vltima, cap. 47. in fine.*
14 Et quòd æſtimum probet poſſeſſionem quan-
do alius non reperitur poſſidere tenuit in termi
nis Huberti. Zuccard. *conſil. ſuo 61. nu. 2.* poſt So-
cin. & alios ibi relatos.
15 Id autem optimè dignoſcetur, ſi factis procla
mationibus, nullus contradicendo comparue-
rit per proclamata enim ſiue bana acquiritur
quaſi poſſeſſio, ſic eleganter poſt Aluaro. *de
Feudis* Paul. Fuſcus *in ſuis Singul in verſ. liber æſti-
16 mi, num. 22.*
Pro coronide obſeruandum eſt, quod æſti-
mum quamuis non probet plenè dominium,
ac poſſeſſionem inter diuerſas perſonas, quæ
ipſi æſtimo non conſenſerunt, inducit tamen
præſumptionem dominij, ac poſſeſſionis, quæ
ſufficit in antiquis pro plena probatione. Sic
17 poſt alios eleganter Dominus Cæſar Barzius
deciſ. ſua 49. numero 21. et 22. vbi ſubdit, quòd ex
hac probatione, quæ eſt ſaltem præſumptiua,
transfertur onus probandi in aduerſarium. Et
hæc Satis.
Latius de materia huius quæſtionis vide pe-
nes Illuſtr. Card. Tuſcum *Concluſ. ſua 674. num. 1.
cum quinque ſeqq. in littera E.*

An per librum æſtimi rei æſtimatio probari poſſit?

QVAESTIO IV.

SVMMARIVM.

1 *Per librum æſtimi probatur rei æſtimatio, dummo-
do tamen in ipſomet libro deſcribantur res omniũ,
& eorum pretia.*
2 *Solus liber ęſtimi probat verum valorem, niſi per te
ſtes clare ſit edoctum de contrario.*
3 *Immò liber æſtimi cum duobus teſtibus præfertur
quinque contrarium deponentibus.*
4 *Ratio, & num. 5.*
6 *Per librum æſtimi æſtimatio rei minimè probatur quo*

Digitized by Google

ad effectum reſpicientem priuatorum commodum, ac incommodum, niſi ſaltem huiuſmodi aſtimatio per æſtimum eßet facta tempore contractus, vel paulò ante.

7 *Secus autem eſt, ſi æſtimum olim, non autem de recēti factum eßet, & tunc agatur de probatione eſtimationis.*

8 *Ratio, & num. 9. 10. 11. & 12.*

13 *Licet per cataſtrũ inter alios aſtimatio rei, minimè probetur, tamen ex dicto æſtimo oritur ſaltem concludens præſumptio, quod ille fundus tanti valeat.*

14 *Ratio.*

Viſo, an per ęſtimum probetur dominium, ac poſſeſſio; videndum modò, an per idem probetur etiam rei valor, ac æſtimatio?

1 HVic quidem difficultati ſatisfaciendo, concludo breuiter ꝑ affirmatiua, dummodo tamen in ipſomet libro deſcribātur res omnium & eorũ pretia; Text. eſt ſingularis ſecundum vnam lecturā *in l. fin. in fine, C. de prædijs, & alijs rebus nauic. lib. 11.* ſequitur Bald. *in l. 2. nu. 59. C. de reſcind. venditione*, vbi adducit textum, *in l. cum de lege, ff. de probationibus*, Panthaleon de Crema *in d. l. 2. num. 300. cum ſeqq.* vbi etiam Cagnol. *num. 260.* quibus adiungas Nicolaum Feſtaſ. *in ſuo tract. de æſtimo, parte 1. cap. 1. num. 51.* & poſt plures alios relatos D. Maſcard *Concluſ. ſua 665. num. 1.* His accedunt Petrus de Caball. *conſ. ſuo 144. nu. 39.* & D. Franc. Monald. *conſil. ſuo 168. num. 4. in 2.* Addo Clar. Decian *conſ. ſuo 17. num.*
2 *21. cum ſeqq. in ſecundo*, vbi etiā poſt Aret. ſubdit quod ſolus liber æſtimi probat verum valorem,
3 niſi per teſtes clarè ſit edoctum de contrario; immò dicit, quod liber ipſius ęſtimi cũ duobus teſtibus præfertur quinque contrarium deponen-
4 tibus, & eſt ratio ſecundum eum, nā cum omnia bona in æſtimo deſcripta æſtimentur ab æſtimatoribus publicis, & publicè electis, pro illis ſemper pręſumitur, vt eſt text. *in l. 2. in verſ. ꝙ non arbitramur, C. de offic. eius iud.* & c. quē text. ad hoc pōderat, & dicit valde notabilē Bal. *in l. errorē, C. de*
5 *Teſtib.* & diligētia præſumitur in officiali publico, *l. 1. C. de ſuſcept. & arc. lib. 10.* & tradit idē Bal. *in l. damni, §. Sabini, ff. de damn. infect.* ſequitur Decian. *d. loco num. 28.* Addo etiam poſt hęc ſcripta Schuuarzenthaler *de ſtipulationibus pag. 871. nu. 71. 72. & 73.*

6 Limitatur autem communiter iſta concluſio quo ad effectum reſpicientem priuatorum commodum, ac incommodum, nam tunc æſtimum non probat, niſi ſaltem huiuſmodi æſtimatio per æſtimum eſſet facta tempore contractus, vel paulò ante. ita Salic. *in d. l. 2. C. de reſcind. venditione*, iuxta doctrinam Cini, *in Auth. ſed quod ius, C. de rei vxor. act.* & idem refert, & ſequitur Aret. *conſ. ſuo 65. In præſenti conſultatione col. 2. verſic. quia tamen audio.*

7 Secus autem eſt, ſi æſtimum olim, non autem de recenti eſſet factū, & tunc agatur de probatione ęſtimationis, quia tunc, vt dixi, nō probat, vt poſt Alexandrũ *in d. l. pretia rerum*, animaduertit D. Feſtaſ. *in citato cap. 1. nu. 51. verſ conſidera.* Addo P. Caball. *conſ. ſuo 144. n. 65.* vbi adducit text. *in l. 3. §. Diui fratres* ibi (& iuſta pretia non ex preterita emptione, ſed ex præſenti ęſtimatione cōſtitui) *ff. de iure fiſci, & in l. ad reſcindendam, C. de reſcindenda venditione.*

8 Et ratio quoque eſt in promptu, quia cum pretia rerum tam mobilium, quàm immobilium tractu temporis varientur *d. l. pretia rerum, §. fin. ff. ad leg. Falc. cũ ſimilib.* non ſequitur, iſta eadē res fuit pridem tāti ęſtimata, & pro tanto allibrata, ergo vnum tantumdem valet. Sic Panthaleon de Crema, *in dicta l. 2. num. 306.*

9 Addo quod tale ęſtimum probat ſolum, & factū eſt, vt dūtaxat probet inter fiſcum, vel communitatem, & illum, ad cuius nomen res deſcriptę ſunt, ergo alijs non debet pręiudicare, *argu-*
10 *mento l. ſi vnus, §. ante omnia, ff. de pactis*, & propterea quia ęſtimum tantummodò factũ eſt ad effectũ ſupportationis onerum pro rata quęlibet tāgente, non debet vlterius operari: limitata enim
11 cauſa limitatũ producit effectũ, *l. age, C. de tranſ.*
12 Huic eidem limitationi ob ſupradicta ſubſcribit etiam Cl. D. Maſcard. *d. concluſ. ſua 665. num. 2. cum quattuor ſequentibus.*

13 Sublimitatur tamen iſta principalis limitatio, nam licet per Cataſtrum plenè inter alios ęſtimatio non probetur, tamen ex ſupradicto ęſtimo oritur ſaltem concludens pręſumptio, quod ille fundus tanti valeat, iuxta illud pretium, quod reperitur deſcriptum in ipſo æſtimo communi.

14 Nec ſanè mirum, illa enim æſtimatio fit à magiſtratibus publicè ad id conſtitutis, ideò præſumitur pro eo Cataſtro, ſicut præſumitur pro quolibet actu à perſona publica confecto, *Argumento l. ſecunda, C. de officio eius.* Sic elegānter poſt Pāthaleon. de Crema *in d. l. ſecunda, num. 305.* Aretinũ, & alios eruditiſſ. D. Maſcardus *concluſione ſua præcitata 655. num. 7.*

An ex ęſtimi Libro quem eſſe, vel non eſſe ſoluendo, rectè comprehendi poſſit?

QVAESTIO V.

SVMMARIVM.

1 *An ex æſtimi libro quem eſſe, vel non eſſe ſoluendo, rectè comprehendi poſſit? non eſt eadem omnium ſcribentium ſententia.*

2 *Bar. ac alij pro affirmatiua.*

3 *Aeſtimum probat præſumptiuè quem ampliora bona non habere, quàm ibi deſcriptum ſit.*

Cui

4 Cui quidem præſumptioni ſtatur non docto de contrario.
5 Fideiuſſor etiã debitore principali non excuſſo à creditore, qui librum æſtimi pro commum habitum, & in loco communitatis aſſeruatum ei oſtendit, conuẽtus, non poteſt obijcere exceptionẽ ordinis, & excuſſionis, & ſi referat forſan debitorem plus in bonis habere, id probare, obſtricti eſt.
6 Contrariam autem ſententiam tenuerũt Bald. Ang. ac alij.
7 Fundamentum.
8 Concilia ex Alex. & num. 9.
10 Alex. multi ſequuti ſunt.
11 Liber æſtimi probat bona in illo præſcripta oneribus obnoxia eſſe inter eaſdem perſonas eiuſdem territorij, ſecus inter alienigenas.

An ex ęſtimi libro quem eſſe, vel non eſſe ſoluendo rectè comprehendi poſſit? dubitatur?

1 IN huiuſmedi difficultate non eſt eadem omnium ſcribentium ſententia.

2 Bar. enim in *d. l. decem ſtipulatus n. 3. ff. de verborum oblig.* expreſsè ſenſit pro affitmatiua, docuit enim is per Cataſtrum, ſiuè librũ æſtimi rectè probari poſſe quem non eſſe ſoluendo, cui adhęret. Iaſ. *ibidem num.* 35. & 36. & Panthaleon de Crema *in d. l. 2. num.* 301. *C. de reſcind. venditione.* His adiungas Socin. *conſ. ſuo* 205. *n.* 1. *ferè in fine uol.* 2. Bottam poſt plures *relatos conſ.* 61. *num.* 8. ac plures alios.

3 Hinc paſſim hanc eãdem opinionem inſectantes ſcripſere, Aeſtimnm probare præſumptiuè quem ampliora bona non habere, qnam ibi deſcriptum ſit. ſic Alex. in ſpecie, *in d. l. decem, num.* 17. quem ſequitur Preteus poſt alios, *conſil. ſuo* 8. *num.* 17. *vol.* 1. Cui quidem præſumptionis ſtatur
4 non docto de contrario. pnlchrè poſt alios Botta *conſ ſuo* 61. *nu.* 9.

5 Hinc etiam nonnnlli ob ſupradicta docnere fideiuſſorem, etiambonorum principalis debitoris non facta excnſſione rite a creditore, qui librum ęſtimi pro communi habitum, & in loco communitatis aſſeruatum ei oſtendit, conuentũ non poſſe obijcere exceptionem ordinis ac excuſſionis, imò ſi is refert debitorem plns in bonis habere, id eum probare obſtrictum eſſe.

6 Contrarium tamen ſenſere Bald. Ang. & Raphael, *in d. l. decem.* Addas Illuſ. D. Manticam de Tacitis *lib.* 16. *tit.* 17. *num.* 22.

7 Mouentur: nam non ſeqnitur in ipſo Codice æſtimi tot bona ſunt deſcripta, ergò plura non habet debitor, cum mobilia non deſcripta habere poſſit, ac in dies lucrari queat iuris pręſumptione *ad. l. ſi defunctus. C. arbitrium tutelæ.*

8 Pro ſedandis hiſce ſcribentium diſſenſionibus Alex. *in d. l. decem, num.* 17. *verſ. poſſet pro concordia*, ita diſtingnendum eſt opinatus. Nã aut eo tempore, qno codex conficitur, proclama editum eſt, vel loci ſtatutum diſponit quempiam ſub pœna propalare omnia bona ſua teneri, & quia illum delinquere velle a iure non pręſumitur, codex iſte probabit, vt ſupra, & hoc pacto Bartoli accepta ſententia vera erit.

9 Aut verò ſtatuto cautum reperitur, quod quis teneatur tantùm immobilia profiteri, vel curet deſcribenda omnia bona tempore, quo conficitur ſtatutũ, & tunc procedat opinio Bal. Ang. ac aliorum.

10 Hanc eamdem diſtinctionem poſt Feſtaſ. *in d. tract. de æſtimo, d. part.* 1. *cap.* 1. *num.* 58. probauit poſt alios Cl. D. Maſcard. *d. ſua Concluſ.* 665. *num.* 9. & nouiſſimè D. Schuuarzentaler, *de ſtipulationibus, p.* 870. *n.* 69. & 70. Addas eundẽ D. Maſcard. *concl. ſua* 204. per totam, & D. Franciſcum Schenardum *conſ. ſuo* 40. *num.* 8. *lib.* 1.

11 Obſeruandum eſt autem Coronidis quaſi loco, ipſum librum æſtimi bona in illo pręſcripta oneribus obnoxia eſſe probare inter eaſdem perſonas eiuſdem territorij, ſi authoritate publica confectus ſit, ſeruatuſq; à publicis perſonis, ſecus ſi alieni ſint territorij. ſic poſt Bal. Alexandrum, Rom. ac alios D. Maſcard. *d. Concluſ. ſua* 665. *num. fin.*

An per librum æſtimi cenſus probetur? ſexto loco dubitari contingit.

ET probari, ſi in ipſo ęſtimo ille, cuius nomine res eſt deſcripta, dicat, & aſſerat rem illam ſoluiſſe cẽſum alicui, puta Titio; docuit poſt Foller. *in ſua practica cenſuali.* Caſſanęum, Gulielm. Benedictum, & alios erudit iſſ. D. Maſcard. *concluſ. ſua* 280. *num.* 5.

An per librum ęſtimi probetur primum extremum in Saluiano interdicto? ſeptimo loco dubitatur.

HVic qnidem difficultati adeò doctè, & eleganter ſatisfacit D. Bartholom. Scapuccin. poſt hæc congeſta viſus, *in ſuo eleganti tract. de Vtili Saluiano interdicto, lib.* 1. *quæſt.* 29. vt nil ſuperaddi poſſe videatur; ad ipſum, ne aliena mihi videar vſurpare & ex ſcriptis ſcripta conficiam, lectorem beneuolum relego. Conferunt quę ſcripſimus ſupra de hac materia, *quæſt.* 2. *et* 3.

An per librum æſtimi probetur ſocietas? octauo dubitatur.

EX libro æſtimi probari commnnionem, & ſocietatem, ſi bona quęſita fuerint poſtea de communi conſenſu in eo deſcripta, communi omnium ſcribentium voto receptum eſt. Sic præcisè docuit Bart. *per illum textum, in l. rura, C. de omni agro deſerto, lib.* 11. vbi protulit hęc verba; (Nota hanc legem contra fratres, qui fecerunt ſe in inſtrumentis emptionum tantummodo nominari, & poſtea prædia fecerunt in Cataſtro conſcribi eis, & fratribus, & ſic communiter tri-

buta ſunt ſoluta. nam per hoc eſt fratribus domi nium acquiſitum, ſicut ipſis, quos tenor inſtrumenti deſignat.) Hactenus Bart. quem nonnulli ſequuti ſunt, relati ibidē *in additionibus in littera B.* ſequutus eſt ēt Rom. *conſ. ſuo 291. nu. 7.* vbi pro ratione conſiderat, quod quāuis deſcriptio de re alicuius eo ignorante, in Cataſtro meo, meo nomine facta, ſequutaq; tributorum pro ea per me ſolutio in me illius dominium non transferat, *ut C. de rei vendicat. l. ſollemnibus, & l. ſi functiones, C. de donationibus.* tamen ſi in his ambobus ſcientia cum patientia domini concurrat; ex iiſdem ius in eius dominio me acquiſiuiſſe, caſus eſt apertus, *in l. cenſualis, C. eod. de donationibus.* His adde Cl. D. Menochium, *de præſumptionib. lib. 3. præſumpt. 56. cap. 21. & 22.* & eruditiſſimum D. Hectorē Felicium *in ſuo eleganti tract. de Societate cap. 11. num. 15. & prius cap. 3. num. 52. vbi pulchrè.* Addo etiam Card. Tuſcum, *Concl. ſua 313. numero 11. in littera S.*

Confert hic mirum in modum, quod docuere communiter interpretes, quod tunc ſocietas, & communio minimè inducta cenſetur, quando alter ex ſocijs; ſiue fratribus bona ab eo empta non deſcribi feciſſet in Cataſtro communi, ſed ad proprium Cataſtrum dumtaxat ipſinſmet ementis, ita Cl. Menoch. *conſ. ſuo 12. num. 15. lib. 1.* inquiens, quod ſicut, quando bona fratrum ſunt omnia deſcripta ad Cataſtrum commune, præſumuntur communia; & communi nomine acquiſita; ita à ſenſu contrario Cataſtrum proprio nomine factum ſocietatem non initam demonſtrat; ibiq; nōnullos concordantes adducit; Menochium ſequutus eſt in terminis D. Ioſeph. Ludouic. *Concl. ſua 53. pag. mihi 129. verſic. Tertiadecima coniectura eſt.* vbi pulchrè. Satis.

Diuiſio Bonorum an ex Libris ęſtimi poſſit apparere?

QVAESTIO IX.

Diuiſionem bonorum ex Libris Aeſtimi, ſeu Cataſtri (vt noſtri vocant) conſtare poſſe, ſatis apertè poſt Alex. *conſ. 92. numero 6. in ſecundo*, teſtatus eſt Cl. Maſcard. *de probationibus, concl. 527. num. 13.* quem conſulas.

Nec ſanè mirum, ſicut enim commune Cataſtrum arguit ſocietatem eſſe contractam; ita ex diuerſo Cataſtrum proprium profert non eſſe contractam ſocietatem; ſic poſt Roman. & Menoch. Card. Mantica, *de Tacitis, & ambig. lib. 6. tit. 10. num. 19.*

Miſcellanea quędam non ſpernenda in materia librorum Aeſtimi.

Per librum publicum æſtimi, ſeu Cataſtri, in quo ſunt deſcripta bona teſtatoris, & ſuo nomine deleto per mortem, & eius loco adſcriptis nominibus ſuorum filiorum, ac hæredū, ꝓbatur dicta bona fuiſſe dicti teſtatoris quo ad poſſeſſionem, & dominium, ſtante quod non appareat prius ſcripta ad ęſtimum alterius, & ſtante in loco, ſtatuto pęnali contra poſſidentes bona, & non ponentes ad ſuum æſtimum. Sic poſt Socin. & alios D. Simon de Pretis, *in interpretatione vltimarum voluntatū, lib. 5. p. mihi 555. n. 359.*

Librum Cataſtri exhibere tenetur, qui ſuper eo ſuam intentionem fundat. ita Lancell. Gall. *conſ. ſuo 112. num. 1.*

Aeſtimū eſt cauſa finalis collectandi. idē Gallia *d. conſ. 112. nu. 3. & num. 20. & 21.*

Liber ęſtimi quo ad tertiam perſonam facit pręſumptionem. Bald. *in l. quidam in ſuo, ff. de conditionibus inſtitutionum.* Alex. *in l. pretia rerum, col. 2. ff. ad l. Falcidiam.* Socin. *conſ. 89. numero 12. in 1. cum concordantibus deductis per Ioannem Bottā cōſ. ſuo 86. n. 21.* Sequitur etiam Pancirol. *conſil. 189. num. 20.* & Cephal. *conſ. ſuo 458. numero 73. verſ. ſed quo ad tertium.*

Quinimmo quo ad perſonas in eo deſcriptas omnimodam probationem facit, Rol. à Valle *conſi. 4. num. 15. in ſecundo.* Cephal. *conſil. ſuo 246. num. 7.* Burſat. *conſ. 16. numero 35.* & Botta poſt alios relatos, *d. conſ. 86. nu. 21.*

Libris Cataſtri credi debet, quando per teſtes probatur conſuetudinem ſeſe habere, quod talibus fides adhibeatur Herculanus poſt alios *in ſuo reſp. pro Sereniſs. Hetruriæ Duce n. 352. & 353.* vbi etiam ſubdit, quod probatio ſcripturæ, etiam aliàs imperfectę, poteſt à conſuetudine validari.

Qui ſemel in ęſtimo ſe deſcribi fecit, non poteſt ampliùs contrauenire, Grat. *conſ. ſuo 61. num. 6. volum. 1.*

Solutiones Collectarum factæ ciuitati, aut clero, pro aliquo prędio, ad denotandum ſoluentē fuiſſe illius rei dominum, vel poſſeſſorem, alio non docto, non probat nec dominium, nec poſſeſſionem, pariunt tamen repetitionem ſoluti ab illo, qui illius rei poſſeſſor eſt. Caſus eſt *in l. ſollemnibus, C. de rei vendicat. in l. ſi pater, C. de actio. empt. & in l. ſi functiones, C. de donationibus.* vbi deciditur, ex hoc non colligi donationem ex parte domini, quia ſciuerit illū ſoluere functiones ipſas. ſequitur hoc idem Cl. D. Peregr. *de Fideicommiſſis artic. 44. num. 8.*

Standum eſt ęſtimo facto de voluntate partiū. Bald. *in d. l. cenſualis, C. de donationibus*, ſequitur Rolan. *d. conſil. 4. num. 16.* & M. Ant. Maceratenſ. *Variarum reſolut. lib. 2. cap. 43. num. 19.* Addo Alexand. *conſil. 92. col. fin. in 2. & conſ. 10. colu. fin. volum. 4.* vbi ſubdit æſtimum illis præiudicium inferre,

Digitized by Google

re, qui deſcriptioni dicti æſtimi conſenſerunt.

Aeſtimum ſolet fieri parte non citata, ita Soc. *conſil.205.verſic.3.eadẽ concluſ.in* 2.ſequitur Rol. *d.conſ.4.num.*18.

Aeſtimum non poteſt mutari, quando eſt impoſita collecta, & eius ſolutio eſt iam deſtinata collectoribus, & niſi bona æſtimanda ponerentur in alio æſtimo. Sic poſt alios Preteus *conſil.* 119.*num.26.in* 1.

Immunitas à collectis probatur ex libris æſtimi, ſi ibi non reperiatur deſcriptus grauand. Sic omnum elegantiſſimè poſt plures relatos Burſat. *conſ.ſuo*186.*num.*18.*in* 2.qui poſt Ioannem de Amicis *conſ.ſuo* 186.*num.*19.ſubdit, quod libris ipſius æſtimi hodie plenè creditur, & quod nõ ſint ſubſcripti ab aliqua publica perſona.

Liber æſtimi probat ſcriptos in eo eſſe ciues. poſt alios Cephal. *conſilio ſuo* 246. *numero* 7. *in ſecundo.*

Liber æſtimi etiam à Notario publico receptus, habenſq; ſollemnia à iure requiſita ad eſſe ſcripturæ publicæ, & authenticæ, nõ nocet niſi recognoſcentibus, & his, qui conſenſerunt ipſius deſcriptioni. Sic poſt plures relatos Cacheran. *conſ.ſuo* 34.*num.*24.*cum duobus ſequentib.*

Libro antiquo æſtimi ſtatur quo ad fines, & latitudines prędiorum. Gulielm. Guidobon. *Aduocat.ſua* 104.*num.*9.

Liber æſtimi fidem facit ſolum inter deſcriptum, & ciuitatem, vel opidum, in quorum libris facta eſt ipſa deſcriptio, ſic poſt alios Cl. D. Menoch. *conſ.ſuo* 929.*num.* 28. & licet ſecundum aliquos, liber ipſius æſtimi faciat aliquam prǽſũptionem pro tertio, attamen aliqualis illa præſũptio non operatur, vt transferat onus probandi in aduerſarium, cum prǽſumptio etiam ſi iuris ſit, non tranſmittat probationis onus in ipſum aduerſarium. Sic præciſè idem D. Menoch. *d.conſil.* 929.*num.*29.*&*.30.

Liber æſtimi probat bona in eo deſcripta eſſe ſub finib. eius, ſub cuius ęſtimo deſcripta ſunt Menochius, *conſ.*147.*nu.*49.

Itẽ probat in præiudicium eius, cuius bona in illo fuerunt deſcripta, quando is conſenſit, id quod contingit, ſi deinde collectas, et onera ex cauſa illorum bonorũ deſcriptorum ſoluit. Menoch. latè *d.conſ.*147.*num.*53.

Et hæc in hac materia ſufficiant latius per Nicolaum Feſtaſ. *in d.ſuo tract.de æſtimo, & collectis.* Et per Card. Tuſcum *Concl.ſua* 128.*in littera C.* vbi Cataſtrum quid ſit, & contineat, & an probet, omnium elegantiſſimè diſceptatur, eũ conſulas: ne ex ſcriptis ſcripta conficiam. Adeundus idem *Concl. ſua* 674.*&* 675. *in littera E*, vbi latè de hac materia, *& Concl.*345.*in littera L.* Addo D. Schenard. *conſ.ſuo* 40. *lib.* 1.

Notabilia quędam in materia Librorum Rationum.

Librum debitoris producens ſuſpectus eſt, quod eũ ſubtraxerit. Barbatia inter alios *conſ.ſuo* 4.*num.*1.*in tertio.*

Liber creditoris non probat contra tertium. Surd. *deciſ.ſua* 312.*num.*1.

Libris antiquis de nobilitate creditur. Turret. poſt alios *conſ.*14.*num.*15.*in primo.*

Liber aut ſaldus in eo approbatus per aliquẽ, non poteſt amplius per eum improbari. Hippol. Riminal. poſt alios *conſ.ſuo* 665. *nu.*1.

Libri inſpectione rem non eſſet emphyteuticam probatur, In quo res emphyteuticæ deſcribi ſolent, ſi ibidem deſcripta non reperiatur, negatiua enim ita probatur, maximè ſi in libro res aliæ contiguæ deſcriptę reperiantur. pulchrè Hector Felicius *Allegatione ſua Iuris* 13. *numero* 6. *&* 7.*parte* 3.

Libro fratris adminiſtrantis bona hæreditaria credendum eſt. M. Brunus poſt alios, *conſ.ſuo* 128. *numero* 5.

Libris publicis fides eſt adhibenda. Rutger. inter alios *conſ.ſuo* 6.*num.*25.*in* 1.

Libri Comitum, qui fuerunt legales, & nobiles veritatem prǽſumũtur continere. Riminald. iunior *conſ.*379.*num.*23.*in quarto.*

Liber Pontificalis eſt authentic. & probat; idẽ in alijs libris, quibus Eccleſia Romana vtitur in ceremonijs, & ordine Sacramentorum & diuinorum officiorum. Mohedan. *deciſ.* 5. *de fide inſtrument.*

Cuicumque libro priuato, accedente probabilitate, fides adhibetur; ſic prǽciſè poſt plures relatos, D. Maſcard. *Concl.ſua* 670.*nu.*4.

Aetas an probetur ex ſcriptis, & libro parentum, ampliſſimè docuerunt Cl. Menoch. *de Arbitrarijs lib.*2.*Cent.*2.*caſ.*116.*nu* 4. *cum ſeqq.* & D. Maſcard. *Concl.ſua* 670.*per totam*. His accedunt P. Aemil. Verral. *deciſ.ſua* 314. *num.*3. & Viuius *deciſ.ſua* 184.*num.*3. vbi ſubdit ita aliàs fuiſſe deciſum de anno Domini 1583. in Regia audientia Apuliæ. Addo Card. Tuſcum. *Concl.*346.*num.* 31.*in littera L.*

Aetas ex libro natiuitatis ſufficienter probatur. Viuius poſt infinitos adductos *d. deciſ.* 184. *num.*15. Addo Vincent. de Anna *Sing.ſuo* 379. vbi ita meminit deciſum anno Domini 1568. in ſacro Regio Conſilio.

De hac eadem materia, an, & quomodo probetur ętas alicuius, differit etiam Illuſtriſ. Card. Tuſcus *Concluſ.ſua* 340.*per totam vide per eum in littera E.*

Liber rationum perſonę eccleſiaſticæ probat ipſam eſſe perſonam eccleſiaſticam. Maſcard. *Concl.ſua* 977.*nu.*13.

Libri rationum pro publicis adeo habiti, vt differenter iudices eis vtantur, pro publicis probant.

bant. Maſcard. poſt Bald. & alios *Concl. ſua 976. numero 56.*

Statur iuramento hæredis libros confectos per defunctum ad eum non perueniſſe, ſed poteſt benè conuinci de mendacio. Sic poſt Aretinum *conſil. ſuo 119.* Vrſill. in additionibus ad Afflictum *deciſ. ſua 274. nu. 4.*

Libri non compaginati, nec habentes debita requiſita, non carent ſuſpicione. Gratian. *deciſ. ſua 137. numero 30.* poſt Decian. *conſil. 100. num. 16. in 2.* imò potius vocari poſſunt, vt vulgo dicitur, ſquartafogli, quibus non creditur, Bald. Iaſ. Stracha. & alij relati per Gratianum *dicto loco, numero 3.*

Libros Rationum, vel ſimiles ſurripientes, & furti, & ad id, quod partis intereſt tenentur, ſic per *l. Paulus, vbi Bar. ff. de fal. l. qui tabulis, & l. eũ qui emit, & l. 1. ff. de furtis.* P. Bimius *conſil. ſuo 91. nu. 16. vol. 1.*

Quando ſcribens eſſet homo fide dignus, & partitę verificarentur, ei poſſet credi. Sic poſt Iaſon, Decium, Decian. & alios Turret. *conſil. ſuo 77. num. 29. & 30.* vbi hoc tamen remittit iudicis arbitrio *in 2.*

Debito ſoluto qua actione chirographum repetatur, vide Iacob. Seultes, *q. ſua 8. lib. 1.*

Libri Curiarum, Ciuitatum, Epiſcoporum, vel aliorum præſidentium, ſi ſcribantur manu priuata, an & quando probent? videndus Bal. *in l. exemplo, C. de probat.* vbi latiſſimè.

Libros rationum ſi quis vidit, nec contradixit, fidem eorum approbaſſe cenſetur. Clar. D. Farinac. *deciſ. ſua 845. num. 3.*

Infinita alia deducuntur, in hoc propoſito per Illuſtr. Card. Tuſcum *Concluſ. ſua 346. in littera E. per totam.*

Apocha manu Cardinalis ſubſcripta, vi ſtatuti Vrbis Romæ, *cap. 83. lib. 1.* vigorem obtinet publici inſtrumenti, & exequutionem paratam habet Clar. Farinac. *deciſ. ſua Rota Romanæ in Nouiſſ. deciſ. 272. num. 1.*

Scripturæ factæ in vna Ciuitate, in qua illis adhibetur fides, eſt etiam fides adhibenda in alia ciuitate, in qua producitur Rota Genuenſis, *deciſ. 38.*

Ex inſcriptione libri rationum coniectura ſumitur, quo nomine in dubio fuerit facta acquiſitio. Hector Felicius de Societate *cap. 3. nu. 47.*

Libri rationum communi nomine ſubſcripſi probant ſocietatem. pulchrè Felicius de Societate, *c. 11. numero 19.*

Liber continens ſcripturam continuatam abſque ſuſpitione fraudis, et antidatę, probat veritatem temporis & dierum etiam in concurſu creditorum, maximè ſtãte qualitate perſonę Mercatoris legalis, & approbat Stephanus Gratianus *diſceptatione ſua 391. nu. 3. cum ſequentibus.*

Si plures apparerent apochæ, ideſt quietantiæ vno tempore pro pari ſumam, præſumetur una quãtitas. Zazius in l. ſi pluribus, §. ſi eadem, *num. 17. ff. de leg. primo.*

Regulæ quædam ſingulares in materia librorum Mercatorum.

Liber Mercatorum poſtquam eſt ſpoliatus, & redactus in alium librum nõ poteſt amplius accomodari, ita Do. Farinac. *conſ. ſuo 18. num. 3. & 4. cum ſequentibus*, vbi etiam docet, quot regulariter requirantur ad hoc, vt partitæ librorum ipſius mercatoris poſſint ſtornari, vt illius verbis vtar, & accomodari.

Mercator, qui mandante meo debitore mihi ſoluit, vel promittit, etiamſi mandãs cedat foro, cogitur nihilominus is, qui literas acceptauit, ſoluere; Surd. poſt alios *conſil. ſuo 528. num. 14. in quarto, idem ſub num. 15.* vbi docet etiam, quod repetitio non datur ei, qui ſoluit pecuniam de mãdato mercatoris ob ſequutam decoctionem mãdantis.

Mercatorem delegans, quem ſcit breui decocturum, vel fugam abrepturũ, non liberatur propter dolum, ſic poſt Bald. *in l. ſi cum dotem, §. mulier, il primo, ff. ſolut. matr.* Ang. Caſtrenſ. Alex. & alij, P. Surd. *d. conſil. 528. num. 8.*

Libri Mercatorum in ſtatu eccleſiaſtico probant vſque ad ſummam ducatorum 20. Paulus III. *Bulla 47. quæ incipit, Dudum*, & Pius IV. *Bulla 59. quæ incipit. Volentes*, diſponit, vt probent vſque ad 30. Refert Zerola, *in ſua praxi, in verſ. libri, ſeu cataſtica, in fine.*

Iuramento Mercatoris ex forma ſtatuti ſtandum eſt, ſi ſit perſona legalis, bonę conditionis, & famæ: ita Seraphinus *de iuramenti priuileg. ſuo 1. num. 33.*

Litterę, quę mittuntur inter Mercatores, habẽt vim publicorum inſtrumentorum. Cardinalis Zabarella *conſil. ſuo 153. numero 1.* Rota Genueſ. *deciſ. ſua 142.*

Liber Mercatoris qualitatem mercium probat contra mulionem culpæ reum. Crauet. *conſ. 369. num. 20.*

Scripturę Mercatorum, an etiam probent, diſſerit Card, Tuſcus *Concl. ſua 77. in littera S.* vide per eum.

Scriptura priuata facta etiam inter mercatores, & iuris ignatos, in qua dicitur Titiũ promiſiſſe, interpretatur per ſtipulationem. Clariſs. Peregrinus de pactis, & conuentionibus *lib. 5. pag. 102. num. 43.*

Quandam cantelam pro chirographis mercatorum ponit Bartol. Cępolla *cautel. ſua 89.*

Statuta Mercatorum circa diuerſa non obligant tertios non mercatores, & quomodo intelligantur? latiſſimè diſcutit D. Car. Tuſcus *concl. ſua 593. per totam in littera S.*

Mercator de iure, et de conſuetudine libros rationum conficere tenetur, & propterea eos feciſſe præſumitur. Iurari poteſt in litẽ contra mercatorem nolẽtem edere libros rationum, etiamſi dicat eos non confeciſſe, ex quo eos facere tenebatur. pulchrè P. de Caball. *conſ. ſuo 123. num. 27. & 28. in 2.*

De

De Libris Annalium.

Libris Annalium creditur, quatenus recepti ſunt in iure. Gratus *conſil. 9. numero 7. vol. prima.*

Liber Annaliū, in quo narratur Eccleſiam fuiſſe à ſuis anteceſſoribus fundatam, probat ius patronatus. Gratus *d. reſponſo, 9. num. 6.*

Sic etiam libris hiſtoriarum creditur, maximè in factis, antiquis quando hiſtoriæ non ſunt reprobatę. Sic præciſè poſt gloſ. *in c. placuit, 16. diſtinct.* D. Vldericus Zaſius *conſil. ſuo 16. nu. 1. vol. 2.* Addo Clar. Farinac. *deciſ. ſua 18. nu. 2. Centuria 7. Rota Romana,* vbi pulchrè.

De materia autem librorum ipſarum Hiſtoriarum adeo doctè, & eleganter diſceptant duo iuris Luminaria magna Maſcar. *Concl. 287.* & Illuſtr. Card. Tuſcus *Concluſ. 139. in littera H.* vt nil aliud ſuperaddi poſſe, vt vnuſquiſque fateatur, neceſſe ſit, ad eos Lectorem remitto; adeundus, Idem Card. Tuſcus *Concluſ. 346. num. 16. in littera L.* vbi regulam proponit, quod per librum Hiſtoriarum, & Annalium probatur ius patronatus. videndus quoque *concluſ. ſua 398. n. 26. in littera T.* vbi tradit, quod iudex pōt adhibere fidem libris ipſis hiſtoriarum etiam in deciſ. cauſarum. adducit Bart. *in l. 1. ff. ſi certum pet.* & Felin. *in cap. ex parte, nu. 25.* de Reſcriptis.

Adeundus quoque Clariſs. D. Petrus de Cabal. nouiter editus *conſ. ſuo 95. num. 16. in ſecundo,* vbi tradit quod libri hiſtoriarū ad aliquid probandam allegari poſſunt & illis eſt credendum.

De Libro Principis.

Liber Principis an probet? Videndus Card. Tuſcus *Concl. 343. in littera L,* vbi pulchrè.

De Libris Collegiorum, & Tribuum.

Libris Collegiorum, ac Tribuum plenam adhiberi fidem firma pro regula; licet enim propriè publici dici nequeant, cum ex priuatis perſonis hæc collegia tantùm conſtent; quia tamen huiuſmodi ſunt, vt potentia, ſinguli Senatores exiſtant, quum ex ijs Senatores eligantur, vt Mediolani, Coloniæ, Venetijs, & alibi moris eſt, quaſi publicam videntur conſtituere perſonam; & ſic horum libri plenè probāt. Sic præciſè docuit Rutger. Rulanth. *de Commiſſionibus, lib. 5. cap. 10. num. 6.*

De Libris alicuius Magiſtratus, ſeu Senatus.

Libros Senatus, ſeu Magiſtratus, in quibus illa, quæ Senatus agit, comprehenduntur, cōtra ſubditos plenè probare, non eſt dubium.

Si autem Senatus ipſe producat, ſimiliter probant, pręſertim in antiquis, ex ea ratione, quod in Senatu ſemper præſumitur multitudo teſtium ſic poſt Caſtrenſ. & Iaſon: docuit præciſe Dom. Rutger Rulanth. *de Commiſſionibus lib. 5. ca. 6. nu. 8.* vbi ſubdit anno Domini 1577. de menſe Octobris ita iudicatum.

Eandem vim obtinent libri Miſſiuarum alicuius ciuitatis continentes litteras ad alios miſſas. Sic pręciſè idem Rulanth. *præcitato nu. 8.*

Parem ferè naturam habent libri, in quibus pœnæ, & multæ in cauſis criminalibus inſcribuntur, (vulgò vocantur, Le Raſpe.) eos enim probare pro Magiſtratu contra illum, qui punitus eſt, vel eius hæredem, dubio caret.

Sed an contra tertium merum imperium probent? maior eſt dubitatio; Rulanth. *præcit. cap. 6. num. 10.* opinatur, quod non, maximè ſi de poſſeſſorio tractetur, vbi inſtrumenta non facilè ad probationem admittuntur.

Si autem priuatus priuatum ratione criminis aliquando punitum probare vellet, tunc eos ad probandum vires habere arbitratur; & latius, vt per eum, quem conſulas.

De Libris Iudicialibus.

Libri Iudiciales, in quibus actus voluntariæ iuriſdictionis, inſinuationis donationum, dationum tutelarum, & generaliter omnia, in quibus iudicis decretum interponitur, inſcribūtur, ſiue à Magiſtratu, ſiue à priuato producantur, plenè probant. *cap. ſcriptura, de fide inſtrumentorum, l. publicati, & ibi Doctores, C. de teſtamentis, & l. fin. C. de re iudicata,* ex ea ratione, quod in iudicio ſemper præſumitur adeſſe multitudo teſtium; ſequutus eſt præciſè Cla. D. Rutger. Rulanth. *de Commiſſionibus, lib. 5. cap. 6. num. 14. & 15.* vbi ſubdit ita multoties reſolutum.

De Libris Feudalibus.

Si Dominus hiſce libris feudalibus contra extraneum volentem eximere vaſallum vtatur, rectè id agere poſſe firma ſit Concluſio; Rutger Rulanth. *de Commiſſionibus lib. 5. c. 6. num. 13.*

Hi libri in antiquis accedentibus maximè alijs coniecturis plenè probant. Rulanth. *ibid.*

Si Dominus iiſdem libris contra vaſallum vtatur, plena ex ipſis oritur probatio; Sic poſt Modern. Pariſ. & Zaſium Rulanth. *d. num. 13.*

Vaſallus eos etiam contra priuatum efficaciter adhibet. Rulanth. *ſub numero 14.* Sed hæc breuiter tetigiſſe ſufficiat. Latius autē de hac materia diſſerit, idem Modern. Pariſ. *in ſuas Conſuetudines Pariſienſ. tit. 1. §. 8. vide per eum.* Addo Guid. Papæ, *quæſt. 59. nu. 4.*

De Libris Collectarum.

Illud, quod apparet obſeruatum per annos 10. per libros collectarum, debet in futurum quoque obſeruari. Sic præciſè poſt alios Dom.

Veſill.

Vrſill. in additionibus ad Afflict. *deciſ. ſua 303. nu.7. quem conſulas.* Vidẽdus quoque D. Monald. *conſil. ſuo 11. per totum, vol.2.*

Collectas autem fuiſſe ſolutas quando, & qualiter probetur, diſſerit inter alios Cl. Maſcard. *de probationib. Concl.* 316. ad quem etiam ſe remittit Card. Tuſc. *Concl. ſua* 450, *in littera C.*

De materia iſta Collectarum ampliſſimè idẽ Card. Tuſcus *Concluſ. ſua* 447. 448. 449. & 450. *in littera C.* diſceptatur, cum conſulas. Sat enim loca tetigiſſe.

De Libro Datariæ.

Librum Datariæ nullam fidem facere, cum ſit liber priuatus tenuit aliàs Rota Romana, in vna Pampilonenſi penſionis, coram bonę memorię Bubalo teſte Farinac. *in ſuis deciſionibus Rota Romana deciſ. 594. num. 2. verſic. neque obſtare*; quod quidem eo magis poſſet procedere, quando in eo adeſſet incertitudo, *argumento l. duo ſunt Titij de teſtamentaria tutela, & l. non hoc, C. vnde legitimi.*

Contrarię tamen ſententiæ adhæſit idem Cl. Farinac. inter ceteros *d. deciſ. numero 3.* docet enim ibi, quod cum liber ille ſit per officialem ad id deputatum conſcriptus, vtique plenam fidem facit, quando tamen eſt recognitus, ad notata per Bart. *in l. argentarius, et in l. quaedam, de edendo, & in l. Titia textores, de leg. 1.*

Quod etiam ſenſit Rota in eadem Pampiloneuſi coram Reuerendiſſimo Patre D. Gipſio anno 1585. & 1586. & in cauſa Cartaginenſi 11. Maij 1592. coram Reuerendiſſimo Penia. Latius vide per eumdem Farinac. adeas quoq. Illuſs. D. C. Seraphinum *deciſ. ſua* 1088. *num.* 4. vbi ſupradicta omnia repetijt.

Folium album quando valeat, & obliget, vel non?

Diſſerit de hac materia Card. Tuſcus *Concl. ſua 409. in littera F*, vide per eum.

De Giornali, ſeu libro Diario.

S V M M A R I V M.

1 *Giornale quid ſit, definitur.*
2 *An fidem faciat, Doctores inter ſe contrarij extitere.*
3 *Affirmatiuam tenuere nonnulli.*
4 *Contrariam verò alij.*
5 *Author tuetur affirmatiuam, & nu.6.*

De Giornali.

1 Giornale eſt protocollũ, ex quo liber ipſius mercatoris, ſeu Codex formatur, atque cõficitur. ſic præcisè, & eleganter ſubtilis Alciatus *libro 6. reſponſorum conſil. 64. num.5. cum ſeqq.* ſequitur Rota Genuenſ. *deciſ. 123. nu.6.*

2 An autem ipſi regulariter fides adhibeatur, non eſt eadem omnium Scribentium ſententia.

3 Affirmatiuam enim tenuere Berous *conſ. 87. nu. 46. vol. 3.* & D. Ioſeph. Ludou. *Concluſ. ſua 29. pagina mihi 74. col. 1. verſic. amplia.* 38. Addo Gratum *conſil ſuo 12. num. 69. vol. 1.* qui ſubdit hunc librum Bononiæ abſque alio approbatũ eſſe, id quod etiam ſequutus eſt Card. Tuſcus *Cõcluſ. ſua 346. num. 11. in littera L.*

4 Contrariæ autem opinioni adhęſit Rota Genuenſ. *deciſ. 2. nu. 27.* vbi nonnullos concordantes deducit.

5 Ego autem à priori minimè recedendũ dijudico; arbitror enim, quod ſi libris ipſorum mercatorum regulariter fides adhibetur, prout loco ſuo ſatis abundè concluſum fuit; quod multo magis adhibẽda ſit fides ipſi Giornali, ex quo libri ipſi conficiuntur.

6 Præterea cum ipſum Giornale ſit tamquam protocollum, vbi negatur rationem eſſe perfectam, debet ad illum recurri, & edi, ſicuti dicimus de ceteris originalibus, vt habetur *in l. Sempronius, ff. de legat. ſecundo.* & ſequitur Alciat. *dicto conſ. 64. num. 6.* ergo ipſimet abſque dubio fides adhibenda eſt.

De Scartafacijs, ſeu Memorialibus.

S V M M A R I V M.

1 *Scartafacium quid ſit, definitur.*
2 *Scartafacio non adhibetur fides.*
3 *Ratio.*
4 *Amplia, vt nec contra ipſummet ſcribentem.*
5 *Fundamentum, & num. 6. & 7.*
8 *An ſcriptura Mercatoris facta in ſuo libro ad fauorem alterius reuocari poſſit dubitatur?*
9 *Author proponit varios caſus, de quibus, & numero 10. cum ſequentibus.*
14 *Quadam opinio Clar. Menochij in conſ. ſuo 296. nu. 93. cum ſeqq. deducitur.*
15 *Afferuntur rationes, quibus ipſamet opinio fundatur, & num. 16. & 17.*
18 *Eam tamen damnat, atque improbat Author.*
19 *Fundamentum.*
20 *Reſoluuntur conſiderationes Menochij, vſque in finem.*

De

De Scartafacijs.

1 SCartafacium nil aliud eſt, quã id,
quod memoriæ ſeruandæ cauſa
ab ipſo mercatore conſcribitur,
vt inter alios tradit Clar. Meno-
chius *conſil. ſuo 296. nu. 91. & 95.*
2 An autem ipſi regulariter fides
adhibenda ſit, rem paucis perſtringendo, cõclu-
de pro negatiua. Sic præciſè D. Iaſ. *in l. admonẽdi,
n. 81. in fine, ff. de iureiur.* vbi concordantes addu-
cit Bald. Caſtrenſ. Alex. Rom. ac alios, *& in Re-
petitione eiuſdem legis, numero* 115. *verſic. ſecundo li
mita*, ſequutus eſt poſt plures alios relatos Clar.
Menoch. *d. conſil. 296. nu. 28. & 29.* vbi reddit ra-
3 tionem dicens: nam hæc Scartafacia ſunt quidã
libri ſine ordine confecti, atque conſcripti, qui-
bus non creditur.
4 Amplia, vt nec etiam contra ipſummet ſcribẽ-
tem, ex ipſo ſcartafacio oriatur probatio; Hector
Felicius in ſimili poſt plures relatos, *Allegatio-
ne ſua 18. num. 2. libro 1.* & Gratus *reſpon. ſuo 123.
num. 1. in ſecundo.* id quod tali ratione ad viuum
demonſtratur.
5 Non plus probat Scartafacium, ſeu memo-
riale, quam confeſſio facta abſente parte. Sic
poſt Bald. *in Rubr. C. de conſtituta pecunia.* Dom.
Menoch. *conſil. 296. numero 75. & numero 94.* vbi
pulchrè.
6 Cum autem confeſſio facta abſente parte ipſi
confitenti minime noceat, ab eoq; reuocari libe-
re poſſit, *l. certum, §. ſi quis abſente, de Confeſſis*, idẽ
dicendum eſt, de ſcriptura facta in memoriali &
Scartafacio; ac proinde patet ex ipſo Scartafacio
nullam fidem promanare cõtra ipſummet ſcri-
bentem. quam quidem opinionem ſequuti ſunt
plurimi, quos refert, & ſequitur Modern. Pariſ. *in
ſuas Conſuetudines Pariſienſ. tit. 3. gl. 1. §. 8. nu. 20.*
Addo Iacob. Mandell. Albenſem *conſil. ſuo 529.
num. 33.* & Ill. D. Cl. Seraphinum *deciſ. ſua 303.
n. 1.* & per totam, vbi tamen ſubdit ſub *n. 6.* quod
ſaltẽ facit aliquod adminiculũ probationis con-
tra ipſum ſcribentem, et latius vt per eum.
7 Conferunt hic mirum in modum, quę ſupra
de libris rationũ in genere latè deduximus, *ſub
num. 129. cum ſequentibus*; ibi dicta lector perle-
gat. Confert quoque mirabili doctrina quędam
D. Bald. in l. iuriſgentium §. ſi ob maleficium *nu.
6. ff. de pactis*, docuit enim is, quod ſi reperitur in
Chartophilatio cuiuſdam talis ſcriptura, Titius
debet a me recipere 30. ex cauſa donationis,
quod talis ſcriptura non obligat ipſum ſcriben-
tem, & latius vt per eum quem conſulas. Cõtra ta-
men vrgere videntur ſcripta per Rotam Genuẽ-
ſem, *deciſ. ſua 96. per totam*, vbi concludit, quod
debitor ſummæ per abacum ſuper fogliaccio,
ſeu appapiru, non ſcripta partita ad formam li-
bri tenetur, licet ad reddendam rationẽ fogliac-
cia, ſeu appapirus non admittatur, ſed exhiben-
di ſint libri.
8 Sed pulchra (pro coronide huiuſce materię)
excitari poteſt hic quęſtio, & eſt, an ſcriptura
mercatoris facta in ſuo libro ad fauorem alte-
rius reuocari poſſit?
9 Pro huius quidem difficultatis clariori reſo-
lutione ac intelligentia, nonnullos caſus, qui de
facili in praxi contingere ſolent, diſtinguendos
eſſe reos.
10 Primus quidem eſt, quando in libro rationum
principali, & Codice ſuo magiſtrali ſcripſit mer
cator mandato Sempronij, ſe aliquid debere,
ſolutumque eſſe Aloyſio puta, qui abſens eſt;
Hoc in caſu ſtatim, ex quo id ſcriptum eſt à mer-
catore, non poteſt amplius reuocari, & ob id
probat is liber ad fauorem Aloyſij, ſic præciſè
poſt Ioannem Andream, Caſtrenſem, Iaſonem,
Rotam Romanam, Crauettam, ac alios Clariſs.
Menoch. *d. conſil. 296. num. 90.*
11 Secundus principalis caſus eſt, quando in li-
bro, qui Giornale appellatur, ſeu in Scartafac-
cio, quod memorię cauſa à mercatore conſcri-
bitur, vt ſupra diximus, mercator ipſe ſcripſit,
mandato Mæuij ſe aliquid debere, ſoluturumq;
eſſe Aloyſio abſenti; & is Aloyſius nondum ſci-
uit, nec acceptauit promiſſionem, & ſcripturam
illam; & dubitatur an hæc ſcriptura, ſi non eſt à
mercatore ſcribente reuocata, probet contra eũ
ad fauorem ipſius Aloyſij; & concludendum eſt
probare; ita poſt Decium, Crauettam, & alios
D. Menoch. *d. conſ. 296. nu. 91.*
12 Tertius adducitur caſus, & eſt, quando in
Scartafaccio, & memoriali ſcriptum eſt aliquid
pro Aloyſio abſente, & is Alyſius nondum ſciuit
nec acceptauit; an licitum ſit ipſimet mercatori,
quod ſcripſit, poſtea reuocare? & pro affirmati-
ua concluſio firmanda eſt; ſic poſt Crauet. Rotã
Roman. ac alios D. Menoch. *d. conſ. 296. num. 92.*
13 Poſtremus caſus eſt, quando in Scartafaccio,
& memoriali ſcriptum eſt, vt ſupra pro Aloy-
ſio abſente, qui ſciuit ita ſcriptum, & acceptauit
expreſſe, & dubitatur, an liceat hoc caſu ipſi mer-
catori, quod ſcripſit, poſtea reuocare?
14 Clariſsimus vir, & numquam ſatis laudatus D.
Menoch. *d. conſ. 296. nu. 93. cum duobus ſeqq.* con-
cludit pro affirmatiua.
15 Mouetur, quia ex parte mercatoris ſcribentis
non affuit ab initio perfectus conſenſus; quod
voluerit verè ſoluere, cum id tantùm annotaue-
rit in ipſo Scartafaccio, & memoriali cauſa me-
moriæ, vt deinde deliberaret, an deberet ſolue-
re, vel non; & ideò cum in libro magiſtrali non
tranſtulerit ſcripturam, & promiſsionem illam;
dicitur, facti pœnituiſſe.
16 Conſiderat præterea, quod ſcripta in memo-
riali, & Scartafaccio poſſunt caſſari, variari, & re-
uocari, vt alias dictum fuit.
17 Accedit tertio loco ſecundum eum illa iuris
conſideratio, quod ſcriptum in memoriali mer-
catoris, nil plus operatur ad fauorem abſentis,
quam confeſſio extraiudicialis, quę quidem con
fitenti non præiudicat, & quandocumque reuo-
cari põt, *ad l. certum, §. ſi. quis abſente, de Confeſſis.*
Hęc, ſed longè latius, & elegantius pro ſua opi-
nione

nione deduxit Clariſſimus Menochius.

18 Mihi tamen (vt quid ſentiam libere loquar) opinio iſta Domini Menochij viri alioquin Clariſsimi, ac Iuriſperitorum noſtri temporis facilè principis, non ſatis probatur; Arbitror enim ego in hac hypotheſi non eſſe licitum ipſi mercatori, quod ſcripſit mandato Titij ad fauorem puta Aloyſij, qui ſciuit ita ſcriptum, & acceptauit expreſsè, poſtea reuocare.

19 Moueor, nam ipſemet mercator, qui mandato Titij (repeto) ſe aliquid debere, ſoluturumq; eſſe Aloyſio abſenti ſcripſit, qui tamen Aloyſius ſciuit ita ſcriptum, & acceptauit expreſsè; ſpopondit ipſimet Aloyſio ſe ſoluturum quantitatem conſcriptam, & faſſus eſt ſe illius eſſe debitorem, ergo in præiudicium ipſiuſmet Aloyſij, cui iam dicta promiſsio facta fuit, non licet ipſi amplius pęnitere, aliàs ipſemet Aloyſius remaneret deluſus, crederet enim abſque alio ab ipſomet mercatore ſe quantitatem debitam conſequuturum, & tamen res aliter ſe haberet.

20 Qua opinione ſic firmata non officiunt contraria.

21 Ad primum enim reſpondetur negãdo, quod ab initio non affuerit ex parte Mercatoris ſcribẽtis perfectus conſenſus, quod verè voluerit ſoluere, nam imò affuit; nec officit, quod id tantùm annotauerit in ipſo Scartafaccio, & memoriali cauſa memoriæ, vt deinde deliberaret, an deberet ſoluere, vel non quia negatur pariter, quod id in ipſo Scartafaccio annotauerit, vt deliberaret poſtea, an deberet ſoluere, vel nõ; nam id annotauit dumtaxat memoriæ ſeruandæ cauſa, animo poſtea regiſtrandi in Codice ordinario, ſeu libro magiſtrali, & ſi id poſtea non egit, non debet hoc tamen præiudicare ipſimet Aloyſio creditori, cui iam promiſſio facta fuit.

22 Non officit ſecundum, dum dicebatur, quod ſcripta in memoriali, & ſcartafaccio poſſunt caſſarij variari, & reuocari; quia ſupradicta minimè procedunt, quando is, ad cuius fauorem ſcriptũ eſt, ſciuit, quod ſcriptum fuit, & acceptauit expreſsè.

23 Ad vltimum reſpondetur, ita ipſum retorquendo.

Scriptum in memoriali mercatoris idem operatur ad fauorem abſentis, quod confeſſio extra iudicialis, ex ſententia Menochij.

24 Sed confeſſio extraiudicialis, parte tamen præſente, & acceptante, adeo plenè probat, & contra ſcribentem fidem facit, vt nequeat amplius poſtea reuocari ad latè tradita per Clariſ. Maſcard. *Concluſione ſua 346. per totam*: ergo & hęc ſatis. Sed alia ſecundo loco ſubingreditur hic dubitatio, & eſt; an iſta Scartafaccia, ſeu memorialia edẽda ſint ab eo, q ipſamet cõſcripſit? & rem paucis perſtringendo, conclude pro negatiua. Sic etiam ſenſit D. Iacobus Mandel. Albenſis *conſ. ſuo 453. num. 7.* vbi rationem adducit dicens: nam cẽſentur huiuſmodi notulę ſeù memorialia fieri pro vtilitate ipſius ſcribentis tantum, et ad breue tempus, & ad eum finem, vt cõmodus poſtea tranferatur ea ſcriptura in librum, quem habet pro authẽtico nimirũ igitur. Si poteſt ipſemet ſcribens eiuſmodi notulas poſtea, uel celare vel lacerare, vel quouiſmodo eis renũtiare vnde.

Aduerte tamen ſpecialem eum in vſurario, vt ipſe ad huiuſmodi memorialium editionem teneatur pulchrè. idem D. Albenſ. pręcitato loco idq; in odium, ſeu conferunt ſcripta per *nos ſupra lib. 4. titulo de libris vſurarij, num. 21.*

Bulletinum, quod fit pro peſte, vel aliqua alia cauſa, an probet?

PRo reſolutione videndus Dominus Maſcardus *Concl. ſua 247. & 248.* vbi, an, & quomodo bulletinum ipſum probet aliquem non eſſe de peſte ſuſpectum, eleganter etiam ediſſerit, ad eumdem Maſcard. ſe remittit quoque Illuſtr. Dominus Card. Tuſcus. *Concluſ. ſua 133. in littera B. pagina mihi 597. col. 1. ferè in fine.*

De Schedulis, breuis ſed elegans diſceptatio.

SVMMARIVM.

1 *Schedula à varijs modis accipitur, & num. 2. 3. & 4.*
5 *Schedulæ aut ſunt obligatoria, aut liberatoria.*
6 *Obligatoriarum aliæ ordinaria, aliæ verò extraordinaria.*
7 *De ordinarijs agit author, & num. 8.*
9 *Quæ ſint extraordinaria, docet idem author, & numero 10. & 11.*
12 *Liberatoriæ ſchedulæ quæ ſint declaratur, & num. 13. 14. 15. & 16.*
17 *Schedula Bancharia habet vim ſolutionis.*

1 SChedula, quam aliqui ſine aſpiratione ſcribunt, & quę idem eſt, quod chirographũ, & antipocha, ſeu apodiſſa. Ad tradita per Rebuff. *in ſuo tract. de Chirographorũ recognitione, nu. 17.* multis varijſq; modis deſcribi ſolet.

2 Deſcribitur enim primò, vt ſit ſolium chartæ, ſiue papyri nondum compactum, & ligatum, teſte Plinio, *lib. 13. Hiſtoriarum Natural. cap. 2.*

3 Alij ſchedulam ipſam putant tabellam, ſiue pagellam liliaceam, qua pro chartis priſcos vti ſolitos Hiſtoriographi, & Poetæ tradiderunt. Quintilianus verò, & alij quamplures pro libris, monumentiſque litterarum eam capiunt teſte Catell. Cotta, *in ſuis memorialibus, in verſiculo Librorum.*

4 Rebuff. autem *dicto ſuo tractatu numero 15.* accipit eamdem tam pro chirographo, quam pro alia ſcriptura priuata; & ſubdit, quod communis vſus ſcribendi detraxit illi elementa illa, S. & S. & ſcribit ſchedulam, & in hoc quidem ſenſu ipſammet, & nos accipimus.

Hoc

Digitized by Google

5 Hoc præmiſſo. Sciendum modò eſt, quod ip-
ſemet Schedulæ, aut ſunt obligatoriæ, aut libe-
ratoriæ; obligatoriæ deſcribi poſſunt, quod ſint
ſcriptura, qua quis ſe, aut ſuos ad aliquid dan-
dum, vel faciendum obſtringit, ac obligat.
6 In hiſce autem aliæ alijs maiorem fidē, & au-
thoritatem prę̨ſtant, & hoc reſpectu diuidi poſ-
ſunt in ordinarias, & extraordinarias.
7 Quod autem ad ſchedulam ordinariam atti-
net, & regulariter paruam fidem facit; niſi ſollē-
nitates, quæ prę̨cisè in ſcriptura qualibet pri-
uata deſiderantur, in eadem interſint; & ideo, vt
8 probet, requiritur inter cetera, vt trium teſtium
ſubſcriptione munita ſit; prętetea de ea ſtatui-
tur, quod de chirographo; aut enim debitor eam
confitetur ſua manu ſcriptam, & tunc plenam
facit probationem; aut negat, & tunc aut talis
ſcriptura habet ſubſcṫiptionem teſtium, & facit
ſemiplenā probationem; aut ea caret, nec poteſt
fieri comparatio, & tunc nullam probationem,
ſed aliquale tantùm facit indicium. Sic præcisè
poſt Lanfranc. *de probationibus, cap. 9. numero 54. & in aditionib.* docuit Dominus Rutger Rulāth.
lib. 5. de Commiſſionibus. cap. 12. in primis numeris, & præcipuè nu. 5.
9 Extraordinaria verò ſchedula eſt, quę inter
mercatores paucis adhibitis ſollemnitatibus fit;
dantur enim plerumque inter eos paruę tantùm
ſchedulę, quod habet hanc rationem, quia bona
fides inter eoſdemmet mercatores maxime at-
tenditur, quod etiam apud antiquos Roma-
nos obtinuiſſe veriſsimile eſt. Hinc de conſuetu-
dine huiuſmodi ſchedulę, ſiue chirographa in
foro ipſorum mercatorū vim publici inſtrumen-
ti habent.
10 Inter eaſdem etiam extraordinarias ſchedu-
las referuntur eæ, quæ teſtamentis à teſtatoribus
adijciuntur, quę licet omnibus requiſitis deſtitu
tę, plurimum tamen probant; & ratio eſt: quia
non tantùm quod priuatæ ſint, ſed quod ipſi te-
ſtamento ſollemni, & perfecto tanquam pars a-
dijciantur, perpēduntur, quibus & annumeran-
dæ, quas pater inter liberos in vim vltimę volun
11 tatis ſcribit, nam & eę præcisè ligāt. *Authentica, Et ſiue, vbi doctores, C. de teſtamentis,* ſufficit enim
hoc caſu in ipſis eiuſdem patris ſubſcriptio. Et
hæc de ſchedula obligatoria.
12 Liberatoria autē dicitur ea tabella, in qua cre
ditor ſe pecuniā à debitore accepiſſe fatetur, *l. 18. ff. de fide inſtrumentorum,* & vulgò dicitur quit-
tantia, & ea in fidem factę ſolutionis produci
ſolet.
13 Huic vicina eſt apocha, qua debitor ſe pecu-
niam creditori perſoluiſſe teſtatur.
14 Et quo ad effectum, ijſdem iuris regulis, qui-
bus obligatoria, adſtringitur.
15 Regulariter autem probat ſolutionem, ſi a
tribus teſtibus ſit ſubſcripta, *l. 14. de ſolutionibus, l. 2. C. de Apochis publicis, lib. 12. & l. ſuper chirographarijs, ff. ſi cert. petat.*
16 Vel ſi ſit antiqua, vel ſi ab ipſomet creditore
confeſſata; & hæc ſufficiant.

Latius de hac materia, vide Rutger. Rulanth. *d. cap. 12.*

Sat nobis potiora retuliſſe.

17 Vnum adde dumtaxat, in dicta materia ſche-
dularum; & eſt, quod ſchedula banchària habet
vim ſolutionis. Clar. Farinacius poſt Bartolum,
& Puteum, *deciſ. ſua Rota Romana in nouiſſimis* 285. *numero* 4.

Et hic diu defatigatus, facto fine quieſco, ad laudem, & gloriam Dei, & Virginis Deiparæ.

De Libris Communitatum.

Libris Antiquis Communitatum pleniſsimā eſſe fidem adhibendam, pro regula firmato. Sic præcisè poſt alios Cl. D. Petrus de Cabal. *conſ. ſuo deciſiuo 95. nu. 50. in 2.*

Amplia, vt & ipſis plenè credatur, licet haud verſemur in antiquis; nec ſane mirum. Libris enim publicis indubitatam fidem eſſe adhibendam, adeo notum eſt, quam quod notiſsimum.

FINIS.

Digitized by Google